

שבוע פרשת וירא

(21 – 27 October 18)

י"ב – י"ח מרחשון תשע"ט

ספרי' – אוצר החסידים – ליובאוויטש

קובץ
שלשלת האור

שער
שלישי

היכל
תשיעי

דבר מלכות

מאמרי דא"ח, שיחות ואגרות קודש

מאת

כבוד קדושת

אדמו"ר מנחם מענדל שליט"א

שניאורסאהן

מליובאוויטש

•

יוצא לאור על ידי מערכת

„אוצר החסידים“

סניף אה"ק כפר חב"ד

ברוקלין, נ.י.

770 איסטערן פארקוויי

שנת חמשת אלפים שבע מאות חמשים ושתים לבריאה

ה' תהא שנת נפלאות בכל

צדי"ק שנה להולדת כ"ק אדמו"ר שליט"א

אף על פי שיכולים להניח תפילין במשך כל היום כולו (מנץ החמה, או עלות השחר, עד צאת הכוכבים או שקיעת החמה), הרי הזמן המובחר להנחת תפילין הוא בזמן תפילת שחרית, כמנהג ישראל שמניחים תפילין ומתפללים בהם. (משיחת י"א שבט תשכ"ח)

טוב להרגיל עצמו לומר ... נוסח זה מודעה וכו' ועל ידי זה יזכור את ה' הניצב עליו:

מודה אני לפניך, מלך חי וקיים שהחזרת בי נשמותי בחמלה. רבה אמונתך.

מצוה לומר את כל ברכות השחר

ברכת התורה

צריך לזכור בה מאד ואסור לדבר ולהוציא דברי תורה מפיו עד שיברך.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על דברי תורה:

והערב נא יי אלהינו את דברי תורתך בפנינו, ובפי כל עמך בית ישראל, ונהיה אנחנו וצאצאינו, וצאצאי כל עמך בית ישראל, כלנו יודעי שמך ולומדי תורתך לשמחה. ברוך אתה יי, המלמד תורה לעמו ישראל: ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר בחר בנו מכל העמים ונתן לנו את תורתו. ברוך אתה יי, נותן התורה:

וידבר יהוה אל משה לאמר: דבר אל אהרן ואל בניו לאמר בזה תברכו את בני ישראל אמור להם:

יברך יהוה וישמך: יאר יהוה | פניו אליך ויחנך: ישא יהוה | פניו אליך וישם לך שלום:

ושמו את שמיו עלי בני ישראל ואני אברכם:

ברכות הנחת תפילין

הברכה הראשונה, (באמירתה מכונים הן על התפילין של יד והן על התפילין של ראש) נאמרת לפני הידוק הרצועה על שריר הקיבורת של היד השמאלית (איטר, הכותב ביד שמאל מניח את התפילין על יד ימין) באופן שהתפילין נוטות לעבר הגוף.

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו להניח תפילין:

הברכה השנייה נאמרת (רק אם דיבר בין הנחת תפילין שלי"ד לשל ראש) לפני הידוק הרצועה על הראש

ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצוותיו וצונו על מצות תפילין:

קריאת שמע

שמע ישראל, יי אלהינו, יי אחד:

ברוך שם כבוד מלכותו לעולם ועד:

ואהבת את יי אלהיך, בכל לבבך ובכל נפשך ובכל מאדך. והיו הדברים האלה, אשר אנכי מצוה היום, על לבבך. ושננתם לבניך ודברתם בם, בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וקשרתם לאות על ירך, והיו למטפת בין עיניך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. והיה אם שמע תשמעו אל מצותי, אשר אנכי מצוה אתכם היום, לאהבה את יי אלהיכם ולעבדו, בכל לבבכם ובכל נפשכם. ונתתי מטר ארצכם בעתו יורה ומלקוש, ואספת דגנך ותרשך ויצהרך. ונתתי עשב בשדך לבהמתך, ואכלת וישבעת. השמרו לכם פן יפתה לבבכם, וסרתם ועבדתם אלהים אחרים והשתחיתם להם. וחרה אף יי בכם ועצר את השמים ולא יהיה מטר והאדמה לא תתן את יכולה, ואבדתם מהרה מעל הארץ הטובה אשר יי נתן לכם. ושמעתם את דברי אלה על לבבכם ועל נפשכם, וקשרתם אותם לאות על ידכם והיו למטפת בין עיניכם. ולמדתם אתם את בניכם לדבר בם, בשבתך בביתך ובליכתך בדרך ובשכבך ובקומך. וכתבתם על מזוזות ביתך ובשעריך. למען יראו ימיכם וימי בניכם על האדמה אשר נשבע יי לאבותיכם לתת להם, כימי השמים על הארץ.

ויאמר יי אל משה לאמר. דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם ועשו להם ציצת על פנפי בגדיהם לדורתם, ונתנו על ציצת הפנף, פתיל תכלת. והיה לכם לציצת, וראיתם אתו, וזכרתם את כל מצות יי, ועשיתם אתם, ולא תתורו אחרי לבבכם ואחרי עיניכם אשר אתם זנים אחריהם. למען תזכרו ועשיתם את כל מצותי, והייתם קדושים לאלהיכם. אני יי אלהיכם, אשר הוצאתי אתכם ממצר מצרים להיות לכם לאלהים, אני יי אלהיכם (אני יי אלהיכם) אמת.

ככון לומר קודם התפילה:

הריני מקבל עלי מצות עשה של ואהבת לרעך כמוך
מצוה להתפלל בתפילין את כל תפילת שחרית כולל שיעור תהלים כפי שמתחלק לימי החדש.

יהי רצון מלפניך, יי אלהינו ואלהי אבותינו, שיבנה בית המקדש במהרה בימינו, ותן חלקנו בתורתך. אך צדיקים יודו לשמך וישבו ישרים את פניך.

כדאי שלכל ילד, בן או בת - גם קטני קטנים - וגם המבוגרים יהיה סידור (תפילה) פרטי משלו - לומר תפילה להשם, חוקש - חמשה חומשי תורה (או ספר אחר של תורה) משלו ללמוד בו כל יום תורה, וכן להבריל קופת צדקה משלו - שלחוקה נותן צדקה (לכד משבת ויום טוב), מכספו הפרטי (שניתן לו מהוריו או שקיבל כפרס ... שבתן יכול היה לקנות חיי נפש, ולהשתמש בו לצרכיו האישיים, ושיכתבו על זה "להשם הארץ ומלואה" (או בראשיתיות "לה'") בצירוף שם - ודברים אלו יהיו ברשותו ואחריותו ויניהם בחרו, במקום בולט - את הקופה יש לקבוע בחדר על ידי מסמר וכדומה, ועל ידי זה החדר כולו ייהפך ל"חדר ובית של צדקה".

קיו.

מוזמר משני פסוקים רמז על ימות המשיח וישראל בתפארתם ולכן הללויה כולם כי אז כולם יקראו בשם ה':

א הָלְלוּ אֶת־יְהוָה פְּלִגְוִים שִׁבְחוּהוּ פְּלִהָאִים: ב פִּי גָבַר עָלֵינוּ | חֲסֹדוֹ וְאַמְת־יְהוָה לְעוֹלָם הַלְלוּיָהּ:

קית.

בו יסופר גודל הבטחון שהיה לדוד והרבה תהלות להש"י שקיים לנו מה שהבטיח אותנו:

א הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ב וְאִמְרוּנָא יִשְׂרָאֵל פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ג וְאִמְרוּנָא בֵּית־אֱהֶרֶן פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ד וְאִמְרוּנָא יִרְאִי יְהוָה פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ: ה מִן־הַמִּצַּר קָרָאתִי יְהוָה עֲנֵנִי בְמִרְחַב יְהוָה: ו יְהוָה לִי לֹא אִירָא מִה־יַּעֲשֶׂה לִי אָדָם: ז יְהוָה לִי בַּעֲזָרִי וְאֲנִי אֲרָאָה בְּשִׁנְאִי: ח טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּאָדָם: ט טוֹב לַחֲסוֹת בַּיהוָה מִבְּטַח בְּבָדִיקִים: י פְּלִגְוִים סִבְבּוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יא סִבּוּנִי גַם־סִבְבּוּנִי בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יב סִבּוּנִי כְּבָדִים דַּעֲכוּ כַּאֲשֶׁר קוֹצִים בְּשֵׁם יְהוָה פִּי אֲמִילָם: יג דַּחַח דְּחִיתָנִי לְנֶפֶל וַיהוָה עֲזָרָנִי: יד עֲזִי וְזִמְרַת יְהוָה וַיהִי־לִי לִישׁוּעָה: טו קוֹל | רָנָה וַיִּשְׁוּעָה בְּאֶהְלִי צְדִיקִים יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: טז יִמִּין יְהוָה רִמְמָה יִמִּין יְהוָה עָשָׂה חֵיל: יז לֹא־אֲמֹת בִּירְאָחִיהָ וְאִסְפָּר מַעֲשֵׂי יְהוָה: יח יִסֹּר יִסְרֵנִי יְהוָה לְלִמּוֹת לֹא נִתְּנִי: יט פִּתְחוּ־לִי שַׁעֲרֵי־צֶדֶק אֲבֹא־בָם אֲדַבֵּר יְהוָה: כ זֶה־הַשַּׁעַר לַיהוָה צְדִיקִים יָבֹאוּ בּוֹ: כא אֲוֹדֶךָ פִּי עֲנִיתָנִי וַתְּהִי־לִי לִישׁוּעָה: כב אֶבֶן מַאֲסוֹ הַבּוֹנִים הָיְתָה לְרֹאשׁ פִּנָּה: כג מֵאֵת יְהוָה הָיְתָה זֹאת הִיא נִפְלְאוֹת בְּעֵינֵינוּ: כד זֶה־הַיּוֹם עָשָׂה יְהוָה נִגִּילָה וְנִשְׂמַחָה בּוֹ: כה אֲנִי יְהוָה הוֹשִׁיעָה נָא אֲנִי יְהוָה הַצִּלִּיתָהּ נָא: כו בְּרוּךְ הָבָא בְּשֵׁם יְהוָה בְּרִכְנוֹכֶם מִבֵּית יְהוָה: כז אֵל | יְהוָה וַיֵּאָר לָנוּ אֶסְרוּ־חַג בַּעֲבָתִים עַד־קִרְנוֹת הַמִּזְבֵּחַ: כח אֵלֵי אֶתָּה וְאֲוֹדֶךָ אֱלֹהֵי אֲרוֹמְמֶךָ: כט הוֹדוּ לַיהוָה בִּיטוֹב פִּי לְעוֹלָם חֲסֹדוֹ:

אגרות קודש

ב"ה, י"ז מ"ח, תשי"ד

ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ מלאכתו מלאכת שמים מוה"ר אהרן שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו מי"א חשוון, בו כותב אשר מבקר הוא בכפרים בשליחותו של הרה"ג והרה"ח אי"א נ"ני עוסק בצ"צ באמונה כו' וכו' מוה"ר שלמה שי מתוסאף. וגודל הזכות אשר בזה - אין די באר, וידוע פתגם הבעש"ט (אשר שמענוהו כמה פעמים מכ"ק מו"ח אדמו"ר זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע) שכל אחד ואחת מישראל חביב אצל הקב"ה באין ערוך יותר מחביבות של בן יחיד אצל הורים שנולד להם לעת זקנתם, ומעתה יש לשער מה גדול הזכות כשמקרב את לבו של בן יחיד זה לאביו שבשמים, וביחוד שהוא כותב שקשור זה ג"כ עם טרחה גופנית כי צריך לרכוב על הבהמה וכו' הנה לפום צערא אגרא.

ויהי רצון מהשי"ת שיראה גם בעיני בשר הצלחה בעבודתו בקדש זו, אשר זהו השכר היותר גדול, וכפסק המשנה שכר מצוה - מצוה, ויומשך זה ג"כ בהצלחה בעניניו הפרטיים, ובודאי כפסק רז"ל מעלין בקדש - יוסיף אומץ בכל הנ"ל וכל המוסיף מוסיפין לו מן השמים בהמצטרך לו גשמיים וברוחניות.

בברכה.

מפתח כללי

- (א) סדר הנחת תפילין ב
- (ב) מזמורי תהלים קיז, קיח ג
- (ג) מאמר ד"ה ואשה אחת
שבת פרשת וירא, ח"י מרחשון, ה'תשכ"ה ה
- (ד) שיחת ש"פ וירא, י"ח מרחשון, ה'תשכ"ה יא
- (ה) משיחות ש"פ וירא, ח"י מרחשון ה'תשנ"ב כה
- (ו) לקוטי-שיחות פרשת וירא כרך טו לד
- (ז) ילקוט לוי יצחק על התורה לכו"ק הרה"ג הרה"ח המקובל
ר' לוי יצחק שניאורסאהן זצ"ללט
- (ח) ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וירא מ
- (ט) שיעורי חומש יומי לשבוע פרשת וירא מא
- (י) שיעורי תהלים לשבוע פרשת ויראעג
- (יא) שיעורים בספר התניא (מוגה)
לשבוע פרשת ויראעד
- (יב) לוח "היום יום" לשבוע פרשת ויראפג
- (יג) הלכה יומית לעיון ברמב"םפו
- שיעורי רמב"ם**
- (יד) – ג' פרקים ליום לשבוע פרשת ויראצ
- (טו) – פרק אחד ליום לשבוע פרשת וירא קס
- (טז) – ספר המצוות לשבוע פרשת וירא קפט
- (יז) נביאים וכתובים
ירמיה פרק ד, שיר השירים פרק זקצב
- (יח) משניות – מסכת קידושין
ביאור קהתי קצד
- (יט) עין יעקב מסכת מגילהרא
- (כ) מסכת מנחות עם ביאורים
מדף עב עד דף עחרב
- מתורת רבותינו נשיאי חב"ד:**
- (כא) שולחן ערוך הלכות שבת עם הערות וציורים
אדמו"ר הזקןרלא
- (כב) שולחן ערוך הלכות מידות/מציאה
לפי לוח רב יומי אדמו"ר הזקן רלב
- (כג) תורה אור ד"ה ארדה נא
אדמו"ר הזקןרלה
- (כד) שערי תשובה
אדמו"ר האמצעירלט
- (כה) מאמרי הצ"צ – מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו
אדמו"ר ה"צמח צדק"רלט
- (כו) תורת שמואל תרל"ב
אדמו"ר מוהר"ש רמ
- (כז) שיעורים בהמשך המאמרים – תער"ב
אדמו"ר מוהרש"ברמא
- (כח) ספר המאמרים – ה'תרצ"ט
אדמו"ר מוהרי"צרמב
- (כט) ספר השיחות ה'ש"ת-תש"א בלה"ק
אדמו"ר מוהרי"צרמח
- (ל) אגרות קודש
אדמו"ר מוהרי"צרנ
- (לא) חומש לקריאה בציבוררנא
- (לב) קריאה התורה למנחת שבת-קודשרסא
- (לג) לוח זמנים לשבוע פרשת וירארסב
- (לד) סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודשרסג

דברי התורה שאנו מקבלים באדיבות של כל המוציאים לאור, שייכים אליהם ואסור בהחלט לעשות בהם שימוש מסחרי

39 ח), שְׁלוֹמֵךְ מִתּוֹךְ מִתּוֹךְ חַיִּית וְהַתְּלָחֶבֶת, אֲלֵא גַם) שֶׁהַתּוֹרָה
40 פּוֹעֵלֶת אֶצֶל הָאָדָם אֵת (אֹפֶן) הַחַיִּים (פִּיֶּצֶד לְחַיִּית) וְהִיא
41 הַקּוֹבֶעֶת אֶת אֹפֵי הַחַיִּים וְאוֹרֵת הַחַיִּים, וְהִינוּ שְׁחִיתוּ אוֹפֶן וְצוֹרֵת הַחַיִּים
42 שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל יְהוּדִי בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם צָרִיךְ לְחַיִּית
43 עַל־פִּי הוֹרָאוֹת הַתּוֹרָה], וְכֵשׁ
44 שֶׁהַדְּבָרִים אֲמֹרִים בְּנוֹעַ לְהוֹרָאוֹת
45 וְלִהְיוֹת כֶּךָ גַּם הַהוֹרָאוֹת
46 שֶׁבְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה וְהַלְקָחִים שִׁישׁ
47 לְהַפִּיק מֵהֶם בַּעֲבוּרֵת ה' הֵן
48 הוֹרָאוֹת נִצְחִיּוֹת וְהֵן בְּתוֹקֶף בְּכָל
49 זְמַן וּבְכָל מְקוֹם, כִּי כָּל הַתּוֹרָה
50 הִיא תּוֹרָה אַחַת, וְאִי־אֶפְשָׁר
51 לְהַפְרִיד חֲסִי־שְׁלוֹם עֲנִין
52 אֶחָד מִזוּלָּתוֹ וְלֹכֵן אֵין מְקוֹם
53 לְגִישָׁה שֶׁרַק הַהוֹרָאוֹת וְהַדְּרוֹכֹת שֶׁל
54 חֶלֶק אֶחָד בְּתוֹרָה הֵן נִצְחִיּוֹת, אֲלֵא
55 הָאִמֶּת הִיא שְׁנֵים הַהוֹרָאוֹת שֶׁל חֶלֶק
56 הַהִלְכָה וְגַם הַהוֹרָאוֹת בַּעֲבוּרֵת ה'
57 מִסִּפּוּרֵי הַתּוֹרָה הֵן נִצְחִיּוֹת בְּאוֹתָה
58 מִידָה. וְכַפְסֵק־דִּין הֶרֶמְבֵּ"ם⁸
59 שֶׁהָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מֵעַם
60 ה', אֶפִּילוֹ אִם הוּא לֹא אוֹמֵר זֹאת
61 עַל כִּלְלוֹת הַתּוֹרָה אֲלֵא רַק לְגַבִּי פִּסּוּק
62 אֶחָד אוֹ אֶפִּילוֹ תְּבָה מִלָּה
63 אַחַת וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין
64 הַפִּסּוּק⁹ "אֲנֹכִי הִנֵּי אֶלְקִיד" שֶׁהָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה מֵעַם
65 הוּא הַפִּסּוּק הַפּוֹתֵחַ אֶת עֶשֶׂר
66 הַדְּבָרִים וְעוֹסֵק בְּנוֹשֵׂא הָאִמּוֹנָה ב'ה'
67 וּבֵין הַפִּסּוּק¹⁰ "וְתִמְנַע הִיתָה" (לֹא רַק
68 פִּלְגֶשֶׁת¹¹ הַעוֹסֵק בְּמִשְׁפַּחְתּוֹ שֶׁל

2 וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע וְגו'.¹
3 וּמִבָּאָר בְּמֶאֱמָר שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן² כָּל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּסִפּוּר
4 הַהִפְטָרָה כְּפִי שֶׁהֵם בַּעֲבוּרֵת ה' שֶׁל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, כְּדִלְקָמֶן (סְעִיף

5 ב). וּבְהִקְדִּים מֶה שֶׁכְּתוּב
6 בְּמֶאֱמָר שֶׁל רַבִּי הֵלֵל
7 מִפְּאֲרִיטֶשׁ³ מְגִדוּלֵי הַחֲסִידִים שֶׁל
8 אֲדַמּוֹ"ר הָאֲמִצְעִי, בְּנוֹ שֶׁל רַבְּנֵי הַזֶּקֶן,
9 וְשֶׁל אֲדַמּוֹ"ר הַצִּמְחָה צֶדֶק, נִכְדוֹ שֶׁל
10 רַבְּנֵי הַזֶּקֶן (שֶׁבְּנִרְאָה מֵאֲמָרוֹ שֶׁל
11 רַבִּי הֵלֵל מִיּוֹסֵד עַל מֶאֱמָר
12 אֲדַמּוֹ"ר הַזֶּקֶן הַזֶּה) כְּעִין
13 הַקִּדְמָה⁴ לְבִיאוֹר סִיפּוּר הַהִפְטָרָה
14 כְּפִי שֶׁהוּא מֵתִבְטֵא בַּעֲבוּרֵת ה', דְּהִנֵּה
15 יָדוּעַ שֶׁכָּל הַסִּפּוּרִים
16 שֶׁבְּתַנ"ךְ, הֵגַם שֶׁהָיוּ הַתַּרְחֻשׁ
17 בְּפוֹעַל כְּפִשְׁיוֹטֶם, כִּי אֵין מִקְרָא
18 יוֹצֵא מִיַּד פִּשְׁיוֹט⁵, מִקְל־
19 מְקוֹם לְמָה בְּחֵרוֹ הַנְּבִיאִים
20 סִפּוּרִים אֵלּוֹ דִּיקָא דוּקָא
21 לְכַתְּבָם בְּתַנ"ךְ לְמִירוֹת שְׁכֻמוֹן
22 בְּמִשְׁךְ הַשִּׁנִּים הַתַּרְחֻשׁ סִיפּוּרִים
23 נוֹסְפִים שֶׁלֹּא נִכְתְּבוּ בְּתַנ"ךְ, עַל־
24 כְּרִתְךָ בְּהִכּוּחַ לוֹמַר שִׁסִּיפּוּרִים אֵלּוֹ
25 נִכְתְּבוּ מִפְּנֵי שֶׁרָמְזוּ בָּהֶם
26 הַנְּבִיאִים רִזִּין וְסוֹדוֹת עֲלִיּוֹנִים
27 וְכִמְהָ דְרָכִים לַעֲבוּרֵת ה' (עַד
28 כָּאֵן הַהִקְדָּמָה שֶׁל רַבִּי הֵלֵל).
29 וּמוֹכֵן, שֶׁכֵּשֶׁם שֶׁהַהוֹרָאוֹת
30 שֶׁבְּהִלְכוֹת וְדִינִים שֶׁבְּתוֹרָה הֵן
31 הוֹרָאוֹת נִצְחִיּוֹת בְּכָל זְמַן
32 וּבְכָל מְקוֹם, וְהֵן בְּתוֹקֶף נִצְחִי
33 כְּלָשׁוֹן אֲדַמּוֹ"ר הַזֶּקֶן⁶:
34 הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִיּוֹת וְזֶהוּ גַם
35 הַפִּירוּשׁ בְּמָה שֶׁכְּתוּב עַל דְּבַרִּי
36 הַתּוֹרָה כִּי הֵם חֲזִינוּ⁷ (לֹא רַק
37 שֶׁבָּזָה בְּדַבְרֵי הַתּוֹרָה הִיא חֲזִינוּ
38 (אֵין דָּעַם לַעֲבֹט עַר בּוֹה הוּא

בס"ד. שבת פרשת וירא, ח"י מרחשון, ה'תשכ"ה*

1 וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל
2 אֱלִישָׁע וְגו'.¹ וּמִבָּאָר בְּמֶאֱמָר שֶׁל רַבְּנֵי
3 הַזֶּקֶן² כָּל פְּרָטֵי הָעֲנִינִים שֶׁבְּסִפּוּר הַהִפְטָרָה
4 בַּעֲבוּרֵת ה', כְּדִלְקָמֶן (סְעִיף ב). וּבְהִקְדִּים מֶה
5 שֶׁכְּתוּב בְּמֶאֱמָר שֶׁל רַבִּי הֵלֵל מִפְּאֲרִיטֶשׁ³
6 (שֶׁבְּנִרְאָה מִיּוֹסֵד עַל מֶאֱמָר אֲדַמּוֹ"ר הַזֶּקֶן הַזֶּה)
7 כְּעִין הַקִּדְמָה⁴, דְּהִנֵּה יָדוּעַ שֶׁכָּל הַסִּפּוּרִים
8 שֶׁבְּתַנ"ךְ, הֵגַם שֶׁהָיוּ כְּפִשְׁיוֹטֶם, כִּי אֵין מִקְרָא
9 יוֹצֵא מִיַּד פִּשְׁיוֹט⁵, מִקְל־מְקוֹם לְמָה בְּחֵרוֹ
10 הַנְּבִיאִים סִפּוּרִים אֵלּוֹ דִּיקָא לְכַתְּבָם בְּתַנ"ךְ,
11 עַל־כְּרִתְךָ לוֹמַר מִפְּנֵי שֶׁרָמְזוּ בָּהֶם רִזִּין וְסוֹדוֹת
12 עֲלִיּוֹנִים וְכִמְהָ דְרָכִים לַעֲבוּרֵת ה' (עַד כָּאֵן
13 הַהִקְדָּמָה שֶׁל רַבִּי הֵלֵל). וּמוֹכֵן, שֶׁכֵּשֶׁם
14 שֶׁהַהוֹרָאוֹת שֶׁבְּהִלְכוֹת וְדִינִים שֶׁבְּתוֹרָה הֵן
15 הוֹרָאוֹת נִצְחִיּוֹת בְּכָל זְמַן וּבְכָל מְקוֹם, כְּלָשׁוֹן
16 אֲדַמּוֹ"ר הַזֶּקֶן⁶: הַתּוֹרָה הִיא נִצְחִיּוֹת וְזֶהוּ גַם
17 הַפִּירוּשׁ בְּמָה שֶׁכְּתוּב כִּי הֵם חֲזִינוּ⁷ (לֹא רַק
18 שֶׁבָּזָה הִיא חֲזִינוּ (אֵין דָּעַם לַעֲבֹט עַר), שְׁלוֹמֵךְ
19 תּוֹרָה מִתּוֹךְ חַיִּית, אֲלֵא גַם) שֶׁהַתּוֹרָה פּוֹעֵלֶת אֵת
20 (אֹפֶן) הַחַיִּים (פִּיֶּצֶד לְחַיִּית), וְהִינוּ שְׁחִיתוּ שֶׁל אִישׁ יִשְׂרָאֵל בְּכָל זְמַן וּבְכָל
21 מְקוֹם צָרִיךְ לְחַיִּית עַל־פִּי הוֹרָאוֹת הַתּוֹרָה], כֶּךָ גַּם הַהוֹרָאוֹת שֶׁבְּסִפּוּרֵי הַתּוֹרָה
22 הֵן הוֹרָאוֹת נִצְחִיּוֹת, כִּי כָּל הַתּוֹרָה הִיא תּוֹרָה אַחַת, וְאִי־אֶפְשָׁר לְהַפְרִיד
23 חֲסִי־שְׁלוֹם עֲנִין אֶחָד מִזוּלָּתוֹ. וְכַפְסֵק־דִּין הֶרֶמְבֵּ"ם⁸ שֶׁהָאוֹמֵר שֶׁאֵין הַתּוֹרָה
24 מֵעַם ה', אֶפִּילוֹ פִּסּוּק אֶחָד אֶפִּילוֹ תְּבָה אַחַת [וְאֵין הֶפְרֵשׁ בֵּין הַפִּסּוּק⁹ "אֲנֹכִי
25 הִנֵּי אֶלְקִיד" וּבֵין הַפִּסּוּק¹⁰ "וְתִמְנַע הִיתָה פִּלְגֶשֶׁת"¹¹], אִם אָמַר: מִשָּׁה אָמַר

(*) ע"פ לקו"ש ח"ה ע' 332 ואילך. (1) מלכים ב ד, א ואילך. - התחלת ההפטרה דפרשתנו. (2) בהביכלאך שיצאו לאחרונה מהשבי, וישנו גם מה שנדרס כבר מזמן (בגנזי נסתרות ח"ג סד. מאה שערים יב"ג (כט, ב - ל, א). לקוטים יקרים (ריגא 1939) ע"ו (בתוס' הערות בחצ"ע"ג)), בשינויים קלים. ולאח"ז במאמרי אדמו"ר הזקן הקצרים ע' קלז. וראה שם ע' קלו. (3) נדרס בפלח הרמון ס"פ וירא (נח, א ואילך). - ולהעיר מהידוע בנוגע למאמרי החסידות של ר' הלל, שהיו מעיינים בהם וגם לומדים אותם (ראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' קפב. וש"נ. (4) שם נח, א. (5) שבת סג, א. (6) תניא פ"ז. (7) ברכת "אהבת עולם" דתפלת ערבית (ע"פ נצבים ל, כ). (8) הל' תשובה פ"ג ה"ח. (9) יתרו כ, ב. ואתחנן ה, ו. (10) וישלח לו, יב. (11) פיה"מ להרמב"ם סנהדרין פ"י (בעיקר השמיני מ"ג העיקרים).

ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 עשו, כי כל פסוק וכל מילה בתורה חשובים באותה מידה], אם אמר:
- 2 מִשֶּׁה אָמְרוּ מִפִּי עֲצָמוֹ (אֲפִילוֹ אִם מוֹדָה שֶׁזָּהוּ הַפְּסוּק הַמְּסוּיִים
- 3 או המילה המסוימת בתורה שלגביה חסר לו באמונה שזו תורה ה', אָמַת
- 4 וְקָדוֹשׁ, אֲלֹא שְׁאוּמֵר שֶׁאֵין בָּזֶה דְּרַגַּת הַקְּדוּשָׁה שֶׁב־אֲנִכִּי
- 5 הִנֵּי' אֲלֵקִיד¹²), הָרִי זֶה
- 6 כּוֹפֵר בְּ(כָל הַ)תּוֹרָה וְלֹא רָק
- 7 בחלק מסויים, כי כל התורה היא עניין
- 8 אחד (וְכֵן אִם אוֹמֵר כֵּן אֲפִילוֹ
- 9 עַל עֲנִין אֶחָד בַּתּוֹרָה שֶׁבַע־ל-
- 10 פֶּה הִרִי זֶה בְּדִיוֹק כְּמוֹ אִם אוֹמֵר כֵּן
- 11 לגבי חלק מסויים מתורה שבכתב).
- 12 וְעַל־דִּרְךָ־זֶה כֹּסֶם שֶׁאֵמִירָה שֶׁחֵלֵק
- 13 מסויים בתורה היא לא דבר ה' נחשבת
- 14 כפירה בתורה, כן גם אם לא
- 15 מִתְּחִלָּה לַהֲרָאוֹת שֶׁבַסְּפוּרִי
- 16 הַתּוֹרָה כְּהוֹרָאוֹת נִצָּחִיּוֹת
- 17 שתקפות בכל זמן ובכל מקום, הִנֵּה
- 18 לֹא זֶה בְּלִבְד שֶׁחֲסֵרוֹת הוֹרָאוֹת
- 19 אֲלוֹ, הַהוֹרָאוֹת הַנִּלְמָדוֹת מִסִּיפּוּרִי
- 20 הַתּוֹרָה, אֲלֹא חֲסֵרוֹת גַּם
- 21 הַהוֹרָאוֹת שֶׁבַהֲלָכוֹת הַתּוֹרָה,
- 22 וְעַד ל־"אֲנִכִּי הִנֵּי' אֲלֵקִיד" כִּי,
- 23 כאמור, כל חלקי התורה הם עניין
- 24 אחד. וּבְדוּגְמַת סִפְר־תּוֹרָה
- 25 שֶׁחֲסֵר בּוֹ אוֹת אַחַת, הָרִי זֶה
- 26 פּוֹגֵם בְּכַשְׁרוֹת כָּל הַסִּפְר־
- 27 תּוֹרָה¹³, לַמּוֹרֹת שֶׁשָּׂאֵר חֲלָקִי הַסִּפְר,
- 28 מַלְבָּד הָאוֹת הַחֲסֵרוֹת, שְׁלֵמִים, דִּכְיִן
- 29 שֶׁחֵלֵק מִסּוּבִים בַּתּוֹרָה אֵינוֹ
- 30 נִצָּחִי אֲצִלּוֹ, הִנֵּנוּ: שְׁבִנְמָן זֶה
- 31 אֵינוֹ קָנִם אֲצִלּוֹ, הָרִי זֶה פָּסוּל
- 32 בְּכָל הַתּוֹרָה כְּפִי שֶׁהִיא אֲצִלּוֹ.
- 33 וְעַל־דִּרְךָ־זֶה בְּנוֹגֵעַ לַסִּפּוּר
- 34 שֶׁבַהֲפִטְרָה זֶה, שֶׁאֶף־עַל־פִּי
- 35 שֶׁהִיא הַסִּפּוּר הַתַּרְחֵשׁ כְּפִשּׁוּטוֹ
- בְּגִשְׁמִיּוֹת [דְּנוֹסָף לָכֵף שֶׁאֵין מִקְרָא יוֹצֵא מִיָּדִי פִּשּׁוּטוֹ, 36
- כְּנִ"ל, וּבוֹדָאִי שֶׁמַּלְבָּד הַסִּדּוּרֹת וְהַרְמוּזִים, הַדְּבָרִים הֵם כְּפִשּׁוּטִם, הָרִי 37
- סִפּוּר זֶה הוּא אֶחָד מִטִּ"ז הַמּוֹפְתִים שֶׁהוֹרָאָה אֲלִישֶׁע 38
- (וּכְמֵאֵמֶר רַבּוֹתֵינוּ זִ"ל עַל פְּסוּק¹⁴ שֶׁאֲלִישֶׁע בִּקֵּשׁ מֵאֵלִיהוּ הַנְּבִיא 39
- רַבּוֹ לֵהוִיִּת "פִּי שְׁנִים בְּרוּחָךְ", 40
- מִכָּאֵן אַתָּה דוֹרֵשׁ שְׁמוֹנָה 41
- מוֹפְתִים בְּאֵלֵיהוּ, שֶׁשׁ עֲשָׂרָה 42
- לְאֵלִישֶׁע¹⁵), הִנֵּה מִזָּה 43
- שֶׁהַסִּפּוּר נִקְבַּע בַּתּוֹרָה שֶׁהִיא 44
- נִצָּחִית, מוֹכֵן שֶׁיֵּשׁ בּוֹ הוֹרָאָה 45
- בְּעִבּוּדַת ה' בְּכָל מָקוֹם וּבְכָל זְמַן. 46
- וְאֵין לֹאמֵר שֶׁסִּפּוּר זֶה הֵנֵס שֶׁל 47
- אֶסּוּךְ הַשֶּׁמֶן נִקְבַּע בַּתּוֹרָה רָק 48
- כְּדִי לְסַפֵּר שְׁנֵתִיקְמָה הַבְּקָשָׁה 49
- ד־"פִּי שְׁנִים" וְאֵין אֲלִישֶׁע עֲשָׂה 50
- מוֹפְתִים רַבִּים, כְּפֹל מִמִּסְפַּר הַמּוֹפְתִים 51
- שֶׁעָשָׂה אֵלֵיהוּ, כִּי בְּשִׁבִּיל זֶה 52
- מִסְפִּיק לֹאמֵר שֶׁהִיוּ טִ"ז 53
- מוֹפְתִים וְאֵין צוּרֵךְ לִפְרֹט אִיזָה 54
- מוֹפְתִים בְּדִיוֹק נִעֲשֶׂה. וְכִינֵן 55
- שֶׁהַתּוֹרָה מְסַפֶּרֶת סִפּוּר זֶה, 56
- וּבִכְמָה פְּרָטִים, וְלֹא מִסְתַּפֶּקֶת 57
- בְּצִיּוֹן ה' מוֹפֶת' בְּאוֹפֵן כְּלָלִי אֲלֹא גַם 58
- מִפְרֹטֵת בּוֹ פְּרִטִים רַבִּים, מוֹכַח 59
- שֶׁכָּלִלוֹת הַסִּפּוּר וְכָל פְּרָטִיו 60
- שֶׁנִּקְבְּעוּ בַּתּוֹרָה - גַּם כְּלָלוֹת 61
- הַעֲנִינִן וְגַם הַפְּרָטִים שֶׁלּוֹ הֵן 62
- הוֹרָאוֹת נִצָּחִיּוֹת בְּעִבּוּדַת ה'. 63

(12) ומאריז'ל אשר משנה תורה אמרה משה מפי עצמו (מגילה לא, ב) הרי שמע בסיני (רש"י ד"ה כאשר צוך, סנה' נו, ב. - נוסף* על זה שגם "מפי עצמו" דמשה ה' ברוח הקודש, כמ"ש התוספות במגילה שם), וההפרש שבין משנה תורה לד' ספרים הראשונים הוא שמשנה תורה נתלכשה בהשגתו (ברוך הקודש שלו). וכ"ה גם בנוגע לתורה שבעל-פה - שברמב"ם שם - כל חידושי התורה שנתגלו ע"י תלמיד ותיק שבכל דור ודור, שכולם ניתנו למשה מסיני, הם דבר הוי' ממש, אלא שנתלכשו בהשגתם (ראה בכ"ז בארוכה לקו"ש ח"ד פ' דברים, ובהנסמן שם). (13) ראה זח"ג עא, א. תקי"ז תכ"ה (ע, א). שו"ת נ"ב מהד"ת א"ח סק"ט. שו"ת אבני נזר חיו"ד ששע"א. (14) מלכים ב, ט. (15) רד"ק שם, יד.

(*) כי מה ששמע בסיני הוא כמו כל התורה, שהיא למעלה מבחי' רוח"ק של משה, ורק שד' ספרים הראשונים לא נתלכשו גם ברוח"ק של משה, משא"כ ספר משנה תורה (ראה לקו"ש שם הערה 9).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 (ב) וְזֶה-לְשׁוֹן מֵאֲמַר רַבְּנוּ הַזֶּה בְּפִיכֹלֶאף¹⁶ בְּכֹרִים שֶׁל
2 כְּתָבִי הִי: כְּשֶׁם שְׂצוּעִיקִים חֲסִידִים בְּיַחֲדוּת' אֶצֶל הָרַבִּי עַל
3 רְחוּקוֹ מֵאֲלֹקִים חַיִּים וּמִבְקָשִׁים עֲצָה וְהַדְרָכָה לְהַתְעַלּוֹת מִהַמְצָב הַזֶּה
4 וְלִהְיוֹת לְאֱלֹקוֹת, כֵּן יוֹתֵר מִכֵּן כָּל נִשְׁמָה בַּעֲלֻתָּהּ בְּלִילָה
5 לְמַעַל, לְשֹׁאֵב חַיִּים חֲדָשִׁים
6 מֵאֱלֹקוֹת - צוּעֶקֶת בְּקוֹל מֵרַעַל
7 רְחוּקָה מֵאֲלֹקִים חַיִּים, וְאָמַר
8 עַל פְּסוּק 'וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי
9 בְּנֵי הַנְּבִיאִים' כו': "אִשָּׁה"
10 הִיא בְּחִינַת נִשְׁמָה הַנִּקְרָאת
11 אִשָּׁה יְרָאת ה' כִּלְשׁוֹן הַכְּתוּב
12 בְּמִשְׁלֵי בַּפֶּקֶד 'אִשֶּׁת חַיִּל. "אַחַת" -
13 אִשָּׁר הִיא אַחַת מֵאוֹדֶת עִם
14 הַיְוִי' הַנִּשְׁמָה מֵאוֹדֶת עִם הַקְּדוֹשׁ
15 בְּרוּךְ הוּא וְאִינָה מִצִּיאוֹת נִפְרֶדֶת בְּכַנִּי
16 עֲצָמָה. "מִנְּשֵׁי בְּנֵי הַנְּבִיאִים"
17 שֶׁהוּא הַקֶּשֶׁר שֶׁל כָּל נִשְׁמָה עִם
18 אֱלֹקוֹת הוּא כְּעֵנֶן הַנְּבוּאָה,
19 שֶׁעֵנֶן הַנְּבוּאָה הוּא מִלְּשׁוֹן
20 נִיב שְׂפָתִים¹⁷ עֵנִין הַרְבִּיב
21 שְׂמֻקְבָּלִים כָּל הַנְּבִיאִים מִבְּחִינַת
22 דְּבַר הַיְוִי' הַמַּהוּוּ וּמִקִּיּוֹם וּמַחֲיָה
23 אוֹתָם, כֵּן כָּל נִשְׁמָה שֶׁל כָּל יְהוּדִי
24 הִיא כָּלִי קִיבּוּל כְּלִי רֹאיוֹ וּמִתְאִים
25 לְקַבֵּל וּלְקַלוֹת בְּתוֹכָהּ הַשְּׁגוּת
26 לְדַעַת אֵת ה' וְגִילּוֹי אֲלֹקוֹת¹⁸
27 וְלִהְיוֹת כְּלִי רֹאיוֹ לְקַלוֹת אֹרֶךְ.
28 וְכָל אַחַת מֵהַנִּשְׁמוֹת "צִעֲקָה אֶל
29 אֱלֹהֵי־שָׁע", הַמִּילָה "אֱלֹהֵי־שָׁע" הִיא
30 נוֹטְרִיקוֹן "אֱלִי שָׁע" מִלְּשׁוֹן
31 וְיִשְׁע רִפְּן ה' אֶל הַבֵּל כו',
32 פִּירוּשׁ "שָׁע אֱלִי" כְּלוּמֹר,
33 "אֱלֹהֵי־שָׁע" מִשְׁמַעוֹ פִּנְיָה אֶל הַקְּדוֹשׁ -
34 בְּרוּךְ-הוּא. וְהַכְּתוּב מִמִּשְׁךְ וּמִתְאֵר אֵת
35 מִצְבָּה שֶׁל הַנִּשְׁמָה הַזֹּעֶקֶת עַל הַרִיחֻק
36 שֶׁלָּהּ מֵאֱלֹקוֹת. וּמִצְבָּה הִלָּא רְצוֹי שֶׁל
37 הַנִּשְׁמָה מִתְאֵר בְּמִילִים "עֲבָדָךְ
38 אִישִׁי מֵת" פִּירוּשׁ: אִישִׁי - הוּא אוֹתִיּוֹת אֲשֶׁר יוֹדֵד¹⁹ שְׂבָחִיתָ

צריך לבטוח בה' שיספק לו את פרנסתו.

(16) לע"ע מצאתיו: (א) ב"ביכל הורוויץ" [בוכ 1201]. (ב) ב"ביכל וואַלף" [בוכ 94] (בלא סימני פיסוק). בכותרת שם: "מאדמו"ר הזקן נבג"מ זי"ע מה שאמר בלאדי. ובזה"ל אמר" (כן הוא בביכל הורוויץ. בביכל וואַלף, בגנוי נסתרות וכו': שהשיב לאחד על שאלתו ביחידות). (17) לשון הכתוב - ישעי' נז, יט. (18) הדיוק בני הנביאים - ראה בפלח הרמון שם. (19) (עפ"מש"כ בלקר"ת שלח (מד, ד) אולי יש לבאר: יו"ד, אות הראשון דשם הוי'. דשם הוי' הוא נעלה מכל השמות שאין נמחקין, דשם הוי' הוא שם המפורש ושם העצם. ובשם הוי' עצמו, היו"ד הוא התחלתו וראשיתו. וראה לקמן "תוס' אור בהוי'". (20) בכת"י הורוויץ: כי כל נשמה בכחה. (21) מקץ מא, נא. (22) (עפ"מש"נ ירמ"י ב, יג) שתיים רעות גוי' אותי עזבו גוי' לחצוב להם גוי' - אולי יש לבאר: דלכך זאת שהנה"ב משכחת אותו מאלקות ורוצה לבטל ח"ו את האהוי"ר

ואשה אחת מנשי בני הנביאים צעקה אל אלישע וגו'

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 "וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֵלִישֶׁע מַה יֵּשׁ לָךְ בַּיּוֹם הַזֶּה, וַתֹּאמֶר אֵין
2 לִי כִּי־אֵם אֶסּוּף שָׁמָּן, פִּירוּשׁ: שְׁתַּרְחֶקָה הַנִּשְׁמָה מֵאֻלּוּקוֹת עַד
3 כְּדֵי כִךְ שֶׁאֵין לָהּ אַחֲבָה וִירָאָה אוֹ הַשְּׂגָה בִּאֻלּוּקוֹת וְלֹא נִשְׁאָר לָהּ כִּי־אֵם
4 אֵלָּא עֲצָם נְקוּדַת הַנִּשְׁמָה (שְׁהִיא לֹא נִפְגַּמַת בְּשׁוּם מִצָּב).
5 "וַיֹּאמֶר גּוֹ' פְּלִים רִקִּים" גּוֹ',
6 פִּירוּשׁ: בְּמַעֲנָה לְזַעֲקָת הַנִּשְׁמָה עַל
7 רִיחֻקָּהּ הַעֲצוּם מֵאֻלּוּקוֹת, וְעַד שֶׁלֹּא
8 נִשְׁאָר לָהּ הַשְּׂגָה אוֹ אַחֲבָה וִירָאָה
9 לֵאלּוּלָקוֹת, אוֹמֵר לָהּ הַנְּבִיא שְׁעִלֶיהָ
10 לְעִבּוֹד אֶת ה' בְּאוּפִן שֶׁל 'כְּלִים רִיקִים':
11 כְּמֵאמָר רַב מִתִּיבְתָּא רֹאשׁ
12 הַיְּשִׁיבָה בְּגִין־עֲדָן²⁴ אֲעָא דְלֹא
13 סְלִיק בִּיָּה נְהוֹרָא מְבַטְשִׁין
14 לִיָּה, עֵץ שֶׁלֹּא עוֹלָה בּוֹ הָאוֹר (עֵץ
15 עֵבֶה שֶׁהָאֵשׁ לֹא נִתְפַּסֶּת בּוֹ), מְבַקְעִים
16 אוֹתוֹ לְהַתִּיכּוֹת קִטְנֹת כְּךָ גּוֹפֵא
17 דְלֹא סְלִיק בִּיָּה נְהוֹרָא
18 דְנִשְׁמָתָא מְבַטְשִׁין לִיָּה²⁵
19 וְסְלִיק בִּיָּה נְהוֹרָא כּוֹ' גּוֹף שֶׁלֹּא
20 עוֹלָה בּוֹ אוֹר הַנִּשְׁמָה מְבַטְשִׁים
21 וּמְבַטְלִים אוֹתוֹ וְעוֹלָה בּוֹ הָאוֹר (שֶׁל
22 הַנִּשְׁמָה). וְזֶהוּ עֲנִין "פְּלִים
23 רִקִּים" גּוֹ' שֶׁצָּרִיף הָאֵדָם הַמּוֹדֵעַ
24 לְרִיחֻקוֹ מֵאֻלּוּקוֹת לְהַתְּבוּנָה
25 הַרְבֵּה²⁶ בְּמַצְבּוֹ הַחֲמוּר אֵיךְ
26 שֶׁהוּא פְּלִי רִיקָן, פְּלִי שׁוּם
27 דַּעַת הַשְּׂגָה בִּאֻלּוּקוֹת בְּמַחַ וּבְלִי
28 שׁוּם דְּחִילּוֹ וְרַחֲמֵימוֹ אַחֲבָה
29 וִירָאָה, רָגַשׁ לֵאלּוּקוֹת כְּלָב,
30 וְיִתְמָרְמָר וַיִּצְטַעַר מְאֹד עַל
31 רִיחֻקוֹ וַיִּצְעַק אֶל הוֹי' וַיִּבְקֹשׁ
32 וַיַּחֲנֹן עַל רִיחֻקוֹ מֵאֻלּוּקִים
33 חַיִּים מְקוֹר חַיִּים, וְאַחֲרֵי־כֵן
34 לְאַחֵר שִׁיבְטֵל וַיִּבְטֹשׁ אֶת הַיִּישׁוּת
35 וְהַמְצִיאֹת שֶׁלּוֹ יָבֹא לְיִתְרוֹן
36 הָאוֹר מִן הַחֹשֶׁךְ²⁷, דּוּקָא בְּגִלָּל
37 שְׁתַּרְחֶקָה מְאֹד, יְבֹא בְּסוּפּוֹ שֶׁל דְּבַר
38 לְהַתְּקַרְבוֹת גְּדוּלָּה מְאֹד, כִּשֶּׁם שְׁאוֹר
39 הַמֵּאִיר מִתּוֹךְ חֲשִׁיכָה יֵשׁ לוֹ מַעֲלָה

באלקות, הנה עוד זאת, בא לקחת את שני ילדי לו לעבדים, שהאחי"ר יהיו כו'. (23) בלקוט": פי' בפנימיות. (24) זח"ג קסח, א. 25) עפ"י יומתק התרגום ואגדה (הובא ברד"ק שם ד, ו) שכללות הכלים, הביאו לה מאני תבירי, ומתחברי במימרא דה', ויצקה השמן גם בהם. (26) כנראה זהו פירוש: אל תמעטי. (27) ע"פ לשון הכתוב - קהלת ב, יג. וראה ספר הערכים חב"ד ערך אור - ביחס לחושך ס"ח. וש"נ. (28) ראה גם לקו"ת ס"פ מסעי. (29) מלכים-ב ד, טז. (30) שם, לה. (31) פרשתנו יח, י. (32) ב"ר פנ"ג, י. (33) פרשתנו כא, ח.

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

- 1 גדולים עמו היו שם, והיה עוג לועג על יצחק, ואמר
2 שיכול לבטלו ולהפסיק את קיומו באצבעו (והינו, שאין זה
3 דבר קנים), אמר לו הקב"ה: מה אתה מבזה כו', ואדרבה,
4 אין סופו של אותו האיש (עוג) ליפול אלא בידו של משה
5 מורם של אברהם ויצחק (או שלא
6 היה יצחק דבר קנים מצד
7 האמירה בפרשת העקידה
8 והעלהו שם לעולה" גו'³⁴,
9 ואחר-כך נעשה הקיום של
10 מציתו של יצחק – "אל תעש
11 לו מאומה"³⁵).
12 אבל על-פי-זה, לפי הסבר הקשר
13 והשיבות בין פרשת השבוע, פרשת
14 וירא, והפטרה לפי הפשט הרי רק
15 הספור אודות בן השונמית
16 שיף לפרשה, ואם-כן היתה
17 ההפטרָה צריכה להתחיל
18 בספור זה (ובפטרָת שיש בו
19 בספור זה בלבד כ"א פסוקים
20 ויותר)³⁶, ללא ההקדמה
21 "ואשה אחת מנשי בני
22 הנביאים" גו'. אף על-פי
23 המבאר במאמר הנ"ל, אודות
24 הפירוש של פסוקים אלו על פי
25 חסידות יש לבאר גם הקשר
26 של התחלת ההפטרָה (ואשה
27 אחת גו') עם הפרשה.
28 (ד) והענין בזה, דהנה, מה
29 שכתוב בהתחלת הפרשה
30 וירא אליו הוי', אף שזה
31 סיפור התגלות ה' לאברהם אבינו בא
32 בהמשך לסוף פרשת לך-לה,
33 שפיון שנמול אברהם, כפי
34 שמסופר בפרשת לך-לה וירא
35 אליו, הקדוש ברוך הוא בא והתגלה
36 אליו, לבקר את אברהם
37 החולה³⁷ מחמת המלה, הרי זו
38 פרשת וירא פרשה חדשה,
39 שמורה שזהו ענין חדש בפני
40 עצמו, לא רק כהמשך לפרשת לך-לה
- בי כסוף פרשת לך-לה נאמר שנמול אברהם וישמעאל בנו
וכל אנשי ביתו גו' נמולו אתו. דהינו: כולם גם אברהם וגם
ישמעאל וגם אנשי ביתו של אברהם נזכרים ביחד. ואילו בפרשת
וירא נאמר וירא אליו הוי', לאברהם דוקא, שהוא ענין
"ונפלינו אני ועמך"³⁸ ונברלנו אני ועמך"³⁸
כמו שנאמר בתורה לגבי ההבדלה של
עם ישראל מכל האומות.
והנה, הגילוי ד' וירא' גו'
הוא גילוי אלוקי נעלה ביותר,
כי ענינו לבקר את החולה,
והמשמעות הפנימית של 'ביקור
חולים' היא ד' חולה' בגימטריא
מ"ט³⁹, כיון שהיה אצל
אברהם רק מ"ט שערי בינה,
שזהו מה שנתן לנבראים
שייכלו להמשיך ולגלות
מלמעלה למטה בכח עצמם,
כמאמר רבותינו ז"ל⁴⁰ בנמא
חמשים שערי בינה נבראו
בעולם, וכולן נתנו למשה -
חסר אחד, היינו שלבני אדם ניתנו
מ"ט שערי בינה ואילו שער
החמשים אינו בשכיכות
לנברא⁴¹, כי הוא למעלה מהשגתו
ואפילו משה רבנו לא זכה לשער הנרין
אלא שער הנרין שייך לבחינת -
בורא, בחינת אחד, שזהו מה
שמקבלים מלמעלה ואדם לא
יכול להשיג בכוח עצמו. וזהו
"וירא אליו", שגילוי האלוקות לו
זכה אברהם אבינו היה כדי לבקר
את החולה, שהגילוי
מלמעלה ריפא⁴² את החולי

(34 שם כב, ב. 35 שם, יב. 36) מגילה כג, א. וכאן (גם להמסיימים ב"ותאמר שלום") בלא-הכי סליק ענינא. (37) פירוש"י
עה"פ. (38) תשא לג, טז. (39) ראה טעמ"צ (להאריז"ל) ר"פ וירא. ד"ה חמישים שע"ב תרנ"ג (בקונטרס חי אלול תש"ג.
בהוספה לסה"ש תש"ג ע' 201. ולאח"ז - בסה"מ תרנ"ג ע' ער ואילך). (40) ר"ה כא, ב. (41) פתיחת הרמב"ן לפירושו על
התורה. (42) ראה בהשיחה ס"ב (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ריש ע' 237).

ביאור בדרך אפשר

ביאור בדרך אפשר

1 שֶׁל אֲבָרָהָם, וְהִנֵּנוּ שֶׁנִּתְבַּטַּל הָעֲנָנָן שֶׁהָיָה חֹלָה (בְּגִימָטְרִיא
2 מ"ט), כִּיּוֹן שֶׁקִּיבַּל עַל יְדֵי גִילּוֹי זֶה שֶׁל "וִירָא אֱלֹהֵי ה'" גַּם שְׁעַר
3 הַחֲמִשִּׁים.

4 וְהָגָה, גַּם עֲנִין זֶה אִף שֶׁהוּא נִעְלָה בְּיוֹתֵר הוֹרִישׁ אֲבָרָהֶם לְבָנָיו
5 אַחֲרָיו, לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל,

6 שֵׁשׁ לוֹ בִּירוּשָׁה לֹא רַק זֶה
7 שְׂאֵבְרָהֶם אָבִינוּ הִשִּׁיג עַל־יְדֵי

8 הַיְגִיעָה בַּעֲבֹדָתוֹ בְּכוֹת עֲצָמוֹ,
9 הֵיוּ מִ"ט הַשָּׁעִרִים, אֵלָּא גַם

10 הַגִּילוי ד' וַיֵּרָא שְׁנַמְשָׁן שֵׁשׁ לוֹ בִּירוּשָׁה לֹא
11 מִלְמַעְלָה, גַּם אוֹתוֹ הוֹרִישׁ אֲבָרָהָם הִשְׁיֵג עַל־יְדֵי הַיְגִיעָה בַּ

12 לכל אחד ואחד מִיִּשְׂרָאֵל וְהִנֵּנוּ לְפָנָיו 6 דְּ"וִיִּרְאָ" שְׁנֵמֶשֶׁךְ מִלֵּמ
13 שְׂיִירֵשׁ מִקֶּבֶל הַכֹּל כל מה שהיה 7 מקבץ

14 למוריש, ולא רק חלק מזה.
15 אָמֶנֶם פֶּל זֶה הוּא מִצֵּד

16 הַנְּשֻׁמָּה שאכן מקבלת בירושה את
17 כל העניינים הנעלים שהיו לאברהם

18 אבינו, אָבֵל הַגּוֹף הָרִי הוּא 11 צַעֲקָה אֶל אֱלִישֶׁע וְגו',
19 מַעֲלִים וּמִסְתִּיר כו' 12 נִמְצְאָת בַּגּוֹף הַמַּעֲלִים, וּמוֹנֵעַ

20 מהאור האלוקי להתגלות ולפעול. אף
21 על זה נאמר בהפטרָה:

22 וְאִשָּׁה אַחַת מִנְּשֵׁי בְנֵי
23 הַנְּבִיאִים צָעָקָה אֶל אֱלִישָׁע

24 וגו', שְׁאֵפִילוּ בְּאֶשֶׁר הִנָּשְׂמָה 16 "בְּלִילָה זוֹעֶקֶת בְּקוֹל
25 נִמְצְאוּ בַּגּוֹף הַמַּעֲלִים וּמִסְתִּיר 17 מַעֲמָד וּמִצָּב שֶׁל לִילָה

26 על האור האלוקי, וְהֵעֵלָם הוּא 18 כו'. וְצִעֲקָה זוֹ פּוֹעֵלֶת
27 עַד כְּדֵי כֶּךָ שֶׁ"עֲבָדָךְ אִישִׁי 19 יִתְרוֹן, וּכְמֵאמֹר 43 כִּד אֵ

28 **מֵת** והכוחות של הנשמה לא נראים
29 ולא נרגשים כלל, **הִנֵּה גַם אֲנִי**

30 למרות העולם וההסתר **הָרִי הָיָא**

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' א

1 בפרשת לחמי תודה (ויקרא יג), 'עַל חֶלֶת לֶחֶם חֲמֵץ יִקְרִיב קִרְבָּנוֹ עַל
2 זֶבַח תּוֹדַת שְׁלָמִי', ודרשו חכמים שתיבת 'שְׁלָמִי' באה לרבות

הגמרא דנה האם מנין החלות שבלחמי תודה מעכב: **אמר רב טובי בר קיסנא אמר שמואל, לחמי תודה שאפאן ארבע חלות במקום**

6 ארבעים חלות, יצא ידי חובה. מקשה הגמרא: והא בעינן ארבעים
7 - והלא צריך שיהיו ארבעים חלות. מתרצת הגמרא: הצורך
8 תוספת חלות שיש עליהן ארבעים חלות.

9 מקשה הגמרא: **וְהָא בְּעֵי אִפְרֹשֵׁי תְרוּמָה מֵיְיָהּ** – והלא צריך
10 להפריש חלה אחת מכל עשר ולתתה לכהן, כמבואר להלן

11 במשנה (עז). וְכִי תִימָא - ואם תתרץ וּמְפִרֶשׁ מִכָּל חֵרָא וְחֵרָא -
12 שפורס מעט מכל חלה ומפרישה ונותנה לכהן, והרי 'אָחֵד' אָמַר

31 והנשמה "אֵשֶׁה אֶחָת", שֶׁהִיא "אֶחָת" (מְאוֹחֶדֶת) עִם הָיוֹי,
32 שֶׁלֹכֶן נוֹגֵעַ וְאֶכְפֵּת לָהּ הַהֶעֱלֵם וְזֶה עֲצָמוּ הוּא הוֹכַחָה שְׁעִדִּין

מאוחדת באלוקות, וכלשון המאמר: "בלילה צועקת בקול
 מר", והינו, שזהו אמנם מעמד ומצב של לילה אור, 34

וְהָעָלָם וְהַסֵּתֶר, שֶׁהַגּוֹף מַעֲלִים 35
וּמַסְתִּיר עַל הַנִּשְׁמָה, כִּאֲמֹר, אֲכָל 36

37 אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָיָה הַנִּשְׁמָה
38 צוֹעֶקֶת כּוֹי כִּי הִרְחוֹק מֵאֲלוֹקוֹת

39 נוגע לה ואכפת לה, כאמור.
40 וַעֲצָקָה זֶה פִּוְעֵלֶת אֲשֶׁר "אֵת"

וְכִנְיָן תַּחֲיֵי בְנוֹתָי, שְׁעַל-
וְהִנֵּנוּ לְפִי שִׁירָשׁ יְדִיָּהּ נַעֲשֶׂה יִתְרוֹן,

43 וּכְמֵאֲמֹרֵי הַזֶּה פֶּד אֶתְכִפֶּיָא
44 סְטָרָא אַחֲרָא אֶסְתֵּלֵק יְקָרָא

מִמֶּסְתִּיר כּוֹ'. אַךְ עַל זֶה
דְּקוּדָּשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא בְּכוּלָּהּ
עַלְמִין, כּאִשֶּׁר הִסְטְרָא-אַחֲרָא (הַצֵּד)

האחרון, שאינו צד הקדושה) נכפה
ונכנע, עולה כבודו של הקדוש ברוך

הָאֵלֹהִים הוּא עַד כְּדֵי כֶּף
הוא בכל העולמות כִּיּוֹן שְׂתִירֹן

גַּם אִזְ הָרִי הִיא "אֵשֶׁה
הָאוֹר הוּא מְתוֹךְ הַחֹשֶׁךְ דּוֹקָא

51 וּכְפִי שֶׁנִּתְּבָאָר לַעֲיֹל.
52 כִּן יִזְכְּנוּ ה', כִּן יִהְיֶה-רְצוֹן,

53 אָמץ.

הָעֵלָם וְהַסֵּתֶר, אֲכָל אֶף-עַל-פִּי-כֵן הָרִי הִיא צוֹעֶקֶת
שֶׁר "אֶת וּבְנֵיךָ תַחֲיִי בְּנוֹתֶר", שְׁעַל-יְדֵיֶּה נַעֲשֶׂה

פִּיָּא סְטָרָא-אַחְרָא אֶסְתַּלַּק יִקְרָא דְקוּדְשָׁא-בְּרִיךְ-הוּא
 רַבּוּז הָאֹרֶר הַנּוֹא מִפְּנֵי הַחֲשֵׁשׁ זִכְכָּא בְּזִי זְכוּנֵי ה' בְּזִי

יְהִי־רָצוֹן, אֱמֵן.

ן יאמרו פ"ב (סה, ג). ד"ה באתי לגני תש"י בתחלתו (סה"מ

13 דַּחֲמָנָא, ולמדו חכמים שיטול לחם שלם וּשְׁלֹא יִטּוֹל פְּרוּם. מתרצת
14 הגמרא: דַּחֲפָרְשִׁינְהוּ בְּלִישָׁה – את חלק הכון הפריש מהעיסה של

15 כל אחת מהחלות ואחר כך אפאן, ונמצא שיש ביד הכהן לחם
16 שלם.
17 הגמרא מקשה על שמואל מבריייתא: מיתבינן, כל המנחות שריפה

18 בְּמִדַּת חֵלְתָּן, כְּלוּמַר שֶׁעָשָׂה חֲלוֹת גְּדוּלוֹת אֲבָל פָּחוֹת מֵעֶשֶׂר, אִי
19 שֶׁמִּיֵּצֵא מִמֶּדֶת חֵלְתָּן, כְּלוּמַר שֶׁעָשָׂה חֲלוֹת קְטָנוֹת אֲבָל יוֹתֵר מֵעֶשֶׂר,
20 שֶׁיֵּצֵא מִמֶּדֶת חֵלְתָּן, כְּלוּמַר שֶׁעָשָׂה חֲלוֹת גְּדוּלוֹת וְיֵצֵא מִמֶּדֶת חֵלְתָּן, כְּלוּמַר שֶׁעָשָׂה חֲלוֹת קְטָנוֹת

21 ששמונין החלות האמור בהם מעכב, וקשה על שמואל שאמר שאם
22 אפה מלחמי תודה רק ארבע חלות יצא ידי חובה.

מתרצת הגמרא: הוא

בס"ד. שיחת* ש"פ וירא, י"ח מרחשון, ה'תשכ"ה.

- א. כל סדרה בתורה, מהתחלתה, יש לה שייכות לא רק לשבוע הקודם, החל מיום ראשון
 - ולכן: (א) כל השבוע, החל מיום ראשון, נקרא ע"ש הסדרה (כמו בשבוע זה, שמיום ראשון נקרא
 השבוע בשם (פרשת) וירא); (ב) מיום ראשון צריך ללמוד בכל יום פרשה חומש עם פירוש רש"י
 מהסדרה שיקראו בשבת (בסוף השבוע)¹ -
 אלא כל הסדרה יש לה שייכות גם לימי השבוע הבא, שהרי היא נקראת בשבת ש"מיניה מתברכין
 כולהו יומין², הימים שלאחרי השבת,
 (שזהו החילוק בין הימים שלפני השבת לגבי הימים שלאחרי השבת: הימים שלפני השבת הם הכנה
 לשבת, כמאמר רז"ל³ "מי שטרח בערב שבת יאכל בשבת", והם העושים את השבת, כמו שכתוב⁴ "לעשות
 את השבת". והימים שלאחרי השבת "מתברכין" משבת) -
 ואופן הברכה הוא כברכתו של הקב"ה, שמקבלים לא רק את ה"עיקר", אלא גם - תוספת, ו"תוספתו
 של הקב"ה שמרובה על העיקר"⁵ - מהסדרה שקוראים בשבת.
 ב. על התיבות "וירא אליו" בהתחלת הסדרה, מפרש רש"י [שפירושו על החומש הוא "יינה של
 תורה"⁶, דהיינו, שרש"י מגלה את הפנימיות והסוד שבתורה, וכמרומו במארוז⁷ "נכנס יין יצא סוד"]
 - "לבקר את החולה".
 ויש בזה ב' ענינים: (א) כפשוטו, ביקור חולים. (ב) "לבקר" מענין "בקורת תהיה"⁸ - לבקר על מנת
 לתקן⁹. ושני ענינים אלה קשורים זה בזה, כיון שעל-ידי ביקור חולים כפשוטו נמשכת גם רפואה¹⁰.
 ועל-פי האמור לעיל, שכל הימים שלאחרי השבת מתברכים - ועוד עם תוספות - מהסדרה שקוראים
 בשבת, נמצא, שבכל ימי השבוע הבא נתברך ונמשך ה"וירא אליו הוי" - "לבקר את החולה", שנמשכת
 רפואה לחולי ישראל, ויהי רצון - רפואה שלימה ורפואה קרובה.
 ג. כאמור לעיל, מפרש רש"י על הפסוק "וירא אליו" - "לבקר את החולה". ואחר-כך מוסיף רש"י
 עוד ענין: "אמר¹¹ ר' חמא בר חנינא, יום שלישי למילתו היה, ובא הקב"ה ושאל בשלומי".
 כמדובר בהתועדויות הקודמות, מפרש רש"י - לכל-לראש - פשוטו של מקרא. ומזה מובן, ששני
 הענינים שרש"י מביא כאן - ש"וירא אליו" היה "לבקר את החולה", וב"יום שלישי למילתו" - מוכרחים
 מהפסוק.
 וצריך להבין¹²:
- מהו ההכרח בפסוק שזה היה ב"יום שלישי למילתו"?
- בשלמא שזה היה "לבקר את החולה", הרי כיון שנאמר בפסוק "וירא אליו הוי" סתם (ולא נאמר
 בשביל איזו מטרה היה הדבר, כרגיל בפסוקים, שכאשר מספרים שהקב"ה נתגלה, נאמר מיד לאחר-יזה

י"ח" כט שבט. וראה שיחת ש"פ נח בתחלתה (תורת מנחם -
 התועדויות חמ"א ע' 192).

(7) עירובין סה, א. סנהדרין לח, א.

(8) קדושים יט, כ. וראה פירש"י שם: "לבקר את הדבר שלא
 לחייבו כו'".

(9) נדרים מ, רע"א. וראה רמב"ן ריש פרשתנו ("שהי' לו

במראה השכינה ריפוי למחלת המילה"). אוה"ת ריש פרשתנו.

(10) שם לט, ב. ב"מ ל, ב.

(11) מב"מ פו, ב.

(12) שיחה זו נדפסה לאחר"ז גם בלקו"ש ח"ה ע' 77 ואילך.

(* הוגהה ע"י כ"ק אדמו"ר שליט"א (באידית), ונדפסה
 בהוספות ללקו"ש ח"ה ע' 312 ואילך. במהדורא זו ניתוספו עוד
 איזה ציוני מ"מ ע"י המו"ל.

(1) תקנת אדה"ז - ראה סה"ש תש"ב ע' 27.

(2) ראה זח"ב סג, ב. פח, א.

(3) ע"ז ג, סע"א.

(4) תשא לא, טז. וראה ד"ה את שבתותי ש"ת ספ"ג (סה"מ

ה'ש"ת ע' 85).

(5) דב"ר פ"א, יג.

(6) מאמר אדה"ז - סה"ש תרצ"ז ס"ע 197. הובא ב"היום

- 1 (שזה היה בשביל) "וידבר" וכדומה), על כן צריך לומר, שזה בא בהמשך לפסוקים שלפני-זה¹³: לפני
 2 זה (בסוף פרשת לך-לך¹⁴) נאמר "בעצם היום הזה נימול אברהם", שמזה מובן שאברהם היה אז חולה,
 3 ולכן "וירא אליו הוי" - "לבקר את החולה". אבל היכן מוכרח בפסוק שזה היה ב"יום שלישי למילתו"?
 4 (ב) יתירה מזה יש להקשות: למה הקב"ה לא הגיע מיד לבקר את אברהם בחליו? מצות ביקור חולים
 5 - שנלמדת מזה שהקב"ה בא לבקר את אברהם בחליו¹⁵ - היא מהיום הראשון¹⁶, ואם-כן למה המתין
 6 הקב"ה בביקור חולים עד היום השלישי?
 7 (ג) מה היא ההוראה מ"יום שלישי למילתו היה" - בעבודתו?
 8 ד. מאמר המוסגר:
 9 בעצם הענין שהקב"ה בא "לבקר את החולה" - אינו מובן: מצות ביקור חולים למדים מהפסוק¹⁷
 10 "אחרי ה' אלקיכם תלכו"¹⁵, או מהפסוק¹⁸ "והודעת להם את הדרך ילכו"¹⁹, והרי ב' הפסוקים נאמרו
 11 לאחר מתן-תורה²⁰, ואם-כן מהו ענין ביקור חולים קודם מתן-תורה²¹?
 12 קושיא זו היא גם בנוגע למצות כיבוד אב שקיים אברהם אבינו²² (שדובר בשבת הקודמת²³): הרי
 13 על כיבוד אב נצטוו רק לאחר זה, ואם-כן, איזו טענה יכולה להיות על אברהם אבינו ש"לא קיים אברם
 14 את כבוד אביו"?
 15 בנוגע לביקור חולים אפשר לתרץ, שיתכן שהמצוה היתה גם אצל בני נח, כדברי הגמרא²⁴, שכמה
 16 ענינים של "קום עשה" נצטוו בהם גם בני נח, אף שאינם נכללים בשבע מצוות, כי בשבע מצוות נכללים
 17 רק ענינים של "שב ואל תעשה"; אבל בנוגע לכיבוד אב - אי אפשר לתרץ כן, שהרי על כיבוד אב נצטוו
 18 במרה²⁵, ואם גם בני נח היו מצווים על זה, לא היה צורך בציווי במרה²⁶.
 19 עוד יש לתרץ בנוגע לביקור חולים:
 20 ביקור חולים (וכן הכנסת אורחים, נישום אבליים וכו') נכללים במצות גמילות חסדים (ואף-על-פי
 21 שלאחרי מתן-תורה הן מצוות נפרדות²⁷, הנה כפי שהיו קודם מתן-תורה, היו כלולות בגמילות חסדים).
 22 וכיון שגמילות חסדים היה גם אצל אברהם - ואדרבא, זה היה עיקר ענינו - במילא היה אצלו גם ביקור
 23 חולים (והכנסת אורחים).
 24 ועל-פי-זה יובן המשך הפסוק²⁸ "וישא עיניו וירא גו'" לפסוק "וירא אליו הוי" (שהשייכות היא לא
 25 רק לסיום הפסוק: "כחום היום" (כדפירש רש"י), אלא גם לתחילת הפסוק) - כי ביקור חולים והכנסת
 26 אורחים הם ענין אחד, ששניהם נכללים בגמילות חסדים, ורצה הקב"ה להחליף הכנסת אורחים בביקור
 27 חולים.
 28 - ואף-על-פי שביקור חולים היה מהקב"ה, והכנסת אורחים היתה צריכה להיות מאברהם אבינו, הרי
 29 זה כולא חד: על-ידי קיום מצות הכנסת אורחים - מצוה מלשון צוואת וחיבור²⁹ - מתחבר אברהם ופועל

(23) שיחת ש"פ לך לך ס"ז ואילך (תורת מנחם -
 התועודיות חמ"א ע' 226 ואילך).
 (24) סנהדרין נח, סע"ב.
 (25) שם נו, ב.
 (26) התירוצ על זה - ראה שיחת ש"פ וישלח סי"ח (תורת
 מנחם - התועודיות חמ"א ס"ע 343 ואילך).
 (27) (רמב"ם סדר תפלות בתחלתו): "קורין משנה זו אלו
 דברים כו' וגמ"ח כו' ובקו"ח כו' והכנסת אורחים". וראה שבת
 קכז, סע"א. שו"ת רש"ל סס"ד. - ולהעיר מרמב"ם הל' אבל
 רפ"ד.
 (28) שם, ב.
 (29) ראה לקו"ת בחוקותי מה, ג. מז, ב. ובכ"מ.

(13) ראה במפרשי רש"י במקומו. מהרש"א ב"מ שם. פרישה
 יו"ד ששל"ה סק"א.
 (14) יז, כו.
 (15) סוטה יד, א.
 (16) כדלהלן ס"ה.
 (17) פ' ראה יג, ה.
 (18) יתרו יח, כ.
 (19) ב"מ ל, ב. תיב"ע שם.
 (20) רש"י שם, יג.
 (21) ראה תו"א (לד, ד): "קדשנו במצותיו במצותיו דייקא כו'
 וקדשנו שבאתדל"ת בעשיית האדם מצות ה' גורם כו'". ושם (סח,
 א): "וישמור כו' מצותי כו' הקב"ה מבקר חולים".
 (22) רש"י ס"פ נח.

- 1 שיהיה זה כמו שהקב"ה מכניס אורחים, וביקור חולים של הקב"ה כפי שנמשך למטה, ה"ז כמו שמדת
2 חסד שלמעלה עומדת ומשמשת למטה, שזהו ענינו של אברהם³⁰ -
- 3 אבל כיון שזהו מ"דברים שאין להם שיעור" - לכן נצטער אברהם (שהרי יכולים להתקיים שניהם).
4 גם אפשר לומר, שהכנסת אורחים על-ידי אברהם היא ענין של גמילות חסדים יותר מאשר ביקור
5 חולים דהקב"ה, ולכן נצטער, והיה צריך להיות "וישא עיניו והנה שלושה אנשים וגו'". עד כאן מאמר
6 המוסגר.
- 7 ה. מפרשים³¹ מתרצים הקושיא למה ביקר הקב"ה את אברהם רק ביום השלישי - כי ביום הראשון
8 היה אברהם עסוק במילת "אנשי ביתו יליד בית ומקנת כסף"³². (גם יש לומר - על-פי מאמר רז"ל³³ על
9 הפסוק³⁴ "וכרות עמו הברית", שאברהם "היה מתיירא שהיה זקן .. שלח (הקב"ה) ידו ואחז עמו" -
10 שביום הראשון היה כבר הקב"ה אצל אברהם וביקר אותו, ולא היה צריך להיות "וירא" כדי לבקרו).
11 וביום השני - אין סכנה, כי הסכנה היא רק ביום הראשון וביום השלישי³⁵.
- 12 אבל תירוץ זה אינו מספיק, כי: (א) מצות ביקור חולים היא גם לחולה שאינו מסוכן, (ב) רש"י
13 סובר³⁶ שגם לפני היום השלישי יש סכנה, ואדרבא, אז יש סכנה גדולה יותר לגבי היום השלישי, ואם-כן
14 למה אומר רש"י "יום שלישי למילתו היה"³⁷?
- 15 ה'אור החיים הקדוש' מתרץ, שהטעם שהקב"ה המתין בביקור חולים עד היום השלישי הוא, לפי
16 ש"אין מבקרין את החולה אלא מיום שלישי והלאה"³⁸. ואף-על-פי ש"קרובים נכנסים מיד לבקרו"³⁹,
17 והרי הקב"ה הוא קרוב לבני-ישראל (כמו שכתוב⁴⁰ "מי גוי גדול אשר לו אלקים קרובים אליו"),
18 מכל-מקום לא בא הקב"ה לבקרו עד היום השלישי, כי זה ש"קרובים נכנסים מיד לבקרו" הוא מפני
19 שעל-ידי ביקורם לא מתפרסם דבר חוליו (מה-שאין-כן על-ידי ביקור של רחוקים נעשה פרסום, "אוושא
20 מילתא")⁴¹, וטעם זה לא שייך אצל הקב"ה, כי אף-על-פי שהוא קרוב, הרי זה "בפרסום כל העולמות".
- 21 אבל תירוץ זה אינו מובן, כי: (א) הקב"ה היה יכול לבוא לבקרו באופן שלא יהיה פרסום, (ב) גם
22 ה"וירא אליו הוי'" לא היה באופן של פרסום, שהרי היה זה "כחום היום", ולא היו עוברים ושבים⁴².
23 ומזה שלמטה לא היה הדבר מפורסם, מוכח, שגם למעלה לא היה זה מפורסם (שהרי צריך להבטיח
24 שלא יהיה "אוושא מילתא" גם למעלה, מצד המקטרגים), דכיון שכל הענינים שלמטה משתלשלים
25 מהענינים שלמעלה, הרי מובן שהם בדוגמתם.
- 26 ו. יובן זה בהקדם המבואר בחסידות⁴³ במעלת מצות מילה שקיים אברהם אבינו לגבי מה שקיים
27 כל התורה כולה עד שלא ניתנה⁴⁴:
- 28 קיום כל התורה על-ידי אברהם אבינו, היה (א) בכח עצמו, (ב) המצוות שקיים לא היה בהם הכח
29 לחזור בקדושתם בדברים הגשמיים שבהם נעשו המצוות, שהם - הדברים הגשמיים - ייעשו קדושים.
30 ענין זה הוא מהמעלות שבמצוות שאנו מקיימים לאחר מתן-תורה לגבי המצוות שקיימו האבות -

סכנה (וכתב שם, שהסוכרים שאין הפרש בין יום א' ליום ב', גורסים כגירסת הטור שלא כתב יום ג', עיי"ש. וצ"ע, שהרי רש"י ס"ל שאין הפרש כו' כנ"ל, ובפירושו עה"ת כתב יום שלישי למילתו הי'). אך לפימ"ש הרמב"ם, תירוצו הוא גם לדעת רש"י. (39) טושו"ע י"ד שס"לה (וידועה התמי' על שלא הביאו הרמב"ם).

(40) ואתחנן ד, ז.

(41) ב"ח ביו"ד שם.

(42) ב"מ פו, ב. פירש"י עה"ת במקומו.

(43) ראה בכ"ז לקו"ש ח"א ע' 41. ח"ג ע' 758 ואילך,

ובהנסמן שם.

(44) יומא כח, ב. קידושין פב, א.

(30) זח"א רסד, ב (נתבאר בפרדס שכ"ב פ"ד. ד"ה וידבר אלקים גו' לאמר תרס"ד (סה"מ תרס"ד ע' ע)).

(31) רא"ם במקומו.

(32) ס"פ לך לך.

(33) ב"ר פמ"ט, ב. יל"ש נחמי' עה"פ (רמזו תתרעא). רש"י

ס"פ לך לך.

(34) נחמי' ט, ח.

(35) וכמ"ש הר"ן שבת קלד, ב.

(36) שבת שם.

(37) וכמו שהקשה שם הרא"ם עצמו.

(38) רמב"ם הל' אבל פ"ד ה"ה. - באוה"ח שם כתב שרק

ביום א' אין מבקרין, ולכן תיזן זה לדעת הר"ן שביום ב' ליכא

- 1 שהמצוות שלאחרי מתן-תורה (א) הם ציוויים מהקב"ה שציוה עליהם בשנת מתן-תורה⁴⁵, (ב) הן ממשיכות
2 את קדושתן בדברים הגשמיים, שהגשם יעשה קדוש.
3 [וכמרומו בדברי הרמב"ם⁴⁶: "ושים לבך על העיקר הגדול .. שכל מה שאנו מרחיקים או עושים
4 היום, אין אנו עושין אלא במצות הקב"ה על-ידי משה רבינו עליו-השלום", ולא מצד קיומם על-ידי
5 האבות].
6 ואף-על-פי-כן, מצד הענין ד"מעשה אבות סימן לבנים", שדוקא קיום המצוות על-ידי האבות (קודם
7 מתן-תורה) נתן לנו את הכח⁴⁷ (לאחרי מתן-תורה) שנוכל לקיים את המצוות בגשמיות - היתה צריכה
8 להיות לכל-הפחות מצוה אחת של האבות שתהיה בדוגמת⁴⁸ המצוות שלאחרי מתן-תורה. וזו היתה מצוה
9 מילה: (א) עליה נצטווה אברהם אבינו מהקב"ה, (ב) מצוה זו (גם קודם מתן-תורה) המשיכה קדושה
10 בדבר הגשמי⁴⁹, באופן שקדושת המצוות נשארה בדבר הגשמי גם לאחר קיום המצוה.
11 וענין זה מרומז - ככל ענין בחסידות - גם בנגלה⁵⁰:
12 כאשר אברהם אבינו השביע את אליעזר, אמר לו: "שים נא ירך תחת ירכי"⁵¹. ולכאורה למה "תחת
13 ירכי" דוקא - הרי זה ענין של היפך הצניעות?
14 ועל-פי הנ"ל יובן: הדין⁵² הוא, שבעת השבועה צריך הנשבע להחזיק "חפץ של מצוה", והמצוה
15 היחידה קודם מתן-תורה שבה נשארה הקדושה בחפץ - היתה מצוה מילה.
16 ומזה מובן, שמצוה מילה (אף שהיתה קודם מתן-תורה) קיים אברהם אבינו באותו אופן שקיום
17 המצוות צריך להיות לאחר מתן-תורה.
18 ז. מהענינים שיש בקיום המצוות לאחר מתן-תורה - ההשתדלות שקיום המצוות יהיה על-פי טבע,
19 לא על-ידי נס⁵³, דכיון שהמצוות שלאחרי מתן-תורה צריכות לפעול זיכרון ולהמשיך קדושה בדברים
20 הגשמיים שבעולם הטבעי, לכן עליהם להיות על-פי טבע, בכדי שגם טבע העולם (לא יתבטל, אלא)
21 יזדכך.
22 יתירה מזו: לא רק המצוה עצמה, אלא אפילו ההכנה למצוה צריכה להיות על-פי טבע. וכידוע⁵⁴
23 הסיפור אודות רבינו הזקן, שהמתין עם ברכת קידוש לבנה עד שפעל על הפקיד שהוא יעצור את הסירה
24 (אף שלפני-זה עצר רבינו הזקן את הסירה בעצמו בנס), בכדי שגם ההכנה למצוה תהיה מלובשת בדרכי
25 הטבע.

כיון שקיומם ה' שלא בתור אבות כ"א בתור ב"נ). ובאיסור גדה"נ כתב הרמב"ם סתם "אלא מצוה מרע"ה" ולא כתב "שיתקיים" - כי גדה"נ קיים יעקב מעצמו ולא נצטווה על זה מהקב"ה (רמב"ם הל' מלכים רפ"ט ובכ"מ שם).

(46) פיה"מ שם.

(47) ראה בר"ר פ"מ, ו. רמב"ן לך לך יב, ו. אוה"ת ר"פ לך לך.

(48) אבל לא בשוה ממש, כנ"ל הערה 45.

(49) גוף מקיים המצוה, אבל לא בגשם העולם (שנודרך רק ע"י כור הברזל דמצרים - תו"א עד, א). ואכ"מ.

(50) ראה גם תורת מנחם - התועודות חל"ט ס"ע 316. וש"נ.

(51) חיי שרה כד, ב.

(52) שבועות לח, ב. שו"ע חו"מ ספ"ז סי"ג-יז.

(53) מלבד בדיא אפשר, או שנעשה הנס במיוחד לזה וכמו נס השמן דחנוכה. וכמו שאכלו המן אף שאין נהנין ממעשי נסים.

וצע"ק מתור"ה חטין (מנחות סט, ב) ואכ"מ.

(54) לקו"ד (כרך ד') תשנב, ב.

(45) כי רק אז נעשה החיבור דעליונים ותחתונים (שמו"ר פ"ב, ג), רוחניות וגשמיות. ומצוה מילה שלפני מ"ת (אף שהיתה מצד ציווי הקב"ה ולא כשאר המצוות שקיימו האבות בכח עצמם), היתה רק הכנה למ"ת (ולחיבור הנ"ל), שלכן גם קיום מצוה מילה "אין אנו מלין מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צוה אותנו ע"י משה רבינו שנמול" (פיה"מ להרמב"ם חולין ספ"ז).

עפ"י מ"ש בפנים יומתק לשון הרמב"ם שמסיים שם "שנמול כמו שמל אברהם אבינו ע"ה" - (דלכאורה, מה מקום להזכיר א"א והרי אנו מלין מפני הציווי למשה רבינו, אלא) - כי מעשה אבות (מילת א"א) היא הנתינת כח על המצוות (מילה) דלאחרי מ"ת, ובמיוחד מצוה מילה דאברהם, שהיא המקשרת את כללות "מעשה אבות" שיהיו "סימן" (ונתינת כח) לבנים", כנ"ל בפנים.

לשון הרמב"ם בענין איסור אבר מן החי: "שצוה בסני שיתקיים איסור אבמה"ח", אינו שייך לנדר"ד והלשון "שיתקיים" הוא מפני שאינו איסור דח"ט, כי כבר נצטווה על זה נח מהקב"ה (אף את"ל - כי סברא לכאן ולכאן) - שאיסור אבמה"ח לאחר מ"ת אינו ע"י הנתינת כח דאיסור נח אף שגם האבות קיימו אותו,

1 וכשם שהדברים אמורים בנוגע להכנות למצוה, כן הוא (מאותו הטעם) גם בנוגע לתוצאות של המצוה
 2 - שהענינים שעל-פי טבע צריכים לבוא על-ידי קיום המצוה, אין להשתמש בנס כדי להסירם, כיון שאז
 3 חסר בקיום המצוה.

4 ח. ומזה מובן, שכאשר המצוה קשורה, על-פי טבע, עם קשיים מסויימים (אם הקשיים הם בקיום
 5 המצוה עצמה, או בהכנה להמצוה, או בתוצאות של המצוה), אין להסירם או להחלישם באופן בלתי
 6 טבעי, כיון שאז חסר בקיום המצוה.

7 ועל-דרך מה שכתוב בזהר⁵⁵, שקיום המצוות צריך להיות שלא "בריקנייא ובמגנא" (כיון שאז לא
 8 נמשך על-ידי המצוה "רוחא דקודשא"). - זהו סדר של "מצרים", וכמו שכתוב⁵⁶ "אשר נאכל במצרים
 9 חנם" - אלא צריך "לאשתדלא ביה כדקא יאות כפום חיליה" ו"באגר שלים".

10 וזהו גם מה שכתוב אודות האריז"ל⁵⁷, שלא היה מתווכח בנוגע למצוה, ושילם כמה שביקשו ממנו,
 11 וכמסופר בגמרא⁵⁸ אודות רבן גמליאל, שקנה אתרוג באלף זוז⁵⁹.

12 אין הכוונה לומר שצריך לחפש קשיים, אבל הקשיים שישנם על-פי טבע, אין להשתמש במשהו לא
 13 טבעי כדי למנוע אותם.

14 וכאמור לעיל, שכמו שאין להסיר באופן זה את הקשיים הקשורים עם ההכנות למצוה, כך אין להסיר
 15 את הקשיים שעל-פי טבע הם תוצאות מהמצוה.

16 ט. על-פי-זה יובן הפירוש ש"יום שלישי למילתו היה":

17 ההכרח לזה הוא (לא מצד הענין של ביקור חולים, שהרי אדרבא, ביקור חולים צריך להיות גם בשני
 18 הימים הראשונים כנ"ל, אלא) מהפסוק השני - "וירא והנה שלשה אנשים", שענין זה בהכרח לומר שהיה
 19 ביום השלישי (כדלהלן), וכיון ש"וירא והנה שלשה אנשים" ו"וירא אליו הוי"ו היו באותו זמן⁶⁰, על כן
 20 צריך לומר שגם "וירא אליו הוי"ו היה ביום השלישי.

21 ועל-פי-זה יש לומר (דקושיא למה לא ביקר לפני יום ג' - מעיקרא ליתא), כי גם בשני הימים
 22 הראשונים בא הקב"ה "לבקר את החולה", רק הסיפור "וירא אליו הוי"ו שנאמר בפסוק היה ביום
 23 השלישי. ואין להקשות: למה לא מספרת התורה שהקב"ה ביקרו גם בשני הימים הראשונים - כי בזה
 24 אין חידוש, ומובן מעצמו, ובמכל-שכן מזה שביקרו ביום השלישי, שהרי בשני הימים הראשונים הסכנה
 25 היא גדולה יותר מאשר ביום השלישי, כנ"ל.

שלו - כשאין עליו ציווי (היינו - שאין מצוה). - (ולהעיר משו"ע
 אדה"ז א"ח סו"ס צג ור"ס קח. אתון דאורייתא כלל יג). - וי"ל
 ההסברה בזה - דגם כשאין ענין החיוב שבמצוה (שזהו רק
 כשנצטווה עלי) ישנה המצוה מצד מציאות האתרוג (וכח העשי'
 שלו) שלולא מניעה חיצונית "ארי" דרביע עלי" (ולא על האתרוג
 כו') - יכולים להעשות ענין שבו תחייבים המצוה - פעולה
 בהאתרוג (שבמצוות שלאחרי מ"ת זהו ענין עיקרי במצוות) -
 וזהו "כמה חביבות כו'" (סוכה שם).

החידוש שבזה (על המובא לעיל שהאריז"ל לא הי' מסרב על
 השער): האלף זה אי"ז שהאתרוג יקר ביותר, כי א"א שהאתרוג
 יהי' שויו כ"כ, כ"א מפני סיבה וענין צדדי - (וע"ד "כל ממון
 שבעולם אתם נותנים" - קדושין לא, סע"א). וזהו הנהגה הב'
 דהארי" (מובא שם) "ולפעמים הי' מניח לפניו הכיס עם
 המעות, והי' אומר להם שיקחו (המוכרים) מה שירצו". דמזה
 נלמד שאין להשתדל להסיר (לא רק המניעות שבהדבר עצמו,
 אלא אפילו גם לא) מניעות הצדדיות. ובנדר"ד - שני ענינים אלו
 הם: א) סכנת המילה עצמה. ב) מצד זה שהי' זקן (שלכן הי' צ"ל
 "וכרות עמו" - כנ"ל ס"ה), ונלמד מר"ג, דגם על זה אין להביא
 מלאך רפאל קודם בוא הזמן בטבע. ואכ"מ.

(60) כמובן משבת קכו, א. פירש"י בפרשתנו יח, ג.

(55) ח"ב קכח, א.

(56) בהעלותך יא, ה. וראה ספרי שם - הובא בפרש"י שם.
 (57) בטעמ"צ פ' ראה מצות הצדקה. והעילוי בהנהגת
 האריז"ל לגבי הנהגת כאו"א בזה ע"פ זוהר - שאפילו ע"י
 פעולות שבטבע לא רצה לבטל או למעט כו'.
 (58) סוכה מא, ב. (וכן מובא הל' בתוס' ד"ה אילמא, ב"ק
 ט, ב) - אתרוג). וראה בזה"ח מ' לוח"ב שם: "כשקונים אתרוג
 כו".

(59) הראי' בכללות - שהנהגת האריז"ל נרמזה גם בנגלה: (1)
 ששלמו בעד מצוות סכומים שלא בערך שוים, (2) שזהו ענין כללי
 באופן קיום המצוות ואינו שייך לתוכן המצוה פרטית, שלכן
 ממצוה אחת נלמד בפשיטות לכל המצוות.

אלא שי"ל ראי' מכאן גם לענין המדובר בפנים. - כי רחוק
 לומר שא"א הי' בשו"א להוריד המחיר דאלף זה, שהוא שלא
 בערך כלל; גם - באם זהו מקרה יוצא מן הכלל לגמרי, הרי בכלל
 אין למדין מחידוש". אפילו את"ל (כדמשמע מתוס' ב"ק שם)
 שר"ג לא מצא אתרוג בזול יותר, והחידוש שקנה באלף זה הוא
 כי מצד הדין לא הי' מחוייב לבזבז כ"כ בשביל קיום המצוה, אלא
 שמפני "חביבות" המצוות עליהן - רצה לקיימן אף במצב
 ש(האדם) לא נצטווה ע"ז - קשה לכאורה - על מה חלה החביבות

- 1 ועל-פי-זה יומתק לשון רש"י "לבקר את החולה, אמר ר' חמא בר חנינא יום שלישי למילתו היה
2 כו'" - דלפי פשוטו שזה ענין אחד, ש"יום שלישי למילתו היה" הוא המשך וטעם לכך שהקב"ה בא
3 "לבקר את החולה" (ובשני הימים הראשונים לא בא), היה רש"י יכול לקצר ולומר "יום שלישי למילתו
4 היה ובא הקב"ה לבקר את החולה"? ומזה שרש"י (א) מקדים תחילה "לבקר את החולה", (ב) ומפסיק
5 באמצע בתיבות "אמר ר' חמא בר חנינא" - מוכח שהם שני ענינים שונים: ענין אחד - ש"וירא אליו"
6 היה "לבקר את החולה" (ומצד ענין זה אין הכרח שהיה זה ביום השלישי, ואדרבא, כנ"ל), ועוד ענין
7 מביא רש"י מ"ר חמא בר חנינא ש"יום שלישי למילתו היה", שהכרח לזה הוא רק מהפסוק השני⁶¹.
- 8 י. ההכרח לכך ש"וירא והנה שלשה אנשים" היה ביום השלישי:
- 9 אחד משלושת המלאכים שבאו לאברהם אבינו היה המלאך רפאל, שבא "לרפאות את אברהם"⁶².
10 וכיון שעל-פי טבע, הנימול חולה שלושה ימים, אי אפשר לומר שהקב"ה שלח מלאך "לרפאות את
11 אברהם" לפני היום השלישי, להסיר ממנו קשיים אלו שעל-פי טבע צריכים לבוא מהמצוה (שהרי מצות
12 מילה גם קודם מתן-תורה היתה כמו לאחרית מתן-תורה, כנ"ל). ולכן בהכרח לומר, שהיה זה ביום שלישי
13 למילתו, והמלאך רפאל פעל שאברהם יתרפא ביום זה, שזהו על-פי טבע (שלכן הדין⁶² הוא שלאחרי
14 יום השלישי אין מרחיצין).
- 15 יא. אך עדיין אינו מובן: כיון שביום השלישי מתרפאים על-פי טבע, מה צורך היה במלאך רפאל⁶³?
16 ויובן זה על-פי מה שכתב הרמב"ם⁶⁴, שגם כחות טבעיים נקראים לפעמים בשם "מלאכים".
- 17 וטעם הדבר: כל ענין למטה יש לו שורש למעלה, וכמאמר רז"ל⁶⁵ "אין לך עשב למטה שאין לו מזל
18 מלמעלה המכה בו ואומר לו גדל", וכיון שהכחות הטבעיים משתלשלים מהמלאכים, לכן נקראים
19 לפעמים בשם "מלאכים", על שם שרשם.
- 20 ונמצא, שהעובדה שעל-פי טבע מתרפא הנימול במשך היום השלישי, הרי זה מצד מלאך רפאל
21 (הממונה על הרפאות⁶⁶), אלא שזה משתלשל בריבוי השתלשלות, עד שמתלבש בפרט זה ובלבוש טבעי.
22 אלא, שאצל אחרים נראה רק הענין הפרטי ובלבוש הטבע, ומלאך רפאל - השורש לזה - הוא בהעלם
23 ובשרשו; ואילו אצל אברהם האיר השורש בגילוי בעולם - "וירא", שראה את מלאך רפאל⁶⁷.
- 24 יב. ההוראה מפסוק זה ופירוש רש"י בעבודתנו היא:
- 25 נוסף על ההוראה (שלמדים מהפסוק כפשוטו) במעלת מצות ביקור חולים, שהרי "אחרי הוי' אליכם
26 תלכו", "מה הקב"ה ביקר חולים כו"¹⁵,
- 27 - שלכן נאמר בפסוק הלשון "וירא אליו הוי'" (ולא "אל אברהם"), וכן אומר רש"י "לבקר את החולה"
28 (סתם), כי אפשר לפרש שהסיבה לכך שהקב"ה הגיע לבקר את אברהם היא מצד מעלתו של אברהם
29 אבינו, ואין מזה ראי' שצריכים לבקר סתם יהודי, ולכן הושמטה תיבת "אברהם", כדי שידעו שאין זה
30 מצד "אברהם", אלא מצד "חולה", הענין דביקור חולים⁶⁸ -

(65) ב"ר פ"י, ו. זח"א רנא, א.

(66) מדרש כונן. י"ר בראשית. ולהעיר מזה"א כו, ב.

(67) ואף שגם לאברהם נראו המלאכים בדמות אנשים - (נוסף
על שלפי פירוש רש"י (י, י) צ"ל שאח"כ ידע שהם מלאכים,
דאל"כ למה לא הוקשה לאברהם איך אומר "למועד אשוב" -
אברהם ראה את רפאל והוא רפא ולא (א) את הפרט, (ב)
שנשתלשל מעולם לעולם ועד שנתעלם בלבוש טבעי - טבע הגוף
שיתרפא מעצמו.

(68) וכמש"כ בשפתי חכמים במקומו.

(61) ומה שמסיים רש"י "ובא הקב"ה ושאל בשלומי" - בכדי
לרמוז שזה שבא ביום השלישי הי' ג"כ מצד ביקור חולים, כנ"ל
בפנים. (ושני ענינים מחדש: (א) מה שבא ביום השלישי, והוא
מצד ביקור חולים, "ובא הקב"ה ושאל בשלומי" - שאף ביום הג'
עדיין חולה הוא - ועדמ"ש רש"י בשבת שם לענין סכנה. (ב) מה
שקרה ביום השלישי - שהי' "כחום היום ג' וירא ג'").

(62) שבת קלד, ב. שו"ע או"ח סס"א ס"ט.

(63) וקשה לומר שזהו בשביל שעות האחדות מ"כחום היום"

- שש שעות (ב"ר פמ"ח, ח) עד סופו.

(64) מו"נ ח"ב פ"י.

ישנה גם הוראה באופן קיום המצוות - שאין לחפש נסים כדי "להקל" על קיום המצוה, ושקיום המצוה צריך להיות מלוכש בדרכי הטבע, ולעשות מהטבע כלי לאלקות.

* * *

יג. בשבת⁶⁹ פרשת וירא תרצ"ג, סיפר כ"ק מו"ח אדמו"ר⁷⁰, שכאשר אביו, כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) נשמתו-עדן היה ילד בן ארבע או חמש שנים

- ההכרח לכך שלא היה יותר מגיל חמש, הוא מזה שאדמו"ר נשמתו-עדן נולד בכ' מרחשוון, שנת כתר"א⁷¹, וה'צמח-צדק' נסתלק ב"ג ניסן תרכ"ו; וההכרח שהיה כבר בן ארבע, הוא מזה שנכנס ל"חדר" בהיותו בן שלש ומחצה⁷² -

בשבת-קודש פרשת וירא, שהיה אז ביום הולדתו כ' מרחשוון, או השבת שלפני יום ההולדת, הכניסתו אמו הרבנית רבקה אל ה'צמח צדק' לקבל הברכה. כשנכנס אל ה'צמח צדק', פרץ בבכי. שאלו ה'צמח צדק' למה הוא בוכה. וענה, שלמד ב"חדר"

- מזה רואים שכבר למד אז ב"חדר" לא רק "עברי" או סידור, אלא גם חומש - שהקב"ה נתגלה לאברהם אבינו, ואילו אלינו אינו מתגלה, ועל כך הוא בוכה. וענה ה'צמח צדק': כשיהודי בן תשעים ותשע שנה, מחליט, שעליו למול את עצמו, אזי ראוי הוא לכך שהקב"ה יתגלה אליו. ועוד נוסח: כשיהודי צדיק בן תשעים ותשע שנה וכו' (כנ"ל בנוסח הראשון).

והסביר אז כ"ק מו"ח אדמו"ר כיצד היתה אפשרות לשתי נוסחאות - כיון שאדמו"ר נשמתו-עדן עצמו לא זכר זאת (כאמור, שהיה אז ילד קטן), והנוסחאות באות מפי המספרים.

יד. כללות ההוראה ממאמר זה של ה'צמח צדק' - לפי ב' הנוסחאות - היא⁷³:

אפילו יהודי בן תשעים ותשע, היינו, שבמשך תשעים ותשע שנה עבד עבודתו - לא רק שעל-פי ה"לוח" הוא בגיל תשעים ותשע, אלא כמו שכתוב⁷⁴ באברהם שהיה "בא בימים", שהיו אצלו "יומין שלמין", אף-על-פי-כן, כיון שהוא רק בן תשעים ותשע, היינו, שאוחז (בדרגא אחת) למטה מ"בן מאה" - עליו "למול" את עצמו, היינו, להבטיח את עצמו מפני כיסוי והעלם העולם.

- רק על "בן מאה" נאמר⁷⁵ "כאילו מת ועבר ובטל מן העולם", שהעולם אינו מסתיר עליו; אבל כשנמצאים - אפילו במדריגה אחת בלבד - למטה מ"בן מאה", אזי צריך להבטיח את עצמו מפני העלם העולם.

טו. מצות מילה נפעלה על-ידי אברהם. אדם הראשון נצטוו על שש מצוות; לנח נוספה מצוה שביעית; ואילו אברהם אבינו פעל גם את מצות מילה⁷⁶. זאת אומרת, שמצות מילה היתה עיקר ענינו של אברהם.

ומזה מובן בנוגע להחלטת אברהם בהיותו בן תשעים ותשע שצריך למול את עצמו, שאין הכוונה שהחליט שצריך להוסיף עוד "משהו" על עבודתו הקודמת, אלא ההחלטה היא - שלאחרי כל עבודתו, חסר אצלו עדיין עיקר ענינו.

ובפרט לפי מה שנתבאר לעיל⁷⁷, שמצות מילה היתה הכנה למתן תורה, ומצוה זו חיברה את כל שאר המצוות שקיים אברהם עם המצוות שלאחרי מתן-תורה, שה'מעשה אבות' יהיה "סימן לבנים". ונמצא,

(74) חיי שרה כד, א. זח"א רכד, א. תו"א טז, א. עט, ב.
(75) אבות ספ"ה. וראה שיחת ש"פ לך לך סט"ו (תורת מנחם - התוועדויות חמ"א ע' 225). וש"נ.
(76) רמב"ם ה' מלכים פ"ט ה"א.
(77) ס"ו.

(69) שיחה זו נדפסה לאח"ז גם בלקו"ש ח"ה ע' 86 ואילך.
(70) נדפס (בקצרה) ב"היום יום" ט חשון. וראה תורת מנחם - רשימת היומן ע' רעו. וש"נ.
(71) לשון הצ"צ ("היום יום" כ חשון).
(72) ראה לקו"ש שם הערה 4.
(73) ראה גם בשיחות שנשמנו ברשימת היומן שם.

- 1 שלאחרי העבודה של אברהם אבינו במשך תשעים ותשע שנה, הגיע להחלטה (שלא זו בלבד שחסר לו
- 2 עוד ענין, וענין עיקרי, אלא) שחסר לו גם-כן בכל שאר עבודותיו הקודמות; הוא צריך למול את עצמו,
- 3 בכדי לפעול גם בכל עבודותיו הקודמות, שיהיו בשלימות.
- 4 וזוהי הוראה לכל אחד ואחד, שכלל שיהיה גדול, הרי - כל זמן שלא הגיע עדיין למדרגת "בן מאה"
- 5 - לא זו בלבד שעדיין לא סיים עבודתו, וצריך לעבוד עבודה נוספת ועבודה עיקרית, אלא הוא צריך גם
- 6 לפעול שלמות בכל עבודתו הקודמת.
- 7 טז. כאמור לעיל, יש במאמר ה'צמח צדק' ב' נוסחאות, ואף-על-פי שהנוסחאות הם מפי המספרים
- 8 (כנ"ל), מכל-מקום, כיון שב' הנוסחאות סופרו על-ידי רבי, נשיא בישראל, על כן צריך לומר שיש הוראה
- 9 מב' הנוסחאות, ושכלל נוסח ישנו חידוש (שאינן בזולתו), שלכן יש צורך בב' הנוסחאות.
- 10 ואינו מובן, מהו החידוש בנוסח הראשון (יהודי - סתם) על השני (- צדיק): כיון שאומרים (בנוסח
- 11 השני) שאפילו "יהודי צדיק" - (שהרי גם קודם המילה היה אברהם צדיק⁷⁸; ורק התואר "תמים" ניתוסף
- 12 לו על-ידי המילה⁷⁹) - זקוק להחלטה שעליו למול את עצמו, הרי יהודי שאינו צדיק בודאי זקוק להחלטה
- 13 זו, שהרי "יש בכלל מאתיים מנה"⁸⁰. ואם-כן מהו החידוש בנוסח הראשון⁸¹?
- 14 ויובן על-פי האמור לעיל, שמצות מילה היתה הכנה למתן-תורה:
- 15 החידוש במצוות שלאחרי מתן-תורה - ועל-דרך-זה גם של מצות מילה - לגבי המצוות שאברהם
- 16 קיים לפני-זה הוא, שמצוות אלו הם מצד כח הבורא, כח המאציל (לא כמו קיום המצוות שלפני-זה שהיה
- 17 רק בכח הנבראים).
- 18 ולכן, בנוסח הראשון אינו אומר תיבת "צדיק", כי לגבי ענין זה שנפעל על-ידי מצות מילה, אין
- 19 חילוקי דרגות⁸²; לא זו בלבד שלא נוגע אם הוא צדיק או שאינו צדיק (וכידוע שלגבי ה'מאציל', עולם
- 20 האצילות - ולפעמים מובא גם הלשון 'אדם-קדמון' - ועולם העשיה שוין⁸³), אלא ההחלטה צריכה לבוא
- 21 לא מצד המקום בנפש שבו שייכים חילוקי דרגות (ואדברה: כדי לקבל גילוי בחינת מאציל, צריך להתבטל
- 22 ממדרגותיו. ובמכל-שכן ממה שמצינו⁸⁴ בנוגע לרבי זירא, שהיה צריך לשכוח תלמוד בבלי כדי שיוכל
- 23 לתלמוד תלמוד ירושלמי).
- 24 וזהו הביאור בב' הנוסחאות: הנוסח הראשון מדבר על הענין כפי שהוא לאמיתתו - מצד המאציל,
- 25 שלגביו עולם האצילות ועולם העשיה (שבעולם ושבאדם) שוין. והנוסח השני מדבר כפי שהענין הוא
- 26 מצד הרגש הנבראים, ובהרגש הנבראים הרי זה חידוש שאפילו צדיק צריך למול את עצמו.
- 27 יז. ההוראה מהנ"ל אלינו - לאחרי מתן תורה - היא:
- 28 על-ידי כל מצוה - מלשון צוותא וחיבור²⁹ - נעשים מאוחדים עם הקב"ה בתמידות, כפי שאומר רבינו
- 29 הזקן⁸⁵ "ויחוד זה למעלה הוא נצחי לעולם ועד".
- 30 ויחוד זה שנעשה על-ידי קיום המצוות הוא אצל כל יהודי, כדברי הגמרא⁸⁶: אפילו פושעי ישראל
- 31 מלאים מצוות - מלשון צוותא וחיבור. שלכן אומר כל אחד מישראל הנוסח דברכת המצוות, ובשם
- 32 ומלכות (דהיינו שאין בזה ספק וספק ספיקא⁸⁷) - לא רק את התיבות "מלך העולם", אלא גם - "אלקינו"
- 33 (אלקה שלנו) ו"אשר קדשנו במצוותיו וצונו" (מלשון צוותא וחיבור).

בהחלטתו כל חידוש ועבודה וגם כשיחליט שצריך להמול, אינו ראוי לוירא כו'.

(83) ראה לקר"ש שם ס"ע 90. וש"נ.

(84) ב"מ פה, סע"א. ונת' בד"ה זה היום תרס"ו ואילך (המשך תרס"ו ע' יג ואילך). ד"ה יחינו מיומיים תרצ"א (סה"מ קונטרסים ח"א קמו, א. סה"מ תרצ"א ס"ע רמח ואילך) בסופו.

(85) תניא פכ"ה.

(86) ברכות נז, א. וש"נ.

(87) ראה תניא אגה"ת פ"א.

(78) תנחומא (בובער) לך כו: "יחידו של עולם והי' צדיק".

(79) לך לך יז, א ובפרש"י.

(80) ב"ק ער, א. ב"ב מא, ב.

(81) בנוגע להשכר (שראו ל"וירא אליו ה'") - הרבנות יתור

בבן צט' שנה סתם, שגם החלטתו מביאה שכר זה. אלא שיש לבאר רבנותא גם בנוגע לעבודתו.

(82) ומה שגם בנוסח זה אומר: "א איד צו ניין און ניינציק יאָר", שהכוונה בזה היא שעבד עבודתו 99 שנה כנ"ל - אינו בשביל החידוש אשר גם הוא צריך להחליט שעליו להמול (כי מצד המאציל אין כל חידוש בזה, כי אם - לפי שבלא זה, אין

וכיון שכל יהודי "מלא" במצוות, שעל-ידי-זה הוא מאוחד עם הקב"ה "לעולם ועד" - יכול הוא
לחשוב שהוא כבר שלם. ועל זה היא ההוראה, שתמיד יש לדעת שצריך למול את עצמו.
ובשעה שמחליט כן, אזי - כסיום מאמר ה'צמח צדק' - ראוי הוא שהקב"ה יתגלה אליו, ועד לאופן
כפי שנתגלה לאברהם אבינו - בחינת נבואה (שהיא למעלה מחכמה), ראיית המהות⁸⁸.

* * *

חי. בתחילת הסדרה מסופר - על-פי פירוש רש"י שמביא ממדרשי חז"ל - איך שאברהם אבינו היה
מכניס-אורחים גדול, והיה חשש שמבלי הבט על כך שהיה חולה, יטריח את עצמו בהכנסת אורחים יותר
מכפי כוחותיו, ולכן "הוציא הקב"ה חמה מנרתקה, שלא להטריחו באורחים, ולפי שראהו מצטער שלא
היו אורחים באים, הביא המלאכים עליו בדמות אנשים"⁴²,
והיינו, שהקב"ה עשה שינוי הטבע, שהמלאכים יבואו לאברהם אבינו (שהיה רגיל במלאכים) "בדמות
אנשים", וכדיוק לשון רש"י "ולפי כו' הביא המלאכים (בה"א הידיעה) עליו בדמות אנשים"⁸⁹,
- ביאת המלאכים כשלעצמה אינה חידוש: בלא-הכי היו המלאכים צריכים לבוא, כפי שרש"י מפרש
בפסוק השני, שהיה צורך בכל שלושת המלאכים: "אחד לבשר את שרה, ואחד להפוך את סדום, ואחד
לרפאות את אברהם"; החידוש כאן היה בזה שהמלאכים באו "בדמות אנשים" -
כדי שאברהם יהיה סבור שהם אנשים, ויקיים בהם מצות הכנסת אורחים.
ומזה למדים בגמרא⁹⁰: "גדולה הכנסת אורחים מהקבלת פני השכינה", שהרי רואים שאברהם אבינו
ביקש מהקב"ה להמתין, ורץ לקבל את האורחים.
יט. כפי שלומדים את הסיפור בפשטות, נמצא, שבאמת לא קיים בזה אברהם אבינו מצות הכנסת
אורחים, שהרי באמת לא היו אנשים, אלא מלאכים שאינם צריכים לאכילה, ואכן לא אכלו, ורק ש"נראה
כמו שאכלו"⁹¹.
- ואפילו לפי הדיעה⁹² ש"אוכלין ושותין ממש", הרי זה רק "מפני כבודו של אברהם"⁹³, או מפני
ש"אזלת לקרתא הלך בנימוסי"⁹⁴, אבל לא שהיו צריכים לאכילה ושתיה; ובמילא לא היה זה הכנסת
(וגמילות חסדים ל)אורחים -
ועל-פי-זה - תמיהה עצומה:

איך יתכן שחלמעלה יעשו ענין של היפך הטבע בשביל דבר שאינו אמיתי?
על-פי הנ"ל נמצא, שבאמת אסור היה לאברהם אבינו לעזוב "הקבלת פני השכינה", שהרי (באמת)
לא קיים מצות הכנסת אורחים, ואיך אפשר שאברהם אבינו נכשל בעזיבת "הקבלת פני השכינה"?
הן אמת שהיה זה בשוגג, אבל אפילו בשוגג - "לא יאונה לצדיק כל און"⁹⁵, ובפרט מדריגת האבות,
שעליהם נאמר⁹⁶ ש"האבות הן הן המרכבה", ו"מרכבה" היא למעלה מ"צדיק" סתם - ואם-כן איך יכול
להיות (אפילו) ענין של שוגג אצל אברהם אבינו?
אילו היו אומרים על אברהם אבינו שלקח מעות של צדקה ונתנם לעניים שאינם מהוגנים, הרי מיד

ע' נ. ח"ב ע' (כד). - ובזוהר שם קב, א מובאות שתי הדיעות.

הביאור ע"פ דא"ח, ראה ד"ה והוא עומד הנ"ל.

(93) תוס' שם.

(94) שמו"ר פמ"ז, ה.

(95) משלי יב, כא. ובתניא אגה"ק סו"ס כח: "השגגות שהן

מהתגברות נפה"ב שמנוגה".

(96) ב"ר פמ"ז, ו. פפ"ב, ו.

(88) ראה תניא אגה"ק סי"ט.

(89) שמוז מוכח (דדעת רש"י) שאין שייך הכנסת אורחים במלאכים.

(90) שבת קכז, א. וש"נ.

(91) רש"י פרשתנו יח, ח (מב"מ פו, ב).

(92) תורה נראין (ב"מ שם) מסדר אלי' רבה. וכ"ה גם בזח"א

קמד, א (ראה ד"ה והוא עומד תרס"ג בתחלתו (סה"מ תרס"ג ח"א

- 1 היתה נשאלת הקושיא: איך שיין לומר דבר כזה על אברהם אבינו, אפילו בשוגג⁹⁷. ומכל-שכן
- 2 בנידון-דידן, שגרוע יותר מנתינת צדקה לעניים שאינם מהוגנים, שעל-כל-פנים עניים הם⁹⁸, אלא ש"אינן
- 3 מהוגנים", ואילו כאן לא היתה הכנסת אורחים לגמרי?
- 4 איך יתכן ש"תורת אמת" קבעה באופן כזה שילמדו דין אמת - "גדולה הכנסת אורחים כו'" - מענין
- 5 שאינו אמיתי, מפעולה שהיתה (באמת) היפך הדין?
- 6 ועל כן צריך לומר, שאף-על-פי שהיו רק "בדמות אנשים", לא היה חסר דבר ב"הכנסת אורחים" של
- 7 אברהם אבינו. אין הכוונה שהיה נדמה לו שמקיים מצות הכנסת אורחים, אלא זו היתה האמת.
- 8 כ. הביאור בזה יוכן בהקדם המבואר בחסידות והובא לעיל⁷⁷
- 9 - ובזה נראה גם היחוד של גליא דתורה עם פנימיות התורה, ששניהם "תורה אחת", שלכן - כאמור
- 10 כמה פעמים⁹⁹ - ישנם כמה ענינים בנגלה דתורה שבלי פנימיות התורה, נשארים בקושיא והעדר הבנה -
- 11 החילוק בין המצוות שקיימו האבות קודם מתן-תורה, למצוות שאנו מקיימים לאחרית מתן-תורה:
- 12 קיום המצוות של האבות היה ברוחניות. וכמובא ב'תורה אור'¹⁰⁰ ראייה לדבר, מכמה וכמה מצוות
- 13 שבימי האבות לא היו יכולים כלל לקיימם בגשמיות. ולדוגמא: מצות תפלין, שבפרשיות התפלין כתוב
- 14 אודות יציאת מצרים, ובימי האבות לא היה עדיין כל הענין דיציאת מצרים.
- 15 אבל אין הכוונה שקיום המצוות של האבות היה רק ברוחניות, ללא פעולות בגשמיות; הם עשו גם
- 16 פעולות בגשמיות (על-כל-פנים בכמה מצוות),
- 17 - וכדמוכח ממצות תפלין גופא: איתא בזהר¹⁰¹, שיעקב המשיך על-ידי המקלות את ההמשכות
- 18 שנמשכות על-ידי מצות תפלין. ומזה מוכח, שאף-על-פי שהאבות לא יכלו לקיים מצות תפלין בגשמיות
- 19 באותו אופן כמו לאחרית מתן תורה, כנ"ל, מכל-מקום בקיומם ברוחניות היתה גם פעולה בגשמיות,
- 20 הפעולה במקלות -
- 21 מה שאומרים שעבודת האבות היתה ברוחניות, הכוונה בזה - שעל-ידי עבודתם לא קבעו את קדושת
- 22 המצוה בפנימיות ובגלוי בדברים הגשמיים שבהם עבדו עבודתם; לא נשארה במקלות קדושה, לאחרית
- 23 סיום העבודה בהם. וכך גם בנוגע למאכל ומשתה שבהם קיים אברהם אבינו מצות הכנסת אורחים¹⁰².
- 24 [קשה לומר שלא נפעל מאומה במקלות (וכיוצא בו בדברים הגשמיים), והם נשארו בדיוק כמו קודם
- 25 העבודה. ובפרט - כיון ש"מעשה אבות סימן לבנים", היתה מוכרחת להיות איזה דוגמא על-כל-פנים
- 26 למצוות שלאחרי מתן-תורה. אבל אף-על-פי-כן, אין זה כמו קיום המצוות לאחרית מתן-תורה, שממשיכים
- 27 קדושה בפנימיות ובגלוי בדברים הגשמיים שבהם נעשית המצוה, שהם עצמם נעשים דבר קדוש,
- 28 והקדושה נשארת בהם בגלוי גם לאחרית קיום המצוה].
- 29 כא. על-פי-זה מובן, שיש חילוק בין קיום המצוות של האבות ובין עבודת הנשמות שבבחינת לויטן:
- 30 מבואר ב'לקוטי תורה'¹⁰³ החילוק בין הנשמות שבבחינת שור הבר, שעבודתם צריכה להיות בגשמיות
- 31 דוקא, לנשמות שבבחינת לויטן - מלשון "ליוה אישי אלי"¹⁰⁴ - שעל-ידי עבודתם ברוחניות (אף שפשוט
- 32 שמחוייבים בקיום כל המצוות כפשוטן) הם ממשיכים כל ההמשכות הנמשכות על-ידי קיום המצוות.

101 ח"א קסב, א. וראה תו"א ויצא כג, ג.

102 אף שמצוה זו קיים באותו האופן שמקיימים לאחרית

מ"ת (ולא כקיום מצות תפלין שהיתה ע"י המקלות). וראה סה"מ

תש"י ע' 223 בהערה.

103 שמיני יח, א ואילך. עיי"ש.

104 ויצא כט, לד.

97 וכמאמר רבי "אוי לי שנתתי כו'" (ב"ב ח, א. ועי' ב' פי'

הריטב"א - בברכ"י לשו"ע י"ד סרנ"א ס"א).

98 שלכן מדייק בש"ס (ב"ק טז, ב. ב"ב ט, ב) "בני אדם

שאינן מהוגנים (שאז דוקא) לא יקבלו עליהן שכר" - דהיינו רמאי

דכתובות (סז, סע"ב ושם).

99 ראה תורת מנחם - התועודיות ח"מ ע' 77. וש"נ.

100 יא, ד. מא, ב.

יש כאלו שרוצים לפרש, שעבודת הנשמות שבבחינת לוויתן ועבודת האבות הם אותו ענין ממשי. על-פי הנ"ל מובן, שהם ענינים שונים:

העבודה דבחינת לוויתן היא רק ברוחניות, ללא אחיזה בגשמיות (כמובן מזה שמביא שם דוגמא על בחינת לוויתן מרבי שמעון בן יוחאי בהיותו במערה, שלא היה לו שם מצה וכו', ואף-על-פי-כן המשיך את כל ההמשכות - על-ידי עבודתו ברוחניות), מה-שאין-כן עבודת האבות היתה לה אחיזה בגשמיות, ורק מצד זה שהעולם לא היה מזוהך עדיין, לא היתה עבודתם יכולה לפעול המשכת הקדושה בדברים הגשמיים, בפנימיות.

כב. על-פי כל הנ"ל לכאורה אינו מובן: כיון שהאבות על-ידי עבודתם לא פעלו בדברים הגשמיים - לשם מה היתה צריכה להיות עבודתם (גם) בגשמיות, הרי יכלו לעשות את כל עבודותיהם רק ברוחניות (בדוגמת העבודה דבחינת לוויתן)?

והביאור בזה בהקדם המדובר לעיל⁷⁷ ענין "מעשה אבות סימן לבנים", ש"מעשה אבות" היה (סימן ו') נתינת כח' לעבודת ה"בנים" שלאחרי מתן-תורה: הא גופא שקיום המצוות, אחרי מתן-תורה, פועל זיכוך וממשיך קדושה בדברים הגשמיים בפנימיות, הנה הכח על זה הוא מ"מעשה אבות".

וכיון ש"מעשה אבות", אפילו אלולי ענין המילה, היה סימן ו' נתינת כח' לבנים, לכן היה צריך להיות בדוגמא, על-כל-פנים, למעשה המצוות שלאחרי מתן-תורה. ולכן, גם לעבודת האבות היתה צריכה להיות אחיזה בגשמיות¹⁰⁵, שעל-ידי-זה דוקא היתה יכולה להיות סימן ו' נתינת כח' לקיום המצוות (דבנים) שלאחרי מתן-תורה.

וזוהי גם ההסברה לכך שאצל האבות לא מצינו שיהיה מדויק ובפרטי פרטיות הענינים של הדברים הגשמיים שבהם נעשו מעשה אבות (כמו המקלות דיעקב, שהיו במקום תפלין) - דכיון שהצורך שגם עבודת האבות תהיה בגשמיות הוא (לא בכדי לפעול בדבר הגשמי, שהרי זה נעשה רק לאחר מתן-תורה, אלא) בכדי שיהיה חיבור באופן של סימן עם המצוות שלאחרי מתן-תורה, ענינים גשמיים, לכן לא מדוקדקים כל-כך הפרטים של הדבר הגשמי¹⁰⁶.

כג. בדוגמת הנ"ל מצינו בענינים שלאחרי מתן-תורה גופא¹⁰⁷:

מצינו בכמה נבואות, שבשעה שהקב"ה צוה לנביא לומר איזו נבואה, צוה עליו גם לעשות פעולות שונות בגשמיות, בהתאם לנבואה. וכפי שהקב"ה צוה ליחזקאל הנביא "שכב על צדך השמאלי... ושכבת על צדך הימני"¹⁰⁸, "עשה לך כלי גולה"¹⁰⁹, בהתאם לנבואה אודות הגלות. ולכאורה: לשם מה היה צריך לקשר את הנבואה עם פעולה גשמית? ומבואר בזה¹¹⁰, שנבואה (מצד עצמה) יכולה להישאר רק ברוחניות, ולא לירד בגשמיות; והפעולה הגשמית הוציאה את הנבואה מרוחניות, והורידה וקשרה אותה עם גשמיות, שזה מבטיח, שבבוא הזמן, תתקיים הנבואה בגשמיות.

וכיון שהפעולה הגשמית היא רק כדי לקשר את הנבואה עם עולם הזה הגשמי, הספיקה גם פעולה שהיא רק דוגמא על הנבואה. כמו ה"כלי גולה" שלקח יחזקאל, שהיו רק דוגמא על גלות, שהרי (א) הגלות באה רק כמה שנים לאחר-זה, (ב) יחזקאל לקח את ה"כלי גולה" מתוך שלום ושלוה וכו'.

ועל-דרך-זה הוא בנוגע ל"מעשה אבות סימן לבנים": אף שבכדי ש"מעשה אבות" יהיה 'נתינת כח' לבנים, היו צריכים להיעשות בגשמיות, מכל-מקום הספיקה לזה דוגמא בלבד. וכמו ציווי הקב"ה

(107) ראה בלקו"ש שם ע' 758 מבוארת דוגמא זו גם לענין קישור מצוות האבות עם המצוות שלאחרי מ"ת, שנעשה ע"י מצות מילה.

(108) יחזקאל ד, ד"ו.

(109) שם יב, ג.

(110) רמב"ן עה"ת לך לך יב, ו. לבוש על הרקנטי לך לך שם.

וראה ג"כ דרשות הר"ן ד"ב.

(105) בלקו"ש ח"ג ע' 888 מבואר: לפי שהאבות היו מרכבה לאלקות גם באברי גופם (ראה תניא פכ"ג: "שכל אבריהם כו"), ולכן עבודתם הרוחנית התדירה גם את אברי גופם והתבטאה בפעולה גשמית - וכאן מבאר איך שזהו מוכרח ושגם מצד הפעולה בעולם צ"ל כן. - וראה גם ד"ה זכור תרס"ה ס"ט (סה"מ תרס"ה ע' רכ ואילך).

(106) ראה גם ד"ה זכור שם.

- 1 לאברהם "קום התהלך בארץ לארכה ולרחבה"¹¹¹, שזה היה 'נתינת כח'¹¹² על כיבוש ארץ ישראל (בבוא הזמן) - אף ש"התהלך בארץ גו'" לא היה כיבוש בפועל¹¹³, אלא רק דוגמא לכיבוש.
- 2
- 3 וכן הוא בנוגע לקיום המצוות של האבות, שאף-על-פי שבכדי שיהיו 'נתינת כח' על קיום המצוות
- 4 שאחרי מתן-תורה, היו צריכים להיעשות בגשמיות, מכל-מקום ב"מעשה אבות" לא היה נוגע (א) פעולת
- 5 העבודה בדבר הגשמי (נוגע רק שהעבודה, העשיה, תהיה בגשמיות, אבל לא מה שנפעל בהגשם על-ידי
- 6 העבודה), (ב) גם בפעולה ועבודה עצמה, לא נוגע ומדוקדק כל-כך פרטי דבר הגשמי, כיון שבו עצמו
- 7 לא נפעל דבר, אלא זהו רק דוגמא וסימן.
- 8 כד. על-פי כל הנ"ל יובן, שאף-על-פי שהאורחים שבאו לאברהם היו באמת מלאכים, מכל-מקום לא
- 9 נחסר דבר בהכנסת אורחים של אברהם אבינו:
- 10 הכנסת אורחים של אברהם אבינו היתה אמנם צריכה להיות בגשמיות, בכדי שתהיה 'נתינת כח'
- 11 למצות הכנסת אורחים שלאחרי מתן תורה¹¹⁴, אבל אף-על-פי-כן, בענין זה היה נוגע רק שעבודת אברהם
- 12 תהיה בגשמיות (כנ"ל), אבל מה נעשה עם המאכלים לאחרי שאברהם עושה את החלק שלו הן בגשמיות
- 13 והן ברוחניות, אם נעשה בהם שימוש על-ידי האורחים או לא - אין זה עיקר בענין.
- 14 ולכן, אף שבאמת היו מלאכים, הרי כיון שלאברהם אבינו נראו "בדמות אנשים", ובמילא גילה הדבר
- 15 אצלו את מדת החסד והכנסת אורחים האמיתית שלו, והוא גם עשה את הפעולות "ויקח בן בקר גו'"¹¹⁵,
- 16 בגשמיות - הנה בהכנסת אורחים שלו, שהיתה צריכה לפעול 'נתינת כח' לבנים, לא היה חסר מאומה,
- 17 כיון שמצידו היה לזה אחיזה בגשמיות.
- 18 [גם הענין שאברהם אבינו על-ידי הכנסת אורחים שלו הראה את הדרך לכל העולם כיצד צריך לנהוג
- 19 בדרכי החסד - היה בשלימות, שהרי המלאכים היו בדמות אנשים, כך שהעולם ראה אותם בתור אנשים,
- 20 וגם ראו ש"ויאכלו"].
- 21 כה. על-פי-זה נמצא, שהנהגת אברהם אבינו שביקש מהקב"ה להמתין לו, ובעצמו התעסק עם
- 22 האורחים, היתה (לא עבירה בשוגג חס-ושלום, אלא) על-פי דין, דכיון שהכנסת אורחים שלו היתה
- 23 בשלימות (כנ"ל), הוצרך על-פי דין, לוותר בגללה על "הקבלת פני השכינה", כי "גדולה הכנסת אורחים
- 24 יותר מהקבלת פני השכינה".
- 25 ואף ש"הכנסת אורחים" שלו לא היתה בה המעלה שב"הכנסת אורחים" לאחרי מתן-תורה - הרי גם
- 26 "הקבלת פני השכינה" שלו לא היתה כמו "הקבלת פני השכינה" שלאחרי מתן-תורה, ובמילא, "הכנסת
- 27 אורחים" שלו היתה גדולה מ"הקבלת פני השכינה" שלו. ומזה למדים על הזמן שלאחרי מתן-תורה -
- 28 ששני הענינים יחד נשתנו.
- 29 כו. ויש לומר בדרך אפשר:
- 30 הצער של אברהם אבינו על זה "שלא היו אורחים" - בא אצלו על-ידי הגילוי של "וירא אליו הוי'",
- 31 "כמים הפנים לפנים"¹¹⁶. לפני גילוי זה, התבטאה מדת החסד שלו בכך שבשעה שיש אורח, מי שצריך
- 32 לעזרתו, אזי משפיע לו; ואילו הענין ד"וירא אליו הוי'" פעל אצלו ראיית ("וירא") הענין שאליו היה
- 33 "מרכבה" (מדת החסד) - שמדת החסד שלו היתה בגילוי גם כשאין מקבלים, שלכן היה "מצטער שלא
- 34 היו אורחים"¹¹⁷.

(115) פרשתנו יח, ז.
(116) משלי כז, יט.
(117) ועפ"י יומתק א) מה שמתחילה "הוציא הקב"ה חמה מנרתקה", בשביל טובתו, "שלא להטריחו באורחים", אף שלאח"כ הצטער ע"ז - כי התעוררות חסדו (סיבת הצער) נתחדשה לאח"כ ע"י הגילוי ד"וירא". ב) הוצאת חמה מנרתקה לא היתה לבטלה כלל, כי אפי' צער לא הי' לו - עד אשר "וירא". ג) דיוק הל' "ולפי שראוהו מצטער" - דלכאורה די שיאמר "ולפי שהצטער".

(111) לך לך יג, יז.
(112) וכמאד"ל (ב"ב ק, א): "כדי שיהא נוח לכבוש לפני בניו". וראה בהנסמן לעיל הערה 47.
(113) ראה ב' הדיעות בב"ב שם (ואפילו לר"א - רק מקום הילוכו קנה). ב"ר פמ"ד, כב (דמאמרו של ה' מעשה ונותן הארץ לזרעו).
(114) ראה רמב"ם הל' אבל פי"ד ה"ב. לקו"ש ח"ג ע' 765.
תורת מנחם - התועדויות חל"ד ע' 313 ואילך.

ועל-פי-זה מובנת השייכות של הפסוק "וישא עיניו וירא והנה שלושה אנשים" לפסוק שלפני-זה
 "וירא אליו הוי'" (שהשייכות אינה רק לתיבות "כחום היום", אלא גם לתחילת הפסוק)¹¹⁸ - כי מצד
 "וירא אליו הוי'" הצטער אברהם על זה שלא היו אורחים, ומצד זה עשה הקב"ה "והנה שלושה אנשים".
 כז. ויומתק ביותר על-פי המבואר ב'המשכים' דראש-השנה, שמלכות נבדלת משאר המדות, בכך
 שלא שייך מלכות בלא זולת, וכמאמר "אין מלך בלא עם"¹¹⁹.
 - במדות, הנה רק פעולת המדות אינה יכולה להיות בלא זולת, אבל יכולה להיות התעוררות המדות,
 כפי שרואים שאף שלא היה זולת, התעורר אברהם אבינו במדת חסדו (שלכן "מצטער שלא היו אורחים")
 - (ולכן אין זה סתירה להמבואר בכמה מקומות שמדות הם בשביל העולמות, כמו שכתוב¹²⁰ "זכור
 רחמך וחסדיך כי מעולם המה", כי שם מדובר אודות התגלות המדות לפעול). מה-שאינ-כן מלכות,
 אפילו התעוררות המלכות אינה יכולה להיות בלא זולת.
 והטעם לזה, כי המדות הן בבחינת העלם שישנו במציאות, ולכן יכולים הם להתעורר מצד עצמם,
 ואילו מלכות היא בבחינת העלם שאינו במציאות, ולכן היא מתעוררת על-ידי זולת דוקא¹²¹.
 [ומזה מובן גודל ענין בנין המלכות שבראש השנה, שצריך להגיע ולהמשיך מהעלם שאינו במציאות].
 ובנוגע לעניננו: העובדה שאברהם אבינו הצטער על זה שלא היו אורחים - היא מצד זה שמדת החסד
 נמצאת בהעלם שישנו במציאות. ולכן היה יכול להיות - וכן היה - שעל-ידי "וירא אליו הוי'" נמשך
 זה במציאות ממש.
 כח. מכל הנ"ל מובן, שבפסוקים שבריש פרשת וירא התורה מספרת אודות אופן המשכת החסד אצל
 אברהם אבינו:
 לכל-לראש היה הגילוי מלמעלה - "וירא גוי'" - אתערותא דלעילא. וענין זה פעל שאברהם אבינו
 נתעורר במדת חסדו. והתעוררות זו המשיך והוריד בעשי' בפועל, בפעולה בגשמיות, "וירך לקראתם וגוי'"
 (ועל-ידי-זה הרי זה נעשה 'נתינת כח' על הכנסת אורחים שלאחרי מתן-תורה, כנ"ל באריכות).
 ההוראה מזה בעבודתנו היא:
 כאשר אדם מתעורר פתאום, ללא הכנות מצידו (שזה בא מצד אתערותא דלעילא), צריך מיד לקשר
 זאת עם ענין של פועל, ובאם לאו - יכולה ההתעוררות להתבטל¹²².
 ועל-ידי-זה שמקשר זאת מיד עם ענין של פועל, אזי אפילו אם (נדמה לו, ואפילו אם האמת היא
 כך, ש)אינו כלי לקבל את כל ההתעוררות שמלמעלה - הנה סוף כל סוף הרי זה יומשך אליו ובפנימיות,
 כמו מעשה אברהם אבינו, שאף-על-פי שבשעה ש"וירא אליו" לא היה יכול לקיים מצות הכנסת
 אורחים באופן שהמצוה תחדור בהגשם (כי קודם מתן-תורה העולם לא היה כלי לזה), הנה על-ידי-זה
 שקישר את ההתעוררות עם פעולה בגשמיות, הרי זה נעשה 'נתינת כח' לבנים, שלאחרי מתן-תורה יומשך
 זה בפנימיות.
 כט. נמצאים עתה ביום השבת בעלות המנחה, "עת רצון", שלכן אומרים במנחת שבת "ואני תפילתי
 לך הוי' עת רצון", ויתירה מזו - "אלקים ברב חסדך"¹²³, שגם "אלקים", שמורה על מדת הדין, נהפך
 ל"ברב חסדך"¹²⁴.

(118) ראה בכ"ז ד"ה החודש ש"ת פ"ג ואילך (סה"מ ה'ש"ת

ע' 21 ואילך). המשך ר"ה תש"ח פכ"ז ואילך (סה"מ תש"ח ע' 47 ואילך). המשך ר"ה תש"ט פ"י (סה"מ תש"ט ע' טו).

(122) ראה לקו"ת ויקרא ב, ב ואילך.

(123) תהלים סט, יד. וראה זח"ב קנו, א.

(124) סד"ה ואני תפילתי תש"ד (סה"מ תש"ד ע' 170).

(118) ראה גם לעיל ס"ד.

(119) עמה"מ שער שעשועי המלך רפ"א. ס' החיים פ' גאולה פ"ב. בחיי וישב לה, ל. תניא ח"ב רפ"ז.

(120) תהלים כה, ו. ושם כתוב "רחמך הוי' וחסדיך", אבל בכ"מ בדא"ח הועתק כמ"ש כאן, כנראה מפני כבוד השם, נוסף על הידוע בספרי כללי הש"ס שהדרך לקצר הכתובים (ראה תוס' ד"ה ונתן שבת קכח, א ובכללי הש"ס).

1 ובכדי שההתעוררות דיום השבת תומשך לימי החול - ששבת וימי החול הם בדוגמת אבות ובנים,
2 כי (א) שבת היא בחינת (בינה) מוחין (הנקראים אבות), וששת ימי החול הם בחינת שש מדות (הנקראות
3 בנים), ו(ב) משבת מתברכין כולהו יומין² - צריך מיד לקשר את ההתעוררות (של שבת בכלל, ובעלות
4 המנחה בפרט) עם ענין של פועל (בענינים כאלו שמותר לעשותם גם בשבת), שעל-ידי-זה הנה ה"מעשה
5 אבות" של שבת, יהיה "סימן לבנים", ימי החול.

* * *

6 ל. מאמר (כעין שיחה) דיבור-המתחיל ואשה אחת מנשי בני הנביאים גו'.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

מבררת הברייטא: אָתָּה אֹמֵר שפסוק זה נדרש לענין שְׁתָּהּ
עֲבֹדְתָהּ בְּשָׂרָהּ בּוֹ, אוֹ אֵינָהּ – שְׁמָא תֹאמַר שפסוק זה אינו נדרש
לענין זה, אֲלָא נִדְרַשׁ לְהַתִּיר שִׁירֵי מִנְחַת חוּטָא שֶׁל בְּהֵינִים בִּאכִילָה,
כְּשִׁירֵי מִנְחַת חוּטָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכִן יִדְרַשׁ הַפְּסוּק, 'וְהִיתָה לְכַהֵן'
דְּהֵינּוּ אִם כֹּהֵן הֵבִיא מִנְחָה זֹה, יִהְיֶה דֵינָה 'בְּמִנְחָה' שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְכֵן
– וְבִאִיזָה מִנְחוֹת אֵינִי מְקַיֵּים אֶת הַפְּסוּק (שם ו טז) 'וְכָל מִנְחַת כֹּהֵן
כְּלִיל תְּהִיָּה לֹא תֵאָכֵל', בְּמִנְחַת נִדְבָתוֹ, כְּלוּמַר, כֹּל שֶׁאֵר מִנְחוֹת
שֶׁכֵּהֵן מִתְנַדֵּב הֵרִי הֵיא נִקְטֶרֶת כְּלִיל, אֲכָל מִנְחַת חוּטָא – מִנְחָה
שְׁהוּא חַיִּיב לְהַבִּיאָה דְּהֵינּוּ מִנְחַת חוּטָא, תֵּהֵא נִאָּכְלָת. מְשִׁיבָה
הִבְרִייתָא: תְּלִמּוֹד לֹמֵר 'וְהִיתָה לְכַהֵן' בְּמִנְחָה, וּמִשְׁמַעוֹת הַפְּסוּק
הֵיא שֶׁהַכּוֹנֵה לְמִנְחַת כֹּהֵן עֲצֻמּוֹ, וּמִקִּישׁ חוּטָא לְנִדְבָתוֹ, מִה נִדְבָתוֹ
אֵינָה נִאָּכְלָת וְאֵינָה נִקְמָצָה, שְׁהִי נִאֲמַר בַּה 'כְּלִיל תְּהִיָּה' אֲפָּ
חוּטָא אֵינָה נִאָּכְלָת וְאֵינָה נִקְמָצָה.
הִבְרִייתָא מְשִׁיבָה וּמְבִיאָה אֶת דְּרִשְׁתּוֹ רַבִּי שְׁמַעוֹן: אֲמַר רַבִּי שְׁמַעוֹן
לְתַנָּא קַמָּא, וְכֵן נִאֲמַר 'וְהִיתָה לְכַהֵן' בְּמִנְחָתוֹ, שִׁיחִידָה מְשִׁמַּע
שְׁמִקְשׁ חוּבְתוֹ לְנִדְבָתוֹ, וְהֵלֵא לֹא נִאֲמַר אֲלָא 'בְּמִנְחָה', אִם כֵּן אֵין
הִכְרַח לְדִרּוֹשׁ 'בְּמִנְחָה' שֶׁל עֲצֻמּוֹ, אֲלָא כִּי יֵשׁ לְדִרּוֹשׁ אֶת הַכְּתוּב,
לְהַקִּישׁ

שְׁמִיבָה נִסְכִּים עִם עוֹלוֹתוֹ.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אִיבְעִיתָ אִימָא – אִם תִּרְצָה תוּכַל לֹמַר שְׁבִרִיתָא
זוֹ כְּרַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, וְאִיבְעִיתָ אִימָא – וְאִם תִּרְצָה תוּכַל לֹמַר
שְׁבִרִיתָא זוֹ כְּרַבִּי עֲקִיבָא. אִיבְעִיתָ אִימָא רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי, וְסָמִי
מִהֵרָא יֵין – הִסֵּר מִדְּרַבִּי רַבִּי יוֹסִי הַגָּלִילִי בְּבִרִיתָא לְעִיל אֶת תִּיבַת
יֵין, כְּלוּמַר שִׁישׁ לִגְרוֹס דְּבִרְיוֹ שְׁמַרְבָּה רַק עוֹפוֹת וּלְבוּנָה וּבִאֲמַת
לֹא רִיבָה יֵין. וְאִיבְעִיתָ אִימָא רַבִּי עֲקִיבָא, וְכַמְבּוּאֵר לְעִיל שְׁרָבִי
עֲקִיבָא מְרַבָּה עוֹלָה וְכָל חֲבִירָתָהּ, כְּלוּמַר וְכָל הַנְּלוּחָה אֵלֶיהָ, דְּהֵינּוּ
שְׁמִקְבָּלִים מִן הַגּוֹי אֶת הַנְּסִכִּים הַבָּאִים עִם הָעוֹלָה.
שְׁנִינָה בְּמִשְׁנָה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר מִנְחַת חוּטָא שֶׁל בְּהֵינִים [וְכו']
נִקְמָצָה, וְקוּמִץ קֶרֶב לְעֲצֻמּוֹ וְשִׁירִיִּים קֶרֶבִּים לְעֲצֻמּוֹ. רַבִּי שְׁמַעוֹן
חֹלֵק בֶּכֶר עַל תַּנָּא קַמָּא, הַסּוֹבֵר שְׁדִינָה כְּדִין שֶׁאֵר מִנְחַת כֹּהֵן,
שְׁאִינָה נִקְמָצָה וְאֵינָה נִאָּכְלָת, אֲלָא נִשְׁרֶפֶת כּוֹלָה עַל גְּבִי הַמּוֹזֵב.
מְבִרֶרֶת הַגְּמָרָא: מִנָּה הֵי מִלֵּי – מִדּוּחֵן לְמַדּוֹ הַתַּנָּאִים דְּבִרְבִּי אֶלּוֹ.
מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: דְּתַנּוּ רַבִּנּוּן בְּבִרִיתָא, נִאֲמַר לְגַבִּי מִנְחַת חוּטָא (וְיִקְרָא
ה' ג) 'וְהִיתָה לְכַהֵן' בְּמִנְחָה, וְדִרְשׁוּ חֲכָמִים שְׁתָּהּ עֲבֹדְתָהּ בְּשָׂרָהּ בּוֹ
– שִׁיכּוֹל הַכּוֹהֵן לְהַקְרִיב אֶת הַקֶּרֶבֶן שֶׁל עֲצֻמּוֹ, וְכֵן נִדְרַשׁ הַפְּסוּק,
'וְהִיתָה לְכַהֵן' כְּלוּמַר אִם הַמִּנְחָת חוּטָא הֵיא שֶׁל כֹּהֵן, תִּהְיֶה
'בְּמִנְחָה', דְּהֵינּוּ כֹּל שֶׁאֵר מִנְחַת נִדְבָה, שִׁיכּוֹל לְהַקְרִיבָה בְּעֲצֻמּוֹ.

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' ב

זר, הָאֵם חֲתִיבִין עֲלֵיהֶן – עַל אֲכִילַת מִיתָה בִּידֵי שְׁמַיִם, וְעַל
אֲכִילַת בְּשׁוּגָה חוּטָא בְּנוֹסֶף עַל הַקֶּרֶן, כְּאוּכַל תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר, אוֹ
אֵין חֲתִיבִין עֲלֵיהֶן מִיתָה וְחוּטָא. וְהַסֵּפֶק הוּא, בֵּינָן דְּאִיתְקַשׁ –
שְׁהוּקְשׁוּ לְתִרְוּמַת מַעֲשֵׂר, לְתִרְוּמַת מַעֲשֵׂר דְּמִי לַגְּמָרִי, אוֹ דְּלִמָּא כִּיּוֹן
שְׁבִאוּכַל תְּרוּמָה בְּמִזִּיד כְּתוּב (וְיִקְרָא כב ט) 'זִמְתּוֹ בּוֹ', וּמִשְׁמַע בּוֹ וְלֹא
בִּאֲחֶרֶת, וּבִתְשׁוּלָמִי הָאוּכַל קוּדֵשׁ בְּשִׁגְגָה כְּתוּב (שם ה טז), 'וְאֵת
חֲמִישִׁיתוֹ יוֹסֵף עֲלָיו', וּמִשְׁמַע חֲמִישִׁיתוֹ יֵשׁ לְהוֹסִיף וְאֵין חִיּוּב
חֲמִישִׁית בְּדַבָּר אַחֵר, בְּפִסּוּקִים אֵלּוֹ מִיַּעַץ רַחֲמָנָא שְׁדִינִים אֵלּוֹ לֹא
נִאֲמָרוּ בְּתִרְוּמַת לַחֲמִי תוּדָה. עוֹד הַסְּתַפֵּק רַבָּא: תְּרוּמַת לַחֲמִי תוּדָה
הָאֵם הֵיא מְדַמְּעָה – [אוֹסֶרֶת תְּעִרְבוּתָהּ] כְּתוּרָמָה, שְׁאֵם נִפְלָה לְתוֹךְ
חֹלִין אוֹסֶרֶת אֶת הַתְּעִרְבוּת עַד שִׁיחִידוֹ בְּחוּלִין פִּי אַחַד וּמִאֵה
מִהַתְּרוּמָה, אוֹ אֵינָה מְדַמְּעָה. מְסִיקָה הַגְּמָרָא עַל שְׁתֵּי הַסְּפִיקוֹת:
תִּיבּוֹ.
הַגְּמָרָא חוֹזֶרֶת לְבַרֵּר אֶת הִבְרִייתָא: אֲמַר פֶּר – הִבְרִייתָא הַקְּשָׁתָה
מְדוּעַ לְמַדְנָה מִשְׁתִּי הַלָּחֵם שְׁצִרִי עֲשָׂרוֹן לְכָל חֵלֶה, וְלֹא נִלְמַד
מִהֵם שִׁישׁ לְהַבִּיא שְׁנֵי עֲשָׂרוֹנִים לְכָל חֲחֻלוֹת יָחִיד, וְתִרְצָה תְּלָמוֹד
לֹמֵר בְּשֵׁתִי הַלָּחֵם 'תְּהִיבָהּ', מְלַמֵּד שִׁיעוּר לַחֲמִי תוּדָה עֲשָׂרָה
עֲשָׂרוֹנוֹת. שׁוֹאֵלֶת הַגְּמָרָא: מָנָּא תְּלָמוֹדָא.

'תִּרְוּמָה' וְנִאֲמַר בְּתִרְוּמַת מַעֲשֵׂר 'תִּרְוּמָה'. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְנִלְפָּה –
וְנִלְמַד מִתִּרְוּמַת מִדִּין – בְּמִלְחַמַת מִדִּין (בְּמִדְבָּר לֹא כַּה־נִד) הַפְּרִישׁוֹ
אֲנִשִּׁי הַצֶּבֶא אַחַד מִחֲמֵשׁ מֵאוֹת מִשְׁלַל הַמִּלְחָמָה לְכַהֲנִים, וְאִף שֵׁם
נִאֲמַר 'תְּרוּמָה', וְאִם כֵּן אִף תְּרוּמַת לַחֲמִי תוּדָה תִּהְיֶה אַחַד מִחֲמֵשׁ
מֵאוֹת. מִתְּרַצָּה הַגְּמָרָא: דִּין לַחֲמִי תוּדָה שֶׁהֵיא 'תִּרְוּמָה' הַנּוֹחֶת
לְדוּרוֹת, מִתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שֶׁאִף הֵיא 'תִּרְוּמָה' הַנּוֹחֶת לְדוּרוֹת, וְאֵל
תּוֹכִית תְּרוּמַת מִדִּין שֶׁאֵינָה נּוֹחֶת לְדוּרוֹת, אֲלָא הִיתָה רַק בְּמִלְחַמַת
מִדִּין.
מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְנִלְפָּה מִתִּרְוּמַת חֵלֶה שֶׁנִּאֲמַר בַּה 'תְּרוּמָה' וְהֵיא אַחַד
מִעֲשָׂרִים וָאַרְבַּעַה, וְאִף תְּרוּמַת לַחֲמִי תוּדָה תִּהְיֶה כֵּן. מִתְּרַצָּה
הַגְּמָרָא: תַּנָּא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמָעֵאל, דִּין לַחֲמִי תוּדָה שֶׁהֵם דְּבִר שְׁנֵאֲמַר
בּוֹ (וְיִקְרָא י ד) (מִמֵּנו תְּרוּמָה ה') ('מִמֵּנו תְּרוּמָה לַה'), מִתְּרוּמַת
מַעֲשֵׂר שֶׁאִף הֵיא דְּבִר שְׁנֵאֲמַר בּוֹ (בְּמִדְבָּר יח כב) (תְּרוּמָה לַה') ('מִמֵּנו
תְּרוּמָה ה') ('לְאִשְׁכּוֹן') – [לְהוֹצִיא] תְּרוּמַת חֵלֶה שֶׁאֵין לְלַמּוֹד מִמֶּנָּה,
לֹא נִאֲמַר בּוֹ 'מִמֵּנו תְּרוּמָה לַה', אֲלָא רַק 'תְּרוּמָה לַה' בְּלִבְד (שם
טו טז).
הַגְּמָרָא מִסְּתַפֵּקֶת הָאֵם הוֹקְשָׁה תְּרוּמַת לַחֲמִי תוּדָה לְתִרְוּמַת
מַעֲשֵׂר לְכָל דִּינִי: פְּעִי – הַסְּתַפֵּק רַבָּא, תִּרְוּמַת לַחֲמִי תוּדָה שֶׁאֲכַלָּה

בס"ד. משיחות ש"פ וירא, ח"י מרחשון ה'תשנ"ב.

סיפור זה מדגיש, לכאורה, ש"וירא אליו ה'" 27
שייך רק ליהודי צדיק שבגיל צ"ט שנה מחליט 28
שצריך למול את עצמו, כלומר, אפילו צדיק (ע"ד 29
הרגיל) אינו שייך להגילוי ד"וירא אליו ה'" [שלכן 30
הי' זה מענה לאדנ"ע שגם בקטנותו הי' צדיק, 31
כמארז"ל⁷ "בוצין בוצין מקטפי"⁸ ידיע", כמובן גם 32
מסיפור זה עצמו, שהי' איכפת לו עד כדי בכי' שה' 33
אינו נראה אליו כמו שנראה לאברהם אבינו], כי אם 34
צדיק שבגיל צ"ט שנה החליט שצריך למול את 35
עצמו. 36

וצריך להבין: מהו הלימוד וההוראה מ"וירא 37
אליו ה'" לכאו"א מישראל, גם מי שלא הגיע לדרגת 38
צדיק (בפועל ובגילוי), ועאכו"כ שאינו צדיק שבגיל 39
צ"ט שנה מחליט למול את עצמו? ! 40
ג. ויש לבאר זה בהקדם הביאור במעלת הגילוי 41
ד"וירא אליו ה'" שנעשה ע"י המילה?⁹ 42

ידוע¹⁰ שהגילוי ד"וירא אליו ה'" לאחר וע"י 43
מצות מילה הוא באופן נעלה יותר, ועד לעילוי 44
שבאין-ערון, לגבי הגילוי ד"וירא ה' אל אברהם" 45
(בפ' לך לך¹¹) לפני המילה¹² – ובשמים: (א) 46
בדרגת האלקות – כמ"ש "וירא אליו הוי", גילוי 47
שם הוי' (שלמעלה משם אלקים), ודרגא נעלית 48
בשם הוי'¹³ (למעלה משם הוי' שנזכר בפ' לך 49
לך)¹⁴, (ב) בהתגלות לאברהם – "וירא אליו הוי'" 50

א. ידוע שנוסף לכך שכל עניני התורה הם 1
הוראות (תורה מלשון הוראה)¹ לכאו"א מישראל 2
בכל המקומות ובכל הזמנים, יש הדגשה מיוחדת 3
על הלימוד וההוראה מעניני התורה שבפרשת 4
השבוע², השייכים במיוחד לזמן זה³, וממנו 5
נמשכים על ובכל השנה כולה. 6

זאת ועוד: כיון שכל עניני התורה הם בתכלית 7
הדיוק, מסתבר לומר, שנוסף על השייכות הכללית 8
דפרשת השבוע לזמן זה, יש גם לימוד והוראה 9
מהקביעות דיום השבת – שבו קורין בציבור פרשת 10
השבוע כולה – בימי החודש. 11

ובנוגע ליום הש"ק זה: לכל לראש – לימוד 12
והוראה מפרשת וירא, וגם – לימוד והוראה 13
מהקביעות דשבת פרשת וירא ביום ח"י מרחשון, 14
שנוסף על מעלתו מצ"ע, ה"ה גם תוך ג' ימים 15
(שנחשבים בכמה ענינים למציאות אחת)⁴ לכ"ף 16
מרחשון, יום ההולדת של כ"ק אדמו"ר (מהורש"ב) 17
נ"ע⁵, כדלקמן. 18

ב. ובהקדם הסיפור הידוע⁶ אודות בעל יום 19
ההולדת דכ"ף מרחשון בשייכות לפרשת וירא: 20

בהיותו בן ד' או ה' שנים, נכנס אל זקנו הצ"צ 21
בש"ק פ' וירא, והתחיל לבכות, באמרו: מפני מה 22
נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה. ויענהו 23
הצ"צ: כשיהודי צדיק, מחליט בגיל תשעים ותשע 24
שנים שצריך למול את עצמו, ראוי הוא שה' יראה 25
אליו. 26

(7) ברכות מח, א.

(8) כ"ה (מקטפי) בגמרא, ובפרש"י: "מקני*", מקן שלו, מקטנותו... ואית דגרסי מקטפי כו".

(9) ראה ב"ר ריש פרשתנו: "אמר אברהם אחר שמלתי עצמי... מבשרי אחזה אלקה, אילולי שעשיתי כן מהיכן הי' הקב"ה נגלה עלי". וראה ספורנו ואוה"ח ריש פרשתנו (נעתקו לקמן בהערה 33).

(10) ראה זח"א פת, סע"ב ואילך. צא, א. צו, סע"ב ואילך.

(11) יב, ז, י, א.

(12) ע"ד ובדוגמת המעלה דמתן-תורה לגבי המעמד ומצב שלפני מתן-תורה – כיון שההכנה למתן-תורה התחילה ע"י המילה דאברהם אבינו, המצוה היחידה שלפני מ"ת הי' שייך בה נקיטת חפץ, ע"ד ובדוגמת המצוות שלאחרי מתן-תורה, כמדובר בארוכה בהתוועדות שלפנ"ז (לעיל ע' 253 ואילך).

(13) ראה אוה"ח ריש פרשתנו: "באומרו וירא אליו ה' ולא אמר וירא ה' אליו, נתכוון לומר כי מה שהגיע מהראי' אליו הוא כל בחינת הוי' שם הנכבד".

(14) ראה סה"מ תקס"ח ע' תפא ואילך. ביאורו⁷ להצ"צ (כרך ב) פרשתנו ע' תרלו. ד"ה וירא אליו הוי' דש"פ וירא עטר"ת (ס"ע ע ואילך).

(1) ראה גו"א ר"פ בראשית בשם הרד"ק. רד"ק לתהלים יט, ח. זח"ג נג, ב. ועוד.

(2) כ"המנהג הפשוט בכל ישראל שמשלימין את התורה בשנה אחת, מתחילין בשבת שאחר חג הסוכות וקורין בסדר בראשית, בשני' אלה תולדות, בשלישית ויאמר ה' אל אברהם וכו'" (רמב"ם הל' תפלה רפ"ג – השיעור דיום הש"ק זה).

(3) כהפתגם הידוע שצריכים לחיות עם הזמן, עם פרשת השבוע שלומדים באותו זמן ("היום יום" ב' חשון. ובכ"מ). וראה של"ה חלק תושב"כ ר"פ וישב (רצו, א): "המועדים של כל השנה... בכולן יש שייכות לאותן הפרשיות שחלות בהן כו".

(4) ראה (לדוגמא) פסחים קו, סע"א. ועוד.

(5) ביום השני פרשת חיי שרה (כבקיעות שנה זו) שנת כתר"א (קונטרס "חנוך לנער" ע' 6. "היום יום" כ"ף חשון).

(6) "היום יום" ט' חשון. ובכ"מ.

(*) וכ"ה גירסת הערוך.

לעשות מהארץ הלזו הגשמית, ארץ כנען, שתהי' 29
 "ארץ ישראל", "ארץ שרצתה לעשות רצון 30
 קונה"25, ועד שהארץ כולה נעשית דירה לו ית'. 31
 ה. בסגנון אחר – בעומק יותר: 32

ב' הקצוות שבמצות מילה – דרגא נעלית 33
 באלקות, למעלה מכל מצוות התורה, והמשכנתה 34
 והתגלותה למטה, בבשר הגוף ובגשמיות העולם – 35
 תלויים וקשורים זב"ז, כיון שדוקא ע"י ההמשכה 36
 וההתגלות למטה מטה נמשכת ומתגלה דרגא 37
 נעלית באלקות. 38

וההסברה בזה – ע"פ הידוע26 שתכלית הבריאה 39
 כולה הוא מפני שנתאוהה הקב"ה להיות לו ית' 40
 דירה בתחתונים, כלומר, לא רק שגילוי אלקות 41
 נמשך בכל סדר ההשתלשלות עד שנמשך ומתגלה 42
 גם בתחתונים, אלא אדרבה, שהדירה לו ית' היא 43
 בתחתונים דוקא, כי, דרגת האלקות שמתגלית 44
 בעולמות העליונים היא בחי' הגילויים, ואילו 45
 התגלות העצם ממש (שלמעלה מבחי' הגילויים), 46
 מהותו ועצמותו ית', הוא בתחתונים דוקא, ששם 47
 נעשית דירה לו ית', דירה לעצמותו, שמתגלה בה 48
 בכל עצמותו.27 49

ובלשון הכתוב28 "הנה השמים ושמי השמים 50
 לא יכלולך אף כי הבית הזה" בניחותא29 – 51
 ש"השמים ושמי השמים" (עולמות העליונים) אינם 52
 יכולים להכיל התגלות העצמות, כי אם "הבית 53
 הזה", בית המקדש שבארץ הלזו הגשמית, נעשה 54
 דירה לעצמותו, ו"משם אורה יצאה לעולם"30, 55
 שהעולם כולו נעשה דירה לו ית'. 56

וכידוע31 שעיקר ושליומות הגילוי דיש האמיתי 57
 הוא ביש (הנברא והנוצר והנעשה, יש) הגשמי 58
 דוקא, שבו נמשך ומתגלה יש האמיתי – "מהותו 59
 ועצמותו של המאציל ב"ה שמציאותו הוא 60
 מעצמותו .. הוא לבדו בכחו ויכלתו לברוא יש 61
 מאין ואפס המוחלט ממש בלי שום עילה וסיבה 62
 אחרת קודמת ליש הזה"32. 63

1 – שהגילוי היותר נעלה נתגלה אליו ונתקבל אצלו,
 2 שנעשה "כלי" להגילוי היותר נעלה שנמשך וחדר
 3 בפנימיותו (משא"כ "עד שלא מל לא הי' בו כח
 4 לעמוד"15).

5 וענין זה מרומז גם בהמשך הפסוק "והוא יושב
 6 גו' כחם היום": "חם היום", "הוציא הקב"ה חמה
 7 מנרתקה"16 – מורה על גודל ותוקף הגילוי ד"שמש
 8 הוי"17 כמו שהוא מצד עצמו, ללא המגן ונרתק
 9 דשם אלקים; ואעפ"כ "הוא יושב" – שהגילוי היותר
 10 נעלה ד"חם היום" ("הוציא הקב"ה חמה מנרתקה")
 11 נתגלה ונתקבל ונקלט באופן של התיישבות.18.

12 ד. והטעם שענין זה (דרגא נעלית יותר
 13 באלקות שנמשכת ומתגלה וחדרת בפנימיות)
 14 נעשה ע"י מצות מילה – לפי שבמצות מילה ישנם
 15 ב' קצוות אלו:

16 מצות מילה היא למעלה מכל מצוות התורה19,
 17 ש"כל מצוות התורה נכרתו עליהן שלש בריתות ..
 18 ועל המילה נכרתו שלש עשרה בריתות"20, וביחד
 19 עם זה, ה"ה (המצוה היחידה ש)נמשכת ומתגלה
 20 וחדרת בגוף הגשמי ממש, "בריתי בבשרכם לברית
 21 עולם"21, היינו, שההתקשרות עם הקב"ה שלמעלה
 22 מטעם ודעת, שזוהו"ע הברית, מתגלה וחדרת
 23 בבשר הגשמי.22.

24 וחידוש גדול יותר במצות מילה, שעל ידה
 25 נעשית המשכת הקדושה (לא רק בהגשמיות
 26 דהגוף, אלא) גם בהגשמיות דהעולם23 – כי, ברית
 27 מילה קשורה עם ברית הארץ, "להורשה לך ע"י
 28 מצוה זו"24, היינו, שמצות מילה מהווה נתינת-כח

(15) פרש"י לך לך יז, ג. וראה לקמן הערה 18.

(16) פרש"י עה"פ.

(17) ראה לקו"ש ח"ח ע' 310. וש"נ.

(18) ראה יל"ש ריש פרשתנו: "נכשיו שנמול הוא יושב ואני
 עומד".

(19) ולמעלה משם הוי' – כמרומז במ"ש "מי יעלה לנו
 השמימה" ר"ת מילה וס"ת הוי', שהמילה היא בראשי תיבות,
 ושם הוי' הוא בסופי תיבות (תו"א ס"פ לך לך).

(20) רמב"ם סוף הל' מילה – מנדרים לא, ב.

(21) לך לך יז, יג.

(22) ועפ"ז יומתק לשון המדרש (שבעה ערה 9) "אחר שמלתי
 עצמי .. מבשרי אחזה אלקה". – ולהעיר מזה"א צד, א: "מבשרי
 אחזה אלקה .. מבשרי ממש .. והיתה בריתי בבשרכם".

(23) ומודגש גם במ"ש "וירא אליו ה' באלוני מנורא", "כי שם
 נמול אברהם .. שם הופיע שכינתו כו" (ספורנו ריש פרשתנו),
 היינו, שהתגלות השכינה קשורה ונמשכת וחדרת בהמקום.

(24) פרש"י שם, ב. וראה לקמן הערה 48.

(25) ב"ר פ"ה, ח.

(26) ראה תנחומא נשא טז. ועוד. תניא רפ"ו. ובכ"מ.

(27) ראה סה"מ מלוקט ח"ב ע' רמא. וש"נ.

(28) מ"א ח, כז.

(29) ראה לקו"ש ח"א ס"ע 147 ואילך. וש"נ.

(30) ירושלמי ברכות פ"ד סה"ה. ועוד.

(31) ראה ביאורו"ז לאדהאמ"צ בשלח מג, ג. ובכ"מ.

(32) תניא אגה"ק ס"כ.

מישראל, ועד שאמיתת החיות דהגוף הגשמי היא
מנפש האלקית⁴², שלכן, הגוף הגשמי דכאו"א
מישראל הוא "גוף קדוש"⁴³, ונקרא "אדם" ("אתם
קרויין אדם"⁴⁴), ע"ש אדמה לעליון⁴⁵.

ז. וענין זה (הגילוי ד"וירא אליו ה'" ב"כניסת
נפש הקדושה בברית מילה") מתבטא בפועל בכל
פרטי הענינים שבחי האדם גם בקטנותו –
ומהדוגמאות לזה:

לכל לראש – ההכרה באלקות, ש"המאור הוא
בהתגלות ולכן אפילו תינוקות יודעים שיש שם
אלקה מצוי כו"⁴⁶, ויתירה מזה, שאצל קטנים יש
עילוי גדול יותר, כמובן מהמאמר הידוע של גדול
בישראל "אני מתפלל לדעת זה התינוק"⁴⁷, שכיון
שאינו שייך להבנה והשגה בעניני הספירות (בחי'
הגילויים), אזי התפלה שלו היא למהותו ועצמותו
ית' ממש.

ועוד ועיקר – לא רק בנוגע לענינים רוחניים,
תפלה להקב"ה, אלא גם בענינים הגשמיים, כמו
אכילה ושתי', כמודגש גם אצל קטנים שמחנכים
אותם בברכת המזון⁴⁸ (הברכה שחיובה מן
התורה⁴⁹) באופן שמבינים בשכלם שצריכים לברך
ולהודות להקב"ה על המזון הגשמי, כמודגש בסיפור
הגמרא⁵⁰ אודות אביי ורבא שישבו בקטנותם לפני
רבה, ושאלם "למי מברכין" (ברכת המזון), "אמרי
לי, לרחמנא (ושאלם) ורחמנא היכא יתיב, רבא
אחוי לשמי טללא, אביי נפק לברא אחוי כלפי

1 ו. עפ"ז מובן שהענין ד"וירא אליו ה'" (דרגא
2 נעלית באלקות שמתגלה וחודרת בפנימיותו)
3 שנעשה ע"י מצות מילה – ישנו גם בכאו"א
4 מישראל³³:

5 במצות מילה כתיב³⁴ "ואתה את בריתי תשמור
6 אתה וזרעך אחריו לדורותם", שהעילוי ד"בריתי
7 בבשרכם לברית עולם" נעשה אצל כל בני עד סוף
8 כל הדורות, ועד כדי כך, שמציאותם של בני
9 קשורה עם המילה גם לפני המילה בפועל, כפי
10 שמצינו בהלכה שהאומר "קונם שאני נהנה
11 ממולים אסור בערלי ישראל"³⁵, "אע"ג דלא מהילי
12 כמאן דמהילי דמו"³⁶, ועד"ז "אשה כמאן דמהילא
13 דמיא"³⁶.

14 ועי"ז ישנו אצל כאו"א מישראל הגילוי ד"וירא
15 אליו ה'" – "כניסת נפש זו הקדושה .. במצות
16 מילה"³⁷:

17 נפש הקדושה, נפש האלקית, היא דרגא נעלית
18 באלקות – "חלק אלקה ממעל ממש"³⁸, והעצם
19 כשאתה תופס בחלקו אתה תופס בכולו³⁹, שתופס
20 בהעצם דאלקה ממש.

21 [ולזה עיר מדיוק הלשון "תופס", ש"תפיסה"
22 שייכת לקנין שעל ידו נעשה בעה"ב על הדבר
23 הנקנה, היינו, שכאו"א מישראל תופס וקונה
24 ונעשה בעה"ב כביכול על העצם דאלקה ממש⁴⁰].

25 והדרגא הנעלית ד"חלק אלקה ממעל ממש" –
26 מתלבשת ונכנסת (בפנימיות) בגוף הגשמי ("הנדמה
27 בחומריותו לגופי אומות העולם"⁴¹) דכאו"א

(42) ראה סה"מ תרנ"ו ס"ע שיט. לקו"ש ח"י ע' 103. וש"נ.

(43) ראה זח"ג ע, רע"ב. שו"ע אדה"ז שבהערה 37. ועוד.

(44) יבמות סא, רע"א.

(45) עש"מ מאמר אכ"ח ח"ב פל"ג. של"ה ג, רע"א. כ, ב.
רסח, ב. שא, ב.

(46) תו"א פרשתנו יד, רע"ב.

(47) שו"ת הריב"ש סקנ"ז. הובא בסהמ"צ להצ"צ שרש מצות
התפלה פ"ח.

(48) להעיר מהשייכות דברכת המזון לברית מילה – ש"צריך
שיזכור בה ברית, "בברכת הארץ", שע"י ברית נתנה לאברהם
בפרשת מילה, ונתתי לך ולזרעך אחריו את ארץ מגוריו" (ברכות
מח, ב ובפרש"י).

(49) ברכות שם.

(50) שם, א.

(33) ראה ספורנו ריש פרשתנו: "וירא אליו ה' .. הופיע האל-
יתברך שכינתו לעמו בברית כמשפט לכל כורתי ברית .. הופיע
שכינתו לקבל ברית בנו, כאמרו ביני וביניכם לדורותיכם, ואולי
בשביל זה נהגו להכין כסא בעת המילה ובמקומה". ובפי' אוה"ח
ריש פרשתנו: "אחר שמל אברהם אז נגלה בבשרו יו"ד רשימו
קדישא, והוא אומר וירא אליו ה', והוא מאמר הזהר (ח"א צה,
סע"א) וז"ל וכל מאן דשריא ב' רשימא קדישא שריא ב' שכינתא".
ומזה מובן שהענין ד"וירא אליו ה'" ישנו בכל ברית
מילה דכאו"א מישראל.

(34) לך לך יז, ט.

(35) נדרים שבהערה 20. ע"ז כז, א.

(36) ע"ז שם.

(37) שו"ע אדה"ז או"ח (מהדו"ת) סוס"ד.

(38) תניא רפ"ב.

(39) כש"ט הוספות סקט"ז. וש"נ.

(40) דוגמא לדבר – "מכרתי לכם תורתי כביכול נמכרתי
עמה" (שמו"ר רפל"ג), "נצחוני בני נצחוני" (ב"מ נט, ב).

(41) תניא פמ"ט.

(* ובזה מודגשת גם השייכות להמשכת הקדושה (לא רק במזון הגוף,
אלא) גם במציאות הארץ (כולל גם בחו"ל שעושים ממנה ארץ
ישראל, כדלקמן בפנים).

33 "עשה כאן (בחו"ל) ארץ ישראל", ועד שכל העולם
34 נעשה בבחינת "ארץ ישראל", שבארץ כולה ניכר
35 בגלוי שייכותה לישראל ותורה ("ישראל" ר"ת
36 "יש" 58 ששים ריבוא אותיות לתורה" 59), שנעשית
37 דירה לו ית'.

38 ח. עפ"ז יש לבאר תוכן הסיפור ע"ד בכיית
39 אדנ"ע מפני מה נראה ה' אל אברהם אבינו ולנו
40 אינו נראה, ומענה הצ"צ כשיהודי צדיק, מחליט
41 בגיל תשעים ותשע שנים שצריך למול את עצמו,
42 ראוי הוא שה' יראה אליו – שהשקו"ט אינה בנוגע
43 להמציאות ד"וירא אליו ה'" (הגילוי מלמעלה), אלא
44 בנוגע להרא' בפועל ובגלוי (ע"י המקבל):

45 המציאות ד"וירא אליו ה'" (הופעת השכינה
46 והשראתה⁶⁰) קיימת בכאו"א מישראל – ע"י המילה,
47 שאז נכנסת בו נפש הקדושה, "חלק אלקה ממעל
48 ממש", ועי"ז נעשית אצלו הכרה באלקות,
49 שנמשכת וחודרת גם בעניניו הגשמיים ובחלקו
50 בעולם, כנ"ל בארוכה; והחידוש באברהם –
51 שהמציאות ד"וירא אליו ה'" היתה אצלו באופן
52 של רא' שראה בפועל ובגלוי הופעת השכינה אליו
53 והשראתה בו.

54 ובכייתו של אדנ"ע "מפני מה נראה ה' אל
55 אברהם אבינו ולנו אינו נראה", פירושה, שלנו אינו
56 נראה כמו שנראה לאברהם אבינו, באופן שגם אנו נראה
57 את ההתגלות ד"וירא ה' אליו".

58 ועפ"ז יומתק דיוק הלשון "מפני מה נראה ה'
59 אל אברהם אבינו ולנו אינו נראה" – דאף שבוודאי
60 ידע והבין גודל מעלתו של אברהם אבינו ביחס
61 אליו, מ"מ, טענתו ותביעתו (עד כדי בכי') היתה
62 שכינן שאברהם הוא אבינו דכאו"א מישראל⁶¹,
63 נמשכים כל עניניו ומעלותיו (כולל גם המעלה
64 שבאה עי"ז שבגיל צ"ט שנה החליט שצריך למול
65 אל עצמו) לכאו"א מבניו אחריו⁶² עד סוף כל
66 הדורות, שמבלי הבט על מעמדו ומצבו יורש הכל,

1 שמיא⁵¹ (ובסיום הענין: "היינו דאמרי אינשי
2 בוצין בוצין מקטפי ידיע").

3 ויתירה מזה – לא רק בנוגע למזון שמחי את
4 גופם ונעשה דם ובשר כבשרם, אלא גם בנוגע
5 לחפצים הגשמיים שבבית, כמודגש במצות מזוזה
6 [שחביבותה ניכרת אצל כאו"א מישראל גם
7 בקטנותו, כפי שרואים במוחש אצל ילדי ישראל
8 שטבעם מושך אותם לנשק את המזוזה, ומגביהם
9 את גופם למעלה כדי לנשק את המזוזה, וכמ"פ
10 במשך היום, ובפרט בהתחלת היום, תיכף בקומם
11 משנתם, ובסוף היום, קודם השינה], שע"י קביעתה
12 בפתח הבית ובפתח דכל חדר וחדר שבבית, ניכר
13 שכל החפצים שבחדר, כל החדר והבית כולו
14 שייכים ל"ה' אחד", ועד"ז בספרי-קודש וקופת
15 צדקה שבבית [כמדובר כמ"פ שכדאי ונכון ביותר
16 שלכל ילד וילדה יהיו בחדרו ספרי-קודש (חומש
17 סידור וכו') וקופת צדקה השייכים לו], שע"י
18 נעשה הבית כולו בית תורה תפלה וגמ"ח, מעין
19 ודוגמת בית המקדש, כמ"ש⁵² "ועשו לי מקדש
20 ושכנתי בתוכם", בתוכו לא נאמר אלא בתוכם,
21 בתוך כל אחד ואחד⁵³, בנפשו פנימה, ובביתו
22 הפרטי.

23 ומהבית נמשך גם בחלקו בעולם ובכל העולם
24 – כמודגש בכך שהמזוזה היא בפתח הבית ובטפח
25 הסמוך לחוץ⁵⁴, להורות שפעולתה גם בחוץ, ובפרט
26 עי"ז שהאדם יוצא מן הבית לחוץ (כמ"ש "ה'
27 ישמר צאתך ובואך"⁵⁵) כשהוא חדר בתוכנה של
28 המזוזה, "כל זמן שיכנס ויצא יפגע ביחוד השם
29 שמו של הקב"ה ויזכור אהבתו .. וידע שאין דבר
30 העומד לעולם ולעולמי עולמים אלא ידיעת צור
31 העולם"⁵⁶, ומחדיר זה בעבודתו בחלקו בעולם
32 לעשות ממנו "ארץ ישראל", כהפתגם הידוע⁵⁷

(51) ובחדא"ג מהרש"א שם: "מה שאמרו לי' לרחמנא, אפשר
דאכתי לא ידעו למי מברכין, דאינן יודעין מי הוא רחמנא, אלא דכך
למדו מפי אביהם ורובם לומר כן, ולכך לא הוה סגי לי' נמי שיאמרו
כן בפה בשמי טללא ובשמיא, דשמא למדו לומר כן ואינן יודעין
מה הוא טללא ושמיא, עד שהראו לו כלפי מעלה מה הוא, ושפיר
יודעין למי מברכין".

(52) תרומה כה, ח.

(53) ראה אלשיך עה"פ. של"ה סט, א. ועוד.

(54) מנחות לג, רע"ב. רמב"ם הל' מזוזה פ"ו הי"ב. טוש"ע
יוד"ס ס"ט רפה.

(55) תהלים קכא, ח. וראה זח"ג רסג, ב. רסו, ב.

(56) רמב"ם שם הי"ג.

(57) אג"ק אדמו"ר מוהרי"צ ח"א ע' תפה.

(58) "יש" דייקא – שרומז על ההמשכה וההתגלות
בהמציאות ד"יש הגשמי".

(59) מגלה עמוקות אופן קפו.

(60) כלשון הספורנו והאור"ח שבהערה 33.

(61) כפי שמדגישים בהתחלת כל תפלה ותפלה בכל ימות
השנה בשוה – "אלקיננו ואלקי אבותינו אלקי אברהם כו",
ותחתמים "מגן אברהם".

(62) כלשון הכתוב בפרשתנו (יח, יט) "כי ידעתיו למען אשר
יצוה את בניו ואת ביתו אחריו וגו'".

ח"י (מלשון חיות) – מורה על החיות האמיתי³⁸
 דכאו"א מישראל⁶⁴, חיות הנשמה, "חלק אלקה³⁹
 ממעל ממש", כפי שנמשכת ובאה להחיות את הגוף⁴⁰
 הגשמי.⁴¹

וח"י מרחשון – מורה על המשכת וגילוי החיות⁴²
 (חיות הנשמה המלוכשת בגוף) גם בעובדין דחול⁴³
 שבהם מתעסקים החל מחודש מרחשון (החודש⁴⁴
 הראשון בשנה לאחר חודש תשרי ש"מרוכה⁴⁵
 במועדות⁶⁵), על מנת להמשיך ולהחזיר קדושה⁴⁶
 ואלקות גם בעובדין דחול, ל"ט מלאכות, שיהי'⁴⁷
 ניכר שההתעסקות בהם היא כדי לעשות מהעולם⁴⁸
 כולו דירה לו ית', בדוגמת המשכן והמקדש שנעשה⁴⁹
 ע"י ל"ט מלאכות.⁵⁰

ועפ"ז מובן הקשר והשייכות דפרשת וירא לח"י⁵¹
 מרחשון – שהגילוי ד"וירא אליו ה'" (שע"י⁵²
 המילה) נמשך וחודר ומתגלה בחיות הנשמה⁵³
 המלוכשת בגוף (ח"י), וגם בהתעסקות בעובדין⁵⁴
 דחול (מרחשון), שיהי' ניכר בהם גילוי אלקות.⁵⁵

ובהמשך לזה (תוך ג' ימים) באים לכ"ף⁵⁶
 מרחשון – כ"ף ר"ת כתר⁶⁶, ועשרים (המספר⁵⁷
 דכ"ף) בגימטריא כתר⁶⁶ – ש"כתר" היא דרגא הכי⁵⁸
 נעלית באלקות, למעלה מכל הספירות, ודרגא זו⁵⁹
 נמשכת ומתגלה וחודרת בעובדין דחול שבחודש⁶⁰
 מרחשון. ובעומק יותר – שהמשכה וההתגלות⁶¹
 ד"וירא אליו ה'" בעובדין דחול שבחודש מרחשון⁶²
 קשורה עם התגלות העצם דלמעלה (כנ"ל ס"ה),⁶³
 שזהו"ע הכתר (כ"ף).⁶⁴

*

יא. ויש להוסיף בכל זה בקשר ובשייכות⁶⁵
 להגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו:⁶⁶
 מהענינים העיקריים דיעודי הגאולה – ש"לא⁶⁷
 יכנף עוד מוריך והיו ענין וואות את מוריך"⁶⁷,⁶⁸
 שזהו"ע ד"וירא אליו ה'"⁶⁸ בתכלית השלימות.⁶⁹

(64) ובפרט ח"י בחודש, שקשור עם מהלך הלבנה, ה"ז מורה
 על החיות דישאל שדומין ללבנה ומונין ללבנה (ראה סוכה כט,
 א. ב"ר פ"ג, ג. אוה"ת בראשית ד, סע"ב ואילך. ועוד).

(65) שר"ע אדה"ז אר"ח סתצ"ב ס"ב.

(66) לקו"ת שה"ש לה, ג. ובכ"מ.

(67) ישע"ל, כ. וראה תניא פל"ו.

(68) ומרומז גם בהמשך וסיום הכתוב, "כחם היום" –
 כמארז"ל (נדרים ח, סע"ב. וש"נ) "לעתיד לבוא הקב"ה מוציא
 חמה מנרתקה צדיקים ("ועמך כולם צדיקים") מתרפאין בה,"

1 לכן, באותו אופן שה' נראה אל אברהם אבינו צריך
 2 להראות גם לנו, היינו, שגם אנו נראה את ההתגלות
 3 ד"וירא אליו ה'."

4 ועל זה השיב לו הצ"צ, שכדי לראות את
 5 ההתגלות ד"וירא אליו ה'" בפועל ובגלוי, צריכים
 6 להיות ראויים לכך ע"י העבודה בפועל, כמו
 7 באברהם, שמצד גודל מעלת עבודתו (שבהיותו בן
 8 צ"ט שנה החליט שצריך למול את עצמו) הי' ראוי
 9 שה' יתגלה אליו, ולכן ראה בגלוי ש"וירא אליו ה'."

10 ט. עפ"ז מובן גם הלימוד והוראה מ"וירא אליו
 11 ה'" בעבודת כאו"א מישראל:

12 כשיהודי לומד וקורא בתורה "וירא אליו ה'",
 13 צריך לידע שהכוונה היא (גם ובעיקר) אליו (שהרי
 14 לא נאמר "וירא אל אברהם", אלא "וירא אליו"),
 15 להיותו בנו של אברהם אבינו, שנכנס בבריתו של
 16 אברהם אבינו, כמו אברהם אבינו ש"וירא אליו ה'"
 17 בשביל המילה.

18 וידיעה זו מעוררת בו תשוקה לראות את
 19 ההתגלות ד"וירא אליו ה'" – כפי שלמדים
 20 מאדנ"ע⁶³ שגם ילד קטן צריך להשתוקק לראות את
 21 ההתגלות ד"וירא אליו ה'", עד כדי בכי'!

22 וכיון שמשתוקק לראות את ההתגלות ד"וירא
 23 אליו ה'", בודאי יעשה כל התלוי בו להיות ראוי
 24 לכך – ע"י עבודתו בענין המילה:

25 בנוגע לגופו הגשמי – "בריתי בבשרכם לברית
 26 עולם" – שמציאות הגוף, כל רמ"ח אברים ושס"ה
 27 גידים, חדורה בקדושה ואלקות באופן של "ברית
 28 עולם"; ובנוגע לחלקו בעולם – ירושת הארץ
 29 שע"י המילה – שכל פעולה ופעולה בחלקו בעולם
 30 חדורה בעשיית ארץ ישראל מכל פרטי הענינים
 31 שבחלקו בעולם.

32 וע"י עבודה זו נעשה כלי ראוי להגילוי ד"וירא
 33 אליו ה'", הן בנוגע להגילוי בעצמו, והן בנוגע
 34 להגילוי בחלקו בעולם ובכל העולם כולו, שנעשה
 35 דירה לו ית'.

36 י. וענין זה מודגש יותר בהקביעות דפרשת
 37 וירא בח"י מרחשון:

(63) דכיון שכבר מקטנותו, "בוצין בוצין מקטפי ידיע", הי'
 מוכן וראוי להיות נשאל בישראל, נעשית הנהגתו (גם בקטנותו)
 הוראה לכל בני בחינוך הקטנים.

שבו, בחי' היחידה, שתתגלה ותחדור בגופו הגשמי
ובעניניו הגשמיים שבחלקו בעולם, ועד שבצירוף
כל הניצוצות דמשיח שבכל ישראל, מתגלה ובא
המשיח הכללי, משיח צדקנו, שאז יהי גילוי
אלקות בישראל ("וירא אליו ה'") ובעולם (ח"י
מרחשון) בתכלית השלימות.

ובענין זה הוא עיקר הלימוד וההוראה מפרשת
וירא — שכאור"א מישראל צריך להשתוקק ביותר
להגילוי ד"וירא אליו ה'" בגאולה האמיתית
והשלימה, ולעשות כל התלוי בו להיות ראוי לכך,
ע"י שכל פעולה ופעולה שלו נעשית באופן
המתאים להמעמד ומצב דגאולה האמיתית
והשלימה.

יב. ובזה ניתוסף עילוי מיוחד בדורות
האחרונים — שנתגלה סגולתו המיוחדת של כ"ף
מרחשון (שמתברך משבת פרשת וירא ח"י
מרחשון) בהולדת אדנ"ע ביום זה (בשנת
כת"רא⁷⁸), שבו "מזלו גובר"⁷⁹:

מעניניו העיקריים של אדנ"ע — כפי שראו כבר
בקטנותו, כמאור"ל "בוצין בוצין מקטפי ידיע",
ועאכור"כ לאחרי שנתגלה ועד שנתמנה לנשיא
בישראל⁸⁰ — ההשתדלות המיוחדת בהענין ד"וירא
אליו ה'" (לא רק בנוגע לעצמו⁸¹, אלא גם) אצל
כאור"א מישראל, כמודגש בהחידוש שלו ביסוד
ישיבת תומכי תמימים⁸², ישיבה⁸³ שלומדים בה
"תורה הנגלית ותורת החסידות תמימה"⁸⁴, ובאופן
שלימוד תורת החסידות הוא "בעיון הטוב להבינה

1 ויתירה מזה: "ונגלה כבוד ה' וראו כל בשר
2 גו"⁶⁹ (לא רק "עניי בשר", אלא ה"בשר" עצמו,
3 ו"כל בשר"), שיהי גילוי אלקות בכל הבריאה
4 כולה — שזהו תוכן הענין דח"י מרחשון, שבכל עניני
5 העולם (עובדין דחול שבחודש מרחשון) יהי ניכר
6 החיות (ח"י) האמיתי דאלקות.

7 ושייך גם לכ"ף מרחשון, בחי' הכתר, שקשור עם
8 ענין המלכות — שלעתיד לבוא תתגלה מלכותו של
9 הקב"ה (כ"ף) בכל העולם כולו (מרחשון), כמ"ש⁷⁰
10 ה' ימלוך לעולם ועד", "לעתיד לבוא שכל המלוכה
11 שלו"⁷¹.

12 וע"פ האמור לעיל (ס"ח) שהמציאות ד"וירא
13 אליו ה'" קיימת תמיד אצל כאור"א מישראל,
14 וצריכים רק לפעול שמציאות זו תהי' בהתגלות —
15 יש לומר שכן הוא גם בנוגע להשלימות ד"וירא
16 אליו ה'" שבגאולה האמיתית והשלימה ע"י משיח
17 צדקנו:

18 ידוע שבכאור"א מישראל יש ניצוץ מנשמת
19 משיח⁷², בחי' היחידה, שהיא ניצוץ מבחי' היחידה
20 הכללית שהיא נשמת משיח⁷³, שלכן נקרא כאור"א
21 מישראל בשם "כוכב"⁷⁴, שמו של משיח, שנאמר
22 עליו "דרך כוכב מיעקב"⁷⁵. ומודגש ביותר אצל
23 קטנים מישראל — כמאור"ל⁷⁶ שתינוקות של בית
24 רבן נקראים "משיחיו". ויש לומר, שבחי' היחידה,
25 ניצוץ משיח, היא בהתגלות יותר אצל תינוקות,
26 כיון שהכחות הפנימיים אינם בהתגלות כ"כ (ולכן
27 גם הכרתם באלקות היא בעצמותו ית', כנ"ל ס"ז).

28 וענין זה נעשה בפועל ובגילוי ע"י שכאור"א
29 מישראל ממלא את שליחותו של הקב"ה — כמרומז
30 גם בתיבת "שליח" בתוספת יו"ד, שרומז על עשר
31 כחות הנפש שבהם נעשית עבודת השליחות,
32 בגימטריא "משיח"⁷⁷ — לגלות את הניצוץ משיח

(78) שיש בזה שני כפ"ן, שהוא רומז לכתרא עלאה (קונטרס
חנוך לנער" ע' 8).

(79) ירושלמי ר"ה פ"ג ה"ח, ובקה"ע שם.

(80) לאחרי הסתלקות אביו, אדמו"ר מהר"ש, ב"ג תשרי
תרמ"ג* — שבשנה זו התחילה שנת המאה ועשר להתחלת
נשיאותו.

(81) כמודגש גם בפתגמו הידוע שכאשר יושב בחדרו ולומד
ל"קוטי תורה", אזי "ידעתיו הויתיו" (ראה סה"ש ה'ש"ת ע' 26.
תש"ג ע' 63. תש"ה ע' 85).

(82) להעיר מהשייכות ד"תמים" למצות מילה — כמ"ש
ה"ההלך לפני והי' תמים", ע"י המילה (לך לך יו, א ובפרש"י).

(83) מלשון "יושב ועוסק בתורה", היינו, שהעסק בתורה, גם
בפנימיות התורה, הוא באופן של התיישבות.

(84) שיחת ליל שמח"ת תרנ"ט — "התמים" ח"א ע' כה. ועוד.

(* ולהעיר שהמאמר הראשון שאמר ברבים (בליל ב' דחג הסוכות
תרמ"ג) הוא ד"ה כתר יתנו לך (קונטרס "חנוך לנער" ע' 11).

שיהי' שלימות הגילוי ד"שמש הוי"ו בכל התוקף, ובאופן שיומשך
ויתקבל בגוף הגשמי, ועד שפועל רפואת ושלמות הגוף.

(69) ישע"י מ, ה. וראה תניא שם.

(70) בשלח טו, יח.

(71) פרש"י שם, יז.

(72) מאור עינים ס"פ פינחס.

(73) רמ"ז לזח"ב מ, ב. ולזח"ג רס, ב. ועוד.

(74) ראה ירושלמי מע"ש פ"ד ה"ו.

(75) בלק כד, יז. וראה ירושלמי תענית פ"ד ה"ה.

(76) שבת קיט, ב.

(77) ראה לקו"ש חכ"ט ע' 358 ואילך. ועוד.

יג. ובהדגשה יתירה בדורנו זה – דור השלישי⁹⁹
 לאדנ"ע ולתלמידיו חיילי בית דוד, שבו מסתיימת
 ונשלמת עבודתם של חיילי בית דוד להביא את
 הגאולה בפועל ממש ע"י דוד מלכא משיחא,
 וכדברי כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו בחיים חיותו
 בעלמא דין שכבר נסתיימה ונשלמה כל העבודה,
 ועומדים מוכנים לקבלת דוד מלכא משיחא,
 ועאכו"כ לאחר המשיך העבודה דחיילי בית דוד
 בהפצת המעיינות חוצה במשך ארבעים שנה, באופן
 ש"נתן ה' לכם לב לדעת ועינים לראות ואזנים
 לשמוע"¹⁰⁰.

ובדורנו זה נמצאים כבר בשנת הצדי"ק – לאחר
 סיום שנת הפ"ט, הקשורה עם מזמור פ"ט, שסימו
 וחיותו "אשר חרפו עקבות משיחך", "ברוך ה'
 לעולם אמן ואמן", גמר הנצחון דמלחמת בית דוד,
 ומתחילה התקופה השייכת למזמור צדי"ק, שסימו
 וחיותו "ויהי נועם ה' אלינו גו' ומעשה
 ידינו כוננוהו", דקאי על בית המקדש דלעתיד¹⁰¹,
 "מקדש אדני כוננו ידיך"¹⁰².

ובשנת הצדי"ק נמצאים כבר בשנת ה'תשנ"ב,
 ה' תהא שנת נפלאות בכל": "נפלאות" – קאי על
 נפלאות הגאולה העתידה, כמ"ש¹⁰³ "כימי צאתך
 מארץ מצרים אראנו נפלאות", ויש לומר שקאי גם
 על ה"תורה חדשה" דלעתיד לבוא (פנימיות התורה,
 שנקראת "חן", ר"ת "חכמה נסתרה", וי"ל שפירושו
 גם "חכמה נפלאה") שתהי' באופן של "נפלאות"
 ("נפלאות מתורתך"¹⁰⁴) לגבי לימוד התורה בעולם
 הזה; ו"נפלאות בכל"¹⁰⁵, "בכל מכל כל", כמ"ש
 אצל האבות ש"הטעימן הקב"ה בעולם הזה מעין
 העולם הבא"¹⁰⁶, שזוהי השלימות דלעתיד לבוא.

ובשנת ה'תשנ"ב נמצאים כבר בשבת פרשת
 וירא, שבו מודגשת השייכות לגאולה האמיתית
 והשלימה שבה יהי' שלימות הגילוי ד"וירא אליו

1 ולהסבירה לעצמו כלימוד הסוגיות בגליא
 2 שבתורה⁸⁵, ש"החסידות יבינו כמו שמבינים ענין
 3 בנגלה⁸⁶ – שעי"ז נעשה (מעין ודוגמת) הענין
 4 ד"וירא אליו ה'", שעניני אלקות המתבארים בתורת
 5 החסידות⁸⁷ ("דע את אלקי אביך"⁸⁸) באים בראיית
 6 עיני השכל.

7 ועוד והוא העיקר – שזוהי ההכנה לגאולה
 8 האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו⁸⁹, שאז יהי'
 9 לימוד פנימיות התורה (ידעת אלקות) בתכלית
 10 השלימות, כמ"ש⁹⁰ "ישקני מנשיקות פיהו", "שיהי'
 11 הדיבור עמנו פה אל פה"⁹¹, כיון ש"תורה חדשה
 12 מאתי תצא"⁹², "מאתי" ממש, ולימודה יהי' באופן
 13 ש"לא ילמדו עוד איש את רעהו גו' כי כולם ידעו
 14 אותי"⁹³, ויתירה מזה, באופן של ראי', "וירא אליו
 15 ה'", "והיו עיניך רואות את מורכך", בראי' חושית.

16 וגם ענין זה מודגש בפעולתו של אדנ"ע ביסוד
 17 ישיבת תומכי תמימים – כמבואר בשיחתו
 18 הידועה⁹⁴ בענין "כל היוצא למלחמת בית דוד",
 19 שתלמידי תומכי תמימים הם "חיילי בית דוד"
 20 שיוצאים למלחמת בית דוד נגד אלו "אשר חרפו
 21 עקבות משיחך"⁹⁵, ובלשון הרמב"ם בהלכות
 22 מלכים ומלחמות ומלך המשיח⁹⁶: "ילחם מלחמות
 23 ה'" עד ש"נצח", כמרומו גם בהמשך הכתובים
 24 ד"אשר חרפו עקבות משיחך" – "ברוך ה' לעולם
 25 אמן ואמן"⁹⁷, ש"אמן" (ועאכו"כ ב"פ אמן) מורה
 26 על הנצחון במלחמה⁹⁸, שעי"ז נעשה ביאת וגילוי
 27 דוד מלכא משיחא בפועל ממש.

(85) שם ע' כג.

(86) שם ע' כד.

(87) ובפרט במאמרי החסידות שלו, שבהם בולט ומודגש ביותר הרחבת הביאור בהבנה והשגה, ועד שנקרא ע"י חסידים הראשונים בתואר "הרמב"ם של תורת החסידות" (לקו"ד ח"ב קצו, א. וראה גם קונטרס ש"פ וירא תנש"א ס"ב (התועדויות תנש"א ח"א ע' 280)).

(88) דה"א כח, ט. וראה תניא ק"א קנו, ב. ועוד.

(89) ראה אגה"ק דהבעש"ט הידועה – כש"ט בתחלתו. ובכ"מ.

(90) שה"ש א, ב ובפרש"י.

(91) צרור המור עה"פ.

(92) ישעי' נא, ד. ויק"ר פי"ג, ג.

(93) ירמי' לא, לג.

(94) שיחת שמח"ת תרס"א – לקו"ד ח"ד תשפז, ב ואילך.

סה"ש תש"ב ס"ע 141 ואילך.

(95) תהלים פט, נב.

(96) ספי"א.

(97) שם, נג.

(98) ראה נזיר בסופה. וש"נ.

(99) להעיר ממ"ש "עטרת זקנים בני בניס" (משלי יז, ו. וראה אבות פ"ו מ"ח. ב"ר פס"ג, ב), "לא ימוש מפ"ך ומפי זרעך ומפי זרע זרעך גו' מעתה ועד עולם" (ישעי' נט, כא. וראה כ"מ פה, א).

(100) תבוא כט, ג.

(101) מדרש תהלים עה"פ.

(102) בשלח טו, יז.

(103) מיכה ז, טו.

(104) תהלים קיט, יח.

(105) ולהעיר, שהב' הוא גם ר"ת בינה, נפלאות בינה, שבזה מודגש יותר השייכות ד"נפלאות" לפנימיות התורה.

(106) ב"ב טז, סע"ב ואילך.

ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו .. מתגלה ומאיר ..
 ופועל ישועות בקרב הארץ¹¹⁶; וכן הכתר
 החדשים שלאח"ז עד לסיומה של שנת הצדיק¹¹⁷
 ב"מעשה ידינו כוננהו", בנין ביהמ"ק השלישי ע"י
 המלך המשיח, "מלך מבית דוד"¹¹⁸ (ש"זכה בכתר
 מלכות .. לו ולבניו .. עד עולם"¹¹⁹) ש"בונה
 המקדש"¹²⁰ – תיכף ומיד ממש, בח"י מרחשון
 (לפני כ"ף מרחשון), כיון שכבר נתקיים מ"ש¹²¹
 "ובקשו את ה' אלקיהם ואת דוד
 מלכם" (כפי שאמרנו בקידוש לבנה דחודש
 מרחשון¹²², ובתוספת "אמן"¹²³, שמורה על הקיום
 בפועל ממש¹²⁴).

יד. ועוד והוא העיקר:

נוסף על המבואר לעיל (סי"א) שקיימת
 מציאותו של משיח בניצוץ משיח (בחי' היחידה)
 שבכאו"א מישראל, קיימת גם מציאותו של משיח
 כפשוטו (יחידה הכללית) – כידוע ש"בכל דור ודור
 נולד א' מזרע יהודה שהוא ראוי להיות משיח
 לישראל"¹²⁵, "א' הראוי מצדקתו להיות גואל,
 ולכשיגיע הזמן יגלה אליו השי"ת וישלחו כו"¹²⁶,
 ואילו לא היו מתערבים ענינים בלתי-רצויים
 המונעים ומעכבים כו', הי' מתגלה ובא בפועל
 ממש.

וע"פ הודעת כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא דורנו,
 משיח¹²⁷ שבדורנו, שכבר נסתיימו ונשלמו כל עניני
 העבודה ועומדים מוכנים לקבלת פני משיח צדקנו,
 הרי, בימינו אלו (כנ"ל סי"ג) נתבטלו כל המניעות

ה" לכאו"א מישראל, וקביעותו בח"י מרחשון,
 שמורה על המשכת והתגלות החיות (ח"י) האלקי
 בכל עניני העולם שעוסקים בהם בחודש מרחשון,
 ששלימותו לאחר הנצחון ד"אשר חרפו עקבות
 משיח ברוך ה' לעולם אמן ואמן" (בסיום וחותרם
 שיעור תהלים דיום ח"י בחודש); ותוך ג' ימים
 לכ"ף מרחשון¹⁰⁷, בחי' הכתר, שמורה על התגלות
 מלכותו של הקב"ה בכל העולם לעתיד לבוא (כנ"ל
 סי"א).

ויש להוסיף, שכיון שחודש מרחשון הוא
 החודש הראשון לעבודה בעולם לעשות לו ית' דירה
 בתחתונים, ה"ה כולל גם החדשים שלאחריו,
 ובמילא, כ"ף מרחשון, הכתר דמרחשון, כולל גם
 הכתר דהחדשים שלאחריו: הכתר דחודש כסלו,
 שסיומו בימי חנוכה, חנוכה המזבח והמקדש¹⁰⁸, ונס
 השמן, שקשור גם עם פנימיות התורה, שמן
 שבתורה¹⁰⁹, שנתגלה בתורת החסידות בחודש
 כסלו¹¹⁰; הכתר דחודש טבת¹¹¹ – "ירח שהגוף נהנה
 מן הגוף"¹¹², שרומז על ההנאה דהגוף שלמעלה, יש
 האמיתי, מהגוף שלמטה, יש הנברא¹¹³; והכתר
 דחודש שבט¹¹⁴, שהעשירי שבו יום ההילולא של
 כ"ק מו"ח אדמו"ר, ש"כל¹¹⁵ מעשיו ותורתו

(107) להעיר, שבכ"ף מרחשון שנה זו מתחילה שנת הקל"ב
 דבעל יום ההולדת, ובמזמור תהלים המתאים לשנה זו מדובר ע"ד
 שבועת הקב"ה על הנצחיות דמלכות דוד: "נשבע ה' לדוד אמת
 לא ישוב ממנה גוי", "שם אצמיח קרן לדוד ערכתי נר למשיחי",
 וכן ע"ד הנצחיות דביהמ"ק: "קומה ה' למנוחתך גוי", "כי בחר
 ה' בציון אזה למושב לו", "זאת מנוחתי עדי עד".

(108) להעיר ממ"ש במדרש (יל"ש מ"א רמז קפד) ש"בכ"ה
 בכסלו נגמר מלאכת המשכן ועשה מקופל עד אחד בניסן ..
 ומעתה הפסיד כסלו שגמרה בו המלאכה, אמר הקב"ה עלי
 לשלם, מה שלם לו הקב"ה, חנוכה חשמונאי, ומסיים: "וכן
 מרחשון (שבו נשלם בנין בית ראשון ולא נפתח עד לחודש תשרי
 שלאחריו) עתיד הקב"ה לשלם לו" – בחנוכה ביהמ"ק השלישי
 שתהי' בחודש מרחשון.

ולהעיר גם מהשייכות לפרשת וירא – שבסיומה נאמר "בהר
 ה' יראה", "ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו
 שכינתו ולהקריב כאן קרבנות" (כב, יד ובפרש"י).

(109) ראה בארוכה אמ"ב שער הק"ש פנ"ד ואילך. ועוד.
 (110) כולל ובמיוחד כ"ף כסלו, שבו נשלמה הגאולה די"ט
 כסלו, ר"ה לחסידות.

(111) ולהעיר, שכ"ף בו הוא יום ההילולא דהרמב"ם ז"ל,
 שסיום וחותרם ספר ההלכות שלו הוא בהלכות מלך המשיח.

(112) מגילה יג, א.

(113) ראה לקו"ש חט"ו ע' 382 ואילך.

(114) חודש הי"א ("עשתי עשר חודש") – שקשור עם בחי'
 הכתר שלמעלה מעשר ספירות.

(115) תניא אגה"ק סד"ך-וכ"ח.

(116) ובכ"ף בו נשלמו עשר ימים (מספר שלם) להעילוי
 והשלימות דעשירי שבו.

(117) בהכתר דחודש ניסן – ביום עשתי עשר יום, שקשור עם
 בחי' הכתר (כנ"ל הערה 114).

(118) רמב"ם הל' מלכים ספ"א.

(119) שם פ"א ה"ו.

(120) שם רפ"א.

(121) הושע ג, ה.

(122) ראה גם לעיל ע' 224.

(123) ר"ת "אל מלך נאמן" (שבת שבעה ערה 76. סנהדרין קי,
 טע"ב ואילך).

(124) ראה חדא"ג מהרש"א לסנהדרין שם.

(125) פי' הברטנורא למגילת רות.

(126) ראה שו"ת חת"ס חו"מ (ח"ו) בסופו (סצ"ח). וראה

שד"ח פאת השדה מע' האל"ף כלל ע'. ועוד.

(127) יחידה הכללית, שמאירה ומתגלה בנשמתו של נשיא
 הדור, שכולל את כל נש"י שבדור (ראה ד"ה פדה בשלום בשערי
 תשובה לאדהאמ"צ פ"ב).

ובפרט סעודה שלישית הקשורה עם גאולה²¹
 השלישית וביהמ"ק השלישי¹³³ פרשת וירא, כדרשת
 חז"ל¹³⁴ "מאי דכתיב (בפרשת וירא¹³⁵) ויגדל הילד
 ויגמל, עתיד הקב"ה לעשות סעודה לצדיקים ביום
 שיגמל חסדו לזרעו של יצחק, לאחר שאוכלין
 ושותין .. אומר לו (הקב"ה) לדוד טול (כוס של
 ברכה) וברך, אומר להן אני אברך ולי נאה לברך,
 שנאמר¹³⁶ כוס ישועות אשא ובשם ה' אקרא".
 והעיקר – שכל זה יהי' בגלוי ובפועל ממש,
 "מראה באצבעו ואומר זה"¹³⁷, "הנה זה (המלך
 המשיח) בא"¹³⁸, והנה כ"ק מו"ח אדמו"ר נשיא
 דורנו ("הקיצו ורננו שוכני עפר"¹³⁹), ו"הנה
 אלקינו זה גו' זה הוי' קוינו לו נגילה ונשמחה
 בישועתו"¹⁴⁰, שמחת הגאולה האמיתית והשלימה
 בגלוי ובפועל ממש שאז מברכים עלי': "שהחינו
 וקיימנו והגיענו לזמן הזה".

והעיוכים כו', וכיון שכן, ישנה (לא רק המציאות
 דמשיח, אלא) גם ההתגלות דמשיח, ועכשיו צריכים
 רק לקבל פני משיח צדקנו בפועל ממש!
 ובסגנון דפרשת השבוע – שצריכים רק לקבל
 ההתגלות ד"וירא אליו ה'", הן בנוגע לבנ"י (אליו),
 והן בנוגע לכל העולם (ח"י מרחשון), בפועל ממש,
 בעולם העשי' הגשמי, כמ"ש "וידע כל פעול כי
 אתה פעלתו", שבכל דבר שבעולם יהי' ניכר ש"אתה
 פעלתו", ועד ש"לעתיד לבוא תאנה צווחת כו"¹²⁸,
 וגם בדומם, "אבן מקיר תזעק"¹²⁹, ועאכו"כ בנוגע
 לבנ"י שמכריזים וזועקים "הנה אלקינו זה"¹³⁰.
 וכיון שכן, מובן, שכל הענינים וכל הפעולות
 חדורים בעניני משיח וגאולה, כולל גם באכילתו
 ושתיתו, שמשותקן לסעודה דליתן ושור הבר ויין
 המשומר, עד כדי כך שגם לאחר הסעודה נשאר
 רעב לסעודה דליתן ושור הבר ויין המשומר,
 ובמילא, טוען להקב"ה שאינו יכול לקיים המצוה
 ד"ראכלת ושבעת וברכת"¹³¹ לאמיתתה עד שהקב"ה
 יושיבנו על שולחנו להסעודה דלעתיד לבוא, ותיכף
 ומיד ממלא הקב"ה בקשתו – בהסעודה דיום הש"ק¹³²

והוראנו .. בנחמת ציון עירך ובבנין ירושלים עיר קדשך,
 "הרחמן הוא ינחילנו ליום שכולו שבת ומנוחה לחיי העולמים".

(133) ראה לקו"ש חכ"א ע' 84 ואילך. וש"נ.

(134) פסחים קט, ב.

(135) כא, ח.

(136) תהלים קטז, יג.

(137) ראה תענית שם. שמו"ר ספכ"ג. פרש"י בשלח טו, ב.

(138) שה"ש ב, ח ובשהש"ר עה"פ.

(139) ישעי' כו, יט.

(128) מדרש תהלים מזמור עג בסופו.

(129) חבוקק ב, יא.

(130) ישעי' כה, ט. וראה תענית בסופה.

(131) עקב ח, יו"ד.

(132) ששיכת להגאולה, כמ"ש בברכת המזון (דיום השבת*)

(*) נוסף על החיוב דהזכרת "מלכות בית דוד בבונה ירושלים" ברכת
 המזון שבכל יום (ברכות שבהערה 48).

המשך ביאור למס' מנחות ליום רביעי עמ' א

מתיבה זו מיעוט נוסף, ומאחר שיש בפסוק זה שתי תיבות
 שמשמעותן למעט, לכך ממעטים מדין יציקה את שתי מנחות
 מאפה תנור, חלות ורקיקין.
 מבררת הגמרא: מאי תלמודא – מה ההכרח לדרוש את המיעוט
 מיציקה למנחת מאפה תנור, אימא – שמא תאמר שבא הכתוב
 להוציא מנחת כהנים – מנחה שמביא כהן. שהרי יותר מסתבר
 למעט אותה, משום שאינה מוזכרת בפרשה זו (שם ב) עם שאר
 המנחות, אלא מוזכרת במקום אחר (שם 1 טז), ומניין למד התנא
 למעט דווקא את מנחת מאפה תנור האמורה בפרשה עם שאר
 המנחות.

היא, שהטעם לדין יציקה הוא משום ש'מנחה היא', ואם כן יש
 לרבות את כל המנחות ליציקה. מבררת הברייתא: מאחר שיש
 ריבוי לכל המנחות, יכול – שמא תאמר שאני מרבה אף את מנחת
 מאפה תנור שתהיה טעונה יציקה, תלמוד לומר – מלמדנו הכתוב
 עליה שכן, שמשמע מתיבה זו מיעוט, אם כן בהכרח שלא בכל
 המנחות נוהגת יציקה ולחלץ יתבאר מדוע ממעטים דווקא מאפה
 תנור. מבררת הברייתא: שמא אוציא מכלל דין היציקה רק את
 החלות של מנחת מאפה תנור, ולא אוציא את הרקיקין של מנחת
 מאפה תנור, שהרי נאמר בתורה רק מיעוט אחד ומניין למעט שני
 סוגי מנחות, מתרצת הברייתא: תלמוד לומר, 'מנחה היא', שמשמע

לקוטי שיחות פרשת וירא כרך טו

א.

דברי הגמרא והמדרש על "ויקרא שם בשם ה'..."

1 על הפסוק¹ "ויקרא שם בשם ה' א-ל עולם" נאמר
2 בגמרא² "אל תיקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא
3 אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב³. כיצד
4 לאחר שאכלו ושתו עמדו לברכו, אמר להם וכי משלי
5 אכלתם משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי
6 שאמר והיה העולם".

7 במדרש⁴ מוסיפים על כך, שאלה⁵ אשר לא רצו לברך
8 "למי שאמר והיה העולם" לאחר אכלם, דרש אברהם
9 לשלם הון רב עבור מה שאכלו ושתו, מתוך נימוק,
10 שהתשלום הוא כה גדול, מפני שבמדבר אין מצויים
11 מאכלים וכו'. בשמעם על הסכום הגבוה שנדרש מהם, הם
12 נכנעו ואמרו: "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו".

13 בפשטות יוצא שבאומרם לאחר זאת "ברוך א-ל
14 עולם...", הם עשו זאת בליט ברירה, כדי שלא יאלצו
15 לשלם⁶, ולא מפני שהסכימו בלבבם לברך.

16 דבר זה תמוה: אלה אשר אברהם שכנעם לברך את ה'
17 מרצונם הטוב, מובן שבכך הוא קיים את הענין של
18 "הקריא... לשמו של הקב"ה...". אך מהי התועלת באמירת
19 "ברוך א-ל עולם..." באופן חד פעמי, אצל אברהם בלבד,
20 ע"י אלה אשר אברהם הכריחם לברך? כיצד ייתכן לומר
21 שבמעשה זה הוא פרסם את שמו של הקב"ה בעולם, בעוד
22 אשר חסרה אצלם ההכרה בבורא עולם?

23 לגבי יהודים, ידוע פסק דינו של הרמב"ם⁷, שאפילו
24 כאשר כופים יהודי לקיים מצוה (או "להתרחק מן
25 העבירות"), נחשב הדבר "לרצונו", מפני ש"הוא רוצה
26 להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות ולהתרחק
27 מן העבירות ויצרו הוא שתקפו וכיון שהוכה עד שתשש

יצרו ואמר רוצה אני כבר גירש לרצונו" כלומר, בעצם
ובפנימיות נפשו רוצה היהודי לקיים את המצוות, ואי-
רצונו בכך הוא ענין חיצוני בלבד, ולכן גורמת הכפיה
לביטול ההתנגדות החיצונית של היצר, ואמירתו "רוצה
אני" נובעת מגילוי רצונו של היהודי.
אך כאשר מדובר על "כל עובר ושב"⁷ אין הדבר כך.

ב.

פירוש ה"יפה תואר" והשאלות עליו

ב"יפה תואר"⁸ נאמר על כך, ש"אף כי יכול להיות
שהם מכזבים לו ובאונס דברו לו כאלה, מכל-מקום
אברהם עשה זאת רק לצאת ידי חובתו נגד ה' ואם המה
רמוהו העון תלוי בהם ולא בו".

נדרש על כך הסבר: (א) אם זהו ענין של "רמוהו"
ו"מכזבים לו", מה הוא פעל בכך? (ב) ובעיקר – קשה
לומר שאברהם עשה זאת רק כדי לצאת ידי חובתו,
ולמעשה ייתכן ש"המה רמוהו"⁹, כי המדרש אומר במקום
אחר¹⁰, שבזכות פעולות אלה של אברהם (ש"כל עובר
ושב" אמר "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו") אמר הקב"ה
"מעלה אני עליך כאילו אתה שותף עמי בברייתו של
עולם", ו"אני לא היה שמי ניכר לבריות והכרת אותו
בבריותי". מכך מובן, שבמעשהו הביא אברהם להכרה
בבורא עולם, ולכן הוא כשותף בברייתו של עולם¹¹. ואין
אנו מוצאים הבחנה וחלוקה, שדברים אלו אמורים רק
לגבי אלו שהסכימו לכך ללא שום לחץ וכדומה¹².

ג.

דרך נוספת לגילוי הרצון הפנימי

הדברים יובנו ע"י שיוסבר תחילה, שמוצאים דרך
נוספת של גילוי הרצון האמיתי, הנעשה באמצעות
"הכאה" ו"תשישת היצר", שהרצון הפנימי איננו מתגלה

(7*) ראה קונטרס ההתפעלות (לאדהאמ"צ) מט, ב. ובלקוטי ביאורים
שם (להר"ה מפאריטש) מח, א.
(8) המקוצר (במדרש רבה דפוס ווילנא כר). ובהשלם משמע באופן
אחר – ראה הערה הבאה והערה 11.
(9) וביפה תואר השלם: ואע"פ שבאונס ה' ואפשר יכזב בלשונו כו'
לא הוה קפידא דאברהם רק שלא יהי' שלחנו מגואל ודי שיתברך ה' מפי
כל אוכליו. ואף כי על הרוב מכיון דקבלו עליהו כחבריה' יקבלו בלב
שלם כו'.
(10) ב"ר פמ"ג שם.
(11) וכן משמע ביפה תואר (השלם) שם לפנ"ז: ואין להק' שיראה
כלעג שמאכלים לשיקבלו אמותו כו' כי אסור לו לחונן ריקים ופוחזים
כו'.
(12) ובפרט ע"פ התוס' שאנץ שם.

(1) פרשתנו כא, לג.
(2) סוטה יוד, סע"א ואילך. הובא בפרש"י פרשתנו שם. וראה ב"ר
ספנ"ד.
(3) בב"ר פמ"ג, ז (עה"פ (לך יד, יט) קונה שניים ורא"ק) "הי מקבל
את העוברים ואת השבים כו' והוא אומר להם אמרו ברוך א-ל עולם
שאכלנו משלו". בב"ר ספ"ט עה"פ (לך יב, ח) "ויקרא בשם ה'" –
"מלמד שהקריא שמו של הקב"ה בפי כל ברי' ד"א כו".
(4) ב"ר פמ"ט, ד. הובא בתוס' שאנץ סוטה שם.
(5) מלשון שהובא בתוס' שאנץ שם "שלא רצו לברך ברצונם עד כו"
משמע שכן ה' אצל כולם.
(6) בתוס' שאנץ שם: אז ברכו הקב"ה שלא ברצונם על מנת שלא
יפרעו שום דבר. וראה לקמן בפנים.
(7) ספ"ב דהל' גירושין.

יהודי חבויים "אוצרות יקרים" (של אמונה בה' ואהבת ה' 29 – שורש כל רמ"ח מצוות-עשה)¹⁶, ולפיכך אין לו צורך 30 בהסברים על חשיבות לימוד התורה. צריך רק להביא את 31 פנימיותו לידי גילוי, ואז הוא יעסוק ממילא בתורה. 32 אם הוא לא היה בדרגה של "בריות" בלבד, ניתן היה 33 לגלות את ה"אוצרות יקרים" אשר בקרבו באמצעות "גילוי 34 אור", ע"י הדגשת החשיבות שבלימוד התורה. אך כיוון 35 שהוא בדרגה של "בריות", אשר בגלל חומריות וגסות 36 כוחותיו הגלויים אין אור הנשמה מאיר אצלו, צריך 37 להסיר, לשבור את החומריות העוטה על אור הנשמה. 38 הסרה זו נעשית באמצעות ההכרזה וה"נזיפה" של "אוי 39 להם לבריות... שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא 40 נזוף..."¹⁷. 41

ד.

אין די בבת-קול ליהודים שאינם מסוגלים לחוש בשפלות מצבם

אמנם, אופן השבירה ע"י הכרזת בת-קול הוא בשביל יהודים, שמסוגלים לחוש שמצבם הרוחני היורד נובע מכך שהם גורמים ל"עלבונה של תורה", אשר גם במצבם הנוכחי, כאשר החומריות מכסה על אור הנשמה, הם חשים וקולטים ענין רוחני, נשמתי. ויוצא אפוא, שה"נזיפה" ושבירת החומריות איננה שבירה בלבד, אלא גילוי פנימיותם מן ההעלם אל הגילוי¹⁸.

אך ישנה דרגה נמוכה יותר, כאשר ענין רוחני כלל איננו מורגש, מפני שהחומריות והגסות מכסות לחלוטין על הפנימיות והנשמה¹⁹. יהודי כזה איננו יכול לחוש בשפלות מצבו, והוא זקוק ל"נזיפה" שכל מהותה הוא שבירה – ל"צעה" "אתה רע ורשע ומשוקץ..."²⁰ – וזה גורם לשבירה בכל מהותו, וכך הוא נעשה "כלי" לקדושה.

באמירת "רוצה אני" בלבד, שבגלוי היא אמירה מתוך כורח, אלא שהרצון הפנימי משפיע באופן גלוי על הרצון החיצוני¹².

כך מוצאים¹³ אצל מעשה המרגלים, שבתחילה אמרו "כי חזק הוא ממנו, אל תקרי ממנו..."¹³ ויבכו העם... ויאמרו... נתנה ראש ונשובה מצרימה", ובאמצעות "וידבר משה" – הכאה בדברים קשים – הוא גרם ל"ויתאבלו העם מאד", והם אמרו "הננו ועלינו אל המקום אשר אמר ה'".

בכך גם מובנים דברי המשנה¹⁴ "בכל יום ויום בת-קול יוצאת מהר חורב ומכרזת ואומרת אוי להם לבריות מעלבונה של תורה, שכל מי שאינו עוסק בתורה נקרא נזוף..."

שהרי לכאורה תמוה: כוונתה של בת-קול היא לעורר את ישראל לעסוק בתורה, ואם כך, צריכה היתה ההכרזה לספר בעיקר על החשיבות והמעלות של לימוד התורה וכדומה, ומדוע מודגש בה רק הפגם שבאי-לימוד: אוי להם לבריות מעלבונה של תורה...?

במיוחד קשה הדבר, שהרי בת-קול מכוונת גם ליהודים מן הסוג המכונה "בריות" ("אוי להם לבריות..."), כפי שמסביר זאת אדמו"ר הזקן¹⁵ שאלה הם "הרחוקים מתורת ה' ועבודתו ולכן נקראים בשם בריות בעלמא". כלומר, מעלתם היחידה היא היותם נבראים של הקב"ה, והפניה לעסוק בתורה מכוונת גם אליהם, וכיצד ייתכן, לכאורה, שההכרזה "אוי להם לבריות מעלבונה..." ללא הסבר על חשיבות לימוד התורה, תספיק כדי לשכנע יהודים כאלה?

ההסבר לכך הוא: לכל יהודי יש נפש אלקית השואפת לקיים את כל המצוות, ואף יותר מכך, בפנימיותו של כל

בחרדים בחתימת הספר) שפעולת הבת-קול היא באופן שהנשמה למעלה שומעת אותה ומה נמשכת התעוררות בהנשמה למטה. ונמצא שהמדובר במי ששרש נשמתו נרגש בנשמתו כמו"ש מלובשת בגוף.

(19) כמש"נ (משלי כד, כ) נר רשעים ידעך. וראה תניא ספ"א. (20) לשון התניא פכ"ט (לז, א) – אלא ששם מסיים "עד מתי תסתיר וכו'", שמה משמע* שהמדובר שם בזה שנוגע לו הריחוק מה', מש"כ באופן המדובר בפנים שה"רעים עלי" הוא רק זה שהוא "רע ורשע ומשוקץ וכו'". ועד"ז הוא גם בהפעולה שנעשה ע"י ההכנעה ושבירת הלב גבי המרגלים (תניא שם) שההכנעה היתה (לא מצד זה שהם מרוחקים מאלקות, כי אם) מצד "במדבר הזה יפלו פגריכם גר"*. **

(12*) בהבא לקמן – להעיר מקונטרס ההתפעלות שם מז, ב ואילך.

(13) שלח יג, לא ואילך. תניא פכ"ט, עיי"ש באורך.

(13*) סוטה לה, א. וש"נ.

(14) אבות פ"ו מ"ב.

(15) תניא פרק לב.

(16) ראה תורת הבעש"ט – הוספות לכש"ט ס"י מד (ובהערה שם),

וש"נ.

(17) להעיר מאוה"ת וראא ס"ע קכב ואילך.

(18) כמובן ג"כ מזה שהבת קול פועלת עליו, כידוע (ראה כש"ט

בהוספות סע"ט ובהנסמן שם. וראה שם ח"א סקמ"ו. ח"ב סרנ"ה. ועד"ז

(*) וי"ל שלא כן הוא. שהרי ממש"ך שם נזהר "יועיל לנפח"א".

(**) אבל גם בזה י"ל שלא כן הוא. שהרי מקדים בתניא שם "שאמר להם איך שצ"ק ה' עליהם".

ה.

הסיפור בגמרא על ה"איש המכוער"

דוגמא לדרך השניה נמצאת בסיפור בגמרא²¹:

"מעשה שבא ר' אלעזר בר"ש... נזדמן לו אדם אחד שהיה מכוער ביותר... אמר לו ריקה כמה מכוער אותו האיש... אמר לו... לך ואמור לאומן שעשאני כמה מכוער כלי זה שעשית...".

מתעוררת השאלה בלשון הנפוצה בגמרא: מעיקרא מאי קסבר (=מה חשב מלכתחילה?) – כלום לא ידע ר' אלעזר מלכתחילה, לפני תשובתו של האיש "לך ואמור לאומן...", שגוף האדם וצורתו הם "יציר כפיו של הקב"ה"?

בנוסף לכך יש להבין: כיצד ייתכן שר' אלעזר אמר דברים כאלו ("ריקה כמה מכוער...")?

ההסבר לכך הוא: במילים "ריקה כמה מכוער אותו האיש" התכוון ר' אלעזר בעיקר ל"ריקנות" ול"כיעור" האמיתיים, במובן הרוחני. הוא הבחין שאותו האיש ירוד מאד מבחינה רוחנית, ללא שום מעלה אמיתית ברוחניותו²².

יתר-על-כן: גם ה"יתרון" היחיד שבאלה הנקראים "בריות בעלמא", כדלעיל, לא היה ניכר בו. ר' אלעזר ראה שבמצב הרוחני שבו שרוי האיש אי אפשר להחזיר לו שלום, אי אפשר להשפיע עליו אלא בדרך של הכנעה וביטול: "ריקה כמה מכוער...", השוכרת את חומריותו וגסותו²³.

ואכן, מיד לאחר ההכנעה והשכירה ענה האיש: "לך ואמור לאומן שעשאני" – הוא הכיר בקיומו של "אומן שעשאני". הוא הכיר במעלתו שהוא נברא של הקב"ה, ואף יותר מכך: הוא לא נכלל בסוג של סתם "בריות", אלא "אומן שעשאני"²⁴, הכולל גם הבחנה במטרת הבריאה, כשם שיצירת האומן היא כוונה ולמטרה מסויימת²⁵.

ו.

הסיפור על ברכת כ"ק אדמו"ר מוהרש"ב נ"ע בתחילת נשיאותו

באופן דומה ניתן להסביר את הסיפור החסידי על אדמו"ר (מוהרש"ב) נ"ע, סיפור אשר אירע בתחילת נשיאותו:

יהודי נכנס ל"יחידות" לרבי נ"ע וביקש את ברכת הרבי לענין חשוב, שהוא היה זקוק בו לרחמים מרובים, אך הרבי נ"ע ענה לו, שאין הוא יכול לעשות דבר בענין זה, ואין הוא יכול לעזור לו.

לאחר ששמע היהודי תשובה כזאת, הוא יצא מחדר הרבי ופרץ בבכי מר. בעודו בוכה והנה פגש את הרז"א, אחיו של הרבי נ"ע, וכתשובה על שאלתו על מה הוא בוכה כל-כך סיפר לו היהודי את הקורות אותו, ואת תשובת הרבי.

הרז"א נכנס לחדר של אחיו הרבי (כאמור לעיל, היה זה בתחילת הנשיאות) ואמר לו: הזוהי הדרך? כאשר יהודי בא לבקש את ברכתך, אתה אומר לו שאינך יכול להועיל לו, עד שהוא בוכה בדמעות שליש מרוב צער?

חגר הרבי נ"ע את חגורתו, והורה שהיהודי ייכנס אליו בשנית, וכאשר נכנס הלה בירך אותו הרבי נ"ע, והברכה אכן התקיימה בפועל.

לכאורה, יש להבין: מדוע סירב הרבי נ"ע מלכתחילה לעזור ליהודי זה, ובאופן חמור כל-כך, עד שהלה ממש נשבר, והרי אף אם יתואר, שהרבי לא יכול היה לעזור לו, גם אז יכול היה הרבי לעודדו ולחזקו בדברי בטחון, כמאמר חז"ל²⁶ "אפילו חרב חדה מונחת על צוארו של אדם אל ימנע עצמו מן הרחמים".

ז.

היהודי לא היה מתאים לברכה באותה שעה
ההסבר לכך, בדרך האפשר, הוא בדומה למוסבר לעיל²⁶:

שלא יעשה עוד" (ראה חדא"ג שם) – כי בכלל ישנה הנהגה זו, אלא שאצל בנל אדם, כי רוב בנ"א אין צריכים דוקא נזיפה כזו כדי שיתעוררו כו' (אף שבחיצונית נראה שהוא מכוער).

23* עפ"ז י"ל, דמה שר"א ידע בעצמו שחטא" (לאחרי דברי האיש) וביקש מחילתו – הוא, כי מכיון שאמר תומ"י "לך ואמור לאומן שעשאני... כלי זה שעשית", היינו שידע והכיר ותיכף לא רק זה שהוא "בריות" (שנברא ע"י הקב"ה) כ"א גם זה שהוא כלי ויש לו "אומן שעשאני" (ככפנים), מוכח מזה, שגם לפני אמירת ר"א "ריקה כמה מכוער כו'" לא הי' ריק ומכוער כ"כ.

24 ולהעיר מד"ה ויטע אשל תש"א פ"א.

25 ברכות יוד, סע"א.

26 ראה גם לקו"ש חכ"ד ע' 227.

ועפ"ז יש לומר שכוונת אדה"ז בתניא שם בזה שמביא הדוגמא מהמרגלים היא [לא רק להביא רא"י על מ"ש לפנ"ו] שמצינו דבר זה מפורש בתורה, כי אם גם (לרמז) שהתועלת הבאה ע"י הביטושים היא לא רק כשהביטוש הוא מצד זה ש"הוא רחוק מה' בתכלית הריחוק" (תניא שם לו, ריש ע"ב), שזמה מוכח שהוא בדרגא כזו שנוגע לו הריחוק, אלא גם במי ש(בגילוי) אינו מאמין ביכולת ה' – גם הוא, כשנכנע (ע"י ביטוש גשמי וכיו"ב) מתגלית פנימיותו.

21 תענית כ, סע"א ואילך.

22 ראה עיון יעקב לע"י תענית שם. וראה גם לקו"ש ח"ט ע' 262 ואילך (ובארוכה – לקו"ש ח"ט ע' 80 ואילך) בביאור הגמ' סוף תענית "מכוערות שבהם מה היו אומרות".

23 וזהו שמסיים "ובלבד שלא יהא רגיל לעשות כן", ולא "ובלבד

בפרסום האלקות "בפה כל עובר ושב", ע"י הסברים רבים בעניני אלקות³².

אך בראותו שחלק מהם אינו מקבל את ההסברים, וזאת מפני שהחומריות אצלם היא גסה ועצומה כל כך, יותר מאשר אצל בן-נח רגיל (בדומה להבדל בין חם, שם ויפת), הוא היה נוהג כדי לשבור את החומריות הנוספת הזאת, להכניסם למצב של "לחץ", "עקתא"³³ (=צרה) וכך הוא גרם לקליטת ההסברים³⁴ על ידם במידה מסוימת³⁵, וכתוצאה מכך הם הכירו ואמרו "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו".

י.

אופן פרסום אלקות ל"עוברים ושבים"

ההוראה מכך בפשטות היא:

"מעשה אבות סימן לבנים" – יש לנהוג כאברהם אבינו ולפרסם אלקות בעולם, כפי שהוא נהג, ואף אופן פעולתו הוא סימן לבנים"

אין להסתפק בקירוב יהודים הנמצאים בביתו, אלא צריך לצאת ל"רחוב" ולטפל שם ביהודים ה"עוברים ושבים" – ב"כל עוברים ושבים".

בפעילות זו יש להשתדל בכל דרך אפשרית, גם כאשר לשם כך צריך לתת ל"עוברים ושבים" מזון ומשקה³⁶. יתר-על-כן: אפילו כאשר הדרך להשפעה עליהם היא באמצעות לחץ (בדרך התורה, כמובן, שדרכיה דרכי נועם).

ואם יבוא הטוען ויטען: מהי התועלת בכך? האדם שלחצו עליו לברך, לקרוא קריאת שמע, להתפלל – עושה זאת ללא רצון, ללא חשק. האחר מניח תפילין בפעם הזאת, כדי ל"התפטר" מן הלחץ, אך אין לדעת מה יהיה מחר.

על כך מסופר לנו בתורה – מלשון הוראה – בסיפור הנ"ל, ובדרך של קל-וחומר: אם בימי אברהם, כאשר

1 היהודי שביקש את ברכת הרבי לא היה מתאים באותה
2 שעה, בגלל מעמדו ומצבו הרוחני, לקבל ברכה גדולה כל
3 כך, כפי שדרש מצבו – הוא לא היה כלי לכך. לפיכך אמר
4 לו הרבי שהוא אינו יכול לעזור לו.
5 אך ע"י ששמע את דברי הרבי הנ"ל, אשר גרמו
6 לשבירתו ולכניעתו, ולשפיכת לבו לפני הקב"ה – דוקא
7 ע"י כך הוא הפך למציאות חדשה, ולכלי לברכתו של
8 הקב"ה²⁷.

ח.

אופן השבירה אצל לא-יהודי

אופן זה של הכנעה ו"נזיפה", שאיננו מכוון לעורר ולגלות את אור הנשמה (מפני מצב אשר האדם איננו כלי לאור הקדושה בשעה זאת), אלא כדי לגרום לו לעסוק בשבירת החומריות והגסות, יכול להיות קיים, באופן דומה, גם אצל לא-יהודי.

אך ההבדל הוא: ליהודי, בכל מצב בו הוא נמצא, יש נשמה, נפש אלקית²⁸. ולפיכך גם בשעת החטא הוא "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות...", והשבירה אצלו היא שבירת החיצוניות בלבד, כי בפנימיותו הוא טוב לפני השבירה, ותכלית שבירת החומריות הוא גילוי הפנימיות שכבר קיימת.

שונה מכך הדבר אצל לא-יהודי, שאין לו נפש אלקית. אצלו יכולה השבירה לגרום רק ל"ניולת" להיות מסוגל להגיע לדרגה הרוחנית, שלא-יהודי יכול להגיע אליה²⁹.

ט.

ההסבר לדרכו של אברהם אבינו

לפי זה תובן הסיבה לכך שאברהם אבינו "לחץ" על העוברים ושבים שאכלו אצלו לומר "ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו":

גם בן נח, (ובמיוחד לאחר המבול³⁰), מסוגל³¹ להכיר בכך שיש בעל-בית לבירה זו. לכן עסק אברהם אבינו

כי חלק תרצ"ד (תשי"א) פ"ח. לך לך ה'ש"ת פ"ג. ובכ"מ.

(33) לשון המדרש שם "מן דהוה חמי ההיא עקתא דהוה עיק ל' הוה אמר כר'".

ע"פ הנ"ל (בפנים) י"ל הכוונה (ברמז עכ"פ), שע"י דיבורו של אברהם "דהוה עיק ל' ראה ה'עקתא" שבו נמצא, היינו גסותו וחומריותו (היינו דוה שלא רצה לברך קודם הוא מפני תוקף החומריות שלו), וזה הביא ד"הוה אמר ברוך א-ל עולם שאכלנו משלו".

(34) להעיר מיפה תואר השלם שם ד"ה ומ"מ בסופו, שגם זה שאמר להם שישלמו (אם לא יברכו) "ה' מכריחם בטענה" (שזה גופא היתה הסברה והוכחה שהם צריכים לברך), ע"ש.

(35) להעיר מדר"ה ויטען אשל שם ספ"ב שהיו חילוקי דרגות ד"הודו ושבתו וברכו".

(36) להעיר משל"ה רפ, ב קרוב לסופו.

(27) וי"ל שעד"ז הוא בר"א בן דורדיא (ע"ז יז, א) שע"י ששמע ש"אין מקבלין אותו בתשובה" וכן שאין מי שיבקש עליו רחמים, "געה בבכ" כו".

(28) ש"גם בשעת החטא הייתה באמנה אתו ית" (תניא ספכ"ד).

(29) דרגת חסידי אור"ה (ע"י קיום ד' מצות ב"ג – שכל ב"ג נצטוו עליהם – רמב"ם הל' מלכים ספ"ח) שיש להם חלק לעוה"ב (רמב"ם שם), והם נלקחים מנוגה כו' כידוע בשער חמ"צ בסידור – ליקוטי ביאורים (להר"ה מפאריטש) מז, ב.

(30) ראה בארוכה לעיל ע' 55 ואילך, וש"נ ע' 90, 95.

(31) שהרי מחוייב באמונת ה' היפך דע"ז (ולכמה דיעות (ראה פת"ש יו"ד סקמ"ז סק"ב) מוזהר גם על השתוף – ראה סהמ"צ להצ"צ נט, ב ואילך. ד"ה מי כמוכה תרכ"ט – לאדמו"ר מהר"ש נ"ע).

(32) ראה רמב"ם הל' ע"ז פ"א ה"ג. ד"ה ויטען אשל שם. וראה ד"ה

עבודה זאת של פרסום שמו של הקב"ה בעולם באופן
של "הכרת אותי בבריותי" תחיש, במידה כנגד מידה, את
קיום ההבטחה³⁸ "כי מלאה הארץ דעה..." ע"י ש"עמוד
מלך מבית דוד... ויכון כל ישראל לילך בה ולחזק
בדקה"³⁹ של התורה שבכתב והתורה שבעל-פה, בגאולה
האמיתית והשלימה ע"י משיח צדקנו.

(משיחת ש"פ במדבר תש"ל)

מדובר בבני נח, ולפני מתן תורה, הביאה דרך זו ל"הכרת
אותי בבריותי",
על-אחת-כמה-זכמה לאחר מתן תורה, וכאשר מדובר
על יהודי, שהוא "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות
כל המצוות...", ועשיית המצוות היא לרצונו. יתר-על-כן:
הכפייה והלחץ יגרמו לכך, שזה יהא רצונו הגלוי, עד לידי
מצוה גוררת מצוה³⁷, והוא יקיים את כל המצוות באופן
מושלם.

(39) רמב"ם שם ספי"א.

(37) אבות פ"ד מ"ב.

(38) ישעי' יא, ט. רמב"ם סוף הל' מלכים.

המשך ביאור למס' מנחות ליום ראשון עמ' א

מאחר והוא סובר שהעומר שנקצר שלא כמצותו כשר, נמצא
שאפשר לקצרו קודם השבת.
מתרצת הגמרא: רבי קבר לה פאידיה דרבי שמעון – הוא סובר כמו
מימרא אחרת של רבי שמעון, דתניא – שכן שנינו בתוספתא, אמר
רבי שמעון, בא וראה כמה חביבה עשיית מצוה בשעתה – בזמנה,
שהרי הקטר הלבים ואכרים של קרבנות שהוקרבו ביום פשרים
לעשותם במשך כל הלילה שלאחריו, ואף על פי כן לא היה הכהן
מקטין להן – לאימורים של קרבנות תמידים ומוספים של שבת, עד
שתחשך – עד מוצאי שבת, אלא היה מקטירן בשבת. ומוכח מכאן,
שאף באופן שאפשר לקיים המצוה בלא חילול שבת, מכל מקום
יש להעדיף לקיימה בשעתה, אף שעל ידי כן נצרך לחלל עליה
את השבת. ולפיכך סובר רבי שאף לגבי קצירת העומר הדין כן,
שאף על פי שניתן להקדים ולקצור קודם השבת, מכל מקום עדיף
יותר לקיים המצוה בזמנה בליל ששה עשר בניסן, אף שצריך
משום כך לחלל את השבת.

ביום ששי, אלא צריך לקצרו בשבת, וממילא יש ללמוד מכך
שצריך לקצרו כמצותו אף לענין זה שיש לקצרו בלילה דווקא
ולא ביום.
הגמרא מקשה על מה שנתבאר שרבי אלעזר ברבי שמעון סובר
כשיטת אביו ולפיכך חולק על רבי: ורבי לאו תלמידיה דרבי שמעון
הוא – וכי רבי אינו תלמידו של רבי שמעון, ודתניא – והרי שנינו
בתוספתא (עירובין פ"ה ה"ח), אמר רבי, בשתינו למדין תורה אצל רבי
שמעון במקום ששמו תקוע, היינו מעלין לו בשבת שמן לסוך את
גופו, ואלינמית – ומגבת, מחצר לנג, ומנג לקרפיה – מקום גדול
המוקף מחיצות שלא לשם דירה, ומקרפיה לקרפיה אחר, עד שאנו
מניעין למעין שאנו רוחצין בו.
ומבואר, שרבי היה תלמידו של רבי שמעון, שהיה תלמידו של רבי
עקיבא, ואם כן יש לו לילך בשיטת רבי עקיבא הסובר שמלאכה
שאפשר לעשותה בערב שבת אינה דוחה את השבת, ואם כן,
כיצד יפרש את טעם הדבר שקצירת העומר דוחה שבת, הרי

המשך ביאור למס' מנחות ליום שבת קודש עמ' ב

קדש הלחם. וחקמים אומרים, לא קדש הלחם. שחטה שלא לשמה
– שלא כיון בשעת השחיטה לשם תורה אלא לשם זבח אחר, וכן
איל המילואים ששחיתו מקדשת את סל המצות, וכן שני פסיו
עצרת ששחיתו מקדשת את שתי הלחם, ששחטן שלא לשמן, לא
קדש הלחם התלוי בשחיתותם, שבלחמי תורה נאמר (ויקרא י"ז) 'על
זבח תורת שלמיו, מלמד, שאם שחטה שלא לשמה לא קדש
הלחם. ואיל המילואים וכבשי עצרת למדים מתורה.

דאף על גב דלית ליה תוף, מיקרשה – מקדשת את לחמי התורה,
ולכך גם בענין קדש את הראוי לה שלא מדעת הבעלים כוחה
חזק יותר, ומקדשת גם שלא מדעת הבעלים, ולכן קדשו ארבעים
מתוך שמונים שהביא. וזר – רבי יוחנן קבר, פסין, לא אלימא ליה
– אינה חזקה יותר מכלי שרת, ואינה מקדשת שלא מדעת
הבעלים.

משנה

הגמרא מבארת דינים התלויים בשחיתת התורה כדי שתקדש את
הלחם: שחטה לתורה על דעת לאכול ממנה חוץ לזמנה – מחור,
שהוא פיגול והקרבת פסול והאוכל ממנו חייב כרת, וכן אם שחטה
לאוכלה חוץ למקומה – חוץ לחומת ירושלים, שנפסל הקרבן
והאוכל ממנו עובר בלאו, קדש הלחם. כיון שנפסל הקרבן בקודש,
ואם עלה על המזבח לא ירד, ולכך נתקדש הלחם בשחיטה. שחטה
ונמצאת מריפה, לא קדש הלחם, שהרי נפסלה קודם שחיטה, ואם
עלתה למזבח תרד. שחטה ונמצאת בעלת מום, רבי אליעזר אומר

המשנה מבארת דינים התלויים בשחיתת התורה כדי שתקדש את
הלחם: שחטה לתורה על דעת לאכול ממנה חוץ לזמנה – מחור,
שהוא פיגול והקרבת פסול והאוכל ממנו חייב כרת, וכן אם שחטה
לאוכלה חוץ למקומה – חוץ לחומת ירושלים, שנפסל הקרבן
והאוכל ממנו עובר בלאו, קדש הלחם. כיון שנפסל הקרבן בקודש,
ואם עלה על המזבח לא ירד, ולכך נתקדש הלחם בשחיטה. שחטה
ונמצאת מריפה, לא קדש הלחם, שהרי נפסלה קודם שחיטה, ואם
עלתה למזבח תרד. שחטה ונמצאת בעלת מום, רבי אליעזר אומר

שמחה, רנן הוא ג"כ המספר הזה.
ועשו⁹ יותר על רומי¹⁰ במספר ק"כ, והוא מה שאמור
בסוף מסכת מכות¹⁰ שרבי עקיבא כו' הי' מהלכין בדרך
ושמעו קול המונה של רומי ברחוק ק"כ¹¹ מיל ע"ש.
הרי שמתפשטת עוד ק"כ, ואז הוא מספר עשו.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד ריא

קעב

"עירם" לשון ערום בלי לבוש – תהו, והתיקון שיהי
לבושים בבחי' מחשבה דיבור ומעשה

סיבת השבירה דתהו ונפילת הניצוצין, הוא, מפני
שהאור נתגלה בלי לבוש, ערום בלי לבוש, וכמ"ש
במ"א בס"ד בענין מה שהאלוף הי"א דעשו נקרא עירם
מלשון¹² ערום בלי לבוש, ומספר¹³ ש"ך דינים.
והתיקון הוא שיהי¹⁴ לבוש, והוא הבירור בעולמות
בי"ע שהם בחי' לבושים דמחשבה דיבור ומעשה.
תורת לוי יצחק, חידושים וביאורים בש"ס עמוד קעו

"כנו ליעקב שמחה וצהלו בראש גוים" (מלשון רינה וצהלה). ולהעיר
מפירוש אברבנאל על הפסוק קודם (פסוק ה') "כי יש יום קראו נצרים
בהר אפרים קומו ונעלה ציון וגו'", וז"ל: הענין הוא שנצרים הם
הרומיים בני אדם, כי הנה להיות הנביא מנבא על חורבן ראשון באה
לו ג"כ הנבואה על חורבן שני שיעשו הרומיים בירושלם, ועליו אמר
שם הנה נצרים באים מארץ מרחק שהיא רומי כי בכל לא הי' ארץ
מרחק לירושלם ולא יקרא קצה הארץ אלא רומי, ועליהם ג"כ אמר
קראו נצרים בהר אפרים שרצה בזה לבאר מתי תהי' נקמת ה' אשר
זכר, ואמר כי יש יום וזמן עתיד לבא שאז יקראו הנצרים בהר אפרים
ויאמרו אלו לאלו קומו ונעלה ציון, ע"ש.

(9) עש"ו (בג"י 376), וכן רומי¹⁰ (256), + ק"כ (120) = 376.
(10) דף כד, א. "וכבר הי' ר"ג ורבי אלעזר בן עזרי' ורבי יהושע
ורבי עקיבא מהלכין בדרך ושמעו קול המונה של רומי ברחוק מאה
ועשרים מיל וכו'". וראה ביאור כל הגמ' בלקוטי שיחות חלק יט
עמוד 67 ואילך.

(11) ראה שיחות קודש ה'תשל"ד כ' אב סעיף ד', שהוא היפך וכנגד
הק"כ מיל כשיצאו בני"י ממצרים שהלכו ביום א' (רש"י שמות יב,
לז).

(12) ראה גם לעיל סימן קכו.
(13) פירוש: עירם בגי' ש"ך, וכידוע שחמשה פעמים דיין בגי' ש"ך.
ראה גם לעיל סימן צז. קט. קלד. פג. ועוד בחשבון מספר ש"ך לעיל
סימן קלד הערה 14.
(14) ראה גם לעיל סימן קכו. קנח. קנו.

בראשית לו, מג: אֶלּוּף מִגְדִּיאֵל אֶלּוּף עִירָם אֶלּוּף אֶלּוּף
אָדָם לְמִשְׁכַּתָּם בְּאַרְץ אַחֲזָתָם הוּא עֵשָׂו אָבִי אָדָם:

קע

מגדיאל זו רומי, ע"ש שמעופפת ברום שמים כמ"ש
(עובדי"א, ד) "אם תגביהי כנשר וגו'"

מגדיאל זו רומי.

רש"י

מלכות רומי¹ שהוא אדום, נמשל לעוף השמים, כמו
שכתוב² אם תגביהי כנשר, והיינו מה ששמה רומי הוא
שמעופפת ברום השמים, כמו שכתוב³ שמים לרום,
וכמו⁴ עוף השמים, וכמ"ס דרך הנשר בשמים.
לקוטי לוי יצחק, הערות לזהר שמונת דברים עמוד לא

קעא

רמז במאחז"ל (מכות כד). "קול המונה של רומי ברחוק
ק"כ מיל", דמלכות רומי יצא מעשו

אדום הוא מלכות⁶ רומי הרשעה, דמלכות רומי יצא
מעשו⁷.

רומי⁸ הוא הלעומת דיעקב שעליו נאמר⁹ רנ"ו ליעקב

(1) שאדום הוא מלכות רומי — ראה גיטין נו, ב. מגילה ו, ב. רש"י
סוף פרשת וישלח. רמב"ן ספר הגאולה שער שלישי. לקוטי שיחות
חלק ה' עמוד 411. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קצו. רא.
(2) עובדי"א, ד. ראה סנהדרין לט, ב "חזון עובדיהו כה אמר ה'
אלקים לאדום (שם א, א), אמר רבי יצחק אמר הקדוש ברוך הוא
יבוא עובדיהו הדר בין שני רשעים (פרש"י: אחאב ואיזבל) ולא למד
ממעשיהם, וינבא על עשו הרשע שדר בין שני צדיקים (פרש"י: יצחק
ורבקה) ולא למד ממעשיהם.

(3) משלי כה, ג.
(4) בראשית ב, יט.
(5) משלי ל, יט.

(6) שאדום הוא מלכות רומי — ראה גיטין נו, ב. מגילה ו, ב. רש"י
סוף פרשת וישלח. רמב"ן ספר הגאולה שער שלישי. לקוטי שיחות
חלק ה' עמוד 411. ילקוט לוי יצחק עה"ת חלק א' סימן קצו. רא.
(7) ראה לעיל סימן ע, דזהו הלשון בש"ס במלכות רומי "ההוא קיסר"
דהוא בגי' 387, וכן עשו (376), + י"א אלופיו (11) = 387.
(8) ירמי' לא, ו. פסוק זה נאמר על תחילת הגאולה בבא קול הבשורה

מתוך הספר ילקוט גאולה ומשיח – פרשת וירא

יח, יב – ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדני זקן

א. ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי בלותי היתה לי עדנה ואדני זקן וגו'. שמעתי אומרים בשם המנוח הגאון ר' ישראל בעל שם טוב זללה"ה מנוחתו כבוד, ז"ל בקיצור נמרץ, שהיצר הרע מצחק ואומר [אחרי בלותי] בעפר [היתה לי עדנה] דייקא בתחיית המתים, בתמיהה, בלתי אפשרי הוא, ועוד שואל ואומר, הלא אתה גוף נגוף מוכרח לשמוע ליצר הרע על פי התורה שנאמר בה (בפרשת קדושים) והדרת פני זקן, וזהו אומרו [ואדני זקן] היינו היצר הרע שהוא אדון להגוף הנקרא שרה [זקן], הנה שאלות האלה שואל הגוף הנקרא שרה ומצחק.

ובא התשובה [ויאמר ה' אל אברהם] זה הנשמה [למה זה צחק שרה] בשני שאלות אלו [לאמר] ר"ל אמור לה תירוץ שני שאלות אלו, על הראשונה אמור [האף אמנם אלד] דייקא, ר"ל אם אני מוליד ובורא את האדם מטיפה מים בתחלת הווייתו במעי אמו, ומכל-שכן שאוכל להחיות את האדם אחרי בלותו בעפר, שמכל-מקום נשאר ממשות כדאיאת בדברי חכמינו ז"ל (סנהדרין צא, א) משני יוצרי חרס, אחד מעפר ואחד ממים וכו'.

ועל השאלה השנית שהיצר הרע זקן כמו שכתוב (בפרשת בראשית) לפתח חטאת רובץ, באה התשובה [ואני זקנת] דייקא, והיצר טוב אומר דברי השם יתברך שהוא עתיק יומין וחי וקיים לעד דו"ק, עד כאן שמעתי.

בעל שם טוב על התורה

ב. הנה ידוע לכל כי כל תיבה ותיבה מתנה"ק קדושה גדולה למאד, וכולן מנויות וספורות מהקב"ה נותן התורה, וע"כ לכאורה יפלא, למה האריכה התורה כל-כך בסיפור זה, ולספר בגנותה של שרה אמנו, לומר שהיתה מקטני אמנה ולא האמינה בדברי המלאך, וגם כל הויכוח של הקב"ה עם אברהם ועם שרה, שהיא אמרה שלא צחקה והוא אמר שצחקה, מאד קשה להבין הדבר כפשוטו. ואמרתי בודאי ענין גדול נרמז בפי' זו, עד שהאיר ד' את עיני לבאר הענין הזה.

מעשה אבות סימן לבנים, וכל מה שאירע לאבותינו אירע לנו. וע"כ לענ"ד גם מאורע זה סימן לנו, ומרמז על עיקבתא דמשיחא, בזמן שיגיע העת שיתגלה כבוד ד' בעולם ע"י ביאת משיח צדקנו, בודאי ימצאו אנשים מגדולי ישראל, שיהיו במקום הנביאים מלפנים ויזרזו להמון ישראל שיתחזקו באמונה וישובו בתשובה, וגם יעוררו את העם להכין עצמם בתורה ומעשים טובים לביאת משיח צדקנו.

ומרמז לנו תורה"ק, כי בעת ההיא ימצאו אנשים קטני אמנה, שלא יאמינו לדברי המוכיחים, וכמו שמצינו בגלות מצרים שכתוב "ולא שמעו אל משה מקוצר רוח ומעבודה קשה". ע"ז בא לנו לרמז בתורה"ק שיהי' להקב"ה תרעומות עליהם, ויאמר, הממני יפלא דבר?

אחרי בלותי היתה לי עדנה. אנחנו תמהים ומתפללים,

אחרי שנות נדודינו כי ארכו קרוב לאלפים שנה, היתכן שיולד שוב עמנו וישוב לתחיית עולמים כמקדם.

אבל התורה משיבה, היפלא מד' דבר, "דבר זה" לא נאמר אלא "דבר", וכן הנביא אומר בשם ד' (ירמיהו לב): "הממני יפלא כל דבר", ללמדנו בא, ששום דבר לא יפלא ממפליא לעשות, וכמאמרו בורא ומחדש בכל יום תמיד מעשה בראשית, וגם אנחנו נגאל מהר וישיב שופטינו כבראשונה ויחדש נעורינו וישיבנו לארצנו

חפץ חיים

יט, כד – וה' המטיר על סדום ועל עמורה גפרית ואש מאת ה' מן השמים

ג. מבואר בחסידות בטעם עונש סדום, שנאבד ונחרב לגמרי, כי הנהגת סדום, היפך השלום ואחדות, היא ע"ד עולם התהו, שבתהו "כל אחד בפני עצמו, ענפין מתפרדין", וזה טעם המ"ד ד' "האומר שלי שלי ושלך שלך". זו מדת סדום, כי עצם ענין הפירוד וההתחלקות זה מזה הרי זה כענין עולם התהו, ענפין מתפרדין. וזהו ענין איבוד סדום ועמורה כו', שהוא ע"ד ה"שבירה" דעולם התהו (כמאמר חז"ל¹ "שהי' בורא עולמות ומחריבן"), שמטרתו הוא "סותר על מנת לבנות", בשביל בריאת עולם התיקון שענינו עולם של התכללות ואחדות כו'.

אמנם, תכלית הכוונה היא, שב"כלים" דתיקון יומשכו ויתגלו גם ה"אורות דתהו" שהם למעלה ממדידה והגבלה, אלא כיון שיהי' ב"כלים דתיקון", אין בזה ענין של פירוד ושבירה, אלא אדרבה, תכלית האחדות כו'.

ועפ"ז יש לפרש מה שכתוב ביחזקאל² שלעתיד ישובו ערי סדום, "ושבתי את שביהן את שביהן את שביהן שדוד ובנותי"³, דיש לומר, התוכן הפנימי דשיבת ובנין ערים אלו הוא, שביזמן הגאולה יתגלו למטה אורות דתהו, אלא שאז יומשכו אורות אלה בכלים דתיקון דוקא (בנין, היפך השבירה).

וזהו גם מה שאמרו במדרש⁴ "מצאתי דוד עבדי, היכן מצאתי אותו בסדום", דלכאורה תמוה, כיצד יתכן שדוד מלכא משיחא יהי' שייך לסדום דוקא? אלא זה מצד המעלה הפנימית שבה, גילוי אורות דתהו, ולכן "מצאתי אותו בסדום" דוקא, כי זהו ענינו של דוד מלכא משיחא, שעל ידו יהי' גילוי אורות דתהו (שלמעלה ממדידה והגבלה), אלא שיומשכו בכלים דתיקון דוקא.

לקוטי שיחות חלק לה

(1) אור התורה פרשתנו צט, ב. ואילך. וראה תורת חיים נח (עו, א). פרשתנו (קח, ג). ובכ"מ.

(2) אבות פרק ה משנה י.

(3) ב"ר פ"ג, ז.

(4) טז, נג. וראה של"ה חלק תורה שבכתב פרשת לך (רעט, א), ועיין שם שזהו הטעם שאברהם השתדל כל כך בהצלת סדום.

(5) ב"ר פרשתנו (פ"ג, י. הובא בשל"ה שם). וראה יבמות עז, א. מאמרי אדמו"ר הזקן תקס"ו ריש עמוד תג.

(6) תהלים פט, כא.

♦ יום ראשון י"ב מרחשון ♦

יח (א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים בְּאֵלֶיךָ מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פְּתַח־הָאֵהָל בְּחַם הַיּוֹם:
א וַתֵּגְלִי לָהּ יְיָ בְּמַשְׁרֵי מִמְּרָא וְהוּא יֹתֵב
בְּתַרְע מִשְׁכָּנָא כְּמִיחָם יוֹמָא:

יושבין, שְׁנָאֵמֶר: (תהלים פב) "אֱלֹהִים נֶצַב בַּעֲדַת אֵל".
פְּתַח־הָאֵהָל • לְרֹאוֹת אִם יֵשׁ עוֹבֵר וְשׁוֹב, וְיִכְנִיסֶם
בְּבֵיתוֹ. כְּחַם הַיּוֹם • (ב"מ פח) הוֹצִיא הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא
חֲמָה מִנְּרַתִּיקָה, שְׁלֹא לְהַטְרִיחוֹ בְּאוֹרְחִים, וּלְפִי
שְׂרָאָהוּ מִצְטַעַר שְׁלֹא הָיוּ אוֹרְחִים בָּאִים, הִבִּיא
הַמַּלְאָכִים עָלָיו בְּדַמּוֹת אֲנָשִׁים.

כ"י • וַיֵּרָא אֱלֹהִים • לְבַקֵּר אֶת הַחֹלָה. (כבא מציעא פח) אָמֵר
רַבִּי חֲמָא בַר חֲנִינָא: יוֹם שְׁלִישִׁי לְמִילְתּוֹ הָיָה, וְכֹא
הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא וְשָׂאֵל בְּשִׁלוּמוֹ. בְּאֵלֶיךָ מִמְּרָא •
הוּא שָׁמָּה לוֹ עֲצָה עַל הַמִּלְחָה, לְפִיכָךְ נִגְלָה עָלָיו
בְּחִלְקוֹ (ב"ר). יֹשֵׁב • (ב"ר) יֹשֵׁב כְּתִיב, בְּקֶשׁ לַעֲמֹד,
אָמֵר לוֹ הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא: 'יֹשֵׁב וְאֵנִי אֶעֱמֹד, וְאַתָּה
סִימֵן לְבִנְיָה, שְׁעִתִּיד אֲנִי לְהַתִּיצֵב בַּעֲדַת הַדִּינִין וְהֵן

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי 199 השיחות תשמ"ט כרך א עמ' 84 ואילך – מו"ת 'לקראת שבת')

הַכְּנֵסֶת אוֹרְחִים בְּגִיל תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה

וּמִזֶּה הוֹרָאָה נִפְלְאָה בַּעֲבוּדַת הָאֲדָם לְקוֹנוֹ:
גַּם מִי שֶׁכָּבֵר עֶסֶק רְבוּת בְּקִרְיֹב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל לְאֲבִיהֶם
שִׁבְשָׁמִים, וְכָבֵר רָאָה פְּרִי טוֹב בַּעֲמֻלוֹ, וְהוֹדִים רַבִּים כָּבֵר
נִתְקַרְבוּ עַל־יָדוֹ, אֵין לוֹ לְחָשׁוֹב שְׂאוּלִי יִכּוֹל הוּא לְהַפְסִיק
בָּזֶה לְרַגְעִים, וְ"לְנוּחַ" קִצַּת מַעֲבֻדָּתוֹ.
אֵלָּא גַם אַחֲרֵי "תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה שָׁנִים" שֶׁל הַתַּעֲסָקוֹת בָּזֶה,
עָלָיו לְהַמְשִׁיךְ וּלְעַבֹּד בָּזֶה בְּמֶרֶץ, וּלְחַפֵּשׁ אוּלֵי יֵשׁ עוֹד
יְהוּדִי אֶחָד, שִׁיכּוֹל לְקַרְבוֹ וּלְחַבְּרוֹ לְאֲבִינוֹ שִׁבְשָׁמִים.

אֲבָרְהָם אָבִינוּ עֶסֶק בְּפָרְסוֹם דָּבָר ה' לְבָרִיּוֹת בְּמַשְׁךְ כָּל
שְׁנוֹתָיו, וְאַף בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה שָׁנָה, בְּיוֹם הַשְּׁלִישִׁי
לְמִילְתּוֹ, יֹשֵׁב עַל פְּתַח הָאֵהָל לְרֹאוֹת אוּלֵי יַעֲבוֹר עוֹד אָדָם
אֶחָד שִׁיכּוֹל לְהַאֲכִילוֹ וּלְהַשְׁקוֹתוֹ וּלְפַעוֹל עָלָיו לְבָרֵךְ לְמִי
שְׁאָמֵר וְהָיָה הַעוֹלָם (עֵין סוּטָה י, סע"א וְאִילֵךְ).
כְּמוֹ שֶׁכְּתוּב בְּתַחֲלִילַת פְּרָשָׁתָנוּ "וְהוּא יֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל
כְּחַם הַיּוֹם" (יח, א), וּפִירֵשׁ רַשִׁי" שִׁיִּשֵּׁב שָׁם "לְרֹאוֹת אִם
יֵשׁ עוֹבֵר וְשׁוֹב וְיִכְנִיסֶם לְבֵיתוֹ".

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ לך ד, ח' מרחשון התשד"מ)

זִיךְ בְּאוֹרְיִיזָעֵן צוֹ אִים" (כְּאֶשֶׁר יְהוּדִי צָדִיק, בְּהִיּוֹתוֹ בֶּן
תְּשׁוּעִים וְתִשְׁעָה שָׁנָה, בָּא לִידֵי הַחֲלָטָה לְמוֹל אֶת עַצְמוֹ, רְאוּי
הוּא לְכָךְ שֶׁהַקָּבָ"ה יִתְגַּלֶּה אֵלָיו).
וְהוֹרָאָה מִזֶּה:
כְּאֶשֶׁר יְהוּדִי טוֹעֵן מֶה נִזְכָּרוֹ עֲכָשׁוֹ לְבֹא אֵלָיו בְּטַעֲנוֹת?
בְּשִׁלְמָא אִם הָיוּ מַדְבְּרִים עִמּוֹ לִפְנֵי כְּמָה וְכְּמָה שָׁנִים,
כְּאֶשֶׁר כְּחוֹ הָיָה בְּמִתְנִיּוֹ - הִתְהַב אֶפְשָׁרוֹת שִׁישְׁנָה אֶת

יְדוּעַ סְפוּר כְּבוֹד־קְדוּשַׁת מוֹרִי־וְחָמִי אֲדָמוֹר נִשְׂיָא דוֹרְנוּ
(הַיּוֹם יוֹם ט' חֲשׁוֹן): בְּהִיּוֹת אֲדִי־אֲבִי־מוֹרִי־וְרַבִּי בֶּן ד' אוֹ
ה' שָׁנִים, נִכְנַס אֵל זְקֵנִי הִצְמַח צֶדֶק" בְּשִׁבְתָּ קֹדֶשׁ פְּרִשְׁתָּ
וַיֵּרָא, וְהַתְחִיל לְבַכּוֹת, בְּאֶמְרוֹ: מִפְּנֵי מֶה נִרְאָה ה' אֵל
אֲבָרְהָם אָבִינוּ, וְלָנוּ אֵינוֹ נִרְאָה? וַיַּעֲנֵהוּ הִצְמַח צֶדֶק: "אִזָּא אֶ
אִיד אֶ צָדִיק, צוֹ נִיין אוֹן נִינְצִיג יָאֵר, אִיז מוֹחֵלִיט אִז עַר
דֶּאָרְף זִיךְ מֶל זִיין, אִיז עַר וְעֵרֶט אִז דָּעַר אוֹיִפֶּרשְׁטֶער זָאָל

בעל הטורים

ה. ח. שֶׁאֲבָרְהָם הָיָה יוֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל
וְאֵינוֹ מַמִּיחַ לְמִי שֶׁנִּימּוֹל לִיכְנֵס כְּחַם
הַיּוֹם, אֵלָּא כְּחַם צַח עָלֵי אֹר, דְּהֵיִינוּ
בְּגֵן עֲדָן, בְּדִקְתִּיב (שְׁעִיָּה ט, יט) "וְהָיָה לָךְ
ה' לְאוֹר עוֹלָם". אֲכָל אִישׁ בִּשְׁת, פִּירוּשׁ שֶׁבָּא עַל הַגּוֹיָה, שְׂאִין לָךְ בִּשְׁת
גְּדוֹל מִמִּי שֶׁבָּא עַל הַגּוֹיָה, כְּחַם הַשְּׁמֵשׁ
יְכַנֵּס לְגִיהֶנָּם, דְּכְתִיב (מִלְאֲכִי ג, ט) "הִנֵּה
יוֹם בָּא בָּעַר בְּתַנּוּר".
כְּחַם הַיּוֹם. בְּגִימַטְרִיָּא וְהוּא בְּגִיְהֶנָּם,
וּבְגִימַטְרִיָּא: דָּם מִלְחָה, תוֹרָה ב

מְלֻמֵּד שֶׁאֵהָל לְשִׁכּוֹן בְּאֵהָלוֹ שֶׁל
אֲבָרְהָם.
וַיֵּרָא אֱלֹהִים. בְּגִימַטְרִיָּא: זֶה כְּכָבוֹד
מִלְחָה נִגְלָה אֱלֹהִים.
וַיֵּרָא אֱלֹהִים ה' בְּאֵלֶיךָ. בְּגִימַטְרִיָּא:
לְבַקֵּר בְּחֹלָה.
יֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל. בְּגִימַטְרִיָּא:
לְהַכְנִים אֶת הָאוֹרְחִים.
כְּחַם. ד'. בְּמִסּוּרָה. "פְּתַח הָאֵהָל כְּחַם
הַיּוֹם", "כְּחַם הַשְּׁמֵשׁ" (שְׁמוּאֵל א' יא, ט),
"כְּחַם צַח עָלֵי אוֹר" (שְׁעִיָּה יח, ד), "וַיִּבְאֹר
כְּחַם הַיּוֹם אֵל בֵּית אִישׁ בִּשְׁת" (שְׁמוּאֵל א'

יח (א) וַיֵּרָא אֱלֹהִים. סְמִיךְ "נִמְלֹךְ" (לְעִיל יח,
ב) אֲצֵל וַיֵּרָא. מְלֻמֵּד שֶׁנִּרְאָה לוֹ
בְּשִׁבְלֵי הַחֹלָה
(דְּבָר אַחֵר: הַמִּלְחָה).
דְּבָר אַחֵר: "נִמְלֹךְ אִתּוֹ", וְסְמִיךְ לִיָּה
"וְהוּא יֹשֵׁב פְּתַח הָאֵהָל כְּחַם הַיּוֹם". וְזֶה
הוּא שְׁאָמְרוּ חֲכָמֵינוּ ז"ל (עֵירוּבִין יט, א)
שֶׁאֲבָרְהָם יוֹשֵׁב עַל פְּתַח גִּיהֶנָּם וְאֵינוֹ
מַמִּיחַ לְמִי שֶׁנִּימּוֹל לִיכְנֵס שָׁם, חוּץ מִמִּי
שֶׁבָּא עַל הַגּוֹיָה, שֶׁנִּמְשָׁקָה עֲרָלְתוֹ
וְאֵינוֹ מְפִירוֹ.
וַיֵּרָא אֱלֹהִים ה'. סוּפִי תִּיבּוּת: אֵהָה.

מישראל (יצר-הרע) - בהכרח שתהיה פעולתו ועבודתו של יהודי!

והפעלה היא - למול את עצמו, לשנות את טבעו ורגילותו כו' כנ"ל בארוכה.

וכמודבר כמה פעמים שפאשר שומעים מרבתינו נשיאנו סיפור מסים, ובפרט לאחר שהסיפור נדפס ונתפרסם עליפי הוראתם - הרי פונת הדבר היא, לא כדי שיניחו את הספר שבו נדפסה השיחה על-גבי ה"מדף", ומזמן לזמן יעינו בדבר ויאמרו: אה, כמה נפלאת ענין זה!... - לא זו היתה פונתו של אדמו"ר נשמתו-עדן בשאלתו, לא זו היתה הפונה של אדמו"ר ה'צמח צדק' בדברי תשובתו, ולא זו היתה הפונה של נשיא דורנו פאשר סיפר את הדבר וצוה לפרסמו בדפוס! - הפונה היתה כדי שילמדו מזה הוראה בנוגע לפעל, וכפתגם הידוע: "טאפארו דא פלאחו" - הגרזן על העץ!

וגם ענין זה מתקבל בפשיטות יותר אצל ילד קטן - כי פאשר אומרים לו שישנו "עץ" וישנו "גרזן", הרי הוא מבין בפשיטות שהפונה בזה היא - שתהיה פעלת הגרזן על העץ; מה-שאין-כן פאשר מדברים עם אדם מבוגר - אזי צריכים להסביר לו שתכלית הלמוד הוא כדי שביא לידי מעשה בפעל.

והי-רצון שהדברים האמורים לעיל יפעלו את פעולתם.

עצמו. אבל עכשו, לאחר שפבר פעל רבות במשך חייו, והעמיד תלמידים ותלמידים תלמידים כו' - הוא כבר זקן ואין לו כח, ומה נזכרו פתאם לתבע ממנו לשנות את עצמו?!

הנה על זה באה ההוראה מענין הנ"ל - שלמרות שמדבר אודות אברהם אבינו, שכל ימיו היה בבחינת מרכבה להקב"ה [שהרי "האבות הן הן המרכבה", ובמצב כזה היו כל ימיהם (תנאי פרק כג. שם פרק לד)], הנה בהגיעו לגיל תשעים ותשע שנה, לאחר כל עבודתו במשך כמה וכמה שנים, כולל "את הנפש אשר עשו בחרן" - באים ואומרים לו שהוא צריך למול את עצמו!

ומפיון שענין זה באר ה'צמח צדק' לאדמו"ר נשמתו-עדן בהיותו בן ד' או ה' שנים - מובן, שענין זה שיהיה להבנתו של כל אחד ואחד מישראל, אפלו פשוט שבפשיטות, שהרי נתן להסביר זאת אפלו לילד קטן! - ואדרבה: אצל ילד קטן מתקבל הדבר בפשיטות יתירה.

ולכן, פאשר ילד יהודי טוען ובוכה שרצונו שהקב"ה יתגלה אליו עכשו, "נאו", אומרים לו שעליו לעשות איזו פעלה בענין זה. כי לא יתכן שדבר זה יבוא מאליה! - מצינו אמנם שחזקיהו אמר "אני שוכב על מטתי", בסמכו על הקב"ה... אבל: ענין זה הוא רק בנוגע לסתחריב שגמצא מחוץ לירושלים, מה-שאין-כן בנוגע לסתחריב שבכל אחד ואחד

~ נקודות משיחות קודש ~ (עלפי לקוטי שיחות נדך ה. עמוד 77 ואילך - מתוך 'לקראת שבת')

רפוי אברהם אבינו על-ידי הקב"ה

בפרשתנו.

והנה שלמות המצוה היא, פאשר קיימה הוא בדרך הטבע ולא בדרך גס. וכמו כן הוא גם בהכנות למצוה, ובתוצאות דקיים המצוה שצריכות להיות על-פי טבע ולא בדרך גס. ולכן פאשר נוצרים קשיים פתוצאה מקיים המצוה, אין לבטלים (או להחלישם) באפן בלתי טבעי, כי אז חסר בשלמות המצוה, אלא רק בדרך הטבע.

ולכן, יש לומר שרפוי ה' את אברהם אבינו ביום השלישי על-ידי המלאך רפאל היה באפן טבעי, שהרי בדרך הטבע משך זמן רפוי המילה הוא שלושה ימים, ולכן בקר ה' את אברהם רק ביום השלישי ולא קדם לזה, בכדי לרפאותו באפן טבעי.

בזקף עיניה ויחזא והא תלמא גברין (ג')
גברין) קימין עלוהי ויתא ויהט
לקדמותהון מתרע משפנא וסגיד על
ארעא:

(ב) וישא עיניו וירא והנה שלשה אנשים נצבים
עליו וירא וירץ לקראתם מפתח האהל וישתחו
ארצה:

בעל הטורים

(ב) והנה שלשה. בגימטריא: אלו מיכאל גבריאל ורפאל. תורה ג

עָלִיו • לִפְנֵיו, כְּמוֹ: (במדבר ב) "וְעָלִיו מִטָּה מְנַשֶּׁה", אֲבָל לְשׁוֹן נִקְיָה הוּא כָּלִפִּי הַמְּלָאכִים. וַיֵּרָא • מֵהוּ וַיֵּרָא", "וַיֵּרָא" ב' פְּעָמִים? הָרָאוּשׁוֹן כְּמִשְׁמַעוֹ, וְהַשְׁנִי לְשׁוֹן הַבְּנָה, נִסְתַּפֵּל שֶׁהֵיוּ נֶצְבִים בְּמָקוֹם אֶחָד, וְהַכִּין שֶׁלֹּא הָיוּ רוֹצִים לְהִטְרִיחוֹ, וְאַף-עַל-פִּי שִׁינְדָעִים הָיוּ שֶׁיֵּצֵא לְקִרְאָתָם, עָמְדוֹ בְּמָקוֹמָם לְכַבֹּדוֹ, וְלִהְיָאוֹתוֹ שֶׁלֹּא רָצוּ לְהִטְרִיחוֹ, וְקָדַם הוּא וְרָץ לְקִרְאָתָם (כך הגרסא ברש"י ישן). (שם) כְּתִיב "נֶצְבִים עָלָיו", וְכְתִיב "וַיֵּרָץ לְקִרְאָתָם"? כִּד תְּזוּיְהוּהוּ דְהִנָּה שְׁרִי וְאַסֵּר, פְּרָשׁוֹ הֵימָנוּ, מִיָּד: "וַיֵּרָץ לְקִרְאָתָם".

~ נקודות משיחות קורש ~ (אגרות קדש כרך ב עמ' רכח)

(בבא מציעא פו ב), שְׁרָפוּאֵת אֲבָרָהָם וְהִצֵּלָת לֹט אֵינָן נִחְשָׁבוֹת לַשְׁתֵּי שְׁלִיחִיּוֹת, כִּי "רְפוּאָה וְהִצֵּלָה עֲנִין אֶחָד הוּא". וְלִפִּי זֶה נִיחָא, שֶׁמִּלֵּאָף אֶחָד יָכוֹל לַעֲשׂוֹת שְׁתֵּי שְׁלִיחִיּוֹת שְׁאֵינָן מִשְׁתַּנּוּת, וְכֵן יִתְכַּן שֶׁיִּהְיוּ בְּבַעֲלֵחֵי "שְׁנֵי פְעָלִים" שְׁאֵינָם מְגֻדִים.

~ נקודות משיחות קורש ~ (על-פי שיחת ש"פ וירא, ח"י מרחשון, ה'תשמ"ט)

וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה שֶׁלְמִדֵּים מ"וֵרָא אֱלֹהֵי ה'" - "וְהָיָה יִתְנָן אֶל לְבוֹ" - שֶׁבִּכְחוֹ וּבִיכְלָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל (בְּנוֹ וּבִתּוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוֹ) לְזָכוֹת לְגִלּוֹי ד"וֵרָא אֱלֹהֵי ה'", עַל יְדֵי הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים, מִתְחִיל מִהִתְקַנּוּת לְזֶה (וּגְמִילוּת חֲסִדִּים בְּכָלִ).
וּמִזֶּה מוֹבֵן עַד כְּמוֹהֵם צְרִיכִים לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים וּגְמִילוּת חֲסִדִּים - דְּגִמְתָּ הִנְהִיגְתוּ שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוֹ שְׁחַפְּשֵׁי אַחֵר אוֹרְחִים, וְכִשְׁרָאָם, רָץ לְקִרְאָתָם כִּי, וְהֵאֱכִילָם וְהִשְׁקָם דְּבָרִים מְשֻׁבָּחִים בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ "ג" לְשׁוֹנוֹת בְּחֻדְל", וְעַל-דֶּרֶךְ זֶה צְרִיךְ כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים, מִתּוֹךְ זְרִיזוֹת, וּבִסְבֵּר פָּנִים יְפוֹת וְכוּ'.
וְהִנֵּה, כָּשֶׁם שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים וּגְמִילוּת חֲסִדִּים בְּנוֹגַע לְמִזוֹן גִּשְׁמִי דְהַגּוֹף - כֵּן הוּא גַם (וּבְמִקְלֵ-שֶׁכֶן

כ"י) וְהִנֵּה שְׁלִשָּׁה אֲנָשִׁים • אֶחָד לְבִשֹׁר אֶת שְׂרָה, וְאַחַד לְהַפֵּךְ אֶת סָדוֹם וְאַחַד לְרַפְּאוֹת אֶת אֲבָרָהָם, שְׁאֵין מִלֵּאָף אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִיחִיּוֹת (כ"י). תִּדְעַ לָךְ, שֶׁכֵּן כָּל הַפְּרָשָׁה הוּא מְזַכֵּרֵן בְּלִשׁוֹן רַבִּים: וַיֵּאֱכֹלוּ, וַיֵּאֱמָרוּ אֵלָיו, וּבִכְשׁוּרָה נֶאֱמַר: "וַיֵּאֱמָר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ", וּבִהֲפִיכַת סָדוֹם הוּא אוֹמֵר (לִקְמָן יט): "כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דְּבָר לְבִלְתִּי הַפְּכִי" (כ"י). וּרְפָאֵל, שְׂרָפָא אֶת אֲבָרָהָם, הֵלֵךְ מִשֵּׁם לְהִצִּיל אֶת לֹט, הוּא שְׁנֶאֱמַר: (לִקְמָן יט) "וַיְהִי כְהוֹצִיאָם אוֹתָם הַחוּצָה וַיֵּאֱמָר הַמֶּלֶט עַל-נַפְשֶׁךָ", לְמַדָּת שֶׁהָאֶחָד הָיָה מִצִּיל. נֶצְבִים

שְׁאֵין מִלֵּאָף אֶחָד עוֹשֶׂה שְׁתֵּי שְׁלִיחִיּוֹת (רש"י יח, ב) ב'לִקְוִטִי תוֹרָה' (אמור לז, ג) מִבֵּיא סְמוּכִין לָךְ מִדְּבָרֵי הַרְמָב"ם (הַקְדָּמָה לַפְּרוּשׁ הַמִּשְׁנָיוֹת): בְּעָלֵי חַיִּים . . יֵשׁ לָהֶם פֶּעַל אֶחָד בְּלִבָּד אוֹ שְׁנֵי פְעָלִים. וְקִשָּׁה, שֶׁהָרִי הַרְמָב"ם כָּתַב גַּם "שְׁנֵי פְעָלִים". וַיֵּשׁ לְבָאָר עַל-פִּי דְבָרֵי הַתּוֹסֵפוֹת

וְזוֹהִי הַהוֹרָאָה שֶׁלְמִדֵּים מ"וֵרָא אֱלֹהֵי ה'" - "וְהָיָה יִתְנָן אֶל לְבוֹ" - שֶׁבִּכְחוֹ וּבִיכְלָתוֹ שֶׁל כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל (בְּנוֹ וּבִתּוֹ שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוֹ) לְזָכוֹת לְגִלּוֹי ד"וֵרָא אֱלֹהֵי ה'", עַל יְדֵי הַשְׁתַּדְּלוּתוֹ בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים, מִתְחִיל מִהִתְקַנּוּת לְזֶה (וּגְמִילוּת חֲסִדִּים בְּכָלִ).
וּמִזֶּה מוֹבֵן עַד כְּמוֹהֵם צְרִיכִים לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים וּגְמִילוּת חֲסִדִּים - דְּגִמְתָּ הִנְהִיגְתוּ שֶׁל אֲבָרָהָם אֲבִינוֹ שְׁחַפְּשֵׁי אַחֵר אוֹרְחִים, וְכִשְׁרָאָם, רָץ לְקִרְאָתָם כִּי, וְהֵאֱכִילָם וְהִשְׁקָם דְּבָרִים מְשֻׁבָּחִים בְּיוֹתֵר, כְּמוֹ "ג" לְשׁוֹנוֹת בְּחֻדְל", וְעַל-דֶּרֶךְ זֶה צְרִיךְ כָּל אֶחָד וְאַחַת מִיִּשְׂרָאֵל לְהִשְׁתַּדֵּל בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים, מִתּוֹךְ זְרִיזוֹת, וּבִסְבֵּר פָּנִים יְפוֹת וְכוּ'.
וְהִנֵּה, כָּשֶׁם שֶׁהַדְּבָרִים אֲמוּרִים בְּהִכְנֶסֶת אוֹרְחִים וּגְמִילוּת חֲסִדִּים בְּנוֹגַע לְמִזוֹן גִּשְׁמִי דְהַגּוֹף - כֵּן הוּא גַם (וּבְמִקְלֵ-שֶׁכֶן

(ג) וַיֵּאֱמָר אֲדֹנָי אִם-נָא מִצְאָתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר מֵעַל עֵבְדֶּךָ:

גוֹאֲמָר יי אִם פָּעֵן אֲשַׁפְּחִית רַחֲמִין קְדָמָךְ (כ"י בְּעֵינֶיךָ) לֹא כָעֵן תַּעֲבֹר מֵעַל עֵבְדֶּךָ:

לְקִרְאָתָם", הָאֲמִירָה קָדַם לְכֵן הֵימָּה, וְדִרְךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר בֶּן, כְּמוֹ שֶׁפִּרְשְׁתִּי אֶצֶל: "לֹא יָדוֹן רוּחִי בְּאָדָם", שֶׁנֶּכְתַּב אַחֵר "וַיּוֹלֵד נָח", וְאִי אֶפְשָׁר לוֹמַר בֶּן, אֶל-אִם-בֶּן קָדַם גְּזֵרַת מֵאָה-וָעֶשְׂרִים שָׁנָה, וְשְׁתֵּי הַלְשׁוֹנוֹת ב'כְּרָאשִׁית רַבָּה'.

כ"י) וַיֵּאֱמָר אֲדֹנָי אִם נָא וְגו'. לְגִדּוֹל שִׁבְהֵם אֲמַר, וְקִרְאָם כָּלֶם אֲדוֹנִים. וְלְגִדּוֹל אֲמַר: "אֶל-נָא תַעֲבֹר", וְכִינּוֹן שֶׁלֹּא יַעֲבֹר הוּא, יַעֲמִדוּ חֲבָרָיו עִמּוֹ, וְכָלשׁוֹן זֶה הוּא חוֹל (שְׁבֻעוֹת לה). דְּבָר אַחֵר: קָדַם הוּא, וְהִנֵּה אוֹמֵר לְהַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא לְהַמְתִּין לוֹ עַד שִׁירּוֹן וַיִּכְנִס אֶת הָאוֹרְחִים, וְאַף-עַל-פִּי שֶׁכָּתוּב אַחֵר "וַיֵּרָץ

(ד) יִקְחֵ-נָא מֵעַט-מִיָּם וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ:

ד יִסְבִּין פָּעֵן זַעִיר מֵיָא וְאַסְחוּ רַגְלֵיכֶון וְאַסְתְּמִיכוּ תַּחוֹת אֵילָנָא:

והקפיד שלא להכניס עבודת אלילים לביתו (כ"מ פ), אכל לוט שלא הקפיד, הקדים לינה לרחיצה, שגאמר: "ולינו ורחצו רגליכם". תחת העץ. תחת האילן.

כ"י יקח-נא. על-ידי שליח, והקדוש-ברוך-הוא שלם לבניו על-ידי שליח, שגאמר: (במדבר כ) "וירם משה את-ידו ויך את הסלע". ורחצו רגליכם. פסבד שהם ערביים שמשתחוים לאבק רגליהם,

ה ואסב פתא דלחמא וסעידו לבכון בחר בן תעברו ארי על בן עברתון על עבדכון ואמרו בן תעביד קמא די מלתא:

(ה) ואקחה פת-לחם וסעדו לבכם אחר תעברו פת-על-בן עברתם על-עבדכם ויאמרו בן תעשה כאשר דברת:

הדבר הזה אני מבקש מכם, מאחר שעברתם עלי לבכודי. פת-על-בן. כמו 'על אשר', וכן כל 'פי על בן' שבמקרא: (לקמן יט) "פי-על-בן באו בצל קורתיו", (לקמן לג) "פי על-בן ראיתי פניך", (שם לח) "פי-על-בן לא נתתיה", (במדבר י) "פי-על-בן ידעת חננתנו".

כ"י וסעדו לבכם. בתורה, בנביאים ובכתובים, מצינו - ד'פתא סעדתא דלפא'. בתורה: "וסעדו לבכם", בנביאים: (שופטים יט ה) "סעד לבך פת לחם", בכתובים: (תהלים קד) "ולחם לבב אנוש יסעד". אמר רבי חמא: לבכם אין פתיב פאן, אלא "לבכם", מגיד שאין יצר הרע שולט במלאכים (כ"ה). אחר תעברו. אחר בן תלכו. פת-על-בן עברתם. פי

וואחי אברהם למשפנא לות שרה ואמר אוחא תלת סאין קמחא דסלתא לוישי ועבידי גריצן:

(ו) וימחר אברהם האלה אל-שרה ויאמר מה"י שלש סאים קמח סלת לוישי ועשי עגות:

כ"י קמח סלת. סלת לעוגות, קמח לעמילן של טבחים לבסות את הקדרה, לשאב את הגחמה.

זולות תורי רהט אברהם ודבר בר תורי רביה וטב ויהב לעולמא ואחי למעבד יתה:

(ז) ואל-הפקר רץ אברהם ויקח בן-פקר רך וטוב ויתן אלה-הנער וימחר לעשות אתו:

כ"י בן-פקר רך וטוב. ג' פרים היו, כדי להאכילן ג' לשונות בחרדל (כ"מ פד). אל-הנער. זה ישמעאל, לחנכו במצוות (כ"ה).

ח ונסיב שמן וחלב ובר תורי די עבד ויהב קדמיהון והוא משמש עלויהון תחות אילנא ואכלו:

(ח) ויקח חמאה וחלב ובן-הפקר אשר עשה ויתן לפניהם והוא-עמד עליהם תחת העץ ויאכלו:

בעל הטורים

פ, ב) שהיה מצטער על שלא באו אורחים. וזהו "שיתו לבכם", שהיה מצטער בלבד. בין שראה אלו – וישש לבכם. תורה ו
(ז) ואל הפקר. שלשה תגין על הקו"ף. לומר ששלשה היו, ובזכות זה נתן לו בן למאה שנה.
ואל הפקר רץ. אותיות ואל הפקר רץ, שרץ אחריו למערה.
ואל הפקר רץ בגימטריא: רץ למערה. תורה ח
(ח"ט) ויאכלו. והדר ויאמרו אליו.

מהבא ילפינן שחשש לעבודה זרה, מללוט הקדים לינה לרחיצה ואברהם הקדים רחיצה ללינה, מלמד שהיה חושש שמא ערביים הם ויבניטו עבודה זרה לתוך ביתו. תורה ה
(ה) ואקחה פת לחם. היה לו לומר "קחו פת לחם", מכאן רמז שבעל הבית בוצע.
לבכם. ג' במסורה. הבא: "וסעדו לבכם" ואידך: "שיתו לבכם לחילה" (תהלים מ"ד), "וראייתם וישש לבכם" (ישעיה ס"ד). וזה הוא שאמרו (בבא מציעא

(ד) יקח. ג' במסורה. "יקח נא מעט מים", "ברזל מעפר יקח" (איוב כ"ב, ב), "גם שבי גבור יקח" (ישעיה מ"ב, כה). פירוש, גם שבי צדיק גבור יקח, בזכות "יקח נא מעט מים". "ברזל מעפר יקח" – פירוש "ברזל", הרב של פורענות יקח מישאל שנמשלו לעפר, בזכות אברהם שאמר: "ואנכי עפר ואפר".
יקח נא מעט מים. בגימטריא: מכאן וכו' לבאר.
ורחצו רגליכם. ב' במסורה. הבא, ואידך בהאי פרשתא (י"ט, ב) גבי לוט.

מה
פניו. וכן הבקר אשר עשה. אשר תקן. קמא קמא
שתקן, אמטי ואיתי קמיהו. ויאכלו. נראו כמו
שאכלו, מכאן שלא ישנה אדם מן המנהג (בי"מ שם. ב"ר).

~ נקודות משיחות קודש ~ (ממאמר ש"פ וירא, כ"ף מרחשון, ה'תש"ג)

על-ידי זה שאברהם עמד עליהם, פעל שיהיה בהם אכילת
אדם, והינו שמלאכים מצד עצמם הם במדרגת העולמות,
אבל על-ידי עבודת אברהם, פעל עליהם שיהיה בהם
אכילת אדם, והוא המשכת אור חדש שלמעלה מהעולמות.
אף שמלאכים מצד עצמם אין שור בהם אכילת אדם,
מפל-מקום על-ידי הנשמות נעשה בהם גם-כן אכילת

אדם.

וזו והוא עומד עליהם תחת העץ ויאכלו, דעל-ידי זה
שהוא עומד עליהם, ער שטייט אויף זיי און צוגעבונדען
מיט זיי, פועל שיהיה בהם אכילת אדם, והינו שממשיך
אור הכלי-גבול בכל מקשריו שלמטה, שעל-ידי זה נעשה
אצלם תוספת חיות בקיום התורה והמצוות.

(ט) ויאמרו אליו איך שרה אשתך ויאמר הנה
באהל:
ט ואמרו לה אן שרה אתה ואמר הא
במשפא:

ל"איש על האשה ולאשה על האיש. ב'בבא מציעא'
(דף טז) אומרים: יודעים היו מלאכי השרת שרה אמנו
היכן היתה, אלא להודיע שצנועה היתה, כדי לחבבה
על בעלה. אמר רבי יוסי בר חנינא: 'כדי לשגר לה
כוס של ברכה'. הנה באהל. צנועה היא.

(י) ויאמר שוב אשוב אליך כעת חיה והנה-כן
לשרה אשתך ושרה שמעת פתח האהל והוא
אחריו:

ל"א בשליחותו של מקום, אף כאן בשליחותו
של מקום אמר לו בן (בראשית רבה). (אלישע אמר לשונמית:
"למועד הזה כעת חיה את חובקת בן, ותאמר אל אדוני איש האלהים אל
תכזב בשפתך", אותן המלאכים שבשרו את שרה אמרו: "למועד אשוב",
אמר לה אלישע: 'אותן המלאכים שהם חיים וקיימים לעולם, אמרו: "למועד
אשוב", אבל אני בשר-ודם, שהיום חי וקמח מת, בין חי ובין מת: "למועד
הזה וגו'"). והוא אחריו. הפתח היה אחר המלאך.

(יא) ואברהם ושרה זקנים באים בימים חדל להיות
לשרה ארח פנשים:

ל"א חדל להיות. פסק ממנה. ארח פנשים. ארח נדות.

(יב) ותצחק שרה בקרבה לאמר אחרי כלתי
היתה-לי עדנה ואדני זקן:

רמז למה שאמרו (תענית ה, ב) אין מסיחין
בסעודה שמא יקדים קנה לזשט.
ויאמרו אליו. בגימטריא: אמרו אליה
איו. תורה י
(יא) ארח פנשים. ראשי תיבות וסופי
תיבות בגימטריא: נידה. תורה יב
(יב) ואדוני זקן. בגימטריא: מוחן ולא
פולח. תורה יג

משנה: מסיר את השער ומעבד את הבשר. דבר אחר: לשון עבד, זמן וסת נדות.

כ"י • בקרבה • מסתכלת במעיה, ואמרה: 'אפשר הקרבים הללו טעונים ולד, השדים הללו שצמקו מושכין חלב? (תנחומא) • ענה • צחצח בשר, ולשון

יג ואמר יי לאברהם למא דגן חבת שרה למימר הברם בקושטא אוליד ואנא סיבית:

(יג) ויאמר יהוה אל־אברהם למה זה צחקת שרה לאמר האף אמנם אלד ואני זקנתי:

כ"י • האף אמנם • הגם אמת אלד? • ואני זקנתי • שנה הכתוב מפני השלום, שהרי היא אמרה "ואדני זקן".

יד היתפסי מן קדם יי פתגמא לזמן אתוב לתוך כעדן דאתון קימין ולשרה בר:

(יד) היפלא מיהוה דבר למועד אשוב אליך פעת חיה ולשרה בן:

למועד • לאותו מועד המיעד שקבעתי לך אתמל, למועד הזה בשנה האחרת.

כ"י • היפלא • פתגמו: היתפסי, וכי שום דבר מפלא ומפחד ומכסה ממני מלעשות כצוני?.

♦ יום שני י"ג מרחשון ♦

טו וכדיבת שרה למימר לא חכית ארי דחלת ואמר לא ברם חקת:

(טו) ותבכש שרה • לאמר לא צחקתי כי יראה ויאמר • לא כי צחקת:

לא כדבריך הוא, אלא צחקת, שאמרו רבותינו: 'כי' משמש בארבע לשונות: אי, דלמא, אלא, דהא.

כ"י • כי יראה וגו' • כי צחקת • הראשון משמש לשון 'דהא', הוא שנותן טעם לדבר: ותבכש שרה, לפי שיראה. והשני משמש בלשון 'אלא': ויאמר

טז וקמו מתמן גבריא ואסתכאו על אפי סדום ואברהם אזל עמהון לאלוהיהון:

(טז) ויקמו משם האנשים וישקפו על־פני סדם ואברהם הלך עמם לשלחם:

עניים, שהופך מדת הרגז לרחמים. לשלחם • ללוותם, כסבור: אורחים הם.

כ"י • וישקפו • כל "השקפה" שבמקרא לרעה, חוץ מ"השקיפה ממעון קדשך" (דברים כו), שגדול כח מתנות

יז ויזי ארר המכסי אנא מאברהם די אנא עבד:

(יז) ויהוה אמר המכסה אני מאברהם אשר אני עשה:

באכה סדומה ועמורה וגו'". קראתי אותו אברהם, אב המון גוים, ואשמיד את הבנים ולא אודיע לאב, שהוא אוהבי?.

כ"י • המכסה אני • בתמיהה. אשר אני עשה • בסדום. לא יפה לי לעשות דבר זה שלא מדעתו. אני נתתי לו את הארץ הזאת, וחמשה פרכין הללו שלו הן, שנאמר: (לעיל י) "גבול הכנעני מצידון וגו'

יח ואברהם מהוה יהוי לעם סגי ותקוף ויתברכו בדילה כל עממי ארעא:

(יח) ואברהם היו יהיה לגוי גדול ועצום ונברכוֹ כל גויי הארץ:

(טז) על פני סדם. סופי תיבות: מיל. הלך עמם לשלחם. וז'. מלמד שהשכינה מלכה לצדיקים. תורה יז. ואברהם היו יהיה, "ואברהם היו יהיה". פירוש, אף על פי שאברהם ושרה (פסוק יא), ואברהם היו יהיה, "ואברהם היו יהיה". (יח) ואברהם. שלשה ראש פסוק.

אֲנִי מַעֲלִים, וְהָרִי הוּא חִבִּיב לִפְנֵי הַלְוִיָּהּ לְגוֹי גָּדוֹל
וְלַהֲתַכְרֹךְ בּוֹ כָּל גּוֹיֵי הָאָרֶץ.

וְאֶבְרָהָם הָיָה יְהוָה • מִדְּרַשׁ אֲגָדָה: זָכַר צָדִיק
לְבָרְכָהּ, הוֹאִיל וְהַזְכִּירוֹ, בָּרְכוּ. וּפְשׁוּטוֹ: 'וְכִי מִמֶּנּוּ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 42)

"זָכַר צָדִיק לְבָרְכָהּ" הוּא, שְׁפָאָשׁר מְזַכְרִים צָדִיק וְשֵׁ
לְשָׁחֻ; וְלָכֵן נִקְטַ שֵׁם "שְׁפָאָמֶר זָכַר צָדִיק לְבָרְכָהּ". וְאֵלּוּ
כָּאֵן כָּתֹב שְׁפָאָשׁר מְזַכְרִים צָדִיק וְשֵׁ לְבָרְכוּ, וּמְקוֹר פְּרוּשׁ
זֶה הוּא בְּמִדְרַשׁ אֲגָדָה.

מִדְרַשׁ אֲגָדָה, הוֹאִיל וְהַזְכִּירוֹ בָּרְכוּ, שְׁפָאָמֶר זָכַר צָדִיק
לְבָרְכָהּ (רש"י יח, יח) וְלַעֲלִיל רִישׁ פְּרָשַׁת נֹחַ כְּתֹב "הוֹאִיל
וְהַזְכִּירוֹ סֵפֶר בְּשִׁבְחוֹ, שְׁפָאָמֶר זָכַר צָדִיק לְבָרְכָהּ", וְלֹא צִיָּן
שֶׁזֶה מִדְרַשׁ אֲגָדָה. וְשֵׁ לִזְמַר, דְּהִנֵּה הַפְּרוּשׁ הַפְּשׁוּט שֶׁל

יֵט אֲרִי גָלִי גְדָמִי (ג' רמב"ן יְדַעְתָּנָה) בְּדִיל דִּי
יִפְקֹד יְתָ בְנוּהִי וְיֵת אֲנָשׁ בֵּיתָה בְּתִירוּהִי
וְיִטְרִיו אֲרִיחֵן דְּתַקְנֵן קָדָם יְיָ לְמַעַבְדִּי צִדְקָתָא
וְדִינָא בְּדִיל אִיתִי יְיָ עַל אֲבָרְהָם יְתָ דְּמַלְל
עֲלוּהִי:

(יט) כִּי יִדְעָתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת־בְּנָיו וְאֶת־בֵּיתוֹ
אֲחֵרָיו וְשִׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט
לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל־אֲבָרְהָם אֶת אֲשֶׁר־דִּבֶּר עָלָיו:

'לְמַעַן' נּוֹפֵל עַל הַלְשׁוֹן. יֵצֵא • לְשׁוֹן הוּא, כְּמוֹ:
(אויב א) "כִּכָּה יַעֲשֶׂה אוֹיֵב", "עַל־פִּי ה' יִחַנּוּ". לְמַעַן
הָבִיא • כִּךְ הוּא מִצְוָה לְבָנָיו: 'שִׁמְרוּ דֶּרֶךְ ה', כְּדִי
שִׁיבִיא ה' עַל אֲבָרְהָם וְגו'. 'עַל בֵּית אֲבָרְהָם' לֹא
נִאָּמַר, אֲלֹא "עַל־אֲבָרְהָם", לְמַדְנֵנוּ, כָּל הַמַּעֲמִיד בֶּן
צָדִיק - כָּאֵלּוּ אֵינוֹ מֵת.

כִּי יִדְעָתִיו • לְשׁוֹן חִפְזָה, כְּמוֹ: (רות ב) "מוֹדַע
לְאִישָׁה", (שם ג) "הֲלֹא בַעַז מִדְּעָתֵנוּ", (שמות לג) "וְאֶדְעָךְ
בְּשֵׁם". וְאִמָּנָם, עָקַר לְשׁוֹן כָּלָם אֵינוֹ אֲלֹא לְשׁוֹן
יְדִיעָה, שֶׁהִמְחַבֵּב אֶת הָאָדָם מְקַרְבּוֹ אֲצִלּוֹ, וְיִוָּדְעוּ
וּמִכִּירוּ. וְלָמָּה "יִדְעָתִיו"? "לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא", לְפִי
שֶׁהוּא מִצְוָה אֶת בְּנָיו עָלֵי לְשִׁמּוֹר דְּרָכֵי. וְאִם תִּפְרָשְׁהוּ
כְּתָרְגוּמוֹ: יוֹדַע אֲנִי בּוֹ שִׁיֵּצֵא אֶת בְּנָיו וְגו', אֵין

~ נקודות משיחות קודש ~ (מאמר ש"פ וירא, כ"ף מרחשון ה'תשנ"ו)

אוֹמֵר בְּפְרוּשׁ אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אֲחֵרָיו, עַד סוֹף
כָּל הַדּוֹרוֹת. וְצוּי זֶה (שְׁאֲבָרְהָם מִצְוָה אֶת בְּנָיו וְגו') הוּא
נְתִינָת כֹּחַ מִיָּחִד (נוֹסֵף עַל הַנְּתִינָת כֹּחַ) שֶׁמִּצַּד מַעֲשֵׂה
אֲבוֹת) לְכָל אֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל עַל שְׁתֵּי עֲבוֹדוֹת הַנִּל.

וְהִנֵּה שְׁנֵי עֲנִינִים אֵלּוּ דּוֹשְׁמֵרוֹ דֶּרֶךְ הוּא' (הַמְשַׁכָּה מִלְמַעְלָה
לְמַטָּה) לַעֲשׂוֹת צִדְקָה וּמִשְׁפָּט (עֲבוֹדָה מִלְמַטָּה לְמַעְלָה)
יִשְׁנָם בְּכָל אֶחָד וְאֶחָד מִיִּשְׂרָאֵל, בְּמִשְׁפַּח כָּל הַדּוֹרוֹת. דְּנוֹסָף
עַל זֶה שֶׁכָּל עֲנִינֵי הַתּוֹרָה הֵם נִצְחִיִּים, וּבִפְרָט הָעֲנִינִים
דְּמַעֲשֵׂה אֲבוֹת סִימָן וְנְתִינָת כֹּחַ לְבָנִים, הָרִי בְּנוֹגַע לְעִנְיָן זֶה

כּ וְאִמָּר יְיָ קִבַּלְתָּ דְּסִידִם וְעִמּוּרָה אֲרִי סְגִיאת
וְחֻבְתָּהוֹן אֲרִי תְקִיפַת לַחְדָּא:

(כ) וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סִידִם וְעִמּוּרָה בִּירְרָה
וְחִטָּאתָם כִּי כִבְדָה מֵאֹד:

אוּ גְדֻלָּה וְהוֹלָכָה. אֲבָל זֶה טַעְמוֹ לְמַעְלָה בְּרִי"ש,
לְפִי שְׁמִתְרָגָם: גְּדֻלָּה כְּבֹד, כְּמוֹ שְׁפָרְשִׁיתִי: (לעיל טו)
"וַיְהִי הַשֶּׁמֶשׁ בָּאֵח", (רות ב) "הִנֵּה שָׁבָה יְבָרְכָתְךָ".

כִּי וַיֹּאמֶר ה' • אֶל אֲבָרְהָם, שְׁעֲשֶׂה כְּאֲשֶׁר אָמַר,
שְׁלֹא יִכְסֶה מִמֶּנּוּ. בִּירְרָה • כָּל רְבָה' שְׁבַמְקָרָא,
הַטַּעַם לְמַטָּה בְּבִי"ת, לְפִי שֶׁהֵן מִתְרַגְּמִין: גְּדֻלָּה,

כּא אֲתַגְלִי כַעַן וְאִדּוֹן הָכִי קִבַּלְתָּהוֹן דְּעֵלַת
לְקָדְמִי עֲבָדוֹ אֲעַבְדִּי עֲמַהוֹן גְּמִירָא (אִם לֹא
תִיבִין) וְאִם תִּיבִין לֹא אֲחַפְרֵעַ:

(כא) אֲרִדְהָנָא וְאֲרִאָה הַפְּצַעְקָתָה הַבָּאָה אֵלַי עֵשׂוֹ
כָּלָה וְאִם־לֹא אֲדַעָה:

הַפְּלָגָה. דְּכָר אַחֵר: "אֲרִדְהָנָא" לְסוֹף מַעֲשִׂיהֶם.
הַפְּצַעְקָתָה • שֶׁל מִדִּינָה. הַבָּאָה אֵלַי עֵשׂוֹ • וְכֵן

כִּי וַיֹּאמֶר אֲרִדְהָנָא • לְמַד לְדִינִים שְׁלֹא יִפְסְקוּ דִינֵי
נִפְשׁוֹת אֲלֹא בְּרִאָה, הַכֹּל כְּמוֹ שְׁפָרְשִׁיתִי בְּפְרָשַׁת

בעל הטורים

אֲשֶׁר יֵצֵא. בְּגִימָטְרִיא: תּוֹרָה,
וּבְגִימָטְרִיא: בְּרִית. תּוֹרָה כ
(כ) בִּי רְבָה. בְּגִימָטְרִיא: בְּחֻטָּא
רִיבָה. תּוֹרָה כּא

פִּירוּשׁ, כְּשִׁיחָה בֶּן בִּי בֶן, אִזְ יְהוָה
מְבוֹרָךְ מִגְּבָר, שְׁנוּלֵד לוֹ יִצְחָק. תּוֹרָה יֵט
(יט) אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת בְּנָיו. סוֹפִי תִיבּוֹת:
תּוֹרָה.

זְקִנִּים, אֲבָרְהָם הָיָה לְגוֹי גָּדוֹל. הָיָה
יְהוָה לְגוֹי. בְּגִימָטְרִיא ק'. פִּירוּשׁ,
כְּשִׁיחָה בֶּן ק', אִזְ יְהוָה לְגוֹי גָּדוֹל. וְהוּא
שְׁפָאָמֶר (תַּהֲלִים קכח, ד) "כִּי בֶן יְבָרַךְ גִּבְרָר".

ולפיכך יש הפסק נקדת פסק, בין "עשו" ל"כלה", כדי להפריד תבה מתבניתה. ורבותינו דרשו "הפצעתה", צעקת ריבה אחת שהרגוה מיתה משנה על שנתנה מזון לעני, כמפרש בחלק'.

עומדים במרדם, כלה אני עושה בהם. ואם לא יעמדו במרדם, אדעה מה אעשה להפרע מהן ביסורין, ולא אכלה אותן. וכיוצא בו מצינו במקום אחר: (שמות לג) "ועתה הורד עדיך מעליך ואדעה מה אעשה-לך".

(כב) ויפנו משם האנשים וילכו סדמה ואברהם עורנו עמד לפני יהוה:

"ועצת סדם ועמרה כי רבה", והיה לו לכתב: 'וה' עורנו עמד על אברהם', אלא תקון סופרים הוא זה (ב"ר) (אשר הפכוהו ז"ל לכתוב כן) ♦

כ"י ויפנו משם. ממקום שאברהם לום שם. ואברהם עורנו עמד לפני ה'. והלא לא הלך לעמד לפניו, אלא הקדוש-ברוך הוא בא אצלו ואמר לו:

(כג) ויגש אברהם ויאמר האף תספה צדיק עם רשע:

ולתפלה. האף תספה. הגם תספה, ולתרגום של אונקלוס שתרגמו לשון רגז, כף פרושו: האף ישיאף שתספה צדיק עם רשע.

כ"י ויגש אברהם. מצינו הגשה למלחמה: (ש"ב י) "ויגש יואב וגו'", הגשה לפיוס: "ויגש אליו יהודה", והגשה לתפלה: (מ"א יח) "ויגש אליהו הנביא", ולכל אלו נכנס (ס"א: נגש) אברהם: לדבר קשות, ולפיוס

~ נקודות משיחות קודש ~ (על"פ לקוטר-שיחות כרך י, עמוד 55 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

הצלת נפשות אף שזה נגר טבעו

נפשות, דכשבא ענין של הצלת נפשות – הן הצלת אדם כפשוטה והן הצלת אדם ברוחניות – לידי האדם, אין לו "לחשב חשבונות", ולעשות רק מה שהוא לפי כבודו להציל, אלא עליו לעשות כל מה שאפשר ולנסות כל האפשרויות. ואפילו אם צריך לעשות דבר שהוא נגד טבעו, עליו לעשותו כדי להציל את חברו מרדת שחת.

ויגש אברהם ויאמר האף תספה

ונכנס אברהם לדבר קשות (יח, כג, ובפירוש רש"י) ידוע שמדתו של אברהם אבינו היתה – "אברהם אהבי" (ישעיה מא, ח), ובטבעו היה בעל חסד, ואם כן תמונה, איך יתכן שידבר אברהם קשות, ובפרט להקב"ה? אלא שמנה וואים עד כמה צריך האדם להשתדל בהצלת

כדמאים אית חמשין זכאין כגו קרמא הכרגו תשיצי ולא תשובוק לאתרא בדיל חמשין זכאין די בגויה:

(כד) אולי יש חמשים צדיקים בתוך העיר האף תספה ולא-תשא למקום למען חמשים הצדיקים אשר בקרבה:

כ"י אולי יש חמשים צדיקים. עשרה צדיקים לכל כרך וכרך, כי חמשה מקומות יש.

כה קושטא אנון דינך מלמעבד פפתגמא הדין לקטלא זכאה עם חיבא ויהי זכאה פחיבא קושטא אנון דינך דדין (נ"י הדין) כל ארעא לא (נ"י ברם) יעבד דינא:

(כה) חללה לך מעשת. בדבר הזה להמית צדיק עם-רשע והיה בצדיק פרשע חללה לך השפט כל-הארץ לא יעשה משפט:

בדבר הזה. לא הוא ולא פיוצא בו. חללה לך. לעולם הבא. השפט כל-הארץ. נקוד בפת"ף פת"ח ה"א של "השפט", לשון תמיהה, וכי מי שהוא שופט, לא יעשה משפט אמת?

כ"י חללה לך. ואם תאמר לא יצילו הצדיקים את הרשעים, למה תמית הצדיקים? חללה לך. חלין הוא לך, יאמרו, כך הוא אמתות: שוטף הכל, צדיקים ורשעים. כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה.

(כו) וַיֹּאמֶר יְהוָה אֶם-אֶמְצָא בְּסֹדִם חֲמִשִּׁים צְדִיקִים בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׂאֵתִי לְכָל-הַמָּקוֹם בַּעֲבוּרִי:

וְכִי-אֶם-אֶמְצָא בְּסֹדִם וְגו' לְכָל-הַמָּקוֹם • לְכָל הַכּוֹפִים, לְפִי שְׁפָדוֹם הִיָּתָה מְטָרופּוֹלִין וְחֲשׂוּכָה מִכָּלֵם, תִּלָּה בָּהּ הַכֶּתוּב.

(כו) וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלֵתִי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנָי וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר:

וְכִי-אֶם-אֶם-אֶפְרָא וְאֶפְרָא • וְכִי הִיָּתָה עֹפֵר עַל-יְדֵי הַמַּלְכִּים וְאֹפֵר עַל-יְדֵי נִמְרֹד, לִילִי רַחֲמִיךָ אֲשֶׁר עָמְדוּ לִי.

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך כה, עמוד 79 ואילך – מתוך "לקראת שבת")

ותור למען הוולת

רַגְלֵיהֶם" (רש"י פרשתנו יח, ד). ובשכר זה זכה לשתי מצות: "אפר פרה" – אף ש"כל העוסקין בפרה מתחלה ועד סוף" נטמאים, מפל-מקום לא התחשבו הפהנים בזה, וכשהיה מישהו שהיה טמא למת, ותרו הפהנים ונטמאו כדי לטהר את חברם מטמאתו. "עפר סוטה" – אף שמחיקת שמו של הקב"ה, רחמנא ליצלן, אין לה חלול ה' גדול מזה, הנה "לעשות שלום בין איש לאשתו, אמרה תורה: שמי שנכתב בקדשה ימחה על המים" (שבת קטז, א), דאף שמדבר על אשה שלא התנהגה בצניעות, מפל-מקום אמרה תורה למחוק שמו של הקב"ה "לעשות שלום בין איש לאשתו".	וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר: (יח, כז) בשכר שאמר אברהם אבינו "וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר", זכו בניו לשתי מצות, אפר פרה ועפר סוטה (סוטה יז, א) ידוע שהקב"ה משלם שכר "מדה כנגד מדה" (ראה סוטה ה, ב ואילך), ואם-כן יש לעין במה "אפר פרה ועפר סוטה" הם מדה כנגד מדה לעבודתו של אברהם אבינו? ויש לומר הבאור בזה: מצינו שעבודתו של אברהם אבינו היתה באופן ד"משמים עצמו כשירי"ם" (ראה ראש השנה יז, ריש עמוד ב) בפני כל אחד ואחד. ועד שותר על כל עניניו ואפילו על "קבלת פני שכינה" בשביל מצות "הכנסת אורחים" (ראה שבת קכז, סוף עמוד א), ואף שהיו אורחים "ערביים" שמשתחוים לאבן
--	---

(כח) אֲוִלִי יַחְסְרוֹן חֲמִשִּׁים הַצְדִּיקִים הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית אֶם-אֶמְצָא שָׁם אַרְבָּעִים וַחֲמִשָּׁה:

וְכִי-הַתְּשׁוּחִית בְּחַמְשָׁה • וְהֵלֵא הֵן תְּשׁוּעָה לְכָל כְּרוֹךְ, וְאֵתָה צְדִיקוֹ שֶׁל עוֹלָם, תַּצְטָרֵף עִמָּהֶם.

(כט) וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אֲוִלִי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה בַּעֲבוּר הָאֲרָבָעִים:

וְכִי-אֲוִלִי יִמְצְאוּן שָׁם אַרְבָּעִים • וַיִּמְלְטוּ אַרְבָּעָה הַכּוֹפִים. וְכֵן שְׁלֹשִׁים יִצְּלוּ שְׁלֹשָׁה מֵהֶם, או עֲשָׂרִים יִצְּלוּ שְׁנַיִם מֵהֶם, או עֲשָׂרָה יִצְּלוּ אֶחָד מֵהֶם.

בעל הטורים

(פסוק כד), "צדיקים" (פסוק כו), "הצדיקים" (הבא) – כנגד ארבעה דיינים שהיו בסדום (סנהדרין קט, ב), וכלם חסרים, דסאבי דבהתא הוו. תורה כט	באיוב (מב, ו) ונחמתי על עפר ואפר". וזהו מה שאמרו (בבא בתרא טו, ב) גדול מה שנאמר באיוב ממה שנאמר באברהם. תורה כח	(כו) וְאֲנֹכִי עֹפֵר וְאֹפֵר. מכאן זכה לאפר פרה ועפר סוטה. עפר. בגימטריא: לשושה. ואפר. בגימטריא: בפרה. עפר ואפר. ב' במסורה. הבא, ואינדף
--	--	--

(כח) הַצְדִּיקִים. "צדיקים", "הצדיקים"

לֹא־אָמַר לֹא כַעַן יִתְקַף קָדָם (י"י רַחוּמָה) דִּי
וְאִמְלִל מֵאִים יִשְׁתַּכַּחֲוִן תַּמָּן תִּלְתִּין וְאָמַר
לֹא אֶעֱבֹד גִּמְרָא אִם אֶשְׁבַּח תַּמָּן תִּלְתִּין:

(ל) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא יְחִיר לֹא־דָנִי וְאֶדְבָּרָה אוּלַי יִמְצָאוּן
שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אֶעֱשֶׂה אִם־אִמְצָא שָׁם
שְׁלֹשִׁים:

לֹא־אָמַר הָא כַעַן שְׂרִיתִי לְמַלְלָא קָדָם יי
מֵאִים יִשְׁתַּכַּחֲוִן תַּמָּן עֶשְׂרִין וְאָמַר לֹא
אֶחְבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרִין:

(לא) וַיֹּאמֶר הִנֵּה־נָא הוֹאֲלֹתִי לְדַבֵּר אֶל־אֲדָנִי אוּלַי
יִמְצָאוּן שָׁם עֶשְׂרִים וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בְּעֶבֶר
הָעֶשְׂרִים:

כ"י - הוֹאֲלֹתִי • רְצִיתִי, כְּמוֹ: "וַיֹּאֲלֵ מֹשֶׁה".

לֹב־אָמַר לֹא כַעַן יִתְקַף קָדָם יי וְאִמְלִל בְּרַם
זְמָנָא הָדָא מֵאִים יִשְׁתַּכַּחֲוִן תַּמָּן עֶשְׂרָא
וְאָמַר לֹא אֶחְבֵּל בְּדִיל עֶשְׂרָא:

(לב) וַיֹּאמֶר אֶל־נָא יְחִיר לֹא־דָנִי וְאֶדְבָּרָה אֶדְהִפְעָם
אוּלַי יִמְצָאוּן שָׁם עֶשְׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֶשְׁחִית בְּעֶבֶר
הָעֶשְׂרָה:

הִצִּילוּ עַל דּוֹרָם, וְעַל תַּשְׁעָה עַל־יְדֵי צָרוּף כְּבֹר בְּקֹשׁ
וְלֹא מִצָּא.

כ"י - אוּלַי יִמְצָאוּן שָׁם עֶשְׂרָה • עַל פְּחוֹת לֹא בְקֹשׁ,
אָמַר: דּוֹר הַמְּבֹול הָיָה שְׁמֹנֶה, נָח וּבְנָיו וּנְשֵׁיהֶם, וְלֹא

לִג וְאִסְתַּלַּק יִקְרָא דִּי כַד שְׂעִי לְמַלְלָא עִם
אֲבָרְהָם וְאֲבָרְהָם תָּב לְאֶתְרָה:

(לג) וַיֵּלֶךְ יְהוֹה פֶּאֶשֶׁר בְּלָה לְדַבֵּר אֶל־אֲבָרְהָם
וְאֲבָרְהָם שָׁב לְמִקְמוֹ:

סְדוּם, וְאַחַד לְהִצִּיל אֶת לוֹט וְהוּא אוֹתוֹ שָׁבָא לְרַפָּאוֹת
אֶת אֲבָרְהָם. וְהַשְׁלִישִׁי שָׁבָא לְבֹשֶׁר אֶת שָׂרָה, כִּינָן
שְׁעִשָׁה שְׁלִיחוֹתוֹ, נִסְתַּלַּק לוֹ.

כ"י - וַיֵּלֶךְ ה' וְגו' • כִּינָן שְׁנַשְׁתַּמַּת הַסַּנְגּוֹר, הֵלֶךְ
לוֹ הַדִּין. וְאֲבָרְהָם שָׁב לְמִקְמוֹ • נִסְתַּלַּק הַדִּין,
נִסְתַּלַּק הַסַּנְגּוֹר וְהַקֶּטְגוֹר מִקֶּטְרֵג, וּלְפִיכָף "וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי
הַמְּלָאכִים סְדוּמָה" לְהַשְׁחִית: אַחַד לְהַשְׁחִית אֶת

♦ יום שלישי י"ד מרחשון ♦

א וְעַלֹ תְרִין מְלָאכִיָּא לְסְדוּם בְּרַמְשָׁא וְלוֹט
יָתֵב בְּתַרְעָא (י"י בְּתַרְעָא) דְּסְדוּם וְחִזָּא לוֹט
וְקָם לְקַדְמוּתָהוֹן וְסָגִיד עַל אַפּוּהִי עַל
אַרְעָא:

יט (א) וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמְּלָאכִים סְדוּמָה בְּעָרִב וְלוֹט
יָשֵׁב בְּשַׁעַר־סְדוּם וַיֵּרְאוּ־לוֹט וַיִּקָּם לְקִרְאָתָם וַיִּשְׁתַּחֲוּ
אֲפָיִם אַרְצָה:

מִחְבְּרוֹן לְסְדוּם? אֵלָּא מְלָאכִי רַחֲמִים הָיוּ וּמִמִּיתִינִים
שָׁמָּא יוֹכֵל אֲבָרְהָם לְלַמֵּד עֲלֵיהֶם סַנְגּוֹרִיא. וְלוֹט
יָשֵׁב בְּשַׁעַר־סְדוּם • "יָשֵׁב" כְּתִיב, אוֹתוֹ הַיּוֹם מִנּוּהוּ
שׁוּפֹט עֲלֵיהֶם (בְּרִאשִׁית רַבָּה). וַיֵּרְאוּ־לוֹט וְגו' • מִבֵּית
אֲבָרְהָם לְמַד לְחַזֵּר עַל הָאוֹרְחִים.

כ"י - הַמְּלָאכִים • וְהֵלֶךְ קִרְאָם "אֲנָשִׁים", כְּשֶׁהִיָּתָה
שְׂכִינָה עִמָּהֶם קִרְאָם "אֲנָשִׁים". דְּבָר אַחֵר: אֵצֶל
אֲבָרְהָם שָׁכְחוּ גְדוּל, וְהָיוּ הַמְּלָאכִים תְּדִירִין אֵצֶל
כְּאֲנָשִׁים קִרְאָם "אֲנָשִׁים", וְאֵצֶל לוֹט קִרְאָם:
"מְלָאכִים". בְּעָרִב. וְכִי כָל־כָּף שָׁהוּ הַמְּלָאכִים

ב וְאָמַר בְּכַעַן כַּעַן רַבּוּנִי זִוְרוּ כַעַן לְבֵית
עֲבָדְכוֹן וּבֵיתוֹ וְאַסְחוּ רַגְלֵיכוֹן וַתְּקַדְמוּן
וַתַּהֲבִיחוּן לְאַרְחֵיכוֹן וְאָמְרוּ לֹא אֵלֵהֶן בְּרוּחָבָא
נְבִית:

(ב) וַיֹּאמֶר הִנֵּה נָא־אֲדָנִי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית עֲבָדְכֶם
וְלִינוּ וְרַחֲצוּ רַגְלֵיכֶם וְהַשְׁכַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם
וַיֹּאמְרוּ לֹא כִי בְרוּחָב גָּלִין:

סדום ויראו שפכו רחצו רגליהם, יצלילו עלי ויאמרו: 'פכו עברו שני ימים או שלשה, שבאו לביתך ולא הודעתנו', לפיכך אמר: מוטב שיתעקבו פאן באבק רגליהם, שיהיו נראין כמו שפאו עכשו. לפיכך אמר: "לינו" תחלה ואחר כך "רחצו". ויאמרו לא • ולאברהם אמרו: "כן תעשה", מכאן שמסרבין לקטן ואין מסרבין לגדול (בראשית רבה) • פי ברחוב גליו • הרי 'פי' משמש בלשון 'אלא', שאמרו: 'לא נסור אל ביתך, אלא ברחובה של עיר גליו'.

גואחקף בהון לחדא וזרו לותה ועלו לביתה ועבד להון משתנא ופטיר אפא להון ואכלו:

כ"י • הנה נא אדוני • הנה נא אתם אדונים לי, אחר שעברתם עלי. דבר אחר: הנה נא צריכים אתם לתת לב על הרשעים הללו שלא יכירו בכם, וזו היא עצה נכונה (בראשית רבה) • סורו נא • עקמו את הדרך לביתי דרך עקלתון, שלא יכירו שאתם נכנסין שם, לכך נאמר "סורו" (בראשית רבה) • ולינו ורחצו רגליכם • וכי דרכן של בני אדם ללון תחלה ואחר כך לרחץ? ועוד, שהרי אברהם אמר להם תחלה "ורחצו רגליכם"? אלא כך אמר לוט: אם כשיבאו אנשי

(ג) ויפצרו בם מאד ויסרו אליו ויבאו אל ביתו ויעשו להם משתה ומצות אפה ויאכלו:

כ"י • ויסרו אליו • עקמו את הדרך לצד ביתו. ומצות אפה • פסח הנה.

ד עד לא שכיבו ואנשי קרתא אנשי סדום אקיפו על ביתא מעולימא ועד סבא כל עצמא מסופה:

מקרא: "ואנשי העיר", אנשי רשע, נסבו על הבית. ועל שהיו רשעים, נקראים: "אנשי סדום", כמו שאמר הכתוב: "ואנשי סדום רעים וחטאים". פל-העם מקצה • מקצה העיר עד הקצה, שאין אחד מהם מוחה בידם, שאפלו צדיק אחד אין בהם.

(ד) מרם ישפכו ואנשי העיר אנשי סדום נסבו על-הבית מנער ועד-זקן כל-העם מקצה:

כ"י • מרם ישפכו ואנשי העיר אנשי סדום • כך נדרש ב'בראשית רבה': "מרם ישפכו, ואנשי העיר" היו בפיהם של מלאכים, שהיו שואלים ללוט: מה טיבם ומעשיהם? והוא אומר להם: רבם רשעים. עודם מדברים בהם, "ואנשי סדום וגו'". ופשוטו של

ה וקרו ללוט ואמרו לה אן גבריא די אתו לותך ליליא אפקנון לותנא ונדע יתהון:

(ה) ויקראו אל-לוט ויאמרו לו איה האנשים אשר באו אליך הלילה הוציאם אלינו ונדעה אתם:

כ"י • ונדעה אתם • במשכב זכר, כמו: "אשר לא ידעו איש" (בראשית רבה) •

ו ויפק לותהון לוט למרעא ודשא אחד בתרוהי: ויאמר בבועו כען אחי לא תבאישון:

(ו) ויצא אליהם לוט הפתחה והדלת סגר אחריהו: (ז) ויאמר אל-נא אחי תרעו:

ח הא כען לי תרתין בנן די לא ידענון גבר אפק כען ותהון לותכו ויעבידו להן כדמתון בעיניכו לחוד לגבריא האלין לא תעבדון מדעם ארי על כן עלו בטלל שרותי:

(ח) הנהנא לי שתי בנות אשר לא-ידעו איש אוציאהנא אתהן אליכם ועשו להן פטוב בעיניכם רק לאנשים האל אל-תעשו דבר כיעל-כן באו בצל קרתי:

בעל הטורים

מקצה. ב' במסורה. 'כל העם מקצה', "כי נלכדה עירו מקצה" (ימיה נא, לא) גבי נבוכדנצר. לומר לה, שראויין אלו למפולת כאלו. ועוד, כי כשנסו בכאן נלכדה גם עירם מקצה. תורה

"עגלים ישפכו" (יחזקאל לב, כט), "יחד על עפר ישפכו" (איוב כא, כו). פירוש: עגלים ישפכו, יחד על עפר ישפכו בגיהנם, האומות שהם כאנשי סדום. כי על סדום וכיוצא בהם נאמר אותו פסוק.

יט (ג) ומצות. ב' במסורה. "ומצות אפה ויאכלו", ואידך: "צלי אש ומצות" (שמות יב, ח). מלמד שפסח היה, דיילפינו "ומצות" דהקא מ"ומצות" דהתם. תורה **(ד) ישפכו.** ג' במסורה. "טרם ישפכו",

כ"י • האל • כמו האלה. פיר-על-פן באו • כי קורת, תרגום: בטלל שרותי. תרגום של קורה: הטובה הזאת תעשו לכבודי, על אשר באו בצל שרותא.

(ט) ויאמרו גש-הלאה ויאמרו האחד בא-לגור וישפט שפוט עתה נרע לך מהם ויפצרו באיש בלוט מאד ויגשו לשבר הדלת:

כ"י • ויאמרו גש-הלאה • קרב להלאה, כלומר: התקרב לצדין והתרחק ממנו, וכן כל "הלאה" שבמקרא לשון רחוק, כמו: (במדבר יז) "זרה הלאה", (שמואל א כ) "הנה החצי ממך והלאה". "גש-הלאה", המשך להלן, בלשון לע"ז טריט"י דנו"ש, ודבר נזיפה הוא, לומר: 'אין אנו חוששים לך, ודומה לו: (ישעיה טח) "קרב אליך, אל-תגש-בי", וכן: (ישעיה מט)

"גש-הלי ואשכח", המשך לצדין בעבורי ואשב אצלך. אפה מליץ על האורחין, איך מלאך לך? על שאמר להם על הננות, אמרו לו: "גש-הלאה", לשון נחת, ועל שהיה מליץ על האורחים, אמרו: "האחד בא-לגור", אדם נכרי יחיד אפה בינינו, שבאת לגור: "וישפט שפוט", ונעשית מוכיח אותנו. הדלת • דלת הסוככת לנעל ולפתח.

(י) וישלחו האנשים את-ידם ויביאו את-לוט אליהם הביתה ואת-הדלת סגרו:

(יא) ואת-האנשים אשר-פתח הבית הפו בסגורים מקטן ועד-גדול וילאו למצא הפתח:

כ"י • פתח • הוא החלל שבו נכנסין ויוצאין. בסגורים • מפת עורין. מקטן ועד-גדול • (בראשית

(יב) ויאמרו האנשים אל-לוט עד מי-לך פה חתן ובניך ובנותיך וכל אשר-לך בעיר הוצא מן-המקום:

כ"י • עד מי-לך פה • פשוטו של מקרא: מי לך עוד בעיר הזאת, חוץ מאשתך ובנותיך שבביתך? חתן ובניך ובנותיך • אם יש לך חתן, או בנים ובנות, הוצא מן המקום! ובניך • בני בנותיך הנשואות.

(יג) כיימשחתים אנחנו את-המקום הזה כייגדלה צעקתם את-פני יהוה וישלחנו יהוה לשחתה:

(יד) ויצא לוט וידבר אל-חתניו לקחי בנותיו ויאמר קומו צאו מן-המקום הזה כיימשחת יהוה את-העיר ויהי כמצחק בעיני חתניו:

כ"י • חתניו • שתי בנות נשואות היו לו בעיר. לקחי בנותיו • שאותן שבבית ארוסות להם.

טו וכמסק צפרא הוא ודחיקו מלאכיאל בלוט למימר קום דבר ית אתה וית תרמין בנתה דאשתבחן מהימנא עמך דילמא תלקי בחובי לקרא:

(טו) וכמו השחר עליה ויאיצו המלאכים בלוט לאמר קום קח את אשתך ואת שתי בנותי הנמצאות פתספה בעון העיר:

יז, וזה ושובו של מקרא. תספה • תהיה כלה. עד תם כל הדור, מתרגם: עד דסף כל דרא.

כז"י • ויאיצו • פתרגומו: 'ודחיקו', מהרהו. הנמצאות • המזמנות לה בבית להצילם. ומדרש אגדה

טז ואתעפב ואתקיפו גבריא בידה ובידא דאתתה וביד תרמין בנתה פרחם (נ"י פד חס) יי עלוהי ואפקוהי ואשרוהי מפרא לקרא:

(טז) ויתמהמהו ויחזיקו האנשים בידו וביד אשתו וביד שתי בנותיו בחמלת יהוה עליו ויצאהו וינחהו מחוץ לעיר:

סדום, לכו נאמר: "ויאמר המלט", ולא נאמר: 'ויאמרו'.

כז"י • ויתמהמהו • כדי להציל את ממונו. ויחזיקו (כ"ה) אחד מהם היה שליח להצילו, וחברו להפוך את

יז והוא פד אפיקו יתהון לברא ואמר חוס על נפשך לא תסתכי לאחורך ולא תקום בכל מישרא לטורא אשתוב דלמא תלקי:

(יז) ויהי כהוציאם אתם החוצה ויאמר המלט על-נפשך אל תביט אחריך ואל תעמוד בכל-הכפר החרה המלט פתספה:

היה שם אהלה בתחלה, ואף-על-פי שפתיב: "ויאהל אברם וגו'", אהלים הרבה היו לו ונמשכו עד חברון. המלט • לשון השמטה, וכן כל אמליטה שבמקרא, אשמוצי"ר בלע"ז, וכן: (ישעיה סו) "והמליטה זכר", שגשמת העבר מן הרחם. (תהלים קכד) "כצפר נמלטה", (ישעיה מו) "ולא יכלו מלט משא", להשמיט משא הרעי שבנקביהם.

כז"י • המלט על-נפשך • דיך להציל נפשות, אל תחוס על המון. אל-תביט אחריך • אתה הרשעת עמך, ובזכות אברהם אתה נצול, אינך כדאי לראות בפרענותם ואתה נצול. בכל-הכפר • כפר הירדן. ההרה המלט • אצל אברהם ברח, שהוא יושב בהר, שנאמר: (לעיל יב) "ויצתק משם ההרה", ואף עכשו היה יושב שם, שנאמר: (לעיל יג) "עד המקום אשר

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 190)

מסתברא שמי שיש בידו למחות צריך למחות. וגם פשט הפתובים מוכיח שמגיע על כך ענש חמור, שלכן הצרף אברהם לבקש "האף תספה צדיק עם רשע" (ולא בקש רק שישא הקב"ה לעיר בזכות הצדיקים שבה).

אתה הרשעת עמך (רש"י יט, יז) וקשה, דהרי פתיב "פן תספה בעון העיר". ויש לומר, שלוט הרשע עם אנשי סדום בכך שלא מחה בידם (וענין רש"י לעיל פסוק ד: שאין אחד מוחה בידם, שאפלו צדיק אחד אין בהם). דהנה,

יח ואמר לוט להון בבועו כען רבוני (נ"י יז):

(יח) ויאמר לוט אלהם אל-נא אדני:

אל-נא • אל נא תאמרו אלי להמלט ההרה. נא • לשון בקשה.

כז"י • אל-נא אדני • (שבועות לה) רבותינו אמרו: שם זה קדש, שנאמר בו: "להחיות את נפשי", מי שיש בידו להמית ולהחיות, ותרגומו: 'בבועו כען ה'.

בעל הטורים

בה"א ומסיים בה"א. מלמד שיצא ה' מלין קדם שיצא השמש. תורה טו

היו רוצים לצאת ומתו בשלשת ימי אפילה. השמש יצא וגו'. הפסוק הזה מתחיל

במסורה. הלא, ואידך: "קומו צאו מתוך עמי (שמות יב, לא). מלמד שנתחלקו ישראל לכתות, ומקם שלא

יט הא כען אשפח עבדך רחמין גדמך
ואסגיתא טיבותך די עבדת עמי לקימא ית
נפשי ואנא לית אנא זכיל לאשתובא
לטירא דילמא תערענני בשמא ואימות:

(יט) הנה־נא מצא עבדך חן בעיניך ותגדל חסדך
אשר עשית עמדי להחיות את־נפשי ואנכי לא
אוכל להמלט ההרה פן־תדבקני הרעה ומתי:

(מ"א ז') "באת אלי להזכיר את עוני", עד שלא באת
אצלי היה הקדוש־ברוך־הוא רואה מעשי ומעשה
עמי, ואני צדקת ביניהם. ומשבאת אצלי - לפי
מעשיך, אני רשעה.

מ"א פן־תדבקני הרעה • פשהייתי אצל אנשי סדום,
היה הקדוש־ברוך־הוא רואה מעשי ומעשה בני
העיר, והייתי נראה צדיק וכדאי להנצל, וכשאבא
אצל צדיק, אני רשע. וכן אמרה הצרפת לאלהו:

כ הא כען קרתא הדא קריבא למעירוק
לתמן והיא זעירא אשתוב כען תמן הלך
זעירא היא ותתקנם נפשי:

(כ) הנה־נא העיר הזאת קרבה לנו שמה והוא
מצער אמלטה נא שמה הלא מצער הוא ותחי
נפשי:

ע, הרי קס"א. תן להם מ"ח הרי ר"ט, ואותה שנה
היתה שנת הפלגה, וכשנחרבה סדום, היה אברהם
בן צ"ט שנה, הרי מדור הפלגה עד כאן נ"ב שנה,
וצוער אחרה ישיבתה אחרי ישיבת סדום וחברותיה
שנה אחת. הוא שנאמר: "אמלטה נא", נא, בגימטריא
נ"א. הלא מצער הוא • והלא עונותיה מועטין ויכול
אתה להניחה. ותחי נפשי • בה, זהו מדרשו. ופשוטו
של מקרא: הלא עיר קטנה היא ואנשים בה מעט,
אין לך להקפיד אם תניחנה ותחי נפשי בה.

מ"א העיר הזאת קרבה • (שבת י') קרובה ישיבתה,
נתישבה מקרוב, לפיכך לא נתמלאה סאתה עדן,
ומה היא קריבתה? מדור הפלגה, שנתפלגו האנשים
והתחילו להתישב איש איש במקומו, והיא היתה
בשנת מות פלג, ומשם ועד כאן נ"ב שנה, שפלג מת
בשנת מ"ח לאברהם. כיצד? פלג חי אחרי הולידו
את רעו ר"ט שנה, צא מהם ל"ב כשנולד שרוג
ומשורג עד שנולד נחור ל', הרי ס"ב, ומנחור עד
שנולד תרח כ"ט, הרי צ"א, ומשם עד שנולד אברהם

• יום רביעי ט"ו מרחשון •

כא ואמר לה הא נסיבית אפך אף לפתגמא
הדין בדיל דלא למהפך ית קרתא דבעיתא
עלה:

(כא) ויאמר אליו הנה נשאתי פניך גם לדבר הזה
לבילתי הפכי את־העיר אשר דברת:

כמו: "עד בואי", "אחרי ראיי", (ירמיה לא) "מדי דברי
בו".

מ"א גם לדבר הזה • לא דיך שאתה נצול, אלא
אף כל העיר אציל בגלגלך. הפכי • הופך אני,

כב אחי לאשתוב תמן ארי לא אפול
למעבד פתגמא עד מיתך לתמן על כן קרא
שמה דקרתא צוער:

(כב) מהר המלט שמה כי לא אוכל לעשות דבר
עד־באך שמה על־כן קרא שם־העיר צוער:

יחיד, מכאן אתה למד שהאחד הופך והאחד
מציל, שאין שני מלאכים נשלחים לדבר אחד.
על־כן קרא שם־העיר צוער • על שם: "והיא
מצער".

מ"א כי לא אוכל לעשות • זהו ענשן של
מלאכים, על שאמרו: "כי משחיתים אנחנו", ותלו
הדבר בעצמן, לפיכך לא זזו משם עד שהזקקו
לומר שאין הדבר ברשותן. כי לא אוכל • לשון

כג שמשא נפק על ארעא ולוט על לצוער:

(כג) השמש יצא על־הארץ ולוט בא צוערה:

כד ויי אמטר על סדום ועל עמורה גפרית ואש
ואשתא מן קדם יי מן שמאי:

(כד) ויהוה המטיר על־סדם ועל־עמרה גפרית ואש
מאת יהוה מן־השמים:

שיעור יומי ליום רביעי ט"ו מרחשון ושנים מקרא ואחד תרגום – יט – פרשת וירא

נה

וְאִשׁ • בַּתְּחֵלָה מָטָר, וְנַעֲשֶׂה גִפְרִית וְאִשׁ (מכילתא בשלח).
מֵאֵת ה' • דָּרָךְ הַמִּקְרָאוֹת לְדַבֵּר בּוֹ, כְּמוֹ "נָשִׁי לְמֶךְ",
וְלֹא אָמַר: "נָשִׁי". וְכֵן אָמַר דָּוִד: (מלכים א א) "קָחוּ עִמָּכֶם
אֶת עֲבָדֵי אֲדוֹנֵיכֶם", וְלֹא אָמַר: "מַעֲבָדֵי". וְכֵן
אֲחִישֵׁרוֹשׁ אָמַר: "בָּשָׂם הַמֶּלֶךְ", וְלֹא אָמַר: "בְּשָׁמִי".
אֵף כֵּאֵן אָמַר: "מֵאֵת ה'", וְלֹא אָמַר "מֵאֲתוֹ". מִן
הַשָּׁמַיִם • וְהוּא שְׁאֵמַר הַכְּתוּב: (איוב לו) "כִּי בָם יָדִין
עַמִּים וְגו'". כְּשֶׁבֶא לִיֶּסֶר הַבְּרִיּוֹת, מֵבִיא עֲלֵיהֶם אֵשׁ
מִן הַשָּׁמַיִם כְּמוֹ שֶׁעָשָׂה לְסָדוֹם, וְכִשְׁבֵּא לְהוֹרִיד הַמֶּן
מִן הַשָּׁמַיִם: (שמות טו) "הִגִּנִּי מִמֶּטֶר לָכֶם לֶחֶם מִן
הַשָּׁמַיִם".

כִּי • וְה' הַמֶּטֶר • כָּל מְקוֹם שֶׁנֶּאֱמַר: "וְה'" הוּא
וּבֵית דִּינּוֹ. הַמֶּטֶר עַל סָדָם • בַּעֲלוֹת הַשָּׁחַר, כְּמוֹ
שֶׁנֶּאֱמַר: "וַיִּכְמוּ הַשָּׁחַר עָלָה", שֶׁעָשָׂה שֶׁהַלִּבְנָה עוֹמֶדֶת
בְּרָקִיעַ עִם הַחֲמָה, לְפִי שֶׁהָיוּ מֵהֶם עוֹבְדִין לַחֲמָה
וּמֵהֶם לְלִבְנָה, אָמַר הַקְּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא: אִם אֶפְרַע
מֵהֶם בַּיּוֹם, יִהְיוּ עוֹבְדֵי לִבְנָה אוֹמְרִים: 'אֱלוֹ הִזֶּה
בְּלִילָה, כְּשֶׁהַלִּבְנָה מוֹשְׁלֶת, לֹא הִינּוּ תְּרָכִים'. וְאִם
אֶפְרַע מֵהֶם בְּלִילָה, יִהְיוּ עוֹבְדֵי הַחֲמָה אוֹמְרִים: 'אֱלוֹ
הִזֶּה בַּיּוֹם, כְּשֶׁהַחֲמָה מוֹשְׁלֶת, לֹא הִינּוּ תְּרָכִים', לִכְךָ
כְּתִיב: "וַיִּכְמוּ הַשָּׁחַר עָלָה", וְנִפְרַע מֵהֶם בְּשַׁעַר
שֶׁהַחֲמָה וְהַלִּבְנָה מוֹשְׁלִים. הַמֶּטֶר וְגו' גִּפְרִית

(כה) וַיַּחֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים הָאֵל וְאֶת כָּל־הַכְּפָר וְאֶת כָּל־יֹשְׁבֵי הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה:
כִּי וַיַּחֲפֹךְ יְת קְרוּיָא הָאֵלִין וְיֵת כָּל מִישְׁרָא
וְיֵת כָּל יְתִבִּי קְרוּיָא וְצִמַּח דְּאַרְעָא:

כִּי • וַיַּחֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים וְגו' • אֲרַבְעָתָן יוֹשְׁבוֹת בְּסֻלַּע אֶחָד, וַיַּחֲפֹךְן מִלְּמַעְלָה לְמַטָּה, שֶׁנֶּאֱמַר: (איוב כח)
"בַּחֲלָמִישׁ שָׁלַח יָדוֹ וְגו'".

(כו) וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו וַתְּהִי נָצִיב מְלַח:
כִּי וַאֲסִתְכִּיאֵת אֲתִתָּה מִבְּתְרוּהִי וְהוֹת קָמָא
דְּמִלְחָא:

כִּי • וַתִּבְט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו • מֵאַחֲרָיו שֶׁל לוֹט. וַתְּהִי
נָצִיב מְלַח • (ב"ר) בְּמִלַּח חֲטָאָה וּבְמִלַּח לְקִתָּה. אָמַר

(כו) וַיֵּשְׁבּוּ אַבְרָהָם בְּבֶקֶר אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד
שֵׁם אֶת־פְּנֵי יְהוָה:
כִּי וְאַקְדִּים אַבְרָהָם בְּצַפְרָא לְאַתְרָא דְּשִׁמְשׁ
תַּמָּן בְּצִלוֹ קְדָם יְיָ:

(כז) וַיִּשְׁקֶה עַל־פְּנֵי סָדָם וַעֲמֹרָה וְעַל כָּל־פְּנֵי אֶרֶץ
הַכְּפָר וַיֵּרָא וַהֲנִיחַ עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כְּקִיטָר הַכְּבָשָׂן:
כִּי וַיִּשְׁקֶה עַל פְּנֵי סָדָם וְעַמֲרָה וְעַל כָּל פְּנֵי אֶרֶץ
הַכְּפָר וַיֵּרָא וַהֲנִיחַ עָלָה קִיטָר הָאֶרֶץ כְּקִיטָר הַכְּבָשָׂן:

כִּי • קִיטָר • תַּמּוּר שֶׁל עֵשֶׂן, שׁוּר"א בְּלַע"ז. הַכְּבָשָׂן • חֲפִירָה שֶׁשׁוּרְפִין בָּהּ אֶת הָאֲבָנִים לְסִיד, וְכֵן כָּל
'כְּבָשָׂן' שֶׁבַתְרָה.

(כח) וַיְהִי בַשָּׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכְּפָר וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ הַהֲפָכָה
בְּהַפֵּךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשַׁב בָּהֶן לוֹט:
כִּי וַיְהִי בַשָּׁחַת אֱלֹהִים (נ"י כד חבל) יְיָ יְת קְרוּיָא
מִישְׁרָא וְדִכְרִי יְיָ יְת אַבְרָהָם וְשִׁלַּח יְת לוֹט
מִגּוֹ הַפְּכָתָא כִּד הַפֵּךְ יְת קְרוּיָא דִּי הָיָה יְתִב
בָּהֶן לוֹט:

כִּי • וַיִּזְכֹּר אֱלֹהִים אֶת־אַבְרָהָם • (ב"ר) מֵהוּ זִכְרִיתוֹ
שֶׁל אַבְרָהָם עַל לוֹט? נִזְכָּר שֶׁהָיָה לוֹט יוֹדֵעַ שֶׁשָּׂרָה
אִשְׁתּוֹ שֶׁל אַבְרָהָם, וְשָׁמַע שֶׁאָמַר אַבְרָהָם בְּמַצְרַיִם

לוסלק לזוט מצוער ויתב בטורא ומרתין
בנתה עמה ארי דחיל למתב בצוער ויתב
במערתא הוא ומרתין בנתה:

(ל) וַיֵּעַל לֹט מִצּוֹעַר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וַיִּשְׁתִּי בְּנִתּוֹ עִמּוֹ
כִּי יֵרָא לְשִׁבְתָּ בְּצוֹעַר וַיֵּשֶׁב בַּמְעָרָה הוּא וַיִּשְׁתִּי
בְּנִתּוֹ:

כ"ט - כי ירא לשבת בצוער. לפי שהיתה קרובה לסדום.

לא ואמרת רבתא לזערמא אבונא סיב וגבר
לית בארעא למיעל עלנא פאורח כל
ארעא:

(לא) וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אֲבִינוּ זָקֵן וְאִישׁ
אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עֲלֵינוּ בְּדֹרֶךְ כָּל־הָאָרֶץ:

כ"ט - אבינו זקן. ואם לא עכשו, אימתי? שמא ימות, או יפסק מלהוליד. ואיש אין בארץ. סבורות היו
שכל העולם נחרב כמו בדור המבול (בראשית רבה).

לב איתא נשקי ית אבונא חמרא ונשכוב
עמה ונקים מאבונא בנין:

(לב) לָכֵה נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יֵין וְנִשְׁכְּבָה עִמּוֹ וְנַחֲיָה
מֵאֲבִינוּ זָרַע:

לג ואשקיאה ית אבוהן חמרא בליליא הוא
ועלת רבתא ושכיבא עם אבוהא ולא ידע
במשכבה ובקומה:

(לג) וַתִּשְׁקִין אֶת־אֲבִיהֶן יֵין בַּלִּילָה הוּא וַתִּבֹּא
הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ
וּבְקוּמָה:

הפסוק במפרש. ובקומה. של בכירה נקוד, (חרי
כאלו נכתב ובקומה) לומר שבקומה ידע, ואף על פי כן
לא נשמר ליל שני מלשונות. (אמר רבי לוי: קל מי שהוא
להוט אחר בלמוס של צריות, לסוף מאכילים אותו מבשרו).

כ"ט - ותשקין וגו'. יין נזדמן להן במערה, להוציא
מהן שתי אמות. ותשכב את אביה. ובצעירה
קתיב: "ותשכב עמו". צעירה, לפי שלא פתחה
בזנות, אלא אחותה למדתה, חסד עליה הפתח ולא
פרש גנותה. אבל בכירה, שפתחה בזנות, פרסמה

לד ויהי ממוחרת ותאמר הבכירה אל הצעירה
הן שכבתי אמש את אבי נשקנו יין גם הלילה
עמה ונקים מאבונא בנין:

(לד) וַיְהִי מִמּוֹחֲרֹת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה
הֵן־שָׁכַבְתִּי אִמָּשׁ אֶת־אָבִי נִשְׁקָנוּ יֵין גַּם־הַלַּיְלָה
וּבֹאִי שִׁכְבִּי עִמּוֹ וְנַחֲיָה מֵאֲבִינוּ זָרַע:

לה ואשקיאה אף בליליא ההוא ית אבוהן
חמרא וקמת זערמא ושכיבת עמה ולא ידע
במשכבה ובקומה:

(לה) וַתִּשְׁקִין גַּם בַּלִּילָה הַהוּא אֶת־אֲבִיהֶן יֵין וַתִּקַּם
הַצְעִירָה וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בְּשִׁכְבָּהּ וּבְקוּמָה:

בעל הטורים

אלא לאחר שש שעות, והיינו דכתיב
(רות ג, יד) "ותקם בטורם ופיר איש את
רעהו", בוי"ו, שלא קמה עד לאחר שש
שעות, על כן ידע בקומה. תורה לד
(לד) הצעירה הן שכבתי אמש. סופי
תיבות למפרע: שינה. לומר לה שישן
היה, ולא הרגיש בה. תורה לה

ובפסוק לד, ואידך: "ונחיה טוס ופרד ולא
נכרית מהבהמה" (מלכים א יח, ח). מלמד
שעשו בנות לזוט מעשה בהמה. תורה לג
(לג) ובקומה. נקוד על הוי"ו. לומר
ששכבה עמו קדם ו' שעות וקדם חצות
בעוד ששנתו חזק, ועל כן לא ידע
בקומה. אבל רות לא שכבה עם בעו

(לא) בדרה. ב' במסורה. בדרה כל
הארץ, "בדרה יום כה" (במדבר יא, לא)
גבי שלו. מה כאן תשמיש המשח, אף
להלן כה. וזהו מה שאמרו רבותינו ו"ל
(שבת קל, א) שנתאוו לעריות בשאלת
השלו. תורה לב
(לב) ונחיה. ג' במסורה. ב' בכאן והא

לוי ועדיאן תרמיין בנת לוט מאבניהן:

(לו) ותהרין שתי בנות לוט מאבניהן:

כ"י • ותהרין וגו' • אף-על-פי שאין האשה מתעברת מביאה ראשונה, אלו שלטו בעצמן והוציאו ערותן (ספרים אחרים: עדותן) לחוץ, ונתעברו מביאה ראשונה.

לוי וילידת רבקה בר וקרת שמה מואב הוא אבוהון דמואבא עד יומא דין:

(לו) ותלד הבכירה בן ותקרא שמו מואב הוא אבי מואב עדהיום:

בס"י • כלל, ובמואב לא הזכיר אלא שלא ילחם בס, אבל לצערן התיר לו.

כ"י • מואב • זו שלא היתה צנועה פרסמה שמאביה הוא, אבל צעירה קראתו בלשון נקיה, וקבלה שכן בימי משה, שנאמר בכני עמון: (דברים ב) "ואל תתגר

לח וצערתא אף היא לילדת בר וקרת שמה בר עמי הוא אבוהון דבני עמון עד יומא דין:

(לח) והצעירה גם-הוא ילדה בן ותקרא שמו בן-עמי הוא אבי בני-עמון עד-היום:

א ונטל מתמן אברהם לארעא דרומא ויתב בין רקם ובין סגרא ואתותב בגר:

כ (א) ויסע משם אברהם ארצה חננב וישב בין-קדש ובין שור ויגר בגר:

להתרחק מלוט, שיצא עליו שם רע שבא על בנותיו (ב"ד) •

כ"י • ויסע משם אברהם • כשראה שחרבו הכרמים ופסקו העובדים והשבים, נסע לו משם. דבר אחר:

ב ונאמר אברהם על שרה אתמה אחתי היא וישלח אבימלך מלכא דגרר ודבר ית שרה:

(ב) ויאמר אברהם אל-שרה אשתו אחתי היא וישלח אבימלך מלך גרר ויקח את-שרה:

וכיוצא בו: (שמואל א ד) "אל הלקח ארון וגו'", ואל מות חמיה, שניהם בלשון "על".

כ"י • ויאמר אברהם • כאן לא נטל רשות, אלא על-פניה שלא בטובתה, לפי שכבר לקחה לבית פרעה על-ידי-כן. אל-שרה אשתו • על שרה אשתו,

ג ואתא מימר מן קדם יי לנת אבימלך בלחמא דלילא ונאמר לה הא את מית על עיסק אתמה דדברתא והיא אתת גבר:

(ג) ויבא אלהים אל-אבימלך בחלום הלילה ויאמר לו הנך מת על-האשה אשר-לקחת והוא בעלת בעל:

ד ונאבימלך לא קרב לנתה ונאמר יי העם אף זכאי תקטול:

(ד) ונאבימלך לא קרב אליה ויאמר אנני הגוי גם-צדיק תהרג:

האמות חנם? כך עשית לדור המבול ולדור הפלגה. אף אני אומר שהרגתם על לא דבר, כשם שאתה אומר להרגני.

כ"י • לא קרב אליה • המלאך מנעו, כמו שנאמר: "לא תתיד לנגע אליה". הגוי גם-צדיק תהרג. אף אם הוא צדיק תהרגנו? שמה כך דרכך לאבד

(ה) הלא הוא אמר לי אחתי הוא והיא גם הוא
אמרה אחי הוא בתם לבבי ובנקנן כפי עשיתי זאת:

כ"י • גם הוא • לרבות עבדים וגמלים וחמרים שלה,
את כלם שאלתי ואמרו לי: 'אחיה הוא'. בתם -
לבבי • שלא דמיתי לחטא. ובנקנן כפי • נקי אני
מן החטא, שלא נגעתי בה.

(ו) ויאמר אליו האלהים בחלם גם אנכי ידעתי כי
בתם לבבך עשית זאת ואחשך גם אנכי אותך
מחטורי על-כן לא-נתתיך לנגע אליה:

כ"י • ידעתי כי בתם לבבך וגו' • אמת שלא דמית
מתחלה לחטא, אבל נקיון פנים אין כאן (הדא אמרה:
משמוש ידים יש כאן). לא-נתתיך • לא ממך היה שלא
נגעתי בה, אלא חשכתי אני אותך מחטא, שלא נתתי
לך כח, וכן: (לקמן לא) "ולא נתנו אלהים", וכן: (שופטים
טו) "ולא נתנו אביה לבוא".

(ז) ועתה השב אשת-האיש כי-נביא הוא ויתפלל
בעדך וחייה ואם-אינך משיב דע כימות תמות
אתה וכל-אשר-לך:

כ"י • השב אשת-האיש • ואל תהא סבור שמא
תתגנה בעיניו ולא יקבלנה, או ישנאך ולא יתפלל
עליך. (אמר לו אבימלך: יומי מפרסמו שלא נגעתי בה? אמר לו) •
כי-נביא הוא • וידוע שלא נגעתי בה, לפיכך:
"ויתפלל בעדך" (ב"ק צב) •

(ח) וישכם אבימלך בפקר ויקרא לכל-עבדיו וידבר
את-כל-הדברים האלה באזניהם ויראו האנשים
מאד:

(ט) ויקרא אבימלך לאברהם ויאמר לו מה-עשית
לנו ומה-חטאתי לך כיהבאת עלי ועל-ממלכתי
חטאה גדלה מעשים אשר לא-יעשו עשית עמדי:

כ"י • מעשים אשר לא-יעשו • מכה אשר לא הרגלה לבא על בריה, באה לנו על-יך: עצירת כל
נקבים של גרע ושל קטנים, ורעי, ואזנים וחטם.

(י) ויאמר אבימלך אל-אברהם מה ראית כי עשית
את-הדבר הזה:

י ואמר אבימלך לאברהם מה חזית ארי
עבדך ית פתגמא הדין:

בעל הטורים

(ז) ויתפלל • ג' במסורה. "ויתפלל
בעדך", ואיך: "יסגד לו וישתחו
ויתפלל" (ישעיה מד, יז), "ויתפלל בעדו
תמיד" (תהלים עב, טו). מלמד שהיה
אבימלך צריך לפייס לאברהם
שיתפלל בעדו. וזהו "יסגד לו וישתחו
ויתפלל". ולא באותה שעה לך, אלא
תמיד היה צריך לתפלתו, כדכתיב
"ויתפלל בעדו תמיד". תורה ח

(יא) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם בִּי אֲמַרְתִּי רַק אֵין-יֵרָאֵת אֱלֹהִים בַּמָּקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֵנִי עַל-דְּבַר אִשְׁתִּי:

יֹאמֶר אַבְרָהָם אֲרִי אֲמַרְתִּי לַחֹד לֵית דַּחֲלָתָא דִּינִי בְּאַתְרָא דִּדִּין וְיִקְטֹלְנִי עַל עֵסֶק אֶתְתִּי:

כִּי-רַק אֵין-יֵרָאֵת אֱלֹהִים. אַכְסְנַאי שָׂבָא לְעִיר, עַל עֶסְקִי אֲכִילָה וּשְׁתִּיָּה שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ, אוֹ עַל עֶסְקִי

אִשְׁתּוֹ שׁוֹאֲלִין אוֹתוֹ: (ב"ק שם) 'אִשְׁתָּךְ הִיא, אוֹ אַחֲוָתְךָ הִיא'?

(יב) וְגַם-אִמְנָה אַחֲתִי בַת-אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בַת-אֲמִי וְתַהֲיִלִּי לְאִשָּׁה:

יב וְכִרְם בְּקוּשָׁטָא אַחֲתִי בַת אָבָא הִיא בְּרַם לֹא בַת אֲמִי וְהוּת לִי לְאִנְתּוֹ:

כִּי-אַחֲתִי בַת-אָבִי הוּא. וּבַת אָב מִתַּרְת לְכֹן נָח, שְׁאִין אָבוֹת לְעוֹבְדֵי עֲבוֹדַת אֱלִילִים, וְכַדִּי לְאִמַּת דְּבָרֵינוּ הַשִּׁיבוּ בֵּן, וְאִם תֹּאמַר: וְהִלָּא בַת אַחִיו הִיְתָה?

בְּנֵי בָנִים הָרִי הֵן כְּבָנִים, וְהָרִי הִיא בַתוֹ שֶׁל תָּרַח, וְכֵן הוּא אוֹמֵר לְלוֹט: "כִּי אֲנֹשִׁים אַחִים אֲנַחְנוּ". אֵךְ לֹא בַת-אֲמִי. הָרֵן מֵאִם אַחֲרַת הָהִיא.

(יג) וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֶל כָּל-הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבִיא שָׁמָּה אֲמַרְיִלִּי אַחִי הוּא:

יג וְהָיָה כַּד טַעוּ עֲמֻמָּא בֵּית עוֹבְדֵי יְדִיהוֹן יְהִי קְרִיב יְיָ לְדַחֲלָתָהּ מִבֵּית אָבָא וַאֲמַרְתִּי לָהּ דִּין (נ"י דָּא) טִיבוֹתִיךָ דִּי תַעֲבִדִּי עִמִּי לְכָל אַתְרָא דִּי נָתַח לְתַמָּן אֲמַרִּי עַלִּי אַחִי הוּא:

כִּי-וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ אוֹתִי וְגו'. אוֹנִקְלוֹס תַּרְגֵּם מַה שֶׁתַּרְגֵּם, וַיֵּשׁ לְיֹשֵׁב עוֹד דְּבַר דְּבוּר עַל אֲפָנִיו: כְּשֶׁהוֹצִיאֲנִי הַקְדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוּא מִבֵּית אָבִי לְהִיּוֹת מְשׁוּטָט וְנָד מִמָּקוֹם לְמָקוֹם, וְיַדְעִתִּי שְׂאֲעֹבֵר בַּמָּקוֹם רְשָׁעִים: "וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ". כַּאֲשֶׁר הִתְעוּ לְשׁוֹן רַבִּים, וְאֵל תַּתְמָה, כִּי בְהִרְבֵּה מְקוֹמוֹת לְשׁוֹן אֱלֹהוֹת וּלְשׁוֹן מְרוֹת קְרוֹי לְשׁוֹן רַבִּים: "אֲשֶׁר הִלְכוּ אֱלֹהִים", "אֱלֹהִים חַיִּים", "אֱלֹהִים קְדוֹשִׁים". וְכָל לְשׁוֹן 'אֱלֹהִים' לְשׁוֹן רַבִּים, וְכֵן: "וַיִּקַּח אֲדוֹנִי יוֹסֵף",

"וַאֲדוֹנִי הָאֲדוֹנִים", "אֲדוֹנִי הָאֶרֶץ", וְכֵן: "כַּעֲלִיו יוֹמֶת", "וְהוֹעֵד בְּכַעֲלִיו". וְאִם תֹּאמַר: מַהוּ לְשׁוֹן הִתְעוּ? כָּל הַגּוֹלָה מִמָּקוֹמוֹ וְאִינוּ מֵיִשָּׁב, קְרוֹי תוֹעָה, כְּמוֹ: (לִקְמָן כֹּא) "וַתִּלְךָ וַתַּתַּע", (תַּהֲלִים קִיט) "תַּעֲתִי כְּשֶׁה אֲבִד", (אִיִּב לַח) "יִתְעוּ לְכָל־אֲכָל", יֵצְאוּ וְיִתְעוּ לְבַקֵּשׁ אֲכָלָם. אֲמַרְיִלִּי. עַלִּי, וְכֵן: (לִקְמָן כו) "וַיִּשְׁאָלוּ אֲנֹשִׁי הַמָּקוֹם לְאִשְׁתּוֹ", עַל אִשְׁתּוֹ. וְכֵן: (שְׁמוֹת יד) "וַאֲמַר פְּרָעָה לְבְנֵי יִשְׂרָאֵל", כְּמוֹ עַל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל. (שׁוֹפְטִים ט) "פֶּן יֹאמְרוּ לִי אִשָּׁה הִרְגָתְהוּ".

(יד) וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֶאֱן וּבָקָר וְעֶבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֵת שָׂרָה אִשְׁתּוֹ:

כִּי-וַיִּתֵּן לְאַבְרָהָם. כַּדִּי שְׁתִּיפִים וַיִּתְפַּלל עָלָיו.

יְד וּדְבַר אֲבִימֶלֶךְ צֶאֱן וְתוֹרִין וְעַבְדִּין וְאִמְהָן וַיִּהְיֶה לְאַבְרָהָם וְאִתִּיב לָהּ יֵת שָׂרָה אִתְתָּהּ:

(טו) וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ בְּטוֹב בְּעֵינֶיךָ שָׁב:

טו וַאֲמַר אֲבִימֶלֶךְ הִיא אֶרְצִי קְדָמָךְ בְּדַמְקִין בְּעֵינֶיךָ תִּיב:

כִּי-הִנֵּה אֶרְצִי לְפָנֶיךָ. אֲכָל פְּרָעָה אָמַר לוֹ: "הִנֵּה אִשְׁתָּךְ קַח וְלֵךְ", לְפִי שְׁנַתְרָא, שְׁהַמְצָרִים שְׁטוּפִי זְמָה.

(כו) וּלְשָׁרָה אָמַר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךָ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה וְאֵת כָּל וְנִכְחַת:

טו ולשרה אמר הִנֵּה נָתַתִּי אֵלַיךָ כָּסֶף לְאַחִיךָ הִנֵּה הוּא־לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה וְאֵת כָּל וְנִכְחַת: (ענין) חלף דשליחית דברתיך ונחית יתיך וית כל דעמך הלא (על) כל מה דאמרת ואתוכחת:

לך פתחון פה להתנפח ולהראות דברים נפרים הללו, ולשון 'תוכחה' בכל מקום - ברור דברים, וכלע"ז אשפוב"ר, ואונקלוס תרגם בפנים אחרים, ולשון המקרא כן הוא נופל על התרגום: 'הנה הוא לך כסות של כבוד על העינים שלי ששלטו בך, ובכל אשר אתך', ועל כן תרגומו: 'ונחית יתיך וית כל דעמך', ויש מפרשי אגדה, אבל ישוב לשון המקרא פרשתי.

כז"י וּלְשָׁרָה אָמַר • אֲבִימֶלֶךְ לְכַבֹּדָהּ, כְּדִי לַפְּסִיסָה: 'הִנֵּה עָשִׂיתִי לְךָ כְּבוֹד זֶה, נָתַתִּי מָמוֹן לְאַחִיךָ, שְׁאַמְרָתָ עָלָיו: "אָחִי הוּא", הִנֵּה הַמָּמוֹן וְהַכְּבוֹד הֵנָּה לְךָ כְּסוּת עֵינַיִם'. לְכָל אֲשֶׁר אֶתָּה • יָכֹסוּ עֵינֵיהֶם שְׁלֹא יִקְלוּדוּ, שְׁאֵלוּ הַשִּׁבּוּתִיךָ רִיקָנִית, יֵשׁ לָהֶם לֹאמֹר: 'לְאַחֵר שְׁנַתְעַלֵּל בָּהּ הַחֲזִירָה'. עַכְשָׁו, שֶׁהֶצְרַכְתִּי לְבִזְבֹּז מָמוֹן וּלְפִיסָה, יִהְיוּ יוֹדְעִים שֶׁעַל־כִּרְחִי הַשִּׁבּוּתִיךָ וְעַל־יָדִי גַם. וְאֵת כָּל • וְעַם כָּל בְּאֵי הָעוֹלָם. וְנִכְחַת • יִהְיֶה

(כח) וַיִּתְּפַלֵּל אַבְרָהָם אֱלֹהֵהָאֱלֹהִים וַיִּרְפָּא אֱלֹהִים אֶת־אֲבִימֶלֶךְ וְאֶת־אִשְׁתּוֹ וְאִמָּהֶתָּיו וַיֵּלְדוּ:

י וצלי אברהם קדם יי ואסי יי ית אבימלך וית אתמה ואמהמה ואתרנחו:

כז"י וַיֵּלְדוּ • כְּתִרְגוּמוֹ 'וְאֶתְרִנְחוֹ', נִפְתָּחוּ נִקְבֵיהֶם וְהוֹצִיאוּ, וְהִיא לָדָה שְׁלֵהֶם.

(כח) כִּי־עָצַר עֶצֶר יְהוָה בְּעַד כָּל־רַחֲם לְבֵית אֲבִימֶלֶךְ עַל־דְּבַר שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַבְרָהָם:

יח ארי מיוחד אחד יי באפי כל פתח ולדא לבית אבימלך על עיסק שרה אמת אברהם:

כז"י בְּעַד כָּל־רַחֲם • כְּנִגְדֹ כָּל פֶּתַח. עַל־דְּבַר שָׂרָה • עַל־פִּי דְבוּרָה שֶׁל שָׂרָה.

כא (א) וַיְהִי־הָעֶקֶד אֶת־שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר וַיַּעַשׂ יְהוָה לְשָׂרָה כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר:

א ויי דכיר ית שרה כמא די אמר ועבד יי לשרה כמא די מליל:

אמירה והיכן הוא דבור? אמירה: "ויאמר אלהים אבל שרה אשתך וגו'". דבור: "היה דבר ה' אל-אברהם בבית בין הבתרים, ושם נאמר: "לא יירשך זה וגו'", והביא הירוש משרה. ויעש ה' לשרה כאשר דבר • לאברהם.

כז"י וַיְהִי פֶקֶד אֶת־שָׂרָה וְגו' • סִמָּן פְּרָשָׁה זו, לְלַמֵּד, שֶׁכָּל הַמְּבַקֵּשׁ רַחֲמִים עַל חֲבֵרוֹ וְהוּא צָרִיךְ לְאוֹתוֹ דְּבַר, הוּא נֶעֱנֶה תַחֲלָה, שְׁנֵאֵמַר: "וַיִּתְּפַלֵּל וְגו'" וְסָמֵךְ לֵיה: "וַיְהִי פֶקֶד אֶת־שָׂרָה", שֶׁפֶקֶדָה כָּבֹד קִדְּם שְׂרָפָא אֶת אֲבִימֶלֶךְ. פֶּקֶד אֶת שָׂרָה כַּאֲשֶׁר אָמַר • בְּהִרְיוֹן. כַּאֲשֶׁר דִּבֶּר • בְּלִדָּה. וְהִיכֵן הִיא

בעל הטורים

דבר אחר שאמרו: נסתרה עם אבימלך, וכתבת "ואם טהורה היא ונקתה ונורעה ורע". ומה שלא נפקדה אחר סתירת פרעה, לפי שבאן היה משמוש ידים, ולא היה חסר כי אם ביאה. פקד את שרה. בגימטריא: אף כל העקרונות פקדה. תורה ב

וה' - הוא ובית דינו. שלמדו עליה סניגוריא ואמרו: אם לא תתן לה עתה בן, אם בן תאחר את הקץ, שגורת "וענו אתם ארבע מאות שנה" משיהיה לו ורע, והוא בן מאה עתה וצריך שיתחיל מעתה. דבר אחר שאמרו: בגות לוט נתעברו בביאת איסור מאביהן, ושרה לא תתעבר מאברהם!

(טז) ולשרה. ב' במסורה. ולשרה אמר, "ולשרה בן" (לעיל יח יד). שכתוב כאן גבי שרה "הנה הוא לך כסות עינים", רמז שבן שיהיה לשרה יהיה לו כסות עינים, דכתיב (להלן כו א) "ויהי כי זמן יצחק ותכנין עיניו מראת". תורה יז כא (א) וה' פקדה. כל מקום שנאמר

(ב) וַתַּהֲרֵ וַתֵּלֶד שָׁרָה לְאַבְרָהָם בֶּן לְזִקְנֹוֹ לְמוֹעֵד
אֲשֶׁר־דִּבֶּר אֱלֹהִים:

זש"י • למועד אשר-דבר אתו • רבי יודן ורבי חמא.
רבי יודן אומר: מלמד שנולד לו' שריטה, שלא
יאמרו: 'מביתו של אבימלך הוא', רבי חמא אומר:
לו' חדשים. למועד אשר-דבר אתו • דמליל יתיה,

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך לא עמ' 42)

בְּשִׁתְּגִיעַ חֲמָה לְשָׁרִיטָה זוּ בְּשִׁנָּה הָאֲחֵרֶת (רש"י כא, ב)
היתה בדיוק "למועד אשר דבר אתו אלקים", ולשם מה
מפרט זאת הכתוב. לכן מפרש, שיתור זה מלמדנו שהדבר
היה נקר לכל.

(ג) וַיִּקְרָא אַבְרָהָם אֶת־שְׁמֵֽבְנוֹ הַנּוֹלָד־לֹוֹ אֲשֶׁר־
יִלְדֶה־לֹוֹ שָׁרָה יִצְחָק:

(ד) וַיִּמַּל אַבְרָהָם אֶת־יִצְחָק בְּנוֹ בֶּן־שְׁמֹנֶת יָמִים
כָּאֲשֶׁר צִוָּה אֱלֹהִים:

♦ יום חמישי ט"ז מרחשון ♦

(ה) וַאֲבָרָהָם בֶּן־מֵאָה שָׁנָה בַּהּוֹלֵד לוֹ אֶת יִצְחָק בְּנוֹ:
יִצְחָק בְּרָה:

(ו) וַתֹּאמֶר שָׁרָה צִחֶק עָשָׂה לִי אֱלֹהִים כָּל־הַשְּׁמַע
יִצְחָק־לִי:

זש"י • יצחק-לי • ישמח עלי. ומדרש אגדה: הרבה
עקרות נפקדו עמה, הרבה חולים נתרפאו בו

(ז) וַתֹּאמֶר מִי מִלֵּל לְאַבְרָהָם הֵינִיקָה בָנִים שָׁרָה
כִּי־יִלְדֹתִי בֶן לְזִקְנֹוֹ:

זש"י • מי מלל לאברהם • לשון שבח וחיובות, כמו:
(ישעיה מא) "מי פעל ועשה", (שם נ) "מי ברא אלה", ראו
מה הוא ומי הוא (וכמה הוא גדול), שומר הבטחתו,
הקדוש-ברוך-הוא מבטיח ועושה. מלל • שנה
הכתוב ולא אמר 'דבר', גימטריא שלו מאה, כלומר:

(ז) מלל. ב' במסורה בתרי לישני. מי
מלל לאברהם, ואידך: "שמר מה
מלילה, שמר מה מליל" (ישעיה כא, יא).
מדבר במפלת אדם. לומר שבוכות
אברהם יהיה מפלת אדם.
מלל. בגימטריא מאה, לומר: כשהיה
אברהם תורה ח

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כ עמ' 82)

לא התפלאו על כך שאברהם הוליד בגיל זה, שהרי ידעו שהוליד את ישמעאל בגיל שמונים ושש. ורק ליצני הדור, שלא חפשו את האמת, ולצון בעלמא חמדו להם, אמרו "מאבימלך נתעברה שרה".

שהיו אומרות, לא ילדה שרה, אלא אסופי הביאה מן השוק (רש"י כא, ז) יש לשאל, הרי עדין אין כאן הוכחה שזה בנו של אברהם, ואם כן היו יכולות לומר שנתעברה מאבימלך (כפי שאמרו ליצני הדור - רש"י ריש פרשת תולדות), שהרי אברהם היה בן מאה. ויש לומר, שהשרות

חורבא רביא ואתחסיל ועבד אברהם משתיא רבא ביומא דאתחסיל ית יצחק:

(ח) ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משה גדול
ביום הגמל את יצחק:

כ"י • ויגמל • לסוף כ"ד חדש (גיסין עה) • משה גדול • שהיו שם גדולי הדור, שם ועבר ואבימלך (כ"ה).

טוחות שרה ית בר הגר מצריא דילית לאברהם מחיין:

(ט) ויתרא שרה את-בן-הגר המצרית אשר-ילדה
לאברהם מצחק:

רציתה, כמה דתימא: (שמואל ב ב) "קמונו נא הנערים וישחקו לפנינו וגו'".

כ"י • מצחק • לשון עבודת אלילים, כמו שנאמר: (שמות לב) "ויקמו לצחק". דבר אחר: לשון גלוי עריות, כמה דתימא: (לקמן ט) "לצחק ביי". דבר אחר: לשון

יואמרת לאברהם תרף אמתא הדא וית ברה ארי לא ירת בר אמתא הדא עם ברי עם יצחק:

(י) ויתאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת-בנה
כי לא יירש בן-האמה הזאת עם-בני עם יצחק:

זקים וגו', ואמר הלא משחק אני". עם-בני עם-יצחק • (כ"ד) מפיון שהוא בני, אפלו אם אינו הגון כיצחק או הגון כיצחק אפלו אם אינו בני, אין זה כדאי לירש עמו, קל-וחמר "עם-בני עם-יצחק", ששתיקן בו.

כ"י • עם-בני וגו' • מתשובת שרה: "כי לא יירש בן-האמה הזאת עם-בני", אתה למד שהיה מריב עם יצחק על הירשה, ואמר: 'אני בכור ונוטל פי שנים', ויוצאים בשדה ונוטל קשתו ויורה בו חצים, כמה דתימא: (משלי כו) "כמתלהלה היורה

יא ובאיש פתגמא לחדא בעיני אברהם על עיסק ברה:

(יא) וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו:

כ"י • על אודת בנו • (כ"ה) על ששמע שיצא לתרבות רעה. ופשוטו: על שאומרת לו לשלחו.

יב ואמר יי לאברהם לא יבאש בעיניך על עולימא ועל אמתך כל די תימר לך שרה קבל מנה ארי כיצחק יתקרון לך בנין:

(יב) ויאמר אלהים אל-אברהם אל-ירע בעיניך על-הנער ועל-אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה כי ביצחק יקרא לך זרע:

כ"י • שמע בקלה • (בקול רוח הקדש שבה). למדנו, שהיה אברהם טפל לשרה בבניאות.

יג ואף ית בר אמתא לעם אשונה ארי בנה הוא:

(יג) וגם את-בן-האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא:

בעל הטורים

בנה, ואז תגרש הליץ. ובשכיל שגרשה שרה להגר מביתה, נענשה ונשתעבדו בנייה והוצרכו להתגרש משם. תורה יא

(י) גרש. ג' במסורה. "גרש האמה", "גרש לץ" (משלי כב, ט), "כלה גרש יגרש" (שמות יא, א). גרש את האמה הזאת ואת

(ט) מצחק. בגימטריא: לחרג. וזהו שאמרו רבותינו ו"ל (בראשית רבה נג, טו) שהיה יורה בו חץ כדי להרגו. תורה י

(יד) וַיִּשְׁכַּם אַבְרָהָם׀ בַּבֶּקֶר וַיִּקַּח לֶחֶם וַחֲמַת מַיִם וַיִּתֵּן אֶל־הָגֵר שָׁם עַל־שִׁכְמָהּ וְאֶת־הַיֶּלֶד וַיִּשְׁלַחַהּ וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע בַּמִּדְבָּר בְּאֵר שָׁבַע׃

יד וַאֲקָדִים אַבְרָהָם בַּצֶּפְרָא וְנָסִיב לַחֲמָא וְרָקֶבָא דְמֵיָא וַיֵּהֵב לְהָגֵר שְׂוִי עַל כְּתֻפָּהּ וַיֵּת רַבִּיָּא וְשִׁלְחָהּ וְאֶזְלָת וְתַעַת בַּמִּדְבָּרָא (י"י בַּמִּדְבָּר) בְּאֵר שָׁבַע׃

כ"י לָחֶם וַחֲמַת מַיִם • וְלֹא כֶסֶף וְזָהָב, לְפִי שְׁהִיָּה שׁוֹנָאוֹ עַל שְׂעִיצָא לְתַרְבוּת רָעָה. וְאֶת־הַיֶּלֶד • אֵף הַיֶּלֶד שָׁם עַל שִׁכְמָהּ, שְׁהַכְנִיסָה בּוֹ שָׂרָה עֵינֵי רָעָה,

וַאֲחֻזָּתוֹ חֲמָה וְלֹא יָכוֹל לֵילֵךְ בְּרַגְלָיו (בראשית רבה). וַתֵּלֶךְ וַתִּתַּע • חֲזָרָה לְגִלּוּלֵי בֵּית אָבִיהָ (ב"ר).

טו וְשָׁלִימוֹ מֵיָא מִן רָקֶבָא וְרַמַּת יֵת רַבִּיָּא תַחַת חַד מִן אֵילָנָיָא׃

(טו) וַיִּכְלוּ הַמַּיִם מִן־הַחֲמַת וַתִּשְׁלַךְ אֶת־הַיֶּלֶד תַּחַת אֶחָד הַשִּׁיחִים׃

כ"י וַיִּכְלוּ הַמַּיִם • לְפִי שְׁדִרְךָ חוֹלִים לַשְּׁתוֹת הִרְבָּה.

טז וַתֵּלֶךְ וַתָּשֶׁב לָהּ מִנְּגַד הַרְחֵק בַּמַּטְחֹי קֶשֶׁת כִּי אִמְרָה אֶל־אַרְאָה בְּמוֹת הַיֶּלֶד וַתָּשֶׁב מִנְּגַד וַתִּשָּׂא אֶת־קִלְעָהּ וַתִּבְדֹּךְ׃

טז וְאֶזְלָת וַיִּתִּיבַת לָהּ מִקְבֵּל אַרְחִיקַת (י"י אַרְחִיק) כְּמִיגַר קֶשֶׁתָא אַרִי אִמְרַת לֹא אֲחֻזִּי בְּמוֹתָא דְרַבִּיָּא וַיִּתִּיבַת מִקְבֵּל וְאִרְמַת יֵת קִלְעָהּ וַיִּבְדֹּךְ׃

כ"י מִנְּגַד • מִרְחוֹק (ב"ר). כַּמַּטְחֹי קֶשֶׁת • כְּשִׁתִּי טִיחֹת, וְהוּא לְשׁוֹן יְרִית חֵץ. בַּלְשׁוֹן מִשְׁנָה: 'שְׁהִטִּיחַ בְּאַשְׁתּוֹ', עַל שֵׁם שְׁהִזְרַע יוֹרָה כְּחֵץ. וְאִם תֹּאמַר: הִיָּה לוֹ לְכַתֵּב: 'כַּמַּטְחִי קֶשֶׁת', מִשְׁפָּט הַיִּי"ו לִכְפֹּס לְכָאן, כְּמוֹ: (שה"ש ב) "בְּחִגּוֹי הַסֵּלַע", מִגְזֵרֹת: (ישעיה יט)

"וְהִיָּתָה אֲדַמַּת יְהוּדָה לְמִצְרַיִם לְחֻגָּא", וּמִגְזֵרֹת: (תהלים קז) "יִחְגּוּ וַיִּנְוְעוּ פֶשַׁכּוֹר", וְכֵן: (שם סה) "קִצְוֵי אֶרֶץ", מִגְזֵרֹת קֶצֶה. וַתָּשֶׁב מִנְּגַד • כִּיֹּן שְׁקָרָב לְמוֹת הוֹסִיפָה לְהַתְרַחֵק.

יז וַיִּשְׁמַע אֱלֹהִים אֶת־קוֹל הַנֶּעֱר וַיִּקְרָא מִלֵּאךְ אֱלֹהִים׀ אֶל־הָגֵר מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר לָהּ מַה־לָּךְ הֲגֵר אֶל־תִּירָאִי כִּי־שָׁמַע אֱלֹהִים אֶל־קוֹל הַנֶּעֱר בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם׃

יז וַיִּשְׁמִיעַ קָדָם יי יֵת קִלְעָה דְרַבִּיָּא וַיִּקְרָא מִלֵּאכָא דַּיִי לְהָגֵר מִן שָׁמַיָא וַיֹּאמֶר לָהּ מַה לָּךְ הָגֵר לֹא תִדְחִלִי אַרִי שְׁמִיעַ קָדָם יי יֵת קִלְעָה דְרַבִּיָּא בְּאִתֵּר דְּהוּא תִמָּן׃

כ"י אֶת־קוֹל הַנֶּעֱר • מִכָּאן שְׂפִיפָה תְּפִלַּת הַחוּלָה מִתְּפִלַּת אַחֲרִים עָלָיו, וְהִיא קוּדְמַת לְהַתְקַבֵּל (ב"ר). בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם • (ר"ה טז) לְפִי מַעֲשִׂים שֶׁהוּא עוֹשֶׂה עֲכָשׁוֹ הוּא נִדּוֹן, וְלֹא לְפִי מַה שֶׁהוּא עֲתִיד לַעֲשׂוֹת. לְפִי שֶׁהָיוּ מִלֵּאכֵי הַשָּׂרָת מְקַטְרָגִים וְאוֹמְרִים: 'רַבּוֹנוֹ שֶׁל עוֹלָם, מִי שְׁעֲתִיד וְרָעוֹ לְהַמִּית בְּנֵיךְ בַּצֶּמָּא, אֵתָּה מַעֲלָה לוֹ בְּאֵר? וְהוּא מְשִׁיבֵם: 'עֲכָשׁוֹ, מַה הוּא, צְדִיק אוֹ רָשָׁע? אֲמָרוּ לוֹ: 'צְדִיק'. אָמַר לָהֶם: 'לְפִי מַעֲשָׂיו שֶׁל עֲכָשׁוֹ אֲנִי דָנוֹ, וְזֵהוּ: "בְּאֶשֶׁר הוּא־שָׁם". וְהִכֵּן הַמִּית אֶת יִשְׂרָאֵל בַּצֶּמָּא? כְּשֶׁהִגֵּלְם נְבוּכַדְנֶאצַּר,

שָׁנְאָמַר: (ישעיה כא) "מִשָּׂא בְּעָרֵב וָגוֹ' לְקִרְאָת צִמָּא הֲתִיו מַיִם וָגוֹ'", כְּשֶׁהָיוּ מוֹלִיכִין אוֹתָם אֶצֶל עַרְבֵיִים, הָיוּ יִשְׂרָאֵל אוֹמְרִים לְשַׁבָּאִים: 'בְּבִקְשָׁה מִכֶּם, הוֹלִיכּוֹנוּ אֶצֶל בְּנֵי דוֹדֵינוּ יִשְׁמַעְאֵל, וַיִּרְחַמוּ עָלֵינוּ', שָׁנְאָמַר: (שם כה) "אַרְחוֹת דְּדָנִים", אֵל תִּקְרִי דְדָנִים, אֵלֹא דוֹדִים. וְאֵלּוֹ יוֹצְאִים לְקִרְאָתָם וּמְבִיאִין לָהֶם בֶּשֶׂר וְדָג מְלוּחַ וְנֹאדוֹת נְפוּחִים. כְּסִבּוּרִים יִשְׂרָאֵל, שֶׁהֵם מִלֵּאִים מַיִם, וְכִשְׁמַכְנִיסוֹ לְתוֹךְ פִּיו וּפּוֹתַחוֹ, הָרוּחַ נִכְנָסֶת בְּגוּפוֹ וְיָמָת.

(יח) קוֹמִי שְׂאֵי אֶת־הַנֶּעֱר וְהַחֲזִיקִי אֶת־יָדָךְ בּוֹ כִּי־לֹאִי גָדוֹל אֲשִׁימוֹנִי:

יח קומי טולי ית רביא ואתקיפי ית ידך בה ארי לעם סגי אשונה:

(יט) וַיִּפְקַח אֱלֹהִים אֶת־עֵינֶיהָ וַתֵּרָא בְּאֵר מַיִם וַתֵּלֶךְ וַתַּמְלֵא אֶת־הַחֲמַת מַיִם וַתִּשֶׁק אֶת־הַנֶּעֱר:

יט ונגלא יי ית עיניה ונתרא באר מים ותלך ותמלא את החמת מים ותשק את הנער:

(כ) וַיְהִי אֱלֹהִים אֶת־הַנֶּעֱר וַיַּגְדֵּל וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר וַיְהִי רֹבֵה קִשְׁתִּי:

כ והיה אלהים את הנער ויגדל וישב במדבר והיה רבה קשת:

כ"י רבה קשת • יורה חצים בקשת. קשת • על שם האמנות, כמו: חמר, גמל, ציד, לפיכך השי"ן

מדגשת, היה יושב במדבר ומלסטם את העוברים, הוא שגאמר: (לעיל טז) "ידו בכל וגו'".

(כא) וַיֵּשֶׁב בַּמִּדְבָּר פֶּאֶרְן וַתִּקַּח־לּוֹ אִמּוֹ אִשָּׁה מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם:

כא ויתב במדברא פארן ונסיבת לה אמה אתתא מארעא דמצרים:

כ"י מֵאֶרֶץ מִצְרַיִם • ממוקם גדוליה, שגאמר: (סו) "ולא שפחה מצרית וגו'", הינו דאמרי אנשי: זרק חוטרא לאוריא, אעקריה קאי'.

♦ יום שישי י"ז מרחשון ♦

(כב) וַיְהִי בַּעַת הַהוּא וַיֹּאמֶר אַבְימֶלֶךְ וּפִיכֹל שָׂרִי צְבָאוֹ אֶל־אַבְרָהָם לֵאמֹר אֱלֹהִים עִמָּךְ בְּכָל אֲשֶׁר־אַתָּה עֹשֶׂה:

כב והיה בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר רב חילה לאברהם למימר מימרא דיי בסעדך בכל די את עבד:

כ"י אֱלֹהִים עִמָּךְ • לפי שראו שצא משכונת סדם לשלום, ועם המלכים נלחם ונפלו בידו, ונפקדה אשתו לזקניו.

(כג) וַעֲתָה הִשְׁבַּעָה לִּי בִּאלֹהִים הַנָּה אִם־תִּשְׁקֹר לִּי וּלְנִינִי וּלְנִכְדִּי בַּחֲסֹד אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי וְעַם־הָאָרֶץ אֲשֶׁר־נָרְתָה בָּהּ:

כג וקען גים לי במימרא דיי הקא דלא תשקר בי ובברי ובבר ברי קטיבותא די עבדית עמך תעבד עמי ועם ארעא דאתותבתא בה:

כ"י וּלְנִינִי וּלְנִכְדִּי • עד כאן רחמי האב על הבן. בַּחֲסֹד אֲשֶׁר־עָשִׂיתִי עִמָּךְ תַּעֲשֶׂה עִמָּדִי • שאמרתי לך: "הנה ארצי לפניך" (בראשית רבה) •

(כד) וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אֲנֹכִי אֲשַׁבֵּעַ:

כד ואמר אברהם אנא אקים:

(כה) וְהוֹכַח אַבְרָהָם אֶת־אַבְימֶלֶךְ עַל־אֲדוֹת בְּאֵר הַמַּיִם אֲשֶׁר גָּזְלוּ עַבְדִּי אַבְימֶלֶךְ:

כה והוכח אברהם את אבימלך על אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך:

כ"י וְהוֹכַח • נתופח עמו על כך.

(כו) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ לֹא יָדַעְתִּי מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְגַם־אֵתָּה לֹא־הִגַּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי בְלִלְתִּי הַיּוֹם:

(כו) וַיִּקַּח אֲבִרְהָם צֹאן וּבָקָר וַיֵּתֵן לְאַבְיִמֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית:

(כח) וַיֵּצֵב אֲבִרְהָם אֶת־שִׁבְעַת פְּבַשֶׁת הַצֹּאן לְבִדְהָן:

(כט) וַיֹּאמֶר אַבְיִמֶלֶךְ אֶל־אֲבִרְהָם מָה הִנֵּה שִׁבְעַת פְּבַשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְהָנָה:

(ל) וַיֹּאמֶר כִּי אֶת־שִׁבְעַת פְּבַשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תַּהֲיֶיהָ־לִּי לְעֹדָה כִּי חִפְרָתִי אֶת־הַפָּאָר הַזֹּאת:

מ"ט - בַּעֲבוּר תַּהֲיֶיהָ־לִּי • זאת. לְעֹדָה • לשון עדות של נקבה, כמו: "לְעֹדָה הַמַּצְבָּה". כִּי חִפְרָתִי אֶת־הַפָּאָר • מריבים היו עליה רועי אַבְיִמֶלֶךְ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך טו פרשת וירא)

ובדרך של קל-וחומר: אם בימי אברהם, כאשר מדבר בבני נח, ולפני מתן תורה, הביאה דרך זו ל"הפְרַת אוֹתִי בְּרִיתִי",

על־אחת־כמה־וכמה לאחר מתן תורה, וכאשר מדבר על יהודי, שהוא "רוצה להיות מישראל ורוצה הוא לעשות כל המצוות...", וְעֹשֶׂת הַמִּצְוֹת היא לרצונו. ית־על־כן: הפניה והלחץ יגרמו לכך, שזה יהיה רצונו הַגָּלוּי, עד לידי "מצוה גוררת מצוה", והוא יקים את כל המצוות באפן משלם. עבודה זאת של פרסום שמו של הקב"ה בעולם באפן של "הפְרַת אוֹתִי בְּרִיתִי", תחיש במדה כנגד מדה, את קיום ההבטחה "כי מלאה הארץ דעה..." על־ידי ש"יעמוד מלך מבית דוד... וַיִּכְוֶה כָּל יִשְׂרָאֵל לִלְךָ בָּהּ וּלְחֹזֶק בְּדָקָה" של התורה שבכתב והתורה שבעל־פה, בגאולה האמתית והשלימה על־ידי משיח צדקנו.

"מעשה אבות סימן לבנים" - יש לנהוג כַּאֲבִרְהָם אַבִּינוּ ולפרסם אלקות בעולם, כפי שהוא נהג, ואף אִפְּן פעולתו הוא סימן לבנים. אין להסתפק בקירוב יהודים הנמצאים בביתו, אלא צריך לצאת ל"רחוב" ולטפל שם ביהודים ה"עוברים ושבים". בפעילות זו יש להשתדל בכל דרך אפשרית, גם כאשר לשם כך צריך לתת ל"עוברים ושבים" מזון ומשקה. ית־על־כן: אפלו כאשר הדרך להשפעה עליהם היא באמצעות **לחץ** (בדרך התורה, כמובן, ש"דרכי דרכי נעם").

ואם יבוא הטוען ויטען: מהי התועלת בכך? האדם שלחצו עליו לברך, לקרא קריאת שמע, להתפלל - עושה זאת ללא רצון, ללא חשק. האחר מניח תפלין בפעם הזאת, כדי ל"התפטר" מן הלחץ, אף אין לדעת מה יהיה מחר. על כך מסיפור לנו **בתורה** - מלשון הוראה - בסיפור הנ"ל,

(לא) **עַל־כֵּן קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שֶׁבַע כִּי שֵׁם נִשְׁבְּעוּ שָׁנִיָּהִם:**
לא על כן קרא לאתר הא הוא באר שבע ארי
תמן קימו תרגיהון:

(לב) **וַיִּכְרְתוּ בְרִית בִּבְאֵר שֶׁבַע וַיָּקִים אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכֹל שְׂרָצָבָא וַיָּשְׁבוּ אֶל־אֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים:**
לב ויגזרו קים בבאר שבע וקם אבימלך
ופיכל רב חילה ותבו לארע פלשתאי:

(לג) **וַיִּטַּע אִשָּׁל בִּבְאֵר שֶׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עוֹלָם:**
לג וינציב נציבא (נ"י אילנא) בבאר שבע וצלי
תמן בשמא דני אלהא דעלמא:

הקדוש-ברוך-הוא, אלה לכל העולם. לאחר שאוכלים ושותים, אמר להם: 'ברכו למי שאכלתם משלו, סבורים אתם שמשלי אכלתם, משל מי שאמר והיה העולם, אכלתם' (סוטה ט').

כ"י אשל • רב ושמואל, חד אמר: 'פרדס להביא ממנו פרות לאורחים בסעדה', וחד אמר: 'פנדק לאכסניא, ובו כל מיני פרות', ומצינו לשון נטיעה באהלים, שנאמר: (דניאל יא) "וַיִּטַּע אֱהֱלִי אֶפְדְּנִי". ויקרא-שם וגו' • על-ידי אותו אשל נקרא שמו של

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקוטי-שיחות כרך טו, עמוד 122 ואילך – מתוך 'לקראת שבת')

התועלת בבירה שעל-ידי כפיה

ויש לומר הבאור בזה:
כל אדם, אפילו בן נח, ביכלתו להגיע להפכה ש"יש בעל הבית לבירה זו", ולכן התעסק אברהם אבינו לפרסם את אלקותיו יתברך "בפה כל עובר ושב".
אף כשראה אנשים שאינם מבינים את זה, ואין הם באים להפכה זו מעצמם, הבין אברהם שגסותם וקמרייתם גדולה מאד, ולכן אין הם יכולים להגיע להפכה זו.
ולכן תבע מהם אברהם סכום גדול, ועל-ידיה פעל בטוש ושבירה בגסותם וקמרייתם, וכדאיתא בזהר הקדוש (חלק ג קסח, א. הובא בתניא ריש פרק כט) "אעא דלא סליק ביה נהורא מבטשין ליה, גופא דלא סליק ביה נהורא כו' מבטשין ליה", ואז הגיעו כבר מעצמם להפכה ש"יש בעליהבית לבירה זו".

ויקרא-שם בשם יהוה אל עולם: (כא, לג)

אל תקרי ויקרא אלא ויקריא, מלמד שהקריא אברהם אבינו לשמו של הקב"ה בפה כל עובר ושב. כיצד, לאחר שאכלו ושתו, עמדו לברכו. אמר להם, וכי משלי אכלתם? משל אלקי עולם אכלתם, הודו ושבחו וברכו למי שאמר והיה העולם (סוטה י, סוף עמוד א ואילך)
במדרש (בראשית רבה פרשה מט, ד) מובא, שאילו שלא רצו לברך את הקב"ה, תבע מהם אברהם סכום גדול על מה שאכלו ושתו, ומכיון שלא רצו לשלם, נתרצו לומר "ברוך אל עולם שאכלנו משלו".
ולכאורה תמוה מאד, מה תועלת מצא אברהם להכריח אנשים להגיד "ברוך אל עולם כו'", דאם לא רצו להגיד את זה מרצונם הטוב, מה תועלת יש להגיד דברים אלו רק מן השפה ולחוץ, מצד ההכרח?

(לד) **וַיִּגַּר אֲבִרְהָם בְּאֶרֶץ פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים:**
לד ואתותב אברהם בארע פלשתאי יומין
סגיאין:

משם אברהם" מפני בוששה של לוט, ובא לארץ פלשתים, וכן צ"ט שנה היה, שהרי בשלישי למילתו באו אצלו המלאכים, הרי כ"ה שנה, וכאן כתיב: "ימים רבים", מרבים על הראשונים. ולא בא הכתוב לסתם, אלא לפרש, ואם היו מרבים עליהם שתי שנים, או יותר, היה מפרשם, ועל-כרחך אינם יתרים יותר משנה, הרי כ"ו שנה, מיד יצא משם וחזר לחברון, ואותה שנה קדמה לפני עקדתו של יצחק שתיים עשרה שנים, כך שנויה ב'סדר עולם'.

• (כ"ד)

כ"י ימים רבים • מרבים על של חברון, בחברון עשה כ"ה שנה, וכאן כ"ו, שהרי בן ע"ה שנה היה בצאתו מתרן, אותה שנה: "ויבא וישב בארץ ממצא", שלא מצינו קדם לכן שנתישב אלא שם, שפכל מקומותיו היה פאורח, חונה ונוסע והולך, שנאמר: "ויעבר אברהם", "ויעתק משם", "ויהי רעב... ויגר אברהם מצרימה", ובמצרים לא עשה אלא שלשה חדשים, שהרי שלחו פרעה. מיד: "וילך למסעיו" עד "ויבא וישב בארץ ממצא אשר בחברון", שם ישב עד שנהפכה סדום, מיד: "ויסע

♦ שבת קודש י"ח מרחשון ♦

א ויהי בטר פתגמיא האלין ויי נסי ית
אברהם ואמר לה אברהם ואמר הא אנא:

כב (א) ויהי אחר הדברים האלה והאלהים נסה
את־אברהם ויאמר אליו אברהם ויאמר הגני:

ויש אומרים: 'אחר דבריו של ישמעאל, שהיה מתפאר
על יצחק שמל בן י"ג שנה, ולא מזה, אומר לו יצחק:
'באבר אחד אתה מנאני, אלו אומר לי הקדוש־ברוך־
הוא: 'זבח עצמך לפני', לא הייתי מעפב'. הגני כף
היא עניתם של חסידים, לשון ענוה הוא ולשון זמון.

כ"א אחר הדברים האלה • יש מרבותינו אומרים:
(סנהדרין פט) 'אחר דבריו של שטן, שהיה מקטרג ואומר:
מכל סעדה שעשה אברהם לא הקריב לפניך פר אחד,
או איל אחד. אומר לו: 'כלום עשה אלא בשביל בנו,
אלו הייתי אומר לו: זבח אותו לפני, לא היה מעפב'.

ב ואמר קח־נא את־בנך את־יחידך אשר־אהבת
את־יצחק ולך־לך אל־ארץ המוריה והעלהו שם
לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:

(ב) ויאמר קח־נא את־בנך את־יחידך אשר־אהבת
את־יצחק ולך־לך אל־ארץ המוריה והעלהו שם
לעלה על אחד ההרים אשר אמר אליך:

ורבותינו זכרונם־לברכה פשו, על שם שמשם
הוראה יוצאה לישראל. ואונקלוס תרגמו על שם
עבודת הקטרת, שיש בו מור, נרד וישאר בשמים.
והעלהו • לא אומר לו 'שחטהו', לפי שלא היה חפץ
הקדוש־ברוך־הוא לשחטו, אלא להעלהו להר
לעשותו עלה, ומשהעלהו, אומר לו: הורידהו. אחד
ההרים • הקדוש־ברוך־הוא מתהא הצדיקים (ספרים
אחרים: משהא לצדיקים), ואחר־כך מגלה להם, וכל זה כדי
להרבות שכרן, וכן: (לעיל יב) "אל הארץ אשר אראך",
וכן ביונה: (ינה ג) "וקרא אליה את הקריאה".

כ"א קח־נא • אין 'נא', אלא לשון בקשה, אומר לו:
'בבקשה ממך, עמד לי בזה הנסיון, שלא יאמרו:
הראשונות לא היה בהן ממש' (סנהדרין פט). את־בנך •
אמר לו: 'שני בנים יש לי', אומר לו: "את־יחידך".
אמר לו: 'זה יחיד לאמו, וזה יחיד לאמו', אומר לו:
"אשר־אהבת". אומר לו: 'שניהם אני אוהב', אומר
לו: "את יצחק". ולמה לא גלה לו מתחלה? שלא
לערבבו פתאם, ותזוז דעתו עליו ותטרוף, וכדי לחבב
עליו את המצוה וליתן לו שכר על כל דבור ודבור.
ארץ המוריה • ירושלים, וכן בדברי ה"מים (ב ג):
"לבנות את בית ה' בירושלים, בזה המוריה".

ג וישכם אברהם בפקר ויחבש את־חמורו ויקח
את־שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי
עלה ויקם וילך אל־המקום אשר־אמר־לו האלהים:

(ג) וישכם אברהם בפקר ויחבש את־חמורו ויקח
את־שני נעריו אתו ואת יצחק בנו ויבקע עצי
עלה ויקם וילך אל־המקום אשר־אמר־לו האלהים:

ש"אם יצטרף האחד לנקביו ויתרחק, יהיה השני עמו.
ויבקע • תרגומו: וצלח, כמו: (שמואל ב יח) "ויצלחו
היורדן", לשון בקוע, סינדר"א בלע"ז.

כ"א וישכם • נזכרו למצוה (פסחים ד). ויחבש • הוא
בעצמו ולא צוה לאחד מעבדיו, שהאבה מקלקלת
את השורה. את־שני נעריו • (ב"ר) 'ישמעאל ואליעזר,
שאין אדם חשוב רשאי לצאת לדרך בלא ב' אנשים,

ד ביום השלישי וישא אברהם את־עיניו וירא
את־המקום מרחק:

(ד) ביום השלישי וישא אברהם את־עיניו וירא
את־המקום מרחק:

בעל הטורים

"מרחיק", שהשטן היה מרחיק המקום
מלפניהם. תורה ה

(ד) את המקום • בגימטריא: זה
מרחק. חסר פתיב, קרי ביה:

כב (ב) אל ארץ המוריה • בגימטריא:
בירושלים. תורה ג

כ"י • ביום השלישי • למה אחר מלהראותו מיד, ואלו היה לו שהות להמליך אל לבו, לא היה עושה'.
כדי שלא יאמרו: 'הקמו וערבבו פתאם וטרף דעתו, וירא את המקום' • ראה ענן קשור על ההר.

(ה) ויאמר אברהם אל-נערו שבו-לכם פה עם החמור ואני והנער נלכה עד-פה ונשתחוה ונשובה אליכם:
הואמר אברהם לעולימוהי אורכו לכו הקא עם חמרא ואנא ועולימא נתמטי עד פא ונסגוד ונתוב לוֹתְכוֹן:

כ"י • עד-פה • כלומר דרך מועט, למקום אשר לפנינו. ומדרש אגדה: 'אראה היכן הוא מה שאמר לי המקום: "כה יהיה ורעד"'. ונשובה • נתנבא שישבו שניהם.

(ו) ויקח אברהם את-עצי העלה וישל על-יזחק בנו ויקח בידו את-האש ואת-המאכלת וילכו שניהם יחדו:
והנסיב אברהם ית אעי דעלתא ושוי על יזחק ברה ונסיב בידה ית אשתא וית סבינא ואזלו תרויהון בתרא (נ"י פחדא):

כ"י • המאכלת • ספין, על שם שאוכלת את הבשר, כמה דתימא: (דברים לב) "ותרבי תאכל בשר", ושמכשרת בשר לאכילה. דבר אחר: זאת נקראת 'מאכלת', על שם שישאאל אוכלים מתן שכרה.

(ז) ויאמר יצחק אל-אברהם אביו ויאמר אבי ויאמר הנני בני ויאמר הנה האש והעצים ואיה השעה לעלה:
והואמר יצחק לאברהם אביו ויאמר אבא ואמר הא אנא ברי ואמר הא אשתא ואעניא ואן אימרא לעלתא:

(ח) ויאמר אברהם אלהים יראה-לו השעה לעלה בני וילכו שניהם יחדו:
הואמר אברהם קדם יי גלי לה אימרא לעלתא ברי ואזלו תרויהון פחדא:

כ"י • יראה-לו השעה • כלומר: יראה ויבחר לו השעה, ואם אין שעה, "לעלה בני". ואף-על-פי שהבין יצחק שהוא הולך להשחט: "וילכו שניהם יחדו", בלב שנה.

(ט) ויבאו אל-המקום אשר אמר-לו האלהים ויבן שם אברהם את-המזבח ויערד את-העצים ויעקד את-יצחק בנו וישם אתו על-המזבח ממעל לעצים:
ט ואנתו לאתרא די אמר לה יי ויבנא תמן אברהם ית מדבחא וסדר ית אעניא ועקד ית יצחק ברה ושוי יתה על מדבחא עיל מן אעניא:

כ"י • ויעקד • (שבת נד) ידיו ורגליו מאחוריו, הידים והרגלים ביחד היא עקדה, והוא לשון "עקדים", שהיו קרסליהם לבנים, מקום שעוקדין אותן בו, היה נפר.

בעל הטורים

(ה) ונשובה. ו' במסורה. ו'נשתחוה ונשובה", "נתנה ראש ונשובה" (במדרש יד, ד), "לכה ונשובה" (שמואל א' ט, ח), "נחפשה דרכינו ונקרה ונשובה" (איכה ג, מ), "השיבנו ה' אליך ונשובה" (שם ה, כא), "לכו ונשובה אל ה'" (דושע ה, א).
בנכות אברהם שאמר "נשתחוה ונשובה" וכו' ושראל לעשות תשובה, והיינו "לכה ונשובה", "נחפשה דרכינו ונקרה ונשובה", "השיבנו ה' אליך ונשובה", "נתנה ראש ונשובה". וקשינו, "השיבנו ה' אליך ונשובה" - הכל בנכות אברהם. תורה ו

(י) וַיִּשְׁלַח אַבְרָהָם אֶת־יְדֹ וַיִּקַּח אֶת־הַמַּאכְלָת לְשַׁחַט אֶת־בְּנוֹ:

(יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאד יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אַבְרָהָם אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הִנְנִי:

וְאַבְרָהָם אַבְרָהָם. לְשׁוֹן חֶבֶד הוּא, שְׂכּוּפֵל אֶת שְׁמוֹ.

(יב) וַיֹּאמֶר אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַנֶּעֱר וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי כִּי־יִירָא אֱלֹהִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכֶּתָּ אֶת־בְּנֶךָ אֶת־יְחִידְךָ מִמֶּנִּי:

וְאַבְרָהָם אַבְרָהָם. לְשַׁחַט, אָמַר לוֹ: 'אִם כֵּן לַחֲנָם בָּאתִי לִכְאֵן, אֶעֱשֶׂה בּוֹ חֶבְלָה וְאוֹצִיא מִמֶּנּוּ מֵעֵט דָּם', אָמַר לוֹ: "אֶל־תַּעַשׂ לוֹ מֵאוֹמָה", אֵל תַּעַשׂ בּוֹ מוֹם. כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי • אָמַר רַבִּי אֲבָא: אָמַר לוֹ אַבְרָהָם: 'אִפְרָשׁ לִפְנֶיךָ אֶת שִׁיחָתִי: אֶתְמַל, אֶמְרָת לִי: "כִּי בִי־צַחַק יִקְרָא לְךָ זֶרַע", וְחִזְרָת וְאֶמְרָת: "קַח־נָא אֶת־בְּנֶךָ". עַכְשָׁו, אֶתָּה אוֹמֵר לִי: "אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ

~ נקודות משיחות קודש ~ (משיחת ש"פ וירא, ט"ז מרחשון ה'תשמ"ח)

וְעַל זֶה הָשִׁיב לוֹ הַקֶּבֶד"ה, "לֹא אֲחַלֵּל בְּרִיתִי וּמוֹצָא שְׁפָתִי לֹא אֲשַׁנֶּה, כְּשֶׁאֲמַרְתִּי לְךָ קַח, מוֹצָא שְׁפָתִי לֹא אֲשַׁנֶּה, לֹא אֲמַרְתִּי לְךָ שְׁחַטְהוּ, אֲלֵא הַעֲלֵהוּ, אֲסַקְתִּיהָ אֲחִיתִּיהָ, (וְטַעַם הַדָּבָר) כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי, מַעֲתָה יֵשׁ לִי מִה לְהָשִׁיב לְשִׁטָּן וְלֵאמֹת הַתְּמָהִים מִה הִיא חֲבָתִי אֲצִלְךָ, יֵשׁ לִי פֶתַח וְכֵן פֶּתַח וְכֵן עַכְשָׁו שְׂרׁוּאִים כִּי יִרָא אֱלֹקִים אֶתָּה", כְּלוֹמַר, לֹא הִיָּה זֶה אֲלֵא נִסְיוֹן לְהַרְאוֹת לְכָל "כִּי יִרָא אֱלֹקִים אֶתָּה", מִפְּנֵין שֶׁ"לֹא חֲשַׁכֶּתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי".

לִיָּתֵר בְּאוֹר: לְכַאוֹרָה, גַּם אִם אֵינוּ מִבִּין אֶת הַנְּהִגְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה, "אֶתְמוּל אֶמְרָת לִי כו' וְחִזְרָת וְאֶמְרָת כו' עַכְשָׁו אֶתָּה אָמַר לִי כו'" - הִיָּה לוֹ לְשִׁמּוֹחַ שֶׁיִּצְחַק נִשְׂאֵר בְּחַיִּים, וְלִהְיוֹת לְהוֹרִידוֹ מֵעַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ כו', מִבְּלִי לִשְׁאֵל שְׁאֵלוֹת מִיּוֹתֵרוֹת!?

אֲלֵא, שֶׁאַבְרָהָם לֹא הִיָּה יָכֹל לַעֲבֹר לְסֹדֵר הַיּוֹם מִבְּלִי לִפְרֹשׁ אֶת שִׁיחָתוֹ לִפְנֵי הַקֶּבֶד"ה, כְּשֶׁיֵּשׁ לוֹ שְׁאֵלָה וְקוּשִׁיא עַל הַנְּהִגְתּוֹ שֶׁל הַקֶּבֶד"ה - עֲנִין הַנוֹגֵעַ לְאִמּוּנָה בַּהֲקֶבֶד"ה.

כְּאֶשֶׁר לּוֹמְדִים אֶת הַפֶּסוּק "וַיֹּאמֶר אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מֵאוֹמָה כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי כִּי יִירָא אֱלֹקִים אֶתָּה וְלֹא חֲשַׁכֶּתָּ אֶת בְּנֶךָ אֶת יְחִידְךָ מִמֶּנִּי" - מִתְעוֹרֶרֶת שְׁאֵלָה פְּשׁוּטָה אֲצֵל כּוֹן חֲמֹשׁ לְמַקְרָא:

מִהוּ הַצֶּרֶךְ בְּנִתְיִנַת טַעַם - "כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי גו'" - לְצִיּוּי "אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר וְאֵל תַּעַשׂ לוֹ מֵאוֹמָה", לְכַאוֹרָה, כְּשֶׁשִּׁמְעֵם אַבְרָהָם אֲבִינוּ אֶת הַצִּיּוּי "אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר", בְּוֹדָאִי שֶׁמּוֹחַ בִּיּוֹתֵר שֶׁבָּנוּ יְחִידוֹ יִשְׂאֵר בְּחַיִּים, וּמִהוּ הַצֶּרֶךְ בְּנִתְיִנַת טַעַם "כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי וְגו'!?"

וְעַל־פְּרָחֶךָ צָרִיךְ לוֹמַר שֶׁהִיָּה אֵיזָה עֲנִין בִּינְתִים (לְאַחֲרֵי הַצִּיּוּי "אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר"), שֶׁעַל זֶה בָּא הַמַּעֲשֶׂה "כִּי עֵתָה יֵדְעֵתִי וְגו'".

וְלָכֵן מִפְּרֹשׁ רַשִׁי שֶׁבִּנְתִים הִיָּתָה שִׁיחָתוֹ שֶׁל אַבְרָהָם לְהַקֶּבֶד"ה, שִׁיחָה שְׁלִימָה כו', "אָמַר לוֹ אַבְרָהָם (לְהַקֶּבֶד"ה) אִפְרָשׁ לִפְנֵיךָ אֶת שִׁיחָתִי", וְתָכַן דְּבָרָיו, "אֶתְמוּל אֶמְרָת לִי כִי בִי־צַחַק יִקְרָא לְךָ זֶרַע, וְחִזְרָת וְאֶמְרָת קַח נָא אֶת בְּנֶךָ, עַכְשָׁו אֶתָּה אָמַר לִי אֵל תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל הַנֶּעֱר!?"

בעל הטורים

(י) לְשַׁחַט. ב' בְּמִסְוֶרָה. "לְשַׁחַט אֶת בְּנוֹ", "לְשַׁחַטוֹ אֱלִיָּהוּ הַעֲזֹלָה" בְּפֶרֶשֶׁת יִחְזְקֵאל (מ, לו) גְּבִי קֶרְבָּנוֹת. שְׁאֵנו לּוֹמְדִין עֲנִין הַקֶּרְבָּנוֹת מֵאַבְרָהָם, כְּדֶאֱמַרִּין (תְּמִיד לֹא, ב) כּוֹפְתִין הִיוּ הַתְּמִיד יָד וְרֶגֶל כְּעֻקְדֵת יִצְחָק בֶּן אַבְרָהָם. תוֹרָה יֹא

(יא) וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאד ה' מִן הַשָּׁמַיִם. סוֹפִי תִיבּוֹת בְּגִמְטְרִיא: מִיכָאֵל הִיָּה. תוֹרָה יב

והגע עצמך:

כל נסיון העקידה לא היה אלא כדי להוכיח ולהראות לכל העמים את גדל ותקף האמונה דאברהם אבינו בהקב"ה, ואף יתכן שבסופו של דבר ישאר אברהם אבינו עם שאלה וקושיא (הפך ענין האמונה) על הנהגתו של הקב"ה - הפך

תכלית ומטרת נסיון העקידה!?

ולכן, לא היה אברהם אבינו יכול להחריש, אלא אמר להקב"ה "אפרש לפניך את שיחתי כו", עד שהשיב לו הקב"ה שאין כאן שום שינוי, "מוצא שפתי לא אשנה וכו".

(יג) וַיֵּשָׂא אֲבִרְהָם אֶת־עֵינָיו וַיֵּרָא וַהֲגֵה־אֵילָנָא נֶאֱחָז בִּסְבָּךְ בְּקִרְנָיו וַיִּלְךָ אֲבִרְהָם וַיִּקַּח אֶת־הָאֵילָנָא וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנוֹ:

יג וַיִּזְקַף אֲבִרְהָם יָת עֵינֹהֵי בְּתַר אֵלִין וַחֲזָא וְהָא דְכָרָא בְּתַר אַחִיד בְּאֵילָנָא בְּקִרְנֹהֵי וְאִזֵּל אֲבִרְהָם וַיִּנְסִיב יָת דְּכָרָא וְאַסְקָה לְעֵלְתָא חֲלָף בְּרָה:

והשטן סובכו ומערבכו באילנות. תחת בנו • מאחר שכתוב "ויעלהו לעלה", לא חסר המקרא כלום, מהו "תחת בנו"? על כל עבודה שעשה ממנו, היה מתפלל ואומר: 'יהי רצון, שתהא זו כאלו היא עשויה בבני, כאלו בני שחוט, כאלו דמו זרוק, כאלו בני מפשט, כאלו הוא נקטר ונעשה דשן'.

כ"י א וַהֲגֵה־אֵילָנָא • מוכן היה לכך מששת ימי בראשית. אחר. אחרי שאמר לו המלאך: "אל תשלח ידך", ראהו כשהוא נאחז, והוא שמתרגמין: וזקף אברהם ית עינוהי בתר אלין (ספרים אחרים: ולפי האגדה: אחר כל דברי המלאך והשכינה ואחר טענותיו של אברהם, בסבך • אילן. בקרניו • שהיה רץ אצל אברהם,

(יד) וַיִּקְרָא אֲבִרְהָם שְׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה • אֲשֶׁר יֹאמַר הַיּוֹם בְּהַר יְהוָה יִרְאָה:

יד וּפְלַח וַצְלִי אֲבִרְהָם תַּמָּן בְּאַתְרָא הַהוּא וְאָמַר קָדָם יי הָכָא יְהוֹן פְּלַחֵן דְּרָאָא בְּכֹן יתאַמר בְּיוֹמָא הַדִּין פְּטוּרָא הַדִּין אֲבִרְהָם קָדָם יי פְּלַח:

הזה, אומרים: 'עד היום הזה', על היום שעומדים בו. ומדרש אגדה: ה' יראה עקדה זו לסלח לישראל בכל שנה ולהצילם מן הפרענות, כדי שיאמר היום הזה בכל הדורות הבאים "בהר ה' יראה", אפרו של יצחק צבור ועומד לכפרה.

כ"י א ה' יִרְאָה • פשוטו כתרגומו: ה' יבחר ויראה לו את המקום הזה להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות. אשר יאמר היום • שיאמרו לימי הדורות עליו: "בהר זה יראה" הקדוש-ברוך-הוא לעמו. היום • הימים העתידין, כמו: "עד היום הזה" שבכל המקרא, שכל הדורות הבאים הקוראים את המקרא

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך 2 עמ' 73)

בקדשת עולה על-ידי שנעקד על המזבח. הקרבת קרבנות (פועל) - שיכת לאברהם, שעשה מעשה ועקד את בנו יחידו על המזבח.

בהר ה' יראה (כב, יד) להשרות בו שכינתו ולהקריב כאן קרבנות (רש"י) השראת השכינה (נפעל) - שיכת ליצחק, שנתקדש

טו ויקרא מלאכא דיי לאברהם תננות מן שמיא:

(טו) וַיִּקְרָא מַלְאָךְ יְהוָה אֶל־אַבְרָהָם שְׁנִית מִן־הַשָּׁמַיִם:

טו וְאָמַר בְּמִימְרֵי קִמִּית אָמַר יי אַרִי חֲלָף דִּי עֲבַדְתָּא יָת פְּתָגְמָא הַדִּין וְלֹא מַנְעַמָּא יָת בְּרַךְ יָת יַחֲדִיךְ:

(טז) וַיֹּאמֶר בִּי נִשְׁבַּעְתִּי נְאֻם־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חָשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֶךְךָ אֶת־יְחִידְךָ:

בעל הטורים

בנביאים - "לבוא בהר ה'" בישעיהו (ו, כט). "מי יעלה בהר ה'" - בכתובים (תהלים כד, א). כנגד שלש רגלים שעולין להר ה' לרגל: תורה טו

לירושלם ידע. וזהו שנאמר (יחזקאל מט, לה) "ושם העיר מיום ה' שמה". בהר ה'. ג' במסורה, בתורה בנביאים בכתובים. בתורה - "בהר ה' יראה".

(יד) ה' יראה. בפסיק. לומר לך, שקרא שם המקום ה'. וזהו שאמרו חז"ל (בראשית רבה טו, ד) אפילו שם חדש שעתיד הקדוש ברוך הוא לחידש

(יז) כִּי־בָרַךְ אֲבִרְכָךָ וְהִרְבָּה אֲרֻכָּה אֶת־זֶרְעֲךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל־שַׁפַּת הַיָּם וִירַשׁ זֶרְעֲךָ אֶת שְׂעֵר אֵיבָיו:

יט"ז ◀ בָּרַךְ אֲבִרְכָךָ • אַחַת לָאֵב וְאַחַת לְבָן. וְהִרְבָּה אֲרֻכָּה • אַחַת לָאֵב וְאַחַת לְבָן.

(יח) וְהִתְבָּרְכוּ בְּזֶרְעֲךָ כָּל גִּזְיֵי הָאָרֶץ עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי:

(יט) וַיֵּשֶׁב אֲבִרְהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו אֶל־בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבִרְהָם בְּבְאֵר שָׁבַע:

יט"י ◀ וַיֵּשֶׁב אֲבִרְהָם בְּבְאֵר שָׁבַע • לֹא יִשְׁכַּח מִמֶּשֶׁ, שְׁהָרִי בְּחֶבְרוֹן הָיָה יוֹשֵׁב. י"ב שָׁנִים לִפְנֵי עֲקֵדְתוֹ שֶׁל יִצְחָק, יֵצֵא מִבְּאֵר שָׁבַע וְהֵלֵךְ לוֹ לְחֶבְרוֹן, כְּמוֹ שְׁנָאֵמַר:

(כ) וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד לְאַבְרָהָם לֵאמֹר הִנֵּה יָלְדָה מִלְּפָה גַם־הִוא בָּנִים לְנַחֲוֹר אַחִיךָ:

יט"ז ◀ אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה וַיֵּגֶד וְגו' • בְּשׁוּבוֹ מֵהָר הַמּוֹרִיָּה, הָיָה אֲבִרְהָם מְהֻרָּה וְאוֹמֵר: 'אֵלּוֹ הָיָה בְּנִי שְׁחוּט כָּבֵד, הָיָה הוֹלֵךְ בְּלֹא בָנִים, הָיָה לִי לְהַשְׁיִאוֹ אִשָּׁה מִבְּנוֹת עֵנָר, אֲשָׁפֵל וּמִמֶּרְא', בְּשָׁרוֹ הַקָּדוֹשׁ־בְּרוּךְ־הוּא, שְׁנוֹלָדָה רַבָּקָה בֵּת זֻגָּו, וְזֶהוּ "אַחֲרֵי

~ נקודות משיחות קודש ~ (אגרות קדש כרך ב עמ' עח)

אֵף אֵלּוֹ, שְׁמוֹנֶה בָּנִי גְבִירוֹת וְאַרְבָּעָה בָּנִי פִלְגָשׁ (רש"י כב, ט) לִפִּי זֶה "מַעֲבָה" הוּא שֵׁם בֶּן, כְּמוֹכֵן (וְכֵן מִפְּרֵשׁ בְּסֵדֶר הַדּוֹרוֹת). אָבֵל רְגִילִים לִפְרֵשׁ בְּלִמּוּד הַתְּלִמִּידִים שֶׁהוּא שֵׁם בֵּת (וְכֵן הוּא בְּסִפּוּרָנוֹ). וְכִנְרָאָה נִשְׁתַּרְבֵּב הַדְּבָר מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ

(כא) אֶת־עֹיִן בְּכָרוֹ וְאֶת־בְּנוֹ אַחִיו וְאֶת־קְמוּאֵל אִבִּי אָרָם:

(כב) וְאֶת־פֶּשֶׁד וְאֶת־חָזוֹ וְאֶת־פִּלְדָּשׁ וְאֶת־יִדְלָף וְאֶת־בְּתוּאֵל:

(יז) וְהִרְבָּה אֲרֻכָּה אֶת זֶרְעֲךָ. שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים כְּתִיב "זֶרְעֲךָ" בְּפִרְשָׁה, כִּנְגֵד שֵׁלֶשׁ פְּעָמִים "זֶרַע" שְׁנִקְרָאוּ יִשְׂרָאֵל. (ישעיה סא, ט) "זֶרַע בְּרַךְ ה'" בְּגִימַטְרִיָּא זֶרַע אֲבִרְהָם, וְכְתִיב (לֵחָן כד, א) "וַיְהִי בְרַךְ אֶת אֲבִרְהָם בְּכָל". "זֶרַע קָדֵשׁ מִצְבֹּתָהּ" (ישעיה ג, יא) כִּנְגֵד יִצְחָק שֶׁקָּדֵשׁ שְׁמוֹ שֶׁל הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא. "כָּלֶה זֶרַע אֲמַת" (ירמיה ב, כא) כִּנְגֵד יִעֲקֹב שֶׁהָיָה מִשְׁתֵּי שְׁלִימָה, וְהִינֵנוּ דְּכְתִיב (מִיכה ג, ט) "תִּתֵּן אֲמַת לִיעֲקֹב". וְכָחוּל. ב' בְּמִסּוּדָה. "וְכָחוּל אֲשֶׁר עַל שַׁפַּת הַיָּם" (יח) עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקֹלִי. סוֹפֵי תִּיבוֹת: בְּרִית. תּוֹרָה יט

(כג) וּבִתְּוֹאֵל יָלַד אֶת־רִבְקָה שְׁמֹנֶה אֱלֹהִים יִלְדָּה מִלֶּכָּה
לְנַחֲוֹר אָחִי אַבְרָהָם:

נש"י. ובתוואל ילד את רבקה. כל היוחסין הללו לא נכתבו אלא בשביל פסוק זה.

(כד) וּפִילִגְשׁוּ וְשָׁמָּה רְאוּמָה וְתֵלֵד גַּם־הוּא אֶת־טֶבַח
וְאֶת־גַּחֲם וְאֶת־תַּחֲשׁ וְאֶת־מַעֲכָה:

כד ולחנתה ושמה ראומה ותלד גם־הוא את־טבח
ית טבח וית גחם וית תחש וית מעכה:
פ פ פ

פפפ קמ"ז פסוקים. אמנו"ן סימן. חסלת פרשת וירא

ההפטרה לציבור ולשמו"ת לקמן עמודים רנו - רס

אגרות קודש

ב"ה, י"ח מ"ח, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת צעירי אגודת חב"ד באה"ק ת"ו

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

אחרי הדומי הארוכה נתקבל סו"ס מכתבם מט' מ"ח עם המצורפים אליו, ות"ח עכ"פ על כתיבתם עתה, ותקותי אשר להבא יסדרו שלא יהי הפסקים ארוכים כ"כ, אשר זה גופא שידעו שצריכים לכתוב עד"ז יוסיף בהעבודה.

(ב) אף שבכלל נהניתי מהפעולות חדש תשרי, אבל ענין חשוב חסר בהם והוא התנועה של התפשטות והתרחבות שהרי צ"ל מעלין בקדש ולגבי פעולותיהם מאז הנה לא לבד שלא נתגדלו אלא אדרבה. מבין הנני את הטעמים בהם הנזכרים הנרמזים במכתבם ג"כ אבל הרי ידוע פתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר שזהו נוגע למלאך מיכאל הרושם זכיותיהם של ישראל ומלמד זכות עליהם, וכשיש טעם חשוב הרי אין מקום לקובלנא, אבל בהנוגע לעצמנו ידוע פתגם הצמח צדק אנו פעלי דיממא אנו אויף צו מאכען ליכטיק, וכשחסרה הפעולה חסרה ג"כ ההארה מהמאור ולפעמים גם המאור במקום פלוני ופלוני והאריכות לדכוותיהו בודאי אך למותר.

(ג) לפלא שאין מזכירים במכ' אודות הופעת חוברת הבטאון הבאה שכיון שהקודמים עשו רושם טוב בטח ימשיכו בזה בקשר ליומא דפגרא ומועדי חב"ד ובפרט דחדש כסלו, והשי"ת יצליחם.

(ד) כמדומה שכבר עוררתים ע"ד הנחיצות בהתענינות מיוחדת לחדור לחוגי הנוער החרדי (ומובן שחוגי הישיבות עיקר בזה) ואפילו לחוגי הנוער שלע"ע אינם חרדים ובהם הנה אנשי הצבא ג"כ חלק עיקרי ובהתענינות המתאימה ימצאו הדרכים גם לזה.

המחכה לבשו"ט וחיותם בברכת הצלחה בעבודתם בקדש והצלחה מופלגה בדוקא.

שיעורי תהלים לשבוע פרשת וירא

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

ב"ה א' ט"ו סיון, תרפ"ח, ריגא

... בראשית שנת תרפ"ז באתי בבקשה לכללות אנ"ש שי' אשר יקבעו, שבבתי-הכנסת אחר תפילת שחרית בכל מנין מתפללים יאמרו שיעורי תהלים (כמו שנחלק לימי החדש), ולאמר אחר זה קדיש כנהוג. ובקשתי זאת **בתקפה עומדת**, לזכות הרבים, (וראוי ה' לעשות כן בכל בית כנסת, כי איננו ענין פרטי של מפלגת החסידים יחיו בפרט), ובגלל זאת יתברכו ממקור הברכות בכל מילי דמיטב מנפש ועד בשר ...

יום ראשון - י"ב מרחשון מפרק סו עד סוף פרק סח	יום רביעי - ט"ו מרחשון מפרק עז עד סוף פרק עח
יום שני - י"ג מרחשון מפרק סט עד סוף פרק עא	יום חמישי - ט"ז מרחשון מפרק עט עד סוף פרק פב
יום שלישי - י"ד מרחשון מפרק עב עד סוף פרק עו	יום שישי - י"ז מרחשון מפרק פג עד סוף פרק פז
שבת קודש - י"ח מרחשון פרק כ מפרק פח עד סוף פרק פט	

קטע ממכתב כ"ק אדמו"ר מהוריי"צ

[תמוז תרס"ו]

שמעתי מזקני ארץ שבימיהם היה המנהג שכל אחד היה אומר בכל יום את הקאפיטל תהלים לפי שנות חייו. למשל אם מלאו לו כ' שנה ונכנס לשנת הכ"א היה אומר פרק כ"א בתהילים וכן היו אומרים גם את התהילים לפי שנות בניו ובנותיו באמרו שזוהי סגולה שלא ייצאו לתרבות רעה...

יום ראשון י"ב מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 290, כז אהובי אחי... עד עמ' קמו, נס"ו.

אגרת הקדש

כז

מה שכתב ליושבי אה"ק תובכ"א לנחמם בכפלים לתושיה על פטירת הרב הגאון המפורסם איש אלקים קדוש נ"ע פ"ה מהור"ר מנחם מענדל נ"ע.

אהובי אחי ורעי אשר כנפשי כו' ה' עליהם יחיו חיים עד העולם וצאצאיהם אתם זרע אמת ברוכי ה' המה מעתה ועד עולם. אחד"ש כמשפט לאוהבי שמו באתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים והנאנקים ולנחמם בכפליים לתושיה אשר שמעה אזני ותבן לה על מארזי"ל דשבק חיים לכל חי כי צדיק באמונתו יחיה וביראת ה' לחיים וברשפי אש שלהבת אהבתו מחיים לכל בהן חיי רוחו [נ"א ונשמתו] כל ימי חלדו ויהי בהעלות ה' רוחו ונשמתו אליו יאסוף

עליהם, ו"חיים עד העולם" היינו המשכת המקיף בפנימי, וצאצאיהם אתם זרע אמת ברוכי ה' המה מעתה ועד עולם. אחרי דרישת שלומם כמשפט לאוהבי שמו, באתי לדבר על לב נדכאים הנאנחים והנאנקים, – מתוך צער על הסתלקות הצדיק רבי מענדעלע, ולנחמם בכפלים לתושיה, אשר שמעה אזני – מה ששמע רבנו הזקן מאחרים, ותבן לה, על מאמר רז"ל ד"שבק חיים לכל חי" – שהשאיר חיים לכל החיים, כשצדיק מסתלק אומרים עליו שהשאיר חיים לכל החיים, שבפשוט הכוונה היא, שאחרים נשארו בחיים כשהוא עזב את העולם. ברם, לא ברור, לפי זה, הלשון "שבק", שהרי את

החיים של האחרים לא הוא זה שהשאיר להם?! יסביר רבנו הזקן להלן, שלשון חכמינו ז"ל מדויקת, שכן הכוונה היא אכן שהוא השאיר מחייו לאחרים, שהרי מה הם החיים של צדיק – אין הם חיים בשריים, כי אם חיים רוחניים של אמונה, יראת ה' ואהבת ה', בהן כתוב הלשון "חיים", ובשעה שצדיק עוזב את העולם הוא משאיר מאמונתו, יראתו ואהבתו, לכל מקורשיו, שיכולים לקבל יותר מאשר כשנשמתו היתה בגוף, כי "צדיק באמונתו יחיה", – הרי שלגבי אמונה משתמשים בלשון "חיים", וב"יראת ה'" – כתובי: לחיים, – שיראת ה' נותנת חיים, וברשפי אש שלהבת אהבתו – להקדוש ברוך הוא, שזה יותר מאשר מחיים, לכל פהן – להכניס בהם חיי רוחו [נסח אחר: ונשמתו] – שהוא מכניס בהם לא רק רוחו כי אם גם נשמתו, "רוח" יש לה יותר שייכות לתלמידים המקבלים מרוחו, כפי שיאמר רבנו הזקן להלן, אלא כפי המובא ב"לקוטי הגהות" שמן הסתם בכן הרי המועבר אליו כולל גם נשמה, למרות שבתלמיד אחר הרי זה רוח בלבד, כל ימי חלדו, – הוא מכניס את רוחו בענינים של אמונה, יראה ואהבה, ויהי

כז. כפי המציין בהקדמה לאגרת הקדוש זו (סימן כז), כתב רבנו הזקן אגרת זו אל חסידים אחרי הסתלקות רבי מענדעלע מויטבסק (מהורודוק) וזכר צדיק לברכה, בתור "אגרת תנחומים" לנחם את החסידים, וסיים את האגרת בקריאה של התעוררות אל החסידים אודות צדקה בכלל ואודות החזקת משפחת רבי מענדעלע מויטבסק בפרט. באגרת זו מנחם רבנו הזקן את החסידים שקיבלו מהצדיק, גם ברוחניות, בענינים של תורה ועבודה, וגם בגשמיות, על ידי ברכתיו ועצותיו – שצדיק אחרי הסתלקותו נמצא עדיין בעולם זה (והוא מביא מהזוהר, שזה עוד יותר מאשר לפני זה כשהיה בחיים חיותו בעולם זה), וביכולת התלמידים לקבל ממנו ברוחניות בענינים של תורה ועבודה – יותר מאשר לפני הסתלקותו; וכן גם בגשמיות, מגינים הצדיקים על העולם הזה אחרי הסתלקותם יותר מאשר לפני הסתלקותם. מה שכתב – רבנו הזקן ל – חסידים, יושבי ארץ הקדש תבנה ותכונן במהרה בימינו אמן, לנחמם בכפלים לתושיה, על פטירת הרב הגאון והמפורסם איש אלקים קדוש, נר ישראל עמוד הימיני פשיט הקוק, מורנו הרב מנחם מנדל נשמתו צדן.

אהובי אחי ורעי אשר – יקרים לי כנפשי כו', – בהתאם למובא ב"לקוטי הגהות" על "תניא", הכוונה ב"אהובי" – על דרך לשון המדרש⁵ "לא זו מחבבה עד שקראה בתי", כבת החביבה על אביה במיוחד, "אחי" – על דרך "לא זו מחבבה עד שקראת אחותי", אהבה שהיא אחוואית, "ורעיי" – על דרך "לא זו מחבבה עד שקראה אמי", כאהבה של אם, ו"אשר כנפשי" – על דרך "קראה בשמו"⁶ – האהבה כפי שהיא לנפש העצמית, כ"כו" הכוונה יותר מאשר הנפש העצמית, המוסב על יחידה שבנפש, ה' עליהם יחיו, חיים עד העולם, – בהתאם לפירוש האמור ב"לקוטי הגהות" מוסב "ה' עליהם יחיו" על מקיפים –

1. בלוח התיקון מציין כ"ק אדמו"ר שליט"א, שאגרת זו נכתבה לחסידים שבחוץ לארץ, ומ"ש כאן שנכתב "ליושבי אה"ק תובכ"א" הוא ט"ס "כיון שבסוף אגה"ק זה – נדפס בס' גנוי נסתרות – אור רב פ"ו – מדובר ע"ד שלא למעט "ח"ו מכל כסף הקדשים אשר יקדישו לה' מדי שנה בשנה (כצ"ל)..לרבותינו שבא"י תובכ"א", וממשיך שמבקש שיהי' הכסף מוכן לשלחו בהקדם לאה"ק. הוספה לאח"ז: "מובן הדוחק גדול בכהנ"ל שהרי כותרת זו נמצאת בכל הדפוסים והייתה לעיני רבותינו נשיאנו מתחיל מ"בני המחבר" והצ"צ. ולכן נלפענ"ד לומר דתרווייהו איתנהו: חלק המתאים (והוא הנדפס, ובהשמטת השורה ע"ד "המוכ"א" – שזמה ג"כ מובן שהגיהו אגה"ק זה) נכתב לאה"ק וכולה – ל"הנדכאים כו' שבמדינתנו". ובלאה"כ מסתבר לומר שכתב אדה"צ אגרת תנחומים להנדכאים כו' שבאה"ק". 2. ע"ד ל' הכתוב – איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' הכתוב – מלכים ב' ד, ט. 4. ע"ד ל' חזיל – ברכות כח, ב. 5. שמור"ר ס"פ פקודי. ועוד. 6. זח"א קנד, ב. 7. ע"ד ל' הכתוב – יחזקאל ט, ד. 8. הובא בכמה שו"ת. (הוספת כ"ק אדמו"ר שליט"א): "וברמב"ם הלכות יבום ספ"ד בנוסח גט חליצה וכן בכתובת יבמין 'חיי לרבנן ולכל ישראל שבק". 9. חבוקב ב, ד. 10. משלי יט, כג.

1 בהעלות ה' רוחו, - בשעת הסתלקותו של הצדיק, ונשמתו
2 אליו - אל הקדוש ברוך הוא, ואם¹¹, ויעלה בעליו אחר
3 עליו עד רום המעלות - שבק - הוא משאיר אז, חיי רוחו,
4 "פעלתו אשר עבד בה" לפנים בישראל, - שהשפיע בהם
5 ברוחו הענינים של
6 אמונה, יראת ה' ואהבת

אגרת הקדש

7 ה'. "לפנים" יכולה להיות
8 משמעותה גם הפנימיות,
9 מה שהשפיע בהם ענינים
10 אלה בפנימיות, פעלת
11 צדיק לחיים¹² - שעבודת
12 הצדיק היא בשביל
13 החיים, לתת להם חיים,
14 הרי הוא משאיר זאת לכל
15 ה', היא נפש כל חיי -
16 בחיים של תורה ומצוות,
17 הקשורה בנפשו בחבלי
18 עבודות אהבה רבה
19 ואהבת עולם, - אהבה
20 גדולה ואהבת נצח, כל
21 תמוט לנצח, אשר מי
22 האיש החפץ חיים, - המחפש לדבקה בה' חיים - בעבודתו
23 - של הצדיק, תדבק נפשו, והיתה צורה בצרור
24 החיים את ה', בחיי רוח אפנו - כמו האויר שאדם שואף על
25 ידי נזיריו, שעל ידי זה הוא חי, אשר אפרנו בצלל נחיה
26 בגוים¹³, - כלומר, בחינת חי' שבנשמה שלמעלה מבחינת
27 נשמה, וזה נותן חיות עליונה יותר בבחינת מקוה, שבחיות זו
28 יכולים לעבור את הקשיים של הענינים הלא-יהודיים (ענינים
29 שאינם קדושה), אשר שבק לנו, בכל אחד ואחד כפי בחינת
30 התקשרותו באמת, - לצדיק, ואהבתו, - לצדיק, אהבת
31 אמת תהיה, - אהבה אמיתית טהורה, מקרב איש ולב
32 עמק, - בהתאם לכך, הרי כפי מדת התקשרותו אל הצדיק וכפי

מדת האמת והטוהר של אהבתו לצדיק, משאיר לו הצדיק
מרוחו והשפעתו בענינים של אמונה, יראה ואהבה, כי "פנים
תפנים וכו'", - לב האדם לאדם¹⁴, כשיש לו אהבה לצדיק,
הרי זה משתקף ויוצר אהבה מהצדיק אליו, ורוח - רוח האהבה
שיש לו לצדיק, איתי -
מביאה רוח - אל הצדיק,
ואמשיך - וממשיכה
רוח¹⁵, - שהיא גבוהה
בהרבה, ורוחו - של
הצדיק, עומדת בקרבנו
ממש, - רוחו של הצדיק
עומדת ומשפיעה
בפנימיות בנו - מקורו,
כי בראותו ילדיו -
תלמידים נקראים
"בנים"¹⁶, מעשה ידיו
בקרבנו יקדישו שמו
יתברך, אשר יתגדל
ויתקדש, כאשר נלך
בדרך ישרה אשר הורנו
מדרכיו, ונלכה באורחותיו נס".
באורחותיו נצח-סלה-נצח. - הרבי מציין, בקשר ל"הורנו
מדרכיו ונלכה באורחותיו", לעיין בווהר חלק ב' (רטו, א) ובווהר
חלק ג' (ס"פ קדושים), שם דן הווהר בהבדל שבין "דרך"
ל"אורח", ש"דרך" היינו דרך סלולה שכבר סלל הצדיק שכולם
יכולים ללכת בה, ו"אורח" היינו דרכים חדשות ונתיבים
הנוצרים כעת, מותאמים לפי אופן עבודתו של כל אחד, וכן -
לעיין ב"לקוטי תורה" שיר השירים (יב, ב). ומה שרבונו הזקן
מדבר בענין חיי הצדיק בשלשה ענינים אלה, אמונה, יראה
ואהבה, דוקא - הוא מפני (כפי שהוא מביא ב"אגרת הקדוש"
סימן א') שהן ה"זרועות" המחזיקות את כל הגוף, הרי שהן
היסוד והעיקר בעבודת ה'.

יום שני י"ג מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמו, וז"ש בווה"ק רצדיקא... עד עמ' 292, קודם לברכה;

65 וזהו שכתוב בווהר הקדוש¹⁷ רצדיקא דאתפטר אשתכח
66 בכלהו עלמין יתיר
67 מבחינה, - צדיק שנפטר
68 נמצא בכל העולמות יותר
69 מאשר בחייו, שלכאורה,
70 נכון הדבר רק בעולמות
71 עליונים, שם הוא נמצא
72 יותר כשהוא עולה לשם, אך בעולם התחתון הזה - כיצד הוא

אגרת הקדש

נמצא שם יותר אחרי פטירתו והסתלקותו? - דהיינו שגם בזה
העולם המעשה - "חיים
לעשותם"¹⁸ - ש"חיים"
בעולם הזה, הוא עיקר
ענין המעשה - קיום
המצוות בפועל, כפי
שהגמרא¹⁹ אומרת: "היום
לעשותם ולמחר לקבל שכרם", שבעולם הזה הוא עיקר ענין

11. ל' הכתוב - איוב לד, יד. 12. משלי י, טז. 13. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ל' הכתוב איכה ד, כ". 14. משלי כז, יט. 15. זח"ב קסו, ב. ועוד. 16. ספרי (הובא בפרש"י) עה"פ ואתחנן ו, ז. 17. ח"ג עא, ב. 18. ואתחנן ז, יא. 19. עירובין כב, א.

27 וְגַם אֲנַחְנוּ אֵלֶּה פַּה הַיּוֹם כְּלָנוּ חַיִּים בְּדִרְכּוֹ - "דֶּרֶךְ הַקֹּדֶשׁ"
28 יִקְרָא לָהּ²². - לא רק דרך של קדושה, אלא דרך של "קדש"
29 שלמעלה מ"קדוש" בוי"ו. על כל פנים יוצא שהצדיק והשפעתו
30 נמצאים אחרי הסתלקותו גם בעולם המעשה ובמדה מרובה

31 יותר. זאת בעבודת ה'

32 בְּמִלֵּי דְשִׁמְיָא; - בענינים

33 רוחניים, שהתלמידים

34 יכולים לקבל מהצדיק

35 אחרי הסתלקותו יותר

36 מאשר לפני הסתלקותו.

37 וּבְמִלֵּי דְעִלְמָא - בענינים

38 והשפעות גשמיות

39 שהצדיק ממשיך, בְּפִירוּשׁ

40 אֲתָמֵר - נאמר במפורש

41 בַּיָּתָר הַקֹּדֶשׁ²³,

42 דְּצִדִּיקָא מְגִנֵּן עַל

43 עֲלָמָא, - שהצדיקים

44 מגינים על העולם, וּבְמִיתָהוֹן יָתִיר מְכַתִּיָּהוֹן, - ואחרי

45 הסתלקותם - במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה,

46 וְאֵלְמָא צְלוּתָא דְּצִדִּיקָא בְּהוּא עֲלָמָא - ולולא תפלתם

47 של הצדיקים בעולם ההוא, לֹא אֲתִקְנִים עֲלָמָא רִנְעָא חָדָא.

48 - לא היה העולם הזה מתקיים אפילו רגע אחד, הרי שהצדיקים

49 מגינים על העולם הזה בענינים הגשמיים, אחרי הסתלקותם,

50 במדה מרובה יותר מאשר בחייהם בעולם זה, וְכָל הַקְּרִיב

51 קְרִיב אֶל מִשְׁכַּן ה' - לצדיק, בְּחַיּוֹ - קוֹדֶם לְפִרְקָה: -

52 הבאה על ידי ומן הצדיק.

1 המעשה, ואילו הענינים של קיבול שכר או כמו קיבול שכר -

2 הם "למחר", בעולם הבא. על-כל-פנים העולם הזה הוא עולם

3 המעשה - הרי גם בעולם המעשה אֲשֶׁתַּכַּח יָתִיר, - נמצא

4 הצדיק שנפטר במדה מרובה יותר, ובתלמידים שעליהם השפיע

5 ומשפיע, הכוונה היא,

6 שגם בעולם המעשה

7 שלהם, לא רק בעבודתם

8 הרוחנית של אמונה,¹

9 יראה ואהבה, נמצא²

10 הצדיק והשפעתו במדה³

11 מרובה יותר מאשר לפני⁴

12 פטירתו, אלא גם בעולם⁵

13 המעשה שלהם, בענינים⁶

14 של מעשה - תשובה⁷

15 ומעשים טובים - הוא⁸

16 נמצא במדה מרובה יותר,⁹

17 שהם מקבלים יותר

18 השפעה, בִּי הַמַּעֲשֶׂה - של תלמידיו ומקושריו, (גְּדוּל) [גְּדוּל]

19 וְהוּלָה, גְּדוּלֵי גְּדוּלִין, מִן "אִזְרַע וְזָרַע לְצִדִּיק"²⁰ ב"שְׂדֵה אֲשֶׁר

20 בְּרִכּוֹ ה'", - על-דרך הנאמר בספר בראשית²¹, שהכוונה היא

21 על גן-עדן. בהתאם לביאור דלהלן על אגרת זו, הכוונה היא

22 לאור הנמשך ומאיר ב"מלכות דאצילות", הנקראת "שדה אשר

23 ברכו ה'", שבה נמשך מ"ז"א דאצילות" המשכת יתר, מצד

24 עליית התורה והעבודה של הצדיק, ומזה באים הרהורי

25 התשובה והמעשים הטובים בתלמידים, וזה נקרא "גידולי

26 גידולין", הַמֵּאִיר לְאֶרֶץ וְחוּצוֹת, - בארץ ישראל ובחוץ לארץ,

יום שלישי י"ד מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 292, איתא בווה"ק... עד עמ' 292, ועלול כנודע.

69 יותר וְיֵשׁ לוֹמֵר, עַל-דֶּרֶךְ מַה שֶּׁקִּבַּלְתִּי עַל מֵאֵמֶר חו"ל

70 דְּ"שִׁבְכָּ - השאיר, חַיִּים לְכָל חַי", - שבשעת הסתלקותו של

71 צדיק אומרים שהוא השאיר חיים לכל החיים, וכנזכר לעיל,

72 שבפשוט הלשון קשה, אם הכוונה היא רק לומר שהוא עזב

73 את העולם ואחרים

74 נשארו בחיים, הרי שלא

75 השאיר את חייו הוא, לא

76 מחייו הם חיים, אלא לפי

77 ההסבר שקיבל רבנו הזקן

78 הכוונה היא אכן שהוא

79 השאיר מחייו הוא - לכל

80 החיים, כְּנֹדָע - כידוע,

81 שְׁחַיִּי הַצִּדִּיק אֵינֶם חַיִּים

82 בְּשָׂרִים²⁴ בִּיָּאֵם חַיִּים

83 רוחניים, שֶׁהֵם אֲמוּנָה

84 וְיִרְאָה וְאַהֲבָה, - אמונת ה', יראת ה' ואהבת ה' שיש לו עצמו

בְּאִזְרַע עַל הַנֶּל:

53 רבנו הזקן מסביר בעצמו משמעותה העמוקה יותר של אגרת

54 זו (סימן כ"ז): אִיתָא בַּיָּתָר הַקֹּדֶשׁ, דְּצִדִּיקָא דְּאֲתַפְטֵר -

55 אֲשֶׁתַּכַּח בְּכִלְהוֹ עֲלָמִין יָתִיר מְכַתִּיָּהוֹ בּו". - כתוב בווהר

56 הקדוש, צדיק שנפטר

57 נמצא בכל העולמות יותר

58 מאשר בחייו. וְצִדִּיק¹⁰

60 לְהִבִּין, תִּינַח בְּעִלְמוֹת¹¹

61 עֲלִיּוֹנִים אֲשֶׁתַּכַּח יָתִיר¹²

62 בְּעִלּוֹתוֹ שְׁמָה, - מובן¹³

63 שבעולמות¹⁴

64 העליונים הוא נמצא אחרי¹⁵

65 הסתלקותו במדה מרובה¹⁶

66 יותר כאשר נשמתו עולה¹⁷

67 למעלה, אֲכַל בְּעוֹלָם

68 הָיָה אֵיךְ אֲשֶׁתַּכַּח יָתִיר? - כיצד הוא נמצא שם במדה מרובה

20. תהלים צז, יא. 21. תולדות כז, כז. 22. ע"ד ל' הכתוב - ישע"י לה, ת. 23. ח"ג עא, ב. 24. "כנראה צ"ל "בשריים" (ב' יודין),

כמו "רוחניים", שבהמשכו" (הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א בלקוטי שיחות חכ"ב ע' 138 הערה 8 בשולי הגליון).

- 1 והוא משפיע אותן לתלמידיו ומקושריו, שלש אלו מוגדרות
2 בפסוקים בשם "חיים", כי באמונה בתיב: - כתוב: "וצדיק
3 באמונתו יחיה", וביראה בתיב: - כתוב: "ויראת ה'
4 לחיים", ובאהבה בתיב: כתוב²⁵: "ודרך צדקה וחסד ימצא
5 חיים", וחסד הוא
6 אהבה. - אהבה היא
7 פנימיות החסד, הרי
8 כשאומרים על חסד
9 "חיים" הרי שאהבה היא
10 ענין של חיים, וכל השלש:
11 אמונה, יראה ואהבה, הרי
12 מוגדרות בשם "חיים".
13 ושלשה מדות אלו - אמונה, יראה ואהבה, הם בכל עולם
- ועולם עד רום המעלות, - והמדריגות שבעולמות, הרי בכל
עולם ישנן הבחינות הנקראות אמונה, יראה ואהבה, הכל לפי
ערך בחינת מעלות העולמות זה על זה - לפי עליונות
המדריגה של אותו עולם, כך עליונותן של הבחינות והמדות
אמונה, יראה ואהבה
שבאותו עולם, בדרך
עלה ועלול, בנועד. -
העולם העליון יותר
משמש "עיליה" וסיבה
שממנו בא העולם
התחתון יותר שהוא
"עלול" ומסובב מהעולם
העליון יותר.

יום רביעי ט"ו מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 292, והנה בחיות הצדיק... עד עמ' קמז, תאמין.

- 27 והנה, בחיות הצדיק חי על פני האדמה, - בעולם הזה, היו
28 שלשה מדות אלו - אמונה, יראה ואהבה, בתוך כלי ולבוש
29 שלהם בבחינת מקום גשמי, שהיא בחינת נפש הקשורה
30 בגופו, וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות אלו
31 וזיון, המאיר חוץ לכלי
32 זה - מחוץ לכלי האמור,
33 על-ידי דבוריו
34 ומחשבותיו הקדושים,
35 - אותיות הדיבור
36 והמחשבה הן הרי מגלות
37 הארה בלבד. ולכן אמרו
38 רז"ל²⁶ שאין אדם עומד
39 על דעת רבו וכו'. - עד
40 ארבעים שנה. אבל לאחר
41 פמירתו, - של הצדיק,
42 לפי שמתפרדים בחינת
43 הנפש שגשגתה בקרב
44 מבחינת הרוח ש-אחרי
45 ההסתלקות היא בגן-עדן,
46 שהן שלש מדות הללו,
47 - אמונה, יראה ואהבה,
48 הרי שאין שלש מדות אלו
49 מוגבלות יותר בלבד
50 ובכלי שלהן שבגוף, אלא
51 הן בגן-עדן שהוא מקום
52 רוחני, ואורו מתפשט

אגרת הקדש

- והנה בחיות הצדיק חי על פני
האדמה היו שלשה מדות אלו בתוך כלי ולבוש
שלהם בבחי' מקום גשמי שהיא בחי' נפש הקשורה
בגופו וכל תלמידיו אינם מקבלים רק הארת מדות
אלו וזיון המאיר חוץ לכלי זה ע"י דבוריו ומחשבותיו
הקדושים. ולכן ארז"ל שאין אדם עומד על דעת
רבו וכו' אבל לאחר פטירתו לפי שמתפרדים בחי'
הנפש שנשארה בקרב מבחי' הרוח שבג"ע שהן שלש
מדות הללו לפיכך יכול כל הקרוב אליו לקבל חלק
מבחי' רוחו שבג"ע הואיל ואינה בתוך כלי ולא
בבחי' מקום גשמי כנודע מארז"ל על יעקב אבינו
ע"ה שנכנס עמו ג"ע וכ"כ בספר עשרה מאמרות
שאויר ג"ע מתפשט סביב כל אדם ונרשמים באויר
זה כל מחשבותיו ודבוריו הטובים בתורה ועבודת ה'
(וכן להיפך ח"ו נרשמים באויר המתפשט מגיהנם
סביב כל אדם) הלכך נקל מאד לתלמידיו לקבל
חלקם מבחי' רוח רבם העצמית שהם אמונתו ויראתו
ואהבתו אשר עבד בהם את ה' ולא זיוום בלבד
המאיר חוץ לכלי לפי שבחי' רוחו העצמית מתעלה
ועצמית, שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם
את ה', ולא זיוום - והארתם בלבד המאיר חוץ לכלי, - כפי
שהיה בחיים חיותו של הצדיק, כשהם קיבלו זיו בלבד על ידי
מחשבותיו ודיבוריו הקדושים. לפי שבחינת רוחו העצמית -
- בבחינת מקום גשמי, - כשנכנס עמו גן-עדן, - כשנכנס אל יצחק לקבל
את הברכות, הרי שגן-עדן נמצא בעולם הזה, וכן כתב בספר
עשרה מאמרות²⁸ שאויר
גן-עדן מתפשט סביב
כל אדם, ונרשמים
באויר זה - של גן עדן,
כל מחשבותיו ודבוריו
הטובים בתורה ועבודת
ה' (וכן להפך חס"י
ושלום - כשאדם חושב
ומדבר דברים שבניגוד
לתורה ועבודת ה',
נרשמים באויר
המתפשט מגיהנם סביב
כל אדם). חלקה, - כיוון
שכוחו של הצדיק,
אמונתו, יראתו ואהבתו,
אינם מוגבלים בכלי
ולבוש ובמקום גשמי,
אלא הם נמצאים בגן-עדן
הקיים גם בעולם הזה,
נקל מאד - קל מאד,
לתלמידיו לקבל חלקם
מבחינת רוח רבם
העצמית, שהם אמונתו ויראתו ואהבתו אשר עבד בהם
את ה', ולא זיוום - והארתם בלבד המאיר חוץ לכלי, - כפי
שהיה בחיים חיותו של הצדיק, כשהם קיבלו זיו בלבד על ידי
מחשבותיו ודיבוריו הקדושים. לפי שבחינת רוחו העצמית -

1 אמונתו, יראתו ואהבתו העצמיות, השייכות אליו בלבד ולא
 2 לתלמידיו, מתעלה בעליו אחר עליו, להכלל בבחינת
 3 נשמתו שבגן עדן העליון שבעולמות העליונים, ונודע²⁹
 4 שכל דבר שבקדושה אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממקומו
 5 ומדרגתו הראשונה, גם
 6 לאחר שנתעלה למעלה
 7 למעלה, – גם אז אין הוא
 8 נעקר לגמרי ממקומו
 9 ומדרגתו הראשונים,
 10 אלא נשאר שם רשם,³⁰
 11 ובחינה זו – מרוחו של
 12 צדיק, הראשונה
 13 שנשארה למטה בגן עדן
 14 התחתון – שהרי בחינת
 15 גן עדן ישנה בכל עולם,³¹
 16 גם למטה בעשיה ישנה
 17 בחינת גן עדן התחתון,³²
 18 הרי בחינה זו שנשארה
 19 למטה בגן עדן, במקומו³³ רבו וכמאדו"ל יגעת ומצאת תאמין.
 20 ומדרגתו הראשונה,
 21 היא המתפשטת בתלמידיו, – שכן, בחינה זו הרי נפרדה
 22 מרוחו העצמית של הרבי, וכל ענינה הוא מה שהיא מתפשטת
 23 בתלמידים, כל אחד כפי בחינת התקשרותו ונקרבתו אליו
 24 – אל הצדיק, בחייו ובמותו, באהבה רבה, – כל אחד לפי
 25 מדת דיותו מקושר לרבו באהבה רבה – באותה מדה הוא מקבל
 26 מהתפשטות רוחו של הרבי, כי המשכת כל רוחניות אינה
 27 אלא על ידי אהבה רבה, – וכשישנה האהבה רבה, נמשכות
 28 המדות הרוחניות של אמונה, יראה ואהבה, כמו שבכתוב
 29 בזהר תקדוש³⁴ דרוח דרעותא דלבא אמשך רוח מלעילא,
 30 – הרוח של הרצון הפנימי של הלב ממשיך רוח מלמעלה, הרי
 31 שה"רעותא דלבא" (הרצון הפנימי של הלב) והאהבה של
 32 התלמיד לרבו, ממשכים שיתפשט ממדותיו של הרבי לתלמיד,
 33 רק אם יבון לקראת אלהיו³⁵ בהכנה רבה ויגיעה עצומה,
 34 – לפי פירושו של חסיד קשיש, מובא ב"לקוטי הגהות" על
 35 "תניא", הכוונה ב"הכנה רבה" היא – ההכנה של הנשמה
 36 ו"יגיעה עצומה" – יגיעת הגוף, "יגיעת בשר", לקבל שלש
 37 מדות הללו, – אמונה, יראה ואהבה, בדרך שהורה רבו,
 38 ובמאמר רז"ל³⁶: יגעת ומצאת – תאמין. בהתאם לפירושו
 39 של כ"ק אדמו"ר מוהרי"צ³⁷ על "רק אם יכון לקראת אלקיו
 40 בהכנה רבה ויגיעה עצומה כו'" – הכוונה היא, שהעבודה

אגרת הקדש

בעליו אחר עליו להכלל בבחי' נשמתו שבגן עדן
 העליון שבעולמות העליונים ונודע שכל דבר שבקדושה
 אינו נעקר לגמרי מכל וכל ממקומו ומדרגתו הראשונה
 גם לאחר שנתעלה למעלה למעלה ובחי' זו הראשונה
 שנשארה למטה בגן עדן התחתון במקומו ומדרגתו
 הראשונה היא המתפשטת בתלמידיו כל אחד כפי
 בחי' התקשרותו וקרבתו אליו בחייו ובמותו באהבה
 רבה כי המשכת כל רוחניות אינה אלא ע"י אהבה
 רבה כמ"ש בזה"ק דרוח דרעותא דלבא אמשך רוח
 מלעילא רק אם יכון לקראת אלהיו בהכנה רבה
 ויגיעה עצומה לקבל שלש מדות הללו כדרך שהורהו
 רבו וכמאדו"ל יגעת ומצאת תאמין.

והיגיעה היא להכניס האמונה, היראה והאהבה בחיים בשריים
 של קיום התורה והמצוות, וכפי שמוכן ממה שהוא מסיים שם,
 מסתבר (למרות שהדברים לא נאמרו במפורש) ש"יגעת ומצאת
 תאמין" הכוונה היא שימצא הרבה יותר מאשר יגיעתו, ענין
 של "מצאדה". וכפי
 שאומר שם בפירוש,
 שעל ידי היגיעה מתהווה
 התקשרות של גידולי
 הגידולין עם שרשם
 ומקורם שהוא "עצמות
 רוחו של הרב המתעלה
 בעליו אחר עליו
 להיכלל בבחינת נשמתו
 שבגן עדן העליון", הרי
 שלא זו בלבד שיש
 לתלמידים מרוחו
 שנשארה בגן עדן
 התחתון, אלא גם מרוחו
 העצמית הנכללת בנשמה
 שבגן עדן העליון, הרי זו
 "מצאדה" שלא בערך נעלה יותר מאשר הקבלה הקודמת
 מהרוח שנשארה בגן עדן התחתון בלבד. אלא, כפי שהוא
 מסיים שם, זה מאיר עליהם בבחינת "מקיף" בלבד, אך מקיף
 זה מעניק כוח בגידולי הגידולין שגם בהם יהיה ענין הצמיחה
 עד אין שיעור. באותו מאמר אומר הרבי (אחרי שהוא מביא
 חלק גדול מלשון אגרת הקדש זו, ובשייכות למה שהוא אומר
 על ההכנה הרבה והיגיעה העצומה לקבלת שלש המדות,
 אמונה, יראה ואהבה) – שעל ידי עבודה ויגיעה בדרך שהרבי
 לימד, הוא מוריד ומביא את החיים הרוחניים של הרבי
 באמונה יראה ואהבה, בחיים בשריים של כל עניני העבודה
 בלימוד התורה וקיום המצוות בפועל ממש, על ידיה נעשה
 ההתקשרות של גידולי הגידולין (אודותם ידון להלן באגרת
 זו) עם שרשם ומקורם, שהוא הרוח העצמית של הרב
 המתעלה בעליו אחר עליו להיכלל בנשמתו שבגן עדן
 העליון שבעולמות העליונים, אלא שזה מאיר עליהם בבחינת
 "מקיף", אך "מקיף" זה מעניק כוח בגידולי הגידולין, שגם
 בהם יהיה כוח הצמיחה בתוספת ובריבוי עד אין שיעור,
 כלומר (לפי המובא שם ב"קיצור") שהתלמידים שהם גידולי
 גידולין של הצדיק, מתקשרים, על ידי עבודתם, ברוח
 ובנשמה של הצדיק שבגן עדן העליון.

29. פרדס שער י"ד פרק א'. ע"ח שער ל"ד פרק ג'. ובכ"מ. 30. ראה זח"ב קסב, ב. ועוד. 31. ע"פ ל' הכתוב - עמוס ד, יב. 32. מגילה ו, ב. 33. ד"ה פזר נתן לאבינונים, תרצ"ב.

יום חמישי ט"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמו, והנה יש עוד... עד עמ' 294, כוכבים:

עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו, שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו של הצדיק מתגלים, הם מאירים על כל התלמידים שנעשו על ידי התורה והעבודה עובדי ה', והארה זו ש - מאירה עליהם מלמעלה, - למרות שהיא בבחינת "מקיף", מכנסת כלם הרהורי תשובה ומעשים טובים, וכל המעשים טובים הנולדים - ונזרים, מהארה זו שמאירה מאורות הורעים בשדה - של "חקל תפוחין קדישין", הנזכר לעיל - נקרא "גידולי גידולין". - שכן, האורות עצמם הם הרי "גידולין" מזרעיתו של הצדיק, והמעשים הטובים הבאים מההארה של האורות הם "גידולי גידולין", והארה זו היא בהעלם והסתיר גדול³⁵, כמו שמש המאיר לנבוכים מתחת לארץ, לנבוכים מתחת לארץ, כדאיתא - כפי המובא ב'תקונים'³⁶ על משה רבנו עליו השלום, שאחר פטירתו מתפשטת הארה בכל דבר ודור, לששים רבוא נשמות, - לשש מאות אלף נשמות, שהן שרשים שכל שאר הנשמות הן ניצוצות מנשמות שרשיות אלו, כפי שהוסבר בפרק ל"ז בחלק ראשון של ספר ה'תניא', כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא נבוכים: - הרי כפי שנאמר בזהר על משה רבנו, כך הדבר גם בצדיקים המאירים ל"גידולי גידולין", לתלמידים ולתלמידי תלמידים וכו', המקבלים מהארת תורתו ועבודתו כשהם מתנהגים בהתאם להוראותיו בעניני תורה ועבודה.

אגרת הקדש

והנה יש עוד

בחי' הארה לתלמידיו רק שאינה מתלבשת בתוך מוחם ממש כראשונה רק מאירה עליהם מלמעלה והיא מעליית רוחו ונשמתו למקור חוצבו דהיינו לחקל תפוחין קדישין ועי"ז נעשה שם יחוד ע"י העלאת מ"נ מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו ונזרעו בחקל תפוחין קדישין אורות עליונים מאד לעומת תחתונים אשר הם תורתו ועבודתו והארת אורות עליונים אלו מאירה על כל תלמידיו שנעשו עובדי ה' על ידי תורתו ועבודתו והארה זו שעליהם מלמעלה מכנסת בלבם הרהורי תשובה ומעשים טובים וכל המעשים טובים הנולדים מהארה זו שמאירה מאורות הורעים בשדה הנ"ל נקרא גידולי גידולין והארה זו היא בהעלם והסתיר כמו שמש המאיר לכוכבים מתחת לארץ כדאיתא ב'תקונים' על משה רבנו ע"ה שאחר פטירתו מתפשטת הארתו בכל דבר ודור לששים רבוא נשמות כמו שמש המאיר מתחת לארץ לששים רבוא נבוכים:

והנה, יש עוד בחינת הארה - המאירה לתלמידיו, - אחרי הסתלקות הצדיק, רק שאינה מתלבשת בתוך מוחם ממש כראשונה, - כמו ההארה הראשונה המאירה לתלמידים מרוחו של הצדיק, הבאה בפנימיות במדות אמונה, יראה ואהבה של התלמיד, ואילו ההארה השניה איננה מתלבשת בפנימיות, רק מאירה עליהם מלמעלה, - בבחינת "מקיף", שכן היא למעלה ממדריגתם, והיא מעלית רוחו ונשמתו - של הצדיק, למקור חצבו, - למקור שממנו באות הנשמה הרוח, דהיינו ל"חקל תפוחין קדישין", - למלכות דאצילות, מקור הנשמות, הנקראת שדה של "תפוחין קדישין", ועל ידיה - שהנשמה עולה שם, נעשה שם יחוד, - ש"מלכות" מתאחדת עם מה שלמעלה ממנה, על ידי העלאת "מין נובקין" - התעוררות של אלקות, מכל מעשיו ותורתו ועבודתו אשר עבד כל ימי חייו, - כפי שיסביר להלן בסימן כ"ח, שכל יגיעתו של האדם מה שעבדה נפשו במשך ימי חייו ו"פעל" למעלה, אשר במשך ימי חייו היה זה באופן של העלם והסתיר - הרי זה מתגלה ומאיר בשעת הפטירה וההסתלקות, ונזרעו ב"חקל תפוחין קדישין" - במקור הנשמה, אורות עליונים מאד, לעצת - ועל ידי אורות תחתונים, - שבאו מהצדיק, אשר הם תורתו ועבודתו. - הרי שעל ידי תורתו ועבודתו נזרעו למעלה אורות נעלים ביותר, והם מתגלים ונמשכים למטה בשעת פטירתו והסתלקותו, והארת אורות

34. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כי המקשר תלמיד ורב הוא שכל התלמיד שמתבונן בתורת ושלם ודעת רבו". 35. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "לחרץ - כשמאיר יחוד שבאצ"י באדם למטה (ועד למעשה "מע"ט" שלו) - ה"ז לכאורה יותר מגילוי אלי" (שזהו למטה מאצ"י) ואפילו מגילוי שרש נשמתו שבאצ"י (שהרי המדובר ביחוד שבאצ"י) שכל יחוד נמשך מלמע' ממקום היחוד) וצ"ל לא רק "הרהורי תשובה ומע"ט", כ"א אן אנדער מענטש לגמרי! והביאור דוגמת השמש (שבמקומה - יום) המאיר לכוכבים (-שבמקומם - לילה גם כשמאיר השמש) מתחת (לובהפסק ה)ארץ (בין השמש והכוכבים) .. מרע"ה (אצ"י) כו'. ומוסיף "לס"ר" - שמוזה ראי' לכל תלמידיו. ומוסיף בכל דבר ודור - ראה ר"פ מ"ב: בכל דור ודור... בגו"ע של חכמי הדור - כבנוד"ד באגה"ק". 36. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: ב"העזרת ותיקונים בדרך אפשר": לע"ע מצאתי כל הענין בזה"ג רעג, א. וראה שם רטז, ב. ובתיקונים (תס"ט קיב, א. קד, א. ת"ע קלח, א) מצאתי רק חלק מהמבואר - ואולי טעות המעתיק הוא באגה"ק, ונשתרבו לו ממש"כ בתניא פמ"ד ב'תיקונים'.

יום שישי י"ז מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' 294, כח למה נסמכה... עד עמ' קמה, מוגה:

1 – פרשת פרה אדומה, לפרשת חטאת הנעשה בפנים על גבי
2 המזבח – שהיא כפרה ממש. – המלים "כפרה ממש" יכולים
3 לפרש, שהן מוסבות על המזבח – שהחטאת נעשה על מזבח
4 הכפרה, או כפי שנוהג יותר לפרש, שזה מוסב על החטאת,
5 שהחטאת היא "כפרה ממש" (שלא כפי שהדבר בפרה אדומה

שהיא בעיקר ענין של

טהרה). כדי לתרץ שאלה

זו – יסביר רבנו הזקן,

שענין הקרבנות הוא

"העלאת מין" (התעוררות

מלמטה), מנפש הבהמה

שבקליפת "נוגה", העולה

לשרשה וממשיכה אור

פנימי בעולם, אור שיכול

להתלבש בפנימיות

בעולם (שלכן נקראים

הקרבנות "אכילת מזבח",

שהם ענין של אכילה,

שהיא אור פנימי, אור כזה

כשבא בעולם נעשה

מצומצם). ומה זה "פועל"?

– לכפר על שוגג הבא

מהתגברות הנפש

הבהמית שמקליפת "נוגה", ואילו בפרה אדומה ישנו הענין של

"קידוש מי חטאת". "קידוש" מלשון "קדש" – שזה ממשיך אור

מ"קדש העליון" שלמעלה מהעולם, וזה מהפך את חושך עולם

התהו לאור של תיקון, פעולה והשפעה זו בעולם באה לטהר

מהטומאה החמורה ביותר, "אבי אבות הטומאה", שלמטה מטה

מקליפת "נוגה", וכך גם על-ידי פטירת צדיקים נמשך אור

שלמעלה מהעולם, מתיקון "נוצר" המורכבת מאותיות "רצון",

ויוצרת "עת רצון" לכפר על "עון הדור", אפילו על דונות שהם

משלש קליפות הטמאות שלמטה מ"נוגה". בזה משתווה פטירת

צדיקים לענין פרה אדומה ולא לענין הקרבנות וקרבת חטאת.

ובלשון רבנו הזקן: ¹⁰אמנם נודע מזה הקדוש ¹¹והארץ ¹²,
13 סוד הקרבנות ש-הקריבו על גבי המזבח, הן פנינת העלאת

"מין נוקבין" – העלאת והתעוררות מהתחתונים, מנפש

הבהמית שפגנה אל שרשן ומקורן, הן פנינות ארבע חיות

שפגמרכבה – המזכורות ביחזקאל פרק א', הנושאות את

הכסא: ¹³פני שור ופני נשר וכו', – מפני שור"באות נפשות

הבהמות, ומ"פני נשר" – נפשות העופות, שמן מביאים

1 כה. אחרי אגרת הקודש סימן כ"ז (נך), ששלח רבנו הזקן אל החסידים
2 אחרי פטירתו של רבי מענדעלע מזוורודוק (מייטבסק), בה הוא מסביר,
3 שאחרי הסתלקות של צדיק ומנהיג, יכולים עדיין התלמידים לקבל את
4 ההשפעה ממנו ברוחניות, ואף במדה מרובה יותר מאשר לפני
5 ההסתלקות, כשהיה בחיים חיותו בעולם זה, ובגשמיות (בענינים גשמיים)

6 מגינים הצדיקים שנסתלקו,

7 על העולם הזה במדה מרובה

8 יותר מאשר לפני הסתלקותם

9 –

10 אחרי אגרת זו, קבעו מסדרי

11 ה'אגרות קודש', את האגרת

12 שכתב רבנו הזקן אל הרב

13 הצדיק רבי לוי יצחק

14 ממבדיתשוב, בתור ניוחמים

15 על פטירת בנו. באגרת זו

16 מסביר רבנו הזקן איך

17 הסתלקות צדיק "פועל"

18 ישועות בקרב הארץ", לכפר

19 על עון הדור, אפילו על

20 דונות, שגם הם יתכפרו.

21 מה שכתב – רבנו הזקן,

22 למחנתי, הרב הנאמן

23 המפורסם, איש אלקים

24 קדוש ה', נר ישראל עמוד הימיני פמיש החזק, מורנו

25 ורבנו הרב לוי יצחק נשמתו עדין, אבית דין דקהלת

26 קדש בארדיטשוב, לנחמו על פטירתו, גנו הרב החסיד

27 מורנו ורבנו הרב מאיר נשמתו עדין:

28 למה נסמכה פרשת מרים – פרשת "מיתת מרים", לפרשת

29 פרה, – אדומה, לומר לך: מה פרה מכפרת וכו'". – כך

30 מיתת צדיקים מכפרת, כך אומרת הגמרא במסכת מועד קטן,

31 והתוספות מפרשים, שפרה אדומה מכפרת על חטא העגל, הרי

32 כשם שפרה אדומה מכפרת, כך גם מיתת צדיקים מכפרת.

33 וצריך להבין, למה נסמכה – פרשת מרים דיןא ל-פרשת

34 פרה אדמה (הנעשה חוץ לשלש מחנות, אלא דחטאת

35 קרייה רחמנא* – התורה קוראת לה "חטאת". ב"הערות

36 ותיקונים בדרך אפשר" מציין הרבי, שהמלים "הנעשה חוץ

37 לשלש מחנות. רחמנא" צריכות לבוא בסוגריים. [בכתב-יד,

38 הנוסחא: "הנעשה בחוץ". ומן תיבת "לשלש" עד תיבת "רחמנא"

39 – ליתא בכתב-יד] על-כל-פנים, השאלה היא, מדוע הסמיכה

40 התורה פרשת מרים לפרשת פרה אדומה דוקא? ולא נסמכה

1. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה" הסכמת הרבנים שי' ... נ"ע" – הנדפסת בתחלת הס'". 2. ע"ד ל' הכתוב – איוב יא, ו. 3. ע"ד ל' חז"ל – ברכות כח, ב. 4. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בשנת תקס"ו". 5. כח, א. 6. ד"ה מה פרה. וראה גם פרש"י ר"פ חוקת. 7. פרש"י עה"פ חוקת יט, ג. מיומא סח, א. 8. פרש"י עה"פ שם, ט. מעבודה זרה כג, ב. חולין יא, א. 9. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "ראה" מודעה רבה" שבראש הספר (משנת תר"ס – משא"כ בהדפוסים שקודם שנה זו)". 10. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "בהבא לקמן ראה בארוכה לקו"ת ר"פ חוקת". 11. ח"א סד, ב. 12. לקו"ת תורה להאריז"ל פרשת ויקרא. 13. בחי תרומה כח, י.

33 "אתערותא דלעילא" שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא",
34 כְּמוֹ שֶׁכָּתוּב בְּהַר הַקְדוּשָׁי, ש' – טלא דבדולחא" הִיא
35 בְּחִינַת "הַכְּמָה עֵלְאָה" – חכמה עליונה, ו"מִחָא סְתִימָאָה"
36 ד"אַרְיֵה אֲנָפִין", – "חכמה שבכתר" שלמעלה לגמרי מהעולם,

37 וְעֵלְאָה אֲתָמֵר בְּדוּכְתִּי

38 טוֹכָא בְּהַר הַקְדוּשָׁי:

39 בְּחִינַת אֲתַבְרִיּוּ²⁰, –

40 עליה, על "חכמה עילאה"

41 ו"מוחא סתימאה", כתוב

42 בהרבה מקומות בוודר

43 הקדוש "בחכמה"

44 אתברירי" עלידי "חכמה"

45 הם מתבררים, שעלידי

46 "חכמה" נעשה הביורר

47 והתיקון, הרי כשעלידי

48 "קידוש מי חטאת" נמשך

49 מבחינה זו – אזי:

50 וְאֲתַהֲפֹכָא חֲשׂוּכָא

51 לְנִחוּרָא, – מתהפך

52 החושך לאור, דְּהִינּוּ

53 עוֹלָם הַתִּקּוּן, שְׁנִתְּבַרְרָ וְנִתְּתַקֵּן עַל־יְדֵי "מִחָא סְתִימָאָה"

54 ד"אַרְיֵה אֲנָפִין", – זה מתברר ונתתקן מְעוֹלָם הַתְּהוֹ וְשִׁבְרִית

55 הַכְּלִים, שְׁנִפְלוּ בְּכִרְיָאָה־צִיּוּרָה־עֲשִׂיָּה וְכוּ', כְּנֻדַּע. –

56 שהניצוצות משבירת הכלים נפלו בעולמות בריאה־יצירה

57 עשיה, וזה מעבודתו של יהודי לברר ולתקן את הניצוצות,

58 וְלִזְוָת – ולכן פרה אדומה מְטַהֲרֶת טְמֵאת הַמָּת, – ממי

59 שנטמא למת, אֵף שֶׁהוּא – המת הוא אֲבִי אֲבוֹת וְכוּ', –

60 הטומאה, וְלִמְטָה מְטָה מְנַה: – המדרגה התחתונה ביותר

61 בטומאה, אף־על־פִּיכּן מטהרת פרה אדומה טומאה זו. שכן,

62 על־יְדֵי "קידוש מי חטאת" נמשך מ"חכמה עילאה" ו"מוחא

63 סתימאה", אור שלמעלה לגמרי מהעולם, ובכוח אור זה להפוך

64 את חושך העולם לאור.

1 קרבנות, את השתים האחרות, "פני אדם" ו"פני אריה" הוא
2 מרמוז ב"וכו", הרי קרבנות הם "העלאת מ"ן", העלאה מלמטה,
3 אל ארבע חיות ה"מרכבה", שדן שורש הענינים שבעולם ויש
4 להן שייכות לעולם, וְעַל־יְדֵיהֶן נִמְשָׁכִים וְיִוָּרְדִים "מִן"

5 דוּכְרִין" – (המשכה

6 (מהמשפיע) מלמעלה),

7 מְבַחֲנִית "אָדָם" שְׁעָל

8 הַכְּפָא, הַנִּקְרָא בְּשֵׁם

9 "מִלְכָּא" ו"יְעִיר אֲנָפִין".

10 – הרי האור הנמשך משם

11 הוא אור היורד ומתלבש

12 בעולם בפנימיות, וכנוכר

13 לעיל, שלכן נקראים

14 קרבנות "אכילת מזבח",

15 שהם ממשיכים אור פנימי,

16 כדוגמת ענין האכילה

17 והמזון שהם ענין פנימי.

18 אֲכִין בְּשִׁרְפַת הַפָּרָה

19 אֲדָמָה, הִנֵּה עַל־יְדֵי

20 הַשְּׁלֵכַת עַץ אֶרֶז וְאֹזֶב

21 וְכוּ' – שגם זה הוא ענין של המשכה¹⁴, ולאחרי זה מתווסף גם

22 וְנִתְּנִית מִיָּם חַיִּים אֶל הָאֶפֶר – נִקְרָא בְּשֵׁם "קִדּוּשׁ מִי

23 חֲטָאת" בְּמִשְׁנַה¹⁵, – קידוש" מלשון "קדש", וְהִיא בְּחִינַת

24 "קִדְשׁ הָעֵלְיוֹן", – הבחינה העליונה ביותר ב"קדש", הַנִּקְרָא

25 בְּשֵׁם "מִלְכָּא דְּבִדְלָחָא", – טל הדולח, כמו הלשון "בעין

26 הדולח" הכתובה לגבי מן¹⁶, הנקרא גם¹⁷ "טל", "שכבת הטל",

27 וזה ענין של "טל", שהוא "אתערותא דלעילא" (התעוררות

28 מלמעלה) שלמעלה לגמרי מ"אתערותא דלתתא" (התעוררות

29 מלמטה), שלא כמו מטר הבא על־יְדֵי "אתערותא דלתתא",

30 התעוררות מלמטה, כמו שכתוב¹⁸: "ואד יעלה מן הארץ

31 והשקה", אלא כמו "טל" שהוא "אתערותא דלעילא" (הבא

32 מהתעוררות מלמעלה), ובפרט "טלא דבדולחא" הוא

יום שבת קודש י"ח מרחשון

מורה שיעור לשנה פשוטה: מעמ' קמה, והנה מודעת זאת... עד עמ' 296, וכו':

65 להלן יסביר רבנו הזקן השייכות למיתת צדיקים, שגם במיתת צדיקים – שבי"ג מדות הרחמים הנקראות "מזלות" (שכן ההמשכה

66 נמשך אור נעלה כזה ה"פועל"

67 ומשפיע בעולם להפוך חושך

68 לאור ומכפרת על עון הדור. ¹³ וְהִנֵּה מוֹדַעַת זֹאת דֹּאבָא יוֹנֵק מִמּוֹל הַשְּׁמַיִם כו' וְהוּא

69 תִּיקוֹן וְנוֹצֵר אוֹתִיּוֹת רִצּוֹן וְהִיא ג' עַת רִצּוֹן ¹⁴

70 וְהִנֵּה, מוֹדַעַת זֹאת²¹, –

71 וְהִיא יְדוּעַ הַדְּבַר, ד' אֶפֶס" – "חכמה", יוֹנֵק מִמּוֹל הַשְּׁמַיִם כו' ¹⁵ הרחמים²²: "נוצר חסד לאלפים", "נוצר" – אוֹתִיּוֹת "רִצּוֹן",

אגרת הקדש

72 משם יכולה להיות רק

73 באופן של "מזל"

74 ו"שערות", וְהוּא תִּיקוֹן

75 "נוצר חסד", – כפי

76 שכתוב בי"ג מדות

77 הרחמים²²: "נוצר חסד לאלפים", "נוצר" – אוֹתִיּוֹת "רִצּוֹן",

ובכ"מ. 14. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: "כן מפרש כאן. ועיין לקו"ת פ' חוקת שם ובפרט סד"ה תוספת כו' ויקחו אליך (סא, ב).".
15. פרה פרק ו'. 16. בהעלותך יא, ז. 17. בשלח טז, יג. 18. בראשית ב, ו. 19. ראה זח"ג קכח, ב. 20. הערת כ"ק אדמו"ר שליט"א: בלקוטי ביאורים לתניא (להר"י שי קארף): "ראה תו"א פ' בראשית ד"ה ויאמר ה"א הן האדם. שם מג"א ד"ה ובבואה. בהוספות ד"ה להבין ענין חלב ודבש פ"ב. - וראה זח"ב רנד, ב. ע"ח ש"ח פ"ה. מבוי"ש ש"ה ח"א פ"ב. סהמ"צ להצ"צ איסור עבודת בע"מ ועוד - ישוב הסתירות בזה". 21. ע"ח שט"ז פ"ו. ובכ"מ. 22. תשא לד, ז.

במידה, שֶׁהָיוּ מְשַׁלְשׁ קְלִיפֹת הַטְּמָאוֹת שְׁלֹמֶטָה מְנַה, - 40
 שֶׁמִּנּוּגָה" באות העבירות בשוגג שעליהן מכפרים קרבנות, 41
 לְפִי שְׁמוֹל דְּ"נוֹצֵר חֶסֶד" - בא מ"מֹחָא סְתִימָא" - "חכמה 42
 שבכתר" דְּ"אַרְיֵה אֲנָפִין" מְקוֹר הַבִּירוּרִים, - משם בא הכוח 43
 לענין הבירורים, לברר 44
 ולתקן את החושך של 45
 שבירת הכלים, 46
 וְאַתְּהֶפְכָּא חֲשׂוֹכָא - 47
 ומתהפך החושך - 48
 דְּשִׁבְרֵת הַכִּלִּים 49
 לְנִהוּרָא - לאור, דְּעוֹלָם 50
 הַתִּקּוּן. - לכן זה מכפר 51
 על הזדונוות הבאים 52
 משלש קליפות הטמאות, 53
 שהן המדרגה התחתונה 54
 ביותר שנעשתה על ידי 55
 שבירת הכלים. מֹחָד 56
 שְׁאִינְכֵן בְּקִרְבָּנוֹת שְׁעָל 57
 נְכִי הַמְּזֻבָּח, שְׁאִינְ 58
 מְכַפְּרִים אֱלָא עַל 59
 הַשְּׁנֵנוֹת, - על העבירות 60
 שנעשו בשוגג, שֶׁהָיוּ - 61
 באות, מִתְּחַבְּרוֹת נֶפֶשׁ 62
 הַבְּהֵמִית שֶׁ-חֵיוֹתָהּ הִיא 63
 מְנַה, כְּמוֹ שְׁכָתוֹב 64
 בְּ"לְקוּטֵי תוֹרָה" - 65
 להאריך ל, פְּרָשָׁת 66

וְיִקְרָא. וְלִכְּן נִסְמְכָה - פרשת מרים, לְפָרָשַׁת פָּרָה - 67
 אדומה, דְּיִקְרָא - ללמד אותנו: "מִה פָּרָה וְכוּ". - מכפרת, 68
 כך גם מיתת צדיקים מכפרת, שכן אופן הכפרה של מיתת 69
 צדיקים הוא כאופן הפעולה של פרה אדומה, כמוסבר לעיל. 70
 וּבִיְלֻקוֹת - שמעוני, פְּרָשַׁת שְׁמִינִי הַיִּזְבֵּחַ "מִי הַטְּמָא 71
 וְכוּ": - שם מובא אותו מאמר, אלא שבמקום "פרה" ("מה 72
 פרה מכפרת") כתוב שם "מי חטאת", זה מתאים יותר למה 73
 שהוסבר לעיל. שכן, ענין הפרה המכפרת ופועלת על שלש 74
 קליפות הטמאות - הוא הרי ענין "קידוש מי חטאת" שבפרה 75
 (לא שריפת הפרה, שברוחניות הענינים היא ענין של העלאה 76
 - כִּי-אֵם "קידוש מי חטאת" שהוא המשכה מ"קדש העליון" 77
 עד "חכמה סתימאד" מְקוֹר הַבִּירוּרִים). 78

וְהִיא עַת רְצוֹן²³ הַמִּתְגַּלָּה וּמֵאִיר בְּבַחֲנֵית גִּלּוֹי מְלֻמְעָלָה 1
 לְמִטָּה, בְּעַת פְּטִירַת צִדִּיקֵי עֲלִיוֹן, עוֹבְדֵי ה' בְּאַהֲבָה, 2
 בְּמִסִּירַת נֶפֶשׁ לַה' בְּחִיָּהֶם עֲרִבִית וְשִׁחְרִית בְּקִרְיָאֵת 3
 שְׁמַע, שְׁעֲלִידֵיהֶם הָיוּ מַעֲלִים "מִן נִיבְקִינִי" לְ"אַבָּא" 4
 וְ"אַמָּא" - ("חכמה" 5
 וְ"בִינָה") בְּקִרְיָאֵת שְׁמַע, 6

בְּדִוְעַ - שִׁמְסִירַת הַנֶּפֶשׁ 7
 של קריאת שמע, היא 8
 "העלאת מ"ן" ל"חכמה" 9
 ול"בינה", (וְכֵן בְּתַלְמוּד 10
 תוֹרָה דְּ - תורה מִתְקַבֵּה 11
 נֶפֶשָׁא), - התורה באה 12
 מ"חכמה", הרי בלימוד 13
 תורה יש בו גם מן 14
 "העלאת מ"ן" ל"חכמה", 15
 וְעֲלִידֵיהֶם הָיוּ נִשְׁכָּחִים 16
 וְיוֹרְדִים בְּחִינַת "מִן 17
 וְכוּ" - (המשכה 18
 מלמעלה), מְתִקֵּן "נוֹצֵר 19
 חֶסֶד", - שבאמור יונקת 20
 ומקבלת "חכמה" ממנו, 21
 וְהֵם הֵם הַמֵּאִירִים 22
 בְּבַחֲנֵית גִּלּוֹי בְּפִטְרֵיהֶם, 23
 - ההמשכות שהיו 24
 נמשכות על ידי מסירות 25
 נפשם ב'קריאת שמע' 26
 ובלימוד התורה - 27

מֵאִירֹת בְּאֻפֵּן גִּלּוֹי בְּשַׁעַת פְּטִירָתָם, בְּנוֹדֵעַ שְׁכָל עֲמַל הָאָדָם 28
 שְׁעֲמַלָה נֶפֶשׁוֹ בְּחִיָּו - ו"פעל" לְמַעַלָה בְּבַחֲנֵית הָעֵלָם 29
 וְהַסִּתֵּר - שזה נשאר נעלם ומוסתר למעלה, מִתְגַּלָּה וּמֵאִיר 30
 בְּבַחֲנֵית גִּלּוֹי מְלֻמְעָלָה לְמִטָּה בְּעַת פְּטִירָתוֹ. - הרי לכן, 31
 כל ההמשכות שפעלו "העלאת מ"ן" של קריאת שמע ולימוד 32
 התורה שלהם, שהיו לפני זה באופן של העלם והסתר למעלה 33
 - מתגלות ומאירות למטה בגילוי בשעת פטירתם. וְהֵנָּה, 34
 עֲלִידֵי גִלּוֹי הָאֲדָרַת תִּקּוּן "נוֹצֵר חֶסֶד" בְּפִטְרֵיהֶם - של 35
 צדיקי עליון, מֵאִיר "חֶסֶד ה' מְעוֹלָם - מ"עלמא דאתבסיא" 36
 (העולם המבוסס), עַד עוֹלָם - ל"עלמא דאתגליא" (העולם 37
 המגולה), עַל יִרְאִיו²⁴, ו"פועל יְשׁוּעוֹת בְּקִרְבֵּי הָאָרֶץ"²⁵, 38
 לְכַפֵּר עַל עוֹן הַדּוֹר, אֵף גַּם עַל הַזְּדוּנוֹת - עבירות שנעשו 39

23. בתניא לפנינו: "והוא תיקון ונוצר אותיות רצון והוא ג"כ עת רצון". אבל ב"לוח התיקון" תיקן כ"ק אדמו"ר שליט"א ככפנים. 24. ע"פ ל' הכתוב - תהלים קג, יז. 25. ע"ד ל' הכתוב - תהלים עד, יב.

יום ראשון

יום רביעי

יב חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, רביעי עם פירש"י.
תהלים: סוֹסֶח.
תנאי: וז"ש . . . קודם לברכה.

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן - ונקראו אז בשם "ווערטער": שמע ישראל - א איד דערהערט - הוי' אלקינו - אז כחנו וחיותינו איז דאס למעלה מן הטבע, און - הוי' אחד.

אחת מתורות הראשונות של רבינו הזקן - ונקראו אז בשם "ווערטער" ["פתגמים"]: שמע ישראל - יהודי "קולט" - הוי' אלקינו - שפחנו וחיותינו הם למעלה מהטבע, ואשר - "הוי' אחד".

יום שני

יום חמישי

יג חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, חמישי עם פירש"י.
תהלים: סט־עא.
תנאי: איתא . . . 292 ועלול כנודע.

דער בעש"ט פלעגט לערנען מיט זיינע תלמידים א שיעור גמרא. דער אופן פון דעם לערנען איז געווען מיט גרויס חריפות און גאונות, און מ'האט געלערענט דעם רמב"ם אלפס רא"ש און אנדערע מפרשים פון די ראשונים וועלכע זיינען שייך געווען צו דער גמרא וואס מ'האט געלערענט. דער בעש"ט פלעגט אפטייטשען די ווערטער אין אידיש. אז מ'האט געלערענט ערכין און געקומען צום מארוז"ל (טו ב) לשון תליתאי קטיל תליתאי, האט דער בעש"ט דאס אויסגעטייטשט: לשון הרע הרג'ט אלע דריי: דעם אויסטראכטער דעם דערציילער און דעם צוהערער, נאר דאס איז אין לבושים רוחנים, וואס דאס איז שווערער, ווי רציחה אין גשמיות.

הבעל-שם-טוב נהג ללמד עם תלמידיו שיעור בגמרא. אפן הלמוד היה בחריפות וגאונות גדולה, ולמדו את הרמב"ם, אלפס, רא"ש ושאר מפרשים מהראשונים שהיו שכיכים לגמרא הנלמדת. הבעל-שם-טוב תרגם את המלים לאידיש. כשלמדו [מסכת] ערכין והגיעו למאמר רבותינו זכרונם-לברכה (טו, ב): "לשון תליתאי קטיל תליתאי", פרשו הבעל-שם-טוב: "לשון הרע קוטלת את כל השלשה: הממציא, המספר והשומע וזו דעת רבינו גרשום שם. עיין לקוטי שיחות ח"ה, עמ' 44 הע' 74] אך זהו בלבושים רוחניים, שזה חמור יותר מרציחה בגשמיות".

יום שלישי

יום שישי

יד חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: וירא, ששי עם פירש"י.
תהלים: עב־עו.
תנאי: והנה בהיות . . . קמז תאמין.

"מה' מצעדי גבר כוננו", לכל אחד מישראל יש לו תעודה רוחנית בחיים, והוא: להתעסק בעבודת הבנין לעשות דירה לו יתברך. וכל אחד באשר הוא ובכל מקום שהוא, צריך להתעניין בכל מאמצי כחו לחפש בחפש מחפש למצא איזה פרנסה רוחנית כמו שהוא מחפש אחר פרנסה גשמית. והוא לפי שדרכו - של הקדוש-ברוך-הוא - יחפץ, כדכתיב באברהם "כי ידעתינו גו' ושמרו דרך ה'", כי יש שני דרכים: דרך הטבע ושלמעלה מן הטבע, העולם בראו הקדוש-ברוך-

היום יום . . .

הוא להיות נראָה כמו שֶהוא בְּדֶרֶךְ הַטֵּבֶע – בְּעֵינֵי בָשָׂר – וְהוא דֶּרֶךְ אֱלֹקִים. תּוֹרָה וּמִצְוֹת הֵם דֶּרֶךְ הוֹי, וְהוא הַמְשָׁכָה שֶׁלִּמְעֵלָה מִן הַטֵּבֶע בְּטֵבֶע, אֲשֶׁר בְּגִלְל זֹאת הִנֵּה הַקָּדוֹשׁ-בְּרוּךְ-הוא מְשַׁפֵּיעַ לְיִשְׂרָאֵל לְמַעַלָּה מִן הַטֵּבֶע בְּטֵבֶע.

יום רביעי

שבת

טו חשון

ה'תש"ד

הַפִּטְוֹרָה: וְאִשָּׁה – בְּנֵה וְתַצָּא.

שיעורים. חומש: וירא, שביעי עם פירש"י.

תהלים: עזרעה.

תניא: והנה יש . . . כוכבים.

די נשמה ווארט אויבען אויף דעם זמן, ווען זי וועט זוכה זיין אראפגעהן אין א גוף, ווייל די נשמה פילט, וואָס זי קען אויפטאָן זייענדיק דאָ למטה. זי קען קומען צו דעם להתענג על הוי'. איז אויף ווען לייגט מען עס אָפּ?

הַנְּשָׁמָה מַצְפָּה לְמַעַלָּה לְזִמָּן בוּ תִזְכֶּה לָרֶדֶת לַגּוּף, כִּי הַנְּשָׁמָה חֲשָׁה מַה הִיא מְסַגֶּלֶת לַפֶּעַל בְּהִיּוּתָהּ כָּאֵן לְמַטָּה. הִיא מְסַגֶּלֶת לְהַגִּיעַ ל"לְהַתְעַנֵּג עַל הוֹי". אִם כֵּן, לְמַתִּי דוֹחִים זֹאת?

יום חמישי

יום ראשון

טז חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: ח"ש, פרשה ראשונה עם פירש"י.

תהלים: עט"פב.

תניא: כח. למה . . . מטה מנוגה.

הַמַּחֲשָׁבָה הִיא לְבוֹשׁ וּמִשְׁרַת הַשֶּׁכֶּל וְהַמַּדּוּת. בַּשָּׂעָה אֲשֶׁר אֵין לָהּ שִׁירוֹת בַּשֶּׁכֶּל אוּ בַּמַּדּוּת, גַּם אַז פּוֹעֵלֶת פְּעוּלָתָהּ לַחֲשׁוֹב וּלְהַרְהֵר, אֲבָל פְּעוּלָתָהּ לֹא לְבַד שְׂאִינָה תּוֹכְנִית, אֲלֹא הִיא גַם פְּרוּעָה לַשְׂמָצָה . . . וּמִבּוֹאֵר כִּי סִיבַת הַמַּחֲשָׁבוֹת זֵרוֹת אוּ רַעוֹת הוּא דִּי פּוֹסְטִיקִיט פֿון קאַפּ, דְּכֹאֲשֶׁר הַשֶּׁכֶּל עֶסוֹק אַז יֵשׁ לְהַמַּחֲשָׁבָה מַה לְשִׁרַת וְאֵין מְקוֹם לַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל שְׂטוֹת וְהַבֵּל שְׂאִין בָּהֶם מַמַּשׁ.

הַמַּחֲשָׁבָה הִיא לְבוֹשׁ וּמִשְׁרַת הַשֶּׁכֶּל וְהַמַּדּוּת. בַּשָּׂעָה אֲשֶׁר אֵין לָהּ שִׁירוֹת בַּשֶּׁכֶּל אוּ בַּמַּדּוּת, גַּם אַז פּוֹעֵלֶת פְּעוּלָתָהּ לַחֲשׁוֹב וּלְהַרְהֵר, אֲבָל פְּעוּלָתָהּ לֹא לְבַד שְׂאִינָה תּוֹכְנִית, אֲלֹא הִיא גַם פְּרוּעָה לַשְׂמָצָה... וּמִבּוֹאֵר כִּי סִיבַת הַמַּחֲשָׁבוֹת זֵרוֹת אוּ רַעוֹת הוּא הַרִיקָנוֹת שֶׁל הָרֹאשׁ, דְּכֹאֲשֶׁר הַשֶּׁכֶּל עֶסוֹק אַז יֵשׁ לְהַמַּחֲשָׁבָה מַה לְשִׁרַת וְאֵין מְקוֹם לַמַּחֲשָׁבוֹת שֶׁל שְׂטוֹת וְהַבֵּל שְׂאִין בָּהֶם מַמַּשׁ.

יום שישי

יום שני

יז חשון

ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שני עם פירש"י.

תהלים: פג"פו.

תניא: והנה מודעת . . . חטאת וכו'.

מ'דארף היטען דעם זמן, מ'דארף מקבל זיין עולה של תורה. יעדער זמן, יעדער טאָג וואָס גייט אוועק, איז דאס ניט נאָר א טאָג נאָר א ענין אין לעבען, די טעג גייען כמאמר (ירושלמי ברכות פ"א ה"א) יום נכנס ויום יוצא שבת נכנס כו' חדש כו' שנה כו'. דער טאָטע האָט געזאָגט בשם רבינו הזקן: אַזומערדיגער טאָג און אווינטערדיגער נאָכט איז א יאהר.

צָרִיךְ לְשַׁמֵּר עַל הַזְמַן, צָרִיךְ לְקַבֵּל עֲלֶהּ שֶׁל תּוֹרָה. כָּל זְמַן, כָּל יוֹם שְׁחוּלָף, הָרִי זֶה לֹא רַק יוֹם, אֲלָא עֲנִיָּן בְּחַיִּים. הַיָּמִים חוֹלְפִים כְּמֵאמָר (יְרוּשָׁלַיִם בְּרָכוֹת פָּרָק א' הֶלְכָה א') "יוֹם נִכְנָס וַיּוֹם יוֹצֵא שַׁבָּת נִכְנָס כּו' חֲדָשׁ כּו' שָׁנָה כּו'". אָבָא [אֲדָמוּר הָרִשׁ"ב] אָמַר בְּשֵׁם רַבְּנּוּ הַזֶּקֶן: יוֹם קִיצִי וְלִילָה חֲרָפִי – זֹהִי שָׁנָה.

שבת קודש יום שלישי יח חשוון ה'תש"ד

שיעורים. חומש: חיי שרה, שלישי עם פירש"י.
תהלים: פח-פט.
תנ"א: כט. אשת . . . קמט ורכ"ט.

ב"תורה אור" פְּרִשְׁת חַיִּי שָׁרָה סוּף דְּבוּר הַמִּתְחִיל "לְהַבִּין מֵה שֶׁאָמְרוּ רַז"ל יָפָה שְׁעָה", יֵשׁ טַעוֹת הַדְּפוּס. וְכֵן צָרִיךְ לְהִיּוֹת: "וַיְהִיָּה בְּבַחֲיִנַת בְּטוּל (אֲבָל עֲכָשׁוּ... הֵינּוּ בְּחִינַת אִיסּוּר, וְעַיִן מֵה שֶׁיִּתְבָּאֵר לְקֶמֶן בְּפִרוּשׁ אֲסָרִי לְגַפֵּן) שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶפֶץ, וְכַתִּיב הוֹדוּ... תוֹךְ כָּל עֲלָמִין, אֲבָל תְּכַלִּית הַפְּנֻחָה".

אגרות קודש

ב"ה, י"ח מ"ח, תשי"ד
ברוקלין.

האברך הווי"ח אי"א נוי"נ מלאכתו שמים
הרב מו"ה חיים שי

שלום וברכה!

בנועם קבלתי מכתבו בו כותב אדות הסתדרותו בבאסטאן בנוגע ללימודיו בהשיבה וגם מחוצה לה, ונהניתי מזה שאינו מסתפק בהתחייבותו מצד המשרה אלא שמוסיף אומץ ומחפש ענינים בהם יוכל לנצל כחותיו ולהשפיע, וידוע הדיוק לשון רז"ל שבכ"מ הביטוי הוא "עוסק בתורה" ופי' כ"ק מו"ח אדמו"ר, שכמו שבעסק דפרנסה גשמית אין הנזקק לזה מחכה שיבוא אחד לדי' אמות שלו ויעורר אותו עד"ז אלא מתעסק יום ולילה באיזה אופן למצוא פרנסתו ובהרחבה, הנה עד"ז צ"ל העסק בתורה וביהדות בכלל שצריך לחפש וביגיעה המתאמת אחר ענינים בהם ימצא פרנסתו ברוחניות, ומרובה מדה טובה אשר עי"ז נתוסף לו ג"כ ברכה והצלחה בפרנסה גשמית בפרט וביתר עניניו הפרטים בכלל.

לפלא שאינו מזכיר דבר אודות מסיבות שבת, אשר בודאי גם ענין כזה ישנו במקומו, ובאם לאו כדאי לייסדם בצורה המתאימה ובהתפשטות.

מזכיר במכתבו שלומד שיעור עין יעקב בביהכ"נ, וכדאי הי' להנהיג שם לימוד דינים עכ"פ קיצור שו"ע או לכה"פ הדינים המלוקטים בדרך החיים להגאון מליסא ונדפסו ג"כ בכמה סידורים, ומהם בסידור עם שער הכולל סידור שלי"ה ועוד...

ברכת הצלחה בעבודתו בקדש ולהסתדרות טובה בקרוב...

נ"ב.

מטובו לפרוש בשלום חבריו האברך הווי"ח אי"א נוי"נ כו' מרדכי שי' ולפלא שמאז נסעו לא נתקבלה ממנו כל ידיעה.

הותר ליוצאי מצרים לאפות לחם חמץ בפסח? יום ראשון י"ב מרחשון ה'תשע"ט

נחלקו אמוראים בדין 'חצי שיעור' (יומא ער, ב): לענין עונשין אכילת איסור צריכה שיעור, אבל לענין איסור אכילה לדעת ר' יוחנן 'חצי שיעור' אסור מן התורה ונלמד מהפסוק "כל חלב... לא תאכלו" – "כל חלב, אפילו כלשהוא", ולדעת ריש לקיש מותר מן התורה (ואסור מדרבנן), והלימוד מ'כל חלב' הוא אסמכתא.

ולפי זה יש לומר שבפסח מצרים לכל הדעות לא היה איסור לאכול חמץ פחות מהשיעור שהרי עדיין לא נאמר הפסוק 'כל חלב', ואם כן היה מותר לאפות חמץ ביום-טוב ולאכול ממנו 'חצי שיעור', ואיסור מדרבנן גם עדיין לא היה כמובן.

ועוד יש לומר:

הגמרא (יבמות קיד, א) לומדת מכמה פסוקים שהתורה באה "להזהיר את הגדולים על הקטנים", היינו שאין להאכיל את הקטנים דבר האסור. ואם כן, בפסח מצרים עדיין לא נאסר להם להאכיל חמץ את הקטנים שהרי עדיין לא נאמר הפסוקים בהם מזהירה התורה "את הגדולים על הקטנים" והיה מותר לאפות חמץ ביום-טוב להאכיל קטן שגם זה 'אוכל נפש'.

הלכות יום-טוב פרק א, הלכה ט: אין אופין ומבשלין ביום טוב, מה שיאכל בחל; ולא התירה מלאכה שהיא לצורך אכילה, אלא כדי להנות בה ביום טוב.

נאמר בתורה (שמות יב, לט) "ויאפו את הבצק אשר הוציאו ממצרים עוגות מצות כי לא חמץ כי גורשו ממצרים ולא יכלו להתממה". וכתב הר"ן (פסחים כה, ב. בדפי הרי"ף) שמשמעות הפסוק היא "שאלו יכלו להתממה היו מחמיצין אותו לצורך מחר, דפסח מצרים לא נהג אלא לילה ויום... ולמחר [בט"ז ניסן] היו מותרים בחמץ... אלא מתוך שלא היה להם פנאי אפואוהו מצה".

והקשה על זה ה'תורת חסד' (אור"ח סי' כה):

הרי ביום הראשון נאסרה עליהם עשיית מלאכה (כמבואר בדברי הר"ן הנ"ל), ואם כן, אף אם היה להם פנאי להחמיץ לא היו יכולים ללוש או לאפות לצורך מחר כי "אין אופין ומבשלין ביום-טוב מה שיאכל בחול". ואף לרבה שהאופה פת מיום-טוב לחול אינו לוקה, הואיל ואם יודמנו לו אורחים שיצטרכו לפת תהיה ראויה להם והרי זה לצורך יום-טוב – האופה חמץ ביום-טוב עצמו האסור לכל ישראל (ראה להלן ה"ג) ואינו ראוי לאורחים, לוקה לכל הדעות!

ותירץ:

הכנה מיום-טוב לשבת – המותר והאסור יום שני י"ג מרחשון ה'תשע"ט

מהווה את תחילת הכנת צורכי השבת ונמצא שביום-טוב אינו מתחיל את ההכנה לשבת אלא מסיים אותה, וזאת לא אסרו חכמים (תוספות ר"ד ביצה טו ב. רמ"א תקנז, א).

ולפי זה העירוב מתיר רק עשיית צורכי הסעודה שנחשבים כגמר הבישול שהתחיל בערב יום-טוב, אך מלאכה אחרת אינה נחשבת כהמשך לערב יום-טוב אלא כהתחלה חדשה, ואין העירוב מתיר זאת.

אך לפי הדעה השנייה העירוב מתיר כי בכך נחשבים השבת והיום-טוב כיחידה אחת, ומה שמכין לשבת כאילו מכין ליום-טוב, ולפי זה העירוב מתיר לעשות לצורך שבת את כל המלאכות המותרות ביום-טוב (להורות נתן ו, לד).

ולהלכה, לדעת ה'מגן אברהם' (א"ח סי' תקכח ס"ב. סי' תרסז ס"ג) העירוב מתיר רק צורכי סעודה ואסור לגלול את ספר התורה ביום-טוב לשבת, אך לדעת הגר"ע איגר (בהגלות לשו"ע סי' תרסז) העירוב מתיר גם שאר פעולות ולא רק צורכי סעודה.

ואדמו"ר הזקן פוסק (אור"ח סי' תקג ס"ג) כדעת ה'מגן אברהם'. ומכל-מקום לגבי הדחת כלים כתב שאם עירב מותר להדיח ביום-טוב לצורך השבת, כי על אף שאינו עוסק בהכנת האוכל ממש, גם זה בכלל צורכי סעודה.

הלכות יום-טוב פרק ו, הלכה א: יום-טוב שחל להיות ערב שבת, אין אופין ומבשלין ביום טוב מה שהוא אוכל למחר בשבת; ואסור זה מדברי סופרים... לפיכך, אם עשה תבשיל מערב יום-טוב שיהיה סומך עליו ומבשל ואופה ביום-טוב לשבת, הרי זה מותר; ותבשיל זה שסומך עליו, הוא הנקרא 'עירובי תבשילין'.

כאשר יום-טוב חל ביום שישי, האם מותר לגלול את ספר התורה למקום שבו יקראו בשבת? והאם מותר להדיח כלים לצורך השבת?

ומבואר בהלכה זו שחכמים אסרו להכין דברים מיום-טוב לשבת, אך אם הכין תבשיל מערב יום-טוב לצורך שבת, מותר לו להכין גם את שאר צורכי השבת, וזהו 'עירוב תבשילין'.

ויש אומרים שהוא מתיר רק עשיית צורכי סעודה כאפייה ובישול וכד' (ר"ן ביצה טז, ב), ויש אומרים שהוא מתיר לעשות לצורך השבת את כל הפעולות שמותר לעשות לצורך יום-טוב עצמו (אור זרוע הלכות י"ט, שמג).

ויסוד המחלוקת נעוץ בהגדרת מהותו של 'עירוב תבשילין':

לפי הדעה הראשונה, הנחת העירוב מערב יום-טוב לשבת

איסור חמץ בשעה החמישית בערב פסח יום שלישי י"ד מרחשון ה'תשע"ט

בהם כל שימוש אין כאן 'איבוד קדשים', ומה איסור יש בשריפתם?

והביאור:

יש הבדל בין איסור אכילת חמץ בשעה חמישית לאיסור שבשעה שישית:

בשעה שישית איסור החמץ מדרבנן הוא כמו האיסור מן התורה משעה שביעית ולמעלה, היינו שהאיסור הוא מצד החמץ עצמו (ה'חפצא') ולכן "החמץ אסור באכילה ובהנאה", ואילו בשעה החמישית "אין אוכלין בה חמץ גזרה משום יום המעונן" - האיסור הוא על האדם (ה'גברא') ולא מצד החמץ עצמו (ה'חפצא'). ולכן אסור לשרוף בה לחם תורה, כי אף שאסרו חכמים לאכלו כדי להמנע מטעות ביום המעונן, אין החמץ 'חפצא' של איסור וממילא יש בשריפתו משום 'איבוד קדשים', לא כבשעה השישית שהלחם עצמו הוא 'חפצא' של איסור ושריפתו אינה 'איבוד קדשים' (כמו שמותר לשרוף קדשים טמאים).

ומדויקים דברי הרמב"ם (בהלכה הבאה): "האוכל בשעה שישית מכין אותו מכת מרדות", ואילו האוכל בשעה חמישית אין מכים אותו מכת מרדות (ראה לח"מ), כי רק בשעה השישית שאיסור חמץ דרבנן הוא איסור 'חפצא' כמו איסור התורה, חייבו חכמים מכת מרדות.

(חדושי תרי"ז סאלאווייצק על הרמב"ם)

הלכות חמץ ומצה פרק א, הלכה ט: ואקרו חכמים לאכל חמץ מתחילת שעה שישית, כדי שלא יגע באסור תורה. ומתחילת שעה שישית יהיה החמץ אסור באכילה ובהנאה: שעה שישית מדברי סופרים, ושאר היום משביעית ומעלה, מן התורה! שעה חמישית, אין אוכלין בה חמץ - גזרה משום יום המעונן, שפא ימעה בין חמישית ושישית. ואינו אסור בהנאה בשעה חמישית. לפיכך, תולין בה תרומה ולחם תודה וכיוצא בהן מחמץ שהוא קדש, לא אוכלין ולא שורפין עד שתיגיע שעה שישית, שורפין הכל.

לדעת רבי יהודה (פסחים יא, ב) "אוכלים כל ארבע ותולין כל חמש ושורפין בתחילת שש", כי בשעה שישית החמץ אסור באכילה ובהנאה מגזירת חכמים שמא יטעה האדם ויחשוב שהשעה השביעית (שחמץ אסור בה מדאורייתא) היא הששית ויכשל באיסור תורה, ולכן צריך לשרוף את החמץ בתחילת השעה השביעית. ובשעה החמישית גזרו חכמים איסור אכילה ומותר בהנאה ולכן 'תולין'. כלומר, אין צריך לשורפו כי עדיין מותר בהנאה ויכול להאכילו לבהמתו (רש"י שם ד"ה תולין).

אך הרמב"ם מפרש ש'תולין כל חמש' מוסב על 'תרומה ולחם תודה' שאם יש לו חמץ שהוא קודש אסור לשורפו כי אסור לאבד קדשים (לח"מ).

וצריך להבין: לחמי תורה ניתנים רק לאכילה ולא לשאר הנאות, וכיון שמתחילת שעה חמישית אסורים באכילה ואין

ביטול חמץ בלב או בפה? יום רביעי ט"ו מרחשון ה'תשע"ט

ואומר כל חמירא...". והקשה הצ"ח (שם) שלכאורה זו סתירה מיניה וביה, כי מתחילת הדברים משמע שדי בביטול בלב, ומההמשך משמע שצריכה להיות אמירה בפה! ותירץ:

מדוע באמת די בביטול בלב, הרי בכל התורה כולה דברים שבלב אינם דברים? אלא שחמץ אינו ברשותו של אדם והכתוב עשאו כאילו הוא ברשותו (שם) ולכן די בגילוי דעת שבלב. אמנם, זהו לדעת התנאים שחמץ בפסח אסור בהנאה, אבל לדעת ר' יוסי הגלילי שמותר בהנאה, הרי החמץ ברשותו ולא יועיל ביטול בלב כי דברים שבלב אינם דברים וצריך להוציאו בפה.

ולכן, רש"י הרוצה לפרש את ההלכה לכל הדעות, התחיל לבאר לשיטת רוב התנאים שחמץ אסור בהנאה ודי שיבטל בלבו, וסיים שיש לומר גם בפה, לצאת גם לדעת רבי יוסי הגלילי.

להלכה הכריע אדמו"ר הזקן (או"ח סי' תלד ס"ז ובקונטרס אחרון סק"ג), על פי דברי הרמ"א וה'מגן אברהם' (שם ס"א): "עיקר הביטול מן התורה הוא בלב" אלא ש'מדרבנן לכתחילה צריך להוציא בשפתיו כמו שכתב ה'בית יוסף' מהירושלמי... ולכל הפחות תקנת הגאונים היא".

הלכות חמץ ומצה פרק ב, הלכה ב: ומה היא השבתה זו האמורה בתורה? היא שייבטל החמץ מלבו... ויחשב אותו כגפר, וישים בלבו שאין ברשותו חמץ כלל.

מלשון הרמב"ם משמע שדי בביטול החמץ בלב ולא צריך להוציא הדבר בפיו, וכן כתב הטור (או"ח סי' תלו): עיקר הביטול בלבו, ואם מחשב בלבו לבטל סגי [ולכן אין צריך לברך שלא מצינו ברכה על מחשבה שבלב]. ואף שנוהגים לומר כל חמירא וכו' - לא מצינו שתיקנו חכמים זה, אלא שנהגו כך.

ותמה ה'בית יוסף' (שם סי' תלו): בירושלמי (פסחים פ"ב ה"ב), "אמר רב צריך שיאמר כל חמץ שיש לי בתוך ביתי... יבטל", ומשמע שתקנת חכמים היא לבטל בפה?

ומיישב ה'ב"ח': הטור יפרש ש'צריך שיאמר' היינו שיאמר בלבו, והוציא לשון 'אמירה' ממשמעו, כי אם החיוב הוא לבטל בפה היתה הגמרא (בבלי) צריכה לומר זאת בפירוש. וגם מלשון רש"י (פסחים ו, ב ד"ה הבודק) שכתב "צריך שיבטל בלבו" משמע שחיוב הביטול הוא בלב. והוסיף ה'ב"ח", "לרווחא דמילתא היא שנהגו כן, אולי משום עמי הארץ שמא ישכחו הביטול שבלב, נהגו לומר כל חמירא".

והנה, לשון רש"י (שם) הוא "הבודק צריך שיבטל בלבו..."

מצוות צריכות כוונה?

יום חמישי ט"ז מרחשון ה'תשע"ט

שמוכּוּן תּקיעתוּ לַמּצוּה אַחֲרָת, כּמַתְעַסֵּק, שּׁמִכּוּן לַמּצוּה לַחֲנֹךְ הַתִּינוּקוֹת (אוּ לַחֲנֹךְ אֶת עַצְמוֹ) אֵין תּקיעתוּ עוֹלָה לוֹ לַמּצוּה אַחֲרָת. כּלֹּמֶר, אִי כּוֹנֵנָה כּלָּל אֵינוֹ מַעֲכָב, אֲבָל כּוֹנֵנָה לַעֲנוּן אַחֲרָת מַעֲכָבָת, וּלְכֵן כּתבּ הַרַמְבַּם "הַמַּתְעַסֵּק בַּתִּקְיעָה שׁוֹפֵר לַהֲתַלְמֹד לֹא יֵצֵא".

ועדיין צריך להבין: התוקע לעצמו (תוקע לשיר) אינו צריך כוונה, ומדוע התוקע לאחר צריך לכוון להוציא את השומע והשומע צריך להתכוון לצאת?

ומבאר ה'אפרקסתא דעניא' על פי דברי אדמו"ר הזקן ב'תניא' (פי"ד - י"ח), ש"מצד שורש נפשם בה' אחד" יש בכל ישראל אהבה מסותרת לה', ובעשותו את המצוה, האהבה המסותרת מצטרפת אל המעשה (בבחינת 'מצא מין את מינו וניעור'). והתעוררות אהבה זו באה על ידי התגברות הנפש, ולכן כאשר עושה את המצוה לעצמו, כיון שאוהב את עצמו, האהבה המסותרת מתעוררת מאליה, אבל כשבא להוציא את חבירו מצד ה'ערבות', כי "נקראו כל ישראל אחים מצד שורש נפשם בה' אחד", נדרשת כוונה כי "הנקודה הפנימית אינה מתעוררת רק על ידי כוונה לצאת ולהוציא שעל ידי זה הנפש מתגברת וממילא הנפשות מתקשרות, והערבות על שלמותו".

הלכות חמץ ומצה פרק ו', הלכה ג': אֲכָל מִצֵּה בְּלֹא בִּנְיָה, בְּגוֹן שְׂאֵנִסוּהוּ גוֹיִם לְאֲכָל - יֵצֵא יְדֵי חוֹבְתּוֹ.

הקשה ה'מגיד משנה' (הל' "שופר פ"ב ה"ד): לכאורה הרמב"ם כאן פוסק כדעת רבה (ר"ה כח, ב) שמצוות אינן צריכות כוונה, אך בהלכות שופר (פ"ב ה"ד) כתב "המתעסק בתקיעת שופר להתלמד לא יצא ידי חובתו, וכן השומע מן המתעסק לא יצא. נתכוון שומע לצאת ידי חובתו ולא נתכוון התוקע להוציאו, או שנתכוון התוקע להוציאו ולא נתכוון השומע לצאת - לא יצא ידי חובתו", היינו, שמצוה צריכה כוונה!

והנה, לדעת כמה אחרונים (כסף משנה כאן, ועוד) הרמב"ם סובר שמצוות צריכות כוונה רק במצוות שאין בהן הנאת הגוף, ולכן תקיעת שופר צריכה כוונה, אבל אכילת מצה יש בה הנאת הגוף, ואף שלא התכוון לצאת באכילה זו - יצא, "שהרי על כרחו נהנה הגוף מאכילה זו" (שו"ע אדה"ז א"ח סי' תעה סכ"ח).

אך ב'אפרקסתא דעניא' (ח"ב א"ח סי' קב) ביאר: לדעת הרמב"ם מצוות אינן צריכות כוונה ולכן 'התוקע לשיר' (שמתכוון לתקוע תקיעה ראויה, אך לא לשם מצוה - ראה מ"מ הל' שופר שם) יצא אף שאינו מתכוון לשם מצוה, כי כיון שאין כאן כוונה כלל "אינה מעכבת לחול מצוה באותה תקיעה, אבל מי

'לחם משנה' - דווקא במצוות שלמות?

יום שישי י"ז מרחשון ה'תשע"ט

לכן כתב הנצי"ב מוולוז'ין (שו"ת משיב דבר א כא) כי דין לחם משנה נוהג גם בפסח, אלא שדין לחם משנה מתקיים (גם בכל השנה) גם בפרוסות ולא דווקא בלחמים שלמים. ורק לכתחילה יש להדר לקחת שלמים, ואילו בליל הסדר, כדי לקיים את דין לחם עוני, אין נוטלים שתי מצות שלמות אלא שלמה ופרוסה וכך מתקיים גם דין לחם עוני וגם דין לחם משנה.

אך יש שדחה זאת וכתב כי דין לחם משנה בכל השנה מתקיים דווקא בחלות שלמות, אך במצת ליל הסדר, כיון שמצוותה בפרוסה, זהו תיקונה ושלמותה, אך בשאר שבתות וימים טובים שאין מצוה בפרוסה, יש ליטול לחמים שלמים ואין מקיימים לחם משנה בפרוסות אפילו בדיעבד (שו"ת דבר יהושע ח"א יח, ג).

ועוד יש לפרש כי דין לחם משנה אמנם מתקיים רק בלחמים שלמים, אך לדעת הרמב"ם בליל הסדר אין דין 'לחם משנה' ולקחת המצה הנוספת השלמה אינה משום לחם משנה אלא מחמת המצוה לברך 'המוציא' על לחם שלם (גם בימות החול), ולשם כך מצרפים מצה שלמה למצה הפרוסה (דבר יהושע שם. הררי קדם ב, סט).

הלכות חמץ ומצה פרק ח', הלכה ו': וְאַחַר כֵּן מְבָרֵךְ 'עַל נְטִילַת יָדַי... וְלֹאֲכֹל שְׁנֵי קִרְבָּנַי, חוֹלֵק אֶחָד מֵהֶן וּמִנֵּיהֶן פָּרוֹס לְתוֹךְ שְׁלֹם, וּמְבָרֵךְ 'הַמוּצִיא לֶחֶם מִן הָאָרֶץ'. וּמִפְּנֵי מָה אֵינוֹ מְבָרֵךְ עַל שְׁתֵּי בִּכּוּרָתָהּ, בְּשֵׁאֵר יָמִים טוֹבִים? מִשּׁוֹם שְׂנֵאָמֶר: "לֶחֶם עֲנִי" - מָה דְּרָבּוּ שֶׁל עֲנִי בְּפִרוּסָה, אֵף כָּאֵן בְּפִרוּסָה.

נהוג להניח בקצרת הסדר שלוש מצות. שתיים למצות לחם משנה על שתי מצות שלמות כמו בכל שבת ויום-טוב, ומצה נוספת אותה חוצים ללחם עוני'.

והמנהג הוא על פי דעת התוספות (פסחים קטו, א). אך הרמב"ם כותב שמביאים שתי מצות ופורסים אחת מהן כדי לקיים את דין 'לחם עוני'.

ולכאורה נראה, כי לדעת התוספות דין 'לחם עוני' בא בנוסף לדין לחם משנה שבכל שבת ויום-טוב, ואילו לדעת הרמב"ם דין 'לחם עוני' נובטל את דין לחם משנה, ולכן אין מברכים בליל הסדר על שתי שלמות אלא על שלימה ופרוסה.

אך לפי זה קשה: אם אין דין לחם משנה בפסח, מדוע לוקחים שתי מצות (שלמה ופרוסה) ואין מסתפקים בפרוסה בלבד?

האם חוששים למיתה? שבת קודש י"ח מרחשון ה'תשע"ט

משלושה טפחים ותיפסל הדופן, לחשש רחוק כזה – שמא תמות, ודוקא באופן זה שהסוכה כשרה מדין 'לבוד' – אין חוששים.

וה'שער המלך' (הל' סוכה כאן) תירץ:

לדעת כמה ראשונים (רא"ש נדרים ג, ב ד"ה אפטרועור) אין חוששים למיתה רק לזמן מועט, ושבעת ימי הסוכות הן זמן מועט ואין חוששים שמא תמות הבהמה בתוך החג, אבל לזמן מרובה (יותר משבעת ימים) יש לחשוש למיתה, ולכן "האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר", שהנזירות היא לשלושים יום, חייב לקבל עליו נזירות מיד, שמא ימות קודם שלוששים יום ולא יגמור נזירותו.

ומכל מקום כתב הרמב"ם בהל' תרומות (פ"ט, ה"א) שכהן האומר לאשתו (האוכלת תרומה מחמתו) הרי זה גיטיך שעה אחת קודם למיתתו אסורה לאכול בתרומה מיד, אף שלזמן מועט אין חוששים למיתה, כי אם נתיר לה לאכול תרומה מיד (כי לזמן מועט אין לחשוש למיתה) תהא מותרת לאכול כל ימיה, כי בכל יום ויום הרי הוא חי ובאותו יום אין לחשוש שימות, ונמצא שלמפרע מתירים לה לזמן מרובה.

הלכות סוכה פרק ד, הלכה טז: דַּפְנֵי סֻכָּה - בְּשֵׁרֵין מִן הַבֵּל... וְאִפְלוּ מִפְּעָלֵי חַיִּים.

לדעת רבי מאיר, סוכה שדפנותיה מבעלי חיים פסולה, שמא תמות הבהמה ביום טוב ותפול מתחת לעשרה טפחים, וכיון שחסר לה דופן לא יוכל לקיים מצות סוכה, ורבי יהודה מכשיר, כי אינו חושש למיתת הבהמה. ולדעת רבי זירא, לדברי הכל אין חוששים למיתה (סוכה כג, א ורש"י שם).

והקשה ה'לחם משנה' (הל' נזירות פ"א ה"ד):

מדברי הרמב"ם כאן שסוכה מבעלי חיים כשרה, עולה שאין חוששים למיתה. אך בהל' נזירות (שם) כתב "האומר לא אפטר מן העולם עד שאהיה נזיר, הרי זה נזיר מיד, שמא ימות עתה", כי חוששים למיתה!

ותירץ:

בדרך כלל חוששים למיתה, וסוכה מבעלי חיים כשרה אם הבהמה קשורה בחבלים כך שגם אם הבהמה תמות לא תיפול. ואף אם גובה הבהמה הוא רק שבעה טפחים ומשהו, והדופן כשרה מדין 'לבוד' (כשגובה הסוכה עשרה טפחים), ואם הבהמה תמות היא תתכווץ ויהיה ריווח בינה לסכך יותר

המשך ביאור למס' מנחות ליום שני עמ' א

18 'כל, שאף על פי כן נאכל לכהנים.
19 ממשיכה הברייאא לדרוש את המשך הפסוק: 'אִשֶּׁר יָשִׁיבוּ, זֶה גִּזְלוֹ
20 הָהָר, שהגזול את הגר ותבעו הגזול בבית דין וכפר הגזול ונשבע
21 לשקר ואחר כך הודה, הדין הוא שמשיב את הגזול לגזול, ומוסיף
22 עליה עוד חמישית מערך הגזילה, ומביא קרבן אשם על שבעת
23 השקר שנשבע. ואם מת הגזול קודם ששילם לו הגזול את הקרן
24 והחומש, אם הוא ישראל שיש לו יורשים ישלם ליורשיו, ואם הוא
25 גר שאין לו יורשים, מבואר כאן שמשלם את הגזילה ואת החומש
26 לכהנים.
27 ממשיכה הברייאא לדרוש: מה שנאמר 'לֶךְ הָיָא וּלְבָנֶיךָ, מלמד,
28 שמשעה שקיבלום הכהנים שְׁלֶךְ הָיָא וּלְבָנֶיךָ, כלומר ממונך לגמרי,
29 אִפְּלִי לַעֲנִין לְכַדֵּשׁ בּוֹ אֶת הָאִשָּׁה.
30 שנינו במשנתנו שמנחת עובדי כוכבים נאכלת לכהנים, הגמרא
31 דנה בדברי רב הונא לענין שלמי עובדי כוכבים, ומקשה עליו
32 ממשנתנו, ומסיקה שהדין המבואר במשנתנו שנוי במחלוקת
33 תנאים: אָמַר רַב הוּנָא,

1 ממשיכה הברייאא לדרוש: מה שנאמר 'לֶךְ הָיָא וּלְבָנֶיךָ, בא לְרִבּוּת
2 אִשֶּׁם נֶזִיר - קרבן אשם שמביא נזיר שנטמא, לאחר שנטהר
3 ומתחיל למנות מחדש את ימי נזירותו, וְאִשֶּׁם מְצֻרֶעַ - קרבן אשם
4 שמביא המצורע ביום השמיני לטהרתו, שנאכלים לכהנים. מקשה
5 הגמרא: אִשֶּׁם מְצֻרֶעַ בְּהֵיכָל כְּתִיב בֵּיהּ - הרי במפורש נאמר בו
6 (ויקרא יד יג), 'כִּי בַּחֲמַת הָאִשֶּׁם הוּא לְכַהֵן. דהיינו שאשם זה של
7 המצורע ניתן לכהן ככל קרבן חטאת, ואם כן אין צורך לדרושו
8 מהפסוק 'לכל אשם'. משיבה הגמרא: אכן אין לגרוס בברייאא
9 'ואשם מצורע', אֵלָּא יֵשׁ לַגְרוֹס, לְרִבּוּת אִשֶּׁם נֶזִיר בְּאִשֶּׁם מְצֻרֶעַ,
10 שכשם שאשם מצורע נאכל לכהנים וכפי שנדרש בפסוק הנזכר,
11 כך אשם נזיר נאכל לכהנים. מבארת הגמרא: ואף שגם הוא נקרא
12 אשם, מכל מקום צריך ריבוי מיוחד עבורו, לפי שאם היה נאמר
13 בפסוק 'אשם' בלא תיבת 'כל' סָלָא דַּעְתָּה אִמִּינָא שאינו נאכל
14 לכהנים, לפי שְׁלֶכְשִׁיר קָא אִתִּי, כלומר לא בא לכפר כשאר
15 אשמות, אלא בא כדי שיוכל הנזיר שנטהר מטומאתו להתחיל
16 נזירות חדשה בטוהרה ואילו לכהנים אוכלים רק מקרבן שבא
17 לכפרה, קָא מְשַׁמֵּעַ לָן - לפיכך הוצרכה התורה להשמיענו מתיבת

המשך ביאור למס' מנחות ליום חמישי עמ' ב

8 חֲמִשָּׁה סָאִין יְרוּשְׁלַמִּיּוֹת, שֶׁהֵן שְׁוֹת בִּנְפָחוֹן, לִשְׁשׁ סָאִין בְּדִבְרֵי
9 שְׁנֵהוּ בַּמְדַּבֵּר בִּימֵי מִשָּׁה רַבִּינוּ. כלומר, בירושלים הוסיפו על
10 הסאה המדברית, וסאה ירושלמית היתה מכילה סאה מדברית,
11 ועוד חומש ממנה, שהוא חלק שישי מסאה ירושלמית. שש סאים
12 מדבריות, שוות לַשְּׁתֵּי אִיפֹת, שהרי הַאִיפָה מכילה שְׁלֹשׁ סָאִין.
13 האיפה מכילה עשרה עשרונים, כך ששתי איפות מכילות עֶשְׂרִים
14 עֶשְׂרִין, שהם תתחלקים עֶשְׂרֵה עֶשְׂרֹנִים לַחֲמִי הַקָּמִין, וְעֶשְׂרֵה
15 לַמִּצֵּה.

התורה היתה באה - פרק שמיני

משנה

נאמר בתורה (ויקרא יב, ג), שהמביא קרבן תודה, מביא עימו שלשה מינים של מצות (חלות, רקיקים, רבוכה), ומין אחד של לחם חמץ. ומבואר במשנתנו שהיו מביאים ארבעים חלות, עשר מכל מין. משנתנו עוסקת בשיעורן של חלות התודה: הַתּוֹדָה - הלחמים הבאים עם התודה, הִיְתָה בָּאָה - שיעור הסולת ממנו נאפו היה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - י"ב מרחשון תשע"ט

יום ראשון י"ב מרחשון ה'תשע"ט

הלכות שביתת יום טוב

ושמושים שאינם משמשים לצורך אוכל נפש, שאילו אוכל נפש נקרא "מלאכת הנאה" ולא מלאכת עבודה. (5) שיש בזה כמה חילוקי דינים, כמו שמבאר רבינו להלן בפרק זה.

ב. כל השוכת ממלאכת עבודה באחד מהן - הרי קיים מצות עשה⁶; שהרי נאמר בהן "שבתון"⁷, כלומר, שבות. וכל העושה באחד מהן מלאכה⁸ שאינה לצורך אכילה⁹, כגון שפנה או הרס או ארג וכיוצא באלו - הרי בטל מצות עשה, ועבר על לא תעשה; שנאמר: כל מלאכת עבודה לא תעשו, כל מלאכה לא יעשה בהן. ואם עשה בעדים והתראה¹⁰ - לוקה¹¹ מן התורה¹².

(6) מסכת שבת דף כ"ד עמוד ב'. (7) ביטוי זה נכתב באחד לחודש השביעי ובראשון ושמיני של חג הסוכות (ויקרא פרק כ"ג), ולא בשאר המועדים, אמנם כבר ביאר רבינו (בספר המצוות עשה קנט) שכיון שנכתב בהם "מקראי קודש", שפירושו קדשהו שלא תעשה בו מלאכה, כאילו נכתב שבתון, תשבות ממלאכה. (8) אחת מל"ט אבות מלאכות או מתולדותיהן, המבוארות בהלכות שבת מפרק ז' ואילך. (9) אפילו אם עשאה לצורך אכילה, כיון שעיקרה אינה עומדת לאכילה, לא נחשבת צורך אוכל נפש (הרב המגיד). (10) ששני עדים מתרים את עובר העבירה - קודם עשותו אותה - על חומר החטא והעונש הצפוי לו בעקבו. (11) כדין העובר על כל לא תעשה שבתורה, ראה בהלכות סנהדרין פרק י' הלכה ט'. (12) דברים פרק כ"ה פסוקים ב-ג.

ג. העושה¹³ אבות מלאכות¹⁴ הרבה ביום טוב בהתראה אחת, כגון שזרע ופנה וסתר וארג בהתראה אחת - אינו לוקה אלא אחת. חלוק מלאכות לשבת¹⁵, ואין חלוק מלאכות ליום טוב¹⁶.

(13) מסכת מכות דף כ"א עמוד ב'. (14) מבוארות בהלכות שבת פרק ז'. (15) שהעושה בשוגג מלאכות הרבה בהעלם אחד, חייב חטאת על כל מלאכה ומלאכה (ראה בהלכות שבת פרק ז'). (16) לפי שדין חילוק מלאכות לשבת למדנו (שבת דף ע) מדמכתיב (שמות פרק ל"א פסוק י"ד) "מחלליה מות יומת" - ריבתה התורה קרבתות הרבה על חלול אחד, או ממה שכתוב (שם פרק ל"ה פסוק ג') "לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", הבערה בכלל כל המלאכות היתה, ולמה יצאה? להקיש אליה ולומר לך, מה הבערה שהיא אב מלאכה וחייבין עליה בפני עצמה, אף כל שהיא אב מלאכה חייבין עליה בפני עצמה, או ממה שכתוב (ויקרא פרק ד' פסוק ב') "נפש כי תחטא בשגגה מכל מצות ה' אשר לא תעשינה, ועשה מאחת מהנה" פעמים שחייבים חטאת על כל אחת ואחת, וכל אלו נאמרו לענין חיוב חטאת, ולא לחיוב מלקות, וכיון שבימים טוב אין חיוב חטאת רק חיוב מלקות, אין בו דין חילוק מלאכות (רש"י במסכת מכות שם).

י. ש בכללן שתיים עשרה מצות. שש מצות עשה, ושש מצות לא תעשה, וזהו פרטן: (א) לשבת בראשון של פסח. (ב) שלא לעשות בו מלאכה. (ג) לשבת בשביעי של פסח. (ד) שלא לעשות בו מלאכה. (ה) לשבת ביום חג השבועות. (ו) שלא לעשות בו מלאכה. (ז) לשבת בראש השנה. (ח) שלא לעשות בו מלאכה. (ט) לשבת בראשון של חג הסוכות. (י) שלא לעשות בו מלאכה. (יא) לשבת בשמיני של חג. (יב) שלא לעשות בו מלאכה. ובאור שביתת ימים אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

(1) כלל בו רבינו כל המלאכות המותרות לעשות ביום טוב. וכלל המלאכות האסורות מדברי תורה והאסורות מדברי סופרים, וסיבת איסור סופרים בזה. וביאר המלאכות המותרות, אם מותרות לצורך היום בלבד, או אף לימות החול. ואם נעשו לימות החול מה דינן, וכן לאיזה בעל חיים הותרו, אם הותרו לבהמות ולגוים. וביאר בו השוואת י"ט לשבת בקצת מלאכות, מלבד הבדל העונש שבהן. ונתבאר השווי הזה במה שהוא מן התורה ומה שהוא מדבריהם. ונתבאר בו פרט אחד היוצא מן הכלל הזה, והוא ענין המוקצה שנאסר מדבריהם ביום טוב ומותר בשבת. ונמשך לזה עניין הנולד. וחילוק שני ימים טובים הרצופין זה בזה, או שבת ויום טוב הסמוכין, מהו משפטן בזה.

א. ששתי ימים האלו שאסרן הכתוב² בעשיית מלאכה, שהן: ראשון ושביעי של פסח, וראשון ושמיני של חג הסוכות, וביום חג השבועות, ובאחד לחודש השביעי - הן הנקראין ימים טובים³. ושביתת פלן שוה. שהן אסורין בכל מלאכת עבודה⁴, חוץ ממלאכה שהיא לצורך אכילה⁵; שנאמר: אף אשר יאכל לכל נפש וגומר.

(2) ויקרא פרק כ"ג, דברים פרק ט"ז. (3) לפי שימים אלו חייבים בשמחה, כמו שכתוב (דברים פרק ט"ז פסוק י"ד) "ושמחת בחגך", וכמו שביאר רבינו להלן בפרק ו' ובהלכות חגיגה פרק א', שיקריב שלמי שמחה וחגיגה ויאכלם בשמחה, ואוכלין בשר ושתיין יין, "שאין שמחה אלא בבשר ואין שמחה אלא ביין, ולפיכך נקראים ימים אלו ימים טובים", כמו שאומר קהלת (פרק ח' פסוק ט"ו): "ושבחתני אני את השמחה, אשר אין טוב לאדם תחת השמש כי אם לאכול ולשתות ולשמוח". וראה שמואל"א פרק כ"ה פסוק ח' ואסתר פרק ח' פסוק י"ז. (4) שכן כתוב (ויקרא פרק כ"ג פסוק ח'): "כל מלאכת עבודה לא תעשו". וביאר הרמב"ן כי הכוונה ב"מלאכת עבודה" לכל המלאכות

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב צא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ו. ומזה הטעם עצמו לא אסרו ההוצאה ביום טוב.²⁰
ואף-על-פי שכל ההוצאה היא מלאכה שאפשר
לעשותה מערב יום טוב, ולמה לא אסרוה? כדי
להרבות בשמחת יום טוב, ויוליד ויביא כל מה
שירצה, וישלים חפציו, ולא יהיה כמי שידי
אסורות. אבל שאר מלאכות שאפשר לעשותן מערב
יום טוב - הואיל ויש בהן עסק²⁹, אין עושין אותן
ביום טוב.

(29) ואילו ההוצאה אין בה עסק, ובזמן מועט הוא מוליד
ומביא מה שצריך (מעשה רוקח).

ז. פיצד³⁰ אין קוצרין³¹ ולא דשין³² ולא זורין ולא
בוררין³³ ולא טוחנין³⁴ את החטים ולא מרקדין³⁵
ביום טוב; שכל אלו וכיוצא בהם אפשר לעשותן
מערב יום טוב, ואין בקך הפסד ולא חסרון.

(30) אסרו חכמים לעשות קצת מלאכות, אף שהם לצורך
אוכל נפש, ראה למעלה בהלכה ה'. (31) מסכת חגיגה דף
י"ח עמוד א' "קצירה ביום טוב מי שרי" (=הם היא
מותרת?). (32) מסכת ביצה דף י"ב עמוד ב' בסוגיא
דמלילות. (33) שם דף י"ד עמוד ב' במשנה. (34) שם דף
י"ד עמוד א'. (35) לנפות בנפה, שם דף כ"ט עמוד ב'.

ח. אבל לשין³⁶ ואופין ושוחטין ומבשלין ביום
טוב; שאם עשה אלו מפערב, יש בקך הפסד³⁷ או
חסרון טעם. שאין לחם חם או תבשיל שבשל היום
כלחם שנאפה מאמש וכתבשיל שנתבשל מאמש,
ולא בשר שנשחט היום כבשר שנשחט מאמש, וכן
כל כיוצא באלו. וכן מכשירי³⁸ אבל נפש, שיש בהן
חסרון אם נעשו מפערב - עושין אותן ביום טוב,
בגון שחיקת תבלין³⁹ וכיוצא בהן.

(36) מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (37) הראב"ד חולק על
טעם זה, כי הרי גם הפירות והירקות יפין וטעמים יותר,
כשהן בני יומן, ואף על פי כן לא התירו לתלוש פירות
וירקות ביום טוב. (38) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב' כר'
יהודה. (39) שאין התבלין עצמו אוכל אלא להכשיר את
האוכל באו ולפיכך הם מכשירי אוכל נפש, ועיין בהשגת
הראב"ד להלן פרק ד' הלכה י'.

ט. אין⁴⁰ אופין ומבשלין ביום טוב מה שיאכל
בחל, ולא התרה מלאכה שהיא לצרך אכילה אלא
כדי להנות בה ביום טוב. עשה⁴¹ כדי לאכל ביום
טוב, והותר - מתר לאכל המותר בחל.

(40) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב' וראה להלן הלכה ט"ו.
(41) כעין זה במשנה מסכת ביצה דף ט"ו עמוד ב'.

י. ממלאה⁴² אשה קדרה בשר⁴³, אף-על-פי שאינה
צריכה אלא לחתיכה אחת. ממלא⁴⁴ נחתום חבית
של מים, אף-על-פי שאינו צריך אלא לקיתון אחד.
וממלאה אשה תנור פת, אף-על-פי שאינה צריכה

ד. כל¹⁷ מלאכה שחייבין עליה בשבת, אם עשה
אותה ביום טוב שלא לצרך אכילה¹⁸ - לוקה, חוץ
מן ההוצאה¹⁹ מרשות לרשות וההבערה²⁰; שמתוך²¹
שהתרה²² הוצאה ביום טוב לצרך אכילה, התרה
שלא לצרך אכילה. לפיכך מתר ביום טוב להוציא
קטן או ספר תורה או מפתח וכיוצא באלו מרשות
לרשות. וכן מתר להבעיר, אף-על-פי שאינו לצרך
אכילה. ושאר מלאכות: כל שיש בו צרך אכילה -
מתר, כגון שחיטה ואפייה ולישה²³ וכיוצא בהן;
וכל שאין בהן צרך אכילה - אסור, כגון כתיבה
ואריגה ובגין וכיוצא בהן.

(17) משנה במסכת מגילה דף ט"ז עמוד ב'. (18) והן
מלאכות שמעיקרן אינן עומדות לעניי אכילה, כגון: כתיבה,
אריגה ובגין וכיוצא בהן (המבי"ט בקרית ספר). (19) מפני
שכתוב (ירמיה פרק י"ז פסוק כ"ב): "ולא תוציאו משא
מבתיכם ביום השבת", בשבת - ולא ביום טוב (מסכת ביצה
דף י"ב עמוד א'). (20) שכתוב (שמות פרק ל"ה פסוק ג'):
"לא תבערו אש בכל מושבותיכם ביום השבת", בשבת אין
אתה מבעיר אבל מבעיר אתה ביום טוב (ירושלמי מסכת
ביצה פרק ה' הלכה ב'). (21) משנה מסכת ביצה דף י"ב
עמוד א' מחלוקת בין בית שמאי ובית הלל, לבית שמאי
אינו מותר רק לצורך אוכל נפש, אבל לבית הלל - שנפסקה
הלכה כמותם - "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה
גם שלא לצורך אוכל נפש". (22) שכן כתוב (שמות פרק
י"ב פסוק ט"ז): "מקרא קדש יהיה לכם, כל מלאכה לא
יעשה בהם, אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם".
(23) בירושלמי מסכת ביצה פרק א' הלכה י' אמרו שרק
המלאכות שהם מלישה ואילך - מותרות, אבל טחינה,
רקידה וכדומה, אינן מותרות לצורך אוכל נפש, מפני
שכתוב: "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם
ושמרתם את המצות" (שמות שם פסוקים ט"ד-י"ז), משמור
ואילך מותר. וראה להלן בהלכה ז'.

ה. כל מלאכה שאפשר להעשות מערב יום טוב²⁴,
ולא יהיה בה הפסד ולא חסרון אם נעשית מפערב
- אסרו חכמים²⁵ לעשות אותה ביום טוב, אף-על-
פי שהיא לצרך אכילה. ולמה אסרו דבר זה? גזירה²⁶
שמא יניח אדם מלאכות, שאפשר לעשותן מערב
יום טוב, ליום טוב²⁷, ונמצא יום טוב פלו הולך
בעשית אותן מלאכות, וימנע משמחת יום טוב, ולא
יהיה לו פנאי לאכל²⁸.

(24) מקור סברא זו במסכת שבת דף קל"ד עמוד א'.
(25) לפי הירושלמי דביצה פרק א' הלכה י' הנ"ל דברים אלו
אסורים מן התורה (וכן דעת הראב"ד, אלא שהוא גורס
בירושלמי "מתלישה ואילך"). אבל לדעת רבינו אינן
אסורות אלא מדרבנן. (26) מקור לגזירה זו ראה במשנה
מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'. (27) בכ"י הגירסא:
"מערב יום טוב ויעשה אותם ביום טוב". (28) בנ"א:
"לאכול ולשתות" (מער"ק).

18 מְזַמְּנִין אֶת הַכּוֹתִי בִּשְׁפָתָהּ⁶⁰, וְאֵין מְזַמְּנִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
19 טוֹב, גִּזְרָה שְׁמָא יִרְבֶּה בְּשִׁבְלֵהוּ. אֲכָל אִם בָּא הַכּוֹתִי
20 מֵאֵלָיו - אוֹכֵל עֲמֵהָן מֵה שֶׁהֵן אוֹכְלִין, שֶׁכָּכֵר
21 הִכְיֵנָהּ.

(58) מסכת ביצה דף כ"א עמוד ב' והוא הדין לכל מלאכת אוכל נפש - שאסור לעשותה לצורך גויים. (59) בכ"י הגירסא: "לבהמה". (60) שאין לחוש שיבשל בשבילו.

22 יד. בַּהֲמָה⁶¹ שֶׁחֲצִיָּה שֶׁל כּוֹתִי וְחֲצִיָּה שֶׁל יִשְׂרָאֵל -
23 מִתֵּר לְשַׁחֲטָהּ בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵי אֶפְשֶׁר לְאָכֹל מִמֶּנָּה
24 כּוֹתִי בְּשֶׁר בְּלֹא שְׁחִיטָה. אֲכָל עֹסֶה שֶׁחֲצִיָּה לְכּוֹתִים
25 וְחֲצִיָּה לְיִשְׂרָאֵל - אֲסוּר לְאֶפְסוֹת אוֹתָהּ, מִפְּנֵי שֶׁיִּכּוֹל
26 לְחַלֵּק הַבָּצֵק. בְּגִי⁶² הַחִיל שֶׁנִּתְּנוּ קָמַח לְיִשְׂרָאֵל
27 לַעֲשׂוֹת לָהֶם פֶּת בְּיוֹם טוֹב, אִם כְּשֶׁנִּתְּנוּ פֶּת מִמֶּנָּה
28 לְתִינוּק אֵין מִקְפִּידִין - מִתֵּר לְאֶפְסוֹתוֹ לְהֵן בְּיוֹם טוֹב;
29 שֶׁכָּל פֶּת וּפֶת רְאוּי לְתִינוּק. עֲסַת⁶³ הַכִּלְבִּים, בְּזִמָּן
30 שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין⁶⁴ מִמֶּנָּה - נִגָּפִית⁶⁵ בְּיוֹם טוֹב.

(61) מסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (62) דעת הרי"ף שאסור לאפות להם את הפת ביום טוב, כמבואר בהלכה שלפני זו, שאין מזמנין את הנכרי ביום טוב, ורבינו סובר שמאחר שמתוך אונס אנו יורדים למלאכה זו, לאפות פת לבני חיל הנכרים, ואם לא נעשה להם הם ירדו לתוך בתינו ולוקחין את המזומן לנו, אין דעתנו מתפשטת להיות עיקר אפייתנו לצרכם הם אלא לצורך התינוק (מאירי) וגם הראב"ד הסכים לדעת רבינו. (63) משנה במסכת חלה פרק א' והובאה במסכת ביצה דף כ"א עמוד א'. (64) שהמורסן שבה מועט והיא ראויה לאכילת אדם. (65) משום חלק הרועים. ואף על פי שאפשר לו לחלק את הבצק (ראה למעלה הלכה י"ד) - כיון שאפשר לפייס את הכלבים בבשר נבילה הרי זה כאילו אופה בשביל הרועים לחוד (גמרא מסכת ביצה שם).

31 טו. הַמְּבִשֵּׁל⁶⁶ בְּיוֹם טוֹב לְכּוֹתִים אוֹ לַבְּהֵמָה אוֹ
32 לְהִנְיָח לְחַל - אֵינּוּ לוֹקָה; שְׂאֵלוֹ בָּאוּ לוֹ אוֹרְחִים⁶⁷,
33 הִיָּה אוֹתוֹ תִּבְשִׁיל רְאוּי לְהֵן⁶⁸. עֲשֵׂה לְנַפְשׁוֹ וְהוֹתִיר
34 - מִתֵּר לְהֶאֱכִיל מִמֶּנּוּ לְכּוֹתִים⁶⁹ וְלַבְּהֵמָה.

(66) מסכת פסחים דף מ"ו עמוד ב'. (67) שיהיו צריכים פת זה היום (רש"י). (68) "הואיל ומיקלעי ליה אורחים חזי ליה" (גמרא). (69) שבאו לביתו מאליהם, ראה למעלה הלכה י"ג.

35 טז. רִחֲצִיָּה⁷⁰ וְסִיכָה - הֲרִי הֵן בְּכָלֵל אֲכִילָה
36 וּשְׁתִּיָּה⁷¹, וְעוֹשִׂין אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב; שְׁנֵאמַר: אֵךְ אֶשֶׁר
37 יֵאָכֵל לְכָל נֶפֶשׁ - לְכָל שְׁצָרֵיהּ הַגּוֹי⁷². לְפִיכָה,
38 מִחֲמִין חֲמִין בְּיוֹם טוֹב, וְרוֹחֵץ בֵּהֵן פְּנֵיו יָדָיו
39 וְרִגְלָיו; אֲכָל כָּל גּוֹפֵ - אֲסוּר, מִשּׁוּם גִּזְרָת מִרְחֻץ⁷³.
40 וְחֲמִין⁷⁴ שֶׁהוּמָו מִעֶרֶב יוֹם טוֹב - רוֹחֵץ בֵּהֵן כָּל
41 גּוֹפֵ בְּיוֹם טוֹב; שְׂאֵל גִּזְרוֹ עַל דָּבָר זֶה אֵלֹא בִּשְׁפָת
42 בְּלִבָּד⁷⁵.

(70) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (71) ביטוי כעין

1 אֵלֹא לְכָכֵר אֶחָד; שֶׁבִּזְמַן⁴⁵ שֶׁהִפֵּת מִרְפָּה בִּתְנוּרָה הִיא
2 נִגָּפֶת יָפָה⁴⁶. וּמוֹלֵחַ⁴⁷ אֲדָם כְּמָה חֲתִיכוֹת בְּשֶׁר בִּבְת
3 אַחַת, אֵף-עַל-פִּי שְׂאֵינוֹ צָרִיךְ אֵלֹא לְחֲתִיקָה אַחַת⁴⁸.
4 וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(42) מסכת ביצה דף י"ז עמוד א'. (43) ונותנת על האש כשהקדרה מלאה (ראה להלן). (44) לפי שבטירחא אחת הוא עושה את הכל, ואינו טורח במיוחד לצורך חול (רש"י). והוא הדין באשה וקדרה כנ"ל. (45) תנוריהם היו קטנים והיו מדבקים הפת בדפנותיהם. ומתוך שהוא מלא, אין מקום לחומר להתפשט, והפת נאפה יפה (שלחן ערוך אורח חיים סימן תק"ז). (46) כדעת ר' שמעון בן אלעזר שם. ולפי זה אפילו נותן כל פת בתנור לחוד מותר. וכתב הרשב"א שלפי זה הוא הדין בקדירה, שמותר להוסיף בשר, שהתבשיל שמן יותר כשיש בו הרבה בשר. (47) מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (48) שטירחא אחת לכולן (רש"י).

5 יא. הַמְּבִשֵּׁל⁴⁹ אוֹ הָאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב כְּדִי לְאָכֹל בוֹ
6 בְּיוֹם, אוֹ שְׂזֵמָן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ, וְנִשְׂאָר הַתִּבְשִׁיל
7 וְהִפֵּת - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְאָכֹל לְמַחֵר, בֵּין בְּחַל בֵּין
8 בִּשְׁפָתָהּ⁵⁰; וּבְלִבָּד שְׂאֵל יַעֲרִים⁵¹. וְאִם הָעֲרִים - אֲסוּר,
9 וְאֶפְסוֹ בִּשְׁפָת שְׂאֵחֵר יוֹם טוֹב; מִפְּנֵי שֶׁהִתְחַמְרוּ
10 בְּמַעֲרִים יוֹתֵר מִן הַמַּזִּיד⁵².

(49) מסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (50) שאסור לבשל מיום טוב לשבת בלי עירוב תבשילין, כמבואר להלן בפרק ו', וכאן שבשלו לבו ביום ונשאר לשבת מותר לאכול. (51) "לאחר שבישל לצורך יום טוב, לא יערים לומר עוד אני צריך להזמין אורחים, ויבשל תבשילין אחרים ויותרים לשבת" (רש"י). (52) "שאלו מזיד רשע הוא לעבור על דברי חכמים, ואין אחרים למדים הימנו, והוא עצמו משים אל לבו ושב - אבל מערים סבור לעשות בהיתר, הלכך לא ישיב אל לבו לחזור בו, ואחרים למדים הימנו - לפיכך קנסוהו רבנן" (רש"י).

11 יב. מִי⁵³ שֶׁהִיתָה לוֹ בַּהֲמָה מְסֻקָּתָה⁵⁴ - לֹא יִשְׁחַט
12 אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב, אֵלֹא אִם בֵּן יוֹדֵעַ שֶׁיִּכּוֹל⁵⁵ לְאָכֹל
13 מִמֶּנָּה כּוֹתִי⁵⁶ צָלִי⁵⁷ מִבְּעוֹד יוֹם; כְּדִי שְׂאֵל יִשְׁחַט
14 בְּיוֹם טוֹב מֵה שְׂאֵיכָל בְּחַל. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בָּזָה.

(53) משנה במסכת ביצה דף כ"ה עמוד א'. (54) "שהוא ירא שמה תמות, ואינו צריך לבשר, שכבר סעד סעודתו, אלא מחמת הפסדו הוא שוחט" (רש"י). (55) שיש שהות לאכול ממנו ביום טוב, אף שאינו אוכל, התירו משום הפסד ממנו (הרב המגיד). (56) ומשום אותו כזית יכול לשחוט את הבהמה כי אי אפשר לכזית בשר בלא שחיטה. ודוקא במסוכנת התירו זאת, אבל בהמה בריאה אסור לשחוט אלא אם כן רוצה לאכלה ביום טוב (מ"מ). (57) שמתבשל מהר, ואין צריך לא מליחה ולא הדחה (תפארת ישראל).

15 יג. אֵין אוֹפִין וּמְבִשִּׁילִין⁵⁸ בְּיוֹם טוֹב כְּדִי לְהֶאֱכִיל
16 כּוֹתִים אוֹ כִּלְבִּים; שְׁנֵאמַר: הוּא לְבָדוֹ יַעֲשֶׂה לָכֶם -
17 לָכֶם וְלֹא לְכּוֹתִים, לָכֶם וְלֹא לְכִלְבִּים⁵⁹. לְפִיכָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום ראשון י"ב מרחשון – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב צג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

הַעֲוֹמֵד לַחֲרִישָׁה, וְיוֹנֵי שׁוֹבָה, וּפְרוֹת הָעוֹמְדִין
לְסַחֲרָה - כָּל אֵלֹו וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִקְצֵה הַן, וְאִסּוּר
לְאָכַל מִהֶן בְּיוֹם טוֹב, עַד שֶׁיִּכְיָן אוֹתָם מִפְּעֶרֶב
וְיִחַשְׁבוּ עֲלֵיהֶם לְאֻכְלָהָ⁸². אָבָל בְּשֶׁבֶת - הַכֹּל מוֹכֵן
אֶצֶל שֶׁבֶת, וְאִינוּ צָרִיךְ הִכָּנָה. וְכָשֶׁם שֶׁהַמִּקְצֵה אִסּוּר
בְּיוֹם טוֹב, כֵּךְ הַנּוֹלָד⁸³ אִסּוּר.

80) מוסב על האמור בהלכה שלפני זו שמוקצה אסור ביום טוב. 81) מסכת שבת דף י"ט עמוד ב'. 82) משנה במסכת ביצה דף י' עמוד א'. 83) [כמו שברי כלים (להלן פרק ב' הלכה י"ב), אבל דבר שלא היה בעולם ונולד ביום טוב איסורו יותר חמור ממוקצה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'), ועיין בלח"מ כאן].

יט. חל⁸⁴ מִכֵּין לְשֶׁבֶת, וְחָל מִכֵּין לְיוֹם טוֹב; אָבָל אֵין
יוֹם טוֹב מִכֵּין לְשֶׁבֶת, וְלֹא שֶׁבֶת מִכֵּינָה לְיוֹם טוֹב.
לְפִיכָךְ⁸⁵, בִּיּוֹצֵא שְׁנוּלָדָה בְּיוֹם טוֹב אַחֵר הַשֶּׁבֶת -
אִסּוּרָה, וְאֶף-עַל-פִּי שֶׁהַתְּרַנְגָּלֶת עוֹמֶדֶת לְאֻכְלָהָ⁸⁶;
הוֹאִיל וּמֵאֲמָשׁ⁸⁷ נִגְמְרָה הַבִּיצָה, נִמְצָא שֶׁבֶת מִכֵּין
אוֹתָהּ לְיוֹם טוֹב⁸⁸. וְאִסּוּרָה כָּל יוֹם טוֹב⁸⁹, גְּזָרָה
מִשּׁוּם יוֹם טוֹב שֶׁאַחֵר שֶׁבֶת. וְכֵן בִּיּוֹצֵא שְׁנוּלָדָה בְּכָל
שֶׁבֶת - אִסּוּרָה, גְּזָרָה מִשּׁוּם שֶׁבֶת שֶׁאַחֵר יוֹם טוֹב.

84) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': אמר רבה מאי דכתיב (שמות פרק ט"ז הלכה ה') "והיה ביום הששי (וסתם יום ששי הוא יום חול, רש"י) והכינו את אשר יביאו" – חול מִכֵּין לשבת, וחול מִכֵּין ליום טוב (שגם יום טוב קרוי שבת – רש"י) ואין יום טוב מִכֵּין לשבת, ואין שבת מִכֵּינָה ליום טוב". 85) משנה (מסכת ביצה דף ב' עמוד א'). 86) ואינה מוקצה (ראה למעלה הלכה י"ח). 87) שכל ביצה נגמרת במעי התרנגולת עשרים וארבע שעות לפני יציאתה לאויר העולם (מסכת ביצה שם). 88) והכנת שבת אינה הכנה וסעודת יום טוב חשובה היא וצריכה הכנה ולפיכך אסורה, והוא הדין לשבת (רש"י שם). 89) אבל ביום חול שלאחר יום טוב לא אסורה, כי "סעודת חול לא חשיבא, ולא שייכא בה הזמנה, ואין הכנה בידי שמים כהאי גוונא אוסרת" (ראה רש"י בריש מסכת ביצה).

כ. וְכָשֶׁם⁹⁰ שֶׁאִסּוּר לְאֻכְלָה, כֵּךְ אִסּוּר לְטַלְטֵלָה.
וְאִפְּלוּ נִתְעַרְבָה בָּאֵלֶף - כָּלֵן אִסּוּרוֹת; שֶׁהָרִי לְמַחֵר
יִתְרוּ הַכֹּל, וְכָל דְּבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ מִתִּירִין - אִפְּלוּ בָּאֵלֶף
אֲלֵפִים אֵינוּ בְּטִילִי⁹¹. הַשּׁוֹחֵט⁹² תְּרַנְגָּלֶת בְּיוֹם טוֹב⁹³
וּמִצָּא בָּהּ בִּיצִים גְּמוּרוֹת - הָרִי אֵלֹו מִתִּירוֹ; שֶׁאֵין
זֶה דְּבָר מְצוּי תָּמִיד, וְדָבָר שֶׁאֵינוּ מְצוּי אֲלֵא אֶקְרָאִי
בְּעֵלְמָא - לֹא גְזָרֵי בּוֹ⁹⁴.

90) מסכת ביצה דף ג' עמוד ב' "אחד ביצה שנולדה בשבת, ואחד ביצה שנולדה ביום טוב, אין מטלטלין אותה, לא לכסות בה את הכלי, ולא לסמוך בה כרעי המטה – ואם נתערבה באלף כולן אסורות". 91) "ואף על פי שמן התורה בטל אחד בשנים, מפני שכתוב (שמות פרק כ"ג פסוק ב'): "אחרי רבים להטות" – החמירו חכמים כאן,

זה מצינו במשנה (מסכת שבת דף פ"ו עמוד א'). "מגין לסיכה שהיא כשתייה ביום הכפורים, אף על פי שאין ראה לדבר זכר לדבר, שנאמר (תהלים פרק ק"ט פסוק י"ח) "ותבא כמים בקרבו וכשמן בעצמותיו". 72) דרש זה לא מצינו לא בשני התלמודים ולא במדרשים המצויים בידנו [אבל זה ודאי מבוסס על מה שאמרו בפסחים דף כ"ב עמוד ב' ש"אכל" נדרש לכל הדיעות בין לאכילה ובין להנאה. וכן מפורש בספר יראים סימן קי"ג]. 73) ירושלמי (מסכת שבת פרק ג' הלכה ג') "חד פילוסופוס שאל לבר קפרא, אבלט שאל ללוי סריסא, מותר לשתות ואסור לרחוץ? אמר לו, אם תראה סריס מחבק עם אשתך, שמא אינו רע לך? אמר לו – אין, אמר לו ומכי הוא לה כלום? אמר לו שלא תתפרץ, א"ל והכא שלא יתפרצו (חששו חכמים שירגילו עצמם לחמם אף שלא לצורך כלל, אבל לשתייה לא חששו דדבר מועט הוא וגם הוא לצורך מזונו, אבל לרחיצה לא), כיון שיצא אמרו לו תלמידיו, רבי לזה דחית בקנה – לנו מה אתה משיב, אמר להם והלא כבר נאמר – אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם (ורחיצת כל גופו אינו שזה לכל נפש)". ולפי זה איסורו מן התורה. אבל לדעת רבינו הוא משום גזירת מרחץ ואינו אסור אלא מדרבנן. 74) הרי"ף בשם הגאונים. 75) שבשבת אסור לחמם מן התורה, אבל ביום טוב שאין איסורו אלא מדרבנן לא גזור על ערב יום טוב.

יז. כָּל⁷⁶ שֶׁאִסּוּר בְּשֶׁבֶת⁷⁷ - בֵּין מִשּׁוּם שֶׁהוּא דוֹמָה
לְמִלְאכָה אוּ מִבֵּיא לְיַד מִלְאכָה, בֵּין שֶׁהוּא מִשּׁוּם
שְׁבוּת - הָרִי הוּא אִסּוּר בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא אִם כֵּן הָיָה
בוֹ צִרְךְ אֻכְלָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ, אוּ דְבָרִים שֶׁהֵם מִתִּירִים
בְּיוֹם טוֹב, כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאֵר בְּהַלְכוֹת אֵלֹו. וְכָל שֶׁאִסּוּר
לְטַלְטֵל בְּשֶׁבֶת - אִסּוּר לְטַלְטֵל בְּיוֹם טוֹב, אֲלֵא
לְצִרְךְ אֻכְלָה⁷⁸ וְכִיּוֹצֵא בָּהּ. וְכָל שֶׁמִּתֵּר בְּשֶׁבֶת - מִתֵּר
בְּיוֹם טוֹב. וְיֵשׁ בְּיוֹם טוֹב מִה שֶׁאֵין בְּשֶׁבֶת: אִסּוּר
מִקְצֵה, שֶׁהַמִּקְצֵה אִסּוּר בְּיוֹם טוֹב וּמִתֵּר בְּשֶׁבֶת;
מִפְּנֵי⁷⁹ שִׁוּם טוֹב קָל מִשֶּׁבֶת, אִסּוּר בּוֹ הַמִּקְצֵה,
שֶׁמָּא יִבּוֹא לְזַלְזֵל בּוֹ.

76) משנה מסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב': "אין בין יום טוב לשבת אלא אוכל נפש בלבד". 77) מבואר בדברי רבינו בפרק כ"א מהלכות שבת הלכה א' שיש דברים שאסורים חכמים מפני שהם דומים למלאכה ויש שהם מביאים למלאכה (ועיין שם עוד בפרק כ"ד הלכה א'). ויש גם שאסורים מן התורה משום מצות עשה של "תשבות", כגון אם עושה שבותים כל היום. ועיין עוד בפרק א' משביתת עשור הלכה ב'. 78) כן כתב רבינו להלן פרק ג' הלכה י' שמותו לגרוף האפר, שהוא מוקצה, כדי לאפות בתנור לצורך יום טוב וכן כתבו התוס' במסכת ביצה דף ח' עמוד א' ד"ה אמר רב יהודה בשם הר"ר יצחק שמותו לטלטל מוקצה ביום טוב לצורך אוכל נפש. 79) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב': "שבת דחמירא ולא אתי לזלזולי בה, סתם לן כרבי שמעון להתיר מוקצה, יום טוב דקיל ואתי לזלזולי ביה, סתם לן כרבי יהודה לאסור מוקצה".

יח. כִּיצַד⁸⁰ תְּרַנְגָּלֶת⁸¹ הָעוֹמֶדֶת לְגִדֵּל בִּיצִים, וְשׁוֹר

98) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (99) ראה מה שכותב רבינו בהלכות תלמוד תורה פרק ו' הלכה י"ד. (100) [שבזמן שהיו מקדשים על פי הראייה כשעשו שני ימים בספק היו גם מקרים שעשו אותו שני ימים והיום השני היה העיקר כגון שהעדים באו סמוך לערב ולא הספיקו לקבלם עד למחר ואף על פי כן נהגו גם ביום ראשון קודש שמתעם זה אמרו (מסכת ביצה דף ה' עמוד ב') ששני ימים טובים של ראש השנה הם כיום אחד וקדושה אחת להם (עיי' בסמוך הלכה כ"ד), ונמצא שיום טוב שני של ראש השנה עיקרו מן התורה והרי העובר ביום טוב ראשון על דבר שאין איסורו אלא מדרבנן אין מנדים אותו (כמו שכתב הב"י או"ח סימן תצ"ו) ומשמיענו רבינו שאף על פי כן מנדים אותו אם חילל יום טוב שני של ר"ה אפילו אם חיללו בדבר שהוא משום שבות, ועיין להם משנה]. (101) מבואר בהלכות שבת פרק כ"א. (102) כל המלאכות מנויות בפרק ז' מהלכות שבת. (103) שם פרק כ"ז. (104) עונש שבית דין מענישין את העובר על איסור דרבנן, ולא נתפרש שיעורו, ולשון רבינו (בפרק י"ח מהלכות עדות הלכה ד') "כפי מה שיראנו". (105) לשון ריחוק והבדלה, שמבדילין אותו מן הקהל, אין יושבין בארבע אמותיו, ואין מצרפין אותו לכל דבר שבקדושה, וכדומה, ופירושו ראה בדברי רבינו פרק ז' מהלכות תלמוד תורה הלכה ד'. (106) מסכת פסחים דף נ"ב עמוד א'. (107) מפני כבוד התורה נותנים עליו עונש קל. (108) מועד קטן דף ח' עמוד א'. (109) ראה להלן פרק ו'.

17 כג. כיצד? 110) המ"ת - ביום טוב ראשון יתעסקו
18 בקבורתו הפותים 111, וביום טוב שני 112 יתעסקו בו
19 ישראל. ועושים לו כל צרכיו, כגון עשיית המטה
20 ותפירת התכריכין וקציצת הפשמים וכל פיוצא
21 בזה; שיום טוב שני לגבי המ"ת כחל הוא חשוב,
22 ואפילו בשני ימים טובים של ראש השנה.

110) מסכת ביצה דף ו' עמוד א'. (111) ולא ישראל. ואף שקבורת מת, מצוה היא, כמו שביאר רבינו (הלכות סנהדרין פרק ט"ו), - אינו דוחה יום טוב, לפי שיום טוב הוא עשה ולא תעשה (ראה למעלה בהלכה א'), ואין עשה דוחה לא תעשה ועשה (מגן אברהם אורח חיים סימן תקכ"ו). ודוקא לקוברו אסור על ידי ישראל אבל להלבישו ולחמם לו מים לטהרו, להוציאו ולשומו בקבר מותר על ידי ישראל (שלחן ערוך אורח חיים סימן תקכ"ו). (112) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'.

23 כד. שני ימים טובים אלו של גליות - שתי קדשות
24 הן, ואינן פיות אחד 113. לפיכך, דבר שהיה מקצה
25 ביום טוב ראשון או שנוצח בראשון, אם הכין אותו
26 לשני - הרי זה מתיר 114. כיצד? 115) ביצה שנוצחה
27 בראשון - תאכל בשני. תיה ועוף שנוצחו 116
28 בראשון - יאכלו בשני. דבר המחבר למרקע שנוצח
29 בראשון - יאכל בשני. וכן 117 מתיר לכלל את העין
30 ביום טוב שני, ואף-על-פי שאין שם חלי 118. במה
31 דברים אמורים? בשני ימים טובים של גליות; אבל

הואיל ויש לו מתירין לאחר זמן בלי ביטול, לא יאכלנו באיסור על ידי ביטול" (רש"י). (92) מסכת ביצה דף ב' עמוד ב'. (93) אפילו אם הוא אחר השבת שאין כאן הכנה משבת ליום טוב כיון שלא נולדה כדרכה (רש"י) ותוספות (שם). (94) "מילתא דלא שכחא לא גזרו בה רבנן" (מסכת ביצה דף ב' עמוד ב').

1 כא. זה 95) שאנו עושים בחוצה לארץ כל יום טוב
2 מאלו שני ימים - מנהג הוא 96. ויום טוב שני מדברי
3 סופרים הוא, ומדברים שנתחדשו בגלות. ואין
4 עושים בני ארץ ישראל שני ימים טובים, אלא
5 בראש השנה בלבד. ובהלכות קידוש החדש מספר
6 זה נבאר עקר מנהג זה, ומאי זה טעם עושים ראש
7 השנה שני ימים בכל מקום 97.

95) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (96) כן כתב רבינו גם בפרק ו' מהלכות תלמוד תורה הלכה י"ד ברשימת עשרים וארבעה דברים המנדים עליהם: "ה' המזולל בדבר אחד מדברי סופרים - י"א המחלל יום טוב שני של גלויות אף על פי שהוא מנהג". הרי שאינו מדברי סופרים. ואילו בסמוך כתב רבינו "יום טוב שני מדברי סופרים הוא" וכן כתב בפרק ה' מהלכות קידוש החדש הלכה ו'. וביאור הדבר כמו שכתב הלחם משנה (בפרק ו' מת"ת הלכה י"ד) שכל עיקר יום טוב שני התחיל במנהג כמו שאמרו (מסכת ביצה דף ד' עמוד ב') "הזהירו במנהג אבותיכם" ולאחר שבטל הקידוש על פי הראייה תקנו חכמים שלא יבטלו מנהג אבותינו כנ"ל, והרי לפנינו תקנה מדברי סופרים. אבל מכיון שכל עיקר הדבר היה מנהג לא נתנו חכמים ליום טוב שני של היום, שבא מצד התקנה, חומרת יתר ולא העדיפו אותה על המנהג הקדום (ראה לחם משנה שם). (97) "יום טוב של ראש השנה, בזמן שהיו קובעין על פי הראייה, היו רוב בני ארץ ישראל עושים אותו שני ימים מספק, לפי שלא היו יודעין יום שקבעו בו בית דין את החדש שאין השלוחין יוצאין ביום טוב. ולא עוד אלא אפילו בירושלים עצמה, שהוא מקום בית דין, פעמים רבות היו עושים יום טוב של ראש השנה שני ימים, שאם לא היו באין העדים כל יום שלוש, נוהגין היו באותו יום שמצפין לעדים קדש ולמחר קדש. והואיל והיו עושים אותו שני ימים ואפילו בזמן הראייה, התקינו שיהיו עושים אפילו בני ארץ ישראל אותו תמיד שני ימים בזמן הזה שקובעים על החשבון" (רבינו בהלכות קדוש החדש פרק ה' הלכה ז'). וכן כתב רב אלפס בפרק א' דביצה.

8 כב. יום טוב 98) שני, אף-על-פי שהוא מדברי
9 סופרים, כל דבר שאסור בראשון - אסור בשני. וכל
10 המחלל 99) יום טוב שני, ואפילו של ראש השנה 100 -
11 בין בדבר שהוא משום שבות 101, בין במלאכה 102,
12 בין שיצא חוץ לתחום 103 - מפין אותו מפת
13 מדרות 104, או מנדיין 105 אותו, אם 106 לא יהיה מן
14 התלמידים 107. וכשם 108 שהראשון אסור בהספד
15 יתענית, ותיב בשמחה 109 - כך השני. ואין ביניהן
16 הפרש, אלא לענין מת בלבד.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב צה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במומין, ויבוא זה לשחט בו ביום. אבל¹³ רואה הוא²³
המים מערב יום טוב, ולמחר מתיר או אוסר.²⁴

(9) כגון בכור ומעשר בהמה שהם קדשים, ולהקריבן אי-אפשר שאין מקדש, וממתינים עד שיפול בו מום קבוע, שעל-ידי-זה יוצא לחולין. ומראים את הבהמה לחכם אם הוא מום קבוע (ראה בדברי רבינו בהל' בכורות פ"ו). (10) שהיא מוקצה (שבת מו:). (11) כדעת רבי שמעון, במס' ביצה כו, א. (12) אפילו אם נפלו בבהמה מערב יום-טוב, כיון שלא ראה אותה החכם אז (מגיד-משנה). (13) ביצה כו, ב.

ד. בכור¹⁴ שנולד ומומו עמו - הרי זה מוכן¹⁵. ואין²⁵
מבקרים אותו¹⁶ ביום טוב. ואם עבר וראה מומו²⁶
ובקרו והתירו - הרי זה שוחט ואוכל. בכור שנפל¹⁷
לבז - עושה לו פרנסה במקומו; שהרי אינו יכול²⁸
להעלותו, מפני שאינו ראוי לשחיטה ביום טוב.²⁹
אותו¹⁸ ואת בנו¹⁹ שנפלו לבז - מעלה את הראשון³⁰
על מנת לשחטו, ואינו שוחטו, ומערים ומעלה את³¹
השני על מנת לשחטו, ושוחט את אי זה מהן³²
שירצה; משום צער בעלי חיים התירו²⁰ להערים²¹.
בהמת²² חלין שנפלה²³ מן הגג, ועמדה מעת לעת,³⁴
והרי היא צריכה בדיקה²⁴ - שוחטין אותה ביום טוב³⁵
ותבדק, אפשר שתמצא פשרה ותאכל²⁵.³⁶

(14) ביצה כו, א. שבכור בהמה טהורה, הוא הקדש, ואסור לכהן לאכלו אלא-אם-כן נשחט בעזרה, לכן בזמן שאין מקדש, מניחו עד שיפול בו מום קבוע, ויאכלנו הכהן (רבינו בהל' בכורות פ"א). (15) שהרי לא היה אסור מעולם, כיון שנולד במומו (רש"י), ובכניסת היום-טוב היה מוכן לאכילה על ידי שחיטת אמו, שלפני הלידה אינו קדוש בבכורה (ביצה כו:). (16) לראות אם יש בו מום קבוע להתירו בשחיטה "שמא לא יהיה בו מום קבוע, ונמצא מטלטל מה שאינו ראוי לו, שאי-אפשר בלא טלטול, או שמא לא ידקדק בראיתו מפני שמחת יום-טוב" (ראב"ד). (17) ביצה כו, א. כרבי שמעון. (18) ביצה לז, א. (19) שאסור לשחוט שניהם ביום אחד, שנאמר (ויקרא כב, כח) "ושור או שה, אותו ואת בנו לא תשחטו ביום אחד". (20) שבת קיז, ב. ועיין פכ"א מהל' שבת ה"ט וה"י. ומצינו שהתורה חסה על צער בעלי חיים, שנאמר (שמות כג, ה) "כי תראה חמור שונאך רובץ תחת משאו - עזוב תעזוב עמו". וראה בכסף משנה¹ בפ"ג מהל' רוצח ה"ט, שדעת רבינו שדין 'צער בעלי חיים' הוא מן התורה. (21) "תחבולות ההיתר תיקרא ערמה, ושאינו להיתר תיקרא מרמה" (רבינו בפירושו המשניות, תמורה פ"ה מ"א). (22) ביצה לד, א. (23) וצריכה בדיקה אם לא נתרסק אחד מאבריה, שאז היא טריפה ואסורה באכילה (רבינו בהל' שחיטה פ"ט ה"כ). (24) בפ"ט מהלכות שחיטה, כתב רבינו שאם שהתה מעת לעת צריכה בדיקה ומותרת בכך, ואם עמדה נבדקת מיד ואינה צריכה מעת לעת. ולפי זה, מה שכתב רבינו כאן "ועמדה מעת לעת" פירושו "ושהתה מעת לעת", שהרי עמדה אינה צריכה מעת לעת. ובנוסח אחר, חסרות המילים

שני ימים של ראש השנה - קדשה אחת הן¹¹⁹,
וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים, אלא
לענין המת בלבד, אבל ביצה שנולדה בראשון של
ראש השנה - אסורה בשני¹²⁰. וכן כל פיוצא פזה¹²¹.
שבת הסמוכה ליום טוב, ונולדה ביצה באחד מהן
- אסורה בשני. וכן כל פיוצא פזה. ואפלו נולדה
ביום שני - לא תאכל בשבת הסמוכה לו.

(113) שהרי מספק עושים שני ימים, ואם כן ממה נפשך אחד מהם חול הוא. (114) שאם היום הראשון היה קודש הרי היום חול ומותר, ואם היום יום טוב, אם כן אתמול היה חול, וחול מכין ליום טוב. (115) מסכת ביצה דף ד' עמוד ב'. (116) שם דף כ"ד עמוד א'. (117) שם דף כ"ב עמוד א'. (118) שחש בעינו קצת, אבל כל גופו בריא, לכן לא התירו רק ביום טוב שני. (119) חכמים הטילו עליו חומר יום אחד ארוך (הר"ן). (120) מסכת ביצה דף ד' עמוד א'. (121) כגון אפרוח שנולד ביום טוב שאסור בו ביום (להלן פרק ב' הלכה א') - הוא הדין שאסור בשבת הסמוכה ליום טוב. וכן אם נולד ביום טוב אסור בשבת הסמוכה לו.

פרק שני

(1) נתבאר בו דיני המוקצה בפרט, ומה הוא מוקצה, ואיזו הכנה מועילה לדברים המוקצים, וענין המוקצה באכילה ובטלטול, וכל דיני המוקצה והנולד בשלימות.

א. אפרוח² שנולד ביום טוב - אסור³, מפני שהוא מוקצה. ועגל⁴ שנולד ביום טוב, אם היתה אמו עומדת לאכילה - מתיר⁵, מפני שהוא מוכן על גבי אמו, ואלו שחט אמו, הנה זה שפמעה מתיר ביום טוב אף-על-פי שלא נולד.¹²

(2) ביצה ו, א. כרב דאמר אסור (ודלא כרבי יוחנן שמתיר), וכן הוא במשנה עדיות פ"ד מ"ב לפי פירושו של ה'תוספות יום טוב' שם. (3) לאכלו ולטלטלו ביום-טוב. (4) ביצה ו, ב. (5) אם אנו יודעין בבירור שכלו לו חדשיו, ויצא מידי ספק נפל. שאם לא כן, אסור לשחטו עד שיהיה בן שמונה ימים, ראה בדברי רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ד.

ב. בהמות⁶ שיוצאות ורועות חוץ לתחום, ובאות ולנות בתוך התחום⁷ - הרי אלו מוכנין, ולוקחין מהן ושוחטין אותן ביום טוב. אבל הרועות ולנות חוץ לתחום⁸, אם באו ביום טוב - אין שוחטין אותן ביום טוב; מפני שהן מקצין, ואין דעת אנשי העיר עליהם.¹⁸

(6) משנה, ביצה מ, א. (7) והן "הבהמות הביטיות" שבמשנה שם. (8) והן "מדבריות" שבמשנה שם.

ג. וכן בהמת קדשים⁹ שנולד בה מום ביום טוב - הואיל ולא היתה דעתו עליה מערב יום טוב, אסור לשחטה ביום טוב¹⁰. לפיכך, אסור לראות¹¹ מומי קדשים¹² ביום טוב, גזרה שמא יתירם החכם

מהניצודים בערב יום-טוב, וכל איסורו אינו אלא משום מוקצה. וכן נראה גם להלן הלכה זו (ועיין ב'חידושי המאירי' ביצה כג:). (43) ביצה כה, א. (44) שהוא מקום המשתמר, ואין הוולד יכול לצאת משם בנקל.

ח. מצודות⁴⁵ חיה ועופות ודגים, שפרסן מערב יום טוב - לא יטל מהן פיוס טוב, אלא אם כן יודע שצודו מערב יום טוב⁴⁶. הסוכר⁴⁷ אמת המים מערב יום טוב, ולמחרת השכים ומצא בה דגים - הרי אלו מתרין; שפכר נצודו מערב יום טוב, והרי הן מוכנין.

(45) משנה, ביצה כד, א. (46) כמו שכתב למעלה הלכה ו, שכל ספק מוכן - אסור. (47) ביצה כה, א.

ט. בית⁴⁸ שהוא מלא פרות מוכנין⁴⁹, ונפחת⁵⁰ - נוטל ממקום הפחת⁵¹. העומד⁵² על המקצה⁵³ מערב יום טוב⁵⁴ בשנה השביעית⁵⁵, שקל הפירות הפקר - צריך שירשם⁵⁶ ויאמר: מכאן ועד כאן אני נוטל.

(48) משנה, ביצה לא, ב. (49) לאכילה. (50) מאליו. ולא ששברו את הכותל ביום-טוב. (51) ואין הפירות שבתוכו מוקצים, שהרי לא היו אסורים מחמת עצמם (רמב"ן). (52) משנה, ביצה לד, א. (53) פירות שמונחין לייבש, והקוצץ, ונאסרו מלאכלן. (54) במשנה, שם: "ערב שבת". אבל רבינו שפסק שמוקצה מותר בשבת (למעלה פ"א הי"ז) שינה מלשון המשנה, וכתב "יום טוב" (מגיד-משנה). (55) שהפירות הפקר, ופטורים מתרומות ומעשרות. אבל בשאר השנים - אסורים משום טבל, שסתם מוקצה אינו מעושר, שהרי הוא לפני גמר מלאכה (מגיד-משנה). ואף-על-פי שיותר לאכול אכילת עראי קודם גמר מלאכה - ביום-טוב אסור, שכשם ששבת קובעת למעשר משום שנאמר "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:), כמו כן יום-טוב קובע למעשר שגם בו יש מצות עונג (להלן פ"ו הט"ז), וכל אכילות שבו הן אכילות קבע. (56) כאן במוקצה שהקצה האדם בידיו, החמירו יותר והצריכו מעשה. אבל למעלה ביוני שובך (ה"ה) אין צריך אלא אמירה בלבד ('תוספות' ביצה לד: ד"ה ואומר).

י. פותי⁵⁷ שהביא תשורה לישראל פיוס טוב: אם יש מאותו המין במחבר לקרקע, או שהביא⁵⁸ חיה או עופות או דגים שאפשר לצודן בו פיוס - הרי אלו אסורין עד לערב⁵⁹, וימתין בכדי שיעשו⁶⁰. ואפלו הדס⁶¹ וכיוצא בו - אינו מריח בו לערב עד שיעמיתין בכדי שיעשו. ואם אין מאותו המין במחבר לקרקע, או שהיתה צורתו מוכחת עליו שמאמול נעקר או נצוד: אם הביאו מתוך התחום - מתר, ואם הביאו מחוץ לתחום - הרי זה אסור. והבא בשביל ישראל זה מחוץ לתחום - מתר לישראל אחר⁶².

(57) ביצה כד, ב. מימרא של רב פפא. (58) ברייתא, שם. (59) בפירוש רש"י שם: "לערב, היינו ערב ראשון, אף שהוא

"מעת לעת", ולפי זה "עמדה" היינו עמדה ממש. ובנוסח אחר, חסרות כל שלושת המילים "ועמדה מעת לעת" ('מעשה רוקח'). (25) שרוב בהמות ועופות כשרות הן.

ה. אגוזין²⁶ ותרגולין ויונים שפבית²⁷ - הרי אלו מוכנין²⁸, ואין צריכין זמון. אבל יוני שוכן²⁹ ויוני עליה וצפרים³⁰ שקננו בטפיתין³¹ או בכירה³² ובפרדס - הרי אלו מקצה. וצריך³³ לזמן מפעריב ולומר: אלו ואלו אני נוטל; ואינו צריך לנענע.

(26) ביצה כה, א. (27) הגדילים בבית ('מגן אברהם' או"ח סי' תצז). (28) ומותר לצודם ביום-טוב, שאף בשבת אם צדם פטור (פי"א מהל' שבת הכ"ד) לפי שהם כניצודים. (29) קן יונים. (30) יונים מדבריות שיקננו בעלייתו. (31) כלי חרס הבנויים בכתלים לקנן בהם עופות. (32) בכת"י חסרות תיבות אלו. (33) משנה, ביצה י, א. כבית הלל. ויש מפרשים יוני שוכן ויוני עליה וכו' ביונים שאינם יכולים לפרוח. שאם לא כן, לא מועילה הזמנה שהרי הם מחוסרים צידה, ואם כן צידתה אסורה ביום-טוב (מגיד-משנה).

ו. זמן³⁴ שחורים ולבנים³⁵, ומצא שחורים במקום לבנים ולבנים במקום שחורים - אסורים; שאני אומר: שמא אותן שזמן פרחו להן, ואלו אחרים הן³⁶, וכל ספק מוכן - אסור³⁷. זמן שנים ומצא שלשה - הפל אסור³⁸. שלשה ומצא שנים - מתרין. זמן בתוך הקן ומצא לפני הקן, אם אין שם פקן אלא הן ואינן יכולין לפרח, אף-על-פי שיש שם פקן אחר בקרן זוית בתוך חמשים אמה - הרי אלו מתרין; שאין המדה מדה אלא כנגד קנו בשנה.

(34) משנה, ביצה י, ב. (35) יונים שחורים ויונים לבנים. (36) ואין אנו אומרים שהם אותם היונים, אלא חוששים שמא הפכו מקומותיהם (גמרא). (37) ביצה כד, א. והטעם, מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב (ביצה ג: ד.) או שרצו חכמים להחמיר בספק זה (מגיד-משנה). (38) לפי שאחד מהם בוודאי בא מן החוץ, ואינו בטל בשנים המוזמנים, שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף, כמבואר בפ"א ה"כ.

ז. דגים³⁹ שפביתין⁴⁰ גדולים, וכן חיה ועוף שפביתין⁴¹ גדולים: כל שהוא מחסר צידה, עד שאומרים: הבא מצודה ונצודנו - הרי זה מקצה⁴², ואין צדין אותו פיוס טוב; ואם צד - לא יאכלו. וכל שאינו צריך מצודה - הרי זה מוכן, וצדין אותו פיוס טוב ואוכלין אותו. וכן⁴³ חיה שקננה בפרדס⁴⁴ הסמוך לעיר - ילדיה פשה קטנים, שאינן צריכין צידה, אינם צריכים זמון, מפני שדעתו עליהן.

(39) משנה, ביצה כג, ב. (40) בריכות של מים מוקפות מארבע רוחות. (41) גני חיות מוקפים גדר סביב. (42) נראה שדעת רבינו שצידה היא מן המלאכות המותרות ביום-טוב, לפי שהניצודים ביום-טוב טובים יותר לאכילה

70) משנה, ביצה לא, א. (71) סדר של קורות המושכות לארץ שלא תתעקמנה ותהיינה ראויות לבנין (רש"י).
72) שבת כט, א. (73) אבל לא יגע בהן לאחר שאחזו בהן האור, שאז נעשו שברי כלים והם נולדו, שאסור בטלטול (הרשב"א). (74) מכאן עד "ואם אכלן ביום טוב אין מסיקין בקליפיהן" הוא בתוספתא פ"ג דיום טוב לפי כת"י וז"ל (הוצאת צוקמ. עמ' 206). (75) הראב"ד כותב על זה "מעולם לא שמענו נוסחא זו", וכבר העיד ב'מעשה רוקח' שבכתב-יד קדמון נמחק כל זה מדברי רבינו. וה'מגדל עוד' כותב "לא נפלאה היא שהגיעו לידו נוסחאות אשר לא הגיעו לידנו, שהרי זכה לבוא בידו מן הנוסחא שנכתבה בימי מחברי התלמוד בגוילים, כספרי תורה שלנו, וגם במקרא ספר-תורה שהיו מגיחין ממנה בעזרה המכונה לבן אשר". ונראה שכוונת רבינו בנוסחאות אלו אינה לגמרא אלא לתוספתא הנזכרת למעלה (וכן כתב 'מרכבת המשנה' בפ"א מהלכות יום טוב הי"ד).

יג. קוץ⁷⁶ רטב - הרי הוא מקצה, מפני שאינו ראוי להסקה. לפיכך, אסור לו לעשות כמו שפוד לצלות בו בשר⁷⁷. וכן כל פיוצא בזה.

76) ביצה לג, א. ובלשון התלמוד נקרא "חזירא".
77) ברי"ף: "ליטול מהן עץ להכניסו בתוך הבשר, כמין שפוד לצלות בו הצלי". וכן כוונת רבינו במה שכתב "לעשות כמו שפוד" - להכניסו בתוך הבשר כמין שפוד.

יד. נוטלין⁷⁸ עצים הסמוכים לדפני⁷⁹ הסקה ומסיקין בהן, אבל אין מביאים מן השדה⁸⁰, אפלו היו מקנסיין⁸¹ שם מפערב⁸². אבל⁸³ הוא פשדה⁸⁴ מלפניו⁸⁵, ומדליק שם. ומביאין⁸⁶ מן המקנסיין שברשות היחיד, ואפלו היתה מקפת שלא לשם דיירה; ובלבד שיהיה לה פותחת⁸⁷, ותהיה בתוך תחום שבת⁸⁸; ואם חסר אחד מכל אלו - הרי הן מקצה.

78) משנה, ביצה ל, ב. (79) אבל מן הדפנות עצמם אסור, שהרי הוא סותר אוהל. (80) העצים התלושים. (81) שנראה כמעמר עצים לצורך מחר, ועיין ר"ן. (82) משנה, ביצה לג, א. (83) מלקט. (84) במשנה שם כתוב "מגבב משלפניו", ומפרשה רבינו בשדה, וכן הוא בפירוש המשנה. (85) שזה מוכיח שעושה רק כדי לבשל קדירתו, ואין בו משום מעמר. (86) משנה, ביצה לא, א. (87) מסגר. (88) שאם יש כל אלו התנאים, נחשב הדבר כמוכן.

טו. עליין⁸⁹ קנים ועלי גפנים, אף-על-פי שהן מקנסיין בקרפין⁹⁰ - פיון שהריח מפזרת אותן, הרי הן במקפזין⁹¹ ואסורין. ואם הניח עליהן פלי פבד מפערב יום טוב - הרי אלו מוכנין.

89) ביצה לא, א. (90) מקום נרחב, מוקף גדר, מחוץ לעיר. (91) שאינו סומך עליהן מערב יום טוב, שהוא חושב שהרוח פוזתן כבר (רש"י).

ליל יום טוב שני, ומותרין ממה-נפשך, אם הלילה הוא חול - הרי המתין בכדי שיעשו. ואם קודש הוא, אז בוודאי מותרין, שהרי נלקטו בחול. ויש לי הרבה ראיות בזה, ולא זכיתי לשאול את פי רבינו יעקב בזה, כי היו נוהגים בו היתר במקומינו, והיה לי דבר פשוט, ולאחר פטירתו של רבינו שמעתי את רבינו יצחק הלוי שהוא אסור, עד ליל מוצאי יום טוב שני, וכל אנשי עירו כמותו, וגם ב'הלכות גדולות' אסור כן, ודנתי לפניו ולא הועיל לי הדבר, ובתשובת רבינו גרשום מאור הגאולה מצאתי כמותי, גם עתה בא אלי מכתב מגרמיי"ש שבה לשם אדם גדול זקן ויושב בישיבה מן רומא, ושמו ר' קלונימוס, ובקי בכל הש"ס והורה כן". וברעת רבינו אין הכרע. ועיין ב'מגיד משנה' למעלה פ"א הכ"ד, וב'לחם משנה' שם. (60) שלא יהנה ממלאכת יום טוב. ועוד, שלא יאמר לגוי תלוש בשבילו (רש"י ו'תוספות' שם). (61) כן מפורש בעירובין מ, א. (62) שלא החמירו חכמים באיסור תחומין, שאינו אלא מדרבנן, לאסרו על כל העולם (רש"י ביצה כה). [ואף אם הביאו מחוץ ל"ב מיל בכלל זה, שהרי ביום טוב אין איסור תחומין מן התורה לדעת רבינו. ראה להלן פ"ה הי"ד, ובהקדמת 'מעשה רוקח' בשם 'ספר הבתיא'].

יא. עצים⁶³ שנשרו מן הדקל ביום טוב - אסור להסיקן, מפני שהן נולד⁶⁴. ואם נשרו לתוך התנור - מרבה⁶⁵ עליהן עצים מוכנין ומסיקין. ערימת⁶⁶ התבן⁶⁷ ואוצר של עצים - אין מתחילין בהן ביום טוב, אלא אם פן הכין מפערב, מפני שהן מקצה. ואם היה התבן מפערב⁶⁸ בקוצים⁶⁹, שהרי אינו ראוי אלא לאש - הרי זה מוכן.

(63) ביצה ד, ב. (64) הרי"ף כתב טעם נוסף: גזירה שמא יעלה ויתלוש. (65) ואף שביאר רבינו בפ"א הכ"כ שדבר שיש לו מתירין לא בטל אפילו באלף - כיון שאינו נהנה מן העצים כשהם בעין רק לאחר שנשרפו, לכן מותר. ואין כאן משום אין מבטלים איסור לכתחילה, כיון שכל איסור זה אינו אלא מדרבנן (גמרא, שם). (66) משנה, ביצה ל, א. (67) שהוכן לסחורה, אבל אם עומד למאכל בהמה - מותר (לחם-משנה). (68) מערב יום טוב (הגאון רבי אליהו מוילנה, או"ח סי' תקיח). (69) ובשו"ע או"ח סי' תקיח ס"ז, הצריך שיהא גם סרוח (ועיין שם בגמרא וב'תוספות').

יב. איין⁷⁰ מבקעין עצים מסואר⁷¹ של קורות, מפני שהן מקצה; ולא מן הקורה שנשפדה ביום טוב, מפני שהיא נולד. וכן⁷² כלים שנשפדו ביום טוב - אין מסיקין בהן, מפני שהן נולד. אבל מסיקין בכלים שלמים⁷³, או בכלים שנשפדו מערב יום טוב, שהרי הוכנו למלאכה אחרת מפערב. פיוצא בו: אגוזים⁷⁴ ושקדים שאכלן מערב יום טוב - מסיקין בקלפיהן ביום טוב; ואם אכלן ביום טוב - אין מסיקין בקלפיהן. ויש⁷⁵ נסחאות שיש בהן: שאם אכלן מפערב - אין מסיקין בקלפיהן, שהרי הקצו; ואם אכלן ביום טוב - מסיקין, מפני שהן מוכנין על גב האכל.

(שער המלך' כאן). וראה להלן פ"ג ה"א, ובהערה ג.
(107) עפר רך. (108) אם שחט חיה או עוף שמצוות-עשה
לכסות את דמם בעפר, כמו שכותב רבינו בהל' שחיטה
פ"ד. (109) שכתשה אסורה, כמבואר בהל' שבת פרק
שמיני.

פרק שלישי

(1) נתבארו בו קצת המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה
שאסור בהן, והענין הכולל לאלו הנזכרות בפרק זה הוא
היותן לאוכלין ומשקין.

- א. מ"ז שְׁהִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן³ או אֶפֶר מוֹכֵן, שְׁמַתָּה
לְטַלְטֵלוֹ - הָרִי זֶה שׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף וּמִכֶּסֶה דָּמָם;
וְאִם אֵין לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר הָרָאִי לְטַלְטֵלוֹ -
הָרִי זֶה לֹא יִשְׁחַט; וְאִם עֶבֶר וְשַׁחַט - לֹא יִכְסֶּה דָּמָם
עַד לְעֶרְבָּ. וְכֵן בְּרִיָּה⁵ שֶׁהוּא סִפְקָה⁶ אִם חִיָּה הִיא אִם
בְּהֵמָה⁷ - אֵין שׁוֹחֲטִין אוֹתָהּ בְּיוֹם טוֹב; וְאִם שַׁחַט
- לֹא יִכְסֶּה דָּמָה עַד לְעֶרְבָּ, אֲפִלּוּ הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן
אוֹ אֶפֶר; שְׁמָא יֹאמְרוּ הָרֹאֶה: חִיָּה וְדֹאֵית הִיא
וּלְפִיכֵן כֶּסֶה דָּמוֹ בְּיוֹם טוֹב, וְיִבּוֹא הָרֹאֶה לְהַתִּיר
חֻלְבוֹ.⁸

(2) משנה, ביצה ב, א. (3) מערב יום-טוב. (4) ראה
למעלה בסוף פרק שני (בהערה 106). אבל לדעת גדולי
הראשונים, אם יש לו דקר נעוץ (יתד ברזל שחופרין בו
קרקע) מבעוד יום בעפר תיחות, יכול לכסות בו, כדברי
המשנה "ומודים שאם שחט שיחפור בדקר ויכסה".
(5) משנה, ביכורים פ"ב. (6) ונקרא בלשון התלמוד "כוי".
(7) וצריך לכסות מספק (רבינו בפ"ד מהל' שחיטה).
(8) והאוכל כזית מחלב בהמה חייב כרת, וחלב חיה מותר
באכילה (רבינו בהל' מאכלות אסורות פ"ז), וכוי חלבו אסור
מספק, ואין לוקין על אכילתו (רבינו בפ"א מהל' מאכלות
אסורות).

- ב. וְכֵן⁹ הַשׁוֹחֵט חִיָּה וְעוֹף מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - לֹא
יִכְסֶּה דָּמָם בְּיוֹם טוֹב¹⁰. שַׁחַט בְּהֵמָה¹¹ חִיָּה וְעוֹף
בְּיוֹם טוֹב, וְנִתְעַרְבֵי דָּמָם - לֹא יִכְסֶּה אוֹתוֹ עַד
לְעֶרְבָּ¹²; וְאִם הִיָּה לוֹ עֶפֶר מוֹכֵן אוֹ אֶפֶר, וְיִכּוֹל
לְכַסּוֹת הַפֶּל בְּדִקְרָה אַחַת - הָרִי זֶה יִכְסֶּהוּ¹³.

(9) ביצה ח, ב. (10) שהיה לו לכסות מערב יום-טוב, ואין
מצוות הכיסוי מונע אותו משמחת יום-טוב, שהרי יכול
לאכול את הבשר, ולכסות את דמו במוצאי יום-טוב (רש"י).
(11) שדמה פטור מכיסוי. (12) שהרי הוא טורח טרחא
שאינה של מצוה, שיש ביניהם דם בהמה (רש"י).
(13) ואם שחט באמצע החצר, יכול לכסות את הדם אפילו
בכמה דקירות, כדי שלא יתלכלכו כליו (מגן אברהם)
בש"ע או"ח סי' תצח).

- ג. הַשׁוֹחֵט¹⁴ בְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב - מִתֵּר לוֹ לְתַלֵּשׁ צִמָּר
לְמָקוֹם הַסְפִּיץ¹⁵ בְּיָדוֹ¹⁶; וּבִלְבֹד שֶׁלֹא יִזְיָנוּ
מִמָּקוֹמוֹ¹⁷, אֲלֵא יִשְׁאָר שֵׁם מִסְבֵּךְ כִּשְׁאָר¹⁸ צִמָּר

- טז. בְּהֵמָה⁹² שְׁמַתָּה בְּיוֹם טוֹב: אִם הִיָּתָה מִסְפַּת⁹³
מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב - הָרִי זֶה מִתְחַבֵּה לְכָלכִּים; וְאִם לֹא
- הוֹאִיל וְלֹא הִיָּתָה דַּעְתּוֹ עָלֶיהָ, הָרִי זֶה מְקַצֶּה, וְלֹא
יִזְיָנוּהָ מִמָּקוֹמָהּ. בְּהֵמָה קְדָשִׁים⁹⁴ שְׁמַתָּה, וְהִירוּמָה
שְׁנִטְמָאת - לֹא יִזְיָנוּהָ מִמָּקוֹמָהּ⁹⁵.

(92) ביצה ב, א. ודף כז, ב. (93) שחשב עליה שתמות
ביום-טוב ויתננה לכלב. (94) אפילו היתה מסוכנת מערב
יו"ט אסורה בטלטול, כי העיקר אצלנו אין מאכילין את
הקדשים לכלבים (פירוש המשניות להר"מ) שהרי מצות
קדשים טמאים היא בשריפה. וראה ברש"י ביצה כז:
ו'תוספות' שם. (95) "ומעשה, ושאלו את רבי טרפון עליה
ועל החלה שנטמאת, ונכנס לבית המדרש ושאל, ואמרו לו
לא יזיום ממקומם" (ביצה, שם).

- יז. דְּגִים⁹⁶ וְעוֹפּוֹת וְחִיָּה שֶׁהֵן מְקַצֶּה⁹⁷ - אֵין מְשַׁקֵּין
אוֹתָן בְּיוֹם טוֹב, וְאֵין נוֹתְנִין לְפִנְיָהֶם מְזוֹנוֹת⁹⁸; שְׁמָא
יִבּוֹא לְקַח מֶזֶן. וְכָל שֶׁאֲסוּר לְאָכְלוֹ אוֹ לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
בּוֹ בְּיוֹם טוֹב מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְקַצֶּה - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ.

(96) ביצה כג, ב. (97) ראה למעלה הלכה ז. (98) אף-על-
פי שמזונותם עליו, שאינם ניזונים מאליהם, ועיין רש"י שם.

- יח. הַמְכַנִּיס⁹⁹ עֶפֶר מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב, אִם יִחַד לוֹ
בְּחִצְרוֹ קֶרֶן זָוִית - הָרִי זֶה מוֹכֵן, וּמִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ
וּלְעֲשׂוֹת בּוֹ כָּל צָרְכָּיו. וְכֵן¹⁰⁰ אֶפֶר שֶׁהִסְק מְעַרְבֵי יוֹם
טוֹב¹⁰¹ - מוֹכֵן; וְשֶׁהִסְק¹⁰² בְּיוֹם טוֹב: כָּל זֶמֶן שֶׁהוּא
חֵם כְּדִי לְעֲלוֹת בּוֹ בִּיצָה¹⁰³ - מִתֵּר לְטַלְטֵלוֹ, שְׁעִדִּין
אֵשׁ הוּא; וְאִם לֹא - אֲסוּר לְטַלְטֵלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
נוֹלָד. מִי¹⁰⁴ שֶׁהִיָּה לוֹ דְּקָר¹⁰⁵ נְעוֹץ מְעַרְבֵי יוֹם טוֹב,
וְנִתְקַן¹⁰⁶ בְּיוֹם טוֹב, וְהַעֲלָה עֶפֶר: אִם הִיָּה אוֹתוֹ עֶפֶר
תִּיחֻחַ¹⁰⁷ - הָרִי זֶה מִכֶּסֶה¹⁰⁸ בּוֹ וּמְטַלְטֵלוֹ; אֲכָל אִם
הַעֲלָה גוֹשׁ עֶפֶר - הָרִי זֶה לֹא יִכְתֹּשׁ¹⁰⁹ אוֹתוֹ בְּיוֹם
טוֹב.

(99) ביצה ח, א. מימרא של רב יהודה. (100) משנה (ביצה
ב.) "אפר כירה, מוכן הוא". (101) ביצה ח, א. (102) שם.
(103) שהיא מתבשלת מהר יותר מכל שאר דברים.
(104) משנה (ביצה ב.). (105) יתד ברזל שחופרין בו את
הקרקע. (106) בדיעבד. כלומר שעבר ונתקו. אבל
לכתחילה אסור לנתקו אפילו אם כבר שחט (שהרי כתב
בסמוך "מכסה בו", ולא כתב "שוחט ומכסה בו" - 'בירור
הלכה' למסכת ביצה ב. ציון ג ד"ה ואם עבר) שלא התירו
אפילו טלטול מוקצה לצורך מצות כיסוי (להלן פ"ג ה"א
שאם אין לו עפר מוכן, ועבר ושחט - לא יכסה עד הערב),
וכל-שכן שלא התירו איסור מלאכה, אף-על-פי שהוא
מדרבנן. ומה שאמרו במשנה "ומודים שאם שחט שיחפור
בדקר ויכסה" - זה אינו אלא למי שסובר "מלאכה שאינה
צריכה לגופה פטור עליה" ויש כאן שתי קולות: א' מלאכה
שאינה צריכה לגופה, וב' מקלקל. אבל לדעת רבינו
שמלאכה שאינה צריכה לגופה חייב עליה (פ"א מהל' שבת
ה"ז) ואין כאן אלא קולא אחת של מקלקל - לא התירו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום ראשון י"ב מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב צט

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הי"א: "ומצוה למלוה הבשר (בקרבות) יפה יפה כמולח בשר לצלי", וצ"ע. (31) והוא-הדין אם מולח לצלי מליחה מרובה כמו לקדירה - אסור (ביצה, שם). (32) ביצה, שם. (33) שדבר שאינו אוכל גמור, אם מולח כדי שלא יסריח - יש בו משום מעבד. (34) שזה תיקון לחלבים שלא יסרחו. (35) כתנא-קמא ולא כרבי יהושע. גזירה שמא יבוא למלחם (שם יא:).

- 16 ו. המפשיט³⁶ את הבהמה - לא ירגיל ביום טוב.
- 17 כיצד הוא המרגיל? זה המוציא כל פשר מרגל
- 18 אחת, כדי שיוציא כל העור שלם ולא יקרע. מפני
- 19 שטורח בהפשיט זה טרח גדול³⁷, ואין בו צורך
- 20 למועד. וכן³⁸ אסור לעשות בית יד³⁹ בפשר. והוא,
- 21 שיעשה בספין. שלא יעשה בדרך שהוא עושה
- 22 בחל. ומתיר לעשות סימן⁴⁰ בפשר.

(36) בכורות לג, א. אבל מפשיט את העור דרך שתי הרגלים, שחותך מרגל האחת עד השניה, ועל-ידי-זה מפשיט העור שלם, שאין הטרחא מרובה בזה (בית יוסף 'אורח סי' תצט, ועיין כסף-משנה כאן). (38) ביצה כח, א. (39) 'כשמוכר בשר, עושה בו בית יד ונותנו ללוקח להוליכו לביתו, וביום-טוב צריך לשנות לעשות היכר, שאין מקח וממכר ביום-טוב' (רש"י ביצה כח.). (40) 'שלא יחליפהו הנושאו' (רש"י).

- 23 ז. מולגין⁴¹ את הראש⁴² ואת הרגלים, ומבהבין
- 24 אותן באור; אבל אין טופלין אותן בסיד⁴³
- 25 ובחרסית⁴⁴ ולא באדמה, ואין גוזזין אותן
- 26 במספרים⁴⁵. וכן אין גוזזין את הירק בתספרת שלו;
- 27 אבל מתקנין את האכל שיש בו קוצים, כגון קנבס⁴⁶
- 28 ועפכית⁴⁷, בתספרת⁴⁸.

(41) ביצה לד, א. (42) ברותחין, כדי להסיר את השיער. (43) שזה נראה כעיבוד. (44) חומר שעושין ממנו כלי חרס. (45) שנראה כאילו עושה זה לצורך השיער (רש"י). (46) בכת"י התימנים, הגירסא "קורנס". (47) מין צמח שיש בו קוצים, והוא ראוי למאכל. (48) כיון שהוא צורך אוכל נפש.

- 29 ח. מתיר⁴⁹ ללש עסה גדולה ביום טוב. והלש⁵⁰
- 30 עסה מערב יום טוב - אינו מפריש ממנה חלה ביום
- 31 טוב⁵¹. ואם לשה ביום טוב - מפריש ממנה חלה⁵²
- 32 ונותנה לפה. ואם⁵³ היתה עסה טמאה, או שנטמאת
- 33 החלה - לא יבשל את החלה; שאין מבשלין ביום
- 34 טוב אלא לאכל⁵⁴, וזו לשרפה⁵⁵ עומדת. וכן⁵⁶ אין
- 35 שורפין אותה ביום טוב, שאין שורפין קדשים⁵⁷
- 36 שנטמאו ביום טוב; ששורפת קדשים שנטמאו -
- 37 מצות עשה, שנאמר: באש ישרף, ועשית מלאכה
- 38 שאינה לצורך אכילה וכיוצא בהן⁵⁸ - עשה ולא
- 39 תעשה⁵⁹, ואין עשה דוחה את לא תעשה ועשה⁶⁰.

(49) ביצה כב, ב: "בית שמאי אומרים, אין אופים פת מרובה

- 1 הצואר. אבל בעוף - לא ימרט; מפני שהוא דרפו,
- 2 ונמצא תולש¹⁹ ביום טוב²⁰.

(14) בכורות כה, א. (15) שאם ישחוט בלי תלישה, והסכין יהיה מכוסה בצמר - תהיה השחיטה פסולה משום חלדה, ראה הל' שחיטה פ"ג, ה"י. (16) שאין דרך גזיזה אלא בכלי (פ"ט מהל' שבת ה"ח) והתירו בידו, שהוא כלאחד יד, משום שמחת יום-טוב. (17) כדי שייראה שתולש רק לצורך שחיטה ולא לצרכו (תפארת ישראל' בבכורות פ"ג מ"א לענין בכור, וה"ה לענין יו"ט). (18) ובנוסחאות ישנות, הגירסא: "בשאר" (בבית). (19) שלא התירו מכשירי אוכל נפש אלא מה שאי-אפשר לעשות מערב יום-טוב (ראה בפ"א ה"ח) מבלי שיגרום הפסד או חסרון טעם לאוכל, אבל מריטת הנוצה אפשר לעשותו מערב יום-טוב (הרא"ש). (20) 'נהגו עכשיו השוחטים למרוט הנוצה קודם שחיטה, וסומכין על דעת הרמב"ן שחולק על רבינו, ומתיר תלישת נוצה מן הצואר לפני שחיטה, שאי-אפשר לשחוט בלא זה (חיי אדם' כלל ט). ורבינו בפירוש המשניות במס' בכורות שם, העתיק את כל דברי הגמרא בענין זה, אף-על-פי שאין דרכו כן בפירוש המשנה, והתנצל בלשון זה: "וזכרתי זה, ואע"פ שאינו מכוונת המסכת לפי שרוב בני אדם עוברים עליו".

- 3 ד. המפשיט עור בהמה ביום טוב²¹ - לא ימלחנו;
- 4 שזה עבוד הוא²², ונמצא עושה מלאכה שלא לצורך
- 5 אכילה. אבל נותנו²³ לפני בית הדין, כדי שידרסו
- 6 עליו²⁴ ולא יפסד. ולא התירו דבר זה אלא מפני
- 7 שמחת יום טוב, כדי שלא ימנע מלשחט²⁵. ומתיר
- 8 למלח פשר לצל²⁶ על גבי העור²⁷, ומערימים בדרך
- 9 זה²⁸. כיצד? מולח מעט פשר מכאן ומעט מכאן,
- 10 עד שימלח העור כלו.

(21) וגם נשחטה ביום-טוב (מגיד-משנה). (22) "שהמליחה מין עיבוד הוא" (רבינו בהל' שבת פ"א). (23) המדובר בבהמה שנשחטה ביום-טוב כנ"ל (אבל אם נשחטה מערב יום-טוב, אסור - הואיל והיה יכול למלחו מערב יום-טוב. מגיד-משנה). (24) ולא ניכר כלי-כך שכוונתו לתיקון העור (ביצה יא:). (25) "התירו סופן משום תחילתן" (ביצה יא:). (26) שהיא מליחה מועטת, כדלהלן הלכה ה'. (27) אף שעל-ידי-זה ימלח גם העור קצת. (28) 'ירושלמי' פ"א ה"ו. וחכמים התירו דבר זה שנראה קצת הערמה, כדי שלא יבוא לידי קלקול והפסד העור, ולא ירצה לשחוט ביום-טוב, וימנע משמחת יום-טוב.

- 11 ה. במה²⁹ דברים אמורים? במולח לצלי, שאינו
- 12 צריך מלח הרבה³⁰; אבל לקדירה³¹ - אסור למלח
- 13 על העור. וכן³² אין מולחין³³ את החלבים, ואין
- 14 מהפכין³⁴ בהן, ואין שותחין אותן ברוח על גבי
- 15 יתדות³⁵, מפני שאינן ראויין לאכילה.

(29) ביצה יא, א. (30) [בפ"ו מהלכות אסורות ה"ב, נראה מדברי רבינו שלצלי צריך מליחה כמו לקדירה (עיי"ש במגיד-משנה). וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' איסורי מזבח

אפשר בלא כן, וכשם שמותר להבעיר לצורך אוכל נפש, כך מותר לכבות לצורך אוכל נפש, והרי זה כמניח בשר על הגחלים" (מגיד-משנה בשם הרשב"א). (72) ביצה, שם. (73) בגמרא שם "והוא דצייריה (=עשה בו סימן) מאתמול". אבל בנוסחת הרי"ף (כת"י דק"ס) "דטריח", וצ"ל "דמריח" שהוא ממורת ואין בו גיבול ('בירור הלכה' שם, ציון ל'). (74) לשיטתו בפ"ח מהל' שבת (הט"ז) שאין גיבול באפר, והראב"ד חולק עליו שם וכאן.

- יא. תנור⁷⁵ וכירים חדשים - אין סכין⁷⁶ אותן בשמן ביום טוב, ואין טשין אותן במטלית, ואין מפיגין⁷⁷ אותן בצוין כדי לחסמן⁷⁸; ואם בשביל לאפות⁷⁹ בהן - מותר. אין⁸⁰ מלבנין את האבנים⁸¹ לצלות או לאפות עליהן, מפני שמחסמן⁸². ומסיקין ואופין בפורני⁸³, ומחמין חמין באנטיכיי⁸⁴.

(75) ביצה לד, א. (76) דרכן היה לסוך התנורים החדשים בשמן ולשפשף אותן, כדי להחליקן ולצחצחן, ואסור משום תיקון כלי. (77) שהצונן הבא אחר היסק, מחזק את הכלי. (78) לחזקן. (79) שהוצרכו להפיג את התנור כדי שיוכלו לאפות בהם, ולא ישרף הפת. (80) משנה, ביצה לג, א. (81) בכמה ספרים, הגירסא "הרעפים", וכן גירסת רבינו בפירוש המשניות, והם חרסים שמכסים בהם את הגגות. (82) לדעת ה'מגיד משנה' אסור אפילו ברעפים ישנים, אבל בפירוש המשנה להרמב"ם מפורש שלא נאסר אלא בחדשים, וכפשוטו דברי הגמרא ביצה לד, א. (83) תנור גדול של חרס. (84) יורה גדולה. והשמיענו בשני אלה, שאין חוששים שמא יאמרו: לצורך חול הוא עושה (מגיד-משנה).

- יב. אין⁸⁵ עושין גבינה ביום טוב; שאם גבן מערב יום טוב, אין בזה חסרון טעם. אבל⁸⁶ דכין את התבלין בדרבן; שאם ידוף אותן מבערב, יפוג טעמן. אבל מלח אינו נדוף ביום טוב, אלא אם כן הטה המכתש, או שידוף בקערה וכיוצא בה, כדי שישנה; שאם שחק המלח מערב יום טוב, לא יפוג טעמו. ואין⁸⁷ שוחקין את הפלפלין ברחים שלהן⁸⁸, אלא דף אותן במדוכה ככל התבלין⁸⁹.

(85) שבת קלד, א. (86) משנה, ביצה יד, א. (87) משנה, ביצה כג, א. כרבנן החולקים על רבי אלעזר בן עזריה. (88) שנראה כמעשה חול ('תוספות' ביצה יד, א. ד"ה איכא). (89) שאף הם מפגיגים טעמם אם דכים אותם מערב יום-טוב ('תוספות' שם).

- יג. אין⁹⁰ פותשין את הריפות⁹¹ במכתשת גדולה⁹², אבל פותשין במכתשת קטנה, שזה הוא השנוי שלה. ובארץ ישראל - אפילו בקטנה אסור; שהתבואה שלהן טובה היא, ואם פותשין אותם מערב יום טוב - אין בכך הפסד⁹³.

(90) ביצה יד, א. (91) שעורים כתושים במכתש. (92) אף-על-פי שבחוצה לארץ אין התבואה טובה, ואם כותשין

ביום-טוב, ובית הלל מתירים. והלכה כבית הלל. וראה למעלה פ"א ה"י שממלאה אשה תנור פת וכו'. (50) ביצה ט, א. (51) שאפשר לעשותה מערב יום-טוב. (52) "מצות-עשה להפריש תרומה מן העיסה לכהן, שנאמר (במדבר טו, כ) ראשית עריסותיכם חלה תרימו תרומה" (פ"ה ה"א מהל' ביכורים). (53) משנה, פסחים מו, א. (54) שנאמר (שמות יב, טז) "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם". (55) כדין תרומה טמאה שאינה נאכלת לכהן, רק יהנו בשריפתה (רבינו בהל' תרומות פ"ב). (56) שבת כד, ב. (57) שתרומה בכלל קדשים, שמצות-עשה היא לשורפן (תנא דבי אליהו פ"ג. ועיין שבת כה. ורש"י 'תוספות' שם). (58) בכתב-יד שלפני בעל 'מעשה ורוקח', לא נמצאו תיבות "וכיוצא בהן". (59) ראה למעלה פ"א ה"ב. (60) שבת כה, ב.

- ט. כיצד יעשה בה? יניחנה עד הערב⁶¹ וישורף אותה. היה⁶² יום טוב של פסח, שאם יניחנה תחמין⁶³ - לא יפריש את החלה בצק, אלא⁶⁴ יאפה את כל העסה הטמאה, ואחר כך יפריש החלה לחם.

[אף שאין שורפין קדשים בלילה - זה אינו אלא בנותר ופיגול, אבל טמא נשרף בלילה - 'נודע ביהודה' מהדורא תנינא א"ח סי' צו, מדקדוק לשון הרמב"ם פי"ט מפסולי המוקדשין ה"ה]. (62) משנה, פסחים מו, א. (63) ואף שהחלה היא של הקדש, וביאר רבינו (בפ"ד מהל' חמץ ומצה) שאינו עובר על חמץ של הקדש, שנאמר (שמות יג, ז) "ולא יראה לך", שלך אי אתה רואה, אבל אתה רואה של אחרים ושל גבוה? - כאן נחשב החמץ כשלו, כיון שלא נתנו עדיין לידי כהן, ויכול לישאל על ההפרשה, "הואיל ואי בעי מתשיל עלה, ממוניה הוא" (שם מו:). (64) במשנה, אמרו עוד: "בן בתירא אומר, תטיל בצונן", המונעו מלהחמין, אבל לכתחילה אין לסמוך על תקנה זו, שחששו חכמים שמא לא יזהר יפה שלא תחמין (הרא"ש).

- י. אין⁶⁵ אופין בפורני⁶⁶ חדשה, גזרה שמא תפחת⁶⁷ ותפסיד הלחם, וימנע משמחת יום טוב. אין⁶⁸ גורפין⁶⁹ תנור וכירים, אבל מכבשין⁷⁰ את האפר שבהן⁷¹. ואם אי אפשר לאפות בו או לצלות אלא אם כן גרף - מותר. וסותמין⁷² פי התנור בטיט ורפף שפסביבות הנזהר. והוא, שרפכו⁷³ מאמש. אבל לגבול טיט ביום טוב - אסור. ומותר לגבול את האפר⁷⁴ לסתם בו פי התנור.

(65) ביצה לד, א. (66) תנור של חרס. (67) יתקלקל גג התנור ויפול על הפת. אבל בתנורים שלנו, שנעשו מלבנים, נותן טיט בין לבניה לחברתה להדביקן יחד, והם חזקים, אין חשש זה ('משנה ברורה' א"ח סי' תקז). (68) משנה, ביצה לב, ב. (69) אם נפל לתוכו מטיח הטיט. (70) להשכיב האש והאפר שבו, כדי שיהיה חלק ולא יגע בפת. (71) "ולגרוף את התנור מן האפר והגחלים לאחר הסקה, יראה לי שהוא מותר, ואף-על-פי שהוא מכבה, אי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 יז. אין¹⁰⁸ מסננין את החרדל במסננת שלה, מפני
20 שגורא כבורר¹⁰⁹; אבל נותנין ביצה במסננת של
21 חרדל¹¹⁰, והוא מסננין מאליהו¹¹¹. ואם¹¹² היתה
22 המשמרת תלויה - מתר לתן לה יין ביום טוב¹¹³;
23 אבל¹¹⁴ לא יתלה בתחלה, שלא יעשה כדרך שהוא
24 עושה בחול¹¹⁵. ומערים¹¹⁶ ותולה את המשמרת
25 לתלות בה רמונים, ותולה בה רמונים, ואחר כך
26 נותן לתוכה שמרים.

(108) בשבת קלד, א: "אין מסננין את החרדל, ואין ממתקין אותו בגחלת". וביום טוב מיירי (מגיד-משנה). (109) ובורר ממש אינו, שגם הפסולת שלו ראוי לאכילה ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ג). (110) שנתנו בה החרדל מערב יום-טוב ('משנה ברורה' סי' שיט סט"ו). (111) כי כך טבע הביצים שטורפים ונותנים אותם בדברים העכורים והם מזככים אותם (פירוש המשנה להר"מ שבת פרק כ'). וראה בפ"ח מהל' שבת הי"ד. (112) משנה, שבת קלז, ב. (113) אף-על-פי שהמלאכה גמורה היא, ובשבת חייב חטאת (פכ"א מהל' שבת הי"ז) - ביום-טוב מותר משום אוכל נפש ('משנה ברורה' סי' תקי ס"ד בביאור הלכה'). (114) שבת, שם. (115) שם, קלח, א. שנראה כעושה אוהל, על הכלי ('משנה ברורה' שם). ובהל' שבת (פכ"א הי"ז), כתב רבינו "שמא יבוא לשמר". (116) שבת קלט, ב.

יום שני י"ג מרחשון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) נתבאר בו יתר המלאכות המותרות בפרטיהן, ומה שאסור בהן, חוץ מן ההוצאה. והענין הכולל לאלו המלאכות, הוא היותן בכלים, או בדברים שאינן אוכלין ולא משקין. עוד נתבארו בפרק זה דברים האסורים משום גזרת מקח וממכר, ונתבאר בהלכות שבת שאסורה משום גזירה שמא יכתוב.

27 א. אין² מוציאין את האש לא מן העצים³ ולא מן
28 האבנים ולא מן המטכות, כגון שחוקכין⁴ אותן זו
29 בזו או מפין זו בזו עד שתצא האש. וכן הנפט⁵
30 החד ביותר שהוא במים⁶, שמנידין אותם עד
31 שיידלק, או פלי זף קשה או זכוכית⁷ מלאה מים,
32 שמניחין אותה פניג עין השמש עד שיחזור נגהה
33 לפשתן⁸ וכיוצא בו וידלק - כל זה וכיוצא בו אסור
34 ביום טוב; שלא התר ביום טוב אלא להבעיר מאש
35 מצויה⁹, אבל להמציא אש - אסור¹⁰, שהרי אפשר
36 להמציא אותה מבפערב¹¹.

(2) משנה במסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (3) והוא הדין שאסור לחכך גפרור ולהוציא אש (שו"ת שואל ומשיב מהדורא ו' סימן ס"ב ושו"ת כתב סופר (או"ח סימן ס"ו). (4) בכ"י הגירסא "שחופפין". (5) כן מפרש רבינו מה שאמרו במשנה שם "אין מוציאין את האור מן המים". (6) בכ"י הגירסא "כמים". (7) בכ"י הגירסא "כלי זכוכית". (8) לומר שיידלק הפשתן. וכן פירשו הגאון (אוצר הגאונים,

אותה מערב יום-טוב היא נפסדת, בכל זאת אסור לכתוש במכתשת גדולה, כמו שאסרו לטחון פלפלים בריחיים שלהם (למעלה הי"ב) - לחם-משנה. (93) כן מפרש רבינו מה שחילקו בתלמוד (שם יד:) בין ארץ ישראל לחוץ לארץ. ואין זה דומה למלח שהתירו לדוך בשינוי, אף-על-פי שאינו מתקלקל אם דכים מערב יום-טוב (למעלה הי"ב), מפני שמלח צורך הכרחי הוא, שהרי כל המאכלים צריכים מלח (לחם-משנה).

1 יד. הקמח⁹⁴, אף-על-פי שרקדו⁹⁵ מערב יום טוב
2 והסיר ממנו הסבין - אין מרקדין אותו פעם שניה
3 ביום טוב, אלא אם פן נפל⁹⁶ בתוכו צרור או קיסם
4 וכיוצא בהם. ואם שנה - מתר, כגון שירקד מאחורי
5 הנפה, או שרקד על גבי השלחן⁹⁷, וכיוצא בשנוי
6 זה.

(94) ביצה כט, ב. (95) רקידה אסורה אף לצורך אוכל נפש, כמו שכותב רבינו בפ"א הי"ז, לפי שאפשר לעשותה מערב יום-טוב מבלי שיפסיד את טעמו, וגם כי הדרך לעשות מזה הרבה לימים רבים, וטורח ביום-טוב לצורך חול. (96) שאין כוונתו לרקד כדי לייפות הקמח, אלא להסיר מתוכו הצדירות. (97) שבחול, הדרך לעשות על גבי תיבה או עריבה.

7 טו. מוללין⁹⁸ מלילות⁹⁹ ומפרכין¹⁰⁰ קטנית ביום
8 טוב. ומנפת על יד על יד ככל כחו ואוכל, ואפלו
9 בקנון¹⁰¹ או בתמחוי¹⁰², אבל¹⁰³ לא בנפה¹⁰⁴ ולא
10 בכברה. וכן¹⁰⁵ הבורר קטניות ביום טוב - בורר
11 כדרכו בחיקו ובתמחוי, אבל לא בנפה ולא בטבלא
12 ולא בכברה.

(98) ביצה יב, ב. ונראה שמולל כדרכו בלי שינוי, ואילו בשבת מולל בשינוי (פכ"א מהל' שבת הי"ד) כי רבינו מפרש מה שאמרו (ביצה יג:) "כיצד מולל - בשינוי" - בשבת ולא ביום-טוב (ועיין רש"י ו'תוספות' שם). (99) שבולת שהגיעה לבישולה, והגרעניים נפרשים ממנה על נקלה כשמוללים אותה ביד. (100) מפרק השרביטין ומוציא זרע מהן. (101) כלי שראשו אחד רחב, והשני עשוי כמין מרזב, ונותנין הקטניות בראשו הרחב ומנענע האוכל ומתגלגל דרך המרזב, והפסולת נשאר בכלי (רש"י). (102) קערה גדולה. (103) לפי שדרך לעשות בכלים אלו בכמות רבה, ונראה כאילו עובד לצורך מחר. (104) בכתי, הגירסא "בטבלא". (105) משנה, ביצה יד, ב.

13 טז. במה¹⁰⁶ דברים אמורים? כשהאכל מרפה על
14 הפסלת¹⁰⁷; אבל אם היתה הפסלת מרפה על האכל
15 - בורר את האכל ומניח את הפסלת. ואם היתה טרף
16 בבירית הפסלת מן האכל יתר מטרה בבירית האכל
17 מן הפסלת - אף-על-פי שהאכל מרפה, בורר את
18 האכל ומניח את הפסלת.

(106) ביצה, שם. (107) שאז טוב יותר לברור הפסולת, שטרחתו מועטה.

16 אֵלָא כּוּפָה עָלָיו כְּלִי, אוּ עוֹשֶׂה מַחְצָה בֵּינוּ לְבֵין
17 הַנֶּר, אוּ מוֹצִיאָו לְבֵית אַחֵר. וְאִם אֵינוּ יָכוֹל לַעֲשׂוֹת
18 אַחַת מִכָּל אֵלֵּוּ - הֲרִי זֶה אָסוּר לְכַבּוֹת, וְאָסוּר לְשַׁמֵּשׁ
19 עַד שְׁתַּכְּפֶה מֵאַלְיָהּ.

23 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (24 אבל אם יש לחשוש לספק נפשות מותר (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'). (25 כתב המשנה ברורה (או"ח סימן של"ד) בשם אליהו רבה, ושיירי כנסת הגדולה "יצא ההיתר לכבות הדליקה בכל מקום אף בשבת כיון שאפשר שאם לא יכבה לא יחסר מהיות שם בעיר זקן או חולה שאין יכול לברוח, ותבא הדליקה עליו". (26 כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל צרכיו ביום טוב (מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א').

20 ה. מִתֵּרֵךְ לְטַלְטֵל אֶת הַנֶּר וְהוּא דוֹלֵק, וְאֵין גּוֹזְרִין
21 שְׂמָא יִכְבֶּה²⁹. וְאָסוּר לְהַנִּיחַ אֶת הַנֶּר עַל גְּבִי דְקָל
22 וְכִיּוֹצֵא בּוֹ בְּיוֹם טוֹב³⁰, שְׂמָא יָבוֹא לְהַשְׁתַּמֵּשׁ
23 בַּמַּחְבֵּר בְּיוֹם טוֹב.

27 נלמד ממה שאמר בסמוך (מהגמרא דמסכת שבת דף מ"ה עמוד א') שאין להניח הנר על גבי דקל ביום טוב – משמע שטלטולים אחרים מותרים (מגיד משנה) ועיין בסמוך בנוסחת כ"י. (28 בכתב-יד הגירסא "חוששין". (29 כי דבר שאינו מתכוון מותר (עיין הלכות שבת פרק א' הלכה ה'). (30 בכתב-יד הגירסא "מערב יום טוב". ולפי זה מובן מה שמסיים "שמא יבוא להשתמש במחומר ביום טוב", ואילו לפי נוסחתנו קשה למה הוא חוזר וכופל "ביום טוב" (מעשה רוקח) ועיין למעלה בסמוך.

24 ו. אֵין³¹ מַעֲשִׂינִין³² בְּקִטְרֵת בְּיוֹם טוֹב, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
25 מְכַבֶּה, וְאֶפְלוּ לְהַרְיֵחַ בָּהּ³³, וְאֵין צָרִיךְ לִזְמַר לְגַמֵּר
26 אֶת הַבֵּית וְאֶת הַפְּלִים שֶׁהוּא אָסוּר. וּמִתֵּר לַעֲשׂוֹת תַּחַת
27 הַפְּרוֹת כְּדִי שִׁיכְשְׁרוּ לְאֵכִילָה, כְּמוֹ שֶׁמִּתֵּר לַעֲלוֹת
28 בְּשֹׁר עַל הָאֵשׁ³⁴. וּמִתְקִין³⁵ אֶת הַחֲדָר לְבִגְדֵי שֶׁל
29 מִתְּכָת, אֲבָל לֹא בִּגְדֵי שֶׁל עֵץ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְכַבֶּה.
30 וְאֵין³⁶ מְכַבִּין אֶת הָאֵשׁ כְּדִי שֶׁלֹּא תִתְעַשֵּׂן הַקִּדְרָה³⁷
31 אוּ הַבֵּית.

31 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב'. (32 בגמרא זה נקרא "מוגמר", לפזר מיני בשמים על גחלים. (33 שזה לא הותר בכלל "אוכל נפש", מכיון שכתוב "אך אשר יאכל לכל נפש הוא לבדו יעשה לכם", דבר השווה לכל נפש התירה התורה (כתובות דף ז) ומוגמר אינו שווה לכל נפש שאינו אלא למפונקים. ובענין עישון סיגרויות ביום טוב דעת הקרבן נתנאל על הרא"ש (מסכת ביצה פרק א' אות י') לאסור מטעם זה שהנאה זו אינה שווה לכל נפש, אבל במשנה ברורה (או"ח סימן תקי"א) בביאור הלכה מביא מה"שערי-תשובה" ועוד אחרונים שכיון שהיום הרבה רגילים בזה – דינו כדבר השווה לכל נפש. (34 בכ"י הגירסא "על העץ". (35 מסכת שבת דף קל"ד עמוד א'. (36 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' כרבנן החולקים על ר' יהודה המתיר כל הצרכים ביום טוב. (37 אבל אם

חלק התשובות סימן צ"ו) ורש"י שם למה שאמרו במשנה "אין מוציאין את האור מן המים". (9 לשם בישול ואפיה וכל זה מותר ביום טוב שאי-אפשר לעשותם מערב יום טוב (למעלה פרק א' הלכה ח'). (10 ואם כבר הוציא את האש, מותר להשתמש בה ביום טוב (הרב המגיד ועיין ראב"ד). (11 ומכשירים שאפשר לעשותם מערב יום טוב אסורים מן התורה גם לר' יהודה (ביצה דף כ"ח עמוד ב') והמאירי תמה על רבינו ממה שהוצרכו לפרש בגמרא (שם דף ל"ג עמוד ב') משום שהוא מוליד ביום טוב [אבל נראה שדעת הגמרא שם שבבא זו של "ואין מוציאין" היא סוף דברי ר' אליעזר שם ולכן אמרו במשנה השניה (שם דף ל"ד עמוד א') "ועוד אמר רבי אליעזר" (ועיין רש"י שם) והרי ר' אליעזר סובר (שבת דף קל"ז עמוד ב') שמכשירין שאפשר לעשותם מערב יום טוב גם כן מותרים ביום טוב ולפיכך הוצרכו לפרש טעם אחר משום מוליד אבל להלכה מביא רבינו את הטעם הנכון. ועיין בט"ז סימן תק"ב סק"א ובפני יהושע שם].

1 ב. אֶף-עַל-פִּי שֶׁהִתְרָה הַבְּעֵרָה בְּיוֹם טוֹב שֶׁלֹּא
2 לַעֲרֹךְ¹², אָסוּר¹³ לְכַבּוֹת אֶת הָאֵשׁ אֶפְלוּ הַבְּעֵרָה
3 לַעֲרֹךְ אֶכִּילָה¹⁴; שֶׁהַכּוֹפֵי מְלֹאכָה שְׂאִין בּוֹ צָרִיךְ
4 אֶכִּילָה כָּלֵל¹⁵. וְכִשְׁם שְׂאִין מְכַבִּים אֶת הָאֵשׁ, כִּף אֵין
5 מְכַבִּים אֶת הַנֶּר. וְאִם כֶּבֶה - לֹזְקָה, כְּמִי שְׂאָרְגָּ אוּ
6 בָּנָה.

12 "שמתוך שהותרה לצורך (אוכל נפש) הותרה נמי שלא לצורך" (למעלה פרק א' הלכה ב'). (13 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (14 והיה מקום לטעות שנתיר לו לכבות שאם לא כן לא ידליק פעם אחרת וימנע משמחת יום טוב (לחם משנה וראה להלן הלכה יב). (15 ואם האש גדולה ומקלקלת התבשיל, או שאי אפשר לבשל הקדירה אלא אם יכבה, מותר לכבות (רמ"א או"ח סימן תקיב, וטורי זהב או"ח סימן תק"ב).

7 ג. אֵין¹⁶ מְסַלְקִין אֶת פִּי הַנֶּר¹⁷ לְמַעַלָּה¹⁸ כְּדִי
8 שְׁתַּכְּבֶה, וְאֵין מְסִירִין אֶת הַשֶּׁמֶן מִמֶּנּוּ¹⁹, וְאֵינוּ
9 חוֹתְרִין אֶת רֹאשׁ הַפִּתְיִלָּה בְּכִלִּי, אֲבָל נוֹפֵץ אֶת רֹאשָׁהּ
10 בְּיָדוֹ. אֲגִידָה²¹ שֶׁל עֵצִים שֶׁהִדְלִיקָה בַּמִּדְוָרָה - כָּל עֵץ
11 שֶׁלֹּא אֶחָזָה בּוֹ הָאֵשׁ מִתֵּר לְשַׁמְטוֹ²², וְאֵינוּ דוֹמָה
12 לְמִסִּיר שֶׁמֶן מִן הַנֶּר.

16 מסכת ביצה דף כ"ב עמוד א'. (17 הפתילה. (18 להוציאו מן השמן. (19 ראה פרק י"ב מהלכות שבת הלכה ב'. (20 כן מפרש רבינו מה שאמרו במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב' "מוחטין את הפתילה ביום טוב" דהיינו ביד ולא בכלי ועיין ראב"ד. (21 רבינו גרס כגירסת הר"ף במסכת ביצה דף כ"ב עמוד א' "אמר רב קינסא שרי" והיינו קיסמין (עצים דקים) כמו שפירש רבינו חננאל. (22 שאינו מכבה אלא מונעו שידלק.

13 ד. אֵין²³ מְכַבִּין אֶת הַדְּלִיקָה כְּדִי לְהַצִּיל מִמּוֹן²⁴ בְּיוֹם
14 טוֹב, כְּדִרְךְ שְׂאִין מְכַבִּין בְּשַׁבָּת, אֵלָּא מִנִּיחָהּ
15 וְיוֹצֵא²⁵. וְאֵין מְכַבִּין²⁶ אֶת הַנֶּר מִפְּנֵי תְּשַׁמִּישׁ הַמָּטָה,

יראה סכינו לחכם. ובכ"י הגירסא "לראות סכין לעם הארץ", ולפי זה המדובר הוא בחכם הרואה סכין. (54) לפי הדין צריך השוחט להראות סכינו לחכם לפני שחיטה שיבדקנו אם אין בו פגימה הפוסלת השחיטה (יורה דעה סימן י"ח).

י. אין⁵⁵ מבקעין עצים ביום טוב, לא בקרדם ולא במגל ולא במגרה, אלא בקופיץ⁵⁶ ובצד החד שלו; אבל לא בצד הרחב, מפני שהוא בקרדם. ולמה אסרו בקרדם וכיצא בו? שלא יעשה בדרך שהוא עושה בחל, שהרי אפשר היה לו לבקע מערב יום טוב⁵⁷. ולמה לא נאסר הבקוע⁵⁸ כלל? מפני שאפשר שיפגע בעץ עבה, ולא יוכל להבעירו, וימנע מלבשל, לפיכך התירו לבקע בשנוי. וכל הדברים הדומין לזה - מזה הטעם התירו בהן מה שהתירו, ואסרו מה שאסרו.

(55) משנה במסכת ביצה דף ל"א עמוד ב'. (56) סכין של קצבים. (57) ומכשירי אוכל נפש שאפשר לעשות מערב יום טוב, אינם דוחים יום טוב. (58) מאחר שאפשר לעשותו מערב יום טוב.

יא. לא⁵⁹ תפנס אשה בין העצים לטל מהן אוד⁶⁰ לצלות בו⁶¹, ואין⁶² סומכין את הקדרה ולא את הדלת בבקעת של קורה; שלא התירו לטלטל עצים ביום טוב אלא להסקה בלבד⁶³.

(59) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (60) חתיכין עץ שגורפים בו התנור ומהפכים בו העצים והגחלים. (61) מאחר שלא הוכן לכך מאתמול. (62) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (63) "לא נתנו עצים אלא להסקה" (מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א').

יב. מסלקין⁶⁴ תריסי⁶⁵ תנאית⁶⁶ ומחזירין אותן ביום טוב, כדי שיוציא תבלין שהוא צריך להן מן החנות, ולא ימנע משמחת יום טוב⁶⁷. במה דברים אמורים? בשיש להן ציר⁶⁸ באמצע; אבל יש להן ציר מן הצד - אסור, גזירה שמא יתקע⁶⁹. ושאין להן ציר כל עקר - אפילו בפית⁷⁰ מתר להחזיר.

(64) משנה במסכת ביצה דף י"א עמוד ב'. (65) דפים שסוגרים בהם את הארגזים. (66) ארגזים שאינם מחוברים לאדמה, ומונחים בתוכם מיני תבלין. (67) ואף על פי שהחזרה אינה לצורך שמחת יום טוב התירו חכמים שאם לא יוכל להחזיר לא ירצה לפתוח. - "התירו סופן משום תחילתן" (מסכת ביצה דף י"א עמוד ב'). (68) יתד ברזל שעליו סובבת הדלת. (69) יתחוב אותו בחוזק ויתחייב משום בונה (פרק י' מהלכות שבת הלכה י"ג). (70) תריסי כלים שבבית, ולא שבחנויות, שאין כאן משום שמחת יום טוב.

יג. גלים⁷¹ שהן מפצלין⁷², כגון מנורה של חליות, וכסא ושלחן שהן חתיכות חתיכות - מעמידין

מתקלקל התבשיל שבתוך הקדרה מותר לכבות שזה צורך אוכל נפש (ראשון לציון).

ז. אין³⁸ נופחין במפוח³⁹ ביום טוב, כדי שלא יעשה בדרך שהאמנין עושין; אבל נופחין בשפופרת. אין⁴⁰ עושין פחמין⁴¹, ואין גודלין⁴² את הפתילה, ולא מהבהבין אותה, ולא חותכין אותה לשנים בכלי; אבל ממעכה ביד⁴³, ושורה אותה בשמן, ומניח אותה בין שתי גרות ומדליק באמצע, ונמצאת הפתילה נחלקת בפי שתי גרות.

(38) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (39) של אומנין, אבל במפוח של בעלי בתים המנהג להחיר (שולחן ערוך הרב סימן תק"ב). (40) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א'. (41) שהוא מכבה, וגם הוא מתקן כלי. (42) לשזור הפתילה. (43) דזה רק תיקון כלאחר יד ומותר (רש"י).

ח. אין⁴⁴ שוכרין את החרש ואין חותכין את הנגר לצלות⁴⁵ עליהם, ואין פוצעין⁴⁶ את הקנה לעשותו כמו שפור לצלות בו מליח. שפור⁴⁷ שפוצץ⁴⁸, אף על-פי שהוא יכול לפשוטו בידו - אין מתקנין אותו. שגיי⁴⁹ גלים שהן מחברין בתחלת עשייתן, כגון שתי גרות או שני פוסות - אין פוחתין אותן לשנים, מפני שהוא כמתקן כלי.

(44) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (45) כשרוצים לצלות דג על התנור, לוקחים חרס או נייר או קולפים קנה ומרטיבים אותם במים ושמים תחת הדג שלא ישרף. (46) מסכת ביצה דף ל"ד עמוד א'. (47) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (48) שנעקם. ואפילו נעקם ביום טוב שלא היה אפשר לו לתקנו מערב יום טוב - אסור, שהלכה כרבנן לגבי ר' יהודה כנ"ל הלכה ו'. (49) משנה במסכת ביצה דף ל"ב עמוד א' "אין פוחתין את הנר" וכפירוש רבינו בפירוש המשנה.

ט. אין משחזיזין⁵⁰ את הספין במשחזות שלה⁵¹, אבל מחדרה על גבי העץ או על גבי חרש או אגן. ואין מוריס⁵² דבר זה לרבים, כדי שלא יבואו לחדרה במשחזות. במה דברים אמורים? בשאיכולה לחתך בדחיק או שפפגמה; אבל אם אינה יכולה לחתך כלל - אין משחזיזין אותה אפילו על העץ, שמא יבוא להשחיתה במשחזות. ומפני זה אסרו להראות⁵³ ספין לחכם⁵⁴ ביום טוב, שמא תהיה פגומה, ויאמר לו: אסור לשחוט בה משום פגומתה, וילך ויתחדנה במשחזות. וחכם שראה הספין לעצמו - גרי זה משאילה לעם הארץ.

(50) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (51) אפילו נתקלקלה ביום טוב, שלא היה אפשר לעשות מאתמול. וכרבנן דר' יהודה שאמרו שמכשירי אוכל נפש אסורים ביום טוב אפילו אם לא היה אפשר לעשותם בערב יום טוב. (52) מסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (53) הכוונה שהשוחט,

אותו ביום טוב, גזרה שְׁמָא יִשְׁהָה אוֹתוֹ בְּטַמְאָתוֹ.⁹²
 ואם⁹³ הִיָּה צָרִיךְ לְהִטְבִּיל מִיָּמָּה⁹⁴ שָׁבוּ - מְטַבֵּיל אֶת
 הַכִּלִּי בְּמִימָיו וְאִינוּ חוֹשְׁשִׁים.⁹⁵ כְּלִי⁹⁶ שֶׁהִיָּה טָהוֹר
 לְתַרוּמָּה, וְרָצָה לְהִטְבִּילוֹ לְקֹדֶשׁ⁹⁷ - מִתֵּר
 לְהִטְבִּילוֹ.⁹⁸ וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה מְטַבִּילוֹת מַעֲלוֹת
 שְׁאָר (הַטַּמְאוֹת) [הַמַּעֲלוֹת].

(91) משנה במסכת ביצה דף י"ז עמוד ב'. (92) בחול הוא
 טרוד במלאכתו, וישהה את טבילת הכלי ליום טוב שהוא
 פנוי, ואנו רוצים למהר טהרתו כל מה שאפשר. (93) מסכת
 ביצה דף י"ח עמוד ב'. (94) טמאים שטהרתם על ידי
 השקה (=זריעה וחביבור עם מי מקוה). (95) והמים עם
 הכלי נטהרו. (96) שם. וכפירוש רבנו חננאל. (97) שעשו
 חכמים מעלות לקודש שהטהור לתרומה צריך טבילה
 לקודש, כמבואר בהלכות אבות הטומאות פרק י"ג.
 (98) כי במעלות דרבנן לא גזרו "שמא ישהה".

יח. כְּלִי⁹⁹ שְׁנֻטְמָא בְּיוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם
 טוֹב.¹⁰⁰ נִטְמָא הַכִּלִּי בְּמִשְׁקֵין טַמְאִין, שֶׁהֵן וְלֹד¹⁰¹
 הַטַּמְאָה, מְעַרֵּב יוֹם טוֹב - מְטַבִּילִין אוֹתוֹ בְּיוֹם טוֹב,
 לְפִי שֶׁהוּא טָהוֹר מִן הַתּוֹרָה¹⁰², כְּמוֹ שֶׁיִּתְבָּאָר
 בְּמִקּוּמוֹ. וּמִדְּלִין בְּדִלִי טַמָּא וְהוּא טָהוֹר מֵאֲלִיו.
 נִדְּהָ¹⁰³ שְׁאִין לָהּ בְּגָדִים¹⁰⁴ לְהַחֲלִיף - מְעַרְמָת
 וְטוֹבֵלָת בְּבִגְדֶיהָ¹⁰⁵.

(99) מסכת ביצה דף י"ח עמוד א'. (100) כיון שלא היה
 אפשר להטבילו מערב יום טוב. (101) ראשון לטומאה,
 ומן התורה אין כלי מקבל טומאה - אלא מאב הטומאה.
 (102) ולא גזרו בו "שמא ישהה". (103) מותר לה לטבול
 ביום טוב. (104) טהורים להחליף וללבוש אחרי טבילתה,
 וביום טוב אי אפשר לה להטביל בגדיה. (105) אם הם
 רפויים עליה ולא מהודקים, שהמים עוברים ביניהם ואין
 כאן משום חציצה.

יט. דְּבָרִים רַבִּים אָסְרוּ בְּיוֹם טוֹב מִשּׁוּם גְּזֵרַת מִקְּחַ
 וּמִמְכָּר¹⁰⁶. פִּיעֵד? אֵין¹⁰⁷ פּוֹסְקִים דְּמִים¹⁰⁸ לְכַתְּחֻלָּה
 עַל הַבְּהֵמָה בְּיוֹם טוֹב, אֲלֹא מְבִיא שְׁתֵּי בְּהֵמוֹת שְׁוֹת
 זו לָזוֹ, וְשׁוֹחֲטִין אַחַת מֵהֶן וּמַחֲלִקִין בִּיגִינָהּ, וְלִמְחֹר
 יוֹדְעִין כְּמָה דְּמִי הַשְּׁנֵי¹⁰⁹, וְכָל אֶחָד וְאֶחָד נוֹתֵן
 דְּמֵי חֲלָקוֹ. כְּשֶׁהֵן מַחֲלִקִין בִּיגִינָה - לֹא יֵאמַר זֶה:
 אֲנִי בִּסְלַע וְאַתָּה בְּשָׁנִים, שְׁאִין מְזַכְּרִין שׁוּם דְּמִים,
 אֲלֹא זֶה נוֹטֵל שְׁלִישׁ זֶה רִבִּיעַ.

(106) שאסור בשבת כמפורש בספר נחמיה פרק י"ג פסוק
 ט"ז: "והצורים ישבו בה מביאים דג וכל מכל ומוכרים
 בשבת לבני יהודה ובירושלים. ואריבה את חורי יהודה
 ואומרה להם: מה הדבר הרע הזה אשר אתם עושים
 ומחללים את יום השבת" (ראה רש"י מסכת ביצה דף כ"ז
 עמוד ב') והוא הדין ליום טוב. וגזירת חכמים היא שמא
 יבוא לכתוב (פרק כ"ג מהלכות שבת הלכה י"ב).
 (107) משנה במסכת ביצה דף כ"ז עמוד ב'. (108) מחיר.
 ואפילו אם לא משלם אלא לוקח בהקפה. (109) והוא הדין

אותם⁷³ ביום טוב. והוא, שְׁלֹא יִתְקַע⁷⁴. לְפִי שְׁאִין
 בְּנִין בְּכָלִים. אֲבָנִים שֶׁל בֵּית הַכֶּסֶּא - מִתֵּר לְצַדִּיק⁷⁵
 בְּיוֹם טוֹב; בְּנִין עֲרָאִי הוּא, וּמִשּׁוּם כְּבוֹדוֹ לֹא גָזְרוּ⁷⁶.

(71) משנה במסכת ביצה דף כ"א עמוד ב'. (72) מורכבים
 מחלקים שאפשר לפרקם. (73) בכ"י הגירסא "אותן".
 (74) יתחוב אותו בחזק וראה למעלה הלכה י"ב.
 (75) לסדרן. (76) "בנין קבע אסרה תורה בנין ארעי לא
 אסרה תורה, וגזרו רבנן על בנין ארעי משום בנין קבע,
 והכא משום כבודו (כבוד הבריות) לא גזרו בו רבנן" (מסכת
 ביצה דף ל"ב עמוד ב').

יד. הָעוֹשֶׂה⁷⁷ מְדוּרָה בְּיוֹם טוֹב, כְּשֶׁהוּא עוֹרֵךְ אֶת
 הָעֵצִים - אִינוּ מַנִּיחַ זֶה עַל זֶה עַד שֶׁיִּסְדֵּיר הַמַּעֲרָכָה,
 מִפְּנֵי שְׁנֵרָאָה כְּבוֹנָה. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהוּא בְּנִין עֲרָאִי
 - אֲסוּר⁷⁸. אֲלֹא אוֹ שׁוֹפֵךְ הָעֵצִים בְּעֶרְבוּב, אוֹ עוֹרֵךְ
 בְּשָׁנוּי. פִּיעֵד? מַנִּיחַ עֵץ לְמַעַלָּה, וּמַנִּיחַ אַחֵר תַּחְתּוֹ,
 וְאַחֵר תַּחְתּוֹ, עַד שֶׁהוּא מַגִּיעַ לְאַרְץ⁷⁹.

(77) מסכת ביצה דף ל"ב עמוד ב'. (78) אסרו חכמים בנין
 ארעי שלא יבא לעשות בנין קבע. (79) אבל מותר להשים
 שולחן על גבי רגליו, ואין כאן משום בנין, כיון שאינו צריך
 לאויר שתחתיו (הרב המגיד).

טו. וְכֵן⁸⁰ הַקִּדְרָה - אוֹחֵז אוֹתָהּ וּמְכַנִּים⁸¹ הָאֲבָנִים
 תַּחְתּוֹתֶיהָ, אֲבָל לֹא יַנִּיחֶנָּה עַל גְּבִי הָאֲבָנִים. וְכֵן הַמָּטָה
 - אוֹחֵז הַקָּרְשִׁים לְמַעַלָּה וּמְכַנִּים הַרְגָּלִים תַּחְתּוֹתֶיהָ.
 אֲפִלּוּ בִּיצִים לֹא יַעֲמִיד אוֹתָן שׁוֹרָה עַל גְּבִי שׁוֹרָה
 עַד שֶׁיַּעֲמִידוּ כְּמוֹ מַגְדָּל⁸², אֲלֹא יִשְׁנָה וְיִתְחַיֵּל
 מִלְּמַעַלָּה לְמַטָּה. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה צָרִיךְ שְׁנוּי.

(80) מסכת ביצה דף ל"ג עמוד א'. (81) בכ"י הגירסא
 "ומניח". (82) כדי שיכניס האש ביניהם לצלות הביצים,
 אבל אם אינו צריך לאויר שתחתיו מותר (משנה ברורה
 אור"ח סימן תק"ב).

טז. מְסִירִין⁸³ זָכוּבִין הַנִּתְּלִים בַּבְּהֵמָה, אֶף-עַל-פִּי
 שֶׁהֵן עוֹשִׂין חֲבוּרָה⁸⁴. וְאֵין⁸⁵ מִיִּלְדִּין⁸⁶ אֶת הַבְּהֵמָה
 בְּיוֹם טוֹב, אֲבָל מְסַעְדִּין. פִּיעֵד? אוֹחֵז בּוֹלֵד שֶׁלֹּא
 יִפֹּל לְאַרְץ, וְנוֹפֵחַ לוֹ בְּחֻטְמוֹ⁸⁷, וְנוֹתֵן דָּד לְתוֹךְ פִּיו.
 הֵיתָה בְּהֵמָה טָהוֹרָה, וְרוֹחָקָה אֶת הַבּוֹלֵד - מִתֵּר
 לְזַלְזָל⁸⁸ מִשְׁלִיתָהּ עָלָיו וּלְתֵן בּוֹלֵד⁸⁹ מִלַּח בְּרַחֲמָה, כְּדִי
 שְׁתַּרְחֵם עָלָיו. אֲבָל הַטַּמְאָה - אֲסוּר לַעֲשׂוֹת לָהּ כֵּן,
 לְפִי שְׁאִינָה צָרִיכָה⁹⁰.

(83) משנה במסכת ביצה דף כ"ג עמוד א'. (84) לפי שאינו
 מתכוון לעשות חבורה ודבר שאינו מתכוון - מותר.
 (85) משנה במסכת שבת דף קכ"ח עמוד ב'. (86) להוציא
 את הוולד מן הרחם. (87) הסתום ברירין. (88) לשפוך.
 (89) מלא אגרופו. (90) שאינה מקרבתו לעולם אחרי
 שריחקה.

יז. כְּלִי⁹¹ שְׁנֻטְמָא מְעַרֵּב יוֹם טוֹב - אֵין מְטַבִּילִין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

23 שְׁהִיָּה נוֹשָׂה בּוֹ עֲשֶׂרָה רְמוּנִים אוֹ עֲשֶׂרָה אֲגוּזִים -
24 לֹא יֹאמְרוּ לוֹ בְּיוֹם טוֹב 'תָּן לִי עֲשֶׂרָה כְּדֵי שְׂהִיָּה לָךְ
25 עֲשָׂרִים אֲצִלִּי, אֲלֹא לֹקַח סֶתֶם וְלִמְחֹר עוֹשָׂה
26 חֲשׁוֹבִין.

125) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (126) הרגיל
אצלו ומאמינו לתת לו מבלי לדבר על המחיר (רש"י) וכל
שכן לאדם אחר, אלא חידוש משמיענו בזה, אף שהחנוני
מתכוון למקח וממכר, עם כל זה מותר מכיון שאינו מזכיר
לא דמים ולא משקל או מנין (משנה ברורה סימן שכ"ג).

27 כד. הוֹלֵךְ 127 אָדָם אֲצֵל חֲנוּנִי 128 אוֹ רוּעָה הֲרִגִיל 129
28 אֲצֵלוֹ אוֹ אֲצֵל הַפֶּסֶם 130 הֲרִגִיל אֲצֵלוֹ, וְלֹקַח מִמֶּנּוּ
29 בְּהִמּוֹת וְעוֹפּוֹת וְכָל מָה שִׁירֵצָה; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
30 לוֹ שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכּוּם מִנֵּי 131.

127) משנה במסכת ביצה דף כ"ט עמוד ב'. (128) בכ"י
הגירסא "הולך אדם אצל רועה הרגיל אצלו" ו"חנוני"
ליתא. (129) מתוך שרגיל אצלו מאמינו ונותנו לו בלי
פיסוק דמים (רש"י). (130) העוסק בפיתום בהמות.
(131) בכ"י: "ולא שום מנין".

31 כה. הִלְוָאת 132 יוֹם טוֹב 133 - תּוֹכְעִין אוֹתָהּ בְּדִין 134;
32 שָׂאם תֹּאמְרוּ לֹא נִתְּנָה לְהַתְבַּע - אֵינוֹ נוֹתֵן לוֹ כָּלוּם,
33 וְנִמְצָא נִמְנָע מִשְׁמַחַת יוֹם טוֹב.

132) כרוב לגבי רב יוסף במסכת שבת דף קמ"ח עמוד ב'.
133) שהלווה מיני מאכל ומשתה השייכים לשמחת יום טוב
(מגן אברהם או"ח סימן תקכ"ה). (134) אם מסרב
להשלים אחרי יום טוב, בית דין נזקקין לו.

34 כו. אֶף-עַל-פִּי 135 שְׁאִין מְגִבִּיהִן 136 תְּרוּמָה וּמַעֲשֵׂרוֹת
35 בְּיוֹם טוֹב, אִם 137 הָיוּ לוֹ תְּרוּמוֹת וּמַעֲשֵׂרוֹת שֶׁהִגְבִּיהֵן
36 מֵאִמְשָׁם 138 - הָרִי זֶה מוֹלִיכֵן לִפְהֵן בְּיוֹם טוֹב 139; וְאִין
37 צָרִיךְ לוֹמַר חֲלָה וְיִרְעֵה וְלִחְיִים וְקִבְּהָ 140, שְׁמוּלִיכֵן
38 לִפְהֵן בְּיוֹם טוֹב. וְגִבְּאִי 141 צָדָקָה גּוֹבִין מִן
39 הַחֲצוֹת 142 בְּיוֹם טוֹב. וְלֹא יִהְיֶה מְכַרְזִין בְּדִרְךָ
40 שְׁמִכְרִיזִין בַּחֹל, אֲלֹא גּוֹבִין בְּצִנְעָה, וְנוֹתְנִין לְתוֹךְ
41 חֵיקָן. וּמַחֲלִקִין לְכָל שְׁכוּנָה וּשְׁכוּנָה בְּפָנֵי עֲצָמָה.

135) משנה במסכת ביצה דף ל"ו עמוד ב'.
136) מפרישין. (137) משנה במסכת ביצה דף י"ב עמוד
ב'. (138) מערב יום טוב. (139) משום שמחת יום טוב
של הכהן. (140) שבזה אינו מתקן כלום, שהרי גם לפני
הפרשתן מותר לאכול הבשר. ומותר להפרישם לכתחילה
ביום טוב (מסכת ביצה שם). (141) תוספתא פרק ג'
דדמאי. (142) ראה פרק ט' מהלכות מתנות עניים הלכה
ב': "שלוחקין - מכל חצר וחצר".

פרק חמישי

1) נתבארו בו עניני ההוצאה, ומה שאסרו בה חכמים, כדי
שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחול. ואחרי כן נתבארו בו
עניני התחומין.

שאם סומכין על הקצב בדמי מקח ומאמינים לו, אין צריך
להביא בהמה אחרת, אלא לוקח ממנו רגל או חצי, בלא
זכירת מקח וממכר או פיסוק דמים, ולמחר הוא משלם לו
(תניא).

1 כ. כְּשֶׁהֵן 110 מַחֲלִקִין - לֹא יִשְׁקְלוּ בְּמֵאֲזֵנִים; שְׁאִין
2 מִשְׁגִּיחִין 111 בְּכַף מֵאֲזֵנִים כָּל עֶקֶר. אֲפִלּוּ לְתֵן בּוֹ
3 בֶּשֶׂר לְשִׁמְרוֹ מִן הַעֲכָפִרִים - אֲסוּר, אִם הָיוּ הַמֵּאֲזֵנִים
4 תְּלוּיִין 112, מִפְּנֵי שֶׁנִּתְּנָה בְּשׁוּקָל בְּכַף מֵאֲזֵנִים. טָבָח
5 אֲמַן 113 אֲסוּר לְשַׁקֵּל בִּידּוֹ. וְאֲסוּר 114 לְשַׁקֵּל בְּכָלִי
6 מִלֹּא מִים. וְאִין 115 מְטִילִין חֲלָשִׁים 116 עַל הַמְּנוֹת,
7 אֲבָל 117 מְטִילִין חֲלָשִׁים עַל בֶּשֶׂר הַקֹּדְשִׁים בְּיוֹם טוֹב,
8 כְּדֵי לְחַבֵּב אֶת הַמִּצְוָה.

110) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד א'. (111) מעיינים
ומשתמשים. (112) בכל מקום שהוא ולא דוקא במקום
שרגילים לשקול בו (ביאור הלכה סימן ת"ק סעיף ב').
113) שיוודע לכוון המשקל בידו. (114) אפילו מי שאינו
אומן (כן הוא לפי הר"ח והרי"ף). (115) משנה במסכת
שבת דף קמ"ח עמוד ב'. (116) גורלות. (117) בגמרא
(מסכת שבת דף קמ"ט עמוד ב') אמרו: "אבל לא על המנות
של חול", ולפי רש"י והראב"ד "של חול" היינו של יום
חול, כלומר מערב יום טוב, ובקדשים הדברים אמורים. אבל
הרמב"ם מפרש "של חול" - של חולין. ואילו על מנות של
קדשים מותר כדי לחבב את המצוה.

9 כא. לֹא 118 יֹאמְרוּ אָדָם לְטָבַח 'תָּן לִי בְּדִינֶךָ בֶּשֶׂר',
10 אֲלֹא 'תָּן לִי חֶלֶק' אוֹ 'חֲצִי חֶלֶק', וְלִמְחֹר עוֹשִׂין
11 חֲשָׁבוֹן עַל שְׂוִי. וְכֵן 120 לֹא יִקַּח מִבְּעַל הַחֲנוּת בְּמִדָּה
12 אוֹ בְּמִשְׁקָל. אֲלֹא מִצֵּד הוּא עוֹשָׂה? אוֹמְרוּ לְחֲנוּנִי
13 'מִלֹּא לִי כָּלִי זֶה', וְלִמְחֹר נוֹתֵן לוֹ שְׂוִי. וְאֲפִלּוּ 121
14 הָיָה כָּלִי הַמִּיחֵד לְמִדָּה - יִמְלֹאֵנוּ; וְהוּא, שְׁלֹא יִזְכִּיר
15 לוֹ שֵׁם מִדָּה.

118) משנה במסכת ביצה דף כ"ח עמוד ב'. (119) שאסור
להזכיר שם דמים (רש"י). (120) משנה במסכת ביצה דף
כ"ט עמוד א'. (121) כרובא שם דף כ"ט עמוד א'.

16 כב. הַנִּחְתּוֹם 122 מוֹדֵד תְּבִלִין וְנוֹתֵן לְקִדְרָה, בְּשִׁבִּיל
17 שְׁלֹא יִפְסִיד תְּבִשִּׁילוֹ. אֲבָל הָאִשָּׁה לֹא תִמְד קֶמַח
18 לְעִסָּה 123. וְכֵן לֹא יִמַּד אָדָם שְׁעוּרִים לְתֵן לִפְנֵי
19 בְּהִמּוֹת, אֲלֹא מִשְׁעֵר וְנוֹתֵן לָהּ 124.

122) מסכת ביצה דף כ"ט עמוד א'. ויש אומרים כי נחתום
לאו דוקא, והוא הדין לכל אדם, אלא שדברו חכמים בהווה
(=ברגיל) (מגיד משנה). (123) מכיון שכאן אין חשש
שתתקלקל העיסה ולא תהיה ראויה לאכילה, אלא שלא
יהיה יותר מן הצריך, ולכן אסור למדוד. (124) מכיון שאין
הפסד וקלקול בלי המדידה.

20 כג. וּמִתֵּר 125 לִקַּח מִן הַחֲנוּנִי 126 בְּיָצִים וְאֲגוּזִים
21 בְּמִנֵּי, וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בִּהֵן, וּבְלִבָּד שְׁלֹא יִזְכִּיר לוֹ
22 שׁוֹם דָּמִים וְלֹא סָכּוּם מִנֵּי. מִצֵּד סָכּוּם הַמִּנֵּי? הָרִי

22) בכת"י, הגירסא "אחר האיש ואחר האשה", וראה להלן בסמוך. 23) לבית המדרש לשמוע דרשתו. 24) בדפוס וויניציאה ש"י: "יוצא בכסא". ולפי"ז אסור לישא הכסא אחריו (ב"ח סי' תקכב). 25) כסא מכוסה יריעות כאוהל, לשאת בו בני אדם בחוץ. והוא "אלונקי" שבגמרא שם.

ד. אין²⁶ מוליכין את הסלם של שובך²⁷ משובך²³ לשובך²⁴ ברשות הרבים, שמה יאמרו לתקן גגו הוא מוליכו; אבל ברשות היחיד - מוליכו²⁸. אף-על-פי שכל מקום שאסרו חכמים מפני מראית העין - אפילו בחדרי חדרים אסור, פאן התירו מפני שמחת יום טוב.

26) משנה, ביצה ט, א. 27) קן-יונה. 28) כבית הלל, וכלשון שני של רב חנן בר אמי (שם). ודוקא סולם של שובך, אבל סולם של עליה - אסור לטלטלו שאין עליו תורת כלי (למעלה בפכ"ו מהל' שבת ה"ז).

ה. מי²⁹ שהיו לו פרות על גגו, וצריך לפנותם למקום אחר³⁰ - לא יושיטם מגג לגג, ואפילו בגגין השוין, ולא ישלשלם בחבל מן החלונות, ולא יורידם בסלמות; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. אבל משילין³¹, אפילו דרך ארבה³², ממקום למקום באותו הגג. שחט³³ בהמה בשדה³⁴ - לא יביאנה במוט³⁵ לעיר, או במוטה³⁶, אלא מביאה אברים אברים³⁷.

29) משנה, ביצה לה, ב. 30) שרואה גשמים ממשמשים ובאים ויפסידו את הפירות, או שקיבל אורחים והוא צריך למקום הפירות לקבלת האורחים ולהושיבם. 31) מפילן, מלשון (דברים כח, מ) "כי ישל זיתך". 32) חור בגג הבית. 33) משנה, ביצה כח, א. 34) והוא צריך להוליכו לבית לבשל ליום-טוב. 35) בד עץ, מלשון (במדבר יג, כג) "וישאוהו במוט בשנים". 36) מוט קטן. 37) ואם ממחר לתת לאורחים, ואין פנאי להביאו איברים איברים, מותר להביאו במוט ('משנה ברורה' סי' תצח).

ו. כל³⁸ שנאותין³⁹ בו אפילו בחל, אף-על-פי שאין נאותין בו ביום טוב, כגון תפילין⁴⁰ - מותר לשלחן לחברו ביום טוב; ואין צריך לומר דבר שנאותין בו ביום טוב, כגון זינות שמנים וסללות, שמותר לשלחן. וכל דבר שאין נאותין בו בחל עד שיעשה בו מעשה שאסור לעשותו ביום טוב - אין משלחין אותו ביום טוב.

38) משנה, ביצה יד, ב. 39) נהנין. 40) שיום-טוב אינו זמן תפילין.

ז. פיצד⁴¹ אין משלחין ביום טוב תבואה, לפי שאין נאותין בה בחל אלא אם כן טחן⁴², ואסור לטחן⁴³ ביום טוב; אבל משלחין קטניות, מפני שמבשלן ביום טוב או קולה⁴⁴ אותן ואוכלן.

א. אף-על-פי שהתרה² הוצאה ביום טוב אפילו שלא לצורך³, לא ישא משאות גדולות כדרך שהוא עושה בחל, אלא צריך לשנות. ואם אי אפשר לשנות - מותר. פיצד? המביא⁵ פדי זין ממקום למקום⁶ - לא יביאם בסל ובקפה⁷, אבל מביא הוא על כתפו או לפניו. המוליך את התבן⁸ - לא יפשיל⁹ את הקפה לאחריו¹⁰, אבל מוליכה פידו¹¹.

2) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד. 3) אכילה. 4) ביצה ל, א. 5) משנה, ביצה כט, ב. 6) בתוך התחום או על-ידי עירובי תחומין (רש"י). 7) אפילו מה שהוא צריך לסעודת היום של החג ('טור'). 8) להיסק או להאכיל לבהמתו (רש"י). 9) ישליך. 10) שנראה כאילו מתכוון לעשות מלאכה גדולה (רש"י). 11) ודוקא אם מוליך הדברים ממקום למקום דרך רשות הרבים, שנראה כעובדין דחול' (=מעשי חול), אבל כשמוליכן בחצר ממקום למקום, יותר טוב להוליך הרבה ביחד, משיוליך מעט מעט ויצטרך להרבות בהילוך ויתבטל משמחת יום-טוב ('תוספות', 'משנה ברורה' סי' תקי).

ב. וכך¹² משואות שדרבן¹³ לשא אותן במוט - ישא אותן על גבו מאחוריו; ושדרבן לשא אותן מאחוריו - ישא אותן על כתפו; ושדרבן להנשא על הכתף - ישא אותן פידו לפניו; או יפרש עליהן בגד¹⁴, וכל פיוצא בזה משנוי המשא. ואם אי אפשר לשנות¹⁵ - נושא ומביא כדרך. במה דברים אמורים¹⁶? בנושא על האדם; אבל על גבי בהמה - לא יביא כלל, שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל¹⁷.

12) ביצה ל, א. 13) "אתקין רבא במחוצא (עירו של רבא), דדרו (שמוליכין) בדוחקא (במוט) לדרו ברגלא (על גבו מאחוריו), דדרו ברגלא לדרו באגרא (על הכתף)..." 14) בכת"י, הגירסא "בגדו". 15) כגון שזימן אורחים הרבה, וצריך למהר להביא לפניהם (רש"י). 16) שמותר להביא משאות ביום-טוב. 17) ויש מי שכתב מפני שאין משתמשים בבעלי-חיים ביום-טוב שמה יחתוך זמורה, כמו שאסרו כן בשבת כמפורש בפכ"א מהל' שבת ה"ט (מגיד-משנה).

ג. אין¹⁸ מנהיגין את הבהמה במקל¹⁹, ואין הסומא יוצא במקלו²⁰, ולא הרועה בתרמילו, ואין יוצאין²¹ בכסא. אחד האיש ואחד האשה²²; שלא יעשה כדרך שהוא עושה בחל. ואיש שהיו רבים צריכין²³ - יוצאין בכסא אחריה²⁴, ומוציאין אותו על הכתף, אפילו באפריזון²⁵.

18) משנה, ביצה לב, ב. 19) "דמחזי כמאן דאזיל לחנגא" (=שנראה כאילו מוליכה לשוק למכור) - ביצה לג, א. 20) ביצה כה, ב. כיון שאפשר לו לילך בלא מקל, ואינו נוטלו אלא לתקן וליישר פסיעותיו, אבל מי שלא יכול ללכת בלא מקל - מותר ('או"ח סי' תקכב). 21) ביצה, שם.

- 1 ואִמְשַׁלְחִין חֵיהָ בְּהֶמָּה וְעוֹפוֹת, אֶפְלוֹ חַיִּים⁴⁵, מִפְּנֵי
- 2 שְׁמֵתָה לְשָׁחַט בְּיוֹם טוֹב. וְכֵן כָּל פִּיּוּצָא בְּזָה.
- 3 ח. כָּל דְּבָרָא⁴⁶ שְׁמֵתָה לְשַׁלְּחוֹ בְּיוֹם טוֹב, בְּשִׁשְׁלָחָנוּ
- 4 לְחִבְרוֹ תְּשׁוּרָה⁴⁷ - לֹא יִשְׁלָחָנוּ בְּשׁוּרָה⁴⁸. וְאֵין שׁוּרָה
- 5 פְּחוּתָה מְשַׁלְּשָׁה בְּנֵי אָדָם. כִּיצַד? הָרִי שְׁשַׁלַּח
- 6 לְחִבְרוֹ בְּהֵמָּה אוֹ יֵינוֹת בִּיד שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד
- 7 אוֹ אַרְבָּעָה זֶה אַחֵר זֶה⁴⁹, וְכֵלָן הוֹלְכִין בְּשׁוּרָה אַחַת
- 8 - הָרִי זֶה אֶסוּר, שְׁלֹא יַעֲשֶׂה בְּדֶרֶךְ שֶׁהוּא עוֹשֶׂה
- 9 בְּחָל. שְׁלַח שְׁלֹשָׁה מֵינִין בִּיד שְׁלֹשָׁה בְּנֵי אָדָם כְּאֶחָד
- 10 - הָרִי זֶה מֵתָר.
- 11 ט. הַמַּעֲרָב⁵⁰ עֲרוּבֵי תַּחוּמֵין לְיוֹם טוֹב - הָרִי בְּהֶמָּה
- 12 וְכִלְיוֹ וּפְרוֹתָיו כְּמוֹהוּ⁵¹, וְאֵין מוֹלִיכִין אוֹתָן אֲלָא
- 13 בְּתוֹף אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹם עֲרוּבוֹ.
- 14 י. חֲפְצֵי⁵² הַפֶּקֶר - הָרִי הֵן פְּרָגְלִי מִי שֶׁזָּכָה בְּהֵן⁵³.
- 15 וְחֲפְצֵי⁵⁴ הַפּוֹתִים⁵⁵ קוֹנִין שְׁבִיתָה בְּמִקְוֵין, וְיֵשׁ לָהֶן
- 16 אֲלֵפִים אִמָּה לְכָל רוּחַ מִמָּקוֹמָן; גְּזֵרָה בְּעֵלִים פּוֹתִים
- 17 מִשׁוּם בְּעֵלִים יִשְׂרָאֵל. פְּרוֹת⁵⁶ שִׁיּוּצָא חוּץ לְמִקְוֵין⁵⁷
- 18 וְחִזְרוּ, אֶפְלוֹ בְּמִזִּיד - לֹא הִפְסִידוּ אֶת מִקְוֵין, מִפְּנֵי
- 19 שֶׁהֵן כְּאֶדָם⁵⁸ שִׁיּוּצָא בְּאֵנָס וְחִזְרָא בְּאֵנָס.
- 20 (52) משנה, ביצה לט, א) שלא קנו החפצים שביתה במקומם. [וכן נראה בפירושו של רבינו לתלמוד מס' שבת יח, ב. "סיני" כרך יח עמ' שב]. (53) ומה שפסקו במס' עירובין (מו). הלכה כרבי יוחנן בן נורי ש"חפצי הפקר קונים שביתה במקומן" - אין זה אלא לקולא ולא לחומרא, כי הלכה כדברי המיקל בעירובין, ועיין ראב"ד ומגיד-משנה. (54) עירובין מז, ב. (55) אף-על-פי שלפי הדין אינם קונים שביתה, שהרי הבעלים שלהם אין להם שייכות לדין שביתה כלל (רש"י שם). (56) עירובין מא, ב. (57) בכת"י, הגירסא "חוץ לתחומן". (58) לעיל בהלכות שבת (פרק כז הי"א-ה"ב): "מי שיצא חוץ לתחום אפילו אמה אחת לא יכנס... מי שיצא חוץ לתחום שלא לדעתו (באונס)... החזירוהו (באונס) כאילו לא יצא".
- 21 יא. המוסר⁵⁹ בְּהֶמָּה לְבָנוּ⁶⁰ - הָרִי הִיא פְּרָגְלִי
- 22 הָאֵב⁶¹. מִסְרָה⁶² לְרוּעָה, וְאֶפְלוֹ נִתְּנָה לוֹ בְּיוֹם טוֹב -
- 23 הָרִי הִיא פְּרָגְלִי הַרוּעָה⁶³. מִסְרָה לְשֵׁנֵי רוּעִים⁶⁴ - הָרִי
- 24 הִיא פְּרָגְלִי בְּעֵלִיהָ, מִפְּנֵי שְׁלֹא קָנָה אֶחָד מֵהֵן⁶⁵.
- 25 (59) משנה, ביצה לז, א. (60) אפילו מסר לו בערב יום-טוב. (61) שדרך בני אדם להפקיד כליהם ביד בניהם, ואין כוונתם למסור ברשותם (מגיד-משנה. מגן-אברהם). (62) ביצה לז, ב. (63) שמסרה ברשותו, כי מערב יום-טוב היה בדעתו שלא לקנות שביתה אצלו אלא אצל הרועה. (64) אפילו מערב יום-טוב. (65) שכמה פעמים נותן כל אחד עירובו למקום אחר, ובאופן כזה יתמעט התחום שלא יהיה לה כ"אם אלפים אמה האמצעיים, ולכן אין דעתו שיהיו נמשכין אחרי הרועים ('שער הציון' סי' שצז).
- 26 יב. מִי⁶⁶ שֶׁזָּמַן אֶצְלוֹ אוֹרְחִים בְּיוֹם טוֹב⁶⁷ - לֹא
- 27 יוֹלִיכוֹ בְּיָדָם מְנוֹת לְמָקוֹם שָׁאִין בְּעַל הַסַּעֲדָה יָכוֹל
- 28 לֵילָךְ בּוֹ; שְׁכָל הַסַּעֲדָה פְּרָגְלִי בְּעַל הַסַּעֲדָה, לֹא
- 29 פְּרָגְלִי הָאוֹרְחִין, אֲלָא אִם כֵּן זָכָה לָהֶן אַחֵר⁶⁸ בְּמְנוֹת
- 30 אֲלוֹ מַעֲרָב יוֹם טוֹב.
- 31 (66) משנה, ביצה מ, א. (67) והוא-הדין אם זימנם מערב יום-טוב ולא זיכה להם מנותיהם מערב יום-טוב ('משנה ברורה'). (68) כן פירש רש"י שם: "שמסרם בעל הבית זה לאדם אחר במשיכה, ואמר לו, זכה במנות הללו לפלוני ופלוני, שזכין לו לאדם שלא בפניו, והיו שלהם מבעוד יום לילך כרגליהם". וכן מפורש בתוספתא פ"ד דביצה שצריך לזכות על-ידי אחר (הובאה בר"ח סוף מסכת ביצה). ואין זה דומה למה שכתב להלן בהלכה י"ז בדין שואל (שאף-על-פי שלא נתנו לו המשאיל אלא ביום-טוב, הרי הוא כרגלי השואל שהמשאיל העמידו ברשותו מערב יום-טוב, אע"פ שלא זיכהו על ידי אחר) - לפי שהאורחים אין דעתם אלא להיות סמוכים על שולחן בעל הבית, ואוכלים משלו ואין דעתם לזכות במנות, מה-שאין-כן שואל ('תוספות' שם ד"ה אלא). ובכת"י חסרה המילה "אחר" בדברי רבינו ('מעשה רוקח').
- 32 יג. וְכֵן⁶⁹ מִי שֶׁהָיוּ פְּרוֹתָיו מִפְּקָדִין בְּעִיר אַחֶרָת⁷⁰,
- 33 וְעָרְבוּ בְּנֵי אוֹתָהּ הָעִיר לְבּוֹא אֶצְלוֹ - לֹא יִבְיֵאוּ לוֹ
- 34 מִפְּרוֹתָיו; שְׁפּוֹתָיו כְּמוֹהוּ⁷¹, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן בִּיד
- 35 אֲלוֹ שְׁעָרָבוּ. בְּמָה דְּבָרִים אֲמּוּרִים? בְּשִׁיחָד לָהֶן קָרָן
- 36 זְוִית⁷²; אֲכָל אִם לֹא יִחַד לָהֶן - הָרִי הֵן פְּרָגְלִי זֶה
- 37 שֶׁהֵן מִפְּקָדִין אֶצְלוֹ⁷³.
- 38 (69) משנה, ביצה לט, ב. (70) מחוץ לתחום. (71) והרי הוא לא הניח עירוב. (72) שהשאל לו מקום בביתו, ואמר לו הרי הבית לפניך, שאין כאן קבלת שמירה (שו"ע חו"מ סי' רצא, וראה ב'מאירי'). (73) שהרי קיבלם לשמור, ובאחריותו הם עומדים.
- 39 יד. בּוֹרָר⁷⁴ שֶׁל יָחִיד - פְּרָגְלִי בְּעֵלְיוֹ⁷⁵; וְשֶׁל אוֹתָהּ
- 40 הָעִיר - פְּרָגְלִי אֲנָשֵׁי אוֹתָהּ הָעִיר⁷⁶; וְשֶׁל עוֹלֵי בְּבֵל⁷⁷,
- 41 שֶׁהֵן מְסוּרִין לְכָל - פְּרָגְלִי הַמְּמַלָּא מֵהֶן; שְׁכָל מִי

89) משנה, ביצה לו, א. (90) שכיון שהבטיחו לתת לו מערב יום-טוב, העמידו ברשותו לקנות אצלו שביתה בכניסת יום-טוב, וראה למעלה ה"ב. (91) בכתב-יד, תיבת "זה" איננה. (92) שכיון שלא בא לשאול מערב יום-טוב, לא העמידו בעל הכלי ברשותו של שואל, כי חשב שהשואל מצא לו מקום אחר לשאול (גמרא).

24 יח. שנים⁹³ ששאלו חלוק אחד, האחד שאלו ממנו
25 שיתנו לו שחרית, והשני שאלו ממנו שיתנו לו
26 ערבית - הרי כלי זה כרגלי שני השואלים, ואינם
27 מוליכים אותו אלא במקום ששניהם יכולים להלך
28 בו.

(93) ביצה לו, ב.

29 יט. פיצד?⁹⁴ הרי שערב הראשון ברחוק אלה
30 במקום החלוק למזרח, וערב השני ברחוק חמש
31 מאות אמה במקום החלוק למערב - כשלושה
32 הראשון החלוק, אינו מוליכו למזרח אלא עד אלה
33 אמה וחמש מאות אמה במקום החלוק, שהוא סוף
34 התחום שכול זה שערב במערב להלך בו; וכשיקח
35 השני כלי זה, אינו מוליכו במערב אלא עד אלה
36 אמה במקום הכלי, שהוא סוף התחום שכול זה
37 שערב במזרח להלך בו. לפיכך, אם ערב זה ברחוק
38 אלפים אמה מן החלוק למזרח, וזה ברחוק אלפים
39 אמה למערב - הרי אלו לא יזוהו ממקומו.

(94) ביצה, שם.

40 כ. וכן⁹⁵ האשה ששאלה מחברתה מים או מלח,
41 ולשה בהן עסטה או בשלה בהן תבשיל - הרי העסה
42 או התבשיל כרגלי שתייה⁹⁶. וכן שנים שלקחו
43 בהמה בשתפות ושחטו ביום טוב, אף-על-פי שלקח
44 כל אחד מנתו - הרי כל הפשר כרגלי שניהן. אבל
45 אם לקחו חבית⁹⁷ בשתפות, וחלקו אותה ביום טוב
46 - הרי חלקו של כל אחד כרגלי; הואיל ותחומין
47 מדברי סופרים - יש ברה בהן, ונחשב כאלו חלק
48 שהגיע לזה היה ברור לו ומבדל בחבית מערב יום
49 טוב, וכאלו לא היה מערב. ואין אתה יכול לומר כן
50 בבהמה. שחלק זה שהגיעו, אפלו נחשב אותו
51 שהיה מבדל בבהמה מערב יום טוב וכאלו היה
52 ברור, הרי נקם⁹⁸ מחלקו של חברו כשהיתה הבהמה
53 קיימת, שכל איבריה יונקין זה מזה, ונמצא כל איבר
54 ואיבר מערב מחלקו וחלק חברו, לפיכך הן כרגלי
55 שניהן.

95) משנה, ביצה לו, א. (96) ואינה רשאית להוליך העיסה והתבשיל אלא במקום ששתייה יש להן הרשות ללכת, כיון שנתערב בהם דבר שקנה שביתה אצל אחר, ואף שזהו רק דבר מועט, אינו בטל - מפני שהוא דבר שיש לו מתירין אחרי יום-טוב, וכל דבר שיש לו מתירין - אפילו באלף לא

1 שמלא מהן - מוליכין למקום שהוא מהלך. נהרות
2 המושכין⁷⁸ ומענינות הנובעין⁷⁹ - כרגלי כל אדם⁸⁰.
3 ואם היו באין מחוץ לתחום לתוך התחום - ממלאין
4 מהן בשבת⁸¹, ואין צריך לומר ביום טוב⁸².

(74) משנה, ביצה לט, א. ויש בו מים מכונסים. (75) ומי שמילא מים, לא יכול להוליכן רק למקום שבעל הבור יכול ללכת לשם. (76) וכל אחד מאנשי העיר יכולים להוליך המים למקום שעירבו. אבל אדם זר שאינו מאותה העיר - לא. (77) שעשאוהו בשביל עוברי דרכים לשנות ממימיו, והוא הפקר. (78) אף-על-פי שאינו נובעין. (79) אף-על-פי שאינם יוצאים לימשך ממקום נביעתם. (80) לפי שלא קנו שביתה משום שאינם קבועים במקומם (רש"י). (81) לפי שאין בהם דין שביתה כנ"ל. (82) לפי שיסוד איסור תחומין בשבת הוא מן התורה (כמו בשנים עשר מיל) לפי שנאמר "אל יצא איש ממקומו ביום השביעי" (פכ"ז מהל' שבת ה"א), ואילו ביום-טוב אין כל איסור תחומין אלא מדרבנן ('בני בנימין') וכן כתב רבינו אברהם בנו של הרמב"ם בספר 'מעשה נסים' לר' דניאל הבבלי סימן יב. וראה מש"כ בספר 'זמנים' עמ' מו, ולמעלה פ"ב ה"ן.

5 טו. שור⁸³ של רועה⁸⁴ - כרגלי אנשי אותה העיר;
6 ושור של פטם⁸⁵ - כרגלי מי שלקחו לשחטו ביום
7 טוב, מפני שדעת בעליו למכרו לאנשים אחרים
8 חוץ מאנשי אותה העיר, מפני שהוא מפטם, והכל
9 שומעין שמעו וביאין לקנותו. וכן אם שחטו בעליו
10 ביום טוב ומכר פשו - כל אחד ואחד מן הלוקחים
11 מוליך מנתו למקום שהוא הולך, מפני שדעת בעליו
12 מערב יום טוב כף הוא, שיקחו ממנו אנשי עירות
13 אחרות, ונמצא שור זה כבור של עולי בבל, שהוא
14 מסור לכל.

(83) ביצה לח, א. (84) מגדל בהמות, ולפעמים הוא מוכר לשכניו ומכיריו, וכיון שהשור אינו מפותם - אין דרך לקנותו מעיירות אחרות, ששור כזה ימצא כל אחד במקומו, לכן אין דעת בעליו רק על אנשי אותה העיר. (85) שמפטם שוורים למכור, ושור כזה באים גם ממקומות אחרים לקנות.

15 טז. הגחלת⁸⁶ - כרגלי בעליה⁸⁷ ולא כרגלי שואלה;
16 והשלכתה⁸⁸ - כרגלי מי שהיא בידו. לפיכך,
17 המדליק גר או עץ מחברו - מוליכו לכל מקום
18 שהוא הולך.

(86) משנה, ביצה לט, א. (87) הואיל ויש בה ממש, הרי היא כשאר כלים שהם כרגלי הבעלים. (88) שאין בה ממש, ולא חל עליה שביתת בעליה.

19 יז. השואל⁸⁹ כלי מחברו מערב יום טוב, אף-על-פי
20 שלא נתנו לו אלא ביום טוב - הרי הוא כרגלי
21 השואל⁹⁰. שאלו ממנו ביום טוב, אף-על-פי שדרכו
22 תמיד לשאל ממנו כלי זה⁹¹ בכל יום טוב - הרי הוא
23 כרגלי המשאיל⁹².

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קט

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מיום-טוב לשבת אלא עושה אותם יחד עם מה שהתחיל לבשל מערב יום-טוב, והוא גומר אותם ביום-טוב.

- ג. ערובי⁷ תבשילין - שעורו אין פחות מִקִּזְזִית, בֵּין¹⁶ לְאַחַד⁸ בֵּין לְאַלְפִים⁹. וְאֵין עוֹשִׂין עֲרוֹב זֶה לֹא בִפֶּת¹⁷ וְלֹא בְּרִיפּוֹת¹⁰ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן, אֲלֵא בְּתַבְשִׁיל¹¹ שֶׁהוּא פְּרַפְרֶת¹², כְּגוֹן בָּשָׂר וְדָגִים וּבִיצִים וְכִיּוֹצֵא בָהֶן.¹⁹ וְאֶפְלוּ עֲדָשִׁים שֶׁבְּשׁוּלֵי קֶדְרָה. וְאֶפְלוּ שְׁמֹנִית שְׁעֵל²⁰ גִּבֵּי הַסִּפִּין שֶׁחֹתְכִין בָּהֶן הַצֵּלִי - גּוֹרְדוֹ, אִם יֵשׁ בָּהֶן²¹ בָּזִית - סוּמָךְ עָלָיו מִשּׁוּם עֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין.²²

(7) ביצה טז, ב. (8) לאיש אחד. (9) לכמה אלפי איש (וראה בפ"א מהל' עירובין ה"ט). (10) חטים כתושות (משלי כז, כב). (11) דבר מבושל. (12) שמלפתים בה את הפת (שאוכלים הלחם אתה).

- ד. תבשיל¹³ שֶׁאֲמָרוּ לְעֻנְן עֲרוֹב זֶה - אֶפְלוּ צֵלִי,²³ אֶפְלוּ שְׁלֹק¹⁴, אֶפְלוּ כְּבוֹשׁ¹⁵ אוּ מַעֲצֵף.¹⁶ אֶפְלוּ דָּגִים קֹטְנִים שֶׁהִדִּיחַן בְּמִים חֲמִין, וְהִדְחָתָן הִיא בְּשׁוּלֵן לְאֲכִילָה - הֲרִי זֶה סוּמָךְ עָלֶיהֶן.²⁶

(13) ביצה טז, ב. (14) מבושל יותר מדי. (15) שרוי במים יום שלם, או בחומץ וציר עד כדי שיתננו על האש ויתחיל להרתח. (16) 'ירושלמי' (נדרים פרק ו ה"א).

- ה. וְצִרְיָ¹⁷ שִׁיחֶיהָ עֲרוֹב זֶה מְצוּי עַד שִׁיאֲפָה כָּל מָה שֶׁהוּא צִרְיָ לְאַפּוֹת, וּלְבָשֵׁל כָּל שֶׁהוּא צִרְיָ לְבָשֵׁל, וְיַחַם חֲמִין כָּל שֶׁהוּא צִרְיָ. וְאִם נֶאֱכַל הָעֲרוֹב אוּ אֶבֶד אוּ נִשְׂרַף קֹדֶם שֶׁיִּבְשָׁל אוּ יֵאָפֶה - הֲרִי זֶה אֲסוּר לְאַפּוֹת וּלְבָשֵׁל אוּ לְיַחַם אֲלֵא מָה שֶׁהוּא אֲכָל בְּיוֹם טוֹב בְּלֶכֶד. הַתַּחֲלִיל¹⁸ בְּעֶסְתוֹ¹⁹ אוּ בְּתַבְשִׁיל²⁰, וְנֶאֱכַל הָעֲרוֹב אוּ אֶבֶד - הֲרִי זֶה גּוֹמְרִי.²¹

(17) משנה, ביצה טו, ב. (18) ביצה יז, ב. (19) שהתחיל ללוש. (20) לחתוך הירק וכדומה, אפילו לא שם אותם עדיין על האש, שמשום הפסד אוכלין הקילו חכמים באיסור שאינו אלא מדרבנן ('מאיר'). (21) לאפות ולבשל מה שהתחיל.

- ו. הַמִּנִּית²² עֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין כְּדִי שִׁסְמָךְ עָלֵיהֶם הוּא וְאַחֲרֵים - צִרְיָ לְזָפוֹת לָהֶן כְּדִרְךְ שֶׁמְזַכֶּה בְּעֲרוֹבֵי שֶׁבֶת²³. וְכָל שְׁזוֹכָה בְּעֲרוֹבֵי שֶׁבֶת - זוֹכָה בְּעֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין, וְכָל שְׁאִינוּ זוֹכָה בְּאוֹתוֹ עֲרוֹב - אִינוּ זוֹכָה בָּזֶה.³⁸

(22) עירובין פ, א. (23) עיין למעלה בהל' עירובין פ"א ה"ב בפרטות.

- ז. וְאִינוּ²⁴ צִרְיָ לְהוֹדִיעַ²⁵ לְאֵלוּ שְׁזָכָה לָהֶן מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, אֲבָל הֵן צִרְיָכִין לִידַע שֶׁכָּפַר זָכָה לָהֶן אַחֵר וְעֵרֵב לָהֶן, וְאַחֵר כֶּף יִסְמְכוּ עָלָיו וְיִבְשָׁלוּ וְיֵאָפּוּ. אֶף-עַל-פִּי שֶׁלֹּא יָדְעוּ אֲלֵא בְּיוֹם טוֹב - הֲרִי אֵלוּ מְתָרִין. וְיִשְׁעוּ²⁶ לוֹ לְאָדָם לְעֵרֵב עַל כָּל הָעִיר וְעַל כָּל הָקְרוֹב אֲלֵיהָ בְּתוֹךְ הַתְּחוּם, וּלְמַחֵר מְכַרְיִי

בטל (ביצה לט). (97) של יין. (98) בגמרא שם, על שיטה זאת של רב, האוסר את הבהמה "דקא ינקי תחומין מהדרי", שאלו רב כהנא ורב אסי לרב: "לאיסור מוקצה לא חששו, לאיסור תחומין חששו" ושתק רב. ומתוך כך סוברים כמה ראשונים (המובאים ב'משנה ברורה' סי' שצז) שגם הבהמה מותרת, שממה ששתק רב, מוכח שחזר בו.

פֶּרֶק טְשִׁי

(1) נתבאר בו דיני עירובי תבשילין. ונסתיים הפרק בדיני כבוד ימים טובים, ומצות השמחה אשר בהן, ומה שאסור לעשות בין בימים טובים, בין בחולו של מועד מחמת מצות יו"ט, והוא הספד ותענית.

- א. יוֹם טוֹב² שֶׁחָל לְהִיט עֲרֵב שֶׁבֶת - אֵין³ אוֹפִין וּמְבַשְּׁלִין בְּיוֹם טוֹב מָה שֶׁהוּא אוֹכֵל לְמַחֵר בְּשֶׁבֶת. וְאֲסוּר זֶה - מִדְּבָרֵי סוֹפְרִים⁴, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבוֹא לְבָשֵׁל מִיוֹם טוֹב לַחֵל; שֶׁקָּל וְחֹמֶר הוּא: לְשֶׁבֶת אִינוּ מְבַשְּׁלִין, כָּל שֶׁנֶּן לַחֵל⁵. לְפִיכָךְ, אִם עָשָׂה תַבְשִׁיל מִעֲרֵב יוֹם טוֹב, שִׁיחֶיהָ סוּמָךְ עָלָיו וּמְבַשְּׁל וְאוֹפֶה בְּיוֹם טוֹב לְשֶׁבֶת - הֲרִי זֶה מֵתָר. וְתַבְשִׁיל שֶׁסוּמָךְ עָלָיו, הוּא הַנִּקְרָא עֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין.⁸

(2) משנה, ביצה טו, ב. (3) חכמים סמכו את זה על הכתוב (שמות טז, כג): "ויאמר אליהם הוא אשר דבר ה' שבתן שבת קודש לה' מחר, את אשר תאפו אפו, ואת אשר תבשלו בשלו", "מכאן אמר רבי אליעזר, אין אופין (פת ביום-טוב שחל בערב שבת) אלא על האפוי (מיום חמישי), ואין מבשלין (תבשיל) אלא על המבושל (מיום חמישי), מכאן סמכו חכמים לעירובי תבשילין מן התורה", שזה נחשב כאילו התחיל הבישול והאפיה מערב יום-טוב לצורך השבת, וביום-טוב גומר אותה המלאכה שהתחיל בה בחול. (4) אבל מן התורה אין כאן איסור, שכלל הוא בדינו: "צרכי שבת נעשים ביום-טוב" (פסחים מו:). ועיין 'הגהות מיימוניות', וב"י אור"ח סי' תקכו. (5) כרב אשי שהוא מן האמוראים האחרונים (ביצה טו:). ולשמאל ולרובא (שם) הוא משום כבוד השבת, "דאמר קרא (שמות כ, ח): "זכור את יום השבת לקדשו", זכרהו מאחר שבא להשכיחו" (שאפשר לשכוח להכין צרכי שבת מחמת יום אחר הוא היום-טוב שהוא טרוד בו), ותיקנו עירוב "כדי שיברור מנה יפה לשבת ומנה יפה ליום-טוב (מתוך שעושה עירוב תבשילין יזכור את השבת, ולא יכלה את כל הסעודה ביום-טוב, אלא ישאיר מנה יפה לשבת)".

- ב. וְלִמָּה⁶ נִקְרָא שְׁמוֹ עֲרוֹב? שֶׁכָּשֶׁם שֶׁהָעֲרוֹב שְׁעוֹשִׂין בְּחֻצוֹת וּמְבֹאוֹת מִעֲרֵב שֶׁבֶת - מִשּׁוּם הֶבֶר, כְּדִי שֶׁלֹּא יַעֲלֶה עַל דַּעְתָּם שֶׁמֵּתָר לְהוֹצִיא מִרְשׁוֹת לְרִשּׁוֹת בְּשֶׁבֶת; כֵּן זֶה הַתַּבְשִׁיל - מִשּׁוּם הֶבֶר וְנִקְרוֹן, כְּדִי שֶׁלֹּא יִדְמוּ וְיַחֲשְׁבוּ שֶׁמֵּתָר לְאַפּוֹת בְּיוֹם טוֹב מָה שְׁאִינוּ נֶאֱכָל בּוֹ בְּיוֹם. וְלְפִיכָךְ נִקְרָא תַבְשִׁיל זֶה עֲרוֹבֵי תַבְשִׁילִין.¹⁵

(6) והראב"ד מסביר, כי על-ידי העירוב, הוא מערב צרכי שבת ויום-טוב לעשותם יחד, ולא נחשב כאילו מכין

1 וְאָמַר: כָּל מִי שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין יִסְמָךְ
2 עַל עֲרוּבֵי.

~ נקודות משיחות קודש ~

"יש לו לאדם לערב על כל העיר ... ולמחר מכריז ואומר..
כו".

במצות עירוב תבשילין, מצינו דבר שאינו בשום מצוה
אחרת אף שאפשר להוציא בה אחרים ידי חובה, ובכל זאת
לא מצאנו שיש להכריז ולומר שמוציאים ידי חובה את כל
הדרים בעיר הזו.

והביאור בזה: בהכנסת אורחים מתבטאת מצות "ואהבת
לעך כמוך" והגם שמצוותה כל השנה יש בה הדגשה
מיוחדת בימים טובים, וכפי שכתב הרמב"ם (הלכות אבל
ריש פ"ד) "וכשהוא אוכל ושותה חייב להאכיל לגר ליתום
ולאלמנה עם שאר העניים האומללים, אבל מי שנועל
דלתות חצרו ואוכל ושותה הוא ובניו, ואינו מאכיל לעניים
ולמרי הנפש אין זו שמחת מצוה אלא שמחת כרסו...
ושמחה כזו קלון היא להם שנאמר... כו".

כשמזכירים לאדם שעליו לטרוח גם בהכנת תבשילי
השבת כבר בערב יו"ט הרי שמתוסף על ידי זה גם בהכנת
התבשילים של יו"ט מבעוד מועד, וממילא יהיה מספיק
גם עבור כל האורחים שיבואו לביתו ביו"ט, ונמצא
שביסודה של מצות עירוב תבשילין מודגש העניין של
אהבת ישראל על ידי שמזכה "לכל ישראל הדרים בעיר
הזאת ואח"כ מוסיף ומעלה בקודש כשמכניס האורחים
ביו"ט עצמו.

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כא)

24 ביצה טז, ב: "זכין לאדם שלא בפניו".
26 ביצה טז, ב: "מכריז רבי יעקב בר אידו, מי שלא הניח
עירוב תבשילין - יבוא ויסמוך על שלי. ועד כמה? אמר רב
נהומי בר זכריה משמיה דאביי, עד תחום שבת. אבוי
דשמואל מערב אכולה נהרדעא (על כל נהרדעא), ר' אמי
ור' אסי מערבי אכולהו טבריה (על כל טבריה)".

3 ח. הַמְנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין חֵיב לְכַרְךָ²⁷: בְּרוּךְ אַתָּה
4 ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצֻוְנוּ
5 עַל מִצְוַת עֲרוּב. וְאָמַר: בְּעֲרוּב זֶה יִתֵּר לִי לְאַפֹּת
6 וּלְבָשָׁל²⁸ מִיּוֹם טוֹב שֶׁלְמַחְרָי²⁹ לְשִׁבְתִּי. וְאִם זָכָה בּוֹ
7 לְאַחֲרִים - יֹאמַר: לִי וּלְפִלּוֹנִי וּלְפִלּוֹנִי, אוֹ לְאַנְשֵׁי
8 הָעִיר כָּלָם, לְאַפֹּת וּלְבָשָׁל מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתִּי.

27 פסחים ז, ב: "כל המצוות מברך עליהן עובר (לפני)
לעשייתן". ולשון הרמב"ם (הל' ברכות פ"א ה"ג): "וכן כל
המצוות שהן מדברי סופרים (חכמים) בין מצוה שהיא חובה
מדבריהם... בין מצוות שאינן חובה, כגון עירוב וגטילת
ידים, מברך על הכל קודם לעשייתן אשר קדשנו במצוותיו
וצונו לעשות, והיכן צונו? בתורה שכתוב בה (דברים יז,
יא): "אשר יאמרו לך תעשה", נמצא ענין הדברים והציען

כך הוא, אשר קדשנו במצוותיו שצוה בהן לשמוע מאלו
שצונו להדליק נר של חנוכה או לקרות את המגילה, וכן
שאר כל המצוות שמדברי סופרים". (28) נוסח הגאונים:
"בדין יהא שרא לנא, לאפויי ולבשולי ולאטמוני ולאדלוקי
שרגא (ולהדליק הנר) ולמעבד כל צרכנא" (או"ח סי' תקכו).
אבל יש אומרים שאין צריך להזכיר "לאדלוקי שרגא" שלא
הצריכו עירוב אלא לצרכי אכילה ולא להדלקת הנר
(הרשב"א ב'עבודת הקודש', ועיין ב'מאירי' בשם 'תוספות',
וב'בירור הלכה' למסכת ביצה כא: ציון י). (29) כגון שחל
יום-טוב ביום הששי וביום השבת. או בארץ ישראל,
שיום-טוב אינו אלא יום אחד בלבד, ביום ששי. אבל
בימים-טובים של גלויות, וחל יום-טוב ביום חמישי וששי,
ומניח את העירוב בערב יום-טוב שהוא יום רביעי - לא
שייך לומר "שלמחר", שהרי אסור לבשל לשבת אלא
ביום-טוב שני, ולא ביום-טוב ראשון (מגיד-משנה להלן
ה"ב - לחם-משנה).

ט. מִי³⁰ שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין וְלֹא הֵנִיחוּ לוֹ
אֲחֵרִים - כָּשֶׁם שֶׁאֲסוּר לוֹ לְבָשָׁל וּלְאַפֹּת, כִּף קָמְחוֹ
וּמֵאֲכָלוֹ אֲסוּר. וְאֲסוּר לְאַחַר שֶׁהֵנִיחַ לְעַצְמוֹ לְבָשָׁל
וּלְאַפֹּת לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ, עַד שֶׁיִּקְנֶה לוֹ; שֶׁנִּמְצָא זֶה
מִבָּשָׁל וְאֹפֶה שְׁלֹו, שֶׁהָרִי קָנְהוּ. וְאִם רָצָה, יִתֵּן אַחֵר
כִּף לְזֶה שֶׁלֹּא הֵנִיחַ בְּמִתְנָה³¹.

(30 ביצה יז, א. 31) ואם לא קיבל לאכול מאחרים, אמר
רב הונא (ביצה כא:): "מי שלא הניח עירוב תבשילין, אופן
לו פת אחת ומבשילין לו קדירה אחת, ומדליקין לו את הנר.
משום רבי יצחק אמרו, אף צולין לו דג קטן, כדי חיינו שרו
לו רבנן". אבל רבינו והרב האלפסי השמיטו מימרא זו, ולא
הביאוה. וראה 'בירור הלכה' שם.

י. מִי³² שֶׁלֹּא הֵנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין, וּבָשָׁל וְאַפֶּה
לְאָכָל בַּיּוֹם, וְהוֹתִיר, אוֹ שֶׁזָּמַן אוֹרְחִים וְלֹא בָּאוּ -
הָרִי זֶה אוֹכֵל הַמוֹתֵר לְמַחֵר. וְאִם³³ הָעָרִים - הָרִי זֶה
אֲסוּר לְאָכְלוֹ. עֶבֶר וְאַפֶּה וּבָשָׁל לְשִׁבְתִּי - אֵין אוֹסְרִין
עָלָיו. וְלִמָּה הִתְמַיְרוּ וְאֲסָרוּ עַל הַמַּעֲרִים וְלֹא אֲסָרוּ
עַל הַמְּזִיד? שָׂאֵם תִּתִּיר לְמַעֲרִים - נִמְצָאוּ הַכֹּל
מַעֲרִימִין, וְיִשְׁתַּקַּע שָׁם עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין; אֲבָל הַמְּזִיד
אֵינוֹ מַצִּי, וְאִם עֶבֶר הַיּוֹם - לֹא יַעֲבֹר פְּעַם אַחֶרֶת.

(32 משנה, ביצה טו, ב: "מבשל הוא ליום-טוב, ואם הותר
- הותר לשבת". (33) ביצה יז, ב.

יא. שְׁנֵי יָמִים טוֹבִים³⁴ שֶׁחָלוּ לְהִיּוֹת בְּחִמְשֵׁי וְעָרֵב
שִׁבְתִּי - עוֹשֶׂה עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין מִיּוֹם רְבִיעִי, שֶׁהוּא
עָרֵב יוֹם טוֹב. שִׁכַּח³⁵ וְלֹא הֵנִיחַ - מְנִיחוֹ בְּרֵאשׁוֹן
וּמִתְנָה. בְּצִיד? מְנִיחַ עֲרוּבֵי תַבְשִׁילִין בַּיּוֹם חֲמִישִׁי
וְאָמַר: אִם הַיּוֹם יוֹם טוֹב וּלְמַחֵר חֵלָם³⁶ - לְמַחֵר
אֲבָשָׁל וְאַפֶּה לְשִׁבְתִּי וְאֵינִי צָרִיךְ כָּלָם; וְאִם הַיּוֹם חֵל
וּלְמַחֵר יוֹם טוֹב - בְּעָרוּב זֶה יִתֵּר לִי לְאַפֹּת וּלְבָשָׁל
לְמַחֵר מִיּוֹם טוֹב לְשִׁבְתִּי³⁷.

(34 בכת"י נוסף: "של גלויות". שהרי הדין השני להניח

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שני י"ג מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קיא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

טו. ולפיכך אני אומר, שאין מערב אדם ומתנה בזמן הזה, לא ערובי תבשילין ולא ערובי חצרות ולא שתופי מבואות, ואינו מעשר הטבל על תנאי; אלא הפל מערב יום טוב בלבד.⁴⁸

(48) ואף שמקור הדין הזה, להתנות תנאי על שני ימים טובים של גלויות, הוא מדברי רבא, שהיה מהאמוראים האחרונים - הרי כתב רבינו בהל' קידוש החודש פ"ה ה"ג: "ומאימתי התחילו כל ישראל לחשב בחשבון זה, מסוף חכמי הגמרא, בעת שחרכה ארץ ישראל ולא נשאר שם בית-דין קבוע, אבל בימי חכמי משנה וכן בימי חכמי גמרא עד ימי אביי ורבא - על קביעת ארץ ישראל היו סומכין". ואף שבגמרא מבואר ב"עובדא דרבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי", שהדין הזה נהג גם בימי רב אשי? - הרי כתב הרמב"ם בהקדמתו לספר 'משנה תורה' בסדר קבלת החכמים: "שמכלל החכמים שקיבלו מרבא, רב אשי ורבינא", אם כן היו גם הם בדורו של רבא שנהג עד אז סדר קביעת ארץ ישראל (מפרשי הרמב"ם). והראב"ד כאן כותב על חידושו של הרמב"ם בדין זה: "אף-על-פי שיש בדבריו כעין טעם, לא ראינו הגאונים הראשונים שחלקו בדבר זה, שהרי כל-שכן הוא, אם היום השני חול גמור הוא, בוודאי שיכול לעשות עירוב בשני ימים טובים של גלויות". אבל דעת הרמב"ם היא שמכיון שאנחנו יודעים שהיום הראשון הוא יום-טוב ודאי, והשני נשאר בידינו בתור מנהג, אם כן יש כאן יום-טוב ודאי מצד המנהג, ואי-אפשר להתנות עליו מספק - אם חול הוא.

טז. בשם⁴⁹ שמצוה לכבד שבת ולענגה, כך כל ימים טובים⁵⁰; שנאמר: לקדוש ה' מכבוד⁵¹, וכל ימים טובים נאמר בהן: מקרא קדש. וכבר בארנו⁵² הפסוק⁵³ והענוג⁵⁴ בהלכות שבת. וכן⁵⁵ ראוי לאדם שלא יסעד בערבי ימים טובים מן המנחה⁵⁶ ולמעלה, פערב שבת, שדבר זה בכלל הפסוק. וכל המבזה את המועדות⁵⁷, פאלו נטפל⁵⁸ לעבודת פוככים⁵⁹.

(49) ביצה טו, ב. (50) מצוה לכבד ולענג. (51) ולפני זה, כתוב "וקראת לשבת עונג", הרי כאן עונג וכבוד. והגאון האדר"ת העיר (בהגהותיו על הרמב"ם) על האחרונים שהסתפקו אם יש מצות עונג ביום-טוב כמו בשבת, ולא הביאו דברי רבינו אלה. ועיין למעלה פ"ב ה"ט. (52) בהל' שבת (פ"ל, ה"ב). (53) לרחוץ פניו ידיו ורגליו בחמין, להתלבש בבגדים נאים ובכסות נקיה (שם). (54) לתקן תבשיל שמן ביותר, ומשקה מבוסס - הכל לפי ממונו, לאכול סעודות, לקבוע אותן על היין, לבצוע על שתי ככרות, אכילת בשר ושתיית יין (שם). (55) פסחים צט, ב. (56) מנחה קטנה, וחצי שעה לפני (ראה למעלה פ"ל מהל' שבת ה"ד במגיד-משנה וכסף-משנה), כדי שיאכל סעודת יום-טוב בערב לתיאבון. (57) פסחים קיא, א. שאינו מכבד ומענג הימים טובים. ואי אפשר לפרש "המועדות" חולו-של-מועד ובעושה מלאכה (כמו שפירש רשב"ם שם) - שהרי לדעת רבינו (להלן פ"ז ה"א) אין חול-המועד אסור

ביום-טוב ראשון על תנאי, אפשר רק בשני ימים טובים של גלויות, ולא בשני ימים טובים של ראש השנה, כמבואר להלן הלכה יג. (35) ביצה יז, א. (36) בכת"י הגירסא: "חול אין בדברי כלום, ואם היום חול ולמחר יום-טוב, הריני מניח עירובי מעתה". (37) ולמחר אין צריך לומר כלום (שו"ע אור"ח ס' תקכז).

יב. פיוצא³⁸ בו: היו לפניו שתי פלילות³⁹ של טבל⁴⁰ ביום טוב⁴¹ ראשון - אומר: אם היום חל - תהיה זו תרומה על זו, ואם היום קדש - אין בדברי כלום. וקורא עליה שם⁴² ומניחה⁴³. ולמחר בשני חזר⁴⁴ ואומר: אם היום קדש - אין בדברי כלום, ואם היום חל - תהיה זו תרומה על זו. וקורא עליה שם ומניחה, כדרך שקרא עליה בראשון. ומניח את זו שקרא עליה שם תרומה, ואוכל את השניה.

(38) עירובין לט, ב. (39) סלים. (40) תבואה שלא הפרישו ממנה תרומות ומעשרות, ואסור לאכול ממנה, נקראת טבל, טב-לא, שאינה טובה לאכילה. (41) ואסור להפריש תרומות ומעשרות ביום-טוב (ראה הל' יום-טוב פ"ד הכ"א). (42) תרומה. (43) ואינו אוכל ממנה. (44) לאותה הכלכלה שאמר עליה אתמול (רש"י).

יג. במה⁴⁵ דברים אמורים? בשני ימים טובים של גלויות; אבל בשני ימים טובים של ראש השנה, אם שכח ולא הניח ביום רביעי - שוב אינו מניח, אלא סומך על אחרים, אם ערבו עליו, או מקנה קמחו⁴⁶ למי שערב, או יהיה אסור לאפות ולבשל לשבת. וכן אם שכח ולא הפריש תרומה מיום רביעי - שוב אינו מפריש עד מוצאי שבת⁴⁷.

(45) ביצה ו, א: "רבינא הוה יתיב קמיה דרב אשי בשני ימים טובים של ראש השנה. חזייה דהוה עציב. אמר ליה: "אמאי עציב מר?" אמר ליה: "דלא אותיבי עירוב תבשילין", אמר ליה: "ולותיב מר האדינא (עכשיו), מי לא אמר רבא: מניח אדם עירוב תבשילין מיום-טוב לחבירו ומתנה?" אמר ליה: "אימר דאמר רבא, בשני ימים טובים של גלויות, בשני ימים טובים של ראש השנה - מי אמר?". (46) בכת"י, תיבת "קמחר" איננה. (47) כבר כתב הרמב"ם (למעלה פ"א הכ"ד): "שני ימים טובים של ראש השנה, קדושה אחת הן, וכיום אחד הן חשובים לכל אלו הדברים", אם כן אי-אפשר להתנות "אם היום יום-טוב ולמחר חול", כיון שהם נחשבים ליום אחד.

יד. כל הדברים האלו שאמרנו היו בזמן שהיו בית דין של ארץ ישראל מקדשין על פי הראיה, והיו בני הגלויות עושין שני ימים כדי להסתלק מן הספק, לפי שלא היו יודעין יום שקדשו בני ארץ ישראל; אבל היום, שבני ארץ ישראל סומכין על החשבון ומקדשין עליו - אין יום טוב שני להסתלק מן הספק, אלא מנהג בלבד.

קִיב שִׁיעוּרֵי רַמב"ם ג' פְּרָקִים לִיּוֹם - יוֹם שֵׁנִי י"ג מֵרַחֲשׁוֹן - סֵפֶר זְמַנִּים - הַל' שְׁבִיתַת יוֹם טוֹב

מִתּוֹךְ מֵהַדוֹרוֹת וּגְשַׁל עִם רַמב"ם לַעֲם - מוֹסֵד הָרֵב קוֹק

"עצרת תהיה לכם", הא כיצד? רבי יהושע אומר: "חלקהו, חציו לה' וחציו לכם", חציו אוכל ושותה, וחציו יושב ושונה. (69 הדין. 70) במגילה כג, א אמרו: "ביום טוב מאחרין לבוא" (לבית הכנסת). ועיין ב'פרישה' ל'טור' או"ח סי' תקכט סק"ה, וב'בירור הלכה' למסכת ביצה טו: ציון ה.

במלאכה מן התורה, ואין סברא לומר שהוא כעובד עבודה-זרה. וכן כתבו התוספות' בחגיגה יח. ד"ה חולו. (58) נתחבר. (59) שנאמר (שמות לד י"ח): "אלהי מסכה לא תעשה לך, את חג המצות תשמור".

1 יז. שְׁבַעַת יְמֵי הַפֶּסַח וְשִׁמּוֹנֶת יְמֵי הַחֹג עִם שְׁאָר
2 יָמִים טוֹבִים⁶⁰ - כָּלֶם אֲסוּרִים בְּהִסְפָּד⁶¹ וְתַעֲנִית⁶².
3 וְחֵיב אָדָם לְהִיָּת בְּהֵן שְׁמַח⁶³ וְטוֹב לֵב, הוּא וּבָנָיו
4 וְאִשְׁתּוֹ וּבָנֶיהָ וּבָנֶיהָ⁶⁴ וְכָל הַנְּגָלוֹים עָלָיו, שְׁנֵאָמַר:
5 וְשִׁמְחָתָ בַּחֲגֹךְ וּגְוֹמַר. אַף-עַל-פִּי שֶׁהַשְׁמַחָ הָאִמּוּרָה
6 פָּאן הִיא קָרֵפֶן שְׁלָמִים, כְּמוֹ שְׁאֵנוּ מִבְּאָרֵין בְּהַלְכוֹת
7 חֲגִיגָה, יֵשׁ בְּכָלֵל אוֹתָהּ שְׁמַחָה לְשִׁמְחָה הוּא וּבָנָיו
8 וּבָנֵי בֵיתוֹ, כָּל אֶחָד פְּרָאוֹי לוֹ.

(60) חג השבועות וראש השנה. (61) משנה, מועד קטן כז, א. (62) פסחים סח, ב. (63) פסחים קט, א. (64) בכת"י, הגירסא: "ובני ביתו".

9 יח. פִּיצֵד⁶⁵ הַקִּטְנִים - נוֹתֵן לָהֶם קָלִיּוֹת
10 וְאֲגוּזִים וּמִגְדָּנוֹת, וְהַנְּשִׁים - קוֹנֶה לָהֶן בְּגָדִים
11 וְתַכְשִׁיטִים נְאִים כְּפִי מְמוֹנֹ, וְהַנְּשִׁים - אוֹכְלִין
12 בְּשֶׁר וְשׁוֹתִין יַיִן; שְׁאֵין שְׁמַחָה אֲלָא בְּבֶשֶׁר, וְאֵין
13 שְׁמַחָה אֲלָא בַּיַּיִן. וְכִשְׁהוּא אוֹכֵל וְשׁוֹתָה - חֵיב
14 לְהַאֲכִיל לַגֵּר לִיתְּתוֹם וְלֹאֲלִמְנָה⁶⁶ עִם שְׁאָר הָעַנְיִים
15 הָאֲמָלִים. אֲבָל מִי שְׁנוּעַל דְּלָתוֹת חֲצָרוֹ, וְאוֹכֵל
16 וְשׁוֹתָה הוּא וּבָנָיו וְאִשְׁתּוֹ, וְאֵינוּ מֵאֲכִיל וּמִשְׁקָה
17 לְעַנְיִים וּלְמַרִי נַפֶּשׁ - אֵין זֶה שְׁמַחַת מַצּוּה,
18 אֲלָא שְׁמַחַת פֶּרֶסוֹ; וְעַל אֱלוֹ נֶאֱמַר: זִכְחִיהֶם
19 כָּלֶחֶם אוֹנִים לָהֶם, כָּל אֲכִלְיוֹ יִטְמָאוּ, כִּי לַחֲמֶם
20 לְנַפְשָׁם. וְשִׁמְחָה כְּזוֹ קָלוֹן הִיא לָהֶם, שְׁנֵאָמַר:
21 וְזִרְתִּי פֶרֶשׁ עַל פְּנֵיכֶם, פֶּרֶשׁ חֲגִיכֶם.

(65) פסחים קט, א: "תנו רבנן, חייב אדם לשמח בנו ובני ביתו ברגל, שנאמר: "ושמחת בחגך", במה משמחם? ביין. רבי יהודה אומר: "אנשים בראוי להם, ונשים בראוי להן", אנשים - ביין, ונשים - בכבל בבגדי צבעונין, בארץ ישראל בכבדי פשתן מגוהצים". (66) שנאמר (דברים טז, יד): "ושמחת בחגך, אתה ובנך ובתך ועבדך ואמתך והלוי והגר והיתום והאלמנה אשר בשעריך".

22 יט. אַף-עַל-פִּי⁶⁷ שְׁאֲכִילָה וְשִׁתְיָה בְּמוֹעֲדוֹת כָּלֵל
23 מַצּוֹת עֲשֶׂה, לֹא יִהְיֶה אוֹכֵל וְשׁוֹתָה כָּל הַיּוֹם
24 כְּלָי⁶⁸, אֲלָא כֹּף הִיא הַדָּת⁶⁹: בְּבִקְרָא⁷⁰ מִשְׁכִּימִין כָּל
25 הָעָם לְבִתִּי כְּנִסְיוֹת וּלְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת, וּמִתַּפְּלִין
26 וּקוֹרִין בַּתּוֹרָה בְּעֶנְן הַיּוֹם, וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶם
27 וְאוֹכְלִין, וְהוֹלְכִין לְבִתִּי מִדְּרָשׁוֹת, קוֹרִין וְשׁוֹנִין
28 עַד חֲצִי הַיּוֹם, וְאַחֵר חֲצוֹת הַיּוֹם מִתַּפְּלִין תַּפְּלַת
29 הַמִּנְחָה, וְחוֹזְרִין לְבִתְיָהֶן לֵאכֹל וּלְשָׁתוֹת שְׁאָר
30 הַיּוֹם עַד הַלַּיְלָה.

(67) ביצה טז, ב. (68) "כתוב אחד אומר (דברים טז, ח): "עצרת לה' אליקך", וכתוב אחד אומר (במדבר כט, לה):

31 כ. כְּשֵׁאָדָם אוֹכֵל וְשׁוֹתָה וְשִׁמְחָה בְּרָגֵל - לֹא
32 יִמְשֹׁךְ בַּיַּיִן וּבְשִׁחּוֹק וְקִלּוֹת רֹאשׁ, וְיֹאמַר, שְׁכָל
33 מִי שִׁיּוֹסִיף בָּזָה - יִרְבֶּה בְּמַצּוֹת שְׁמַחָה;
34 שֶׁהַשְּׂכָרוֹת וְהַשְּׁחוֹק הַרְבֵּה וְקִלּוֹת הָרֹאשׁ אֵינָה
35 שְׁמַחָה, אֲלָא הוֹלָלוֹת וְסִכְלוֹת, וְלֹא נִצְטוּיָנוּ עַל
36 הַהוֹלָלוֹת וְהַסִּכְלוֹת, אֲלָא עַל הַשְּׁמַחָה שֶׁיֵּשׁ בָּהּ
37 עֲבוֹדַת יוֹצֵר הַפֶּל; שְׁנֵאָמַר: תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עֲבַדְתָּ
38 אֶת ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵבב מֶרֶב כֹּל.
39 הֵא לְמַדְתָּ, שֶׁהַעֲבוֹדָה בְּשִׁמְחָה. וְאִי אֶפְשָׁר לַעֲבֹד
40 אֶת הָשֵׁם לֹא מִתּוֹךְ שִׁחּוֹק וְלֹא מִתּוֹךְ קִלּוֹת
41 רֹאשׁ וְלֹא מִתּוֹךְ שְׂכָרוֹת⁷¹.

(71) ברכות לא, א.

42 כא. חֲתִיבִין⁷² בֵּית דִּין לְהַעֲמִיד שׁוֹטְרִים בְּרָגֵלִים,
43 שֶׁיְהִיוּ מְסַבְּבִין וּמַחֲפִשִׁין בְּגִנּוֹת וּבְפִרְדֵּסִים וְעַל
44 הַנְּהָרוֹת, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְקַבְּצוּ לֵאכֹל וּלְשָׁתוֹת שֵׁם
45 אֲנָשִׁים וְנָשִׁים וְיִבְאוּ לִידֵי עֲבָרָה. וְכֵן יִזְהִירוּ בְּדִבְרֵי
46 זֶה לְכָל הָעָם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְעַרְבוּ אֲנָשִׁים וְנָשִׁים
47 בְּבִתְיָהֶם לְשִׁמְחָה, וְלֹא יִמְשְׁכוּ בַּיַּיִן, שְׁמָא יִבְאוּ
48 לִידֵי עֲבָרָה⁷³.

(72) מקור הדברים בתוספתא (סוכה פ"ד ה"א): "בראשונה כשהיה שמחת בית השואבה, אנשים רואים מבפנים ונשים רואות כבחוץ, וכשראו בית-דין שהם באים לידי קלות ראש, עשו שלש גזוזטראות בעזרה, כנגד שלש רוחות, ששם נשים יושבות ורואות בשמחת בית השואבה, ולא היו מעורבין". (73) קידושין פא, א: "אמר אבין: סקבא דשתא - ריגלא" (ריעוע של ימות השנה ליחוד ולעבירה - ימות הרגל, שיש קבוצות אנשים ונשים לשמוע דרשה, ונושאים ונותנים זה עם זה, רש"י).

49 כב. יָמִים שְׁבִין רֹאשׁוֹן וְשְׁבִיעִי שֶׁל פֶּסַח וְרֹאשׁוֹן
50 וְשְׁמִינִי שֶׁל חַג הַסִּכּוֹת, וְהֵן בְּגוֹלָה אֲרֻבָּעָה בְּתוֹךְ
51 הַפֶּסַח וְחֲמִשָּׁה בְּתוֹךְ הַחֹג - הֵם הַנִּקְרָאִין חֲלוֹ שֶׁל
52 מוֹעֵד, וְנִקְרָאִין מוֹעֵד. וְאַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם חֲזִיבִין
53 בְּשִׁמְחָה וְאֲסוּרִין בְּהִסְפָּד וְתַעֲנִית, מִתָּר לְסַפֵּד בְּהֵן
54 תִּלְמִיד חֶכֶם בְּפָנָיו⁷⁴; אֲבָל לְאַחֵר שִׁיקָרָה - אֲסוּר
55 לְסַפְּדוֹ בְּהֵן. וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר בְּרֹאשֵׁי חֲדָשִׁים,
56 בַּחֲנֻכָּה וּבְפִּירִים, שֶׁסּוֹפְדִין בְּהֵן תִּלְמִידֵי חֲכָמִים
57 בְּפָנָיו, אַף-עַל-פִּי שֶׁיָּמִים אֱלוֹ אֲסוּרִין בְּהִסְפָּד
58 וְתַעֲנִית; אֲבָל לְאַחֵר הַקְּבוּרָה - אֲסוּר לְסַפֵּד בְּהֵן.

(74) מועד קטן כז, ב: "אמר רב פפא: "אין מועד בפני תלמיד חכם".

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קיג

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

השמיני בסוכות. (3) המורה לשבות ממלאכה. (4) בכ"י הגירסא: "יום טוב הוא הואיל ונקרא". (5) (מסכת חגיגה יח.) שמשמעו קדשהו בעשיית מלאכה (רש"י), לנהוג בו קדושה שלא לעשות מלאכה. (6) קרבן חגיגה של יום טוב. (7) בירושלמי (מסכת פסחים פרק ד' הלכה א') מבואר כי יום שאדם מקריב קרבן בבית המקדש הוא אסור בעשיית מלאכה, ומוכיח את זה מתוך הכתוב: "אינו בדין שיהא קרבנך קרב ואתה עסוק במלאכה". ובחגיגה דף י"ח עמוד א' הובאו כמה מקורות. מן הכתוב שחולו של מועד אסור בעשיית מלאכה (שמות פרק כ"ג פסוק י"ד): "את חג המצות תשמור שבעת ימים", "לימד על חולו של מועד שאסור בעשיית מלאכה". ועוד (ויקרא פרק כ"ג פסוק ד'): "אלה מועדי ה' מקראי קדש אשר תקראו אותם במועדים", אמר רבי עקיבא: "במה הכתוב מדבר, אם ביום הראשון הרי כבר נאמר: "שבתון", ואם בשביעי הרי כבר נאמר: "שבתון", הא אין הכתוב מדבר אלא בחולו של מועד, ללמדך שאסור בעשיית מלאכה". ועיין בספרי (פרשת ראה פרק ט"ז): "רבי שמעון אומר, פסח וחג (הסוכות) שאינם עונת מלאכה, אמרה תורה עשה זה שבעה וזה שמונה ימים, עצרת (שבועות) שהיא עונת מלאכה (קצירה), אינה אלא יום אחד, מלמד שהתורה חסה על ממונם של ישראל". הרי שחול המועד אסור בעשיית מלאכה. (8) מלקין אותו על שמרד נגד דברי חכמים. (9) במסכת חגיגה שם: "כתוב (דברים פרק ט"ז פסוק ח'): "ששת ימים תאכל מצות וביום השביעי עצרת לה' אלקיך לא תעשה מלאכה", מה שביעי עצור (ממלאכה) אף ששת ימים עצורין, אי מה שביעי עצור בכל מלאכה, אף ששת ימים עצורים בכל מלאכה? תלמוד לומר: "וביום השביעי עצרת", השביעי עצור בכל מלאכה ואין ששת ימים עצורין בכל מלאכה, הא לא מסרן הכתוב אלא לחכמים, לומר לך איזה יום אסור ואיזה יום מותר, איזו מלאכה אסורה ואיזו מלאכה מותרת". ויש מן הראשונים שסוברים שאיסור מלאכה בחול המועד הוא מן התורה. ראה בבבאור הלכה סימן תק"ל. (10) וחמשה סוגי מלאכה מותרים בחול המועד. א. דבר האבד (אם לא יעשנו במועד יפסד הדבר). ב. צרכי מועד לאוכל נפש. ג. פועל שאין לו מה יאכל. ד. צרכי רבים. ה. מעשה הדיוט (שאינו מעשה אומן - משנה ברורה סימן תק"ל). (11) ירושלמי (מסכת מועד קטן פרק ב' הלכה ג'): "אמר רבי אבא בר ממל: "אילו היה מי שימנה אתי התרתי שיהיו עושין מלאכה בחול המועד, כלום אסור לעשות מלאכה אלא שיהיו אוכלין ושותין ושמחין ויגיעין בתורה? ועכשיו אוכלין ושותין ופוחזין".

1 כג. אין⁷⁵ מניחין משת המת ברחוב במועד, שלא
2 להרגיל את ההספד, אלא מביתו לקברו⁷⁶. ואין⁷⁷
3 מתאבלין⁷⁸ במועד. וכן אין קורעין ולא מכריזין⁷⁹
4 ולא חולצין הפתח⁸⁰ במועד על המת, אלא קרוביו
5 שהן חייבין להתאבל עליו⁸¹. ואם היה חכם⁸² או
6 אדם פשר⁸³, או שהיה עומד עליו בפשעת נטילת
7 נשמה - הרי זה קורע עליו במועד אף-על-פי
8 שאינו קרובו. ואין קורעין ביום טוב שני כָּלָל,
9 ואפלו קרוביו של מת.

(75) (משנה, מועד קטן כז, א. (76) כלומר כשהקבר מוכן (שו"ע אורח סי' תקמז). (77) משנה, מועד קטן כד, ב. (78) לא חלה עליו אבילות, דמצוות-עשה של שמחת הרגל שהיא מצוה של רבים, דוחה אבילות שהיא של יחיד (מועד קטן יד:). (79) סעודה ראשונה שעושין לאבל אחרי הקבורה. (80) ועכשיו לא נהגו לחלוץ הכתף לאבילות אפילו בחול (שו"ע יר"ד סי' שמ). (81) הם שבעה קרובים. אביו, אמו, בנו, בתו, אחיו, אחותו, ואשתו. (82) מועד קטן כה, א. (83) הגון (שם).

10 כד. נשים⁸⁴ במועד: בפני המת - מענות, אבל לא
11 מטפחות ולא מקוננות; נקבר המת - אינן מענות.
12 בראשי חֲדָשִׁים וְחִנּוּכָה וּפְּרִיָּם: בפני המת - מענות
13 וּמִטְפָּחוֹת, אבל לא מקוננות. אי זהו ענין? שפֶּלֶן
14 עונות פֶּאֶחֶת. קִינָה? אחת אומרת וְכֵלֶן עונות.
15 וְאִסּוּרֵי⁸⁵ לְאֵדָם שְׂעִירוֹ⁸⁶ על מתו קדם לְרַגֵּל שְׁלֹשִׁים
16 יום, כְּדִי שֶׁלֹּא יָבֹא הָרָגֶל וְהָיָה נֶעְצָב, וְלִבּוֹ דֹּאֵג
17 וְכֹאֵב מְזַכְּרֵן הַצָּעִר; אֲלֵא יִסֵּר הַדָּאָגָה מִלִּבּוֹ, וְיִכְנֹן
18 דַּעְתּוֹ לְשִׂמְחָה⁸⁷.

(84) משנה, שם כח, ב. (85) משנה, שם ח, א. (86) הספד. (87) לקיים מצות התורה: "ושמחת בחגך".

יום שלישי י"ד מרחשון ה'תשע"ט

פרק שביעי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד ולא נשלמו.

19 א. חלו²⁴ של מועד, אף-על-פי שלא נאמר בו
20 שבתון³⁷ - הואיל⁴ ונקרא 'מקרא קדש'⁵ והרי הוא
21 זמן חגיגה במקדש⁶. אסור בפעֻשֵׁית מלאכה⁷, כְּדִי
22 שֶׁלֹּא יִהְיֶה פֶּשָׁעָר יָמֵי הַחֹל, שְׁאִין בְּהֵן קִדְשָׁה כָּלָל.
23 וְהַעֲוֵשָׁה בּו מְלָאכָה הָאִסּוּרָה - מִפְּנֵי אוֹתוֹ מִפֶּת
24 מְרֻדוֹת⁸, מִפְּנֵי שְׁאִסּוּרוֹ מִדְּבָרֵי סוּפְרִים⁹. וְלֹא כָּל
25 מְלָאכָת עֲבוּדָה אִסּוּרָה בּו כְּיוֹם טוֹב¹⁰, שְׁסוּף הַעֲנִין
26 בְּדְבָרִים שְׁנֶאֱסָרוּ בּו - כְּדִי שֶׁלֹּא יִהְיֶה כְּיוֹם חֹל¹¹
27 לְכָל דְּבָר, לְפִיכָף יֵשׁ מְלָאכּוֹת אִסּוּרוֹת בּו וְיֵשׁ
28 מְלָאכּוֹת מְתוּרוֹת בּו.

(2) הם ימי החג שבין היום הראשון (והשני בגליות) והיום השביעי בפסח, ושבין היום הראשון (והשני בגליות) והיום

29 ב. ואלו הן: כָּל מְלָאכָה, שְׁאֵם לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ
30 בְּמוֹעֵד יִהְיֶה שֵׁם הַפֶּסֶד הֶרְבֵּה - עוֹשִׂין אוֹתָהּ,
31 וְכִלְכֵּד שֶׁלֹּא יִהְיֶה בָּה טֶרֶח הֶרְבֵּה. מִיָּצֵד? מִשְׁקִין¹²
32 בֵּית הַשְּׁלָחִין¹³ בְּמוֹעֵד, אֲבָל לֹא בֵּית הַמִּשְׁקָה¹⁴;
33 שְׁאֵם לֹא יִשְׁקָה בֵּית הַשְּׁלָחִין, וְהִיא הָאֶרֶץ הַצִּמָּאָה
34 - יִפְסְדוּ בּו הָאֵילָנוֹת שָׁבָה. וְכִשְׁהוּא מִשְׁקָה אוֹתָהּ -
35 לֹא יִדְלָה וְיִשְׁקָה מִן הַבְּרִכָּה¹⁵ אוֹ מִמֵּי הַגְּשָׁמִים,
36 מִפְּנֵי שֶׁהוּא טֶרֶח גְּדוֹל; אֲבָל מִשְׁקָה הוּא מִן

לדברי רבינו מהגמרא (שם): "רבי ינאי הוה ליה ההוא פריסא דמטי זימניה (לקטוף הפירות) בחולא דמועדא, קטפיה. לשנה (אחרת) שהיה כולי עלמא לפרדיסייהו לחולא דמועדא, אפקריה רבי ינאי לפרדיסא ההוא שתא, הרי שבית דין מפקירין למי שמכוון מלאכתו במועד (תוספות יום טוב). (29) (מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (30) בכ"י הגירסא: "ואין מאבדין את ממנו".

ה. מ"י³¹ שְׁצִירָה לְתַפֵּר לוֹ בְּגָד אוֹ לְכַנּוֹת לוֹ מְקוֹם בְּמוֹעֵד³²: אִם הָיָה הַדְיוּט וְאִינוּ מְהִיר בְּאוֹתָהּ מְלָאכָה³³ - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ פְּדִרְפוֹ; וְאִם הָיָה אֲמֵן מְהִיר - הָרִי זֶה עוֹשֶׂה אוֹתָהּ מַעֲשֶׂה הַדְיוּט. פִּיעֵד? בְּתַפְרָה - מְכַלִּיב³⁴, וּבִכְנָן³⁵ - מְנִיחַ אֲבָנִים וְאִינוּ טַח בְּטִיט עֲלֵיהֶן, וְשָׁפָה³⁶ סִדְקֵי הַקֶּרְקַע³⁷ וּמַעְגִּילָה בִּיד וּבִרְגֵל³⁸, פְּעִין שְׁמַעְגִּילִים בְּמַחְלָצִים³⁹. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(31) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (32) לצורך המועד. (33) מי שאינו מהיר במלאכה סימן שאינו אומן (הגר"א). (34) מרחיק התפירות זו מזו, כמו שיני הכלב. (35) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א'). (36) מחליק וסותם. (37) של הגג. (38) שיעשה ברגל החלקת הטיח, כדרך שרגילים לעשות בכלי, אבל לא יעשנו בכלי (מהריט"ק). (39) כלי שמחליקים בו הטיט בגגות.

ו. מ"י⁴⁰ שְׁהִיתָה לוֹ תְּבוּאָה מִחֻפְרֵת לְקַרְקַע, וְאִין לוֹ מֶה שְׂיֵאכֵל בְּמוֹעֵד אֱלָא מִמֶּנָּה - אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין בְּאֵן הַפֶּסֶד⁴¹, אִין מְצִירְכִין אוֹתוֹ לְקִנּוֹת מֶה שְׂיֵאכֵל מִן הַשּׁוּק עַד שְׁיִקְצֹר אַחֵר הַמוֹעֵד, אֱלָא קוֹצֵר וּמַעְמֹר וְדֵשׁ וְזוֹרֶה וּבוֹרֵר וְטוֹחֵן מֶה שְׁהוּא צְרִיף, וּבִלְבָד שְׁלֵא יְדוּשׁ בְּפָרוֹת; שְׁכָל דְּבַר שְׁאִין בּוֹ הַפֶּסֶד⁴² - צְרִיף לְשָׁנוֹת. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(40) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (41) (מסכת מועד קטן שם): "רב חצדו ליה חצדא (= קצרו לו קציר) בחולא דמועדא - דחטי - דלא הוה פסיד (שדה חטיה שאינה נפסדת אם לא יקצרה עכשיו) ואין לו מה יאכל הוה (לא היה לו מה לאכול)". (42) שעל ידי השינוי אינו מביא הפסד אבל אם מביא הפסד אינו צריך שינוי שהרי כל דבר האבד אינו צריך שינוי (כמו שכתב למעלה הלכה ג') וכל שכן אם גורם הפסד במעשיו, ועיין כסף משנה.

ז. פְּכָשִׁים⁴³ שְׂיִכּוֹל לְאָכֵל מִהֵן בְּמוֹעֵד - כּוֹבֶשֶׂן, וְשְׂאִינָן רְאוּיִין אֱלָא לְאַחֵר הַמוֹעֵד - אֶסּוּר לְכַבֶּשֶׂן. וְצֵד אֲדָם דְּגִים כָּל שְׂיִכּוֹל לְצוּד⁴⁴, וּמוֹלֵחַ⁴⁵ הַכֹּל בְּמוֹעֵד; שְׁהִירֵי אֶפְשָׁר שְׂיֵאכֵל מִהֵן בְּמוֹעֵד, אִם יִסְחֹט אוֹתָן בִּידוֹ פְּעָמִים רַבּוֹת עַד שְׁתִּירְכֶכּוּ.

(43) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') והם פירות, ירקות ודגים, שדרך לכבשם במים ובחומץ. (44) ואפילו אם הוא צד יותר מכדי הצורך במועד, מותר, מכיון שאין כל דג שוה בטעמו אחד להשני, ועל כל צידה יש לומר אולי ימצא משובחים יותר לכבוד המועד (מגן אברהם או"ח

1 המַעְיָן¹⁶, בֵּין שְׁהִיָּה בֵּין שְׁיָצָא לְכַתְחֻלָּה¹⁷ - מְמַשְׁיכוֹ וּמַשְׁקָה בּוֹ. וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.

(12) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (13) אדמה שצמאה למים, ויש בה תעלות להשקאה. (14) שדה צמחים המסתפקת ממי גשמים. (15) מים מכונסין בבור עמוק, ויש טירחא גדולה לדלות ולשאוב משם המים. (16) ממשיך את המים לשם. (17) עכשיו מחדש.

ג. הוֹפֵף¹⁸ אֲדָם אֶת יִתְיורוֹ¹⁹ בְּמוֹעֵד, וְטוֹחֵן אוֹתָן וְדוֹרֵף אוֹתָן, וּמְמַלֵּא הַחֲבִיטוֹת וְגָף²⁰ אוֹתָן, פְּדִרְף שְׁהוּא עוֹשֶׂה בַּחֵל. כָּל שֵׁשׁ בּוֹ הַפֶּסֶד אִם לֹא נַעֲשֶׂה - עוֹשֶׂהוּ פְּדִרְכּוֹ, וְאִינוּ צְרִיף שְׁנוֹי. וְכֵן²¹ מְכַנֵּס אֲדָם פְּרוֹתוֹ מִפְּנֵי הַגָּנָבִים, וּבִלְבָד²² שְׂיִכְנִיסִים בְּצִנְעָה²³; וְשׁוֹלָה²⁴ שְׁשִׁתָּנוּ מִן הַמַּשְׁרָה בְּשִׁבְלִי שְׁלֵא תֵאבֹד. וְכֵן פְּרָם שְׁהִגִּיעַ זְמָנוֹ לְהַבְצִיר בְּמוֹעֵד - בּוֹצֵרִין אוֹתוֹ²⁵.

(18) (משנה במסכת מועד קטן דף י"א עמוד ב'). שכשנותנים הזיתים במעטן לאחר לקיטה וצוברן שם, מניחם כדי שיתחממו ויתבשלו מאליהן, ונותנן בבית הבר, והופכן וטוחנן. ואם לא עשה כן עכשיו נפסדים. (19) במשנה (שם) כתוב: "אם היו זיתיו הפוכים", אבל להפוך אותם לא הותר (השגות הראב"ד). אבל בברייתא שם לענין אבלות מפורש "זיתיו להפוך" (כן הנוסחא ברמב"ם פרק ה' מהלכות אבל הלכה י' ובעוד כמה מקורות, ראה מגיד משנה ומגדל עוז ושיטת רבינו ידידיה תלמיד רבינו יחיאל מפריש על מועד קטן וחיידושי הר"ן שם) והוא הדין לחול המועד (מגיד משנה). (20) וסותם. והוא במשנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (21) משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'. (22) ואם הוא דבר שאי אפשר לעשותו אלא בפרהסיא, הכל מותר בדבר האבד (רמ"א סימן תקל"ח). (23) החמירו כאן לעשות בצנעא מפני שאין ההפסד ברור, שאין זה ודאי שיבואו גנבים (מגיד משנה בשם רמב"ן). (24) מעלה ומוציא. (25) שבדבר האבד מותר לעשות אפילו במחובר לקרקע (מגיד משנה).

ד. וְאֶסּוּר²⁶ לְאָדָם שְׁתִּכְפוֹן וְיֵאָחֵר מְלָאכָתוֹ אֱלּוֹ וּכְיוּצָא בְּהֵן וּבְנִיחִים²⁷ כְּדִי לַעֲשׂוֹתָן בְּמוֹעֵד מִפְּנֵי שְׁהוּא פְּנוּי. וְכָל הַמְּכַנֵּס מְלָאכָתוֹ וְהַנִּיחָה לְמוֹעֵד, וְעֹשֶׂהָ בְּמוֹעֵד - בֵּית דִּין מְאָבְדִין²⁸ אוֹתָהּ וּמַפְקִירִין אוֹתָהּ לְכָל. וְאִם²⁹ בְּזֶן מְלָאכָתוֹ וְמָת - אִין קוֹנְסִין בְּנוֹ אַחֲרָיו, וְאִין מְאָבְדִין אוֹתָהּ מִמֶּנּוּ³⁰; וְאִין מוֹנְעִין הֵבֵן מִלַּעֲשׂוֹת אוֹתָהּ מְלָאכָה בְּמוֹעֵד כְּדִי שְׁלֵא תֵאבֹד.

(26) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (27) שאפשר לו לעשות את המלאכה בשאר ימות השנה, לפני המועד או לאחריו, והוא מצמצם אותה למועד. (28) "וכולן אם כווננו מלאכתן במועד יאבדו" (שם). וסובר הרמ"ך שהפירוש הוא שמונעין אותו מלעשות המלאכה ומניחין את הדבר להיפסד. וקריאת מלה זו היא: יאבדו, אבל רבינו סובר כי "יאבדו" פירושו שהבית דין מאבדין אותו ומפקירין את הדבר, וקריאת מילה זו יאבדו. וראיה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שלישי י"ד מרחשון – ספר זמנים – הל' שביתת יום טוב קטו

מתוך מהדורות וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

יא. ויוצאין⁵⁶ שְׁלוּחֵי בֵּית דִּין לְהַפְקִיר אֶת
הַפְּלָאִים⁵⁷. ופּוֹדִין⁵⁸ אֶת הַשְּׁבוּיִים וְאֶת הָעֶרְכִּין וְאֶת
הַחֲרָמִים וְאֶת הַהֶקְדָּשׁוֹת, וּמַשְׁקִין אֶת הַסּוּטוֹת,
וְשׁוֹרְפִין אֶת הַפָּרָה, וְעוֹרְפִין אֶת הָעֶגְלָה, וְרוֹצְעִין
עֶבֶד עֲבָרִי, וּמַטְהָרִין אֶת הַמַּצְרֶע, וּמַצְיִנִין עַל
הַקְּבֻרוֹת שֶׁמָּחוּ גְּשָׁמִים אֶת צִיּוֹנָה, כְּדִי שְׁיַפְּרֶשׁוּ מֶהָן
הַפְּהָגִים; שֶׁכָּל אֶלוֹ צָרְכֵי רַבִּים הֵן⁵⁹.

(משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). (57) לעקור את הכלאים מהשדות. התיירו זה בחול המועד משום שאז בטלים הפועלים ממלאכה, והם נשכרים בזול, וממעות תרומת הלשכה של ההקדש שילמו להם (גמרא) וכל מה שאפשר לחסוך כסף להקדש עושים (רש"י). (58) מקור הלכה זו בירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ב'. (59) "שכל שבית דין נזקק לעשותו, צורך רבים הוא" (מאירי מסכת מועד קטן דף ב' עמוד א' ד"ה ועושין כל צרכי רבים) ובכלל זה ערכין חרמין והקדשות שצריכין ב"ד (פרק ח' מהלכות ערכין הלכה ב') וכן השקאת סוטה (פרק ג' מהלכות סוטה הלכה א') ועריפת עגלה (פרק ט' מהלכות רוצח הלכה א') ורציעת עבד (פרק ג' מהלכות עבדים הלכה ט'). ואילו פדיון שבויים הוא צורך רבים ממש וטהרת המצורע אף היא לצורך רבים למעט טומאה מישראל, ושריפת פרה לטהר את ישראל. ועיין ריטב"א בתחלת מסכת מועד קטן].

יב. וְדָנִים⁶⁰ דִּינֵי קְמוּנוֹת⁶¹ וְדִינֵי מַפּוֹת וְדִינֵי נַפְשׁוֹת
בַּמוֹעֵד. וּמִי שֶׁלֹּא קָבַל עָלָיו הַדִּין - מְשַׁמְתִּין אוֹתוֹ
בַּמוֹעֵד. וּכְשֶׁם שֶׁדִּנְיָן בַּמוֹעֵד, כֵּן כּוֹתְבִין מַעֲשֵׂה בֵּית
דִּין וְכָל הַדּוּמָה לוֹ⁶². כִּיצַד? כּוֹתְבִין הַדִּינִין אֲגֻרוֹת
שׁוּם שֶׁשָּׁמּוּ לְבַעַל חוֹב, וְאֲגֻרוֹת שֶׁמִּכְרוּ בֶּהָן לְמִזּוֹן
הָאִשָּׁה וְהַבְּנוֹת, וּשְׁטָרֵי חֲלִיצָה וּמֵאוּנִין, וְכָל הַדּוּמָה
לָהֶן מִדְּבָרִים שֶׁצָּרִיכִים הַדִּינִין לְכַתְּבָם כְּדִי שְׁיִזְכְּרוּם,
כְּגוֹן טַעֲנוֹת בְּעֵלֵי דִינֵין אוֹ דְּבָרִים שֶׁקָּבְלוּ עָלֵיהֶן,
כְּגוֹן: אִישׁ פְּלוֹנִי נֶאֱמָן עָלַי, אִישׁ פְּלוֹנִי יָדוֹן לִי. מִי
שֶׁצָּרִיךְ לָלוֹת בַּמוֹעֵד, וְלֹא הֶאֱמִינוּ הַמְּלוֹה בְּעַל-פֶּה
- הָרִי זֶה כּוֹתֵב שְׁטָר חוֹב. וְכֵן כּוֹתְבִין גְּטִין וְקְדוּשֵׁי
נָשִׁים וְשׁוֹבְרִין וּמִתְּנוֹת; שֶׁכָּל אֶלוֹ כְּצָרְכֵי רַבִּים הֵן⁶³.

(60) מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד ב'. ואף כאן הטעם הוא מפני שכל אלה מעשי בית דין וכצורך רבים הם (עיין מגיד משנה). (61) אם שני הצדדים רוצים להתדיין במועד, אבל לולא כן אין הבית דין קובע זמן לא בימי ניסן ולא בימי תשרי "מפני שהעם טרודים במועדות" (רמב"ם הלכות סנהדרין פרק כ"ה הלכה ט'). (62) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ח עמוד ב'). (63) ויש אומרים שההיתר בכל אלה הוא מפני שהם כדבר האבוד (ראב"ד ועוד).

יג. וְאֶסּוּר⁶⁴ לְכַתֵּב בַּמוֹעֵד אֶפְלוֹ סִפְרִים תְּפִלִּין
וּמְזוֹזוֹת. וְאֵין מְגִיחִין⁶⁵ אֶפְלוֹ אוֹת אַחַת בְּסִפֵּר
הָעֲזָרָה⁶⁶, מִפְּנֵי שֶׁזֶה מְלָאכָה שְׁאִינָה לְצַרְף הַמוֹעֵד⁶⁷.
אֲבָל כּוֹתֵב אָדָם תְּפִלִּין וּמְזוֹזָה לְעֶצְמוֹ⁶⁸, וְטוֹוָה

תקל"ג). (45) (מסכת מועד קטן דף י"א עמוד א') לפי הלשון השנית שם.

ח. מְטִילִין⁴⁶ שָׁכָר בַּמוֹעֵד לְצַרְף הַמוֹעֵד; וְשֶׁלֹּא
לְצַרְף הַמוֹעֵד - אֶסּוּר. אֶחָד שָׁכָר תְּמָרִים וְאֶחָד שָׁכָר
שְׁעוּרִים⁴⁷. אֶף-עַל-פִּי שֶׁיֵּשׁ לוֹ יֶשֶׁן, מַעֲרִים⁴⁸ וְשׁוֹתָה
מִן הַחֹדֶשׁ, שְׁאִין הָעֶרְמָה זֹה נִפְתָּר לְרוּאָה. וְכֵן כָּל
כִּיּוּצָא בְּזָה.

(46) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד ב'). (47) שיש שם טירחא מרובה. (48) לומר שהחדש טוב לו יותר. ואף שבגמרא שם חלקו חכמים על רבי יוסי בר יהודה ואמרו: "אין מערימין בכך" (הראב"ד בהשגות) ? - הרמב"ם פסק כסתמא דגמרא במסכת שבת דף קל"ט עמוד ב' שכיון שאין הערמה זאת ניכרת, מותר (מגן אברהם שם סימן תקל"ג).

ט. כָּל⁴⁹ מְלָאכּוֹת שֶׁהֵן לְצַרְף הַמוֹעֵד, בְּשִׁעוּשֵׁין
אוֹתָן אֲמִנְיָהֶן⁵⁰ - עוֹשִׂין בְּצִנְעָה. כִּיצַד? הַצִּדִּים
וְהַטּוֹחֲנִין וְהַבּוֹצְרִין לְמִכּוּר בְּשׁוּק - הָרִי אֵלּוֹ עוֹשִׂין
בְּצִנְעָה לְצַרְף הַמוֹעֵד. וְאִם עָשָׂה לְצַרְף הַמוֹעֵד
וְהוֹתִיר - הָרִי זֶה מִתָּר.

(49) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (50) האומנים גיילים לעשות הרבה ביחד, ולכן עליהם לעשות מלאכתם בצנעא, כי הרוואה לא יכיר שעושה לצורך המועד, אבל ההדיט כשהוא עושה לצורך המועד אינו עושה בשיעור מרובה, לכן מותר לו לעשות אף בפרהסיא (פוסקים).

י. עוֹשִׂין כָּל צָרְכֵי הַרְבִּים בַּמוֹעֵד⁵¹. כִּיצַד? מִתְּקַנִּים
קְלָקוּלֵי הַמַּיִם שֶׁבִּפְרָשׁוֹת הַרְבִּים, וּמִתְּקַנִּין אֶת
הַדְּרָכִים וְאֶת הָרְחוּבוֹת. וְחוֹפְרִים לְרַבִּים בּוֹרוֹת
שִׁיחִין וּמַעְרוֹת, וְכוּרִין⁵² לָהֶן נְהָרוֹת כְּדִי שְׁיִשְׁתּוּ
מִמֵּיהֶן. וְכוֹנְסִים מַיִם לְבוֹרוֹת וּמַעְרוֹת שֶׁל רַבִּים,
וּמִתְּקַנִּין אֶת סְדָקֵיהֶן⁵³. וּמְסִירִין אֶת הַקּוֹצִין מִן
הַדְּרָכִים, וּמוֹדְדִין אֶת הַמְּקוֹאוֹת⁵⁴, וְכָל מְקוֹה
שֶׁנִּמְצָא חֶסֶר - מְגִילִין⁵⁵ לוֹ מַיִם וּמְשַׁלְּמִין לוֹ
שְׁעוּרֵי.

(51) (משנה במסכת מועד קטן דף ב' עמוד א'). משום שצרכי רבים אינם נגמרים אלא בשעה שהם בטלים כולם ממלאכה ואם לא יעשו עכשיו יתבטל הדבר "קדירא דבי שותפי לא חמימא ולא קדירא" (קדירה של שותפים אינה לא חמה ולא קרה - הרא"ש). ולפי זה יש אומרים שאם יש מנהיג אחד שהרשות בידו לעשות לבדו, אסור לו לכוון מלאכתו במועד, אלא יעשו המלאכה בשאר ימות השנה (מגן אברהם סימן תקמ"ד). (52) חופרין. (53) "ומגין שאם לא יצאו ועשו כל אלה (להסיר הקוצין והמכשולות) שכל דמים ששפכו שם מעלה עליהם הכתוב כאלו הם שפכו, תלמוד לומר (דברים פרק י"ט פסוק י'): "והיה עליך דמים" (מסכת מועד קטן דף ה' עמוד ב'). (54) לראות אם יש בהם שיעור טהרה = ארבעים סאה. (55) ממשיכין.

ממנו כמבואר בראש ההלכה הזאת. (84) "שנאמר מלא שבוע זאת וניתנה לך גם את זאת" (פרק י' מהלכות אישות הלכה י"ד וכן הוא בירושלמי).

יז. אין⁸⁵ מגלחין ואין מכבסין במועד, גזירה שמה ישיה אדם עצמו לתוך המועד, ויבוא יום טוב הראשון⁸⁶ והוא מגול. לפיכך, כל מי שאי אפשר לו לגלח ולכבס בערב יום טוב - הרי זה מתיר לכבס ולגלח במועד.

(85) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (86) עיקר הקפידא הוא ביום טוב הראשון וכן כתב בפירוש המשנה והיינו משום שהוא מן התורה לכבד ולענג אותו כמבואר בפרק הקודם (מעשה רוקח).

יח. כיצד?⁸⁷ אבל שחל שביעי שלו להיות ביום טוב⁸⁸, או שחל להיות בערב יום טוב והרי הוא שבת⁸⁹ שאי אפשר לגלח; והבא ממדינת הים⁹⁰ - והוא, שלא יצא להטיל, אלא לסחורה ויביא צה; והיוצא מבית השביה ומבית האסורים; ומי שהיה מנדה⁹¹, ולא התירוהו אלא במועד; ומי שגשפע⁹² שלא לגלח ושלא לכבס, ולא נשאל לחכם להתיר נדרו אלא במועד - הרי אלו מגלחין ומכבסין במועד.

(87) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (88) לא לענין גילוח מדובר כאן, שהרי באופן זה אין הרגל מבטל ממנו גזירת שלשים, אלא לענין כיבוס שאינו אסור אלא בתוך שבעה, שכיון שהיה אסור לכבס בערב יום טוב מותר לו לכבס בחול המועד (כסף משנה). [ועיין בהקדמת מעשה רוקח בשם חידושי משקין להר" חיים בר' דוד תלמיד הרשב"א מה שכתב בשם רבינו הרמב"ם בזה ועיין עוד בשו"ת ר' יהושע הנגיד נכדו של הרמב"ם ("קובץ על יד" ספר ג' ת"ש) שאלה כ]. (89) וכיון שבערב יום טוב כלו לו שבעה, ובכניסת יום טוב נתבטלה ממנו אבילות שלשים, מותר לו להסתפר בחול המועד, מאחר שהיה אנוס ולא יכול להסתפר לפני החג שהיה שבת (כסף משנה). (90) במועד, או בערב יום טוב סמוך לחשיכה שלא היה לו שהות להתגלח לפני החג. (91) שאסור להתגלח כל זמן שהוא בנידוי. (92) או נדר.

יט. וכל⁹³ שהיה להן פנאי לגלח קדם הרגל ולא גלחו - אסורין. אבל הנזיר והמצרע שהגיע זמן תגלחתו - בין בתוך המועד, בין קדם הרגל - אף-על-פי שהיה להם פנאי, מתירין לגלח במועד, שלא ישהו קרבתיהם⁹⁴. וכל היוצא⁹⁵ משמאיתו לטהרתו⁹⁶ - מתיר לגלח במועד. וקטן⁹⁷ שנולד - בין במועד, בין לפני המועד⁹⁸ - מתיר לגלחו במועד⁹⁹. ואנשי¹⁰⁰ משמר ששלמה משמרתו בתוך המועד - מתירין לגלח, מפני שאנשי משמר אסורין לגלח בשבת שלהם¹⁰¹.

(93) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (94) שאין מביאים

תכלת לבגדו. ואם אין לו מה יאכל - פותח ומוכר לאחרים כדי פרנסתו.

(64) (משנה שם). (65) לתקן טעות שבספר. (66) שממנו מגיחים ספר תורה של המלך (למעלה פרק ד' מהלכות ספר תורה הלכה ב' ולהלן פרק ג' מהלכות מלכים הלכה א'). (67) מכיון שיש לציבור ספר תורה אחר לקרוא בו יום טוב. אבל אם אין להם ספר אחר, מותר לכתוב ולהגיה, כדי שיהיה לציבור במה לקרוא (כסף משנה). (68) שצריך להם לתפילין לאחר המועד מיד.

יד. ומתיר⁶⁹ לכתב אגרות של שאלת שלום⁷⁰ במועד, וכותב חשבונותיו ומחשב יציאותיו; שפתיבות אלו אין אדם נזהר בתקונן מאד⁷¹, ונמצאו כמעשה הדיוט במלאכות⁷².

(69) (משנה שם). (70) הן "אגרות של רשות" שבמשנה שם. (71) בכ"ז התיבה הזאת איננה. (72) ולדעת הראב"ד ההיתר באלה הוא מטעם שהוא דבר האבד שאולי לא ימצא אחר כך מי שיוליך את המכתב.

טו. עושין⁷³ כל צרכי המת⁷⁴ במועד. גוזזין שער, ומכבסין פסותו, ועושין לו ארון. ואם לא היו להם נסרים - מביאין קורות ונוסרין מהן נסרים בצנעה בתוך הבית⁷⁵. ואם היה⁷⁶ אדם מפרסם - עושין אפילו בשוק⁷⁷. אבל אין פורטין עץ מן היער לנסר ממנו לוחות לארון, ואין חוצבין אבנים לבנות בהן קבר.

(73) (מסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (74) כמו לתפור תכריכין ואפילו אם הוא מעשה אומן (פרי מגדים). (75) שהמת נמצא שם, שיודעים שנעשה לצורך המת. (76) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק א' הלכה ו'). (77) שהכל יודעים שבשביל המת נעשה. "ומה שבזמן הזה רגילין לתקן הארון בחצר בית הכנסת אף על פי שהמת בחצר אחרת, מפני שאין עם רב עתה מירשאל ביחד, וכשיש מת בעיר כולם יודעים, והמתים כולם חשובים כמת מפורסם וליכא חשדא" (הגהות מיימוניות).

טז. אין⁷⁸ רואין את הנגעים במועד, שמה ימצא טמא ונמצא חגו נהפך לאכל⁷⁹. ואין נושאים⁸⁰ נשים ולא מיבמין במועד, כדי שלא תשתכח שמחת החג בשמחת הנשואין. אבל מחזיר את גרושתו⁸¹, ומאריסין⁸² נשים במועד, ובלבד שלא יעשה סעדת ארוסין ולא סעדת נשואין⁸³; שלא יערב⁸⁴ שמחה אחרת בשמחת החג.

(78) (משנה במסכת מועד קטן דף ז' עמוד א'). (79) שהרי נוהגים בו כמה דיני אבלות (פרק י' מהלכות טומאת צרעת הלכה ו'). (80) (משנה במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (81) שאינה שמח עמה כל כך (רש"י). (82) ומותר להתקשר בתנאים לשידוך וגם לעשות סעודה שאינו אירוסין ממש (מור וקציעה). (83) שעל ידי אלו תשתכח שמחת החג

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קיז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

15 כב. אין¹¹⁶ עושין סחורה¹¹⁷ במועד, בין למכר בין
16 לקנות. ואם היה דבר האבד, שאינו מצוי תמיד
17 לאחר המועד, כגון ספינות או שירות¹¹⁸ שבא, או
18 שהם מבקשים לצאת ומכרו בזול¹¹⁹ או לקחו ביקר
19 - הרי זה מתיר לקנות או למכר. ואין¹²⁰ לוקחין
20 בתים¹²¹ ועבדים ובהמה אלא לצורך המועד¹²².

(מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (117) מפני הטורח
(מגן אברהם). (118) (ירושלמי מסכת מועד קטן פרק ב'
הלכה ג'). (119) ואם לא יקנה מהם יימנע מריח ואף זה
הוא כדבר האבוד. ויש סוברים שאין זה דבר האבוד כיון
שאינו מפסיד מן הקרן (מגיד משנה). (120) (משנה
במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד א'). (121) בכ"י הגירסא:
"בתים אבנים ועבדים". (122) אבל להרויח אסור ואע"פ
שכתב רבינו בסמוך שמותר לקנות להרויח - אלו יש להם
פרסום גדול בקנייתם ויש בזה זלזול המועד (מגיד משנה).

21 כג. מוכרי¹²³ פרות, פסות וכלים - מוכרין בצנעה¹²⁴
22 לצורך המועד. פיצד? אם היתה התנות פתוחה
23 לזוית או למבוי¹²⁵ - פותח פדרכו, ואם היתה
24 פתוחה לרשות הרבים - פותח אחת ונועל אחת¹²⁶.
25 וערב יום טוב האחרון של חג הסוכות¹²⁷ מוציא
26 ומעטר את השוק בפרות, בשביל כבוד יום טוב.
27 מוכרי תבלין¹²⁸ - מוכרין פדרפן בפרהסיא¹²⁹.

(משנה במסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'). (123)
(124) לפי שהם דברים המתקיימים ואין היצר שהוא לצורך
המועד. (125) שאינו מפולש לרשות הרבים. (126) פותח
דלת אחת ונועל דלת אחת, משום כבוד המועד (רש"י).
(127) שמיני עצרת הוא רגל בפני עצמו והיו רגילים להרבות
בו בסעודות (מגיד משנה, ועיין שיטה על מועד קטן שם).
(128) ובשמים (משנה ברורה סימן תקל"ט). (129) שאינם
מתקיימים והכל יודעים שקונים אותם לצורך אותו יום.

28 כד. כל¹³⁰ שאסור לעשותו במועד - אינו אומר
29 לנכרי לעשותו; וכל שאסור לעשותו במועד, אם
30 אין לו מה יאכל - הרי זה עושה פדי פרנסתו. וכן
31 עושה סחורה פדי פרנסתו. ומתיר לעשיר לשכר
32 פועל עני שאין לו מה יאכל, לעשות מלאכה שהיא
33 אסורה במועד, פדי שיטל שכרו להתפרנס בו. וכן
34 לוקחין דברים שאינם לצורך המועד מפני צורך
35 המוכר שאין לו מה שיאכל¹³¹.

(130) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (131) "אף אם
יש לו כלי בית למכור, מותר לו לעבוד, אבל אם יש לו
סחורת למכור, לא נקרא אין לו מה לאכול" (בית יוסף
או"ח סימן תקמ"ג).

36 כה. שוכרין¹³² השכיר על המלאכה במועד
37 לעשותה לאחר המועד¹³³, ובלבד שלא ישקל ושלל
38 ימדיד ולא ימנה פדרף שהוא עושה בחל. נכרי
39 שקבל קבלת¹³⁴ מישאאל, אפלו היה חוץ לתחום¹³⁵

קרבנותיהם אלא אחרי התגלחת (רש"י). (95) במשנה
(מסכת מועד קטן דף י"ג עמוד ב'): "והנזיר והמצורע
מטומאתו לטהרתו". אבל הרמב"ם בפירוש המשנה הביא:
"והעולה מטומאתו לטהרתו" וכן הוא בכמה נוסחאות
(בדק"ס). (96) והטמא אינו מתקשט כל ימי טומאתו ואינו
מתגלח (מגיד משנה). וכן הוא בספר המצוות (עשין קיב):
"וטמא טמא יקרא - שכל טמא צריך שיכריז על עצמו
הטומאה, וזה שישים לעצמו הכרה יודע בה שהוא טמא".
ובחינוך (מצוה קסט): "שיעשה בגופו עניין שיזכר לבני
אדם בו שהוא טמא ויסורו ממנו", ובתשובת הגאון
(תשובות הגאונים מן הגניזה הוצאת גינצבורג עמ' 38):
"הזב כו' ואל יקשט את עצמו אלא יהא מנוול במראהו".
וראה בהקדמת כתבי מכון הרי פישל עמ' 12 להגר"ש
ליברמן]. (97) (מסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א').
(98) יש אומרים שכל זמן שאינו בן י"ג שנה מותר לגלחו
במועד (פרי מגדים). (99) שכיון שאינו חייב במצוות לא
שייך לגזור עליו שלא יכנס לרגל כשהוא מנוול.
(100) (מסכת מועד קטן דף י"ז עמוד ב'). (101) מבואר
ברמב"ם פרק א' מהלכות ביאת מקדש הלכה י"ב: "ואנשי
משמר אסורין לספר ולכבס בשבת (= בשבוע שלהם) כדי
שלא יעלו למשמרתן כשהן מנוולין".

1 כ. מתיר¹⁰² לטל שפה בחלו של מועד, ולטל צפרנים
2 ואפלו בכלי. ומעברת האשה שער מבית השחי
3 ומבית הערוה, בין פיד בין בכלי; ועושה¹⁰³ פל
4 תכשיטיה במועד: כוחלת¹⁰⁴ ופוקסת¹⁰⁵, ומעברת
5 סרק על פניה, וטופלת עצמה בסיד¹⁰⁶, וכיוצא בו;
6 והוא, שתוכל לקפלו¹⁰⁷ במועד¹⁰⁸.

(102) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א'). (103) (משנה
במסכת מועד קטן דף ח' עמוד ב'). (104) לשים צבע כחול
על העיניים. (105) לשים צבע אדום על הלחיים.
(106) להעביר שערות. ואף על פי שהיא מתנוולת עכשיו -
תשמח אחר כך בעידון הבשר. (107) בכ"י הגירסא:
"לקלפר". (108) שאם לא כן אסור, שהרי היא מנוולת בכל
ימי המועד ולא תהא מעודנת אלא לאחר המועד.

7 כא. הזבים¹⁰⁹ והנזבות והנדות והיולדות וכל העולים
8 מטמאה לטהרה¹¹⁰ בתוך המועד - הרי אלו מתירין
9 לכבס. ומי שאין לו אלא חלוק אחד¹¹¹ - הרי זה
10 מכבסו במועד. מטפחות הידים¹¹² ומטפחות
11 הספרים¹¹³ ומטפחות הספג¹¹⁴ - הרי אלו מתירין
12 לכבס במועד. וכן¹¹⁵ פלי פשתן - מתיר לכבסן
13 במועד, מפני שצריכין כבוס תמיד, אפלו נחפסו
14 ערב יום טוב.

(109) (משנה במסכת מועד קטן דף י"ד עמוד א').
(110) וצריכים להחליף בגדיהם שנטמאו. (111) שכיבס
אותו לפני המועד. (112) שמנגבים בו ידים.
(113) שכורכין בהם ספרי קודש. ויש קוראים "הספרים"
והיינו שכל המסתפרים בהיתר כמבואר למעלה (מגיד
משנה). (114) שמתנגבים בו בצאתם מהמרחץ.
(115) (מסכת מועד קטן דף י"ח עמוד א').

19 זֶה מִתְקַנֵּם¹⁴ בְּמוֹעֵד. וְכֵן אִמַּת הַמִּים¹⁵ שֶׁנִּתְקַלְקְלָה
20 - מִתְקַנֵּן אוֹתָהּ בְּמוֹעֵד. מִיָּצֵד? הִיָּתָה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁶
21 - חוֹפֵר בָּהּ עַד שֶׁשָּׁה¹⁷; הִיָּתָה עֲמָקָה טַפְחִים¹⁸ -
22 מִעֲמִיקָה עַד שֶׁבַע¹⁹. וּמוֹשְׁכִין²⁰ אֶת הַמִּים²¹ מֵאֵילָן
23 לְאֵילָן²², וּבִלְבָד שֶׁלֹּא יִשְׁקָה אֶת כָּל הַשָּׂדֶה²³. וְאִם
24 הִיָּתָה שָׂדֶה לַחָה - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת אֶת כָּלָהּ²⁴.
25 וּמִרְבִּיצִין²⁵ אֶת הַשָּׂדֶה בְּמוֹעֵד²⁶. שֶׁכָּל הַדְּבָרִים הָאֵלּוּ
26 אֵין בִּהֶן טָרַח יוֹתֵר.

(11) משנה, מועד קטן ב, א. (12) חפירות. (13) אבל לא נסתמו לגמרי. (14) אבל אסור להעמיק יותר משהיו בתחילה (מגיד-משנה, ועיין ביאורי הגר"א סי' תקלו ס"ו, וב'אשל אברהם' לבעל 'פרי מגדים' סק"ה). (15) תעלה להוליך מים בשדה ממקום למקום, ונקראת אמת המים מפני שרוחבה ועומקה היו אמה = ששה טפחים. (16) 10 סנטימטר לאחר הקלקול. (17) טפחים, שהוא שיעור אמה כמו שהיתה מקודם, ואסור להעמיק יותר (ריטב"א). יוצא שמעמיק בחפירה חמישה טפחים. (18) לאחר הקלקול, ואילו קודם לכן היתה עמוקה שבעה טפחים. (19) שהוא מעמיק חמישה טפחים. (20) משנה, מועד קטן ו, ב. כדברי רבי אליעזר בן יעקב. (21) עושין חפירה סביב האילן למלאות מים. (22) שהאילנות צריכים השקייה כבית השלחין (למעלה פ"ז ה"ב). (23) בשדה הבעל ("בית המשקה" כלשון רבינו למעלה פ"ז ה"ב) הדברים אמורים, והאילנות לא ייפסדו עלידי מניעת ההשקייה על כל השדה ('נמוקי יוסף'). (24) שכיון שהיתה לחה מקודם, אין טורח רב להשקותה (מגיד-משנה). (25) לזלף את השדה בהשקייה מועטת בשביל הירקות. (26) ואף שלדברי רבי אליעזר בן יעקב, שפסק הרמב"ם כמותו: "ובלבד שלא ישקה את כל השדה", יש איסור גם להרביץ את השדה? יש לומר שכאן מדובר בבית השלחין, שאם לא יזלף מים - יפסיד הזריעה והוא דבר האבד ומותר (מגיד-משנה).

27 ד. זְרָעִים²⁷ שֶׁלֹּא שָׁתוּ מִלְּפָנֵי הַמוֹעֵד - לֹא יִשְׁקֶם
28 בְּמוֹעֵד, מִפְּנֵי שֶׁהֵן צָרִיכִין מִים רַבִּים, וְיָבֵא לְיָדֵי
29 טָרַח יוֹתֵר²⁸. וּמִתֵּר²⁹ לְהֵסֵב אֶת הַנָּהָר מִמָּקוֹם לְמָקוֹם
30 וּלְפָתַח נָהָר שֶׁנִּסְתָּם. בּוֹרוֹת שִׁיחִין וּמְעֵרוֹת שֶׁל
31 יָחִיד, אִם הֵיָה צָרִיף לָהֶם³⁰ - חוֹטְטִין³¹ אוֹתָן,
32 וְשֹׁפִין³² אֶת סִדְקֵיהֶם; אֲבָל אֵין חוֹפְרִין אוֹתָן
33 לְכַתְּחֵלָה. וְכוֹנְסִים לְתוֹכָם מִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁאֵינוֹ
34 צָרִיף לָהֶן. וְעוֹשִׂין³³ נִבְרָכָת³⁴ בְּמוֹעֵד.

(27) משנה, מועד קטן ה, ב. (28) וטירחה יתירה אסורה אף במקום הפסד (כסף-משנה). (29) מועד קטן ד, ב. (30) לשתייה. (31) מנקין. (32) וסותמין. (33) (משנה במועד קטן ח:). (34) בריכת מים לכביסה. וכן פירש רש"י. ולא להאריך מהיתרום חכמים לכבס (למעלה פ"ז הלכה כא) והוא לצורך המועד (מגיד משנה).

35 ה. עֲכָבְרִים³⁵ שֶׁהֵן מִפְּסִידִין אֶת הָאֵילָנוֹת - צָדִין
36 אוֹתָן בְּמוֹעֵד. בְּשָׂדֶה הָאֵילָן - צָד פְּדִרְפוֹ. מִיָּצֵד?
37 חוֹפֵר וְתוֹלָה הַמְצוּדָה. וְאִם³⁶ הֵיָה שָׂדֶה לְכֹן³⁷ סָמוּךְ

1 - אֵינוֹ מְנִיחוֹ לַעֲשׂוֹתוֹ בְּמוֹעֵד; שֶׁהִכֵּל יוֹדְעִין
2 שֶׁמֶלֶאכָה זוֹ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, וְיַחֲשָׁדוּ אוֹתוֹ שֶׁהוּא שָׂכַר
3 אֶת הַנְּכָרִי לַעֲשׂוֹת לוֹ בְּמוֹעֵד, שֶׁאֵין הַכֹּל יוֹדְעִין
4 הַהֲפָרֵשׁ שֶׁיֵּשׁ בֵּין הַשְּׂכִיר¹³⁶ וּבֵין הַקְּבָלָן¹³⁷, וּלְפִיכָף
5 אָסוּר.

(132) (מסכת מועד קטן דף י"ב עמוד א'). (133) שמתנה עמו בפירוש שיעשה המלאכה אחרי המועד. (134) בקבלנות, לבנות ביתו של ישראל. (135) שהרי במועד מותר ללכת מחוץ לתחום ויראו שהנכרי עובד בשביל ישראל, בניגוד לשבת שאסור לצאת חוץ לתחום ולפיכך מותר להניח לקבלן הגוי לעשות מלאכה חוץ לתחום (פרק ו' מהלכות שבת הלכה י"ד). (136) שכיר יום שאסור על פי הדין מפני שהוא שלוחו של ישראל. (137) שעושה על דעת עצמו ולא כשלוחו של ישראל.

פֶּרֶק שְׁמִינִי

(1) נתבארו בו דיני חולו של מועד. ונסתיים הפרק בבאור ערבי ימים טובים, מה הן במלאכה. ובפרט דיני ערב הפסח שדינו חלוק מן השאר.

6 א. נְהוֹרוֹת² הַמוֹשְׁכִין מִן הָאֲגָמִים³ - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת
7 מִהֵן בֵּית הַשְּׁלָחִין בְּמוֹעֵד; וְהוּא, שֶׁלֹּא פָּסְקוּ⁴. וְכֵן
8 הַבְּרִכּוֹת, שֶׁאִמַּת הַמִּים עוֹבְרָת⁵ בִּיגִיחֵן - מִתֵּר
9 לְהִשְׁקוֹת מִהֵן. וְכֵן בְּרִכָּה שֶׁנִּטְפָּה מִבֵּית הַשְּׁלָחִין,
10 וְעֵדִין הִיא נוֹטְפָת - מִתֵּר לְהִשְׁקוֹת מִמֶּנָּה בֵּית
11 הַשְּׁלָחִין אַחֲרָת; וְהוּא, שֶׁלֹּא פָּסַק הַמַּעֲיֵן הַמִּשְׁקָה
12 בֵּית הַשְּׁלָחִין הַעֲלִינָה⁶.

(2) מועד קטן ד, א. (3) נחלי מים מכונסים. (4) שאינם פוסקים בשום פעם אלא מושכים תמיד מן האגם, ואין לחשוש שמא יצטרכו למלא בכד ולהשקות, שזוהי טירחה יתירה. (5) אבל בריכות שאין אמת המים עוברת על ידן - אסור להשקות מהן השדות, כי אחר שיוצאו כל המים, יצטרך להביא מים בדלי ממקום אחר, והיא טירחה יתירה בחול המועד - שאסורה. (6) אבל אם פסק המעיין, יש לחשוש שיצטרך להביא מים בדלי ממעיין אחר, ואסור בחול המועד שהוא טירחה יתירה.

13 ב. עֲרוּגָה⁷ שֶׁחֲצִיָּה נִמּוּף וְחֲצִיָּה גְבוּהָ⁸ - לֹא יִדְלָה
14 מִמָּקוֹם נִמּוּף לְהִשְׁקוֹת מִקוֹם גְּבוּהָ, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
15 טָרַח גָּדוֹל. וּמִתֵּר לְדָלוֹת מִים לְהִשְׁקוֹת הִירְקוֹת פְּדִי
16 לְאֶלְכָן⁹ בְּמוֹעֵד; וְאִם בְּשִׁבִּיל לְפִתּוֹת¹⁰ - אָסוּר¹⁰.

(7) מועד קטן ד, א. (8) וכל-שכן כשהן שתי ערוגות ואחת גבוהה מחבירתה, אין דולין מהתחתונה להשקות העליונה ('משנה ברורה' סי' תקלז). (9) שיהיו ראויין לאכילה ועומדין לימכר לצורך אכילה במועד (ריטב"א). (10) שלגבי אוכל נפש או מכשיריו, החירו חכמים גם טורח גדול בחול המועד, אבל כדי להשביחן אסור לעשות טירחה יתירה שאין זה צורך המועד (רמב"ן).

17 ג. אֵין¹¹ עוֹשִׂין עוֹגִיּוֹת¹² בְּעֶקְרֵי הַגִּפְנִים פְּדִי
18 שִׁיתְמַלְאוּ מִים. וְאִם הָיוּ עֲשׂוּיּוֹת וְנִתְקַלְקְלוּ¹³ - הָרִי

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הל' שביתת יום טוב קיט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

במועד". ובגמרא שם: "כוכין בחפירה וקברות בבנין". ולכן כתב רבינו: "אין חופרין - ואין בונין". ומפרש רבינו משנה זו שהמדובר במכין קבר למתים שימותו (וכן הוא בפירוש המשניות). אבל הראב"ד שואל על זה, מסיפא: "אבל אם הי' עשוי - מתקנו במועד", ואם לפני שמת, למה התירו? (50) אבל אם כבר מת, עושים לו כל צרכו.

ט. אין מפנין את המת ולא את העצמות מקבר לקבר, ולא ממקבד לבזוי ולא מבזוי למקבד. ואסור לעשות פן לעולם בשאר הימים⁵², אלא אם פן היה מפניהו בתוך שלו⁵³ - מפניהו בשאר הימים אפלו ממקבד לבזוי.

(51) משנה, מועד קטן ח, א. כרבי יוסי. (52) "ירושלמי" מועד קטן, סוף פ"ב. "יש מי שכתב הטעם לפי שהבלבול קשה למתים, מפני שמתיראין מיום הדין, וזכר לדבר (איוב ג, יג): "ישנתי אז ינוח לי", ושמואל אמר: "למה הרגזתני לעלות?" ואני אומר שאם זה הוא הטעם, אפילו לפנות לתוך שלו היה אסור, אלא עיקר הטעם משום בזיון המת" (הרדב"ז בפ"ד מהלכות אבל ה"ו). (53) "שערב לו לאדם שיהיה נח אצל אבותיו" (ירושלמי), וכתב הרמב"ן שהוא-הדין שלהעלותו לארץ ישראל - מותר, וכן אם מתחילה היה דעתם לפנותו - מותר.

י. אין מתלעין⁵⁴ את האילנות, ולא מזהימין⁵⁵ את הנטיעות, ולא מגזמין⁵⁶; אבל סבין את האילנות ואת הפרות⁵⁷ שבהן בשמן, ועוקרין⁵⁸ את הפשתה, מפני שהיא ראויה לחפץ⁵⁹ בה במועד, וקוצרין את הפשות⁶⁰, מפני שהיא ראויה להטילה לשקר במועד. וכן כל פיוצא בזה.

(54) עבודה זרה נ, ב. ליטול התולעים מן האילנות - משום שהוא טירחה יתירה (מגן אברהם). (55) להדביק זבל באילנות, במקום שנקלף הקליפה, ואף כאן ישנה טירחה יתירה. (56) לקצץ מענפי האילנות, וגם זו טירחה יתירה. (57) כדי שנוכל לאכלם במועד. אבל בלא זה - אסור, שאינו נעשה אלא להשביח הפירות (מעשה רוקח), ועיין לחם-משנה. (58) מועד קטן יב, ב. (59) לכסות בו פירות השטוחים לייבש. (60) מין צמח שבפרחיו משתמשים לבישול השכר (=הבירה).

יא. אין מכנסין את הצאן לדיר⁶² כדי שיזבלו את הקרקע, שהרי הוא מדיר שדהו במועד; ואם באו מאליהן - מותר. ואין מסייעין אותו, ואין מוסרין להן שומר⁶³ לנער⁶⁴ את הצאן. הנה שכיר שבת⁶⁵, שכיר חדש, שכיר שנה, שכיר שבוע⁶⁶ - מסייעין אותו⁶⁷, ושוכרין שומר לנער את צאנם ממקום למקום כדי שיזבלו כל השדה. הזבל⁶⁸ שבחצר - מסלקין אותו לצדדין⁶⁹; ואם נעשה חצר כרפת בקר⁷⁰ - מוציאין אותו לאשפה.

(61) מועד קטן יב, א. (62) שמכניסין בהמות לשדה ושוכבות שם, וכל הלילה מטיילות ממקום למקום עד

1 לשדה האילן - צדין אותו בשדה הלכן בשנוי, כדי שלא יכנסו לשדה האילן ויחריבוה. וכיצד צד בשנוי? נועץ שפוד בארץ, ומכה בקרדם, ואחר כך מנתקו, ונמצא מקומו גמא.

(35) משנה, מועד קטן ו, ב. ושם כתוב: "צדין את האישות ואת העכברים", אישות היא חפרפרת, חיה קטנה שמקלקלת את האילנות על ידי חפירותיה בשדות. (36) כדעת חכמים במשנה שם, שבשדה לבן לא הותר אלא שלא כדרכו, ודוקא הסמוכה לשדה אילן, שכן הוא בברייתא (שם ז). לפי נוסחת רבינו שם (עיין מגיד-משנה). אבל לפי נוסחתנו בברייתא שם, מדברת המשנה בשדה לבן הסמוכה לעיר. ולפי"ז פסקו הרי"ף והרא"ש שבשדה לבן הסמוכה לשדה אילן, מותר לצוד אותן כדרכן, ואם אינה סמוכה לשדה אילן - צדין אותן על ידי שינוי. (37) שדה תבואה שאין שם צל אילנות, נקראת שדה לבן.

ו. כהל גנה שנפלה³⁸ - בונהו מעשה הדיוט³⁹, או גודר אותו בקנים וגמא ופיוצא בהן. וכן אם עשה מעקה לגג - בונה אותו מעשה הדיוט⁴⁰. אבל כהל חצר⁴¹ שנפל - בונהו פדרכו. ואם היה גוהה⁴² - סותרו מפני הספקנה, ובונהו פדרכו.

(38) מועד קטן ו, ב. שאין כאן חשש של הפסד גדול אם יכנסו בה בני אדם (רש"י). (39) שמניח אבנים זו על גבי זו, ואינו טח בטיט (פירוש המשניות, וכן הוא בגמרא). (40) ואם הוא גג שרגילים להשתמש בו, ויש כאן מצוות "ועשית מעקה לגגך", מותר לעשות המעקה כדרכו (ביאור הלכה' סי' תקמ בשם הריטב"א). (41) שיש חשש של גנבים, ודבר האבד אינו צריך שינוי (למעלה פ"ז ה"ג, ולהלן ה"ז). (42) נוטה ליפול.

ז. בונה⁴³ אדם אצטבא⁴⁴ לישב או לישן עליה. הציר והצנור⁴⁵ והקורה⁴⁶ והמנעול והמפתח שנשברו - מתקנן במועד פדרכו, בין בשל פרקל בין בשל עצץ; שנה הפסד גדול הוא, שאם יניח הפתח פתוח וידלתות שבירות - נמצא מאבד כל מה שבפנית. ויכרך בארנו⁴⁷: כל שיש בו הפסד - אינו צריך שנוי⁴⁸.

(43) מועד קטן י, ב. (44) ספסל. ויש אומרים שלא התירו אלא במעשה הדיוט כמו במעקה (מגיד-משנה, רמב"ן, וכ"ה במאירי). (45) חור שבאסקופה התחתונה שהדלת סובבת בו. (46) המשקוף. (47) למעלה פ"ז ה"ג. (48) ואפילו אם נשברו מלפני יום-טוב, אם לא היתה לו האפשרות לתקנם לפני יום-טוב. אבל אם כיוון מלאכתו במועד - אסור (או"ח סי' תקמ).

ח. אין חופרין קבר להיות מוכן למת שימות⁵⁰, ואין בונין אותו; אבל אם היה עשוי - הרי זה מתקנו במועד. כיצד? מוסיף במדתו או מקצצר ממדתו, כדי שיהיה נכון לעת שיקבר בו.

(49) משנה, מועד קטן ח, ב: "אין חופרין כוכין וקברות

21 **הַבְּגָדִים בַּיָּדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה הַדְּיוּט. אָבֵל אֵין**
 22 **עוֹשִׂין קִשְׁרִים⁹⁴ בֵּית הַיָּדִים, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מַעֲשֶׂה אֶמֶן.**
 23 **וְכֵן כָּל פְּיוּצָא בְּזָה.**

(88 מועד קטן יב, א. 89) אף-על-פי שיש בו טורח.
 (90) אף-על-פי שאין בו הפסד רב. (91) מכסין (מועד קטן יג:). (92) פירות השטוחים לייבש. (93) מועד קטן י, א.
 (94) לתקן את הקמטים.

24 **טו. קוֹצְצִין⁹⁵ צִפְרָנִי⁹⁶ חֲמֹר שֶׁל רִחִים⁹⁷, וּבּוֹנִין**
 25 **אָבוֹס לְבִהְמָה. וְסוֹס שֶׁיִּרְכַּב עָלָיו - מִתֵּר לְטֹל**
 26 **צִפְרָנָיו וְלִסְרָקוֹ כִּדִּי לְפִתּוֹת⁹⁸. וְאֵין מְרַבֵּיעִין⁹⁹ בְּהֵמָה**
 27 **בְּמוֹעֵד, אָבֵל¹⁰⁰ מְקִיזִין לָהּ דָּם, וְאֵין מוֹנְעִין מִמֶּנָּה**
 28 **רְפוּאָה. וְכָל מֵאֲכָלוֹת וּמִשְׁקִים שֶׁאֵין מֵאֲכָל בְּרִיאִים**
 29 **אֵלָּא לְרְפוּאָה - מִתֵּר לְאָדָם לְאֲכָלָן וּלְשְׁתוֹתָן**
 30 **בְּמוֹעֵד¹⁰¹.**

(95) מועד קטן, שם. (96) וכן לשים ברזלים על הפרסות ('תוספות'). (97) והוא לצורך המועד, כי הצפרנים מעכבות הליכת החמור. ויש אומרים שצריך לעשות מעשה הדיוט (מגיד-משנה בשם הרמב"ן). (98) שהוא צרכי רכיבה. (99) מועד קטן יב, א. מפני שאפשר לעשותו אחר המועד. (100) מועד קטן, שם. (101) רבינו אלפסי בשם התוספתא פ"ב דמועד קטן. ואף-על-פי שבשבת ויום-טוב אסור שמא יבוא לידי שחיקת סממנים (פ"א מהל' שבת ה"כ). ויש אומרים שבחול המועד מותר אפילו לשחוק הסממנים שהרי הוא לצורך המועד ('פרי מגדים', ועיין 'תוספות' מו"ק י:).

31 **טז. אֵין¹⁰² מְפַנִּין¹⁰³ מִחֲצֵר לְחֲצֵר¹⁰⁴ בְּמוֹעֵד, וְלֹא**
 32 **מִפְּעוּרָה לְנֶאֱה וְלֹא מִנֶּאֱה לְכַעוּרָה¹⁰⁵; אָבֵל מִפְּנֵה**
 33 **הוּא מִבֵּית לְבֵית בְּאוֹתָהּ חֲצֵר. וּמִבֵּיִאֵין פְּלִים שֶׁהֵן**
 34 **לְצִרְף הַמוֹעֵד מִבֵּית הָאֶמֶן, כְּגוֹן כְּרִים וּכְסֻתּוֹת**
 35 **וְצִלּוֹחִיּוֹת; אָבֵל פְּלִים שֶׁאֵין לְצִרְף הַמוֹעֵד, כְּגוֹן**
 36 **מִתְרָשָׁה מִן הַלּוּטִשׁ אוֹ צֶמֶר מִבֵּית הַצִּבְעָה - אֵין**
 37 **מִבֵּיִאֵין¹⁰⁶. וְאֵם אֵין לְאֶמֶן מֵה יֵאֲכָל - נּוֹתֵן לוֹ שְׂכָרוֹ**
 38 **וּמְנִיחֵן אֲצִלּוֹ. וְאֵם אֵינוֹ מֵאֶמֶינוֹ - מְנִיחֵן בְּבֵית**
 39 **הַסְמוּךְ לוֹ. וְאֵם חוֹשֵׁשׁ לָהֶם שְׂמָא יִגְנְבוּ - מְפַנֵּן**
 40 **לְחֲצֵר אַחֲרָת. אָבֵל לֹא יָבִיא לְבֵיתוֹ, אֵלָּא בְּצִנְעָה¹⁰⁷.**

(102) משנה, מועד קטן יג, א. (103) כלים. (104) דרך רשות הרבים. (105) ב'ירושלמי' (סוף פ"ב) מתיר לפנות משל אחרים לחצר שלו אפילו מנאה לכעורה, ששמחה היא לאדם שדר בתוך שלו (הראב"ד, ועיין מגיד-משנה). (106) משום טירחא שלא לצורך (רש"י). וה'מגן אברהם' מפרש משום שיחדשו אותו שתיקנו במועד. (107) ושואל ה'מגן אברהם': אם אין לאומן מה יאכל, למה לא יביאם בפרהסיא, שהרי מותר לתת לו מלאכה לעשות? ובכת"י חסרות שתי תיבות הללו "אלא בצנעא".

41 **יז. אָסוּר¹⁰⁸ לַעֲשׂוֹת מְלָאכָה בְּעֶרְבֵי יָמִים טוֹבִים מִן**
 42 **הַמִּנְחָה וּלְמַעֲלָה¹⁰⁹, כְּמוֹ עֶרְבֵי שְׁבֹתוֹת. וְכָל הַעוֹשֶׂה**

שמזדבל כל השדה. (63) גוי. (64) מוליכין ממקום למקום, מתוך כך הגללים מתנערים מהן והשדה מזדבל. (65) נשכר לכל השבוע, ולא לאותו היום בלבד. (66) שבע שנים. (67) מכיון שהוא בהבלעה. (68) פסחים נה, ב. (69) ואין מוציאין אותו. (70) שנתרבה הזבל בחצר.

1 **יב. הַמְשֻׁוּה⁷¹ פְּנֵי הַקֶּרֶקֶע: אִם מִתְּפֹנִן לְתֵקֵן מְקוֹם,**
 2 **שִׁיעָמִיד בּוֹ כְּרִי שֶׁל תְּבוּאָה⁷² אוֹ שִׁידוּשׁ בּוֹ⁷³ -**
 3 **מִתֵּר; וְאִם נִתְּפֹנִן לְעִבּוּדַת הָאָרֶץ - אָסוּר. וְכֵן**
 4 **הַמְלָקֵט עֲצִים מִתּוֹךְ שְׂדֵהוּ: אִם לְצִרְף עֲצִים⁷⁴ -**
 5 **מִתֵּר; וְאִם לְתֵקֵן הַקֶּרֶקֶע - אָסוּר. וְכֵן הַפּוֹתֵק⁷⁵ מִים**
 6 **לְגִנָּה, אִם נִתְּפֹנִן שִׁיעָמִיד הַדְּגָיִם⁷⁶ - מִתֵּר; וְאִם**
 7 **לְהַשְׁקוֹת הָאָרֶץ - אָסוּר. וְכֵן הַקּוֹצֵץ חֲרִיטוֹת מִן**
 8 **הַדֶּקֶל: אִם נִתְּפֹנִן לְהַאֲכִיל לְבִהְמָה⁷⁷ - מִתֵּר; וְאִם**
 9 **נִתְּפֹנִן לְעִבּוּדַת הָאֵילָן - אָסוּר. וּמִמַּעֲשֵׂיו יִפְרֹא זֶה**
 10 **דְּכָר הוּא מִתְּפֹנִן.**

(71) מועד קטן י, ב. (72) כגון שמשווה את כל השדה (או"ח סי' תקלז). (73) ראה למעלה פ"ז ה"ו, שמותר לרוש במועד לצורך המועד. וכמו כן מותר להשוות פני הקרקע שידוש בו תבואה לצורך המועד. (74) כגון שנוטל הגדולים ומניח הקטנים (או"ח שם). (75) פותח. (76) כגון שפותח למעלה מקום שיכנסו המים, ולמטה מקום שיצאו המים (או"ח שם). (77) כגון שקוצץ כולן מצד אחד (או"ח שם). ובכת"י הגירסא: "לבהמתו".

11 **יג. תַּנּוּר⁷⁸ וְכִירִים, שֶׁאִפְשָׁר שִׁיעִיבְשׁוּ וְיֵאָפֶה בֵּהֵן**
 12 **בְּמוֹעֵד - עוֹשִׂין; וְאִם לֹא - אֵין עוֹשִׂין אוֹתָן⁷⁹. וְכֵן**
 13 **כֶּף וּבֵין כֶּף⁸⁰ - בּוֹנִין⁸¹ עַל חֲרֵשׁ שֶׁל תַּנּוּר וְעַל**
 14 **הַכִּירָה הַטְּפִלָּה שְׁלֵהֵן. וּמִסְרָגִין⁸² אֶת הַמְּטוֹת,**
 15 **וְנוֹקְרִין⁸³ אֶת הַרְחִים, וּפּוֹתְחִין לָהֶן עֵינֵין⁸⁴,**
 16 **וּמַעֲמִידִין⁸⁵ אוֹתָן, וּבּוֹנִין אֶמֶת הַמַּיִם⁸⁶ שֶׁל רִחִים⁸⁷.**

(78) מועד קטן יא, א. (79) ואם צריך לתנור לחמם מפני הקור - מותר, שהכל חולים אצל צינה. וכן אם נשבר החלון וסובל מחמת הקור - מותר לתקן אותו ('משנה ברורה' סי' תקמ). (80) בין אם יתייבשו ובין אם לא יתייבשו, לפי שאפשר לאפות עליהם אף אם לא נתייבשה הטפילה ('משנה ברורה'). (81) הטפילה, כלומר מתקנים את הטיח שעל התנור. (82) אורגים (משנה, מועד קטן ח:). כתנא-קמא. ובטעם ההיתר, יש אומרים מפני שהוא לצורך המועד (רבינו ידידיה ב'שיטה' על מועד קטן) ומסרגין הוא מעשה הדיוט (רבינו ירוחם). ויש אומרים מפני שהוא דבר האבד (רא"ש) ואין צריך שינוי. (83) מנקין (מועד קטן י:). (84) חור. (85) מתקנים אותם על עמדם. (86) שמגלגלים את הריחיים. (87) כל ארבעת הדברים הללו הם לצורך אוכל נפש, ולכן נעשים כדרכם בלי שינוי (מגיד-משנה).

17 **יד. זוֹפְתִין⁸⁸ אֶת הַחֲבִית, כִּדִּי שֶׁלֹא יִפְסַד הַיַּיִן⁸⁹.**
 18 **וְזוֹפְתִין אֶת הַבִּקְבוּק, מִפְּנֵי שֶׁאֵין בּוֹ טַרְחָה⁹⁰. וְסוֹתְמִין**
 19 **פִּי הַחֲבִית שֶׁל שְׂכָר, כִּדִּי שֶׁלֹא תִפְסַד. וּמִחְפִּין⁹¹ אֶת**
 20 **הַקְּצִיעוֹת⁹² בְּקֶשׁ, כִּדִּי שֶׁלֹא יֵאָבְדוּ. וּמְרַכְכִין⁹³ אֶת**

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קכא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- כ. ההולך¹²⁰ ממקום שעושין למקום שאין עושין - 23
לא יעשה בשוב¹²¹, מפני המחלוקת; אבל עושה הוא 24
במדבר. וההולך ממקום שאין עושין למקום 25
שעושין - לא יעשה. נותניו עליו חמרי מקום שיצא 26
משם, וחמרי מקום שהלך לשם. ואף-על-פי-כן לא 27
יתראה בפניהם שהוא בטל מפני האסור¹²². לעולם 28
אל ישנה אדם¹²³, מפני המחלוקת. וכן¹²⁴ מי שדעתו 29
לחזור למקומו - נוהג כאנשי מקומו, בין להקל בין 30
להחמיר. והוא, שלא יתראה בפני אנשי המקום 31
שהוא בו, מפני המחלוקת. 32

(120) משנה, פסחים נ, א. (121) או בתוך התחום של אותו הישוב ('מגן אברהם'). (122) ואז אין מחלוקת - שיאמרו שאין לו מלאכה לעשות (גמרא). (123) ממנהג המקום. (124) צריך לומר "וכן כל מי", כלומר שלא דוקא בענין זה של ערב פסח, אלא בכל מנהג ומנהג הדין כן ('משנה ברורה' סי' תסח ס"ק כב).

- כא. מוליכין¹²⁵ ומביאין פלים מבית האמן בארבעה 33
עשר אחר חצות, אף-על-פי שאין לערף המועד. 34
וגורפין¹²⁶ זבל מתחת רגלי בהמה, ומוציאים אותו 35
לאשפה. ומושיבין¹²⁷ שובכין לתרגולים. תרגולת 36
שישבה על הביצים שלשה ימים¹²⁸ או יתר, ומתה 37
- מושיבין אחרת תחתיה בארבעה עשר, כדי שלא 38
יפסדו הביצים. ובמועד¹²⁹ אין מושיבין¹³⁰. אבל אם 39
ברחה במועד מעל הביצים - מחזירין אותה 40
למקומה. 41

(125) משנה, פסחים נה, ב. (126) מוציאים אותו במגרפה. (127) לתקן מקום שיעמדו התרגולים והתרגולות, אבל לתת ביצים תחתן - אסור ולא כרש"י (מגיד-משנה). (128) וכבר נפסדו הביצים מאכילה ואינן ראויות אלא לדגירה. (129) בחול-המועד. (130) תרגולת אחרת תחתיה, מפני שספק הוא אם תשב על ביצים שכבר הוחמו תחת תרגולת אחרת, ובערב פסח שאינו חמור כחול-המועד - הקילו בספק זה (מגיד-משנה).

סליקו להו הלכות שביתת יום טוב

הלכות חמץ ומצה

יש בכללן שמונה מצות. שלש מצות עשה, וחמש 7
מצות לא תעשה. וזהו פירושן: (א) שלא לאכל 8
חמץ² ביום ארבעה-עשר מחצות היום ולמעלה. (ב) 9
להשבית שאור ביום ארבעה-עשר. (ג) שלא לאכל 10
חמץ כל שבועה. (ד) שלא לאכל תערובת חמץ כל 11
שבועה. (ה) שלא יראה חמץ כל שבועה. (ו) שלא 12
ימצא חמץ כל שבועה³. (ז) לאכל מצה בלילי 13
הפסח. (ח) לספר ביציאת מצרים באותו הלילה. 14
ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

- מלאכה בהן - אינו רואה סימן ברכה לעולם. 1
וגורפין בו ומבטלין אותו בעל פרו, אבל אין מכין 2
אותו מפת מרדות, ואין צריך לומר שאין מנדין 3
אותו¹¹⁰. חוץ מערב הפסח אחר חצות, שהעושה בו 4
מלאכה אחר חצות - מנדין אותו, ואין צריך לומר 5
שמכין אותו מפת מרדות, אם לא נדחה. לפי שיום 6
ארבעה עשר בניסן אינו בשאר ערבי ימים טובים, 7
מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן¹¹¹. 8

(108) פסחים ג, ב. (109) מנחה קטנה, שהיא שעתיים וחצי לפני סוף היום. (110) שהרי נידוי חמור ממכת מרדות (פסחים נב, ולמעלה פ"א הכ"ב). (111) ש"אינו בדין שתהא עסוק במלאכה וקרבן קרב" ('ירושלמי' פסחים פ"ד ה"א). וכיון שנאסר אז, בזמן המקדש - אסור לעולם ('תוספות' פסחים נ, ד"ה מקום).

- יח. לפיכך¹¹² יום ארבעה עשר בניסן אסור בעשיית 9
מלאכה מדברי סופרים כמו חלו של מועד¹¹³. והוא 10
קל מחלו של מועד¹¹⁴, ואינו אסור אלא מחצית היום 11
ולמעלה, שהוא זמן השחיטה; אבל מהנין החממה¹¹⁵ 12
עד חצי היום - תלוי במנהג: מקום שנהגו לעשות 13
- עושין, מקום שנהגו שלא לעשות - אין עושין¹¹⁶. 14

(112) פסחים נ, א. (113) מועד קטן יג, א. (114) ראה להלן הכ"א. (115) אבל לפני הנץ החמה מותר במלאכה ואין בזה שום מנהג, כרבי יהודה (פסחים ב:) וכבית הלל (פסחים נה.). (116) [במנהג זה של מניעה ממלאכה לפני חצות היום, אין הטעם משום קרבן פסח, שהרי אינו קרב אלא לאחר חצות (ועיין 'תוספות' פסחים נ, ד"ה מקום). ומצאנו בבבלי (מועד קטן יג). שטעם "המנהג הוא: "משום צורך יום-טוב" כדי להכין צרכי יום-טוב או שיתעסק בצרכי פסחו בזמן בית המקדש או בזמן הזה בצרכי מצה ומרור והכשר כליו וביעור חמץ" (ריטב"א שם). וכן פירש"י (פסחים נ. במשנה). ולפי זה, אין שום מחלוקת בין רש"י והרמב"ם, שהרמב"ם כתב טעמו של ה'ירושלמי' לאחר חצות היום, ורש"י כתב טעמו של ה'בבלי' לקודם חצות היום, וה'מגיד משנה' עשאהם כחלוקים, ודבריו צ"ע].

- יט. ואפלו במקום שנהגו לעשות - לא יתחיל¹¹⁷ 15
בתחלה לעשות מלאכה בארבעה עשר, אף-על-פי 16
שהוא יכול לגמרה קדם חצות; אלא שלש¹¹⁸ 17
אמניות בלבד הן, שמתחילין בהם במקום שנהגו 18
לעשות¹¹⁹, ועושין עד חצות, ואילו הן: החיטין 19
והספרין והכובסין. אבל שאר אמניות - אם התחיל 20
בהן קדם ארבעה עשר, הוא שיגמר עד חצות; שאין 21
העם צריכין לשאר אמניות צרף הרבה. 22

(117) משנה, פסחים נה, א. (118) מפני שהעם צריכים להם הרבה. (119) והראב"ד מפרש המשנה הנ"ל של "שלש אומניות", במקום שנהגו שלא לעשות מלאכה. ועיין 'מגיד משנה'.

קכב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

חצות, אינו עובר על כל יראה וכל ימצא (ראה להלן הערה יח, ופ"ג ה"ח, ובמגיד-משנה).

פרק ראשון

(4) כלל בו רבינו איסור החמץ, מהותו וענין אכילתו, וקיומו, וזמניו, ותערובתו, ומה שהוא ממנו בכרת, ומה שהוא בלאו, ומה שהוא מדבריהם.

- א. כל האוכל⁵ בפי⁶ חמץ בפסח מתחלת ליל⁷ חמשה-עשר⁸ עד סוף יום אחד ועשרים בניסן⁹ במזיד¹⁰ - חייב כרת¹¹, שנאמר: "כי כל-אכל חמץ ונקרתה"¹²; בשוגג¹³ - חייב קרפן חטאת קבועה¹⁴. אחד¹⁵ האוכל ואחד הממחה¹⁶ ושותה¹⁷.

(5) גם הנשים הפטורות ממצות-עשה שהזמן גרמא - שהיא מזמן לזמן ואינה תדירה - חייבות בזו, כי בכל מצוות לא-תעשה שבתורה, אחד אנשים ואחד נשים חייבים (משנה, קידושין כט.). (6) 30 גרסא. (7) ואילו על איסור אכילת חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה, אין עונש כרת אלא מלקות (ראה להלן הלכה ח.). (8) שידע שאסור לאכול חמץ בפסח ושחייבים עליו כרת (ראה בפ"ב מהל' שגגות ה"ב). (9) משנה, כריתות ב, א. (10) ומסיים שם הפסוק: "מיום הראשון עד יום השביעי", כלומר מיום ט"ו בניסן עד יום כ"א בו. (11) בניגוד למקרים שחייבה התורה קרבן עולה ויורד, הוא קרבן שאינו קבוע, אלא אם היה עשיר מביא חטאת בהמה, ואם היה עני מביא עוף, ואם היה דל מביא עשירית האיפה. ואילו חטאת קבועה היא הבאה מן הבהמה בלבד (רמב"ם הל' שגגות פ"א ה"ד). (12) תוספתא פסחים פ"א ה"י. (13) ממס אותו על ידי היתוך ועושהו נוזל. (14) חולין קכ, א: "אכילה כתיבא ביה, והאי לאו אכילה הוא? אמר ריש לקיש: אמר קרא (שמות יב טו): "נפש" - לרבות השותה", נפש משמע כל דבר המיישב דעתו של אדם, וממילא גם שותה בכלל.

- ב. החמץ¹⁵ בפסח¹⁶ אסור בהנחה, שנאמר: "לא יאכל¹⁷ חמץ" - לא יהא בו התר אכילה. והמניח¹⁸ חמץ ברשותו בפסח¹⁹, אף-על-פי שלא אכלו²⁰, עובר בשני לאוין²¹, שנאמר: "לא יראה לך שאר בכל גבלך", ונאמר: "שאר לא ימצא בבתיכם". ואסור²² החמץ ואסור השאר שבו מחמיצין אחד הוא²³.

(15) משנה, פסחים כא, א. (16) וכן בערב פסח מחצות היום ולמעלה, שכתוב בו "לא תאכל עליו חמץ" (להלן ה"ח), וכל מקום שנאמר "אכילה" - גם איסור הנאה בכלל (פ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, ועיין כסף-משנה). (17) "מדקרינא גאכל (בצירי), משמע לא יהא בו היתר המביא לידי שום אכילה, וסתם הנאות לידי אכילה הן באות, שלוקח בדמים דבר מאכל" (רש"י). וראה בפ"ח מהל' מאכלות אסורות הט"ו, שאפילו אם נאמר "לא תאכלו" - איסורי הנאה בכלל. (18) משאיר. (19) אבל בערב פסח מחצות היום ומעלה עד כניסת הפסח, אינו עובר על הלאו של "כל יראה וכל ימצא", אלא מוטלת עליו המצוה של השבתת החמץ (וראה למעלה הערה ג, ולהלן

~ נקודות משיחות קודש ~

בספרו של הרמב"ם שנכתב בתכלית הדיוק, גם סדר ההלכות נכתב בכוונת מכוון, שהרי ידוע מאמר השל"ה שגם סדר וקדימה בתורה הוא בדיוק. ומכאן, שישנו גם קשר בין סיום הלכות שביתת יו"ט להלכות חמץ ומצה. באופן כללי הקדים הרמב"ם הלכות יו"ט הנוגעות לכל ה"מים טובים" בשווה ואח"כ כתב ההלכות הפרטיות הנוגעות לכל יו"ט בפני עצמו, הלכות חמץ ומצה, ראש השנה, שופר, סוכה ולולב. אבל מלבד הקשר הכללי יש ביניהם גם קשר פרטי, כי בסיום הלכות יו"ט כתב "אסור לעשות מלאכה בערבי ימים טובים מן המנחה ולמעלה" וממשיך לבאר החומר המיוחד ב"בערב פסח אחר חצות.. לפי שיום ארבעה עשר בניסן אינו כשאר ערבי ימים טובים מפני שיש בו חגיגה ושחיטת קרבן" ובהלכות שאח"ז ממשיך לבאר דינים הנוגעים ליום ארבעה עשר בניסן, ובהמשך לזה בהתחלת הלכות חמץ ומצה "שלא לאכול חמץ ביום ארבעה עשר מחצות היום ולמעלה".

(על פי יין מלכות ספר זמנים טימן כב)

~ נקודות משיחות קודש ~

בין הדינים המבוארים בסוף הלכות יו"ט נכתב "מקום שנהגו לעשות עושין, מקום שנהגו שלא לעשות אין עושין". ובהמשך לכך הובאה ההלכה שיהודי ההולך ממקום אחד למקום אחר, צריך לנהוג כמנהג המקום, ויזהר שלא לעורר מחלוקת אלא יעשה מנהגו בצנעא ו"לא יתראה בפני אנשי המקום שהוא בו...".

ובעבודת האדם: התורה מצוה ליהודי לעמוד בתוקף ובגאון על כל ענייני היהדות תוך ידיעה ש"אתה בחרתנו מכל העמים" "ורוממתנו מכל הלשונות" ולכן אינו מתפעל כלל מצורת ההנהגה של אומות העולם אשר מסביבו, וענין זה בא לידי ביטוי החול ובענייני המסחר בהם נשאר היהודי בתוקף בתכלית הזהירות מגניבה השגת גבול וכו'. ומכל הנ"ל קונה לעצמו רגש של עליונות ורוממות ביחס למציאותו.

זהו גם הקשר שבין יו"ט וחמץ ומצה, כי יום-טוב הוא זמן רוממות "אתה בחרתנו" "ורוממתנו מכל הלשונות" ומיד אח"כ הלכות "חמץ ומצה" להדגיש את הצורך בזהירות מיוחדת שלא לבוא בזה לידי תנועה של גאווה ח"ו ולהתרחק ממנה עד הקצה הכי אחרון.

(על פי יין מלכות ספר זמנים טימן כב)

(1) כולל גם איסור הנאה, שאף היא בכלל אכילה, כמבואר להלן (הלכה ב.). (2) חמשת מיני דגן שהם: חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון, כשמתערבים במים באים לידי חימוץ (להלן פ"ה ה"א). (3) אבל בערב פסח אחר

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שלישי י"ד מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קכג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ה. חֲמֵץ שֶׁנִּתְעַרַּב בְּדָבָר אַחֵר תּוֹף הַפֶּסַח³⁴ - בֵּין
בְּמִינוֹ, בֵּין שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הֲרִי זֶה אוֹסֵר בְּכָל־שֶׁהוּא³⁵.
וְחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אֶף־עַל־פִּי
שֶׁהוּא אוֹסֵר בִּהְנִיחַ, אִם נִתְעַרַּב³⁶ - בֵּין בְּמִינוֹ, בֵּין
שְׁלֹא בְּמִינוֹ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְאֹכְלוֹ אַחֵר הַפֶּסַח³⁷.
שְׁלֹא קָנְסוּ וְאָסְרוּ אֶלָּא בְּחֲמֵץ עֲצֻמוֹ³⁸, אֲבָל הַתְּעַרְבָת
מִתֵּר בְּאֹכִילָה לְאַחֵר הַפֶּסַח.

(34) דוקא תוך הפסח, אבל בערב פסח אחר חצות היום -
אינו אוסר אלא במינו בלבד, כדלהלן הערה הבאה.
(35) במשנהו. והטעם בזה מפני שהוא "דבר שיש לו
מיתרין", שאין התערובות אסורה לעולם, שהרי לאחר הפסח
תהיה כל התערובות מותרת, לפיכך אוסר בכל שהוא בין
במינו בין שלא במינו. ואף־על־פי שכל דבר שיש לו מיתרין
שנתערב בשאינו מינו, בטל בששים - חמץ שאמרה בו
התורה "כל מחמצת לא תאכלו" החמירו בו (רמב"ם פט"ו
מהל' מאכלות אסורות ה"ט"ב). ודוקא תוך הפסח, שאז
נאמר פסוק זה "כל מחמצת לא תאכלו" - אוסר בין במינו
ובין שלא במינו, אבל בערב הפסח אחרי חצות היום - אינו
אוסר אלא במינו בלבד (כסף־משנה). (36) אפילו בתוך
הפסח ('מעשה רוקח'). (37) אבל בתוך הפסח חייב לבער
את הכל, מפני החמץ שנתערב בתוכו ('מעשה רוקח').
(38) שנשאר לאחר הפסח.

ו. אִין³⁹ חֲיִבִּין פֶּרֶת אֶלָּא עַל אֲכִילַת עֲצֻמוֹ שֶׁל חֲמֵץ,
אֲבָל עֲרוֹב חֲמֵץ, כְּגוֹן פּוֹתַח הַבִּבְלִי וְשֹׁכֵר הַמְּדִי וְכָל
הַדּוּמָה לָהֶן מִדְּבָרִים שֶׁהֲחֲמֵץ מְעַרְבֵּן בָּהֶן - אִם אֲכָלָן
בַּפֶּסַח, לֹקֵה וְאִין בּוֹ פֶּרֶת⁴⁰, שֶׁנֶּאֱמַר: "כָּל מִחְמָצָת
לֹא תֹאכְלוּ". בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים? בְּשֹׂאֵל בְּזִית
חֲמֵץ בַּתּוֹף הַתְּעַרְבָת בְּכָדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים⁴¹,
הוּא שְׁלֹקָה מִן הַתּוֹרָה; אֲבָל אִם אִין בַּתְּעַרְבָת בְּזִית
בְּכָדִי אֲכִילַת שְׁלֹשׁ בִּיצִים - אֶף־עַל־פִּי שֶׁאִסּוּר⁴² לוֹ
לְאֹכַל, אִם אֲבָל אִין לֹקֵה⁴³, אֶלָּא מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת
מִרְדּוֹת⁴⁴.

(39) משנה, פסחים מב, א. (40) "על חמץ דגן גמור - ענוש
כרת, על עירובו - בלאו, דברי רבי אליעזר. וחכמים אומרים
- על עירובו, בלא כלום" (פסחים מג.). וכתב רבינו יצחק
אלפסי שם: "אף־על־גב דאמרו רבנן עירובו בלא כלום,
מילקא הוא דלא לקי, אבל איסורא איכא (מלקות אין כאן,
אבל איסור דרבנן יש כאן) והני מילי היכא דליכא כזית
(שאיין כזית) בכדי אכילת פרס (=אכילת שלש ביצים) -
אבל היכא דאיכא כזית (שיש כזית) בכדי אכילת פרס -
אפילו לרבנן לוקה". ומקור הדברים שבתערובת שיש בכזית
בכדי אכילת פרס אינו חייב כרת אלא מלקות בלבד, הוא
במכילתא דרשב"י (שמות יב, כ) והובאה בדברי רבינו
ב'ספר המצוות' (לא־תעשה קצח): "כל מחמצת לא תאכלו,
לרבות כותח הבבלי ושכר המדי וחומץ האדומי וזיתום
המצרי. יכול יהא חייבין עליהן (כרת), תלמוד־לומר חמץ,
מה חמץ מיוחד שהוא מין גמור (=בלי תערובת) - יצאו
אלו שאינן מין גמור. למה באו? ליתן עליהן לא־תעשה

פ"ג ה"ח, ובמגיד־משנה). (20) פסחים ה, ב. (21) ולמה
לא יעבור על שלשה לאוין, שהרי כתוב גם (שמות יג, ז):
"ולא יראה לך חמץ?" (כסף־משנה) - כבר כתב הרמב"ם
ב'ספר המצוות' (שורש התשיעי) כי כל "לאו" שלא בא
לתוספת ענין ולחדש איזה דבר נוסף בדבר זה, אינו נחשב
ל"לאו" יתירא, שלא בא אלא לחזק אותו הלאו בעצמו ולא
להוסיף עליו "לאו" נוסף (הגרי"ב). (22) משנה, ביצה ב,
א. (23) כתב הראב"ד שזע"פ שלענין שיעוריהם שוים הם
- יש הבדל ביניהם, שהרי חמץ שנפסל מאכילת כלב - אינו
זקוק לבערו, ושאר שנפסל מאכילת כלב - חייב לבערו,
שכך שנינו בתוספתא (ביצה פ"א): "איזהו שאור? המחמץ
את אחרים. חמץ? שנתחמץ מידי אחרים, מאימתי קרוי
שאור? משיפסל מלאכול לכלב" (ועיין במגיד־משנה וכסף־
משנה).

ג. אִין²⁴ לֹקֵה²⁵ מִשּׁוּם 'לֹא יִרְאֶה' וְ'לֹא יִמָּצֵא'
אֶל־אִם־כֵּן קָנָה חֲמֵץ בַּפֶּסַח²⁶ או חֲמָצוֹ, כְּדִי
שִׁיעֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה. אֲבָל אִם הָיָה לוֹ חֲמֵץ קֹדֶם
הַפֶּסַח, וְכָא הַפֶּסַח וְלֹא בָעֵרוֹ, אֶלָּא הִנִּיחוֹ²⁷ בְּרִשּׁוֹתוֹ
- אֶף־עַל־פִּי שֶׁעָבַר עַל שְׁנֵי לְאוֹיִן, אִין לֹקֵה מִן
הַתּוֹרָה, מִפְּנֵי שְׁלֹשׁ עֲשֶׂה בּוֹ מַעֲשֶׂה²⁸, וּמִכֵּין אוֹתוֹ
מִפֶּת מִרְדּוֹת²⁹.

(24) תוספתא, מכות פ"ד ה"ה. (25) מלקות ארבעים.
(26) מן הגוי. ואף־על־פי שהחמץ בפסח אסור בהנאה, וכל
דבר שאסור בהנאה אינו בר קנין - כל זמן שהוא ביד גוי
הוא ראוי להיות מותר בהנאה אחר הפסח כדין חמץ של
גוי, ולכן חלה עליו המכירה (ר"ן בפ"ג דע"ז).
(27) השאירו. (28) וכלל הוא בכמה מקומות, שאין חייבים
מלקות על לאו שאין בו מעשה. ואף שיש כאן "עשה" של
תשבייתו שאור מבתיכם, והרי הוא לאו הניתק לעשה, ואין
לוקין עליו גם בשעה מעשה (משנה־למלך)? יש לומר,
שכיון שמצוות־עשה של תשבייתו היא בערב פסח, והלאו
של כל יראה ובל ימצא הוא בתוך הפסח, הרי הוא "לאו
שקדמו עשה", שאינו בגדר לאו הניתק לעשה, ולוקים עליו
(סדר המשנה). (29) עונש מדרבנן על מרדו שעבר על
איסור תורה.

ד. חֲמֵץ³⁰ שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, אוֹסֵר בִּהְנִיחַ לְעוֹלָם³¹.
וְדָבָר זֶה קָנְסוּ הוּא מִדְּבָרֵי סוּפְרִים³², מִפְּנֵי שֶׁעָבַר עַל
יִבֹל יִרְאֶה' ו'יִבֹל יִמָּצֵא', אֲסוּרוֹהוּ אֶפְלוּ הִנִּיחוֹ בְּשִׁנְיָתוֹ
אוֹ בְּאִסּוֹ³³, כְּדִי שְׁלֹא יִנָּח אֲדָם חֲמֵץ בְּרִשּׁוֹתוֹ בַּפֶּסַח
כְּדִי שִׁיִּהְיֶה בּוֹ אַחֵר הַפֶּסַח.

(30) משנה, פסחים כח, א. (31) [כמו חמץ בפסח, שגם אם
שרפו - אפרו אסור (להלן פ"ג ה"א), כן קנסו בחמץ שעבר
עליו הפסח שיהיה אסור בהנאה גם לאחר שריפתו].
(32) כרבי שמעון שם. אבל לרבי יהודה - איסורו מן התורה.
(33) שהיה אנוס ולא יכול לבערו, וגם לא לבטלו שהרי אינו
ברשותו. והמקור לדברי רבינו הוא ממה שאמרו (בבא־קמא
צו:): "גזול חמץ ועבר עליו הפסח, אומר לו: הרי שלך
לפניך", הרי שאסור בהנאה ואף־על־פי שעבר עליו הפסח
באונס (חידושי הרמב"ן לפסחים לא: ועיין מגיד־משנה).

קכד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 חֲמִישִׁית לְשָׁשִׁית⁵⁸. וְאֵינוֹ אֲסוּר בְּהִנֵּה בְּשָׁעָה
20 חֲמִישִׁית. לְפִיכָךְ תוֹלִין⁵⁹ בָּהּ תְּרוּמָה וְלֶחֶם-תּוֹרָה⁶⁰
21 וְכִיּוֹצֵא בָּהֶן מִחֻמֵּץ שֶׁהוּא קָדָשׁ - לֹא אוֹכְלִין⁶¹ וְלֹא
22 שׂוֹרְפִין⁶² עַד שֶׁתִּגְיַע שְׁעָה שְׁשִׁית, וְשׂוֹרְפִין הַכֹּל⁶³.

54 משנה, פסחים יא, ב. 55 שלא יטעה בשעות, ויבוא
לאכול בזמן שאסור מן התורה. 56 פסחים יב, ב.
57 שיש ערפל, אין חמה זורחת, ואי אפשר לבדוק בחמה
(רש"י), ויש לטעות יותר. 58 בגמרא שם כתוב שביום
המעונן יכול לטעות בין חמישית לשביעית, ושאלו את
הרמב"ם למה הוא כותב כאן: "בין חמישית לששית"?
והשיב: "מה שנזכר בהלכות בין חמישית לשביעית הוא
האמת, והוא מאמר התלמוד כפי מה שהקשה שם, וזכרתי
אני דבר המצוי יותר, הנופל לרוב והוא חילוף שעה בשעה
אחריה, בהיות שכוונתי בכל החיבור הזה להקריב הדין
אל השכל או אל דרך הרוב" (הוצ' פריימן סי' עו, ועיין
בכסף-משנה). 59 ביטוי לגבי תרומה וקדשים על המצב
שבו לא אוכלים ולא שורפים אותם, כדבר התלוי, שאינו
לא בשמים ולא בארץ (תפארת ישראל). 60 שישארו,
ואי אפשר לאוכלן. 61 שאסור לאכול חמץ מדרבנן.
62 שהרי מן התורה עוד ראויים לאכילה, ואסור לשרוף
קדשים ותרומה כל זמן שמותרים באכילה. 63 גם חולין
וגם תרומה וקדשים שהם חמץ.

23 י. הָא לְמַדְתָּ, שֶׁמֶתָר לְאָכֹל חֻמֵּץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר
24 עַד סוֹף שָׁעָה רִבְעִית⁶⁴; וְאֵין אוֹכְלִין בְּשָׁעָה
25 חֲמִישִׁית, אֲבָל נִהְיִין בְּיוֹם⁶⁵; וְהָאוֹכֵל⁶⁶ בְּשָׁעָה שְׁשִׁית⁶⁷,
26 מִכֵּין אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת⁶⁸; וְהָאוֹכֵל מִתְחַלֵּת שְׁעָה
27 שְׁבִיעִית, לֹקֵה.

64 שהוא שליש היום. 65 לתת לפני בהמות ועופות
ולמכור לנכרי. 66 או נהנה (לחם-משנה). ועיין עוד
במשנה-למלך פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח (ד"ה וראיתי
לה"ה). 67 אבל האוכל בשעה חמישית, אין מכים אותו
מכת מרדות, שכיון שלא נאסר אז אלא באכילה ולא בהנאה
- לא החמירו בו גם לענין מכת מרדות (לחם-משנה).
68 כדין המורד נגד חכמים ועובר על איסור דרבנן.

יום רביעי ט"ו מרחשון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שֵׁנִי

1 נתבאר בו מצות השבתתו, מה שהוא מן התורה, ומה
שהוא מדברי סופרים. ואיכות המקומות הצריכין בדיקה,
והספיקות הבאין בענין הבדיקה מזמן חיובה לכל,
ולייחודים, כמו המפרש [ב]ים והיוצא בשיירא.

28 א. מִצְוַת² עֲשֵׂה מִן הַתּוֹרָה לְהִשְׁבִּית³ הַחֻמֵּץ קֹדֶם⁴
29 זְמַן אֲסוּר אֲכִילָתוֹ, שְׁנֵאמַר: "בְּיוֹם הָרֵאשׁוֹן תִּשְׁבִּיתוּ
30 שָׂאֵר מִבְּחִיכֵם". וּמִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵ לְמַדוּ, שֶׁהָרֵאשׁוֹן
31 זֶה הוּא יוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר. רְאִיָּה לְדָבָר זֶה - מֵה
32 שִׁפְתוֹב בַּתּוֹרָה: "לֹא תִשָּׁחַט עַל חֻמֵּץ דָּם זִבְחִי" -
33 פְּלוּמָר, לֹא תִשָּׁחַט הַפֶּסַח וְעֵדִין הַחֻמֵּץ קִיָּם.
34 וְשִׁחִיתָ הַפֶּסַח הוּא יוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר אַחֵר חֲצוֹת⁷.

(=ללקות עליו). (וראה במגיד-משנה וכסף-משנה ובספר
של הגר"מ כשר "הרמב"ם ומכילתא דרשב"י" עמ' נד).
41 משנה, כריתות יב, ב. וזהו הנקרא בגמרא ובפוסקים
"בכדי אכילת פרס". ולדעת רש"י שיעורו בכדי אכילת
ארבע ביצים. 42 שהרי חמץ בפסח אינו בטל. 43 כי
יותר מכדי אכילת פרס, אינו מצטרף. 44 מדרבנן. ככל
אוכל פחות מכשיעור (להלן הלכה ז).

1 ז. הָאוֹכֵל מִן הַחֻמֵּץ עֲצוּמוֹ⁴⁵ בַּפֶּסַח כָּל-שָׁהוּא, הָרִי
2 זֶה אֲסוּר מִן הַתּוֹרָה, שְׁנֵאמַר: "לֹא יֹאכְל⁴⁶". וְאֶף-
3 עַל-פִּיכָן אֵינוֹ חֵיב פָּרַת אוֹ קָרְפָן, אֲלָא עַל פְּשַׁעוֹר
4 שֶׁהוּא פְּזִית. וְהָאוֹכֵל פָּחוֹת מִפְּזִית בְּמִזִּיד, מִכֵּין
5 אוֹתוֹ מִפֶּת מִרְדוֹת.

45 שאם נתערב בהיתר - מבואר למעלה בהלכה ו'.
46 ומזה למדנו (למעלה ה"ב) שחמץ אסור בהנאה, אם כן
כשאכל כל שהוא הרי נהנה מן האיסור, ועבר על איסור
תורה ('צפנת פענח').

6 ח. אֲסוּר⁴⁷ לְאָכֹל חֻמֵּץ בְּיוֹם אַרְבָּעָה-עָשָׂר מִחֲצוֹת
7 הַיּוֹם וְלִמְעֻלָּה, שֶׁהוּא מִתְחַלֵּת שְׁעָה שְׁבִיעִית בְּיוֹם.
8 וְכֹל הָאוֹכֵל⁴⁸ בְּזְמַן הַזֶּה⁴⁹, לֹקֵה מִן הַתּוֹרָה⁵⁰,
9 שְׁנֵאמַר: "לֹא תֹאכֹל עָלָיו חֻמֵּץ" - פְּלוּמָר, עַל קָרְפָן
10 הַפֶּסַח. כֶּף לְמִדּוֹ⁵¹ מִפִּי הַשְּׂמוּעָה⁵² בְּפִרוּשׁ דְּבָר זֶה:
11 לֹא תֹאכֹל חֻמֵּץ מִשְׁעָה שְׂרָאוּיָה לְשִׁחִיתָ הַפֶּסַח,
12 שֶׁהוּא בֵּין הָעֲרִפִּים וְהוּא חֲצִי הַיּוֹם⁵³.

47 פסחים ד, ב: "דכולי עלמא מיהא, חמץ משש שעות
ולמעלה - אסור". ובנוסחאות מדוייקות שנקראו לפני זקני
התלמוד, כתוב: "דכולי עלמא מיהא חמץ משש שעות
ולעלמא דאורייתא" ('ספר המצוות' מצות לא-תעשה קצט).
48 אבל הנהנה, כגון שמכר לגוי, אינו לוקה (משנה-למלך
פ"ה מהל' יסודי התורה ה"ח). 49 בכת"ה הגירסא: "אחר
זמן זה", וכ"ה בלחם משנה. 50 פסחים כח, ב: "וימנין
לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא עובר בלא-תעשה?
שנאמר: "לא תאכל עליו חמץ", דברי רבי יהודה". ולא
כרבי שמעון שם שאמר שבערב הפסח אינו עובר עליו
בלאו. וראה למעלה הלכה ד' שבענין אחר הפסח פסק רבינו
כרבי שמעון ולא כרבי יהודה (ועיין ראב"ד ומגיד-משנה).
51 פסחים ה, א. 52 הקבלה. 53 ואף שקודם הפסח
צריכים להקריב את קרבן התמיד, ותמיד ששחט לפני
חצות פסול, אם כן בעל כרחו זמן שחיטת הפסח הוא לא
בחצות אלא שעה אחרי חצות אחרי שחיטת התמיד?
מכל-מקום כיון שבדיעבד אם שחט הפסח קודם לתמיד
כשר, אם כן מחצות היום ואילך נחשב זמן שחיטת הפסח
(תוספות' שם ד"ה לא תשחט).

13 ט. וְאֲסוּרוֹ⁵⁴ חֲכָמִים לְאָכֹל חֻמֵּץ מִתְחַלֵּת שְׁעָה
14 שְׁשִׁית, כְּדִי שְׁלֹא יִגַּע בְּאֲסוּר תּוֹרָה⁵⁵. וּמִתְחַלֵּת שְׁעָה
15 שְׁשִׁית יִהְיֶה הַחֻמֵּץ אֲסוּר בְּאֲכִילָה וּבְהִנֵּה כָּל שְׁעָה
16 שְׁשִׁית מִדְּבָרֵי סוּפְרִים; וּשְׂאָר הַיּוֹם, מִשְׁבִּיעִית
17 וְלִמְעֻלָּה - מִן הַתּוֹרָה. שְׁעָה חֲמִישִׁית אֵין אוֹכְלִין בָּהּ
18 חֻמֵּץ, גִּזְרָה⁵⁶ מִשּׁוּם יוֹם הַמַּעֲנָן⁵⁷, שֶׁמָּא יִטְעָה בֵּין

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קכה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

גבולו¹⁵. וכן מדברי סופרים - שבודקין ומשביתין¹⁶ 7
החמץ בלילה, מתחלת¹⁷ ליל ארבעה עשר¹⁸, לאור 8
הנר¹⁹, מפני²⁰ שבלילה כל העם מצויין בבתים, ואור 9
הנר יפה לבדיקה²¹. ואין²² קובעין מדרש²³ בסוף 10
יום שלשה עשר²⁴. וכן החכם לא יתחיל לקרות²⁵ 11
בצת זו, שמא ימשיך וימנע מבדיקת חמץ בתחלת 12
זמנה²⁶. 13

(11) (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד א'). (12) אחרי 1
שביטל את החמץ, אין חיוב בדיקה אלא מדרבנן (ר"י). 2
(13) ונקרא בלשון חכמים: "בדיקת חמץ". (14) ונקרא 3
בלשון חכמים: "ביעור חמץ". (15) רשותו. והחמירו 4
חכמים בחמץ, שאדם רגיל בו כל השנה, שמא יבוא לאכלו 5
בפסח (תוספות מסכת פסחים דף ב' עמוד א' ד"ה אור). 6
(16) היינו שיבטל את החמץ וכן אמרו (מסכת פסחים דף 7
ו' עמוד ב'): "הבודק צריך שיבטל". (17) (מסכת פסחים 8
דף ב' עמוד ב' במשנה): "אור לארבעה עשר", ותפס לשון 9
"אור" להורות כי חיוב הבדיקה הוא מתחילת הלילה שיש 10
עוד קצת אור (הראב"ד בהשגת הרי"ף). (18) בניסן. 11
(19) למדו חכמים (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). 12
(20) (מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (21) כי ביום מחשיך 13
אור הנר (רש"י). (22) שלא יטרד בלימודו וישכח לבדוק 14
(מסכת פסחים דף ד' עמוד א'). (23) שיעור ללמוד 15
בציבור. (24) חצי שעה לפני הלילה (מגן אברהם אורח 16
חיים סימן תל"א). (25) ללמוד לעצמו. 17

ד. אין²⁶ בודקין, לא לאור הלכנה ולא לאור 14
החמה²⁷ ולא לאור האבוקה²⁸, אלא לאור הנר. במה 15
דברים אומרים? בחורים ובמחבואות. אבל 16
אכסדרה²⁹ שאורה רב, אם בדיקה לאור החמה, 17
דין³⁰. ואמצע החצר אינו צריך בדיקה, מפני 18
שהעופות מצויים שם והן אוכלין כל חמץ שיפיל 19
שם³¹. 20

(26) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (27) השמש. אפילו 1
אם בודק היום, כגון ששכח לבדוק בליל ארבעה עשר 2
ובודק ביום ארבעה עשר, כמבואר להלן בפרק ג' הלכה 3
ה'. (28) חבילת עצים או נרות דולקים יחד, והטעם בזה 4
(מסכת פסחים דף ח' עמוד א') שאינו יכול להכניסה 5
בחורין ובסדיקין לבדוק שם. (29) שיש לה שלשה קירות 6
והקיר הרביעי פרוץ. (30) בדיעבד, אבל לכתחילה בודקין 7
בה גם בלילה לאור הנר (כסף משנה). (31) אבל מה 8
שנמצא בחורין שבצדדי החצר, אין העופות מגיעים לשם 9
וצריכים בדיקה (הב"ח, אורח חיים סימן תל"א). 10

ה. חור³² שבאמצע הבית³³, שפיין³⁴ אדם לחברו - 21
זה בודק עד מקום שידו מגעת, וזה בודק עד מקום 22
שידו מגעת, והשאר מבטלו בלבד³⁵. אבל³⁶ חור 23
שפיין ישראל לעפונים³⁷, אינו בודק כלל³⁸, שמא 24
יאמר העפונים: כשפים הוא עושה ל³⁹ אלא מבטלו 25
בלבו ודיו. וכל מקום³⁹ שאין מכניסין בו חמץ אינו 26
צריך בדיקה. 27

(מסכת פסחים דף ה' עמוד א'). (3) כדרך שיתבאר 1
בהלכה ב'. (4) כדי שברגע חלות זמן איסור אכילת חמץ, 2
בחצות היום, יהיה החמץ מושבת ברשותו (מעשה רוקח). 3
(5) קבלת חכמים, הלכה למשה מסיני. (6) שהראשון הזה 4
משמעותו: קודם. "ראשון דמיעקרא משמע", וכמו שמצינו 5
(איוב פרק ט"ו פסוק ז'): "הראשון אדם תולד", ופירוש 6
הכתוב הוא: "שבעת ימים מצות תאכלו, אך ביום הראשון 7
(הקודם לשבעת הימים) תשביתו שאור מבתיכם. (7) ראה 8
בפרק א' הלכה ח'.

ב. ומה⁸ היא השבתה זו האמורה בתורה? היא, 1
שיבטלו⁹ בלבד¹⁰ ויחשב אותו כעפר, וישים בלבו 2
שאין ברשותו חמץ כלל, ושכל חמץ שברשותו הרי 3
הוא כעפר וכדבר שאין בו צרך כלל. 4

(8) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'): "מדאורייתא בביטול 1
בעלמא סגי", דכתיב "תשביתו" ולא כתיב "תבערו", 2
והשבתה בלב היא השבתה (רש"י). (9) בדפוס רומי (ר"מ) 3
הגירסא: "שיסיר החמץ הידוע לו מרשותו, ושאינו ידוע 4
יבטלו בלבד" וכן הביא הכסף משנה. ולפי זה אין הביטול 5
מועיל רק לחמץ שאינו ידוע לו, אבל לחמץ הידוע לו אינו 6
מועיל ביטול, אלא צריך לבערו מן העולם. ומקור לדין זה 7
מדברי הגמרא (מסכת פסחים דף כ"ז עמוד ב'): "אמרו לו 8
(חכמים לרבי יהודה הסובר אין ביעור חמץ אלא שריפה): 9
כל דין שאתה דן תחילתו להחמיר וסופו להקל אינו דין, 10
לא מצא עצים לשרפו יהא יושב ובטל? והתורה אמרה: 11
"תשביתו שאור מבתיכם", בכל דבר שאתה יכול 12
להשביתו", ומה הקושיא של הגמרא: יהא יושב ובטל, 13
הלא יכול לבטלו אם אין לו עצים לשרפו, אלא ודאי 14
שחמץ ידוע ומונח לפנינו לא מועיל לו ביטול (כלבו). ובה 15
מובן הדבר שלא נזכר במשנה ראשונה בפסחים החיוב 16
לבטל את החמץ - כיון שלחמץ ידוע לא מועיל ביטול 17
אלא צריכים לבער ולשרוף אותו. וחכמי התלמוד התקינו 18
אחר כך (פסחים דף ו' עמוד ב'), שיבטל אחר הבדיקה 19
שמא ימצא (בתוך הפסח) גלוסקא יפה של חמץ, ודעתו 20
עליה, ונמצא עובר למפרע על כל יראה אם לא ביטל את 21
החמץ (כסף משנה). אבל מפרשי הרמב"ם האריכו לדחות 22
גירסא זו, מכמה מקומות במשנה ובגמרא (פסחים דף ד' 23
עמוד א', מ"ט עמוד א' ועוד) שמבואר שם בפירוש על 24
חמץ הידוע ומונח לפנינו "מבטלו בלבד", הרי שיבטול 25
מועיל לחמץ ידוע? ותירץ הרש"ל, כי גם לפי גירסא זו 26
של הרמב"ם, אם ביטל חמץ ידוע, אינו עובר בכל יראה 27
ובל ימצא, שמכיון שיבטלו, אינו ברשותו, והתורה אמרה: 28
"לא יראה לך", "שלך אי אתה רואה אבל אתה רואה של 29
אחרים ושל גבוה", אלא שחייב לבער אותו מביתו, כדי 30
לקיים מצוות "תשביתו". (10) (משנה במסכת פסחים דף 31
מ"ט עמוד א'). ובספרי דרשו: "לא יראה לך שאור, בטל 32
בלבד". ולפי זה צריך לבטל בפה. אלא שנהגו לאמר: "כל 33
חמירא וכו'" (טור). וראה בדברי רבינו להלן פרק ג' הלכה 34
ז' והלכה ט' ובמעשה רוקח שם.

ג. ומדברי¹¹ סופרים¹² - לחפש¹³ אחר החמץ 5
במחבואות ובחורים ולבדק ולהוציאו¹⁴ מפל 6

13 שְׁאִין מְכַנִּיטִין בּו חֻמֵּץ. שְׁאֵם נְחוּשׁ מִפֶּיט לְבִית, 14
נְחוּשׁ מְעִיר לְעִיר, וְאִין לְדַבֵּר סוּף⁵⁴. בְּדֵק לִיל 15
אַרְבָּעָה-עָשָׂר, וְהֵנִיחַ עֶשֶׂר חֲלוֹת וּמָצָא תִשְׁעָה - הָרִי 16
זֶה חוֹשֵׁשׁ, וְצָרִיף לְבֵדֵק פַּעַם שְׁנִיָּה, שֶׁהָרִי גָרְרָה 17
חֲלָדָה אוֹ עֶכְבָּר בּוֹדֵאִי⁵⁵.

52 (משנה במסכת פסחים דף ט' עמוד א'). 53 בספרים
אחרים הגירסא: "ממקום שמכניסין בו חמץ למקום שאין
מכניסין בו חמץ". 54 שאי אפשר שכל ישראל יבדוק
חמצם בבת-אחת, וכל פעם יש לחוש שמא השני עוד לא
בדק חמץ והעבירה חולדה חמצו ממקום שאינו בדוק
למקום הבדוק, ואין לדבר סוף. 55 (מסכת פסחים דף ט'
עמוד ב').

18 ח. וכן⁵⁶ אם רָאָה עֶכְבָּר שֶׁנִּכְנַס לְבִית וְחֻמֵּץ בְּפִיו 19
אַחֵר בְּדִיקָה - צָרִיף לְבֵדֵק פַּעַם שְׁנִיָּה. אָף-עַל-פִּי 20
שֶׁמָּצָא פְּרוּרִין בְּאֻמָּצֵע הַבֵּית, אִין אוֹמְרִין כְּבֵר אֶכֶל 21
אוֹתָהּ הַפֶּת בְּמִקוֹם זֶה, וְהָרִי הַפְּרוּרִין; אֲלָא חוֹשֵׁשִׁין 22
שֶׁמָּא הִנִּיחָהּ בְּחוּר אוֹ בְּחִלּוּן⁵⁷, וְאֵלּוּ הַפְּרוּרִין שֶׁם 23
הִיוּ⁵⁸, וְלִפְיָכָף חוֹזֵר וּבּוֹדֵק. אִם לֹא מָצָא כָּלוּם - הָרִי 24
זֶה בּוֹדֵק כָּל הַבֵּית. וְאִם מָצָא אוֹתָהּ הַפֶּת⁵⁹ שֶׁנִּשְׁטְלָה 25
הָעֶכְבָּר וְנִכְנַס, אִין צָרִיף בְּדִיקָה.

56 (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). 57 אבל אין צריך
לבדוק עוד הפעם בחורים ובסדקים. 58 מקודם. שאין
דרכו של עכבר לפרר (גמרא ולהלן הלכה ט' בדברי רבינו).
59 אף שאינו שלם כמו שהיה (מעשה רוקח).

26 ט. רָאָה⁶⁰ תִּינוֹק שֶׁנִּכְנַס לְבִית בְּדוּק וּבִידוּ בְּכֵר, 27
וְנִכְנַס אַחֲרָיו וּמָצָא פְּרוּרִין⁶¹ - אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה, 28
שֶׁחֻזְקָתוֹ שֶׁאֶכְלוּ, וְאֵלּוּ הַפְּרוּרִין שֶׁנִּפְלָה מִמֶּנּוּ בְּשִׁעַת 29
אֲכִילָה, שֶׁדָּרָךְ הַתִּינוֹק לִפְרָר בַּעַת אֲכִילָתוֹ, וְאִין דָּרָךְ 30
עֶכְבָּר לִפְרָר. וְאִם לֹא מָצָא פְּרוּרִין כָּלָל - צָרִיף 31
לְבֵדֵק.

60 (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). 61 אף שאין פירורין
כדי אותו הכבר (מגיד משנה).

32 י. הִנִּיחַ⁶² תִּשְׁעָה צְבוּרִין שֶׁל מָצָה וְאָחֵד שֶׁל חֻמֵּץ, 33
וּבֹא עֶכְבָּר וְנִטְלָה⁶³, וְלֹא יִדְעֵנוּ אִם חֻמֵּץ אִם מָצָה 34
נִטְלָה, וְנִכְנַס לְבִית בְּדוּק - צָרִיף לְבֵדֵק; שֶׁפֶל 35
הַקְּבוּעָה⁶⁴, כְּמִחְצָה עַל מִחְצָה⁶⁵.

62 (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). 63 בכ"י הגירסא:
"ונטל אחד מהם". 64 אם הרוב והמיעוט כל אחד קבוע
במקומו, אין הולכים אחר הרוב, אלא הרי הוא כמחצה על
מחצה (וראה בפרק ח' מהלכות מאכלות אסורות הלכה
י"א). 65 ונחשב לספק. והגם שכאן מדובר בבדיקת חמץ
שהיא מדרבנן, וספק דרבנן לקולא? ביאר הרא"ה שכיון
שעיקר בדיקת חמץ באה על הספק, ונתקנה בשביל ספק
חמץ, לכן חייבוהו חכמים לבדוק בנידון של ספק (מגיד
משנה). [ועיין בפרק י"א מהלכות מעשר הלכה יג סברא כזו
ברב"ז שם].

32 (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). 33 דוקא שבאמצע
הבית אבל אלה החורים שהם גבוהים ביותר, שאין יד האדם
מגיעת שם, והנמוכים משלשה טפחים, אין צריכים בדיקה,
כי אין דרך להשתמש שם חמץ. 34 בקיר שבין ביתו
לבית חבירו. 35 שמא נתגלגל לשם חמץ. 36 כל
הקטע הזה "אבל חור שבין ישראל לגוי... בלבו ודי" לא
נמצא ברמב"ם כתב יד משנת ה' קס"א (מעשה רוקח). וגם
בספר מגיד משנה לא היה, ועיין כסף משנה. 37 נראה
שגם ביום אינו בודק שהרי גם ביום צריך לבדוק בנר
(למעלה הלכה ד') - מעשה רוקח. אבל רבינו מנוח כתב
שבדוק לאור היום כדרך שהוא משתמש בו תמיד ולא יבוא
לחשדו שהוא עושה לו כשפים, ועיין כסף משנה. 38
שמחפש בלילה בחורים ובסדקים בנר, ועל ידי זה יעליל
עליו ויבוא לידי סכנה. 39 (משנה במסכת פסחים דף ב'
עמוד א').

1 ו. חוֹרֵי הַבֵּית⁴⁰ הַתְּחִתּוֹנִים⁴¹ וְהַעֲלִיוֹנִים⁴², וְגַם 2
הַצִּיֵּעִים⁴³, וְרֶפֶת בְּקֵר, וְלוֹלִין, וּמִתְּכֵן, וְאוֹצְרוֹת⁴⁴ יִין⁴⁵ 3
וְאוֹצְרוֹת שֶׁמֶן שֶׁאִינוּ מְסַתְּפִק מֵהֶן, וּבֵית דָּגִים 4
גְּדוֹלִים⁴⁶ - אִינֵן צָרִיכִין בְּדִיקָה, אֲלָא-אִם-כֵּן הַכֵּנִס 5
לָהֶן חֻמֵּץ. אֲבָל אוֹצְרוֹת שֶׁכֶּר, וְאוֹצְרוֹת יִין שֶׁמְסַתְּפִק 6
מִמֶּנּוּ⁴⁷, וּבֵית דָּגִים קְטָנִים⁴⁸, וּבֵית הָעֵצִים, וּבֵית 7
הַמּוֹרִיס, וְחוֹרֵי הַבֵּית הָאֲמֻצָּעִים⁴⁹ וְכִיּוּצָא בְּאֵלּוּ - 8
צָרִיכִין בְּדִיקָה, שֶׁסֶתֶם שֶׁמְכַנִּיטִין לָהֶן חֻמֵּץ⁵⁰. וְאִם 9
יָדַע בּוֹדֵאִי שֶׁלֹּא הַכֵּנִס שֶׁם חֻמֵּץ, אִינוּ צָרִיף בְּדִיקָה. 10
וְכִשְׁבוֹדֵק⁵¹ הַמִּתְרָף, בּוֹדֵק מִמֶּנּוּ שְׁתֵּי שׁוּרוֹת 11
הַחִיצוֹנוֹת, שֶׁהֵן הָעֲלִיוֹנָה וְשֶׁלִּמִּטָּה מִמֶּנָּה.

40 (מסכת פסחים דף ח' עמוד א'). 41 למטה משלשה
טפחים, שאין דרך להשתמש שם, ובמקום שאין תינוקות
מצויים (כסף משנה). 42 שאין יד אדם מגעת לשם
(קובץ). 43 חדר קטן שגגו משופע ואי אפשר להשתמש
עליו ולכן אינו צריך בדיקה. 44 בגירסת מגיד-משנה היה
כתוב: "ואוצרות שמן ואוצרות יין שאינו מסתפק מהן",
הקדים שמן ליין. ומה שכתוב: "שאינו מסתפק מהן", מוסב
רק על יין אבל באוצרות שמן גם אם מסתפק מהן אין
צריכין בדיקה, שיש להם קבע, שנוטל בפעם אחת מה
שצריך לסעודתו, ואין רגילים ליכנס לשם באמצע הסעודה
עם פתו בידו. וכן הוא בגמרא (פסחים דף ח' עמוד א').
והראב"ד שהייתה לפניו הנוסחא כמו שהיא לפנינו השיג
עליו וכתב "טעה בשמן שאע"פ שמסתפק אינו צריך לפי
שיש קבע לסיפוקו". 45 ושמן לא הזכיר מפני ששמן
אע"פ שמסתפק אינו צריך בדיקה כמו שזכר למעלה.
46 אין דרך להכנס שם באמצע הסעודה שהדבר קבוע
מקודם כמה צריכים. 47 במעשה רוקח גורס כאן: "ובית
המלח ובית השעווה". 48 לא קבוע כמה משתמשים בהם
ולפעמים נכנס שם באמצע הסעודה ופתו בידו. 49 יש
ספרים שלא כתוב בהם קטע זה, מכיון שכבר נזכר דין זה
בהלכה ה'. 50 שמא באמצע סעודתו, כשפתו בידו נכנס
לשם להביא מהן. 51 (משנה במסכת פסחים דף ב' עמוד
א') כבית הלל, אליבא דרב (שם דף ח' עמוד ב').

12 ז. אִין חוֹשֵׁשִׁין⁵² שֶׁמָּא גָרְרָה חֲלָדָה חֻמֵּץ לְמִקוֹם⁵³

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קכו

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יד. פְּזִית⁸³ חֻמֶּץ בְּשָׁמִי קוֹרֶה - מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהֵבִיא
סֵלֶם לְהוֹרִידוֹ⁸⁴, שֶׁפְּעָמִים יִפֹּל מִשָּׁמִי קוֹרֶה⁸⁵. הִיָּה
חֻמֶּץ בְּבוֹר⁸⁶ - אֵין מְחִיבִין אוֹתוֹ לְהַעֲלוֹתוֹ⁸⁷, אֲלָא
מִבְּטָלוֹ בְּלָבוֹ וְדִיּוֹ.

(83) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (84) אף על פי שכבר
ביטל את החמץ שברשותו. (85) ושמא יבוא לאכלו בפסח.
ובעיא היא שם בגמרא ונפשטה על ידי "אם תמצא לומר"
כשיטת רבינו בכל מקום ש"אם תמצא לומר" היא פשיטות
לאיבעיא. (86) (תוספתא מסכת פסחים פרק ג' הלכה ג').
(87) אם נפל שם בלא מתכוון, אבל אם הטמינו שם בכונה,
עובר (מגיד משנה).

טו. כִּפְתָּה⁸⁸ שְׁאוֹר שִׁיחֲדָה לִישִׁיבָה - אִם טַח פְּנִיָּה
בְּטִיט, הָרִי זֶה בְּטָלָה⁸⁹ וּמִמֶּנּוּ לְקַיְמָה. בִּצְקָה⁹⁰ שֶׁבִּסְדָּקִי
הָעֶרְבָה - אִם לֹשׁ פְּזִית בְּמָקוֹם אֶחָד, חֵיב לְבַעַר; וְאִם
לֹאוּ - אִם הָיָה עֲשׂוֹי לְחֻזָּק בּוֹ שֶׁכָּרִי הָעֶרְבָה אוֹ
לְסִתָּם בּוֹ נִקֵּב, בְּטָל בְּמַעֲוִטוֹ⁹¹; וְאִם לֹאוּ, חֵיב
לְבַעַר. הֵיוּ בּוֹ שְׁנֵי חֻצָּאִי זִיתִים בְּשָׁנֵי מְקוֹמוֹת, וְחוּט
שֶׁל בִּצְקָה בִּינֵיהֶם - רוֹאִין כֹּל שְׂאֵלוֹ וְנִטְלָה הַחוּט
נִטְלִין עִמּוֹ, חֵיב לְבַעַר; וְאִם לֹאוּ, אֵינוֹ צָרִיף לְבַעַר.

(88) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב') והיא חתיכת שאור
קשה ויבשה. (89) מדין חמץ. (90) (משנה במסכת
פסחים דף מ"ה עמוד א'). (91) "רבי יחיאל מפאריש כתב
כי עריבות שלשין בהם כל השנה אין לסמוך על מה
שרוחצין אותן בחמין ומנקרין החמץ מהן. כי אי אפשר
לנקרן שלא ישאר בין הכל כזית" (הגהות מימוניות).

טז. בְּמָה⁹² דְּבָרִים אֲמוּרִים⁹³? בְּעֶרְבָה; אֲבָל בְּבִית -
אֶף-עַל-פִּי שְׂאֵם יִנְטֹל הַחוּט אֵין נִטְלִין עִמּוֹ, חֵיב
לְבַעַר, מִפְּנֵי שֶׁפְּעָמִים מְקַבֵּץ אוֹתָן⁹⁴. הִיָּה חֻצִּי זִית
בְּבֵית וְחֻצִּי זִית בְּעֵלְיָה⁹⁵; חֻצִּי זִית בְּבֵית וְחֻצִּי זִית
בְּאֶסְכְּדָרָה; חֻצִּי זִית בְּבֵית זֶה וְחֻצִּי זִית בְּבֵית
שֶׁלְּפָנִים מִמֶּנּוּ - הוֹאִיל וְאֵלוֹ הַחֻצָּאִי זִיתִים דְּבוֹקִין⁹⁶
בְּקִתְלִים אוֹ בְּקוֹדֹת אוֹ בְּקִרְקָעוֹת, אֵינוֹ חֵיב לְבַעַר,
אֲלָא מִבְּטָלוֹ בְּלָבוֹ וְדִיּוֹ.

(92) (מסכת פסחים דף מ"ה עמוד ב'). (93) ששני חצאי
זיתים חמץ בשני מקומות אינו חייב לבער. (94) על ידי
שמטאטאים את הבית מזדמנים יחד שני החצאים (רש"י).
(95) אינו שכיח שהזיתים יזדמנו יחד במקום אחד (רש"י).
(96) דוקא אם היו דבוקים שהוא דומה למה שכתב למעלה
בהלכה ט"ו בענין בצק שבסדקי העריבה, שאם היה לחזק
או לסתום אינו צריך לבער, אבל אם מונח על הרצפה חייב
לבער אפילו בפחות מכזית כמו שכתב למעלה בבצק
שבסדקי העריבה, שאם אינו לחזק או לסתום חייב לבער
אפילו חצי זית (כסף משנה).

יז. הַמְּשִׁפִּיר⁹⁷ בֵּית סֵתָם⁹⁸ בְּאַרְבָּעֵה-עָשָׂר⁹⁹ - הָרִי זֶה
בְּחֻזְקָת פְּדוּקָה וְאֵינוֹ צָרִיף לְבִדְקָה¹⁰⁰. וְאִם הַחֻזָּק זֶה
הַמְּשִׁפִּיר שְׁלֵא בְּדָק, וְאָמְרוּ אִשָּׁה אוֹ קָטָן אָנוּ

י.א. שְׁנֵי צְבוּרִין⁶⁶, אֶחָד שֶׁל חֻמֶּץ וְאֶחָד שֶׁל מֶצֶה,
וְשְׁנֵי בָתִּים, אֶחָד בְּדוּקָה וְאֶחָד שְׂאֵינוֹ בְּדוּקָה, וּבָאוּ שְׁנֵי
עֶבְרִיִּים, זֶה נִטֵּל חֻמֶּץ וְזֶה נִטֵּל מֶצֶה, וְאֵין יָדוּעַ
לְאִיזָה בֵּית נִכְנָס זֶה שֶׁנִּטֵּל הַחֻמֶּץ⁶⁷; וְכֵן⁶⁸ שְׁנֵי
בָתִּים⁶⁹ בְּדוּקִין וְצְבוּר אֶחָד שֶׁל חֻמֶּץ, וּכְאֵ עֶכְבָּר
וְנִטֵּל, וְאֵין יָדוּעַ לְאִיזָה בֵּית נִכְנָס⁷⁰, אוֹ שְׂדֵעַ שְׁנִכְנָס
לְאֶחָד מֵהֶן, וְנִכְנָס אַחֲרָיו וּבְדָק וְלֹא מֵצֵא כְלוּם, אוֹ
שֶׁבֶדֶק וּמֵצֵא כֶּפֶר; אוֹ שְׁהִיּוֹ⁷¹ תִּשְׁעָה צְבוּרִין שֶׁל
מֶצֶה וְאֶחָד שֶׁל חֻמֶּץ, וּפִרְשׁ כֶּפֶר מֵהֶן, וְאֵין יָדוּעַ
אִם חֻמֶּץ אוֹ מֶצֶה, וּכְאֵ עֶכְבָּר וְנִטֵּל הַכֶּפֶר שֶׁפִּרְשׁ
וְנִכְנָס לְבֵית בְּדוּקָה - בְּכָל אֵלוֹ אֵינוֹ צָרִיף לְבִדְקָה פַּעַם
שְׁנִיָּה, שְׂאֵין כָּאֵן קְבוּעַ.

(66) (מסכת פסחים דף ט' עמוד ב'). (67) אנו תולים
שהחמץ הובא לבית שאינו בדוק והמצה לבית הבדוק,
שספק מדרבנן - לקולא. (68) (מסכת פסחים דף י' עמוד
א'). (69) בכ"י הגירסא: "שני בתים של שני אנשים
בדוקין". (70) על כל בית תולין שלא נכנס העכבר לשם,
ואין צריך בדיקה. (71) בכ"י משנת ה' קי"א ומשנת ה'
קס"א חסר הקטע "או שהיו תשעה ציבורין... לבית בדוק".
יב. הַנִּיחַ⁷² הַחֻמֶּץ בְּזוּיָה זֶה וּמֵצֵא בְּזוּיָה אַחֶר⁷³, אוֹ
שְׁהִנִּיחַ תִּשְׁעַת חֲלוֹת וּמֵצֵא עֶשְׂרִי⁷⁴; אוֹ שֶׁבֶא עֶכְבָּר
וְנִטֵּל הַחֻמֶּץ, וְסָפֵק נִכְנָס לְבֵית זֶה אוֹ לֹא נִכְנָס -
בְּכָל אֵלוֹ צָרִיף לְבִדְקָה⁷⁵.

(72) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (73) אנו חוששים
שהחמץ שהניח בזוית זו נאכד בבית והנמצא בזוית אחרת
הוא חמץ אחר. (74) בנוסחת המגיד משנה ומעשה-דיוק
כתוב כאן: "או שהיו תשעה צבורין חמץ ואחד מצה ופירש
ככר מהם ואינו יודע אם חמץ אם מצה ובא עכבר ונטל
הככר שפירש ונכנס לבית הבדוק". אבל בדפוס ויניציאה
ואמסטרדם ובדפוסים שלנו אין הקטע הזה. (75) מספק.

יג. נִכְנָס⁷⁶ עֶכְבָּר לְבֵית וְכֶפֶר בְּפִיו, וְיָצֵא עֶכְבָּר מִשֵּׁם
וְכֶפֶר בְּפִיו - אוֹמְרִים: הוּא הָרֵאשׁוֹן שֶׁנִּכְנָס - הוּא
הָאַחֲרוֹן שֶׁיָּצֵא, וְאֵינוֹ צָרִיף לְבִדְקָה. הִיָּה הָרֵאשׁוֹן
שֶׁנִּכְנָס שָׁחֹר, וְזֶה שֶׁיָּצֵא לָבָן - צָרִיף לְבִדְקָה⁷⁷. נִכְנָס
עֶכְבָּר וְכֶפֶר בְּפִיו, וְיָצֵאתָ מִשֵּׁם חֲלָדָה וְכֶפֶר בְּפִיהָ
- צָרִיף לְבִדְקָה⁷⁸. יָצֵאתָ מִשֵּׁם חֲלָדָה וְעֶכְבָּר וְכֶפֶר
בְּפִיהָ - אֵינוֹ צָרִיף לְבִדְקָה, שְׁזֶה הַכֶּפֶר הוּא שְׁהִיָּה בְּפִי
הָעֶכְבָּר⁷⁹. נָחַשׁ שֶׁנִּכְנָס לְחוּר וּפִת בְּפִיו - אֵין חֵיב
לְהֵבִיא⁸⁰ חֲבֵרִי⁸¹ לְהוֹצִיא⁸².

(76) (מסכת פסחים דף י' עמוד ב'). (77) "עכברי לא שקלי
מהדידי" (גמרא שם), ובודאי אין זה אותו הככר שנכנס.
(78) בכ"י הגירסא: "בפיה, אין אומרים החולדה לקחה ככר
מן העכבר והוציאה אלא צריך לבדוק", שאם מן העכבר
לקחה היה לה גם את העכבר עצמו בפיה (גמרא שם).
(79) שהרי גם העכבר בפיה. (80) לשכור בממון ולהוציא
הוצאות. (81) קוסם השולט על נחשים ארסיים.
(82) אלא מבטלו בלבד.

קכח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(גמרא). (112) כיון שאין דעתו להיות בביתו בפסח. (113) ומכל שכן אם דעתו לחזור בתוך ימי הפסח שחייב לבדוק לפני צאתו לדרך, כדי שבחזירתו ימצא את ביתו נקי מחמץ (רש"י). (114) אלא מבטלו בלבד במקום שנמצא בזמן הביטול (טור, והגהות מימוניות). (115) אוסף לתוכו תבואה ופירות. (116) כי החמץ שנמצא תחת התבואות, הרי הוא כמבוער (רש"י).

פרק שלישי

(1) נתבאר בו דיני הבדיקה, במה שהוא אחר הבדיקה כגון הביטול, וכן כשאין הבדיקה נעשית בזמנה, כגון שחל י"ד להיות בשבת. וכן מי שלא בדק בזמנו, וענין השריפה, והביעור, ומי שהוא פטור מן הבדיקה ודי לו בביטול, וכיצא בו.

- 23 א. כשבדק² אדם ומחפש³ בלילי⁴ ארבעה עשר⁵ -
- 24 מוציא את החמץ מן החורים⁶ ומן המכתובאות ומן
- 25 הזוויות, ומקבץ הכל, ומניחו⁷ במקום אחד עד
- 26 תחלת שעה ששית ביום, ומבערו⁸. ואם רצה לבערו
- 27 בלילי ארבעה עשר, מבערו⁹.

(2) משנה, פסחים ב, א. (3) פסחים ז, ב. (4) לילות דעלמא. כלומר, ליל כל שנה ושנה. (5) בניסן. (6) פסחים ח, א. (7) משנה, פסחים י, ב. (8) משנה, פסחים יא, ב: "ושורפין בתחילת שש". (9) שהרי ביעור חמץ הוא בכל דבר שיכול לבערו מן העולם (להלן הלכה יא), ולא כרבי יהודה שאמר: "אין ביעור חמץ אלא שריפה", ולמד זאת מדין נותר בקדשים שהוא בשריפה (פסחים כח). ולדבריו יש מקום לומר שכשם שאין שורפין נותר בלילה, כך אין שורפין חמץ בלילה. ועיין רמב"א בסי' תמה ס"א.

- 28 ב. החמץ¹⁰ שמניח¹¹ בלילי ארבעה עשר פדי
- 29 שיאכל ממנו למחר עד ארבע שעות, אינו מניחו
- 30 מפז ומפזר בכל מקום, אלא מניעו בכלי¹² או¹³
- 31 בזוית ידוע ויזהר בו; שאם לא נזהר בו ומצאו חסר
- 32 - צריך לחפש אחריו ולבדק פעם אחרת, שפא
- 33 גררוהו העכברים¹⁴.

(10) משנה, פסחים י, ב. (11) וכן מה שמוצא בבדיקתו. (12) כ"ה ב'ירושלמי': "כיצד הוא עושה? כופה עליו כלי". (13) בכת"י נשמטה המלה "או". (14) פסחים ט, ב.

- 34 ג. חל¹⁵ ארבעה עשר להיות בשבת - בודקין את
- 35 החמץ בלילי ערב שבת, שהוא ליל שלשה עשר¹⁶,
- 36 ומניח מן החמץ, פדי לאכל ממנו עד ארבע שעות
- 37 ביום השבת, ומניחו במקום מצנע, והשאר מבערו
- 38 מלפני השבת. ואם נשאר מן החמץ ביום השבת
- 39 אחר ארבע שעות¹⁷ - מבטלו¹⁸ וכופה¹⁹ עליו פלי עד
- 40 מוצאי יום טוב הראשון, ומבערו.

(15) משנה, פסחים מט, א. וכתנא קמא שאמר: "מבערין את הכל מלפני השבת", ועיין ראב"ד. (16) שהרי אי אפשר לבדוק ביום שלשה עשר, כי אין בודקין לאור החמה (לעיל פ"ב ה"ד), וביום לא מועיל אור הנר, כי "שרגא בטיהרא

- 1 בדקנוהו - הרי אלו נאמני¹⁰¹, שהכל נאמנים על
- 2 בעור חמץ, והכל פשרין לבדיקה, ואפלו נשים
- 3 ועבדים וקטנים; והוא, שיהיה קטן שיהיה בו
- 4 דעת¹⁰² לבדק.

(97) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב). (98) שאין אנו יודעים אם בדקו את הבית מחמץ. (99) ואין המשכיר לפנינו, כדי שהשוכר יוכל לשאלו ולברר אצלו אם הבית בדוק או לא (בית יוסף סימן תל"ז). (100) בעיא היא בגמרא שם ולא נפשטה. ומכיון שבדיקת חמץ אינה אלא מדרבנן, שהרי ביטלו - אינו חייב לבדוק, שספק דרבנן להקל (ועיין רא"ש תחלת מסכת פסחים). (101) להעיד. (102) שהגיע לחינוך (משנה ברורה).

- 5 יח. המשפיר¹⁰³ בית לחברו¹⁰⁴: אם עד שלא מסר
- 6 לו המפתח חל ארבעה עשר - על המשפיר
- 7 לבדק¹⁰⁵; ואם משמסר המפתח חל ארבעה עשר -
- 8 על השוכר לבדק¹⁰⁶. המשפיר בית בחזקת שהוא
- 9 בדוק ונמצא שאינו בדוק - על השוכר לבדק, ואינו
- 10 מקח טעות¹⁰⁷, ואפלו במקום שבודקים בשכר,
- 11 שהרי מצוה הוא עושה¹⁰⁸.

(103) (מסכת פסחים דף ד' עמוד ב'). (104) וקנאו באחת מהדרכים ששכירות קרקע נקנית בה (מגיד משנה). (105) מכיון שאין להשוכר מפתח, אין הוא יכול ליכנס בו לעשות בדיקת חמץ (ה"ר). (106) אם כבר קנאו לעצמו באחת מדרכי הקנינים. אבל אם לא קנאו לעצמו, ורק המפתח נמצא אצלו, אין זה מחייב אותו לבדוק, אלא בעל הבית חייב לבדוק (כסף משנה). (107) כי נוח לו לאדם לקיים מצוה בגופו. (108) נוח לו לאדם לקיים מצוה בממונו (גמרא). ומה שהוא תובעו עכשיו - אין זו אלא אמתלא לחזור בו מהשכירות. ויש אומרים שאף על פי שאין השכירות קיימת ואינה מקח טעות בכל זאת יכול השוכר לתבוע את ההוצאות שהוציא על הבדיקה, שהרי שכר את הבית בחזקת בדוק (מגיד משנה בשם רמב"ן).

- 12 יט. המפרש¹⁰⁹ בים והיוצא בשיא¹¹⁰ - תוף שלשים
- 13 יום, זקוק לבדק¹¹¹; קדם שלשים יום, אינו צריך
- 14 לבדק¹¹². ואם דעתו לחזר קדם הפסח¹¹³, צריך
- 15 לבדק, ואחר כך יצא; שפא יחזור ערב הפסח
- 16 בין השמשות ולא יהיה לו פנאי לבער. ואם אין
- 17 דעתו לחזר - אין צריך לבדק¹¹⁴. וכן העושה ביתו
- 18 אוצר¹¹⁵ - תוף שלשים יום, זקוק לבדק, ואחר כך
- 19 פוגס אוצרו לתוכו; קדם שלשים יום - אם דעתו
- 20 לפנותו קדם הפסח, צריך לבדק ואחר כך עושהו
- 21 אוצר; ואם אין דעתו לפנותו קדם הפסח, אינו
- 22 צריך לבדק¹¹⁶.

(109) (מסכת פסחים דף ו' עמוד א'). פורש ונוסע למדינת הים. (110) שהיא נסיעה לזמן ארוך. (111) כיון שאמרו חכמים שואלים ודורשים בהלכות הפסח קודם לפסח שלשים יום, מאותו הזמן חלה עליו חובת בדיקת חמץ

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מאי מהניא" (=נר בפני השמש, מה הוא מועיל?).
(17) שמשעה רביעית אסור לאכול חמץ בערב פסח (לעיל פ"א ה"ט), ואף שכל שעה חמישית, חמץ מותר בהנאה? - כיון שאסור באכילה, הוא מוקצה - ולכן כופה עליו כלי ('בית יוסף' בשם הריב"ש). והב"ח מגיה "אחר חמש".
(18) פסחים ז, א. (19) פסחים ו, א.

ד. הִיוּ לוֹ כְּפָרוֹת רַבּוֹת שֶׁל תְּרוּמָה, וְצִירֶיהָ לְשִׁרְפָּה
עֶרֶב-שַׁבָּת²⁰ - לֹא יַעֲרֹב²¹ הַטְּהוֹרָה עִם הַטְּמֵאָה
וְיִשְׂרָף²², אֲלֵא שׁוֹרֵף טְמֵאָה לְעֶצְמָהּ, וְטְהוֹרָה
לְעֶצְמָהּ, וְתִלְוֶיהָ²³ לְעֶצְמָהּ, וּמִנִּיחַ מִן הַטְּהוֹרָה כִּדִּי
לְאָכֹל עַד אֲרֻבַּע שָׁעוֹת בְּיוֹם הַשַּׁבָּת בְּלִבְדָּ²⁴.

(20) פסחים יד, א. (במשנה) וכריב יוסי, ואף-על-פי שבמשנה לא מפורש ב"ד שחל להיות בשבת - באה הברייתא בדף כ: ומפרשת את הסתום שבמשנה, שהמדובר ב"ד שחל להיות בשבת. וכן כתב רבינו בפירושו המשנה (ועיין כסף-משנה ו'רבינו מנוח'). (21) משנה, פסחים יד, א. (22) שלא יטמא את הטהורה, שהתורה הזהירה לשמור על התרומה שלא תטמא, שנאמר (במדבר יח, ח): "ואני הנה נתתי לך את משמרת תרומותי" (שבת כה.). (23) ספק טהורה, ספק טמאה. (24) משנה, פסחים יא, ב.

ה. מִיִּשְׁכַּח אוֹ הִזִּיד וְלֹא בָדַק בְּלִיל אֲרֻבַּעַה-
עֶשֶׂר - בּוֹדֵק²⁶ אֲרֻבַּעַה-עֶשֶׂר בְּשַׁחְרִית. לֹא בָדַק
בְּשַׁחְרִית - בּוֹדֵק בְּשַׁעַת הַבַּעֲוֹר²⁷. לֹא בָדַק בְּשַׁעַת
הַבַּעֲוֹר - בּוֹדֵק בְּתוֹף הַחֶגֶל²⁸. עֹבֵר הֶרְגֵּל וְלֹא בָדַק -
בּוֹדֵק אַחֵר הֶרְגֵּל, כִּדִּי שִׁבְעֵר מִה שִׁמְצָא מִחֻמֵּץ
שֶׁעָבַר עָלָיו הַפֶּסַח, מִפְּנֵי שֶׁהוּא אֲסוּר בִּהְנִיחָה²⁹.

(25) משנה, פסחים י, ב. (26) לאור הנר בחורין ובסדיקין כדינו ('אורח סי' תלה). וראה למעלה פ"ב ה"ד. (27) בשעה ששית, זמן שריפת החמץ. (28) היינו בחול-המועד ('רבינו מנוח'), אבל ה'מגן אברהם' ושאר פוסקים סוברים שבדוק גם ביום-טוב, ועל החמץ שמוצא - כופה עליו כלי. (29) כמבואר לעיל בפ"א ה"ד.

ו. כְּשֶׁבּוֹדֵק הַחֻמֵּץ בְּלִילֵי אֲרֻבַּעַה-עֶשֶׂר אוֹ בְּיוֹם
אֲרֻבַּעַה-עֶשֶׂר אוֹ בְּתוֹף הֶרְגֵּל - מְבַרֵּךְ³⁰ קֳדָם³¹
שְׂתִיתָחִיל לְבָדֵק: "בְּרוּךְ אַתָּה ה' אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ
הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ³² עַל בַּעֲוֹר³³
חֻמֵּץ"; וּבּוֹדֵק וּמִחַפֵּשׁ בְּכָל הַמְּקוֹמוֹת שֶׁמִּכְנִיסִין
לָהֶם חֻמֵּץ³⁴, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ. וְאִם בָּדַק לְאַחֵר הֶרְגֵּל -
אֵינוֹ מְבַרֵּךְ³⁵.

(30) פסחים ז, א. (31) כי כל המצוות מברך עליהן לפני עשייתן (פסחים ז:). (32) והגם כי מן התורה די בביטול (לעיל פ"ב ה"ב) ובדיקת חמץ היא מדרבנן, ואיך שייך לברך "וצונו"? כבר הסביר הרמב"ם (בהל' ברכות פ"א ה"ג): "וכן כל המצוות שהן מדברי סופרים... מברך על הכל קודם לעשייתן: "אשר קדשנו במצוותיו וצונו לעשות". והיכן צונו? בתורה, שכתוב בה (דברים יז, יא): "אשר יאמרו לך תעשה". נמצא ענין הדברים והציען כך הוא:

ז. וּכְשֶׁגּוֹמְרִים³⁶ לְבָדֵק: אִם בָּדַק בְּלִיל אֲרֻבַּעַה-עֶשֶׂר¹⁹
אוֹ בְּיוֹם אֲרֻבַּעַה-עֶשֶׂר קֳדָם שֵׁשׁ שָׁעוֹת - צִירֶיהָ לְבִטּוֹל
כָּל חֻמֵּץ שֶׁנִּשְׁאַר בְּרִשּׁוֹתָיו וְאֵינוֹ רוֹאֶהוּ³⁷, וְיֵאמַר³⁸:
"כָּל חֻמֵּץ שֶׁיֵּשׁ בְּרִשּׁוֹתָיו שְׁלֹא רָאִיתִיו, הֵרִי הוּא כְּטָל
וְהֵרִי הוּא כְּעַפְרָן³⁹". אֲבָל⁴⁰ אִם בָּדַק מִתְחִלַּת שָׁעָה
שְׁשִׁית וּלְמַעַלָּה - אֵינוֹ יָכוֹל⁴¹ לְבִטֹּל, שֶׁהֵרִי אֵינוֹ
בְּרִשּׁוֹתָיו⁴², שֶׁכָּבֹד נֶאֱסָר בְּהִנָּה.

(36) פסחים ו, ב: "הבודק צריך שיבטל (בלבו סמוך לבדיקה מיד, רש"י)". (37) כי מה שרואה חייב לבער ולשרוף, עיין לעיל בתחילת פרק שני. (38) 'ירושלמי' פסחים פ"ב ה"ב: "רב אמר, צריך לומר: כל חמץ שיש לי בתוך ביתי ואיני יודע בו - יבטל", וראה למעלה פ"ב ה"ב. (39) "ראבי"ה קיבל מר"י הלוי, שיש לומר: ליבטל ולהיות הפקר כעפרא, כי ביטול הוא מטעם הפקר" ('הגהות מיימוניות'). (40) פסחים ו, ב. (41) בכמה נוסחאות, הגירסא "אינו צריך". (42) פסחים ו, ב: "אמר רבי אלעזר: שני דברים אינן ברשותו של אדם, ועשאו הכתוב כאילו הן ברשותו (להתחייב עליהן, רש"י) ואלו הן: בור ברשות הרבים, וחמץ משש שעות ולמעלה".

ח. לְפִיכָף אִם לֹא כְּטָל קֳדָם שֵׁשׁ, וּמִשֵּׁשׁ שָׁעוֹת
וּלְמַעַלָּה מִצָּא חֻמֵּץ שֶׁהִנֵּה דַעְתּוֹ עָלָיו⁴³ וְהִנֵּה כְּלָפוֹ,
וּשְׁכָחוּ בְּשַׁעַת הַבַּעֲוֹר וְלֹא בָעֵרוּ - הֵרִי זֶה עֹבֵר עַל
'לֹא יֵרָאֶה' וְ'לֹא יִמָּצֵא'⁴⁴, שֶׁהֵרִי לֹא בָעֵר וְלֹא כְּטָל.
וְאֵין הַבִּטּוֹל עֲתָה מוֹעִיל לוֹ כְּלוּם, לְפִי שֶׁאֵינוֹ
בְּרִשּׁוֹתָיו, וְהַפְתּוּב עֲשֵׂהוּ כְּאִלוֹ הוּא בְּרִשּׁוֹתָיו, לְחִיבּוֹ
מִשּׁוּם 'לֹא יֵרָאֶה' וְ'לֹא יִמָּצֵא'⁴⁵, וְחִיב לְבָעֵרוֹ בְּכָל
עֵת שִׁמְצָאָנוּ. וְאִם מִצָּא בְּיוֹם-טוֹב - כּוֹפֶה עָלָיו
כְּלִי⁴⁶ עַד לַעֲרֹב וּמְבַעֲרוֹ⁴⁷. וְאִם שֶׁל הַקֹּדֶשׁ הוּא -
אֵינוֹ צִירֶיהָ לְכַפּוֹת עָלָיו כְּלִי, שֶׁהַכֹּל פּוֹרְשִׁין מִמֶּנּוּ⁴⁸.

(43) אבל אם אינו יודע ממנו, אינו עובר עליו, כמבואר בפסחים כא. וב'תוספות' שם ד"ה ואי. (44) 'ירושלמי' פסחים פ"ה ה"ד. כי משש שעות ולמעלה עובר בכל יראה ובל ימצא, למאן דסובר כי חמץ לפני זמנו אסור באכילה מן התורה ('צפנת פענח'). אבל ה'מגיד משנה' מפרש שכוונת הרמב"ם שעובר על כל יראה בתוך הרגל, ולא בערב פסח משש שעות עד הערב. וכן נראה מדברי רבינו ב'מנין המצוות' שבפתיחת הלכות חמץ, עיי"ש. (45) פסחים ו, ב. (46) פסחים ו, א. כדי שלא יראהו וישכח שהיום פסח ויבוא לאכול ממנו. (47) אבל ביום-טוב אסור

לְרֹחַ, או זֹרְקוֹ לֵים⁷³. וְאִם⁷⁴ הִיָּה הַחֲמֵץ קָשָׁה⁷⁵
וְאִין הִים מִחֲתֵכוּ בְמַהֲרָה - הָרִי זֶה מִפְּרָרוֹ וְאַחֲרֵי־כֵן⁷⁶
זֹרְקוֹ לֵים. חֲמֵץ⁷⁶ שֶׁנִּפְלָה עָלָיו מִפְּלֶת⁷⁷, וְנִמְצָא⁷⁸
עָלָיו עֶפֶר שְׁלֹשָׁה טַפְחִים⁷⁸ או יוֹתֵר - הָרִי הוּא
בְּמִבְעָר; וְצִרְיָה לְבַטֵּל בְּלִבּוֹ⁷⁹ אִם עֲדִין לֹא נִכְנָסָה⁸⁰
שְׁעָה שְׁשִׁית. נִתְּנָה⁸⁰ לְעִכּוֹם⁸¹ קֹדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית -
אִינוּ צִרְיָה לְבַעַר. וְאִם⁸¹ שָׂרְפוּ קֹדֶם שְׁעָה שְׁשִׁית -
הָרִי זֶה מִתֵּר לְהִנּוֹת בַּפְּחָמִין שְׁלֹ בְּתוֹךְ הַפֶּסַח.
אֲבָל⁸² אִם שָׂרְפוּ מִשְׁעָה שְׁשִׁית וְלִמְעַלָּה - הוּאִיל
וְהוּא אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, הָרִי זֶה לֹא יִסְיֵק בּוֹ תִּנּוּר וְכִירִים,
וְלֹא יֵאָפֶה בּוֹ וְלֹא יִבְשָׁל. וְאִם⁸³ בִּשָּׁל או אָפֶה -
אוֹתָהּ הִפֵּת וְאוֹתוֹ הִתְבַּשִּׁיל אֲסוּר בַּהֲנִיָּה, וְכֵן
הַפְּחָמִין שְׁלֹ אֲסוּרִין בַּהֲנִיָּה⁸⁴, הוּאִיל וְשׂוֹרְפוֹ אַחֵר
שֶׁנֶּאֱסַר בַּהֲנִיָּה.
30

(70) משנה, פסחים כא, א. (71) עד שנעשה פחמים (שו"ע הרב סי' תמה). (72) לפירורים דקים שלא ימצאנו מי שיהנה ממנו, וכחכמים החולקים על רבי יהודה (פסחים כא.). (73) או לנהר. (74) פסחים כח, א. (75) לחם יבש או חיטים יבשות. (76) משנה, פסחים לא, ב. (77) גל של אבנים. (78) כל טפח הוא 10 ס"מ. (79) שמה יפקח הגל (יסירו האבנים משם) במועד, ונמצא החמץ לפניו (רש"י). (80) משנה, פסחים כא, א. (81) פסחים כא, ב. (82) משנה, פסחים כא, א. (83) פסחים כו, ב. (84) כדן כל הנקברים, שאפרם אסור (תמורה לג:).

פרק רביעי

(1) נתבאר בו על אי זה חמץ אדם עובר בקיומו, אם שלו או של אחרים. ואם ברשותו, או ברשות אחרים. וכן נתבאר בו האיסור בקיום תערובת חמץ, ומה שומת ממנו.

א. בְּתוֹבָה² בְּתוֹרָה: "לֹא יִרְאֶה לֶךְ חֲמֵץ". יָכוֹל אִם טָמֵן אוֹתוֹ³ או הִפְקִיד אוֹתוֹ עֲפֹכִים⁴, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר? תִּלְמוּד לֹמֵר: "שֶׁאֵר לֹא יִמְצָא בְּבִתְיָכֶם" - אֲפִלוּ הִפְקִידוּ⁵ או הִטְמִינוּ⁶. יָכוֹל לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר אֶל־אִם־כֵּן הִיָּה הַחֲמֵץ בְּבִיתוֹ⁷, אֲבָל אִם הִיָּה רְחוֹק מִבֵּיתוֹ, בְּשָׂדֶה או בְּעִיר אַחֶרֶת, לֹא יִהְיֶה עוֹבֵר?⁸ תִּלְמוּד לֹמֵר: "בְּכָל גְּבֻלָּה" - בְּכָל רְשׁוּתָךְ. יָכוֹל⁹ יִהְיֶה חַיֵּב לְבַעַר מִרְשׁוֹתָ חֲמֵץ שֶׁל עֲפֹכִים¹⁰ או שֶׁל הַקֶּדֶשׁ? תִּלְמוּד לֹמֵר: "לֹא יִרְאֶה לֶךְ" - שֶׁלֶךְ אִי אֲתָה רוֹאֶה, אֲבָל אֲתָה רוֹאֶה שֶׁל אַחֲרִים¹¹ או שֶׁל גְּבֻלָּה¹².
41

(2) מקור דברי רבינו במכילתא דרשב"י (שמות יב, יט): "מכלל שנאמר: 'ולא יראה לך', יכול אם היה טמון או מופקד בעיר אחרת - לא יהא חייב? תלמוד-לומר: שאור לא ימצא". וברור שמופקד שאמרו כאן, היינו ביד גוי. אבל מה שכתוב שם "בעיר אחרת" אינו מתאים לדברי רבינו. ואולי היתה לו לרבינו נוסחא אחרת בדברי המכילתא. (3) שאינו בכלל "לא יראה", שהרי אינו רואהו (כסף-משנה). (4) שיש מקום לומר שאינו בכלל "לא יראה לך", שהרי אינו

לבערו. ואף שאמרו: "מתוך שהותרה לצורך אוכל נפש, הותרה גם שלא לצורך"? (עיין בהל' יום-טוב ריש פ"א) - חמץ כיון שהוא אסור באכילה ובהנאה, הרי הוא מוקצה ואסור לטלטלו, לכן אי אפשר לשרפו ביום-טוב (כסף-משנה). ומתוך שהביא רבינו הלכה זו סמוך למה שכתב בתחילה "לפיכך אם לא ביטל", נראה שגם כאן מדובר כשלא ביטל, ואף-על-פי-כן לא התירו לו לשרפו (מגיד-משנה). (48) מחמת קדושתו (גמרא, שם).

ט. מִי⁴⁹ שִׁינָא מִבֵּיתוֹ⁵⁰ קֹדֶם שְׁעַת הַבִּיעוּר לַעֲשׂוֹת מִצְוָה⁵¹, או לְאַכֵּל סְעוּדָה שֶׁל מִצְוָה, בְּגוֹן סְעוּדַת אֲרוֹסִין⁵² וְנִשְׁוֹאִין, וְנִפְרַשׁ שִׁישׁ לוֹ חֲמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ. אִם יָכוֹל לַחְזֹר וּלְבַעַר וְלַחְזֹר לְמַצּוֹתוֹ - יִחְזַר⁵³; וְאִם לֹא⁵⁴ - יִבְטֵל בְּלִבּוֹ⁵⁵. יֵצֵא לְהַצִּיל מִיַּד הַגִּיס⁵⁶, מִן הַנֶּהָר⁵⁷, מִן הַדִּלְקָה וּמִן הַמִּפְלֶת⁵⁸ - יִבְטֵל בְּלִבּוֹ וְיֵדִי⁵⁹. יֵצֵא לְצַרְף עֲצָמוֹ וְנִפְרַשׁ שִׁישׁ לוֹ חֲמֵץ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ - יִחְזַר מִיָּד. וְעַד מָה הוּא חוֹזֵר? עַד בְּפִיעָה⁶⁰. הִיָּה פָחוֹת מִבְּפִיעָה⁶¹ - מִבְטָלוֹ בְּלִבּוֹ וְיֵדִי.

(49) משנה, פסחים מט, א. (50) ערב פסח. (51) במשנה כתוב: "לשחוט את פסחו או למול את בנו". וסובר רבינו שהוא-הדין למצוה אחרת. (52) במשנה כתוב: "בבית חמיו", משמע שהמדובר בחתן עצמו, אבל מדברי הרמב"ם מוכח שגם לאדם זה המשתתף בשמחה כזאת, דינה כסעודה של מצוה. (53) שכיון שאפשר לקיים שתיהן, מצות ביעור חמץ קודמת לשאר מצוות, כיון שזו מצוותה היום. (54) שאם יעסוק בביעור חמץ, לא יסאיר לו זמן ביום לעשות המצוה האחרת. (55) ראה למעלה פ"ב ה"ב. (56) חיל שודדים ורוצחים. (57) השוטף מקום ישוב בני אדם. (58) קיר מתמוטט, ותחתיו שוכבים בני אדם בסכנה. (59) ולא יטפל בביעור חמץ, כדי שלא יתבטל מהצלת נפשות (כסף-משנה). (60) גרם. (61) לא חשוב אוכל, ודיו בביטול.

י. מִי⁶² שֶׁהִנִּיחַ⁶³ עֶסֶה מְגֻלְגֵּלֶת⁶⁴ בְּתוֹךְ בֵּיתוֹ וַיֵּצֵא, וְנִזְכַּר אַחֵר שִׁינָא, וְהוּא יוֹשֵׁב לִפְנֵי רִבּוֹ⁶⁵, הִיָּה יִרְאֶה שֶׁמָּא תִּחְמִיץ קֹדֶם שִׁיבּוֹא - הָרִי זֶה מִבְטָלוֹ בְּלִבּוֹ⁶⁶ קֹדֶם שֶׁתִּחְמִיץ. אֲבָל אִם הִתְחַמְצָה - אִין הַבְטוּל מוֹעִיל כְּלוּם⁶⁷, אֲלֵא כִּבְר עֹבֵר עַל 'לֹא יִרְאֶה' וְ'לֹא יִמְצָא'⁶⁸, וְחַיֵּב לְבַעַר מִיָּד שֶׁיִּיחְזַר לְבִיתוֹ⁶⁹.

(62) פסחים ז, א. (63) בחול-המועד. (64) נילוושה במים. (65) ומפני אימת כבוד רבו, אינו יכול לקום ולילך ולאפותה (רש"י). (66) "מכאן כתב 'הרוקח', כל אדם ילמד בתוך ביתו לומר כשלשין הבצק, כל שיפול מן הכלי שלשין בו על הארץ - יהא בטל והפקר" (הגהות מיימוניות). (67) שהרי בחול-המועד הענין מדובר, שהחמץ אינו ברשותו לבטלו. (68) שהמשהה חמץ בפסח עובר, אבל בערב פסח אחר חצות - אינו עובר על "בל יראה ובל ימצא" (למעלה ה"ח). (69) שבחול-המועד מותר לשרפו, אבל ביום-טוב אסור אפילו אם לא ביטלו (למעלה ה"ח).

יא. בִּיצֵד⁷⁰ בַּעִיר חֲמֵץ? שׂוֹרְפוֹ⁷¹, או פּוֹרְרֵי⁷² וְזוֹרָה

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

21 וְכֹפְהוּ וְאוֹנְסוּ לְשֵׁלָם - אֶף-עַל-פִּי שְׁלָא קָבַל
22 אַחֲרֵיהֶם, הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ²³; שֶׁהִרִי נִחְשָׁב כְּאִלוֹ
23 הוּא שְׁלוֹ, מִפְּנֵי שֶׁמִּחִיבֵי הָאֹנֶס בְּאַחֲרֵיהֶם.

22 אדם קשה ותקף. (23) פסחים ה, ב: "בעירו חמירא דבני חילא" (מובא לעיל בהלכה שלפני זו), ופירש ר"ח: "בני החיילות היו מפקידים את החמץ שלהם בבתי ישראל כו' ואפילו אם אבד אותו הלחם באונס, אין משגיחים אלא עונשים אותם". וסובר רבינו שלא היה בזה חוק המלכות, ואעפ"כ הרי זה כשל הישראל ועובר עליו. וראה ב'אוצר הגאונים' תשובות סי' יא ובראב"ד.

24 ה. וְיִשְׂרָאֵל²⁴ שֶׁהִרְהִי²⁵ חֲמִצּוֹ אֶצֶל הָעָם²⁶: אִם
25 אָמַר לוֹ: אִם לֹא הִבֵּאתִי לָךְ מַעֲוֹת מִכָּאן וְעַד יוֹם
26 פְּלוּנִי, קָנָה חֲמֵץ זֶה מֵעַכְשָׁיו - הָרִי זֶה בְּרִשְׁוֹת
27 הָעָם²⁷, וְאוֹתוֹ הִחֲמֵץ מִתֵּר לְאַחֵר הַפֶּסַח²⁸;
28 וְהוּא, שִׁיחִיָּה אוֹתוֹ זְמַן שֶׁקָּבַע לוֹ קֹדֶם הַפֶּסַח. וְאִם
29 לֹא אָמַר לוֹ קָנָה מֵעַכְשָׁיו - נִמְצָא אוֹתוֹ הִחֲמֵץ כְּאִלוֹ
30 הוּא פְּקֻדוֹן אֶצֶל הָעָם²⁹, וְאִסּוּר³⁰ בְּהִנְיָה לְאַחֵר
31 הַפֶּסַח.

24 משנה, פסחים ל, ב. לפי מה שאמרו בגמרא (שם לא:).
25 שמשכן. רחן בערבית = משכן ('ערוך'). (26) לפני פסח. (27) כלומר, הרי הוא שלו. (28) כן הוא בתוספתא (פסחים פ"ב ה"ה): "נכרי שהלוה את ישראל על חמצו, ואמר לו אם לא באתי קודם הפסח הרי הוא מכור לך, אחר הפסח מותר באכילה, ואין צריך לומר בהנאה". שאם לא קבע הזמן לפני הפסח, כיון שבתוך הפסח יכול הישראל לשלם החוב ולפדות המשכון - הרי הוא ברשותו. (29) שאף-על-פי שישראל המקבל משכון, הוא ברשותו וחייב באחריות של גניבה ואבידה (פ"י מהל' שכירות ה"א) - גוי המקבל משכון מישראל, אינו ברשותו כלל (פסחים לא:). (30) כמבואר לעיל בהלכה א, שחמץ של ישראל המופקד ביד נכרי, עובר עליו הישראל.

32 ו. וְיִשְׂרָאֵל³¹ וְעָבְדוֹם שֶׁהָיוּ בָּאֵין בְּסִפְיָה, וְהָיָה חֲמֵץ
33 בְּיַד יִשְׂרָאֵל וְהִגִּיעָה שְׁעָה חֲמִישִׁית³² - הָרִי זֶה מוֹכְרוֹ
34 לְעָבְדוֹם אוֹ נוֹתְנֵה לֹא בְּמִתְנָה, וְחֹזֵר וְלוֹקְחוֹ מִמֶּנּוּ
35 אַחֵר הַפֶּסַח; וּבִלְבָד שִׁיתְּנֵה לֹא מִתְּנָה גְמוּרָה³³.

31 תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (32) בכת"י נוסף: "של י"ד בניסן". (33) ללא שום תנאי, כי אם נותנו לו במתנה על ידי תנאי, יש לחשוש שלא יקיים את התנאי, והמתנה בטלה למפרע, ועובר על "כל יראה וכל ימצא".

36 ז. אוֹמְרוֹ³⁴ יִשְׂרָאֵל לְעָבְדוֹם³⁵: עַד שְׁאַתָּה לֹקֶחַ
37 בְּמִנָּה, בּוֹא וְקַח בְּמֵאֲתָיִם³⁷; עַד שְׁאַתָּה לֹקֶחַ
38 מֵעָבְדוֹם, בּוֹא וְקַח מִיִּשְׂרָאֵל, שְׂמָא אֶצְטְרֵךְ וְאֶקַּח
39 מִמֶּךָ אַחֵר הַפֶּסַח³⁸. אֲבָל לֹא יִמְכְּרוּ³⁹ וְלֹא יִתֵּן לוֹ עַל
40 תְּנָאי⁴⁰. וְאִם עָשָׂה כֵן - הָרִי זֶה עוֹבֵר עַל 'כָּל יִרְאָה'
41 וְכָל יִמְצָא'.

34 תוספתא פסחים פ"ב ה"ו. (35) בערב פסח לפני שעה

בידך (כסף-משנה). (5) שהוא בכלל "ימצא בבתיכם", שהרי המקום שמניח בו חמצו ביד הגוי, שאול לו והוא בביתו (כסף-משנה). וזהו שלא כדברי המכילתא פרשת שמות (פרשה י') "מה בתיכם ברשותכם, אף גבולך ברשותך, יצא חמצו של ישראל שהוא ברשות נכרי אף-על-פי שיכול לבערו, אבל אינו ברשותו", אלא כדברי המכילתא דרשב"י הג"ל (ועיין מגיד-משנה). (6) פסחים ה, ב. שהרי יש לו האפשרות למצוא אותו, והוא בכלל "לא ימצא". (7) שהרי כתוב "לא ימצא בבתיכם". (8) ו"הפקיד אותו ביד גוי" שלמעלה בסמוך, הוא כשהגוי שכנו וקרוב לביתו (לחם-משנה). (9) פסחים ה, ב. (10) שלא קיבל עליו אחריות. (11) גוים. (12) הקדש.

1 ב. הָא לְמִדַּת, שֶׁהִחֲמֵץ שֶׁל יִשְׂרָאֵל, אִם הִנִּיחוֹ
2 בְּרִשְׁוֹתוֹ, אֶפְלוֹ טָמוֹן וְאֶפְלוֹ¹³ בְּעִיר אַחֲרָת וְאֶפְלוֹ
3 מִפְּקֹד בְּיַד עָבְדוֹם - הָרִי זֶה עוֹבֵר מִשּׁוּם 'לֹא יִרְאָה'
4 ו'לֹא יִמְצָא'. חֲמֵץ שֶׁל הַקֹּדֶשׁ אוֹ שֶׁל עָבְדוֹם שֶׁהָיָה
5 אֶצֶל יִשְׂרָאֵל - אֶפְלוֹ הָיָה עִמּוֹ בְּבֵית, הָרִי זֶה מִתֵּר,
6 מִפְּנֵי שְׁאִינוֹ שְׁלוֹ. וְאֶפְלוֹ הָיָה שֶׁל גֵּר תּוֹשֵׁב שִׁיֵּד
7 יִשְׂרָאֵל שׁוֹלֵט עָלָיו - אֵין כּוֹפֵין אוֹתוֹ לְהוֹצִיא
8 הִחֲמֵץ מִרְשׁוֹתוֹ בְּפֶסַח¹⁴. אֲבָל צָרִיךְ לַעֲשׂוֹת מִחֻצָּה
9 גְבוּהָה עֲשֶׂרָה טַפְחִים בְּפִנֵּי חֲמִצּוֹ שֶׁל עָבְדוֹם¹⁵,
10 שְׂמָא יָבוֹא לְהִסְתַּפֵּק מִמֶּנּוּ¹⁶; אֲבָל שֶׁל הַקֹּדֶשׁ, אִינוֹ
11 צָרִיךְ, מִפְּנֵי שֶׁהִכָּל פּוֹרְשִׁין מִן הַהִקְדָּשׁ כְּדִי שְׁלֹא
12 יָבוֹאוּ לִיְדֵי מַעֲיָלָה¹⁷.

13 פסחים ה, ב. (14) לפי שסוף סוף אין החמץ של הישראל. (15) פסחים ו, א. (16) ליהנות. וכאן לא מספיק לכפות עליו כלי, כדין מוצא חמץ בביתו ביום-טוב (למעלה פ"ג ה"ח) לפי ששם הוא זמן קצר, עד מוצאי יום-טוב שאז ישרפנו, אבל כאן שהחמץ בביתו כל ימי הפסח - חוששים אנו שמא ינטל הכלי לאיזה צורך ויתגלה החמץ ויבואו לאכלו (כסף-משנה). (17) קרבן מעילה כדין כל הנהגה בשוגג מן ההקדש.

13 ג. עָבְדוֹם¹⁸ שֶׁהִפְקִיד חֲמִצּוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם קָבַל
14 עָלָיו יִשְׂרָאֵל אַחֲרֵיהֶם, שְׂאֵם אָבֵד אוֹ נִגְנַב יִשְׁלַם לוֹ
15 דָּמִיו - הָרִי זֶה חֵיב לְבַעֲרוֹ¹⁹, הוֹאִיל וְקָבַל עָלָיו
16 אַחֲרֵיהֶם - נַעֲשֶׂה כְּשֶׁלּוֹ²⁰. וְאִם לֹא קָבַל עָלָיו אַחֲרֵיהֶם
17 - מִתֵּר לְקִיּוֹמוֹ אֶצֶל²¹, וּמִתֵּר לְאָכַל מִמֶּנּוּ אַחֵר
18 הַפֶּסַח, שֶׁבְּרִשְׁוֹת הָעָם²² הוּא.

18 (פסחים ה:). (19) "אמר להו רבא לבני מחווא (עירו של רבא): בעירו חמירא (חמץ) דבני חילא (צבא המלך, ומטילין טורח מזונותיהן על העיירות) מבתיכו, כיון דאילו מגניב (נגנב) ואילו מיתביד (נאבד), ברשותיכו קאי ובעיתו לשלומי (תצטרכו לשלם), כדילכון דמי" (כשלכם הוא) (פסחים ה:). (20) ואם לא ביערו, אסור לאכול ממנו ('ירושלמי' פסחים פ"ב). (21) פסחים ו, א: ועושה לו מחיצה גבוהה עשרה טפחים, כמבואר בהלכה שלפני זו.

19 ד. עָבְדוֹם אֲנִס²² שֶׁהִפְקִיד חֲמִצּוֹ אֶצֶל יִשְׂרָאֵל, אִם
20 יוֹדֵעַ הַיִּשְׂרָאֵל שְׂאֵם אָבֵד אוֹ נִגְנַב מִחִיבֵי לְשִׁלְמוֹ,

קלב שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

19 שְׁדַּבְּקוּ אוֹתָן בְּחֶמֶץ, וְכָל פִּיּוּצָא בֹזֶה - מִתֵּר לְקִיּוֹן
20 בְּפִסְחָא, וְאִין בְּהֵן מְשׁוּם 'לֹא יֵרָאֶה' וְ'לֹא יִמְצָא',
21 שְׂאִין צִוֵּת הַחֶמֶץ עֲמֻדָּתָא.⁶⁵

57 פסחים מה, ב. 58) שהפת היא בעין, בלי שום
תערובת. 59) ואם נפסלה רק מלאכול לאדם, יתבאר
בהלכה שאחריה. 60) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב. והיא
תחבושת עשויה מקמח ותאנים וכיוצא בהם שאדם לועס
ונותן על המכה. 61) עד שאינה ראויה לאכילת כלב.
62) מאחר שנסרחה לפני הפסח, אין הבדל בין נתחמצה
ולבסוף נסרחה או נסרחה ולבסוף נתחמצה. אבל
כשנתחמצה בפסח אינו מותר לקיימה אלא-אם-כן נסרחה
ולבסוף נתחמצה (הראב"ד בשם הירושלמי' לפי פירוש
המגיד-משנה). 63) פסחים מה, ב. 64) = עמילן. והיינו
אפילו סמוך לפסח. 65) ונפסל מאכילת כלב (הראב"ד).

22 יב. דְּבָרָא⁶⁶ שְׁנַתְעָרַב בּוֹ חֶמֶץ⁶⁷, וְאִינוּ מֵאֲכָל לְאָדָם
23 כָּלִיל⁶⁸; אוֹ שְׂאִינוּ מֵאֲכָל כָּל אָדָם⁶⁹, כְּגֹוֹן הַתְּרִיא"ק
24 וְכִיּוּצָא בּוֹ - אֶף-עַל-פִּי שְׂמִתָּר לְקִיּוֹמוֹ, אָסוּר
25 לְאָכְלוֹ⁷⁰ עַד אַחֵר הַפֶּסַח; וְאֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בּוֹ מִן
26 הַחֶמֶץ אֲלֹא כָּל-שְׂהוּא, הֲרִי זֶה אָסוּר לְאָכְלוֹ⁷¹.

66) פסחים ל, א. 67) אינו בטל, כמבואר בפ"א ה"ה.
68) היינו שנתערב בו חמץ מעליא (= טוב לאכילה), אלא
שעלידי הביטול אינו ראוי לאכילה, אבל אם נתערב בתוכו
חמץ נוקשה, שאינו ראוי לאכילה - מותר (או"ח סי' תמב).
69) רק לחולים. 70) אבל בהנאה מותר. 71) כמבואר
לעיל בפ"א ה"ה.

יום חמישי ט"ז מרחשון ה'תשע"ט

פֶּרֶק חֲמִישִׁי

1) נתבארו בו דיני החמץ, המינין שהן מחמיצין ושאינן
מחמיצין. והמשקין המחמיצין. ומה שאסור לעשותו,
מחשש חמץ, ומה שמותר ממנו. וכיצד ראוי ללוש פת פסח,
וכיוצא בזה. ובסופו נתבארו דיני הכשר הכלים, שנשתמשו
בהן חמץ, וכיוצא בזה.

27 א. אִין אָסוּר מְשׁוּם חֶמֶץ בְּפִסְחָא, אֲלֹא חֲמִשָּׁת מִינֵי
28 דָּגָן בְּלֻבָּד², וְהֵם שְׁנֵי מִינֵי חֲטִיּוֹת, שֶׁהֵן הַחֲטָה
29 וְהַפֶּסֶחַ, וְשְׁלֹשָׁה מִינֵי הַשְּׂעוּרִים, שֶׁהֵן הַשְּׂעוּרָה
30 וְשִׁבְלַת-שׁוּעָל וְהַשְּׁפוּן. אֲכָל הַקֶּטְנִיּוֹת, כְּגֹוֹן אֲרִז
31 וְדָחַן וּפּוֹלִים וְעִדְשִׁים וְכִיּוּצָא בְּהֵן - אִין בְּהֵן מְשׁוּם
32 חֶמֶץ; אֲלֹא אֲפִלּוּ לֹשׁ קֶמַח אֲרִז וְכִיּוּצָא בּוֹ
33 בְּרוֹתְחִין³, וְכִסְהוּ בְּבָגְדִים עַד שְׁנַתְפַּח כְּמוֹ בָּצֵק
34 שֶׁהֲחִמִּין - הֲרִי זֶה מִתֵּר בְּאֲכִילָה⁴, שְׂאִין זֶה חֲמוּץ
35 אֲלֹא סִרְחוֹן.

2) (מסכת פסחים דף ל"ה עמוד א'). 3) שממהרים את
תהליך החימוץ, ובאופן שלא רתחו המים יפה, שאם רתחו
יפה אינם מחמיצים כלל (ראה להלן הלכה ג' והלכה י"ז).
4) מן הדין. אבל יש נוהגים בזה חומרא, שמא נתערבו
מחמשת מיני הדגן בתוך הקטניות. ועוד שלפעמים טוחנים

חמישית. 36) קונה חמץ לעצמו. 37) שיקנה חמץ
הרבה, אף-על-פי שאינו רוצה לקנות לעצמו רק במנה,
ומרמו לו שיקנה ממנו את העודף לאחר הפסח ויתן לו על
זה רווח. 38) באופן שאין הוא מבטיח לו בוודאות שיקנה
ממנו, רק מרמו לו על זה. ואף שיש כאן קצת הערמה -
מותר, כיון שחמץ שעבר עליו הפסח אינו אסור אלא
מדרבנן (ראה בפ"א ה"ד), והערמה בדרבנן מותרת (שבת
ק"ט:). 39) לפני פסח. 40) שאומר לנכרי: "אם תעשה
דבר פלוני בתוך הפסח או לאחר הפסח - החמץ נתון לך
או מכור לך". שכל זמן שלא נתקיים התנאי - עדיין אין
החמץ מכור או נתון.

1 ח. תַּעֲרֹכֶת⁴¹ חֶמֶץ⁴² - עוֹבְרִין עָלֶיהָ מְשׁוּם 'בִּל
2 יֵרָאֶה' ו'בִּל יִמְצָא'; כְּגֹוֹן הַמּוֹרִס⁴³, וְכוּתָח⁴⁴ הַבְּבִלִי,
3 וְשִׁכְר הַמִּדִּי, שְׂעוּשִׁין אוֹתוֹ מִן הַקֶּמַח, וְכָל פִּיּוּצָא
4 בְּאֵלּוּ מִדְּבָרִים הַנֶּאֱכָלִים. אֲכָל⁴⁵ דְּבָר שֵׁשׁ בּוֹ תַּעֲרֹכֶת
5 חֶמֶץ וְאִינוּ רְאוּי לְאֲכִילָה⁴⁶ - הֲרִי זֶה מִתֵּר לְקִיּוֹמוֹ
6 בְּפִסְחָא.

41) משנה, פסחים מב, א: "אלו עוברין בפסח, כותח הבבלי
כו" ופירש רבינו בפירוש המשניות "עוברין על כל יראה
ובל ימצא" וכן פירש"י. 42) שנתערב בו חמץ, אף שאין
בו כזית חמץ בכדי אכילת פרס, ואין לוקה על אכילתו,
כמבואר בפ"א ה"ו, בכל זאת עובר עליו ב"בל יראה ובל
ימצא" שהרי סוף סוף יש כזית חמץ בתערובת (מגיד-משנה
וכסף-משנה בשם ר' משה הכהן). 43) ציר דגים כבושים
במלח, ושמים לתוכו קמח. 44) עשוי מחלב חמוץ ולחם.
45) פסחים מה, ב. 46) נקרא בפי חז"ל "חמץ נוקשה".

7 ט. פִּיצֵד? עֲרֹכֶת⁴⁷ הַעֲבָדִנִּין⁴⁸ שְׂנַתְן לְתוֹכָן קֶמַח
8 וְעוּרוֹת - אֲפִלּוּ נִתְּנוּ שְׂעָה אַחַת קֶדֶם הַבַּעוּר, הֲרִי
9 זֶה מִתֵּר לְקִיּוֹמוֹ⁴⁹. וְאֵם לֹא נִתְּן הַעוּרוֹת, וְנִתְּן
10 הַקֶּמַח⁵⁰ קֶדֶם שְׁלֹשָׁה יָמִים לְשַׁעַת הַבַּעוּר - מִתֵּר
11 לְקִיּוֹמוֹ, שֶׁהֲרִי נִפְסַד וְהָבֵאִישׁ; תוֹף שְׁלֹשָׁה יָמִים -
12 חֵיב לְבַעֵר⁵¹.

47) פסחים מה, ב. 48) מעבדי עורות. ונותנים שם קמח
(רש"י). 49) שעלידי העורות, מסריח הקמח מיד
ומתקלקל. 50) לבד. 51) שעדיין ראוי לאכילה הוא
כשמיגע זמן הפסח, וכיון שנתחייב בביעור שעה אחת, אף
שנתקלקל אחר-כך בימי הפסח - חייב לבער.

13 י. וְכֵן הַקִּילוֹר⁵² וְהַרְטִיָּה⁵³ וְהָאֶסְפָּלָנִית⁵⁴
14 וְהַתְּרִיא"ק⁵⁵ שְׂנַתְן לְתוֹכָן חֶמֶץ - מִתֵּר לְקִיּוֹן בְּפִסְחָא,
15 שֶׁהֲרִי נִפְסָדָה צִוֵּת הַחֶמֶץ⁵⁶.

52) תוספתא פסחים פ"ג ה"ב, והוא משחה לעין.
53) תחבושת משוחה סממנים ששמים על מכה לרככה.
54) תחבושת. 55) מין תחבושת. 56) ואינה ראויה
לאכילה.

16 יא. הַפֶּת⁵⁷ עֲצָמָה⁵⁸ שְׂעֻפָּשָׁה וְנִפְסָלָה מִלְּאֲכָל
17 הַבְּלִב⁵⁹, וּמִלְּגִמָּא⁶⁰ שְׁנִסְרָחָה⁶¹ - אִינוּ צָרִיף לְבַעֵר⁶².
18 בְּגָדִים⁶³ שֶׁכִּסּוּ אוֹתָן בְּחֵלֶב חֲטָה⁶⁴, וְכֵן גִּירוֹת

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 שְׁלֹשׁ בְּמֵי פְרוֹת - אִם בְּשָׁלוּ בְּמֵי פְרוֹת אוֹ קֵלְהוּ
21 עַל הַמַּחֲבֵת בְּשֶׁמֶן, הֲרִי זֶה מֵתָר, שְׁמֵי פְרוֹת אֵינָן
22 מִחֲמִיצִין.

(19) (מסכת פסחים דף ל"א עמוד ב'): "אמרי דבי ר' שילא: ותיקא דעביה במישחא ומילחא שרי" (מאכל קמח העשוי בשמן ומלח מותר) שמי פירות אינם מחמיצים (רי"ף). ואף לפי הנוסחא למעלה בהלכה ב' שאע"פ שאין חיוב כרת יש בזה איסור - כאן שיש גם חליטה ברותחים לא אסרו, גזרה שמה לא ירתיח יפה (למעלה הלכה ג') כיון שאין כאן חיוב כרת.

23 ה. כְּרָמֶל²⁰ שְׁמֵהֶבְהֵבִין אוֹתוֹ בְּאֹר וְטוֹחֲנִין אוֹתוֹ -
24 אֵין מְבַשְׁלִין אֶת הַקֶּמַח שְׁלוֹ בְּמֵים, שְׁמָא לֹא נִקְלָה
25 בְּאֹר יָפֶה, וְנִמְצָא מִחֲמִין בְּשֶׁמֶן שְׁלִין אוֹתוֹ. וְכֵן
26 בְּשֶׁמֶן לִלְיָן²¹ הַקְּדוֹת הַחֲדָשׁוֹת, אֵין מְבַשְׁלִין בֵּהֶן
27 אֶלָּא מִצָּה אֲפוּיָה²² שֶׁחֲזָרוּ וְטָחְנוּ אוֹתָהּ, אֶבֶל קֶמַח
28 קָלִי - אֲסוּר, שְׁמָא לֹא קֵלְהוּ יָפֶה וְיִבּוֹא לִידֵי חֲמוּץ.

(20) שבלים שמעבירין אותן באש, אבל אינם קלויים כל כך (מסכת פסחים שם). ועיין בפירוש רבינו מנוח. (21) היו נותנים קמח ומים ומבשלים אותם בקדירות חדשות כדי לחזקן (רבינו מנוח, ועיין לחם משנה - מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (22) (מסכת פסחים שם): "רב פפא שרי לממחה קדירה בתסיס" ומפרשה רבינו שרב פפא התיר למלול קדירה במצה אפויה, אבל בקמח אסור, כנ"ל.

29 ו. אֵין בּוֹלְלִין²³ אֶת הַשְּׁעוּרִין בְּמֵים בְּפֶסַח, מִפְּנֵי
30 שֶׁהֵן רְפִין וּמִחֲמִיצִין בְּמַהֲרָה. וְאִם בְּלִל²⁴ - אִם רָפוּ
31 כְּדֵי שְׁאֵם הַנִּיחָן עַל-פִּי הַבֵּיב²⁵ שְׁאֹפִין עָלָיו
32 הַחֲלוֹת, יִתְפַּקְעוּ - הֲרִי אֵלּוֹ אֲסוּרִין; וְאִם לֹא הִגִּיעוּ
33 לְרִפּוּיָן זֶה - הֲרִי אֵלּוֹ מֵתָרִין.

(23) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'). (24) (שם) כרב חסדא בשם מר עוקבא. (25) כן הוא בפירוש רבינו חננאל שם. והוא כלי מנוקב (תוספות שם).

34 ז. הַחֲטִים²⁶ מֵתָר לְבַלֵּל אוֹתָן בְּמֵים כְּדֵי לְהַסִּיר סִבָּן,
35 וְטוֹחֲנִין אוֹתָם מִיד כְּדֶרֶךְ שְׁטוֹחֲנִין הַסֵּלֶת. וְכִכָּר
36 נִהְגוּ כָּל יִשְׂרָאֵל בְּשֹׁנֶעַר וּבְאַרְץ הָעֵבִי וּבִכְסָפָר וּבְעָרֵי
37 הַמַּעְרָב, שֶׁלֹּא יִבְלְלוּ הַחֲטִים בְּמֵים, גְּזֵרָה שְׁמָא
38 יִשְׁהוּ וְיִחֲמִיצוּ²⁷.

(26) שהם יותר קשים ואינם ממהרים להחמיץ כמו שעורים (מסכת פסחים שם). (27) תקנת הגאונים היא מפני שאין אנו בקיאים ללחות באופן שלא יחמיץ. וגם בגמרא שם אמרו: "בעל נפש (חסיד וירא שמים) אפילו חטים דשרירי (שהם קשים) לא ילתות" (לא יבלול במים).

39 ח. תִּבְשִׁיל שְׁנֵתִבְשִׁיל וְנִמְצָאוּ בוֹ שְׁעוּרִים אוֹ חֲטִים:
40 אִם נִתְפַּקְעוּ²⁸ - הֲרִי כָּל הַתִּבְשִׁיל אֲסוּר, שֶׁהֲרִי
41 נִתְעָרַב בוֹ הַחֲמִץ; וְאִם לֹא נִתְפַּקְעוּ - מוֹצִיאִין אוֹתָן
42 וְשׁוֹרְפִין²⁹, וְאוֹכְלִין שְׁאֵר הַתִּבְשִׁיל, שְׁאֵין הַדֶּגֶן

אותם לקמח ויבואו להחליף קמח זה בקמח חמשת המינים (הרמ"א סימן תנ"ג).

1 ב. חֲמִשָּׁה⁵ מִיָּנִי דִּגְן אֵלּוֹ, אִם לִשְׁן בְּמֵי פְרוֹת
2 בְּלִבֵּד בְּלֹא שׁוּם מֵים - לְעוֹלָם אֵין בָּאֵין לִידֵי
3 חֲמוּץ. אֶלָּא אֶפְלוּ הַנִּיחָן כָּל הַיּוֹם עַד שְׁנֵתִפַּח
4 הַבָּצֵק - מֵתָר בְּאִכִּילָה⁶, שְׁאֵין מִי פְרוֹת מִחֲמִיצִין
5 אֶלָּא מִסְרִיחִין. וּמֵי פְרוֹת הֵן: כְּגוֹן יֵין, וְחֵלֶב⁷
6 וְדִבְשׁ⁸ וְשֶׁמֶן זֵית וּמִי-תְפוּחִים וּמִי-רְמוֹנִים וְכָל
7 פִּיּוּצָא כֵּהֶן מִשְׁאֵר יֵינֹת וְשֶׁמֶנִּים וּמִשְׁקִין. וְהוּא,
8 שֶׁלֹּא יִתְעָרַב בֵּהֶן שׁוּם מֵים בְּעוֹלָם. וְאִם נִתְעָרַב
9 בֵּהֶן מֵים כָּל-שָׁהוּא, הֲרִי אֵלּוֹ מִחֲמִיצִין⁹.

(5) (מסכת פסחים דף ל"ה עמודים א"ב). (6) הרמב"ם עצמו תימן בכתב ידו "אין חייבין עליו כרת" (מעשה רוקח בשם הר"א בן הרמב"ם) וכן הוא בדפוסיו רומא וויניציאה וכן מצא הרמ"ך בספר מוגה. ולפי זה אף על פי שאין חייבים עליו כרת יש בו איסור (מעשה רוקח). ולפני הראב"ד היתה הנוסחא שלפנינו ולפיכך השיג עליו וכתב שאע"פ שאינו חמץ גמור הרי הוא חמץ נוקשה ואסור (וראה במנחות דף נ"ד עמוד א'). (7) כשעשה סימן במצות שהן של חלב. שאם לא כן אסורות באכילה שמה יבוא לאכלם בבשר (פרק ט') מהלכות מאכלות אסורות הלכה כ"ב). (8) בין דבש תמרים ובין דבש דבורים (הגמ"י). (9) כן הוא בברייתא (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד א' וראה להלן הלכה כ').

10 ג. אֵין מְבַשְׁלִין חֲטִים בְּמֵים¹⁰, כְּגוֹן רִיפּוֹת, וְלֹא
11 קֶמַח, כְּגוֹן לְבִיבוֹת. וְאִם בְּשָׁל - הֲרִי זֶה חֲמִץ גָּמוּר;
12 וְהוּא, שִׁיתִּבְקָעוּ¹¹ בַּתִּבְשִׁיל. אֵין קוֹלִין¹² אֶת הַבָּצֵק¹³
13 בְּשֶׁמֶן עַל הַמַּחֲבֵת; אֶבֶל מְבַשְׁלִין אֶת הַפֶּת¹⁴ וְאֶת
14 הַקֶּמַח הַקָּלוּי¹⁵. וְאִם הִרְתִּיתָ הַמֵּים הַרְּבִה, וְאֶת-חֲרָפָךָ
15 הַשְּׁלִיף לְתוֹכָן הַקֶּמַח - הֲרִי זֶה מֵתָר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא
16 מִתְבַּשֵּׁל מִיד קֹדֶם שִׁיחֲמִיצִין¹⁶. וְכִכָּר נִהְגוּ¹⁷ בְּשֹׁנֶעַר
17 וּבִכְסָפָר וּבְכָל הַמַּעְרָב לְאַסֹּר דָּבָר זֶה, גְּזֵרָה שְׁמָא לֹא
18 יִרְתִּיתָ הַמֵּים יָפֶה יָפֶה¹⁸.

(10) שאף על פי שמים ורותחים אינם נותנים להחמיץ (להלן בסמוך) - בעוד שהמים פושרין הוא מחמיץ (רש"י מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (11) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א') כשמואל. (12) מלשון קלי ורמל. לקלות בצק שלא נחמץ בשמן על מחבת. (13) שנילוש במים. ועכשיו יחמיץ אף על פי שקולים אותו בשמן, שמי פירות עם מים מחמיצים, כמו שכתב למעלה. (14) שאחרי שנאפה - אפילו שוהו במים אינו מחמיץ (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב'). (15) שקלוהו על האש וראוי כבר לאכילה. (16) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') במשנה ובגמרא) שחליטה (= נתינה ברותחים) אינה מביאה לידי חימוץ. (17) כן הוא ברי"ף בשם המתכתא. (18) [ואם עשה כן בדיעבד יש אומרים שמותר, שלא אסרו אלא לכתחילה - פסקי זרעים לר"א מלונדריש עמוד כ"א].

19 ד. מֵתָר¹⁹ לְבַשֵּׁל הַדֶּגֶן אוֹ הַקֶּמַח בְּמֵי פְרוֹת. וְכֵן בָּצֵק

קלד שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(39) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד א') וממה שכתוב "בפסח" ולא כתב לפסח משמע דוקא בזמן איסור חמץ קאמר, ויש מקילים בזה ואומרים שהכל תלוי במספר העובדים, שאם יש הרבה עובדים מותר אפילו בעיסה גדולה. (40) (ראה להלן הלכה י"ב ובפרק ו' מהלכות ביכורים הלכה ט"ו). (41) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "דרש רבא: אשה לא תלוש לא בחמה (= בשמש, להלן הלכה י"ב) ולא בחמין (כן הנוסחא ברא"ש במ"מ ובר"ח) ולא בחמי חמה". (42) מים שנתחממו מהשמש. (43) (מסכת פסחים שם). והם מים ששאבו אותם בזמן השקיעה והלינו אותן בלילה בבית. לפי שבימי ניסן השמש מהלכת בשיפולו של הרקיע והיא מחממת את המים שבקרקע לפיכך צריך לשאבם מן הארץ ולהלינם בכדי שיצטננו (רש"י שם). ויש מפרשים שהעיקר הוא שלא יהיו המים בלילה בתוך הקרקע מפני שבליילה מהלכת השמש מתחת לקרקע ומחממת את המים שבתוכה (ראבי"ח). (44) (מסכת פסחים שם): "עברה ולשה - אסור" ופירש"י: "עברה ולשה בחמין" ולדעת רבינו זה מוסב גם על מים שלא לנו.

יב. לא תשב אשה⁴⁵ תחת השמש⁴⁶ ותלוש, ולא תחת הרקיע ביום העבים⁴⁷, אפילו במקום שאין השמש זורחת בו. ולא תניח את העסה ותתעסק בדבר אחר⁴⁸. ואם היתה⁴⁹ לשה ואופה⁵⁰ - צריכה שני כלים של מים: אחד, שמקטפת⁵¹ בו, ואחד, שמצננת בו ידיה. ואם עברה ולשה תחת השמש, או שלא צננה ידיה, או שעשתה עסה יתר משיעור חלה - הפת מתרת⁵². וכמה שיעור חלה? כמו שלשה וארבעים ביצים וחמש ביצה, כגוף הביצה⁵³. הבינונית⁵⁴, לא כמשקלה⁵⁴.

(45) (מסכת פסחים שם). ואז היו הנשים אופות את המצות (וכן הוא במשנה מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב'): "שלש נשים לשות כאחת ואופות בתנור". (46) לפי שחום השמש מחמם את העיסה וקרובה להחמין. (47) (מסכת יומא דף כ"ח עמוד ב') שמתבע השמש או להגביר חומה בכל מקום מבעד לעננים. (48) (מסכת פסחים דף מ"ב עמוד א'): "ולא תגביה ידה מן התנור", כלומר שתהא עוסקת בבצק כל הזמן שלא יחמין. (49) (מסכת פסחים שם). (50) דוקא אם היתה אופה שידיה מתחממות מהתנור (לדעת רש"י אפילו אם אינה אופה שידיה מתחממות מעצמן). (51) שטחה את פני החררה במים ונותנת לתנור. (52) שכל אלו אינן אלא חששות לכתחלה. ויש אומרים שאם לשה בשמש אסור אפילו בדיעבד (מגיד משנה). (53) כלומר כמדתה. (54) שאין מדתה ומשקלה שוין.

יג. כל זמן⁵⁵ שאדם עוסק בפצק⁵⁶, אפילו כל היום כלו - אינו בא לידי חמוץ. ואם הגביה ידו והניחו, ושהה הפצק עד שהגיע להשימע הקול⁵⁷ בזמן שאדם מפה בידו עליו - פבר החמין, וישרף מיד. ואם אין קולו נשמע - אם שהה פדי שיהלה אדם מיל⁵⁸, פבר החמין, וישרף מיד. וכן אם הכסיפו

1 שנגבל ולא נתבקע חמץ גמור של תורה, ואינו אלא 2 מדברי סופרים.

(28) שזה שכתבנו בהלכה ו' שאם נשרו עד שאם היו מניחין על פי הציב היו מתבקעין אפילו לא נתבקעו ממש, אסורים, זה אינו אלא לאכול אותם חטים בעינם, אבל בתבשיל, כיון שאיסור תערובת חמץ במשהו אינו אלא מדרבנן, לא אסור אלא בנתבקעו ממש (מגיד משנה). (29) כמו חמץ ממש.

3 ט. משום³⁰ שאמר: "ושמרתם את המצות", 4 כלומר - הזהרו במצה ושמרו אותה מכל צד חמוץ 5 - לפיכך אמרו חכמים: צריך אדם לזהר בדגן 6 שאוכל ממנו בפסח, שלא יבוא עליו מים אחר 7 שנקצרו³¹, עד שלא יהיה בו שום חמוץ. דגן³² 8 שנטבע בנהר או שנפל עליו מים - כשם שאסור 9 לאכלו, כך אסור לקימו³³; אלא מוכרו לישראל 10 ומודיעו³⁴, כדי שיאכלנו קדם הפסח. ואם מוכרו 11 לנכרי קדם הפסח - מוכר מעט³⁵ לכל אחד ואחד, 12 כדי שיכלה קדם הפסח, שמא יחזור הנכרי וימכרנו 13 לישראל.

(30) כן צריך להיות שכאן מתחילה הלכה ט' שהרי מכאן מתחיל ענין חדש (מעשה רוקח וקובץ בשם פרי חדש). ובדפוסים אחרים מתחילה הלכה ט' להלן לפני "לפיכך אמרו". (31) (מסכת פסחים דף מ' עמוד א'): "אמר להם רבא לאלה המהפכים העמרים בגורן להזהר מהרטבתם במים. וראה להלן פרק ח' הלכה י"ג, שאם אין לו מצה משומרת אלא כזית, אוכל כל סעודתו ממצה שאינה משומרת ואוכל כזית מן המשומרת לבסוף. אבל לפני הקצירה אין צריך להזהר. (32) (מסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). (33) שהרטיבות מביאת לידי חימוץ. (34) אבל בלי הודעה אסור, מחשש שמא יקיימנו לפסח, שהחטים עדיין לא נבקעו ובלתינתה מותר לקיימן, וכאן ספק הוא שמא נתבקעו (משנה ברורה). (35) לפנינו שם בגמרא: "ליזביניהו קבא קבא לישראל" (ימכרם מעט מעט לישראל). ונראה שהרמב"ם לא גרס "לישראל" (מגיד משנה).

14 י. דגן שנפל עליו דלה³⁶ - כל זמן שהוא טורד טפה 15 אחר טפה, אפילו כל היום כלו - אינו בא לידי 16 חמוץ³⁷. אבל פשיפסק - אם נשתהה בשעור³⁸, הרי 17 זה אסור.

(36) (מסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') ושם נאמר דין זה על קמח. (37) שטרוד הדלה הנופל באופן מתמיד וברציפות אינו נותן לו להחמין (ראה להלן הלכה י"ג). (38) היינו שיעור מיל (להלן הלכה י"ג).

18 יא. אין לשוין בפסח עסה גדולה³⁹, שמא תחמין, 19 אלא פשעור חלה⁴⁰ בלבד. ואין לשוין⁴¹, לא בחמין 20 ולא בחמי חמה⁴², ולא במים שנשאבו בו ביום, 21 אלא במים שלנו⁴³. ואם עבר ולש פאחד מכל אלו 22 - הרי הפת אסורה⁴⁴.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

מִידָּה⁷⁰, או נִתֵּן לִפְנֵיהֶן, וְהוּא עֹמֵד עֲלֵיהֶן עַד שֶׁלֹּא
יִשְׁהָה לִפְנֵיהֶן כְּדֵי הַלּוֹחַ מִיֵּל. וְכָל זְמַן שֶׁהֵן מְנַקְרִין
בּוֹ אוֹ שֶׁהוּא מְהַפֵּךְ בִּידּוֹ - אֵינוֹ מְחַמֵּץ⁷¹.
וְכִשְׁיִפְסְקוּ מִלֵּאכֵל, יִשְׁטֹף הַפְּלִי בָּמִים וְיִשְׁפֹּף
בְּמָקוֹם מְדֻרָּן.⁷²

70) ואנו פוסקים שאסור לעשות כן (ב"י). 71) כמו שכתב
למעלה הלכה י"ג שכל זמן שאדם עוסק בבצק אינו בא לידי
חימוץ, ועיין עוד בהלכה י"ג.

יט. לֹא תִשָּׂרֶה⁷² אִשָּׁה מוֹרֶסֶן שְׁתוּלִיף בִּידָּה⁷³
לְמִרְחֵץ, אֲבָל שָׁפָה עַל בִּשְׂרָה יִבְשֶׁת⁷⁴. וְלֹא יִלְעֹס⁷⁵
אָדָם חֲטִין וְיִתֵּן עַל מִכְתּוֹ⁷⁶, מִפְּנֵי שֶׁהֵן מְחַמֵּצוֹת.
אֵין נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרֹסֶת⁷⁷. וְאִם נָתַן -
יִשְׁפֹּף מִיָּד⁷⁸, מִפְּנֵי שֶׁהוּא מְמַהֵר לְהַחֲמִיץ. וְאֵין
נוֹתֵנִין אֶת הַקֶּמַח לְתוֹךְ הַחֲרָדֶל⁷⁹; וְאִם נָתַן - יֹאכֵל
מִיָּד.⁸⁰

72) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפת־החטים
העבה (פירוש המשניות) וסובין היא הדקה. 73) דרכם הי'
ליכנס למרחץ ולשוף הגוף במורסן ולהזיע, ובזה אין קפידא
כיון שהמורסן לא נשרה במים ועל הגוף אין מים, רק זיעה
מחום המרחץ, וזיעת אדם אינה מחמצת (כסף משנה).
74) (שם במשנה). 75) לרפואה. 76) תערובת של מיני
פירות ויש בהן מים. 77) אפילו לפני זמן של הילוך מיל,
שממהרים להחמיץ. 78) שמפני חוזקו וחריפותו אינו
מחמיץ כל כך מהר.

כ. מִתֵּר⁷⁹ לֶתֶן הַתַּבְלִין⁸⁰ וְהַשְּׂמֶשֶׁם וְהַקֶּצֶח⁸¹
וְכַיּוֹצֵא בָּהֶן לְתוֹךְ הַבָּצֵק. וְכֵן מִתֵּר⁸² לְלוֹשׁ הָעֶסָה
בָּמִים⁸³ וְשֶׁמֶן אוֹ דָבֶשׁ וְחֶלֶב⁸⁴, אוֹ לְקִטְשָׁה⁸⁵ בָּהֶן.
וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן⁸⁶ אָסוּר לְלוֹשׁ וּלְקִטֹּף, אֲלֵא בָּמִים
בְּלֶבֶד - לֹא מִשּׁוֹם חֲמֵץ, אֲלֵא כְּדֵי שְׂיִהְיֶה לָחֶם
עֲנִי⁸⁷, וּבַיּוֹם הָרִאשׁוֹן בְּלֶבֶד הוּא שְׂצִירָה לְהִיּוֹת
זֶכְרֹן לָחֶם עֲנִי.⁸⁸

79) (תוספתא פרק ב' דמסכת פסחים): "יוצאין במצה
המתובלת" (מעורבת בתבלין). 80) מיני בשמים שנותנים
במאכל. 81) קימעה. 82) (מסכת פסחים דף ל"ו עמוד
א'): "אמר ר' עקיבא: שבתי היתה (שביתתי היתה ביום טוב
של פסח) אצל ר' אליעזר ור' יהושע ולשתי להם עיסה בין
ושמן ודבש (מעורב במים - תוס' שם דף ל"ה עמוד ב' ד"ה
ומי) ולא אמרו לי דבר" (ועיין ר"אב"ד). 83) המגיד־משנה
העתיק "ביין" (וגם בב"י או"ח סימן תס"ב חסרה המלה
"במים") אבל בכל זאת גם המגיד־משנה מפרש שהמדובר
בתערובת מים עם כל אלו. 84) (ראה למעלה הלכה ב').
85) למרוח את העיסה. 86) כלומר בלילה הראשון ובכזית
הראשון (מגיד משנה), ומקור הדברים (מסכת פסחים דף
ל"ו עמוד א') שאמר להם ר' יהושע בן לוי לבניו: "ביום
הראשון של פסח לא תלושו לי המצות בחלב". 87) כר'
עקיבא (במסכת פסחים שם).

כא. כָּל פְּלִי־חֲרֹסֶס⁸⁸ שֶׁנִּשְׁתַּמֵּשׁ בָּהֶן חֲמֵץ בְּצוּגָן -⁸⁹

1 פָּנָיו כְּאֵדָם שֶׁעָמְדוּ שְׁעֵרוֹתָיו⁵⁹ - הָרִי זֶה אָסוּר
2 לֵאכֹל, וְאֵין חֲבִיבִין עָלָיו כֶּרֶת.

55) (מסכת פסחים דף מ"ח עמוד ב' וראה למעלה הלכה
(י'). 56) שלש אותה או מגלגלה בעץ (אחרונים).
57) שהעיסה החמוצה משמעת קול וזהו חמץ גמור וזהו
שיעור "כקרני חגבים" הנאמר במשנה (מסכת פסחים דף
מ"ח עמוד ב'). 58) הלכה בינונית, והוא שיעור שני
חומשי שעה = 24 דקות (פירוש המשניות מסכת פסחים
דף מ"ה עמוד א'). ועיין למעלה פרק ה' מהלכות שבת הלכה
ד' הערה י"ט). 59) וזהו "שיאור" (שם). שנשתנה מראיתן
ללובן (ערוך).

3 יד. הֵיוּ שְׁתֵּי עֲסוֹת, שֶׁהִגְבִּיהוּ הַיָּד מֵהֶן, גְּלוּשׁוֹת
4 בַּעַת אַחַת וְנִשְׁתַּהוּ, הָאֶחָת מֵהֶן יֵשׁ לָהּ קוֹל וְאֶחָת
5 אֵין לָהּ קוֹל⁶⁰ - שְׁתֵּיהֶן יִשְׁרְפוּ⁶¹, וְהָרִי הֵן חֲמֵץ
6 גָּמוּר.

60) וזהו "בצק החרש" שבמשנה (מסכת פסחים דף מ"ו
עמוד א') שאינו משמיע קול כחרש הזה (פירוש המשניות
שם). 61) כן הוא במשנה שם: "בצק החרש אם יש כיוצא
בו שהחמיץ הרי זה אסור".

7 טו. אֵין עוֹשִׂין סְרִיקִין⁶² הַמְצִירִין בַּפֶּסַח, מִפְּנֵי
8 שֶׁהָאִשָּׁה שׁוֹהָה עֲלֵיהֶן⁶³, וּמִתַּחֲמִצִּין בַּעַת עֲשִׂיתָן.
9 לְפִיכָף הַנַּחֲתוּמִין מִתָּרִין לַעֲשׂוֹתָם, מִפְּנֵי שֶׁהֵן
10 בְּקִיָּאִין בְּאֻמָּנוּתָן וּמִמְהָרִים לַעֲשׂוֹתָם. אֲבָל בְּעַלִּי־
11 בָּתִּים אָסוּרִים, וְאִפְלוּ צָרוּ אוֹתָן בְּדַפּוּס⁶⁴ - שֶׁמָּא
12 יָבוֹאוּ אַחֲרֵים לַעֲשׂוֹתָן שֶׁלֹּא בְּדַפּוּס⁶⁵ וְיִשְׁהוּ בַּעֲשִׂיתָן
13 וְיִחַמְצִיזוּ.

62) (מסכת פסחים דף ל"ז עמוד א') פי' שמציירין בפת מין
חיה ועוף. 63) לצירין. 64) שאינו שווה כלום.
65) שהרואה אינו יודע שנעשו ע"י דפוס.

14 טז. מִיָּם⁶⁶ שְׂרוּחֲצִין בָּהֶן הַיָּדִים וְהָעֲרֵבָה אַחֵר
15 שֶׁלִּשְׁוִין, וְכֵן מִיָּם שֶׁמִּשְׁתַּמֵּשִׁין בָּהֶן בַּשַּׁעַת לִישָׁה -
16 הָרִי זֶה יִשְׁפֹּף אוֹתָן בְּמָקוֹם מְדֻרָּן⁶⁷, כְּדֵי שֶׁלֹּא
17 יִתְקַבְּצוּ בְּמָקוֹם אֶחָד וְיִחַמְצִין.

66) (משנה במסכת פסחים דף מ' עמוד ב'). 67) כל זה
לאחר זמן איסור חמץ (ב"י). וכן נראה להלן הלכה י"ח.

18 יז. אֵין שׂוֹרִין אֶת הַמּוֹרֶסֶן⁶⁸ וּמִנִּיחִין לִפְנֵי
19 הַתְּרַנְגּוּלִין, שֶׁמָּא יִחַמְצִין. אֲבָל חוֹלְטִין⁶⁹ לָהֶן
20 הַמּוֹרֶסֶן בְּרוֹתְחִין וּמִנִּיחִין לִפְנֵיהֶן. וּכְבֵּר נִהְגוּ רַב
21 הָעוֹלָם שֶׁלֹּא לַחֲלוֹט, גִּזְרָה שֶׁמָּא לֹא יִרְתִּיחַ הַמִּים
22 יָפָה.

68) (משנה במסכת פסחים דף ל"ט עמוד ב') קליפה דקה
הנשארת בנפה אחר יציאת הקמח קרויה מורסן ומיועדת
לאכילת עופות. 69) לשים במים רותחים שאז אינו
מחמיץ. וראה למעלה הלכה ג'.

23 יח. וּמִתֵּר לְלוֹשׁ לְתְּרַנְגּוּלִין מוֹרֶסֶן אוֹ קֶמַח וּמֵאֲכִילָן

שכבולעו על ידי האש כך פולטו על ידי האש - כאן בחמץ שכבולעו היה החמץ היתר, הקילו להתיר בהגעלה (מגיד משנה). (102) שעמד על האש ומימיו רותחים. ויש אומרים שאפילו אם הסירו אותו מן האש אפשר להגעיל בתוכו כל זמן שממיו מעלים רתיחות (טור סימן תנ"א).

17 כד. כלי מתכות ואבנים וכלי עצים שנשתמש בהן
18 חמץ בכלי שני¹⁰³, כגון קערות וכוסות - נותן אותן
19 לתוך כלי גדול, ונותן עליהן מים ורתחין¹⁰⁴, ומניחין
20 בתוכו עד שיפלטו, ואחר-כך שוטפין¹⁰⁵ ומשתמש
21 בהן במצה.

(103) ששפכו בהם החמץ מכלי ראשון. (104) מכלי ראשון, כבולעו כך פולטו וראה מה שכתבנו לעיל בהערה 100.
(105) במים צוננים (כמו שנזכר למעלה בהלכה כ"ג).

22 כה. כל כלי-חרש שנשתמש בהן חמץ בחמין - בין
23 כלי ראשון, כגון קדרות; בין כלי שני, כגון
24 קערות¹⁰⁶; בין שהיו משוחין ושועין באבר, שעושין
25 אותן כעין זכוכית¹⁰⁷; בין שהיו חרס כמה שהן -
26 אין משתמשין בהן במצה¹⁰⁸, אלא מניחין לאחר
27 הפסח¹⁰⁹ ומבשל בהן.

(106) ששופכים בהם מכלי ראשון. (107) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'). (108) לפי שהתורה העידה שכלי חרס שבלעו איסור אינם פולטים אותו לעולם (מסכת פסחים שם). ולענין ליבון באש, ראה למעלה הלכה כ"ב.
(109) כשמואל (מסכת פסחים דף ל' עמוד א') ולא כרב שאמר שישברו (שם).

28 כו. כלי ראשון שרצה להרתיחו, ולא מצא כלי
29 גדול ממנו כדי להרתיחו בתוכו - הרי זה מקיף לו
30 שפה של טיט על שפתו מבחוץ, וממלאהו מים עד
31 שיגברו המים על שפתו, ומרתיח המים בתוכו,
32 ודין¹¹⁰, ואחר-כך שוטף אותו¹¹¹ ומשתמש בו
33 במצה.

(110) (מסכת עבודה זרה דף ע"ו עמוד א'). כבולעו כך פולטו, כשם שבלע על ידי התזת ניצוצות על שפתו כן פולטו (שם). (111) בצונן (כנ"ל הלכה כ"ג).

פרק נשיי

(1) נתבאר בו דיני חיוב אכילת המצה מן התורה, ואיכות האכילה, ומאי זה דבר היא, ואיכות לישתה, והמחוייבין באכילתה. ומה שאסרו חכמים בשבילה, רוצה לומר לאכול בערב הפסח, וכן מה שאסרו לאכול אחריה.

34 א. מצות עשה מן התורה לאכול מצה בליל
35 חמשה-עשר, שנאמר: "בערב תאכלו מצה"; בכל
36 מקום² ובכל זמן³. ולא תלה אכילה זו בקרבן
37 הפסח⁴, אלא זו מצוה בפני עצמה, ומצוהה כל
38 הליילה⁵. אבל בשאר הרגל - אכילת מצה רשות:
39 רצה, אוכל מצה; רצה, אוכל ארז או דחן או קליות

1 מתר להשתמש בהן מצה בצונן⁸⁹; חוץ מכלי
2 שמניחין בו את השאור, וכלי שמניחין בו חרסת,
3 מפני שהמוצו קשה⁹⁰. וכן ערבות שלשין בהן
4 החמץ, ומניחין אותו שם עד שיחמין - הרי הן
5 כבית שאור, ואין משתמשין בהן בפסח⁹¹.

(88) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב'): "אמר שמואל: כל הכלים שנשתמש בהן חמץ בצונן משתמש בהן מצה" [בצונן - כן הוא ברי"ף] ופירשה הרי"ף כלי חרס, וראה להלן. (89) דוקא אם נשתמש בהם בחמץ בצונן אבל אם נשתמש בהם בחמץ בחמין אסור להשתמש בהם במצה אפילו בצונן גזירה שמא ישתמש בהם בחמין מכיון שהם כלי חרס ואי אפשר להגעילם. אבל כלי מתכת שאפשר להגעילם מותר להשתמש בהם בצונן ולא גזור שמא יבוא להשתמש בהם בחמין שהרי יכול הוא להגעילם. ותפס כאן הלשון "מצה בצונן", להשמיענו חידוש זה לגבי כלים שנשתמשו בהם בחמין, אבל אם לא נשתמשו בהם בחמץ אלא בצונן מותר להשתמש בהם במצה גם בחמין שהרי לא בלעו כלום (מגיד משנה). (90) (מסכת פסחים שם). (91) אפילו בצונן.

6 כב. ביב של חרס⁹² שאופין עליו חלות חמץ כל
7 השנה כלה - אין אופין עליו מצה בפסח⁹³. ואם
8 מלאו גחלים והסיק מקום שהיה מבשל⁹⁴ בו החמץ
9 מתר לבשל⁹⁵ עליו מצה⁹⁶.

(92) (הרי"ף במסכת פסחים שם). (93) מפני שפולט טעם החמץ שבלע ומבליע במצה. ואף על פי שהוא מסיקו באש לפני האפיה אינו מתכשר בכך שהרי הבליעה היא בפנים וההיסק אינו אלא מבחוץ (רי"ף שם). (94) בנ"א: "אופה". (95) בנ"א: "לאפות". (96) כבולעו כך פולטו.

10 כג. כלי מתכות וכלי אבנים⁹⁷ שנשתמש בהן חמץ
11 ברותחין בכלי ראשון⁹⁸, כגון קדרות ואלפסין - נותן
12 אותן לתוך כלי גדול של מים וממלא עליהן מים
13 ומרתיחן בתוכו עד שיפלטו⁹⁹, ואחר-כך שוטף
14 אותן בצונן¹⁰⁰, ומשתמש בהן במצה. וכן הספינין¹⁰¹
15 - מרתיח את הלהב ואת הנצב בכלי ראשון¹⁰²,
16 ואחר-כך משתמש בהן במצה.

(97) להוציא מדעת רב האי גאון (הובא בטור או"ח סימן תכ"א) שבכלי אבנים לא מועילה הגעלה (ועיין תוספתא זבחים פרק י' הוצ' צוק"מ עמ' 495/14). (98) על האש. (99) כן כתב גם הרי"ף בפסחים שם שצריך שיששה הכלי במים עד שיפלוט כל האיסור שבו, אבל לא נהגו כן כי מי יודע לשער מתי יפלוט הכל (טור או"ח סימן תנ"ב). (100) כדי לצנן את הכלים שאם לא יעשה כן יש חשש שמא יחזור הכלי ויבלע את האיסור מהמים החמים שעליו (טור שם בשם רש"י. ועיין תוספות זבחים דף צ"ו עמוד ב' ד"ה לא).

(101) (מסכת פסחים דף ל' עמוד ב') ואף על פי שתשישם על ידי האור ואם לקחם מהגוי צריך ללבן אותם באור כמו שכתב רבינו בפרק י"ז מהלכות מאכלות אסורות הלכה ג'

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלז

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 או פרות. אָכַל בָּלִיל חֲמִשָּׁה-עָשָׂר בִּלְבָד - חוֹבָה.
- 2 וּמִשְׁאֵכֶל פְּזִית, יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ.

יֵצֵא כְּהֵן יָדֵי חוֹבָתוֹ; אָכַל שְׂאֵר דְּבָרִים, כְּגוֹן אֲרִז 16

וְדוֹחַ וקִטְנִיּוֹת - אֵין יוֹצֵא כְּהֵן יָדֵי מִצָּה, לְפִי שְׁאִין 17

בָּהֶם חֲמִץ¹⁶. 18

(14) משנה וגמרא, פסחים לה, א. (15) חיטה ושעורה, כוסמין, שיבולת שועל ושיפון. (16) וכשמתנפחות באות ליד סרחון וקלקול ולא ליד חימוץ.

ה. הַעוֹשָׂה¹⁷ עֹשֶׂה מִן הַחֲטִים וּמִן הָאֲרִז - אִם יֵשׁ 19

בָּה טַעַם דָּגָן¹⁸, יוֹצֵא בָּה יָדֵי חוֹבָתוֹ. עֹשֶׂת הַכְּלָבִים¹⁹ 20

- בְּזֶמֶן שֶׁהָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²⁰, יוֹצֵא בָּה יָדֵי 21

חוֹבָתוֹ²¹; אֵין הָרוּעִים אוֹכְלִין מִמֶּנָּה²², אִינוּ יוֹצֵא 22

בָּה, שְׁאִין זֶה מְשַׁמֵּר לְשֵׁם מִצָּה. מִצָּה שְׁלִשָּׁה 23

בְּמִי-פְרוֹת²³ - יוֹצֵא בָּה יָדֵי חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח²⁴. אָכַל אֵין 24

לְשִׁין אוֹתָהּ בִּיָּין אוֹ בְּשֶׁמֶן אוֹ²⁵ חֶלֶב²⁶, מְשוּם "לֶחֶם 25

עֲנִי", כְּמוֹ שֶׁבְּאַרְנֹו²⁷. וְאִם לֹשׁ וְאָכַל - לֹא יוֹצֵא יָדֵי 26

חוֹבָתוֹ. אֵין יוֹצֵאִין, לֹא בֶּפֶת מוֹרֶסֶן²⁸ וְלֹא בֶּפֶת 27

סִבִּין; אָכַל לֹשׁ הוּא אֶת הַקֶּמַח בְּסִבִּין שְׁלוֹ 28

וּבְמוֹרֶסֶן, וְעוֹשֶׂה פֶת, וְיוֹצֵא בָּה יָדֵי חוֹבָתוֹ²⁹. וְכֵן 29

פֶת-סִלֶּת נִקְיָה בְּיוֹתֵר - הִרִי זֶה מְתִיר וְיוֹצֵא בָּה יָדֵי 30

חוֹבָתוֹ בַּפֶּסַח, וְאֵין אוֹמְרִים בָּה אֵין זֶה "לֶחֶם עֲנִי". 31

(17) חלה פ"ג מ"ז. (18) ואפילו אין בעיסה שיעור חיטים

שיהא כזית בכדי אכילת פרס, יוצא בה כשאוכל כזית מן

העיסה, כיון שהאורז מחובר עם החיטים, טבעו להיות נגדר

אחר החיטים, וכשמתחמצים החיטים מתחמץ גם האורז

(הרמב"ן והרא"ש). ודוקא בחיטים ואורז, אבל חיטים ודוחן

וכיוצא בו או שאר מיני דגן עם אורז, אינו יוצא בה ידי

חובתו אלא אם-כן יש בדגן כזית בכדי אכילת פרס. ודעת

הראב"ד שגם בחיטים ואורז דוקא כשיש כזית בכדי אכילת

פרס. (19) חלה פ"א מ"ח. והיינו שעשה עיסה בשביל

אכילת הכלבים. (20) שכיוון להאכיל ממנה גם לרועים

הישראלים. (21) שהרי נשתמרה לשם מצה. (22) אפילו

היתה פת נקיה. (23) ראה ב"כסף משנה' (למעלה פ"ה

ה"א) שישנה נוסחא ישנה כאן, שלפיה אינו יוצא ידי חובתו

גם אם לשה במי פירות. (24) שלחם עוני הוא. וכתב

ה'מגיד משנה' שצריך שיוסף קצת מים, שאם לא כן אינו

בא לידי חימוץ, וכל מצה שאינה באה לידי חימוץ - אינו

יוצא בה. (25) כ"ה בדפוס רומי. (26) ראה בפ"ט

ממאכלות אסורות הכ"ב "שאין לשין העיסה בחלב, ואם

לש - כל הפת אסורה, שמא יאכל בה בשר. ואם שינה

בצורת הפת עד שתהיה ניכרת עדי שלא יאכל בה בשר, הרי

זה מותר". וגם כאן מדובר ששינה בצורת המצות, שאם לא

כן אסורה באכילה מטעם הנ"ל. וראה למעלה פ"ה ה"ב.

(27) למעלה פ"ה ה"כ. (28) כ"ה בחלה פ"ב מ"ו, שסובין

ומורסן אינם בכלל חיוב בחלה, והוא-הדין לענין מצה.

(29) ודוקא אם לא הפרישן, אבל אם הפרישן ממנה וחזר

ועירבן לתוך הקמח ולשן ביחד, אין מצטרפין לשיעור כזית

(חלה, שם).

ו. אֶחָד מִצָּה שְׁנֵאִפִּית בְּתַנּוּר אוֹ בְּאַלְפֶס³⁰ - בֵּין 32

שֶׁהַדְּבִיק הַבָּצֵק בְּאַלְפֶס וְאַחֲרֶ-כֵן הִרְתִּים, בֵּין 33

(2) הן בא"י והן בחו"ל. שכל מצוה שהיא חובת הגוף, נוהגת

בין בא"י ובין בחוזה לארץ (קידושין לו:). (3) בין בזמן

שבית המקדש קיים, ובין בזמן שאין בית המקדש קיים.

(4) אע"פ שכתוב: "על מצות ומרורים יאכלוהו", כלומר

יאכלו את הפסח, הרי שהם תלויים זה בזה - ריבה הכתוב

פסוק מיוחד: "בערב תאכלו מצות", לומר לך שאף-על-פי

שאין קרבן פסח - מצוה לאכול מצה (פסחים קכ.).

(5) מכיון שלא כתב כאן שחכמים גזרו שלא לאכול אלא עד

חצות (כמו שכתב בסוף פ"ח מהל' קרבן פסח, לגבי אכילת

הפסח) נראה שלא גזרו אלא בפסח שמא יאכלנו אחר עלות

השחר ויתחייב בכרת, אבל במצה שאין בה כרת - לא גזרו

(רבינו מנחם). ובמצות קריאת-שמע שיש בה מלכות שמים,

גזרו בה יותר (ועיין ספר 'זמנים' עמוד מא).

ב. בָּלַע מִצָּה - יֵצֵא⁶; בָּלַע מְרוֹר - לֹא יֵצֵא⁷. בָּלַע 3

מִצָּה וּמְרוֹר כְּאֶחָד - יָדֵי מִצָּה יֵצֵא, יָדֵי מְרוֹר לֹא 4

יֵצֵא, שֶׁהַמְרוֹר כְּטַפְלָה לְמִצָּה⁸. כֶּרֶךְ בְּסִיב⁹ וְכִיוֹצֵא 5

בוּ וּבְלָעָן - אֵף יָדֵי מִצָּה לֹא יֵצֵא¹⁰. 6

(6) מפני שנגעה בפיו, הרי היא אכילה. (7) מפני שאנו

צריכין שיטעום טעם מרור בפיו שהוא זכר ל"ימררו את

חייכם", ובבליעה אינו טועם טעם מרירות (פסחים קטו:).

ובנוסף אחר: "בלע מרור - יצא" (דפוס רומא, שונצינו

וויניציאה וכת"י תימן, וכ"ה בלחם-משנה וברבינו מנחם)

וכגירסת רש"י בפסחים שם, ופירש בזה: "שאי אפשר שלא

טעם בו טעם מרור". (8) ולפיכך אינו מפסיק בין מצה

לפיו, ויצא ידי מצה (מגיד-משנה, ועיין ראב"ד). (9) מיני

חטים שצומחים באילן. (10) שכיון שהסיב אינו מין

מאכל, הרי הוא חוצץ. וכן כתב רבינו בפ"ג מהל' אבות

הטומאות ה"ה: "הכוור כזית מבשר נבלת העוף הטהור

בחזרת וכיוצא בה ובלעו אע"פ שלא נגע בגרונו, הרי זה

טמא. כרכו בסיב ובלעו, הרי זה טהור" ועיין שם בכסף-

משנה (מעשה רוקח).

ג. אָכַל מִצָּה¹¹ בְּלֹא כֹנֶה, כְּגוֹן שְׁאֲנִסוּהוּ עֶפְרוֹם אוֹ 7

לְסִטִּין לְאָכַל - יֵצֵא יָדֵי חוֹבָתוֹ¹²; אָכַל פְּזִית מִצָּה, 8

וְהוּא נִכְפָּה בְּעֵת שְׁטוּתוֹ¹³, וְאַחֲרֶ-כֵן נִתְרַפָּא - חֵיב 9

לְאָכַל אַחֵר שְׁנִיתְרַפָּא; לְפִי שְׁאוֹתָהּ אָכִילָה הִיתָה 10

בְּשַׁעַה שֶׁהִיא פְּטוּר מִכָּל הַמִּצְוֹת. 11

(11) ראש השנה כט, א. (12) שמצוות אין צריכות כוונה

(וראה בפ"ב מהל' שופר ה"ד). וכתב ה'מגיד משנה'

שדווקא כשידע שזוהי מצוה והיום פסח, אבל אם חשב שאין

זו מצוה כלל או שאין היום פסח - לא יצא. (13) חולה

במחלת הנפילה, בעת שהוא נופל.

ד. אֵין אָדָם¹⁴ יוֹצֵא יָדֵי חוֹבַת אָכִילַת מִצָּה, אֶלֶּא- 12

אִם-כֵּן אָכִילָה מֵאֶחָד מִחֲמִשָּׁת הַמִּינִין¹⁵; שְׁנֵאִמְר: 13

"לֹא תֹאכַל עָלְיו חֲמִץ, שִׁבְעַת יָמִים תֹּאכַל עָלְיו 14

מִצְוֹת" - דְּבָרִים הַבָּאִים לְיָדֵי חֲמוּץ, אִם אָכִלָן מִצָּה, 15

קלח שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

- 1 שְׁהִרְתִּיחַ וְאֶחָד־כֶּף הַדְּבִיק, אָפְלוּ אֶפְאָה בַּקֶּקֶע³¹ -
- 2 הָרִי זֶה יוֹצֵא כֹה יְדֵי חֻכְתּוֹ. וְכֵן אִם לֹא נֶאֱפִית
- 3 אֶפְיָה גְמוּרָה, יוֹצֵאִין כֹּה; וְהוּא, שֶׁלֹּא יִהְיֶה חֻטְיִן
- 4 שֶׁל בָּצֵק נִמְשָׁכִין מִמֶּנָּה בַּעַת שְׁפּוּרְסָה³². וְיוֹצֵאִין
- 5 בְּרִיקִי הַשְּׂרוּי³³; וְהוּא, שֶׁלֹּא נִמּוּחַ. אֲבָל מִצָּה
- 6 שֶׁבִשְׁלָה - אֵינוֹ יוֹצֵא כֹה יְדֵי חֻכְתּוֹ בְּאֲכִילָתָהּ, שֶׁהָרִי
- 7 אֵין כֹּה טַעַם פֶּתָה³⁴.

- 30 קערה שמסיקין מתחתיה, ונותנים המצה בתוכה.
- 31 שעושין גומא בתוך הכירה, ושמים מים וקמח ואופין
- בה. 32 ששוברה. 33 היינו מצה שרויה, שעדיין יש
- בה טעם מצה (פסחים מא.). 34 כרבי יוסי לגבי רבי
- מאיר (שם).

- 8 ז. אֵין אָדָם³⁵ יוֹצֵא יְדֵי חֻכְתּוֹ בְּאֲכִילַת מִצָּה שֶׁהִיא
- 9 אֶסּוּרָה לוֹ, כְּגוֹן שֶׁאֲכַל טָבֵל³⁶ אוּ מַעֲשֵׂר רֵאשׁוֹן³⁷
- 10 שֶׁלֹּא נִטְלָה תְּרוּמָתוֹ, אוּ שֶׁגִּזְלָה³⁸. זֶה הַכֵּל: כֹּל
- 11 שֶׁמִּבְּרִכִּין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן - יוֹצֵא בּוֹ יְדֵי חֻכְתּוֹ;
- 12 וְכֹל שֶׁאֵין מִבְּרִכִּין עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְּזוֹן³⁹ - אֵין יוֹצֵא
- 13 בּוֹ יְדֵי חֻכְתּוֹ.

- 35 משנה, פסחים לה, א. 36 תבואת הארץ שלא הורמו
- ממנה תרומות ומעשרות. 37 שנותנים חלק אחד מעשרה
- מהתבואה ללוויים, ועדיין אסורה לאכול גם ללוויים עד
- שיפרישו הלוויים מעשר מן המעשר הזה לכהנים.
- 38 "ירושלמי" שבת פ"ג ה"ג. וכן הוא על-פי תלמוד בבלי
- (פסחים לה). שאינו יוצא אלא במצה שהיא שלו, ודבר זה
- נלמד בגזירה-שוה "לחם - לחם" מחלה, שכתוב בה:
- "עריסותיכם" - שלכם. ואע"פ שכלל בדינו שגזל ואכל -
- קנאו ב"שינוי", כמו שאמרו (כתובות ל:): "לעסיה קנייה",
- אפשר שהמדובר שתחב לו משהו בבית הבליעה (מעשה
- רוקח' בהקדמה בשם תלמיד הרשב"א. וראה בספר "זמנים"
- עמוד מא.). 39 למעלה פ"א מהל' ברכות הי"א. וכן נראה
- ב"ירושלמי" שם שדין הברכה ודין מצה תלויים זה בזה.

- 14 ח. הַכֹּהֲנִים⁴⁰ יוֹצֵאִין בַּחֲלָה⁴¹ וּבִתְרוּמָה, אֶף-עַל-פִּי
- 15 שֶׁהִיא מִצָּה שֶׁאֵינָה רְאוּיָה לְכָל אָדָם⁴². וְכֵן⁴³ יוֹצֵאִין
- 16 בְּמִצָּה שֶׁל מַעֲשֵׂר שְׁנִי⁴⁴ בִּירוּשָׁלַיִם; אֲבָל⁴⁵ אֵין
- 17 יוֹצֵאִין בְּמִצָּה שֶׁל כְּפוּרִים, אָפְלוּ בִּירוּשָׁלַיִם, מִפְּנֵי
- 18 שֶׁבְּכּוּרִים אֵין לָהֶם הָתֵר בְּכָל הַמוֹשְׁבוֹת, וּמַעֲשֵׂר
- 19 שְׁנִי אֶפְשֵׁר שִׁפְדָּה וְיֵאָכֵל בְּכָל מְקוֹם⁴⁶; וְכֵתוּב:
- 20 "בְּכָל מוֹשְׁבוֹתֵיכֶם תֹּאכְלוּ מִצּוֹת" - מִצָּה הָרְאוּיָה
- 21 לְהֵאָכֵל בְּכָל הַמוֹשְׁבוֹת, הוּא שִׁיּוּצֵאִין כֹּה יְדֵי חֻכְתּוֹ.

- 40 משנה, פסחים לה, א. 41 חלק שמפרישין לכהנים מן
- הבצק, ונאכלת לכהנים כתרומה. 42 שהרי זר האוכלה
- חייב מיתה בידי שמים. 43 פסחים לו, א. 44 אף-על-
- פי שאסור לאכול אלא בירושלים. 45 שם לו, ב.
- 46 גמרא, שם.

- 22 ט. חֲלוֹת תּוֹדָה⁴⁷ וְרִיקִי נָזִיר שֶׁעָשׂוֹ אוֹתָן לְעֶצְמוֹ,
- 23 אֵין יוֹצֵאִין כֹּה, שְׁנֵאֲמַר: "וּשְׁמֵרְתֶּם אֶת הַמִּצּוֹת" -

57 היינו שמזהירים אותו שלא יאכל, והוא אינו שומע ואוכל, ומכים אותו וחוזר ואוכל וכו' מכים אותו כל זמן שעובר על דברי חכמים ואוכל, אפילו אם במשך הזמן תצא נפשו. ובנוסחאות אחרות, אין המלים הללו "עד שתצא נפשו" ('מעשה רוקח' ורבינו מנוח'). 58 זה לשון רבינו בפירוש המשנה, בתחילת פרק ערבי פסחים (פסחים פ"ו): "אינו אכילת לחם [חמץ] לבדו כי אין ברשותו לאכול לחם"

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום חמישי ט"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קלט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

"זכור את היום הזה" שבהמשך לו ובוא"ו החיבור בא הצייוי ולא יאכל חמץ ולכן אי אפשר לפרשו כצייוי בפני עצמו - "זכירה בדברים", לכן הוצרך להביא הפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" כי בו הזכירה בדברים הוא עניין בפ"ע. ומכאן ראייה גם על הזכירה שבפסח שהיא זכירה בדברים, היינו לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים כו".

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן כה)

2) שבכל יום ולילה מצוה להזכיר יציאת מצרים (פ"א מהל' קריאת שמע ה"ג) ואילו בליל פסח המצוה לספר בפרטות הנסים והנפלאות שנעשו אז לאבותינו. (3) [כלומר כשם ש"זכור" הנאמר בענין שבת הוא ציוי, אף-על-פי שנאמר בלשון מקור (=בז"ן קמוצה), שהרי נאמר שם: "זכור את יום השבת לקדשו", כמו כן זכור הנאמר כאן בפסח הוא ציוי, אף-על-פי שנכתב בלשון מקור. וראה ברש"י על התורה (שמות כ, ח). וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (עשה קנז): "זכור את היום הזה, רוצה לומר שהוא צוה לזכור, כמו שנאמר: זכור את יום השבת". וראה ב'מגדל עוז' - "זמנים" עמוד לז. (4) וכן כתב רבינו ב'ספר המצוות' (שם) וז"ל: "וכל מה שיוסיף במאמר ויארץ הדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, ומה שעשו לנו המצרים מעול וחמס, ואיך לקח השם נקמתנו מהם ובהודות לו על מה שגמלנו מחסדו - יהי' יותר טוב". ובתוספתא סוף פסחים אמרו: "חייב אדם לעסוק בהלכות פסח כל הלילה אפילו בינו לבין בנו, אפילו לבין עצמו, אפילו בינו לבין תלמידו. מעשה ברבן גמליאל וזקנים שהיו מסובין אצל ביתוס בן זונין בלוד, והיו עוסקין בהלכות פסח כל הלילה עד קרות הגבר". וכן הוא במכילתא סוף פרשת בא: "רבי אליעזר אומר, מנין אתה אומר שאם היתה חבורה של חכמים או של תלמידים שצריכים לעסוק בהלכות פסח עד חצות, לכך נאמר מה העדות", הרי שהחייב לעסוק בהלכות פסח. וכן הוא בפסחים קטז: "ואפילו שני תלמידי חכמים שיודעין בהלכות הפסח שואלין זה לזה".

[חמץ] באותה שעה, ואסור לנו לאכול מצה יום ארבעה עשר עד שיאכלנה בשעת המצוה, אבל מנעוהו לאכול הרבה משאר המאכלים". והיינו מצה עשירה שאינו יוצא בה ידי חובתו ('תוספות' פסחים צט: ד"ה לא יאכל) או מצה מבושלת, שאף בה אינו יוצא ידי חובה (למעלה ה"ו) ולא הותר לאכול אלא פירות וירקות. (59) מנחה קטנה (מגיד-משנה, וכן כתב רבינו בפירוש המשנה בפ"י דפסחים). (60) פסחים קז, ב: "מטביל הוא במיני תרגימא (=פירות - רש"י), רבי יצחק מטביל בירק". (61) [בגמרא (ברכות לה:): מפורש שמעט יין אסור שהוא סועד הלב (ועיי"ש ב'תוספות'). ומכיון שלא הזכיר זאת רבינו, נראה שסובר שבין מעט ובין הרבה מותר, לשתות, כמו שכתב ה'טור' (או"ח סי' תעא). וגירסא אחרת היתה לרבינו בגמרא ברכות שם. וראה בספרי "זמנים" עמוד לג]. (62) פסחים קח, א. (63) שם צט, ב.

פרק שביעי

1) נתבאר בו חיוב סיפור הנסים שנעשו לאבותינו, מן התורה, וחיוב הארבעה כוסות, וחיוב החרוסת מדבריהם, וחיוב אכילת המרור, שהוא בזמן הזה מדברי סופרים.

- 1 א. מצות עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות
- 2 שנעשו לאבותינו במצרים בליל חמשה-עשר בניסן,
- 3 שנאמר: "זכור את היום הזה אשר יצאתם
- 4 ממצרים", כמו שנאמר: "זכור את יום השבת".
- 5 ומנין שבליל חמשה-עשר? תלמוד לומר: "והגדת
- 6 לבנך ביום ההוא לאמר בעבור זה" - בשעה שיש
- 7 מצה ומרור מנחים לפניך. ואף-על-פי שאין לו בן,
- 8 אפילו חקמים גדולים - חייבים לספר ביציאת
- 9 מצרים. וכל המאריך בדברים שארעו ושהיו - הרי
- 10 זה משפח.

~ נקודות משיחות קודש ~

"מצות-עשה של תורה לספר בנסים ונפלאות שנעשו לאבותינו במצרים... שנאמר זכור את היום הזה... כמו שנאמר זכור את יום השבת".

וצריך להבין מה עניינו של הפסוק המדבר בשבת לכאן? יש שתירצו על פי מה שכתב ב'ספר המצוות' בדבר החיוב לספר ביציאת מצרים, וציטט את הפסוק "והגדת לבנך ביום ההוא כו" שיעליו דורשת הגמרא ש"אם אין לו בן חייב גם בינו לבין עצמו" כמו זכירת השבת שחייב עליה בינו לבין עצמו.

אלא שאי אפשר לתרץ כך ברמב"ם כי ב"ד החזקה חזר בו ממה שכתב ב'ספר המצוות' והביא הפסוק "זכור את היום הזה" וא"כ אין כלל מקום לחשוב שחייב זה הוא רק בזמן שיש לו בן.

והביאור בזה: בהמשך הפסוק "זכור את היום הזה כו" בא החיוב "ולא יאכל חמץ כו" ... "שבעת ימים תאכל מצות כו" משא"כ בפסוק "זכור את יום השבת לקדשו" עניין הזכירה הוא בפני עצמו - זכירה בדברים, שלא כמו בפסוק

- 11 ב. מצוה להודיע לבנים, ואפילו לא שאלו, שנאמר: "והגדת לבנך" 5 - לפי דעתו של בן אביו מלמדו.
- 12 פיצד? אם היה קטן או טפש 6 - אומר לו: בני, פלנו
- 13 היינו עבדים, כמו שפחה זו או כמו עבד זה,
- 14 במצרים, ובלילה הזה פדה אותנו הקדוש-ברוך-
- 15 הוא ויציאנו לחרות. ואם היה הבן גדול וחקם -
- 16 מודיעו מה שארע לנו במצרים, ונסים שנעשו לנו
- 17 על-ידי משה ורבונו - הכל לפי דעתו של בן.
- 18

5) כן הוא ב'ספר המצוות' שם בשם מכילתא דרשב"י (והובא ב'מגדל עוז'): "מכלל שנאמר כי ישאלך בנך, יכול אם ישאלך אתה מגיד לו, ואם לאו אין אתה מגיד לו? תלמוד-לומר והגדת לבנך, אע"פ שלא שאלך" שלשון הגדה מורה שלא שאלוהו והוא מגיד מעצמו. (6) כנוסחת ה'ירושלמי' (פ"י דפסחים ה"ד) אבל בנוסח ההגדה שלנו: "תם". (7) משנה, פסחים קטז, א.

כאלו הוא בעצמו יצא עתה משעבוד מצרים, שונאמר: "ואתנו הוציא משם וגו'" 25. ועל דבר זה צוה הקדוש-ברוך-הוא בתורה: "וזכרת פי עבד הייתי", פלומר - כאלו אתה בעצמך היית עבד ויצאת לחרות ונפדית.

(24) משנה, פסחים קטז, ב. (25) כן הוא בגמרא שם: "וצריך שיאמר: ואתנו הוציא משם". ובמשנה שם למדו כאן מהפסוק: "בעבור זה עשה ה' לי". וכן הוא בנוסח ההגדות שלנו.

ז. לפיכך 26 פשוט 27 אדם פלילה הזה, צריך לאכל ולשתות והוא מסב דרך חרות. וכל אחד ואחד - בין אנשים, בין נשים 28 - חייב לשתות פלילה הזה ארבעה כוסות של יין, אין פותחין 29 לו 30 מהם. ואפלו עני המתפרנס מן הצדקה - לא יפתחו לו 31 מארבעה כוסות. שעור כל כוס מהן - רביעית. 39

(26) מכיון שרואה את עצמו כנגאל ומשוחרר, על כן יסעד בהסיבה כדרך בני חורין. (27) להלן ה"ח כתב רבינו: "שצריכים הסיבה בשעת אכילת כזית מצה ובשתיית ארבעה כוסות... ושאר אכילתו ושתייתו - אם היסב הרי זה משובח". (28) אע"פ שפטורות מכל מצוות-עשה שהזמן גרמא - חייבות בארבעה כוסות, שאף הן היו באותו הנס של יציאת מצרים (פסחים קח:). וסמכו אותם חכמים (בראשית רבה פרשה סח) על ארבע לשונות של גאולה שנאמרו בפרשת וארא: "והוצאתי, והצלת, וגאלתי, ולקחתני". (29) נראה שרק לפחות אסור, אבל להוסיף מותר, כמו שכתבו הגאונים בענין עשרה פסוקים של מלכיות בראש השנה (אוצה"ג לר"ה חה"ת לב. ועיין או"ח סי' תעב ס"ז בהגהה). וכן כתב להלן ספ"ח ה"ו שמותר לשתות כוס חמישי. (30) בדפוס רומי, ליתא. (31) הגבאים.

ח. אפלו עני שבישראל 32 לא יאכל עד שיוסב. אשה אינה צריכה הסבה 33. ואם אשה חשובה היא - צריכה הסבה. וכן אצל אביו 34, והשמש בפני רבו - צריכין הסבה. אבל תלמיד בפני רבו, אינו מסב 35, אלא-אם-פן נתן לו רבו רשות. והסבת ימין אינה הסבה 36, וכן המסב 37 על ערפו או על פניו 38 - אין זו הסבה. ואימתי צריכין הסבה? בשעת אכילת פזית מצה ובשתית ארבעה כוסות האלו 39; ושאר אכילתו ושתיתו - אם הסב, הרי זה משבח; ואם לאו, אינו צריך.

(32) פסחים צט, ב. (33) שסתם אשה, אין דרכה להסב בשום פעם. (34) פסחים קח, א. ואף שהבן חייב בכבודו ומוראו, בכל זאת צריך הסיבה, שמסתמא אב מוחל על כבודו לבנו. (35) שצריך לישב בפניו דרך מורא, ובהסיבה אין זו דרך מורא. (36) שאין זה דרך חירות, שהרי בימינו הוא צריך לאכול (רשב"ם שם). (37) פסחים שם. (38) בפסחים שם אמרו: "פרקדן לא שמו הסיבה" ופירש

ג. וצריך לעשות שנוי פלילה הזה, כדי שיראו הבנים וישאלו ויאמרו: "מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות?" עד שישב להם, ויאמר להם: כך וכך ארע, כך וכך היה. וכיצד משנה? מחלק 8 להם קליות 9 ואגוזים 10, ועוקרים השלחן מלפניהם 11 קדם שיאכלו, וחותפין מצה זה מיד זה 12, וביוצא בדברים האלו. אין לו 13 כן - אשתו שואלתו. אין לו אשה - שואלין זה את זה: "מה נשתנה הלילה הזה", ואפלו היו פלן חכמים. היה לבדו - שואל לעצמו: "מה נשתנה הלילה הזה".

(8) פסחים קט, א. (9) שבלי חטים קלויים. (10) וזהו השינוי, שתמיד מחלקים להם כן לאחר הסעודה. (11) מסירין את השולחן מהמקום (פסחים קטז:). (12) פסחים קט, א: "חוטפין מצה בלילי פסחים". והראב"ד פירש שממהרין לאכול. (13) פסחים קטז, א.

ד. וצריך 14 להתחיל בגנות ולסיים בשבח. כיצד? מתחיל ומספר, שבתחלה 15 היו אבותינו 16, בימי תרח ומלפניו, נופרים וטועין אחר ההכל ורודפין אחר עבודת אלילים; ומסיים בדת האמת, שקרבנו המקום לו, והבדילנו מהאמות, וקרבנו ליחודו. וכן מתחיל 17 ומודיע, שעבדים היינו לפרעה במצרים וכל הרעה שנגמלנו, ומסיים בנסים ובנפלאות שנעשו לנו ובחרותנו. והוא - שידרש מ"ארמי אבד אבי" 18 עד שיקמר כל הפרשה 19. וכל המוסיף ומאריך בדרש פרשה זו - הרי זה משבח.

(14) פסחים קטז, א במשנה. (15) כרב (פסחים שם). (16) לפני מתן-תורה ה' היחס נמשך גם למעלה מאברהם ונקראו "אבות", אבל לאחר מתן-תורה "אין קורין אבות אלא לשלשה" (ברכות טז:). (17) כשמואל שם. וכן כתב רבינו חננאל: "והאידנא עבדינן כתרומיה" (ועכשיו אנו עושים כשניהם = כרב וכשמואל). (18) פסחים שם. (19) ראה ב"ספרי" פרשת כי-תבוא.

ה. כל מי שלא אמר שלשה דברים אלו פליל חמשה-עשר - לא יצא ידי חובתו 20, ואלו הן: פסח, מצה ומרור 21. פסח - על שום שפסח המקום על פתי אבותינו במצרים, שונאמר: "ואמרתם זבח פסח הוא לה' וגו'". מרור 22 - על שום שמררו המצריים את חיי אבותינו במצרים. מצה - על שום שנגאלו. ודברים האלו פלן נקראין הגדה 23.

(20) חובת מצות סיפור יציאת מצרים. (21) שהרי נאמר (שמות יב, כז): "ואמרתם זבח פסח" - שהמצה היא לומר ולספר על ענין הפסח (פסחים קטז:). והושוו מצה ומרור לפסח (תוספות' שם קטז. ד"ה ואמרתם). (22) שינה מסדר המשנה, וכתב: פסח מרור ומצה. וכן כתב להלן (פ"ח ה"ד, עיין שם). (23) על שם הכתוב: "והגדת".

ו. בכל דור ודור 24 חייב אדם להראות את עצמו

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות חמץ ומצה קמא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 **בְּתַבְלִין, כְּמוֹ טֵיט בְּתֶכֶן, וּמִבֵּיאִין אוֹתָהּ עַל הַשֻּׁלְחָן**
21 **בְּלִילֵי הַפֶּסַח.**

50) כרבי אלעזר ברבי צדוק במשנה (פסחים קיד.) ואף-על-פי-כן אין מברכים עליה "אשר קדשנו במצותיו וכו'" מפני שהיא טפלה למרור ('טור' או"ח סי' תעה, ו'רבינו מנחם כאן). ורבינו בפירוש המשנה כתב שלרבי אלעזר ברבי צדוק צריך לברך עליה אשר קדשנו וכו' אלא שאין הלכה כדבריו. וכאן חזר בו רבינו ממה שכתב שם (ב"ח שם, ועיין לחם-משנה כאן). (51) בחומר ובלבנים. כרבי יוחנן (פסחים קטז.) ולא כרבי לוי שאמר: זכר לתפוח שהיו יולדות בניהן תחת התפוח, שנאמר תחת התפוח עוררתך. (52) בגמרא שם: "אמר אביי: הילכך צריך לקהוייה (= לעשותו חריף) זכר לתפוח, וצריך לסמוכיה (= לעשותו עב) זכר לטיט". ורבינו, אף-על-פי שכתב: "זכר לטיט" - הביא שנותנים לתוכה חומץ (= לעשותה חריף) משום זכר למרירות ('טור' או"ח סי' תעב). וגרס כגירסת הרי"ף: "צריך לקהוייה" ולא גרס: "זכר לתפוח" (ב"ח שם).

22 **יב. אֲכִילַת מְרוֹר אֵינָה מְצוּה מִן הַתּוֹרָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה,**
23 **אֲלָא תְלוּיָהּ הִיא בְּאֲכִילַת הַפֶּסַח, שְׂמֻצוֹת עֲשֵׂה אַחַת**
24 **לְאָכַל בֶּשֶׂר הַפֶּסַח עַל מִצֵּה וּמְרוֹרִים⁵³; וּמִדְּבָרֵי**
25 **סוּפְרִים - לְאָכַל הַמְרוֹר לְבִדּוֹ בְּלִיל זֶה, אֲפִלוּ אִין**
26 **שֵׁם קֶרֶפֶס פֶּסַח.**

53) שנאמר (במדבר ט, יא): "על מצות ומרורים יאכלוהו", בזמן שיש פסח יש מרור, ובזמן שאין פסח אין מרור (פסחים קכ.).

27 **יג. מְרוֹרִים⁵⁴ הָאֻמְרוֹרִים בְּתוֹרָה הֵן הַחֲזֵרֶת⁵⁵**
28 **וְהַעֲלִשִׁין וְהַתְּמַכָּא וְהַחֲרַבְינָא וְהַמְרוֹר - כָּל אֶחָד**
29 **מִחֲמַשֵּׁת מִיָּד יִרְק אֵלָיו נִקְרָא מְרוֹר. וְאִם אָכַל מֵאֶחָד**
30 **מֵהֵן אִו מִחֲמַשֵּׁתָּן בְּיָדוֹ - יִצָּא⁵⁶, וְהוּא שְׂיֵהוּ לְחִין⁵⁷.**
31 **וְיוֹצֵאִין בְּקֶלַח שְׁלֵהֵן, אֲפִלוּ יִבְשֻׁם⁵⁸. וְאִם שִׁלְקָן⁵⁹ אִו**
32 **כֶּבֶשֶׂן⁶⁰ אוּ בִשְׁלָן - אִין יוֹצֵאִין בְּהֵן⁶¹.**

54) משנה, פסחים לט, א. 55) חסא, על שם שחם הקדוש-ברוך-הוא עלינו וגאלנו (פסחים שם). ובגמרא שם אמרו שמצוה בחזרת, כלומר שהיא קודמת לשאר המינים. והרמב"ם השמיט דין זה, משום שמפרש "מצוה בחזרת" - מצוה גם בחזרת שאף-על-פי שהיא מתוקה, יוצאים בה - כיון שסופה מר ('בית יוסף' סי' תעג). 56) משנה, שם. 57) שם, לט, ב. 58) שם. 59) בישלם הרבה. 60) בחומץ או שראן במים מעת לעת. 61) שבטל טעם המרירות שלהם (שם).

יום שישי י"ז מרחשון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׂמִינִי

1) נתבאר בו סידור עשיית מה שכבר קדם, ועניין הברכות, ומה שיש בין הזמן שהיה לנו קרבן, לזמן הזה. ומי שאין לו מה שראוי לעשות דברים אלו - כיצד יעשה.

33 **א. סֵדֶר עֲשִׂית מִצּוֹת אֵלָיו בְּלִיל חֲמֵשֶׁה-עֶשֶׂר כֶּף**

רבינו: ש"פרקדן, היינו שוכב על פניו או ערפו" (ועיי"ש בתוספות ד"ה פרקדן). (39) [לא הזכיר רבינו מה שאמרו בפסחים שם, שמרור אינו צריך הסיבה, מפני שסובר רבינו שאין דין זה מיוחד למרור דוקא (כמו שכתבו המפרשים מפני שמרור הוא זכר לעבדות) אלא שבכלל כל שאר אכילתו הוא שאינו צריך הסיבה. ואם כן לפי זה, גם במרור אם הסיב הרי זה משובה - "זמנים" עמוד מב].

1 **ט. אֲרַבְּעָה כּוֹסוֹת הָאֵלוּ, צָרִיף לְמִזְגָּה⁴⁰ אוֹתָן פְּדִי**
2 **שְׁתֵּהִיה שְׁתֵּיה עֲרֵבָה, הַכֹּל לְפִי הַיֵּין וּלְפִי דַעַת**
3 **הַשּׁוֹתָה. וְלֹא יִפְחַת בְּאַרְבַּעַת מְרַבִּיעִית יֵין חִי⁴¹.**
4 **שְׁתֵּה אֲרַבְּעָה כּוֹסוֹת אֵלוּ מִיָּין שְׂאִינוּ מְזוּג - יִצָּא יָדִי**
5 **אֲרַבְּעָה כּוֹסוֹת, וְלֹא יִצָּא יָדִי חֲרוֹת⁴². שְׁתֵּה אֲרַבְּעָה**
6 **כּוֹסוֹת מְזוּגִין בְּבֵת אַחַת⁴³ - יָדִי חֲרוֹת יִצָּא, יָדִי**
7 **אֲרַבְּעָה כּוֹסוֹת לֹא יִצָּא. וְאִם שְׁתֵּה מִכָּל כּוֹס מֵהֵן**
8 **רְבּוֹ - יִצָּא⁴⁴.**

40) שיינם היה חריף מדי, וקשה לשתייה. 41) באופן שבכל כוס וכוס יהיה רוב רביעית יין, ומוסיף בו מים עד רביעית. 42) פסחים קח, ב. כלומר, אין זו מצוה שלימה (רש"י). 43) פסחים, שם. והיינו שלא אמר הגדה ביניהן - לא יצא ידי ד' כוסות, שתיקנו דוקא על דרך הגדה. 44) פסחים, שם. ולתחילה צריך לשתות כל הכוס.

9 **י. כָּל כּוֹס וְכוֹס מֵאַרְבַּעָה כּוֹסוֹת הֵלֵל, מְבָרֵךְ עָלָיו**
10 **בְּרָכָה בְּפָנֵי עֲצֻמָּה⁴⁵. וְכוֹס רֹאשׁוֹן, אוֹמֵר עָלָיו קְדוֹשׁ**
11 **הַיּוֹם. כּוֹס שְׁנִי, קוֹרֵא עָלָיו אֵת הַהִגְדָּה⁴⁶. כּוֹס**
12 **שְׁלִישִׁי, מְבָרֵךְ עָלָיו בְּרֶפֶת הַמְּזוּן. כּוֹס רְבִיעִי, גּוֹמֵר**
13 **עָלָיו אֵת הַהֵלֵל וּמְבָרֵךְ עָלָיו בְּרֶפֶת הַשִּׁיר⁴⁷. וּבֵין**
14 **הַכּוֹסוֹת⁴⁸ הָאֵלוּ, אִם רָצָה לְשִׁתּוֹת שׁוֹתָה. בֵּין שְׁלִישִׁי**
15 **לְרְבִיעִי, אֵינוֹ שׁוֹתָה⁴⁹.**

45) זה לשון רבינו אברהם בנו של הרמב"ם: "אלו הד' כוסות שתייתן חובה מדברי סופרים, וכל אחד מהן מצוה בפני עצמו, ולזה יברך על כל אחד מהם קודם שתייתו ברכה לעצמו: "בורא פרי הגפן", ואחר שתייתו אם שתאו כולו או רביעית ממנו: "על הגפן ועל פרי הגפן", וזו היא סברת אבא מארי ז"ל, והחילוק שחלק הרב בהלכות בין ברכת "בורא פרי הגפן" לבין ברכת "על הגפן", היא סברא לא יאמת אותה ההיקש, כמו שהיה אבא מארי ז"ל מעורר אותנו על זה בעת הלימוד לפנינו" ('מעשה רוקח' בשם ספר כת"י קדמון). 46) בכת"י נוסף: "ומקצת ההלל עד חלמיש למעניו מים" ('מעשה רוקח'). 47) היא "יהללך" (להלן פ"ח ה"י) כרב יהודה (פסחים קיח.). 48) משנה, פסחים קיז, ב. 49) שמא ישתכר וישן ולא יגמור את ההלל, אבל מן הראשונים שבתוך הסעודה אינו משתכר ('הגהות מיימוניות' בשם 'ירושלמי').

16 **יא. הַחֲרוֹסֶת מְצוּה⁵⁰ מְדַבְּרֵי סוּפְרִים, זִכָּר לְטִיט,**
17 **שְׂהִי עוֹבְדִין בוּ בְּמַצְרִים⁵¹. וְכִיצַד עוֹשִׂין אוֹתָהּ?**
18 **לִיקְחִין תְּמָרִים אוּ גְרוֹגְרוֹת אוּ צִמְמִקִּין וְכִיוֹצָא בְּהֵן**
19 **וְדוֹרְסִין אוֹתָן, וְנוֹתְנִין לְתוֹכָן חֲמֵץ⁵² וּמִתְבַּלִּין אוֹתָן**

16) אותו קורא ההגדה. וכן כתב גאון (אוצר הגאונים פסחים עמוד 154): "ואומר אותו שמקדש מה נשתנה".
17) השאלות הן לפי סדר הדברים והטבילה היא לפני אכילת מצה וכן הנוסחא במשנה שבירושלמי. (18) הירק והמרור בחרוסת. (19) שקרבן פסח אינו נאכל אלא צלי.
20) כן הוא בסדר רב עמרם גאון (השלם עמוד 212) אבל במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א') לא הוזכרה שאלת ההסיבה מפני שבזמן המשנה היו רגילין בזה כל השנה ולא היה בזה משום שינוי.

ג. בַּזְמַן הַזֶּה אֵינוֹ אוֹמֵר: "וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ צָלִי",
שָׁאִין לָנוּ קֶרֶבֶן. וּמִתְחִיל בְּגִנוּת²¹ וְקוֹרֵא, עַד שְׁגוֹמֵר
דְּרַשׁ פְּרִשְׁת "אַרְמִי אֶבֶד אֲבִי" כָּלָה.

(21) (למעלה פרק ז' הלכה כ').

ד. וּמִתְחִיר הַשְּׁלַח לִפְנֵי וְאוֹמֵר: "פֶּסַח זֶה²² שְׁאֵנוֹ
אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַמָּקוֹם עַל בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ
בְּמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר: וְאַמְרָתֶם זִכָּר פֶּסַח הוּא לֵה".
וּמִגְבִּיָּה הַמְרוֹר²³ בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מְרוֹר זֶה שְׁאֵנוֹ
אוֹכְלִין, עַל שֵׁם שֶׁמְרוֹר הַמִּצְרַיִם אֶת חַיֵּי אֲבוֹתֵינוּ
בְּמִצְרַיִם, שְׁנֹאֲמַר: וַיִּמְרְרוּ אֶת חַיֵּיהֶם". וּמִגְבִּיָּה
הַמִּצָּה בִּידוֹ וְאוֹמֵר: "מִצָּה זוֹ שְׁאֵנוֹ אוֹכְלִין, עַל שֵׁם
שֶׁלֹּא הִסְפִּיק בְּצֶאֱמָן שֶׁל אֲבוֹתֵינוּ לְהַחֲמִיץ עַד שְׁנִגְלָה
עֲלֵיהֶם הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא וּגְאָלָם מִיָּד, שְׁנֹאֲמַר:
וַיֹּאפּוּ אֶת הַבֶּצֶק אֲשֶׁר הוֹצִיאוּ מִמִּצְרַיִם וְכוּ". וּבַזְמַן
הַזֶּה אוֹמֵר: "פֶּסַח שֶׁהָיוּ אֲבוֹתֵינוּ אוֹכְלִין בְּזֶמַן שְׁבִית
הַמִּקְדָּשׁ קָדָם, עַל שֵׁם שֶׁפֶּסַח הַקְדוּשׁ-בְּרוּךְ-הוּא עַל
בְּתֵי אֲבוֹתֵינוּ וְכוּ".

22) במצה ומרור צריך להגביה כמו שכתב בסמוך ופסח אינו צריך להגביה שכן אמרו במסכת פסחים (דף קט"ז עמוד ב'): "בשר אין צריך להגביה ולא עוד אלא שנראה כאוכל קדשים בחוץ" ומפרש רבינו שבשר אין צריך להגביה אפילו בזמן שבית המקדש היה קיים והוסיפו ואמרו: "ולא עוד" כלומר שבזמן הזה יש טעם נוסף שנראה כאוכל קדשים בחוץ. והטעם שאינו צריך להגביה בשר הוא מפני שזה עתה החזירו את השלחן שעקרו מקודם ואם כן ניכר הדבר אף בלי הגבהה, אבל אחר כך כשכבר העמיד השלחן והפסיק בדברים ושוב אומר על המרור ועל המצה צריך להגביהם ולהראותם למסובים]. (23) [הקדים מרור למצה וכן כתב למעלה (פרק ז' הלכה ה') כנוסחת המשנה (כן כתב רבינו מנוח, וכ"ה בפירוש ההגדה כ"י אופסלה תרביץ שנה כ"ג ספר ב' עמ' 95, אבל במשנה שלפנינו הקדימו מצה למרור) ואילו בנוסח ההגדה שינה והקדים מצה למרור. והטעם בזה הוא משום שכל עיקר האמירה נכתבה בפסח: "ואמרתם זבח פסח" אלא שאנו לומדים מצה ומרור מפסח שגם בהם צריך אמירה (תוס' פסחים דף קט"ז עמוד א' ד"ה ואמרתם) ומכיון שמרור קשור יותר בפסח, שהרי אינו נוהג מן התורה אלא בזמן שיש פסח (למעלה פרק ז' הלכה י"ב), לכן הקדים כאן מרור למצה, אבל בנוסח ההגדה "שנהגו בה ישראל בזמן הגלות", שאין

הוא: בַּתְּחִלָּה מוֹזְגִין כּוֹס לְכָל אֶחָד וְאֶחָד, וּמְבַרֵּךְ
"בּוֹרֵא פְּרֵי הַגֶּפֶן", וְאוֹמֵר עָלָיו קְדוּשַׁת הַיּוֹם²⁴ וְזִמְזוּם²⁵
וְשׁוֹתָהּ²⁶. וְאַחֲרֵיכֵן מְבַרֵּךְ "עַל נְטִילַת יָדַיִם"²⁷ וְנוֹטֵל²⁸
יָדָיו²⁹. וּמִבִּיאִין שְׁלַחַן עָרוֹף, וְעָלָיו מְרוֹר וַיִּרְק אַחֲרָיו,
וּמִצָּה וְחֶרֶסֶת, וְגוֹפוֹ שֶׁל כֶּבֶשׂ הַפֶּסַח, וּבִשְׂר חֲגִיגָה³⁰
שֶׁל יוֹם אֲרֻבָּעָה-עָשָׂר. וּבַזְמַן הַזֶּה מְבִיאִין עַל
הַשְּׁלַחַן שְׁנֵי מִיָּנִי בִשְׂר³¹: אֶחָד זָכָר לַפֶּסַח, וְאֶחָד זָכָר
לְחֲגִיגָה.

(2) "אשר קדשנו במצותיו כו" מקדש ישראל והזמנים".
(3) "שהחיינו". (4) בהסיבה. (5) שכל דבר שטיבולו במשקה צריך נטילת ידים (פסחים דף קט"ו עמוד א'). והרי הוא מטביל את הירק בחרוסת (כמו שכתב רבינו להלן הלכה ב'). (6) מברך תחילה ואחר כך נוטל ידיו שכל המצוות מברך עליהן עובר (לפני) לעשייתן (מסכת פסחים דף ז' עמוד ב' ועיין שם בתוס' ד"ה על). (7) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). (8) היו אוכלים אותה לפני קרבן הפסח כדי שתהיה אכילת קרבן הפסח על השובע. (9) כרב יוסף (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב').

ב. מִתְחִיל וּמְבַרֵּךְ "בּוֹרֵא פְּרֵי הָאֲדָמָה", וְלוֹקֵחַ יֶרֶק
וּמְטַבֵּל¹⁰ אוֹתוֹ בְּחֶרֶסֶת¹¹ וְאוֹכֵל בְּצִית¹², הוּא וְכָל
הַמְסֻבִּין עִמּוֹ, כָּל אֶחָד וְאֶחָד אֵין אוֹכֵל פָּחוֹת
מִבְּצִית. וְאַחֲרֵיכֵן עוֹקְרִין הַשְּׁלַחַן¹³ מִלִּפְנֵי קוֹרֵא
הַהֲגָדָה¹⁴ לְבִידוֹ¹⁵, וּמוֹזְגִין הַכּוֹס הַשֵּׁנִי, וְכֵאן הֵבִן
שׂוֹאֵל. וְאוֹמֵר הַקּוֹרֵא¹⁶: "מָה נִשְׁתַּנָּה הַלֵּילָה הַזֶּה
מִכָּל הַלֵּילוֹת - שֶׁבִּכְל הַלֵּילוֹת אֵין אָנוּ מְטַבִּילִין¹⁷
אֶפְלוּ פֶּעַם אֶחָת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה שְׁתֵּי פְעָמִים¹⁸. שֶׁבִּכְל
הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין חֻמָּץ וּמִצָּה, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ
מִצָּה. שֶׁבִּכְל הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בִּשְׂר צָלִי, שְׁלוֹק
וּמִבְשָׁל, וְהַלֵּילָה הַזֶּה כָּלוּ צָלִי¹⁹. שֶׁבִּכְל הַלֵּילוֹת אָנוּ
אוֹכְלִין שְׂאֵר יֶרֶקוֹת, וְהַלֵּילָה הַזֶּה מְרוֹרִים. שֶׁבִּכְל
הַלֵּילוֹת אָנוּ אוֹכְלִין בֵּין יוֹשְׁבֵין בֵּין מְסֻבִּין, וְהַלֵּילָה
הַזֶּה כָּלָנוּ מְסֻבִּין²⁰".

(10) לעשות שינוי לתינוקות כדי שיתעוררו לשאול "מה נשתנה" (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד א'). (11) כדעת הגאונים בתשובותיהם (אוצר הגאונים ח"א סימן שכ"ז וח"ב סימן פ"ז) שגם טבילת ירק היא בחרוסת כדי לבטל את הארס שבירקות. וראה להלן בהלכה ח' שלדעת רבינו צריך לטבול גם מצה בחרוסת וזהו ודאי לעשות זכר לטיט, כמו שכתב למעלה (פרק ז' הלכה י"א). (12) כן כתבו גם הגאונים (שם ח"ב סימן פ"ז) אבל הדבר תמוה, כיון שכל אכילה זו אינה אלא לעשות שינוי לתינוקות למה צריך דוקא כזית (הגהות מיימוניות ועיין במגיד משנה). (13) כדי שיהיה שינוי ויתמיה את התינוקות ויעוררם לשאול (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב'). (14) שלא כל המסובים קראו את ההגדה אלא אחד מהם בלבד וכולם שמעו. וכן כתב רבינו אליהו מלונדריש בפירושו על ההגדה (תרביץ שנה כ"ב ספר א'). (15) בימיהם היה לכל אחד מהמסובים שלחן קטן לבדו והקורא מסיב בראש ושלחנו לפניו.

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום – יום שישי י"ז מרחשון – ספר זמנים – הלכות חמץ ומצה קמג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

העולם, אשר קדשנו במצותיו וצונו על אכילת
הזבח, ואוכל מבשר חגיגת ארבעה-עשר תחלה.
ומברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
קדשנו במצותיו וצונו על אכילת הפסח", ואוכל
מגופו של פסח. ולא ברכת הפסח פוטרת של זבח,
ולא של זבח פוטרת של פסח.³⁵

(35) שזבח ופסח שתי מצוות הן, כרבי עקיבא (משנה מסכת
פסחים דף קכ"א עמוד א').

ח. בזמן הזה, שאין שם קרבן - אחר שמברך
"המוציא לחם" חוזר ומברך "על אכילת מצה",
ומטבל מצה בחרסת³⁶ ואוכל³⁷, וחוזר ומברך "על
אכילת מרור", ומטבל מרור בחרסת ואוכל. ולא
ישנה³⁸ אותו בחרסת, שמא יבטל טעמו. וזו מצוה
מדברית סופרים. וחוזר וכורך מצה ומרור, ומטבל
בחרסת, ואוכל בלא ברכה זכר למקדש.⁴²

(36) זכר לטיט כמו שנכתב למעלה (הלכה ו'). (37) ומרור
אוכל אחר כך. לפי שבזמן הזה המרור אינו אלא מדרבנן
(למעלה פרק ז' הלכה י"ב) וכלפי המצה שהיא מן התורה
גם בזמן הזה (למעלה פרק ו' הלכה א') הוא כדבר של
רשות וכלל בידנו כי דבר של רשות מבטל טעם המצוה
(מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א') וראה למעלה (הלכה ו')
שבזמן המקדש, שגם המרור מן התורה, אפשר לכוון
שניהם ביחד. (38) (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד ב') ולא
כתב כן למעלה (הלכה ו') שכיון שאוכלו ביחד עם המצה
אינו מרגיש מרירותו ואינו רגיל להשהותו.

ט. ואחר-כך נמשך בפסעדה, ואוכל כל מה שהוא
רוצה לאכל, ושותה כל מה שהוא רוצה לשתות,
ובאחרונה אוכל מבשר הפסח אפלו פזית, ואינו
טועם אחריו כלל³⁹. ובזמן הזה אוכל פזית מצה,
ואינו טועם אחריה כלום⁴⁰, כדי שיהיה הפסח
סעודתו וטעם בשר הפסח או המצה בפיו,
שאכילתו היא המצוה.⁴⁹

(39) שאין מפטירין אחר הפסח אפיקומן (מסכת פסחים דף
ק"ט עמוד ב' במשנה), כלומר שלא יאכלו אחר הפסח מיני
מתיקה בקינוח סעודה כמו שהיו רגילים למיד לאכול, שמה
שאוכלים אחרי הסעודה קורין בשפה היוונית "אפיקומן"
(תוס' רע"א בשם תשב"י). (40) כרב יהודה אמר שמואל
ש"אין מפטירין אחר מצה אפיקומן".

י. ואחר-כך נוטל ידיו⁴¹ ומברך ברכת המזון על כוס
שלישי ושותהו. ואחר-כך מוזג כוס רביעי וגומר
עליו את ההלל⁴², ואומר עליו ברכת השיר, והיא
"הללוהו ה' כל מעשיו וכו'"⁴³, ומברך "בורא פרי
הגפן". ואינו טועם אחר-כך כלום כל הלילה, חוץ
מן הקים. ויש לו למוזג כוס חמישי⁴⁴ ולומר עליו
הלל הגדול, מ"הודו לה' כי טוב" עד "על נהרות
בבל". וכוס זה אינו חובה כמו ארבעה כוסות. ויש

שם פסח, הקדים מצה, שהיא מן התורה, למרור, שאינו אלא
מדרבנן – "זמנים" עמוד ל"ח. וכן נראה בפירוש ההגדה
כ"י אופסלה שם, ועיין במרכבת המשנה].

ה. ואומר²⁴: "לפיקה אנו חייבין להודות להלל
לשבח לפאר להדר לרומם לגדל ולנצח למי שעשה
לאבותינו ולנו את כל הנסים האלו, והוציאנו
מעבדות לחרות, מיגון לשמחה ומאפלה לאור
גדול, ונאמר לפניו הללויה". "הללויה הללו עבדי
ה' וגו'" עד "חלמיש למעינו מים", וחותם:
"ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו
וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו ללילה הזה
לאכל-בו מצה ומרורים". ובזמן הזה מוסיף: "בן
ה' אלהינו ואלהי אבותינו גיענו למועדים ולרגלים
אחרים הבאים לקראתנו לשלום, שמחים בכנין
עירך וששים בעבודתך²⁶, ונאכל שם מן הזבחים
ומן הפסחים²⁷ שגיע דמם על קיר מזבחך לרצון,
ונודה לך שיר חדש על גאלתנו ועל פדות נפשנו.
ברוך אתה ה' גאל ישראל". ומברך²⁸ "בורא פרי
הגפן" ושותה הכוס השני.

(24) (משנה במסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').
(25) להדגיש שאנו בני חורין – "עבדי ה' ולא עבדי פרעה".
(26) לשון שמחה נופל על ההתחלה וששון היא על הגמר,
שמחים בבנין וששים בעבודה (הגר"א). (27) זבחים ואחר
כך פסחים שתחלה אוכל מן החגיגה ואחר כך מן הפסח
(להלן הלכה ז') כדי שיאכל הפסח על השובע (פרק ח'
מהלכות פסחים הלכה ג'). (28) (ראה למעלה פרק ז'
הלכה י').

ו. ואחר-כך מברך "על נטילת ידים" ונוטל ידיו
שנית, שהרי הסיח דעתו²⁹ בשעת קריאת ההגדה.
ולוקח שני ריקיין, וחולק אחד מהן, ומניח פרוס³⁰
לתוך שלם, ומברך³¹ "המוציא לחם מן הארץ".
ומפני-מה אינו מברך על שתי כפרות כשאר ימים
טובים? משום שנאמר: "לחם עני" - מה דרכו של
עני בפרוסה, אף כאן בפרוסה. ואחר-כך כורך³²
מצה ומרור באחת, ומטבל בחרסת³³ ומברך: "ברוך
אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר קדשנו במצותיו
וצונו על אכילת מצות ומרורים", ואוכל. ואם אכל
מצה בפני עצמה ומרור בפני עצמו³⁴, מברך על זה
בפני עצמו ועל זה בפני עצמו.²⁸

(29) ונגע במקום המטונף (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד א').
(30) (מסכת ברכות דף ל"ט עמוד ב'). (31) על המצה
הפרוסה. (32) כשית הלל (מסכת פסחים דף קט"ו עמוד
א') משם שנאמר: "על מצות ומרורים יאכלוהו". (33) זכר
לטיט (ראה למעלה הלכה ב'). (34) כחכמים החולקים על
הלל שהרי לא הוכרעה ההלכה כמי (מסכת פסחים דף קט"ו
עמוד א').

ז. ואחר-כך מברך: "ברוך אתה ה' אלהינו מלך

כהפסק והרי הוא כאוכל בשני מקומות ואסור לאכול את הפסח בשני מקומות משום שנאמר: "בבית אחד יאכל" (מסכת פסחים דף פ"ו עמוד א') והוא הדין למצה. (61) מכיון שיתר בני החבורה היו נעורים אין זה הפסק אפילו לגבי הישנים. (62) כרבי יוסי (מסכת פסחים דף ק"כ עמוד ב') וסובר רבינו שדברי ר' יוסי מוסבים למה שאמר תנא קמא: "ישנו כולן - לא יאכלו" ועל זה אמר ר' יוסי שזהו דוקא בנדרמו אבל נתנמנו, והוא שיתחילו לישן ולא נשתקעו בשינה ושומעין כשידברו אליהם ואם קראם אדם עונים מיד (פירוש המשנה לרבינו) יאכלו (ורשב"ם מפרש שר' יוסי חולק על הרישא שאמר תנא קמא "ישנו מקצתן יאכלו").

סליקו להו הלכות חמץ ומצה

נוסח ההגדה

נוסח ההגדה שנהגו בה ישראל בזמן הגלות: פה היא: מתחיל על כוס שני ואומר: בבהילו² יצאנו ממצרים.

(1) (ראה למעלה פרק ח' הלכה ד'). (2) בבהלה וחפזון וכן בתרגום אונקלוס על הפסוק (דברים פרק ט"ז פסוק ג'): "בחפזון יצאת מארץ מצרים" - "בבהילו נפקת מארעא דמצרים". ומה שאמר חציו ארמית ("בבהילו") וחציו עברית ("יצאנו ממצרים") מפני שלא היו שולטים אז בשפה העברית (פירוש ההגדה ב"הגדה שלמה" עמוד קל"ג).
הא לחמא עניא די אכלו אבהתנא בארעא דמצרים.
כל דכפין ייתי ויכול, כל דצריך לפסח ייתי ויפסח. השתא הכא, לשתא דאתיא בארעא דישאל. השתא הכא עבדי, לשתא דאתיא בני חרי:

מה נשתנה הלילה הזה מכל הלילות? שבכל הלילות אין אנו מטבילין אפלו פעם אחת, והלילה הזה שתי פעמים. שבכל הלילות אנו אוכלים חמץ ומצה, והלילה הזה פלו מצה. שבכל הלילות אנו אוכלים שאר ירקות, והלילה הזה מרור. שבכל הלילות אנו אוכלין בין יושבין בין מסבין, והלילה הזה פלנו מסבין:

(3) ובזמן הבית אמר עכשיו: "שבכל הלילות אנו אוכלים בשר צלי כו'" (פרק ח' הלכה ב').

עבדים היינו לפרעה במצרים, ויוציאנו יי אלהינו משם ביד חזקה ובזרוע נטויה. ואלו לא הוציא הקדוש ברוך הוא את אבותינו ממצרים - עדין אנו, בנינו ובני בנינו משעבדים היינו לפרעה במצרים. ואפלו פלנו חקמים, פלנו נבונים, פלנו זקנים, פלנו יודעים את התורה, מצוה עלינו לספר ביציאת מצרים. שכל המאריך לספר ביציאת מצרים הרי זה משבח.

מעשה ברפי אליעזר ורפי יהושע ורפי אלעזר בן עזריה ורפי עקיבא ורפי טרפון שהיו מסבין

1 לו לגמר את ההלל בכל מקום שירצה, אף-על-פי
2 שאינו מקום סעודה.

(41) למים אחרונים. (42) שעד עכשיו קרא רק עד "למענינו מים" (למעלה הלכה ה'). (43) כרב יהודה (מסכת פסחים דף קי"ח עמוד א'). (44) כן גרס ר"ח (מסכת פסחים דף קי"ח עמוד א'): "חמישי אומר עליו הלל הגדול דברי ר' טרפון" ובספר מעשה רוקח מביא בשם הר"א בן הרמב"ם: "שאביו הרמב"ם נוהג לשתות רק ד' כוסות ולא היה מוסיף".

3 יא. מקום⁴⁵ שנהגו לאכל צלי בלילי פסחים,
4 אוכלים. מקום שנהגו שלא לאכל, אין אוכלין,
5 גזרה שמה לאמר בשר פסח הוא⁴⁶. ובכל מקום⁴⁷
6 אסור לאכל שה צלוי פלו באחד⁴⁸ בליל זה, מפני
7 שגזרה לאוכל קדשים בחוץ. ואם⁴⁹ היה מחתך, או
8 שחסר ממנו אבר⁵⁰ או שלק בו אבר והוא מחבר⁵¹
9 - הרי זה מתיר במקום שנהגו⁵².

(45) (משנה במסכת פסחים דף נ"ג עמוד א'). (46) והרי הוא אוכל קדשים בחוץ. (47) אפילו במקום שנהגו לאכול צלי. (48) (משנה במסכת ביצה דף כ"ב עמוד ב') כחכמים. (49) (מסכת פסחים דף ע"ד עמוד א'). (50) שכיון שהוא חסר אינו דומה לפסח. (51) אפילו מחובר. שלא יטעו שזה קרבן פסח, שאין דרכו בשליקה. (52) אפילו כוס אחד.

10 יב. מי⁵³ שאין לו יין⁵⁴ בלילי הפסח - מקדש על
11 הפת, בדרך שעושה בשפת, ועושה פל הדברים על
12 הסדר הזה. מי שאין לו ירק⁵⁵ אלא מרור בלבד -
13 בתחלה מברך על המרור שתי ברכות: "בורא פרי
14 האדמה" ו"על אכילת מרור" ואוכל, וכשיגמר
15 ההגדה מברך על המצה ואוכל, וחוזר ואוכל מן
16 המרור בלא ברכה.

(53) (רי"ף). (54) אפילו כוס אחד. (55) (מסכת פסחים דף קי"ד עמוד ב'). כרב חסדא (שם דף קט"ו עמוד א').

17 יג. מי⁵⁶ שאין לו מצה משמרת⁵⁷ אלא פזית -
18 בשגומר סעודתו ממצה שאינה משמרת, מברך "על
19 אכילת מצה"⁵⁸ ואוכל אותה פזית, ואינו טועם
20 אחריו כלום⁵⁹.

(56) (רי"ף). (57) לשם מצה (ראה למעלה פרק ו' הלכה ט'). (58) ויוצא גם מצות אפיקומן שהרי אכלו על השובע. (59) שאין מפטירין אחר המצה כלום (למעלה פרק ו' הלכה א').

21 יד. מי שישן בתוך הסעודה והקיץ - אינו חוזר
22 ואוכל⁶⁰. בני חבורה שישנו מקצתן בתוך הסעודה
23 - חוזרין ואוכלין⁶¹. נרדמו פל ונעורו - לא יאכלו.
24 נתנמנו פל - יאכלו⁶².

(60) (משנה במסכת פסחים דף ק"כ עמוד א') לענין פסח והוא הדין לענין מצה והטעם הוא מפני ששינה חשובה

וְאַרְבֵּה אֶת זְרַעו, וְאַתָּן לוֹ אֶת יַעֲקֹק. וְאַתָּן לַיַּעֲקֹק
אֶת יַעֲקֹב וְאֶת עֶשָׂו, וְאַתָּן לַעֲשׂו אֶת הָר שְׁעִיר
לְרֶשֶׁת אוֹתוֹ, וְיַעֲקֹב וּבָנָיו יֵרְדוּ מִצְרָיִם.

בְּרוּךְ שׁוֹמֵר הַבְּטָחָתוֹ לְיִשְׂרָאֵל עֲמֹ, בְּרוּךְ הוּא.
שֶׁהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא חָשַׁב אֶת הַקֵּץ, לַעֲשׂוֹת כְּמוֹ
שֶׁאָמַר לְאַבְרָהָם אָבִינוּ בֵּין הַבְּתָרִים. שֶׁאָמַר:
”וַיֹּאמֶר לְאַבְרָם יְדוּעַ תְּדַע כִּי גֵר יִהְיֶה זֶרְעֲךָ בְּאֶרֶץ
לֹא לָהֶם, וַעֲבָדוּם וְעַנּוּ אוֹתָם אַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה,
וְגַם אֶת הַגּוֹי אֲשֶׁר יַעֲבֹדוּ דָן אֲנִכִּי, וְאַחֲרָי כֵּן יֵצְאוּ
בְּרֶכֶשׁ גָּדוֹל”.

וְהִיא שֶׁעֲמֵדָה לְאַבְוֹתֵינוּ וְלָנוּ. שֶׁלֹּא אֶחָד בְּלִבָּד
עָמַד עָלֵינוּ, אֲלֵא בְּכָל דּוֹר וָדוֹר עוֹמְדִים עָלֵינוּ
לְכַלּוֹתֵנוּ, וְהַקְדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא מַצִּילֵנוּ מִיָּדָם.

צֹא וְלִמַּד מִה בִּקְשׁ לָבֶן הָאֲרָמִי לַעֲשׂוֹת לַיַּעֲקֹב
אָבִינוּ. שֶׁפָּרַעַה לֹא גָזַר אֲלֵא עַל הַזִּכְרִים, וְלָבֶן בִּקְשׁ
לַעֲקֹר אֶת הַכֹּל, שֶׁאָמַר: ”אֲרָמִי אָבִי, וַיֵּרֶד
מִצְרַיִמָּה, וַיִּגְדֹּל שָׁם” - מִלִּמַּד שֶׁלֹּא יֵרֵד לַהֲשַׁתְקַע
אֲלֵא לְגוֹר שָׁם, שֶׁאָמַר: ”וַיֹּאמְרוּ אֵל פָּרַעַה: לְגוֹר
בְּאֶרֶץ בָּאֵנוּ, כִּי אֵין מִרְעָה לְצֹאן אֲשֶׁר לַעֲבָדֶיךָ, כִּי
כָבֵד הָרַעַב בְּאֶרֶץ כְּנָעַן. וְעַתָּה יֵשְׁבוּ נָא עֲבָדֶיךָ בְּאֶרֶץ
גִּשְׁן”.

(5) בַּהֲגָדוֹת שֶׁלָּנוּ נוֹסֵף: ”וַיֵּרֶד מִצְרַיִמָּה אָנוֹס עַל פִּי הַדְּבוּר”
וְכִ”ה בְּנוֹסַחַת רַב עוֹבְדִיָּה.

”בְּמִתִּי מָעוֹט” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ”בְּשִׁבְעִים נֶפֶשׁ יֵרְדוּ
אֲבוֹתֶיךָ מִצְרַיִמָּה, וְעַתָּה שְׁמֶךָ יְיָ אֱלֹהֶיךָ כְּכֹכְבִּי
הַשָּׁמַיִם לְרֹב”.

”וַיְהִי שָׁם לְגוֹי” - מִלִּמַּד שֶׁהָיוּ יִשְׂרָאֵל מְצֻנָּנִים שָׁם
לְגוֹי.

”גָּדוֹל וְעֲצוֹם” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ”וּבְנֵי יִשְׂרָאֵל פָּרוּ
וַיִּשְׁרָצוּ וַיִּרְבּוּ וַיַּעֲצֻמוּ בְּמֵאֵד מְאֹד, וַתִּמְלֵא הָאֶרֶץ
אוֹתָם”.

”וְרֹב” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ”רִבְכָּה כָּצְמָח הַשָּׂדֶה
נִתְתִּיף, וַתִּרְבֵּי וַתִּגְדֹּל וַתִּבְאֵי בַּעֲדֵי עֲדִיִּים, שְׂדֵים
נִכְנוּ, וַיִּשְׁעֶרֶף צִמְחָה, וְאֵת עֵרֶם וְעֶרְבֶה”⁶.

(6) בַּהֲגָדוֹת שֶׁלָּנוּ נוֹסֵף כֵּאֵן: ”וַאֲעֻבּוֹר עֲלֶיךָ וַאֲרֹאךְ כּו’
בְּדַמִּיךָ חַיִּי”.

”וַיִּרְעוּ אֶתְנוּ הַמִּצְרָיִם” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ”הִבֵּה
נִתְחַכְמָה לוֹ, פֶּן יִרְבֶּה, וְהָיָה כִּי תִקְרָאנָה מִלְחָמָה
וְנוֹסֵף גַּם הוּא עַל שְׂנְאֵינוּ, וְנִלְחַם בָּנוּ וְעָלָה מִן
הָאֶרֶץ”.

”וַיַּעֲנוּנוּ” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר: ”וַיִּשְׁיִמוּ עָלָיו שְׂרֵי מִסִּים
לְמַעַן עֲנֹתוֹ בְּסִבְלָתָם, וַיִּכֶּן עָרֵי מִסְכָּנוֹת לְפָרַעַה, אֵת
פַּתָּם וְאֵת רַעְמִסָּם”.

”וַיִּתְּנוּ עָלֵינוּ עֲבוֹדָה קָשָׁה” - כְּמוֹ שֶׁאָמַר:
”וַיַּעֲבֹדוּ מִצְרָיִם אֶת בְּנֵי יִשְׂרָאֵל בְּפֶרֶף”.

1 בְּבְנֵי-בָרֶק, וְהָיוּ מְסַפְּרִין בִּיצִיאַת מִצְרָיִם כָּל אוֹתוֹ
2 הַלֵּילָה. עַד שֶׁבָּאוּ תַלְמִידֵיהֶם וְאָמְרוּ לָהֶם: רַבּוֹתֵינוּ
3 הִגִּיעַ זְמַן קְרִיאַת שְׁמַע שֶׁל שַׁחֲרִית.

4 אָמַר לָהֶם רַבִּי אֶלְעָזָר בֶּן עֲזַרְיָה: הֲרִי אֲנִי כִּכֶּן
5 שְׁבָעִים שָׁנָה, וְלֹא זָכִיתִי שֶׁתֹּאמַר יִצִּיאַת מִצְרָיִם
6 בַּלֵּילוֹת, עַד שֶׁדִּרְשָׁה בֶּן זֹמָא, שֶׁאָמַר: ”לְמַעַן
7 תִּזְכֹּר אֶת יוֹם צֵאתְךָ מֵאֶרֶץ מִצְרָיִם כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ”.

8 ”יְמֵי חַיֶּיךָ” - הַיָּמִים. ”כָּל יְמֵי חַיֶּיךָ” - הַלֵּילוֹת.
9 וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: ”יְמֵי חַיֶּיךָ” - הָעוֹלָם הַזֶּה. ”כָּל
10 יְמֵי חַיֶּיךָ” - לְהַבִּיא לִימֹת הַמְּשִׁיחַ.

11 בְּרוּךְ הַמָּקוֹם שֶׁנֶּתַן תּוֹרָה לְיִשְׂרָאֵל, בְּרוּךְ הוּא.
12 כְּנֶגֶד אַרְבָּעָה בָּנִים דְּבָרָה תּוֹרָה. אֶחָד חֻכָּם. וְאֶחָד
13 רִשְׁעוֹ. וְאֶחָד תָּם. וְאֶחָד שְׂאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל:
14 חֻכָּם מָה הוּא אוֹמֵר? ”מָה הָעֲדוֹת וְהַחֻקִּים
15 וְהַמְּשֻׁפָּטִים אֲשֶׁר צִוָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ אֲתָכֶם”.

16 אֶחָד תָּם לֹא בְּהִלְכוֹת הַפֶּסַח: ”אֵין מִפְטִירִין אַחֵר הַפֶּסַח
17 אֲפִיקוֹמָן”.

(4) בְּכ”י הַתִּימָנִים, בְּדֹפּוּסֵי רוֹמָא שׁוּנְצִינוּ וּוִינִיצִיאָה הַנוֹסַחַת:
”אוֹתָנוּ” וְכ”ה בִּירוּשָׁלַיִם (פִּסְחִים פֶּרֶק י’ הַלְכָה ד’)
וּבְמִכְלִיתָא סוּף פֶּרֶשֶׁת בֹּא. מִפְּנֵי שְׁבִאמַת הַחֻכָּם שׁוֹאֵל
בְּלִשׁוֹן ”אוֹתָנוּ” שֶׁגַּם הוּא כּוֹלֵל אֶת עֲצֻמוֹ בְּצִוּוֹי, וְלֹא
כְּהִרְשַׁע שְׁאוֹמֵר ”לָכֶם” וּמוֹצִיא עֲצֻמוֹ מִן הַכֹּל (לַהֲלֹךְ), אֲלֵא
שֶׁהַתּוֹרָה לֹא הִעֲתִיקָה אֶת לִשׁוֹן הַשְּׂאֵלָה שֶׁל הַחֻכָּם אֲלֵא
סִיפָרָה כִּי הַחֻכָּם יִשְׁאֵל אֲתָכֶם (וּרְאָה הַגְּדָה שֶׁלָּמָה) לַהֲגַר”
כְּשֶׁר מְבֹאֵר פֶּרֶק כ”ב).

רִשְׁעוֹ מָה הוּא אוֹמֵר? ”מָה הָעֲבוֹדָה הַזֹּאת לָכֶם”.
לָכֶם וְלֹא לוֹ. וְלִפִּי שְׁהוּצִיא אֶת עֲצֻמוֹ מִן הַכֹּל
כְּפֶר בַּעֲקָר. אֵף אִתָּה הִקְהָה אֶת שְׂנְאוֹ וְאָמַר לוֹ:
”בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם”.

לִי וְלֹא לוֹ. וְאֵלּוֹ הָיָה שָׁם לֹא הָיָה נִגְאָל.
תָּם מָה הוּא אוֹמֵר? ”מָה זֹאת”.

”וְאָמַרְתָּ אֲלֵיו: בְּחֻזֶּק יָד הוּצִיאֵנוּ יְיָ מִמִּצְרָיִם מִבֵּית עַבְדִּים”.
וְשֶׁאֵינוֹ יוֹדֵעַ לִשְׁאֹל אֶת פֶּתַח לוֹ, שֶׁאָמַר: ”וְהִגַּדְתָּ
לְבִנְךָ בַּיּוֹם הַהוּא לֵאמֹר: בַּעֲבוּר זֶה עָשָׂה יְיָ לִי
בְּצֵאתִי מִמִּצְרָיִם”.

”וְהִגַּדְתָּ לְבִנְךָ” - יָכוֹל מִרְאֵשׁ
חֵדֶשׁ? תִּלְמוּד לֹאֹמַר: ”בַּיּוֹם הַהוּא”.

”אֵי בַּיּוֹם הַהוּא” - תִּלְמוּד לֹאֹמַר: ”בַּעֲבוּר
הַהוּא”, יָכוֹל מִבְּעוֹד יוֹם? תִּלְמוּד לֹאֹמַר: ”בַּעֲבוּר
זֶה”.

”לֹא אָמַרְתִּי אֲלֵא בְּשִׁעָה שְׁמֻצָּה וּמְרוּר מְנַחִים
לְפָנֶיךָ”.

מִתְחַלֶּה עוֹבְדֵי אֱלֹהִים אַחֲרֵים הָיוּ אֲבוֹתֵינוּ, וְעַכְשָׁו
קֹרְבָנוּ הַמָּקוֹם לַעֲבוֹדָתוֹ. שֶׁאָמַר: ”וַיֹּאמֶר יְהוֹשֻׁעַ
אֵל כָּל הָעָם: כֹּה אָמַר יְיָ אֱלֹהֵי יִשְׂרָאֵל, בַּעֲבֹר הַנֶּהָר
יֵשְׁבוּ אֲבוֹתֵיכֶם מֵעוֹלָם, תִּרַח אָבִי אֲבָרָהָם וְאָבִי
נַחֲוֹר, וְעַבְדּוֹ אֱלֹהִים אַחֲרִים. וְאָקַח אֶת אֲבִיכֶם אֶת
אֲבָרָהָם מֵעֵבֶר הַנֶּהָר, וְאוֹלָף אוֹתוֹ בְּכָל אֶרֶץ כְּנָעַן,

42 רבן גמליאל אומר: כל שלא אמר שלשה דברים
 43 אלו בפסח, לא יצא ידי חובתו: פסח. מצה.
 44 ומרורים.
 45 פסח שהיו אבותינו אוכלין בזמן שבית המקדש
 46 קיים, על שום מה? על שום שפסח המקום על בתי
 47 אבותינו במצרים. שנאמר: "ואמרתם זבח פסח
 48 הוא לי אשר פסח על בתי בני ישראל במצרים
 49 בנגפו את מצרים ואת בתינו הציל, ויקד העם
 50 וישתחוו".
 51 מצה זו שאנו אוכלין, על שום מה? על שום שלא
 52 הספיק בצקם של אבותינו להחמיץ עד שנגלה
 53 עליהם מלך המלכים הקדוש ברוך הוא וגאלם
 54 מיד. שנאמר: "ויאפו את הבצק אשר הוציאו
 55 ממצרים עגת מצות פי לא חמץ, כי גרשו ממצרים
 56 ולא יכלו להתמהמה וגם צדה לא עשו להם".
 57 מרורים אלו שאנו אוכלים, על שום מה? על שום
 58 שמררו המצריים את בני אבותינו במצרים.
 59 שנאמר: "וימררו את חייכם בעבדה קשה, בחמר
 60 ובבלבנים, ובכל עבדה בשדה, את כל עבדתם אשר
 61 עבדו בהם בפרך".
 62 ובכל דור ודור חייב אדם לראות עצמו כאלו הוא
 63 יצא ממצרים. שלא את אבותינו בלבד גאל, אלא
 64 אף אותנו גאל. שנאמר: "ואתנו הוציא משם,
 65 למען הביא אתנו לתת לנו את הארץ אשר נשבע
 66 לאבותינו".
 67 (9) בהגדות שלפנינו נוסף כאן: "שנאמר והגדת לבנך ביום
 ההוא לאמר בעבור זה עשה ה' לי בצאתי ממצרים" וכ"ה
 במשנה (מסכת פסחים דף קט"ז עמוד ב').
 68 לפיכך אנו חייבים להודות להלל לשבח לפאר
 69 לרומם לגדל ולתהדר ולנצח למי שעשה לנו
 70 ולאבותינו את כל הנסים האלו. והוציאנו מעבדות
 71 לחרות, ומשעבוד לגאולה, ומיגון לשמחה, ומאכל
 72 ליום טוב, ומאפלה לאור גדול, ונאמר לפנינו
 73 הללויה.
 74 הללויה הללו עבדי יי הללו את שם יי. יהי שם יי
 75 מברך וכו', עד "חלמיש למעינו מים".
 76 ברוך אתה יי אלהינו מלך העולם, אשר גאלנו
 77 וגאל את אבותינו ממצרים, והגיענו הלילה הזה
 78 לאכל בו מצה ומרורים. בן יי אלהינו גיענו
 79 למועדים ולרגלים אחרים הבאים לקראתנו
 80 לשלום, שמחים בכנין עירך וששים בעבודתך.
 81 ונאכל שם מן הזבחים ומן הפסחים שיגיע דמם
 82 על קיר מזבחך לרצון, ונודה לך שיר חדש על
 83 גאלתנו ועל פדות נפשנו. ברוך אתה יי גאל
 84 ישראל:
 כסדר שמברכין וקוראים ההגדה בליל יום טוב

1 "ונצעק אל יי אלהי אבותינו" - כמו שנאמר: "ויהי
 2 כימים הרבים ההם, וימת מלך מצרים, ויאנחו בני
 3 ישראל מן העבדה ויזעקו, ותצל שועתם אל
 4 האלהים מן העבדה".
 5 "וישמע יי את קלנו" - כמו שנאמר: "וישמע
 6 אלהים את נאקתם, ויזכר אלהים את בריתו את
 7 אברהם את יצחק ואת יעקב".
 8 "וירא את ענינו" - זו פרישות דרך ארץ, כמו
 9 שנאמר: "וירא אלהים את בני ישראל וידע
 10 אלהים".
 11 "ואת עמלנו" - אלו הבנים, כמו שנאמר: "כל
 12 הבן הילוד היאורה תשליכהו וכל הבת תחיוין".
 13 "ואת לחצנו" - זה הדחק, כמו שנאמר: "וגם
 14 ראיתי את הלחץ אשר מצרים לחצים אתם".
 15 "ויצאנו יי ממצרים" - לא על ידי מלאך, ולא על
 16 ידי שרף, ולא על ידי שליח, אלא הקדוש ברוך הוא
 17 בכבודו. שנאמר: "ועברתי בארץ מצרים בלילה
 18 הזה, והפיתי כל בכור בארץ מצרים מאדם ועד
 19 בהמה, ובכל אלהי מצרים אעשה שפטים, אני יי".
 20 (7) בהגדות שלנו נוסף: "ועברתי בארץ מצרים כו' ולא
 מלאך כו' ולא שרף כו' ולא אחר".
 21 "בין חזקה" - זה הדבר, כמו שנאמר: "הנה יד
 22 יי הויה במקנה אשר בשדה, בפסחים בחמורים
 23 בגמלים בפקר ובצאן, דבר כבוד מאד".
 24 "ובזרע נטויה" - זו החרב, כמו שנאמר: "וחרבו
 25 שלופה בידו נטויה על ירושלים".
 26 "ובמרא גדל" - זו גלוי שכינה, שנאמר: "או
 27 הנסה אלהים לבא לקחת לו גוי מקרב גוי, במסות
 28 באתת ובמופתים ובמלחמה וביד חזקה ובזרוע
 29 נטויה ובמוראים גדלים, ככל אשר עשה לכם יי
 30 אלהיכם במצרים לעיניך".
 31 "ובאתות" - זה המטה, שנאמר: "ואת המטה הזה
 32 תקח בידך אשר תעשה בו את האתות".
 33 "ובמפתים" - זה הדם, כמו שנאמר: "ונתתי
 34 מופתים בשמים ובארץ, דם ואש ותמרות עשן".
 35 דבר אחר: "בין חזקה" - שמים. "ובזרע נטויה"
 36 - שמים. "ובמורא גדול" - שמים. "ובאתות" -
 37 שמים. "ובמפתים" - שמים. אלו עשר מכות
 38 שהביא הקדוש ברוך הוא על המצריים במצרים,
 39 דם. צפרדע. כנים. ערוב. דבר. שחין. פרד. ארפה.
 40 חשך. מפת בכורות. רבי יהודה היה נותן בהם
 41 סימן: דצ"ף עד"ש באח"ב".

(8) בהגדות שלנו נוספו כאן כמה דברים: "רבי יוסי הגלילי
 כו' רבי אליעזר כו' רבי עקיבא כו' כמה מעלות טובות כו'
 לכפר על כל עונותינו".

ב. במקדש היו תוקעין בראש-השנה בשופר אחד, 23
ושתי חצוצרות מן הצדדין²¹. השופר מאריך²²,
והחצוצרות מקצרות, שמצות היום בשופר²³. ולמה
תוקעין עמו בחצוצרות? משום שנאמר: "בחצוצרות
וקול שופר הריעו לפני המלך ה'". אבל בשאר
מקומות אין תוקעין בראש-השנה, אלא בשופר
בלבד²⁴.

11) משנה, שם כו, ב. שני אנשים היו תוקעין בחצוצרות
בשעת התקיעה בשופר. 12) אחרי שגמרו לתקוע
בחצוצרות, ממשיך עוד השופר לתקוע. 13) ולכך מסיימין
במצות היום. 14) ראש השנה כז, א. כתוב: "בחצוצרות
וקול שופר הריעו לפני המלך ה' (תהלים צח, ו) - אימתי
יריעו בשופר וחצוצרות ביחד - לפני ה', ו"לפני" משמע
שהשכינה שרויה שם ומריעים לפניה כביכול, כמו "ודוד
מכרכר לפני ה'" (שמואל ב ו, יד) שהיה הארון מהלך אתם.

ג. שופר של עפ"ם²⁵, אין תוקעין בו לכתחלה²⁶.
ואם תקע - יצא²⁷. ושל עיר הנדחת²⁸ - אם תקע בו,
לא יצא²⁹. שופר הגזול שתקע בו - יצא, שאין
המצוה אלא בשמיעת הקול³⁰, אף-על-פי שלא נגע
בו³¹ ולא הגביהו השומע³² - יצא, ואין בקול דין
גזול³³. וכן שופר של עולה³⁴, לא יתקע בו³⁵; ואם
תקע - יצא, שאין בקול דין מעילה³⁶. ואם תאמר:
והלא נהנה בשמיעת הקול³⁷? מצות לאו להנות
נתנו³⁸. לפיכך המדר הנה משופר³⁹, מתר לתקע
בו⁴⁰ תקיעה של מצוה.

15) ראש השנה כח, א. שהשתחוה הגוי לשופר ועשהו אליל
או שתקע בו לעבודה-זרה, שכל אלו אפשר לבטלם (ראה
להלן הערה טז). אבל שופר מקרן של בהמה שהקריבוה
לעבודה-זרה, אין לו ביטול (מגיד-משנה). 16) שהתקוע
בשופר יש לו הנאת הגוף מן התקיעות, וראה להלן הערה
כט. 17) מפני ש"מצוות לאו ליהנות ניתנו", שההנאה
ממה שקיים המצוה - אין זו הנאה (ר"ה כח). וראה להלן
הערה כז. וכל זה דוקא בעבודה-זרה של גוי שאפשר
לבטלה (הלכות ע"ז פ"ח ה"ח), אבל עבודה-זרה של ישראל
שאין אפשרות לבטלה (שם ה"ט) ועומדת להשרף, הרי היא
כאילו כבר נשרפה. ועל אחת-כמה-וכמה שאין שיעורו
(להלן הלכה ה) שלם, שהרי הוא כאילו אינו בעולם, ולפיכך
אם תקע בו לא יצא (עי' מגיד-משנה). 18) שנתבאר דינה
בהלכות ע"ז (פ"ה ה"ו) שממונה לשריפה עומד, והרי זה
כשרוף ואיננו. 19) הרא"ש (פ"ג דר"ה ס"ט) בשם
הירושלמי (סוכה פ"ג ה"א). 20) ראה למעלה הלכה א.
21) ולפי זה, אם הרחיק את השופר מפיו ותקע בו - יצא,
ושלא כדעת הרמב"ן שהביא המגיד-משנה להלן הלכה ו.
22) ואף-על-פי שהתקוע הגביהו, מכיון שהשומע יוצא -
יצא גם התקוע (מגיד-משנה). 23) שהקול אין בו ממש
(כסף-משנה בשם רבינו מנחם). ומקור הדברים בירושלמי
שם. וראה בראב"ד. 24) ראש השנה כח, א. קרבן עולה
שכולו כליל על המזבח. והוא-הדין לשופר של שלמים.

ראשון של פסח, כך מברכים וקוראים כליל השני
של גליות. וכן חזקין כליל השני בארבעה כוסות
ובשאר הדברים שנעשו בלילה הראשון.
סליק נסח ההגדה.
סליקו להו הלכות סדר הפסח ודין חמץ ומצה
בסיפתא דשמאי.

הלכות שופר וספה ולולב

יש בכללן שלש מצות עשה. וזהו פרטן: א) לשמע
קול שופר באחד בתשרי. ב) לישוב בספה כל
שבועת ימי החג. ג) לטל לולב במקדש כל שבועת
ימי החג.

ובאור מצות אלו בפרקים אלו:

פרק ראשון

1) ביאר רבינו מצות התקיעה והשופר, מאי זה מין הוא, ואי
זה שופר כשר, ואי זה שופר פסול. ואם מחללין עליו י"ט,
וכל דיני הכשר השופר ושיעורו ומקום התקיעה.

א. מצות עשה של תורה לשמע² תרועת השופר³
בראש-השנה, שנאמר: "יום תרועה יהיה לכם".
ושופר שתוקעין בו - בין בראש-השנה, בין ביובל⁴
- הוא קרן הכבשים הכפוף⁵. וכל השופרות
פסולין⁶, חוץ מקרן הכבש⁷. ואף-על-פי שלא
נתפרש בתורה תרועה בשופר בראש-השנה⁸ - הרי
הוא אומר ביובל: "והעברת שופר וכו'", "תעבירו
שופר". ומפי השמועה⁹ למדו: מה תרועת יובל
בשופר, אף תרועת ראש-השנה בשופר¹⁰.

2) עיקר המצוה היא השמיעה ולא התקיעה, ולכן מברכין
לשמוע קול שופר ולא לתקוע בשופר, ואם תקע ולא שמע
קול השופר - לא יצא (להלן הלכה ח). וראה בתשובות
רבינו בסוף הספר. 3) כלשון הכתוב (במדבר כט, א):
"יום תרועה יהיה לכם". ובהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"י)
בתקיעת היובל, כתב רבינו שמצוה לתקוע (ועיין כסף-
משנה). 4) ביום הכיפורים של יובל, היא שנת החמישים.
וראה בהל' שמיטה ויובל (פ"י ה"ח) שאחר שגלינו מארצנו,
בטל דין היובל עד שיתקבצו הגליות. 5) ראש השנה כו,
א. סתם קרן של כבשים הוא כפוף (בית יוסף), ואמר רבי
אבהו (ר"ה טז): "למה תוקעין בשופר של איל? אמר
הקב"ה תקעו לפני בשופר של איל כדי שאזכור לכם עקידתו
של יצחק, ומעלה אני עליכם כאילו עקדתם עצמכם לפני".
6) סובר רבינו, שמה שאמר רבי לוי (שם כו): מצוה של
ראש השנה בכפופין, כלומר של אילים או כבשים כפופים,
הכוונה ששופרות אחרים פסולים. ודעת הראב"ד ושאר
הראשונים, שאין זה אלא למצוה מן המובחר, אבל בדיעבד
כשר אפילו ממינים אחרים. 7) הכפוף. כמו שכתב למעלה
(בית יוסף). 8) שכתוב "יום תרועה" (במדבר שם), אבל
עדיין לא שמענו במה יתקע אם בשופר או בשאר דברים.
9) הלכה למשה מסיני. 10) ראש השנה לג, ב.

ה"ה). (36) אף-על-פי שתשישי מצוה, לאחר זמן המצוה, נזרקין (מגילה כו:). - תשישי מגונה אסור (אדר"ת).

ה. שיעור השופר - כְּדִי שְׁלֵחַ צִנּוֹר³⁷ בְּיָדוֹ, וְיִרְאֶה¹² לְכָאן וּלְכָאן. נִסְדֵּק לְאֶרְפוֹ³⁸ - פְּסוּל; לְרַחֲבוֹ - אִם¹³ נִשְׁתִּיר בּוֹ פְּשֻׁעוֹר³⁹, פְּשֵׁר, וּכְאִלּוֹ נִכְרַת מְקוֹם הַסֵּדֶק. נִקֵּב - אִם סִתְמוֹ⁴⁰ שְׁלֵא בְּמִינוֹ⁴¹, פְּסוּל⁴². סִתְמוֹ בְּמִינוֹ - אִם נִשְׁתִּיר רַבּוֹ שְׁלֵם⁴³, וְלֹא עֲכָבוּ הַנִּקְבִּים שְׁנִסְתְּמוּ⁴⁴ אֶת הַתְּקִיעָה, הֲרִי זֶה פְּשֵׁר. קִדְחוּ⁴⁵ בְּזִכְרוֹת⁴⁶ - פְּשֵׁר, שְׁמִין בְּמִינוֹ אֵינוֹ חוֹצֵץ⁴⁷. דִּבֵּק שְׁבָרֵי שׁוּפְרוֹת עַד שֶׁהִשְׁלִימוּ לְאַחֵד⁴⁸ - פְּסוּל.¹⁹

(37) אדם בינוני, ושיעורו טפח (גדה כו:). (38) ראש השנה כז, כולו או רובו (מגיד-משנה). ודוקא אם נסדק מעבר לעבר ('משנה ברורה'). (39) כשיעור תקיעה לצד הפה (כסף-משנה). ואותו העודף אין לחשבו כמו הוספה שפוסלת (להלן ה"ו) - מכיון שלא נפרד ממנו מעולם ('כל בו' וריטב"א). (40) ואם לא סתמו כלל, כשר לדעת ה'ירושלמי'. (41) במין דבק שאינו עשוי מקרן של בעלי חיים. (42) שאינו קול שופר אלא קול שופר ודבר אחר. (43) שנשתייר רוב אורך השופר שלא ניקב, בין שהשופר גדול או קטן, שכל שלא נשתייר רובו, הרי הוא כאילו דבק שברי שופרות, שהניקב מחשב השופר כאילו שבור, ואפילו יש שיעור שופר מן הנקב, פסול. אבל אם נשתייר רובו, רובו ככולו - וכאילו לא נקב, ואז אפילו לא נשתייר שיעור שופר עד הנחת הפה - כשר (ב"ח). (44) כלומר, שלאחרי הסתימה לא נשתנה קולו, אף-על-פי שלפני הסתימה נשתנה קולו (כסף-משנה). ויש מפרשים, שגם באופן שנשתנה קולו לפני הסתימה - הוא פסול ('הגהות מיימוניות' ו'רבינו מנוח', ועיין מגיד-משנה). היוצא מדברי רבינו, שאין השופר כשר אלא בהצטרף שלשה תנאים: א' שתהי' הסתימה ממין הקרן. ב' שישתייר רוב השופר שלא ניקב. ג' שלא ישתנה הקול אחר הסתימה (ולדעת אחרים גם לפני הסתימה) מכפי שהיה קודם. (45) עשה חור. (46) כשהקרן מחובר בבהמה בולט עצם מן הראש ונכנס לתוכו, ומוציאין אותו מתוכו, וזה לא הוציאו אלא ניקב את הזכרות (רש"י ב"ר"ה כז:). (47) שם, בגמרא. ואין זה כנתן שופר בתוך שופר (להלן הלכה ז) כיון שהוא בתוכו מתחילת ברייתו ('משנה ברורה'). (48) אף-על-פי שאין בכל אחד מהשברים שיעור שופר, והיה מקום לטעות ולומר שאין כאן משום "שופר אחד אמר רחמנא, ולא שנים ושלשה שופרות" - קא-משמע-לן שגם זה פסול (ריטב"א, ועיין כסף-משנה).

ו. הוסיף עליו פל-שהוא, בין בְּמִינוֹ בֵּין שְׁלֵא בְּמִינוֹ²⁰ - פְּסוּל⁴⁹. צִפְּהוּ זָהָב מִבְּפָנִים⁵⁰ או בְּמִקוֹם הַנִּחָת פֶּה⁵¹ - פְּסוּל. צִפְּהוּ מִבְּחוּץ: אִם נִשְׁתַּנָּה קוּלוֹ מִבְּפָנִים שֶׁהָיָה - פְּסוּל⁵²; וְאִם לֹא נִשְׁתַּנָּה - פְּשֵׁר. נִתֵּן שׁוּפֵר בְּתוֹךְ שׁוּפֵר: אִם קוֹל פְּנִימִי שָׁמַע⁵³ - יֵצֵא; וְאִם קוֹל חִיצוֹן שָׁמַע⁵⁴ - לֹא יֵצֵא. הִרְחִיב אֶת הַקָּצֵר וְקָצַר אֶת הֶרְחָב - פְּסוּל⁵⁵.

(25) לכתחילה, שהרי הוא נהנה. ואע"פ שמצוות לאו ליהנות ניתנו - יש אנשים שנהנים מהתקיעות, וראה להלן הערה כט. (26) אשם מעילות שחייב להביא כל הנהנה מקדשי ה' (ויקרא ה, טו), וקול שאין בו ממש אין בו קרבן מעילה. וכן כתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה הט"ז: "קול ומראה וריח של הקדש, לא נהנין ולא מועלין". (27) שאף-על-פי שאין בזה קרבן מעילה - הרי איסור הנאה יש, כמו שכתב רבינו בפ"ה מהל' מעילה הט"ז (וראה בלחם-משנה). (28) לא ניתנו לישראל להיות קיומם להם הנאה אלא לעול על צואריהם ניתנו (רש"י ב"ר"ה שם), ואין זו הנאה גמורה. (29) כגון שאמר: הנאת השופר אסורה עלי. (30) בנוסח אחר: "לתקוע לו" ('מעשה רוקח'). וכ"ה בגמרא ר"ה כח. לפי כת"י ב בדק"ס וכ"ה ברי"ף. ולפי זה, דוקא אחר תקוע לו אבל הוא עצמו לא יתקע, שהרבה בני אדם יש להם הנאת הגוף בשעה שתוקעים (עיין שו"ע או"ח סי' תקפו ס"ה), ולפיכך אסור רבינו לתקוע בשופר של עבודת-זרה ובשופר של עולה. [וברמב"ם דפוס רומי (רמ) כתוב: "המודר הנייה מחבירו, מותר לתקוע לו תקיעה של מצוה". ולפי"ז יתכן שבנוסחא שהביא 'מעשה רוקח', צ"ל: "המודר הנייה משופר, מותר לתקוע [בו] תקיעה של מצוה. וכן המודר הנייה מחבירו מותר לתקוע] לו תקיעה של מצוה", וכמו שמפורש ב"ר"ה כח. (ועיין כסף-משנה שהעיר על השמטת הרמב"ם בבא אחת. ולפי הנ"ל אתי שפיר). ונשמט בטעות הדומות "מותר לתקוע" - "מותר לתקוע". ולפי זה, מותר גם למודר עצמו לתקוע בשופר, ואין חוששים להנאת הגוף מן התקיעות. וצריך לומר כמו שכתב 'המאיר' בחיבור התשובה עמוד 332 לחלק בין נדר לע"ז והקדש: "שאין מחמירין בנדר כמו שאנו מחמירין בע"ז והקדש, שאע"פ שאנו דנין התרה מטעם מצוות לאו ליהנות ניתנו, אין מתירין אותו לכתחילה, שחומרת הקדש וע"ז היא שהביאתנו לכך, אבל בענין הדרת הנאה - מותר אף לכתחילה - שאין בתקיעתנו הנאת הגוף"].

ד. שופר של ראש-השנה, אין מחללין עליו את יום-טוב, ואפילו בדבר שהוא משום שְׁבוּת³¹. פִּיזֵד ? הִיָּה הַשׁוּפֵר בְּרֹאשׁ הָאֵילָן או מִעֵבֶר הַנֶּהָר, וְאֵין לוֹ שׁוּפֵר אֲלֵא הוּא - אֵינוֹ עוֹלָה בְּאֵילָן³² וְאֵינוֹ שֵׁט עַל-פְּנֵי הַמַּיִם³³ כְּדִי לְהִבְיֹא, וְאֵין צְרִיף לִזְמַר שְׁאֵין חוֹתְכִין אוֹתוֹ אוֹ עוֹשִׂין בּוֹ מְלָאכָה, מִפְּנֵי שֶׁתְּקִיעַת שׁוּפֵר מְצוּת עֲשֵׂה, וְיוֹם-טוֹב - עֲשֵׂה וְלֹא-תַעֲשֶׂה³⁴, וְאֵין עֲשֵׂה דוּחָה לֹא-תַעֲשֶׂה וְעֲשֵׂה. מִתֵּר לִתֵּן בְּתוֹכוֹ מַיִם אוֹ יֵין אוֹ חֶמֶץ בְּיוֹם-טוֹב, כְּדִי לַעֲחָצְחָ³⁵. וְלֹא יִתֵּן לְתוֹכוֹ מִי־רִגְלִים לְעוֹלָם³⁶, מִפְּנֵי הַכְּבוֹד, שְׁלֵא יִהְיוּ מְצוּת בְּזוּיוֹת עָלָיו.

(31) ראש השנה לב, ב. לשון שבת ונופש. ראה פכ"א מהל' שבת ה"א. (32) שמא יקצוץ ענף (הל' שבת שם, ה"ו). (33) שמא יתקן כלי שיט (שם פכ"ג ה"ה). (34) "שבתון" שנאמר ביום-טוב הוא מצות-עשה, ו"כל מלאכה לא תעשו" זהו לא-תעשה (למעלה פ"א מהלכות יו"ט ה"ב). (35) ואין זה כמתקן כלי ביום-טוב שאסור (למעלה פ"ד מהלש יו"ט

שיעורי רמב"ם ג' פרקים ליום - יום שישי י"ז מרחשון - ספר זמנים - הלכות שופר קמט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבור', כלומר, שעומד בתוך הבור. אבל כאן בחבית שאין דרך להכנס בתוכה, כתב "לתוך חבית", כלומר שעומד מחוצה לה ותוקע אל תוכה (כסף-משנה).

פרק שני

(1) ביאר בו רבינו מי הם המחוייבים לשמוע קול שופר, ומי הם הפטורים. ואם צריך כוונת התוקע. ואם תוקעים בשבת גם כן. ופרטי דברים אלו בארוכה.

- א. הכל חייבין לשמוע קול שופר: פהנים, לויים,³ וישראלים, וגרים, ועבדים⁴ משחררים. אבל נשים ועבדים⁵ וקטנים - פטורין. מי שחציו עבד וחציו בן-חורין, וטמטום⁶ ואנדרוגינוס⁷ - חייבין.⁸

(2) ראש השנה כט, א. (3) חידוש הוא בכהנים ולויים, לפי שכל עצמן של תקיעות בראש השנה אנו למידים מיובל, וכהנים ולויים אינם בדיני יובל שבקרקעות, שהרי שנינו "כהנים ולויים מוכרים וגואלים בין לפני היובל בין לאחר היובל", והיה מקום לטעות שאינם גם במצות תקיעות דראש-השנה (גמרא, שם). (4) ש"מצוות-עשה שהזמן גרמן" (=מצוות התלויות בזמן ידוע) נשים פטורות מהן, ועבדים אינם חייבים במצוות אלא כנשים. (5) עבד כנעני של שני שותפין ששחרר אחד את חלקו, והשני לא שחרר, ונמצא שחלקו המשוחרר הוא בן חורין כישראל וחייב במצות שופר, והחלק השני פטור. (6) אדם שעור מכסה את אבר המין שלו, ואין ידוע אם הוא זכר או נקבה. (7) זה שיש לו שני אברי המין, גם של זכר וגם של נקבה. (8) הטמטום והאנדרוגינוס מחמת ספק איש, וחצי עבד מחמת צד חירות שבו.

- ב. כל מי שאינו חייב בדרך, אינו מוציא את החייב ידי חובתו.⁹ לפיכך אשה או קטן שתקעו בשופר - השומע מהן לא יצא. אנדרוגינוס¹⁰ מוציא את מינו, ואינו מוציא את שאינו מינו.¹¹ טמטום אינו מוציא, לא את מינו¹² ולא שאינו מינו¹³; שהטמטום שנקרע, אפשר שימצא זכר ואפשר שימצא נקבה.

(9) משנה, ראש השנה כט, א. אבל אם הוא מחוייב אלא שיצא ידי חובת המצוה, יכול להוציא חבריו, ואפילו לברך בשבילו, מפני שכל ישראל ערבים זה לזה, וכל זמן שלא יצא חבריו - כאילו לא יצא הוא ('רבינו מנוח'). (10) שכל מין האנדרוגינוס אחד הוא, אם זה זכר גם זה זכר, ואם זה נקבה גם זה נקבה. (11) זכר. שמא הוא בכלל נקבה שהתורה פטרה. (12) טמטום כמורה, שמא הוא נקבה והשני זכר. (13) זכר.

- ג. וכן מי שחציו עבד וחציו בן-חורין - אינו מוציא אפילו עצמו, שאין צד עבדות שבו מוציא צד חירות שבו.¹⁴ אלא כיצד יצא ידי חובתו? שישמע מן-חורין שיתקע לו.

(14) שהתקיעה יוצאת גם ע"י תקיעת חלק שאינו מחוייב בה (ר"ה כט.).

- ד. המתעסק בתקיעת שופר להתלמד - לא יצא ידי

(49) שהם כשני שופרות (ר"ה כז: ורא"ש שם ס"ד). (50) שקול השופר יוצא מהזהב ולא מהשופר. (51) שיש הפסק בין פה לשופר [אולם אם הרחיק השופר מפיו ותקע בו - כשר. ראה למעלה הערה כ, ועיין מגיד-משנה כאן]. (52) שגם הציפוי הוא גורם בקול, ואין זה קול שופר. וכתב הרמב"ם: לפיכך אלו שמציירים צורות לנאותו, לא יפה הם עושים, שהרי נשתנה קולו מחמת אותם ציורים, ואע"פ שאין כולו מצופה במיני הציורים, לפעמים קולו משתנה בהם. ודוקא בציורים עם צבע, אבל סתם חקיקת צורות - מותר (ב"י). (53) כגון שהפנימי עורף על החיצוני משני צדדיו, ונתן הפנימי בפיו ותקע בו - כשר. ודוקא אם לא נשתנה קולו במה שהוא נתון בתיק החיצוני, שאם נשתנה - נמצא שהקול בא מכח שני שופרות (ב"י). (54) כגון שראש החיצוני משוך מחוץ לפנימי, ואין הפנימי נוגע בפיו, לפי שהקול נכנס בפנימי ונכנס גם כן בין הפנימי והחיצוני, ונמצא תוקע בשני שופרות. ו"שופר אחד אמר רחמנא, ולא שני שופרות" (כסף-משנה). (55) ששם את השופר במים ורתחין ונעשה רך, ומתוך רכותו הרחיב את המקום הצר ועשהו רחב, ואת המקום הרחב עשהו צר, ומכיון ששינהו פסול, שנאמר (ויקרא כה, ט): "והעברת שופר תרועה" - כדרך שהאיל מעבירו בראשו מחיים, וצריך שיחיה כדרך גדילתו, שהצד הצר מול פני האדם (ר"ה כז:).

- ז. היה ארץ וקצרו - פשר.⁵⁶ גרדו⁵⁷, בין מבפנים בין מבחוץ, אפלו העמידו על גלדו⁵⁸ - פשר. היה קולו עב או זק או צרוד⁵⁹ - פשר, שפל הקולות פשרין בשופר.

(56) ראש השנה כז, ב. השמיענו בזה שלא נאמר שמכיון שקצרו אינו דרך העברתו ('תוספות' שם). או שהמדובר באופן שהיה בו פסול כגון שנסדק וקצרו, שעל-ידי-זה הוא חוזר לכשרותו ('רבינו מנוח' וכסף-משנה). (57) שעשהו דק ע"י הגרידה. (58) השופר מורכב משכבות דקות, והשאירו בו רק שכבה דקה אחת, ובכל זאת כשר ואפילו נשתנה קולו מכמות שהיה, כיון שאין השינוי בו מחמת דבר אחר אלא מצד עצמו של שופר - שכל הקולות כשרים בשופר (ריטב"א). (59) יבש. כי דרך השופרות שמתחממים ומתייבשים מחמת התקיעה ואין קולו צלול וצריך ללחלו במים (כסף-משנה).

- ח. התוקע בתוף הבור⁶⁰ או בתוף המערה - איתן העומדים בתוף הבור והמערה, יצאו⁶¹; והעומדים בחוץ: אם קול שופר שמעו - יצאו; ואם קול הברה⁶² שמעו - לא יצאו. וכן התוקע לתוף חבית⁶³ גדולה וכיוצא בה - אם קול שופר שמע, יצא; ואם קול הברה שמע, לא יצא.

(60) משנה, ראש השנה כז, ב. וכתב רבינו האי גאון ז"ל, שהדברים הללו היו צריכים להם בימי השמר, שהיו מתיראים מהגוים לתקוע בגלוי. (61) שבתוך הבור לא נשמע בת-קול אלא קול שופר גרידא. (62) שעם קול השופר שמעו בסוף קול הברה - לא יצאו, שהרי קול פסול מעורב עם קול השופר (רש"י). (63) למעלה כתב "בתוך

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

לחננו, בין קטן שלא הגיע לחנוה; שהתקיעה אינה
אסורה אלא משום שבית.

(22) משנה, שם לב, ב. (23) תינוק בן שש ושבע, שיועד
מה היא תקיעת שופר - הוא "קטן שהגיע לחינוך". ולפני
הגיל הזה, שוודאי אינו יודע, הוא בכלל "קטן שלא הגיע
לחינוך", ועיין בפירוש 'רבינו מנוח'. ודעת רבינו
שהתינוקות שהגיעו לחינוך מעכבים אותם מלתקוע בשבת,
וכגירסת הרי"ף והגאונים בגמרא שם לג. וראה בלחם-משנה
כאן בשם גמרא כתב-יד, ובהגהות הגר"א שם. (24) לפי
שביו"ט של ר"ה שחל להיות בשבת ודאי מעכבין אותן,
שלא יאמרו שתוקעין ב"ה שחל להיות בשבת (מגיד-
משנה). (25) שאומרים להם תקעו ומלמדים אותם (מגיד-
משנה). (26) כלומר, אע"פ שבשבת אם הגיע לחינוך
מעכבין אותם מלתקוע, וכל-שכן שאין מתעסקין עמהם -
ביו"ט אפילו הגיע לחינוך, מתעסקין עמהם. ולפי"ז עד
ללמד"ם הפסיק הענין, והמילה "ביו"ט" נמשך למטה
(מגיד-משנה). ואולי צ"ל "וביום-טוב".

ח. כשגזרו שלא לתקע בשבת, לא גזרו אלא במקום
שאין בו בית-דין; אבל בזמן שהיה בית-המקדש
קיים, והיה בית-דין הגדול בירושלים - היה הכל
תוקעין בירושלים²⁷ בשבת, כל-זמן שבית-דין
יושבין²⁸. ולא אנשי ירושלים בלבד, אלא כל עיר
שהיתה בתוך תחום ירושלים, והיתה רואה ירושלים
- לא שתהיה בתוך הגזל²⁹, והיתה שומעת קול
תקיעת ירושלים - לא שתהיה בראש ההר³⁰, והיתה
יכולה לבוא בירושלים - לא שהיתה נהר מפסיק
ביניהם; אנשי אותה העיר היו תוקעים בשבת
בירושלים. אבל בשאר ערי ישראל לא היו תוקעין.

(27) רבינו מפרש במשנה שם כט: "במקדש היו תוקעין",
שגם ירושלים בכלל מקדש. ולא אמר התנא "בירושלים היו
תוקעין" - להשמיענו שהגזירה "שמא יעבידנו ד' אמות
ברה"ר", גזירה ישנה שהיתה, עוד מימי היות המשכן בנוב
וגבעון ('תפארת ישראל'). (28) ראה בפ"ג מהל' סנהדרין
ה"א, שבית-דין הגדול היו יושבים בשבתות ובימים-טובים
בבית המדרש שבהר הבית, והטעם שהתירו אז את התקיעה
בשבת - שכיון שיש מקדש בעיר וגם סנהדרין יושבין שם,
אימת מקדש עליהן ואימת ב"ד עליהן, ולא יבואו להוציא
לרשות הרבים ('תפארת ישראל'). (29) שאע"פ ששומעת
קול התקיעות - אינה רואה את ירושלים. (30) שאע"פ
שיכולה לראות - אינה שומעת התקיעות.

ט. ובזמן הזה, שחרב בית-המקדש - כל מקום
שיש בו בית-דין קבוע³¹, והוא שהיה סמוך³²
בארץ-ישראל - תוקעין בו בשבת. ואין תוקעין
בשבת, אלא בבית-דין שקדשו את החדש; אבל
שאר בתי-דין, אין תוקעין בהן, אף-על-פי שהן
סמוכין. ואין תוקעין אלא בפני בית-דין גדול³³
בלבד, כל זמן שהן יושבין; ואפילו נגזרו לעמוד³⁴
ולא עמדו - תוקעין בפניהם. אבל חוץ לבית-דין

חובתו¹⁵. וכן השומע מן המתעסק, לא יצא. נתפנן
שומע לצאת ידי חובתו, ולא נתפנן התוקע
להוציאו; או שנתפנן התוקע להוציאו, ולא נתפנן
השומע לצאת - לא יצא ידי חובתו, עד שיתפנן
שומע ומשמיע¹⁶.

(15) שם לב, ב. שמצוות צריכות כוונה, לצאת ידי חובת
המצוה. ובהל' חמץ ומצה (פ"ו ה"ג) פסק, שאם אכל מצה
בלא כוונה - יצא ידי חובתו. ועיי"ש. (16) ראש השנה כח,
ב.

ה. מי שתקע¹⁷, ונתפנן להוציא כל השומע תקיעתו,
ושמע השומע ונתפנן לצאת ידי חובתו, אף-על-פי
שאין התוקע מתפנן לזה פלוני ששמע תקיעתו,
ואינו יודעו - יצא, שהרי נתפנן לכל מי שישמענו.
לפיכך, מי שהיה מהלך בדרך או יושב בתוך ביתו,
ושמע התקיעות משליח-צבור - יצא, אם נתפנן
לצאת; שהרי שליח-צבור מתפנן להוציא את הרבים
ידי חובתן.

(17) משנה, שם, כז, ב. ושם בגמרא (כט.) פירשו משום
ששליח ציבור מכוין להוציא כל שומעיו בכל מקום שהם.

ו. יום-טוב¹⁸ של ראש-השנה שחל להיות בשבת -
אין תוקעין בשופר בכל מקום; אף-על-פי
שהתקיעה משום שבות¹⁹, ומן הדין היה שתוקעין
- יבוא עשה של תורה וידחה שבות של דבריהם.
ולמה אין תוקעין? גזרה שמא יטלנו בידו ויוליכנו
למי שיתקע לו, ויעבידנו ארבע אמות ברשות
הרבים²⁰, או יוציאו מרשות לרשות²¹, ויבוא לידי
אסור סקילה; שהכל חייבים בתקיעה, ואין הכל
בקיאים לתקע.

(18) משנה, שם כט, ב. (19) שמא יתקן כלי שיר (פכ"ג
מהל' שבת ה"ד). (20) ואלמלא חשש זה, היה מותר
לתקוע, ולא גזרו שמא יתקן כלי שיר, שאף בזה חייב
סקילה שהרי הוא בכלל "מכה בפטיש" (רמב"ם הלכות
שבת שם) - מפני ששבות זה נוהג גם ביום-טוב, שהרי גם
בו אסור לתקן כלי, ונמצא שבטלה מצות תקיעה בראש
השנה (לחם-משנה). (21) מרשות היחיד לרשות הרבים,
בגמרא (שם) לא נזכר אלא שמא יעבידנו ארבע אמות
ברשות הרבים, וב'תוספות' שם העירו, למה לא הזכירו גם
שמא יוציאנו מרשות היחיד לרשות הרבים, עיי"ש. וביום
כיפור של יובל לא גזרו חכמים בזה, אף-על-פי שגם ביום
כיפור ישנו איסור הרצאה כמו בשבת (ראה בפ"א משביתת
עשור ה"ב) - שאם כן תבטל מצוה זו, אבל בראש השנה
תקיים המצוה ביום-טוב שחל ביום חול ('טורי אבן').

ז. התינוקות²² שלא הגיעו לחנוה²³, אין מעכבין
אותן מלתקע בשבת שאינה יום-טוב של ראש-
השנה²⁴, כדי שילמדו. ומתיר לגדול שיתעסק
עמהן²⁵ כדי ללמדן ביום-טוב²⁶ - בין קטן שהגיע

ספק, לפי ארץ השנים ורב הגלות, ואין אנו יודעין
היאך היא: אם היא היללה שמללין הנשים
בניהן בעת שמבבבין, או האנחה, כדרך שאנח
האדם פעם אחר פעם, כשידאג לבו מדבר גדול,
או שניהם כאחד: האנחה, והיללה שדרפה לבוא
אחריה, הן הנקראין תרועה; שכן דרך הדואג -
מתאנח תחלה, ואחר כך מלל. לכן אנו עושין
הכל.⁷

(5) שמשמיעות קולות קצרים ותכופים זה לזה והוא מה
שאנו קוראים תרועה. (6) שמשמיע קול אחר קול ומאריך
בהם קצת כדרך הבוכה בתחילת בכייתו וזה מה שאנו
קוראים שברים. (7) לצאת ידי ספק.

ג. היללה היא שאנו קוראין תרועה; והאנחה זו
אחר זו, היא שאנו קוראין אותה שלשה שברים.
נמצא סדר התקיעות כך הוא: מברך ותקע תקיעה,
ואחריה שלשה שברים, ואחריה תרועה, ואחריה
תקיעה; וחזור כסדר זה שלש פעמים.⁸ ותקע
תקיעה, ואחריה שלשה שברים,⁹ ואחריה תקיעה;
וחזור כסדר זה שלש פעמים. ותקע תקיעה,
ואחריה תרועה, ואחריה תקיעה; וחזור כסדר הזה
שלש פעמים. נמצא מנין התקיעות שלשים, כדי
להסתלק מן הספק.

(8) שצריך לשמוע תשע קולות. (9) מספק שמא שברים הם
התרועה.

ד. שיעור תרועה - פשתי תקיעות. שיעור שלשה
שברים - בתרועה. הרי שתקע והריע, ותקע תקיעה
ארצה ומשך בה פשתיים בראשונה - אין אומרים,
תחשב פשתי תקיעות, ויריע אחריה וחזור ותקע;
אלא אפלו משך בה כל היום, אינה אלא תקיעה
אחת; וחזור ותקע ומריע ותקע שלש פעמים.

ה. שמע תקיעה אחת בשעה אחת, ושניה בשעה
שניה; אפלו שהיה כל היום כלו - הרי אלו
מצטרפין, ויצא ידי חובתו. והוא, שישמע כל בכא
מהן על סדרה; לא שישמע תרועה ואחריה שתי
תקיעות, או שתי תקיעות ואחריהן תרועה¹⁰ וכיוצא
בזה.

(10) שצריך שתהא פשוטה (=תקיעה) לפני התרועה ופשוטה
לאחריה.

ו. שמע תשע תקיעות מתשעה בני אדם כאחד - לא
יצא¹¹ אפלו ידי אחת.¹² תקיעה מזה, ותרועה מזה,
ותקיעה משלישי, בזה אחר זה - יצא, ואפלו
בסרוגין, ואפלו כל היום כלו. ואינו יוצא ידי חובתו
עד שישמע כל התשע תקיעות, שכלן מצוה אחת
הן, לפיכך מצבבות זו את זו.

1 אין תוקעין. ולמה תוקעין בפני בית-דין? מפני
2 שבית-דין זריזין הן, ולא יבואו התוקעין להעביר
3 השופר בפניהם ברשות הרבים, שבית-דין מזהירין
4 את העם ומודיעין אותן.

(31) דיינים קבועים, ולא שנודמנו שם במקרה (ר"ה כט:).
(32) ענין סמיכה היא נתינת רשות וכוה לדון, וזה נמשך
ממשה רבינו שהוא סמך את יהושע והזקנים, והם סמכו
הבאים אחריהם (ראה בפ"ד מהל' סנהדרין ה"א). אולם
רבינו אלפסי סובר, שאין אנו צריכים בית-דין סמוך, אלא
בית-דין קבוע ומובהק, וכן נהג הלכה למעשה שהיו תוקעין
לפניו בר"ה שחל בשבת. (33) בית-דין סמוך וקבוע
(כסף-משנה). (34) התכווננו לעמוד. בעיא שלא נפשטה
(בגמרא ר"ה ל). ופסק רבינו לקולא, לפי שכל ענין זה אינו
אלא מדרבנן (מגיד-משנה).

5 י. בזמן הזה, שאנו עושין שני ימים בגלות³⁵ -
6 כדרך שתוקעין בראשון, תוקעין בשני. ואם חל יום
7 ראשון להיות בשבת³⁶, ולא היה במקום בית-דין
8 הראויין לתקע - תוקעין בשני בלבד.

(35) לפי החשבון "ואין יום-טוב שני להסתלק מן הספק אלא
מנהג בלבד" (פ"ו מהל' יו"ט הי"ד) וידוע וברור שהיום
הראשון הוא יום-טוב, והשני אינו אלא מנהג בלבד,
ואעפ"כ חייבים בתקיעות בשני כבראשון (כסף-משנה).
(36) ולא כתב אם חל יום שני להיות בשבת, לפי שאי אפשר
ליום ראשון של ראש השנה להיות בערב שבת, כמו שכתב
רבינו להלן בפ"ז מהל' קידוש החודש ה"א.

יום ש"ק י"ח מרחשון ה'תשע"ט

פרק שלישי

(1) נתבאר בו שיעור התקיעה וכמותה, וכיצד הוא סדרה,
וענין הברכות: מלכיות, זכרונות ושופרות. ומה שיש מזה
מן התורה, ומה שהוא מדברי סופרים.

9 א. כמה תקיעות חייב אדם לשמע בראש-השנה?
10 תשע תקיעות. לפי שנאמר 'תרועה' ביוכל ובראש-
11 השנה שלש פעמים;² וכל תרועה - פשוטה לפניה³
12 ופשוטה לאחריה.⁴ ומפי השמועה למדו, שכל
13 תרועות של חדש השביעי אחד הן - בין
14 בראש-השנה, בין ביום-הכפורים של יובל - תשע
15 תקיעות תוקעין בכל אחד משניהן: תקיעה ותרועה
16 ותקיעה, תקיעה ותרועה ותקיעה, תקיעה ותרועה
17 ותקיעה.

(2) בשני העניינים יחד נזכרת התרועה שלש פעמים. בראש
השנה: "זכרון תרועה" (ויקרא כג, כד), "יום תרועה"
(במדבר כט, א) וביוכל ביום כיפור: "שופר תרועה" (ויקרא
כה, ט). (3) תקיעה פשוטה בהעברה לפני התרועה.
(4) תקיעה פשוטה לאחר התרועה.

18 ב. תרועה זו האמורה בתורה, נסתפק לנו בה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כגון 'ה' מלך ירגזו עמים'; "זכר ה' לבני אדם
את יום ירושלים"; "וה' אלהים בשופר יתקע והלף
בסערות תימן". "שמע ישראל ה' אלהינו ה'
אחד"; "אתה הראת לדעת וכו'"; "וידעת היום
והשבת אל לבבך וכו' - כל פסוק מאלו, מלכות
הוא ענינו, אף-על-פי שאין בו זכר מלכות; והרי
הוא כמו 'ה' ימלך לעולם ועד"; "ויהי בישרון
מלך וכו'".

י. המנהג הפשוט בסדר התקיעות של ראש-השנה
בצבור כף הוא: אחר שקוראין בתורה ומחזירין
הספר למקומו²⁶, יושבין כל העם²⁷. ואחד עומד²⁸
ומברך: 'ברוך אתה ה' אלהינו מלך העולם, אשר
קדשנו במצותיו וצונו לשמע קול שופר, וכל העם
עונין 'אמן'. וחוזר ומברך 'שהחיינו', וכל העם
עונין אחריו 'אמן'. ותוקע שלשים תקיעות שאמרנו
מפני הספק על הסדר, ואומרים קדיש, ועומדין
ומתפללין תפלת מוסף. ואחר שגומר שליח-צבור
ברכה רביעית, שהיא 'מלכיות', תוקע תקיעה,
שלשה שבירים, תרועה, תקיעה, פעם אחת. ומברך
ברכה חמישית, שהוא 'זכרונות', ואחר שגומרה
תוקע תקיעה, שלשה שבירים ותקיעה. ומברך ברכה
ששית, שהיא 'שופרות', ואחר שגומרה תוקע
תקיעה, תרועה ותקיעה פעם אחת, וגומר התפלה.

26 רבנו אברהם בנו של רבינו כתב בעניין זה, וזו לשונו:
"ואבא מורי ז"ל ומי שקדמו לו מחכמי המערב ז"ל מנהגם
להחזיר ספר-תורה למקומו קודם התקיעות". (27) אף על
פי שהתוקע צריך לעמוד - לא הטריחו את הציבור בזה.
(28) בשופר כתוב "לכם", ובעומר כתוב "לכם", מה עומר
מעומד שהרי נאמר שם "בקמה" אל תקרי בקמה אלא
"בקומה" כלומר מעומד, אף שופר מעומד.

יא. זה שתוקע כשהן יושבין, הוא שתוקע על סדר
הברכות כשהן עומדים²⁹. ואינו מדבר³⁰ בין תקיעות
שמלישב לתקיעות שמעמיד³¹. ואם סח ביניהן -
אף-על-פי שעבר, אינו חוזר ומברך.

29 שכיוון שהתחיל במצוה אומרים לו גמור. (30) התוקע.
אבל השומעים מותרים לדבר. ויש סוברים שגם השומעים
אסורים לדבר. (31) שהברכות שבידך לפני התקיעות הן
גם על תקיעות שמעומד.

יב. בדין היה, שיתקעו על כל ברכה, כל בבא מהן³²
שלש פעמים, בדרך שתקעו כשהן יושבין. אלא
בין שניצאו מידי ספק בתקיעות שמלישב, אין
מטריחין על הצבור לחזר בהן כלן על סדר ברכות;
אלא די להן בבא אחת על כל ברכה, כדי שישמעו
תקיעות על סדר ברכות. וכל הדברים האלו -
בצבור; אבל היחיד - בין ששמע על סדר ברכות³³,

(11) והיינו שאחד עשה תקיעה והשני תרועה והשלישי
תקיעה (=בבת אחת) וכן כולם, לא יצא שכיון שכולם בבת
אחת אין כאן פשוטה לפנייה ולאחריה. (12) מפני שצריך
שתהא התקיעה לפני התרועה, וכאן שומע התקיעות
והתרועות בבת אחת.

ז. הצבור חבין לשמע התקיעות על סדר הברכות.
כיצד? אומר שליח-צבור 'אבות'¹³ ו'גבורות'¹⁴
וקדשת השם¹⁵ ו'מלכיות'¹⁶, ותוקע שלש; ואומר
'זכרונות'¹⁷, ותוקע שלש; ואומר 'שופרות'¹⁸,
ותוקע שלש; ואומר 'עבודה'¹⁹ ו'יהודיה'²⁰ וברכת
כהנים²¹.

(13) ברכה ראשונה שמוזכר בה "אלקי אברהם" ומסיים "מגן
אברהם". (14) ברכת "אתה גבור" עד "מחיה המתים".
(15) ברכת "אתה קדוש". (16) ברכה רביעית שאומר בה
פסוקים שמוזכר בהם מלכות שמים. ומסיים "מלך על כל
הארץ" וכולל בה קדושת היום ואומר "מקדש ישראל ויום
הזכרון". (17) מתחלת ב"אתה זוכר" ומסיימת ב"זוכר
הברית". (18) מתחלת ב"אתה נגלית" ומסיימת ב"שומע
תרועה". ובה פסוקים שנזכרו בהם שופרות. (19) ברכת
"רצה". (20) ברכת "מודים". (21) ברכת "שים שלום".

ח. שלש ברכות אמצעיות אלו של ראש-השנה
ויום-התפודים של יובל²², שהן מלכיות וזכרונות
ושופרות, מעבדות זו את זו²³. וצריך לומר בכל
ברכה מהן עשרה פסוקים מעין הברכה²⁴: שלשה
פסוקים מן התורה, ושלשה מספר תהלים, ושלשה
מן הנביאים, ואחד מן התורה - משלים בו²⁵; ואם
השלים בנביא - יצא. ואם אמר פסוק אחד מן
התורה ואחד מן הנביאים ואחד מן הנביאים - יצא.
ואפילו אמר: 'ובתורתך ה' אלהינו כתוב לאמר',
ואמר פסוק של תורה והפסיק - שוב אינו צריך
כלום.

(22) שהיו אומרים בו - ביובל - מלכיות וזכרונות ושופרות,
כמו בראש השנה. (23) שאם אינו יודע את כולם לא אומר
גם את מה שיועד ולא אומר כלום. (24) והוא כנגד עשרה
פסוקים של הללו אל-ל בקדשו שנאמר בהם "בתקע שופר",
וכנגד עשרה מאמרות שבהם נברא העולם, שהרי בראש-
השנה נברא העולם וכנגד עשרת הדברות שהזכר בהם
שופר. (25) לעשרה.

ט. אין מזכירין זכרונות, מלכיות ושופרות של
פרענות. זכרונות - כגון 'ויזכר פי כשר המה
וכו'; מלכיות - כגון "בכמה שפוכה אמלוח
עליכם"; שופרות - כגון "תקעו שופר בגבעה
וכו". ולא זכרון יחיד, אפילו לטובה, כגון "זכרני
ה' ברצון עמך"; "זכרה לי אלהי לטובה".
ופקדונות אינן מזכרונות, כגון "פקד פקדתי
אתכם". ויש לו להזכיר פרענות של אמות עפ"ם,

לַעֲשׂוֹת לָהּ צוֹרֶת פֶּתַח¹¹, מִפְּנֵי שְׁאִין לָהּ שֵׁלֶשׁ¹⁹
דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת¹². וּכְבֹר בְּאַרְנוֹ בְּהִלְכוֹת שַׁבָּת¹³,
שְׁצוֹרֶת פֶּתַח הָאָמּוֹר בְּכָל מָקוֹם, אֶפְלוּ קִנָּה מִפָּאֵן²¹
וְקִנָּה מִפָּאֵן וְקִנָּה עַל גְּבִיהֶן, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִינוּ מִגִּיעַ²²
לָהֶן¹⁴.²³

(6) משנה, סוכה ב, א. ולמדו חכמים (שם ו: מן המקראות, שאין צריך לעשות ארבע דפנות בסוכה, ודי בשלוש. וראה להלן עוד במה שחידשה ההלכה. (7) שלמות. (8) ג"ם יוונית, כזה. (9) שיהיה לבוד (=מחובר) לדופן, שכל פחות משלשה כלבוד הוא. והרי כאילו יש לנו דופן בן ארבעה טפחים שהוא רובו של הדופן הראוי לסוכה (=שבעה טפחים). (10) די בשתי דפנות (כשהן סמוכות כמין גאם יוונית), והשלישית אפילו טפח ומשהו כנ"ל. (11) שמעמיד קנה בסוף הדופן הקטוע הזה מול הדופן שכנגד, ומעמיד קנה על גביו ועל גבי חלק הדופן שיש ברחבו יותר על טפח כזה: (12) סוכה, שם. (13) פט"ז הי"ט. (14) כזה:

ג. הִיוּ לָהּ שְׁתֵּי דְּפָנוֹת זֹו כְּנֶגֶד זֹו וּבִינְיָהן מִפְּלִשׁ¹⁵
- עוֹשֶׂה דִפֵּן שֵׁשׁ בְּרַחְבּוֹ אַרְבָּעָה טַפְחִים וּמִשְׁהוּ¹⁶,
וּמַעְמִידוֹ בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לְאַחַת מִשְׁתֵּי²⁴
הַדְּפָנוֹת¹⁷ וּכְשֶׁרָה; וְצָרִיף לַעֲשׂוֹת לָהּ צוֹרֶת פֶּתַח¹⁸.
קָנִים הַיּוֹצֵאִים מִסִּבָּה הַסִּבָּה לַפְּנֵי הַסִּבָּה, וְדִפֵּן אַחַת²⁸
נִמְשָׁכֶת עִמָּהֶן¹⁹ - הֲרִי הֵן פֶּסְפָּה²⁰.²⁹

(15) כזה: (16) סוכה ז, א. כיון ששתי הדפנות אינן מחוברות זו לזו - לא מספיק בטפח ומשהו כבהלכה ב. (17) שביחד עם החלל יצטרף לרוחב שבעה טפחים. (18) קנה על גבי חלק הדופן שיש בו ארבעה טפחים ומשהו ועל הדופן שכנגד. כזה: (19) מקלות שסוככים בהם ונמשכים יותר מאורך קירות הסוכה, ויצא לחוץ לצד קיר הרביעי הפרוץ, וכוותל אחד היה ארוך יותר מחבירו, כזה: (20) ואף-על-פי שההמשך הזה אין לו אלא דופן אחד - רואים את כולו כחלק מהסוכה השלימה (סוכה יט.).

ד. דְּפָנוֹת שֶׁהֵיוּ דְּבוּקוֹת בְּגַג הַסִּבָּה וְלֹא הֵיוּ מִגִּיעוֹת³⁰
לְאַרְצֵן²¹: אִם הֵיוּ גְבוּהוֹת מִן הָאָרֶץ שְׁלֹשָׁה טַפְחִים³¹
- פְּסוּלָה; פָּחוֹת מִכֵּן - פְּשֻׁרָה²². הֵיוּ הַדְּפָנוֹת³²
דְּבוּקוֹת לְאַרְצֵן, וְלֹא הֵיוּ מִגִּיעוֹת לְסִבָּה - אִם גְּבוּהוֹת³³
עֲשָׂרָה טַפְחִים, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהֵן רְחוּקִין מִן הַגָּג כַּמָּה³⁴
אַמּוֹת, פְּשֻׁרָה²³; וּבְלִבָּד שֶׁהֵיוּ הַדְּפָנוֹת מְכֻוֹנוֹת תַּחַת³⁵
שֹׁפֵת הַגָּג²⁴. הִרְחִיק אֶת הַגָּג²⁵ מִן הַדִּפֵּן שְׁלֹשָׁה³⁶
טַפְחִים - פְּסוּלָה; פָּחוֹת מִכֵּן - פְּשֻׁרָה. תִּלָּה מִחֻצָּה³⁷
שְׁגֻבְהָה אַרְבָּעָה וּמִשְׁהוּ בְּאֶמְצַע, בְּפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה³⁸
סָמוּךְ לְאַרְצֵן, וּבְפָחוֹת מִשְׁלֹשָׁה סָמוּךְ לַגָּג - הֲרִי זֹו³⁹
כְּשֶׁרָה²⁶.⁴⁰

(21) משנה, סוכה טז, א. שכל פחות משלשה, כמחובר עם הארץ הוא, וזהו דין "לבוד". (23) הלכה למשה מסיני היא, שאנו רואין כאילו הדפנות מגיעות לסכך - "גוד אסיק מחיצתא" (=משוך והעלה את המחיצה). (24) שאם אינן

1 בֵּין שְׁלֹא שָׁמַע עַל הַסִּדָּר; בֵּין מַעְמִיד בֵּין מִיִּשָּׁב -
2 יֵצֵא, וְאִין בְּזָה מִנְהָג.

(32) רוצה לומר שיתקעו למלכיות כל הבבות הנזכרות למעלה: תשר"ת, תש"ת ותר"ת. וכן לזכרונות וכן לשופרות. (33) חידוש גדול משמיע רבנו שאפילו ביחיד מותר להפסיק באמצע התפילה לשמוע התקיעות, ויש סוברים שאסור לו להפסיק.

3 יג. הַתְּקִיעוֹת אֵינָן מַעֲכָבוֹת אֶת הַבְּרָכוֹת³⁴, וְהַבְּרָכוֹת
4 אֵינָן מַעֲכָבוֹת אֶת הַתְּקִיעוֹת³⁵. שְׁתֵּי עֲזֵרוֹת: בְּאַחַת
5 יוֹדַע בְּרֹדַי שֵׁשׁ שָׁם מִי שִׁיבְרָף לָהֵן תִּשְׁעַ בְּרָכוֹת,
6 וְאִין שָׁם תוֹקַע; וּבְשֻׁנָּה, סִפֵּק יֵשׁ שָׁם תוֹקַע, סִפֵּק
7 אִין שָׁם תוֹקַע - הוֹלֵף לְשֻׁנָּה³⁶; שֶׁהַתְּקִיעָה מִדְּבָרִי
8 תוֹרָה, וְהַבְּרָכוֹת מִדְּבָרִי סוּפְרִים.

(34) שאם אין יכול לתקוע אף על פי כן יברך הברכות שבתפילת מוסף. (35) שאם אינו יודע לברך מלכיות זכרונות ושופרות אף על פי כן יכול לתקוע. (36) שספק דאורייתא עדיף מוודאי דרבנן.

הִלְכוֹת סִבָּה

פֶּרֶק רְבִיעִי

(1) נתבארו בו שיעורי הסוכה: רחבה וגבהה, ושיעור דפנותיה, ואיכותן וענינן. ותכונת הסוכה, והכשר דפנותיה, וכמה צריכין שיהיו וממה הן כשרין וכל הנמשך לזה.

9 א. שְׁעוֹר הַסִּבָּה - גְּבֻהָה אִין פָּחוֹת מִעֲשָׂרָה טַפְחִים²,
10 וְלֹא יֵתֵר עַל עֲשָׂרִים אַמָּה³. וְרַחְבָּה - אִין פָּחוֹת
11 מִשְׁבָּעָה טַפְחִים עַל שְׁבָעָה טַפְחִים⁴. וְיֵשׁ לוֹ לְהוֹסִיף
12 בְּרַחְבָּה אֶפְלוּ כַּמָּה מִלִּין⁵. הִיתָה פָּחוֹתָה מִעֲשָׂרָה אוֹ
13 מִשְׁבָּעָה עַל שְׁבָעָה, אוֹ גְבוּהָה מִעֲשָׂרִים אַמָּה
14 כָּל-שֶׁהוּא - הֲרִי זֹו פְּסוּלָה.

(2) משנה, סוכה ב, א. ורוצה לומר, החלל שלה מן הקרקע עד הסכך (עירובין ג:). (3) מפני שכתוב (ויקרא כג, מב): "בסוכות תשבו שבעת ימים", ואמרו חכמים בפירוש פסוק זה: "אמרה תורה כל שבעת הימים צא מדירת קבע ושב בדירת עראי" - "עד עשרים אמה, אדם עושה דירתו דירת עראי, למעלה מעשרים אמה אין אדם עושה דירתו דירת עראי אלא דירת קבע" (סוכה ב. לפי דברי רבא, והלכה כמותו, ועיין מגיד-משנה). (4) ששה טפחים צריך לגופו, שיוכל להכניס לסוכה ראשו ורובו, שנחשב כאילו כולו יושב בסוכה. ועוד טפח אחד לשולחנו (מגיד-משנה). (5) שהרי אמרו על מה שכתוב (ויקרא שם): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - "מלמד שכל ישראל ראויין לישיב בסוכה אחת" (סוכה כז:).

15 ב. סִבָּה שְׁאִין לָהּ שֵׁלֶשׁ דְּפָנוֹת - פְּסוּלָה⁶. הִיוּ לָהּ
16 שְׁתֵּי דְּפָנוֹת גְּמוּרוֹת⁷ זֹו בְּצֵד זֹו, כְּמִין ג' - עוֹשֶׂה
17 דִפֵּן שֵׁשׁ בְּרַחְבּוֹ יֵתֵר עַל טַפַּח, וּמַעְמִידוֹ בְּפָחוֹת
18 מִשְׁלֹשָׁה⁸ סָמוּךְ לְאַחַד מִשְׁתֵּי הַדְּפָנוֹת, וְצָרִיף

(42) שכיון שיש טפח ישר - הרי הוא אוהל. (43) כלומר, אם אפשר לעשות ריבוע בתוך העיגול שיחזיק שטח של שבעה טפחים על שבעה טפחים (סוכה ז).

ח. סִכּף עַל-גִּבִּי אֲכַסְדֶּרֶה⁴⁴ שְׁיֵשׁ לָהּ פְּצִימִין⁴⁵ - בֵּין²³ שְׁהִיוּ נִרְאִין מִבְּפָנִים⁴⁶ וְאִין נִרְאִין מִבַּחוּץ⁴⁷, בֵּין²⁴ שְׁהִיוּ נִרְאִין מִבַּחוּץ וְאִין נִרְאִין מִבְּפָנִים - כְּשֶׁרָה⁴⁸.²⁵

(44) שיש לה שני כתלים זה כנגד זה, כזה: (מגיד-משנה, וראה להלן ה"ט). (45) עמודים. (46) שהעמודים בולטים מצד פנים, כזה: ולמסתכל בחוץ, נראה חלק. (47) כזה: ומבפנים נראה חלק. (48) כיון שיש עמודים בולטים, אנו רואים את התקרה של האכסדרה, שהיא תקרה קבועה, כאילו יורדת וסותמת את הצד השלישי ליד העמודים (וכמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת הלכה לה), והרי יש כאן שלש דפנות (סוכה יח). ובמקום שאין תקרה אין הסוכה כשרה אלא-אם-כן עשה דופן שיש ברחבו ארבעה טפחים ומשהו ברוח שלישית (למעלה הלכה ג).

ט. לֹא הָיוּ לָהּ פְּצִימִין - פְּסוּלָהּ, מִפְּנֵי שְׁהִיא סִכָּה²⁶ הַעֲשׂוּיָה כְּמִבּוּי, שְׁהָרִי אֵין לָהּ אֶלָּא שְׁנֵי צַדֵּי²⁷ הָאֲכַסְדֶּרֶה, וְאֶמְצַע הָאֲכַסְדֶּרֶה אֵין בּוֹ כֶּתֶל, וְשֶׁנֶּגְדּוֹ²⁸ אֵין בּוֹ פְּצִימִין.²⁹

י. סִכּף עַל-גִּבִּי מִבּוּי שְׁיֵשׁ לוֹ לְחִי⁴⁹ או עַל-גִּבִּי בָּאֵר³⁰ שְׁיֵשׁ לָהּ פְּסִין⁵⁰ - הָרִי זֶה סִכָּה כְּשֶׁרָה לְאוֹתָהּ שִׁבֹּת³¹ שִׁבְתּוֹף הַחֵג בְּלִבָּד⁵¹; מִתּוֹף שְׁלַחִי זֶה וּפְסִין אֵלוֹ³² מִחֲצוֹת לְעֵנִין שִׁבֹּת - נִחְשָׁב אוֹתָן מִמִּחֲצוֹת לְעֵנִין³³ סִכָּה⁵².³⁴

(49) מבוי מפולש שאין לו אלא שתי דפנות - כלומר, שתי שורות של בתים, אחת לצפון ואחת לדרום, ועשה לו צורת הפתח מצד מזרח ולחי מצד מערב, שאע"פ שלענין סוכה לא מועילה צורת הפתח שמצד מזרח להחשב כדופן שלישית - כיון שלענין שבת הרי זו רשות היחיד (פ"ז מהל' שבת ה"ג) היא סוכה כשרה בשבת של סוכות. (50) הם קרשים שהם עושין סביב הבאר, בצורה כזו כאן מופיע ציור בכדי להחיר לעולי רגלים שיוכלו לשאוב מים לבהמתם מן הבור שתוכו רשות היחיד והם עומדים ברשות הרבים, וקרשים אלו הם בני אמה אחת לכאן ואמה אחת לצד שכנגד, ועל ידי הפסים נעשו סביבות הבאר רשות היחיד (כמו שכתב רבינו בפ"ז מהל' שבת הכ"ז) והוא סיכך על הפסים האלו. (51) ולא לימים האחרים. (52) סוכה ז, א ועמוד ב.

יא. נֶעֶץ אֲרֻבָּעָה קִנְדִּסִין⁵³ עַל אֲרֻבָּע זְוִיּוֹת הַגָּג⁵⁴ וְסִכּף עַל גִּבִּין - הוֹאִיל וְהַסְכּוֹף עַל שִׁבֹּת הַגָּג, כְּשֶׁרָה⁵⁵; וְרוֹאִין אֶת הַמִּחֲצוֹת הַתְּתוֹנוֹת כְּאִלוֹ הֵן³⁵ עוֹלוֹת לְמַעְלָה עַל שִׁבֹּת הַסְכּוֹף.³⁶

(53) עמודים. (54) בשפת הגג. (55) כרב נחמן בסוכה ד: שאמר שפלוגתת רבי יעקב וחכמים אינה אלא אם נעץ הקנודיסים באמצע הגג, ובזה פוסלים חכמים, אבל בשפת

מכוונות, צריכים אנו ל"גוד אסיק" ו"לבד". וסובר רבינו ששתי הלכות למשה מסיני במקום אחד - לא נאמרו (ועיין ט"ז או"ח סי' תרלב סק"א). (25) משנה, סוכה יז, א. (26) סוכה טז, ב. ומשמיענו בזה, שאף שאנו זקוקין להשתמש פעמיים בהלכה זו של "לבד", פעם מן המחיצה לקרקע, ופעם מן המחיצה לגג - בכל זאת כשרה.

ה. הַעֲוֹשָׂה סִכָּתוֹ בֵּין הָאֵילָנוֹת, וְהָאֵילָנוֹת דְּפִנּוֹת¹ לָהּ²⁷ - אִם הָיוּ חֲזָקִים, או שֶׁקָּשַׁר אוֹתָם וְחִזְקוּ אוֹתָם,² עַד שֶׁלֹּא תִהְיֶה הָרוּחַ הַמְּצוּיָה מְנִידָה אוֹתָם²⁸ תָּמִיד,³ וּמִלֵּא בֵּין הָאֲמִירִים²⁹ בְּתֵכֶן וּבְקֶשׁ פְּדִי שֶׁלֹּא תִגִּיד⁴ אוֹתָם הָרוּחַ, וְקָשַׁר אוֹתָם - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה; שֶׁפֶל⁵ מִחֲצָה שְׁאִינָה יְכוּלָה לַעֲמֹד בְּרוּחַ מְצוּיָה שֶׁל⁶ יִבְשָׁה³⁰, אֵינָה מִחֲצָה.⁷

(27) משנה, סוכה כד, ב. (28) אף-על-פי שאין בכוחה להפילם - כיון שמנידה אותם, אינם מחיצה (סוכה שם, בגמרא). (29) הענפים, נוסחא אחרת: "האורין". (30) אף-על-פי שאינה יכולה לעמוד ברוח מצויה של ים שהיא חזקה יותר - כיון שסוכה דירה עראית היא (סוכה כג. כרבי עקיבא). וראה להלן ה"ו.

ו. הַעֲוֹשָׂה סִכָּתוֹ בְּרֹאשׁ הָעֵגְלָה³¹ או בְּרֹאשׁ⁸ הַסְּפִינָה³² - כְּשֶׁרָה³³, וְעוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב. בְּרֹאשׁ⁹ הָאֵילָן³⁴ או עַל גִּבִּי הַגָּמֶל - כְּשֶׁרָה³⁵, וְאֵין עוֹלִין לָהּ¹⁰ בְּיוֹם-טוֹב; לְפִי שְׁאִסּוּר לַעֲלוֹת בְּיוֹם-טוֹב בְּאֵילָן או¹¹ עַל גִּבִּי כְּהִמָּה³⁶. הָיוּ מִקְצֵת הַדְּפָנוֹת עֲשׂוּיּוֹת בְּיָדֵי¹² אָדָם וּמִקְצֵתָן אֵילָנוֹת - רוֹאִין, כֹּל שְׁאֵלוֹ נָטְלוֹ¹³ הָאֵילָנוֹת, הִיא יְכוּלָה לַעֲמֹד בַּדְּפָנוֹת שֶׁבְּיָדֵי אָדָם,¹⁴ עוֹלִין לָהּ בְּיוֹם-טוֹב³⁷.¹⁵

(31) שהתקין לו סוכה בתוך מושב העגלה, אף שהעגלה או הספינה אינה קבועה במקום אחד. (32) במקום הגבוה ביותר בספינה, שהרוחות שולטות שם בחזקה. (33) כשהיא יכולה לעמוד ברוח מצויה של יבשה, כמו שכתב רבינו למעלה. (34) בסיס הסוכה הוא האילן עצמו, ועשה לו קירות וסכך. (35) לחול-המועד, שאין איסור לעלות אליה. (36) ביצה לו, ב. ופכ"א מהל' שבת ה"ו וה"ט. (37) סוכה כב, ב. וכג, א.

ז. סִכָּה שְׁאִין לָהּ גֵג - פְּסוּלָהּ³⁸. בִּיצָד? כְּגוֹן שְׁהִיוּ¹⁶ רֹאשֵׁי הַדְּפָנוֹת דְּבוּקוֹת זוּ בְּזוֹ כְּמִין צְרִיף³⁹; או¹⁷ שֶׁסִּמְךָ רֹאשׁ הַדָּפֵן שֶׁל סִכָּה לִכְתֹּל⁴⁰ - אִם הָיָה לָהּ¹⁸ גֵג אֶפְלוֹ טַפֵּחַ⁴¹, או שֶׁהִגְבִּיהַ הַדָּפֵן הַסְמוּךְ לִכְתֹּל מִן¹⁹ הַתְּרָקַע טַפֵּחַ, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה⁴². סִכָּה עֲגֻלָּה - אִם יֵשׁ²⁰ בְּהִקְפָּה פְּדִי לְרַבֵּעַ בָּהּ שִׁבְעָה טַפָּחִים עַל שִׁבְעָה²¹ טַפָּחִים⁴³, אֶף-עַל-פִּי שְׁאִין לָהּ זְוִיּוֹת, הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה.²²

(38) שאין זה אוהל, כיון שלא ניכר מהו גג ומהו כותל. (39) שם יט, ב. כזה: (40) כזה: (41) שלא סמך ממש אל הקיר והשאיר רווח בין הכותל לסוכה שיעור טפח, ואנו רואים את הטפח כסתום וחשוב גג (סוכה, שם).

24 אֱלֹו מַחְצוֹת הַנֶּפְרוֹת⁷⁶, וְנִמְצָא עַל-גֹּב הָעֲמוּד סִכָּךְ
25 כְּשֶׁר בָּלֵא דְפָנוֹת.

(67) כעין ספסל מעצים או מאבנים, מוגבה מהארץ.
(68) סמוך לדופן ממש שמנגד לפתח, ונקראת אמצעית, שסתם סוכה היא בת שלש דפנות, והרביעית היא כולה פתח (רש"י סוכה שם). (69) שנוגעת בשתי הדפנות מזה ומזה, כזה: (70) שהרי מקרקעית האיצטבה ועד הסכך אין גובה עשרים אמה. וי"א שמכיון שהיא כשרה במקום זה, כשרה היא אפילו מהאיצטבה והלאה, כדין פסל היוצא מן הסוכה למעלה ה"ג (רש"י סוכה שם). (71) בצד קיר אחד והגיעה עד הדופן האמצעי, כזה: (72) שכן היא ההלכה, שעד ארבע אמות רואים אנו את הסכך כאילו הוא חלק מהקיר שנתעקם ונשתפע מקרקעיתה. וזו היא: "דופן עקומה", ראה להלן פ"ה ה"ד. ומקור הדברים בסוכה ד. (73) סוכה, שם. והשמיענו בזה, שאומרים "דופן עקומה" בכל הרוחות. (74) גבוה עשרה טפחים (סוכה ד:). (75) שבעה טפחים על שבעה טפחים. והיה רחוק ארבע אמות מהדופן, הא לאו הכי - כשר כמו באיצטבה (מגיד-משנה). (76) שאף-על-פי שבעמוד גבוה עשרה, אמרו "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה ה"א), ואם כן הרי יש כאן סוכה כשרה, שהרי על גבי העמוד אין הסוכה גבוהה מעשרים אמה - אף-על-פי-כן אין הסוכה כשרה, שסוף-כל-סוף אין כאן מחיצות ממש, הניכרות לעין (סוכה שם, לדעת רבא).

26 טו. הִיָּתָה פְּחוּתָהּ מֵעֶשְׂרֵה⁷⁷, וְחָקַק בָּהּ⁷⁸ לְהַשְׁלִימָהּ
27 לְעֶשְׂרֵה - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת חָקַק וְלִכְתֹּל שְׁלִשָּׁה
28 טַפְחִים, פְּסוּלָה; פְּחוּת מִכֵּן, כְּשֶׁרָה; וְשָׁפַל פְּחוּת
29 מִשְׁלָשָׁה, הָרִי הוּא כְּדִבּוּק⁷⁹, כְּמוֹ שֶׁבִּאֲרָנוּ בְּהִלְכוֹת
30 שְׁבֵת⁸⁰.

(77) מעשרה טפחים בגובה. (78) חפר בתוך האדמה שיעור של סוכה בעומק. (79) ואנו רואים כאילו הכתלים מגיעים אל החקק. וההלכה של "דופן עקומה", להכשיר עד ארבע אמות, אינה אלא במקום שישנם דפנות כדין וכהלכה, ולא כשהדפנות הם למטה מעשרה ואינם דפנות כלל וכלל (סוכה ד:). (80) פ"ד ה"ז.

31 טז. דָּפְנֵי סִכָּה כְּשֶׁרִין מִן הַפֶּלִי⁸¹, שְׂאִין אָנוּ צְרִיכִין
32 אֶלֶא מַחְצָה מִכָּל מְקוֹם, וְאֶפְלוּ מִבְּעִלֵּי-חַיִּים⁸².
33 וְעוֹשֶׂה אֲדָם אֶת חֲבֵרוֹ דָּפֵן בְּיוֹם-טוֹב, כְּדִי שִׂיאֵכֶל
34 וְיִשְׁתֶּה וְיִישֵׁן בְּסִכָּה כְּשֶׁרָה, שִׁחֲבֵרוּ דָּפֵן לָהּ. וְהוּא,
35 שִׁנְעֵשֶׂה אוֹתוֹ שְׁלֵא לְרַעַת זֶה שִׁנְעֵשֶׂה דָּפֵן⁸³; אֲכָל
36 אִם עָשָׂהוּ לְדַעַת - אִסּוּר בְּיוֹם-טוֹב, וּמִתָּר בְּשֶׁאֵר יָמֵי
37 הַחֵג. וְכֵן עוֹשֶׂה בְּכָלִים דָּפֵן רְבִיעִית בְּיוֹם-טוֹב; אֲכָל
38 דָּפֵן שְׁלִישִׁית, לֹא יַעֲשֶׂה אוֹתָהּ בְּכָלִים בְּיוֹם-טוֹב,
39 לְפִי שֶׁהוּא מְכַשֵּׁר הַסִּכָּה, וְאִין עוֹשִׂין אֵהָל עֲרָאִי
40 בְּיוֹם-טוֹב⁸⁴.

(81) משנה, סוכה יב, א: "וכולן (=כל הפסולים לסכך) כשרים לדפנות". שהדפנות לא נקראים סוכה, ואינם בכלל מה שאמרו (סוכה יב): חג הסוכות תעשה לך באספק

הגג לדברי הכל כשר, שאנו אומרים "גוד אסיק מחיצתא" (ראה למעלה הערה כב). וכל זה לפי גירסת רב שרירא גאון בסוכה שם, אבל לפי נוסחתנו - נשאר הדבר ב"תיקו", ועיין ראב"ד.

1 יב. סִכָּה שִׁישׁ לָהּ פְּתָחִים רַבִּים, וְיֵשׁ בְּכַתְלֶיהָ
2 חֲלוּנוֹת הַרְבֵּה - הָרִי זֶה כְּשֶׁרָה⁸⁵; וְאֶף-עַל-פִּי שְׁפָרוּץ
3 מִרְבֵּה עַל הָעֲמוּד. וּבִלְבָד שְׁלֵא יִהְיֶה שָׁם פְּתָח יִתָּר
4 עַל עֶשְׂרִי⁸⁷. אֲכָל אִם הָיָה שָׁם פְּתָח יִתָּר עַל עֶשְׂרִי -
5 אֶף-עַל-פִּי שִׁישׁ לָהּ צוּרַת פֶּתַח⁸⁸, צָרִיךְ שְׁלֵא יִהְיֶה
6 הַפְּרוּץ מִרְבֵּה עַל הָעֲמוּד.

(56) רוצה לומר, כשהיו שתי דפנות גמורות, ובדופן השלישי עשה קנים שמרוחקים זה מזה יותר משלשה טפחים במשך כל המחיצה (סוכה ז). קולא היא בדופן השלישית כמו שהקילו במחיצת טפח למעלה ה"ב (מגיד-משנה). (57) כלומר, שלא יהיה פרוץ בין קנה לחבירו במקום אחד יותר מעשר אמות. (58) שפתח שהוא יותר מעשר אמות אינו פתח, שלא רגילים לעשות פתח רחב כזה. וראה מה שכתב רבינו בפט"ז מהל' שבת הט"ז.

7 יג. סִכָּה שְׂאִוְרָה⁸⁹ גְּבוּהָ מֵעֶשְׂרִים אֲמָה, וּמַעֲטָה
8 בְּכָרִים וּכְסָתוֹת⁹⁰ - אִינוּ מַעוּט⁹¹, וְאֶפְלוּ בְּטָלָם⁹².
9 מַעֲטָה בְּתֵבָן וּבְטָלוּ - הָרִי זֶה מַעוּט; וְאִין צָרִיךְ
10 לִזְמַר עֶפֶר וּבְטָלוּ. אֲכָל בְּעֶפֶר סֵתָם, אִינוּ מַעוּט⁹³.
11 הִיָּתָה גְּבוּהָ מֵעֶשְׂרִים אֲמָה, וְהוֹצִין⁹⁴ יוֹרְדִין לְתוֹךְ
12 עֶשְׂרִים - אִם הִיָּתָה צִלְתָּן מִרְבֵּה מִחֲמַתָּן⁹⁵, יִחָשְׁבוּ
13 כְּגֵג עֲבָה⁹⁶ וּכְשֶׁרָה.

(59) כלומר, חללה=מקרקעית הסוכה עד הסכך. (60) שנתן על קרקעית הסוכה כרים וכסתות, ומתוך כך נתמעט חללה. (61) אינה נמעטת משיעורה. (62) שחשב בדעתו להניחם שם לעולם (מגיד-משנה) - כיון שעל-פי הרוב לא נוהגים לבטל דברים אלה. ואף שהוא ביטל - בטלה דעתו אצל כל אדם (סוכה ד). (63) אע"פ שלא ינטלו משם כל ימי החג - כיון שהוא עתיד לפנותו לאחר החג (מגיד-משנה). (64) ענפים קטנים עם העלים שלהם. (65) כלומר, אם תסלק את הסכך העליון - יהיה הצל מרובה מהשמש, מחמת ההוצים. (66) וחללה של הסוכה הוא פחות מעשרים אמה (סוכה ד:).

14 יד. בָּנָה אִיצְטָבָה⁹⁷ בָּהּ כְּנָגַד דָּפֵן הָאֲמָצִיעִית⁹⁸
15 עַל-פְּנֵי כְּלָה⁹⁹ - אִם יֵשׁ בְּאִיצְטָבָה שְׁעוֹר רַחֵב
16 הַסִּכָּה, כְּשֶׁרָה¹⁰⁰. בָּנָה אִיצְטָבָה כְּנָגַד דָּפֵן הָאֲמָצִיעִית
17 מִן הַצֵּד¹⁰¹ - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אִיצְטָבָה וְלִכְתֹּל אֲרָבַע
18 אֲמוֹת, פְּסוּלָה; פְּחוּת מֵאֲרָבַע אֲמוֹת, כְּשֶׁרָה¹⁰². בָּנָה
19 אִיצְטָבָה בְּאֲמָצִיעָה - אִם יֵשׁ מִשְׁפַּת אִיצְטָבָה וְלִכְתֹּל
20 אֲרָבַע אֲמוֹת לְכָל רוּחַ, פְּסוּלָה; פְּחוּת מֵאֲרָבַע אֲמוֹת,
21 כְּשֶׁרָה¹⁰³; וּכְאֵלוּ הַמַּחְצוֹת נוֹגְעוֹת בְּאִיצְטָבָה, וְהָרִי
22 מִן הָאִיצְטָבָה וְעַד הַסְּפוֹף פְּחוּת מֵעֶשְׂרִים אֲמָה. בָּנָה
23 בָּהּ עֲמוּד¹⁰⁴, וְיֵשׁ בּוֹ הַכֶּשֶׁר סִכָּה¹⁰⁵ - פְּסוּלָה; שְׂאִין

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הכל שאין לנו צריכים אלא מחיצה כו" ובהמשך לסגנון זה כתב "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר".

(על פי יין מלכות ספר זמנים סימן לב)

(2) הכיסוי שעל הסוכה. (3) שצומח מן הארץ, שנאמר (דברים טז, יג): "חג הסוכות תעשה לך וכו' באספק מגרנך ומיקבך", ומכאן למדו חכמים (סוכה יב, ב), שצריך לסכך בדבר שגידולו מן הארץ, כמו גורן ויקב. (4) כגורן ויקב שהם תלושים מן הארץ. (5) ממה שנאמר "באספק מגרנך ומיקבך" למדו חכמים (שם), שהמדובר בפסולת גורן ויקב שאוספים אותה ומוציאים אותה מן הגורן ומן היקב. ופסולת זו, שאינה אוכל אדם, אינה מקבלת טומאה (ראה בפ"א מהל' טומאת אוכלין ה"א). (6) אבל ריחו רע אסור מדרבנן, שמא יצא מן הסוכה, כדלהלן. (7) סוכה יג, א.

ב. סכך בדבר שאין גידולו מן הארץ, או במחפר
לָאֲרֵץ, או בדבר שמקבל טמאה - פסולה. אבל אם
עבר וסכך בדבר הנובל ונושר, או בדבר שריחו רע
- כשרה; שלא אמרו, אין מספכין באלו, אלא כדי
שלא יגזיק הסכך ויצא⁸. וצריך להזהר שלא יהיו
הוציין ועלין של סכך יורדין לתוך עשרה טפחים⁹,
כדי שלא יצור לו פשיטתו. סככה במיני מתכות¹⁰,
או בעצמות ועורות¹¹ - פסולה, מפני שאינן גידולי
קרקע. הדלה¹² עליה גפנים¹³ וכיוצא בהן, עד
שנעשו סכה - פסולה, שהרי לא נעקר¹⁴. סככה
בכלי¹⁵ עץ ובמתכות¹⁶ העשויות לשכיבה וכיוצא
בהן - פסולה, מפני שהן מקבלין טמאה. וכן אם
סככה בשברי-כלים ובליותיהן¹⁷, פסולה; הואיל
והיו מקבלין טמאה - שמא יסכך בשברים שעדין
לא טהרו¹⁸.

(8) סוכה, שם. וראה להלן הערה כה. (9) שאין אדם דר בדירה סרוחה, שההוצים והעלים נסרחים על ראשו (סוכה ד. אליבא דרבא). ונראה מדברי רבינו שאין כאן אלא זהירות לכתחילה, אבל אינה פסולה בדיעבד ('מעשה רוקח' בהקדמה בשם גליון על הרמב"ם). (10) במטילי מתכות שטרם נעשו מהם שום כלי, ואינם מקבלים טומאה. ואף שיסודם מהארץ - פסולה, שצריך שיהיה צומח מהארץ. (11) שלא נעבדו ואינם מקבלים טומאה. (12) הגביהה ועשאה לסכך על הסוכה (משנה, סוכה יא.). (13) שכן דרכן של גפנים שענפיהן מתפשטים. (14) ומחובר פסול לסכך. (15) סוכה טו, א. (16) של קנים וקש וגמי (משנה, סוכה יט.). (17) שבלו ונקרעו (שם טו.). (18) שלא נשברו כל כך, עד שהשבירה תבטל הטומאה מהם.

ג. סככה באכלין¹⁹ - פסולה, מפני שהן מקבלין
טמאה. סוכי תאנים²⁰ ובהן תאנים; פרפילי ענבים²¹
ובהן ענבים; מכבדות²² ובהן תמרים, וכן כל פיוצא
בהן; רואין אם פסלת²³ מרבה על האכלין - מספכין
בהן²⁴; ואם לאו - אין מספכין בהן. סכך בירקות²⁵,
שאם יבשו ובלו ולא ישאר בהן ממש, אף-על-פי

מגרנך ומיקבך - אין לך אלא פסולת גורן ויקב ולא יותר (ראה להלן פ"ה ה"א). (82) כרבי יהודה (סוכה כג.). (83) רוצה לומר, שלא ידע אותו שהועמד שם שבשביל מחיצה הועמד שם. שאם ידע, הרי זו דרך קביעות, ומחיצה קבועה אסור לעשותה ביו"ט (לבוש). וראה בדברי רבינו בפט"ז מהל' שבת הכ"ג. ויש אומרים שכל זה אינו אלא בדופן השלישי שהוא מעיקר הסוכה, אבל בדופן רביעי, שהסוכה כשרה בלעדיו, מותר אפילו לדעתו (הראב"ד). (84) עירובין מד, א.

פרק חמישי

(1) נתבארו בו דיני הסכך ממה שראוי שיהיה, ומאי זה דבר הם פסולים, ואם מקצת הסכך כשר ומקצתו פסול מה דינו. ואם צריך עשיה לשמה גם כן, וסוכה בתוך סוכה, וכיוצא בדברים אלו.

א. הסכך² של סכה אינו כשר מקל דבר. אין
מספכין אלא בדבר שגידולו מן הארץ³, שנעקר מן
הארץ⁴, ואינו מקבל טמאה⁵, ואין ריחו רע⁶, ואינו
נושר ואינו נוכל תמיד⁷.

~ נקודות משיחות קודש ~

"הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר, אין מסככים אלא בדבר שגידולו מן הארץ כו".

וקשה בלשונו מדוע לא הסתפק לכתוב "אין מסככים אלא בדבר שגידולו מן הארץ" ומה טעם ההקדמה "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר". כמו כן קשה בהלכה "ב"העושה סוכתו תחת האילן כאילו עשאה בתוך הבית" ומדוע לא כתב בקיצור שהוא פסול. ואף שהוא לשון המשנה, ובגמרא למדו ממנו דין נוסף "לא שנו אלא באילן שצילתו מרובה מחמתו, אבל חמתו מרובה מצלתו כשר" אבל מדוע הרמב"ם שלא הזכיר החילוק הנ"ל השתמש בלשון "כאילו עשאה בתוך הבית", ולא כתב בקיצור - פסולה.

והביאור בזה: גם כאשר ישנו לימוד ודיוק מיוחד שלא הביאו הרמב"ם, בכל זאת מקפיד לכתוב בלשון המשנה אף שאין כוונתו לתוכן הדיוקים שבמשנה.

ויש להוסיף על פי מה שמצינו בכללי הרמב"ם שכשמוצא סברא הנראית לו יותר מסברת הגמרא, מביאה כטעם להלכה. ובענייננו, הפסול של בית מודגש יותר מהפסול של סוכה כי תוכן מצות סוכה הוא "למען ידעו דורותיכם כי בסוכות הושבתי את בני ישראל בהוציא אותם מארץ מצרים" ומובן שבית - דירת קבע - מנוגד לסוכה משא"כ אילן.

ומעתה יובן גם לשון הרמב"ם "הסכך של סוכה אינו כשר מכל דבר, אין מסככים בו אלא כו". כי אף שהסגנון אינו מכריח שום חידוש בהלכה, יש והוא מוסיף ביופי סגנון הלשון כי בסיום הפרק הקודם "דפני הסוכה כשרים מן

מקבלת טומאה. (39) שכיון שאינה מיוחדת לשכיבה ואומרים לו לזב: עמוד ונעשה מלאכתנו - אינה מקבלת טומאה (שבת נט.). (40) ומחשבתו מועלת (סוכה, שם במשנה). (41) שפה גבוהה מסביב. (42) שם כ, ב. (43) למעלה ה"ב (ר"ף בסוכה שם).

ז. נסרים⁴⁴ שאין ברחפן ארבעה טפחים, מספכין²⁰ בהן, אף-על-פי שהן משפין⁴⁵. ואם יש ברחפן ארבעה - אין מספכין בהן⁴⁶, ואף-על-פי שאינם משפין; גזרה שמא יושב תחת התקרה וידמה שהיא כספה⁴⁷. נתן עליה נסר אחד שיש ברחפן ארבעה טפחים - פשרה⁴⁸, ואין ישנין תחתיו⁴⁹. והישן תחתיו - לא יצא ידי חובתו. היו נסרין שיש ברחפן ארבעה ואין בעבין ארבעה, והפכין בצדיהן שאין בהן ארבעה וספך בהן - הרי זו פסולה; שהרי הנסר פסול, בין שספך ברחפן בין שספך בעביו⁵⁰.

(44) קרשים. (45) שהם דומים לכלים. (46) משנה, סוכה יד, א. (47) שישב בביתו ויחשוב שיצא ידי חובתו במצות סוכה, שהרי גם ביתו מקורה בנסרים, וביתו ודאי פסול לסוכה - "סוכה" אמרה תורה ולא ביתו של כל ימות השנה (רש"י סוכה שם). וראה להלן ה"ח. (48) הסוכה. וכשנתן את הנסר מן הצד, באופן שנשארו לסך הכשר שלש דפנות, אבל באמצע פסול (מגיד-משנה). (49) שהוא סך פסול (סוכה, שם). (50) ודינו כשפוד של מתכת (שם יד:).

ח. תקרה שאין עליה מעזיבה⁵¹, שהיא הטיט והאבנים, אלא נסרין תקועין בלבד - הרי זו פסולה; שהרי לא נעשו לשם ספה, אלא לשם בית. לפיכך אם פקפק הנסרים והניד המסמרים⁵² לשם ספה - הרי זו פשרה, ובלבד שלא יהיה בכל נסר ונסר ארבעה טפחים⁵³. וכן אם נטל אחד מבינתים והניח במקומו סךך פשר לשם ספה - הרי זו פשרה⁵⁴.

(51) מלשון הפסוק "ויעזבו ירושלים עד החומה" (נחמיה ג, ח). (52) כן כתב רבינו בפירוש המשנה (לסוכה טו). "ומפקפק, פירוש שיעקור אותם ממקומם ומן המסמרים התקועים בהם". ולפי"ז צריכים כאן שני דברים: גם הזות הנסרים ממקומם וגם להוציא המסמרים. וכן נראה מפירוש"י שם שכתב: "מפקפק, סותר ומנענע". אבל הרא"ש (סי' כט) וה"טור' (או"ח סי' תרלא) כתבו: "שמסיר את המסמרים". ועיין ב"ח שם, וקרבן נתנאל' שם (או"ק א). (53) כמו שנכתב למעלה בה"ז. והרא"ש בסי' כט תמה על זה. (54) משנה, סוכה טו, א לבית הלל. [ומסתימת לשון רבינו נראה שמידת הסך הכשר כמידת הסך הפסול, ואעפ"כ - כשרה, וראה להלן ה"ט"ז והערה צה].

ט. ספה שנעשית כהלכתה מכל מקום⁵⁵ - פשרה⁵⁶, אף-על-פי שלא נעשית לשם מצוה. והוא, שתהיה עשויה לצל⁵⁷; בגון ספת עפ"י⁵⁸ וספת בהמה⁵⁹ וכל פיוצא בהן⁶⁰. אבל ספה שנעשית מאליה⁶¹ -

1 שהן עתה לחים - הרי מקומן נחשב כאלו הוא 2 אור²⁶ וכאלו אינם²⁷.

(19) מאכל אדם. שאילו מאכל בהמה אינו מקבל טומאה (הל' טומאת אוכלין שם). (20) ענפי תאנים. (21) זמורות הגפנים. (22) ענפי הדקל. (23) שאינה אוכל ואינה מקבלת טומאה וכשרה לסך. (24) שהפסולת מבטלת את האוכל, וכאילו כל הסך כשר (סוכה יג:). (25) שאינם מקבלים טומאה, כגון שאינם מיוחדים למאכל אדם. (26) והם פוסלים ברוחב שלשה טפחים כאור (להלן ה"כ) - סוכה, שם. (27) המדובר באופן כזה שיפלו ותהיה הסוכה חמתה מרובה מצילתה, אבל אם תשאר צילתה מרובה מחמתה, אינה פסולה בדיעבד אלא אסורה לכתחילה שמא ינחנה ויצא, כמו שכתב רבינו לעיל ה"ב (כסף-משנה).

3 ד. ספכה בפשתי העץ²⁸, שלא דק אותן²⁹ ולא 4 נפצין³⁰ - פשרה, שעדין עץ הוא. ואם דק ונפץ אותן 5 - אין מספכין בו³¹, מפני שנשתנית צורתו, וכאלו 6 אינן מגדולי קרקע. מספכין בתבליים של סיב³² ושל 7 חלף³³ וכיוצא בהן, שהרי צורתן עומד ואין 8 התבליים פלים³⁴.

(28) על-פי מה שנאמר ביהושע ב, ו: "ותטמנם בפשתי העץ". (29) שלא כתתם במכתשת. (30) שלא סרקם במסרק. (31) סוכה יב, ב. אף-על-פי שאינו מקבל טומאה לפני טייתו ("עיי"ש ב'תוספות' ד"ה באניצי). (32) הצומח מסביב לעץ. (33) מין עשב. (34) ואינם מקבלים טומאה ("ירושלמי", הובא במגיד-משנה).

9 ה. ספכה בתבליים: בזכרים³⁵ - פשרה; בנקבות³⁶ - 10 פסולה; אף-על-פי שהוא עשוי להתמלאת בברזל, 11 בית קבול הוא, ומקבל טמאה ככל כלי-קבול³⁷.

(35) נקראים זכרים על שם שמחודדים ונותנים אותם בתוך הברזל והם פשוטי כלי עץ (רש"י שם יב:). (36) חקוקים בראשם, ובאותו חקק נותנים הברזל (רש"י שם). (37) [כיון שאינו עשוי להשאר שם לעולם, אלא שמחזיקים בעץ וזורקים בכח את הברזל כלפי האויבים, והרי זה כבקעה של עץ ששמים בה סדן של צורפים שמקבלת טומאה, כמו שכתב רבינו בפ"ב מהל' כלים ה"ג, ועיין 'שערי תשובה' או"ח סי' תרכט].

12 ו. מחצלת קנים או מחצלת גמי או חלף: קטנה - 13 סתמה לשכיבה³⁸; לפיכך אין מספכין בה, אלא- 14 אם-כן עשה אותה לספוף³⁹; גדולה - סתמה לספוף, 15 לפיכך מספכין בה; אלא-אם-כן עשה אותה 16 לשכיבה⁴⁰. ואם יש לה קיר⁴¹ - אפלו גדולה, אין 17 מספכין בה⁴², שהרי היא ככלי-קבול; ואפלו נטל 18 הקיר שלה, אין מספכין בה, מפני שהיא פשבר- 19 כלים⁴³.

(38) סוכה יט, ב. וכתנא-קמא, שאם הזב שוכב עליה היא

- 1 פסולת, לפי שלא נעשית לצל. וכן החוטט בגדיש⁶²
 2 ועשהו סכה⁶³ - אינה סכה, שהרי לא עמר גדיש זה
 3 לצל. לפיכך אם עשה בתחלה חלל טפח⁶⁴ במשך
 4 שבועה לשם סכה, וחטט בה אחרי כן והשלימה
 5 לעשרה - כשרה, שהרי נעשה סכך שלה לצל.

78) שענפי האילן סוכים עליה. (79) משנה, סוכה ט, ב. משום שנאמר (ויקרא כג, מב): "בסכת (כלי וא"ו) תשבו", ומכאן דרשו חכמים (שם בגמרא): "בסוכות תשבו - ולא בסוכה שתחת האילן (=סוכה אחת אמרתי, ולא שתי סוכות) ולא בסוכה שתחת הבית". (80) הגביה עליה עלי האילנות וענפיהם, שהם מחוברים לקרקע ופסולים לסיכוך (למעלה ה"ב). (81) שנתן סכך כשר על הענפים המחברים. (82) הסכך הקשר. (83) ובענפי האילן לא היה די סיכוך לעשות הסוכה - "צילתה מרובה מחמתה" (סוכה, שם). (84) שם יא, א. (85) שלא תהא בכלל "תעשה ולא מן העשוי", ראה למעלה הלכה ט.

- יג. ערב דבר לשם סכין⁸⁶ בדרך שאין מסכין⁸⁷
 בו⁸⁷ וסכך בשניהם - אף-על-פי שהפך יותר על
 הפסול, פסולה⁸⁸. סכך בזה לעצמו ובה לעצמו, זה
 בצד זה⁸⁹: אם יש בסכך פסול שלשה טפחים
 במקום אחד, בין באמצע, בין מן הצד - הרי זו
 פסולה⁹⁰.

(86) שכשר לסכך בו. (87) שפסול לסכך בו. (88) שאין הסכך הפסול בטל ברוב הכשר אלא-אם-כן נפרדים הם, אבל אם מעורבים הם - אינו בטל. וכן מפרש רבינו בסוגיית הגמרא בסוכה ט: (כסף-משנה). (89) שאינם מעורבים. (90) סוכה יח, א.

- יד. במה דברים אמורים? בסכה קטנה; אבל בסכה גדולה - סכך פסול באמצע, פסולה בארבעה טפחים⁹¹; פחות מכן - כשרה. ומן הצד⁹² - פוסל בארבע אמות; ופחות מכן - כשרה. כיצד? בית שנפתח באמצע⁹³, וסכך על מקום הפתח; וכן חצר המקפת אכסדרה, שסכך עליה; וכן סכה גדולה שהקיפה בדבר שאין מסכין בו בצד הדפנות מלמעלה: אם יש משפת הסכך הפך לכתל ארבע אמות - פסולה; פחות מכן - רואין כאלו הכתל נעקם, ויחשב זה הסכך הפסול מגוף הכתל וכשרה. ודבר זה הלכה למשה מסיני⁹⁴.

(91) כשהוא לכל אורך הסוכה. (92) ליד הדפנות. (93) שהוריד את התקרה מאמצע הבית. (94) משנה, סוכה יז, א. ונקרא בלשון חכמים "דופן עקומה" (סוכה ד).

- טו. ואי-זו היא סכה קטנה? כל שאין בה אלא שבועה טפחים על שבועה טפחים; וגדולה - כל שיאמר בה יותר על סכך הפסול שבועה טפחים על שבועה טפחים סכך כשר.

טז. סכך בדבר פסול ודבר כשר, זה בצד זה, ואין במקום אחד מסכך הפסול רחב שלשה טפחים⁹⁵,

(55) לאיזה צורך שהוא. (56) סוכה ח, ב. (57) להתגונן בצילה, ועל שם כך נקראת סוכה (סוכה שם ורש"י). (58) שעשאוה גוים לימי הקיץ. (59) שעשאוה בשביל בהמות. (60) כמו סוכת נשים (שפטורות ממצות סוכה), סוכת רועים וסוכת שומרים (סוכה שם) כשנעשו לצל (שם). (61) שנפלו העמודים התחתונים מן הגדיש, ונשארו העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. (62) הוציא העמרים התחתונים ונשארו העליונים, ונעשתה הסוכה מאליה. ואע"פ שעשה מעשה בהוצאת העמרים וביצירת החלל - אינה סוכה, לפי שלא עשה סככה לצל. (63) משנה, סוכה טו, א. (64) שחלל טפח נקרא "אהל" בכל מקום, וכשהגדיש העמרים על זה לשם צל - נקרא הסכך בשם סכך, כיון שיש תחתיו חלל טפח (סוכה טז).

- י. חבילי קש וחבילי עצים וחבילי זרדין⁶⁵, אין מסכין בהן - גזרה שמא נעשה אותן חבילות על גגו כדי ליבשן⁶⁶, וימלך וישוב תחתיהן לשם סכה, והוא מתחלה לא עשה סכך זה לצל, ונמצאת כסכה שנעשית מאליה. ואם התירם⁶⁷ - כשרות⁶⁸. ואין חבילה פחותה מעשרים וחמשה בדים⁶⁹.

(65) קנים. (66) ולא לשם סכך. (67) התיר את הקשר. (68) כל זה במשנה סוכה יב, א. (69) "ירושלמי". וכן ה"דרכם לאגוד. ועיין ראב"ד.

- יא. חבילות קטנות שאגדו אותן למניין⁷⁰, מסכין בהן⁷¹. וכן החותך ראש הדקל והתירות⁷² אגודות בו - מסכין בו, שאגד בידי שמים⁷³ אינו בחבילה⁷⁴. ואפלו קשר ראשי התירות בלן מצד האחד, שנמצאו בחבילה אחת, אחד משני ראשים בידי שמים ואחד בידי אדם - מסכין בה; שהאגוד עץ אחד, אינו חבילה; וזו כעץ אחד היא, שהרי אגודה בידי שמים⁷⁵. וכן כל אגד שאינו עשוי לטלטל⁷⁶, אינו אגד⁷⁷.

(70) למכרם במנין. ומיד כשיקנם הקונה, יתיר אותם. (71) סוכה יג, ב. שאין בהן גזירה "שמא יעשה אותן חבילות על גגו" (כנ"ל הלכה י) שהרי אין דרך להצניען באגדן (רש"י שם). (72) הענפים. (73) שכולם אגודים בגזע הדקל מתחילת בריאתם (שם יג). (74) ואינו צריך להתיר אותה. (75) סוכה, שם. (76) שאם מטלטלו ממקום למקום, ניתק הקשר והחבילה מתפרדת. (77) שם יג, ב.

- יב. העושה סכתו תחת האילן⁷⁸ - כאלו עשאה בתוך הבית⁷⁹. הדלה עליה עלי האילנות ובהיהן⁸⁰, וסכך על גבן⁸¹ ואחר-כך קצצן: אם היה הסכך⁸² הרבה

כשיעור מקום המסוכך. (108) סוכה כב, ב: "אמר רב פפא, היינו דאמרי אינשי, כוזא מלעיל כאיסתרא מלתחת" כשהנקב רחב כשיעור זוו (=מטבע קטן) - חמתה רחבה למטה כשיעור סלע (=מטבע גדול). וכן פירשו רבינו יצחק אלפסי ורש"י שם.

כ. בַּמָּה דְּבָרִים אֲמֹרִים? ¹⁰⁹ בְּשֵׁלָא הָיָה בְּמָקוֹם אֶחָד אֲוִיר שְׁלִשָּׁה טַפָּחִים. ¹¹⁰ אָבָל אִם הָיָה אֲוִיר שְׁלִשָּׁה טַפָּחִים, בֵּין בְּאֶמְצַע, בֵּין מִן הַצֵּד - הָרִי זֶה פְּסוּלָה ¹¹¹, עַד שִׁמְעֵטְנוּ מִשְׁלִשָּׁה ¹¹². מַעֲטוּ בְּדָבָר הַפְּסוּל, כְּגוֹן פָּרִים וּכְסָתוֹת: אִם סָפָה גְדוּלָּה הִיא - כְּשֶׁרָה ¹¹³; וְאִם בְּסָפָה קִטְנָה - פְּסוּלָה ¹¹⁴. עַד שִׁמְעֵטְנוּ בְּדָבָר שֶׁמִּסְפָּכִין בּוֹ. הָיָה רֵב הַסְּכָךְ צִלָּתוֹ מְרַבָּה מִחֲמָתוֹ, וּמַעֲטוֹ חֲמָתוֹ מְרַבָּה מִצִּלָּתוֹ - הוֹאִיל וְצִלָּתוֹ הִפֵּל מְרַבָּה מִחֲמָתוֹ הַכֹּל, כְּשֶׁרָה ¹¹⁵.

(109) שאנו מחשבים לפי חשבון ריבוי השמש מהצל. (110) במקום אחד ומהלך על פני כולה, ולא נשאר שיעור הכשר סוכה עם דפנות במקום אחד. (111) שלא שייך כאן ההלכה של "דופן עקומה" (למעלה הי"ד), שהרי אין כאן דופן שנאמר כאילו נתעקם אל הסכך, אלא אויר המפסיק (רש"י בסוכה יז). (112) יכסה שלא יהיה אויר שלשה. (113) שפסול אויר אין כאן, שהרי הוא פחות משלשה. וגם הסכך הפסול אינו יכול לפסול, שהרי הוא פחות מארבעה טפחים. ואין שני הפסולים האלו מצטרפים (סוכה יח). (114) שכיון שיש כאן שיעור שלשה טפחים שאינו ראוי לסוכה, אין זה יכול להצטרף לארבעת הטפחים הנשארים, להכשיר את הסוכה (סוכה, שם). (115) כלומר, מכיון שבכל הסוכה בכללותה הצל רב על השמש - לא איכפת לנו אם במקום אחד רבה השמש על הצל (שם יט).

כא. דִּרְךְ הַסְּכָךְ לְהִיּוֹת קָל, כְּדִי שִׁירָאוּ מִמֶּנּוּ הַכּוֹכָבִים הַגְּדוֹלִים ¹¹⁶. הֵיחָה מַעֲבָה ¹¹⁷ כְּמִין בֵּית - אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין הַכּוֹכָבִים נִרְאִין מִתּוֹכָהּ, כְּשֶׁרָה ¹¹⁸. הָיָה הַסְּכָךְ מְדַכְּלָל, וְהוּא הַסְּכָךְ שִׁיחָהּ מִקְצָתוֹ לְמַעַלָּה וּמִקְצָתוֹ לְמַטָּה - כְּשֶׁרָה ¹¹⁹; וּבִלְבָד שְׁלֹא יִהְיֶה בֵּין הָעוֹלָה וְהַיּוֹרֵד שְׁלִשָּׁה טַפָּחִים ¹²⁰. וְאִם הִיָּה בְּרָחֵב זֶה הָעוֹלָה טַפַּח אוֹ יֵתֶר, אֶף-עַל-פִּי שֶׁהוּא גְבוּהָ יֵתֶר מִשְׁלִשָּׁה טַפָּחִים - רֹאִין אוֹתוֹ כְּאִילוֹ יֵרֵד לְמַטָּה וְנִגַּע בְּשִׁפְתֵי זֶה הַיּוֹרֵד ¹²¹. וְהוּא, שִׁיחָהּ מִכּוֹן כְּנֶגֶד שִׁפְתֵי הַיּוֹרֵד ¹²².

(116) הנראים ביום (כסף-משנה בשם 'ירושלמי'). (117) סככה עב. (118) משנה, סוכה כב, א. (119) משנה, שם. (120) שהרי הם כאילו מונחים אחד ליד השני "שכל פחות משלשה, כלבוד הוא". (121) שכל רוחב טפח הרי הוא אוהל, ואמרו בזה: "חבוט רמי", כלומר: זרוק אותה למטה, שנראה כאילו מונחת ביחד עם כל הקנים, וזוהי הלכה למשה מסיני. (122) שכשתפילו למטה, הוא נשכב ליד האחרים.

כב. הָעוֹשָׂה סָפָה עַל-גִּבֵּי סָפָה - הַתַּחְתּוֹנָה פְּסוּלָה, ³⁹

1 אֶלָּא פָּחוֹת: אִם הָיָה כָּל הַסְּכָךְ הַפָּשֵׁר יוֹתֵר עַל כָּל
2 הַסְּכָךְ הַפְּסוּל - כְּשֶׁר; וְאִם הָיָה זֶה כְּמוֹ זֶה בְּצִמְצוּם,
3 אֶף-עַל-פִּי שְׂאִין בְּמָקוֹם אֶחָד שְׁלִשָּׁה - הָרִי זֶה
4 פְּסוּלָה; מִפְּנֵי שֶׁסְּכָךְ פְּסוּל כְּפָרִיז הוּא נִחָשֵׁב ⁹⁶.

(95) [המדובר בסוכה קטנה הנפסלת בשלשה טפחים סכך פסול, ראה למעלה הי"ג-יד, ובב"ח סי' תרלא ד"ה סככה בשפורדן]. (96) [בסוכה קטנה שסכך פסול בשלשה טפחים כמו אויר, רואים אותו כאילו הוא אויר. ובאור אם הוא באותה המידה של הסכך, הרי זו פסולה מפני שחמתה תהיה מרובה מצילתה (להלן הי"ט) - מגיד-משנה. אבל בסוכה גדולה, שסכך פסול אינו פוסל אלא בארבעה טפחים, אין דינו כאויר, ואם מדתו כמדת הסכך הכשר, הרי זו סוכה כשרה. ראה למעלה ה"ח והערה נג].

5 יז. פָּרַשׁ עָלֶיהָ בְּגֵד מִלְמַעְלָה ⁹⁷, או שִׁפְרַשׁ תַּחְתֶּיהָ
6 מִפְּנֵי הַנֶּשֶׁר ⁹⁸ - פְּסוּלָה ⁹⁹. פָּרַשׁוּ כְּדִי לְנֹאֲתָהּ ¹⁰⁰ -
7 כְּשֶׁרָה ¹⁰¹. וְכֵן אִם סָפָה כְּהִלָּתָהּ, וְעֵטְרָה בְּמִינֵי
8 פִּרְוֹת וּבְמִינֵי מְגִדִּים וְכֵלִים, שְׁתַּלּוּיִין, בֵּין בִּכְתָּלֶיהָ
9 בֵּין בְּסָכָךְ, כְּדִי לְנֹאֲתָהּ - כְּשֶׁרָה.

(97) מפני השמש. (98) העלים הנופלים. (99) משנה, סוכה י, א. שהרי מסוככת בבגד, שהוא מקבל טומאה, ופסול לסכך (למעלה ה"ב). (100) לייפותה. (101) שם, בגמרא. שאין שם סכך עליו (רש"י שם).

10 יח. נוֹיֵי סָפָה, אֵין מִמַּעֲטִין בְּגִבְהָהּ ¹⁰², אָבָל מִמַּעֲטִין
11 בְּרַחֲבָהּ ¹⁰³. הֵיוּ נוֹיֵי הַסָּפָה מְפֻלְגִין ¹⁰⁴ מִגִּבְהָ אֶרְבָּעָה
12 טַפָּחִים אוֹ יֵתֶר - פְּסוּלָה ¹⁰⁵; שְׁנִמְצָא שֶׁהַיּוֹשֵׁב שָׁם,
13 כְּאִילוֹ אֵינוֹ תַּחַת הַסְּכָךְ, אֶלָּא תַּחַת הַנוֹיִים, שֶׁהֵן
14 אֲכָלִין וְכֵלִים שְׂאִין מִסְפָּכִין בָּהֶן.

(102) כשהיתה גבוהה מעשרים ופסולה (למעלה פ"ד ה"א) ורצה להנמיכה על ידי שתלה בה נוי סוכה, שנמצא מקרקעית הסוכה עד הנוי, פחות מעשרים - אינה ממועטת בזה, לפי שהנוי אינו סכך, והוא מקבל טומאה (סוכה י: ועיין רש"י שם). וכן אם היתה הסוכה גבוהה עשרה טפחים, אין הנוי ממעט אותה מעשרה והיא כשרה (סוכה, שם). (103) ששיעור סוכה שבעה טפחים על שבעה טפחים (למעלה פ"ד ה"א), כדי שיוכל להכנס לה ראשו ורובו ושולחנו. ונויי סוכה שתלה ליד הקירות, ממעטים מרחבה או מארכה, שהרי אין לו מקום להכנס אליה. (104) מרוחקים. (105) סוכה י, ב. שכל שהנוי רחוק מהסכך ארבעה טפחים, אינו בטל אל הסכך והוא כסכך בפני עצמו, והרי הוא סכך פסול.

15 יט. סָכָךְ שֶׁהָיָה בּוֹ חֲלוּנוֹת חֲלוּנוֹת ¹⁰⁶ שֶׁהָאֲוִיר נִרְאֶה
16 מֵהֶן: אִם יֵשׁ בְּכָל הָאֲוִיר כָּכָל מְקוֹם הַמִּסְכָּךְ ¹⁰⁷ -
17 הָרִי זֶה פְּסוּלָה, מִפְּנֵי שֶׁחֲמָתָהּ תִּהְיֶה מְרַבָּה
18 מִצִּלָּתָהּ ¹⁰⁸; וְכָל שֶׁחֲמָתָה מְרַבָּה עַל הַצֵּל, אֵינוֹ סָכָךְ;
19 וְאִם הָיָה הַסְּכָךְ רֵב עַל הָאֲוִיר - כְּשֶׁרָה.

(106) נקבים נקבים בסכך. (107) שיש שיעור מקום אויר

על עמודים מסביב למיטה. (131) ששיפועו אינו נמשך עד הגובה, אלא למעלה יש רוחב טפח (סוכה יא.). (132) משנה, סוכה י, א.

כד. אבל שני עמודים שפרש עליהן סדין; וכן פילה שאין בגג טפח - אפלו גבוהין כל-שהן¹³³, מתיר לישן תחתיהם בפסח; שאין כסכה בתוך סכה, מפני שאין לה גג.

(133) כלומר, אפילו יותר מעשרה טפחים.

כה. סכה שאולה - פשרה¹³⁴; וכן הגזולה - פשרה. פיצד? אם תקף על חברו והוציא מספכתו, וגזלה וישב בה - יצא, שאין הקרקע נגזלת¹³⁵. ואם גזל עצים ועשה מהן סכה¹³⁶ - יצא¹³⁷; שתקנת חכמים היא, שאין לבצע העצים אלא דמי עצים בלבד¹³⁸. ואפלו גזל נסרים, והניחן ולא חברן ולא שנה בהן כלום - יצא. העושה סכתו ברשות הרבים - הרי זו פשרה¹³⁹.

(134) כרבנן דרבי אליעזר (סוכה כז:). ולמדו כן ממה שכתוב (ויקרא כג, מב): "כל האזרח בישראל ישבו בסוכות" - מלמד שכל ישראל ראויין לישב בסוכה אחת. ואי-אפשר שיהא לכל אחד בה חלק שהוא שוה פרוטה, ומכיון שאין לכל אחד שוה פרוטה אין זו שותפות, אלא על כרחנו שיוצאים בסוכה שאולה (רש"י שם). (135) והיא עומדת ברשות בעלה (פ"ח מהל' גזילה ה"ד). וכן הסוכה כיון שהיא מחוברת לקרקע - אינה נגזלת והרי היא כשאולה (סוכה לא. כרבנן). (136) ויש כאן דין גזילה, שהרי גזל מטלטלין, ומן התורה לא יצא ידי חובתו (כסף-משנה). (137) מדרבנן, כמו שמבאר. ומקורו בסוכה דף לא, א. (138) תיקנו כן כדי להקל על הרוצים לשוב בתשובה שלא יצטרכו לקעקע ביתם (ראה בפ"א מהל' גזילה ה"ה). ואמנם אם גזל סוכה העשויה בספינה או בראש העגלה, חייב להחזיר הסוכה עצמה ואינו יוצא בה שהרי היא גזולה (כסף-משנה). (139) כמו שביאר, שקרקע אינה נגזלת, והרי היא כסוכה שאולה וכשרה.

1 פמי שעשה סכה בתוך הבית¹²³; והעליונה - 2 כשרה. במה דברים אמורים שהתחתונה פסולה? 3 בשהיה גבה חלל העליונה עשרה טפחים¹²⁴ או 4 יתר, והיה גג התחתונה יכול לקבל פרים וקסות של עליונה, אפלו על-ידי הדחק¹²⁵. אבל אם אין 5 גבה של עליונה עשרה, או שלא היה התחתונה יכול לקבל פרים וקסות של עליונה אפלו 6 על-ידי הדחק - (אף)¹²⁶ התחתונה כשרה. והוא, 7 שלא יהיה גבה שתייהן יתר על עשרים אמה; 8 שהתחתונה, בסכך העליונה היא נתת¹²⁷.

(123) שהתורה אמרה (ויקרא כג, מב): "בסכת (בלי וא"ו) תשבו" - בסוכה אחת ולא בסוכה שתחת סוכה, ולא בסוכה שתחת הבית (סוכה ט:). (124) שיש בה גובה כשיעור סוכה. (125) שהיא חזקה, שאדם יכול להניח שם כרים כדי לישן עליהם, ויושב שם ואוכל סעודתו - אז יש לה דין סוכה, ונפסלה התחתונה שהיא סוכה תחת סוכה (סוכה י: במשנה, כרבנן דרבי יהודה). (126) הי"ספ משנה מוחק תיבה זו, שהרי לפי זה יוצא שאף העליונה כשרה, וזה אי-אפשר שהרי אינו יכול להשתמש בה אפילו על ידי הדחק. וה'לחם משנה' יישוב נוסחה זו שאפשר שאדם קל יעלה שם. [וגם במשניות דפוס פזרו בסוכה שם, הנוסחא "אף התחתונה כשרה", וכ"ה ברא"ש שם]. (127) כלומר, שהסוכה התחתונה חמתה מרובה מצילתה, ורק בהצטרף אליה סכך העליונה נעשה צילתה מרובה מחמתה. אבל אם הסוכה התחתונה צילתה מרובה מחמתה, ואינה נזקקת לסכך העליונה - כשרה, אפילו העליונה גבוהה יותר מעשרים, אם חמתה מרובה מצילתה (כסף-משנה).

11 כג. מטה שבתוך הסכה - אם גבוהה עשרה 12 טפחים¹²⁸, היושב תחתיה לא יצא ידי חובתו, מפני 13 שהיא פסכה בתוך סכה¹²⁹. וכן פילה¹³⁰ שיש לה גג 14 אפלו טפח¹³¹ - אם גבוהה עשרה טפחים, אין ישינן 15 בה בפסח. וכן המעמיד ארבעה עמודים ופרש סדין 16 עליהן - אם גבוהין עשרה, הרי זה פסכה בתוך 17 סכה¹³².

(128) והרי היא כאוהל בפני עצמה (סוכה כ: מימרא דשמואל). (129) משנה, סוכה שם. (130) וילון הפרוש

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - י"ב י"ח מרחשון תשע"ט

חמה ונתנה על פי חבית יין של תרומה. ב' כוסות של יין אחד תרומה ואחד חולין מזוגים במים, שנתערבו. שמן של תרומה שנפל על גבי פירות או על גבי דבר אחר. הדברים שנקראו תרומה. והאוכל תרומה מה הוא מברך.

א. חבית שתומה² - מדמעת בכל שהוא³. פיצד? 30 חבית שתומה של תרומה שנתערבה בכמה אלפים 31 חביות שתומות - נדמעת הכל. נפתחו החביות⁴ - 32 תעלה באחד ומאה. 33

יום ראשון י"ב מרחשון ה'תשע"ט

הלכות תרומות

פרק חמשה עשר

(1) יבאר שחבית שתומה מדמעת בכל שהוא, ביצה שנתבלה בתבלין של תרומה או שאור של תרומה שנפל לתוך העיסה. מין בשאינו מינו בתרומה אם הוא בנותן טעם. הכובש ירק של חולין עם ירק של תרומה או איזה דבר אחר. הרודה פת

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ב מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קסא

מתוך מהדורת גוגל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

20 שֶׁל תְּרוּמָה וְנִתְּנוּ לַתּוֹף הָעֶסֶה וְהַחֲמִיצָה - כָּל הָעֶסֶה
21 מִדְּמַעַת וְאֶסוּרָה לְזָרִים.

(20 פט"ז ה"א, המהשנה בערלה פ"ב מ"ד. (21 תרומות
פ"י מ"ב.

22 ה. בִּיצָה שֶׁנִּתְּבַּלָּה²² בַּתְּבָלִין שֶׁל תְּרוּמָה - אֶפְלוּ
23 חֲלָמוֹן שֶׁלָּהּ²³ אֶסוּר, מִפְּנֵי שֶׁהוּא בּוֹלֵעַ.

(22 שם מ"ב. (23 שהוא בפנים, וכל-שכן החלבון שהוא
בחוץ.

24 ו. שְׂאֹר²⁴ שֶׁל תְּרוּמָה שֶׁנִּפְּל לַתּוֹף הָעֶסֶה, וְהִגְבִּיהוּ²⁵
25 וְאַחֵר כִּף נִתְחַמְצָה - הָרִי זֶה מִתְּרַת²⁶.

(24 תוספתא תרומות פ"ח. (25 היינו שהיה מאה בעיסה
נגד השאור, והגביהו כדין תרומה שנפלה למאה, למעלה
פ"ג ה"א (ר"י קורקוס ו'אור שמח'). (26 שכיון שהגביהו
השאור אף-על-פי שנתחמצה אחר-כך, אין אנו אומרים
שנתחמצה על-ידי השאור, אלא מעצמה נתחמצה. וראה
תוספתא כפשוטה שם.

26 ז. כֶּבֶד בְּאֶרְנו²⁷, שֶׁאֵם נִתְעַרַב (תְּרוּמָה) מִיֵּן בְּשִׂאֵינוּ
27 מִינוּ - בְּנוֹתָן טַעַם. לְפִיכָךְ, בְּצֵל מִחֶתֶף שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל עִם
28 הַתְּבָשִׁיל²⁸, אֵם הַבְּצֵל תְּרוּמָה וְהַתְּבָשִׁיל חֲלִין, וְיִישׁ
29 בּוֹ טַעַם הַבְּצֵל - הָרִי הַתְּבָשִׁיל אֶסוּר לְזָרִים; וְאֵם
30 הַבְּצֵל חֲלִין וְהַתְּבָשִׁיל תְּרוּמָה, וְנִמְצָא טַעַם הַתְּבָשִׁיל
31 בַּבְּצֵל - הָרִי הַבְּצֵל אֶסוּר.

(27 בפט"ו מהל' מאכלות אסורות ה"א-ו, ולמעלה פ"י-ג
ה"ב. (28) [רבינו מנה כאן שלשה דברים: מחותך, מבושל,
עם תבשיל סתם (שאינו עדשים). ולפי המבואר בהלכה
הסמוכה - כל אחד מהדברים הנ"ל, כלומר: מחותך
(אף-על-פי שלא נתבשל, ואף שלא בתבשיל אחר אלא
בעדשים שנתבשלו), מבושל (אף-על-פי שהבצל שלם, ואף
שלא בתבשיל אחר אלא בעדשים שנתבשלו), בתבשיל אחר
(אף-על-פי שהוא שלם ואף-על-פי שלא נתבשל) - בכל
האופנים הנ"ל, בין שהבצל חולין והתבשיל תרומה, ובין
שהבצל תרומה והתבשיל חולין - הכל אסור. ולא התירו
אלא באופן שאין אף אחד משלשת הדברים הנ"ל. כגון:
בצל שלם, עדשים (ולא בתבשיל אחר) שנתבשלו, וכשלא
נתבשל הבצל עמהם. וכנראה שכוונת רבינו כאן אינה
לשלושת הדברים ביחד, אלא לכל אחד ואחד מהם לחוד,
וראה ב'משנה ראשונה'].

32 ח. עֲדָשִׁים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ²⁹ וְאַחֵר כִּף הַשְּׁלִיף לַתּוֹכָן בְּצֵל
33 יִבְשׁ³⁰: אֵם הָיָה שְׁלֵם - הָרִי זֶה מִתְּרִי³¹, וְאֵם הָיָה
34 מִחֶתֶף - בְּנוֹתָן טַעַם³². וְאֵם בְּשִׁיל³³ הַבְּצֵל עִם
35 הָעֲדָשִׁים, בֵּין שְׁלֵם בֵּין מִחֶתֶף - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתָן
36 טַעַם³⁴. וְשֶׁאֵר כָּל הַתְּבָשִׁיל³⁵ - בֵּין שֶׁהַשְּׁלִיף הַבְּצֵל
37 אַחֵר שֶׁנִּתְבַּשֵּׁל בֵּין שֶׁבְשָׁלוּ עִם הַתְּבָשִׁיל, בֵּין שְׁלֵם
38 בֵּין מִחֶתֶף - מְשַׁעְרִין אוֹתוֹ בְּנוֹתָן טַעַם³⁶. וּמִפְּנֵי מָה
39 בְּצֵל שְׁלֵם לַתּוֹף עֲדָשִׁים שֶׁנִּתְבַּשְׁלוּ אֵין מְשַׁעְרִין
40 אוֹתוֹ? מִפְּנֵי שֶׁאֵינוּ שׂוֹאֵב מִמֶּה, שֶׁהָרִי הוּא שְׁלֵם;

(2) שהוא דבר חשוב ואינו בטל (פט"ז מהל' מאכלות
אסורות ה"א-ג). (3) ערלה פ"ג מ"ז. (4) שבטלה
חשיבותו. שם מ"ח. והיינו שנפתחו מאליהם, אבל אסור
לפתחם, שאין מבטלין אסור לכתחלה (שם ה"ב, ועי'
רמב"ז כאן).

1 ב. חֲבִית סְתוּמָה⁵ שֶׁנִּתְעַרְבָה⁶ בְּמֵאָה חֲבִית, וְנִפְּלָה
2 אַחַת מֵהֶם לַיָּם הַגָּדוֹל⁷ - הִתְרוּ כֶּלֶן, וְאוֹמְרִין: שֶׁל
3 תְּרוּמָה הִיא שֶׁנִּפְּלָה. מָה שֶׁאֵין כֵּן בְּתֵאֵנָה שֶׁנִּפְּלָה
4 לְמֵאָה⁸, וְנִפְּלָה אַחַת מִמֶּה לַיָּם הַגָּדוֹל; אֲלֹא צָרִיךְ
5 לְהַפְרִישׁ אַחַת. לְפִי שֶׁהַחֲבִית - נִפְּלָתָה נִפְרָת⁹,
6 וְתֵאֵנָה וְכִיּוֹצֵא בָּהּ - אֵין נִפְּלָתָה נִפְרָת.

(5) שאינה בטלה לעולם, מחמת חשיבותה (בהלכה
הקודמת). (6) זבחים עד, ב. כריש לקיש וכרבא שהוא
בתרא. ראה 'כסף משנה' שפירש דבריו. (7) ראה בהגהות
'שיטה מקובצת' שם. (8) שבטלה אלא שצריך להפריש
אחת לכהן (למעלה פ"ג ה"א). (9) כרבא, אליבא דריש
לקיש, שם.

7 ג. חֲבִית סְתוּמָה¹⁰ שֶׁנִּתְעַרְבָה בְּמֵאָה חֲבִית וְנִפְּתָחָה
8 אַחַת מִמֶּה¹¹ - נוֹטֵל מִמֶּנָּה¹² אֶחָד מִמֵּאָה¹³ וְשׁוֹתָהּ
9 אוֹתָהּ הַחֲבִית¹⁴; אֲבָל שֶׁאֵר הַחֲבִית - אֶסוּרוֹת עַד
10 שִׁיפְתָּחוּ. וְכָל אַחַת וְאַחַת שֶׁתִּפְתַּח מִמֶּה - נוֹטֵל
11 מִמֶּנָּה כְּדִי דְמוּעָה¹⁵ וְשׁוֹתָהּ הַשֶּׂאֳרָה. נִתְעַרְבָה¹⁶ חֲבִית
12 בְּמֵאָה וְחֲמִשִּׁים חֲבִית, וְנִפְתָּחוּ מֵהֶם מֵאָה - נוֹטֵל
13 מֵהֶם כְּדִי דְמוּעַ חֲבִית אַחַת¹⁷ וְשׁוֹתָהּ הַמֵּאָה; וְשֶׁאֵר
14 הַחֲמִשִּׁים אֶסוּרוֹת, וְאֵין מִחֲזִיקִין לְאוֹתָהּ חֲבִית שֶׁל
15 תְּרוּמָה שֶׁהִיא כְּרֵב¹⁸. אֶפְלוּ הָיוּ כְּמָה אֲלֵפִים חֲבִית
16 - כֶּלֶן מִדְּמַעַת, וְכָל מָה שִׁיפְתַּח - נוֹטֵל הֵימָנוּ אֶחָד
17 מִמֵּאָה¹⁹, וְהַשְּׂרִירִים שׁוֹתָהּ, וְהַשֶּׂאֳרָה מִדְּמַעַת.

(10) זבחים שם, מימרא של רבי אלעזר. (11) כלומר,
נפתחה מאליה (שם), וראה למעלה ה"א. (12) ונותן לכהן.
(13) כלומר: אחד ממאה ואחד. (14) אף-על-פי שאין טעם
לזה, שהרי ממה-נפשך: אם חבית זו תרומה, הרי כולה
אסורה, ואם היא חולין - כולה מותרת, תקנת חכמים היא:
אם נתיר כאן בלי הרמה לכהן, יבואו לטעות גם באופן
שיתפתחו כולן 'מעשה רוקח'. (15) אחד ממאה ואחד.
(16) זבחים שם, מימרא של רבי אושעיא, וכן הוא
ב'ירושלמי' תרומות פ"ד ה"ז. (17) [וכן כתב להלן 'נוטל
הימנו אחד ממאה']. וצריך עיון: הרי נפלה חבית אחת לתוך
מאה וחמשים חביות, ואם כן אינו צריך ליטול אלא אחד
ממאה וחמשים ואחת, וכשרוצה להתיר המאה שנפתחו אינו
צריך להרים אלא מאה חלקי מאה וחמשים ואחת. וכן כתב
רש"י בזבחים שם ד"ה כדי דמועה אחד מק"נ (כן צריך
להיות), אלא שהוסיף שם שאפילו אם יטול אחת ממאה,
לא נאמר איסורא ברובא איתא, עי"ש. (18) כלומר,
במאה (שם). (19) [ראה למעלה, רצ"ע].

18 ד. כֶּבֶד בְּאֶרְנוּ בְּהִלְכוֹת אֶסוּרֵי מַאֲכָלוֹת²⁰, שֶׁהִמְחִמְךָ
19 וְהִמְתַּבֵּל אוֹסֵר בְּכָל שֶׁהוּא. לְפִיכָךְ, אֵם רִסַּק תִּפְתּוֹחַ²¹

על נכון, שהרי דעת רבינו (בפ"ט מהל' מאכלות אסורות הי"ז), שדבר הטעון קליפה ולא נקלף - מותר בדיעבד (ראה בשו"ע יו"ד סי' צא ס"ד), ולכן כתב רבינו "הכובש ירק" לפי שירק שהוא עלים אינו בר קליפה, ולכן הוא מותר לזרים. וראה להלן. (44) במשנה שם: "החסית", ופירש רבינו: "השומים והבצלים ומיניהם לחריפותם וחידודם". ובהם אמרו "כבוש הרי הוא כמבושל" ומבליע בכולו. (45) שהתרומה נבלעה בכל הירק או בכל הבצלים, כנ"ל. (46) משנה, שם. לפי שהירק של תרומה אינו חריף ואינו מבליע בכל הבצל. [ונראה שהמדובר בבצלים ירוקים ארוכים שאינם בני קליפה, ככל ירק. אבל בצלים יבשים ועגולים, שאפשר לקלפם - צריכים קליפה, ראה למעלה].

י. זיתי חליץ⁴⁷ שפכשן עם זיתי תרומה: אם היו פצועין אלו ואלו, או שהיו חליץ פצועין ושל תרומה שלמין, או שפכשן במי תרומה - הרי אלו אסורין; אבל אם היו שניהן שלמין, או שהיו זיתי תרומה פצועין וזיתי החליץ שלמין - הרי אלו מתרין. לפי שהפצועין שואבות מן השלמין⁴⁸.

(47) תרומות שם מ"ז. (48) ואין השלמים שואבים מן הפצועים.

יא. מי פכשים⁴⁹ ומי שלקות של תרומה - הרי הן אסורין לזרים.

(49) שכבשם במי מלח (משנה, שם).

יב. השבת⁵⁰: עד שלא נתנה טעם בקדרה - יש בה משום תרומה; משנתנה טעם בקדרה - אין בה משום תרומה⁵¹.

(50) עוקצין פ"ג מ"ד. וכן הוא בלשון ערבי: שבת (פירוש המשניות שם) והוא אניס (רע"ב ו'תפארת ישראל' שם). (51) "כיון שהשליך כחו בבשול (= בתבשיל) וימצא בבשול (= בתבשיל) טעם השבת, כבר תמה תועלתו והנשאר ממנו אחר-כך הוא במדרגת השמרים, אשר אינן ראויים לאכילה (ראה למעלה פ"א הי"ג) ועל כן אינו חייב בתרומה" (פירוש המשניות, שם).

יג. הורדה⁵² פת חמה ונתנה על פי חבית של יין תרומה: אם היתה פת חמים - הרי זו מתרת⁵³; ושל שעורים - אסורה, מפני ששואבות⁵⁴.

(52) תרומות שם, מ"ג. (53) כדעת רבי יוסי שם, וכרבה שאמר (עבודה זרה סו:): "ריחא לאו מילתא היא", וראה בפט"ו מהל' מאכלות אסורות הל"ג (כסף-משנה). (54) כדברי רבי יוסי, שם.

יד. תנור⁵⁵ שהסיקו בכמון⁵⁶ של תרומה ואפה בו את הפת - הפת מתרת⁵⁷; שאין בה טעם כמון, אלא ריחו, והריח אינו אסור.

(55) תרומות שם, מ"ד. (56) הוא הנזכר בישעיה כח, כז. והוא "קיממעל" ('תפארת ישראל' שם). (57) ואף-על-פי

1 ולא פולט לתוכו, שפכר נתבשל. ואם היו בצלים
2 רבים³⁷ - הרי הן כמתה. וכן אם נטלה פטמת³⁸
3 וקלפתו היצונה³⁹, או שהיה לח⁴⁰ - הרי הוא
4 כמתה. והקפלוט⁴¹ - בין לח בין יבש, בין שלם
5 בין מתה - בנותן טעם⁴².

(29) תרומות פ"י מ"א ו'ירושלמי' שם. וכתב רבינו בפירושו שם: "הדין שזה בין שהיו עדשים של תרומה ובצל של חולין או בצל של תרומה ועדשים של חולין", וראה ב'כסף משנה'. (30) 'ירושלמי' שם. כלומר, שיש לו קליפה יבשה שאין בה לחות ('מלאכת שלמה'). (31) בסמוך ביאר רבינו, שהבצל השלם אינו בולע, והעדשים שכבר נתבשלו, אף הן אינן בולעות. ולפיכך בין כשהבצל תרומה והעדשים חולין, ובין כשהבצל חולין והעדשים תרומה - כיון שהבצל שלם והעדשים כבר נתבשלו, הכל מותר. אבל אם העדשים עוד לא נתבשלו, אף-על-פי שהבצל שלם, בין אם הבצל תרומה ובין אם העדשים תרומה - הכל אסור, שכיון שהעדשים עוד לא נתבשלו, הן פולטות הרבה ואז הבצל בולע, אף-על-פי שהוא שלם. וראה להלן. (32) משנה, שם. ואף-על-פי שהעדשים לא נתבשלו עוד - הן פולטות קצת, ומכיון שהבצל מחותך הוא בולע את הטעם הזה. (33) 'ירושלמי' שם, שלא התירו אלא אם נתבשלו העדשים מקודם. (34) שאף-על-פי שהבצל שלם - כיון שנתבשלו ביחד הוא בולע. (35) משנה, שם. היינו חוץ מעדשים. (36) שרק העדשים טבעם לא לבלוע ולא לפלוט הרבה לאחר שנתבשלו, אבל תבשיל אחר דרכו לבלוע ולפלוט, ולפיכך אף-על-פי שהבצל שלם, הוא בולע אם הוא חולין, ומפליט אם הוא תרומה. (37) 'ירושלמי' שם: "היו שנים שלשה קטנים, כמחותכין הן". (38) 'ירושלמי' שם: "העביר פטמתו, כמחותך הוא". (39) שם ('כסף משנה'). (40) 'ירושלמי' שם: "ביבש, אבל בלח אסור". (41) שם. והוא מי בצל ('תפארת ישראל' מעשר שני פ"ב מ"א). ובפירוש המשניות לרבינו שם כתב, שהוא החציר שבארץ הצבי, וראה בהלכה הסמוכה. (42) שבניגוד לבצל שלם, הוא בולע הרבה, וגם אותו המעט שנפלט מעדשים שנתבשלו נפלט אל תוכו.

ט. הכובש ירק⁴³ של חליץ עם ירק של תרומה - הרי זה מתר לזרים. חוץ ממיני בצלים וחציר ושומים⁴⁴, שאם פכשן ירק של חליץ עם בצלים של תרומה, או בצלים של חליץ עם בצלים של תרומה - הרי אלו אסורין⁴⁵. פכשן ירק של תרומה עם בצל של חליץ - הרי הבצל מתר לזרים⁴⁶.

(43) [בתרומות שם מ"י: "כל הנכבשים זה עם זה, מותרים". וכבר הקשו בזה רבים (עי' 'תוספות יום-טוב' ו'משנה ראשונה' שם): הלא קיימא-לן "כבוש הרי הוא כמבושל" (חולין צז:), ולמה מותרים הנכבשים זה עם זה? אבל יפה כתב ב'תוספות חדשים' שדעת רבינו לפסוק כרבי יוחנן (שם קיא:): ש"כבוש אינו כמבושל", אלא שהוא מפרש דבריו שאינו כמבושל, אבל הוא כמליח ואינו צריך אלא קליפה כדין מליח (עיי"ש בדבריו). ולפי זה דברי רבינו מבוארים

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ראשון י"ב מרחשון - ספר זרעים - הלכות תרומות קסג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

כתוב בו, שכלי שנתבשל בו תרומה אינו צריך הגעלה אלא מריקה (?) ושטיפה, ועיינו לתשובת גאוננו מייחלות, כי לעניות-דעתינו לא נתמעטה תרומה משאר קדשים כ"אם למריקה ושטיפה יתירה שהוא אחר הגעלה של כלים שנתבשל בהם קדשים צריך (הגעלה), ולתרומה לא צריך, אבל בלא הגעלה ליכא מאן דמיקל - תשובה, זה שאמרתי אין כלי שנתבשל בו תרומה צריך הגעלה בספר זרעים, הוא אמור בהלכות תרומה, ולא מדיקא דההיא מתניתא האמורה שם בזבחים בפרק דם חטאת [צו:] - סמכתי, אלא על המשנה השנויה בסוף תרומות [פי"א מ"ח], דהא תנן המערה מכד לכד והטיפ ג' טיפין נותן לתוכה חולין, הרכינה ומיצתה הרי זו תרומה. וזהו פירושה וכו'. ממשנה זו דקדקתי שאין קדירה זו שנתבשלה בה תרומה צריכה הגעלה לחולין אלא שטיפה בלבד. וקל-וחומר הדברים, אם היין או השמן הנשאר בדופני הכד אינו מדמע אף-על-פי שאילו הרכין על צדה היה מתמצה ממנה תרומה המדמעת כו' קל-וחומר לתרומה שנבלעה בחרסית שיעלה על הדעת שיצא אותו הנבלע וידמע, שזה הנבלע בחרסית אין בו ממש וכו' (מקצת התשובה הועתקה בר"י קורקוס ובסוף-משנה. ועי' רדב"ז). ועי' ב'פרי חדש' יו"ד סי' קכב, שתמה על דברי רבינו. [ולולא דברי רבינו בתשובה הנ"ל, היה אפשר לפרש בדברי רבינו כאן, שהכוונה לשטיפה שלאחר הגעלה, וכמו שכתב בפ"ה מהל' חמץ ומצה הכ"ג, שכל הגעלה צריכה שטיפה בצונן אחריה, אלא שעיקר החידוש הוא שאין השטיפה צריכה מים, וכמו שאמר רבא בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושטיפה, היינו שבקדשים צריך שטיפה במים דוקא, ולא במים ולא במזוג, ואילו בתרומה - טוב גם ביין ובמזוג, וראה עוד להלן]. (73) כן אמר אב"י בזבחים שם, שמה שמיעטו תרומה מדין מריקה ושטיפה, הוא שבקדשים אפילו בישל במקצת הכלי טעון מריקה ושטיפה בכל הכלי, ואילו בתרומה לא צריך אלא מקום הבישול בלבד.

כ. תרומה גדולה⁷⁴ ותרומת מעשר ויהחלה⁷⁵ והבכורים - פלן נקרא תרומה⁷⁶. בתרומת מעשר נאמר: והרמתם ממנו תרומת יי. ואומר: בתרומת גרין⁷⁷. ובחלה נאמר: חלה תרימו תרומה. ונאמר: לא תוכל לאכל בפעריך מעשר דגנך תירשך ויצהרך וגו' ותרומת ידך; ואין לך דבר שטעון הבאת מקום שלא פרטו בפסוק זה חוץ מן הבכורים, ובהן נאמר: ותרומת ידך. הא למדת, שהן קרויין תרומה⁷⁸.

(74) ערלה פ"ב מ"א. (75) מעילה טו, ב. וראה למעלה פ"י ה"ד. (76) [זה נאמר לענין חלה. ואולי יש למחקר מכאן, ולהעתיקו להלן אחרי המילים "ובחלה נאמר חלה תרימו תרומה" [ואומר כתרומת גורן]. ועי' רדב"ז]. (77) מעילה, שם.

כא. לפיכך, דין ארבעתן לענין אכילה⁷⁹ ודמוע - אחד הוא: פלן עולין באחד ומאה⁸⁰, ומצטרפין זה עם זה⁸¹, ואם נטמאו - ישרפו⁸². ודין תרומת מעשר

שנזר שהסיקו בקליפי ערלה ובכלאי הכרם - הפת אסורה (פט"ז מהל' מאכלות אסורות הכ"ב) - אין לדמות תרומה שמותרת בהנאה, לערלה וכלאי הכרם שאסורים בהנאה, ראה ברש"י בעבודה זרה שם, וברע"ב במשנה, שם.

טו. שיעורין⁵⁸ של תרומה שנפלו לבדור של מים, אף על פי שהבאישו מימיו - הרי הן מתרין; שאין נותן טעם לפגם אוסר.

(58) תרומות שם, מ"ב. וכן פירשה הר"ש שם.

טז. תלתן⁵⁹ של תרומה, הוא ועצו, שנפל לתוך בור של יין, אם יש בבור תלתן פדי לתן לבדו⁶⁰ טעם ביין - הרי היין אסור⁶¹ לזרים.

(59) שם, מ"ה. והוא נקרא בערבי "חולבה" (פירוש המשניות, שם). (60) בלי סיוע מהעץ שאין בו קדושת תרומה. (61) אבל אם בתלתן לבדו אין ליתן טעם ביין, אלא רק ביחד עם העץ - אינו אסור (משנה, שם).

יז. שני כוסות⁶² של יין, אחד תרומה ואחד חלין, מזה כל אחד במים ואחר כך ערבין⁶³ - רואין את יין החלין כאלו אינו, וכאלו יין התרומה נתערב במים, שהרי אינו מינו: אם ראוי אותו המים לבטל טעם יין התרומה - הרי הכל מתר לזרים, ואם לאו - אסור; שפכר בארנו⁶⁴, שאין המים מעלין את היין.

(62) עבודה זרה עג, ב. (63) ואין ביין של חולין מאה כנגד יין של תרומה ('תוספות' שם ד"ה שני). (64) למעלה פ"י ג ה"ט, עיי"ש.

יח. יין של תרומה⁶⁵ שנפל על גבי פרות - ידיחם והם מתר⁶⁶. וכן שמן⁶⁷ של תרומה שנפל על גבי פרות - ידיחם והם מתר. נפל השמן⁶⁸ על גבי יין - יקפה אותו, והיין מתר לזרים. נפל על גבי הציר⁶⁹ - יקפה אותו ויטל קלפה⁷⁰ מעל הציר, כדי שיקסיר כל הציר שבו טעם השמן.

(65) תוספתא תרומות פ"ח. (66) במשנה, עבודה זרה סה, ב: "יין נסך שנפל על גבי ענבים ידיחן והן מותרות, ואם היו מבוקעות אסורות". והביאה רבינו בהל' מאכלות אסורות שם הל"ב, ועי' רדב"ז. (67) תוספתא, שם. (68) שם. (69) שם. (70) שם ליתא.

יט. קדרה⁷¹ שבשל בה תרומה - לא יבשל בה חלין; ואם בשל - בנותן טעם. ואם שטף הקדרה במים או ביין - הרי זה מתר לבשל בה⁷². בשל במקצת הקלי - אין צריך לשטף את פלו, אלא שוטף מקום הבישול בלבד⁷³.

(71) זבחים צו, ב. (72) הראב"ד השיג בזה על רבינו, וכתב שצריך הגעלה בחמין ואחר-כך שטיפה בצונן. וכן מפורש בזבחים שם. וחכמי לוגיל שאלו את פי רבינו על ענין זה (שו"ת הרמב"ם הוצאת פריימן סי' קנ) ורבינו השיב על זה, וזו לשון השאלה והתשובה: "שאלה בסדר עבודה נמצא

10 א. אחר² שִׁמְפְּרִישִׁין³ תְּרוּמָה גְדוּלָּה⁴ מִפְּרִישׁ אֶחָד
11 מַעֲשֶׂרָה מִן הַנֶּשֶׁאֶר. וְזֶהוּ הַנִּקְרָא מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן. וְכֹ
12 נֶאֱמַר: כִּי אֶת מַעֲשֶׂר בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יִרְמֹז לִי
13 וְגוֹמֵר. וְהַמַּעֲשֶׂר הַזֶּה⁵ לְלוֹיִים⁶, זָכָרִים וְנָקִיבוֹת⁷; ¹⁴
שְׁנֵאֲמַר: וְלִבְנֵי לִוִּי⁸ הִנֵּה נִתְּנִי כָּל מַעֲשֶׂר בְּיִשְׂרָאֵל
15 לְנִחְלָה.

~ נקודות משיחות קודש ~

"אחר שמפרישין תרומה גדולה, מפריש אחד מעשרה מן הנשאר, וזהו הנקרא מעשר כו".

וצריך להבין מדוע קדמה הפרשת תרומה, והלא התרומה היא קודש שאסורה לזר, ואילו מעשר הוא חולין ו"אין בו קדושה כלל", כלומר: תרומה היא מתנה לה', ומעשר ראשון (ללוי) ומעשר עני הם לצורך מחייתם של הלוי והעני, ומדוע לאחרם עד לאחר הפרשת תרומה, ובפרט לעני על-פי הידוע ממעשה רבי נחום איש גמזו עד כמה יש להיזהר בנתינת מזונות העני במהירות הכי גדולה.

אלא, שמלבד זאת שקודם התרומה הרי היא טבל, הרי ישנה מצוה לעשר מן המובחר "האכיל רעב יאכיל מן הטוב והמתוק שבשולחנו... כסה ערום יכסה מן היפה שבכסותו כו". ומובן שעל-פי-זה מוטב לתת ללוי ולעני מעשר שכבר הורמה תרומתו, כי על-ידי התרומה נעשית "הרמה" בכל הכרי, וממילא נתינת המעשר אחר-כך היא מן המשובח ו"מן החלב". ובנוגע לעני שיש למחר נתינת מעשרו, הנה מכיון ש"תרומה גדולה אין לה שיעור מן התורה.... אפילו חיטה אחת פוטרת את הכרי" יכול להפריש תרומה ב"רגע כמימרא", ואף שצריך גם לברך על הפרשת תרומה, הרי "אם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן, כוללן בברכה אחת ומברך להפריש תרומות ומעשרות".

ההוראה לעבודת ה': כשיהודי עוסק בענייני פרנסה וזוכה לברכת ה', לכל-לראש צריך להפריש "מעשר" מפרנסתו עבור יהודים אחרים שזקוקים לעזר וסיוע, ועל-ידי-זה זוכה לברכת ה' תשע פעמים ככה, וככל שיגדל חלק הצדקה יגדלו בהתאם שאר תשעה החלקים.

(על-פי "זין מלכות" ספר זרעים סימן י"ח)

(2) שכן הוא סדר ההפרשה. (3) ואף שעדיין לא נתן התרומה לכהן - מפריש מעשר ראשון, שמה שנאמר: "מלאתך ודמעך לא תאחר" לא נאמר אלא על סדר ההפרשות, ולא על סדר הנתינות. (4) נקראת "תרומה גדולה" ביחס לתרומת מעשר שהיא אחד ממאה, ואילו תרומה גדולה היא אחד מחמישים. (5) בניגוד למעשר שני שהוא לבעלים. (6) כדעת רבי עקיבא, ולא כר' אלעזר בן עזריה שאמר: מעשר ראשון אף לכהן. (7) שהרי גם לוייה שנשבת או נבעלה בעילת זנות, נותנים לה מעשר ואוכלת, אלא שאין חולקין לה בבית הגרנות משום ייחוד. (8) מפסוק זה לא למד אלא שהמעשר ללויים, אבל שהוא

1 שֶׁל דְּמַאי⁸² בְּכָל אֱלוֹ הַדְּרָכִים - בְּתְרוּמַת מַעֲשֶׂר שֶׁל
2 וְדַאי, אֲלֹא שְׂאִין לֹקִין עַל אֲכִילָתָהּ⁸³.

(78) כלומר, לענין איסור אכילה, ראה למעלה פ"י ה"ד.
(79) ערלה, שם. (80) בין לענין דימוע ובין לענין איסור אכילה בכזית. (81) ראה למעלה פ"ב ה"ד-ט"ו.
(82) ערלה ומעילה, שם. (83) שאין לוקין על הספק (כסף-משנה).

3 כב. כָּל הָאוֹכֵל תְּרוּמָה - מִבְּרֶךְ בְּרִפְתָּ אוֹתוֹ מֵאֵכֶל,
4 וְאַחַר כֵּךְ מִבְּרֶךְ⁸⁴: אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּקִדְּשָׁתוֹ שֶׁל אֶהְרֹן⁸⁵
5 וְצִוְּנוּ לְאָכֹל תְּרוּמָה⁸⁶. וְכֵךְ קִבְּלָנוּ וְרֵאִינוּ אוֹתָם
6 מִבְּרִכִּין אֲפִילוּ בַּחֲלַת חוּצָה לְאֶרֶץ⁸⁷. שְׁגַם אֲכִילַת
7 קִדְּשֵׁי הַגְּבוּל כְּעִבּוּדָה⁸⁸, שְׁנֵאֲמַר: עֲבֹדַת מִתְּנֶה אִתָּן
8 אֶת בְּהֵנְתְּכֶם.

(84) שמאחר שמצוה לאכול (ראה להלן), פשוט שצריך לברך עליה (כסף-משנה). ויתכן כי זוהי כוונת המשנה (במעשר שני פ"ה מ"א) "לא שכחתי מלברךך", דהיינו על אכילתה. שכן כל הפרשה מדברת באכילה (ר"י קורקוס).
[וראה ב'שיטה מקובצת' לברכות מ, ב. ולהלן פ"א מהל' מעשר שני ה"ו - הערת הרב חיים פרדס]. (85) ש"כל האוכל מתנה שיש בה קדושה, מברך אשר קדשנו בקדושתו של אהרן וכו'" (פ"א מהל' ביכורים ה"ב, וראה במשנה-למלך פ"י מהל' מעשה הקרבנות ה"א). (86) כדין העושה מצוה לעצמו, שמברך "לעשות" (בלמ"ד) ולא ב"על" (פי"א מהל' ברכות ה"א). (87) שגם על מצוה דרבנן מברכים "וציונו". והיכן ציונו? - "לא תסור מכל הדברים", "שאל אבין ויגידך וקניך ויאמרו לך" (שבת כג.). (88) פסחים עג, א. הרי שהיא מצוה. "וכל מצות-עשה שבין אדם למקום - מברך עליה קודם לעשייתה" (הל' ברכות שם, ה"ב).

9 סֵלְקוּ לָהּ הַלְכוֹת תְּרוּמוֹת בְּסִיעָתָא דְּשִׁמְיָא

יום שני י"ג מרחשון ה'תשע"ט

הלכות מעשר

מִצְוָה אֶחָת וְהוּא לְהַפְרִישׁ מַעֲשֶׂר רֵאשׁוֹן בְּכָל שָׁנָה
וְשָׁנָה מִשְׁנַת הִזְרִיעָה! וְלִתְּנוֹ לְלוֹיִם. וְכֹאֵר מִצְוָה זוֹ
בְּפָרָקִים אֵלּוּ:

(1) למעט שנת השמיטה שאינה שנת זריעה.

פָּרָק רֵאשׁוֹן

(1) יבאר מה נקרא מעשר ראשון, ואם ישראל מותר לאוכלו, ואם יש בו קדושה. ודין אם הכהנים יאכלו פירותיהם בטבלם. ואם מוציאין המעשר מכהן לכהן. האוכל פירותיו טבלין או בן לוי האוכל מעשרו בטבלו. אם מותר להיות אוכל והולך ואח"כ יפריש. ואם מעשרין ממקום זה על מקום אחר. ודין הדברים שהתרומה והמעשר שוין בהם. האומר לחבירו הריני מעשר על ידך. והדברים שפטורים מהמעשר. ודין אין מעשרין אלא מן המובחר. ואם מעשרים באומד. ודין המפריש מקצת מעשר אם הוא מעשר.

ניתן גם לנקבות אין ללמוד ממנו, שהרי אדרבא "ולבני לוי" יש לדרוש: "ולא לבנות לוי".

ב. מעשר ראשון מתר באכילה לישראל⁹, ומתר לאכלו בטמאה¹⁰; שאין בו קדשה כלל. וכל מקום שנאמר במעשרות קדש או פדיה - אינו אלא מעשר שני. ומניין שמעשר ראשון חלין? שנאמר: ונחשב לכם תרומתכם פדגן מן הגרן וכמלאה מן הזקב; מה גרן ויזקב¹¹ - חלין לכל דבר, אף מעשר ראשון שנשלה תרומתו¹² - חלין לכל דבר. לפיכך¹³, בת לוי שנשבת¹⁴ או שנבעלה בעילת זנות¹⁵ - נותנין לה המעשר ואוכלת¹⁶. אבל מי ששמה¹⁷ שמת בעלה או העיד לה עד אחד¹⁸, ונסת¹⁹, ואחר כך בא בעלה - קנסו אותה חכמים שתהיה אסורה²⁰ במעשר.

(9) דלא כרבי מאיר שאמר "מעשר ראשון אסור לזרים". (10) למדו זאת בספרי (מן הפסוק "ואכלתם אותו בכל מקום", "אפילו בקבר". (11) שהופרשו מהם תרומות ומעשרות. (12) אבל קודם שניטלה תרומתו אסור באכילה משום תרומת מעשר המעורבת בו. (13) לפי שהוא חולין. (14) וחוששים שמא נבעלה לגוי. (15) לגוי או לעבד כנעני. שאם הייתה בת כהן הייתה נפסלת מתרומה. (16) ולא קנסו אותה, כדלהלן בשמעה שמת בעלה, משום שזנות אינה שכיחה. (17) מפי גוי המסיח לפי תומו או מפי עד ששמע מפי עד אחר או מפי עבד ושפחה, שכל אלה אינם כשרים לעדות אחרת. (18) נראה שאם העידו לה שני עדים וניסת ואחר כך בא בעלה - לא קנסוה. [ואף על פי שלעניין חזרה לבעלה פסק רבינו שם פרק י הלכה ה, שאפילו ניסת בשני עדים תצא מזה ומה - לעניין מעשר לא קנסוה, שהרי נבעלה בעילת זנות לא קנסוה, משום שזנות לא שכיחה, כמו כן נישואין בעדים ואחר כך יבוא בעלה ויתברר ששני העדים העידו שקר, גם זה לא שכיח]. (19) אבל אם לא ניסת אלא נתקדשה בלבד, לא קנסוה, שהרי לא עשתה איסור. (20) משמע שאסורה אף באכילת מעשר.

ג. לויים²¹ וכהנים מפרשין מעשר ראשון²², כדי להפריש ממנו תרומת מעשר²³. וכן הכהנים מפרשין שאר תרומות²⁴ ומעשרות²⁵ לעצמן. ולפי שהכהנים נוטלין מן הכל²⁶, יכול יאכלו פרותיהן בטבול? תלמוד לומר: כן תרימו גם אתם. מפי השמועה למדו: 'אתם' - אלו הלויים; 'גם אתם' - לרבות את הכהנים.

(21) הקדים לויים לכהנים, לומר לך שלא רק לויים מפרשים מעשר ראשון רק כדי להפריש ממנו תרומת מעשר ולא כדי ליתנו ללוי אחר, אלא גם הכהנים מפרשים שלא על מנת ליתן ללוי. (22) ומשאיירם לעצמן. ואף על פי שבשיראל עיקר מצוות ההפרשה ליתנה ללוי או לכהן ואם הפריש על דעת שלא לתת אין כאן שום מצוה, - בלויים וכהנים אין הדבר כן. (23) כלומר, בשניהם אין הפרשת המעשר כדי ליתנו לאחרים ובכל זאת יש הבדל ביניהם: הלויים

מפרשים מעשר כדי להפריש תרומת מעשר וליתנה לכהן, ואילו הכהנים מפרשים מעשר ראשון כדי להפריש תרומת מעשר לעצמם. (24) כגון תרומה וחלה וביכורים, שכולן נקראות תרומה. (25) אין הדברים מובנים, שהרי במעשר שני ובמעשר עני אין לכהן חלק [וה"פרישה" כתב שמעשרות לאו דווקא אלא הכוונה למעשר ראשון. אבל גם זה לא מיושב שהרי מעשר ראשון כבר הוזכר למעלה. ונראה שהיה כתוב "שאר תרומה", כלומר: שאר תרומות. וטעו וכתבו "שאר תרומה", ושוב פענחו "שאר תרומות ומעשרות" או "שאר תרומות ומעשר".] (26) כלומר, נוטלים תרומות מן הישראלים ומן הלויים ואוכלים אותן. וכיוון שכן, היה מקום לטעות שיהיו מותרים לאכול טבל, שהרי כל איסור טבל הוא מחמת תערובת התרומות.

ד. אין מוציאין המעשר²⁷ מיד הכהנים²⁸; שנאמר: כי תקחו מאת בני ישראל²⁹. וכן כל מתנות כהונה³⁰ - אין מוציאין אותן מפהן לכהן³¹. ועודא קנס את הלויים בדמנו³² שלא יתנו להן³³ מעשר ראשון, אלא ינתן לכהנים, לפי שלא עלו עמו לירושלים³⁴.

(27) מעשר ראשון. (28) וכל שכן שאין מוציאין אותו מיד הלויים. (29) כן הוא בספרי. "ישראל נותנים מעשר ללויים, אבל אין כהנים נותנים מעשר ללויים". וכן הוא בספרי זוטא שם: "מאת בני ישראל אתם לוקחים את המעשר, אין אתם לוקחים את המעשר מיד הכהנים, מכאן אמרו אין מוציאין המעשר מיד הכהנים". (30) תרומות, זרוע ולחיים וקיבה. (31) [ומה שאמרו שם: שתרומה ותרומת מעשר וחלה מוציאין מידם - היינו מיד הלויים, ולא מיד הכהנים]. (32) ראה למעלה (הלכה א) שדעת רבינו כרבי עקיבא, שמעשר ראשון רק ללויים ולא לכהנים. ואף על פי כן קנסם עזרא שלא יתנו להם [=ללויים] כלל אלא רק לכהנים. אולם קנס חמור זה לא היה אלא בזמנו של עזרא אבל לאחר מכן לא קנס, אלא שלמי שירצה יתן: לכהן או ללוי. ועיין במנחת חינוך (מצוה שצה) שהעיר איך עקר עזרא מצוה מן התורה, וכתב שלדעת רבינו שתורמות ומעשרות בזמן עזרא אינם מן התורה אתי שפיר. (33) אבל אין מוציאין מן הלוי מעשר ראשון שלו, וכן בדיעבד אם נתן ישראל ללוי מעשר ראשון, הרי הוא שלו, שכן אמרו בחולין שם: "אימר דקנסינהו עזרא דלא יהיבין להו, משקל מינייהו מי אמר". (34) והמקור לזה, שלא עלו עימו לירושלים, הוא בעזרא ח, טו: "ואבינה בעם ובכהנים ומבני לוי לא מצאתי שם".

ה. האוכל פרותיו³⁵ טבלין³⁶, וכן לוי שאכל המעשר³⁷ בטבול³⁸, אף על פי³⁹ שהן חיבין מיתה לשמים⁴⁰ - אין משלמין המתנות⁴¹ לבעליהן⁴²; שנאמר: אשר ירימו לה' - אין לה פהן כלום עד שירימו אותן. ובחוצה לארץ⁴² מתר לאדם להיות אוכל והולך תחלה ואחר כך מפרש תרומה ומעשרות.

(35) דווקא פירותיו, אבל על פירות טבל של אחר אינו חייב מיתה. (36) תבואה שלא הפריש ממנה תרומה, או מעשר ראשון, אבל אם הפריש תרומה ומעשר ראשון ולא הפריש

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

ח. האומר לחברו: הריני מעשר על ידיך⁵² - אינו צריך לעמד עמו עד שיראה אם יעשר או לא יעשר⁵³. ואם אמר הוא לחברו: עשר על ידי - צריך לעמד עמו⁵⁴.

(52) כלומר, הריני מתקן המעשרות בשבילך. (53) שאף על פי שאין אומרים "שליח עושה שליחותו" להקל אלא להחמיר, היינו כשביקש המשלח את השליח, אבל אם השליח הציע עצמו, אומרים חזקה שליח עושה שליחותו אף להקל. (54) שכיוון שהוא ביקש מהשליח אין אומרים חזקה שליח עושה שליחותו.

ט. הקרובין⁵⁵ - אינן חייבין במעשרות אלא מדבריהם⁵⁶, לפי שאינן מאכל [רב⁵⁷] אדם. והשקדים המרים, בין בגדלן בין בקטנן - פטורין⁵⁸, לפי שאינן אכל⁵⁹.

(55) הכוונה לחרובי צלמונה שאינן חייבין אלא מדרבנן, אבל שאר חרובין מאכל רוב בני אדם הם וחייבין מן התורה. (56) מדברי סופרים, כלומר מדרבנן. (57) כן צריך להיות. וכן העתיק הראב"ד, ובדפוס רומי הגירסא: "לפי שאינן מאכל אדם", אבל גירסתנו היא הנכונה, שאם אינם מאכל אדם, אינם חייבים אפילו מדרבנן. ומקור דברי רבינו מן הספרי ומן הירושלמי: "מפרי העץ לרבות פירות האילן, יכול שאני מרבה חרובי שיטה וחרובי צלמונה וכו' תלמוד לומר מפרי העץ ולא כל פרי העץ", וסובר רבינו שמעשר האילנות מן התורה, ולפי זה נתמעטו חרובי צלמונה רק מחיוב דאורייתא. אבל דעת הראב"ד שמעשר האילנות (חוץ מתירוש ויצהר) אינו אלא מדרבנן, ואם כן חרובי צלמונה פטורים לגמרי. (58) כר' ישמעאל בר' יוסי שאמר בשם אביו "זה וזה לפטור". ופירש רבינו "זה וזה" שקדים מרים בין גדולים בין קטנים. (59) כלומר, בגדלן אינם אוכל מחמת מרירותם, ובקטנן, אף שהם מתוקים, הרי עדיין לא נגמרו. ולפיכך הקדים רבינו "בגדלן" ל"בקטנן", משום שבגדלם פשוט יותר לפטרם ממעשר.

י. אילן שננטעו בתוך הפית - פטור במעשרות; שנאמר: עשר תעשר את כל תבואת זרעך היצא השדה⁶⁰. ויראה לי, שהוא חייב במעשרות מדבריהם⁶¹. שהרי תאנה העומדת בקצר - חייב לעשר פרותיה אם אספן פארתיה⁶².

(60) דווקא בשדה חייבים. (61) מדרבנן. (62) מעשרות פרק ג משנה ח: "תאנה שהיא עומדת בחצר אוכל אחת אחת ופטור. ואם צירף חייב", הרי שהנטע בחצר כהנטע בשדה, ובכדי שלא יסתרו דברי המשנה שם לדברי הירושלמי הנ"ל, על כורחנו שכוונת הירושלמי לפטור מן התורה, וכוונת המשנה שם לחייב מדרבנן. [וכל זה אינו אלא לדעת רבינו, שמעשר אילנות מן התורה, אבל לדעת הראב"ד שמעשר אילנות מדרבנן, על כורחנו סותרים דברי המשנה הנ"ל לדברי הירושלמי הנ"ל ועיין בהשגת הראב"ד].

יא. בצלים⁶³ שהשישו זה בצד זה, אפילו השרישו

מעשר עני, אינו חייב מיתה. (37) כלומר, שלא הפריש ממנו תרומת מעשר. (38) ורוצה לומר: אף על פי שחייב מיתה בטבל הוא מחמת תערובת התרומות שבו ואם כן הרי הוא כאוכל תרומה - אף על פי כן אינם משלמים, לפי שלא זכה בהם הכהן אלא לאחר ההפרשה. (39) כן הוא בסנהדרין פג. ובתורת כהנים פרשת אמור סוף פרק ו' "מנין לאוכל את הטבל שהוא במיתה דכתיב ולא יחללו את קדשי בני ישראל את אשר ירימו לה' בעתידים לתרום הכתוב מדבר ויליף חלול חלול מתרומה מה תרומה במיתה אף כאן במיתה". ובתרומה אמרו ביבמות פו. "אמר קרא (בתרומה) ומתו בו כי יחללוהו". (40) והיינו כשאכל בשוגג, אבל אם אכל במזיד פטור הוא מלשלם אפילו בתרומה, מפני שאינו לוקה ומשלם. (41) הכהנים והלוויים הינם בעלי המתנות, אלא שיש לנוטני המתנות טובת הנאה בהן לתת אותן למי שהם רוצים. (42) היינו מצרים, שנער ועמון ומואב.

ו. מעשרין ממקום זה⁴³ על מקום אחר, ואינו צריך לעשר מן המקום⁴⁴. אבל אין מעשרין ממין על שאינו מינו⁴⁵, ולא מן החיב על הפטור, ולא מן הפטור על החיב; ואם עשר - אינו מעשר.

(43) כלומר, מתבואה הנמצאת במקום זה על תבואה הנמצאת במקום אחר. (44) כלומר, סמוך כמו "אין מקיפין שתי חביות". ולמד רבינו דין זה ממה ששינוי בפרק ב מביכורים, משנה ה "תרומת מעשר ניטלת שלא מן המוקף". וסובר רבינו שכל שכן שהמעשר ניטל שלא מן המוקף, שכתב למעלה שתלמידי חכמים אין תורמין אלא מן המוקף, זה אינו אלא בתרומת מעשר, כדי שלא יתחלף להם בתרומה גדולה הנתרמת רק מן המוקף, אבל במעשר אין כל חשש. (45) כן הוא בירושלמי תרומות פרק ב הלכה ד: "ואף אני מרבה שני מינין שברגן שני מינין שבתבואה שאין תורמין ולא מעשרין מזה על זה". הרי שהשוו תרומה ומעשר לעניין זה.

ז. כל שאמרנו בתרומה: אין תורמין מזה על זה⁴⁶, כך במעשר: אין מעשרין מזה על זה. וכל שאמרנו בתרומה: אם תרם - תרומתו תרומה⁴⁷, כך במעשר: אם הפריש - מעשרותיו מעשרות. וכל שהוא פטור מן התרומה⁴⁸ - פטור מן המעשר; וכל התורם⁴⁹ - מעשר. כל שאמרנו בהן: לא יתרמו, ואם תרמו - תרומתן תרומה, כך אם עשרו - מעשרותיהן מעשרות. וכל שאין תרומתו תרומה⁵⁰, כך אין מעשרותיהן מעשרות⁵¹.

(46) כגון מן המחובר על התלוש, פירות שנה זו על פירות שנה אחרת ופירות חוץ לארץ על פירות הארץ. (47) כגון מן הרע על היפה, מדבר שלא נגמרה מלאכתו, מן הטמא על הטהור בשוגג. (48) כגון דבר שאינו מאכל אדם, או הלקט והשכחה והפאה והפרט והעוללות. (49) זה שאינו בכלל החמישה שלא יתרמו, ואם תרמו אין תרומתם תרומה. (50) כגון המדבר ואינו שומע, והאלם ששומע ואינו מדבר, והערום והשיכור והסומא. (51) כגון אחד מהחמישה המנויים שם.

77) כלומר, הפריש פחות מעשירית התבואה שלפניו. והמדובר כשהיה בדעתו להוסיף ולהשלים. ומה שאמרו בתוספתא: "המעט במעשרות מעשרותיו מתוקנים ופירותיו מקולקלין" היינו כשאין בדעתו להשלים. 78) כיוון שלא השלים. 79) כלומר, כמי שחלק את הטבל סתם לשני חלקים, והרי שתי ערוגות טבל לפניו. 80) שהפריש בתורת מעשר ולא חל. ודווקא ממנו, ולא ממקום אחר שנראה כמפריש מן החיוב על הפטור. 81) כלומר, ממקום אחר. 82) מחמשת הסאין. טז. המפריש מעשר זה⁸³ מברך תחלה⁸⁴, פדרך⁸⁵ שמברכין על המצות⁸⁶. וכן מברך על מעשר שני ועל מעשר עני ועל מעשר מן המעשר. מברך על כל אחד בפני עצמו⁸⁶; ואם הפריש הכל זה אחר זה מיד ולא סח ביניהן - פוללן בברכה אחת ומברך: להפריש תרומות ומעשרות⁸⁷.

83) מעשר ראשון. 84) לפני ההפרשה. 85) "כל המצוות מברך עליהן עובר לעשייתן". 86) "צריך לברך חמש ברכות". כלומר, על תרומה גדולה ועל ארבע המעשרות. וכל זה במפריש כל אחד לחוד, בהפסקה, ביניהן. 87) וראה בפרק י"א מהלכות ברכות, שהמפריש לאחרים מברך "על הפרשת תרומה".

יום שלישי י"ד מרחשון ה'תשע"ט

פרק שני

1) יבאר שאינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו לאוכלן לעצמו. ודין פירות שאינן ראויות לאכילה בקוטנן או הראויות. ודין איזו היא עונת המעשרות. אם ימכור אדם פירותיו בעונת המעשרות למי שאינו נאמן עליהם.

א. אינו חייב להפריש מן התורה אלא הגומר פירותיו² לאכלן לעצמו³. אבל הגומר למכור - פטור מן התורה⁴ וחייב מדבריהם⁵; שנאמר: עשר תעשר וגו' ואכלת - אינו חייב אלא הגומר תבואתו לאכלה.

2) גומר מלאכתם, שאז חל עליו חיוב ההפרשה. וראה להלן פ"ג הלכה ח, מה הוא גמר מלאכתם. 3) ואז חייב לעשר, אפילו אם נמלך למכרם (הגרע"א בגיליונו, ומנחת-חינוך מצוה שצה). 4) אפילו נמלך לאכלם בעצמו, כיון שבשעת גמר למלאכה, חשב למכרם (מנחת-חינוך שם). 5) ברייתא בבבא מציעא פח. "מפני מה חרבו חנויות של בית הינו, שלש שנים קודם ירושלים, מפני שהעמידו דבריהם על דברי תורה (כלומר, מה שאסור מדברי חכמים, מצאו לו היתר מן התורה - רש"י). שהיו אומרים עשר תעשר ואכלת - ולא מוכר, תבואת זרעך - ולא לוקח". הרי שמן התורה פטורים גם המוכר וגם הלוקח, ומדבריהם חייבים שניהם.

ב. וכן הלוקח - פטור מן התורה, שנאמר: תבואת זרעך, וחייב מדבריהם. במה דברים אמורים? בשלקחן אחר שנגמרו מלאכתן ביד מוכר; אבל אם נגמרו ביד לוקח - חייב לעשר מן התורה⁶.

1 בקרקע עליה - פטורין מן המעשרות. נפלה עליהן מפלת⁶⁴ והרי הן מגלין - הרי אלו כנטועין בשדה וחיבין במעשרות.

63) ומתוך זה שכתב רבינו הלכה זו כאן, נראה שהפטור הוא מפני שגג דינו כבית, שאין חיובו אלא מדרבנן, ומכיוון שאינו רוצה בהשרשתם של הבצלים לא חייבוהו חכמים. 64) היינו שמתמוטט גג העלייה ומעתה אינו בית אלא שדה. יב. המשמר שדהו⁶⁵ מפני ענביו, ובא אחר ואסף את התאנים הנשארות באותה שדה, או שהיה משמר שדהו מפני המקשאות והמדלעות⁶⁶, ובא אחר ואסף את הענבים הנשארים שם המפזרים בשדה: בזמן שבעל השדה מקפיד עליהן⁶⁷ - אסורין משום גזל, ולפיכך חייבין במעשר ובתרומה⁶⁸; אין בעל הבית מקפיד עליהן - מתירין משום גזל, ופטורין מן המעשר⁶⁹.

65) ויש בו גם תאנים וגם ענבים. 66) מקום צמיחת הקישואין והדלועין. 67) היינו, שידעין בו שהוא מקפיד שלא יטלו מהם. 68) כלומר, אם גזל מן הפירות או אם נתן לו בעל השדה. 69) משום שהן הפקר והפקר פטור מן המעשר.

יג. אין מעשרין אלא מן המבחר. שנאמר: בהרימכם את חלבו ממנו, ונחשב ללויים כתבואת גרן וכתבואת יקב; כשם שמעשר⁷⁰ שמפרישים הלויים - מן החלב שבו⁷¹, כך מעשר שמפרישים ישראל מן הגרן ומן היקב - מן החלב שבו⁷².

70) כלומר, תרומת מעשר, שהיא מעשר מן המעשר. 71) כלומר, מן החלב שבמעשר, שנאמר "בהרימכם את חלבו ממנו". 72) שתורמים מן היפה.

יד. אין מעשרין באמד⁷³, אלא במדה או במשקל או במנין⁷⁴. וכל המדדק בשעור - משבח⁷⁵. והמרבה במעשרות - מעשרותיו מקלקלין, שהרי הטבל מערב בהן⁷⁶, ופירותיו מתקנין.

73) דווקא מעשר, אבל תרומה ניטלת דווקא באומד ותרומת מעשר כמעשר. 74) תפס הסדר הרגיל בתלמוד, אבל להלכה המונה משובח והמודד משובח מן המונה והשוקל משובח משניהם. 75) כלומר המודד משובח מן המונה, והשוקל שהוא מדוקדק יותר, משובח משניהם. 76) כלומר, העודף על העשירית אין שם מעשר עליו, והרי הוא טבל.

טו. המפריש מקצת מעשר⁷⁷ - אינו מעשר⁷⁸, אלא כמי שחלק את הערמה⁷⁹; אבל צריך [להפריש] מדה החלק שיוציא⁸⁰ מעשר שלו. פיצד? היו לו מאה סאה, הפריש מהם חמשה לשם מעשר - אינו מעשר, ואינו יכול להפריש על החמש סאין מעשר במקום אחר⁸¹, אלא מפריש מהן⁸² חצי סאה, שהיא המעשר שלהן.

הלכה ה: "והאתרוגים משיתעגלו, מפני שהם ראויין לאכילה כשהם קטנים". וכל זה אינו אלא בפירות, אבל תבואה שלא הביאה שליש, אף-על-פי שהיא ראויה לאכילה, שהרי חייבת בחלה (חלה פ"א משנה ג, ופ"ו מהלכות ביכורים הלכה ג) - אינה חייבת במעשרות, אלא-אם-כן מצמחת. (12) שנזכרה בשביעית פ"ד משנה ט, והיא מה שאמרו במעשרות שם משנה ב: "מאימתי הפירות חייבות במעשרות וכו'". (13) כלומר, בין רב ובין מעט, ראה להלן פ"ג הלכה יט, שאכילת עראי היא דוקא אם מקלף אחת אחת ואוכל, אבל אם מקלף וכונס לתוך ידו, הרי זו אכילת קבע (ועיין שם עוד בהלכה כ, שגם שם כתב רבינו כלשון זו "כל מה שירצה" על אכילת קבע). (14) לרבות דרכים הקובעות למעשר, כגון אש ומלח (להלן פ"ג הלכה ג).

כן גם דעת ר"ת בתוספות ד"ה תבואת. ומקורו ממה שאמרו בבכורות יא: שהלוקח טבלים בלתי ממורחים מן הגוי ומרחן הוא - חייב במעשרות מן התורה. וטעמו: כיון שמרחם הלוקח, הרי הם אצלו כ"תבואת זרעך" (תוספות שם). (והראב"ד סובר, שלוקח לעולם פטור מן התורה, ומקורו ממה שאמרו (סוטה מג:): "לקט שכחה ופאה שעשאן בגורן, הוקבעו למעשר - בשדה, אבל בעיר קלא אית ליה למילתא", ומכיון שבעיר פטורים, משום שיש להם קול ויודעים שהם לקט שכחה ופאה, על-כרחינו שבשדה אינם חייבים אלא מדרבנן, משום מראית העין - אף-על-פי שמירחם העני (ודברי הספ"ה-משנה שם אינם מבוררים). ודעת רבינו נראה, שהמדובר כשמירחם בעל השדה, שמירוח זה, שהוא על דעת לחלקם לעניים, אינו מחייבו, כשם שמירוח למכרם אינו מחייב. וכן כתב רש"י בבבא קמא צד. ד"ה מרחו, שהמדובר שמירחם בעל השדה. וראה בדברי רבינו בפ"ב מהלכות תרומות הלכה ט).

ד. פירות שהן ראויין לאכילה בקטן, כגון הקשואים והמלפפונות¹⁵, שאין מניחין אותן¹⁶ אלא כדי להוסיף בגופן בלבד, אבל ראויין הן מתחלה לאכילה - הרי אלו חייבין במעשר בקטן¹⁷; שמתחלת יציאתן פאו לעונת המעשרות.

שם משנה ד. ושם: "ובירק, הקשואים והדלועים והמלפפונות" והביאה רבינו כלשונה להלן הלכה ה וכאן קיצר. ותפוחים ואתרוגים שנשנו שם, הביא רבינו להלן שם, ולא הזכירם כאן, משום שיש להם שיעור כל שהוא "משיתעגלו". (16) במחבר לקרקע. (17) שם משנה א: "כל שתחלתו אוכל וסופו אוכל, אף-על-פי שהוא שומר להוסיף אוכל, חייב קטן וגדול".

ה. אי זו היא¹⁸ עונת המעשרות? ¹⁹ משיגיעו הפירות הזרע ולצמח, הכל לפי מה שהוא הפרי²⁰. כיצד? התאנים - משיעשו רפים עד שיהיו ראויים לאכילה אחר עשרים וארבע שעות משעת אסיפתן²¹. הענבים והבאזשים²², והם הענבים הדקים המדבריות²³ - משיראה התרצן שלהם מבחוץ²⁴. הרמונים - משימס הפרח²⁵ שלהן בין האצבעות ויצא ממנו מים²⁶. התמרים - משיפתחו²⁷ כשאור. האפרסקין - משיטילו גידים אדמים²⁸. האגוזים - משיפתרש האכל מהקלפה החיצונה²⁹. השקדים המתוקים - משתתפרש קלפתן החיצונה³⁰; המרים - פטורין לעולם³¹. וישאר כל בעלי קלפות, כגון האצטרובלין³² והלוט³³ והבטנים³⁴ - משיעשו קלפה התחתונה הסמוכה לאכל³⁵. הזיתים - משיעשו שמן אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות כשיגמרו, וזה שליש שלהן³⁶. התפוחים³⁷ והאתרוגים - משיעגלו³⁸, מפני שהן ראויין לאכילה כשהם קטנים. התותים והאוג - משיאדימו. וכן כל שדרבן להאדים - משיאדימו³⁹. החורבין - משיעשו נקדות נקדות שחורות⁴⁰. וכן כל שדרבן להשחיר⁴¹ - משינקדו. האגסים

ג. פירות שאינן ראויים לאכילה בקטן, כגון הפס"ה וכיצא בו - אינן חייבין במעשר עד שיגדלו ויעשו אכל; שנאמר: מזרע הארץ מפרי העץ - עד שיהיה פרי¹⁰. וכן התבואה והקטניות; שנאמר: את כל תבואת זרעך - עד שתעשה תבואה¹¹. וזו היא עונת המעשרות¹². וקדם שתגיע התבואה והפירות לעונה זו - מתר לאכל מהן כל מה שירצה¹³ ובכל דרך שירצה¹⁴.

מעשרות פ"א משנה א. (8) היינו ענבים שלא נתבשרו (פירוש המשנה לשביעית פ"ד משנה ח). והיינו לפני שייראה חרצן שלהם מבחוץ, כדלהלן הלכה ה. וראה למעלה בפ"ה מהלכות כלאים הלכה יד, ולהלן בפ"ט מהלכות מעשר שני הלכה ב. (9) אף מדבריהם, ראה למעלה פ"א הלכה ט. (10) כן כתב רבינו גם בפירוש המשנה שם. ועיין בירושלמי מעשרות פ"א הלכה ג. (11) ירושלמי שם סוף הלכה ב. [והנה רבינו הביא שני פסוקים בענין זה, אחד לפירות: "מפרי העץ, עד שיהיה פרי", ומכאן שצריך שיהא ראוי לאכילה (ולכן כתב בהלכה זו: "פירות שאינם ראויים לאכילה" - "ויעשו אוכל". ובהלכה ד: "פירות שהם ראויין לאכילה", "ראויין הם מתחילה לאכילה". ובהלכה ה: "התאנים - שיהיו ראויים לאכילה". "הירק - עד שיהא ראוי לאכילה"), ופסוק שני לתבואה וקטניות: "תבואת זרעך, עד שתעשה תבואה". ובירושלמי (שם) מפורש "תבואת זרעך, דבר שהוא נזרע ומצמיח. יצא פחות משליש, שאינו נזרע ומצמיח". ומכאן לתלתן, שצריך שיהיה זרעה ראוי להצמיח (להלן הלכה ה). וכן תבואה משתביא שליש, שלפני כן אינה מצמחת (ירושלמי שם). וכן נראה שבמשנה מעשרות שם לא נזכר אלא "כל שהוא אוכל", "תחילתו אוכל וכו'". ואילו ענין ההצמחה לא נזכר אלא בתלתן (שם משנה ג) ובתבואה, בירושלמי שם. וכן כתב רש"י בסוכה לו. שהחכמים החולקים על ר' שמעון (שם משנה ד) ומחייבים אתרוגים קטנים במעשר, סוברים, שאף-על-פי שאינן מצמיחים, חייבים הם משום שראויים לאכילה. וכן כתב רבינו להלן

וְהָקְרוּסְטָמְלִין וְהַפְּרִישִׁים וְהַעֲזָרִין - מִשְׁעֵשׂוֹ
קָרְחוֹת קָרְחוֹת לְבָנוֹת. וְכֵן כָּל שְׂדֵרְכָן לְהִלְבִּין -
מִשְׁיָקְרָחוֹ קָרְחוֹת⁴². הַתְּבוּאָה - מִשְׁתַּבֵּיא שְׁלִישׁ⁴³.
הַתִּלְתָּן - מִשְׁיָהָה⁴⁴ זָרָעָה רָאוּי לְצִמְיָהָ אִם נִזְרָעָה⁴⁵.
וּבִירָק: הַקְּשׂוּאִין וְהַדְּלוּעִין וְהָאֲבִטִּיחִין
וְהַמְּלַפְפוֹנוֹת וְכָל פִּיּוּצָא בָהֶן - חִיבִין בְּקָטָן, כְּמוֹ
שֶׁבֶאֱרָנוּ⁴⁶; וְשֶׁאֵר הַיָּרֵק שְׂאִינוֹ רָאוּי לְאֲכִילָה עַד
שֶׁיִּגְדִּיל - אִינוֹ חִיב עַד שְׁיָהָא רָאוּי לְאֲכִילָה⁴⁷.
אֲשָׁכּוּל שְׁהִיגֵעַ בּוֹ⁴⁸ אֶפְלוֹ גִּרְגִּיר יְחִידִי - כְּלוּ⁴⁹
חֲבוֹר לְמַעֲשָׂרוֹת⁵⁰, וּכְאֵלּוֹ הִגִּיעַ כְּלוּ⁵¹. וְלֹא אוֹתוֹ
אֲשָׁכּוּל בְּלִבְדִּי, אֲלֵא כָּל הָרוּחַ שֵׁישׁ בָּהּ אוֹתָהּ הִגְפָן
שֵׁישׁ בָּהּ הָאֲשָׁכּוּל. וְכֵן רְמוֹן שְׁהִיגֵעַ בָּהּ אֶפְלוֹ
פְּרִידָה⁵² אַחַת - כְּלָה חֲבוֹר⁵³.

(18) שם משנה ב. (19) שמשעה שיגיעו הפירות לעונה זו, חייבים במעשרות. (20) כלומר, שיגיעו לשיעור כזה, שאם יזרעו יוכלו להצמיח, כל פרי לפי שיעורו. וכל השיעורים שנאמרו כאן, הם הבאת שליש בכל פרי לפי מה שהוא, ולא נזכרה הבאת שליש אלא בתבואה וזיתים משום שבשאר פירות יכול ליתן סימן, ובתבואה וזיתים אין סימן (הרא"ש). [ולפי מה שכתבנו למעלה (הלכה ג הערה י) צריך לומר, שמה שכתב רבינו "משיגיעו הפירות להזריע ולהצמיח", היינו שבדרך כלל שני השיעורים של "ראוי לאכילה" ושל "מצמיח" הם בזמן אחד. והא ראייה, שהרי אחרי זה כתב רבינו "כיצד התאנים כו' ראויים לאכילה" (21) ירושלמי שם הלכה ב. ונראה כי אינם חייבים במעשרות אלא אחר כ"ד שעות, שהרי קודם לכן אינם ראויים לאכילה. (22) בספרים אחרים ליתא (מעשה רוקח). (23) כמו שנאמר (ישעיה ה, ב) "ויקו לעשות ענבים ויעש באושים" (פירוש המשניות שם). (24) ירושלמי שם. והיינו שיתרככו ויזכככו קליפות הענבים עד שיראו הגרעינים מבחוץ לרוב המים שבתוכן (שם). וראה בסוף הלכה זו, כמה מן האשכול צריך שיגיע לשיעור זה ויהא חייב במעשר. (25) בדפוס רומי: "הפרד", וכן הגיה מהר"י קורקוס. וכן להלן בסוף ההלכה "פרידה". (26) כן הוא בירושלמי שם. (27) בדפוס רומי "משיפתחו". וכן בפירוש מהר"י קורקוס. וכן הגיה הגר"י לנדא בפירוש המשניות שם, ועיין חזון-איש. (28) ירושלמי שם. "כי האפרסקין כשיתחילו להתבשל נמשכין בהם כמו חוטין או גידין אדומים" (פירוש המשנה שם). (29) כחכמים במשנה שם, ולא כר' יהודה. ולשון המשנה: "האגוזים משיעשו מגורה", וכתב רבינו בפירושו למשנה: "משיבדל האוכל מן הקליפה, ויהיה האוכל כאילו הוא במגורה והוא האוצר". (30) כן הוא בתוספתא מעשרות פ"א הלכה ב. ולפי הפיסקא בירושלמי שם, מפורש כן במשנה. וכן הוא במשנה שביירושלמי עם פירוש ר"ש שירליאו, וברביב"מ ומהר"י קורקוס. (31) בין בקטן ובין בגדל, וראה למעלה פ"א הלכה ט, ומה שביארנו שם. (32) ירושלמי שם. והם פרי הארז (עבודה זרה יד). (33) הנזכר בבראשית מג, יא. והוא "אלצרין" שאמרו בירושלמי. (34) אלו ה"אפסטקין" שאמרו בירושלמי,

ו"הם הנקראים פסתק בערבי" (מהר"י קורקוס). (35) כן הוא בירושלמי שם, שבשלשה אלה מודים חכמים לר' יהודה, האומר (שם משנה ב) "האגוזים והשקדים משיעשו קליפה (התחתונה)". (36) במשנה ג שם: "והזיתים משיכניסו שליש". ובירושלמי שביעית (פ"ד הלכה ז) "מהו שליש [שליש - כן גירסת רבינו, ועיין ראב"ד] לוג, מתניא שהן עושין שלשה לוגין לסאה". הרי אחד מתשעה ממה שהן ראויין לעשות. (37) שם משנה ד. (38) במשנה שם ליתא. ויתכן כי לפני כן אין הפרי ניכר. אבל צריך עיון, מניין לו לרבינו זה (כסף-משנה). (39) שם משנה ב. והיינו שיתחילו להאדים (פירוש המשניות שם). (40) שם משנה ג: "החורבין משינקדו". (41) כגון ענבי הדס וענבי סנה (ירושלמי שם). (42) הפירות הללו כשהן בוסר, מכוסין בשערות דקות, וכשמתחילים להתבשל מתקרחין מעט מעט, ובגמר בישולן נופל הכל והן לבנים (ר"ש שם). (43) כן הוא במשנה שם. ואז היא מצמחת, ראה למעלה הלכה ג והערה י. (44) צ"ל: משיהיה. (45) משנה שם. ואמרו בירושלמי שם (הלכה ב) "כיצד בודק? נוטל מלא קומצו ונותן לתוך הספל של מים, אם שקע רובה חייבת, ואם לאו פטורה". וראה ברש"י ותוס' ר"ה יב: ד"ה משתצמח לזרעים. (46) למעלה הלכה ד. (47) כן הוא בירושלמי שם הלכה ג. (48) כלומר, הגיע לעונת מעשרות, שנראה החרצן שלו בחוץ, ראה למעלה. (49) כל האשכול. (50) כלומר, מחובר לחיוב מעשרות שחל עליו. (51) ירושלמי שם הלכה ב. (52) גרגיר אחד קטן שבתוך הרימון. (53) כלומר, כל הרוח שיש בה אותו הרימון, שיש בו אותה הפרידה, כן נראה ממה שכתב "וכן רימון" - משמע שדין הרימון כדין האשכול שקדם לו (כסף-משנה). וכן נראה ממה שכתב "כולה" חיבור, כל הרוח, שאם כוונתו רק על הרימון, היה לו לומר "כולו" כמו שאמר באשכול.

ו. לא יִמְכֹּר⁵⁴ אָדָם פְּרוֹתָיו מִשְׁבָּאוֹ לְעוֹנֶת⁵⁵ הַמַּעֲשָׂרוֹת⁵⁶ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת⁵⁷. וְאִם בְּפָרוֹ⁵⁸ - נוֹטֵל אֶת הַבְּפֻרוֹת, וּמִתָּר לְמִכּוֹר הַשָּׂאֵר שְׁעָרֵין לֹא הִגִּיעַ לְעוֹנֶת הַמַּעֲשָׂרוֹת⁵⁹. וְכֵן לֹא יִמְכֹּר אָדָם אֶת גִּפְתּוֹ⁶⁰ וְאֶת זִגְיוֹ⁶¹ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן עַל הַמַּעֲשָׂרוֹת לְהוֹצִיא מֵהֶן מִשְׁקִין⁶²; שֶׁהַמִּשְׁקִין הַיּוֹצֵאִין מֵהֶם חִיבִין בְּמַעֲשָׂרוֹת⁶³. וְלֹא אֶת תְּבֻנּוֹ לְלָקֵט מִמֶּנּוּ תְּבוּאָה⁶⁴ לְמִי שְׂאִינוֹ נֶאֱמָן; שֶׁהַתְּבוּאָה שֶׁתִּלְקֹט מִן הַתֵּבֶן חִיבֵת בְּמַעֲשֵׁר.

(54) מעשרות פ"ה משנה ג. (55) שהם חייבים מכאן ואילך במעשרות. (56) שמא לא יעשרם, והמוכרם לו עובר על "ולפני עור לא תתן מכשול" (ירושלמי). (57) שבאו חלק מן הפירות לעונת מעשרות. (58) ואף-על-פי שאשכול שהגיע בו אפילו גרגר יחידי לעונת המעשרות, כל אותה הרוח חיבור למעשרות - לא החמירו לענין מכירה, כיון שעתה אין עוד איסור באכילת הפירות בלי מעשר, וראה "משנה ראשונה". (59) גרעיני זיתים ופסולת שלהם. (60) קליפות ענבים הנשארות אחר דריסתן וסחייתן (פירוש המשניות שם, וראה בר"ש). (61) כלומר, שפירש הלוקח שלוקחם כדי להוציא מהם משקין, אבל אם לא פירש -

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

של פירות. ודין מעשר ראשון שהקדימו בשבולין אם אוכל עראי, וכיצד היא אכילת עראי. המוצא קציצות בדרך או גרוגרות וכיוצא בזה אם חייב לעשר. המקדיש פירות תלושים ופדאם קודם שתגמר מלאכתן.

- א. פְּרוֹת² שֶׁהֵגִיעוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשֹׂרוֹת³ וְנִתְּלָשׁוּ⁴ וְעָדִין¹¹ לֹא נִגְמְרָה מְלֹאכְתָּן, כְּגוֹן תְּבוּאָה שֶׁקָּצְרָה וְדָשָׁה¹² וְעָדִין לֹא זָרָה אוֹתָהּ⁵ וְלֹא מְרַחֶה⁶ - מִתֵּר לְאָכַל מֵהֶן¹³ אֲכִילַת עֲרָאִי⁷ עַד שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתָּן⁸. וּמִשֶּׁתִּגְמַר¹⁴ מְלֹאכְתָּן⁹ - אָסוּר לְאָכַל מֵהֶן עֲרָאִי¹⁰.

(2) מעשרות פ"א מ"ב. (3) ראה למעלה פ"ב ה"ג-ה. (4) שפירות מחוברין אינם חייבים במעשרות (קידושין סב, א. וירושלמי' שם ה"א). (5) לרוח, כדי להפריד המזין מן הגרענים. היינו במי שאינו ממרח אלא מעמיד ערימה (להלן הי"ג), ומכיון שלא זרה - לא העמיד ערימה ואין כאן גמר מלאכה. (6) היינו מי שדרכו לעשות מירוח שאין אצלו גמר מלאכה, אף-על-פי שזורה והעמיד ערימה, עד שיעשה מירוח (להלן שם). (7) אבל לא אכילת קבע, וכל זה מדבריהם, שמן התורה אין הבדל בין עראי לקבע (רש"י בברכות לא. ד"ה במוץ). (8) בערימה או במירוח, כנ"ל. (9) שם, מ"ה. (10) מכיון שהמדובר בגומר על-מנת למכרם בשוק, כדלהלן, על כרחנו שכל החיוב אינו אלא מדבריהם, כמפורש למעלה פ"ב ה"א.

- ב. בְּמָה דְּבָרִים אֲמֹרִים?¹¹ כְּגוֹמֵר פְּרוֹתָיו לְמִכְרָן¹⁶ בַּשּׁוּק¹²; אֲבָל אִם הִיתָה פְּנִיתוֹ לְהוֹלִיכֵן בְּבֵית - הָרִי¹⁷ זֶה מִתֵּר לְאָכַל מֵהֶן עֲרָאִי אַחֵר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן עַד שֶׁיִּקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר¹³.

(11) משנה, שם. (12) שלא בדעתו הדבר תלוי, ואפשר שימצא לוקח בפתח גורנו וימכר ויקבע למעשר, שמקח קובע למעשר, כדלהלן ("ירושלמי", שם). (13) במשנה, שם: "במוליך לביתו אוכל מהם עראי עד שהוא מגיע לביתו". ורבינו כלל כל הדברים הקובעים למעשר, לרבות גם אלה הקובעים מדרבנן, כדלהלן ה"ג, ופ"ד ה"ב. ודעת הראב"ד בהשגה כאן, ולהלן בפ"ד ה"א, שבדגן תירוש ויצהר אין צריך לכל ששת הדברים הקובעים, והם מתחייבים בגורן ויקב בלבד.

- ג. אֶחָד מִשְׁשֶׁה דְּבָרִים קוֹבֵעַ הַפְּרוֹת לְמַעֲשֹׂרוֹת¹⁴: הַחֲצֵר¹⁵, וְהַמִּקְח¹⁶, וְהָאֵשׁ¹⁷, וְהַמֶּלַח¹⁸, וְהַתְּרוּמָה¹⁹, וְהַשֶּׁבֶת²⁰. וְכֵלֶן אֵין קוֹבְעִין אֵלָּא בְּדָבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלֹאכְתָּן²¹.

(14) מדבריהם, ראה להלן פ"ד ה"ב. (15) [בדפוס רומי, ובכ"י אברבנאל: "הבית". וכן נראה בהלכה הסמוכה: "כיצד וכו' עד שיכנסו לבית". אבל להלן בפ"ד שם, שכתב "שארין לוקין כו' עד שיקבע בכניסתו לביתו וכו', אבל וכו' בשאר הששה דברים שמנינו וכו'"], נראה שהנוסחא "חצר" היא הנכונה. ויתכן כי צ"ל "הבית, החצר", ובכל זאת אין כאן אלא ששה, שחצר בכלל בית, ראה להלן שם ה"ז. (16) להלן פ"ה, מה"א ואילך. (17) שם, מהי"ד ואילך. (18) שם, ה"ח. (19) שם, ה"ט. (20) שם, ה"כ. ולא מנה

מוכרן לו, שמן הסתם אינם עומדים אלא לשריפה (מלאכת שלמה). (62) במשנה שם שנינו: "לא ימכור וכו' למי שאינו נאמן וכו' להוציא מהן משקין, ואם הוציא מהן חייבין במעשרות". ופירשה רבינו, כאילו נאמר "שם הוציא וכו'", שזוהי נתינת טעם לאיסור המכירה (תוספות אנשי שם). (63) במשנה שם לא מפורש "ללקוט ממנו תבואה", אבל למדה רבינו מגפת זוגים. וראה בפירוש המשנה שם.

- ז. שְׁמֵרִי יִי⁶⁴ שֶׁנָּתַן עֲלֵיהֶם מִים וְסִנְנָן: אִם נָתַן שְׁלֹשָׁה⁶⁵ וּמִצָּא אֲרֻבָּעָה - מוֹצִיא מַעֲשֵׂר מִזֶּה הַיֵּתֶר⁶⁶ מִמָּקוֹם אַחֵר⁶⁷. וְאִינוּ מִפְּרִישׁ עֲלֵיו תְּרוּמָה; שֶׁהַתּוֹרָם בְּתַחֲלָה - בְּלִבּוֹ עַל הַפֶּלֶל⁶⁸, כְּמוֹ שֶׁבָּאֲרָנוּ בְּתְרוּמָה⁶⁹. מִצָּא פָחוֹת מֵאֲרֻבָּעָה, אֵף עַל פִּי שֶׁמִּצָּא יֵתֵר עַל מִדְתּוֹ⁷⁰ וְאֵף עַל פִּי שֶׁיֵּשׁ בְּהֶן טַעַם יֵין - פְּטוּרִי⁷¹.

(64) מעשרות שם משנה ו. ופירושה בפסחים מב: לתירוצן אחד, בנותן מים על שמרים, אבל בנותן על חרצנים אינו חייב במעשר, שאינו יין, רק פליטה טפילה של הפרי. (65) כוסות מים (רש"י בבא בתרא צו: ד"ה רמא). (66) מן הכוס הרביעית. (67) אף ממקום אחר, וכל-שכן מיניה וביה, ואין אומרים שהוא מעשר מן החייב על הפטור, שחייב גמור הוא (רע"ב שם). (68) ירושלמי שם הלכה ג. (69) בפרק ד מהלכות תרומות הלכה כא. (70) כלומר, יותר משלש כוסות שנתן. (71) שאין זה טעם חשוב של יין אלא "קיוהא דפירי בעלמא" (רש"י פסחים שם, ד"ה פטור, וראה ברשב"ם). וכן פירושו משנה זו בבבא בתרא צו:

- ח. הַמִּקְדִּישׁ⁷² פְּרוֹתָיו כְּשֶׁהָן מְחַבְּרִין⁷³ עַד שֶׁלֹּא בָּאוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשֵׂר⁷⁴ וּפְדָאָן, וְאַחֵר שֶׁפְּדָאָן הִגִּיעוּ⁷⁵ - חִיבִין לְמַעֲשֵׂר⁷⁶. וְאִם בָּאוּ לְעֹנֶת הַמַּעֲשֵׂרוֹת וְהֵם בְּיַד הַגִּזְבֵּר וְאַחֵר כֶּף פְּדָאָן - פְּטוּרִין⁷⁷.

(72) פאה פ"ד משנה ח. (73) אף שעוד לא הגיעו לעונת המעשרות, והם צריכים לקרקע וחשובים כקרקע, ואם-כן אין בהם מעלה. מכל-מקום הם הקדש, ופטורים מן המעשרות. (74) המבוארת למעלה הלכה ה. וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. ועיין ר"ש ורע"ב שם. (75) לעונת המעשר. (76) הואיל ולא היו ביד הקדש בשעת חובתם. (77) במשנה שם: "המקדיש פירותיו עד שלא באו לעונת המעשרות ופדאן חייבין, משבאו לעונת המעשרות ופדאן חייבין" וזוהו למד רבינו, שאם הקדישם עד שלא באו לעונת המעשרות, והגיעו לעונת המעשרות ביד הגזבר ואחר-כך פדאם - פטורים, כיון שבשעת חובתם היו בידי הגזבר. ובסוף המשנה שם נאמר עוד: "הקדיש עד שלא נגמרו וכו'", וזה הובא להלן פ"ג הלכה כה.

יום רביעי ט"ו מרחשון ה'תשע"ט

פֶּרֶק שְׁלִישִׁי

(1) יבאר המקדיש פירותיו כשהן מחוברין. פירות שהגיעו לעונת מעשר ונתלשו ועדיין לא נגמרה מלאכתן. ודין שאחד מששה דברים קובע הפירות למעשרות, ואיזהו גמר מלאכתן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום רביעי ט"ו מרחשון - ספר זרעים - הלכות מעשר קעא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הבית לבית, באה ראיית פני הבית, עם גמר מלאכה, בבת אחת, שכיון שמביאם לבית בוודאי אין דעתו ללקט עוד, ראה בהלכה הקודמת. אבל מחשבה של תינוקות אינה קובעת, שאין מחשבתן מחשבה. והבאת פועלים, אינה מחייבת את בעל הבית, שהרי אין הפירות שלהם. ואף-על-פי שהגומר פירות חבירו שלא מדעתו, נקבעו למעשר (להלן ה"ז) - שם המעשה של גמר המלאכה קובעת, והרי נגמרו, אבל כאן המחשבה קובעת, ואין מחשבתו של אחר מחייבת את בעל הבית, ראה ב'תוספות' יבמות פג, ב ד"ה אין אדם. אלא שעדיין צריך-עיון ממה שכתב להלן שם, שאחד מהששה דברים הקובעים למעשר, קובעים למעשר שלא מדעת בעל הבית, והרי גם חצר ובית בכלל הששה דברים הנ"ל. ועי' 'חזון איש'. (36) ברייתא בביצה יג, א. ותוספתא מעשרות פ"ג. (37) כלומר, הכניס תבואה במוץ שלה. (38) ואוכל מהן אכילת עראי, ופטור, שהרי לא נגמרה מלאכתו. (39) כלומר, שמשפסף את השבילים ואוכל את הזרעונים. (40) כרבי, ולא כרבי יוסי ברבי יהודה, שם. לפי שהכנסתו בשבילין היא גמר מלאכתו, שאין סופן לבוא לידי גורן אחר, וזה גרנן (רש"י שם), והריהו כמכניס אגוזים בקליפתם. (41) שהרבה כונסין אותה למלילות, וזהו גרנה. (42) כלשון השניה בגמרא שם. שסתם קטניות הכנסתם למירוח, ואין זה גרנן.

- ו. מתגרם להערים על התבואה להכניסה⁴⁴ במוץ⁴⁵,²³
- כדי שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה מן המעשר⁴⁶.²⁴
- וזורה מעט מעט⁴⁷ אחר שהכניס לביתו ופטור²⁵
- לעולם⁴⁸ מן התרומה ומן המעשרות, שהרי אינו²⁶
- מתחיל לגמור הכל.²⁷

(43) מימרא של רבי אושעיא בפסחים ט, א. ובעוד מקומות. (44) לביתו. (45) כל זמן שלא נגמרה מלאכתו, ראה למעלה ה"ד, שאחר שנגמרה מלאכתו בבית, מתחייב במעשרות. (46) להלן ה"כ כתב רבינו 'ומותר להאכיל לבהמה עראי מן הטבל ואפילו בתוך הבית', ועיי"ש שפירשנו, שהמדובר כשנכנס לבית, לפני שנגמרה מלאכתו. ואם כן יש להבין למה אמר כאן "שתהיה בהמתו אוכלת ופטורה", הרי אכילת עראי מותרת גם לאדם, כל זמן שלא נקבע לאחר גמר מלאכה. ועי' ב'תוספות' מנחות סז, ב - ד"ה כדי, וב'תוספתא כפשוטה' מעשרות פ"ג שורה 10 הערה 12. (47) היינו, שלא על-מנת לגמור את הכל, שאם נתכוין לכך - הוקבע הכל למעשרות כדלהלן. (48) היינו, החלק הנשאר בבית בלי זריה ומירוח. אבל החלק שזרז אותו וגמרוהו - מתחייב במעשר, כמבואר למעלה ה"ד: "הכניס קישואין ודילועין לבית קודם שישפסף, משיתחיל לשפסף אחת - נקבעו הכל למעשר". ולא כדעת ה'תוספות' בבבא-מציעא פח, ב - ד"ה לא משיפסו, עיי"ש.

- ז. הגומר⁴⁹ פרותיו של חברו שלא מדעתו⁵⁰, וכן²⁸
- הקובע פרותיו באחד מן הששה דברים שקובעים²⁹
- למעשר⁵¹ שלא מדעתו - הרי אלו טבלו למעשר⁵².³⁰

(49) כרבי יוחנן ב'ירושלמי' מעשרות פ"ב ה"א, ולא כריש לקיש. (50) באופן שהגמר קובע למעשר, כגון שעומדים

גם "כובש" הנזכר במעשרות פ"ד מ"א, ולהלן פ"ה ה"ד (ראה בראב"ד), משום שלדעת רבינו כובש הוא במלח (עיי"ש בפירוש המשנה) והרי הוא בכלל "מלח" (כסף-משנה ורדב"ז). (21) מימרא של רבי יוחנן בביצה לה, א - לענין חצר, מקח, שבת ותרומה. ולמד מזה רבינו גם לענין אש ומלח. וראה ב'חזון איש'.

- ד. כיצד? פרות שדעתו להוליכן לבית, אף על פי¹
- שנגמרה מלאכתו - אוכל מהן אכילת עראי עד²
- שנכנסו לבית²²; נכנסו לבית - נקבעו למעשרות,³
- ואסור לאכל מהן עד שיעשר²³. וכן אם מוכרן, או⁴
- בשילן באור, או בפשן במלח, או הפריש מהן⁵
- תרומה, או נכנסה שבת עליהם - לא יאכל עד⁶
- שיעשר, אף על פי שלא הגיעו לבית²⁴. הכניסין⁷
- לבית קדם שתגמר מלאכתו - הרי זה אוכל מהן⁸
- עראי²⁵. התחיל לגמור מלאכתו מאחר שנכנסו לבית⁹
- חייב לעשר הכל²⁶. כיצד? הכניס קישואין ודילועין¹⁰
- לבית קדם שישפסף²⁷ - משיתחיל לשפסף אחת²⁸
- נקבעו הכל למעשר. וכן כל פיוצא בזה. וכן התורה¹²
- פרות שלא נגמרה מלאכתו - מתר לאכל מהן¹³
- עראי²⁹. חוץ מכלפלת תאנים, שאם תרמה קדם¹⁴
- שתגמר מלאכתו - נקבעה למעשר³⁰.¹⁵

(22) וחצר בכלל בית, ראה בהלכה הקודמת. (23) אפילו עראי. (24) בבא-מציעא פח, א. (25) ראה להלן ה"ו. (26) בבא-מציעא שם, ב. וראה להלן שם. (27) ראה להלן ה"ח, שזהו גמר מלאכתו. (28) על דעת לשפסף כולם, ראה להלן שם. (29) עד שיתחיל לגמור מלאכתו כנ"ל, וכן בכל הדברים הקובעים למעשר. (30) מעשרות פ"ב מ"ד, כחכמים. וב'ירושלמי' שם ה"ג: "אמר רבי לעזר, בכלכלה של כל דבר היא מתניתין", וכן הוא בתוספתא שם (הוצאת ליברמן עמ' 10 231): "ומודים חכמים לרבי ליעזר בכלכלה של פירות שתרמה עד שלא נגמרה מלאכתו, שלא יאכל ממנה עראי". והיינו משום ש"כלכלה משיחפה כו", אם אינו מחפה משימלא וכו' אם אינו ממלא עד שילקט כל צרכו" (להלן ה"ה, מ"מס' מעשרות פ"א מ"ה), "וכשתורם, בוודאי לא ילקוט עוד בכלכלה זו, שהיאך יתן שאינו מתוקן על מתוקן" (שנות אליהו' שם).

- ה. המביא³¹ לבית סוכי תאנה³² ובהם תאנים, מכבדי¹⁶
- תמרה³³ ובהם תמרים³⁴: אם הכניסום תינוקות או¹⁷
- פועלים - לא נקבעו למעשר; ואם הכניסין בעל¹⁸
- הבית - חייב במעשר³⁵. הכניס³⁶ שבלים³⁷ לעשות¹⁹
- מהן עסה - לא נקבעו³⁸; לאכלן מלילות³⁹ - נקבעו²⁰
- למעשר⁴⁰. במה דברים אמורים? בתבואה⁴¹; אבל²¹
- בקטניות - לא נקבעו למעשר⁴².²²

(31) תוספתא מעשרות פ"ג (הוצאת ליברמן עמוד 8 238). (32) ענפי תאנה. (33) כפות תמרים. (34) שני אלה לא נגמרה מלאכתם למעשר, וכן נראה מתוך סמיכות הלכה זו להלכות האחרות כאן. וראה להלן. (35) כשהביאם בעל

16 שְׁמֵאלָא חֲצִיז נְטָבֵל. הִיָּה בְדַעְתּוֹ לְמִלְאָת אֶת כְּלוֹ -
17 אֵינוֹ נְטָבֵל עַד שְׁמֵאלָא אֶת כְּלוֹ. הִיָּה שְׁנִיָּם וּבְדַעְתּוֹ
18 לְמִלְאָת אֶת שְׁנִיָּהֶם - לֹא נְטָבֵלוּ עַד שְׁמֵאלָא שְׁנִיָּהֶם.

(71) "ירושלמי" מעשרות פ"א ה"ד.

19 יב. אַגְדָּה 72 הִירָק אַגְדָּה גְּדוֹל בְּשָׂדֶה, אָף עַל פִּי
20 שְׁבַדְעָתוֹ לְאֶגְדוֹ אַגְדוֹת קְטָנוֹת לְשׁוּק 73 - הִרִי זֶה
21 נְטָבֵל 74. הַפֶּרֶד 75 וְהַצִּמְקוּן 76 וְהַחֲרוּבִין - מְשִׁיעֵמִיד
22 עֲרָמָה בְּרֹאשׁ גִּגְיוֹ 77. וְהַבְּצָלִים - מְשִׁיעִיר הָעָלִים
23 וְהַקְּלָפוֹת 78 שְׂדֵרְכּוֹ לְהַשְׁלִיכֶם מֵעֲלֵיהֶן. וְאֵם אֵינוֹ
24 מְסִיר - עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרָמָה.

(72) "ירושלמי" שם, ותוספתא שם פ"א. (73) כלומר, להתיר האגודה הגדולה ולחזור ולאגדה אגודות קטנות (ריב"מ"ן במשנה, שם). (74) שהרי נגמרה מלאכתו בשדה, אבל אם בדעתו להתיר ולחזור ולאגוד בשדה, אינו נטבל, "ירושלמי" שם. וראה בפ"ב מהל' מתנות עניים ה"ט. (75) משנה, שם. והוא גרגירי רימון שמייבשים אותם. (76) ענבים מייבשים. (77) "שדרך" להעמידם בראש הגג לייבשם, כדתנן (מעשרות פ"ג מ"ד, וראה להלן ה"ח) החורבין עד שלא כנס לראש הגג" (תוספות יום-טוב) בשם רבינו אליהו מלונדריש. ראה בפירושי רבינו אליהו מלונדריש ופסקיו, עמוד קמב), אבל ב"ירושלמי" שם: "רבי יונה בעי: הא בשדה לא? אמר רבי חנינא דרובה אתא מימר לך, אפילו משיעמיד ערימה בראש גגו". וראה בהשגת הראב"ד דלהלן ה"כ השייכת לכאן, כמו שכתב ב'אור שמח'. (78) במשנה, שם ע"א: "הבצלים משיפקל", והוא כמו "משיקלף", בחילוף. כמו 'שמלה' 'שלמה' (רבינו אליהו מלונדריש, שם).

25 יג. הַתְּבוּאָה 79 - מְשִׁיעֵמִיד. וְאִי זֶהוּ מְקַמְרָה? זֶה
26 הַמִּנְפָּה פְּנֵי הַכְּרִי 80 שֶׁל תְּבוּאָה בְּרַחַת בְּסוּף כָּל
27 דְּבָרִי 81, בְּדֶרֶךְ שְׁעוֹשִׁין כְּשֶׁגּוֹמְרִין כָּל מַעֲשִׂיהָ. אִם
28 אֵינוֹ מְקַמְרָה 82 - עַד שְׁיַעֲמִיד עֲרָמָה 83. הַקְּטָנוֹת -
29 מְשִׁיעֵבְרָה 84. וְנוֹטֵל מִתַּחַת הַכְּבָרָה וְאוֹכֵל 85. [אִם] אֵינוֹ
30 פּוֹבֵר - עַד שְׁיַעֲמִיד 86. וְאִף עַל פִּי שְׁמִירָה - מִתָּר לְטַל
31 מִן הַקּוֹטְעִים 87 וּמִן הַצִּדְדִּין 88 וּמִמָּה שֶׁבִּתּוֹף הַתְּבָן 89
32 וְאוֹכֵל 90.

(79) משנה, שם. (80) "ירושלמי" שם: "תבואה משיתמרה, רבי חנניא בשם רבי יוחנן מן דו ישפר (= משייפה) אפוי דכריה (= פני כריו)". (81) כלומר: באופן שיפיו זה הוא סוף המלאכה, שאין דעתו לעשות מכמה עמרים קטנים, שכבר ייפה פניהם - ערימה גדולה, ראה להלן. (82) ודעתו לעשות מהעמרים הקטנים - ערימה גדולה (תוספות אנשי שם). (83) אותה ערימה גדולה שלא נתכוין (שם). (84) ינפח בכברה, שבשעת עקירתו נתערב עמהם עפר. (85) "ירושלמי" ותוספתא שם. ושני טעמים נאמרו ב"ירושלמי". או משום שעדיין לא נחו על הקרקע, או משום שהרוח לא עשתה בהם כל צרכה. ולכן לא נקבעו עדיין למעשר, וכוונתו נוטל מן האויר, וב"ירושלמי" הגירסא "וקולט". ועי' בהלכה הסמוכה. וראה ב'תוספתא כפשוטה'

להמכר בשוק ולא להוליכם לבית (למעלה ה"ב). (51) כגון שעומדים להוליכם לבית (שם), ולאחר שנגמרה מלאכתם (שם). (52) ב"ירושלמי" שם מפורש, שכשם שהממרח פירות חבירו שלא מדעתו, נטבלו לדעת רבי יוחנן, כמו-כן אם כבשם או שלקם שלא מדעתו - נקבעו למעשר, אבל יתר הדברים לא נזכרו שם. ואמנם קשה הדבר, כיצד יכול להיות מקח שלא מדעת הבעלים, וכיצד יכולה להיות תרומה שלא מדעתו, ומה ענין שבת לכאן, הרי השבת באה מאלה? ועי' רב"ז, וראה עוד למעלה ה"ה.

1 ח. אִי זֶהוּ 53 גֹמֵר מְלֹאכְתּוֹ שֶׁל פִּירוֹת? 54 הַקְּשׁוּאִין
2 וְהַדְלוּעִין וְהַבְּטִיחִין - מְשִׁיעֵשְׁשָׁן 55 בִּידוֹ וְיִסְרִי
3 הַצָּהוּב שְׁעֲלִיָּה, כְּמוֹ שֶׁעַר דֶּק. וְאִם אֵינוֹ מְשִׁיעֵשְׁשָׁן 56
4 - מְשִׁיעֵמִיד עֲרָמָה; וּבְאֲבִטִּים - מְשִׁיעֵסְדִיר אוֹתוֹ
5 בְּמִקְצָה 57 אֲבִטִּים בְּצֵד אֲבִטִּים 58. הִיָּה 59 מְשִׁיעֵשְׁשָׁן
6 אֶחָת אֶחָת 60 - פִּינִן שְׁגֹמֵר כָּל צָרְכּוֹ נִגְמְרָה
7 מְלֹאכְתּוֹ 61. וְתוֹרְמִין 62 קְשׁוּאִין וְדְלוּעִין 63 אָף עַל פִּי
8 שְׁלֹא הִסִּיר הַצָּהוּב מֵעֲלֵיהֶן.

(53) מעשרות פ"א מ"ה. (54) ראה למעלה הלכות א-ג. (55) במשנה, שם: "הקישואים והדלועים משיפקסו - אבטיח משישלק", והיינו "משיפקסו" היינו "משישלק" - שיפול מהם השער (פירוש המשנה, שם). (56) שיש מוכרין אותם כמו שהם. (57) דרכם שמקצים מקום לשטוח אבטיחים. (58) שאין עושין מהם ערימה שהם נשברים כשהם זה על זה ('שנות אליהו' שם). (59) תוספתא מעשרות פ"א. (60) שלא על דעת לשפשף כולם, אלא חלק מהם בלבד, ראה להלן. (61) כלומר, אלא שנגמרו (רב"ז). שרק אם נתכוין לשפשף כולם, הרי היא התחלה לחייב את כולה (למעלה ה"ד), אבל כאן שלא נתכוין לכך, אינו קובע אלא עד שיגמור כל צרכו (כסף-משנה ורד"ב עיי"ש). (62) תוספתא, שם. [כלומר, אף-על-פי שאין תורמין מדבר שנגמרה מלאכתו על דבר שלא נגמרה מלאכתו (פ"ה מהל' תרומות ה"ד) - כיון שמקצת מהם נקבעו, מותר לתרום מאלה שנקבעו על אלה שלא נקבעו, כמפורש למעלה (שם ה"ה) "מאימתי תורמין את הגורן - משיברור. ברר מקצת, תורמין מן הברור על שאינו ברור", ועי' כסף-משנה ורד"ב ז]. (63) כלומר, על קישואין ודלועין, ראה למעלה].

9 ט. הִירָקָה 64 הַנֶּאֱגָד 65 - מְשִׁיעֵאֲגָד 66. אִם אֵינוֹ אוֹגֵד -
10 מְשִׁיעֵמִיד אֶת הַפְּלִי. [אִם] אֵינוֹ מְמַלֵּא 67 - הִרִי זֶה
11 אוֹכֵל עֲרָאִי עַד שְׁיִלְקֹט כָּל צָרְכּוֹ.

(64) במשנה, שם. (65) שדרכו להמכר אגודות אגודות. (66) ראה להלן ה"ב. (67) כלומר, בכפר קטן שאין כלי מלא נמכר, אינם ממלאים את הכלי.

12 י. כָּלֶלָה 68 - מְשִׁיעֵחַפָּה 69 הַפִּירוֹת שֶׁבָּהּ בְּעָלִים
13 וּבְהוֹצִין וְכִיּוֹצֵא בֵּהֶן. אִם אֵינוֹ מְחַפֶּה - מְשִׁיעֵמִיד
14 אֶת הַפְּלִי. אִם אֵינוֹ מְמַלֵּא 70 - עַד שְׁיִלְקֹט כָּל צָרְכּוֹ.

(68) של פירות, ראה למעלה ה"ד. (69) משיכסה. (70) כנ"ל.

15 יא. כָּלִי גְּדוֹלָה 71 שְׂדַעְתּוֹ לְמִלְאָת אֶת חֲצִיז - פִּינִן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום רביעי ט"ו מרחשון – ספר זרעים – הלכות מעשר קעג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

שלא נגמרו העליונות אף התחתונות לא נגמרו, אלא כתנא-קמא (שם), שאמר שאין התחתונות זקוקות לעליונות. ומכיון שהתחתונות נגמרו, אסור לאכול אף מן העליונות, כמבואר למעלה (ה"ד, 'תוספתא כפשוטה') [וראה למעלה הי"ג הערה פט].

יז. תאנים¹¹² וענבים¹¹³ שפמקצה¹¹³ - מתר לאכל מהן¹⁸
 עראי במקומן¹¹⁴. אבל אם נטל מן המקצה והוליד¹⁹
 למקום אחר - לא יאכל מהן עראי, שהרי נגמרה²⁰
 מלאכתן, אף על פי שלא יבשו כל צרכן²¹.

(112) תוספתא מעשרות פ"ב (הוצאת ליברמן עמ' 44 234).
 (113) מקום שהוקצב ליבוש התאנים והענבים.
 (114) שעדיין לא נגמרה מלאכתן. ועוד שהוא מחזיר את המותר לייבשן. (115) כלומר: הולכתו למקום אחר, מחשיבתו כגמר מלאכה, אף-על-פי שלא יבשו כל צרכם.

יח. החרובין¹¹⁶ עד שלא כנסן לראש הגג¹¹⁷ -
 מוריד מהן¹¹⁸ לבהמה¹¹⁹ ופטור; מפני שהוא מחזיר²²
 את המותר ליבשו, ונמצא מאכיל עראי²⁴.

(116) שם פ"ג מ"ד. (117) מדובר אפילו בחרובין שכבר העמיד מהם ערימה בשדה, אלא שדעתו ליבשם על הגג, ולכן עדיין לא נגמרה מלאכתן עד שיכנס כולם על ראש הגג. (118) לחצר. ואינם נקבעים שם למעשר, לפי שדבר שלא נגמרה מלאכתו אינו נקבע בחצר (למעלה ה"ג).
 (119) שכיון שנותנם לבהמה, ניכרים הדברים כי עוד לא יבשו ולא נגמרה מלאכתם, כי לאחר גמר מלאכתם אינו נותנם לבהמה. אבל לאדם אסורים באכילה בחצר, כמו שאמר למעלה (בהלכה הקודמת), שאין לאכול אלא במקום המוקצה. (120) כן כתב גם בפירוש המשנה, שם.

יט. מעשר ראשון¹²¹ שהקדימו בשבילים - אסור²⁵
 לאכל ממנו עראי קדם שיפריש תרומתו¹²²; ואם²⁶
 אכל - מפין אותו מפת מרדות¹²³. כיצד היא אכילת²⁷
 עראי? כגון שהיה מקלף שעורים ואוכל¹²⁵ -
 מקלף אחת אחת¹²⁶. ואם קלף וקנס לתוך ידו - חיב²⁸
 לעשר¹²⁷. היה מולל מזילות של חטים¹²⁸ - מנפה³⁰
 מיד ליד ואוכל¹²⁹. ואם נפה לתוך חיקו - חיב³¹
 לעשר¹³⁰. ואין צריך לומר אם נפה בכלי, שאין זה³²
 עראי¹³¹. וכן¹³² נוטל מן היין ונותן לקערה לתוך³³
 תבשיל צונן ואוכל¹³³, אבל לא לתוך הקדירה אף על³⁴
 פי שהיא צוננת, מפני שהיא כבור קטן¹³⁴. וכן¹³⁵
 סוחט זיתים על פשו¹³⁶, אבל לא לתוך ידו¹³⁷. וכן³⁷
 כל פיוצא בזה.

(121) מימרא של ריש לקיש, ביצה יג, א. (122) כלומר, ישראל הפריש מעשר ראשון לפני שדש תבואתו, ונתנו ללוי, אסור הלוי לאכול מעשרו, עד שיפריש ממנו תרומת מעשר (אבל מתרומה גדולה פטור. שם :), ששמו טובלו, כלומר: שם מעשר שנקרא עליו, טובלו ואסרו באכילת עראי. (123) 'ירושלמי' תרומות סוף פ"א. וראה ברש"י ביצה, שם. (124) מעשרות פ"ד מ"ה. (125) כשהן בשבילים קודם מירוח,

שם. (86) משנה, שם. (87) שלא נידושו. (88) מצד הכרי. (89) החיטים שבתבן. (90) שהקוטעים מחסורים ישיה, ואילו שבצדדים - עליה לכרי, ושבתבן - זריה לרוח ולא נקבעו (ריבמ"ץ במשנה, שם). [וראה למעלה ה"ד, שבקישואין ודילועין, אם התחיל לשפסף אחת - נקבעו כולם למעשר, אף אלה שלא שופשו, וצריך-עיון].

יד. היין⁹¹ - משניחנו בבחיות וישלה הזגין¹
 והחרצגין מעל פי החבית⁹². אבל פשהוא בתוך²
 הבור, פשיגביהנו להעמידו בבחית - שותה עראי³.
 וקולט מן הגת העליונה⁹⁴ ומן הצנור⁹⁵ ומכל מקום⁴
 ושותה⁵.

(91) שם מ"ז. (92) כרבי עקיבא בבבא-מציעא צב, ב. שאמר: "יין - משישלה בחביות" (כסף-משנה ורדב"ז. ועי' 'חזון איש'). (93) אף-על-פי ששלה בתוך הבור, כיון שלא שלה בחבית (כסף-משנה). (94) מקום שדורכין שם הענבים. (95) שדרכו נשפך היין לבור.

טו. השמן⁹⁶ - משירד לעוקה⁹⁷. אף על פי שירד -
 נוטל מן העקל⁹⁸ ומן הממל⁹⁹ ומבין הפסין¹⁰⁰
 ונותן¹⁰¹ לקערה קטנה¹⁰² ולתמחוי לתוך התבשיל,
 אף על פי שהוא חם, מפני שאינו מתבשל בכלי⁹
 שני. ואם היה חם ביותר¹⁰³ כדי שיוכה את היד -
 לא יתן לתוכו, מפני שהוא מתבשל¹¹.

(96) משנה, שם. (97) החפירה שמתקבץ לתוכה השמן (פירוש המשנה, שם). (98) כלי עשוי מחבלים ונותנים בו הזיתים להסחט על-ידי הממל (ראה להלן). (99) אבן הטוחנת את הזיתים. (100) מבין הנסרים. שבכל אלה לא הגיע עוד היין לגמר מלאכה. (101) זה מוסב על מה שלמעלה "אע"פ שירד", כלומר: אף-על-פי שירד לעוקה - נותן לקערה וכו'. אבל אלה שבעקל ובממל שלא נגמרה מלאכתם, אינם נקבעים על-ידי בישול, כמו שכתב רבינו למעלה ה"ג ('משנה ראשונה'). (102) כך פירש "חמיטה" שבמשנה. (103) כלומר, היה בקדירה או באלפס שהם כלי ראשון, כן הוא במשנה שם, וכן כתב רבינו להלן פ"ה הט"ז, ועי' רדב"ז.

טז. העגול¹⁰⁴ של דבלה¹⁰⁵ - משניחליקנו¹⁰⁶.
 הגרורות¹⁰⁷ - משידוש¹⁰⁸. ואם הכניסן למגורה -
 משניעגיל בידו על פי המגורה¹⁰⁹. היה דש הגרורות¹⁴
 בבחית או העגול על פי המגורה, [נשברה החבית¹⁵
 או שנפתחה המגורה¹¹⁰] - הרי זה לא יאכל עד¹⁶
 שיעשר¹¹¹.

(104) שם, מ"ח. (105) גוש תאנים הדבוקות זו בזו. (106) שמחליק פני העיגול במשקין. (107) תאנים מיובשות. (108) משיכתוש אותם קצתם על קצתם בכלי שהוא רוצה להצניעם שם (פירוש המשנה, שם). (109) כלי עגול שעושים בו עיגולי דבילה. (110) בשעת הדישה והעיגול, שעדיין לא נגמרה מלאכת הדישה. (111) דלא כרבי יוסי שאמר שהתחתונות זקוקות לעליונות, וכל זמן

או לא. (154) כלומר, שרוב בני האדם דרסו רוב גרוגרותיהם בשדות. (155) שעם דריסתן גמר מלאכתן, כמבואר למעלה בהט"ז. אבל אם לא דרסו אלא מיעוט גרוגרותיהם, או שרק מיעוט בני אדם דרסו רוב גרוגרותיהם, אינו חייב לעשר, שיש להניח שמרוב הגרוגרות באו אלו (רדב"ז). ואף-על-פי שהבעלים נתייאשו מהם והרי הם הפקר, אינם פטורים ממעשרות, מאחר שהופקרו לאחר גמר מלאכה. ראה למעלה. (156) לאחר שנדרסו בעיגול, מחלקים העיגול לכמה פלחים, ובכל פלח הרבה תאנים דבוקות (רש"י שם). (157) ואם כן אין לנו צורך ברוב דורסים.

כב. מִצָּא¹⁵⁸ פְּרִיכוֹת¹⁵⁹: בְּרִשּׁוֹת הַיְחָיד¹⁶⁰ - חֵיב לְעֶשֶׂר¹⁶¹, בְּרִשּׁוֹת הָרִבִּים - פְּטוּרוֹת¹⁶². וְהָאֱלָמוֹת¹⁶³ - בְּכָל מְקוֹם חֵיבוֹת בְּמַעֲשֵׂי¹⁶⁴. מִצָּא¹⁶⁵ תְּבוּאָה מְרוּחָה¹⁶⁶ - עוֹשֶׂה אוֹתָהּ¹⁶⁷ תְּרוּמוֹת¹⁶⁸ וּמַעֲשֵׂרוֹת עַל פְּרוֹת אַחֲרוֹת¹⁶⁹ וְאֵינוֹ חוֹשֵׁשׁ¹⁷⁰. מִצָּא¹⁷¹ כִּלְפָלָה מְחֻפָּה¹⁷² - חֵיבֵת בְּמַעֲשֵׂרוֹת¹⁷³. מִצָּא¹⁷⁴ כִּלְפָלָה¹⁷⁵: בְּמְקוֹם שֶׁהָרֵב מְכַנְסִין לְשׁוּק - אָסוּר לְאָכַל מִמֶּנָּה עֲרָא¹⁷⁶, וּמִתְקַנָּה דְּמֵא¹⁷⁷; וּבְמְקוֹם שֶׁהָרֵב מְכַנְסִין לְפִתִּים - אוֹכֵל מִמֶּנָּה עֲרָא¹⁷⁸, וּמִתְקַנָּה וְדֵא¹⁷⁹; מִחֻפָּה לְמַחֲצָה - דְּמֵא¹⁸⁰; וְאִם הִכְנִיסָה לְפִת - מִתְקַנָּה וְדֵא. בְּמָה דְּכָרִים אָמוּרִים? בְּדָבָר שֶׁאֵין לוֹ גֶּמֶר מְלָאכָה; אָבֵל בְּדָבָר שֶׁיֵּשׁ לוֹ גֶּמֶר מְלָאכָה, אָף עַל פִּי שֶׁהוּא מַעֲשֵׂר וְדֵא - אֵינוֹ צָרִיךְ לְהַפְרִישׁ תְּרוּמָה, שֶׁחֻזְקָתָן שֶׁהַפְרִישׁ מִן תְּרוּמָה בְּשֻׁעָה שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכָתָן¹⁸¹.

(158) תוספתא מעשרות פ"ב. (159) אלומות קטנות. (160) שאסורות משום גזל (תוספתא שם). (161) שאין הבעלים מתייאשים, שמקומם סימן, שאינם מתגלגלים ממקומן, לפי שאין רבים מצויין שם. ראה בפט"ו מהל' גזילה ואבידה ה"י. (162) שמתגלגלים ברגלי אדם ובהמה, ואינם נמצאים במקום שהניחם שם, ואין מקומן סימן, ונתייאשו הבעלים. והפקר לפני מירוח - פטור ממעשרות. (163) גדולות וכבדות. (164) שמקומן סימן אפילו ברשות הרבים, שמחמת כבדן אינן מתגלגלות ממקומן, ולא נתייאשו הבעלים. (165) תוספתא, שם. (166) בין שהיא מכונסת שלא נתייאשו הבעלים, ובין שהיא מפוזרת, שנתייאשו הבעלים ממנה. שאין הפקר פטור ממעשר אחר גמר מלאכה (שם). וכן הוא ב'ירושלמי' פ"ג ממס' מעשרות סוף ה"א. (167) בדפוסים חדשים, בטעות: "עושה עושה". (168) ב'ירושלמי' שם אמרו: "פטורין תרומה גדולה, שאי-אפשר לגורן שתעקר אלא-אם-כן נתרמה תרומה גדולה", וראה בסוף הלכה זו. ואם כן אין כוונת רבינו ב"תרומות" לתרומה גדולה ותרומת מעשר, אלא לתרומת מעשר בלבד, והכוונה שאפשר להוציא ממנה כמה פעמים תרומת מעשר. ובתוספתא שם, הנוסחא: "תרומה ומעשרות". (169) שכיון שכבר היתה מרוחה, לא נפטרה מתרומה ומעשרות על-ידי ההפקר, כמבואר למעלה. ובתוספתא שם מפורש שאפילו אם היתה כרי, שאסורה

(126) כלומר: מקלף אחת אחת ואוכל, וכן הלאה, ואף שב'ירושלמי' שם ובתוספתא פ"ג אמרו, שבשעורים אוכל שתיים שתיים, ובחיטים שלש שלש, סובר רבינו שמשנתנו חולקת. (127) שזוהי אכילת קבע. ויש אומרים כי זהו גמר מלאכתם, ראה להלן פ"ד הט"ו. (128) ממעכן בין אצבעותיו וכפות ידיו, ומלילות הן שבלים שהבהבן באש (פירוש המשנה, שם). (129) מנער החיטים מיד ליד כדי שתסור הפסולת. (130) כנ"ל. (131) ביצה יב, ב. (132) מעשרות שם מ"א. כלומר, נוטל מן הגת ומן הבור קודם שישלה בחביות כנ"ל. (133) 'ירושלמי' שם. כלומר, שאין היד סולדת בו, שאם היד סולדת בו הרי זה מבשל ונקבע למעשר. (134) והרי היא אכילת קבע ('משנה ראשונה' שם). (135) משנה, שם. (136) לסוך. (137) שזוהי כאכילת קבע, שהרי סיכה היא כשתייה (להלן פ"ג הט"ז).

1 כ. וְכֵשֶׁם שֶׁמִּתֵּר לְאָכַל עֲרָאִי מִפְּרוֹת שְׂלֵא נִגְמְרָה מְלָאכָתָן¹³⁸, כִּי¹³⁹ מִתֵּר לְהַאֲכִיל מִהֵן לְחִיָּה וּלְבִהְמָה וּלְעוֹפוֹת כָּל מַה שִּׁיֵּצֵא וּמִפְקִיר מִהֵן כָּל מַה שִּׁיֵּצֵא¹⁴⁰ קֹדֶם שִׁיעֶשֶׂר. וְאִם גָּמְרוּ¹⁴¹, אָף עַל פִּי שְׂלֵא נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׂר¹⁴² - לֹא יִפְקִיר וְלֹא יֵאָכֵל לְבִהְמָה וּלְחִיָּה וּלְעוֹפוֹת אֲכִילַת קֹבֶעַ עַד שִׁיעֶשֶׂר¹⁴³. וּמִתֵּר לְהַאֲכִיל לְבִהְמָה עֲרָא¹⁴⁴ מִן הַטָּבֵל¹⁴⁵ וְאִפְלוּ בְּתוֹךְ הַפִּית. וּמֵאֲכִיל¹⁴⁶ פְּקִיעֵי עֲמִיר¹⁴⁷ עַד שִׁיעֶשֶׂם חֲבִילוֹת¹⁴⁸.

(138) כגון תבואה שקצרה ודשה, ועדיין לא זרה ולא מירח (למעלה ה"א). (139) פאה פ"א מ"ו. (140) אפילו אכילת קבע. וראה למעלה פ"ב ה"ג. (141) מלאכתן. (142) כשדעתו היתה להוליכין לבית (שם ה"ב). (143) שלא התירו במשנה שם אלא קודם מירוח ולא הזכירו קביעות, וראה ב'תוספות אנשי שם', שם. (144) אבל אכילת קבע אסורה, כיון שכבר נכנס לתוך הבית, ואף-על-פי שלא נגמרה מלאכתו, ראה להלן. (145) שלא נגמרה מלאכתו ('תוספתא כפשוטה' מעשרות פ"ב, שורה 65 בשם הגר"י מקוטנא). (146) תוספתא שם ה"כ. (147) זירים של תלתן המחוברים זה בזה, ומאכילם אפילו קבע. (148) שזהו גמר מלאכתן (ביצה יג). וחייבים במעשר, שמאכל אדם ובהמה הם, וכן מפורש במעשר שני, פ"ב מ"ב, אבל מאכל בהמה פטור ממעשר ('תוספתא כפשוטה').

10 כא. הַמוֹצָא¹⁴⁹ קְצִיצוֹת¹⁵⁰ בְּדֶרֶךְ, אֶפְלוּ בְּצֹד שְׂדֵה קְצִיצוֹת¹⁵¹ - הָרִי אֱלוּ פְטוּרִין מִן הַמַּעֲשֵׂר¹⁵². מִצָּא גְרוּגְרוֹת¹⁵³, אִם דָּרְסוּ רֵב הַגְּרוּגְרוֹת רֵב הָאָדָם¹⁵⁴ - חֵיב לְעֶשֶׂר¹⁵⁵; שֶׁחֻזְקָתָן מִדְּבָר שֶׁנִּגְמְרָה מְלָאכָתָן. וְכֵן אִם מִצָּא פְלָחִי דְּכִלְחָה¹⁵⁶; שִׁדּוּעַ שֶׁהֵם מִדְּבָר הַגָּמוּר¹⁵⁷.

(149) מעשרות פ"ג מ"ד. (150) גריגרים תלושים מאיזה אילן שהוא, ולא נגמרה מלאכתם למעשר. (151) שיש להניח שמן השדה הן. (152) שנתייאשו הבעלים. והפקר קודם גמר מלאכה פטור מן המעשר, ראה בהלכה הקודמת. (153) תאנים מיובשות. ולא ניכר בה אם כבר נגמרה מלאכתן

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום – יום חמישי ט"ז מרחשון – ספר זרעים – הלכות מעשר קצה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם – מוסד הרב קוק

משום גזל, גם כן עושה אותה תרומה ומעשרות. ויש להבין: האין יכול להפריש תרומות ומעשרות משל אחרים? וצריך לומר, שהמדובר כשרואה שהיא עומדת להתקלקל ('תוספתא כפשוטה'). כלומר, אינו חושש שמא עישרו הבעלים לאחר מירוח, שאין מעשרין אלא בבית ('ירושלמי' שם). (171) תוספתא, שם. (172) ראה למעלה ה"י, שכלכלה משיחפה הפירות, הרי זה גמר מלאכתה. (173) שכיון שהיתה מחופה ונגמר מלאכתה, אין ההפקר פוטרה מעשרות, אלא שבתוספתא שם אמרו שאסורה משום גזל, שאינה הפקר. (174) 'ירושלמי' שם. (175) שנגמרה מלאכתה, ראה למעלה שם. (176) כנ"ל בהלכות א"ב. (177) מפני שהוא ספק, שמא עישרה בעל הבית. ומתרומה גדולה פטור, כדין דמאי, ראה להלן פ"ט ה"א. (178) כנ"ל בהלכה ב. (179) שוודאי לא עישר ולא תרם, כיון שלא נקבע עוד. (180) כלומר: מספק. אבל אין לזה דין דמאי, אלא מפריש גם תרומה גדולה מספק. וכעין זה במכשירין פ"ב מ"י, ראה בר"ש ורא"ש שם. וב'תוספות יום טוב' מעשרות פ"ג מ"ד ד"ה ובזיתים]. (181) 'ירושלמי' שם, וראה למעלה.

עובדא היא ואין חולק עליה. (191) וחייבים במעשר, שלא נתייאשו הבעלים, כנ"ל. (192) ולכן מעשר מספק.

כה. המקדיש¹⁹³ פירות תלושין¹⁹⁴ ופדאן קדם⁹ שתגמר מלאכתן - חייב לעשר¹⁹⁵. ואם נגמרה מלאכתן ביד ההקדש ואחר כך פדאן - פטורין מן המעשרות; שבשעת חובתן היו פטורין מן המעשרות¹⁹⁶. המקדיש קמה למנחות - פטורה מן המעשרות¹⁹⁷.

(193) פאה פ"ד מ"ח, וחלה פ"ג מ"ד. (194) שבאו לעונת מעשרות, שאם לא כן אלא היו ביד הגוזר משבאו לעונת מעשרות, נפטרו ממעשר, כנ"ל סוף פ"ב. (195) שבשעת חובתן היו חייבין במעשרות. (196) שהקדש פטור ממעשר, מ"דגנך" ולא דיגון הקדש, 'ירושלמי' פ"א ממס' מעשרות ה"א. (197) תוספתא מנחות פ"י. [והיינו כמו שאמרו במנחות סו, א - שמותר העומר נפדה ונאכל לכל אדם ופטור מן המעשר (ולא כרבי עקיבא שם שמחייב משום "שלא נתנו מעות [של הקדש] אלא לצורך להן" (שם): כלומר: לצורך להן ולא למותר. ולפיכך לא נפטרו במירוח הקדש). וכמו כן במקדיש קמה למנחות, ונותר ממנה ופדאנה, פטור הנותר ממעשרות, וראה ב'תוספות ראשונים' שם].

יום חמישי ט"ז מרחשון ה'תשע"ט

פרק רביעי

(1) יבאר שאין הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיכנס לבית. ודין בית שאינו קובע אלא אם יש בו ארבע אמות על ארבע אמות. ואיזו היא חצר הקובעת. המביא תאנים לאוכלן בחצר הפטורה והכניסן לביתו. אם אויר חצר קובע למעשר וגפן הטעונה בחצר.

א. אין² הטבל נקבע למעשרות מן התורה עד שיקניסנו³ לביתו⁴; שנאמר: בערתי הקדש מן הבית⁵. והוא שיקניסנו דרך השער; שנאמר: ואכלו בשעריך⁶. אבל אם הכניס תבואתו דרך גגות⁷ וקרפיפות⁸ - פטור מן התרומה⁹ ומן המעשרות¹⁰.

(2) כר' ינאי בבבא מציעא פח. ולא כר' יוחנן שם שגם חצר קובעת מן התורה. (3) בין בעל התבואה ובין אחר. (4) אבל לא לבית של אחר. (5) ופשוטו של מקרא כשנכנסו לבית כדרך דרך הפתח. אבל מדבריהם נקבע על ידי שישה דברים ואף על פי שלא נכנס לבית. (6) ומדובר בתבואה שנגמרה מלאכתה, שאם לא כן, אין הבית קובע למעשר. (7) שלא נכנסו לבית בדרך הרגילה, אלא דרך ארובה שבגג. והגג עצמו אינו קובע. (8) שנכנסו לבית בדרך אחורית. והקרפף עצמו אינו קובע, שאינו לדירה. ובברכות לה: אמרו: "דורות האחרונים מכניסין פירותיהן דרך גגות, דרך חצרות, דרך קרפיפות, כדי לפוטן מן המעשרות". [ואף שם הכוונה שהכניס דרך חצר שאחורי הבית. והמדובר בחצר שאינה משתמרת, שאינה קובעת שהרי מימרא זו היא של רבי יוחנן, והוא עצמו אמר שם שחצר קובעת מן התורה].

1 כג. חדרי¹⁸² הנמלים¹⁸³ בצד הערמה החייבת¹⁸⁴
2 - הרי הנמצא בהן חייב במעשרות¹⁸⁵; שפירוש
3 שמדבר גמור היו גוררין כל הלילה.

(182) שם פ"ה מ"ז. ושם הגירסא: "חוררי", והיינו הך. (183) לינת לילה. (184) במעשרות. כגון שנגמרה מלאכת החיטין, כנ"ל בהי"ג. ואם לנו בצד הערימה הפטורה, הנמצא בהן פטור ממעשר. (185) ואם הערימה חייבת גם בתרומה, חייב גם לתרום על מה שמצא.

4 כד. המוצא¹⁸⁶ זיתים תחת תחת וחרובין תחת
5 החרוב¹⁸⁷ - חייבין במעשר; שחזקתן שמאילן זה
6 נפלו¹⁸⁸. מוצא תאנים תחת התאנה - הרי הם
7 ספק¹⁸⁹; שהרי משתנות ומתלכלכות בעפר¹⁹⁰, שמא
8 מתאנה זו נפלו¹⁹¹ או מתאנים שנתעשרו¹⁹².

(186) שם פ"ג מ"ד. (187) כן הוא ב'ירושלמי' שם: "והוא שמצא זיתים תחת זיתים וחרובים תחת חרובים, אבל אם מצא זיתים תחת חרובין וחרובין תחת זיתים - לא בדא". (188) כן הוא בבבא מציעא כא, ב: "שאני זית, הואיל וחזותו מוכיח עליו". וחייבים במעשר מוודאי, ראה להלן. (189) כלומר, חייב לעשר מספק. והנה במשנה שם: "תאנה שהיא נוטה על דרך ומצא תחתיה תאנים, מותרות משום גזל, ופטורות מן המעשרות". וכן כתב רבינו בפט"ו מהל' גזילה ואבידה הט"ו. ומשמע שפטורות לגמרי אפילו מספק (וראה ב'פירוש המשניות' מעשרות, שם). אבל ב'ירושלמי' שם אמרו: "לא אמרו אלא [הנוטה] לדרך, הא בינו לבין חבירו לא", כלומר, אז אינו מתייאש. ודברי רבינו כאן הם דברי ה'ירושלמי', שלא כתב אלא מצא תאנים תחת התאנה, ולא כתב "הנוטה לדרך" (כמו שכתב בהל' גזילה שם) ולכן כתב שהיא ספק. (190) כן אמרו שם: "תאניה עם נפילתה נמאסת", ואין חזותה מוכיחה עליה. ואף-על-פי שלא הוצרכו לסברא זו אלא אליבא דרבא שאין הלכה כמותו -

(9) יש להעיר שבתחילת ההלכה לא הזכיר רבינו "תרומה".
(10) אבל מדבריהם אסור באכילת קבע.

ה. הצריפין²² והברגנין - טובלין לבעליהן, אף על
פי שאינן טובלין לכל אדם²³. וכן²⁴ בית הספר²⁵
ובית המדרש²⁶ - טובלין לזה שיושב ומלמד, מפני
שהם בביתו²⁷, ואין טובלין לאחרים.

(22) "שהן טובלין לבעל הבורגנין". ומה למד רבינו גם
לצריפין, ולא פירש מה דינם של בתי הקיץ וסוכת היוצרים.
(23) יש לעיין הרי גם בית, שהיא דירת קבע, אינו טובל למי
שאינו שלו. ויש אומרים כי זה אינו אלא במכניס פירותיו
לבית חבירו דרך העברה בעלמא (ומכאן שבביתו נקבע
אפילו אם הכניס דרך העברה), אבל אם הכניסם דרך קבע
- קובע למעשה. ואילו צריפין ובורגנין, שאינן דירת קבע,
אינן טובלים לכל אדם, אפילו אם הכניסו הפירות דרך קבע.
(24) ירושלמי שם כגריסת כתב-יד רומי: "בית ספר ובית
תלמוד טובלין לסופר למשנה". (25) שמלמדים בו מקרא.
(26) שמלמדים בו משנה וגמרא. (27) ולא "ביתו" ממש,
שהרי אינם דרים שם ולפיכך אינם קובעים לאחרים.

ו. בית הפנסות ובית המדרש: אם יש בהן בית
דירה²⁸ - קובעין²⁹, ואם לאו - אין קובעין.
האוריארות³⁰ והאוצרות שפשוטות העשויות למכנס³¹
- אינן קובעין³²; ואם היו לדירה³³ - קובעין.

(28) לחזן או לשמש. (29) כאן לא חילק רבינו בין אותם
הדרים שם לבין כל אדם, לפי שכאן ישנה דירת קבע לשמש
בית הכנסת, והרי הוא כבית הקובע גם לאחרים, אם הכניסו
בו פירות בקביעות, ואף על פי שהדירה אינה בתוך בית
הכנסת גופו, אלא בחדר שעל ידו - קובע גם בית הכנסת,
שהוא כבית שער ומרפסת לדירת הקבע. (30) מחסנים.
(31) לכנס בהם התבואה לאחר גמר מלאכתה. (32) שאינן
דירה. (33) כלומר, גם לדירה וגם למכנס, שאם לא כן
פשוט הוא שקובעים.

ז. כשם שהבית³⁴ קובע למעשה, כך החצר קובעת
למעשה³⁵; ומשיפנסו³⁶ לחצר דרך השער³⁷ נקבעו,
אף על פי שלא הכניסין לתוך הבית.

(34) בירושלמי מעשרות פרק ג הלכה ג: "ר' שמואל בר
נחמן בשם ר' יונתן כולהון (כל דיני חצר הקובעת למעשה
האמורים במשנה) מן הבית למדור". (35) מדבריהם. בתוס'
דיבור המתחיל עד, שאף לר' ינאי הסובר שרק בית קובע
מן התורה - קובעת חצר מדבריהם. (36) הפירות.
(37) בבא מציעא שם לעניין בית, ומשם למד רבינו לעניין
חצר.

ח. אי זו היא חצר הקובעת? כל שהפלים נשמרין
בתוכה³⁸, או שאין אדם בוש מלאכל בתוכה³⁹. או
חצר, שאם יפנס אדם לה - אומרין לו: מה אתה
מבקש⁴⁰? וכן חצר שיש בה שני דיוורין⁴¹ או שהיא
לשני שתפין, שאחד פותחה ונכנס ואחד בא ונכנס

ב. יראה לי, שאין לוקין מן התורה על אכילת
הטבל עד שינקע בכניסתו לביתו, כמו שבארנו מפי
השמועה; אבל אם נקבע בשאר השפה דברים
שפנינו¹¹ - אין לוקין עליו אלא מפת מדרות
מדבריהן. וכן האוכל מפרות שדעתו להוליקן לשוק
אחר שנקמה מלאכתו¹² - אינו לוקה אלא מפת
מדרות, כמו שבארנו; שאין הגומר למכור חייב
במעשה אלא מדבריהם.

(11) שאין ששת הדברים קובעים למעשה אלא מדבריהם.
(12) שאסור לאכלם עראי כאילו נקבע באחד מששת הדברים
הקובעים.

ג. בית שאין בו ארבע אמות על ארבע אמות - אינו
קובע¹³. וכן הגגים אינן קובעין, אף על פי שהבית
שלמטה קובע¹⁴. ואם לא היה בגג ארבע אמות על
ארבע אמות, בגון שהיה הבית משפיע ועולה - אינו
פטר מן המעשה, אלא הרי גג זה כמקצת אור
הבית¹⁵.

(13) שאינו ראוי לדירה ואינו קרוי בית. (14) [במשנה שם:
"הגגות פטורין אף על פי שהם של חצר החייבת". ורבינו
שינה וכתב "אף על פי שהבית שלמטה קובע", והכוונה
שאינו מסביב חצר המחייבת, וכגון שאינה משתמרת - לפי
שבירושלמי הקשו על המשנה שם, למה לא נטבלו בחצר?
ותירצו: תפתר כר' יוסי בן רבי יהודא שאמר "הביא תאנים
מן השדה והעבירן לחצרו לאוכלן בראש גגו - פטור". אבל
רבינו פסק כרבי שחייב. (15) [צריך עיון: הרי סוף סוף
לא נכנס לבית דרך השער, אלא דרך הגג].

ד. הצריפין¹⁶ והברגנין¹⁷ ובתי הקיץ, והוא ארבעה
עמודים ותקרה על גביהן, שנקצא בלא פתלים, וכן
ספות שעושין בגי הקרמים ובגי הגנות בימי הקיץ,
אף על פי שדרינן בהן כל ימי הקיץ ויש בהם רחים
ותרנגולין - אינן קובעין למעשה. וכן ספת
היוצרים¹⁸ החיצונה¹⁹ וספת החג פתוח²⁰ - אינן
קובעין. שכל אלו אין דירתן קבע²¹.

(16) וצריף הוא כמו אוהל, בלי גג, צר מלמעלה והולך
ומרחיב למטה. (17) מגדלים העשויים לשמור בדרכים.
(18) דרכם של יוצרי כלי חרס שעושים שתי סוכות זו לפנים
מזו, בפנימית הוא דר ומצניע קדרותיו ובחיצונה הוא עושה
מלאכתו ומוציא קדרותיו למכור. (19) אבל הפנימית
קובעת. (20) כלומר, בחג הסוכות, אבל אם המשיך לדור
בסוכה לאחר החג - הרי היא דירת קבע, וקובעת למעשה.
(21) שעל הדרים בצריפין, אמרו בערובין נה: חייהן אינם
חיים, ואף השאר אינן אלא להתקרר בקיץ, ולא לדור בהם
בקביעות. ועל בורגנין, אמרו "בורגנין חזו למילתיהו
(=ראויים לתפקידם)", ולא לדירה ממש. סוכת היוצרים

- 17 המעשרות⁵⁹, שֶׁכַּח וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ בֵּיתוֹ - הָרִי זֶה מִתֵּר
18 לְהוֹצִיאָן וְלֹאכֹל מִהֶן עֲרָאִי⁶⁰. וְכֵן⁶¹ אִם שֶׁכַּח וְהִעֲלֵן
19 לַגֶּגֶל - אוֹכֵל מִהֶן בִּגְגֵי עֲרָאִי. הִבִּיאָן לְאֹכְלָן בְּרֹאשׁ גִּגּוֹ,
20 וְשֶׁכַּח וְהִכְנִיסָן לְתוֹךְ חֲצֵר חֲבֵרָיו⁶² - נִקְבָּעוּ, וְלֹא יֹאכְלוּ
21 עַד שְׁעֵשֶׂר.
- 59 שאינה משתמרת. (60) שאין הבית קובע אלא אם
הכניסו מדעת, אבל בתוך הבית אסור לאכול, אפילו עראי.
(61) תוספתא שם. ושם נאמר: "שכח והעלן לראש הגג
אפילו בתוך ביתו אוכל מהן עראי". ויתכן כי צריך להיות
"מתוך ביתו", כלומר העביר לגג דרך ביתו ואף על פי
שביתו קובע אפילו בדרך העברה - כיוון שלא היה בדעת,
אלא בשכחה, אינו קובע. (62) צריך להיות: "הבית"
(תוספתא כפשוטה), כלומר, העביר פירותיו דרך חצרו
המשתמרת אף שהעלם לגג בהעברה בעלמא, נקבעו
למעשר, שחצירו קובעת בהעברה אם הייתה בדעת. וכן הוא
בירושלמי "הביא תאנים מן השדה והעבירן לחצירו לאוכלן
בראש גגו רבי מחייב.
- יד. חֲצֵר⁶³ שְׁהִיא נְעֻדְרֶת⁶⁴ - הָרִי הִיא כְּגִגָּה, וְאוֹכְלִין
23 בְּתוֹכָהּ עֲרָאִי⁶⁵. וְהוּא שְׁעֵדֶר רִבְּהָ⁶⁶. וְאִם זָרַע רִבְּהָ
24 - אֵין אוֹכְלִין עֲרָאִי. וְכֵן אִם נָטַע רִבְּהָ⁶⁷. וְאִם נָטַע
25 לְנוֹי חֲצֵר⁶⁸, הוֹאִיל וְהִיא נְעֻדְרֶת⁶⁹ - הָרִי זֶה אוֹכֵל
26 עֲרָאִי מֵאוֹתָן אֵילָנוֹת⁷⁰.
- (63) "תני בשם ר' נחמיה חצר שהיא נעדרת, הרי היא כגינה
אוכלין בתוכה עראי. (64) נחרשת. (65) שהחרישה
שאינה תשמיש של חצר, מבטלת שם חצר ממנה.
(66) [שכיוון שנעדרה רובה, בוודאי ימשיכו לעדור כולה,
ולכן בטל דין חצר גם מן המיעוט שעדיין לא נעדר].
(67) בירושלמי שם: "תני זרע רובה חייבת, נטע רובה
פטורה, אמר רב חסדא והיא שנטעה לנוייה של חצר, הדא
ילפא (= לומדת) מן ההיא (= מברייתא של רבי נחמיה)
וההיא ילפא מן הדא. הדא ילפא מן ההיא (זרע רובה
חייבת) [נטע רובה פטורה - כן צריך להיות, הרי"י קורקוס]
והוא שתהא נעדרת, וההיא ילפא מן הדא שאם הייתה
נעדרת שהיא פטורה, והוא שעידר רובה" [נפירושם של
דברים: אף על פי שאם נעדרה רובה, בטלה מתורת חצר,
היינו מפני שנראים הדברים שבוודאי ימשיכו לעדור כולה,
אבל לאחר שזרעה ונטעה, סימן הוא שהמיעוט שנשאר
בלתי מעודר - יישאר כך. ומסתבר כי זריעה ונטיעה בחצר,
אינן קבע, ובוודאי יעקרון בבוא המועד לכך, לפיכך אין
בכוחו של הרוב, שנזרע או ניטע שלא בקביעות, לבטל אליו
את המיעוט שלא נעדר כלל, והמיעוט נשאר בתורת חצר,
ואם כן הרוב הרי הוא כבית שער לחצר, שגם הוא קובע
למעשרות כמו החצר עצמו. (68) שנטיעה זו היא
לקביעות, ולפיכך בטל המיעוט, שלא ניטע ולא נעדר, אל
הרוב שניטע ונעדר. (69) ירושלמי שם, לפי מה שהגיה
הרי"י קורקוס: "נטע רובה פטורה (= בנטעה לנוי) והוא
שתהא נעדרת". שאם לא נעדרה, אפשר להלך ולהשתמש
בכל השטח שסביב האילנות. (70) הוא הדין אם הכניס
לתוכה פירות מן החוץ.
- 1 או יוצא ונוצל, הוֹאִיל וְהֵן פּוֹתְחִין וְנוֹעֲלִין - הָרִי
2 זו קובעת.
- 3 ט. בֵּית שְׁעֵר⁴² שֶׁל חֲצֵר וְהָאֲכֻסְדֶּה⁴³ וְהַמְרַפֶּסֶת -
4 הָרִי הֵן פְּחָצֵר: אִם הִיְתָה קוֹבַעַת⁴⁴ - קוֹבָעִין⁴⁵, וְאִם
5 לֹא - אֵין קוֹבָעִין⁴⁶.
- (42) כי לחצירות גדולות שני שערים, ומה שבינתיים הוא
בית שער. (43) מקום מקורה המוקף משלוש רוחותיו.
(44) למעשר. (45) שהם טפלים לחצר. (46) שהם אינם
דירה. ואף שבבית השער עומד שומר - אינו אלא כבורגנין.
- 6 י. שְׁתֵּי חֲצֵרוֹת זו לְפָנִים מִזֹּו - שְׁתֵּיהֶן קוֹבַעוֹת⁴⁷.
7 סֶבֶת הַיּוֹצְרִים זו לְפָנִים מִזֹּו - הַפְּנִימִית קוֹבַעַת⁴⁸,
8 וְהַחִיצוֹנָה אֵינָה קוֹבַעַת⁴⁹. וְהַתְּנוּת - קוֹבַעַת פְּבִית⁵⁰.
- (47) גם החיצונה, ואף על פי שיש לפנימית דריסת הרגל
עליה - אינה כחצר שאינה משתמרת. (48) שדירת קבע
היא, אף שאינה אלא לימות החמה. (49) שאינה דירת קבע
כנ"ל. ואף שבית שער טפל לחצר - אין אומרים החיצונה
טפלה לפנימית ותקבע למעשר, שאין הפנימית חשובה כל
כך להיות לה החיצונה בית שער. (50) ואף שאינו דר
בבית, כיוון שכל תשמישו בחנות, קובעת היא למעשר
כחצר.
- 9 יא. הַמוֹלִיךְ פִּירוֹתָיו מִמָּקוֹם לְמָקוֹם⁵¹, אֵף עַל פִּי
10 שְׁהוּא נִכְנָס בְּהֵן⁵² לְבָתִּים וְלִחְצוֹת בְּדֶרֶךְ - לֹא
11 נִקְבָּעוּ⁵³, אֲלֹא אוֹכֵל עֲרָאִי⁵⁴ עַד שְׁגִיגַע לְמָקוֹם שְׁהוּא
12 סוֹף מִגְמָתוֹ. וְכֵן בַּחֲזָרָה⁵⁵.
- (51) יש אומרים כי המדובר כשמוליכם למכרם, ואף על פי
שהגומר פירותיו למכרם בשוק נקבעו מיד - כיוון שאינו
רוצה למכרם אלא במקום מיוחד, לא נקבעו מיד.
(52) עממם. (53) שאין בית חברו וחצרו קובעים אלא אם
כן אין לו מגמה סופית לפירותיו. (54) אבל אכילת קבע
אסורה. (55) היינו, שלפני שהגיע לסוף מגמתו חזר בו
ונמלך והחזירם - אינם נקבעים עד שיחזירם למקום
המיועד.
- 13 יב. הָרוֹכְלִין הַמְחֲזִירִין בְּעִירוֹת⁵⁶, שֶׁהֵן נִכְנָסִין מִחֲצֵר
14 לְחֲצֵר - אוֹכְלִין עֲרָאִי⁵⁷ עַד שְׁמִגִּיעֵין לְבֵית שְׁלָלִין
15 בּוֹ⁵⁸.
- (56) למכור בשמים לנשים. (57) מפירות שנטלום לאכלם
בעצמם, שאם למכרן נטלום - נקבעו מיד למעשר.
(58) שכיוון שאין לפירות מגמה אחרת - אף בית אחר קובע
למעשר.
- 16 יג. הַמְּבִיא תֹאנִים מִן הַשָּׂדֶה לְאֹכְלָן בַּחֲצֵר הַפְּטוּרָה מִן

ר' אליעזר לגמור. (97) שכיוון שתלש אשכול זה לאכול, נגמרה מלאכתו, וחצר קובעתו למעשר.
 יח. בספר⁹⁸ הזרועה בחצר⁹⁹ - מקרסם¹⁰⁰ עֶלָה עֶלָה¹⁸ ואוכלו¹⁰¹; ואם צרף¹⁰² - חֵיב לַעֲשׂוֹר¹⁰³. וכן פל¹⁹ פיוצא בזה.²⁰

(98) והוא זרע גד האמור בתורה. (99) זוריעה אינה מבטלת שם החצר. (100) תולש. (101) כשהסכסר מחוברת לקרקע. (102) שניים. (103) שנגמרה מלאכתו, והחצר קובעתו.

יום שישי י"ז מרחשון ה'תשע"ט

פרק חמישי

(1) יבאר הלוקח פירות תלושין מאימתי נקבעו למעשר. המחליף עם חבירו זה לאכול וזה לאכול. אם המתנה קובעת למעשר. השוכר את הפועלים לעשות עמו בפירות. וזין המוציא פועלים לעשות לו מלאכה בשדה ואין להם עליו מזונות. המבשל או הטומן פירות באדמה או המווג יין במים אם קבע. התורם תרומה שצריך לתרום אחריה שנייה. ותאנה שהייתה מיוחדת לו לאכול.

א. הלוקח פירות תלושין² לאכלן³ - נקבעו למעשר מדבריהם, כמו שבארנו⁴. ומאימתי יקבעו? משיתן את הדמים, אף על פי שלא משך⁵. הרי' שלא נתן דמים, והיה בורר ומניח בורר ומניח, אפלו כל היום בל, ואף על פי שגמר בלבו לקח - לא נתחייב לעשר⁷. ואם⁸ היה ירא שמים - משגמר בלבו מעשר⁹, ואחר כך יחזיר למוכר, אם רצה להחזיר¹⁰.

(2) שנגמרה מלאכתם ביד מוכר, ראה למעלה פ"ב הלכה ב. (3) אבל אם לקחם למכרם - אינם נקבעים למעשר, כבהלכה הסמוכה. (4) למעלה פרק ג הלכה ג, ופ"ד הלכה ב. (5) ירושלמי מעשרות פרק ג הלכה א: "דמים מהו שיטבלו כמקח - הדא אמרה דמים כמקח הן". ואף-על-פי שחכמים הפקיעו קנין דמים, כדי שלא יאמר המוכר ללוקח נשרפו חטיף בעליה, ותקנו משיכה (פ"ג מהלכות מכירה הלכות א"ה) - חיוב מעשר חל כיון שנעשתה פעולת קנין, אף שמדובנן אין לה תוקף. (6) ברייתא בבבא בתרא פח. (7) שגמר בלב אינו פעולת קנין כלל (שם). (8) שם. (9) ויתן דמים תמורת המעשר שלקח ונתן ללוי, ראה להלן פ"א הלכה ח. (10) והוא שהמוכר מסכים, שאם לא כן, מה יראת שמים היא זו. ועיין בתוספות שם ד"ה בירא שמים. ולזה נתכין הכסף-משנה, ועיין בהגהה בגליון.

ב. הלוקח¹¹ במחפר לקרקע¹² או שלקח תלוש¹³ לשלח לחבירו - לא נקבעו¹⁴, ויש לו לאכל מזה עראי¹⁵.

(11) מעשרות פרק ה משנה ט: "לקח במחבר לקרקע פטור, לקט לשלוח לחבירו פטור". ורבינו גרס כנראה: "לקח לשלוח לחבירו פטור". וכן נראה בפירוש המשנה שם. (ובירושלמי שם: "לקח במחבר לקרקע פטור, הא בתלוש

טו. תאנה העומדת בחצר⁷¹ - אוכל ממנה אחת אחת⁷² ופטור; ואם צרף⁷³ - חֵיב לַמַּעֲשָׂר⁷⁴. במה דברים אמורים? בשדה עומד בקרקע; אבל אם עֶלָה לראש התאנה⁷⁵ - ממלא חיקו⁷⁶ ואוכל⁷⁷ שם⁷⁸; שאין אדיר חצר קובע למעשר⁷⁹.

(71) החייבת (הר"י קורקוס). וכגון שלא ניטע רובה, או שלא נעדרה. ועיין מה שכתב רבינו, שגם תאנה העומדת בבית, חייבת במעשר מדבריהם, ולמד דין זה מכאן. (72) כלומר, קוצץ אחת ואוכל, קוצץ אחת ואוכל וכן הלאה. שאין חצר קובעת אלא בדבר שנגמרה מלאכתו. (73) שקצץ שניים. (74) שהרי זה כנגמרה מלאכתו, שבידו עשאו כגורן. והסמיכו דבר זה על הפסוק "כי קבצם כעמיר גורנה", ואין קיבוץ פחות משניים. (75) וראש התאנה לאו דווקא, אלא כיוון שאינו עומד על הקרקע, הרי הוא כאוויר החצר. (76) אף על פי שזהו גמר מלאכתו. (77) אכילת עראי. (78) "ובלבד שלא יוריד לחצר". (79) מכלל שאוויר הבית כן קובע.

טז. היתה⁸⁰ עומדת בחצר ונוטה לגנה⁸¹ - הרי זה אוכל ממנה בגנה כדרכו⁸² כאלו היתה נטועה בגנה⁸³. היתה נטועה בגנה ונוטה לחצר - הרי זו כנטועה בחצר, שאינו אוכל שם אלא אחת [אחת]⁸⁴.

(80) שם משנה י: "תאנה שהיא עומדת בחצר ונוטה לגינה, אוכל כדרכו ופטור". (81) שענפיה ופירותיה נוטים לגינה. (82) ואף שצירף בידו, אינו חייב. ומותר באכילת עראי. (83) ואף על פי שאמרו "שדי נופו בתר עיקרו (שהענף בטל לגבי העיקר) - כאן הדבר תלוי בראיית פני החצר וכשנוטה לגינה ואוכל בגינה, הרי אינה רואה פני החצר (ר"י קורקוס). (84) אבל אם צירף שניים, חייב. ואף כאן, אף על פי שהנוף בטל לעיקר, כיוון שראה פני הבית - חייב לעשר.

יז. גפן שנטועה בחצר⁸⁵ - לא יטל את כל האשכול ויאכל, אלא מגרגר אחד אחד⁸⁶. וכן ברמון - לא יטל את כל הרמון, אלא פורט⁸⁷ את הרמון באילן⁸⁸, ואוכל הפרד⁸⁹ משם. וכן באבטיח - פופתו⁹⁰ בקרקע⁹¹ ואוכלו שם⁹². היה אוכל באשכול⁹³ בגנה⁹⁴, ונכנס מן הגנה לחצר⁹⁵, אף על פי שפיוצא מן החצר⁹⁶ - לא יגמר עד שיצער⁹⁷.

(85) החייבת. (86) כלומר, מן האשכול בעודו מחובר לגפן, אבל שניים לא יאכל, שהוא גרנו, והרי זה כנגמר מלאכתו. (87) מלשון "ופרט כרמך". ויש מפרשים כמו "פורד". (88) בעודו מחובר. (89) גרגיר הרימון. (90) ובר"ש (פרק ב שם): "כופף ואוכל, עץ שהאבטיח מחובר כופף אותו שיגיע האבטיח לפיו ונושך ואוכל". אבל במשנה שם ושם: "וסופת באבטיח", "וסופת ואוכל". והוא מלשון חתיכה. (91) במחבר. (92) אכילת עראי. (93) כלומר, מאשכול. (94) שתלשו שם והתחיל לאכול בהיתר. (95) בכוונה. שאילו שכח ונכנס - אין החצר קובעת. (96) שרק אז מתיר

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ז מרחשון - ספר זרעים - הלכות מעשר קעט

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

16 לְקָצוֹת וְזֶה לְקָצוֹת⁴⁰ - שְׁנִיָּהּ לֹא נִקְבְּעוּ; שְׁאִין
17 הַמֶּכֶר קוֹבֵעַ דְּבָר שְׁלֹא נִגְמְרָה מִלֵּאכְתּוֹ, כְּמוֹ
18 שְׂבָאֲרֵנוּ⁴¹. לְקַח הָאֶחָד פְּרוֹת שֶׁחֲלִיף לֹאכִילָה,
19 וְלִקַּח הָאֶחָד חֲלִיפִיָּהּ לְהַקְצוֹתָן - זֶה שֶׁלֵּקַח לֹאכִילָה
20 חֵיב לְעֹשֶׂר, וְזֶה שֶׁלֵּקַח לְהַקְצוֹתָן לֹא נִקְבֵּעַ
21 לְמַעֲשֶׂר⁴².

36 שם משנה ח. ודין החליפין נתבאר בפ"ה מהלכות מכירה הלכה א, שאם משך האחד של חברו - קנה חברו שלו, ואף-על-פי שלא משך. 37 פירות שנגמרה מלאכתן תחת פירות חברו, שאף הם נגמרו מלאכתן. 38 ולא לקצות, ואם כן נגמרה מלאכתן. 39 שזהו מקח, והוא קובעם, ואפילו אחד אחד אסור. 40 לשטוח בשדה כדי שיתייבשו, שעדיין לא נגמרה מלאכתם. 41 למעלה הלכה ג פרק ג. 42 כר' יהודה שם, ועיין רש"י ביצה לה:

22 ה. האומר⁴³ לחברו: צא ולקט לך עשירים תאנים
23 משלילי⁴⁴, ואני אמלא את פרסי משלך⁴⁵ - שְׁנִיָּהּ
24 פטורים⁴⁶, שְׁאִין זֶה חֲלִיפִין⁴⁷ כְּדִי שִׁיְהִי מֶכֶר. וְאִם
25 צִרְף וְאָכַל - חֵיב⁴⁸. וְהַמִּתְנֶה אֵינָה קוֹבֵעֵת כְּמֶכֶר⁴⁹.

43 ירושלמי שם פ"ב הלכה א. 44 מאילני. אבל אינו קונה אותם אלא לכשילקטם. 45 התלושים, שאם הם מחוברים, אף אם היה חליפין, אינם נקבעים במחובר, כנ"ל בהלכה ב, שהרי הוא קונה אותם מיד לאחר שמשך הראשון את העשרים שלו. 46 בתוספתא פ"ב אמרו: "המלקט במניין חייב, הממלא כריסו פטור", וכן הובאה בירושלמי שם (ועיין ראב"ד). אבל לפי מסקנת הירושלמי שם, שניהם פטורים, שאין זה חליפין. וראה בר"י קורקוס. 47 ירושלמי שם: "אמר ר' שימי אין לו חליפין (כלומר, אין זה קנין חליפין כלל) שלא נתכוון האיש בזה (שהסכים ללקט עשרים תאנים) אלא להגיס את לבו שיאכל (לתת בלב חברו שימלא כרסו מפירותיו, אבל לא בתורת מכר אלא כמתנה, ואינה קובעת כדלהלן)". וסובר רבינו, שלפי זה, גם המלקט פטור - שאין זה חליפין אלא שניהם מתנה. 48 כלומר, אין זה כמכר, שבו אנו אומרים שאם צירף חייב (למעלה הלכה ג), אלא כמתנה שאף אם צירף - פטור (חזון-איש, ועיין כסף-משנה). וראה בלשון רבינו להלן הלכה יא. 49 בירושלמי שם אמרו, שאף למי שסובר "מתנה כמכר (ראה להלן פ"ג מהלכות מעשר שני הלכה יז, ופי"א מהלכות שמיטה ויובל הלכה יט) - במעשר שהוא מדבריהם, אפילו בימי עזרא (ראה למעלה פ"א מהלכות תרומות הלכה כו), הקלו במתנה. [ומכיון שרבינו לא חילק בין מעשר בזמן הזה למעשר בזמן שכל ישראל בארץ ישראל, נראה שסובר שלדברי ר' יוחנן (שם הלכה ג) שמקח אינו קובע מן התורה, וכן פסק למעלה (פ"ב הלכה ב) - לעולם הקלו במתנה].

26 ו. עם הארץ⁵⁰ שְׁהִיָּה עוֹבֵר בְּשׁוּק וְאָמַר: טֹלוּ לָכֶם
27 תאנים⁵¹ - אוֹכְלִים⁵² וּפְטוּרִין⁵³, שְׁאִין הַמִּתְנֶה
28 קוֹבֵעֵת⁵⁴. וְאִם הִכְנִיסוּ⁵⁵ לְבִתְיָהּ: אִם⁵⁶ רֹב הָעֵם
29 מִכְּנִיסִים לְבִתִּים⁵⁷ - מְעַשְׂרִים וְדֹאִי⁵⁸; וְאִם רֹב הָעֵם

חייב - מאן אית ליה מקח טובל בפירות שלא נגמרה מלאכתן, לא רבי מאיר? ולדעת רבינו, שאין המקח קובע אלא לאחר שנגמרה מלאכתן (למעלה פ"ג הלכה ג), צריך לומר שכאן מדובר בזורע טבל שנגמרה מלאכתו למעשר, שעד כאן לא נסתפקו בשיבולת שמרחה בכרי ושתלה וקרא עליה שם תרומה (מנחות ע). ולמעלה פי"א מהלכות תרומות הלכה כו), אלא אם פרח ממנו איסור הטבל לגמרי והרי היא כפירות שלא הגיעו לעונת המעשרות (ראה שם בהערה). אבל חייב תרומות ומעשרות, כלומר, גמר מלאכתם למעשר, בוודאי בטל בהם, והר"י קורקוס כתב שהחידוש הוא בזה, שאף לאחר שנתלשו ונגמרה מלאכתם, אוכל מהם עראי, כיון שפעולת המקח היתה במחובר, ועיין אור-שמח. 12 פירות המחוברים לקרקע. 13 שנגמרה מלאכתו. 14 שאין המקח קובע אלא-אם-כן לקחן לאכלן (פירוש המשניות שם), שתיקנו כעין דאורייתא, ומן התורה אינו חייב אלא כשגמר מלאכתם על דעת לאכלם לעצמו, ולא למכרם, ראה למעלה פרק ב הלכה א. 15 אבל לא קבע, כיון שהגיע לעונת מעשרות, ראה למעלה פרק ג הלכה א.

1 ג. האומר¹⁶ לחברו: הֵא לך אסר זה ותן לי בו חמש
2 תאנים¹⁷ - הרי זה אוכל אחת אחת ופטור¹⁸; ואם
3 צִרְף - חֵיב לְעֹשֶׂר¹⁹. הֵא לך²⁰ אסר זה בעשירים²¹
4 תאנים שֶׁאֵבֵר לִי²² - בּוֹרֵר אַחַת אַחַת וְאוֹכֵל²³.
5 בְּאֶשְׁפּוֹל שֶׁאֵבֵר לִי - מְגַגֵּר מִמֶּנּוּ בְּאֵילָן וְאוֹכֵל²⁴.
6 בְּרִמּוֹן שֶׁאֵבֵר לִי - פּוֹרְטוֹ²⁵ בְּאֵילָן וְאוֹכֵל. בְּאֶבְטִיחַ
7 שֶׁאֵבֵר לִי - פּוֹפֵת בְּקִרְקָע²⁶ וְאוֹכֵל²⁷. וְאִם קָצַץ אֶת
8 הַתְּאֲנִים וְצִרְפָם²⁸, או שֶׁקָּצַץ הָאֶשְׁפּוֹל או הָאֶבְטִיחַ
9 - חֵיב לְעֹשֶׂר²⁹, שֶׁהִי לֹא קִנְיָה אֲלָא הִנְתָּלָשׁ³⁰. אָכַל
10 אִם אָמַר לוֹ: הֵא לך אסר בשתי³¹ תאנים אלו, בְּשְׁנֵי
11 אֶשְׁפּוֹלוֹת אֲלוֹ, בְּשְׁנֵי רִמּוֹנִים אֲלוֹ, בְּשְׁנֵי אֶבְטִיחִים
12 אֲלוֹ³² - קוֹצֵץ בְּדִרְבּוֹ³³ וְאוֹכֵל עֲרֵאִי³⁴ וּפְטוֹר; שְׁלֹא
13 נִקְבְּעוּ בְּמִקַּח, שֶׁהִי לְקַח בְּמֶחְבֵּר³⁵.

16 שם פרק ב משנה ה, כר' יהודה ולא כר' מאיר. 17 שלא נגמרה מלאכתם למעשר. 18 כלומר, נוטל אחת מחבירו ואוכל, וכן הלאה. 19 שזהו גמר מלאכתו והמקח קובע, וראה למעלה פ"ד הלכה טו לענין חצר. 20 שם משנה ו. 21 וכן הוא במשנה שבירושלמי שם. 22 כלומר, שיחול המקח כשיבור לו את התאנים, ולא עכשיו כשהם במחובר, וראה להלן. 23 כלומר, תולש מן המחובר וכו' ובמשנה שם: "בורר ואוכל". ובירושלמי שם: "ר' יוסי בשם ר' יוחנן מגרגר אחת אחת והולך ואוכל". 24 כלומר, אחת אחת, כנ"ל. 25 מבקעו, ראה למעלה שם הלכה יז. 26 ראה שם. 27 קמעא קמעא. 28 אפילו שתיים כאחת. 29 שזהו גמר מלאכתם. 30 כמבואר למעלה. 31 בדפוסים חדשים בטעות "בב". 32 המחוברים לקרקע ולאילן. 33 אפילו אחדים כאחת. 34 אבל לא קבע, מאחר שכבר הגיעו לעונת מעשרות. 35 ומקח לא קבע במחובר (בהלכה הקודמת).

14 ד. הַמִּתְחַלֵּף³⁶ עִם חֲבֵירוֹ³⁷: זֶה לְאָכַל וְזֶה לְאָכַל³⁸ -
15 שְׁנִיָּהּ נִקְבְּעוּ לְמַעֲשֵׁרוֹת³⁹, שֶׁהִי לְקַחוּ בְּתִלוּשׁ. זֶה

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

הגדולה, כמפורש למעלה פ"ג הלכה ג (תוספות אנשי שם) וראה למעלה הלכה ו.

- ח. וכן⁷⁸ אנשים שהיו יושבים בשער או בפתחות⁷⁹,
 ואמר להם⁸⁰: טלו ואכלו⁸¹ - הרי אלו אוכלין⁸²
 ופטורין⁸³, ובעל השער או בעל הפתחות לא יאכלו
 עד שיעשרו דמאי. שנמצא פאומר לאלו: טלו
 והכניסו לבתיכם⁸⁴, שהרי הם פבתייהם⁸⁵. וכבר
 בארנו⁸⁶, שאין הפית שאינו שלו קובע לו פשיעברו
 הפירות בתוכו⁸⁷.

(78) שם פ"ב משנה ב, כחכמים ולא כר' יהודה.
 (79) והשער והפתחות אינם שלהם, כדלהלן. (80) עם-הארץ
 העובר בשוק. (81) היינו: הכניסו לשער או לחנות ואכלו.
 (82) עראי, אפילו בחנות או בשער. (83) שכיון שלא
 הכניסו לשער או לחנות אלא בדרך העברה ולא בקביעות,
 אינם קובעים בשבילם, כיון שאינם שלהם, כדלהלן.
 ולדידם, אין זה כאומר להם: "טלו והכניסו לבתיכם".
 (84) ואני אעשר עבורכם. (85) ראה למעלה פ"ד הלכות
 ט"ו. (86) שם הלכה יא. (87) עיין ברבב"ד, וראה שם
 הלכה יג.

- ט. השוכר⁸⁸ את הפועלים לעשות עמו⁸⁹ בפרות, בין
 בתלושין⁹⁰ בין במחפריין⁹¹, הואיל ויש להם לאכל
 מן התורה⁹² במה שהן עושין⁹³ - הרי אלו אוכלין⁹⁴
 ופטורין מן המעשר⁹⁵. ואם⁹⁶ התנה עמהן שיאכלו
 מה שלא זקתה להן תורה⁹⁷, כגון שהתנה עמהן
 הפועל שיאכלו בקו עמו⁹⁸, או שיאכל בנו
 בשכרו⁹⁹, או שיאכל אחר גמר מלאכתו בתלוש¹⁰⁰ -
 הרי זה אסור לאכל¹⁰¹ עד שיעשר; הואיל ואוכל
 מפני התנאי, הרי זה פלוקה¹⁰².

(88) שם משנה ז. (89) מלאכה. (90) שלא נגמרה מלאכתו
 למעשר, אבל לאחר מיכן אסור לאכול (פ"ב מהלכות
 שכירות הלכה א). (91) כשמלאכתו היא תלישתן ממקום
 חיבורן (שם). (92) אכילה בתלוש, למדו בברייתא (בבא
 מציעא פט). מ"דייש" [לא תחסום שור בדישו] - "מה דייש
 מיוחד דבר שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו,
 אף כל שלא נגמרה מלאכתו למעשר פועל אוכל בו".
 ואכילה במחובר, למדו (שם פז): ממה שנאמר "ואל כליך
 לא תתן" - "בשעה שאתה נותן לכליו של בעל הבית
 (כלומר, בשעת תלישה) אתה אוכל, ובשעה שאי"תה נותן
 לכליו של בעל הבית (כגון המנכש בצבצים, שם הלכה ד)
 אי אתה אוכל". (93) ראה שם הלכה י, ולהלן הלכה יב,
 שאינם אוכלים מדבר אחר, אלא ממה שהם עושים.
 (94) אכילת עראי. ולמדו זאת שם מן הפסוק "ואכלת
 כנפשך" - "מה נפשך (= בעל הבית) אוכל ופטור (מן
 המעשר), אף נפשו של פועל אוכל ופטור". (95) אף-על-
 פי שהוא מצרף שנים בידו, שבמקח זהו גמר מלאכה ונקבע
 למעשר (למעלה הלכה ג). וראה בתוספות שם פח. סד"ה
 בעל הבית, שלענין היתר אכילת פועל, אין זה נקרא נגמרה
 מלאכתו. (96) משנה שם. (97) אבל התנה שיאכל בדבר

- מכניסים לשוק⁵⁹ - אין מתקנים אלא דמאי, שמא
 עשר ואחר כך הביא לשוק. ואם⁶⁰ אמר: טלו לכם
 והכניסו לבתים - כשמכניס לפית מעשר דמאי⁶¹.
 נתן⁶² לו דבר מרבה⁶³, אפילו אמר לו: טל ואכל -
 הרי זה פמי שאמר לו: טל והכניס⁶⁴, שאינו אוכל
 עד שיתקן דמאי⁶⁵. וכן אם נתן לו דבר שאין דרכו
 להאכל חי⁶⁶, או שהיה אדם גדול שאין דרכו לאכל
 בשוק⁶⁷ - הרי זה מתקן דמאי⁶⁸.

(50) שם פרק ב משנה א. (51) במתנה. (52) עראי.
 (53) ממעשר. (54) כנ"ל. (55) אלו שקיבלו התאנים.
 (56) ירושלמי שם. (57) שמוטר לאכול מהם עראי עד
 שיקבעו למעשר באחד מששת הדברים (למעלה פ"ג הלכות
 א-ג). (58) שכיון שעם-הארץ היה עובר בשוק ולא עומד
 שם, ודאי הוא מן הרוב שמכניסים לבתיים, ולא מן המיעוט
 שמכניסים לשוק, ובוודאי לא עישרם, ואף לא הפריש מהם
 תרומה גדולה, שהרי עוד לא ראו פני הבית, ולכן מתעשרים
 ודאי (תוס' אנשי שם). (59) שמשנגמרה מלאכתם, אסור
 לאכול מהן עראי (שם הלכה א). (60) משנה שם.
 (61) ולא ודאי, ואף-על-פי שהרוב מכניסים לבתים. שהרי
 הוא כאומר להם: הכניסו לבתיכם ואני אתקנם מיד, וראה
 בהלכה הסמוכה. ובמשנה שם אמרו: "לא יאכלו מהם
 עראי", היינו אף לפני שהכניסו לבתיים, והיינו משום
 שלענין תרומה גדולה עם-הארץ נאמן (להלן פ"ט הלכה
 א). ומכיון שאמר שיתקן מיד, בוודאי תרם תרומה גדולה
 והיא קובעת למעשר, כמפורש למעלה שם הלכה ג (תוספות
 אנשי שם). ורבינו השמיט בבא זו (ועיין כסף-משנה). [אבל
 רמזה בהלכה הסמוכה: "זה אוכל ופטור, וזה אוכל וחייב",
 כלומר: זה שאמר לו טל והכניס - אוכל בשוק וחייב,
 וכנ"ל]. (62) ירושלמי שם. (63) כמות גדולה של תאנים.
 (64) לבית, שאי-אפשר לאכלן בחוץ מחמת ריבויין.
 (65) כנ"ל. (66) הטעון בישול, וצריך להכניסו לבית לשם
 כך. (67) ירושלמי שם פ"ג סוף הלכה ב'. [והיינו שלא
 בפני העם, שאז אין זה אלא בתלמיד חכם בלבד (פ"ה
 מהלכות דעות הלכה ב, וראה שם הערה ו, והיא צריכה
 תיקון), אבל בפני העם הרי זה דין לכל אדם, והאוכל בשוק
 בפני העם הרי הוא בזוי ופסול לעדות, ראה בפ"א מהלכות
 עדות הלכה ה). (68) שהרי הוא כאומר טלו והכניסו לבית,
 וכנ"ל.

- ז. היום⁶⁹ שנים, אמר⁷⁰ לאחד: טל ואכל⁷¹, ואמר
 לשני: טל והכניס⁷² - זה⁷³ אוכל⁷⁴ ופטור⁷⁵, וזה⁷⁶
 אוכל וחייב⁷⁷.

(69) ירושלמי שם. (70) עם הארץ. (71) בשוק.
 (72) לבית. (73) שאמר לו: "טל ואכול". (74) עראי,
 מחוץ לבית. (75) ממעשר. (76) שאמר לו: "טל
 והכניס". (77) כלומר, אוכל בשוק וחייב, כמו שאמר
 במשנה שם: "טלו והכניסו לבתיכם, לא יאכלו מהם עראי",
 וראה בהלכה הקודמת. שכיון שאמר לו "טל והכניס", הרי
 הוא כאומר לו: אני אתקן מיד, ומכיון שעל תרומה גדולה
 נאמנים, הרי נקבעו הפירות על ידי הפרשת התרומה

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום שישי י"ז מרחשון - ספר זרעים - הלכות מעשר קפא

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

שהוא אוכל מן התורה - אוכל ופטור (מעשרות פ"ב משנה ז). וראה הלכה יא בדין קצץ. (98) ממה שנוטל לעצמו רוצה לתת להם חלק, אף-על-פי שלא נשכרו עמו. (99) תחתיו. (100) שאז אין הפועל אוכל מן התורה, ראה למעלה. (101) אפילו עראי. (102) ומה שאמרו בבבא מציעא צב: "דמיחזי (= שנראה) כמקח", ואין זה מקח ממש, אין זה אלא לפי הסברה שפועל אוכל משלו, אבל לפי מה שפסק רבינו (הלכות שכירות שם הלכות יג"ד) שפועל אוכל משל שמים, ורק לו זכתה התורה - הרי זה מקח ממש.

1 **י. שְׁכָרוֹ¹⁰³ לְנֶפֶשׁ עֲמוֹ בְּזִיתִים¹⁰⁴, וְהִתְנָה הַפּוֹעֵל**
2 **שְׂיֹאכַל בְּזִיתִים - הֲרִי זֶה אוֹכֵל מִן הָאֵילָן אַחַת אַחַת**
3 **וּפְטוּר¹⁰⁵; וְאִם צָרָף - חֵיב¹⁰⁶.**

(103) שם פרק ג משנה ג. (104) כלומר, לתלוש הקטנים מבין הגדולים, שאינו אוכל מן התורה, מפני שאין זה גמר מלאכה (שם הלכה ד). וכן הוא בירושלמי על המשנה שם: "השוכר את הפועל לעשות בזיתים, אמר לו על מנת לאכול זיתים, אוכל אחד אחד ופטור, ואם צירף חייב" - "כי אנו קיימין בששכרו לנכש עמו בזיתים, מן דבתרה (= נלמד מהבבא השניה) לנכש עמו בבצלים". (105) ממעשר. (106) שהרי זה בגמר מלאכה, ומקח קובע למעשר לאחר גמר מלאכה.

4 **י.א. שְׁכָרוֹ¹⁰⁷ לְנֶפֶשׁ¹⁰⁸ בְּבָצָלִים¹⁰⁹, וְהִתְנָה לְאֹכַל**
5 **יֶרֶק¹¹⁰ - מְקַרְסִים¹¹¹ עָלָה עָלָה וְאוֹכֵל; וְאִם צָרָף -**
6 **חֵיב¹¹². קָצָץ¹¹³ הַפּוֹעֵל¹¹⁴ שְׂיֹאכַל לִיטְרָא שֶׁל**
7 **זִיתִים¹¹⁵ - אוֹכֵל אַחַת אַחַת; וְאִם צָרָף - חֵיב לְעֶשֶׂר.**
8 **הוֹאִיל וְהוּא אוֹכֵל דְּבָר קָצוּב - הֲרִי זֶה כְּלוּקָח, שְׁאֵם**
9 **צָרָף - נִקְבָּע. לֹא קָצָץ, אֲלֹא הִיָּה אוֹכֵל פְּדִין תּוֹרָה¹¹⁶**
10 **- מִצָּרָף וְאוֹכֵל כָּל מָה שִׁנְרָצָה. וְהוּא שְׁלֹא יִסְפֹּת¹¹⁷**
11 **בְּמִלַּח. אֲבָל אִם סִפֵּת בְּמִלַּח¹¹⁸: אַחַת אַחַת - מִתָּר; שְׁתֵּים שְׁתֵּים - אֶסוּר, שֶׁהֲרִי נִקְבָּעוּ [בְּמִלַּח]¹¹⁹.**

(107) משנה שם. (108) לתלוש הקטנים מבין הגדולים שמונעין גידולן. (109) שאינו אוכל מן התורה, לפי שאין זה גמר מלאכה (הלכות שכירות שם). (110) עלי הבצלים. (111) חותך. (112) כנ"ל בהלכה הקודמת. (113) ברייתא בבבא מציעא פט: (114) האוכל מן התורה, כגון ששכרו לבצור או למסוק. (115) כן פירש ר"ח, הובא בתוס' שם ד"ה קוצץ. אבל התנה בלי קציעה - כיון שאוכל גם בלי התנאי, אין זה כמקח (שם פ"ב משנה ז, וראה למעלה הלכה ט). (116) כלומר, כיון שלא קצץ בקיצוב, אינו כאוכל לפי תנאו אלא מן התורה. (117) יטבול. (118) כשנתן לו בעל הבית רשות לכך. שאם לא כן, אסור לו לספות במלח (בבא מציעא שם). (119) שהמלח קובע למעשר בדבר שנגמרה מלאכתו (למעלה פ"ג הלכה ג).

13 **י.ב. פּוֹעֵל¹²⁰ שֶׁהִיָּה עוֹשֶׂה בְּלֶבְסִין¹²¹ - לֹא יֹאכַל**
14 **בְּבָנוֹת שְׁבַע¹²², בְּבָנוֹת שְׁבַע - לֹא יֹאכַל בְּלֶבְסִין, עַד**
15 **שִׁיעֶשֶׂר¹²³. אֲבָל יֵשׁ לוֹ לְמִנְעַ עֲצָמוֹ¹²⁴ עַד שִׁיעֶשֶׂר**
16 **לְמָקוֹם הַיְּפוֹת¹²⁵.**

(120) מעשרות פרק כ משנה ח. (121) תאנים גרועות (פירוש המשנה שם). בשעת גמר מלאכתן, שאוכל מהן מן התורה. (122) תאנים לבנות טובות (שם), אף אם ענפי בנות השבע מעורבים בענפי הלבסין, שבאופן כזה במין אחד אוכל משני האילנות (בבא מציעא צא:), כאן נחשבים כשני מינים. ולכן נשנתה משנה זו, אף שדין זה מפורש בב"מ שם במשנה. (123) אם התנה עם בעל הבית שיאכל מהן. שכיון שמן התורה אינו אוכל אלא במה שהוא עושה (למעלה הלכה ט), הרי זה כמקח וקובע למעשרות (שם). (124) מלאכול כשעושה בלבסין הגרועות. (125) בנות שבע. כלומר, אוכל ופטור מן המעשרות, שהרי יש לו לפועל רשות לעשות כן מן התורה (בבא מציעא שם, ופ"ב מהלכות שכירות הלכה יא), ואין זה מקח.

17 **י.ג. הַמוֹצִיָּא¹²⁶ פּוֹעֵלִים לְעִשּׂוֹת לוֹ מְלֶאכָה**
18 **בְּשָׂדֶה¹²⁷: בְּזֶמַן שֶׁאֵין לָהֶן עֲלִיו מְזוֹנוֹת¹²⁸ - אוֹכְלִין**
19 **מִפְּרוֹת שְׁבַשְׂדָּה¹²⁹ וּפְטוּרִין מִן הַפְּעֻשָּׁרִים¹³⁰; וְהוּא**
20 **שְׁלֹא נִגְמְרָה מְלֶאכְתָּהֶן¹³¹. אֲבָל אִם יֵשׁ לָהֶן עֲלִיו**
21 **מְזוֹנוֹת¹³² - לֹא יֹאכְלוּ וְאִף עַל פִּי שְׁלֹא נִגְמְרָה**
22 **מְלֶאכְתָּהֶן; שֶׁאֵין פּוֹרְעִין חוֹב מִן הַטֶּבֶל¹³³. אֲבָל**
23 **אוֹכְלִין אַחַת אַחַת מִן הַתְּאֵנָה¹³⁴, אֲבָל לֹא מִן הַסֵּל**
24 **וְלֹא מִן הַקָּפָה וְלֹא מִן הַמְּקָצָה¹³⁵.**

(126) שם פ"ג משנה ב. (127) כלומר, כל מלאכה שבשדה, ואף כאלה שאין הפועל אוכל בהן מן התורה, ולפיכך היה מקום להתנות על מזונות, אלא שלא עשה כן. (128) ובמקום שלא נהגו לזון (בבא מציעא פג. ושם פ"ט הלכה א). (129) כשבמשך היום נקלעה לו עבודה בפירות שאוכל מהם מן התורה, [ועיין רע"ב]. (130) כדין פועל (למעלה הלכה ט). (131) שאם נגמרה מלאכתם, אין לו לפועל לאכול (הלכות שכירות שם הלכה ב, ולמעלה שם), ואם התנה על כך הרי זה כלוקח, ואסור לאכול עד שיעשר, כמבואר שם. וכן הוא במשנה א שם: "המעביר תאנים בחצרו לקצות (= לעשות קציעות, דהיינו לפני גמר מלאכה) - הפועלים שעמו בזמן שאין להם עליו מזונות, אוכלין ופטורין וכו'". (132) שהתנה על כך עם בעל השדה. (133) כן כתב בפירוש המשנה שם, ומקור הדברים להלן פ"ו הלכה ט. (שכיון שחייב לתת לו מזונות, ובמקום זה נתן לו פירות, הרי הוא כפורע חובו בטבל, והרי זה כמוכרו (שם), ומקח קובע למעשרות אם מצרף שנים (למעלה הלכה ג), וראה להלן בדברי הירושלמי. ועיין בתוספות אנשי שם. וכאן השמיענו רבינו, שמה שפועל אוכל ופטור מן המעשר, אין זה אלא בזמן שאין לו עליו מזונות. וכן צריך לפרש מה שאמרו במשנה שם: "המעביר תאנים בחצרו לקצות - הפועלים שעמו בזמן שאין להם עליו מזונות אוכלין ופטורין, אבל אם יש להם עליו מזונות - הרי אלו לא יאכלו". (134) משנה שם. (והוא כדין מקח שאוכל אחת אחת ופטור, למעלה שם). (135) משנה שם. ואמרו בירושלמי שם: "לא מן הסל ולא מן הקופה ולא מן המוקצה, כמה דתימר תמן מלקט אחת אחת ואוכל, ואם צירף חייב - מוקצה עשו אותה כמצרף". [ונראה שהכוונה לפרק ב דמעשרות משנה ה, לגבי מקח ש"אוכל אחת אחת

מענבים שהם אוכל, ראה בשבת קמד: ובבבא בתרא צז:).
 (162) [שיצירה חדשה של משקה מאוכל, אינה גרועה
 מבישול. וכיון שנתן לתוך הכוס, הרי זה כמצרף (ראה
 בהלכה הקודמת). ודקדק רבינו לכתוב "לתוך הכוס נקבע",
 להורות, שאם סחט ענבים לתוך ידו - פטור, שאף-על-פי
 שבישול יש כאן - גמר מלאכה אין כאן, שאין זה חשוב
 כצירוף, וראה בהלכה הסמוכה]. (163) [שיש בו אוכל,
 והנסחט מן הענבים אל תוכו, אינו נעשה משקה, שמשקה
 הבא לאוכל הרי הוא כאוכל, כמפורש בשבת שם]. ובאוכל
 צונן הדברים אמורים, שאם הוא חם - יש בו משום בישול
 (רדב"ז). (164) [שאיין זה אלא "אוכלא דאיפרת", כלומר,
 אוכל שנפרד מאוכל, ואין כאן יצירה חדשה של משקה
 מאוכל].

- 15 יח. המולח¹⁶⁵ פרות בשדה¹⁶⁶ - נקבעו¹⁶⁷ טבל
- 16 הזיתים אחד אחד במלח ואכל - פטור¹⁶⁸. הפועל¹⁶⁹
- 17 זיתים כדי שיצא השרף¹⁷⁰ מהם - פטור¹⁷¹. הנוטל¹⁷²
- 18 זיתים מן המעט¹⁷³ - טבל אחד אחד במלח
- 19 ואוכל¹⁷⁴; ואם מלח ונתן לפניו - חיב. וכן כל
- 20 פי' יצא בזה.

(165) מעשרות פ"ד משנה א. (166) כן הוא במשנה
 שבירושלמי שם. והיינו: אפילו בשדה (רדב"ז).
 (167) שמליחה קובעת למעשר, ראה למעלה פ"ג הלכה ג.
 (168) שם משנה ג. וראה למעלה הלכה יא. וצ"ע למה כפלו
 רבינו כאן. (169) שם משנה א. והיינו פותח, והוא מלשון
 "פצע". (170) הליחה הדומה לחלב (פירוש המשנה שם).
 (171) [שכיון ששרף זה אינו חשוב משקה (ראה בתוספות
 בבא בתרא יט: ד"ה מי פירות), ואין כאן יצירה של משקה
 מאוכל - אין זה חשוב כבישול. ובמשנה שם: "אם סחט
 ונתן לתוך ידו, חייב". כלומר, כיון שסחט שמן ויצר משקה
 מאוכל, הרי זה כבישול וקובע. ורבינו השמיטה מפני
 התוספתא שם: "הסוחט ענבים בתוך ידו פטור" (וראה
 בתוספתא כפשוטה שם), שאף-על-פי שבישול יש כאן -
 גמר מלאכה אין כאן, שאין זה כצירוף. ולפיכך כתב בהלכה
 הקודמת "הסוחט אוכל לתוך הכוס" (עיין שם). ואם כן,
 המשנה שם, בוודאי היא למי שסובר שכל הקובעים
 למעשר, קובעים אפילו לפני גמר מלאכה, ואין הלכה כן,
 ראה למעלה פ"ג הלכה ג]. (172) שם משנה ג, כת"ק ולא
 כר' אליעזר. (173) מקום שמקבצין שם הזיתים עד
 שיתרככו ויהיו ראויים להוציא שמנם (פירוש המשנה שם).
 (174) שאין המלח קובע אלא בשמים, כמבואר למעלה.

- 21 יט. התורם פרותיו¹⁷⁵ תרומה שצריך לתתם אחריה
- 22 שניה¹⁷⁶ - נקבעו למעשר¹⁷⁷, ולא יאכל מהן עראי
- 23 עד שיוציא התרומה השניה ויעשר.

(175) שנגמרה מלאכתו, שאם לא נגמרה מלאכתו, אין
 תרומה קובעת (למעלה שם הלכה ד). (176) כגון התורם
 מן המחוייב מדרבנן על המחוייב מן התורה (פ"ה מהלכות
 תרומות הלכה יד). [אבל זה שצריך לחזור ולתורם מחמת
 ספק (שם הלכה כב) - מסתבר שאינו בכלל זה, שהרי
 ממה-נפשך מותר לו לאכול אכילת עראי: אם תרם, הרי

ופטור, ואם צירף חייב". הרי שהכוונה לקביעות למעשר על
 ידי מקח, וכמבואר למעלה].

- 1 יד. אחד¹³⁶ המבשל¹³⁷ ואחד השולק¹³⁸ ואחד
- 2 הפובש¹³⁹ - קובע למעשר¹⁴⁰. אבל המעשין את
- 3 הפירות עד שהקשירן¹⁴¹ - הרי זה ספק¹⁴².

(136) שם פ"ד משנה א. (137) ירושלמי שם. (138) אם
 פירשו: בשיל ולא בשיל (ר"ן נדרים מט). סידרם רבינו
 בדרך "לא זו אף זו" - לא רק בישול קובע, אלא אפילו
 שילוק ואפילו כבוש. (139) נותן הפירות במי מלח (פירוש
 המשנה, וראה למעלה פ"ג הלכות ג-ד). (140) מדבריהם
 (למעלה פ"ד הלכה ב). (141) לאכילה. (142) בעיא היא
 בירושלמי נדרים פ"ו הלכה א, ולא נפשטה (חזון-איש).

- 4 טו. הטומן¹⁴³ פירות באדמה¹⁴⁴ או בתבן או בזבל¹⁴⁵
- 5 עד שהקשירן לאכילה - לא נקבעו למעשר¹⁴⁶.

(143) משנה שם. (144) כן המנהג לעשות בפירות שאינם
 מבושלים, להטמין אותם בעפר, כדי שיתרטבו ויתבשלו
 (פירוש המשנה שם). (145) זה אינו במשנה. (146) שאין
 זה בישול.

- 6 טז. הנותן יין לתבשיל חם¹⁴⁷, או¹⁴⁸ שנתן שמן
- 7 לקדרה באלפס¹⁴⁹ פשהו מרתחין¹⁵⁰ - נקבעו
- 8 למעשר. מזג יין במים חמים - נקבע¹⁵¹. ואין צריך
- 9 לומר, אם בשל היין¹⁵² ואפילו בגת¹⁵³ - שאסור
- 10 לשותות ממנו עד שיעשר¹⁵⁴.

(147) אפילו לכלי שני, אם היה חם ביותר (למעלה פ"ג
 הלכה טו). (148) שם פ"א משנה ז, וראה למעלה שם.
 (149) צ"ל: ואלפס". וכעין זה במשנה שם: "לקדרה וללפס"
 (וראה בגליון הרמב"ם בשם ר"י אבהו). והם כלי ראשון.
 (150) והעבירים מעל האש, וראה להלן. (151) שם פ"ד
 משנה ד, כחכמים. ועיין משנה ראשונה שם. (152) על
 האש. (153) שלא נגמרה עוד מלאכת היין (למעלה שם
 הלכה יד). (154) [שאף-על-פי שכתב רבינו (שם הלכה ג)
 שכל הששה דברים, וכולל בהם גם אש, אינם קובעים אלא
 בדבר שנגמרה מלאכתו - יין שזמגו בכלי, הרי הוא כצירוף
 שנים בידו במקח (שם הלכה ג) וכמוקצה שהיא כמצרף
 (שם). ועיין משנה ראשונה שם].

- 11 יז. השום¹⁵⁵ והשחלים¹⁵⁶ והחרדל ששחקן בשדה¹⁵⁷
- 12 בשמן¹⁵⁸ - נטבלו למעשר¹⁵⁹. וכן¹⁶⁰ הסוחט אשכול
- 13 לתוף הפוס¹⁶¹ - נקבע¹⁶²; לתוף התמחוי¹⁶³ - אינו
- 14 נקבע¹⁶⁴.

(155) ירושלמי שם פ"ד הלכה א. (156) מין ירק חריף
 (מוסף הערוך, ערך שחלים א). וכן נראה ביומא יח:
 (157) שאם הכניסין לבית, נקבעו מדין בית. (158) מסתימת
 לשונו נראה, שהמדובר בין בשום של טבל בשמן מעושר,
 ובין בשמן של טבל בשום מעושר (רדב"ז). (159) [כיון
 שהם חריפים - שחיתתם היא בישולם, שאינה גרועה
 ממולח דלהלן]. (160) תוספתא סוף פרק א, וירושלמי שם.
 (161) [שעל-ידי סחיטה זו, הוא עושה יין שהוא משקה,

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ח מרחשון - ספר זרעים - הלכות מעשר קפג

מתוך מהדורת וגשל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

יז, שאפילו חוץ לחצר לא יגמור). וכן כתב רבינו בפירוש המשנה שם. ונצריך לומר, שאף-על-פי שהשבת קובעת אף אם לא כיוונו לייחד לה (למעלה הלכה כ) - כיון שהתחיל לאכול האשכול מבעוד יום, ורצה לגמרו לפני בוא שבת, הרי יש כאן כוונה הפכית, שאינו רוצה להניחו לשבת (ראה בתלמידי רבינו יונה לברכות פרק א לדף יב, ד"ה ורבינו שמואל, ותוספות שם ד"ה לא, סברא כזו לענין מצוות צריכות כוונה), ובאופן זה אין השבת קובעת אלא לעצמה, ולא למוצאי שבת). ובמלאכת-שלמה הביא שבספר מדוייק הוגה בדברי רבינו כאן: "ואפילו הניחן לאחר שבת, הרי זה לא יגמור", וכן הביא הברכי יוסף יו"ד סימן שלא, על סעיף קיד. וכנוסחת ספרים אחרים במשנה שם.

יום ש"ק י"ח מרחשון ה'תשע"ט

פרק נשייו

1) יבאר שכל שאסור לזרים לאוכלו בתרומה אסור בטבל. ודין אם מותר ליהנות מהטבל. והמוכר פירות לחבירו וזכר שהם טבל. ודין הלוקח טבל בשני מקומות. והמקבל שדה מישראל או מן הגוי. ודין שנים שקבלו שדה באריסות, או ירשו או נשתתפו. ודין כהן ולוי שלקחו או מכרו פירות תלושין, או אם קבלו שדה מישראל. ודין המקבל זיתים להוציא מהן שמן. או כהן שמכר שדה לישראל על מנת שהמעשר שלו. ישראל שירש טבל ממורח, והנותן שדהו בקבלה לגוי.

- 13 א. מַחְלִיקִין בְּתֵאֵנִים וְעֵנְבִים שֶׁל טָבֵל, וְאֵין בָּזֶה
- 14 מִשּׁוּם הַפֶּסֶד. וְכָל שֹׁאֲסוֹר לְזָרִים לֶאֱכֹל בְּתֵרוֹמָה,
- 15 כְּגוֹן הַגֶּרְעִינִין⁴ וְכִיּוֹצֵא בָהֶן - כִּף אֲסוֹר לֶאֱכֹל מִן
- 16 הַטָּבֵל וּמִן הַמַּעֲשֹׂר שֶׁלֹּא נָטְלָה תְּרוֹמָתוֹ⁵ וּמִמַּעֲשֹׂר
- 17 שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נָפְדוּ. וְכָל שֹׁמֵר לְזָרִים לֶאֱכֹל
- 18 בְּתֵרוֹמָה מִדְּבָרִים אֲלוֹ⁶ - כִּף מִתֵּר בְּטָבֵל וּבְמַעֲשֹׂר
- 19 שֶׁלֹּא נָטְלָה תְּרוֹמָתוֹ וּמִמַּעֲשֹׂר שְׁנֵי וְהַקֹּדֶשׁ שֶׁלֹּא נָפְדוּ.

2) מעשרות פ"א מ"ח. ופירוש מחליקין: לשפשף ולהחליק פניו (כסף-משנה). 3) אף-על-פי שעל-דידיוז ימהר העיפוש שלהם (פירוש המשנה, שם). וכתנא-קמא שם, ולא כרבי יהודה האוסר. [שאף-על-פי שאסור להפסיד את הטבל, כדלהלן - כיון שהדרך לעשות כן, אין זה הפסד. ונראה שגם בתרומה מותר לעשות כן, וכמו שאמרו (תרומות פ"א מ"ה, ולמלעה פ"א מהל' תרומות ה"ה): "ונוהג בתרומה כדרך שהוא נוהג בחולין"]. 4) בכת"י נוסף: "הקליפות והעלין והחרצנין" (מעשה רוקח). בדבר הגרענין, ראה למעלה שם הי"א, שיש גרענין שאסורים לזרים. ובדבר הקליפות, עיי"ש ה"י. עליו, היינו עלים של ירק, עיי"ש פ"ב ה"ה. והחרצנין הם בכלל שאר הגרענין בזמן שכנסן ויש בהן לחלוחית למצוץ אותן, שאסורין לזר (שם פ"א הי"א). 5) תרומת מעשר. 6) שאינם חשובים אוכל.

- 20 ב. אֵין⁷ מִדְּלִיקִין בְּטָבֵל טָמֵא⁸ אֶפְלוּ בְּחֹל¹⁰, וְאֵין
- 21 צָרִיךְ לִזְמַר בְּשִׁבְתוֹ¹¹. שְׁנֵאֲמַר: אֵת מִשְׁמֶרֶת
- 22 תְּרוֹמָתוֹ¹²; מֵה תְּרוֹמָה טְהוֹרָה - אֵין לָךְ בָּהֶן¹³ אֶלָּא

תרם. ואם לא תרם, הרי לא נקבע. 177) כיון שהתרומה הראשונה תרומה מדבריהם. והאור-שמח מסמך לזה מה שאמרו בתוספתא תרומות פ"ג "אין תורמין שמן על זיתים הנכתשים כו' אם תרם, תרומה ויחזור ויתרום וכו' וצריך להוציא עליהן תרומות ומעשרות", היינו שהתרומה הראשונה קבעה, עיין שם. וראה במראה-הפנים לירושלמי מעשרות פ"ב הלכה ג סוף ד"ה ראשון.

- 1 כ. פְּרוֹת שְׁנִגְמָרָה מִלֵּאכְתָּן¹⁷⁸ וְחִשְׁבָּה עֲלֵיהֶן לִילִי¹⁷⁹
- 2 שִׁבְתוֹ¹⁸⁰ - נִקְבְּעוּ, וְלֹא יֵאָכֵל מֵהֶן אֶפְלוּ לְאַחַר הַשִּׁבְתָּ
- 3 עַד שְׁיַעֲשֹׂר¹⁸¹.

178) שאם לא נגמרה מלאכתן, אין השבת קובעת (ביצה לה.). עיין 'תוספות יום-טוב' בתרומות פ"ח משנה ג. 180) כלומר: והוא לא ייחדן לשבת. וכו' יוחנן בירושלמי מעשרות פ"ב תחילת הלכה ב (כסף-משנה). וראה למעלה פ"ד הלכה יג, שחצר אינה קובעת אלא אם הכניסו לתוכה בכוונה. 181) שאכילת שבת היא קביעות, משום שנאמר (ישעיה נח, יג) "וקראת לשבת עונג" (ביצה לד:). [וראה בפ"ב מהלכות יום-טוב הלכה ט והערה נד, שגם יום-טוב קובע. וראה עוד להלן פ"ב הלכה א].

- 4 כא. תִּינוּקוֹת¹⁸² שֶׁטָּמְנוּ תֵּאֵנִים¹⁸³ לְשִׁבְתוֹ¹⁸⁴ וְשִׁחְחוּ
- 5 לַעֲשֹׂרָן - לֹא יֵאָכֵלוּ לְמוֹצָאֵי שִׁבְתוֹ¹⁸⁵ עַד שְׁיַעֲשֹׂרוּ¹⁸⁶.

182) מעשרות פ"ד משנה ב. 183) שנגמרה מלאכתם בשדה או בגינה, שלא נקבעו בבית או בחצר. 184) לאכילה. 185) שהרי אף אם לא ייחד קובעת, כמבואר בהלכה הקודמת. 186) אבל בערב שבת מותרים באכילה, ואילו גדול שייחד תאנה לשבת - אסורה גם בערב שבת, כדלהלן (ירושלמי).

- 6 כב. תֵּאֲנָה¹⁸⁷ שֶׁהִיָּתָה מִיַּחֲדָת לֹו¹⁸⁸ לֶאֱכֹל פְּרוֹתֶיהָ
- 7 בְּשִׁבְתוֹ¹⁸⁹, וְלִקֵּט מִמֶּנָּה פֶּלְפֶּלָה¹⁹⁰ - לֹא יֵאָכֵלוּ¹⁹¹ עַד
- 8 שְׁיַעֲשֹׂר; הוֹאִיל וּפְרוֹת אֵלוּ מִיַּחֲדִין לְשִׁבְתָּ, וְהַשִּׁבְתָּ
- 9 קוֹבֵעֶת¹⁹².

187) אילן תאנה (ירושלמי פ"ד הלכה ג). 188) שם משנה ב, כב"ה ולא כב"ש. 189) מחמת יופיין וטעמן הטוב. 190) סל. שכיון שליקט כל צרכו, הרי זה גמר מלאכה ונקבע למעשר, ראה למעלה פ"ג הלכה י. 191) אפילו קודם השבת, ואפילו אכילת עראי. 192) אבל באילן שאין פירותיו מיוחדין לשבת, אינם נקבעים אלא משחשך עליהן ליל שבת, כמבואר בהלכה הקודמת.

- 10 כג. הִיָּה¹⁹³ אוֹכֵל¹⁹⁴ בְּאֶשְׁכּוֹל¹⁹⁵ וְחִשְׁבָּה עֲלָיו לִילִי
- 11 שִׁבְתוֹ¹⁹⁶ - לֹא יִגְמֹר אֶכְלָתוֹ בְּשִׁבְתָּ עַד שְׁיַעֲשֹׂר¹⁹⁷.
- 12 וְאִם הִנִּיחוֹ לְאַחַר שִׁבְתָּ - הֲרִי זֶה גוֹמְרוֹ¹⁹⁸.

193) תרומות פ"ח משנה ג. 194) אכילת עראי. 195) ואשכול הרי הוא כנגמרה מלאכתו, ראה למעלה הלכה ג. 196) ראה למעלה הלכה כ. 197) כלומר, אם עישר קודם השבת, שהרי בשבת אסור לעשר (חזון איש). 198) כרבי יהושע, וכנוסחא שלפנינו. ולענין חצר, אמר ר' יהושע שם "לא יגמור" (וכן פסק רבינו למעלה פ"ד הלכה

- 1 מְשַׁעַת הַרְמָתָה¹⁴, אֶף תְּרוּמָה טְמֵאָה - אֵין לָךְ לַהֲנוֹת
2 בָּהּ¹⁵ אֲלֹא מְשַׁעַת הַרְמָתָה וְאֵילָף.

16 תוספתא דמאי פ"א. וכן צריך להיות ב'ירושלמי' שם
ה"ג (רדב"ז). 17 כלומר, אין מכסין את הזרעים בעפר,
שהרי הוא כזורע (מועד קטן ב:). 18 מן התורה אינו
חייב בתרומות ומעשרות אלא אם אוכלם, אבל אם מוכרם
או זורעם פטור, שנאמר (דברים יד, כב-כג): "עשר תעשר
את כל תבואת זרעך - ואלכלת". ודרשו חכמים (בבא-מציעא
פ"א מ"ו), אבל חכמים חייבו לעשר גם את המוכר
(בבא-מציעא שם) וגם את הזורע. 19 כלומר, לא נתמרחו
(ראה למעלה פ"ג הלכות ח"ג). 20 ומה שאמרו (פאה,
שם): "ונוטל מן הגורן וזורע ופטור מן המעשרות עד
שימרח, דברי רבי עקיבא" - אין זה אלא דברי רבי עקיבא,
אבל חלוקים עליו חבריו, כמפורש ב'ירושלמי' מעשרות
(פ"ה תחילת ה"א, ועי' בפירוש המשנה וב'תוספות יום טוב'
שם), ואין הלכה כרבי עקיבא נגד רבים (רדב"ז).
21 'ירושלמי', שם. 22 שהרי זה כנגמרה מלאכתן (שם).
[כלומר, כיון שצירפן בידו, ראה למעלה פ"ה הלכות ג"ג].
23 מעשרות פ"ה מ"א. 24 כן הוא במשנה, שם. [ודקא
בתוך שדהו, אבל אם מכר השתילים לאחר, כשם שהחמירו
לענין זורע, שאם צירפם הם כנגמרה מלאכתם (ראה
למעלה), כן החמירו במקח לענין זה, שאם עקר השתילים
עם הפירות, הרי הוא כמצרפם בידו, והמקח קובע למעשר.
ולפיכך הסמיכו במשנה שם לדין הנ"ל: "לקח במחורב
לקרקע - פטור", שרק בתלוש הוא קובע כנ"ל, אבל לא
במחורב. וראה ברדב"ז ו'משנה ראשונה']. 25 [כלומר,
לא אסף הפירות בידו ואין כאן צירוף, ורק במקח החמירו
לחשבו כמצרף]. 26 שם, מ"ב. 27 בתוך שדהו
(משנה, שם). 28 שלא נגמרה מלאכתן.

- ד. לִיטְרָא²⁹ מַעֲשֹׂר טְבוּלָה³⁰ שְׁזָרְעָה וְהִשְׁבִּיחָה וְהָרִי
הִיא עֶשֶׂר לִיטְרִין³¹ - חֵיבֵת בְּמַעֲשֹׂר³², וְאוֹתָהּ
לִיטְרָא³³ מַעֲשֹׂר עָלֶיהָ³⁴ מִמָּקוֹם אַחֵר³⁵ לְפִי חֶשְׁבוֹן³⁶.
לִיטְרָא³⁷ בְּצִלִּים שֶׁתִּקְנָם³⁸ וְזָרְעָם - אֵינוֹ מַעֲשֹׂר לְפִי
חֶשְׁבוֹן הַתּוֹסֶפֶת³⁹, אֲלֹא מַעֲשֹׂר לְפִי כֶּלֶף⁴⁰.

29 ברייתא, נדרים נח, ב. 30 מעשר ראשון שלא ניטלה
ממנו תרומת מעשר. 31 העיקר והגידולין ביחד. ולדעת
הראב"ד מדובר כאן בדבר שאין זרעו כלה. 32 כלומר,
כל התערובת, ואף הליטרא הראשונה. ואף-על-פי שהליטרא
הראשונה אין עליה חיוב מעשר, שהרי היא עצמה מעשר -
חייבוהו חכמים במעשר, לפי שבטלה בגידולין (רא"ש).
33 שזרעה כשהיא בטבלה. 34 כלומר, מפריש עליה
מעשר מן המעשר היינו תרומת מעשר, שמן התורה אין
הגידולין מבטלים את העיקר שלא נתקן, ואם כן לא נפקע
החיוב שהיה עליה לפני שזרעה (שם). וראה להלן בבצלים
שתוקנו. 35 מפירות שנה הקודמת, שאף הליטרא מפירות
שנה הקודמת היא, ואין תורמין מפירות שנה זו על פירות
שנה אחרת, ראה למעלה פ"ה מהל' תרומות הי"א (רש"י
שם). 36 כלומר, מחשב שתרומת המעשר תהא עשירית
מהליטרא. 37 שם נז, ב. מימרא בשם רבי יוחנן.

7 ברייתא, שבת כו, א. 8 אפילו כהנים, ראה להלן.
9 והוא-הדין לטבל טהור (עיי"ש ברש"י וב'תוספות' ד"ה
אין מדליקין), שגם הוא אסור בהנאה של כילוי.
10 [שבידו להרים ממנו תרומות ומעשרות, והיה מקום
לומר שאף-על-פי שעוד לא הרים, יש לו בו זכות ש"מתנות
שלא הורמו כמי שהורמו" (חולין קלא. ולהלן הכ"א),
ואף-על-פי-כן אין מדליקין בטבל טמא, כיון שלא הרים
בפועל ממש]. 11 הדלקת נר בערב שבת לצורך שבת
[שארין בידו להרים, שהרי "אין מגביהין תרומות ומעשרות
בשבת" (פ"ג מהל' שבת ה"ט), ונמצא שנחנה ממנו בליל
שבת הנאה של כילוי, בזמן שאינו עומד להרמה, שבודאי
אין לו זכות לכך. והרשב"א בחידושו לשבת שם, רצה
לומר, שהחומר בשבת יותר מבחול הוא משום שאין שורפין
קדשים ביום-טוב ובשבת. אבל לבסוף דוחה סברא זו:
"תינח למאן-דאמר חולין הטבולים לתרומה כתרומה, אלא
למאן-דאמר לאו כתרומה - מאי איכא למימר". ועי' בפ"ז
מהל' ביכורים הי"ב, שרבינו פסק ש"עיסה הטבולה לחלה
אינה כחלה". אולם הר"י קורקוס כתב בביאור דברי רבינו,
ששבת חמורה, מהטעם הנ"ל (כן כתב הרדב"ז בהל'
תרומות שם הי"ח, שאין מדליקין נר חנוכה בערב שבת
בשמן של תרומה טמאה, לפי שאין שורפין קדשים בשבת).
אבל חוץ ממה שדחה הרשב"א סברא זו, צריך-עיון עוד
שזה אינו אלא לשיטת ה'ירושלמי' (שבת פ"ב ה"א) שאסור
לשורף קדשים אף מערב שבת וערב יום-טוב, וראה בגליון
הש"ס שם, שלמדו כן ממה שנאמר "והנותר ממנו עד
בוקר", ליתן בוקר שני לשריפתו. אבל לשיטת הבבלי (שם
כג:) אין איסור לשורף קדשים אלא ביום-טוב עצמו. וכן
נראה מדברי רבינו, שלא הביא כלל הא דאין מדליקין בשמן
שריפה ביום-טוב, לפי שאינו אלא ביום-טוב עצמו, ואם כן,
הוא בכלל מה שכתב בפ"ג מהל' יום-טוב ה"ח, שאין
שורפין קדשים ביום-טוב, ועוד ששם מפורש טעם הדבר,
מפני שיום-טוב 'עשה' ולא תעשה', ואין 'עשה' של שריפת
קדשים דוחה 'עשה' ולא תעשה', וזה לא שייך אלא
ביום-טוב עצמו, ולא בערב יום-טוב וערב שבת].
12 "בשתי תרומות הכתוב מדבר, אחת טהורה ואחת
טמאה" (שבת, שם). 13 רשות לאכול. 14 שקודם לכן
חייב האוכלה מיתה, ראה למעלה פ"ה ה"ה. 15 הנאה
של כילוי, דהיינו הדלקה שמכלה אותה בשעת הנאה, שהרי
היא כאכילה, אבל הנאה אחרת מותרת, וראה ב'תוספות'
שם ד"ה אין.

- ג. אֵין מִחֻפִּין¹⁶ בְּטָבֵל¹⁷, וְאֵין זֹרְעִין אֶת הַטָּבֵל¹⁸.
וְאֶפְלוּ פִּירוֹת שֶׁלֹא נִגְמְרָה מְלֵאכָתָהּ¹⁹ - אֲסוּר לְזָרַע
מִיָּה עַד שְׁעֵשְׂרִי²⁰. בְּמָה דְּבָרִים אֲמוּרִים²¹? בְּתַבּוּאָה
וְקִטְנִיּוֹת²² וְכִיּוּצָא בָּהֶן; אֲבָל²³ הָעוֹקֵר שְׁתִּילִים שֶׁיֵּשׁ
בָּהֶן פִּירוֹת מִמָּקוֹם לְמָקוֹם בְּתוֹךְ שְׂדֵהוּ²⁴ - הָרִי זֶה
מֵתָר, וְאֵינוֹ כְּזוֹרַע טָבֵל, שֶׁהָרִי לֹא אֶסְף הַפִּירוֹת²⁵.
וְכֵן²⁶ הָעוֹקֵר לִפְתַּת וְצִנּוֹנוֹת וְשִׁתְלָם בְּמָקוֹם אַחֵר²⁷,
אִם נִתְּפָן לְהוֹסִיף בְּגוֹפֵן²⁸ - מֵתָר. וְאִם שֶׁתֵּלֵן פְּדִי

שיעורי רמב"ם פרק אחד ליום - יום ש"ק י"ח מרחשון - ספר זרעים - הלכות מעשר קפה

מתוך מהדורת גושל עם רמב"ם לעם - מוסד הרב קוק

(38) שהופרשו תרומות ומעשרות הימנה. (39) כלומר, והליטרא עצמה תהא פטורה. (40) למדו זאת (שם נט): ממה שנאמר (דברים י, כב) "עשר תעשר את כל תבואת זרעך", כלומר, אף זרעך שהוא מתוקן כבר, תחזור ותעשר, לפי שבטל לגידולים. במה דברים אמורים, בשזרע פירות מתקונים שהדרך לזרעם, אבל זרע פירות של טבל שאין הדרך לזרעם - אינו בכלל זה, ולפיכך אמרנו למעלה שליטרא מעשר טבול שזרעה - אינה בטלה מן התורה בגידולין.

ה. זרעונים⁴¹ שהביאו שליש⁴² ומרחץ⁴³ ועשורן ואחר כך זרען⁴⁴ והוסיפו⁴⁵, ואין זרעם פלה - הרי זה ספק אם חיבין⁴⁶ במעשר מדבריהם⁴⁷, הואיל והוסיפו, או אין חיבין, שהרי הירע שעדין הוא קנים ולא אכר מעשר הוא. ואין אלו דומים לבצלים⁴⁸, שהבצלים אין דרכן להזרע⁴⁹.

(41) בעיא שלא נפשטה, במנחות סט, ב. והמדובר בזרעונים הנאכלים, שאם אינם נאכלים הם פטורים ממעשרות (למעלה שם פ"ב ה"ג). (42) אבל לפני שהביאו שליש, אינם חייבים במעשר (למעלה פ"ב הלכות ג"ה). (43) רבינו גורס שם: "כגון דאמרחניהו ועשרינהו", ראה ב"כסף משנה" כאן, וביבנינו גרשום' שם. (44) אבל זרען ואח"כ עישורן, אינו מעשר, שאין מעשר במחובר לקרקע. (45) השביחו. (46) אבל זרעם כלה, חייב לעשר הכל מן התורה (מנחות, שם). (47) הזרעונים שזרע, אבל התוספת ודאי חייבת (שם). (48) ואף-על-פי שאין דרכם להזרע כדלהלן, ומן התורה אין העיקר מתבטל בתוספת, אפשר שחכמים גזרו משום זרע דבר שדרכו להזרע. (49) בסוף ההלכה הקודמת "ליטרא בצלים שתיקנם" שצ"ק בטל לגבי התוספת, ומתחייב שוב במעשרות.

ו. הזרע⁵⁰ את הטבל, בין דבר שזרעו פלה⁵¹ בין דבר שאין זרעו פלה⁵²: אם אפשר ללקטו⁵³ - קונסין אותו⁵⁴ ומלקטו; ואם צמח - אין מחיבין אותו לעקר. והגדולין חלין⁵⁵. ואם היה דבר שאין זרעו פלה - אפלו גדולי גדולין אסורין, עד שלש גרנות⁵⁶; והרביעי - מתיר⁵⁷. ומפני מה הגדולין אסורין⁵⁸? מפני תרומת מעשר ותרומה גדולה שבה⁵⁹. וכן הדין בזרע מעשר שלא נטלה תרומתו⁶⁰. אין⁶¹ מוכרין את הטבל אלא לצרף ולחבר⁶². ואסור לשלח את הטבל ואפלו חבר לחבר, שמא יסמכו זה על זה ויאכל הטבל⁶³.

(50) שם אמרו: "תיפשוט ליה (= לבעיא הנ"ל) מהא כו' ליטרא בצל שתיקנו כו' התם היינו זריעתו, הכא לאו היינו זריעתו". וכן צריך להיות בדברי רבינו "שהבצלים דרכם להזרע" ('חזון איש'). היינו שזרעונים שלא הביאו אלא שליש גידולם, אף-על-פי שאם זרעם הם מצמיחים (למעלה שם ה"ג) - בכל זאת אין דרכם להזרע, ואינם בכלל "עשר תעשר את כל תבואת זרעך" (ראה נדרים, שם). [אבל צ"ע שהרי חיובם במעשרות נלמד מהפסוק הנ"ל "את כל תבואת

זרעך" - "דבר שהוא נזרע ומצמיח", ראה למעלה שם]. (51) "ירושלמי" דמאי פ"א ה"ג. (52) כגון חטים ושעורים. (53) כגון בצלים, וראה תרומות פ"ט מ"ו. (54) שעדיין לא נשרשו בקרקע. (55) שעבר על איסור זריעת טבל, כנ"ל ה"ג. (56) בדבר שזרעו כלה, כדלהלן (תרומות שם), כלומר מותרים באכילת עראי לפני גמר מלאכה. (57) היינו גידולי גידולי גידולי טבל. (58) שם, מ"ו. וראה למעלה פ"א מהל' תרומות הלכות כא"כ ב'חזון איש'. (59) כשאין זרעו כלה. (60) שגזרו איסור על גידוליה (למעלה שם), שלא ישאנה אצלו כדי שיזרענה, ונמצא בא לידי תקלה (שם). (61) שהוא טבול לתרומת מעשר, שגידוליו אסורים אף לפני שנגמרה מלאכתם למעשר. ואם רבו גידולים על העיקר, ראה למעלה ה"ד. (62) דמאי פ"ה מ"ח. (63) כגון שנתערב טבל בחולין, וצריך להפריש ממקום אחר - קונה טבל ומעשרו ('ירושלמי' שם).

ז. המוכר⁶⁴ פרות לחברו⁶⁵ ונוצר שהם טבל, ורץ אחריו לתקנו ולא מצאו⁶⁶: אם ידוע שאין קנימין ושפכר אכדו או נאכלו - אינו צריך לעשר עליהם; ואם ספק שהם קנימין⁶⁷ או אין קנימין - צריך להוציא⁶⁸ עליהן מעשרות מפרות אחרות⁶⁹.

(64) משנה ו'ירושלמי' שם פ"ג ה"ג. (65) תוספתא מעשר שני פ"ג, ו'ירושלמי' דמאי פ"ז ה"א. (66) בחזקת שהם מתקנים. (67) ב'ירושלמי' שם: "הרי זה רץ אחריו ומתקנו. לא מצאו וכו'". וראה בתוספתא שם. (68) כלומר, ספק אם הם קנימין. (69) כלומר, מן הדין, ולא בתורת קנס, כדלהלן, שהרי מכר לו הפירות בחזקת מתקנים, כנ"ל.

ח. המוכר⁷⁰ פרות לחברו⁷¹, מוכר אומר: על מנת שהן טבל מכרתי, ולוקח אומר: לא לקחתי ממך אלא מעשרין⁷² - פופין את המוכר לתקן. קנס הוא לו⁷³ מפני שמכר טבל⁷⁴.

(70) כלומר, להפריש עליהם תרומות ומעשרות ולתקן. ומכיון שספק הוא ואפשר שאינם קיימים, ואם כן הפרשתו אינה הפרשה, והתרומות והמעשרות האלו בטבלם - צריך הוא לתקנם ממקום אחר (ראה למעלה פ"ה מהל' תרומות ה"טז). (71) תוספתא שם. (72) והודיעו לאחר מכן שטבל הן, ויש עדים על כך, שהרי בלא-הכי אינו נאמן לומר שמכר טבלים, או שהלוקח זריו ומחמיר על עצמו אף-על-פי ששורת הדין שאין המוכר נאמן, ראה להלן פ"ב ה"ח, וב'תוספתא כפשוטה' שם. (73) כלומר, על-מנת שהן מעושרין. (74) אבל מעיקר הדין פטור הוא, שהמוציא מחבירו עליו הראיה (רדב"ז).

ט. אין⁷⁵ פורעין חוב מן הטבל, מפני שהוא כמזכר⁷⁶.

(75) ועבר על איסור, כנ"ל ה"ו. אבל אם הלוקח חבר, והמוכר טוען שמכר לו טבל לצורך, שלא עבר על איסור, כמבואר למעלה - אינו חייב לתקן (משנה-למלך). (76) נלמד מההלכה הבאה.

י. מי⁷⁷ שלקחו בית המלך את פרותיו והם טבלים: 29

שם. (98) של הגוי. (99) אם לא נזקיקו לעשר חלק הגוי. (100) כן גורס רבינו שם, וכן ב'תוספות' שם בשם ר"ח. (101) ובמקבל שדה שאינה שדה אבותיו, לא קנסו, שאם יקנסוהו ימנע מלקבל, ואף הגוי לא ימכרנה, אלא תהא אדמת א"י בור או יזרענה בעצמו. ולא קנסו אלא בחוכר, שהמחכיר שדה אינו רוצה לזרעה בעצמו מחמת הספק שמה יפסיד שלא יעלה יבולו יפה, ולכן הוא מחכיר, שיהא בטוח בדבר הקצוב שקצץ עם החוכר, בין תעשה הקרקע הרבה בין מעט, ולכן קנסו את הישראל החוכר, כדי שתהא האדמה בורה ביד העכו"ם וימכרנה, שהרי לא יזרע בעצמו, כנ"ל, וכן קנסו במקבל שדה אבותיו, שבידוע שימנע מלקבלה אם יחא חייב לעשר, ויוסיף בדמיה מחמת שהיא חביבה עליו ויקנה (רדב"ז).

יג. אי זהו חוכר ואי זהו מקבל? חוכר - שחוכר הקרקע בדבר קצוב מן הזרע, בכך וכך סאה, בין עשטה הרבה בין עשטה מעט. מקבל - הוא שיקבל אותה בחלק ממה שתעשה, חציו או שלישו או מה שיתנו ביניהן. שוכר - הוא ששוכר הקרקע במעות¹⁰².

(102) ושוכר ודאי הרי הוא פורע חובתו, ומעשר ונותן לו אפילו בשוכר מישראל, וראה בבבא-מציעא פ"ט מ"ו, וב'תוספתא כפשוטה' שם פ"ו.

יד. שנים¹⁰³ שקבלו שדה באריסות¹⁰⁴ או ירשו¹⁰⁵ או נשתתפו - יכול האחד לומר לחברו: טל אתה חטים שבמקום פלוני¹⁰⁶ ואני חטים שבמקום פלוני¹⁰⁷, אתה יין שבמקום פלוני ואני יין שבמקום פלוני¹⁰⁸; אבל לא יאמר: טל אתה חטים ואני שעורים, אתה יין ואני שמן, מפני שמוכרין את הטבל¹⁰⁹.

(103) דמאי פ"ו מ"ח. (104) למחצה לשליש ולרביע, כפי התנאים שביניהם. (105) כלומר, שני אחים שירשו את אביהם. (106) הקרוב למקום שאתה דר בו. (107) הקרוב למקום שאני דר בו, ולא אצטרך לשאת פירות ממקום רחוק. (108) שאיסור מכירת טבל אינו אלא מדרבנן, ואין לו עיקר בתורה, ולכן אומרים בו "יש ברירה" ואינם כמוכרים זה לזה טבל, וראה בפ"א מהל' תרומות ה"כ, וברדב"ז שם. (109) שבשני מינין לא אמרו הוכר הדבר למפרע, שהרי לכל אחד חלק בכל מין ומין.

טו. כהן¹¹⁰ או לוי שלקחו פרות¹¹¹ מישראל אחר שנגמרה מלאכתן - מוציאין¹¹² את התרומה והמעשרות מידיהן¹¹³ ונותנין אותם לכהנים וללויים אחרים¹¹⁴. קנס¹¹⁵ הוא להם, כדי שלא יקפצו לגרנות ולגתות¹¹⁶ ויקנו טבלים, כדי להפקיע מתנות אחרים הפהנים¹¹⁷. ואם¹¹⁸ קנו קדם שתגמר מלאכתן - אין מוציאם מידם¹¹⁹.

(110) פאה פ"א מ"ר. (111) שאינם מעושרים. (112) בית דין, אם אינם נותנים מרצונם. (113) שהרי גם הם חייבים להפריש תרומות ומעשרות (למעלה פ"א ה"א).

אם מחמת שהיא חייב להן - צריך להוציא עליהן מעשרות⁷⁸; ואם לקחו באנס⁷⁹ - אינו צריך לעשר עליהם.

(77) שתמורת מה שהלוה לו, הוא מחזיר הטבל, והרי זו כמכירה שהיא אסורה, כנ"ל. (78) תוספתא שם, ובמקבילות. (79) שהרי זה כפורע חוב בטבל.

יא. הלוה⁸⁰ טבל⁸¹ משני מקומות - מעשר מזה על זה⁸². המקבל⁸³ שדה מישראל או מן הנכרי⁸⁴ - חלק ונותן לבעל השדה פניו, כדי שידע שטבל נטל⁸⁵. אבל החוכר⁸⁶ שדה מישראל: אם נתן לו⁸⁷ מזה או זה⁸⁸ - תורם⁸⁹ ואחר כך נותן לו מזה שקצץ לתן⁹⁰, ובעל השדה מעשר לעצמו; ואם נתן לו מזה שדה אחרת או ממין אחר - מוציא המעשר ואחר כך נותן לו⁹¹.

(80) ולא מחמת שהוא חייב להם. (81) דמאי פ"ה מ"ח. (82) שהודיעוהו שטבל הוא. (83) ואין חוששים שמה פירות אלו של שנה זו, ופירות אלו משנה אחרת, ואין מעשרים מאלו על אלו, כמפורש למעלה בפ"ה מהל' תרומות ה"א (רדב"ז). (84) שם פ"ו מ"א. והוא המקבל שדה באריסות על-מנת לקחת חלק מסוים מן הפירות, ראה להלן ה"ג. (85) ואינו צריך לעשר, שהרי חלקו של בעל השדה לא היה שלו, ואין זה כמוכר טבל. ויש אומרים שאינו פטור אלא ממעשרות, אבל תרומה גדולה חייב להפריש, כמו חוכר דלהלן (חדושי מהרי"ח במשנה, שם). (86) אם ישראל הוא - יעשר. ואם גוי הוא - כדי שידעו הקונים ממנו (רדב"ז). (87) מקבל השדה על-מנת לשלם לבעליה מדה ידועה של פירות (להלן ה"ג). (88) החוכר לבעל השדה. (89) ומאותו המין (משנה, שם). (90) שאי אפשר לגורן שתיעקר בלי תרומה גדולה ('ירושלמי'). (91) ופטור ממעשר, שבחלקו של בעל השדה לא זכה, ושלו הוא נותן לו.

יב. החוכר⁹² שדה מן העובד פוכבים - מעשר ואחר כך נותן לו. קנס⁹³ קנסוהו בזה, כדי שלא יחפר מן העובד פוכבים⁹⁴, ונמצאת השדה בורה לפניו⁹⁵, עד שיעטרף וימכרנה לישראל. וכן⁹⁶ המקבל שדה אבותיו⁹⁷ מן העובד פוכבים - קנסוהו שיעשר ואחר כך יתן חלקו⁹⁸ לעובד פוכבים מעשר, כדי שלא יקפץ ויקבלה ממנו מפני שהיא שדה אבותיו⁹⁹, עד שתשאיר לפניו בורה¹⁰⁰, כדי שימכרנה לישראל¹⁰¹.

(92) שכיון שקצץ מזרע אותה שדה ומאותו המין, אם נותן אחרים תחתיהם הרי הוא כמוכר טבל ('תוספות אנשי שם'), וזהו כרבי יהודה במשנה שם, המפרש דברי תנא-קמא. (93) שם, מ"ב. (94) 'ירושלמי', שם. (95) ובמקבל באריסות מן הגוי לא קנסו, משום שהגוי רוצה יותר בחכירות מבאריסות. (96) לפני הגוי. (97) משנה שם, בשם רבי יהודה. ופסק כמותו שאין חולק עליו, ובגמרא שקלא-וטריא בדבריו בבבא-מציעא קא. (פירוש המשנה,

יִשְׂרָאֵל מִכֶּהֶן אוֹ לְיִי¹³⁸ בֵּין כֶּהֶן אוֹ לְיִי מִיִּשְׂרָאֵל - 14
כָּשֶׁם שְׁחֹלְקִין בְּחֵלִין, כֶּן חֹלְקִין בְּתֵרוּמָה 15
וּמַעֲשֹׂרוֹת, מִפְּנֵי שֶׁהַשָּׂמֶן חָשׁוּב הוּא¹³⁹. 16

(136) שם מ"ה, כחכמים ולא כרבי יהודה. (137) כלומר, זיתים תלושים על-מנת לכתשן. אבל במחוברין לקרקע שקיבל עליו לגמור מלאכתו לאכילה ולא להוציא שמנם, הדין הוא כבהלכה הקודמת. (138) כן נראה במשנה שם, מדברי רבי יהודה, שאמר: "ישראל שקבל מכה ומלוי וכו'", הרי שלתנא-קמא מדובר גם באופן זה, וראה שם בפירוש המשנה. (139) טעם זה כתב רבינו מדעתו. שכיון שחשוב הוא היה לכהן או ללוי להתנות במפורש, ואין אומרים כמי שהתנו דמי. ופשוט הוא כי הוא-הדין לענבים לעשות מהם יין, וכל דבר שהיוצא ממנו חשוב.

יט. כֶּהֶן¹⁴⁰ שְׁמֵכְרוּ שְׂדֵה יִשְׂרָאֵל¹⁴¹ וְאָמַר לוֹ: עַל 17
מִנְתָּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂר¹⁴² שְׁלִי לְעוֹלָם¹⁴³ - הֲרִי הֵן 18
שְׁלֹ¹⁴⁴. בֵּינָן שְׁאָמַר עַל מִנְתָּ - נַעֲשֶׂה כְּמִי שִׁשְׁרִי 19
מִקּוֹם הַמַּעֲשֹׂר¹⁴⁵. וְאִם מֵת הַכֶּהֶן - הֲרִי כִנּוּ כְּשֹׂאֵר 20
הַכֹּהֲנִים. וְאִם אָמַר לוֹ: עַל מִנְתָּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת לִי 21
וְלִבְנֵי, מֵת הוּא - יִטְלֹם בְּנוֹ¹⁴⁶. עַל מִנְתָּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת 22
שְׁלִי כָּל זֶמֶן שֶׁהִיא לְפָנֶיךָ, מְכָרָהּ לְאַחֵר, אָף עַל פִּי 23
שְׁחִזֵר וְלִקְחָהּ - אֵין לִכֶּהֶן אוֹתָם הַמַּעֲשֹׂרוֹת¹⁴⁷. 24

(140) ברייתא בבא-בבא סג, א. וירושלמי דמאי פ"ו ה"ב. (141) הוא-הדין ישראל לישראל, אלא שמצוי הדבר בכהן, כיון שהמעשר שלו (רשב"ם שם). (142) ראה למעלה פ"א ה"ד וב'כסף משנה' שם, שמעשר בין לכהן בין ללוי. (143) בברייתא שם ליתא, וצ"ע למה הוסיף זאת רבינו, והרי צריך המוכר לפרש שאין הכוונה לעולם, כדלהלן, וא"כ מן הסתם הכוונה לעולם. (144) ואפילו אם מכר השדה לאחר - לא פקעה זכותו, אבל אם מת - אין בניו יורשים זכות זו, שאין לנו לחדש מדבריו אלא ההכרח בלבד, ודי אם נאמר שהתכוון לשמור לעצמו זכות זו, ותו לא. (145) כלומר, אף-על-פי שגוף השדה ללוקח - שייר המוכר לעצמו בשדה מקום המעשר. שאלמלא שייר בגוף השדה, הרי זה כמשייר דבר שלא בא לעולם (גמרא, שם). ואף-על-פי-כן יכול הלוקח לתקן פירותיו במעשר זה, שהרי הוא כמשאל לו פירותיו לתקן תבואותיו, על-מנת שיחזירם לו. (146) ואם מכר השדה - לא פקעה זכות הבן, כנ"ל. (147) שהרי כשהגיעה השדה ללוקח השני, פקעה זכותו של הכהן, וכשמכרה שוב למוכר, מכר לו כל זכות שבאה לידו.

כ. יִשְׂרָאֵל¹⁴⁸ שְׁקִיבֵל שְׂדֵה מִכֶּהֶן וְלֹוֹ¹⁴⁹ וְאָמַר לוֹ¹⁵⁰: 25
עַל מִנְתָּ שֶׁהַמַּעֲשֹׂרוֹת¹⁵¹ שְׁלִי אֲרַבַּע אוֹ חֲמִשׁ שָׁנִים - 26
מִתְּרִי¹⁵²; עַל מִנְתָּ שֶׁהֵן שְׁלִי לְעוֹלָם - אֲסוּר, שְׁאֵין 27
כֶּהֶן¹⁵³ עוֹשֶׂה כֶּהֶן¹⁵⁴. וְכֵן¹⁵⁵ בֵּן לְיִי¹⁵⁶ שֶׁהִיָּה עָלָיו 28
חוֹב לְיִשְׂרָאֵל¹⁵⁷ - לֹא יִהְיֶה יִשְׂרָאֵל זֶה גּוֹבָה 29
מֵאַחֲרֵים¹⁵⁸ וּמִפְּרִישׁ¹⁵⁹ עַד שֶׁיִּפְרַע כִּנְגְדָה חוֹבוֹ; שְׁאֵין 30
לְיִי זֶה עוֹשֶׂה בְּעַל חוֹב שְׁלוֹ כְּלֹוֹי אַחֵר שִׁיגְבָהּ 31
מֵעֶשֶׂר מֵאַחֲרֵים¹⁶⁰. 32

(114) כלומר, נותנים אותם לישראל, והוא נותנם לכל מי שירצה, וכן מפורש בתוספתא שם. (115) מימרא של רבי יוחנן ב"ירושלמי" פאה שם ה"ה. (116) מקום שדורכים שם הענבים. (117) וכן הלויים. (118) שם. (119) וכאן לא חששו שמא יקפצו לגרנות, כיון שטורח להם לגמור מלאכת הפירות.

1 טז. כֶּהֶן¹²⁰ אוֹ לְיִי שְׁמֵכְרוּ פְּרוֹת תְּלוּשִׁין לְיִשְׂרָאֵל
2 קֹדֶם שֶׁתִּגְמַר מְלֹאכְתּוֹ, וְאֵין צְרִיךְ לוֹמַר אִם מְכָרוּ
3 בְּמִחְבֵּר - הֲרִי הַתְּרוּמָה¹²¹ אוֹ הַמַּעֲשֹׂר¹²² שְׁלֵהֶם¹²³.
4 וְאִם מְכָרוּ אַחֵר גָּמַר מְלֹאכְתּוֹ - הֲרִי הַתְּרוּמָה
5 וְהַמַּעֲשֹׂר שֶׁל לֹוֹקֵחַ¹²⁴, וּמִפְּרִישׁ וְנוֹתֵן לְכָל כֶּהֶן¹²⁵ אוֹ
6 לְיִי¹²⁶ שְׁיִרְצָהּ¹²⁷.

(120) תוספתא שם. (121) השייכת לכהן. (122) השייכת ללוי. (123) של הכהן או של הלוי. שכיון שגוף השדה שייך לכהן או ללוי, הרי הם משיירים לעצמם את התרומה והמעשרות, ואף-על-פי שלא התנו, כמו שהתנו דמי, וראה בדמאי פ"ו מ"ד, וב'משנה ראשונה' שם. ודוקא כשמכרו לישראל, אבל מכרו לכהן שמפריש ונוטל לעצמו, היה להם להתנות במפורש, ומשלא התנו - הרי הם שלו. ואף-על-פי שמכרו טבל, והיה לחכמים לקנסם, לא קנסום אלא כשלא ידע הלוקח שטבל הם, כמו למעלה ה"ח, אבל כשידע ולא נמנע מלקנות, לא קנסו המוכר. (124) שכיון שנגמרה מלאכתם היה להם למוכרים להתנות, ומכיון שלא התנו - אין המעשרות שלהם. (125) התרומה. (126) המעשר. (127) אף לכהן או ללוי שמכרו לו, שלא קנסו אותם על שעברו על איסור מכירת טבל, כנ"ל בהערה קכב.

7 יז. כֶּהֶן¹²⁸ וְלֹוֹי שְׁקִיבֵל שְׂדֵה מִיִּשְׂרָאֵל¹²⁹ - כָּשֶׁם
8 שְׁחֹלְקִין בְּחֵלִין, כֶּן חֹלְקִין בְּתֵרוּמָה וּבְמַעֲשֹׂרוֹת;
9 וְהַיִּשְׂרָאֵל נוֹטֵל חֵלְקוֹ וְנוֹתֵן לְכָל כֶּהֶן אוֹ לְיִי
10 שְׁיִרְצָהּ¹³⁰. אֲבָל¹³¹ יִשְׂרָאֵל שְׁקִיבֵל שְׂדֵה מִכֶּהֶן אוֹ
11 מִלְּוִי - הַתְּרוּמָה¹³² אוֹ הַמַּעֲשֹׂר¹³³ לְבַעַל הַשְּׂדֵה¹³⁴,
12 וְשֹׂאֵר הַמִּתְּנוֹת - חֹלְקִין¹³⁵.

(128) דמאי פ"ו מ"ג. (129) למחצה לשליש ולרביע, כנ"ל הי"ג. (130) כלומר, נותנין לישראל את התרומה ומעשרות השייכים לחלקו, כחכמים ודלא כרבי אליעזר (שם) שאמר: "המעשרות שלהן" (= של הכהן ושל הלוי). (131) שם, מ"ד. (132) אם קיבל מכהן. (133) אם קיבל מלוי. (134) שכיון שהשדה שלו, הרי זה כאילו התנה שהתרומה או המעשר יהיו שלו ('ירושלמי'). (135) כלומר, מעשר שני או עני, וכן הוא בתוספתא שם פ"ז. ומפשטות לשון משנתנו וה'ירושלמי' במעשר שני פ"ה ה"ה, משמע שאף שאר המתנות לכהן, או ללוי, וראה ב'תוספתא כפשוטה' שם. וכל זה אינו אלא כשקיבל השדה באריסות: למחצה ולשליש ולרביע, שחייב לתת לו מפרי השדה הזה, אבל אם קיבל בשכר או בחכירות, שיכול לתת לו מעות או פירות משדה אחר, אין אנו אומרים שהוא כאילו התנה שהתרומה והמעשרות יהיו שלו.

13 יח. הַמְּקַבֵּל¹³⁶ זִיתִּים לְהוֹצִיא מֵהֵן שָׂמֶן¹³⁷, בֵּין

(148) תוספתא שם, לפי נוסחא אחת. (149) כלומר, או

כהן אינו חייב לתת ללוי כלום (למעלה פ"א ה"ג), וכיון שירשו ישראל זה, הרי הם שלו (רש"י שם). וראה בקידושין נח, ב. ובפ"ה מהל' אישות ה"ו.

כב. הנותן¹⁷⁰ שדהו¹⁷¹ בקבלה¹⁷² לעובד פוככים או למי שאינו נאמן על המעשרות¹⁷³, אף על פי שלא באו לעונת מעשרות¹⁷⁴ - צריך לעשר על ידם¹⁷⁵. נתנה לעם הארץ¹⁷⁶: עד שלא באו לעונת המעשרות¹⁷⁷ - אינו צריך לעשר על ידם¹⁷⁸; ומשכא לעונת המעשרות - צריך לעשר על ידם¹⁷⁹. כיצד הוא עושה? עומד על הגרן¹⁸⁰ ונוטל¹⁸¹, ואינו חושש למה שאכלו¹⁸², שאין אנו אחראין להן¹⁸³.

(170) תוספתא דמאי פ"ז, וירושלמי' שם פ"ו ה"א, לפי גירסת הגר"א שם. (171) כשהיא זרועה. (172) כלומר, למחצה, לשליש ולרביע. [וכגון שאמר לו: מחצה או שליש או רביע ממה שאתה קוצר יהא שלך, שבאופן זה אין לגוי קנין בפירות אלא לאחר קצירה, אבל אם אמר לו: מחצה או שליש או רביע שלך יהא, שיש לו מיד קנין בפירות - כיון שבאו לעונת המעשרות ביד הגוי, והוא מירחם אחר כך, פטורים הם מן המעשרות (למעלה פ"א מהל' תרומות ה"ג). וראה בפ"ו מהל' מתנות עניים הט"ן]. (173) כלומר, לחשוד שלא לעשר תבואתו (ראב"ד). וראה במהרי"ק. ואינו בכלל עמי הארץ, שעליהם אמרו שרובם מעשרים הם. (174) ראה למעלה פ"ב ה"ה. (175) קנסוהו, כדי שיתן שדהו לישראל המתקן פירותיו כראוי, ולפי זה הוא-הדין במשכיר שדהו ובמחכירה, וכן אם נתן שדה שאינה זרועה כלל וזרעה הגוי הארסי ('חזון איש', ונקט שדה זרועה משום ריבואת דסיפא. ומסתמת לשון רבינו נראה, שקנסוהו בין במקום שישיראל מצויים ובין במקום שאין ישראל מצויין, כרבי יוחנן ולא כרבי יהושע בן לוי, ב'ירושלמי' שם. (176) שהוא בכלל רוב המעשרים. (177) כלומר, אם נתן לעם-הארץ עד שלא באו וכו'. וכל-שכן כשנתן לו שדה שאינה זרועה כלל, וראה למעלה. (178) כיון שרוב עמי הארץ מעשרין הם (שבת כג.), לא קנסוהו אלא אם מסר לו אחר שבאו לעונת המעשרות. (179) אף-על-פי שהפירות מחוברין לקרקע, כיון שאם יתלשו יתחייבו במעשר, ואפשר שעם-הארץ זה הוא מן המיעוט שאינן מעשרין, לא היה לו לתת לו שדהו. (180) לאחר גמר מלאכה, קודם שלקחו כל אחד חלקו. (181) מעשר, אבל תרומה גדולה אינו נוטל, שחזקה על עמי-הארצות שמפרישים תרומה גדולה (להלן פ"ט ה"א). (182) כלומר, אינו חושש לעשר קודם גמר מלאכה, שלא יאכלו אכילת קבע באיסור. (183) בתוספתא שם: "שאינן אחריות לרמאין", כלומר, שהרי אסור להם לאכול לפני חלוקה מחמת איסור גזל ('תוספתא כפשוטה'). [וראה במס' מעשר שני פ"ה מ"א, ולהלן פ"ט מהל' מעשר שני ה"ז, ובדמאי פ"ג מ"ה].

מלוי, שעל-פי הדין התרומה או המעשר לבעל השדה, כנ"ל הי"ז. ובתוספתא שם לא כתוב "לוי", והוסיף רבינו, משום שלשון "מעשרות" לא שייך על כהן. (150) הישראל לכהן או ללוי. (151) וכן התרומה אם קיבל מכהן. (152) כלומר, מפריש הישראל תרומה ומעשר, ונותן לכהן או ללוי שרצה. (153) וכן אין לוי עושה ישראל לוי. (154) בכת"י שלפני המהרי"ק, היה כתוב: "שאינן כהן עושה ישראל כהן", וכן העתיק הראב"ד. והפירוש: שע"י שממנה אותו במקומו לקבל התרומה או המעשר, נדמה כאילו עשו כהן או לוי. ודוקא בישראל שקיבל שדה מכהן ולוי, שכיון שהתרומה והמעשר לבעל השדה, ע"י תנאי זה שהתנה הישראל נראה כעושהו כהן, אבל בישראל שמכר שדה לכהן והתנה שיהיו המעשרות שלו לעולם, אין איסור בדבר, שהרי הוא כמו ששייר מקום המעשר, כבהלכה הקודמת, ואין נראה כאילו עשה הכהן את הישראל, כהן (כסף-משנה). והראב"ד חולק, וגורס בתוספתא: ישראל שמכר שדה לכהן, וכן הוא ב'ירושלמי', וראה ב'חזון איש' וב'תוספתא כפשוטה' שם. (155) תוספתא, שם. (156) אבל בכהן לא שייך דין זה, שתרומה אסורה באכילה לזרים. (157) כלומר, שהיה חייב מעות לישראל. (158) מעשר ראשון ברשות הלוי, על-מנת לתת לו. (159) את המעשר לעצמו, שמעשר ראשון חולין הוא, כנ"ל פ"א ה"ב. (160) והחידוש בהלכה זו, שאף-על-פי שבשעה שהישראל נוטל מעשרות מאחרים, על-מנת לתת ללוי זה הוא נוטל, נראה כעושה את הישראל לוי.

1 כא. ישיראל¹⁶¹ שירש¹⁶² טבל ממרה¹⁶³ מאבי אמו פה¹⁶⁴, ואותו אבי אמו ירשו מאבי אמו ישיראל¹⁶⁵ 2 - הרי זה מפריש ממנו¹⁶⁶ מעשרותיו¹⁶⁷ ויהן שלו¹⁶⁸; 3 שהמתנות הראויות לתתם - כמו שהורמו הן, אף 4 על פי שלא הורמו¹⁶⁹. 5

(161) מימרא של רבה בר אבוה, בבכורות יא, א. (162) הוא-הדין אם קיבל טבל במתנה, אלא כיון שאסור לשלוח טבל (למעלה ה"ו), נקט לשון "ירושא". (163) שנגמרה מלאכתו. בגמרא שם: "שהיו לו טבלים ממורחים בתוך ביתו". ומפשטות לשון רבינו נראה, שאף שמדובר גם כשעוד לא ראו פני הבית, בכל זאת אומרים "מתנות שלא הורמו, כמי שהורמו". (164) כלומר, שהיה אביו ישראל, ואמו בת כהן, ומתו אביו ואמו, שאם לא כן, הרי אביו יורש את אמו, ואחר-כך מת אבי אמו, ונמצא הוא יורשו. (165) כלומר, אפילו ירש הכהן הנ"ל מאבי אמו ישראל, שהיה חייב להפריש מעשר ולתת ללוי - אף-על-פי-כן אין הישראל הזה חייב לתת ללוי, כיון שירשו מאבי אמו כהן, וראה ברש"ש שם. (166) מן הטבל. (167) וכן תרומה גדולה. (168) כלומר, התרומה יכול למכור לכהנים - והדמים שלו, ומעשר ראשון יכול לאכול בעצמו. (169) וכיון שנפל הטבל לידי אבי אמו כהן, נעשה כאילו הפריש הכהן ממנו תרומה ומעשרות והרי הם שלו, שהרי

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – י"ב-י"ח מרחשון תשע"ט

יום ראשון י"ב מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קנט. מצות לא תעשה שכג.

מצות עשה קס. מצות לא תעשה שכד.

1 המצוה הקנ"ט — הצווי שנגצטוינו לשבות ממלאכה
 2 ביום ראשון של פסח, והוא אמרו: יתעלה: "ויביום
 3 הראשון מקרא קדש" (שמות יב, טז). ודע הקדמה זו,
 4 והיא: שכל-מה שאמר בו ה' "מקרא קדש" בא בפרושו:
 5 "קדשהו". וענין "קדשהו" — שלא תעשה בו מלאכה
 6 אלא מה שמיחד לאכילה, כמו שבאר הכתוב. וכבר
 7 הזכרנו מקדם (להלן שיעור קעד) את דבריהם (מצוות עשה
 8 ז, קלה): "האי שבתון — עשה הוא", כלומר: כל-יום
 9 שאומר בו ה' "שבתון" (או לשון דומה) הוא כאלו אמר
 10 "שבות" או "תשבות" — כל-אלו צווים בשביתה.
 11 ו"שבתה ה'" (ויקרא כג, לח) קרא לימי המועדים כלם,
 12 כלומר: לימים טובים. ובמקומות הרבה בתלמוד (שבת
 13 כה. ביצה ח): אמרו: "יום טוב עשה ולא-תעשה", כלומר:
 14 השביתה בכל-יום-טוב — מצות עשה היא; ועשיית
 15 המלאכה האסורה בו — היא מצות לא-תעשה. לפיכך
 16 כל-העושה-בו מלאכה אסורה, עבר על עשה ולא-
 17 תעשה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו, כלומר: השביתה,
 18 במסכת יום טוב (ביצה).

19 המצוה השכ"ג — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 20 מלאכה ביום ראשון של חג הפסח, והוא אמרו: "כל-
 21 מלאכה לא-יעשה בהם" (שמות יב, טז).

22 המצוה הק"ס — הצווי שנגצטוינו בשביתה ביום
 23 השביעי של חג הפסח, והוא אמרו: "וביום השביעי
 24 מקרא קדש" (שם).

25 המצוה השכ"ד — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 26 מלאכה בשביעי של הפסח, והוא אמרו: "כל-מלאכה
 27 לא-יעשה בהם" (שם), כלומר: בראשון ובשביעי.

יום שני י"ג מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קסב. מצות לא תעשה שכה.

מצות עשה קסג. מצות לא תעשה שכו.

28 המצוה הקס"ב — הצווי שנגצטוינו לשבות
 29 ממלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "וקראתם בעצם היום
 30 הזה מקרא קדש" (ויקרא כג, כא).

31 המצוה השכ"ה — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 32 מלאכה ביום עצרת, והוא אמרו: "כל-מלאכה עבודה לא
 33 תעשו" (שם).

34 המצוה הקס"ג — הצווי שנגצטוינו לשבות ממלאכה
 35 ביום אחד בתשרי, והוא אמרו: "בתדש השביעי באחד
 36 לתדש יהיה לכם שבתון [וגו']" (שם, כד). וכבר קדם לך
 37 לישוןם (כבר התעכבנו במצוות עשה ז, קלה, קנט — על לשון
 38 חז"ל) באמרו: "האי שבתון — עשה הוא".

39 המצוה השכ"ו — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 40 מלאכה ביום ראש השנה, והוא אמרו בו: "כל-מלאכה
 41 עבודה לא תעשו" (שם, כה).

יום שלישי י"ד מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קסו. מצות לא תעשה שכז.

מצות עשה קסז. מצות לא תעשה שכח. קצט.

42 המצוה הקס"ו — הצווי שנגצטוינו לשבות ממלאכה
 43 ביום הראשון של חג הסוכות, והוא אמרו: "ביום
 44 הראשון מקרא-קדש" (ויקרא כג, לח).

45 המצוה השכ"ז — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 46 מלאכה ביום ראשון של חג הסוכות, והוא אמרו ביום
 47 זה: "כל-מלאכה עבודה לא תעשו" (שם).

48 המצוה הקס"ז — הצווי שנגצטוינו לשבות ממלאכה
 49 ביום השמיני של חג הסוכות, והוא אמרו: יתעלה: "ביום
 50 השמיני מקרא קדש יהיה לכם" (שם לו). ודע ששביתה
 51 זו שנגצטוינו בה בכל-יום ויום מששת הימים האלה
 52 (ראשון ושביעי של פסח, שבועות, ראש השנה, ראשון ושמיני
 53 של סוכות) דינה בכל-יום-טוב מהם כדין אחד, ואין שום
 54 יום מהם מיחד בשביתה (שונה בדיני השביתה שלו) שאינה
 55 בשני, וכן מתר לנו להתעסק באכל נפש בכל-יום-טוב
 56 מהם. לפיכך הלכת שביטה זו היא הלכה אחת הפוללת
 57 כל-יום טוב. וכבר נתבאר כל-דיני שביתה זו במסכת
 58 יום-טוב. אבל השביתה המצוה בשבת וביום הכפורים
 59 היא אותה השביתה עצמה בתוספות רבות, לפי שלא
 60 התיר בשני ימים אלו אכל נפש, ויש עוד דברים המתירים
 61 ביום-טוב ואסורים בשבת, אף-על-פי שאינם אכל נפש,
 62 כמו שנתבאר במסכת יום-טוב (ביצה יב.).

63 המצוה השכ"ח — האזהרה שהזכרנו מלעשות
 64 מלאכה ביום שמיני עצרת, והוא אמרו בו: "כל-מלאכה
 65 עבודה לא תעשו" (שם). ודע שששה ימים טובים אלו
 66 כל-העושה איזו מלאכה שתהיה באיזה יום מהם שיהיה
 67 — לוקה, אלא-אם היתה המלאכה ממה-שצריך לו
 68 באכל נפש, כמו שאמר הכתוב באחד מהם (בפסח): "אף

1 ולשון המקלפת: "כל־מחמץ לא תאכלו — לרבות
2 כותח הבבלי ושכר המדי וחמץ האדומי. יכול יהיו חביין
3 עליהן (כשם שאסורים כך יהיו חייבים עליהם עונשים
4 שנאמרו באיסור חמץ) — תלמוד לומר: "חמץ" — מה
5 חמץ מיוחד שהוא מין (חמץ) גמור, יצאו אלו שאינן מין
6 גמור. למה באו? לעבור עליהן בלא־תעשה". וכבר
7 נתבאר בפסחים (מג.), שאף־על־פי שהם אסורים
8 ומזהרים על אכילתם — אין האוכלים חייב מלקות אלא
9 אם יש (מצטבר) בהם פזית חמץ בכרי אכילת פרס
10 (כשאוכלם תוך שיעור זמן של אכילת חצי ככר לחם); אבל
11 אם יש בהם צרוב חמץ פחות משעור זה — אין חייבים
12 על אכילתם מלקות.

יום חמישי ט"ז מרחשון ה'תשע"ט

מצות לא תעשה ר. רא. מצות עשה קנח.

1 המצוה המשלימה מאתים — האזהרה שהזהרנו
2 שלא יראה חמץ בכל־מושבותינו כל־שבועת הימים,
3 והוא אמרו: "ולא־יראה לך חמץ ולא־יראה לך שאר
4 בכל־גבלך" (שמות יג, ז). ואין אלו שני לאוין בשני
5 ענינים, אלא הם בענין אחד. ובפרוש אמרו (ביצה ז):
6 "פתח הכתוב בחמץ וסיים בשאור — לומר לך: הינו
7 חמץ הינו שאור", כלומר: שאין חלוק בין השאור
8 (המחמץ) עצמו או הדבר שנתחמץ. ומי שעבר והניח
9 חמץ ברשותו — אינו חייב מלקות, אלא אם לקח חמץ
10 בפסח וקנהו שיהא (שאו) עושה מעשה. ולשון
11 התוספתא: "המשיר חמץ בפסח והמקים כלאים בכרם
12 — אינו לוקה".

13 המצוה הר"א — האזהרה שהזהרנו שלא ימצא
14 חמץ ברשותנו, גם אם אינו נראה או אם הוא מפקד,
15 והוא אמרו: "שבועת ימים שאר לא ימצא בכתיכם" (שם
16 יב, טז). וגם זה לוקין עליו בתנאי שיהא שם מעשה, כמו
17 שהזכרנו לפי הכללים שנתבאר במסכת שבועות (בא).
18 ובפרוש אמרו במקומות שונים: עובר בכל יראה וכל
19 ימצא. ובתחלת מסכת פסחים (ה) נתבאר דיני שתי
20 המצוות האלה, ושם נתבאר הענינים שהזהיר עליהם
21 באמרו: "לא־יראה וגו' בכל־גבלך" (שם יג, ז) והענינים
22 שהזהיר עליהם באמרו: "לא־ימצא בכתיכם". ושם
23 נתבאר שכל־לאו (מהשנים: "כל יראה" ו"כל ימצא") לומד
24 מן־האחר ענין שלא היה בו, ושהמקים חמץ בפסח עובר
25 בשני לאוין: על בלי־יראה ועל בלי־ימצא.

26 המצוה הקנ"ח — הצווי שצטוינו לאכל מצה בליל
27 ט"ו בניסן, בין שיש פכש הפסח ובין שאין, והוא אמרו
28 תעלה: "בערב תאכלו מצת" (שם יב, יח). ובפרוש אמרו:
29 "בערב תאכלו מצות — הפתוב קבעו חובה". וכבר

1 אשר יאכל לכל־נפש הוא לבדו יעשה לכם" (שמות יב,
2 טז). והוא הדין לשאר ימים טובים. וכבר נתבאר דיני
3 מצוה זו במסכת ביצה.

4 המצוה הקצ"ט — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ
5 אחר חצות יום ארבעה עשר (לניסן), והוא אמרו:
6 "לא־תאכל עליו חמץ" (דברים טז, ג). כנוי זה (תיבת
7 "עליו") מוסב על פכש הפסח, שחובה לשקטו בין
8 הערבים ביום י"ד, אמר (וכונת הכתוב): כי משיחול זמן
9 שחישתו לא־תאכל חמץ. ובגמרא פסחים (כח:): "מניין
10 לאוכל חמץ משש שעות ולמעלה שהוא בלא־תעשה?
11 שגאמר: לא־תאכל עליו חמץ". ושם (ד:): אמרו: "דכלי
12 עלמא מיהא (ברם, לכל השיטות) חמץ משש שעות
13 ולמעלה (שעה שביעית ואילך) דאורייתא". כך מצאנו לשון
14 כל־הנסחאות המדיקות שנקראו לפני חכמי התלמוד.
15 ושם (ב:): אמרו בטעם אסור אכילת החמץ בשעה ששית
16 (מתחילתה), אמרו: "עבדו רבנן הרחקה יתרה פי היכי
17 דלא לגע באסורא דאורייתא" (תקנו חכמים הרחקה יתרה
18 כדי שלא להגיע לידי איסור מן התורה). ומי שעבר ואכל
19 חמץ אחר חצות — לוקה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו
20 בתחלת פסחים.

יום רביעי ט"ו מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קנו. מצות לא תעשה קצז. קצח.

1 המצוה הקנ"ו — הצווי שצטוינו לבער את־החמץ
2 מרשותנו ביום י"ד בניסן — זוהי מצות השבתת שאר,
3 והוא אמרו תעלה: "ביום הראשון תשביתו שאר
4 מבתיכם" (שמות יב, טז), ותקמים קוראים לה גם כן:
5 מצות בעור, כלומר: בעור חמץ. ובגמרא סנהדרין
6 מגמרא דבגי מערבא (תלמוד בני המערב — ירושלמי פרק ה
7 הלכה ג) אמרו: "חמץ חביין עליו עשה ולא־תעשה:
8 עשה על בעורו, דכתיב "תשביתו שאר מבתיכם";
9 לא־תעשה, דכתיב "שאר לא ימצא בכתיכם" (שם יט).
10 וכבר נתבאר דיני מצוה זו בריש פסחים.

11 המצוה הקצ"ז — האזהרה שהזהרנו מלאכול חמץ
12 בפסח, והוא אמרו תעלה: "ולא יאכל חמץ" (שם יג, ג),
13 ובאר שהוא בכרת ואמר: "כי כל־אכל חמץ ונכרתה"
14 (שם יב, טז), אם הוא מזיד; ואם הוא שוגג — חייב
15 חטאת קבועה. וכבר נתבאר דיני מצוה זו במסכת
16 פסחים.

17 המצוה הקצ"ח — האזהרה שהזהרנו מלאכול
18 דברים שיש בהם תערובת חמץ, אף־על־פי שאינם לחם,
19 כגון הפותח והמוקס והשכר (מאכלים עם תערובת קמח)
20 ודומיהם, והוא אמרו: "כל־מחמץ לא תאכלו" (שם, כ).

שיעורי רמב"ם ספר המצוות – יום שישי-שבת-קודש י"ז-י"ח מרחשון

קצא

מתוך מהדורת חזק

1 נתבאר בפסחים, שאכילת מצה בלילה הראשון —
2 חובה; מקאן ואילך — רשות. וכבר נתבאר דיני מצנה
3 זו במסכת פסחים.

יום שישי י"ז מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קנז.

נוסח ההגדה (מספר משנה תורה)

מצות עשה קע.

19 ישאלך — אתה מגיד לו; ואם לאו — אין אתה מגיד
20 לו? תלמוד לומר: והגדת לבנך — אף-על-פי שלא
21 ישאלך. אין לי אלא בזמן שיש לו בן; בינו לבין עצמו,
22 בינו לבין אחרים מניין? תלמוד לומר: ויאמר משה
23 אל-העם זכור את-היום הזה" (שם ג), כלומר: צנה לזכרו
24 כמו שאמר "זכור את-יום השבת לקדשו" (שם ב, ח).
25 וכבר ידעת לשונם (בנוסח ההגדה): "אפלו כלנו חכמים,
26 כלנו נבונים, כלנו יודעים את-התורה — מצנה עלינו
27 לספר ביציאת מצרים". וכבר נתבאר דיני מצנה זו בסוף
28 פסחים.

נסח ההגדה נדפס לעיל עמ' קמד-קמו

29 המצנה הק"ע — הצווי שצטוינו לשמוע קול שופר
30 ביום האחד בתשרי, והוא אמרו עליו: "יום תרועה יהיה
31 לכם" (במדבר כט, א). וכבר נתבאר דיני מצנה זו במסכת
32 ראש השנה. ואין הנשים חייבות בה.
33

יום ש"ק י"ח מרחשון ה'תשע"ט

מצות עשה קסח.

34 המצנה הקס"ח — הצווי שצטוינו לישיב בסכה
35 שבעת ימים בכל-ימי החג, והוא אמרו יתעלה: "בסכת
36 תשב שבעת ימים" (ויקרא כג, מב). וכבר נתבאר דיני
37 מצנה זו במסכתא המיחדת לכה, כלומר: מסכת סכה.
38 ואין הנשים חייבות במצנה זו.

4 המצנה הקנ"ז — הצווי שצטוינו לספר ביציאת
5 מצרים בליל ט"ו בניסן בתחלת הלילה כפי צחיות לשון
6 המספר (ללא נוסח קבוע ומוגבל). וכל-מה-שיוסיף לספר
7 ולהאריך בדברים בהגדלת מה שעשה לנו השם, והענין
8 שעשו בנו ומה שענו אותנו המצרים ואיך נפרע לנו ה'
9 מהם, ולהודות לו יתעלה על כל-החסד אשר גמלנו —
10 הרי זה משבח, כמו שאמר: "כל-המצריך לספר ביציאת
11 מצרים, הרי זה משבח". והכתוב שבא לנו בצווי זה הוא
12 אמרו יתעלה: "והגדת לבנך ביום ההוא" (שמות יג, ח).
13 ובא הפרוש (מכילתא): "והגדת לבנך — יכול מראש
14 החדש? תלמוד לומר: "ביום ההוא. אי ביום ההוא —
15 יכול מבעוד יום? תלמוד לומר: בעבור זה (שם); לא
16 אמרתי אלא בשעה שיש מצה ומרור מנחין לפניך",
17 כלומר: מתחלת הלילה חייב לספר. ולשון המקלףא:
18 "מכלל שגאמר והיה כי-ישאלך בנך (שם יד) יכול אם

אגרות קודש

ב"ה, כ' מ"ח, תשי"ד

ברוקלין.

הנהלת ישיבה ותלמוד תורה בכפר חב"ד,

ד' עליהם יחיו

שלום וברכה!

במענה על שאלתם שעד עתה היו אצלם כתות ששפת הלימוד עמהם היי באידיש ומסתפקים
בזה בנוגע לזמן הבע"ל מפני כמה טעמים שמזכירים במכתבם ושואלים חו"ד בזה.

הנה למרות הטעמים שמזכירים מוכרח הדבר שימשיכו בכתות הנ"ל דוקא בשפת אידיש וכמו
שהי עד עתה... ובה בשעה שרואים אשר הלעו"ז לוחם בעד כל קוץ ותג ואין דבר נחשב למאומה ובלבד
לנצח, הרי לא תהי' תורה שלימה שלנו כענינים שלהם שצריכים לשמור אפילו על ערקתא דמסאנא
ועאכו"כ בענין הנוגע בחינוך שקשה במאד לשער מראש את התוצאות משינוי קל במשך שנות הילדות
על משך חיי האדם בימי חלדו, והאריכות לדכוותיהו בטח אך למותר.

בברכת הצלחה בעבודתם בקדש המחכה לבשו"ט.

ירמיה פרק ד חטו

ח על־יִצְחָק חֲגָרוּ שָׁקִים סָפְדוּ וְהִלְכִּי כִּי לֹא־שָׁב חֲרוֹן אַף־יְהוָה מִמֶּנּוּ: ט וְהָיָה בְיוֹם־הַהוּא נֶאֱמַר־יְהוָה יֹאבֵד לִב־הַמֶּלֶךְ וְלִב־הַשָּׂרִים וְנִשְׁמָו הַכֹּהֲנִים וְהַנְּבִיאִים יִתְמָהוּ: י וְאִמָּר אֲתָה | אֲדַנִּי יְהוָה אֲכֹן הִשָּׂא הַשָּׂאתָ לָעַם הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם לְאֹמֹר שְׁלוֹם יְהִי לָכֶם וְנִגְעָה חֶרֶב עַד־הַנֶּפֶשׁ: יא בָּעֵת הַהִיא יֹאמֶר לָעַם־הַזֶּה וְלִירוּשָׁלַם רוּחַ צַח שְׁפִיִם בְּמִדְבָּר דֶּרֶךְ בְּתִיעָמִי לֹא לְזֹרוֹת וְלֹא לְהִכָּר: יב רוּחַ מָלֵא מֵאֲלֵה יִבֹּא לִי עֲתָה גַם־אֲנִי אֲדַבֵּר מִשְׁפָּטִים אוֹתָם: יג הִנֵּה | בָּעֲנָנִים יַעֲלֶה וְכִסּוּפָה מִרְכְּבוֹתָיו קָלוּ מִנְּשָׂרִים סוּסָיו אוֹי לָנוּ כִּי שִׁדְדָנוּ: יד כִּבְסִי מִרְעָה לִבְדֹּךְ יִירוּשָׁלַם לְמַעַן תִּשְׁעִי עַד־מָתִי תִלֵּין בְּקִרְבְּךָ מַחֲשָׁבוֹת אוֹנֵךְ: טו כִּי קוֹל מְגִיד מִדֵּן וּמִשְׁמִיעַ אֶזְנוֹ מֵהָר אֶפְרַיִם:

רש"י

עמי. אותו רוח בא וגם לא לזרות מוצ' מגורן אהבונני"ר בלעז כמו ויזרם במזרה (לקמן טו): ולא להבר. ולנקות תבואה הוא בא כלומר לא לטובה כי־אם לרעה להגלות את אנשים (ונשים) טף ובהמה: (יב) רוח מלא. מאלה הפורענות יבא לי. רוח מלא, רוח שלם שלא אחזור בו ולא אנחם. רוח טלנ"ט בלעז: משפטים. לשון ויכוח: (יג) וכסופה. איקומאטורבילי בלעז: (יד) אוֹנֵךְ. חמסך: (טו) כי קול מגיד מדין. ארי קל נביא מתנבן עליהן דיגלון על דפלוה לעגלה דבדן ומבשרן בשורן בישן ייתון עליהן על דאשתעבדו לצלמא דאקים מיכה בטורא דבית אפרים ואע"פ שכבר גלו העגלים מימות סנחרב עדיין עוונם קיים. גדולה היא עבירה ששוכרת לפנייה ולאחריה, לפנייה מימות אברהם שנאמר וירדוף עד דן (בראשית יד) כיון שהגיע לזן תשש כחו שעתידין בניו לעבוד שם עכו"ם, ולאחריה בחורבן הבית שנאמר כי קול מגיד מדין: ומשמיע און. און שבר:

מצודת ציון

(ח) חגרו. מלשון חגורה ואזור: ספדו. מלשון הספד: והילילו. מלשון יללה: (ט) ונשמו. ענין תמהון כמו על יומו נשמו (איוב יח): (י) אהה. הוא ענין לי יללה: השא השאת. ענין הסתה ופיתוי כמו הנחש השיאני (בראשית ג): (יא) צח. ענין יובש כמו צחה צמא (ישעיה ה): שפיים. מקומות גבוהים: בת עמי. עדת עמי וכן בת בבל (תהלים קלז): לזרות. ענין פיזור וזריקה וכן ואזרם במזרה (לקמן טו): להבר. מלשון ברור ונקי: (יב) רוח מלא. רוח שלם וכן ומלאו החבל (שמואל ב ח): משפטים. ענין ויכוח: (יג) כעננים. כעבים: וכסופה. רוח חזק: קלו. מלשון קלות: שדדנו. ענין עושק וגזל: (יד) תלין. ענין התמדה כמו צדק ילין בה (ישעיה א): אוֹנֵךְ. מלשון און, ועם שהיו"ו נחה וכן ועולתה קפצה פיה (איוב ה) שהיו"ו נחה עם כי היא נעה בכ"מ: (טו) און. עמל:

הנה כי עד הנה ר"ל בזמן קרוב אתווכח עמהם גם אני כי עד הנה היה הנביא מתווכח עמהם להגיד להם פשעם ומעתה אתווכח גם אני כי בהביאי עליהם הפורענות כאילו אגיד להם בזה פשעם אשר גברו למעלה: (יג) כעננים יעלה. האויב יעלה עליהם חיש מהר כעננים העולים ברוב השמים. וכסופה. כרוח סופה כן ימהרו מרכבותיו: כי שדדנו. קרובים אנו להיות נעשקים ביד האויב: (יד) כבסי. לכן עשי תשובה וכבסי לבך מן הרעה למען יבוא לך תשועה: תלין בקרבך. תתמיד להיות בקרבך מחשבות עמל ואון שאת רגילה בהם: (טו) קול מגיד מדין. קול שמועה מגיד מדין שהוא בקצה ארץ ישראל ומשם יבוא השמועה כי בא האויב ומהר אפרים משמיע הקול שבא העמל והצער:

(ח) על זאת. מה הוא זאת כי לא שב וגו' ואע"פ שדיבר למעלה בנבוכדנאצר על החורבן כאן חזר לדבר במיתת יאשיהו: כי לא שב חרון אף וגו'. ואע"פ ששב יאשיהו בכל לב, נאמר בו (מלכים ב כב) לא שב ה' מחרון אפו על כל הכעסים אשר הכעיסו מנשה: (ט) והיה ביום ההוא. ביומו של יאשיהו יתמהו למה עלתה בו כל כך והם אין יודעין שאין דורו חוזר יפה כשבא לבער את עכו"ם מה היו ליצני הדור עושין חוקקין צורת עכו"ם על דלתותיהן חציה בדלת זה וחציה בדלת זה כשהיה פותחו לא היתה ניכרת וכשהלך משם סוגרה והיא מתחברת: (י) השא השאת. אטינטא"ר בלעז לשון הנחש השיאני (בראשית ג) שנביאי השקר מנבאים לכם שלום יהיה לכם: (יא) לעם הזה. על העם הזה כשיגלו כולם: צח שפים. מכבד ומטאטא אף את שדות יבלי המים לשיחם מדבר, ל"א צח לי צמא דמתגמנין צחוטא: דרך בת

מצודת דוד

(ח) על זאת. על השמועה הזאת: ממנו. ישראל: (ט) יאבד לב המלך. ר"ל יבוא בו מורכב לב: ונשמו. ר"ל לא ידעו מה לעשות: (י) ואומר. זהו מאמר הנביא שאמר אתה ה' באמת כאילו אתה הסתה את העם הזה לאמר להם שלום יהיה לכם אל תיראו כי כן נבאו להם נביאי השקר ועל כי לא עשית בהם משפט חשבו העם שהאמת אתם וכאילו אתה פיתית אותם: ונגעה. ר"ל בעבור זה לא שבו לה' והנה נגעה חרוב עד הנפש כי הפורענות קרובה לבוא: (יא) בעת ההיא. בעת בא הפורענות יאמר לעם וכו' הנה רוח יבש סוער במקומות גבוהות אשר במדבר שמטאטא ומכבד הכל הואיל ואין שם דבר לעמוד בפני הרוח ולעכבו והרוח הוא יבוא דרך בת עמי לטאטא את כולם ללכת גולה: לא לזרות. לא יבוא הרוח לזרות המוצ' מן הגורן ולא לנקות את התבואה מן העפר ר"ל לא יבוא לטובה כ"א לרעה: (יב) רוח מלא. רוח שלם מאלה ההורות הנושבות במקומות הגבוהות שבמדבר הנה יבוא לצרכי להפרע מהם: עתה. ר"ל בזמן קרוב אתווכח עמהם גם אני כי עד הנה היה הנביא מתווכח עמהם להגיד להם פשעם ומעתה אתווכח גם אני כי בהביאי עליהם הפורענות כאילו אגיד להם בזה פשעם אשר גברו למעלה: (יג) כעננים יעלה. האויב יעלה עליהם חיש מהר כעננים העולים ברוב השמים. וכסופה. כרוח סופה כן ימהרו מרכבותיו: כי שדדנו. קרובים אנו להיות נעשקים ביד האויב: (יד) כבסי. לכן עשי תשובה וכבסי לבך מן הרעה למען יבוא לך תשועה: תלין בקרבך. תתמיד להיות בקרבך מחשבות עמל ואון שאת רגילה בהם: (טו) קול מגיד מדין. קול שמועה מגיד מדין שהוא בקצה ארץ ישראל ומשם יבוא השמועה כי בא האויב ומהר אפרים משמיע הקול שבא העמל והצער:

שיר השירים פרק ז א-ג

א שׁוֹבִי שׁוֹבִי הַשְׁלֹמִיט שׁוֹבִי וְנִחַזְהֶבָה מִהֶתְחַזֵּז בְּשׁוֹלְמִיט כְּמַחֲלֵת הַמַּחְנִים: ב מִהֶיָּפוּ פְעֻמֶּיךָ בְּנַעֲלִים בְּתַנְדִּיב חֲמוּקֵי יִרְכִיךָ כִּמּוֹ חֲלָאִים מַעֲשֵׂה יְדֵי אֲמֹן: ג שְׂרָרְךָ אֲנִי הִסְהֵר אֶל־יַחְסֵר הַמּוֹזַג בְּמִנְךָ עֲרַמַת חֲטִיִּים סוּגָה בְּשׁוֹשְׁנִים:

רש"י

מלמטה למעלה מה יפו פעמך הם הרגלים ומונה והולך עד ראשך עליך ככרמל עד שהוא בא למושכה אליו: (ג) שררך אגן הסהר. טיבורך אגן של מים צלולים שרוחצין בהן והוא עשוי מאבני שיש ובלשון ערבי קרוי סהר על שם שהטבור כמו נקב עגול מושלו כאגן עגול והקילוס הזה אינו מענין נוי אשה כקילוס העליון לפי שהעליון דוד' מקלס' וזה ריעותי' מקלסות אותה על שם מעשיה לומר הגונה את להתחבר עמנו והדוגמא על שם לשכת הגזית היושבת בטבור הארץ: אל יחסר המוזג. לא יכלה משם משקה, רוצה לומר לא יכלה ולא יפסוק משם שום דברי הוראה: במנך ערמת חטים. שהכל צריכין לה: סוגה בשושנים. גדורה ומסוייגת בגדר שושני' די לה בגדר קל ואין אחד מכם פורץ בו ליכנ' הרי חתן נכנס לחופה לבו מגעגעת לחופ' ולחיבת חתונו בא לזקק לה אמר' לו טיפת דם כחרדל ראיתי הרי הופך פניו לצד אחר ולא נשכו נחש ולא עקרב עוקצו הרי שהוא עובר בדרך ראה בכורות בראשי התאג' פשט ידו ליטול אומרים לו של ישראל הם הוא מושך ידו מפני הגזל הרי סוגה בשושנים:

מצודת ציון

(א) השולמית. מלשון שלם: ונחזה. ענין ראה והבטה: כמחוללת. ענין ריקוד של שמחה. כמו לחול במחולות (שופטים כא כא): המחנים. מלשון מחנה: (ב) פעמך. כן יקראו הרגלים. וכן פעמי דלים (ישעיה כו ו): בנעלים. מלשון מנעול: חמוקי. ענין סכוב והיקף. כמו חמק עבר (לעיל ה ו): ירכיך. מלשון ירך והוא מפרקי הרגל: חלאים. ענין תכשיט. כמו וחלי כתם (משלי כה יב): אמן. כן יקרא המופלג במלאכה: (ג) שררך. הוא הטבור. כמו ואונו בשרירי בטנו (איוב מ טז): אגן. מזרק. וכן וישם באגנות (שמות כד ו): הסהר. תרגום של ירח הוא סיהרא: המוזג. ענינו יין המעורב במים. וזה הלשון ידוע בדברי רז"ל: ערמת. אגודת שבלים. וכן סלוה כמו ערמים (ירמיה נ): סוגה. מלשון סייג וגדר. ובמשנה מסורת סייג לתורה (אבות פ"א פ"ג):

מצודת דוד

(א) שובי שובי השולמית. כאשר נשמע אל החשוק אשר חשוקת מתאוננת על שלא נזרהה בכבודו, שלח אמריו לאמר לה את השלימה במעלות ומדות הגונות שובי אלי להיות עמי כמאז. וכפל המלות יורה על החיזוק והזירוז: ונחזה כך. אני ואנשי ביתי נסתכל ונביט כך להשלים חפצך בכל אשר תשאל: מה תחזו. כאילו מיסב הדבור לאנשי ביתו, לומר להם דעו מהו הדבר אשר תחזו בה למלאות תשוקתה להרחיב לבב בשמחה מרובה כשמחת ריקוד מחולות של מחנות רבות. והנמשל הוא כאילו המקום ברוך הוא אומר לה שובי מהגולה אל ארצך, ואני באמצעות מלאכי מעלה נשלם חפצך בהחזרת בית המקדש, וחילוק המחנות של שכניה ולויה וישראל כאשר היה מאז: (ב) מה יפו פעמך בנעלים. עוד זה מדברי החשוק מבטיחה לומר את בת נדיב מה מאד יתייפו רגליך כשהם בתוך הנעלים המהודקים בהם לפי מדתם לא יעדפו ולא יחסרו. והנמשל הוא לומר את כנסת ישראל מזרע אברהם, מה מאוד תתיפי בשוכך לארצך, ותבואי לבית המקדש ברגלים ג' פעמים בשנה: חמוקי ירכיך. הקפת ירכיך ישו ביעיגולה כעגול התכשיטים שהמה מעשה ידי אמן. והנמשל הוא לומר כאשר תקיפו בעזרה ברגל להיות נראה לפני, תהיה חמודה בעיני כחלאים נאים: (ג) שררך. טבורך יהיה עגול כאגן העגול כדמות הירח: אל יחסר המוזג. לפי שהטבור הוא מקום רב הלחות השרשי המזין את הגוף, לכן אמר שלא תחסר בו הלחות, והרי הוא כאגן הזה שלא יחסר בו יין מוזג. והנמשל הוא על ההשפעה המסבכת ובאה שלא תופסק בשום זמן. ובא הרמז בשרר, כי דרך בו בא הזנת הולד במעי עמו: בטנך ערמת חטים. בטנך יהיה יפה ומריח כאגודת שכלי החטים הנגדרת בשושנים המעלים ריח טוב. והנמשל הוא לומר פרי בטנך יתברך כגרעיני ערמת חטים, וכולם יהיו גדורים בגדרים נחמדים והגונים לבל יכשלו בדבר איסור:

ד בהמה גסה נקנית במסירה, והדקה בהנבחה; דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית במשיכה.

ה נכסים שיש להם אחריות נקנין בכסף, ובשטר, ובחזקה; ושאיין להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה. נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה. וזוקקין נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות לשבע עליהן.

פירוש ברטנורא

ד במסירה. בעלים מוסרין אותה ללוקח באפסר או בשערה; בהנבחה. ולא במשיכה: נקנית במשיכה. ואע"ג דאפשר בהנבחה, מ"מ נקנית במשיכה, משום דמוסר, שהיא מתחוקת בצפריה תמיד ליאחו ע"ג קרקע. ופסק ההלכה, בין בהמה דקה בין בהמה גסה נקנית במשיכה וכ"ש בהנבחה. ומשיכה קונה בסומא שהיא זוית של רשות הרבים, ובחצר של שניהם. ומסירה קונה ברה"ר, ובחצר שאינה של שניהם. והנבחה קונה בכל מקום. וכל מה שדרכו בהנבחה אינו נקנה אלא בהנבחה. ודבר הנקנה במסירה אינו נקנה במשיכה. וכן דבר הנקנה במשיכה אינו נקנה במסירה:

ה נכסים שיש להם אחריות. היינו קרקעות, שהמלוה את חברו סומך עליהם לפי שקימים ועומדים. ופירוש אחריות, חזרה המלוה עליהם וטורף אותם מן הקרקעות כשלא ימצא כלום ללוה: נקנין בכסף. דכתיב (ירמיה ל"ב) שדות בכסף יקנו. והני מילי במקום שאין רגילין לכתוב שטר, אבל במקום שרגילין לכתוב שטר לא קנה עד שיכתוב שטר: בשטר. שכתוב על הנייר או על החרס שדי נתונה לך שדי קנייה לך ומוסרו לקונה. ודוקא במתנה נקנה הקרקע בשטר. אבל במכירה, עד שיתן את הכסף. אלא א"כ מוכר שדהו מפני רעתה, דבהא קנה בשטר לחודיה. ומגלן דמקרקעין נקנין בשטר, דכתיב (ירמיה ל"ב) וכתוב בספר וחתום: ובחזקה. כגון שחפר בקרקע מעט, או נעל, וגדר, ופרץ כל שהוא בפני המוכר. ואם היה שלא בפניו, צריך שיאמר לו לך חזק וקני. ומנא לן שקרקע נקנה בחזקה, דכתיב (דברים י"א) וירשתם אותה וישבתם בה, כמה ירשתם בישיבה: ושאיין להם אחריות אינן נקנין אלא במשיכה. דכתיב (ויקרא כ"ה) או קנה מיד עמיתך, דבר שאפשר לתתו מיד ליד אינו נקנה אלא בנתינה מיד ליד: נקנין עם נכסים כו'. אם מוכר ממלטלין עם הקרקע, כיון שקנה לוקח הקרקע באחת מן קנינים הללו, נקנו ממלטלין עמה. והוא שיאמר לו קנה [הני] אנב קרקע. ונפקא לן מקרא דכתיב בדברי הימים (ב' כ"א) ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולהב ולמגדנות עם ערי מצורות: וזוקקין. נכסים הללו שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות כו'. אע"ג דאין נשבעין על הקרקעות, היכא דמענו ממלטלין וקרקעות ונתחייב לישבע על הממלטלין, וזוקקין הממלטלין את הקרקעות לישבע עליהם ע"י גלגול שבעה. ולמדנו גלגול שבעה מוספה, דכתיב (במדבר ה') ואמרה האשה אמן אמן, אמן מאיש זה, אמן מאיש אחר. אמן שלא שטיתי ארוסה, אמן שלא שטיתי נשואה, שומרת יבם, ובנוסה:

משניות מבוארות – קהתי

נקנין בכסף – שהלוקח נתן למוכר לשם קניין, ואפילו נתן לו פרוטה, הואיל ונתנה לו על דעת גמר קניין, הרי זה קנה. במה דברים אמורים? במקום שאין רגילים לכתוב שטר מכירה, אבל במקום שרגילים לכתוב שטר, לא קנה עד שיכתוב שטר (גמרא). **ובשטר** – או בשטר שכותב המוכר ללוקח: שדי מכורה לך. בגמרא מבואר, שדווקא במתנה נקנית הקרקע בשטר, אבל במכירה אין הלוקח קונה עד שיתן את הכסף. ברם, במוכר שדהו מפני רעתה, קונה הלוקח אף בשטר בלבד, לפי שהמוכר מעוניין בכך וגומר בלבו להקנות לו. דרכי קניין אלו – כסף וטור – למדים בגמרא מהכתוב (ירמיה לב, טז): "שדות בכסף יקנו וכתוב בספר וחתום"; (ובחזקה – או בחזקה, שהלוקח מחזיק בקרקע, כגון שנעל או גדר או חופר וכדומה. ולמדוים זה ממה שנאמר (דברים י"א, לא): "וירשתם אותה וישבתם בה" – במה ירשתם? בישיבה בה. **ושאיין להם אחריות** – היינו מיטלטלים, **אינן נקנין אלא במשיכה** – אבל לא בכסף ולא בשטר ולא בחזקה; ברם נקנים הם גם בהנבחה ובמסירה, כמו שבארנו במשנה הקודמת. ונקטה המשנה "משיכה", משום שלרוב קונים מיטלטלים במשיכה (תוספות יום טוב). ומשיכה למדים מהכתוב (ויקרא כה, יד): "או קנה מיד עמיתך" – דבר הנקנה מיד ליד. ברם לדעת רבי יוחנן "דבר תורה מעות קנות" אף במיטלטלים, ולא באה המשנה אלא להשמיענו תקנת חכמים, שלא יקנו מיטלטלים במעות אלא במשיכה (עיין הטעם בגמרא בבא מציעא מז, ב). **נכסים שאין להם אחריות נקנין עם נכסים שיש להם אחריות בכסף, ובשטר, ובחזקה** – המוכר לחברו קרקע ומיטלטלים, ואמר לו: קנה את המיטלטלים אגב הקרקע, כיון שקנה הלוקח את הקרקע באחד משלושת קנייניה בכסף או בשטר או בחזקה, קנה עמה גם את המיטלטלים. דבר זה למדים מן הכתוב (דברי הימים ב כא, א): "ויתן להם אביהם מתנות רבות לכסף ולזהב ולמגדנות עם ערי מצורות". **וזוקקין נכסים שאין להם אחריות את הנכסים שיש להם אחריות לשבע עליהן** – המיטלטלים אוגדים אל עצמם את הקרקעות לחייב עליהם שבעה, שאף על פי שאין נשבעים על הקרקעות (משנה שבוטות ו, ה), מכל מקום בזמן שתובעו מיטלטלים וקרקעות, ונתחייב הנתבע להשבע על המיטלטלים, מגלגלים עליו שבעה אף על הקרקעות (בענין גלגול שבעה. עיין סוטה ב, ה).

יוס ראשון

באור משנה ד

משנתנו דנה בדרכי קניין בהמה, ושלוש דרכים נזכרות בה, שבהן נקנים מיטלטלים: א. הגבהה; ב. משיכה; ג. מסירה. הגבהה – שהלוקח נוטל את הדבר ממקומו ומביאיו שלושה טפחים לשם קניין; ויש סוברים, שדי בטפח אחד (תוספות). משיכה – שהלוקח מושך את הדבר ממקום למקום; ובבהמה, כל שהוא "קורא לה והיא באה, או שהכניסה במקל ורצתה לפניו, כיון שעקרה יד ורגל – קנאה" (גמרא). קידושין כב, ב. מסירה – כגון בבהמה שהמוכר מוסר אותה ללוקח באפסר או בשערה או באוכף שעליה; ויש אומרים, שאין צורך שימסרנה מיד ליד, אלא כל שאחזה הלוקח במצות המוכר, הרי זה קניין במסירה. שלוש דרכים אלו שונות זו מן הזו, שכן כל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה בלבד, ולא במשיכה ובמסירה. ברם, דברים שאין ההגבהה נוחה בהם, נקנים הם גם במשיכה. ויש דברים שאף המשיכה אינה נוחה בהם, כגון ספינה או חיבה גדולה, ואלו נקנים במסירה. כן נבדלות שלוש דרכי הקניין הללו לגבי מקום הקניין, שכן ההגבהה קונה בכל מקום, ואפילו ברשות המוכר; המשיכה אינה קונה אלא בסמיטה, היינו בקרן וזוית הסמוכה לרשות הרבים או בחצר של שניהם; ואילו המסירה אינה קונה אלא ברשות הרבים או בחצר שאינה של שניהם.

בהמה גסה – כגון פרה, **נקנית במסירה** – שבעליה מוסרים אותה ללוקח באפסר או בשערה, כמו שבארנו לעיל, משום שהגבהה ומשיכה אינן נוחות בבהמה גסה, שקשה להגביהה, ואף במשיכתה יש טורח גדול, **והדקה** – ובהמה דקה, כגון כשב או עז, נקנית **בהנבחה** – הואיל ואדם רגיל להגביהה, ואינה נקנית לא במשיכה ולא במסירה, כמו שבארנו לעיל, שכל דבר שדרכו בהגבהה אינו נקנה אלא בהגבהה. **דברי רבי מאיר ורבי אלעזר. וחכמים אומרים: בהמה דקה נקנית במשיכה** – לפי שהיא נאחזת בצפריה בקרקע וקשה להגביהה, הלכך הקלו בה לקנותה אף במשיכה. והלכה היא, שבין בהמה גסה ובין בהמה דקה נקנית במשיכה, וכל שכן בהגבהה.

באור משנה ה

משנה זו עוסקת בדיני קניין קרקעות ומיטלטלים. ונקראים הקרקעות בשלשן המשנה "נכסים שיש להם אחריות". לפי שחלה עליהם אחריות לתשלום חובות בעליהם, ואם מוכר הלווה את קרקעותיו ואין לו ממה לשלם, גובה המלוה את חובו מן הקרקחות, מה שאין כן במיטלטלים, שאם מוכרם הלווה, אין המלוה יכול לגבות מהם. הלכך נקראים הם "נכסים שאין להם אחריות". **נכסים שיש להם אחריות** – היינו קרקעות, כמו שבארנו לעיל,

ו כל הנעשה דמים באחר, בין שזכה זה – נתחייב זה בחליפיו. כיצד? החליף שור בפרה, או חמור בשור, בין שזכה זה – נתחייב זה בחליפיו. רשות הגבוה בכסף, ורשות ההדיוט בחזקה. אמירתו לגבוה במסירתו להדיוט. ז כל מצות הבן על האב – אנשים חביבין, ונשים פטורות. וכל מצות האב על הבן – אחד אנשים ואחד נשים חביבין. וכל מצות עשה שהזמן גרמה – אנשים חביבין ונשים פטורות. וכל מצות עשה שלא הזמן גרמה – אחד אנשים ואחד נשים חביבין. וכל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמה, בין שלא הזמן גרמה – אחד אנשים ואחד נשים חביבין, חוץ מכל תשחית, וכל תקוף, וכל תפאם למתים.

פירוש ברטנורא

ו כל הנעשה דמים באחר. מפרש בגמרא כל הנישום דמים באחר, כל דבר שאם בא לתתו דמים באחר צריך לשומו, דהיינו כל מטלטלין בר ממטבע: כיון שזכה זה. כלומר כיון שמשך האחד נתחייב האחר בחליפין ככ"מ שהם, אם מתו או אבדו ואע"פ שלא משך, לפי שבמשיכת המוכר את הסודר או את החפץ, נקנה המקח ללוקח ככ"מ שהוא. ואע"פ שאין בחפץ שקונים בו שוה פרוטה. וכלכך שלא יהיה ממכע או פירות, שאלו אין קונים בהם. וכל הדברים נקנים בחליפין, מטלטלין עבדים ורקיעות. חוץ מהמטבע שאינו נקנה בחליפין, משום דרעתיה דאיש אצורתא דמטבע לא על גופיה, וצורתא עבידא דבטלה. לפיכך אם לקח אדם מטבע בלא משקל ובלא מנין, ואמר אלו חלופי שדה פלונית, או עבד פלוני, או חפץ פלוני, כיון שמשך זה, נתחייב האחר בחליפין, דהא גלי דעתיה דלאו אצורתא קפיד הואיל ולא שקל ולא מנה. ואין שום דרך שיועיל בקניית המטבע היכא דליתיה בעיניה, אלא להקנותו אנב קרקע: רשות הגבוה בכסף. גזבר שנתן מעות בבהמה לצורך הקדש, אפילו היא בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה אלא בחזקה, כלומר עד שימשוך. ואם נתן ההדיוט דמים על החפץ, כל זמן שלא משך החפץ לא קנה, ומחזיר המוכר את הדמים אם חזר בו ממכירת החפץ, וצריך לקבל עליו מי שפרע. אבל אם משך החפץ החפץ, אע"פ שעדיין לא נתן הדמים שהתנה, אין שום אחד מהם יכול לחזור בו. ואם לא נתן דמים ולא משך החפץ, אלא שנתפשו על המקח בפני עדים ונתרצה זה שיקנה בכך וכך, ונתרצה חבירו למכור בכך ובכך, אפילו אמר אתם עדי אין באלה הדברים כלום, ואפילו מי שפרע אין כאן: אמירתו לגבוה במסירתו להדיוט. האומר שור זה עולה, בית זה הקדש, אפילו בסוף העולם, קנה. ובהדיוט לא קנה עד שימשוך בבהמה, ויחזיק בבית:

ז כל מצות הבן על האב. כל מצות הבן המוטלות על האב לעשות לבנו. והן ששה דברים, למולו, לפדותו אם הוא בכור, ללמדו תורה, ללמדו אומנות, ולהשיאו אשה, להשיטו בנהר: אנשים חייבים. האב חייב במצות הללו לבנו, והאם פטורה: וכל מצות האב. המוטלות על הבן לעשות לאביו, שהם מורא וכבוד. מורא, לא ישב במקומו, ולא יסתור את דבריו, ולא יכרע את דבריו. כבוד, מאכיל ומשקה. מלביש ומכסה. מכנים ומוציא: אחד אנשים ואחד נשים חייבים. הבנים והבנות חייבים: וכל מצות עשה שהזמן גרמה. שהזמן גרם למצוה שתבא, כגון שופר, סוכה, לולב, וציצית: שלא הזמן גרמה. כגון מזוזה, מעקה, אברה, ושלוח תקן. והני תרי כללי לאו דוקא, כדקיי"ל אין למדין מן הכללות אפילו במקום שנאמר בהם חוץ, שהרי מצה כליל הפסח, ושמחה

משניות מבוארות – קהתי

באור משנה ז

משנתנו באה ללמד כללים באילו מצוות נשים חייבות ובאילו הן פטורות. **כל מצות הבן על האב** – כל המצוות המוטלות על האב לעשות לבנו, כגון למולו, ולפדותו כשהוא בכור, וללמדו תורה, וללמדו אומנות, ולהשיאו אשה, **אנשים חביבין** – האב חייב במצוות הללו, ונשים פטורות – והאם פטורה מהן, שהואיל ואין הנשים חייבות בהן לעצמן אינן חייבות בהן לבניהן (וחמאדי). **וכל מצות האב על הבן** – כל המצוות המוטלות על הבן לעשות לאביו, כמורא וכיבוד; מורא – שלא ישב במקומו ולא יסתור את דבריו וכיוצא בזה; כיבוד – שילבישו ויאכילו וכיוצא בזה, **אחד אנשים ואחד נשים חביבין** – בין הבנים ובין הבנות חייבים במצוות אלו. **וכל מצות עשה שהזמן גרמה** – שהזמן גרם למצוה שתבא, כגון שופר, סוכה, לולב וכדומה, **אנשים חביבין** – בהן, ונשים פטורות – בגמרא למדים זה מתפילין, מה תפילין נשים פטורות, שכן מקיש הכתוב תפילין לתלמוד תורה, שנאמר (דברים ו, ז-ח): "ושנתתם לבניך... וקשרתם לאות על ידך", אף כל מצוות עשה שהזמן גרמה נשים פטורות. **וכל מצות עשה שלא הזמן גרמה** – כגון מזוזה, מעקה, אבידה, צדקה וכיוצא בזה, **אחד אנשים ואחד נשים חביבין** – בין אנשים ובין נשים חייבים בה. בהם, ישנן מצוות עשה שהזמן גרמן נשים חייבות בהן, כגון מצה בליל פסח, קידוש היום בשבת ובמועד, שמחה בחגים, והקהל בחג הסוכות, וכן ישנן מצוות עשה שלא הזמן גרמן נשים פטורות מהן, כגון תלמוד תורה ופדיון הבן ועוד, ומכאן ששני הכללים הללו אינם דווקא, וכוננתם לרוב המצוות ולא לכלול. **וכל מצות לא תעשה, בין שהזמן גרמה** – כגון חמץ בפסח ומלאכת שבת, **בין שלא הזמן גרמה** – כאיסור חלב ואיסור נבלה וכדומה, **אחד אנשים ואחד נשים חביבין** – בין אנשים ובין נשים חייבים בהן, שנאמר (במדבר ה, ו): "איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם" – השווה הכתוב אשה לכל עונשין שבתורה, חוץ מ"כל תשחית" – שכתוב (ויקרא יט, כז): "ולא תשחית את פאת

יום שני

באור משנה ו

משנתנו דנה בקניין חליפין. קניין זה נוהג בין במטלטלים בין בקרקעות, חוץ ממטבע שאינו נקנה בחליפין, לפי שדעתו של אדם על הצורה של המטבע, שכן כל חשיבותו מצד צורתו היא, והצורה עלולה להיבטל (גמרא). כן באה המשנה ללמד דין הקניין בהקדש.

כל הנעשה דמים באחר – כל דבר ששמים אותו בדמים ונותנים אותו תמורת דבר אחר, שכן כרגיל נותן הלוקח דמים בעד החפץ שהוא לוקח, ובאה המשנה ללמד, שכל דבר שנותן אדם במקום דמים תמורת חפץ אחר שהוא לוקח, **בין שזכה זה** – כיון שמשך האחד וזכה בדבר, **נתחייב זה בחליפין** – נתחייב האחר בחליפין הדבר שהוא קונה ממנו, כלומר שאם נגנב או אבד, הוא חייב באחריותו, לפי שבמשיכת החפץ על ידי המוכר נקנה המקח ללוקח בכל מקום שהוא, אף על פי שעדיין לא משכו; ואין אומרים, שמה שניתן במקום דמים הריהו כדמים ואין הלוקח קונה מקחו עד שימשוך בו, שהואיל יש כאן קניין חליפין, דיה משיכתו של האחד, כדי שיהיו חליפיו נקנים לאחר. **כיצד** – קניין החליפין: **החליף שור בפרה, או חמור בשור, בין שזכה זה נתחייב זה בחליפין** – כשמשך בעל השור את הפרה או בעל החמור את השור, קנה בעל הפרה את השור או בעל השור את החמור, ונתחייב באחריותו. **רשות הגבוה בכסף** – רשות ההקדש קונה בכסף, שאם גזבר ההקדש נתן מעות לקנות דבר לצורך הקדש, נקנה הדבר לרשות ההקדש מיד בכל מקום שהוא; ורשות ההדיוט בחזקה – אבל רשות ההדיוט אינו קונה בכסף אלא בחזקה, כלומר במשיכה או בקניינים אחרים שנישנו לעיל (משנה ד), ואם נתן ההדיוט כסף תמורת חפץ, כל זמן שלא משך את החפץ לא קנאו. **אמירתו לגבוה במסירתו להדיוט** – האומר: שור זה עולה, או: בית זה הקדש, קנאו הקדש מיד בכל מקום שהוא, ושוב אין המקדיש יכול לחזור בו, שכן דינו כמי שמוסר דבר להדיוט. אבל הדיוט אינו קונה באמירה בלבד עד שימשוך בבהמה או יחזיק בבית.

ח הַסְּמִיכוֹת, וְהַתְּנוּפוֹת, וְהַתְּנָשׁוֹת, וְהַקְּמִיצוֹת, וְהַקְּטָרוֹת, וְהַמְּלִיקוֹת, וְהַהֲזָאוֹת, וְהַקְּבָלוֹת – נוֹהֲגוֹת בְּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים, חוּץ מִמִּנְחַת סוּטָה וְנִזְרָה, שֶׁהֵן מְגִיפּוֹת.
ט כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ; וְשֶׁאֵינָהּ תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ, חוּץ מִן הָעֶרְלָה וְהַפְּלֵאִים. רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף מִן הַחֲדָשׁ.

פירוש ברטנורא

במועדים, והקהל בחג הסוכות, כולן מ"ע שהזמן גרמא הן ונשים חיבות. ות"ת, ופריה ורביה, ופדיון הבן, ממ"ע שלא הזמן גרמא הן ונשים פטורות. אבל כללית בתרא דכל מצות לא תעשה אחר אנשים ואחר נשים חייבים, חוץ מכל תקין וכל תשחית וכל תטמא למתים, כללית דוקא הוא, וילפינן ליה מדרבתי (במדבר ה') איש או אשה כי יעשו מכל חטאת האדם, השווה הכתוב אשה לאיש לכל עונשין שבתורה: חוץ מכל תקין וכל תשחית. דכתיב (ויקרא י"ט) לא תקיפו פאת ראשכם, ולא תשחית את פאת זקנך. כל שישנו בהשחתה ישנו בהקפה, וכל שאינו בהשחתה אינו בהקפה. והני נשי הואיל וליתנהו בהשחתה ליתנהו בהקפה. ומנלן דליתנהו בהשחתה, דכתיב פאת זקנך, ולא כתיב פאת זקנכם, מאי זקנך, זקנך ולא זקן אשתך: וכל תטמא למתים. דכתיב (שם כ"א) אמור אל הכהנים בני אהרן, בני אהרן ולא בנות אהרן:

ח הַסְּמִיכוֹת וְהַתְּנוּפוֹת. אינה סומכת, ואינה מגיפה, ואינה מגשת מנחה בקרן מערבית דרומית כמשפטה, אם היא כהנת, ואינה קומצת ולא מקטרת, ואינה מולקת עוף, ואינה מקבלת דם במוקד, ואינה מזה דם: חוץ מַסוּטָה וְנִזְרָה שֶׁהֵן מְגִיפּוֹת. מנחתן בעצמן, שמנחתן מעונה תנופה בבעלים:

ט כָּל מִצְוָה שֶׁאֵינָה תְלוּיָה בְּאֶרֶץ. כל מצוה שהיא חובת הגוף, מיקרי אינה תלויה בארץ. ושהיא חובת קרקע, מיקרי תלויה בארץ: חוץ מן הערלה. שנוהגת בחוצה לארץ הלכה למשה מסיני. וכלאי הכרם בחוצה לארץ מדרבנן. וכלאי זרעים מותרין לזרעם בחוץ לארץ: ר' אליעזר אומר אף חרש. אסור

משניות מבוארות – קה"ת

קיר המזבח", ולמדים בקל וחומר מקרבן בהמה: ומה קרבן בהמה שלא קבע הכתוב כהן לשחיטתו, שהרי השחיטה כשרה בזר, קבע כהן להזאתו, קרבן עוף שקבע כהן למליקתה אינו דין שיקבע לו להזאתו? ומכאן שגם הזאת הדם של חטאת העוף אינה אלא ככהן ולא ככהנת: וְהַקְּבָלוֹת – של דם הקרבן מצואר הבהמה, שנאמר (ויקרא א, ח): "והקריבו בני אהרן הכהנים את הדם", ופירשו חכמים: "והקריבו" – זו קבלת הדם, וכתוב: "בני אהרן" הרי שכל העבודות הללו נוהגות בָּאֲנָשִׁים וְלֹא בְּנָשִׁים – כמו שבארנו, חוץ מִמִּנְחַת סוּטָה וְנִזְרָה, שֶׁהֵן מְגִיפּוֹת – הסוטה מגיפה את מנחתה, כמו ששינונו (סוטה ג, א): "וכהן מניח ידו תחתיה ומניף", והנזירה מגיפה את הזרוע וחלה ורקיק של קרבן נזירותה (משנה נזיר ו, ט), שכן בסוטה נאמר (במדבר ח, יח): "ונתן על כפיה את מנחת הזכרון", ובנזיר נאמר (במדבר ו, יט): "ונתן על כפי הנזיר", ודין הנזירה והנזיר בענין הקרבן שווה, שנאמר בראש הפרשה: "איש או אשה כי יפליא לנדור נדר נזיר" (רמב"ם).

באור משנה ט

אגב המשניות הקדומות, בהן שינוי על מצוות הנוהגות באנשים ולא בנשים, ועל מצוות הנוהגות בין באנשים ובין בנשים, באה משנה זו ללמד על מצוות שאינן נוהגות אלא בארץ ועל מצוות הנוהגות בין בארץ ובין בחוצה לארץ.

כָּל מִצְוָה שֶׁהִיא תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – שהיא חובת קרקע, כגון תרומות, ומעשרות, לקט, שכחה, ופיאה, ושביעית וכדומה, אֵינָהּ נוֹהֶגֶת אֲלָא בְּאֶרֶץ – בארץ ישראל, ולא בחוץ לארץ; וְשֶׁאֵינָהּ תְלוּיָה בְּאֶרֶץ – כלומר שאין היא מוטלת על הקרקע ולא על גידוליו, אלא על גופו של אדם, כגון שבת, תפילין, עבודה זרה, מילה וכדומה, נוֹהֶגֶת בֵּין בְּאֶרֶץ בֵּין בְּחוּצָה לְאֶרֶץ – ואילו מצוות שכתוב בהן "כי יביאד", כגון תפילין ופטר חמור, הואיל והן חובות הגוף, נוהגות הן בין בארץ ישראל ובין בחוץ לארץ (המאירי). חוץ מן הערלה והפלגאים – איסור פירות ערלה ואיסור כלאי הכרם, אף על פי שהם חובות קרקע, נוהגים אף בחוץ לארץ: ערלה – הלכה למשה מסיני שנוהגת בחוץ לארץ, וכלאי הכרם – מדברי סופרים. איסור ערלה היינו שאסור ליהנות מפירות האילן תוך שלוש השנים הראשונות לנטיעתו (ויקרא יט, כג); איסור כלאי הכרם היינו שאסור לזרוע שני מיני זרעים של דגן עם גרעיני הענבים (דברים כב, טו), ומי שעובר וזורע חיטה ושעורה וחרצן במפולת יד, הריהו חייב מלקות, ובחזק לארץ לוקה במות מורדת מדרבנן. כלאי הכרם אסורים בהנאה, ולפיכך החמירו בהם חכמים לאוסרם אף בחוץ לארץ. ברם, כלאי זרעים מותר לזרעם בחוץ לארץ (גמרא: ברטנורא). רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: אֵף מִן הַחֲדָשׁ – כלומר

זקנך". ואין האשה חייבת בזו, ואפילו יש לה זקן, שדורשים: "זקנך" ולא זקן אשתך, וּבִלְ תִּקְיָה – שכתוב (שם): "לא תקיפו פאת ראשכם". ואשה פטורה, שהואיל ואינה בהשחתת הזקן אינה בהקפת פאת הראש, וּבִלְ תִּטְמָא לַמֵּתִים – שנאמר (ויקרא כא, א): "אמור אל הכהנים בני אהרן... לנפש לא יטמא בעמיו", ודורשים: "בני אהרן" – ולא בנות אהרן.

יו"ט ש"י

באור משנה ח

כהמשך למשנה הקודמת מונה משנתנו פרטים במעשה הקרבנות שנוהגים באנשים ולא בנשים.

הַסְּמִיכוֹת – סמיכת ידיים על ראש הקרבן קודם שחיטתו, כמו שכתוב (ויקרא א, ז): "וסמך ידו על ראש העולה", וכן (שם ג, ב): "וסמך ידו על ראש קרבנו", שכל קרבנות בהמה, בין של חובה ובין של נדבה, טעונות סמיכה, חוץ מבכור ומעשר ופסח, ואין סמיכה אלא בבעלים, היינו שבעל הקרבן סומך על ראש הבהמה בעודה חיה בכל כוחו. ואם אשה מביאה קרבן בהמה, אינה סומכת, שנאמר (ויקרא א, ב-ז): "דבר אל בני ישראל... וסמך" – בני ישראל סומכים ואין בנות ישראל סומכות: וְהַתְּנוּפוֹת – הנפת הקרבן, כמו שנאמר בשלמים (ויקרא ז, ל): "את החלב על החזה יביאנו, את החזה להניף אותו תנופה לפני ה'", היינו שמביאים הבעלים את האימורים עם החזה והשוק בידיהם וכהן מניח ידו תחת יד הבעלים ומניף, כלומר מוליך ומביא ומעלה ומוריד. ואם אשה היתה בעלת הקרבן, הכהן לכדו מניף, אבל האשה אינה מגיפה, שגם כאן נאמר (שם שם, כט): "דבר אל בני ישראל", ודורשים: בני ישראל ולא בנות ישראל: וְהַתְּנָשׁוֹת – שכן המביא קרבן מנחה, לאחר שנתנה בכלי שרת ונתן עליה שמן ולבונה, מוליכה אצל הכהן, והכהן מוליכה אצל המזבח ומגישה בקרן מערבית דרומית. הגשה זו אינה אלא ככהן, ולא ככהנת, שנאמר (ויקרא ו, ז): "הקרב אותה בני אהרן" – ולא בנות אהרן; וְהַקְּמִיצוֹת – של המנחות, שנאמר (ויקרא ב, ב): "והביאה אל בני אהרן הכהנים וקמץ משם מלא קומצו" – בני אהרן ולא בנות אהרן; וְהַקְּטָרוֹת – הקטרת האימורים או הקמיצה על המזבח, שנאמר (ויקרא ג, ח): "והקטירו אותו בני אהרן"; וְהַמְּלִיקוֹת – של קרבן עופות, שנאמר בעולת העוף (ויקרא א, טו): "והקריבו הכהן אל המזבח ומלך את ראשו והקטיר המזבחה" – מקיש הכתוב מליקה להקטרה, מה הקטרה בבני אהרן ולא בבנות אהרן, אף מליקה בבני אהרן ולא בבנות אהרן: וְהַהֲזָאוֹת – של הדם על גבי המזבח, כגמרא מבואר, שכונת המשנה לדם חטאת העוף, שנאמר בחטאת העוף (ויקרא ח, ט): "וזהו מדם החטאת על

י כל העושה מצוה אחת – מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו ונוחל את הארץ. וכל שאינו עושה מצוה אחת – אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ. כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ – לא במהרה הוא חוטא, שנאמר (קהלת ה, יב): "והחוטא המשלש לא במהרה ינתק". וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ – אינו מן הישוב.

פרק שני

א האיש מקדש בו ובשלוהו. האשה מתקדשת בה ובשלוהו. האיש מקדש את בתו, כשהיא נערה, בו ובשלוהו.

פירוש ברטנורא

בחזן לארץ מן התורה, אע"פ שהוא חובת קרקע. שנאמר (ויקרא כ"ג) בכל מושבותיכם, בכ"מ שאתם יושבים. והלכה כר"א: **י כל העושה מצוה אחת.** יתירה על זכויותיו, כדי שיהיו זכויותיו מרובין מעונותיו: **מטיבין לו ומאריכין לו ימיו.** לעולם הבא: ונוחל את הארץ. ארץ החיים: וכל שאינו עושה מצוה אחת. שהיו עונותיו מרובין מזכותיו, ואינו עושה מצוה אחת שיהיה מחצה זכאי ומחצה חייב, אלא נשארו עונותיו מרובין: **ולא בדרך ארץ.** שאין משאו ומתנו בנחת עם הבריות: **אינו מן הישוב.** אינו מועיל לישובו של עולם. והיו מושבו מושב לצים, ופסול לעדות: **ב א האיש מקדש בו ובשלוהו.** בו תחלה ואח"כ בשלוהו, שמצוה בו יותר מבשלוהו דכי עסיק גופו במצוה מקבל שכר מפי. וילפינן שלוחו של אדם כמותו מקרא, דכתיב (שמות י"ב) ושחטו אותו כל קהל עדת ישראל, וכי כל ישראל שוחטין, אלא מכאן ששלוהו של אדם כמותו: **האיש מקדש את בתו כשהיא נערה.** וכ"ש כשהיא קטנה. והאי דנקט נערה, אורח ארעא אשמועינן שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר בפלוגי אני

משניות מבוטאות – קהתי

תהינה מרובות מעונותיו, מטיבין לו וכו', שאינו דומה צדיק מרובה בזכויותיו לאדם שהוא בינוני, אלא שעל ידי חסד ה' נעשה כמרובה בזכויות (יתוספות יום טוב). בגמרא מובאת ברייתא: "לעולם יראה אדם עצמו כאילו חציו חייב וחציו זכאי; עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע עצמו לכף זכות; עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו לכף חובה, שנאמר (קוחלת ט, יח): "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" – בשביל חטא יחיד שחטא, אובר ממנו טובות הרבה. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לפי שהעולם נידון אחר רובו והיחיד נידון אחר רובו, עשה מצוה אחת, אשריו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף זכות; עבר עבירה אחת, אוי לו שהכריע את עצמו ואת כל העולם לכף חובה, שנאמר: "וחוטא אחד יאבד טובה הרבה" – בשביל חטא יחיד שעשה זה, אבד ממנו ומכל העולם טובה הרבה". **כל שישנו במקרא ובמשנה ובדרך ארץ – כל העוסק במקרא.** היינו בתורה שבכתב, ובמשנה, היינו בתורה שבעל פה, ומתהלך עם הבריות בנחת ובמוסר, **לא במהרה הוא חוטא, שנאמר: "והחוטא המשלש לא במהרה ינתק"** – כלומר: כשם שהחוטא המשושל לא במהרה ייקרע, כך כל מי שישנו בשלושת הדברים הללו, לא במהרה ייכשל בחטא. **וכל שאינו לא במקרא ולא במשנה ולא בדרך ארץ – שאינו אפילו באחד מאלו (רש"י), אינו מן הישוב** – שאין בו כל תועלת בישובו של עולם, וראוי לו לדור במדבר. בגמרא אמרו: "99999 הוא לעדות" – שהואיל ואינו מן הישוב אינו מקפיד על עצמו ואין לו בושת פנים (רש"י). והרמב"ם נותן הטעם: שכל מי שירד עד כדי כך, חזקה שהוא עובר על רוב העבירות שיבואו לידו (ה"ל עדות יא, א).

באור משנה א

פרקנו חזר לענין קידושי אשה, ובאה משנה זו ללמדנו דיני שליחות בקידושין. כן דנה המשנה במקדש את האשה בדברים אחרים שמצטרפים ביחד לשווה פרוטה. **האיש מקדש – אשה, בו ובשלוהו** – על ידי עצמו או על ידי שלוחו, שכן שלוחו של אדם כמותו (גמרא קידושין נא, ב). בגמרא מבואר, שמשנתנו נקטה "בו ובשלוהו" כדי להשמיענו, שמצוה בו יותר מבשלוהו; ויש גם דעה, שאסור לאדם שיקדש את האשה עד שיראנה, שמה יראה בה דבר מגונה ותתגנה עליו, והתורה אמרה (ויקרא יט, יח): "ואהבת לרעך כמוך". ומכל מקום מי שסמך על השליח והלה קידש לו אשה, שאמר לה: הרי את מקודשת לפלוני בדבר זה, היינו בכסף או בשטר, קידושי קידושין. **האשה מתקדשת בה ובשלוהו** – וכן האשה יכולה לעשות שליח לקבל קידושה, ואף באשה אמרו: מצוה בה יותר מבשלוהו. **האיש מקדש את בתו, כשהיא נערה**

אף יש להוסיף: חזן מן החדש; ויש גורסים: אף החדש. שאף האיסור לאכול מן התבואה החדשה לפני הקרבת מנחת העומר (ויקרא כג, יד), אף על פי שהוא חובת קרקע, מכל מקום נוהג הוא מן התורה גם בחזן לארץ, שנאמר (סם): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו... בכל מושבותיכם" – בכל מקום שאתם יושבים. והלכה כרבי אליעזר (רמב"ם). ואף בזמן הזה אסור לאכול מן התבואה החדשה קודם שעבר יום הששה עשר בניסן, שהיה יום הקרבת מנחת העומר, שנאמר (סם): "ולחם וקלי וכרמל לא תאכלו עד עצם היום הזה" (ענין טוכה ג, יב; מנחות י, ה; רמב"ם הל' מאכלות אסורות ז, ב).

יום רביעי

באור משנה י

במשניות ז-ט למדנו על סוגי מצוות, שיש מצוות שאין נוהגות אלא באנשים ולא בנשים, ויש שנוהגות בין באנשים ובין בנשים. כן יש מצוות שאין נוהגות אלא בארץ ולא בחזן לארץ, ויש שנוהגות בין בארץ ובין בחזן לארץ. משנתנו באה ללמד על שכרה של מצוה, שיש ועל ידי עשיית מצוה אחת זוכה אדם לאריות ימים ולחיי העולם הבא.

כל העושה מצוה אחת – בגמרא מבואר, שמדובר כאן במי שיש לו מחצה זכויות ומחצה עונות, ובאה המשנה ללמד, שאם הוא מוסיף לעשות עוד מצוה אחת, ונמצא שזכויותיו מרובות על עונותיו, **מטיבין לו, ומאריכין לו ימיו** – בעולם הזה (רמב"ם). כלשון המקרא (דברים ז, ט): "ושמרת את חוקיו ואת מצוותיו... אשר ייטב לך ולבניך אחריך, ולמען תאריך ימים על האדמה אשר ה' אלהיך נתן לך", **ונוחל את הארץ** – היינו ארץ החיים, כלומר העולם הבא (רש"י; רמב"ם). ויש מפרשים (על פי הגמרא), שכל הפיסקה "מטיבין לו" וכו' מתכוונת לעולם הבא (ברסנווא; וענין "יתוספות יום טוב"). בגמרא מבואר, שמה ששינונו (פא א, א): "אלו דברים שאדם אוכל פירותיהם בעולם הזה והקרן קיימת לו לעולם הבא: כיבוד אב ואם וגמילות חסדים" וכו', כוונת המשנה שם, "שאם היתה שקולה, מכרעת", ופירוש הדברים: אם כף המאזניים היתה שקולה, מחצה זכויות ומחצה עונות, ויש בין הזכויות אחת מאותן המצוות, הרי היא מכרעת את הכף, כאילו זכויותיו מרובות על עונותיו. **וכל שאינו עושה מצוה אחת** – כלומר מי שעונותיו מרובות מזכויותיו, ואינו עושה מצוה אחת כדי שיהא מחצה זכאי ומחצה חייב, ונמצא שנשארו עונותיו מרובות מזכויותיו, **אין מטיבין לו, ואין מאריכין לו ימיו, ואינו נוחל את הארץ** – כמו שבארנו לעיל. ומי שהוא מחצה זכאי ומחצה חייב, עליו אמרו בית הלל (גמרא ראש השנה יז, ב): "ורב חסד מטה כלפי חסד", כלומר שמטיבים לו מצד החסד. ברם, ברישא שינונו, שכל העושה מצוה אחת יתירה על זכויותיו, כדי שזכויותיו

פירוש ברטנורא

משניות מבוארות – קהתי

יום חמישי

האב מקבל קידושי בתו כשהיא עדיין נערה, שבורה, כמו שכבר שנינו (כתובות ד, ד): "האב זכאי בבתו בקידושה", **בו ובשלוחו** – הן על ידי עצמו והן על ידי שליח, ואף בכגון זה מצוה בו יותר מבשלוחו (המאירי). משנתנו נקטה "האיש מקדש את בתו כשואר נערה", ואין צורך לומר כשואר קטנה, אלא שהמשנה באה ללמד בזה דרך ארץ, שאסור לאדם לקדש את בתו כשהיא קטנה עד שתגדיל ותאמר: בפלוני אני רוצה (נמצא). וכבר בארנו במקומות אחרים, שנערה היינו משנעשתה בת שנים עשרה שנה ויום אחד והביאה שתי עשרות, ואינה עומדת בנערותה אלא ששה חדשים, ולאחר מכן נעשית בוגרת. **האומר לאשה: התקדשי לי בתמרה זו, התקדשי לי בזו** – שנתן לה תמרה אחת, ואמר לה: התקדשי לי בתמרה זו, ואחר כך נתן לה עוד תמרה ואמר לה: התקדשי לי בזו, **אם יש באחת מהן שנה פרוטה** – אם אחת מהתמרות שווה פרוטה, **מקדשת** – האשה באותה תמרה, **ואם לאו** – שאין באחת מהן שווה פרוטה, אף על פי שיש בשתייהן יחד שווה פרוטה, **אינה מקדשת** – שהואיל ואמר לה "התקדשי" על כל תמרה ותמרה, אינן מצטרפות זו לזו, ואין שם קידושין אלא על אחת מהן, והשאר כעין מנתה או פיקדון, הלכך כשאין באחת מהן שווה פרוטה אינה מקדשת, שהרי אין קידושין בפחות משווה פרוטה (לעיל א. א.) והרמב"ם כותב: "אינה מקדשת אלא מספק, שמא תשווה תמרה אחת פרוטה במקום אחר" (הל' אישות ה, כו). **בזו, ובזו, ובזו** – ואם אמר לה: התקדשי לי בזו ובזו ובזו, ולא אמר "התקדשי" על כל תמרה שנתן לה, **אם יש שנה פרוטה בכלן** – יחד, **מקדשת** – שכל התמרות שנתן לה היו לשם מעשה קידושין אחד, **ואם לאו** – אם אין בהן שווה פרוטה, **אינה מקדשת** – ואף בזה כותב הרמב"ם: "אינה מקדשת אלא מספק" (הל' אישות ה, כז). ואפילו כשיש בכלן שווה פרוטה אינה מקדשת אלא אם כן הניחה אותן, וכשקיבלה את התמרה האחרונה כולן היו בעין, ונמצא שהיא מתקדשת בכלן יחד, אבל אם **היתה אוכלת ראשונה ראשונה** – שכל תמרה שנתן לה אכלתה מיד, **אינה מקדשת, עד שיהא באחת מהן שנה פרוטה** – בגמרא מבואר: עד שיהא באחרונה שווה פרוטה, לפי שאותן התמרות שאכלה נעשו עליה מילווה עד גמר הקידושין, ואם בגמר הקידושין אין בידה שווה פרוטה, אף על פי שבאחת מן הראשונות היה שווה פרוטה, אינה מקדשת, שהואיל ואין הקידושין חלים אלא באחרונה. נמצא מקדש במילווה, וההלכה היא שהמקדש במילווה אינה מקדשת. אבל כשיש בתמרה האחרונה שווה פרוטה אף על פי שאין קידושיה אלא בכלן, הותרה

ג על מנת שאני כהן, ונמצא לוי, לוי, ונמצא כהן; נתיין, ונמצא ממזר; ממזר, ונמצא נתיין; בן עיר, ונמצא בן כפר; בן כפר, ונמצא בן עיר; על מנת שביתי קרוב למרחץ, ונמצא רחוק; רחוק, ונמצא קרוב; על מנת שיש לי בת או שפחה גדלת, ואין לו; או: על מנת שאין לי, ויש לו; על מנת שאין לי בנים, ויש לו; או: על מנת שיש לי, ואין לו – ובכלם אף על פי שאמרה: בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן – אינה מקדשת. וכן היא שהטעתו. ד האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר – אינה מקדשת; הרי היא במקום פלוני, וקדשה במקום אחר – הרי זו מקדשת.

ה המקדש את האשה על מנת שאין עליה גדרים, ונמצאו עליה גדרים – אינה מקדשת; בנסה סתם, ונמצאו עליה גדרים – תצא שלא בכתיבה. על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין – אינה מקדשת; בנסה סתם, ונמצאו בה מומין – תצא שלא בכתיבה. כל המומין הפוסלים בפניהם – פוסלים בגושים.

פירוש ברטנורא

ג שפחה גודלת. קולעת שער הנשים. פירוש אחר, דברנית ובעלת לשון, כמו שנאמר (יהואל ל"ה) ותגדילו עלי בפכים: אע"פ שאמרה בלבי היה להתקדש בו. דרבירם שכל אינם דברים:

ד והלך וקדשה במקום אחר בו. דמראה מקום הוא לו. ואין זה תנאי:

ה תצא שלא בכתיבה. דאמר אי אפשי באשה נדרנית. אבל גיטא בעיא מספק כיון דלא פירש, דלמא דעתיה נמי אנדרנית: הפוסלים בכהנים. מפורש בכתובות [דף ע"ה]:

משניות מבוארות – קהתי

אבל אם אמר לשלוחו: הרי היא במקום פלוני – שלא אמר לו "קדש לי אשה פלונית במקום פלוני", אלא אמר לו: "קדש לי אשה פלונית, והרי היא במקום פלוני", והלך השליח וקדשה במקום אחר – שמצאה במקום אחר וקידשה שם, הרי זו מקדשת – שלא תלה את הקידושין במקום פלוני, אלא "מראה מקום" הוא לו, היינו שלא נתכוון בדבריו אלא להראות לשליח את מקומה כדי שימצאנה שם, הלכך בכל מקום שמצאה השליח וקידשה למשלחו, הרי היא מקודשת.

באור משנה ה

משנתנו שנויה כולה גם במסכת כתובות (ז, ט), והיא מובאת כאן ללמד בדיני קידושין בטעות, שאם אדם קידש אשה על מנת שאין עליה נדרים, ונמצאו עליה נדרים, או על מנת שאין בה מומים, ונמצאו בה מומים, אינה מקודשת.

המקדש את האשה על מנת שאין עליה נדרים ונמצאו עליה נדרים – בגמרא (כתובות ע"ב, ג) מבואר, שמדובר כאן בנדרים שדרכו של בעל להקפיד עליהם, כגון שנדרה שלא תאכל בשר או שלא תשתה יין, או שלא תתקטט בבגדי צבעונים, אינה מקדשת – לפי שקידושי טעות הם, שאין הבעל יכול להפר נדריה שנדרה קודם שקידשה. ואף על פי שחכם יכול להתירם, שמא אינו רוצה שאשתו תתבזה בבית דין (חמאירי). בנסה סתם – נשאה סתם ולא התנה כלום, ונמצאו עליה נדרים – מאותם נדרים שהזכרנו לעיל, שדרכו של בעל להקפיד עליהם, תצא שלא בכתיבה – ואפילו קידשה בתנאי שאין עליה נדרים, ואחר כך נשאה סתם ולא הזכיר תנאו, צריכה הימנו גט, שהואיל ונשאה אנו אומרים: "אין אדם עושה בעילתו בעילת זנות", ובדאי מחל לה על תנאו ובעלה לשם קידושין אף אם ימצא עליה נדרים, הלכך אין להתירה לאחר בלא גט; אבל מפסידה היא את כתובתה, שלגבי ממון יכול הבעל לומר שלא מחל על תנאו, והמוציא מחברו עליו הראיה. והוא הדין אם קידשה סתם וכנסה סתם ונמצאו עליה נדרים, שתצא בלא כתובה, שיכול הבעל לומר: אין רצוני באשה נדרנית ומקחי מקח טעות, ומכל מקום צריכה היא גט מספק. וכן המקדש את האשה על מנת שאין בה מומין, ונמצאו בה מומין – הפוסלים בנשים, כמבואר להלן, אינה מקדשת – לפי שלא נתקיים תנאו, וקידושי טעות הם. בנסה סתם – ולא התנה כלום, כמו שבארנו לעיל בענין נדרים, ונמצאו בה מומין וטוען הבעל שמקחו מקח טעות, תצא שלא בכתיבה – בין שקידשה סתם ונשאה סתם, בין שקידשה בתנאי שאין בה מומים ואחר כך נשאה סתם, הרי היא צריכה גט, ואינו חייב ליתן לה כסף

באור משנה ג

משנה זו היא המשך המשנה הקודמת, והיא מוסיפה ללמדנו דיני קידושין בטעות. האומר לאשה: התקדשי לי על מנת שאני כהן, ונמצא לוי; או נמצא כהן; ונמצא ממזר; או: על מנת שאני ממזר, ונמצא נתיין – שהטעה אותה בענין היחסין. וכן האומר לאשה: התקדשי לי על מנת שאני בן עיר, ונמצא בן כפר; או: על מנת שאני בן כפר, ונמצא בן עיר – כרחק הוא מקום שוקים, וגדול מעיר, ויש מעלות וחסרונות לעיר ומעלות וחסרונות לכרך (ענין באורנו למשנה כתובות י"ג, ו); וכן האומר: על מנת שביתי קרוב למרחץ, ונמצא רחוק; או שאמר: על מנת שביתי רחוק מהמרחץ, ונמצא קרוב; וכן האומר: על מנת שיש לי בת או שפחה גדלת – הקולעת שערות נשים. ויש גורסים: מגודלת. ומפרשים: גדולה הטורחת בצרכי הבית, ואין לו – ונמצא שאין לו; או: על מנת שאין לי – שאמר לה: התקדשי לי על מנת שאין לי בת או שפחה גדלת, ויש לו – ונמצא שיש לו; או שאמר: על מנת שאין לי בנים, ויש לו – ונמצא שיש לו; או שאמר: על מנת שיש לי – בנים, ואין לו – ונמצא שאין לו בנים; ובכלם – בכל אלו שנישנו במשנה, אף על פי שאמרה: בלבי היה להתקדש לו אף על פי כן – אף על פי שהדבר הוא כן כמו שהוא עכשיו שאין תנאו אמת (דש"י), מכל מקום ברצוני היה להתקדש לו, אינה מקדשת – לפי שדברים שכלב אינם דברים, ואין בכוחם לסתור מה שנאמר בפירוש בשעת הקידושין. וכן היא שהטעתו – כגון שאמרה לו שהיא לווייה, ועל מנת כן קידשה, ונמצאת כהנת, וכיוצא בזה, אף על פי שאומר: בלבי היה לקדשה על כל פנים, אינה מקודשת.

יו"ט ש"י

באור משנה ד

במסכת גיטין שנינו (ז, ג): "האומר: תן זה לאשתי במקום פלוני, ותנתו לה במקום אחר – פסול; הרי היא במקום פלוני, ותנתו לה במקום אחר – כשר". משנתנו באה ללמד, שהוא הדין בקידושין.

האומר לשלוחו: צא וקדש לי אשה פלונית במקום פלוני, והלך וקדשה במקום אחר – שעשה השליח שלא כדברי משלחו, אינה מקדשת – לפי שהקפיד המשלח בדבריו ותלה את הקידושין דווקא במקום פלוני אם מפני שיש לו באותו מקום אוהבים וידידים שידברו עליו טובות או מפני סיבה אחרת, ולא רצה שיקדשנה במקום אחר. הלכך כשהלך השליח וקידשה במקום אחר, אינה מקודשת.

ו המקדש שתי נשים בשוה פרוטה, או אשה אחת בפחות משוה פרוטה, אף על פי שישלח סבלונות לאחר מכן – אינה מקדשת, שמחמת קדושין הראשונים שלה. וכן קטן שקדש.

ז המקדש אשה ובתה, או אשה ואחותה פאחת – אינן מקדשות. ומעשה בחמש נשים, ובהן שתי אחיות, ולקט אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה, ושל שביעית היתה, ואמר: הרי כלכם מקדשות לי בכלכלה זו, וקבלה אחת מהן על ידי כלן – ואמר חכמים: אין האחיות מקדשות. פירוש ברטנורא

י סבלונות. דרונת שדרך חתן לשלוח לארוסתו: אינה מקדשת. ולא אמרין יודע היה שאין קדושי קדושין וגמר ושלח סבלונות לשם קדושין, אלא אמרין מחמת קדושין הראשונים שלה: וכן קטן שקדש. ושלח סבלונות משהגדיל:

ז אינן מקדשות. דאמר קרא (ויקרא י"ח) ואשה אל אחותה לא תקח לצרור, בשעה שנעשו צרות זו לזו אין להן לקוחין אפילו באחת מהן. והוא הדין לכל שאר עריות שיש בהן כרת, שאין קדושין תופסים בהם: ושלחן היתה. שמעין מהא מתניתין דהמקדש בגול ואפילו בגול דידה אינה מקדשת, ולא אמרין מרביתיה אחיותיה. מדרקנו ושלחן היתה ושל שביעית היתה, משום דשל שביעית היתה שהפירות הפקר מש"ה הנשים מקדשות, אלא שאין אחיות מקדשות, אבל אם לא היתה שביעית והואיל ושלחן היתה לא היו קדושין תופסים באחת מהן. ודוקא בגול שלפני יאוש בעלים אמרין דלא הוה קדושין, אבל המקדש בגול שלאחר יאוש קדושין קדושין. ושמעין נמי שהמקדש בפירות שביעית מקדשת, ולא אמרין אינן ממונו לזכות בהן, אלא כיון שזכה בהן ממונו הם לכל דבר. ושמעין נמי שאשה נעשית שליח לחברתה, ואפילו במקום שנעשית לה צרה. ואע"ג דבכל עדות שהאשה כשרה לה אין הצרה כשרה לה, שלחנותה מיהא כיון דעבדא עבדא. דהא הכא בקדושין הללו הן נעשות צרות ע"ז וזו שקבלתה, וקטני אין האחיות מקדשות, הא נכריות מקדשות. ומתניתין מתרצה בגמרא אליבא דהלכתא הכי, המקדש אשה ובתה או אשה ואחותה, שתיהן כאחת אינן מקדשות. הא אחת מאשה ובתה, אחת מאשה ואחותה, כגון שאמר לשתיהן אחת מכם מקדשת לי ולא פירש לאיזו מהן מקדש, וקבלה אחת מהן הקדושין על ידי חברתה, או שתיהן קבלו קדושין כאחת, ראויה לביאה. ומעשה נמי בחמש נשים ובהן שתי אחיות ולקט אחד כלכלה של תאנים ואמר הראויה מכם לביאה תתקדש לי, ואמר חכמים אין אחיות מתקדשות. הא נכריות שהיו ראויות לביאה, מתקדשות. אבל אם אמר כולכם מתקדשות לי, לא היתה שום אחת מהן מקדשת, דכי היכי דאין אחיות מקדשות כך אין האחרות מקדשות, היכי דאמר כולכם:

משניות מבוארות – קהתי

זה, ויש בו לפחות שווה פרוטה לכל אחת ואחת, כולן מקדשות. אבל המקדש שתי אחיות או אשה ובתה כאחת, והוא הדין לשאר כל העריות שחייבים עליהן כרת, אין קידושי קידושין, ש"כל שאינו בזה אחר זה, אפילו בבת אחת אינו", כלומר הואיל ואילו קידש תחילה אחת מהן, לא היו קידושי תופסים לו אחר כך בשניה, שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות, כמו שהוכחנו לעיל, לפיכך אף אם קידש שתיהן כאחת, אין קידושי קידושין (וגמרא).

המקדש אשה ובתה, או אשה ואחותה פאחת – כגון שאמר להן: הרי שתיהן מקדשות לי בשתי פרוטות אלו, אינן מקדשות – שאין הקידושין תופסים בהן, כמו שבארנו לעיל, והרי הן פנויות גמורות בין לו ובין לאחרים (והמאיר). בגמרא מדייקים שאם אמר לשתי אחיות (או לאשה ולבתה) אחת מהן מקדשת לי, ולא פירש איזו

מהן, שנמצאת כל אחת בספק ערוה, והרי קידושין אלו אינם מסורים לביאה, אף על פי כן שתיהן מקדשות מספק, וצריכות גט, שהואיל ולא קידש אלא אחת מהן, ואילו אמר איזו מהן, היתה מקדשת, לפיכך אף כשלא פירש, מכל מקום כל אחת מקדשת מספק, שההלכה היא, שקידושין שלא נמסרו לביאה קידושין הם להצריכה גט. ברם, אם אמר: הראויה לי מכן לביאה מקדשת לי, אין קידושי קידושין, שהרי אין אף אחת מהן ראויה לביאה, משום ספק אחות אשתו. ומעשה בחמש נשים, ובהן שתי אחיות, ולקט אחד כלכלה של תאנים, ושלחן היתה – כלכלת התאנים היתה שלהן, ושל שביעית היתה – אלא שהיתה שנת השמיטה, שפירותיה הפקר, וזכה בהם המלך, ואמר – להן: הרי כלכם מקדשות לי בכלכלה זו – והיה בה שווה פרוטה לכל אחת ואחת, וקבלה אחת מהן על ידי כלן – אחת מהן קיבלה את הכלכלה מידי המקדש בשביל כל חמש הנשים, ואמר חכמים: אין האחיות מקדשות – אבל שלוש הנכריות, שאינן קרובות, מקדשות הן. בגמרא מבואר, שמדובר כאן בכגון שאמר להן: הראויה לי מכן לביאה מקדשת לי, הלכך האחיות בלבד אינן מקדשות, אבל הנכריות מקדשות. אבל אם אמר להן: הרי כולכן מקדשות לי, אף הנכריות אינן מקדשות, מאחר שכללן יחד עם האחיות (וגמרא קידושין נא, ב; ועיין רמב"ם ה"א אישות ט, א). ויש סוברים שהגמרא לא באה אלא ליישב משנתנו כדעת אמורא שאין הלכה כמותן, אבל לפי ההלכה יש לפרשה כפשוטה, שאף אם אמר להן "הרי כולכן מקדשות לי", אמנם האחיות אינן מקדשות, אבל הנכריות מקדשות (והמאיר; ועיין הרא"ש והר"ן ומגיד משנה)

כתובתה. כל המומין הפוסלים בפניהם – כמפורט במסכת בכורות פרק ז, ושם מבואר, שכהנים שיש בהם מומים אלו פסולים לעבודה במקדש, כמו שנאמר (ויקרא כ"א, יז): "איש מזרעך לדורותיו אשר יהיה בו מום לא יקרב", פוסלים בפניהם – שאם נמצאו באשה מומים אלו ובעלה כנסה סתם, תצא שלא בכתובה. ואם קידשה על מנת שאין בה מומים ועדיין לא נשאה, או שנשאה והזכיר תנאו שנית בשעת הנישואין, אפילו גט אינה צריכה, שקידושיה קידושי טעות הם.

שבת קודש

באור משנה ו

המקדש שתי נשים בשוה פרוטה – ונמצא שלא קידש כל אחת מהן אלא בפחות משווה פרוטה, או המקדש אשה אחת בפחות משוה פרוטה – והרי אין קידושין תופסים בפחות משווה פרוטה, כמו ששנינו בתחילת מסכתנו, אף על פי שישלח סבלונות לאחר מכן – סבלונות היינו מתנות שדרך החתן לשלוח לארוסתו, אינה מקדשת – ואין אומרים, שידע שאין קידושין קידושין, מאחר שקידש בפחות משווה פרוטה, ולכן שלח סבלונות לשם קידושין, אלא אומרים שמחמת קדושין הראשונים שלה – כלומר שלא הרגיש בטעותו, וסבור היה שקידושיה היו קידושין, ומחמת קידושין אלו הרי הוא חושב אותה לארוסתו, ולכן שלח לה סבלונות בתורת מתנה, הלכך אין הסבלונות מועילים כלל לענין קידושיה, ואינה מקדשת. וכן קטן שקדש – שאין קידושי קידושין אפילו מדברי סופרים, אף על פי ששלח סבלונות לאחר שהגדיל, אינה מקדשת; ואין אומרים שידע הוא שקידושיה אינם כלום, ולכן התכוון בסבלונות ששלח שיהיו לשם קידושין, אלא אומרים שטעה, וסבור הוא שקידושיה קידושין, ומחמת אותם קידושין הראשונים שקידש בקטנותו שלח סבלונות, הלכך אין הסבלונות עושים אפילו ספק קידושין, ואינה מקדשת.

באור משנה ז

המקדש אשה האסורה עליו משום גילוי עריות, שאם בא עליה חייב כרת, כגון אחות אשתו או בתה, אין קידושי קידושין, שנאמר (ויקרא יח, יח): "ואשה אל אחותה לא תקח", ודרשו חכמים: "לא תקח" – לא יאה לה בה ליקוחין, שאין קידושין תופסים בחייבי כריתות (וגמרא קידושין ז, א, יט, ב). משנתנו באה ללמד, שהמקדש נשים אחדות כאחת, כגון שאמר להן: הרי כולכן מקדשות לי בחפץ

רש"י

ביאור עם "שפה ברורה – עוז והדר"

אלהים ברא בראשית את השמים. שלא יאמר בראשית שם הוא, ושתי רשויות הן, וראשון ברא את השני. **אעשה אדם** — שמכאן פקרו האומרים שתי רשויות הן, דכתיב "נעשה אדם" (בראשית א). ויכל **ביום הששי** — שלא יאמר אם כן עשה מלאכה בשבת, דהא כתיב "ויכל ביום השביעי". והוא לא יקבל עליו מדרש חכמים שדרשו בו: מה היה העולם חסר — מנוחה, באתה שבת — באתה מנוחה, וזהו גמרו. **זכר ונקבה בראו ולא כתבו בראם** — דמשמע שני גופין ברא, כל אחד זכר ונקבה שני פרצופין. לכן כתבו בראו, שכך נברא אדם בשני פרצופים. **בקרוביה** — שלא יאמר על אברהם לא הקפיד דכתיב "ויצחק", ועל שרה הקפיד לפיכך כתבו בקרוביה, לומר: אברהם בלבו, והיא אמרה בקרוביה. **נושא בני אדם** — דמשמע גמל. שלא יאמר משה רבכם לא היה לו סוס או גמל. **הרגו שור** — שלא יאמר רצחנים היו אבותיכם, שהרי אביהם מעיד עליהם שהם הרגו איש. לכך כתבו שור, שלא היו חשובין בעיניו אלא כבהמות ולא הקפיד על הבהמות. **וכשאר ארצות** — שלא יאמר שקר כתוב בתורה, שהרי קהת מיוירי מצרים היה וכשאתה מונה שנותיו של קהת ושנותיו של עמרם ושנותיו של משה כולן אין מגיעות לארבע מאות שנה, כל-שכן שהרבה משנות הבנים נבלעין בתוך שנות האבות. אלא שמנה הכתוב מיום שנגזרה גזירת גלות מצרים בין הבתרים, ומשם עד שנולד יצחק שלשים שנה, ומשנולד יצחק עד שיצאו ישראל ממצרים ארבע מאות שנה, צא

דף ח ע"ב: **משנה אין חילוק בין ספרים** [תורה נביאים וכתובים] **לְתַפְּלִין וּמִזְוֹזֹת, אֶלָּא** לענין שֶׁהַסְּפָרִים נִכְתָּבִין בְּכָל לְשׁוֹן מלשונות האומות, ובכל לשון יש בהן קדושה, וְאֵילוּ תַּפְּלִין וּמִזְוֹזֹת אֵינָן נִכְתָּבוֹת אֶלָּא בלשון אֲשׁוּרִית - לשון הקודש. **רַבֵּן שְׁמַעוֹן בֶּן גַּמְלִיאֵל אוֹמֵר, אִם בְּסִפְרִים לֹא הִתִּירוּ חֲכָמִים שְׂיִכְתָּבוּ** בכל לשון אֶלָּא בלשון יְוֹנִית.

גמרא אָמַר רַבִּי יְהוֹדָה, אִם בְּשֵׁהֲתִירוּ רַבּוֹתֵינוּ יְוֹנִית, לֹא הִתִּירוּ אֶלָּא בְּסִפְרֵי תוֹרָה, וּמִשּׁוּם מַעֲשֵׂה דִּתְלָמֵי הַמֶּלֶךְ המבואר בסמוך, אבל שאר ספרים לא התירו לכתוב ביוונית.

דִּתְנִינָא, מַעֲשֵׂה בְּתַלְמֵי הַמֶּלֶךְ מלך מצרים, **שְׂבִינִים שְׂבָעִים וְשָׁנִים וְקָנִים מִיִּשְׂרָאֵל, וְהַכְּנִיסָן בְּשָׂבָעִים וְשָׁנִים כְּתִים,** כל זקן בנפרד, **וְלֹא גִילָה לָהֶם** קודם שהכניסו **עַל מַה בִּינְסָן,** שלא יטלו עצה זה מזה, **וְנִכְנְסוּ אֶצֶל כָּל אֶחָד וְאֶחָד, וְאָמַר לָהֶם, כְּתָבוּ לִי תוֹרַת מֹשֶׁה רַבְּכֶם** בלשון יוונית. **נָתַן הַקֹּדֶשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּלֵב כָּל אֶחָד וְאֶחָד עֲצָה שׁוֹה, וְכֵן הִסְפִּימוּ בּוֹלֵן לְדַעַת אַחַת -** כינוי לתרגם בשוה, ובכמה פסוקים כינוי בשוה כיצד לשנות, שלא יפרשם שלא כהוגן, כדלהלן:

א. **וְכָתְבוּ לוֹ** בלשון יוונית, **'אֱלֹהִים בָּרָא בְּרֵאשִׁית',** ולא **'בְּרֵאשִׁית בָּרָא אֱלֹהִים'** (בראשית א א), כדי שלא יפרש ש'בראשית' ברא את 'אלהים', ושתי רשויות הן.

ב. כתבו **'אֶעֱשֶׂה אָדָם בְּצִלְמִי וּבְדְמוּתִי',** ולא **'נַעֲשֶׂה אָדָם בְּצִלְמֵנוּ כְּדְמוּתֵנוּ'** (שם א כו), שלא יטעה מלשון 'נעשה' שיש שתי רשויות.

ג. כתבו **'וַיְכַל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וַיִּשְׁבּוֹת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי',** ולא **'וַיְכַל אֱלֹהִים בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי וגו' וַיִּשְׁבּוֹת בְּיוֹם הַשְּׁבִיעִי'** (שם ב ב), שלא יאמר שה' עשה מלאכה בשבת.

ד. כתבו **'וְזָכַר וְנִקְבְּהָ בְּרָאוּ' וְלֹא כְּתָבוּ 'בְּרָאָם' (שם ה ב),** שלא יאמר שנבראו שני גופים נפרדים, וכל גוף היה שני פרצופים זכר ונקבה, אלא נברא גוף אחד עם שני פרצופים.

ה. בדור הפלגה כתבו **'הָקְבָה אֲרֵרָה וְאֶכְלָה שֵׁם שְׁפָתַם',** ולא **'נִרְדָּה וְנִבְלָה שֵׁם שְׁפָתָם'** (שם יא ז), שלא יטעה מלשון 'נרדה' שיש שתי רשויות.

ו. בבשורת לידת יצחק, כתבו **'וַתֵּצֵאֲהוּ שָׂרָה בְּקִרְבֶּיהָ' (שם יח יב),** שלא יאמר שיש משוא פנים בדבר, שגם באברהם נאמר (שם יז יז) **'וַיִּפֹּל אֲבָרְהָם עַל פָּנָיו וַיֵּצֵאֲהוּ',** ולא הקפיד אלא על שרה, אבל 'בקרוביה' משמע שאמרה זאת לקרוביה, ויאמר שלכן הקפיד עליה, אבל אברהם אמר רק בליבו.

ז. בדברי יעקב לשמעון ולוי לפני מיתתו, כתבו **'כִּי בָאֵפֶס הָרְגוּ שׁוֹר וּבְרָצוֹנִם עֶקְרוּ אֲבוֹתַי',** ולא **'כִּי בָאֵפֶס הָרְגוּ אִישׁ וּבְרָצָנִם עֶקְרוּ שׁוֹר'** (שם מט ו), שלא יאמר רוצחים היו אבותיכם, שאף אביהם הוכיחם שהרגו 'איש', אבל 'שור' משמע שחשובים בעיניו כבהמה, ולא הקפיד אלא כאילו הרגו בהמה ועקרו אבוס בהמה.

ח. כששב משה ממדין למצרים, כתבו **'וַיִּקַּח מֹשֶׁה אֶת אִשְׁתּוֹ וְאֶת בָּנָיו וַיֵּרְכִבֵּם עַל נוֹשֵׂא בְנֵי אֲדָם',** ולא **'וַיֵּרְכִבֵּם עַל הַחֲמֹר'** (שמות ד כ), שלא ילגלג 'משה רבכם לא היה לו סוס או גמל', אבל 'נושא בני אדם' משמע גם גמל.

ט. וכתבו **'וּמִזְשֵׁב בְּנֵי יִשְׂרָאֵל אֲשֶׁר יֵשְׁבוּ בְּמִצְרַיִם וּכְשֶׁאֵר אֲרָצוֹת שְׁלֹשִׁים שָׁנָה וְאַרְבַּע מֵאוֹת שָׁנָה',** ולא כתבו רק **'בְּמִצְרַיִם'** (שם יב מ), כדי שלא יאמר שכתוב שקר, שבחשבון השנים לא יתכן שישבו במצרים ארבע מאות ושלושים שנה.

מהם ששים של יצחק ומאה ושלושים שחיה יעקב כשבא למצרים — נשארו מאתים ועשר. וכן היתה הגזירה "כי גר יהיה זרעך בארץ לא להם" (בראשית טו) ולא נאמר במצרים אלא בארץ לא להם. וכשנולד יצחק היה אברהם גר בארץ פלשתים, ומאז עד שיצאו ממצרים נמצא יצחק וזרעו, שהן זרעו של אברהם, גרים. ושלושים של קודם לכן לא נמנו בגזירה, דהא "וזרעך" כתיב.

וּשׁ לַלְמוּד מַדְבְּרִי הַמְּשֵׁנָה, שְׁקִצִּירַת הָעוֹמֵר שְׂדֵינָה לַהֲעֻשׂוֹת
 בְּלִילָה אֵינָה כְּשִׁירָה אִם נִקְצְרָה בַּיּוֹם, וְהִי זֶה סוֹתֵר לַמְּבוּאֵר
 בְּמִשְׁנֵתָיו שֶׁאִם נִקְצֵר הָעוֹמֵר בַּיּוֹם הִרִי זֶה כֶּשֶׁר.
 מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: אֲמַר רַבָּה, לֹא קָשְׁיָא – אֵין לַהֲקֻשּׁוֹת סְתִירָה בֵּין
 הַמְּשִׁנּוֹת, לְפִי שֶׁכֵּל אַחַת מֵהֶן סוֹבֶרֶת כְּשִׁיתָ תֵּנָא אַחֵר. הָא –
 מִשְׁנֵתָיו הַמְּכִשִּׁירָה בְּדִיעֵבַד אֵת קִצִּירַת הָעוֹמֵר בַּיּוֹם, סוֹבֶרֶת
 כְּשִׁיתָ רַבִּי, וְהָא – הַמְּשֵׁנָה בְּמִסְכַּת מְגִילָה הַפּוֹסֶלֶת קִצִּירָה בַּיּוֹם,
 סוֹבֶרֶת כְּשִׁיתָ רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן. דִּתְנִינָא – שֶׁכֵּךְ שְׁנֵינוּ
 בְּתוֹסַפְתָּא (פ"ג ה"ט), הֵיכָּה הִכְהֵן עוֹמֵר בַּיּוֹם שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בִּנְסִין וּמִקְרִיב
 אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר, וְנִמְסָמָת בִּידוֹ, אִם יֵשׁ מִנְחָה אַחֶרֶת לַהֲבִיאַ, כְּלוֹמַר,
 שִׁישְׁנָן שִׁיבּוּלִים הַמְּחוּבָּרוֹת בִּקְרַקַּע שְׁנִיתָן לְקוֹצֵר וּלְטוֹחֵן
 וּלְהִבִּיאַ מֵהֶן אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר, אִזִּי (אוֹמֵר) [אוֹמְרִים] לֹא הִבֵּא מִנְחָה
 אַחֶרֶת תַּחֲתֶיהָ – תַּחַת זֶה שֶׁנִּשְׁמָטָה, וְאִם לֹא – וְאִם אֵין שִׁיבּוּלִים
 אַחֲרוֹת שְׁנִיתָן לְקוֹצֵר לְצוֹרֵךְ כֶּךְ, (אוֹמֵר) [אוֹמְרִים] לֹא הָיוּ פָּקָה
 וְשִׁתּוּק, כְּלוֹמַר, הַקֶּרֶב אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר אֵף עַל פִּי שֶׁנִּשְׁמָטָה, לְפִי
 שְׁמוֹתָ לַהֲקִרִיב קֶרֶב צִיבּוֹר בְּטוֹמָא, אֵךְ אֵל תֹּאמַר זֹאת
 לְאַחֲרִים, כְּדִי שֶׁלֹּא יִטְעוּ לְסַבּוֹר שְׁמוֹתָ לַהֲקִרִיב אֵף מִנְחַת יִחִיד
 בְּטוֹמָא. אֵלּוּ דְּבָרֵי רַבִּי. רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמֵר, בֵּין קֶדֶ וּבֵין
 קֶךְ – בֵּין אִם יֵשׁ שִׁיבּוּלִים אַחֲרוֹת לְקִצְרוֹ וּבֵין אִם אֵין, (אוֹמֵר)
 [אוֹמְרִים] לֹא הָיוּ פָּקָה וְשִׁתּוּק, דִּהֵינּוּ, שֶׁאֵף אִם יֵשׁ שִׁיבּוּלִים אַחֲרוֹת
 לְקִצְרוֹ אֵין לַהֲבִיאַ מֵהֶן אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר, אֵלּא יֵשׁ לַהֲקִרִיב אֶת
 הַמִּנְחָה שֶׁנִּשְׁמָטָה, לְפִי שֶׁכֵּל הָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצֵר שְׁלֵא בְּמִצְוֹתָ, פָּסוּל,
 וְנֹאחַר וּמִצְוֹת הָעוֹמֵר לְקִצְרוֹ בְּלִילָה, אִי אֲפֻשֵׁר עֵתָה לְקִצְרוֹ
 בַּיּוֹם, אֵלּא יֵשׁ לַהֲבִיאַ אֶת הַמִּנְחָה שֶׁנִּשְׁמָטָה.
 מְבוּאֵר מַדְבְּרִי הַתּוֹסַפְתָּא, שֶׁנִּחְלַקוּ רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן וּרְבִי
 הָאֵם יֵשׁ לַהֲכַשִּׁיר בְּדִיעֵבַד אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצְרָה בַּיּוֹם אוֹ לֹא.
 וּמִמִּילָא יֵשׁ לַבֹּאֵר, שׁוּז הִיא הַמַּחְלֻקֶּת בֵּין מִשְׁנֵתָיו הַסּוֹבֶרֶת
 כְּשִׁיתָ רַבִּי שֶׁאִם נִקְצֵר בַּיּוֹם כֶּשֶׁר, לְבִין הַמְּשֵׁנָה בְּמִסְכַּת מְגִילָה
 הַסּוֹבֶרֶת כְּדִרְבִּי רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַפּוֹסֶל בּוֹה.
 הַגְּמָרָא מְפָרֶשֶׁת מִנֵּין לַמַּד רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לְפִסּוֹל קִצִּירָה
 בַּיּוֹם אֲפִילוֹ בְּדִיעֵבַד: אֲמַר רַבָּה בַּר בַּר חֵנָּה אֲמַר רַבִּי יוֹחֲנָן, רַבִּי
 אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן הַסּוֹבֵר שְׁקִצִּירַת הָעוֹמֵר בַּיּוֹם פְּסוּלָה אֲפִילוֹ
 בְּדִיעֵבַד, בְּשִׁיתָ רַבִּי עֲקִיבָה שְׂדֵינָה רַבּוֹ שֶׁל רַבִּי שְׁמַעוֹן אֲבִיו אֲמַרְהָ,
 דִּתְנֵן – שֶׁכֵּךְ שְׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת שֶׁבַת (קל), שֶׁאִמַּר רַבִּי אֲלֵעָזָר שְׁעִשִּׂיתָ
 כֹּל מִכְשִׁירֵי הַמִּיִּלָּה דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, אֲפִילוֹ אֵלּוּ שְׂדֵינָה נִיתָן
 לַעֲשׂוֹתָם מֵעֶרֶב שֶׁבַת. וְעַל כֵּךְ מִבִּיאָה הַמְּשֵׁנָה דִּעָה הַחוּלְקֶת בּוֹה,
 כֹּל אֲמַר רַבִּי עֲקִיבָה, כֹּל מִלְּאכָה שֶׁאֲפֻשֵׁר לֹא לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שֶׁבַת,
 אֵינָה דּוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ, וּבִדְבַר זֶה סוֹבֵר רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 כְּשִׁיתָ רַבִּי עֲקִיבָה. וּבִדְבַר אַחֵר קָבַר לֹא – סוֹבֵר רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי
 שְׁמַעוֹן בְּשִׁיתָ רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל, דֹּאמֵר – הַסּוֹבֵר שְׁקִצִּירַת הָעוֹמֵר מִצְוָה
 הִיא, וְדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ. דִּתְנֵן – שֶׁכֵּךְ שְׁנֵינוּ בְּמִסְכַּת שְׁבִיעִית (פ"א
 מ"ד), רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל אוֹמֵר, שִׁישׁ לַלְמוּד מַדְבְּרִי הַכְּתוּב (שְׁמוֹת ל"ד כ"א)
 'בְּחִרְשִׁי וּבְקִצְרִי תִשְׁבֹּת', לְדַמּוֹת אֶת דִּין אִיסוּר קִצִּירָה בְּשֶׁבַת לְדִין
 אִיסוּר חִרְשָׁה בְּשֶׁבַת, מִה חִרְשִׁי רְשׁוּת – כֶּשֶׁם שֶׁלֹּא אִסְרָה תוֹרָה
 לְחִירוֹשׁ בְּשֶׁבַת אֵלּא חִרְשָׁה שֶׁל רְשׁוֹת, שְׂהִרִי לֹא מִצִּינוּ בְּשׁוּם
 מָקוֹם חִרְשָׁה שִׁישׁ בַּה מִצְוָה, אֵף קִצִּיר רְשׁוּת – אֵף בְּקִצִּירָה לֹא
 אִסְרָה תוֹרָה אֵלּא קִצִּירָה שֶׁל רְשׁוֹת, יֵצֵא קִצִּיר הָעוֹמֵר שְׂהִיָּה מִצְוָה,
 שְׂדוּחָה אֶת הַשִּׁבְתָּ.
 וְעָתָה מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא כִּיצַד לַמַּד רַבִּי אֲלֶעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן
 שְׁקִצִּירַת הָעוֹמֵר בַּיּוֹם פְּסוּלָה: וְאִי קָלָא דִּיעָתָךְ – וְאִם תַּעֲלֶה עַל
 דַּעְתָּךְ לּוֹמַר, שֶׁהָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצֵר שְׁלֵא בְּמִצְוֹתָ, דִּהֵינּוּ, שֶׁלֹּא בּוֹזְמֵן
 בְּמוֹצָאֵי יוֹם טוֹב הָרָאשׁוֹן שֶׁל פֶּסַח, בְּכֶשֶׁר בְּדִיעֵבַד, אִם כֵּן, אֲמַאי דִּתִּי
 שֶׁכֵּת – מְדוּעַ אִם חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בִּנְסִין בְּשֶׁבַת דּוּחָה קִצִּירַת הָעוֹמֵר
 אֶת הַשִּׁבְתָּ, הִרִי זֶה בְּכָלל 'מִלְּאכָה שֶׁאֲפֻשֵׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מֵעֶרֶב שֶׁבַת',
 כִּיּוֹן שְׂהִיא כְּשִׁירָה בְּדִיעֵבַד אֵף קוֹדֵם זְמַנָּה, וְאִם כֵּן, נִקְצִירָה מֵעֶרֶב
 שֶׁבַת. אֲמַאי מְדַרְּשִׁי שֶׁכֵּת – מִמָּה שֶׁמִּצִּינוּ שְׁקִצִּירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת
 הַשִּׁבְתָּ, שְׁמַע מִיָּה – בּוֹחֲכָה יֵשׁ לַלְמוּד, שֶׁהָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצֵר שְׁלֵא
 בְּמִצְוֹתָ פָּסוּל, אֵלּא יֵשׁ לְקִצְרוֹ דּוּקָא בּוֹזְמֵן בְּלִיל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר
 בִּנְסִין, וּלְפִיכֶךְ אִם חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בִּנְסִין בְּשֶׁבַת אֵין תִּקְנָה לְקִצְרוֹ

מִתַּרְצָת הַגְּמָרָא: רַבִּי מֵאִיר קָבַר לֹא בְּיוֹתֵיהָ בְּהָדָא – סוֹבֵר כְּשִׁיתָ
 רַבִּי עֲקִיבָה בְּדִבְרֵי אַחֵר, שְׁקִצִּירָה קוֹדֵם הַבָּאָה שְׁלִישׁ אֵין עֲלֶיהָ שֵׁם
 קִצִּירָה אֲפִילוֹ לְצוֹרֵךְ אָדָם, וּפְלִיג עֲלֶיהָ בְּהָדָא – וְחוֹלֵק עָלָיו דְּבִבְר
 אַחֵר, שְׁלִשִּׁית רַבִּי עֲקִיבָה אֵין שֵׁם קִצִּירָה עַל תְּבוּאָה שֶׁלֹּא
 נִתְבַּשְׁלָה כֹּל צִרְכָּה, אֲפִילוֹ כִּשְׁהִבִּיאָה שְׁלִישׁ, וְאִילוֹ לְשִׁיתָ רַבִּי
 מֵאִיר יֵשׁ עֲלֶיהָ שֵׁם קִצִּירָה, וּלְפִיכֶךְ אֵינָה מְפַסְקָה לְפָאָה.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: קוֹצִירִין מִפְּנֵי הַנְּמִיעוּת וּמִפְּנֵי בֵית הָאֶבֶל וּמִפְּנֵי בֵית
 הַמִּדְרָשׁ.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מִצְוָה – מִה הוּא טַעַם הַדְּבַר שֶׁהוֹתֵרָה
 הַקִּצִּירָה קוֹדֵם הָעוֹמֵר לְצוֹרֵךְ אֵלּוּ.
 מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם ד'עוֹמֵר רִאשִׁית קִצִּירָכֶם' (ויקרא כ"ג י) אֲמַר
 רַבִּינָא – אִמְרָה תוֹרָה שִׁיחָה הָעוֹמֵר רִאשִׁית הַקִּצִּיר שְׁלֹכֶם, דִּהֵינּוּ,
 קִצִּיר שֶׁל רְשׁוֹת, וְלֹא קִצִּיר שֶׁל מִצְוָה, וּמֹאחֵר וּבֹאֲפֻנִים אֵלּוּ קוֹצֵר
 לְצוֹרֵךְ מִצְוָה, אֵין אִיסוּר בְּקִצִּירָה קוֹדֵם הָעוֹמֵר.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: וְלֹא יַעֲשֶׂה בְּרִיכוֹת אֶבֶל מִיִּתָּן צִבְתִּים.
 מִבְּרַת הַגְּמָרָא: מֵאִי מִצְוָה – מִה הוּא טַעַם הַדְּבַר, שֶׁאֵף בֹּאֲפֻנִים
 שֶׁהוֹתֵר לְקִצְרוֹ אֵין לַעֲשׂוֹת אֲגוּדוֹת קְשׁוּרוֹת.
 מִבְּאַרְתָּ הַגְּמָרָא: מִשּׁוּם דְּכָפָה דֹּאפְשֵׁר לֹא מְרַחֲנֵן – יֵשׁ לִשְׁנוֹת כֹּל
 מִה שֶׁאֲפֻשֵׁר, וְלֹא לְטוֹחַר בְּקִשִּׁירַת תְּבוּאָה כְּפִי הָאוּפֵן הָרְגִיל, כְּדִי
 שִׁיחָה נִיכֵר שֶׁאֵין זֶה קִצִּירָה לְצוֹרֵכֵי רְשׁוֹת.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: מִצְוֹת הָעוֹמֵר לְהִבִּיאַ מִן הַתְּקֵמָה.
 הַגְּמָרָא: מִיָּה בְּרִיתָא הַמְּפָרֶשֶׁת אֵין דִּינִי הָעוֹמֵר לְכַתְחִילָה
 וּבְדִיעֵבַד: תֵּנָּה רַבִּינָא בְּרִיתָא. נֹאמַר כְּתוּבָה הָעוֹסֵק בִּקְרֶבֶן הָעוֹמֵר
 (ויקרא ב' ד') 'וְאִם תִּקְרִיב מִנְחָת בְּכֹרִים', וּלְכֹאֲרָה יֵשׁ לְחַמּוּהָ, מִה
 תִּלְמוּד לּוֹמֵר – מִה מִלְּמַדְנָה הַכְּתוּב בֹּאוֹמְרוֹ 'תִּקְרִיב', הִרִי נֹאמַר
 בְּהַמְּשָׁךְ הַפֶּסֶק 'תִּקְרִיב אֶת מִנְחַת בְּכֹרִיךָ', וְגַזָּה צוֹרֵךְ יֵשׁ לְכַפּוֹל
 תִּיבָה זֶה. אֵלּא לְפִי שְׁמִצְוֹת הָעוֹמֵר לְהִבִּיאַ מִן הַתְּקֵמָה – מִן הַשִּׁיבּוּלִים
 הַמְּחוּבָּרוֹת בִּקְרַקַּע, שְׂצוֹרִיךְ לְקוֹצְרֵם לְשֵׁם מִצְוֹת הָעוֹמֵר, מִנֵּין יֵשׁ
 לַלְמוּד שֶׁאֵם לֹא מִצְוָה לְקִצְרוֹ מִן הַתְּקֵמָה יִבִּיאַ אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר מִן
 הָעוֹמֵרִי: תְּהַלּוּשִׁים, תִּלְמוּד לּוֹמֵר – לְכֶךְ מִלְּמַדְנָה הַכְּתוּב וְאוֹמֵר
 'תִּקְרִיב', דְּבַר אַחֵר – עוֹד דְּרִשָּׁה אַחֲרָה יֵשׁ לַלְמוּד מִן תִּיבַת
 'תִּקְרִיב', לְפִי שְׁמִצְוָה לְהִבִּיאַ אֶת מִנְחַת הָעוֹמֵר מִן תִּלָּה – מִן
 הַשִּׁיבּוּלִים הַלְּחוֹת, וּלְפִיכֶךְ צָרִיךְ הִיא לְקוֹצְרָה מִמָּקוֹם הַסְמוּךְ
 לִירִשְׁלָיִם, כְּדִי שֶׁלֹּא יִתְיַבֵּשׁ הַשִּׁיבּוּלִים מִשְׁעַת הַקִּצִּירָה וְעַד
 שַׁעַת הַבָּאָה הָעוֹמֵר, וּמִנֵּין יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁאֵם לֹא מִצְוָה לַהֲבִיאַ אֶת
 מִנְחַת הָעוֹמֵר מִן תִּלָּה יִבִּיאַ אוֹתָהּ מִן תִּיבָשׁ – מִשִּׁיבּוּלִים שֶׁכֶּבֶר
 לְתִיבָשׁ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר – לְכֶךְ מִלְּמַדְנָה הַכְּתוּב וְאוֹמֵר 'תִּקְרִיב', דְּבַר
 אַחֵר – עוֹד דְּרִשָּׁה אַחֲרָה יֵשׁ לַלְמוּד מִתִּיבַת 'תִּקְרִיב', לְפִי שְׁמִצְוֹתָ
 שֶׁל הָעוֹמֵר לְקִצְרוֹ אֶת הַשִּׁיבּוּלִים בְּלִילָה, וּמִנֵּין יֵשׁ לַלְמוּד שֶׁאֵף אִם
 נִקְצֵר בַּיּוֹם הִרִי זֶה בְּכֶשֶׁר, (תִּלְמוּד לּוֹמֵר תִּקְרִיב) וְכִמּוֹן כֵּן מִנֵּין יֵשׁ
 לַלְמוּד שֶׁאֵם חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בִּנְסִין בְּשֶׁבַת אִזִּי הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת
 הַשִּׁבְתָּ, תִּלְמוּד לּוֹמֵר – לְכֶךְ מִלְּמַדְנָה הַכְּתוּב וְאוֹמֵר 'תִּקְרִיב', וְחוֹתֵר
 הַבְּרִיתָא וּמוֹנָה אֶת הַדְּרָשׁוֹת שִׁישׁ לַלְמוּד מִתִּיבָה זֶה, 'תִּקְרִיב', כֹּל
 שְׂהִיא – אֲפִילוֹ מִן הָעוֹמֵרִים, 'תִּקְרִיב' מִכֹּל מָקוֹם שֶׁאֵתָה מִבִּיאַ,
 אֲפִילוֹ מִמָּקוֹם רִחוּק מִירוּשָׁלַיִם שֶׁעַד הַבָּאָה הַשִּׁיבּוּלִים לְמַקְדָּשׁ הֵן
 מִתִּיבָשׁוֹת, 'תִּקְרִיב' וְאֲפִילוֹ בְּשֶׁבַת, 'תִּקְרִיב' וְאֲפִילוֹ בְּטוֹמָאָה –
 שֶׁאֵם נִשְׁמָטָה מִנְחַת הָעוֹמֵר מִקְרִיבִים אוֹתָהּ אֲפִילוֹ בְּטוֹמָא.
 שְׁנֵינוּ בְּמִשְׁנָה: נִקְצֵר בַּיּוֹם בְּכֶשֶׁר.
 הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה סְתִירָה בֵּין מִשְׁנֵינָה לְגַבִּי דִּין עוֹמֵר שֶׁנִּקְצֵר בַּיּוֹם:
 וְהֵתָנֵן – וְהִי מִצִּינוּ מִשְׁנָה בְּמִסְכַּת מְגִילָה (פ'), הַמוֹנָה אֶת הַדְּבָרִים
 הַכְּשִׁירִים לַעֲשׂוֹתָם בַּיּוֹם, וְאֵת אֵלּוּ הַכְּשִׁירִים בְּלִילָה, וְאוֹמֵרָתָ, כֹּל
 הַלֵּילָה בְּכֶשֶׁר לְקִצִּירַת תְּבוּאָה לְצוֹרֵךְ הַבָּאָה מִנְחַת הָעוֹמֵר,
 וְלַהֲקִיטָה אֶת הַתְּלָבִים וְהָאֲבָרִים שְׁנוֹתוֹ מִקְרַבְנוֹת הַיּוֹם, זֶה הַכֹּפֶל,
 דְּבַר שְׁמִצְוֹתָ (כָּל הַיּוֹם) [בַּיּוֹם] בְּכֶשֶׁר כֹּל הַיּוֹם, וְאִילוֹ דְּבַר שְׁמִצְוֹתָ
 בְּלִילָה בְּכֶשֶׁר כֹּל הַלֵּילָה. קִתְּנָה – שׁוֹנָה הַמְּשֵׁנָה אֶת דִּינָם שֶׁל הַדְּבָרִים
 הַנִּעֲשִׂים בְּלִילָה וְדוּמָיִי דִּיּוֹם – מַעֲיָן אֵלּוּ הַנִּעֲשִׂים בַּיּוֹם, וּלְפִיכֶךְ יֵשׁ
 לַלְמוּד אֶת דִּינָם אֵלּוּ מֵאֵלּוּ, מִה דִּיּוֹם בְּלִילָה לֹא – כֶּשֶׁם שֶׁהִנֵּעֲשִׂים
 בַּיּוֹם אִי אֲפֻשֵׁר לַעֲשׂוֹתָם בְּלִילָה, אֵף דְּלִילָה בַּיּוֹם נִמְי לֹא – אֵף אֵלּוּ
 הַנִּעֲשִׂים בְּלִילָה אֵינָם כְּשִׁירִים לַעֲשׂוֹתָם בַּיּוֹם.

מנחות. פרק שישי – רבי ישמעאל דף עב עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רג

סבר לה כוותיה בחדא – בכהאי גוונא הוה מצי לשנוי לעיל דאמר בשיטת רבי שמעון, אלא ניהא ליה לאוקומי כרבי עקיבא רביה, ואיכא השתא שלשה תנאי. **קצירכס** ולא קציר מצוה – בפרק "כל שעה" (פסחים כג,א): דריש: "קצירכס" – שלכם היא, ואידך "קצירכס" – דכל ישראל. **כריכות** – פירש בקונטרס: אלומות, ואי אפשר לומר כן, כדמוכח פרק "אלו מציאות" (בבא מציעא כב,ב).

מנין שאם נקצר ביום כשר ודוחה את השבת – לרבי אליעזר דאמר: (דא) ודאפילו אפשר לעשות מערב שבת, דוחה את השבת – נחא, אבל לרבי עקיבא – לא יתכן, אף על גב דמצותו בלילה, כיון דבריעבר ביום כשר. וצריך לומר: דדוחה את השבת – לאו אקצירה קאי, אלא אהקצרה. והא דלקמן דרדרי ליה מ'מועדי ה'", שהכתוב קבע מועד אחד לכלול, והא מ'מיתו לה מ'תקריב" – לאו דוקא, דהא טומאה נפקא לן לקמן מ'מועדי ה'", והכא מ'מיתו לה מ'תקריב". **אף** דלילה ביום לא – על כרחך ביום שלמחרת קאמר, דאי ביום שלפניו – הרי הקטר חלבים, דכשרים ביום שחיטתן, ותימה: דאם כן, מאי קשה לימא מתניתין, דלמא "נקצר ביום כשר" – היינו ביום שלפניו, בהקטרת חלבים? ויש לומר: דלענין קצירה לא שייך לחלק בין יום שלפניו ליום שלאחריו, כדלפינן בריש פירקין (סו,א) קצירה וספירה. **הא** רבי הא רבי אלעזר ברבי שמעון – כסחם משנה דמגילה (כב,ב) הלכה, כדפרישית בריש פירקין (סו,א) דיבור המתחיל "זכור". **הבא** אחרת תותיה – בפרק קמא דיומא (טו,א) מפרש: דאפילו למאן דאמר טומאה הותרה היא בציבור, מביא אחרת להתיידי.

בשיטת רבי עקיבא רבו אמרה – מילתיה דרבי עקיבא בפרק "רבי אליעזר דמילה" (שבת קל,א), ובפסחים בפרק "אלו דברים" (סו,ב) ולקמן ב"שתי הלחם" (צו,א), ולא סבר לה כוותיה לגמרי, אלא בהאי דיכל למלאכה שאפשר בו דפליג רבי אליעזר, ולא סבר ליה כוותיה, דשמיתו הוא, אבל בהאי דימה חריש רשות" – סבר לה כרבי ישמעאל ולא כרבי עקיבא, דמוק קרא לחריש של ערב שביעית. **אמאי** דחי שבת נקצירה מערב שבת – ואף על גב דלכתחילה מותר בלילה, כיון דדיעיבר כשר – לא הוי דומיא דתמיד דכתיב בה "במועד" לומר: דודו שבת, ומסתברא דדומיא דתמיד בעינן.

שנאמר – אינה דוחה את השבת. וסבר לה כרבי ישמעאל, דאמר: קצירת העומר מצוה. דתנן, רבי ישמעאל אומר: מה חריש רשות – אף קציר רשות, רצא קציר העומר שהיה מצוה. ואי סלקא דעתך נקצר שלא כמצותו כשר, אמאי דחי שבת? נקצירה מערב שבת! אלא מדרחי שבת, שמע מינה: נקצר שלא כמצותו – פסול. ורבי לאו תלמידיה דרבי שמעון הוא? והתניא, אומר רבי: כ'שהיינו למדין תורה אצל רבי שמעון בתקוע, היינו מעלין לו שמן ואלונונית מחצר לגג ומגג לקרפף ומקרפף לקרפף אחר, עד שאנו מגיעין למעין שאנו רוחצין בו! סבר לה פאידיך דרבי שמעון. דתניא, אומר רבי שמעון: בא וראה פמה חביבה מצוה בשעתה, שהרי הקטר חלבים ואברים כ'שרים כל הלילה, ולא היה ממתין להן עד שתחשך. ורבי

רבי מאיר סבר לה כרבי עקיבא בחדא – בלא הביא שלישי, ופליג עליה – בהביא שלישי. **מאי טעמא** – א"אבל" וא"בית המדרש" קאי, דנטיעה נפקא לן כדלעיל: ממקום שאי אתה מביא – אתה קוצר, ומבית האילן אין מביאין עומר, וכדאמרין בפרק "כל קרבנות" (מנחות פה,א), ללישנא דפרישית לעיל, משום כלאים, מהדר אף אנטיעות". קצירכס –

ראשית קצירכס (ויקרא כג) – לקצירכס תהא זו ראשית, ולא קציר מצוה. מה תלמוד לומר – והא כתיב בספיה דקרא "תקריב מנחת בכורייך" מן הקמה – דכתיב: "ירמש בקמה". מן הלח – דכתיב: "כרמל". בלילה – כדאמרן בריש פירקין: אי אתה מוצא "תלמיות" אלא אם כן אתה מתחיל מבערב. כל שהוא – אף מן העמרים. מפל מקום – אף מן הרחוק מירושלים. ולהקריב חלבים – מה שמתעכל מן המזבח מחוץ כל הלילה. שפצותו כל היום – בגון שחיטה וזריקת דמים, דכתיב: (ויקרא ז) "ביום צותו את בני ישראל" וגו'. מה דיום בלילה לא דקדשים ששחטן בלילה – פסולין, דאמר במסכת נדה (מ,א): "זאת" "זאת" "העולה" – הרי אלו מיעוטין, פרט לכששחטה בלילה פסולה כו', בפרק "יוצא דופן" (שם). אם יש אחרת – אפילו במחורב, מביאין אחרת תחתיה, וקוצרין וטוחנין אותה ביום. שלא יאמרו: מותר להקריב מנחה טומאה, ואפילו ידחיה. שנקצר שלא כמצוה פסול (הלכך) ומצות קצירה – בלילה, ולא ביום. הלכך, הא דתני לעיל "נקצר ביום כשר" – רבי היא, והא דתניא "פסול" – רבי אלעזר ברבי שמעון. [רבו של אביו] – רבי שמעון תלמידו של רבי עקיבא, כדאמר ביבמות בפרק "הבא על יבמתו" (סב,ב) ודיה העולם שמם, עד שבא רבי עקיבא כו', כלל אמר רבי עקיבא – במילה קא מיירי, בפרק "רבי אליעזר דמילה", וסבר לה – רבי אלעזר כרבי ישמעאל דאמר: קציר העומר – מצוה, ודוחה שבת. ואי סלקא דעתך נקצר שלא כמצותו כשר אמאי דוחה שבת – הא סבירא לן כרבי עקיבא, דכל שאפשר לעשותה מערב שבת – אינה דוחה שבת. אלא מדרחי שבת – שמע מינה: נקצר שלא כמצותו – פסול, ומצותו לא הויא אלא במוצאי יום טוב, וגבי לילה נמי – מצותו בלילה ולא ביום. ורבי לאו תלמידיה דרבי שמעון הוא – בתמיה. ואמאי לא שמיע ליה מדריש שמעון, דסבר לה כרבי עקיבא דכל שאפשר מערב שבת – לא דחיא שבת? היינו מעלין לו כו' – ורבי שמעון לטעמיה, דאמר בעירובין (פסא,א) אחד גגות וחצירות – רשות אחת להן לכלים ששבתו בתוכם. אינונית – נגד להסתפף בו. סבר לה כ'אידך' דרבי שמעון – דאמר: חביבה מצוה בשעתה. הלכך, אף על גב דכשרה מערב שבת, עבדי לה בשעתה, ודחיה. וגבי מילה דאמר: כל מלאכה שאפשר לעשותה מערב שבת, אינה דוחה שבת – בגון הבאת אומל, דאין לה זמן קבוע. אברים ופריים כשרין כל הלילה ולא היה ממתין – לאברי המדין ומוספין דשבת עד שתחשך. אלא, דחינן שבת משום חביבה מצוה בשעתה.

עניין התענית הוא – "יום רצון לה'", וכתוצאה מכך – "עת רצון" גם בנוגע לעבודת האדם בעולם הזה התחתון שאין למטה ממנו. משיחת אור לכ"פ מרחשוון ה'תשמ"א

מנחות. פרק שישי – רבי ישמעאל דף עב עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" תוספות

שנאמר בהן במעורו במעורו אפילו בשבת במעורו אפילו בטומאה – פסח דרדחא טומאה
אתיא לן – מדכתיב "אש" נדחה, ואין ציבור נדחין, ותמיד דרדח שבת – דאמר
קרא "עולת שבת בשבתו", והדר ילפי מזהדי בגזירה שוה, דכתיב בהו "במועדו", הכי איתא
בפסחים בפרק "אלו דברים" (סו.א). **הוקבעו** ולא הוקבעו – פירשתי בפרק "התכלת"
(מנחות מו,א דיבור המתחיל "ואיור").

הדרן עלך רבי ישמעאל

ואלו מנחות – (באות). **חיטין** לא קמיבעיא
לן – דמהווא קרא נפקי מ"זאת תורת
המנחה, דסתם מנחה באה חטין, הילכך הווא
קרא בבאה חטין מיירי. כר פירש בקונטרס.
וקשה, דלעיל בפרק "כל המנחות באות מצה"
(נבב) דקאמר: מנין לכל המנחות שזון באות
מצה? וקאמר: דכתיבא – כתיבא, דלא כתיבא –
כתיב "זאת תורת המנחה", הוה ליה למימר כי
הכא: תינח באה חטין, באה שעורין מנא ליה?
לכך נראה דדוקא הכא דמיירי לענין אכילה
ששיריהן נאכלין לכהנים, דלא נפקא לן באה
שעורין מ"זאת תורת המנחה", משום דשעורין
הוא מאכל בהמה, כדמוכח בפרק קמא דפסחים
(ג.ב) שעורין נעשו יפות, אמר לה: צא ובשר
לסוסים ולחמורים, ותנן בפרק שני דסוטה (יד,א).
כשם שמעשיה מעשה בהמה – אף קרבנה מאכל
בהמה.
אם אינו ענין להרבה של חטין – דמתריביא
מ"זאת תורת", אף על גב דפרשתא מיירי בשיש
בה שמן.

תלמוד

ורבי אלעזר ברבי שמעון לא שמיע ליה? אלא שאני
התם, שהרי דחתה שחיטה את השבת. ולרבי, הכי נמי
דחתה שחיטה את השבת! אלא קסבר רבי: קצירת
העומר לא דחיא שבת. – ולא? והתנן, והכמים
אומרים: אחד שבת ואחד חול – משלש היה בא! –
דלא קרבי. – "והכמים אומרים: אחד שבת ואחד חול
– בשלש, בשלש קופות ובשלש מגלות!" – דלא
קרבי. – "ובשבת – יאמר להם שבת זו!" – דלא קרבי.
"נקצר פיום – פשר, ודוחה את השבת". מאן שמעת
ליה דאמר: נקצר פיום פשר? רבי, וקתני: ודוחה את
השבת, מאי לאו קצירה? לא, להקרבנה. – אבל
לקצירה – לא? והתניא, רבי אומר: "וידבר משה את
מועדי ה' – מה תלמוד לומר? לפי שלא למדנו אלא
לתמיד ופסח שנאמר בהן "במועדו", "במועדו" –
ואפילו בשבת, "במועדו" – ואפילו בטומאה, שאר
קרבנות הצבור מניין? תלמוד לומר: "אלה תעשו לה'
במועדיכם". מנין לרבות עומר והקרב עמו, שתי הלחם
והקרב עמהן? תלמוד לומר: "וידבר משה את מועדי
ה' – "הפתוב קבע מועד לבזון, למאי? אילימא
להקרבנה – שתי הלחם בני הקרבנה נינהו? אלא פשיטא
להקרבנה, ודכותיה, ודכותיה גבי עומר
לקצירה, וקא דחי את השבת! אלא, עומר להקרבנה, ושתי הלחם לאפיה, וקסבר רבי: תנור
מקדש, אי אפי לה מאתמול איפסילה לה בלינה. – וסבר רבי: תנור מקדש? והתניא: כבשי
עצרת אין מקדשין את הלחם אלא בשחיטה. כיצד? שחטן לשמן וזרק דמן לשמן – קדש הלחם,
שחטן שלא לשמן וזרק דמן שלא לשמן – לא קדש הלחם, שחטן לשמן וזרק דמן שלא לשמן –
הלחם קדוש ואינו קדוש, דברי רבי. רבי אלעזר ברבי שמעון אומר: לעולם אינו קדוש, עד
שישחוט לשמן וזרוק דמן לשמן! אמר רב נחמן בר יצחק: הוקבעו ולא הוקבעו קא אמר.

הדרן עלך רבי ישמעאל

משנה אלו מנחות נקמצות ושיריהן לכהנים: מנחת הפלת והמחבת והמרחשת, והחלות
והרקיקין, מנחת גוים, ומנחת נשים, ומנחת העומר, ומנחת חוטא ומנחת קנאות.
רבי שמעון אומר: מנחת חוטא של פהנים נקמצת, וקומץ קרב לעצמו ושיריה קריבים
לעצמן. **גמרא** אמר רב פפא: כל היכא דתנן – עשר תנן, מאי קא משמע לן? לאפוקי
מרבי שמעון, דאמר: מחצה חלות ומחצה רקיקין יביא, קא משמע לן דלא. "ושיריהן
לכהנים". מנלן? דכתיבא – כתיבא, ודלא כתיבא: "וזאת תורת המנחה תקרב
אותה בני אהרן" וגו' והנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו! – פאה חיטין לא קמיבעיא לן,
כי קא מיבעיא לן – פאה שעורין. – פאה שעורין נמי, מדינקמצת, שיריה לכהנים! – אליבא
דרבנן לא קא מיבעיא לן, כי קא מיבעיא לן – אליבא דרבי שמעון, דאמר: איכא מנחה
דמיקמצא ולא מתאכלא. דתנן, רבי שמעון אומר: מנחת חוטא של פהנים נקמצת, הקומץ
קרב בעצמו והשירים קריבין בעצמן. מנלן? – אמר חזקיה, דאמר קרא: "וכל מנחה בלולה
בשמן והרבה לכל בני אהרן תהיה", אם אינו ענין לבלולה של חיטין – תהוה ענין לבלולה
של שעורין, ואם אינו ענין להרבה של חיטין – תהוה ענין להרבה של שעורין. – והאי
להכי הוא דאתא? הא מיבעי ליה לכדתניא: מנין שאין חולקין מנחות פנגר זבחים?

תלמוד

ורבי אלעזר ברבי שמעון לא שמיע ליה – הא דחביבה מצוה בשעתה? בתמיה.
אלא בעל כרחך: שמיע, ולא גמר מינה. דחתם גבי אברים שאני דרחו שבת – משום
חביבות מצוה, שהרי דחתה שחיטה את השבת קודם להקטרה, דאי אפשר לעשותה
מערב שבת. וכיון דניתן שבת לדחות אצל שחיטה, נדחה נמי אצל הקטרה. אבל
בעומר – ליכא למימר הכי, דבשעת קצירה
אכתי לא אידידו שבת. ואף על גב דלמחר דחיא
הקרבנה שבת – בשעת קצירה מיהא לא נדחיא
ואי לאו דלא אפשר לה מערב שבת – לא
הוויא דחיא שבת משום חביבות מצוה. והכי נמי
לרבי איכא למיפרך: אמאי גמר, שאני התם,
שהרי דחתה השחיטה שבת. והכמים אומרים
כו' ובשבת כו' ונקצר כו' – כל חקר מייתי
משום פירכא. רבי היא – דאמר לעיל: מובינן
אחרת תחתיה, וקוצרה ביום. מה תלמוד לומר
– והלא כל המועדות אמורין למעלה, ומשה
אמרן במועדיהם – ואפילו בשבת, ובפרשת
פנחס כתיב גבי מוספין: מנין לרבות עומר –
דלא כתיב בהדיא פרשתא. והקרב עמו –
כבש הא עם העומר. והקרב עמון – בבשי
עצרת. תלמוד לומר וידבר משה וגו' – ובהדיא
פרשתא ד"אמר אל הכהנים" כתיב עומר ושתי
הלחם. שתי הלחם בני הקרבנה נינהו אלא
פשיטא [לפניהן] והקרבנה – ואף על גב דאפשר
לה לעשות מאתמול, ודכותיה כו'. לא עומר
להקרבנה – דאי אפשר לה מאתמול. ושתי הלחם
לאפיה – דקסבר: תנור מקדש כו'. אלא כשחיטה
– אבל באפיה – לא קדשי. קדוש ואינו קדוש –
מפרש בפרק "התכלת" (מנחות מו,א). הוקבעו –
שחטן לשמן, וזרק דמן לשמן – והקבעו החלות
לאותן כבשים, ואין יכול לשנות הלחם לזבח
אחר. שחטן לשמן, וזרק דמן שלא לשמן – לא
הוקבעו, אבל קדשי בתנור.

הדרן עלך רבי ישמעאל

משנה ואלו מנחות, מנחת הפלת –
היתה נקמצת עיסה. ומנחת חוטא
– של ישראל – נקמצת, אבל מנחת חוטא
של כהנים – לא היתה נקמצת כלל, אלא
כולה היתה כליל. **גמרא** דכתיבא – בתמיה.
דכתיב בהו נקמצת ושיריה לכהנים, כגון
בחמש מנחות. דלא כתיב בהו – כגון
מנחת גוים ומנחת חוטא, כתיב "זאת תורת"
– דמשמע: תורה אחת לכל המנחות, שכל
מנחה הנקמצת – נאכלין השירים לכהנים.
באה חיטין לא קמיבעיא ליה – דהנותרת
ממנה" כתיב בחמש מנחות, שנאמר בהן
"סלת" שזון חטין. באה שעורין – כגון
מנחת העומר ומנחת קנאות. מדינקמצת –
דכתיב בה (ויקרא ו) "אוכרתה". אליבא דרבנן
– דאמר במתניתין: ואלו מנחות נקמצות
דודאי מדנקמצות – שיריהן לכהנים. כי
קמיבעיא ליה אליבא דרבי שמעון דאמר
איכא מנחה כו' – ואיכא למימר: הא נמי
מנחת העומר ומנחת קנאות, אף על גב
דנקמצות, איכא למימר דשיריהן אין נאכלין.
אם אינו ענין לבלולה – שכבר נאמר בהן
(שם) "הנותרת ממנה יאכלו אהרן ובניו".
בלולה של שעורין – מנחת העומר. להרבה
ולחבירו: טול אתה זבחים, ואני מנחות;
תלמוד

השבת, לפי שמותר לקצרו ביום, קודם השבת.
מקשה הגמרא: אָבֵל לַעֲנִין קָצִירָהּ לֹא – וכי אין קצירת העומר
דוחה את השבת, וְהַתֵּנָּי – והרי שנינו בברייתא, רַבִּי אֱמִיר, נאמר
בכתוב (ויקרא כג מד) 'וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה' אֶל בְּנֵי יִשְׂרָאֵל,
וּלְכַאוּרָה יֵשׁ לַתְּמוּזָה, מִזֶּה תִּלְמְדוּ לזֹמֶר' – מה מלמדנו מקרא זה, הרי
כבר נכתבו מקודם לכן כל המועדות בפרשה, וכולם נאמרו
לישראל מפיו של משה. אלא לִפִּי מֹשֶׁה לְמַדְנוּ לַכֹּל הַקְּרִבְנוּ
שְׂדוּחִים אֶת הַשָּׁבַת, אֵלֶּיָּה רַק לְקָרְבֵּן הַתִּמְדָּה וְקָרְבֵּן פֶּסַח שְׁנָאֵמֶר בְּהֵן
'בְּמוֹעֲדוֹ', וְיֵשׁ לַלְמוּד מִתִּיבָה זֹו לְהַקְרִיב הַקָּרְבֵּן בְּמוֹעֲדוֹ וְאִפְּלוּ אִם
חַל בְּשַׁבָּת, וְכֵן לְהַקְרִיב בְּמוֹעֲדוֹ וְאִפְּלוּ בְּטוֹמָאָה. אֲבָל שְׂאָר קְרִיבֹת
הַצִּבּוֹר מִנֵּינן שֶׁהֵם דּוּחִים שֶׁבֶת וְטוֹמָאָה. תִּלְמִיד לזֹמֶר – לִכְךָ מִלְּמַדְנוּ
הַכְּתוּב וְאוֹמַר בְּפֶרֶשֶׁת מוֹסְפֵי הַמוֹעֲדִים (במדבר טז לט) 'אַלֶּה תַעֲשׂוּ
לָהּ' בְּמוֹעֲדֵיכֶם, וּמֵאֲחֵר וְנִקֵּט הַכְּתוּב תִּיבֵת 'בְּמוֹעֲדֵיכֶם' כִּלְפֵי כָל
קְרִבְנוֹת הַצִּבּוֹר, יֵשׁ לַלְמוּד שְׂכּוֹלֵם דּוּחִים שֶׁבֶת וְטוֹמָאָה. וְעֵדִין
יֵשׁ לַבֵּר, מִנֵּינן לְרִבּוֹת אֶת מִנְחַת הַעֹזֶר וְהַכֶּבֶשׂ הַקָּדֵשׁ עִמּוֹ, וְכֵן מִנֵּין
יֵשׁ לְרִבּוֹת אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְכַבְשֵׁי עֲצֶרֶת הַקָּדֵשׁ עִמָּהּ, שְׁהָרִי אֵלוּ
לֹא נִזְכְּרִים בְּמוֹסְפֵי הַמוֹעֲדִים שֶׁבְּפֶרֶשֶׁת פִּנְחָס, תִּלְמִיד לזֹמֶר – לִכְךָ
מִלְּמַדְנוּ הַכְּתוּב וְאוֹמַר (ויקרא כג מד) 'וַיִּדְבֹּר מֹשֶׁה אֶת מוֹעֲדֵי ה',
וּבִמְקָרָא זֶה הוֹקֵשׁ כָּל הַקְּרִבְנוֹת זֶה לזֶה, וְאֵף הָעוֹמֵר וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם
נִזְכְּרוּ שֶׁם, לְמַדְנוּ שֶׁהַכְּתוּב בְּכָע מוֹעֵד לְכֹלָהּ, דְּהֵינּוּ, שְׂדִין כָּל
הַקְּרִבְנוֹת כִּדִּין קָרְבֵּן תִּמְדָּה וְקָרְבֵּן פֶּסַח הַדּוּחִים שֶׁבֶת וְטוֹמָאָה.
וְעֵתָה מְפֹרֶשֶׁת הַגְּמָרָא כִּיכֵד יֵשׁ לְהוֹכִיחַ מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא שֶׁקְצִירַת
הָעוֹמֵר דּוּחָה שֶׁבֶת. מְבַרֵּר הַגְּמָרָא: לִמָּא – לַעֲנִין מַה אִמְרָה
הַבְּרִייתָא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דּוּחִים אֶת הַשָּׁבַת, אֵלֶּיָּמָא – אִם נִאֲמַר
שֶׁהַכּוֹנֵה בּוֹזֵה לַעֲנִין הַקָּדֵשׁ, דְּהֵינּוּ, שֶׁהַקְּרִבָּתָם הִיא הַדּוּחָה אֶת
הַשָּׁבַת, אִי אֲפֻשֶׁר לֹמַר כֵּן, וְכִי שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּנֵי הַקָּדֵשׁ נִינְהוּ, הָרִי
אִין מְקִרְבִּים אוֹתָם עַל גְּבֵי הַמִּזְבֵּחַ, אֲלֵא טַעוֹנִים תְּנוּפָה וְנִאֲמָלִים
לְכַהֲנִים. אֵלֶּיָּא פְּשִׁיטָא שְׂכּוֹנוֹת הַבְּרִייתָא שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דּוּחִים שֶׁבֶת
לַעֲנִין מְחִינָה וְהַקָּדֵשׁ וְנִיפְוִי, שֶׁמֵּלֶכֶת אֵלוּ הַנְּעוּשׂוֹת לְצוֹרֵךְ שְׁתֵּי
הַלֶּחֶם דּוּחֹת אֶת הַשָּׁבַת, אֵף שְׁנֵיתָן לַעֲשׂוֹתָם מִעֵרֵב שֶׁבֶת, וְדִבְרֵיהֶן
– וְכִינִצָּא בּוֹזֵה יֵשׁ לֹמַר לִפְנֵי הָעוֹזֵר לַעֲנִין קָצִירָהּ, וְקָא דְּחִי אֶת
הַשָּׁבָת – דּוּחָה קָצִירַת הָעוֹמֵר אֶת הַשָּׁבַת, אֵף שְׁנֵיתָן לַעֲשׂוֹתָהּ
מִעֵרֵב שֶׁבֶת.
מְבֹאֵר מִדְּבָרֵי הַבְּרִייתָא, שְׂרִבֵּי עֲצֻמוֹ סוֹבֵר שֶׁקְצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה
אֶת הַשָּׁבַת, וְאִם כֵּן יֵשׁ לְהַקְשׁוֹת כִּיכֵד יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ בְּשִׁיטָתוֹ שְׂהוּא
סוֹבֵר שְׂאִין הַקְצִירָה דּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אִין שְׁתֵּי הַלֶּחֶם דּוּחִים אֶת הַשָּׁבַת לַעֲנִין טַחֲנִינָה
וְהַקָּדֵשׁ, וְאִין הָעוֹמֵר דּוּחָה לַעֲנִין קָצִירָהּ. לִפִּי שְׂכָל אֵלוּ נִיתָן
לַעֲשׂוֹתָם מִעֵרֵב שֶׁבֶת, אֲלֵא הָעוֹזֵר דּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת לַעֲנִין הַקָּדֵשׁ,
שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ קוֹדֵם הָעֲצֶרֶת, וּשְׁתֵּי הַלֶּחֶם דּוּחִים אֶת הַשָּׁבַת
לַעֲנִין אִפְּסִינָה, שְׂאֵם חַל עֲצֶרֶת בִּשְׁבֶּת מוֹתֵר לֵאפּוֹתָם בּוֹ בְּיוֹם.
וּמִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא מַה הוּא טַעַם הַדְּבַר שְׂמוֹתָר לֵאפּוֹתָם בּוֹ בְּיוֹם, אָף
שֶׁלְּכַאוּרָה אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹת גַּם זֹאת מִעֵרֵב שֶׁבֶת, וְקָכְרֵי רַבִּי – רַבִּי
סוֹבֵר שֶׁהַתֵּנָּי מְקַדֵּשׁ אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם בְּשֶׁעַת אִפְּיִיתָם, נִמְצָא שְׂאִי
אֲפֻשֶׁר לֵאפּוֹתָם מִעֵרֵב שֶׁבֶת, שְׁהָרִי אֵלֶּי לֹא מִתְּמָלֵל אִיפְּסִינָה
לֹא בְּלִינָה – אִם יֵאָפֵה אוֹתָם בְּעֵרֵב חֵג הַשְּׁבוּעוֹת יִפְסְלוּ בְּלִינָה בְּלִיל
הַחֵג, וְלֹא יִזְכְּשֻׁר לְהִבְיֵאֵם לִמְחָר.
הַגְּמָרָא מְקַשֶּׁה עַל הַדִּין שֶׁנִּתְבָּאֵר בְּשִׁיטַת רַבִּי שֶׁהַתֵּנָּי מְקַדֵּשׁ אֶת
הַנֶּאֱפִים בּוֹ, וְקָכְרֵי רַבִּי שֶׁהַתֵּנָּי מְקַדֵּשׁ אֶת שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַנֶּאֱפִים בּוֹ,
וְהַתֵּנָּי – והרי שנינו בברייתא, כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת אִין מְקַדֵּשִׁין אֶת שְׁתֵּי
הַלֶּחֶם אֵלֶּיָּא בְּשִׁחְטָהּ, דְּהֵינּוּ, שֶׁמִּשְׁעַת שְׁחִיתָת כִּבְשֵׁי עֲצֶרֶת
נִתְקַדְּשׁוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, בְּיָצֵר, שְׁחָתָן לְכַבְשֵׁי הָעֲצֶרֶת לִשְׁמֵן – לִשְׂם
קָרְבֵּן זֶה, וְזֶרֶק אֶת דָּמָן לִשְׁמֵן, קָדֵשׁ הַלֶּחֶם – נִתְקַדְּשׁוּ שְׁתֵּי הַלֶּחֶם,
לִפִּי שִׁשְׁחַת וּזְרֵק כֹּהֲלִכָה, אֲבָל אִם שְׁחָתָן לְכַבְשֵׁי הָעֲצֶרֶת שְׂאֵלָה
לִשְׁמֵן וְאֵף זֶרֶק אֶת דָּמָן שְׂאֵלָה לִשְׁמֵן, לֹא קָדֵשׁ הַלֶּחֶם – לֹא נִתְקַדְּשׁוּ
שְׁתֵּי הַלֶּחֶם, לִפִּי שְׂאֵלָה שִׁשְׁחַת וּזְרֵק כֹּהֲלִכָה, וְאִם שְׁחָתָן לְכַבְשֵׁי
הָעֲצֶרֶת לִשְׁמֵן וְזֶרֶק אֶת דָּמָן שְׂאֵלָה לִשְׁמֵן, הַלֶּחֶם קָדֵשׁ וְאִינוּ קָדֵשׁ,
אֵלוּ דְּכָרִי רַבִּי. רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אֱמִיר, לְעוֹלָם אִינוּ קָדֵשׁ
הַלֶּחֶם כָּלָל, בְּאוּפֵן שִׁשְׁחַת לִשְׁמֵן וּזְרֵק שְׂאֵלָה לִשְׁמֵן, עַד שִׁשְׁחָתָם אֶת

שְׁבֵה הַגְּמָרָא וּמְקַשֶּׁה: וְרַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן לֹא שְׁמַעִין לֵיהּ –
הָאֵם הוּא לֹא שִׁמַּע אֶת הַדִּין שְׂאֵמֶר אֲבִיו שְׁחִיבָה מִצּוּה
בְּשַׁעֲתָהּ, וְאִם כֵּן, כִּיכֵד הוּא מוֹכִיחַ שֶׁקְצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת
הַשָּׁבַת. אֵלֶּיָּא הַבְּכֹרֵחַ צִירָךְ לֹמַר שְׂהוּא שִׁמַּע דִּין זֶה, וְאֵף עַל פִּי כֵן
הוּא סוֹבֵר שְׂאִין לַלְמוּד הִימְנּוּ לְכַאֵן, לִפִּי שִׁישׁ לְחַלֵּק בֵּין הַקֵּטֶר
חֲלָבִים וְאִיבִירִים לְקָצִירַת הָעוֹמֵר, וְשְׂאֵנִי הֵתָם – שׁוֹנֵה הַדְּבַר שֶׁם,
לְגַבִּי הַקֵּטֶר חֲלָבִים וְאִיבִירִים, שְׁחָרִי כִּבְר דְּחָתָה הַשְּׁחִיפָה שֶׁל הַקָּרְבֵּן
אֶת הַשָּׁבָת, שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לְשׁוֹחֲטוֹ קוֹדֵם הַשָּׁבַת, וּמֵאֲחֵר וְכִבְר נִדְחָתָה
הַשָּׁבַת מִפְּנֵי קָרְבֵּן זֶה, מוֹתֵר אֵף לְגַמּוֹר אֶת הַקְּרִבָּתוֹ וְלַהֲקַטִּיר אֶת
הַחֲלָבִים וְהָאִיבִירִים בִּשְׁבֶּת, אֲבָל לַעֲנִין קָצִירַת הָעוֹמֵר בִּשְׁבֶּת אִין
לֹמַר כֵּן, לִפִּי שְׁעִדִּין לֹא נִדְחָתָה הַשָּׁבַת מִחֲמַת הָעוֹמֵר, וְלִפְיָךְ,
אִם לֹא הִיתָה קָצִירַת הָעוֹמֵר בְּיוֹם פִּסּוּלָהּ, צִירָךְ הִיא לְקַצּוֹר מִבְּעוֹד
יוֹם, וְלֹא לְדַחּוֹת הַשָּׁבַת מִשּׁוּם חִיבּוֹת מִצּוּה בְּשַׁעֲתָהּ, וְעַל כֵּן
מוֹכִיחַ מִכְּךָ רַבִּי אֱלֵעָזָר בְּרַבִּי שְׁמַעוֹן שְׂאֵסוֹר לְקַצּוֹר בְּיוֹם אִפְּלוּ
בְּדִיעְבָּד. וְאִם כֵּן, לְרַבִּי חֲבִי נָמִי – אֵף לְשִׁטַּת רַבִּי יֵשׁ לֹמַר כֵּן,
שֶׁטַעַם הַדְּבַר שְׂמוֹתָר לְהַקְטִיר חֲלָבִים וְאִיבִירִים בִּשְׁבֶּת הוּא מִשּׁוּם
שֶׁכִּבְר דְּחָתָה הַשְּׁחִיפָה אֶת הַשָּׁבָת, וְלֹא מִשּׁוּם 'חִיבָה מִצּוּה
בְּשַׁעֲתָהּ, וְחוֹתֵר הַקּוּשִׁיא הָרַשׁוּנָה לְמַקְוָמָה, מִדּוּעַ דּוּחָה קָצִירַת
הָעוֹמֵר אֶת הַשָּׁבַת, הָרִי רַבִּי סוֹבֵר שֶׁהָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצַר שְׂאֵלָה כִּמְצוּתוֹ
כֹּשֶׁר, וְאִם כֵּן נִיתָן לְקַצּוֹר קוֹדֵם הַשָּׁבַת.
מִחֲמַת קוּשִׁיא זֶה מִבְּאֵרֵת הַגְּמָרָא אֶת שִׁיטַת רַבִּי בְּאוּפֵן אַחֵר: אֵלֶּיָּא
קָכְרֵי רַבִּי – אֲבָן הַבְּכֹרֵחַ צִירָךְ לֹמַר שְׂרִבֵּי סוֹבֵר שֶׁקְצִירַת הָעוֹמֵר
לֹא דְּחִיָּא שָׁבָת – אֵינָה דּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת, מֵאֲחֵר וְנִיתָן לְקַצְרוֹ בְּיוֹם
קוֹדֵם הַשָּׁבַת.
מְקַשֶּׁה הַגְּמָרָא: וְלֹא – הָאֵם אִין קָצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת
לְשִׁיטַת רַבִּי, וְהַתֵּנָּי – והרי שנינו (לעיל סג) עַל דְּבָרֵי רַבִּי יִשְׁמַעְאֵל,
הַסּוֹבֵר שְׂאֵם חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִינָן בִּימּוֹת הַחֹחַל הִיוּ קוֹצְרִים חֲמֵשׁ
סָאִים שֶׁל תְּבוּאָה לְצוֹרֵךְ הָעוֹמֵר, וְאִם חַל בִּשְׁבֶּת לֹא הִיוּ קוֹצְרִים
סָאִים שֶׁלֶשׁ סָאִים, וְהַכְּמִים אֱמִירִים, אֲחֵד שָׁבָת וְאֲחֵד חוֹל – בֵּין אִם
חַל בִּשְׁבֶּת וּבֵין אִם חַל בִּימּוֹת הַחֹחַל, מְשַׁלֵּשׁ הָיָה בָּא – הִיוּ קוֹצְרִים
שֶׁלֶשׁ סָאִים לְצוֹרֵךְ הָעוֹמֵר. וּמְבֹאֵר, שֶׁקְצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת
הַשָּׁבַת לְדַבְרֵי הַכֹּל.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דְּלֹא בְּרַבִּי – מִשְׁנָה זֹו אֵינָה כְּשִׁיטַת רַבִּי.
שְׁבֵה הַגְּמָרָא וּמְקַשֶּׁה: והרי שנינו שם עוד, עַל דְּבָרֵי רַבִּי חֵינָא סָגֵן
הַכְּהֹנִים, הַסּוֹבֵר שְׂאֵם חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִינָן בִּימּוֹת הַחֹחַל הִיוּ
קוֹצְרִים אֶת הָעוֹמֵר בְּשִׁלְשָׁה בְּנֵי אָדָם, הָאוּחוּזִים בְּשֶׁלֶשׁ מִגְלוֹת,
וּמִנִּיחִים אֶת הַתְּבוּאָה הַקְּצוּרָה לְתוֹךְ שֶׁלֶשׁ קוֹפּוֹת, וְאִם חַל בִּשְׁבֶּת
הִיוּ קוֹצְרִים בְּאֵדָם אֶחָד וּבִמְגָל אֶחָד וּבְקוֹפָה אֶחָת. וְהַכְּמִים אֱמִירִים
אֲחֵד שָׁבָת וְאֲחֵד חוֹל – בֵּין אִם חַל בִּשְׁבֶּת וּבֵין אִם חַל בַּחוּל, הִיוּ
קוֹצְרִים בְּשִׁלְשָׁה אֲנָשִׁים, בְּשִׁלְשׁ קוֹפּוֹת, וּבְשִׁלְשׁ מְגִלּוֹת. וּמְבֹאֵר,
שֶׁלְּדַבְרֵי הַכֹּל קָצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה שֶׁבֶת.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דְּלֹא בְּרַבִּי – אֵף דִּינִים אֵלוּ אֵינִם כְּשִׁיטַת רַבִּי.
שְׁבֵה הַגְּמָרָא וּמְקַשֶּׁה: והרי שנינו עוד (לעיל סה) שֶׁבִשְׁעַת קָצִירַת
הָעוֹמֵר הִיא הַקּוֹצֵר שׂוֹאֵל אֶת הָעוֹמֵדִים סָבִיב כְּמַה שְׂאֵלוֹת,
וּבְשָׁבָת – כֹּאשֶׁר חַל שֶׁשָּׁה עֶשֶׂר בְּנִינָן בִּשְׁבֶּת וְהִיוּ קוֹצְרִים בּוֹ אֶת
הָעוֹמֵר, (יֵאֵמֵר) [אֱמִיר] לָהֶם הַקּוֹצֵר שָׁבָת זֶה, כְּלוֹמַר, הָאֵם אֲקַצּוֹר
בִּשְׁבֶּת, וְהֵם אֱמִירִים לוֹ 'הֵן'. וּמְבֹאֵר שֶׁקְצִירַת הָעוֹמֵר דּוּחָה אֶת
הַשָּׁבַת.
מִתְרַצַּת הַגְּמָרָא: דְּלֹא בְּרַבִּי – אֵף מִשְׁנָה זֹו אֵינָה כְּשִׁיטַת רַבִּי.
שְׁבֵה הַגְּמָרָא וּמְקַשֶּׁה: והרי שנינו במשנתנו, שְׂאֵם נִקְצַר הָעוֹמֵר
בְּיוֹם הָרִי זֶה בְּשָׁר, וְכֵן שְׁנִינוּ בִּהּ שְׂדוּחָה הָעוֹמֵר אֶת הַשָּׁבָת. וּמַעֲתָהּ
יֵשׁ לְדַקְדָּק, וְהָרִי מֵאֵן שְׁמַעֲתָ לֵיהּ דְּאָמַר – מִי שִׁמַּעַת שְׂאוֹמֵר
שֶׁהָעוֹמֵר שֶׁנִּקְצַר בְּיוֹם בְּשָׁר, רַבִּי, דְּהֵינּוּ, שֶׁמִּשְׁנַתְנִיו סוֹבֵרֵת כְּשִׁיטַת
רַבִּי, וְקָתְנֵי – וְאֵף עַל פִּי כֵן שְׁנִינוּ בִּהּ דְּחָתָה הָעוֹמֵר אֶת הַשָּׁבָת. מֵאִי
לֹא – הָאֵם אִין לֹמַר, שְׂכּוֹנוֹת הַמִּשְׁנָה לְקָצִירָהּ שֶׁל הָעוֹמֵר שְׂהִיא
הַדּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת, וּמוֹכַח מִכְּךָ שְׂאֵף רַבִּי מוֹדֵה לְדִין זֶה.
דּוּחָה הַגְּמָרָא: לֹא – אִין כּוֹנוֹת הַמִּשְׁנָה שְׂדוּחָה הָעוֹמֵר אֶת הַשָּׁבַת
לַעֲנִין קָצִירָהּ, אֲלֵא לַעֲנִין הַקָּדֵשׁ, שֶׁהַקְּרִבָּתוֹ דּוּחָה אֶת הַשָּׁבַת, כִּיּוֹן
שְׂאִי אֲפֻשֶׁר לַעֲשׂוֹתָהּ מְקוֹדֵם לָכֵן, אֲבָל קָצִירָתוֹ אֵינָה דּוּחָה אֶת

איש באחור, מלמדנו הכתוב שדווקא איש – גדול חולק – רשאי
לקבל חלק בקרבנות, ואפילו באופן שהוא בעל מום, ואין קטן
חולק ואפילו באופן שהוא תם – בלא מום.
עד כאן לשון הברייתא. נמצא שמבחינתא זו קשה על חזקה, כיצד
דרש (לעיל עב) פסוק זה לענין שיירי מנחות של שעורים שנאכלים
לכהנים, והלא פסוק זה נצרך לדרשה המובאת בברייתא לענין
איסור חלוקת כהנים בקרבנות. מתרצת הגמרא: **הוא מ'כל' נפקא**
– הדין של הברייתא נדרש מיתור חיבת 'כל' שבפסוק זה, ואילו
דינו של חזקה שיירי מנחת שעורים נאכלים לכהנים, נלמד
מחיבת 'מנחה'. כלומר עצם מה שנאמר בפסוק שיירי מנחה
בלולה ומנחה חריבה ניתנים לכהנים, מתפרש על מנחת שעורים
כדברי חזקה ועל ידי דרשת 'אם אינו ענין', והתיבות המיותרות
שבפסוק נדרשות לדין חלוקת הכהנים במנחות.
הגמרא מקשה על תירוץ זה: **והא אפיקתיה לברדכי יוסי ברבי**
יהודה – והלא רבי יוסי ברבי יהודה (לעיל טז) הוציא מתיבת 'כל'
דרשה אחרת, אם כן כיצד תתישב לשיטתו הברייתא. מתרצת
הגמרא: **אלא הווא מ'כל' – מהא דאמר ר' יוסי שתיבה זו, כלומר האות**
ו'א' והתיבה 'כל' הם שני יתורים, ואפשר ללמוד מהם גם את הדין
של הברייתא וגם את הדרשה של רבי יוסי ברבי יהודה.
הגמרא מביאה מקור נוסף לכך ששיירי מנחת שעורים נאכלים
לכהנים: **רבנא אסר, אחאי מתני לן** – דין זה נלמד מהברייתא
ששנה לוי, דתני לוי, אמר לגבי מתנות כהונה (מבדרי יו ט) **זה**
יהיה לי מקדש הקדשים מן האש, לכל קרבנם ולכל חטאתם ולכל
חטאתם ולכל אשמים אשר ישיבו לי קדש קדשים לך הוא ולבניך.
ודורשת הברייתא את חיבת 'כל' המוזכרת בפסוק. **כל קרבנם,**
בא לרבות, שהנותר מלוג השמן של מצורע, לאחר ההזאות
שנעשו בו, ולאחר שניתן ממנו על בהונות ידו ורגלו של המצורע,
נאכל לכהנים, והטעם שמתרבה מתיבות אלו לפי שגם הוא קרוי
בתורה 'קרבן'. מבארת הגמרא: ואף שקרוי כן, מכל מקום צריך
ריבוי מיוחד לכך, לפי שאם היה נאמר בפסוק 'קרבנם' בלא תיבת
'כל', סלקא דעתך אמינא – היה עולה בדעתך לומר, **זה יהיה לך**
מקדש הקדשים מן האש (מבדרי שם) **כתב ר' חנניאל** – כתבה התורה,
ומשמעות הפסוק היא שרק החלק שנותר ממה שנשרף באש
המוזב הוא אשר נאכל לכהנים, ומעוטה, לוג השמן של מצורע
שואין בו דין שריפה באש המוזב היינו אומרים שלא יאכל
לכהנים, **קא משמע לן** – לפיכך הוצרכה התורה להשמיענו בריבוי
'כל קרבנם' שאף הוא נאכל.
ממשיכה הברייתא לדרשה, ומה שנאמר **לכל מנחתם**, בא לרבות
מנחת העומר ומנחת קנאות, ששייריהן נאכלים לכהנים לאחר
קמיצתן. מבארת הגמרא: ואף שגם הן קרויות מנחה, מכל מקום
צריך ריבוי מיוחד להם, לפי שאם היה נאמר בפסוק 'מנחתם' בלא
תיבת 'כל', סלקא דעתך אמינא **ואכלו אותם אשר בופר בהם** (שמות
כט לז) **אמר ר' חנניאל**, ודורשים מפסוק זה (פסחים נטז) **שבועלים**
מתכפרים על ידי אכילת הכהנים, ויש ללמוד מכך, שרק דבר שיש
בו כפרה נאכל לכהנים, ואילו הא – מנחת העומר והתיר באכילה
את התבואה החדשה **קא אתיא** – היא באה, ואידך נמי – וגם
האחרת, דהיינו מנחת קנאות שמביא בעלה של הסוטה, אף היא
לא באה לכפרה, אלא לברך האם וינתה האשה תחת בעלה **קא**
אתיא – היא באה, ומשום כך היה מקום לומר שאין שייריהן
נאכלים לכהנים, **קא משמע לן** – לפיכך הוצרכה התורה להשמיענו
בריבוי 'כל מנחתם', שאף בהן השרייים נאכלים לכהנים.
ממשיכה הברייתא לדרשה: מה שנאמר, **לכל חטאתם**, בא לרבות
חטאת העוף – שקרבן חטאת הבא מן העוף נאכל לכהנים. מבארת
הגמרא: ואף שגם היא קרויה חטאת, מכל מקום צריך ריבוי מיוחד
להם, לפי שאם היה נאמר בפסוק 'חטאתם' בלא תיבת 'כל', סלקא
דעתך אמינא שאסורה באכילה אף לכהנים לפי שנבילה היא, שהרי
אינה נשחטת בסכין אלא נמלקת באצבע, **קא משמע לן** – לפיכך
הוצרכה התורה להשמיענו בריבוי 'כל חטאתם' שאף היא נאכלת
לכהנים.

תלמוד לומר (ויקרא טז ט), **וכל המנחה אשר תאפה בתנור וגו', לכל**
בני אהרן תהיה איש באחור. דהיינו שכל מנחה צריכה להתחלק
לכל בני אהרן.
מבשרת הברייתא: **יבול** – שמה תאמר, שהפסוק מלמד רק לענין
שלא יחלקו מנחות כנגד זבחים, והטעם שראוי לדרוש כן, הוא
משום שמנחות לא קמו תחתיהן – תחת זבחים) בדרשות, כלומר דל
– ענין שאין ידו משגת להביא זבח, אינו יכול להביא מנחה במקום
הזבח, אבל יחלקו מנחות כנגד עופות, שתי קמו המנחות תחתיהן
– תחת העופות) בדרשות, כלומר מצאנו במנחת חוטא שאדם
מתחייב עוף, ואם דל הוא, מביא מנחה במקום העוף, ומעוטה,
שמה גם לענין אכילת הקרבנות, יהיו הכהנים רשאים לחלוק
מנחות כנגד עופות. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** (ויקרא טז ט), **וכל**
נעשה במרחשת וגו' לכל בני אהרן תהיה, מיתור הפסוק, שפירט
הכתוב מרחשת ולא כתב בסתם **וכל מנחה לכל בני אהרן תהיה**,
יש לרבות שאף מנחות כנגד עופות לא יחלקו הכהנים ביניהם.
ממשיכה הברייתא לברר: **יבול** – שמה תאמר שהפסוק מלמד רק
שלא יחלקו מנחות כנגד עופות וזבחים, והטעם שראוי לומר כן,
משום שחללו – העופות והזבחים הם מיני דמים – יש בהם דין
וריקת דם על גבי המזבח, וחללו – המנחות מיני קמחים, ומאחר
שהם מינים שונים של קרבנות, אין לחלוק בהם זה כנגד זה, אבל
יחלקו עופות כנגד זבחים, שחללו וחללו מיני דמים הם, והרי הם
כמיין אחד של קרבן, ושמה בהם רשאים הכהנים לחלוק זה כנגד
זה. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** (ויקרא טז ט), **ועל מנחת וגו', לכל**
בני אהרן תהיה, ומיתור הפסוק, שפירט 'מנחת' אף שהיא בכלל
כל המנחות, יש לרבות שבדבר נוסף אסור לכהנים לחלוק, ומכיון
שאינו נצרך למנחה כנגד קרבן אחר, שכן דין זה כבר למדנו כנוכר
לעיל, לכן יש לדרוש אותו לענין שאין לחלוק עופות כנגד זבחים.
ממשיכה הברייתא לברר: **יבול** – שמה תאמר שהפסוק מלמד רק
שלא יחלקו עופות כנגד זבחים, והטעם שראוי לומר כן, לפי שחללו
העופות עשיתן ביד – שחשטן עופות על ידי מליקה בציפורן
בלא סכין, וחללו – הזבחים עשיתן בבל – שחשטן נעשית בסכין,
ולפיכך אף ששניהם מיני דמים, מכל מקום נחשבים כשני מיני
קרבן, ואסור לחלוק זה כנגד זה, אבל יחלקו מנחות כנגד סוג אחר
של מנחות, שאילו ואילו עשיתן ביד – קמיצתן נעשית ביד, ולפיכך
יש לומר שלענין חלוקתן יחשבו כסוג אחד של קרבן, ויחלקו במיני
מנחות אלו כנגד אלו. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** (שם פסוק ט),
וכל מנחה בלולה בשמן וגו', לכל בני אהרן תהיה, ומיתור הפסוק,
שפירט 'מנחה בלולה בשמן' אף שהיא בכלל כל המנחות, יש
לרבות שאסור לחלוק מנחה אפילו כנגד מנחה.
ממשיכה הברייתא לברר: **יבול** – שמה תאמר שהפסוק מלמד רק
שלא יחלקו מנחת מנחת כנגד מנחת מרחשת ומרחשת כנגד מנחת,
והטעם שראוי לומר כן, לפי שזו מעשה קשין – מנחת מחבת
נעשית קשה לאחר טיגונה במחבת, וזו מעשה רבין – מנחת
מרחשת נעשית רכה לאחר טיגונה במרחשת, ולפיכך הרי הן כשני
מינים, אבל יחלקו מנחת כנגד מנחת, ומרחשת כנגד מרחשת,
כלומר שראוי לומר כן, תן לי חלקך במנחת ראוין, תמורת
חלקי במנחת שמעון. משיבה הברייתא: **תלמוד לומר** (שם), **והרחבה**
לכל בני אהרן תהיה, ומיתור הפסוק, שפירט מנחה 'חריבה' אף
שהיא בכלל כל המנחות, יש לרבות שאסור לחלוק מנחה כנגד
מנחה אפילו כששתיהן מאותו סוג.
ממשיכה הברייתא לברר: **יבול** – שמה תאמר שהפסוק מלמד רק
לענין שלא יחלקו בקדשים קדשים, אבל יחלקו בקדשים קלים,
והטעם שראוי לומר כן, משום שבפסוק שממנו נלמד האיסור,
מוזכר רק מנחות שדן קדשי קדשים. משיבה הברייתא: **תלמוד**
לומר (ויקרא יז יב), **לכל בני אהרן תהיה איש באחור, ואם על תודה**
יקריבנו וגו'. ומסמיכות הפסוקים יש לדרוש, שהוקשה תורה
ושהיא קדשים קלים למנחות לענין חלוקה, שבשם שאין חילקין
בקדשי קדשים זה כנגד זה, כך אין חילקים בקדשים קלים.
ממשיכה הברייתא ודורשת את סוף הפסוק: **לכל בני אהרן תהיה**

מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עג עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רז
תוספות

תלמוד לומר לכל בני אהרן תהיה – שלא יחלקו זה כנגד זה, אלא בין כולם יחלקו
המנחות. שלא קמו – מנחות תחת זבחים. בדלות – שאין מביא מנחה אלא בדלי דלות.
שנאמר "אם לא תמצא ידך וגו' עד 'ולקח שתי תורים'." שהרי קמו תחתיהן בדלות –
שהמחוייב קנין ואין לו – יכול להביא מנחה. תלמוד לומר ועל מחבת לכל בני אהרן
– אם אינו עני למנחות, נהנו עני לזבחים
ועופות. עשייתו ביד – מליקה בציפור. בכלי –
בסכין. יכול לא יחלקו בקדשי קדשים אבל
יחלקו בקדשים קלים – שלא יתנו חטאת כנגד
אשם, ולא מנחת מאפה כנגד מנחת הסולת,
דכולם קדשי קדשים חזק. אבל יחלקו בקדשים
קלים, כגון שלמים, כנגד תודה. תלמוד לומר
איש כאחיו – וסמך ליה "אם על תודה",
דמקרא נדרש לפניו, ואיתקש קדשים קלים
לקדשי קדשים למנחות לענין חלוקה. ואין קמן
חולק – אבל אוכל בחלק אביו. הריא –
ברייא שאין חולקין. מכל נפקא – "וכל מנחה
בלולה בשמן" (ויקרא ז). הא אפיקתיה – "לכל"
מנחה בלולה" לעיל בפרק "כל המנחות" (סג),
לכדברי יוסי ברבי יהודה דאמר: מה כל האומר
למטה שני מנין. הריא מכל נפקא – ברייא
– מ"כל", והא ד"אם אינו ענין בר נהנו ענין
לחריבה של שעורין" – נפקא ליה מ"מנחה",
לרבות לוג שמן של מצורע – שהשירים
שמשתייר משל בהונות הוו לכהן. מן האש
כתיב – דדבר שממנו לאישים הוא. דשירים
לכבשין. אבל לוג, שאין ממנו לאישים, אימא:
לא ליהוי לכהן – (ולחכי) כתב "לכל קרבנם",
לרבות מנחת העומר ומנחת קנאות – שנקמצו,
ושירים לכבשים, ומריבו אתיא דנקמצות
ושירים לכבשים. והא – מנחת העומר להחיי
חדש אתיא. ואידך – מנחת קנאות. לבר –
עין אתיא. ולא לכפרה, אימא: לא יהו שיריה
נאכלין. קמשמע לן. לרבות חטאת העוף –
שנאכלת לכבשים. נבילה היא – משום מליקה,
ר"ל תאכלי קמשמע לן. להבשיר אתי –
ליחול עליה נזירות טורח, ולא היא נאכל. זה
גזל הגר – דכתיב (במדבר ה) "אם אין לאיש
גזל האש המושב לכהן" – זה הקרן. גזל
גזל אתה, וזאת הגר, ודעה להחזיר גזלם,
ואין לו יורשין – יחזירו לכבשים, ויביא קרבן
אשם על השבועה שכפר ונשבע לו. שלך הם
– כל הני דמותרו מחאי קרא. לקדש בו –
כדאמר (קידושין נב) עין שם: המקדש בחלקו
בקדשי קדשים – מקודשת.
שלמי

תלמוד לומר: "וכל המנחה אשר תאפה בתנור לכל
בני אהרן תהיה איש פאחיו". יכול לא יחלקו מנחות
פנגד זבחים, שלא קמו תחתיהן בדלות, אבל יחלקו
מנחות פנגד עופות, שהרי קמו תחתיהן בדלות?
תלמוד לומר: "וכל נעשה בפרהשת לכל בני אהרן
תהיה". יכול לא יחלקו מנחות פנגד עופות, שהללו
מיני דמים והללו מיני קמחים, יחלקו עופות פנגד
זבחים, שהללו והללו מיני דמים? תלמוד לומר: "ועל
מחבת... לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו
עופות פנגד זבחים, שהללו עשייתן ביד והללו עשייתן
בכלי, אבל יחלקו מנחות פנגד מנחות, שאלו ואלו
עשייתן ביד? תלמוד לומר: "וכל מנחה בלולה בשמן...
לכל בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו מחבת פנגד
מרהשת ומרהשת פנגד מחבת, שזו מעשיה קשין
וזו מעשיה רפין, אבל יחלקו מחבת פנגד מחבת
ומרהשת פנגד מרהשת? תלמוד לומר: "והרבה לכל
בני אהרן תהיה". יכול לא יחלקו בקדשי קדשים,
אבל יחלקו בקדשים קלים? תלמוד לומר: "איש
פאחיו..." ו"אם על תודה" – פ"ש שאין חולקין
בקדשי קדשים, פ"ד אין חולקים בקדשים קלים. "איש"
– איש חולק, ואפילו בעל מום. ואין קמן חולק,
ואפילו תם! – ההוא מ"כל" נפקא. והא אפיקתיה
לכדברי יוסי ברבי יהודה! – אלא ההוא מ"וכל".
רבינא אמר: אחיה מרתני לוי, דתני לוי: "לכל
קרבנם ולכל מנחתם ולכל חטאתם ולכל אשמים",
"כל קרבנם" – לרבות לוג שמן של מצורע. סלקא
דעתך אמינא: "מן האש" כתב רחמנא, קא משמע
לן. "לכל מנחתם" – לרבות מנחת העומר ומנחת
קנאות. סלקא דעתך אמינא: "ואכלו אתם אשר פפר
בהם" אמר רחמנא, והאי להחיי קא אתיא, ואידך
נמי לברר קא אתיא, קא משמע לן. "לכל חטאתם"
– לרבות חטאת העוף. סלקא דעתך אמינא: נבילה
היא, קא משמע לן. "לכל אשמים" – לרבות אשם נזיר ואשם מצורע. אשם מצורע –
בהדיא כתיב ביה: "פי חטאת האשם הוא לכהן"! אלא לרבות אשם נזיר פאשם מצורע.
סלקא דעתך אמינא: להבשיר קא אתי, קא משמע לן. "אשר ישיבו" – זה גזל הגר.
"לך היא ולבניה" – שילך היא ולבניה, אפילו לקדש בו את האשה. אמר רב הונא:

תלמוד לומר איש כאחיו – ואם על תודה. כרבי יהודה מוקמין חך ברייתא בפרק
שני דקידושין (נב,ב ונג,א) גרסינן התם "וסמך ליה תודה" – משמע דמסמכין
דריש, וקשיא: דרבי יהודה לא דריש סמכין, בפרק קמא דיבמות (ד,א) והתם פירשתי.
איש חולק אפילו בעל מום – לשון "חולק" – לא דווקא, דהא קאמר "אין חולקין", אלא
כלומר: אין מקפידין בו, אבל חולק גמור – לא
עבדי לטול בשוה. וכן הא דתנן בשלחי בבורים:
וחן מתחלקין בנייהם בקדשי המקדש, וכן הני
דברי "טבול יום" (זבחים צט,א) לשון חלוקה –
לא דווקא. וקצת קשה מהא דתנן בפרק "שואל"
(שבת קמח,ב) ומטילין חלשים על הקדשים ביום
טוב, ושוא, מפני דרכי שלום בעלמא היו עושין.
ועוד נראה: דווקא קאמר "אין חולקין", לענין
שיהא שלו לקדש בו את האשה, דאחבי מיתין
ליה בפרק שני דקידושין (נג,א). אי נמי יש לומר:
דלא ממעטינן הכא אלא שאין מחלקין מנחה
חריבה זו כנגד מנחה חריבה אחרת, אבל מנחה
אחת בפני עצמה – מחלקין, וכן זבח אחר. והא
דפריך התם בפרק "האיש מקדש" (שם) מהא
דלמא "העונות מושכין ידיו, והגרננין חולקין",
ותנן שני: במנחה אחת שאין מושכין דלתם
לאו מלשון "חולקין" גרידא דייק, מדלא מייית
ממתניין ד"טבול יום" וממתניין דביכורים,
(אלא) כדפירש התם בקונטרס: דסלקא דעתך
דהאי "חולקין" – לאו לטול חלקו המגיע קאמר,
דגבי לחם הפנים (וימא לט,א) תניא: ארבעים שנה
ששימש שמעון הדצירי חזיתו חזקה במצוה בלחה
הפנים, וכל כון שמיניו בידת, יש אוכל ושבע
יש שבע ומותר. מכאן ואילך, נשתלחה מאירה
בלחם הפנים, וכל כון מגיע כפול בר, וכיון דהוי
כפול – למא חזי: אלא דרך עליו חולקין, מניח
חלקו לחבירו, ונטל כנגדו במקום אחר. אלמא
אית בהו דין חלוקה ומשני: חלקו המגיע קאמר,
וכתק חזק בחבירו ואוכל.
והא דתנן במסכת סוכה (נו,א): הנכנסין חולקין
בצפון – חלקו המגיע קאמר, ובעוד שהיתה
בו ברכה.
והא אפיקתיה לכדברי יוסי ברבי יהודה –
ואם תאמר: והא מסקין כולה חך
סוגיא לרבי שמעון, ואידו פליג עליה בסוף
"כל המנחות באות מצה" (מנחות סג,ב) ועוד:
דמוקמין לחך ברייתא בקידושין (נג,א) כרבי
יהודה, ואידו נמי פליג עליה: ויש לומר: דייק
הכא: אם איתא דרבי יוסי ברבי יהודה אית
ליה חך ברייתא, היכי דריש? מן האש כתיב
– תימנה: לא לכתוב "מן האש", ולא בעי
"לכל" זה גזל הגר – ואתא קרא לאשמעיה
כדדרשין ב"הגזל קמא" (בבא קמא ק"א);
האשם המושב לה לכהן. ובספריים ישנים
גרסינן בפרק "בית שמאי" בובחים (מ"ב): גזל
הגר – בהדיא כתיב ביה, דכתיב בפרשת נשא
"לו ייחיה", ופירש שם בקונטרס: דלא גרסינן
שלמי
מפני מחלוקתו של קרן. וקשה לפירושה:
קנאות וחטאת העוף ואשם נזיר. מיהו צריך לדקדק: אמאי צריך "לכל" בכל הני לרבינו מדכתיב "קרבנם ומנחתם חטאתם ואשמים" הוה שמעינן להו, כיון דשאר כתיבי
כולהו בהדיא, והני לא כתיבי. דמ"זאת תורת המנחה" ו"זאת תורת החטאת" ו"זאת תורת האשם" לא הוה ידעינן הני, כדמפרש טעמא בכל חד וחד. ואפילו לקדש בו
את האשה – הא דדרשין בסוף "הגזל קמא" (בבא קמא קט"ב) ובמסכת ערכין בסוף "המקדש" (כח,ב) גבי גזל הגר: "האשם המושב לה לכהן" – קנאו השם ותנו לכהן
שבאותו משמר – על כרחין אית לן למימר דלאו משולחן גבוה קא זכו. דאם לא כן, היאך מקדשין בו את האשה? הא אמרין בפרק "האיש מקדש" (קידושין נב,ב) המקדש
בחלקו

בשנת העיבור צריכה להיות הדגשה והתגברות מיוחדת בנוגע לקו דגמילות-חסדים (צדקה).

משיחת אור לכ"ף מרחשוון ה'תשמ"א

מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עג עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)"
תוספות

בחלקו בין בקדשי קדשים בין בקדשים קלים – אינה מקדשת, דמשולחן גבדו קא
זכו. אלא לענין אחר קאמר, דאין יכול ליתנו לכל כהן שירצה. ומיהו זה מילתא
דריש הוה מדכתיב "מלכד איל הכיפורים" ושמן אתא קרא לאשמועינן דמועלין בו
עד שיבא ליד כהן, כדאמר גבי חרמים בסוף "המקדשי" (ערכין כט,א). כל זמן שהם
בין בעלים – הרי חן כהקדש לכל דבריהם,
נתן לבחן – הרי חן בחולין. ומדקריה רחמנא
אשם" – לא היה ידענא דך מילתא, דלא
הוה מסתבר לאוקמי הכי. ואם תאמר: והיאך
מקדשין בו את האשה? הא לאו ממון כהן
הוא, כדמשמע בסוף "הגזל קמא" (בבא קמא
ק"א) דמזוירין בלילה, והחזירה חצאין – לא
יצא, ד"אשם" קריה רחמנא. ועוד מסיק הוה
תמימים – תקריבו ואין להוה: דהיינו שראש
משום ד"אשם" קריה רחמנא! ויש לומר: דהני
מילי קודם חלוקה, אבל לאחר שיגיע לכל
אחד חלקו – נעשה ממון כהן. **א"ש** אש
לרבות הגוים שנודרים נדרים בו – תימא:
דתיפוק ליה מדיכתיב גבי בעלי מומין (ויקרא
כב) "ומיד בן נכר לא תקריבו מכל אלה", הא
תמימים – תקריבו ואין לומר: דהיינו שראש
מומר, כמו "בן נכר" דפסח, דהא אמרינן בפרק
קמא דתמורה (ו,א ושם): "ומיד בן נכר לא
תקריבו למח לוי דסלקא דעתך אמינא: הואיל
ולא נצטוו בני נח אלא על מחסורי אברים,
לא שנה במחב דידהו ולא שנה במחב דידן"
קא משמע לן. ויש לומר: דאי לאו "איש איש"
הוה אמינא: בבעלי מומין – הוא דקאי בלאו,
אבל תמימים – נהי דליכא לאו, איסורא
מיהא איכא. ועוד יש לומר: דהאי קרא, בקרבן
ציבור מוקמינן ליה בתורת כהנים. דהכי תניא
התם: מנין שאין מקבלין שקלים מן הגוים?
תלמוד לומר "ומיד בן נכר לא תקריבו את
לחם". אין אלא תמיד, שנקראו "לחם",
שאר קרבנות ציבור מניין? תלמוד לומר "מכל
אלה", וקא משמע לן קרא דאפילו בא הגוי
ומוסר לציבור – אין מקבלין ממנו, וכל שכן
שאין מקבלין ממנו קרבנות של עצמו! ומיהו
השאת אשמועינן "איש איש" דמקבלין מהן
נדרים ונדבות, ומקמינן גמי קרא בבעלי מומין,
כדאיתא בתמורה (שם). **א** לרבי יוסי הגלילי
אפילו יין גמי – ולא מצוי למימר דין גמי
דאמר רבי יוסי הגלילי, בבא עם חובב –
חזא, דהכא מרבי ליה מדכתיב "כבה", ואידו
מרבי ליה מ"לכל". ועוד: דמדחשיב ליה בהדי
עופות ומנחות דבאין בפני עצמן, ועוד: דמרבינן
ברישא תורה ושלמים. ובריש תמורה (מ"ג),
משמע (ודחא) דאין גוי מביא נסכים, מיירי בבאין
עם חובב, דגרסינן התם: קדש גוים – לא
נזנין ולא מועלין, ואין מביאין עליהם נסכים.
וקאמר: מנהני מילי? ומיית' מבריתא דהכא.
מיהו ברוב ספרים לא גרסינן "עליהם", אבל
בספר רבינו גרשם כתוב "עליהם", ובקוטנא
פירש כאן: ואין הגוי מביא נסכים בלא קרבן.
א

שלמי הגוים – גוי שנדר להביא שלמים – עלותו חן, ואין נאכלין, והוא הדין דמנחתו
כליל. לכו לשמים – כוונתו הוא שיהא קרבנותיו כליל לשמים, ולא שיהא. כל דמקרי
עולה ליהוי – שיהא דין עולה שאין נאכלת, ולא דין שלמים. הבהן אוכלין – כשאר
שלמים, וקשאי לרב דנא. הכי קאמר נתנן לישראל על מנת שיתכפר בהן ישראל –
כגון שהיה ישראל מחוייב שלמים, ונתנן גוי
להוציא ידי חובתו – חזק ישראל בבשר,
ואוכל. אבל נדר סתם שלמים – נהי עולה.
מנחת גוים – ושלמים במנחתו, דנאכלין
לכהנים. והיין והלבונה – שיכול להחנוד,
ולהביא יין ולבונה. מה תלמוד לומר עולה –
דמשמע: שאין מביאין אלא עולה? **פרש** לנדרות
– כלומר, עולה סתם יכולין להביא, ולא עולה
נדרות. שאם נדר בנדר – אין נדרות חל עליה,
לפי שיש בה עולה חטאת ושלמים. רבי עקיבא
אומר אין לי שםביא אלא עולה לחוד – פרט
לכל שאר קרבנות. והאי דתני "שלמי הגוים
עולות" – היינו אליבא דרבי עקיבא, ומתניתין
דקתני "מנחת גוים" – רבי יוסי הגלילי היא. **אי**
מהתם – מ"אשר יקריבו לה" לעולה. הוה
אמינא קרבן נדרות הוא **א"ש** לית – שיהא
עולה ושלמים, אבל וכו'. קא משמע לן – כי
יפליא – דאין נודרין כלל, דאפילו נדרות לא
חיילין עליהו. התקינו בית דין וזה אחד מהן –
גוי ששילח כר, ליבא רבי יוסי היא – דמרבי
בין, דהיינו נסכים. ולא רבי עקיבא – דאמר: אין
לי אלא עולה, ולא נסכים. **אפילו** תיבא רבי
עקיבא – דהאי דאמר רבי עקיבא דאין נודרין
אלא עולה – עולה וכל חבירתה, דהיינו נסכים.
אבל נסכים לחודיהו – לא. **אזרח** – בנסכים
כתיב (במדבר טו) "כל האזרח יעשה כבה". ואין
הגוי – מתנבד להביא נסכים בלא זבת. כבה –
עיבובא, שיהו כל עלות טעונות נסכים. **הא**
אמר אפילו יין לחודיהו גמי – מביא. דבדקת
מנין לרבות העופות והיין? לחודיהו, דהיינו
נסכים שמביא. וחכא תניא: אין הגוי מביא
נסכים. **הא** **אמר** עולה – לחודיהו – אין, מיהו
אחריו – לא. וחכא קתני, דעולות טעונה
נסכים. **ספי** מביא נסכי יין – ואמר "מנין לרבות
העופות והלבונה?" ולא תימא "ידיין". והיתני
לכהן במנחה – במנחת חוטא כתיב. **שתהא**
עבורתה כשרה בו – שאם חטא, ונתחייב להביא
מנחה – יכול להקריבה הוא בעצמו. דהכי
משמע: והיתה לבחן מנחת חוטא של עצמו,
כמנחת נדבות שיכול להקריבה הוא בעצמו. **או**
אינו אלא להתיר שירי מנחת חוטא של כהנים
– באכילה כמנחת ישראל. והיתה לבחן – מקש
חובתו, דהיינו מנחת כהן, לנדבות, דהיינו
"כמנחה" – דמשמע: כמנחת נדבות. מה נדבות
– אינה נאכלת ואינה נקמצת, דכתיב (ויקרא ו)
"כליל תהיה". אף מנחת חובתו אינה נאכלת –
ומאחר דאינה נאכלת, אי אתא יכול להתיר
מנחת

רבי יוסי הגלילי, סמוי מההיא יין. ואיבעית אימא: רבי עקיבא, עולה וכל חבירתה. **רבי**
שמעון אומר מנחת חוטא של כהנים" (וכו'). מנא הני מילי? דתנו רבנן: "והיתה לבחן כמנחה" – שתהא עבודתה כשרה בו. אתה
אומר: שתהא עבודתה כשרה בו, או אינו אלא להתיר מנחת חוטא של כהנים? ומה אני מקיים "וכל מנחת כהן כליל תהיה לא
תאכל"? מנחת נדבות, אבל חובתו תהא נאכלת? תלמוד לומר: "והיתה לבחן כמנחה", מקיש חובתו לנדבותו, מה נדבותו – אינה
נאכלת, אף חובתו – אינה נאכלת. **אמר** רבי שמעון: וכו' נאמר "והיתה לבחן כמנחתו"? והלא לא נאמר אלא "כמנחה"! אלא להקיש
מנחת

הגלילי. רבי עקיבא אומר, הפסוק 'אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ' לְעוֹלָה, בא
ללמד שאין לי אלא עולה בלבד – שעובדי כוכבים יכולים להביא
רק עולה, ומה שכתוב 'לכל נדריהם ולכל נדבותם' הכוונה לקרבן
עולה הבא בנדר או בנדבה.
אמנם אין כוונת רבי עקיבא שיכולים להביא רק עולה, אלא
כוונתו שכל מה שיביאו יהיה דינו כעולה, ובכך יישב רבי יוחנן את
קושיית רב שיזיב במשנתו, שרב הונא שאמר שלמי העובדי
כוכבים עולות הם, סובר כרבי עקיבא, ומשנתו שאמר שמונחת
הגוי נקמצת ושייריה נאכלים, כרבי יוסי הגלילי היא.
הגמרא דנה בדרשת רבי יוסי הגלילי. שואלת הגמרא: והאי –
ודרשה זו שלמד רבי יוסי הגלילי שגוי נודר הכל פָּרַט לְקָרְבָן
נזירות, וכי מִהֵבָא נִפְקָא – מכאן היא נלמדת, והלא מִהֵבָא נִפְקָא,
כלומר במקום אחר נלמדת, שכן שנינו בברייתא, נאמר בפרשת
נזירות (ממדרבא) 'דבר אל בני ישראל ואמרת אליהם, איש כי יפליא
לְקַדֵּשׁ נֶדֶר נָזִיר לְהַזִּיר, ויש לדרוש שדוקא 'בני ישראל' נזירין
לדיוות נזיר, ואין העובדי כוכבים נזירים לדיוות נזיר, וממילא אינם
שייכים בקרבנות נזיר, ומדוע הוצרך רבי יוסי הגלילי ללמוד זאת
מדרשת 'לעולה'.
מתרצת הגמרא: שתי הדרשות נצרכות, שכן אי מִהֵבָא – אם היינו
למדים רק מדרשת 'לעולה', הָיָה אֲמִינָא – הייתי אומר קָרְבָן הוא
דלא לִיְיָ – רק את הקרבן של נזירות אין העובדי כוכבים מביאים,
אבל דין הנזירות חָלָה עֲלֵיהֶם, ואסורים בשתיית יין כנזיר, קָא
שַׁמְעֵין לָן – לכן משמענו הפסוק 'בני ישראל' וגו' שאין הנזירות
חלה על הגוי כלל.
כפי שנתבאר, רבי עקיבא סבר שרק קרבן עולה מקבלים מהגוי.
הגמרא מוסיפה פרט בשיטת רבי עקיבא. מבררת הגמרא: כִּמְאֵן
אֱוִלָא הָא דִּתְנֵן – כשיטת מי הולכת המשנה (שקלים פ"א מ"ז) ששנינו
בה, אֲמַר רַבִּי שְׁמֵעוֹן, שִׁבְעָה דְבָרִים תִּקְיֵנוּ בֵּית דִּין, וְהָאֵחָד מֵהֶן,
כלומר התקנה המבוארת שה במשנה הקודמת, היא אחת
מהשבע, והדין המבואר להלן הוא תקנה נוספת, עוֹבֵד כּוֹכָבִים
שִׁשְׁלָה עוֹלָתוֹ מִדִּינָתָהּ הֵימָּן לֹאֲרֵץ יִשְׂרָאֵל כּדִּי לְהַקְרִיבָהּ בְּבֵית
הַמִּקְדָּשׁ, וְשִׁילָה עִמָּה נִסְכִּיהָ – מומן כדי לקנות בו את נסכיה, הרי
הנסכים קריבין מִשְׁלֵו, ואם לאו – ואם לא שילח דמי נסכיה,
הנסכים קריבין מִשְׁלֵו צִיבּוֹר. מבואר במשנה שעובד כוכבים
שהתנדב נסכים דהיינו יין, מקבלים ממנו, לִימָא – שמה נאמר
שמשנה זו נשנית לדעת רבי יוסי הגלילי, שמרבה מהפסוק 'לכל
נדריהם ולכל נדבותם', שעובד כוכבים מתנדב יין, ולא נשנית
לדעת רבי עקיבא שמעט מהפסוק 'עולה' את כל שאר הדברים.
משיבה הגמרא: אֲפִילוּ תִימָא – אפילו אם תאמר שנשנית לדעת
רבי עקיבא, יש לומר שמה שאמר רבי עקיבא שמקבלים מהם
עולה בלבד, כוונתו עולה וְכָל חֲטִירָתָהּ, כלומר וכל הנלווה אליה,
ולכן בשמביא עולה מקבלים ממנו גם את דמי נסכיה, ורק נסכים
בלא קרבן סובר רבי עקיבא שאינו יכול להביא.
הגמרא מביאה ברייתא, ודנה בשיטת מי היא שנויה. מבררת
הגמרא: מָאן תִּנָּא דִּתְנֵן רִבְנֵן – מי הוא התנא ששנה ברייתא
זו ששנו חכמים, נאמר לענין הקרבת נסכים (ממדרבא ט"ז) 'כָּל הָאֲחֵרָה
יַעֲשֶׂה, ודורשים 'אֲחֵרָה' כלומר ישראל מביא נסכים ואין העובד
כוכבים מביא נסכים. מבררת הברייתא: יָבֹול – שמה תאמר
שהתמט לגמרי מנסכים וגם לא תִּהְיֶה עוֹלָתוֹ מִעוֹנֵה נִסְכִּים. משיבה
הברייתא: תִּלְמוּד לֹזֶמֶר – מלמדנו הפסוק האמור לגבי נסכי
הקרבתות (שם טו יא), 'כִּכְּהָ יַעֲשֶׂה לְשׁוֹר' וגו', כלומר שהבאת נסכי
הקרבן מעכבת, ולכן אין אם בעל הקרבן הוא עובד כוכבים נכחי
מקום עולתו טעונה נסכים. מני – כדעת מי שנויה ברייתא זו, והרי
לכאורה אינה שנויה לא כרבי יוסי הגלילי ולא כרבי עקיבא, שכן,
אי – אם היא כרבי יוסי הגלילי, קשה, הָא ו-הרי' אֲמַר שֶׁאֲפִילוּ יוֹן
לכד בלא קרבן נָפִי – ואילו בברייתא שנינו שמביא
נסכים רק עם הקרבן ולא לבדם, אי – ואם היא כרבי עקיבא, קשה,
הָא ו-הרי' אֲמַר שֶׁקָרְבַּן עוֹלָה אֵין – אכן מביא העובד כוכבים, אבל
מִיֵּד אֲחֵרִינָא לא – דבר אחר אינו מביא, ואילו בברייתא זו שנינו

שְׁלָמִי הָעוֹבֵד כּוֹכָבִים, דינם כעולות – כקרבתות עולה, דהיינו
שהכל קרב על המזבח ואינם כשאר שלמים שיש בהם חלק
הנאכל.
רב הונא מביא את המקור לדבריו: אִיבְעִית אִימָא קָרָא – אם תרצה
תאמר שלמדים דין זה מפסוק, וְאִיבְעִית אִימָא – ואם תרצה תאמר
שלמדים דין זה מקָרָא. אִיבְעִית אִימָא סָבְרָא, עוֹבֵד כּוֹכָבִים לָבו
לְשָׁמִים, כלומר בודאי שהיה בכוונתו שכל הקרבן יעלה על המזבח
לשמים ולא שיאכל לבני אדם, ועל דעת כן נדר, ויש להקריב את
הקרבן כפי כוונתו. וְאִיבְעִית אִימָא קָרָא – ואם תרצה תאמר שדין
זה נלמד מהפסוק (ויקרא כב יח) 'אִישׁ אִישׁ' וגו', ומכפילות התיבות
דורשת הגמרא להלן שפסוק זה עוסק אף בעובד כוכבים,
ומהנאמר בסוף הפסוק 'אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ' לְעוֹלָה, יש ללמוד שכל
דְּמִקְרָבֵי עוֹלָה לִיהוֹי – כל מה שמביאים העובדי כוכבים יהיה דינו
לקרבן עולה שאינה נאכלת.
רב חמא בר גוריא מקשה על דינו של רב הונא מברייתא: מִתִּיב
[הקשה] רב הֵמָּא בְּרַ גּוּרִיא, על רב הונא, שנינו בברייתא, עוֹבֵד
כּוֹכָבִים שִׁתְּהִנְדֵּב לְהִבְיָא שְׁלָמִים, נִתְּנָן לְיִשְׂרָאֵל כּדִּי שִׁיאֲכֻלָּם,
יִשְׂרָאֵל אוֹכְלֵן, נִתְּנָן לִפְתָּן כּדִּי שִׁיאֲכֻלָּם, הִפְתָּן אוֹכְלֵן. ומהמבואר
בברייתא, ששלמי עובד כוכבים נאכלים, קשה על רב הונא.
מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבָּא רַבִּי קָא אֲמַר – כך כוונת הברייתא
לומר, אם נתן העובד כוכבים את הקרבן לבית המקדש על מִנֵּה
שִׁתְּהִנְדֵּב בְּתֵן יִשְׂרָאֵל, כלומר שישראל היה מחויב שלמים, והגוי
מביא עבורו את הקרבן, יִשְׂרָאֵל אוֹכְלֵן – את חלק הבעלים בדין כל
שלמים, ואם נתן על מִנֵּה שִׁתְּהִנְדֵּב בְּתֵן הֵמָּא, כלומר שכהן היה
מחויב להביא שלמים, והגוי מביא עבורו, הִפְתָּן אוֹכְלֵן, אבל באופן
שהעובד כוכבים נדר סתם להביא שלמים, ומביאם עבור עצמו,
בוה לא עסקה הברייתא, ולכן אין להקשות ממנה על רב הונא.
רב שיזיב מקשה על דינו של רב הונא ממשנתו: מִתִּיב [הקשה]
רַב שִׁיזִיב, שנינו במשנתו, אֱלוּ מִנְחֹתָם נִקְצָמוּ וְשִׁירְיָהֶן נִאֲכָלִים
לְכִרְיֵים וכו', מִנְחָת עוֹבֵד כּוֹכָבִים, ומבואר, שעובד כוכבים שמביא
מנחה, שייריה נאכלים לכהנים, ומבואר שמצאנו שקרבנו נאכל,
מסתבר שאין חילוק בין הקרבנות והוא הדין ששלמיו נאכלים,
וקשה על רב הונא. מתרצת הגמרא: אֲמַר רַבִּי יוֹחָנָן, לֹא קִשְׁיָא –
אין קושיא בכך, משום שבאמת נחלקו התנאים בדין זה, הָא –
משנתו היא כדעת רבי יוסי הגלילי, הָא – ודינו של רב הונא הוא
כדעת רבי עקיבא.
הגמרא מביאה את מחלוקת רבי יוסי הגלילי ורבי עקיבא,
ומבארת אותה: דִּתְנֵין בְּרִייתָא, נאמר (שם כב יח) 'אִישׁ אִישׁ' וגו'
'אֲשֶׁר יִקְרְבוּ קָרְבָנוֹ לְכָל נְדָרֵיהֶם וְלָכָל נְדָבוֹתָם, אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ'
לְעוֹלָה, ומאחר שנאמר 'אִישׁ', מָה תִּלְמוּד לֹזֶמֶר – מה מלמדנו
הכתוב בכפול, 'אִישׁ אִישׁ', אלא שבה הכתוב לְרִבּוֹת אֵת הָעוֹבֵדֵי
כּוֹכָבִים שֶׁנִּזְדָּרִין נְדָרִים וְנְדָבוֹת, כִּיִּשְׂרָאֵל, כלומר שרשאים לנדר
להביא קרבן, וכן רשאים להתנדב להביא קרבן. ממישיכה
הברייתא לדרוש את המשך הכתוב: 'אֲשֶׁר יִקְרְבוּ לָהּ' לְעוֹלָה,
ולכאורה כוונת הכתוב שיכולים לידור רק עולה, מבררת
הברייתא: אֵין לִי שִׁיכּוּלִים הָעוֹבֵדֵי כּוֹכָבִים לְנִדּוֹר אוּ לְהִתְנַדֵּב אֱלָא
עוֹלָה, שְׁלָמִים מִנֵּין. משיבה הברייתא: תִּלְמוּד לֹזֶמֶר, 'נְדָרֵיהֶם',
לרבות אף שלמים. מבררת הברייתא: קרבן תוֹדָה מִנֵּין. משיבה
הברייתא: תִּלְמוּד לֹזֶמֶר, 'נְדָבוֹתָם', לרבות אף תודה. מבררת
הברייתא: מִנֵּין לְרִבּוֹת אֵת הָעוֹפּוֹת – עולת העוף, וְהֵנִין לְנִסְכּוֹ על
המזבח בלא קרבן, וְהִלְבּוֹנָה, וְהַעֲצִים – עצים לקרבן, שגוי יכול
להביא גם את אלו. משיבה הברייתא: תִּלְמוּד לֹזֶמֶר 'נְדָרֵיהֶם' 'לְכָל
נְדָרֵיהֶם', 'נְדָבוֹתָם' 'לְכָל נְדָבוֹתָם', כלומר היה יכול לדיוות כתוב
'נדריהם ונדבותם', ומייתור התיבות 'לכל' יש לרבות שגוי מביא
את כל אלו. מקשה הברייתא: אֵם כֵּן, שיכולים העובדי כוכבים
להביא הכל, מָה תִּלְמוּד לֹזֶמֶר – מה מלמדנו הכתוב באומרו
עוֹלָה, שמשמעו שבה למעט דבר אחר. משיבה הברייתא:
תִּיב 'עוֹלָה' באה ללמד פָּרַט לְעוֹלַת נִזְרֹת, שאינו יכול להביאה
לפי שאין נזירות יכולה לחול עליו, כמבואר להלן. דְּבָרֵי רַבִּי יוֹסִי

מנחת חוטא של בָּהֲנִים, כְּמִנְחַת חוּטא שֶׁל יִשְׂרָאֵל, מִה מִנְחַת חוּטא
 שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמָצָה אֶף מִנְחַת חוּטא שֶׁל בָּהֲנִים נִקְמָצָה, ואֵף שְׁאִינָה
 נִאֲכַלֶּת. מִבְּרַר רַבִּי שִׁמְעוֹן: אִי – אִם כֵּן שִׁמָּה תִּדְרֹשׁ מִה מִנְחַת
 חוּטא שֶׁל יִשְׂרָאֵל נִקְמָצָה וְיִשְׂרָאֵל נִאֲכָלִין, אֶף מִנְחַת חוּטא שֶׁל בָּהֲנִים
 נִקְמָצָה וְיִשְׂרָאֵל נִאֲכָלִין. וּמִשּׁוֹב: תִּלְמִיד לֹמֵר לְבָהֶן כְּמִנְחָה, וְיֵשׁ
 לְדֹרֹשׁ לְעֵנִי עֲבוּדַת הַכֹּהֵן כְּמִנְחָה, וְלֹא לְאִשִּׁים כְּמִנְחָה – לְעֵנִי
 חֵלֶק הַמִּזְבֵּחַ דִּינָה חֵלֶק. הָא מִיָּצֵד – דְּרִשָּׁה זֶה כִּיִּצֵּד מִתְקִימָתָא,
 קוֹמֵץ קָרֵב כְּעֶצְמוֹ וְיִשְׂרִים קָרִיבִין כְּעֶצְמָן.
 הַגְמָרָא דְנָה בִּדְרִשְׁתָּ תָנָא קָמָא. מִקְשָׁה הַגְמָרָא: הָא – הִלְכָה זֶה
 שֶׁתִּהְיֶה עֲבוּדָתָה כְּשֶׁרָה בֹה, וְכִי מִהָכָא נִפְקָא – מִכָּאן הִיא נִלְמַדְתָּ,
 וְהִלָּא מִהָכָא נִפְקָא, כְּלוּמַר מִבְּרִייתָא אַחֲרָת, שִׁשְׁנִינִי, מִנֵּין לְבָהֶן
 שָׁבָא וּמִקָּרִיב קָרְבָּנוֹתָיו כָּל עַת וְכָל שָׁעָה שְׂדִירָתָה, אֵף שֶׁלֹּא
 בְּמִשְׁמַרְתָּ שֶׁלֹּ, תִלְמִיד לֹמֵר 'זָבָא כָּל אֹתָּה נִפְשֹׁ אֶל הַמָּקוֹם אֲשֶׁר
 יִבָּרַח ה' וְיִשְׂרָאֵל' (דְּבִרִים יח ו-יט), דְּהִינּוּ שֶׁתִּמְיֵד רִשְׁאֵי לְבוֹא וּלְהִקָּרִיב
 אֵת הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁל עֲצָמוֹ.
 מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: אִי מִהָכָּה הָיָה אֲמִינָא הֵי מִיָּלִי בִּדְבָר שְׂאִין כָּא עַל
 חוּטא, אֲכָל דְּבָר שָׁבָא עַל חוּטא כְּגוֹן מִנְחַת חוּטא, אִימָא לֹא, וְלִכְּן
 נִצְרַכְתָּ הִדְרִשָּׁה שֶׁל תָּנָא קָמָא מִזְהַפְסוּק הַעֲסוֹק בְּמִנְחַת חוּטא.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: וְהָא נִמִּי מִהָכָא נִפְקָא וְהִלָּא מִהָכָּה נִפְקָא, שִׁכֵּן
 שִׁנִּינִי, 'כִּפְשָׁה הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂגוּגָה כְּשֶׁנִּגְחָה' (בְּמִדְבָר טו כח),
 וְכִינִן שֶׁנֶּאֱמָר 'עַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂגוּגָה' מִדְּעָה נֶאֱמָר שׁוֹב 'בַּחֲטָאָה
 בְּשִׁגְגָה', יִתּוֹר הָא מִלָּמָּה, שֶׁהַכֹּהֵן מִתְכַּפֵּר עַל יְדֵי עֲצָמוֹ, שִׁכֵּן יֵשׁ
 לְדֹרֹשׁ, וְכִיכִי הַכֹּהֵן עַל הַנֶּפֶשׁ הַשְּׂגוּגָה, וְאִפְּלוֹ אִם נִפְשֹׁ שֶׁל
 עֲצָמוֹ הִיא זֶה שֶׁחֲטָאָה בְּשִׁגְגָה. מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: אִי מִהָהוּא הָיָה
 אֲמִינָא הֵי מִיָּלִי כְּשֶׁנִּגְחָה, אֲכָל בַּחֲטָא הִנְעִשָׂה כְּמוֹד לֹא יוֹכֵל הַכֹּהֵן
 לְהִקָּרִיב בְּשֶׁל עֲצָמוֹ, קָא מִשְׁמַע לָן בִּדְרִשָּׁה הָאֲמִירָה בְּמִנְחַת חוּטא,
 שֶׁאִפְּלוֹ בַּחֲטָא הִנְעִשָׂה בְּמוֹד כֹּהֵן מִקָּרִיב בְּשֶׁל עֲצָמוֹ.
 תַּמְחָה הַגְמָרָא: כְּמוֹד הֵיכִי מִשְׁכַּחְתָּ לָהּ – אִיךָ שִׁיךְ קָרֵב עַל מִזְיָה,
 וְהִלָּא הַקְּרִבָּנוֹת הֵם רַק עַל שׁוּגָה. מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: כְּדוֹן שְׁכֻנָּה –
 שֶׁנִּשְׁכַּשׁ שְׂאִינֵי יוֹדֵעַ עֲדִידָה לְחִבְרִי, וְנִמְצָא שִׁשְׁיָקֵר, שְׁבֹאֲפֹן זֶה אֵף
 בְּמוֹד חַיִּיב מִנְחַת חוּטא.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה שִׁטָּה נּוֹסֶפֶת לְגַבִּי הַקְּרִבָּת מִנְחַת חוּטא שֶׁל כֹּהֵן:
 תִּנְיָא אִידָךְ – בְּרִייתָא אַחֲרָת, רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר מִנְחַת חוּטא שֶׁל
 בָּהֲנִים נִקְמָצָה וְהַקּוֹמֵץ קָרֵב כְּעֶצְמוֹ וְהַיִּשְׂרִים קָרִיבִין כְּעֶצְמָן, וְכִי
 רַבִּי אֱלֵעָזָר רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר, הַקּוֹמֵץ קָרֵב כְּעֶצְמוֹ וְהַיִּשְׂרִים מִתְפָּאֲרִין
 עַל בֵּית הַדִּשָּׁן – בְּמָקוֹם שֶׁמִּפּוֹרֵר בּוֹ אֶפֶר מִזְהַמֹּחַת.
 הַגְמָרָא מִבְּרִייתָא לֵאמֹר מִקּוֹם הַתְּכוּן רַבִּי אֲלֵעָזָר: אֲמַר רַבִּי חִיָּיא בְּרִי
 אֲבָא, הָיָה כֹה וְכוּ בְּרִייתָא זֶה רַבִּי יוֹחָנָן, בֵּית הַדִּשָּׁן דְּהִיכָא – הֵיכֵן
 הָיָה בֵּית הַדִּשָּׁן הַמְּזוֹכֵר, אִי דְלִמְעָלָה – עַל הַמִּזְבֵּחַ בְּמָקוֹם שֶׁבּוֹ הִיָּה
 צִבּוֹר הַדִּשָּׁן, אִם כֵּן הִיָּינוּ אֲבוֹתָ – הָרִי זֶה כְּדִבְרֵי אֲבִי רַבִּי שִׁמְעוֹן,
 שֶׁאֲמַר שִׁישׁ לְהִקָּרִיב אֵת הַיִּשְׂרִיִּים עַל גְּבִי הַמִּזְבֵּחַ. וְאִי דְלִמְעָלָה –
 דְּהִינּוּ עַל רִצְפַת הָעֹזָה בְּמִזְרָחוֹ שֶׁל הַכֶּבֶשׂ שֶׁשֶּׁם נִתְּנָה כֵּל בּוֹקֵר
 אֵת תְּרוּמַת הַדִּשָּׁן, קֵשָׁה, וְכִי יֵשׁ לָךְ דְּבָר מִן הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁקָּרֵב לְמִטָּה
 – בִּרְצַפַת הָעֹזָה.
 אֲמַר לִי רַבִּי אֲבָא לְרַבִּי יוֹחָנָן, דְּלִמָּא לְאִיבּוֹד, כְּלוּמַר, שִׁמָּה אִין
 כּוּוֹנְתָּה שְׁהִנְיָחוּם שֶׁם לְשֵׁם הַקְּרִבָּה, אֲלֹא אִכְּן עֵיקֶר דִּינָם הִיא
 לְהִנְיָחוּם שֶׁם לְאִיבּוֹד. אוֹמֶרֶת הַגְמָרָא: אֲחִיכֹו עֲלִיהָ – שִׁחֲקוּ בְּנֵי
 הַיִּשְׁבִּיבָה עַל דְּבָרֵי וְעֵנּוּ לוֹ, וְכִי יֵשׁ לָךְ דְּבָר מִן הַקְּרִבָּנוֹת שֶׁקָּרֵב
 לְאִיבּוֹד – שֶׁמִּפְּרִישִׁים אוֹתוֹ לְכַתְּחִילָה עַל מִנֵּת לְאִבּוֹד.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה שִׁכֵּךְ הִיא גִּזְרַת הַכְּתוּב שֶׁמּוֹלִיכִין אוֹתָם לְבֵית
 הַדִּשָּׁן שֶׁלֹּמֶטָה וְלִאִיבּוֹד, כְּדִי לִסְעִי עַל־הִבְנָתוֹ שֶׁל רַבִּי אֲבָא בְּדִבְרֵי
 רַבִּי אֲלֵעָזָר: תִּנִּי וְכוּ בְּרִייתָא אֲבָתָה דְּרַבִּי אֲבָי, נֶאֱמָר (וִיקָרָא טו ו)

כָּל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא תִאָּכַל, וְיֵשׁ לְדֹרֹשׁ לְאִיכָּלָה הַקְּשָׁתָהּ
 וְלֹא לְדָבָר אַחֵר. לְהֵלֵךְ יִתְבָּאֵר אֹפֶן הִדְרִשָּׁה, מִכָּל מָקוֹם הִדְרִשָּׁה
 הִיא, שֶׁמִּנְחַת חוֹבְתָהּ הוֹקְשָׁה לְמִנְחַת חִבְתִּין הַמְּזוֹכֶרֶת קוֹדֵם לָכֵן,
 רַק לְעֵנִי שֶׁאִין לְאִוְכָלָהּ, וְלֹא לְעֵנִי הַקְּרִבָּתָהּ, שֶׁמִּנְחַת חִבְתִּין
 נִקְרַבַת וּמִנְחַת חוּטא נִקְמָצָה וְשִׁיירָה הוֹלֵכִים לְאִיבּוֹד. וּמֵאֲחֵר
 שֶׁמִּצָּאֵנוּ כֵּן בְּרִייתָא, יֵשׁ לְפָרֵשׁ כֵּךְ גַּם אֵת דְּבָרֵי רַבִּי אֲלֵעָזָר.
 הַגְמָרָא מִבְּאֵרֶת כִּיִּצֵּד נִדְרֶשֶׁת דְּרִשָּׁה זֶה מִן הַפְּסוּק: מֵאִי קָא אֲמַר,
 כְּלוּמַר כִּיִּצֵּד נִתֵּן לְדֹרֹשׁ כֵּן, וְהִלָּא בְּפִסּוֹק זֶה נֶאֱמָר 'כְּלִיל תִּהְיֶה',
 דְּהִינּוּ שֶׁצִּירִךְ לְהִקְטִירָה וְלֹא לְאִבְדָּה. אֲמַר אֲבָי הֵיכִי קָא אֲמַר,
 בְּהִכְרַח שֶׁהַפְּסוּק עוֹסֵק בְּשֵׁתִי מִנְחוֹת, שֶׁאִם לֹא כֵן הִיָּה צִירִךְ
 לְכַתּוּב רַק 'כְּלִיל תִּהְיֶה' וְהִיָּה מוֹבֵן שֶׁלֹּא תִאָּכַל, וּמִעֲתָה יֵשׁ לְדֹרֹשׁ,
 כָּל מִנְחַת כֹּהֵן לֹא תִאָּכַל וְאִפְּלוֹ מִנְחַת חוֹבְתָהּ, אֲבָל כְּלִיל תִּהְיֶה רַק
 מִנְחַת נִדְבָתָהּ. דְּהִינּוּ מִה שֶׁנֶּאֱמָר 'כְּלִיל תִּהְיֶה' מִתְפָּרֵשׁ עַל מִנְחַת
 נִדְבָתָהּ, אֲבָל מִנְחַת חוֹבְתָהּ יִתְכֵּן לְפָרֵשׁ שֶׁהוֹלֵכֶת לְאִיבּוֹד.
 אֲמַר לִי רַבָּא לֵאבִי, כִּיִּנָּא חֲרִיפָא מִפְּסָקָא קְרָא – וְכִי סִכֵּן חֹד
 חוֹתֵךְ אֵת הַפְּסוּק, שֶׁאֵתָה דּוֹרֵשׁ תְּחִילָה אֵת הִלָּא תִאָּכַל, וְאַחֵר כֵּךְ
 אֵת הַכְּלִיל, וְהִלָּא הַסֹּדֵר בְּפִסּוֹק הוּא הַפּוֹךְ, 'כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא
 תִאָּכַל'. אֲלֹא אֲמַר רַבָּא, כֵּךְ יֵשׁ לְדֹרֹשׁ, כָּל מִנְחַת כֹּהֵן, כְּלִיל תִּהְיֶה
 נִדְבָתָהּ, וְלֹא תִאָּכַל חוֹבְתָהּ. כְּלוּמַר רַבָּא סוֹבֵר בְּדִיּוֹק כְּמוֹ אֲבִי, אֲלֹא
 שְׂדוֹרֵשׁ בְּאֹפֶן שֶׁאִינוּ צִירִךְ לְהַפֵּךְ אֵת הַפְּסוּק.
 הַגְמָרָא מִקְשָׁה עַל אֲבִי וְרַבָּא: וְאִיפְּשָׁה אֲנִי – מִדְּעָה לֹא לְדֹרֹשׁ
 הַפּוֹךְ, שֶׁנִּדְבָתָה לֹא תִאָּכַל, וְחוֹבְתָה עוֹלָה כְּלִיל. מִתַּרְצַת הַגְמָרָא:
 מִסְּתַבְּרָא נִדְבָתָה הָיָה לְרַבִּינֵי שְׁתֵּיהֶם שֶׁתִּהְיֶה כְּלִיל כְּמִנְחַת חִבְתִּין,
 מִשּׁוֹם שֶׁדוּמָה לָהּ בְּכַמָּה דְּבָרִים, שְׁכֵּן תִּדְרָךְ, שִׁיכּוֹל לְהַתְנַדֵּב
 אוֹתָהּ בְּכָל יוֹם כְּמִנְחַת חִבְתִּין שֶׁהִיָּתָה בָּאָה בְּכָל יוֹם, וְלֹא חָטִי –
 אִינָה בָּאָה עַל חֲטָא, וְכִסִּים יִיחִיָּה – עֶרֶב רִיחוֹ.
 מִקְשָׁה הַגְמָרָא: אִידָךְ, חוֹבְתָה הָיָה לְרַבִּינֵי שֶׁתִּהְיֶה כְּלִיל
 כְּמִנְחַת חִבְתִּין, שְׁכֵּן הַשִּׁיעוֹר שֶׁלָּהּ הוּא עֲשָׂרוֹן – עֲשִׂירִית הָאִיפָה
 וְלֹא יוֹתֵר (וִיקָרָא ה יא), אֲבָל מִנְחַת נִדְבָה יִכּוֹל לְהִבִּיאַ אִפְּלוֹ שִׁשִּׁים
 עֲשִׂרִינִים בְּכָל אֶחָד, וְכֵן חוֹבָה לְהִבִּיאַ כְּמִנְחַת חִבְתִּין שֶׁהִיא
 חוֹבָה. מִתַּרְצַת הַגְמָרָא: הֵיכֵךְ נִפְשִׁין – אֵלּוֹ מְרוּבִים, כְּלוּמַר מִנְחַת
 נִדְבָה דּוּמָה בִּיּוֹתֵר דְּבָרִים, וְלִכְּן מִסְתַּבֵּר לְרִבּוּת מִנְחַת נִדְבָה לְכָלִיל.
 הַגְמָרָא וּמִבְּרִירַת מִדְּעָה נֶאֱמָר 'לֹא תִאָּכַל' לְפִי הַשִּׁטּוֹת הַסּוֹבְרוֹת
 שֶׁגַּם מִנְחַת חוּטא שֶׁל כֹּהֵן עוֹלָה כְּלִיל: וְרַבִּינֵי הַסּוֹבְרִים שֶׁמִּנְחַת
 חוּטא עוֹלָה כְּלִיל, הָא וְכוּ – פְּסוּק זֶה 'כָּל מִנְחַת כֹּהֵן כְּלִיל תִּהְיֶה לֹא
 תִאָּכַל'. מֵאִי עֲבָדִי לִיָּה – כִּיִּצֵּד יִדְרֹשׁ אוֹתוֹ, שֶׁהָרִי אַחֵר שֶׁאֲמַר
 'כְּלִיל תִּהְיֶה': הִלָּא תִאָּכַל מִיּוֹתֵר.
 מִשִּׁיבָה הַגְמָרָא: מִיָּעֵי לָהּ – לִשְׁנֵי הַצִּיּוּיִים, לְכַדְתִּנְיָא, אִם הִיָּה
 נֶאֱמָר רַק 'לֹא תִאָּכַל', הִיָּתִי אֹמֵר, אִין לִי לְלַמּוֹד מִפְּרִשָּׁה זֶה, אֲלֹא
 שְׁעִלְיָנָה וְכוּ – מִנְחַת חִבְתִּין הַמְּזוֹכֶרֶת בְּתַחֲלִיל הַפְּרִשָּׁה 'כְּלִיל
 תִּקְטֹר', וְרַק הַתְּחִלָּתָהּ וְכוּ – שֶׁאֵר מִנְחוֹת כֹּהֵן הַמְּזוֹכֶרֶת בְּסוֹף הַפְּרִשָּׁה
 'כָּל תִּאָּכַל', וּמִנֵּין אֲנִי לְמַד שִׁישׁ לִיָּתֵן אֵת הָאֲמִיד שֶׁל זֶה קֶזֶת, וְאֵת
 הָאֲמִיד שֶׁל זֶה קֶזֶת, שִׁידָיו שֶׁתִּיָּקֵן בְּכָלִיל תִּקְטֹר וּבִלְאֹ עַל אֲכִילָתוֹ,
 תִּלְמִיד לֹמֵר 'כְּלִיל' 'כְּלִיל' לְגִזְרָתָה שְׁוֶה, נֶאֱמָר כָּאן – בְּכָל מִנְחַת כֹּהֵן
 'כְּלִיל', וְנֶאֱמָר לְהֵלֵךְ – שֶׁם בְּמִנְחַת חִבְתִּין 'כְּלִיל', מִה לְהֵלֵךְ בְּכָלִיל
 תִּקְטֹר אֵף כָּאן בְּכָלִיל תִּקְטֹר, וּמִה כָּאן לִיָּתֵן לֹא תִעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ,
 אֵף לְהֵלֵךְ לִיָּתֵן לֹא תִעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.
 הַגְמָרָא מִבִּיָּאָה סֶפֶק שֶׁל רַבִּינָא בְּעֵנִי לֹא זֶה: עֵי רַבִּינָא, כֹּהֵן
 שֶׁאֲכָל מִן הָאִימּוּרִין – חֲלָקִי הַקָּרֵבן שִׁישׁ לְהַעֲלוֹתוֹ עַל הַמִּזְבֵּחַ, מִהוּ.
 מִבְּאֵר רַבִּינָא בְּמִה הַסְתַּפֵּק, לְעֵנִי לֹא דְּרִוּת – אִיסוּר זֶר לְאִוְכָל מִן
 הַקְּדִשִׁים,

עוד ברגעים האחרונים ובימים האחרונים של הגלות יקויים מה שכתוב והיו מלכים אומנים ושרותיהם מיניקותין.

משיחת אור לכ"ף מרחשוון ה'תשמ"א

מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עד עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" ריא
רש"י

מנחת חוטא של כהנים אלא שתהא עבודה כשרה בו. אלא כמנחה – דמשמע, כמנחת
חוטא של ישראל. דאילו נאמר "כמנחתו" – הוה משתמע דקאמרת, מקיש חובתו לנדרתו,
(והלא לא נאמר כו'). לכהן כמנחה – כלומר, כל שיש לכהן לעשות בה – יאה כמנחת חוטא
של ישראל, דנקמצת. ולא לאשים כמנחה – לענין נזבח אין שוין מנחת חוטא של כהנים

ומנחת חוטא של ישראל, דשירי מנחת חוטא של
ישראל – נאכלין, ומנחת חוטא של כהנים –
קריבין. ומקריב קרבנותיו – של עצמו, אפילו
במשמר שאינו שלו. דבר הא על חטא – כגון
מנחת חוטא. בחפאה בשנה מלמד וכו' – דהכי
משמע: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת" – אפילו
על נפשו של עצמו, וקאמר: על חטא – אף על
גב דאתי על חטא. הני מילי בשוגג – כדכתיב "על
הנפש השוגגת". אבל אמויד – כגון והכא דרשין
נמי אמוד, כגון אשם חרופה ושמיעת קול – לא
יקריב בעצמו. קא משמע לן – "והיתה לכהן
כמנחה", דהאי קרא כמנחת חוטא דשמועת
העדות כתיב, דעשה בו מיד כשוגג. דלפעלה –
על התפוח, (הדשן) מנחלים שעל המזבח צוברים
לא תדשן לתפוח, נמצא דלכסוף מתפרע על בית
הדשן. מור רבי וכו' דלכסוף. אלא אבית היש
דלמשה – במקום שמשליך מוראה ונצחה ותרומת
הדשן אצל הכהן, ושם היו נבלעים, ושם היה
מתפרע. דלמא לאיבוד – שאין צריכין שום
הקטרה, אלא לאיבוד מפזרן על בית הדשן
שלמטה. וכו' יש לך דבר שקרב – מתחילתו
לאיבוד. הני אבות וכו' – ממרא בפני עצמו, ענין
אחר. מור רבי וכו' דלכסוף. וכו' יש לך דבר
שקרב לאיבוד, הני אבות דרבי אבין, לעולם
מתפורת אבית הדשן דלמטה. ודקא אמרת, וכו'
יש לך דבר קרב (כבר) לאיבוד? גזירת הכתוב
היא, דכתיב "כל מנחת" כו' – לאיבולה הקשתיו.
מנחת חוטא של כהנים למנחת נדרתו, תרווייהו –
אין נאכלתו, ולא לדבר אחר, לענין הקטרה.
דשאני מנחת חוטא שלו אין קריבין, אלא
מתפורים אבית הדשן. מאי קאמר – דהכי שמעין
מהאי קרא וחובתו או נדרתו, דבעיא למימר
לאיבולה הקשתיו. לא תאכל חובתו – מנחת
חוטא, אבל נקמצת. "כליל תהיה" – מנחת
נדרתו, שאכל תהא נקמצת, אלא מקטיר כולה
כמנחת חביתין, כיון דאתי בדרך קרא תרווייהו.
חובתו ונדרתו, הלכך מצי למימר "לאיבולה
הקשתיו" – דמקיש הכא חובתו לנדרתו. כפינא
חריפא נפסקא קראי – וכו' יכול אדם להפסיק
המקרא, להטיל סופו לתחילתו בענין זה: "לא
תאכל" – חובתו, ודבר תני. לאיבולה הקשתיו כו'.
ואיפריא אמי – דאמינא: נדרתו – נקמצת ולא
חובתו. כסתברא נדרתו הוה ליה לרבוויי – שיהא
לה דין חביתין שאינה נקמצת, משום דדמיא
לחביתין. שכן נדרתו תהיה – שיכול להתגבר
בכל יום, כחביתין שבאין בכל יום. ולא חצי –
נדרתו וחביתין אין באין על חטא. ובסמי ריחיה –
נשרתו וחביתין בלולין בשמן ולבונה וריחיו נודף,
מה שאין כן במנחת חוטא. ענין אחר: דבדב ובה
כתיב "ריח ניחוח" – לאפוקי מנחת חוטא, שאינה
תהיה, ובאה על חטא, ואינה בלולה בשמן, ואין
כתיב בה "ריח ניחוח". שכן באה עשרין –
בחביתין – לאפוקי נדרתו, שיכול להביא כמה
עשרונים שירצה. חובה – שמחוייב להביא כמו
חביתין. ורבנן – דפליגי עליה דרבי שמעון דאמר:

מנחת חוטא של כהנים כליל היא ואינה נקמצת. האי "לא תאכל" מאי עבדי ליה? וכו'. אלא

מנחת חוטא של ישראל – נקמצת, אף מנחת חוטא
של כהנים – נקמצת. אי מה מנחת חוטא של ישראל –
נקמצת ושייריה נאכלין, אף מנחת חוטא של כהנים –
נקמצת ומשייריה נאכלין? תלמוד לומר "לכהן כמנחה",
לכהן כמנחה – ולא לאשים כמנחה. הא פיצד? קומין
קרב בעצמו ושירים קריבין בעצמן. הא שתהא עבודתה
כשרה בו מהכא נפקא? מהתם נפקא: מנין לכהן שפא
ומקריב קרבנותיו בכל עת ובכל שעה שירצה? תלמוד
לומר "ובא בכל אות נפשו... ושרת" – אי מהתם, הוה
אמינא: הני מילי – דבר שאין בא על חטא, אבל דבר
שפא על חטא – אימא לא. והא נמי מהכא נפקא?
מהתם נפקא: "וכפר הכהן על הנפש השוגגת בחטאה
בשוגגה" – תלמוד שהכהן מתכפר על ידי עצמו! – אי
מהוהא, הוה אמינא: הני מילי – בשוגג, אבל במויד
– לא, קא משמע לן. – במויד, היכי משפחת לה? –
בזרזן שבועה. תניא אידך, רבי שמעון אומר: מנחת
חוטא של כהנים נקמצת, והקומין קרב בפני עצמו
והשירים קריבין בפני עצמן. רבי אלעזר ברבי שמעון
אומר: הקומין קרב בעצמו, והשירים מתפורין על בית
הדשן. אמר רבי חייא בר אבא: הוי בה רבי יוחנן, בית
הדשן דהיכא? אי דלמעלה – היינו אבות! אי דלמטה –
יש לך דבר שקרב למטה? אמר ליה רבי אבא: דלמא
לאיבוד. אחיכו עליה: וכו' יש לך דבר שקרב לאיבוד?
הני אבות דרבי אבין: "כל מנחת כהן כליל תהיה לא
תאכל" – לאיבולה הקשתיה ולא לדבר אחר. מאי קא
אמר? אמר אבין, הכי קא אומר: "כל מנחת כהן לא
תאכל" – חובתו, "כליל תהיה" – נדרתו. – אמר ליה
רבא: ספינא חריפא מפסקא קראי? אלא אמר רבא:
"כל מנחת כהן כליל תהיה" – נדרתו, "לא תאכל"
– חובתו. – ואיפוד אנא! – מסתברא נדרתו הוה ליה
לרבוויי, שכן תהיה, לא חצי, בסמי ריחיה. – אדרבה,
חובתו הוה ליה לרבוויי, שכן עשרין חובה! – הנהך נפישן.
ורבנן, האי "כל מנחת כהן כליל תהיה לא תאכל" מאי
עבדי ליה? מיבעי להו לדברתניא: אין לי אלא עליזנה
ב"כליל תקטיר" ותחתונה ב"לא תאכל", מנין ליתן את
האמור של זה כזה ואת האמור של זה כזה? תלמוד
לומר "כליל" "כליל" לגזירה שוה. נאמר כאן "כליל",
ונאמר להלן "כליל", מה להלן – ב"כליל תקטיר", אף
כאן – ב"כליל תקטיר". ומה כאן – ליתן לא תעשה על
אכילתו, אף להלן – ליתן לא תעשה על אכילתו. פשי
רבינא כהן שאכל מן האמורים מה הוא לאו דורות

לא

ואכלו אותם אשר כפר בהם" – קרינא ביה "זור לא יאכל כי קודש הם!" ויש
ליישוב פירוש הקונטרס דהבא וגירסת הספרים דבריות ודמכות (שם) דשייך ביה לאו
דכלל זור לא יאכל קודש, אף על גב דכתיב בתרומה, דילפינן קודש "חצי" ו"חצי"
בתרומה, כדאשכחנא בפרק "הנשרפין" (סנהדרין פ"א, ד"ל) מעילה בתרומה, ולא

קום

א"ל דלמטה – פירש בקונטרס: על שפר הדשן בחוץ. וקשה: אם כן, הוי נפסל בירצא! אלא
נראה: בעזרה, במקום ששם פרים ושעירים נשרפין, כדאמר בפרק "טבול יום" (ובחים
ק"ב), דשלשה דשנים הן. והא דתנן בפרק "היה נוטל" (סוטה כ"א), ומנחתה מתפורת אבית
הדשן, שם היתה, ולא נפסלה בירצא. ורבינו תם מפרש: במקום שמתחין תרומת הדשן
אצל הכהן, ולא יתכן, דתרומת הדשן קודם תמיד
היה, ואחר התמיד הוי מקריבין קרבנות מנחתו,
ואז כבר נצטנן. ויש לך דבר שקרב למטה,
– ואף על גב דאיכא רצפת העזרה דנתקשה
לרבי יהודה (ובחים נ"ט), – אין זה למטה, והיינו
אבות. ויש לך דבר שקרב לאיבוד – ואף על גב
דאיכא שתי הלחם הבאין בפני עצמן דלשרפה
קאתין, כדאמרין ב"התכלת" (מנחות מ"ב), –
שאני החרם, דעיקר מצותו עם הכהנים לאיבולה,
לאיבולה הקשתיו – דאינקאש מנחת חוטא
לחביתין לענין אכילה ולא להקריבה, שוה –
לאיבוד, וזה – כליל. מאי קאמר – דהא "כליל"
נמי כתיב ביה, אלמא לכליל נמי דוקשה. הכי
קאמר: כלומר, האי קרא לאו בחדא מנחה, דאי
בחדא מנחה – לכתוב "כליל" וינשוק, ולא
כפירא ליה דאמקטיר לקמן משום לאו, אלא
לא תאכל" קאי אמנחת חובתו, ריכליל תהיה
אנדרתו. כמו שמפרש אבין ורבא, ואתריייהו
פריק: ואיפך אנא. ומה שהקדים אבין "לא תאכל"
ל"כליל תהיה" – כדי לקיים "וכל מנחת כהן"
אכולהו מנחות. דהכי קאמר אבין: לא תאכל
חובתו – לאו חובתו דרוקא קאמר, אלא כלומר,
אף חובתו, וכל שכן נדרתו. אבל "כליל תהיה" –
אנדרתו דרוקא קאי. ורבא לא חייש בהא, דשפיר
מקיים וכל, דמנחות דוקשו לחביתין, דהך – לענין
כליל, דהך – לענין "לא תאכל".

ובסמי ריחיה – פירש בקונטרס בחד לישנא:

דכתיב במנחת נדבה וחביתין ריח

ניחוח, מה שאין כן במנחת חוטא. וקשה: ריח

חשיב שמן ולבונה, לכך נראה כלשון אחר

שפירש: דמניניהו בסמי ריחיה.

ורבנן האי כל מנחת כו' – היינו, בין רבנן

בין רבי שמעון דפליגי עליה דרבי אלעזר ברבי

שמעון.

לאו דורות – פירש בקונטרס: "וכל זר לא

יאכל קודש". ובפירושו משמע בפרק

קמא דבריות (ד"ב) גבי "אכל חלב מן

המוקדשים", דקאמר רבי יהודה: לוקח שלש.

וחשיב תרי לאונן דחלב, וחד דכתיב "וכל זר

לא יאכל קודש". וכן בפרק בתרא דמכות

(י"ח) אמר רבא: זר שאכל מן העולה לפני

זריקה חוץ לתומה, לרבי שמעון לוקח חמש.

ופריך: לילק נמי משום "וכל זר לא יאכל

קודש". וקשה: דההוא קרא – בתרומה כתיב,

כדמוקי ליה בפרק "עשרה יחסין" (קדושין

ט"ב), וכתיב לעיל מניח "תושב ושכר לא

יאכל קודש". ונראה דגרסינן בתרווייהו "זר לא

יאכל כי קודש הם", ובהדיא שמעתא גופא

דמכות (י"ח) מייחי לה גבי "זר שאכל מנחת

ואשם לפני זריקה – פטור". ואם תאמר: והיכי

לקי הכא ובכריתות אלאו דורות? הא מסיק

החם במכות גבי עולה: הני מילי – היכא

דחיו לכהנים, הכא – לכהנים נמי לא חזי.

וגבי "זר שאכל מתחטא ואשם לפני זריקה –

פטור" קאמר [נמי]: דכל היכא דקרינא ביה

"ואכלו אותם אשר כפר בהם" – קרינא ביה "זור לא יאכל כי קודש הם!" ויש

ליישוב פירוש הקונטרס דהבא וגירסת הספרים דבריות ודמכות (שם) דשייך ביה לאו

דכלל זור לא יאכל קודש, אף על גב דכתיב בתרומה, דילפינן קודש "חצי" ו"חצי"

בתרומה, כדאשכחנא בפרק "הנשרפין" (סנהדרין פ"א, ד"ל) מעילה בתרומה, ולא

קום

רִיב מִנְחוֹת. פֶּרֶק שְׁבִיעִי – אֵלּוּ מִנְחוֹת נִקְמָצוֹת דָּף עַד עֲמוּד ב – מִתּוֹךְ מִהְדוּרַת “אֲבֵן יִשְׂרָאֵל” (שְׁטִינְיוֹלֶץ) רַשׁ”י

קִים לָן אֲזַחְרָה בַּמַּעֲלָה אֵלּא מִתּוֹרָמָה. אֲבֵל אֵלּאָּ דִּחּוּר לֹא יֵאֲבֵל בִּי קוֹדֶשׁ הִם – לֹא לִקִּי, כִּיּוֹן דִּלָּא חוּי לִכְהֻנִּים. וְהָא דִּנְקֹט חֲבָא לֹא דוֹרוּת, וְלֹא קֶאֱמֵר לֹא דַּמַּעֲלָה – לִישְׁנָא דְקִרָא נִיקֵט. וּמִדּוּרָא קִישְׁיָא לִפְרִישׁ זֶה, מִדָּא דִּתְנִיָּא הֵתָּם: “כָּל חֶלֶב וְכָל דֶּם לֹא תֹאכְלוּ”, מִזֶּה חֶלֶב – לֹקֶה שֶׁלֶשׁ, אָף דֶּם – לֹקֶה שֶׁלֶשׁ. וּפְרִיךְ: מָאי שְׁנָא חֶלֶב דְּלֹקֶה שֶׁלֶשׁ – דֹּאִית בִּיה הֵלֵן תְּרִי לֵאן דֶּאֱמִירֵן, וְלֹא דוֹרוּת. דֶּם נִמְי לִילֵקִי שֶׁלֶשׁ – דֹּאִית בִּיה הֵלֵן תְּרִין לֵאן דֶּאֱמִירֵן, וְלֹא דוֹרוּת וּמִשְׁנֵי: אִיעֲטֵרִי, סִלְקָא דַּעֲתָךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאִיעֲמִיד דֶּם מִטּוֹמָא – אִיעֲמִיד נִמְי דֶּם מִזּוֹרוּת. קֶמֶשְׁמַע לָן הִקְשָׁא. וְאִי זִוְרָת הִינֵי לֹא דַּמַּעֲלָה. הָא בְּהִידָא אִיעֲמִיד דֶּם מִטּוֹמָא וּמַמַּעֲלָה, בִּסּוּף “כָּל הַבֶּשֶׂר” (חוֹלִין קִזָּב) וּבִקְטֵרֵס לֹא גִרִּיס הֵתָּם “מִטּוֹמָא”, אֵלּא “מַמַּעֲלָה”. וְיִשׁ לְפָרֶשׁ, דְּהִבִּי קֶאֱמֵר: סִלְקָא דַּעֲתָךְ אֲמִינָא, הוֹאִיל וְאִיעֲמִיד מַמַּעֲלָה – פִּירוּשׁ: מִקְרֵב מַעֲלָה, אִיעֲמִיד נִמְי מִזּוֹרוּת – כְּלוּמָר, מִמַּמַּלְקוּת. דִּלָּא דַּמַּעֲלָה דְּנִפִּיק מִזְכֵּל דִּזָּא, קָא מִשְׁמַע לָן הִקְשָׁא, דְּכִי מַמַּעֲטִין דֶּם בִּסּוּף “כָּל הַבֶּשֶׂר” – הִינֵי דוּוּקָא מִקְרֵב מַעֲלָה, וְלֹא מִמַּלְקוּת. וְהָא דִּלָּא אֲמִירֵן אִיעֲבָא: דַּמַּעֲטָא – לְמַלְקוּת, וְהִקְשָׁא – לְקֵרְבָן, מִשּׁוּם דְּהִקְשָׁא גַּבִּי לֹא כְּתִיב. אֲבֵל אִי גִרִּיסִין “לְטוֹמָא”, קֶשֶׁה: מִזֶּה רֵאִית לִמַּעַט טוֹמָא וְלִרְבוּת זִוְרָת; אִימָא אִיעֲבָא וּמִיּוֹד בְּכָל עֵינִי צִירִי טַעַם, דַּעֲל בִּרְחוּן אֲמִתּוּ הוּא דַּמַּעֲטִין טוֹמָא וּמִרְבִּין זִוְרָת; וְיִשׁ לְמוֹר: מִשּׁוּם דְּהִקְשָׁא דִּכֵּל חֶלֶב וְכָל דֶּם” גַּבִּי זִוְרָת, דְּהִבִּי זִרִּיק אַעֲל חֶלֶב וְדֶם. אֲבֵל חֵם בְּנֵי אֶרֶם – טְהוֹרִין. וְאֵם תֹּאמְרוּ: וְאִי דַּמַּפְרִישִׁין דִּלָּא דוֹרוּת הוּא לֹא דִּיכֹל זֶר לֹא יֵאֲבֵל בִּי קוֹדֶשׁ הִם, תְּקִישׁ לָן: דִּלִּיקִי נִמְי אֵלּא דַּמַּעֲלָה וְיִשׁ לְמוֹר: דִּלָּא חֲשִׁיב לֹא דַּמַּעֲלָה, מִשּׁוּם דִּלָּא חֲשִׁיב אֵלּא לֹאִי דִלָּא שִׁיכִי אֵלּא בְּחֶלֶב וְאִיעֲמִירֵן. אֲבֵל לֹא דַּמַּעֲלָה שִׁיךְ אָף בְּבֶשֶׂר וּבִקְדִישׁ בִּדֵּק הִבִּית. וְעוֹד: דִּישִׁין אַעֲל חֶלֶב וְכָל אֲבִילָה. וְהָא דַּפְרִיךְ הֵתָּם לְעִיל, דִּלְחִיבִי נִמְי מִשּׁוּם “כִּי קוֹדֶשׁ” – הִינֵי מִשּׁוּם דִּהֵת חֲשִׁיב לֹא דוֹתֵר, וְלֹא שִׁיךְ בְּחֶלֶב טַיִף מִבְּשָׂר שֶׂר. וְאֵם תֹּאמְרוּ: וְלִרְבֵּן דַּפְלִיגִי הֵתָּם בְּכִרְיִתוּת (ד.ב) עֲלִיה דְּרִבִּי יְהוֹדָה, וּמַמַּעֲטִין דֶּם מִזּוֹרוּת, אֵם כֵּן בִּסּוּף “כָּל הַבֶּשֶׂר” (חוֹלִין קִזָּא) דִּמַּעֲלָה חוֹמֵר בְּחֶלֶב מִמַּעֲלָה, לִישְׁבּוֹב לֹא דוֹרוּת! וְיִשׁ לְמוֹר: דַּבְּפִלּוּגָא לֹא קִמְיִיר. וְאֵם תֹּאמְרוּ: אֲמִאי לֹא חֲשִׁיב בְּכִרְיִתוּת (ד.ב) לֹא דִּחֵל בְּנֵלָה וְחֶלֶב טְרַפָּה יַעֲשֶׂה לְכָל מִלְּאכָה וְאֲבוּל לֹא תֹאכְלוּהוּ” (וִיקָרָא ז): וְיִשׁ לְמוֹר: דִּלָּא בַּעֲיִינָא דְּקִדְשִׁים כְּתִיבָא, כִּי הִנֵּי דִּהֵתָם. וּמִיּוֹד קֶשֶׁה: דִּלִּיקִי מִשּׁוּם לֹא דִּהֵתָא, כִּל שְׁוֹא דִּכִּילֵּל תְּהִידָּה – אֲבֵל חֵם הָאִיא דִּלָּא חֲשִׁיב: וְיִשׁ לְמוֹר: דַּפְּלוּגָא דִּהָא חֵם, וְיִשׁ לְמוֹר: דִּלָּא שְׁבַלְלָתָא. וְכִּי יִפָּה כַּח כְּהֻנִּים מִכָּא מִזְבֵּחַ – אָף עַל גַּב דֹּאִיכָא כְּבִשִׁים בְּהִדִּי לָחֵם, וּבְזִיכִי לְבוּנָה בְּהִדִּי לָחֵם הַפְּנִים – מְגוּפָּא מִיּוֹד לִיכָא לְמוֹחֵת. וְהָאִיכָא עוֹלָה – וְאֵם תֹּאמְרוּ: הָאִיאִי לְבוּנָה, דֶּאֱמִירֵן בִּפְרָק בְּתֵרָא (מִנְחוֹת קָזָב) דִּהֵתָּם “הִי עֲלִי לְמוֹחֵת” – יִבְיָא לְבוּנָה, שְׁאִין לָךְ דְּבֵר שְׁקֵר כּוֹלֵל לְמוֹחֵת אֵלּא לְבוּנָה וְיִשׁ לְמוֹר: דִּלָּא מִיּוֹרִי חֲבָא אֵלּא בְּמִידִי דְּחוּי לֹאֲכִילָה, וְלִהְיִי לֹא חֲשִׁיב נִמְי עֲצִים לְרִבִּי. **לֵאפּוּקִי** מִדְּשִׁמּוּאֵל כּוּ – עִיקֵר מִלְּתָא בִּפְרָק “תְּהִידָּה” (וּבִחִים צ.א), וּפְרִיךְ עַלֵּה טוּבָא. וְהָא דִּלָּא פְרִיךְ מִכָּא – לִפִּי שְׁאִינוּ אֵלּא מִיּוֹרֵר מִשְׁנָה. וּמִדָּאִי עֲמוּד נִמְי לֹא מִיּוֹרֵר הֵתָּם סִיעֵתָא מִכָּא, אַהֲדִיא דְּשִׁמּוּאֵל. וְהֵתָּם מוֹכַח טַעַמָא דְּשִׁמּוּאֵל מִשּׁוּם דְּבֵר שְׁאִין מִתְּכִיּוֹן. **קוֹמְצוֹ** וְשִׁירִיו נֹאכְלִין – וְאֲבֵל יִין – צִלּוֹל הוּא, וְאִי אֲפִשֵׁר לְקוֹמְצוֹ. **אִיכָא** מִתְּנוּת – פִּירוּשׁ: מִתְּנוּת עַל הַפְּרוּכָת. וְלֹא מִשְׁמַע כֵּן בִּיהִקְוִימָן רַבִּי לְעִיל (כּו.ב), דֶּאֱמֵר: שְׁבַע הָזֹאוֹת שְׁבַעפִּינִים וּשְׁבַעמִצּוֹרֵעַ, מְכַלל דְּשֵׁל מִצּוֹרֵעַ – לֹא הוּי בְּפִינִים. וְעוֹד תֵּן בִּסּוּף גִּנְעִים: בֹּא לֹא אֲצֵל מִצּוֹרֵעַ לְשַׁעַר נִקְוֵר, תֵּן מִן הָדֵם עַל תֵּנוּן, נִטֵּל מִלּוֹד הַשְּׁמֵן וְיִצֵּק וְטַבֵּל, וְהוּא שְׁבַע פַּעֲמִים כְּנֵגֵד בֵּית קִרְשִׁי הַקְּדִישִׁים כּוּ, בֹּא לֹא אֲצֵל מִצּוֹרֵעַ כּוּ, מִדָּלָא קִתְּנִי “בֹּא לֹא לְחִילָל” – מִשְׁמַע שְׁבַעפּוֹרָה עֲמוּד. וּמִהְדוּרִי תֵּן “בֹּא לֹא אֲצֵל מִצּוֹרֵעַ” – מִשְׁמַע שְׁלָא הִיָּה עֲמוּד בְּשַׁעַר נִיקְוֵר. **לְמַעֲטִין** מִנְחַת מֵאֲפָה – לֹא מִקְרִי “נַעֲשִׂית בְּכָל” – דְּקִסְתָּא: אָף תִּנּוֹר מִקְדֶּשׁ מִזֶּה

לֹא קָא מִיבְּעִיָא לִי, כִּי קָא מִבְּעִיָא לִי – לֹא דִּכִּילֵּל תְּהִידָּה, מָאי? אָמֵר רַב אֶהֱרֹן לְרִבְנָא, תָּא שְׁמַע: דִּתְנִיָּא, רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אָמַר: כָּל שְׁוֹא בִּכְלִיל תְּהִידָּה – לִיתֵן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתָה. **מִשְׁנָה מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מִשִּׁיחַ וּמִנְחַת נִסְכִּים – לְמוֹחֵת, וְיִין בִּהֵן לְכֹהֲנִים, וְכֹזֶה יִפָּה כַּח מִזְבֵּחַ מִכַּח הַכֹּהֲנִים. שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפְּנִים – נֹאכְלִין לְכֹהֲנִים, וְיִין בִּהֵם לְמוֹחֵת, וְכֹזֶה יִפָּה כַּח הַכֹּהֲנִים מִכַּח הַמִּזְבֵּחַ. גְּמָרָא וְתוֹ לִיכָא? וְהָא אִיעֲבָא עוֹלָה! – אִיעֲבָא עוֹלָה לְכֹהֲנִים. – וְהָא אִיעֲבָא עוֹלָה הָעוֹף! – אִיעֲבָא מוֹרָאָה וְנוֹצָה. – וְהָא אִיעֲבָא נִסְכִּים! – לְשִׁיתִין אֲוִלִי. – וּמִאי “כּוֹז”? – לֵאפּוּקִי מִדְּשִׁמּוּאֵל, דֶּאֱמֵר שְׁמּוּאֵל: הַמִּתְנַבֵּד יִין – מִכִּיאוּ וּמִזְכֵּלָּא עַל גַּבִּי אִישִׁים, קָא מִשְׁמַע לָן דִּלְשִׁיתִין אֲוִלִי. מִסִּיעַ לִיָּה לְשִׁמּוּאֵל, דֶּאֱמֵר שְׁמּוּאֵל: הַמִּתְנַבֵּד שְׁמֵן – קוֹמְצוֹ וְשִׁירִיו נֹאכְלִין. “שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְלֶחֶם הַפְּנִים”. וְתוֹ לִיכָא? וְהָא אִיעֲבָא חֲמַת הָעוֹף! – אִיעֲבָא דְמָה. – וְהָאִיעֲבָא לֹג שְׁמֵן שֶׁל מִצּוֹרֵעַ! – אִיעֲבָא מִתְּנוּתִי. וּמִאי “כּוֹז”? לֵאפּוּקִי מִמָּאן דֶּאֱמֵר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַכֹּאֹת בְּפִנֵּי עֲצִמן – לְשִׁרְיָה אֲתִין, קוֹמְצֵמ לָךְ, דִּכּוֹז יִפָּה כַּח כֹּהֲנִים לְעוֹלָם. **מִשְׁנָה כָּל הַמִּנְחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּכָלִי – מַעֲנוּת שְׁלִשָּׁה מִתְּנוּת שְׁמֵן: יִצִּיקָה, וְכִילָה, וּמִתֵּן שְׁמֵן בְּכָלִי קוֹדֶשׁ לְעִשְׂתִּין. חֲלוֹת – בּוֹלֶלֶן, דְּבִרִּי רַבִּי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים: סוֹלֵת. הַחֲלוֹת מַעֲנוּת בִּילָה, וְהִקְשִׁין – מִשִּׁיחָה. כִּיצֵד מוֹשֶׁהָן? – כְּמִין כִּי, וְהִשְׁאֵר נֹאכְלִין לְכֹהֲנִים. גְּמָרָא לְמַעֲטִין מָאי? אָמֵר רַב פֶּפְאָה: לְמַעֲטִין מִנְחַת מֵאֲפָה. תֵּנוּ רַבְנֵן: “וְאֵם מִנְחַת מוֹרָשֶׁת קֶרְבֵּן סֹלֵת בִּשְׁמֵן תַּעֲשֶׂה” – מִלְּמִיד שְׁטַעֲנוּהָ מִתֵּן שְׁמֵן בְּכָלִי. “קֶרְבֵּן” “קֶרְבֵּן” לְגִזְרָה שְׁוִיהָ, מִזֶּה****

כִּי קִמְעִינָא [לִי] לֹא רַבִּילֵּל תְּהִידָּה – בְּכֹחַ שְׁאֲבֵל אֵת אִיעֲמִירֵן מוֹכַח כֵּן: מִי הוּי חֲשִׁיב מִשּׁוּם לֹא דִּכִּילֵּל תְּהִידָּה, כְּמוֹ כֹּחַ שְׁאֲבֵל מִנְחַת כֹּחַ שְׁחִיבִים מִשּׁוּם “כִּילֵּל תְּהִידָּה”. מוֹרִי רַבִּי. וְתוֹ לִיכָא – דִּלְיוּדִי כּוֹלָה לְמוֹחֵת: תָּא אִיכָא עוֹלָה – דִּהִיא כּוֹלָה לְמוֹחֵת. עוֹרֵת לְכֹהֲנִים – וְלֹא חֲשִׁיב כּוֹלָה לְמוֹחֵת. מוֹרָאָה וְנוֹצָה – דִּלָּא קִרְיִבִי לְמוֹחֵת. לְשִׁיתִין אֲוִלִי – וְלֹא לֹאֲשִׁים, וְהָאִי לֹא חֲשִׁיב לְמוֹחֵת. וּמִאי כּוֹז – דַּמַּשְׁמַע: כּוֹז לְמוֹחֵת, וְלֹא אֲחִיר. לֵאפּוּקִי מִדְּשִׁמּוּאֵל דֶּאֱמֵר מוֹלַפֵּת אִישִׁים – דִּדְחוּהָ לְמוֹחֵת, וְקֶאֱמֵר: דּוּחָא בֹּאָה כּוֹלָה לְמוֹחֵת וְלֹא יִין. וּמִתְנִיתִין דְּקִתְּנִי “כּוֹזֶה יִפָּה כַּח מוֹכַח” – דִּתְנִי כּוֹלָה לְמוֹחֵת, וְלֹא אֲחִיר. מִסִּיעַ לְשִׁמּוּאֵל קוֹמְצוֹ – וְקוֹמְצוֹ אֲוִיל לְמוֹחֵת וְשִׁירִיו לְכֹהֲנִים. דְּבֹזֶה יִפָּה כַּח שְׁנִיעִים. וְהִינֵי דְקִתְּנִי מִתְנִיתִין “כּוֹזֶה יִפָּה כַּח מוֹכַח” – לֵאפּוּקִי שְׁמֵן, דִּיפָּה בּוֹ כַּח שְׁנִיעִין. וְתוֹ לִיכָא – מִיִּידִי דְהוּי כּוֹלֵל לְכֹהֲנִים? אִיכָא דְמָה – דְּכְתִיב (וִיקָרָא ה) “וְהוּא מִדֶּם הַחֲטָאת עַל קִיר הַמּוֹכֵחַ”. אִיכָא מִתְנִיתִיו – לְכֹהֲנוֹת, דִּלָּא הוּא כּוֹלֵל לְכֹהֲנִים. לֵאפּוּקִי מִמָּאן דֶּאֱמֵר שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַכֹּאֹת בְּפִנֵּי עֲצִמן (מִי שִׁתְּנָדָּב שְׁתֵּי לָחֵם לִשְׁנֵי הַלֶּחֶם, בִּלָּא שְׁנֵי כְּבִשִׁים – אֲפִילוּ עֵינִי, שֶׁל כְּהֻנִּים הֵן, וְלֹא אֲתוּ לְשִׁירְיָה). עֵינִי אֲחִיר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַכֹּאֹת בְּפִנֵּי עֲצִמן, כְּגוֹן שְׁלָא הוּוּ כְּבִשִׁים שְׁנִאֲבָדוּ. וְקֶאֱמִירֵן לְעִיל בִּפְרָק “תְּהִידָּה” (מִזְבֵּחַ), יוֹנָפָה וְתַעֲבֹר צוֹרֵת, וְיִצֵּאֵהּ לְבֵית הַשִּׁירְיָה. וּפְלִיגִי אֲמִירִי הֵתָּם, דֹּאִיכָא לְמוֹאן דֶּאֱמֵר: לֹאֲכִילָה הוּיין, וְאִיכָא לְמוֹאן דֶּאֱמֵר: לְשִׁרְיָה אֲתִין. כֵּן שְׁמַעֲתִי. עֵינִי אֲחִיר: לֵאפּוּקִי מִמָּאן דֶּאֱמֵר, מִדְּרַבִּי עֲקִיבָא דֶּאֱמֵר: שְׁתֵּי הַלֶּחֶם הַכֹּאֹת בְּפִנֵּי עֲצִמן בִּלָּא כְּבִשִׁים זָכוּ, דְּסִבֵּר: הַכְּבִשִׁים אִין מִעֲכָבִין אֵת הַלֶּחֶם. קֶמֶשְׁמַע לָן – “כּוֹז” – שְׁתֵּי הַלֶּחֶם וְכֹלֵחֶם הַפְּנִים, “יִפָּה כַּח כְּהֻנִּים לְעוֹלָם” – דֶּאֲפִילוּ אֲבוֹת בְּפִנֵּי עֲצִמן, לְשׁוֹלֵם יִפָּה כַּח כְּהֻנִּים, וְלֹאֲכִילָה אֲתִין מַעֲקִירָא (אֲבֵל אִין נֹאכְלִין, וְטַעֲנִין צוֹרֵה. וְלֹא מִתְּנוּת הַמּוֹרָה). **מִשְׁנָה כָּל הַמִּנְחוֹת הַנַּעֲשׂוֹת בְּכָלִי שֶׂרֶת** – כְּגוֹן מִנְחַת מִחְבַּת וּמִרְחֶשֶׁת, טַעֲנוּת שֶׁלֶשׁ פַּעֲמִים מִתֵּן שְׁמֵן. יִצִּיקָה וְכִילָה וּמִתֵּן שְׁמֵן – שְׁבַחֲחִילָה הִיָּה תֵּנוּן הַשְּׁמֵן בְּכָלִי קוֹדֶשׁ תְּחִינָת הַסֵּלֶת, וְאַחֵר כֵּן תֵּנוּן עַלֵּי אֵת הַסֵּלֶת, וְחִזּוֹר וְתוּן שְׁמֵן לְבָלוֹל בְּשֶׁמֶן, וְחִזּוֹר וְתוּן עַלֵּי שְׁמֵן – לְקִים מִצְוַת מִפִּי הַמּוֹרָה. יִצִּיקָה לֵאפּוּקִי מִמָּאן דֶּאֱמֵר, שְׁאִין כֵּן מַעֲשִׂיהָ בְּכָלִי, שְׁהִי נֹאפֵת בְּתוֹרָה, שְׁאִין טַעֲנוּהָ יִצִּיקָה. אֲבֵל אִידִּךְ שְׁתֵּי מִתְּנוּת – צִירִיכָה. וְאָף עַל גַּב דְּבִמְתִּיתִין תֵּנִי יִצִּיקָה תְּחִילָה – אֲפִילוּ דְכִי, אִינֵה אֵלּא בִּאֲחֻרָנָה. וְהִכִּי מִשְׁמַע מִתְּנִיתִין: בְּשַׁעֲרָה יִצִּיקָה, צִירִיךְ שְׁתוּהָ בְּכִילָה נַעֲשֶׂה כְּבֵר, וְקוֹדֶשׁ בִּלְיָה תְּהָא מִתֵּן שְׁמֵן שְׁבַכְלִי קוֹדֶשׁ לְעִשְׂתִּיהוּ. מוֹרִי רַבִּי. מִנְחַת חֶפֶלֶת – לֹא הִיָּה כַּח חֲלוֹת, דְּבַעֲדוּהָ סוֹלֵת נִקְמָצָה. חֲלוֹת שֶׁל מִנְחַת מֵאֲפָה וְשֶׁל מִחְבַּת וּמִרְחֶשֶׁת – בּוֹלֶלֶן בְּשֶׁמֶן אֲתִין שְׁנַעֲשֶׂה חֲלוֹת, לֹאֲחִיר אֲפִיָּה. דְּבִרִּי רַבִּי. וְחֻכְמִים אוֹמְרִים סֹלֵת – בּוֹלֶלֶן, חֲלוֹת – שְׁבַמְנַת מֵאֲפָה טַעֲנוּת בִּלְיָה, לְרַבֵּן – סֹלֵת, וְלִרְבִּי – חֲלוֹת. כִּיצֵד מוֹשֶׁהָן – לְקִרְקִי: כְּמִין כִּי – יוֹנָי, שְׁבַלְשׁוּנִי קוֹרִין לְכִי” שֶׁלֵּךְ כִּי. שְׁהִידָּה נִטֵּל מִן הַשְּׁמֵן אֲבַעֲבֵה, כְּמִין כִּי יוֹנָי. וְהַשְׂאֵר – שְׁמֵן נֹאכֵל לְכֹהֲנִים. **גְּמָרָא סֹלֵת בְּשֶׁמֶן תַּעֲשֶׂה** – מִשְׁמַע: שְׁתוּהָ הַסֵּלֶת יִתְּנָת בְּשֶׁמֶן – מִלְּמִיד שְׁטַעֲנוּן מִתֵּן שְׁמֵן בְּכָלִי קוֹדֶשׁ לְכָל דְּבֵר, וְאַחֵר כֵּן תֵּנוּן הַסֵּלֶת עַל גִּבְיָה. וְהָאִי קֶרָא בְּמִנְחַת מִרְחֶשֶׁת כְּתִיב, וְהוּא הָדִין לְמִחְבַּת וְלִשְׂאֵר מִנְחוֹת. קֶרְבֵּן – דְּבִתְרִירוּדִי כְּתִיב “קֶרְבֵּן”, מִבְּחַת אֲפִירָא וּבְמִרְחֶשֶׁת מִזֶּה

כִּבְר בְּשַׁעֲת מִתֵּן תוֹרָה נַעֲשֶׂה עַם־יִשְׂרָאֵל לִ”עַם סִגּוּלָּה”.

ממשיכה הגמרא להקשות: וְהָאִכָּא לֹא שָׁמַן שֶׁל מְצוּרָע שְׁנֵאבֵל
לכהנים ואין ממנו למזבח. מתרצת הגמרא: אִכָּא מְתֻנָּהוּ – יש
את ההזאות שמונים ממנו, וכיון שאין כולו נאכל לכהנים לא שנאו
התנא.
מבררת הגמרא: וּמָאִי קִיּוּ – מדוע נצרך התנא לשנות שבזה יפה
כח הכהנים ומיעט דברים אחרים שיש בהם נתינה למזבח, הלא
כל הניתנים למזבח כתובים בתורה במפורש, ולא חידש בכך
כלום. מתרצת הגמרא: משנתינו באה לַאֲפוּקִי מִפָּאֵן דְּאִמֵּר –
להוציא ממי שסובר ששְׁתֵּי הַלָּחִים הַבָּאִים בְּפָנֵי עֲצָמָן – אם הביאן
בחג השבועות ללא כבשי השלמים, לְשִׁרִיפָה אֲתֵינָן – עיקר דינם
הוא לשריפה ולא לאכילה, קִמְשַׁמַּע לָן – משמיענו התנא שאין
הדבר כן, אלא דְּקִיּוּ – בשתי הלחם יָפָה בַּח הַכֹּהֲנִים לְעוֹלָם – שגם
באופן שבאו בלי הכבשים, עיקר דינם הוא שיכולים הכהנים
לאוכלם, ואין עיקר דינם לשריפה.

משנה

כָּל הַמִּנְחֹת הַנֶּעֱשׂוֹת בְּבָבִי, כְּגוֹן, מִנְחַת מַחֲבַת וּמִנְחַת מִרְחַשְׁתָּהּ,
מְעוֹנוֹת שְׁלִשָּׁה מִתְּנוֹת שָׁמֶן וְאֵלּוּ הֵן, יִצְיָקָה, וְכִלְיָהּ, וּמִתָּן שָׁמֶן בְּבָבִי
קוֹרֵם לְעִשְׂתֵּיהֶן, כְּלוּמָר, בַּתְחִילָה הָיָה נוֹתֵן מִהַשְּׁמֵן אֶל תוֹךְ כְּלִי
וְלֵאחֲרָיִם מִכֵּן נוֹתֵן אֶת הַסּוּלַת עַל גְּבִי הַשְּׁמֵן וְלֵשׁ בְּמִים פּוֹשְׁרִים,
וְלֵאחֲרָיִם שׁוֹב נָתַן שְׁמֵן וּבָבֵל אוֹתוֹ בְּעִיסָה, וְלֵאחֲרָיִם מִכֵּן שׁוֹב נוֹתֵן
מִהַשְּׁמֵן לְקִיּוֹם מִצּוֹת יִצְיָקָה.
הַמִּשְׁנָה מְבִיאָה מַחְלוקֶת, בַּעֲנִין הַבְּלִילָה בַּמִּנְחֹת הַנֶּעֱשׂוֹת חֲלוֹת,
כְּגוֹן מִנְחַת מֵאֶפֶה תֵּנוֹר וּמִנְחַת מַחֲבַת וּמִרְחַשְׁתָּהּ שֶׁמִּטְגָּג בְּכִלִּי:
חֲלוֹת בּוֹלְלָן – מְקִיִּים מִצּוֹת בְּלִילָה לֵאחֲרָיִם שֶׁהֵן חֲלוֹת אֲפוּיוֹת,
שֶׁמִּפּוֹרֵר אוֹתָם לַפְתִּיתִים, וְנוֹתֵן עֲלֵיהֶם מִהַשְּׁמֵן וּבּוֹלֵלָם, דְּבָרֵי רַבִּי.
וְהַקְּבִיִּים אוֹמְרִים, סוּלַת בּוֹלְלָן, דִּהְיִינוּ שְׁעוּשָׁה אֶת הַבְּלִילָה קוֹדֵם
הָאֲפוּיָה.
מִנְחַת מֵאֶפֶה תֵּנוֹר יֵשׁ בָּהּ שְׁנֵי מִיָּנִים, חֲלוֹת וּרְקִיקִים. הַמִּשְׁנָה
מְבֹאֵרֶת שֶׁשֶּׁי חִלּוּק בְּנֵיהֶם בְּדִין הַבְּלִילָה: הַחֲלוֹת שֶׁל מֵאֶפֶה הַתֵּנוֹר
הֵיוּ מְעוֹנוֹת בְּלִילָה, וְכַפִּי שֶׁנִּתְבָּאֵר לַעֲלִיל זְמַן הַבְּלִילָה לְשִׁיטַת רַבִּי
וְחַכְמֵיהֶם, וְרִקְקִין אֵינֶם טְעוֹנִים בְּלִילָה אֲלָא בִּמְקוֹם זֶה טְעוֹנִים
מְשִׁיחָהּ, כְּלוּמָר, אַחֲרָיִם אֲפוּיֵיהֶם הֵיחָ מוֹשֵׁחַ (מִרְחָן) הַכֹּהֵן מִהַשְּׁמֵן עַל
הַרְקִיקִין. מְבֹרֵר הַתֵּנָא: בְּצִיד מוֹשֵׁחֵן – באִיזָה צוּרָה מוֹשֵׁחֵן. מְשִׁיב
הַתֵּנָא: בְּמִין בִּי – אוֹת כ"ף בַּכְּתָב הַיּוֹנוֹן נִקְרָאת 'כִּי', וְצוּרָתָה הִיטָה
כַּעֲץ אוֹת טִיט שֶׁלָּנוּ, וְכַעֲץ צוּרָה הַנוֹצֵרֶת כְּשֶׁמְדַחֵק אֶדָם אֶת
הָאֶגוּרֵל מִמָּאֶצֶבֶע, וְכַעֲץ צוּרָה זֶה הִיחָ הַכֹּהֵן מוֹשֵׁחַ מִהַשְּׁמֵן עַל כָּל
רִקִּיק. (וְהַשָּׂאֵר נִאֲבָלִין) [וְשָׂאֵר הַשָּׁמֶן הַנּוֹתֵר בְּכִלִּי לֵאחֲרָיִם שְׁסִיִּים
הַמִּשְׁחָה, נֶאֱבָל] לְבָהֳנִים.

גמרא

מלשון המשנה משמע שרק הנעשות בכלי טעונות שלש מתנות,
מבררת הגמרא: לְמַעוֹפֵי מָאִי – איזה מנחה בא התנא למעט שאינה
טעונה שלש מתנות. משיבה הגמרא: אִמֵּר רַב פָּאֵא, לְמַעוֹפֵי מִנְחַת
מֵאֶפֶה תֵּנוֹר וְחֲלוֹת וּרְקִיקִין, שאין כל עשיתיה בכלי ואינה טעונה
שלש מתנות אלא שתי מתנות בלבד, דהיינו שאין בה את מצות
היציקה לאחר הבלילה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת מנין ששלשת המתנות השנויות
במשנה, נודהות בכל המנחות: תֵּנוֹר רִבְנָן, 'וְאֵם מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קֶרֶבֶן'
סֵלַת בְּשָׁמֶן תַּעֲשֶׂה' (ויקרא ב' ד) כתוב זה מִלְפָּד, שְׁמִנְחַת מִרְחֶשֶׁת
מְעוֹנָה מִתָּן שָׁמֶן בְּבָבִי לִפְנֵי נְתִינַת הַסּוּלַת, מִשּׁוּם שֶׁמִּשְׁמַע שֶׁהַסּוּלַת
בְּתוֹךְ הַשְּׁמֵן תַּעֲשֶׂה. ועוד דורשים, 'קֶרֶבֶן' 'קֶרֶבֶן' לְגוֹרָה שְׁוֵה,
שְׁבִמְנַחַת מִרְחֶשֶׁת נִאֲמַר (שם) 'מִנְחַת מִרְחֶשֶׁת קֶרֶבֶן' וּבִמְנַחַת
מַחֲבַת נִאֲמַר (שם ב' ד) 'מִנְחָה עַל הַמִּחְבַּת קֶרֶבֶן', וְדוֹרְשִׁים גִּיזָּה
שׁוֹה בֵּין שְׁתֵּי הַמִּנְחֹת הַלָּלוּ, שֶׁכֵּל מִה שֶׁאֲמוּר בּוֹז נוֹהֵא אֶף בּוֹ,

לֹא קָא מִיבְּעִיא לִי – בזה אינני מסתפק, שבודאי חייב על כך, שכן
נחשב הוא כזר לגבם, בִּי קָא מִיבְּעִיא לִי לַעֲנִין לְאוֹ דְּכִלְיָל תַּהֲרֵי מָאִי,
האם הגזירה שוה המובאת לעיל (ע"א), נדרשת רק למנחות, או
שנא נדרשת על כל מה שדינו להיות מוקטר, שיהיה איסור לאו
על אכילתו.
הגמרא פורשט את הספק: אִמֵּר רַב אֲהֵרִן לְרַבִּינָא, תָּא שְׁמַע, דְּתֵנָא
רַבִּי אֱלִיעֶזֶר אוֹמֵר, כָּל שֶׁהוּא בְּכִלְיָל בְּהִיחָה – שְׁדִינוּ לַעֲלוֹת עַל
הַמִּזְבֵּחַ, בֹּא הַכְּתוּב לֵיתָן לֹא תַעֲשֶׂה עַל אֲכִילָתוֹ.

משנה

מִנְחַת כֹּהֲנִים – כֹּל מִנְחָה שֶׁמְבִיא כֹהֵן, וּמִנְחַת כֹּהֵן מְשִׁיחַ – שְׁהִיָּה
הַכֹּהֵן הַגָּדוֹל מְקַרֵּב כָּל יוֹם, וּמִנְחַת נִסְכִּים – הַבָּאָה עִם קֶרֶבֶן,
עוֹלוֹת לְמוֹנֶפֶת וְאֵין כֶּתֶן חֶלֶק לְכֹהֲנִים, וְכֹהֵן יָפָה וְ–חֲשׁוֹב) בַּח מִנְפָּה
מִכָּח הַכֹּהֲנִים. שְׁתֵּי הַלָּחִים הַבָּאִים בַּחג הַשְּׁבֻעוֹת, וְלָחֶם הַפָּנִים שֶׁהֵיוּ
מִנִּיחִים כָּל שְׁבוּעָה עַל הַשּׁוֹלַחַן בְּחִיכָל, נֶאֱבָלִין לְכֹהֲנִים וְאֵין כֶּתֶם
חֶלֶק לְמוֹנֶפֶת, וְכֹהֵן יָפָה וְ–חֲשׁוֹב) בַּח הַכֹּהֲנִים מִכָּח הַמִּנְפָּה.

גמרא

מלשון התנא 'בזה' משמע שאין דברים נוספים, הגמרא מקשה על
כך: וְתוֹ לִיכָא – וכי אין עוד דבר הקרב כולו למזבח, וְהָאִכָּא –
והרי יש את העולה, שקריבה כולה למזבח ואינה נאכלת לכהנים.
מתרצת הגמרא: אִכָּא וְ–יש) את עוֹרָה שְׁנִיתָן לְכֹהֲנִים.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְהָאִכָּא עוֹלַת הָעוֹף שֶׁקְרִיבָה כוֹלָה
לְמִזְבֵּחַ. מתרצת הגמרא: אִכָּא מוֹרָאָה וְנוֹצָה – יש את החלקים
הללו מעולת העוף שאינם קרבים במזבח, ולכן לא מנאה התנא
שיפה בה כח המזבח.
ממשיכה הגמרא להקשות: וְהָאִכָּא נִסְכִּים – יֵין הַבֹּא עִם מִנְחַת
הַנִּסְכִּים ועולה למזבח ואין בו חלק לכהנים. מתרצת הגמרא:
לְשִׁיתִין אֲוִלָּ – היה ניתן בשיתין ולא על אש המזבח, ולכן אינו
נחשב כחלק המזבח, ולפיכך לא שנאו התנא.
מבררת הגמרא: וּמָאִי קִיּוּ – ומדוע נצרך התנא לומר 'בזה יפה כח
המזבח' שמשמע שבא להשמיענו שרק אלו שהוזכרו במשנה
אינם נאכלים לכהנים, אבל אחרים נאכלים, ולכאורה הרי כל אלו
שנאכלים לכהנים כתובים בתורה במפורש, ואין צורך למעט
אותם שאינם בכלל אותם שקרבים רק למזבח. משיבה הגמרא:
לַאֲפוּקִי מִדְּשִׁמּוּאֵל, דְּאִמֵּר שְׁמׁוּאֵל, הַמִּתְנַדֵּב יֵין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ לֹא
קֶרֶבֶן, מְבִיאָה וּמוֹלֵף וְ–נִתְּנוּ מַעַט מַעַט עַל גְּבִי אִישִׁים – על אש
הַמִּזְבֵּחַ, קָא מְשַׁמַּע לָן – משמיענו התנא שאין הדבר כן, אלא
דְּלִישִׁיתִין אֲוִלָּ – שאין לתת יֵין זה על אש המזבח, שרק אלו
שהוזכרו במשנה הם קרבים כולן למזבח אבל יֵין זה נותנו אל
השיתין, כדין כל הנסכים.

מוסיפה הגמרא: אַמְנַם דְּבִרִי הַתֵּנָא שֶׁשֶׁנָּה 'בזה יפה כח המזבח' גַּם
מְסִייע לִיה לְשְׁמוּאֵל – יש בהם סיוע לדברי שמואל לענין דין אחר,
דְּאִמֵּר שְׁמׁוּאֵל (ובדמ' צא), הַמִּתְנַדֵּב שָׁמֶן בְּפָנֵי עֲצָמוֹ לֹא קֶרֶבֶן,
קוֹמְצוֹ, וּמִקְטִיר הַקּוֹמֵץ עַל הַמִּזְבֵּחַ, וְשִׁירָיו – שִׁירֵי הַשְּׁמֵן שְׁנוֹתָרוּ
בְּכִלִּי לֵאחֲרָיִם הַקְּמִיצָה נֶאֱבָלִין לְכַהֲנִים, וּבִשְׁמֵן זֶה יש חֶלֶק לְמִזְבֵּחַ
וּלְכַהֲנִים. וְהִי זֶה כְּדִבְרֵי הַתֵּנָא שֶׁשֶׁנָּה שֶׁרַק בָּאֵלוֹ שֶׁהוּזְכְּרוּ
בַּמִּשְׁנָה, יָפָה כֹּחַ הַמִּזְבֵּחַ וְאֵין בָּהֶם חֶלֶק כָּלל לְכַהֲנִים.
שְׁנִינוּ בַּמִּשְׁנָה: שְׁתֵּי הַלָּחִים וְלָחֶם הַפָּנִים נִאֲכָלִים לְכַהֲנִים וְאֵינֶם
עוֹלִים לְמִזְבֵּחַ וְכֹהֵן יָפָה כֹּחַ הַכֹּהֲנִים מִכָּח הַמִּזְבֵּחַ. מִהַלְשׁוֹן 'בזה'
מִשְׁמַע שֶׁאֵין דְּבָרִים נוספים, הַגְּמָרָא מְקַשָּׁה עַל כֵּךְ: וְתוֹ לִיכָא – וכי
אין עוד דבר הנאכל כולו לכהנים, וְהָאִכָּא – והרי יש את הַמִּנְחָה
הָעוֹף, שֶׁנִּאֲכָלֶת לְכַהֲנִים וְאֵין מְקַרִּיבִין מִמֶּנָּה לְמִזְבֵּחַ. מתרצת
הַגְּמָרָא: אִכָּא וְ–יש) את דְּמָה שְׁנִיתָן בַּמִּזְבֵּחַ, וְלַפִּיכָךְ לֹא שֶׁנָּאָה
הַתֵּנָא כִּיּוֹן שֶׁאֵין כוֹלָה נִאֲכָלֶת לְכַהֲנִים.

מצאנו ששינה הכתוב להזכיר משיחה בחלות ובלילה בריקין.
אלא בהכרח שכונות הכתוב שכן המצוה בדווקא, שחלות
בבלילה וריקין במשיחה.
שנינו במשנה: כיצד מושפין כמין כי והשאר נאכל וכו'. מבררת
הגמרא: מאי [ו-ה] כמין 'כי'. משיבה הגמרא: אמר רב כהנא,
כמין האות 'כי' בכתב יונו, והוא כצורת האות ט' בלשון הקודש
וכעין הצורה שנוצרת כשמפרש אדם את האגודל מהאצבע.
מביאה הגמרא שיטה וחולקת בענין משיחת הרקיקין: תנו רבנן,
מנחה הקאה מנחה חלית ומנחה ריקין – מי שהתנדב מנחת
מאפה שעליו להביא עשר חלות או עשר ריקין, והוא הביא חמש
חלות וחמש ריקין וכשיטת רבי שמעון (במשנה לעיל סג) הסובר
שרשאי לעשות כן, מביא המתנדב את לוג השפין שעליו להביא
עם המנחה וחוצהו, חציו לחלות וחציו לריקין, וחלות בוללן
וריקין מושפין – בחלות מקיים עם השמן מצות בלילה ובריקין
מקיים מצות משיחה, ותחלה מושפין את הרקיק בחצי לוג השמן
על פני בול – על כל הרקיק וחולק הוא על מה ששנינו במשנתנו
שמושפין רק כמין 'כי', ושאר השפין שנותר ממשיחת השמן מותרו
לחלות – מצרפו עם השמן הנועד לבלילת החלות. רבי שמעון בן
יהודה משום רבי שמעון אומר, מושפין לריקין כמין האות היוונית
'כי', ושאר השפין הנותר מחצי הלוג שנועד לריקין, נאכל לבגנים.
הגמרא מביאה ברייתא נוספת העוסקת במחלוקת לענין משיחת
הרקיקין: תנא אידך – שנינו ברייתא נוספת, ריקין הפאים פפני
עצמן – כגון שהתנדב אדם להביא מנחת מאפה תנור ובחר להביא
כולה מריקין, מביא המתנדב את לוג השפין ומושפין לריקין וחזור
ומושפין מהשמן שנותר בבלי, וכן חוזר ומושפין פעמים נוספות, עד
שיכלה כל שפין שכלונו. רבי שמעון בן יהודה אומר משום רבי שמעון,
מושפין לריקין כמין האות היוונית כי, ושאר השפין נאכל לבגנים.

משנה

נאמר בתורה אצל מנחת מחבת (ויקרא ב') פתות אתה פתים ויצקת
עליה שפין מנחה הוא, מפסוק זה למדים שלאחר שאפה את
המנחה כדינה, יחלק אותה לפתיתים (חתיכות קטנות) ולאחר מכן
מקיים בה מצות יציקה. במשנה שלפנינו ובמשנה הבאה יתבאר
באיזה מנחות נהוג דין הפתיתה, וכיצד עושים זאת.
כל המנחות הנעשות בבלי שרת, טעונות פתיתה.

גמרא

מבררת הגמרא: למעושי מאי – איזה מנחה התכוין התנא למעט
כששנה 'הנעשות בבלי', שמשמע מכך שאלו שאינן נעשות בבלי
אין טעונות פתיתה. משיבה הגמרא: אמר רב פפא, למעושי שתי
הללם הבאים בחג השבועות, ולללם הפנים שמביאים מידי שבת
ומניחים אותו על שולחן הזהב שבהיכל, ששתי מנחות אלו אינן
נעשות בבלי שרת אלא בתנור, ומיעטן התנא שאינן טעונות
פתיתה.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לכך: תנו רבנן, נאמר
(שם) פתות אתה פתים ויצקת עליה שפין מנחה הוא, ומשמעות
הכתוב היא, שהטעם לדין פתיתה הוא משום ש'מנחה היא', ואם
כן יש לרבות את כל המנחות לפתיתה. מבררת הברייתא: מאחר
שיש ריבוי לכל המנחות, יכול – שמא תאמר שאני מרבה אף את
שתי הללם ולללם הפנים שגם בהן יהיה דין פתיתה, תלמוד לומר
'פתות אותה', שמשמע מתיבה זו מיעוט, אם כן בהכרח שלא בכל
המנחות נהוגת פתיתה, ומסתבר למעט את שתי הללם ולללם
הפנים שלא תהייה טעונות פתיתה.
הברייתא ממשיכה, ומבארת את המקור לדין ששנינו לעיל (עד),
שכל המנחות טעונות יציקה מהשמן, מלבד מנחת מאפה תנור
ויש בה שתי סוגי מנחות, מנחת חלות ומנחת ריקין: נאמר (שם)
'פתות אתה פתים ויצקת עליה שפין מנחה הוא' ומשמעות הכתוב

ועל כן למדים, מה כאן במדרשת, יש דין פתין שפין בבלי לפני
נתינת הסולת, אף להלן במחבת יש דין פתין שפין בבלי לפני נתינת
הסולת, וכן למדים, מה להלן במחבת, נאמר שיש גם דין יציקה
וגם דין בלילה, אף כאן במדרשת יש דין יציקה ובלילה.
שנינו במשנה: חלות בוללן דברי רבי, וחכמים אומרים, סולת.
הגמרא מביאה ברייתא המבארת את שיטות התנאים: תנו רבנן,
נאמר (ויקרא ב') ואם מנחה על המחבת קרבנך סלת בלילה בשפין,
כתוב זה מלמד שמנחה נבללת בשלש סולת. רבי אומר, לאחר
שנעשו חלות או בוללן, שנאמר (שם ב') 'חלות מצת בלילות בשפין',
ומשמע מלשון הכתוב שהבלילה נעשית לאחר שנאפו לחלות.
אמרו לו חכמים לרבי יהודה, והלא לחמי תודה – לחמים הבאים
עם קרבן התודה, גם נאמר בהן 'חלות מצות בלילות בשפין' (שם יב),
והרי אי אפשר לבוללן בשפין חלות, אלא רק בעודן סולת, כפי
שיתבאר בגמרא להלן, ומעתה יש לומר גם בשאר המנחות, שאף
שנאמר בהם 'חלות בלילות' נבללות בעודן סולת. אלא כיצד
עושה את המנחות, נותן שפין בבלי קודם לעשייתן – לפני שנותן
את הסולת בבלי, ונותנה את הסולת בבלי, ונותן שפין עליה
ובוללה, ולשה במים פושרים ואופה, ופותחה – מחלקה לפתיתים,
ונותן עליה שפין לקיים מצות יציקה, וקומץ.
הברייתא מפרטת עתה את סדר הכנת המנחות לשיטת רבי: רבי
אומר, כשהן חלות בוללן, שנאמר 'חלות בלילות בשפין', כיצד עושה
בכל המנחות, נותן שפין בבלי קודם לעשייתן, ונותנה את הסולת
בבלי, ולשה במים פושרים ואופה, ופותחה – מחלקה לפתיתים,
ולאחר מכן נותן עליה שפין ובוללה, וחוזר ונותן עליה שפין לקיים
מצות יציקה, וקומץ.
הגמרא מבארת מדוע אמרו חכמים שאי אפשר לבלול חלות
תודה. מבררת הגמרא: אי אפשר לבוללן כשהן חלות' דקאמרי
ליה – שאמרו בברייתא לעיל רבנן לרבי, מאי היא – מה הטעם
לכך. משיבה הגמרא: אמר רבי שמואל בר רב יוחנן, רביעית שפין
היא – כמות השמן המיועדת לחלות לריקין של התודה, היא רק
רביעית הלוג, דהיינו שלבלילת החלות יש רק שמינית הלוג, והיא
מתחלקת לכמה חלות, כלומר, לא שייך לבלול את חלות התודה
לאחר אפיתן בכמות כל כך קטנה של שמן, משום שהן יבשות
ובולעות. אלא בהכרח שאת הבלילה היה עושה בעודה סולת,
וסולת שייך לבלול אפילו בכמות מועטת זו של שמן.
שנינו במשנה לגבי מנחת מאפה תנור: החלות טעונות
וריקין משיחה. הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לדין
זה: תנו רבנן, נאמר במנחת מאפה תנור (שם ב') 'חלות מצת בלילות
בשפין וריקין מצות משהים בשפין' ומכך שהוכרח בלילה אצל
חלות, דורשת הברייתא, 'חלות בלילות' ולא ריקין בלולין – יש
מצות בלילה בחלות ואין מצות בלילה בריקין. וצריך דרשה
לכך, משום שלולא דרשה זו, יכול הייתי לומר, והלא דין הוא –
קל וחומר הוא, ומה חלות שאינן טעונות משיחה, מכל מקום
טעונות בלילה, ריקין שטעונות משיחה, וחמורים בזה מחלות, אינו
דין שיהיו טעונין בלילה, תלמוד לומר 'חלות בלילות' ולא ריקין
בלולין.
ומכך שנאמר משיחה אצל ריקין דורשת הברייתא, 'ריקין
משיחין' ולא חלות משהות – יש מצות משיחה בריקין ואין מצות
משיחה בחלות. וצריך דרשה לכך, משום שלולא דרשה זו, יכול
הייתי לומר, והלא דין הוא – קל וחומר הוא, ומה ריקין שאינן
טעונין בלילה, מכל מקום טעונין משיחה, חלות שטעונות בלילה
וחמורות בזה מריקין אינו דין שתהייה טעונות משיחה, תלמוד
לומר 'ריקין משהות' ולא חלות משהות.
שואלת הגמרא: מאי תלמודא – מה ההכרח לדרוש כן, שכונת
הכתוב לומר שהבלילה נהוגת רק בחלות והמשיחה רק בריקין,
שמא גילה הכתוב את הדין באחד מהם והוא הדין לשני. מתרצת
הגמרא: אמר רבא, לא לישתמיש ולכתוב חלות משהות וריקין
בלולין. כלומר, לא יתכן שכונת הכתוב שאין זה בדווקא, ובכל
זאת בכל הפרשיות שעסקו בעניינים אלו (תצוה, צו, נשא) לא

מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עה עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)" רטו

תוספות

מה כאן במנחת טרחשת מן שמן בבלי – דכתיב (ויקרא ב) "סלת בשמן תעשה", ובמנחת מחבת כתיב יציקה ובלילה (שם). סלת בלילה – האי קרא במחבת כתיב, והוא הדין לשאר מנחות. ואי אפשר לבלול – כדמפרש לקמן. כיצד עושה – למנחת מחבת ומרחשת? נותן מותן שמן בבלי, ונותן חסלת בשמן, כיצד הוא עושה – מיירי מכל מנחות דעלמא: נותן מותן שמן בבלי וכו'. מאי היא –

מאי טעמא אי אפשר לחמצי תורה שיהו נבללין חלות? אמר רבי שמואל – להבי אי אפשר: דחצי לוג שמן היה בתורה, ולא יותר, כדשמעין לקמן בפירק "שתי מדות" (פחא. עין שם) וחצי של חצי הלוג – לרקיקין, וחצי – לרבוכה. ואי אמרת דבולל כשון חלות – היאך יכול לבולל חלות בחצי חצי לוג? אלא ודאי כשהן סלת בוללן, ענין אחר: שפיר קאמרי ליה רבנן – שפיר קאמרי ליה רבנן לרבי דתורה אי אפשר לבולל חלות ונבללין סולת, והוא הדין למחבת ומרחשת דנבללין סולתו אמר רבי שמואל, אמר לך רבי: שאני התם בתורה דלא אפשר, דרביעית שמן היא, כדאמרן חצי לוג לתורה, דהיינו רביעית לוג לחלות, ואי אפשר לבולל חלות. אבל מנחת מחבת ומרחשת, שאין לן חלות כל כך, דאפשר לבולל חלות – נבללין חלות. מורי רבי זכר צדיק לברכה, להאי לישנא לא גרסינן "מאי היא (אמר רבי)". מאי תלמודא – דהללו בוללן ולא אלו? אימא ד"בלולת" אתרייהו, והכי משמע "משוחין" – ושניהן משוחין. לא לישתמיש ברא כ" – אלא מה דכתיב "בלולה" – בחלות, ומשיחה – בריקה, שמע מינה: דכתיב הוא דווקא. מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין – ועשרה חלות ועשרה רקיקין לרבנן מביא לוג וכו'. ענין אחר: הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין – רבי שמעון שהביא חמש חלות וחמשה רקיקין, ורבי שמעון דאמר: מחצה חלות ומחצה רקיקין – רבי שמעון מביא. משה את הרקיק על פני בול – פליגא אמנותין דאמר: כמין כי. ושאר השמן – שנשתיר על משיחת הרקיק, מחזיר לחלות. רקיקין הבאים בפני עצמן – דאי בעי – רקיקין מביא, ואי בעי – חלות מביא. ולא היו נבללין בשמן, והיה בו רבי שמן שנשתיר על המשיחה, ואינו נאכל. וביצד הוא עושה? מושחן וכו'. מושחן וחוזר ומושחן – דכיון דליכא חלות, ליכא למימר "ושאר השמן מחזיר לחלות", וכיון דסבירא ליה דאין שאר השמן נאכל לכהנים, משום הכי חוזר ומושחן עד וכו'. למעושי שתי הלחם ולחם הפנים – שאין נעשין בבלי אלא נאפות בתנור, שאין טעוניה פתיתה. אבל מנחת מאפה לא מנעט מפתיה. דלקמן מרבי ליה לפתיתה עם שאר מנחות, אף על גב דנאפות בתנור. לרבות כל המנחות לפתיתה – ואפילו מנחת מאפה. תלמוד לומר אותה – למעושי הני תרתין. ולא אוציא את הרקיקין – שיהו רקיקין טעונין יציקה, דלא מנעט קורא אלא חד מהני תרתין מינין שבה. תלמוד לומר היא – מנעט אחר, למעט ליציקה. מאי תלמודא – כלומר, מה ראתי להוציא את מנחת מאפה שכתובה עם שאר מנחות? אימא: להוציא את מנחת כהנים, שהרי אין כתובה בפרשת שאר מנחות. שני מעושינן – "עליה רהיא".

היו
עליה שמן. אוציא את החלות ולא

מה כאן – מותן שמן בבלי, אף לחלן – מותן שמן בבלי. ומה לחלן – יציקה ובלילה, אף פאן – יציקה ובלילה. חלות בוללן דברי רבי וחכמים אומרים סולת. תנו רבנן: "סלת בלולה" – מלמד שנבללת סולת. רבי אומר: חלות בוללן, שנאמר: "חלות... בלולה". אמרו לו: והלא לחמי תורה נאמר בהן "חלות", ואי אפשר לבלולן פשהן חלות אלא סולת! כיצד עושה? נותן שמן בבלי קודם לעשייתו ונותנה, ונותן שמן עליה ובלולה, ולשה, ואופה, ופותתה, ונותן עליה שמן, וקומץ. רבי אומר: חלות בוללן, שנאמר: "חלות... בלולה בשמן", כיצד עושה? נותן שמן בבלי קודם לעשייתה, ונותנה, ולשה, ואופה, ופותתה, ונותן עליה שמן, ובלולה, וחוזר ונותן עליה שמן וקומץ. "אי אפשר" דקאמרי ליה רבנן לרבי מאי היא? אמר רבי שמואל בר רב יצחק: רביעית שמן היא, היאך מתחלקת לכמה חלות? "החלות טעונות בלילה ורקיקין משיחה". תנו רבנן: "חלות... בלולה" – ולא רקיקין בלולין. שכיבול, והלא דין הוא: ומה חלות שאינן טעונות משיחה – טעונות בלילה, רקיקין שטעונין משיחה – אינו דין שטעונין בלילה! תלמוד לומר: "חלות... בלולה" – ולא רקיקין בלולין. "רקיקין משיחין" – ולא חלות משיחות. שכיבול, והלא דין הוא: ומה רקיקין שאינן טעונין בלילה – טעונין משיחה, חלות שטעונות בלילה – אינו דין שטעונות משיחה! תלמוד לומר: רקיקין משיחים – ולא חלות משיחות. מאי תלמודא? אמר רבא: לא לישתמיש ולכתוב "חלות משיחות ורקיקין בלולין". "ביצד מושחן? כמין כי, והשאר נאכל" וכו'. מאי "כמין כי"? אמר רב פהנא: כמין כי יווני. תנו רבנן: מנחה הבאה מחצה חלות ומחצה רקיקין, מביא לוג שמן וחוצהו, חצי לחלות וחצי לרקיקין, וחלות בוללן ורקיקין מושחן, ומושחן את הרקיק על פני בול, ושאר השמן מחזיר לחלות. רבי שמעון בן יהודה משיח רבי שמעון אומר: מושחן כמין כי, ושאר השמן נאכל לכהנים. תנאי אידך: רקיקין הבאים בפני עצמן – מביא לוג שמן ומושחן וחוזר ומושחן עד שכיכלה כל שמן שבלוג. רבי שמעון בן יהודה אומר משיח רבי שמעון: מושחן כמין כי, ושאר השמן נאכל לכהנים. משנה כל המנחות הנעשות בבלי טעונות פתיתה. גמרא למעושי מאי? אמר רב פפא: למעושי שתי הלחם ולחם הפנים. תנו רבנן: "פתות אותה פתים... מנחה" – לרבות כל המנחות לפתיתה. יכול שאני מרבה אף שתי הלחם ולחם הפנים? תלמוד לומר "אתה". "ויצקת... שמן מנחה" – לרבות כל המנחות ליציקה. יכול שאני מרבה אף מנחת מאפה? תלמוד לומר: אוציא את הרקיקין? תלמוד לומר: "היא". מאי תלמודא? אימא: להוציא מנחת פהנים! אמר

מה להלן יציקה ובלילה אף כאן יציקה ובלילה – תימה: למה לי למילף מגורה שהו ד"קרבן" קרבן? תיפוק לי דמרבינן בסמוך מדכתיב "מנחה" – לרבות כל המנחות ליציקה, ולא ממעטינן אלא מנחת מאפה ומצינו למימר: דעיקר גורה שהו – למותן שמן בבלי אתיא, ויציקה ובלילה דהכא – הוא הדין דבלא גורה שהו הוה ידעין, מדכתיב "מנחה". ועוד נראה: דבלילה נמי איצטריך גורה שהו, דמדכתיב "מנחה" – לא מרבינן יציקה יציקה, דעל יציקה כתיב, ומרבינן מנייה פתיתה לכל מנחות, דפתיתה ויציקה כתיבי בהדדא קרא. ומיהו צריך לדקדק: במנחת סולת ובמנחת העומר, דלא כתיב בהו (בלילה) מותן שמן בבלי קודם לעשייתן (וחלין). תינה מחבת ומרחשת – דכתיב "קרבן", אלא שאר מנחות מנול? ואם נפרש: מדכתיב "מנחה" מחבת מרבינן כל המנחות לשלשה מנחות שמן, אם כן, היכי דמעטינן מאפה מיציקה, מדכתיב "עליה רהיא", נמנעט נמי ממותן שמן בבלי קודם לעשייתן, דהך חיבות גבי הדדי כתיבי, "וצקת עליה שמן מנחה היא!" ונראה לפרש: דגבי שלשה מנחות שמן, כל המנחות למידות זו מזו בלא שום גורה שהו – מסבירא בעלמא. דכיון דטעונות מנחות שמן – נלמד סתום מן המפרש, כעין גלוי מילתא בעלמא. והא דצריך הכא "קרבן" לגורה שהו – היינו, משום דכיון דמחבת כתיב יציקה אתרייהו, ובמרחשת כתיב מותן שמן בבלי בתחילה, הוה אמיתא: שו דניה בכך, וזו דניה כך. אבל אחר שמלמדנו בגורה שהו ליתן האמור של זה בזה, הוה הדין בכל המנחות. חזון ממאפה דמעטה רחמנא מיציקה. ומשום דכתיבי מיעוטי גבי יציקה, הוא דאיצטריך ליה "מנחה" לרבות כל המנחות ליציקה. שפיר קאמרי ליה רבנן ומאי היא – תימה: מעיקרא פשיטא ליה דשפיר קאמרי רבנן, ואחר כך בעי "מאי היא"? ועוד: שאין מותרין כלום אקשיאי וזו נראה לפרש: דלאו קושיא היא, אלא בניחותא קאמר, דשפיר קאמרי ליה רבנן, כדחזוין בתוספתא דחור בו רבי דאמר: נראין דבריהן מדבריי ר' מאי היא? – כלומר, מאיזה טעם. אמר רבי שמואל בר רב יצחק: רביעית שמן היא, ומתחלקת לכמה חלות, ולאחר אפיתן יבישות הן ובשולות שמן מנחת האור, וברביעית שמן לא ספקא להו. ומה חלות שאין טעונות משיחה – צריך לדקדק אי שייך כאן "כל חד וחד תיקום בדוכיתה". כמין כי – צייר בקונטרס כמין סית, ובפירושי חומש פירש: גימיל. ויש מפרשים: כמין נרין, או כמין כף, ובערוך פירש: דתניא בכריתות (הב) "המליכום מושחין כמין נור, והכנים כמין כי יונית" – פירוש: יצק שמן על ראש ואחריו ויורד אילך ואילך כמין שני מרגליות, וזהו צורתו. אימא להוציא מנחה כי – הקשה בקונטרס: גבי פתיתה נמי לפיכך "אימא להוציא מנחת כהנים" ותיקרי: דמסתברא מנחת כהנים הוה ליה לרביי דין מנחת מחבת, שכן פתיתה כתיבא ביה בהדיא, ושתיקין מנחת יחיד, ורנפ"ש כתיב בפרשה – למעט שתי הלחם ולחם הפנים, דציבור הוה.

איוורו

איוורו

רטז מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עה עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזולץ)"
תוספות

אִיּוֹהוּ דבר שצריך שני מיעוטים בו – תימה: דלעיל בסוף "כל המנחות באות מצוה" (סב), גבי הגשה, דכתיבי מיעוטי טובא, ממעטינא מקמא – שתי הלחם ולחם הפנים, דאין מוקן לאשים. וממיעוט שני – מנחת נסכים, שאינה באה בגלל עצמה. וממיעוט שליש – מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, שאין מוקן לכהנים. והשתא

הבא גבי יציקה דאיכא תרי מיעוטי, נהי דלא צריך למעוטי שתי הלחם ולחם הפנים, שאפילו שמן אינה שוטה, כדמעטיט ליה בפרק "כל המנחות" (שם), מכל מקום נוקי קמא – למעוטי מנחת נסכים, ואידך – למעוטי מנחת כהנים ומנחת כהן משיח, מטעמים דהתם ויש לומר: דלא דמי, דגבי הגשה – איכא תלתא מיעוטי, ולא שייך לאוקמי כוליה במנחת מאפה. אבל הכא, דליכא אלא תרי מיעוטי, ואיכא לקויהו תרייהו במנחת מאפה – מקיימינן. **חביצא** – פירש בקונטרס: תבשיל שקורין שלינקרק, שמפררין בו פת. וקשה: מה ענין זה אצל מנחות שהביטול מבטלו כאן מתורת לחם? ואי משום דטיגון דמנחה חשיבא כביטול דחביצא – והא בסמוך מייחי עלה "ליקט מכולך" דליכא שום טיגון לעד, אמרינן בפרק כיצד מברכין (ברכות לזא) גבי חטה: טחנה לשה אפאה ובשלה, בזמן שהפרוסות קיימות מברך "המוציא", אין הפרוסות קיימות מברך "בורא מיני מזונות", משמע אין הפרוסות קיימות אפילו יש בהן כויתו ועוד, בסמוך דקאמר ולרבי ישמעאל דמחזירין לסולתן הכי נמי דלא מברך "המוציא", היכי בעי למימר דמברך, וכי יש לך אין פרוסות קיימות יותר מזה! ומפרש רבינו תם דחביצא הן פתיתין דקין שמדביקין אותן על ידי דבש או על ידי חלב ושומן כעין טיגון של מנחה. ובערוך פירש, כעין חביצא דתמרי שפירד הפת בקערה ושופר מרק עליהן. **היה** עומד ומקריב מנחות בירושלים – פירש בקונטרס: כהן שלא הביא מנחה בשנה זו, ולא היה לומר הביא, דמנחת כהן כליל היא, ובמנחה הנאכלת מיירי ברקאמז "נטלן לאוכלן", ויכול לפרש כהן שלא הקריב מנחה בשנה זו, ומיירי במנחת ישראל. עוד לשון אחר פירש: ישראל שלא הביא מנחה מימיו. וקשה: ד"נטלן לאוכלן" קתני, וישראל לא מצי אכילו ורבינו שמעון פירש בברכות (לזב) דדוקא במנחות, לפי שאין גרילין להתגבר מנחות. ואי אפשר לומר כן, כדבוספתא קתני נמי הכי גבי זבח! ונראה לפרש, דלפי שהיו משמרות מתחדשות ומתחלפות פעמיים בשנה ולכל משמרה היו בתי אבות, נמצא שלא היו מקריבין אלא בפתיחתן גדולים ושלימים קטנים, אבל פתיחתן גדולים ופתיחתן קטנים – פשיטא, והואיל ואיכא לחם אחר שלם דאחזוהו לחם מברך. לזמן.

ליקט מכולן – אדמשת המינים קאי, ובפסח. והא ליכא למימר דאמנותו קאי, דקתני "אם חמץ הוא" וכל המנחות באות מצוה: כך פירש בקונטרס. ויש פירושים שכתוב בהן אפתיחן שאין בהן כוית, ולא איתפרש לן היכא. **אפילו** פירוין שאין בהן כוית – ואם תאמרו: הא דאמרינן בפרק כיצד מברכין (שם לטא, ושם) פת עצומה בקעה מברכין עליה "המוציא", ופליגא דרבי חייא בר אבא דאמר צריך שתכלה ברכה עם הפת היכי דמי, אי דליכא לחם אחר – הא מסקינן הכא דמברך "המוציא" ואי דאיכא לחם אחר – על הגדול מברך, דעד כאן לא פליגי התם אלא בפתיחתן גדולים ושלימים קטנים, אבל פתיחתן גדולים ופתיחתן קטנים – פשיטא, והואיל ואיכא לחם אחר שלם דאחזוהו לחם מברך. לזמן.

אָמַר רַבָּה: אִיּוֹהוּ דְּבַר שְׁצָרִיד שְׁנֵי מִיעוּטִין? הָיִי אֹמֵר: זֶה מִנְחַת מֶאֱפָה. מִשְׁנַה מִנְחַת יִשְׂרָאֵל – קוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנֵים לְאַרְבָּעָה, וּמִבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֲנִים – קוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנֵים לְאַרְבָּעָה, וְאִינוּ מִבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֵן מוֹשִׁיחַ לֹא הָיָה מִקְפָּלָה. רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מוֹשִׁיחַ אֵין בָּהֶן פְּתִיתָה, מִפְּנֵי שְׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה, וְכָל שְׁאֵין בָּהֶן קְמִיצָה – אֵין בָּהֶן פְּתִיתָה. וְכִילְנָן פּוֹתֵתֵין פְּתִיתִים. נִמְרָא תִּנּוּ רַבָּנִין: "פְּתוֹת" – יָכוֹל לְשָׁנִים? תִּלְמוּד לֹמֵר: "פְּתִים". אִי "פְּתִים", יָכוֹל יַעֲשֶׂה פִירוּרִין? תִּלְמוּד לֹמֵר: "אֲתָה" – אֲתָה לְפִתִּיתִים וְלֹא פְתִיתָה לְפִתִּיתִים, הָא מִיָּצִיד? מִנְחַת יִשְׂרָאֵל – קוֹפֵל אֶחָד לְשָׁנִים וּשְׁנֵים לְאַרְבָּעָה, וּמִבְדִּיל. מִנְחַת כֹּהֲנִים וְכֹהֵן מוֹשִׁיחַ – הָיָה מִקְפָּלָה וְכִי. וְהָא אֲנִן תַּנּוּ: לֹא הָיָה מִקְפָּלָה! – אָמַר רַבָּה: אִינוּ מִקְפָּלָה לְאַרְבָּעָה, אֲבָל מִקְפָּלָה לְשָׁנִים. "רַבִּי שְׁמַעוֹן אֹמֵר: מִנְחַת כֹּהֲנִים וּמִנְחַת כֹּהֵן מוֹשִׁיחַ אֵין בָּהֶן פְּתִיתָה". אָמַר רַב יוֹסֵף: הָאִי חֲבִיצָא דְּאִית בָּהּ פִּירוּרִין כְּזוֹת – מִכְּרִכִּין עָלֶיהָ "הַמוּצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ". אִי לִית בָּהּ פִּירוּרִין כְּזוֹת – מִכְּרִכִּין עָלֶיהָ "בּוֹרָא מִינֵי מְזוֹנוֹת". אָמַר רַב יוֹסֵף: מָנָא אֲמִינָא לָהּ? דְּתַנְיָא: הָיָה עוֹמֵד וּמִקְרִיב מִנְחוֹת בִּירוּשָׁלַיִם, אֹמֵר: "בְּרוּךְ... שֶׁהָיִינוּ וְקִיָּמְנוּ". נִמְלָן לְאָכְלָן, אֹמֵר: "...הַמוּצִיא לָחֶם מִן הָאָרֶץ", וְתַנּוּ: וְכִילְנָן פְּתִיתִים כְּזוֹת. אָמַר לִיה אֲבִי: וְלִתְנָא דְּבִי רַבִּי יִשְׁמַעֵאל דְּאָמַר: מִפְּרָקָן עַד שְׁמִחוּרִין לְסַלְתָּן, הָכִי נִמִּי דְּלֹא מִבְּרַךְ "הַמוּצִיא"! וְכִי תִּימָא: הָכִי נִמִּי, וְהִתְנִיא: לִיקֵט מִכּוֹלֵן כְּזוֹת וְאָכְלוּ, אִם חֲמִין הוּא – עָנֹשׁ פְּרַת, אִם מִצָּה הוּא – אֲדָם יוֹצֵא בָּהֶן יְדֵי חוֹבְתָן בְּפִסְחָא! הָכִא בְּמֵאִי עֲסָקִין – בְּשַׁעֲרֵסָן. אִי הָכִי, הֵינּוּ דְּקִתְנֵי עָלֶיהָ: וְהוּא שְׁאֲכָלָן בְּכַדִּי אֲכִילַת פֶּרֶס, וְאִי בְּשַׁעֲרֵסָן, "שְׁאֲכָלָן" מִכְּעֵי לִיה! אֵלָּא הָכִא בְּמֵאִי עֲסָקִין – בְּכָא מִלָּחֶם גְּדוֹל. מָא הָיִי עָלֶיהָ? רַב שִׁשְׁתָּ אָמַר: אֲפִילוּ פִירוּרִין שְׁאֵין בָּהֶן כְּזוֹת. אָמַר רַבָּא: וְהוּא דְּאִיפָא תוֹרִיתָא דְּנִהְמָא עָלֶיהוּ.

משנה

הוי אומר [זו] מנחת מאפה – שיש בה שני מיעוטים, חלות ורקיקין, לפיכך צריכה שני מעוטים. הלכך, קממעט מהנך תרי מיעוטי. **משנה קופל** – כמו "כופל", חלה אחת לשתיים, ושתיים לארבע, מבדיל – משברה, היינו "פתיחה". מנחת כהנים קופל – כדי לקיים מצות פתיחה. ואין מבדיל – וכולה כליל. מנחת כהן משיח – היינו חביצא, לא היה מקפלה – כשאמר מנחת כהנים, לפי שהיא חובתה, ואין נקמצת כלל, וכליל היא. רבי שמעון אומר מנחת נדה של כהנים ומנחת כהן משיח אין בהן פתיחה – כלומר, שלא היה מקפלה וכו'. ופליג אתנא קמא דסבר: מנחת כהנים – קופל, וכולן – שצריכין פתיחה – מקפלין שונים לארבעה, וארבעה לשמונה, ושמונה לששה עשר, עד שיהיו "פתיחת כויתים". ענין אחר: שכולן פתיחת כויתים – שיוכלו לפותחן עד שיהיו הפתיחת כויתים. אבל פחות מכויתים – אין יכול לפותחן כל שהוא. ואיכא דאמרי: "יכולן פתיחת כויתים" – שהיה עושה מן העשרון עשר חלות, ומכל חלה וחלה – ארבעה פתיחתן, ולא היה בכל פת אלא כוית. ולא מפי הרב. **נמרא** תלמוד לומר פתים – דמצי למכתב "תעשינה פתות", וכתוב "פתים" – מדמשנן: לשני פתים יותר. תלמוד לומר אותה לפתיתים – שיעשה אותה לפתיתים – דהיינו, אחד לשנים, ושנים לארבעה, ולא יותר. ומבדיל – והדד קומץ לה, ולא יותר מפתיחה לפתיתם לפירוין. ואינו מבדיל – דכיון דאין צריכה קמיעה – אין צריכה הבדלה. אבל מקפלה לשנים – דכיון דאין אלא חצי עשרון אין מקפלה אלא לשנים. **האי חביצא** – (של) רקיקין. היה עומד ומקריב מנחות בירושלים – כגון שלא הקריב כהן זה עדיין מנחה מימיו, או שהקריב מנחה חדשה כגון מנחת העומר, אמר כהן "שהחזיר". נטלן – הכהן לאוכלן. מברך – הכהן "המוציא", ותנן: "כולך" – כל המנחות, אפילו מנחת העומר, "פתיחת כויתים". ולחבי מברך הכהן "המוציא", ואי לא הוו כויתים – אינו מברך. ליקט מכולן – פירוין כוית. ואכלן אם חמין בו' – ומדיוצא בהן ידי חובתה, דחשיב ליה לחם, נמי מברך עליו "המוציא". **הבא במאי עסקינן** – דקתני "ליקט מכולך". בשעירסן – שובין הפירוין ביחד, וגוללן בידי חובתה, והוי כוית. **אי הכי** היינו דקתני עלה והוא שאכלן – לאותן פרוין. כשעור אבילת פרס – שלא שהה בין פירור לפירור יותר מכדי אבילת פרס – דהתם הויא אבילת, ויוצא בה ידי חובתה. **ואי בשעירסן** – שגובלן דהוו חתיכה אחת. **שאכלו מביעי ליה** – דכיון דתני "שאכלן" – משמע דרוב פירוין הם, ולא חתיכה אחת שלא פירדה. **אמר ליה** – רב יוסף, אלא לעולם שלא עירסו, ואפילו הכי לא תפרוך. **הבא במאי עסקינן** – דיוצא בפירוין, כגון שבאו מלחם גדול, שעדיין הוא בעין דחבר שבאו ממנו, והוי חשוב ובר בריכה. הלכך פירוין נמי שלטקן, חשובין ניהו, ומברך עליהן. אבל המנחות שפירכן ולא נשתתף מוקן דבר חשוב, אימא לך דבעינן כוית. והאי חביצא נמי, דקאמר "אי אית בה כוית" וכו', אף על פי שאבא מלחם גדול, אי לא הוי הלחם בעין – בעינן כוית לענין "המוציא". **אפילו פירוין שאין בהן כוית** – מברך עליהן "המוציא". **תוריתא דנהמא** – שיהא בהן מראה לחם, ולא שיהו שריי כל כך שאין נראה אם הם לחם או לאו. **ואכתי** רבי

עלידי שמתקשרים לספריו ולכתביו של הרבי – כלומר, לומדים את תורתו – מתקשרים איתו עצמו.

משיחת אור כל"ך" מרחשוון ה'תשמ"א

– מאכל העשוי מפירורי לחם, דאית ביה פירורין בריית – כאשר יש
בכל פירור לחם שיעור כזית, מברכין עליה המוציא לחם מן
הארץ, אבל אי לית ביה פירורין בריית, מברכין עליה בורא מיני
מזונות, אף אם בכל הפירורים ביחד יש יותר מכזית.
רב יוסף מבאר מהיכן למד דין זה: אמר רב יוסף, קנא אמינא לה –
מנין למדתי לומר דין זה, דתנינא, הנה עומד ומקריב מנחות
פירושלים, אמר רביה וכו' שהחיינו ונקטנו וכו', נטלו לאכלו, אמר
המוציא לחם מן הארץ, מבואר בברייתא שברכת המנחות היא
המוציא. ותנן – ושנינו במשנתנו, וכולן פתיתים בריית – שהיה
פותת את המנחות עד שיהיה כל פתית בגודל כזית, נמצא מוכח,
שעל פתית לחם בגודל כזית מברכים המוציא.
אביי מקשה לרב יוסף: אמר ליה אביי לרב יוסף, ולתנא דבי רבי
ישמעאל – ולפי התנא מבית מדרשו של רבי ישמעאל, דאמר
מברכין – פותת את המנחות לפירורים קטנים עד שמחזירין ללחן –
עד שיהיו בחורה כסולת, הכי נמי דלשיטתו לא מברך המוציא על
המנחות, כיון שאין בפתיתים שיעור כזית. ובי תימא הכי נמי – ואם
תרצה לומר שאכן כך הוא סובר, יהיה קשה על כך, ויתנינא –
והלא שנינו בברייתא, ליקט מכולן בריית – אדם שליטת פירורים
הפחותים מכזית וצירפם לחתיכה אחת בשיעור כזית, ואכלו
בפסת, אם חמין הוא, עגוש בריית, כדין האוכל חמץ בפסת, ואם
מצה הוא – שפירורים אלו נאפו לשם מצת מצוה, אדם יוצא בהן
ידי חובתו בפסת, דהיינו ידי מצות אכילת מצה בלילה הראשון.
ומוכח שאף פירורים פחותים מכזית נקראים לחם, ואם כן יש
לברך עליהם המוציא, וקשה על רב יוסף.
מתרץ רב יוסף: הך ברייתא של פסת ברייתא, בשיעורין –
שגיביל ולש את הפתיתים ביחד, עד שחיברם כאחד לכזית שלם,
ולכן יש להם חשיבות לחם ויוצא בהם ידי חובתו בפסת, אך אין
משם ראייה לחביצא שעסק בה רב יוסף.
מקשה אביי: אי הכי – אם אכן הפירורים מחוברים כאחד, היינו
דקתני עליה – מה ששנינו על ברייתא זו, והוא שאכלו בכדי אכילת
פירור, שהשני בברייתא הוא רק באופן שלא שהה באכילתו יותר
מכדי אכילת חצי ככר, ואי בשיעורין – ואם מדובר שעשאן לאחד,
הוא אכילתו מביעי ליה – היה צריך להכתב בברייתא, שאכלו בלשון
יחיד ולא 'שאכלו' שהוא לשון רבים, ומכך שהברייתא נקטה לשון
רבים משמע שעוסקת באופן שלא חיבר את הפירורים לחתיכה
אחת, וחוזרת הקושיא על רב יוסף, שמהברייתא מוכח שאף על
פירורים פחותים מכזית מברך המוציא.
מתרץ רב יוסף: אלא הך ברייתא, עסקינו, ברא מלחם גדול – שהכבר
שממנו באו הפירורים עדיין קיים, מהי הכרעת ההלכה בדין החביצא
ומכיון שנשאר ממנו דבר חשוב, גם הפירורים מקבלים חשיבות
אגב הכבר שממנו באו, ולכן יוצא בהם ידי חובה בפסת. אבל
בחביצא, מדובר שלא נותר חלק חשוב מהכבר, ולכן אף
שהפירורים באו מלחם גדול, מכל מקום מאחר שעשה אינו קיים,
אם הפתיתים פחותים מכזית מברך מזונות.
הגמרא מביאה שרש שיש ורמא חולקים על רב יוסף בזה. מבררת
הגמרא: מאי הוי עליה – מהי הכרעת ההלכה בדין החביצא
בפירורים הפחותים מכזית. משיבה הגמרא: רב שישת אמר, אפילו
פירורין שאין בהן בריית מברך עליהם ברכת המוציא, ואף באופן
שפתת את כל הכבר שממנו באו הפירורים. רבא מוסיף תנאי
בהלכה זו: אמר רבא, והוא דאיכא תוריתא דתקמא עליהו – דווקא
באופן שיש תואר ומראה של לחם על הפירורים שאין בהם כזית,
אבל אם אין להם תואר ומראה של לחם אין מברכים עליהם
ברכת המוציא.

מתרצת הגמרא: אמר רבה, איזהו דבר שאיך שני מיעוטי, הוי
אומר זו מנחת מאפה תנור, שיש בה שני סוגים של מנחות, חלות
ורקיקין, ובה יש להעמיד את שני המיעוטים.

משנה

משנתנו מבארת כיצד עושים את הפתית: מנחת ישראל ושצריך
לקיים בה קמיצה, לאחר שאופה את החלות, קופל אחד לשנים
ושנים לארבעה, כלומר, אחר שמקפל את החלה חוזר ומקפל פעם
נוספת, ומקדיל – מפריד את החלקים, ונמצא שעושה ארבעה
פתיתים מכל חלה. מנחת כהנים, קופל אחד לשנים ושנים לארבעה,
ואינו מקדיל. והטעם לכך, כיון שעולה כולה למזבח ואין בה דין
קמיצה, אין צורך לפתות אותה לחלקים נפרדים, ודי בכך שמקפל
אותה כדי לקיים בה את מצות הפתיתות. מנחת כהן משיח – מנחה
שהיה מביא הכהן גדול בכל יום, לא היה מקפלה.
רבי שמעון אומר, גם מנחת כהנים – מנחה שהביאה כהן, וגם מנחת
כהן משיח – מנחה שהביאה הכהן הגדול בכל יום, אין בהן פתיתות
כלל, מפני שאין בהן קמיצה, והכלל הוא שכל שאין בהן קמיצה
אין בהן פתיתות.
עוד חולק רבי שמעון על תנא קמא: וכולן – כל החלות שיש
לפותתן, פותתן ברייתים – ממשיך ומקפלן פעם אחר פעם עד
שיהיה כל אחד מהפתיתים בשיעור כזית, ולא כדברי תנא קמא
שפותתן רק לארבעה פתיתים.

גמרא

הגמרא מביאה ברייתא המבארת את המקור לאופן הפתיתות: תנו
רבנן, נאמר (ויקרא ב' ו') 'פתות אתה פתים' וגו', יכול – שמא תאמר
שפותתה רק לשנים, תלמוד לומר 'פתים', דהיינו שיש לעשות
פתיתות נוספת. מבררת הברייתא: אי פתים – מאחר שאתה מרבה
פתיתות נוספת, יכול – שמא תאמר שימשיך לפתות אותה עד
שיעשה פירורין, משיבה הברייתא, תלמוד לומר 'פתות אותה
פתים', ותיבת 'אותה' נדרשת למעט, אותה לפתיתים ולא פתיתות
לפתיתים. כלומר שאין לפתות בלי הגבלה, אלא עושה בחלה
'פתות' ו'פתים' ולא יותר, הך ביצד – כיצד מקיים דין זה, מנחת
ישראל קופל אחד לשנים ושנים לארבעה, דהיינו עושה פעמים
בלבד פתיתות, ומקדיל את החלקים. ממשיכה הברייתא להביא את
דיני הפתיתות: מנחת (כהנים) – מנחה שהביאה כהן, שאין קומצים
אותה, אלא עולה כולה למזבח, [קופל אחד לשנים ושנים
לארבעה, ואינו מקדיל], ומנחת כהן משיח היה מקפלה (וכו'). ולא
היה מבדיל, כיון שמנחות אלו עולים כולם למזבח ואין נקמצות
אין צורך לשבר ולהפריד הפתיתים זה מזה.
מקשה הגמרא על מה ששנינו בברייתא שמנחת כהן משיח היה
מקפלה: והא אנו תנן – והרי אנו שנינו במשנתנו שלא היה מקפלה.
מתרצת הגמרא: אמר רבה, אין כוונת התנא במשנה, שמנחת כהן
גדול לא היה כופלה כלל, אלא כוונתו שאינו מקפלה לארבעה
פתיתים, כמו בכל המנחות, אבל מקפלה לשנים, וכך גם כוונת
התנא בברייתא שהיה מקפלה רק פעם אחת. והטעם לכך משום
שנאמר בה 'תופני מנחת פתים', משמע שיש לעשותה רק שני
פתיתים.
שנינו במשנה: רבי שמעון אומר, מנחת כהנים ומנחת כהן משיח אין
בהן פתיתות (וכו'), וכולן פותתן כזיתים. רב יוסף למד ממשנתנו
דין לענין ברכת המוציא בפתית לחם: אמר רב יוסף, האי תביצא

משנה

כל המנחות מעונות שלש מאות שיפה – שפשוף גרעיני החיטה או הבצק בכף ידו, וְחֶמֶשׁ מֵאוֹת בְּעֵיטָה – הכאה באגרוף. השיפה והבעיטה נעשות בגרעינים של החיטין, כדי שהקליפה תרד מהם בקלות. רבי יוסי אומר הן נעשות כְּבֶצֶק כדי שיהא נאה.
כל המנחות פאות – יש לעשותן עֶשֶׂר עֶשֶׂר חלות או ריקוקין, חוץ מלחם הפנים והחביתין בהן גדול, שהם פאות שתיים עשרה חלות, דברי רבי יהודה. רבי מאיר אומר בולם – כל המנחות פאות שתיים עשרה חלות, חוץ מחלות שבאות עם קרבן תודה וניירות (חלות הבאות עם שלמי הנזיר בתום ימי נזירותו) שהן פאות עֶשֶׂר עֶשֶׂר חלות.

גמרא

הברייתא מבארת את סדר השיפה והבעיטה: תנא, שף – משפושף פעם אחת ופועט – ומכה באגרוף שתיים, חוזר ושף שתיים ופועט שלש פעמים, נמצא שעל כל שלש שיפות הוא בועט חמש בעיטות, וממשיך בסדר זה עד ששף שלש מאות שיפה וחמש מאות בעיטה.
כָּעִי – הסתפק רבי ירמיה, אֲמַטְוִי וְאֲתוֹוִי חד – שפשוף בידו הלך ושוב, האם נחשב לשיפה אחת, או דְלָמָּא – או שמא אֲמַטְוִי וְאֲתוֹוִי תרי – הולכה והבאה שתי שיפות הן. מאי, תיקו – תעמוד שאלה זו בספק כיון שלא נפשטה.
נחלקו רבנן ורבי מאיר: תנא קמא סובר שהשיפה ובעיטה נעשות בתיים ורבי יוסי אומר נעשות כְּבֶצֶק, אִיבְעִיָּא להו – הסתפקו בני הישיבה, האם כוונת רבי יוסי דוקא כְּבֶצֶק וְלֹא בְחִיטִין, או דְלָמָּא – או שמא כוונתו אף כְּבֶצֶק.
הגמרא פושטת את הספק מבריתא: תא שָׁמַע דְתֵנְיָא, שיפה ובעיטה בחיטין, רבי יוסי אומר שיפה ובעיטה כְּבֶצֶק, הברייתא האריכה בדברי רבי יוסי ולא אמרה בקצרה 'רבי יוסי אומר בבצק', משמע שבבצק דוקא ולא בחיטים.
שנינו במשנה בדברי רבי יהודה: כל המנחות פאות בו' (חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול שהן באות שתיים עשרה. מבארת הגמרא: לָחֶם הַפָּנִים, בְּהֵרֵא בְּתִיב בִּיה – בפירוש כתוב בו שבא שתיים עשרה חלות. חביתין בהן גדול, אֲתֵיָּא – למד בגזירה שזה לשון 'חוקה' האמורה בחביתין כהן גדול מלשון 'חוקה' מלחם הפנים, שחביתין כהן גדול באים שתיים עשרה חלות כמו לחם הפנים.
מבארת הגמרא: כל שאר המנחות דפאות עֶשֶׂר עֶשֶׂר חלות מִנְיָן – מניין זאת לרבי יהודה. גַּמַּר – למד זאת מלחמי תודה, מה להלן בלחמי תודה באות עֶשֶׂר חלות, אף כָּאן בשאר מנחות באות עֶשֶׂר חלות.
מקשה הגמרא: וְלִילָף – וילמדו שאר מנחות מלחם הפנים, מה להלן בלחם הפנים מביאים שתיים עשרה חלות, אף כָּאן בשאר מנחות יש להביא שתיים עשרה חלות.
מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא – מסתבר יותר מלחמי תודה הוה ליה לְמִילָף – היה לו ללמוד את שאר מנחות, שָׁכַן הם קרבן יחיד ואילו לחם הפנים הוא קרבן צבור. הִתְתַּנְּבַּד – הם באים בנדרבה, ואילו לחם הפנים הוא חובה. הם טעונות שָׁמֶן בסולת, ואילו לחם הפנים אינו טעון שמן בסולת. נִפְסַל – הם נפסלים כשעובר עליהן לילה שהוא סוף זמן אכילתו, ואילו לחם הפנים נשאר משבת אחת לשניה. שְׁלֹא בְשֶׁבֶת – הם אינם דוחים את השבת בהכנתן, ואילו לחם הפנים דוחה שבת. וְשְׁלֹא בְטוּמְאָה – והם אינם באים בטומאה ואילו לחם הפנים דוחה את הטומאה, כשהלחם טמא או כשהכהנים טמאים.
מקשה הגמרא: אֲדִירָה – להיפך, מלחם הפנים הוה ליה לְמִילָף – היה לו ללמוד, שָׁכַן שכן שאר מנחות ולחם הפנים הם תְּקַדָּשׁ, כלומר קדשי קדשים ואילו לחמי תודה הם קדשים קלים. וְלִבְנוֹה – הם טעונים לבונה, ואילו לחמי תודה אינם טעונים לבונה. מִצָּה – הם באות חלות מצות ואילו לחמי תודה כוללים גם חמץ. וְעֵצָם –

– הם באים מחמת עצמם ואילו לחמי תודה באים מחמת הזבח.
מתרצת הגמרא: הִנֵּה נִפְיָשֵׁן – הם רבים, כלומר שאר מנחות דומות ללחמי תודה בששה דברים וללחם הפנים רק בארבעה.
מקשה הגמרא: וְאִי כְּבִירָא לוֹ – ואם סובר רבי יהודה שדבר הַלָּמֵד בְּגִזְרָה שָׁוָה חוזר וְלָמֵד כְּבִנְיָן אֵב, דהיינו חביתין כהן גדול שנלמדים בגזירה שוה 'חוקה חוקה' מלחם הפנים שבאים שתיים עשרה חלות, יכולים מעתה ללמד על קרבן אחר בבנין אב, אם כן גִּילָף – נלמד שאר מנחות מחביתין בהן גדול, מה להלן חביתין כהן גדול באים שתיים עשרה חלות, אף כָּאן שאר מנחות באות שתיים עשרה חלות.
מתרצת הגמרא: מִסְתַּבְּרָא מלחמי תודה הוה ליה לְמִילָף – היה לו ללמוד את שאר מנחות, שָׁכַן שאר מנחות ולחמי תודה הם מנחות של הַדִּיּוֹשׁ שלא כחביתין שהם של כהן גדול. שְׁתַּנְּבַּד – הם באים בנדרבה, ואילו חביתין כהן גדול הן חובה. הִצָּאִין – הם אינם קריבים לחצאים, ואילו מנחת חביתין כהן גדול מביא מחציתה בבוקר ומחציתה בין הערבים. לְפִיגוּל – הם, מחשבת פיגול פוסלתם ואילו חביתין כהן גדול אין מחשבת פיגול פוסלתם. שְׁלֹא בְשֶׁבֶת – הם, אין עשייתם והקרבנתם דוחה שבת ואילו מנחת חביתין כהן גדול דוחה שבת. וְשְׁלֹא בְטוּמְאָה – הם אינם באים בטומאה, ואילו מנחת חביתין כהן גדול באה בטומאה.
מקשה הגמרא: אֲדִירָה – להיפך, מחביתין בהן גדול הוה ליה לְמִילָף – היה לו ללמוד את שאר מנחות, שָׁכַן בשאר מנחות וחביתין כהן גדול שיעור הסולת הוא עֶשְׂרִין, כָּלִי – הם טעונים כלי שרת כדי לקדשן. תְּקַדָּשׁ – הם קדשי קדשים. וְלִבְנוֹה – הם טעונים לבונה. מִצָּה – הם באים חלות מצות. וְעֵצָם – הם באים מחמת עצמם. הַתְּקָשָׁה – הם טעונים הגשה לקרן מערבית דרומית. וְאִישִׁים – שאר מנחות מקטירים את הקומץ ומנחת חביתין מקטירים הכל. אבל לחמי תודה שיעורם כמה עשרונים, ושחיטת קרבן התודה מקדשתם ללא כלי, והם קדשים קלים, ואינם טעונים לבונה, וכוללים גם חמץ, ובאים בגלל הזבח ולא מחמת עצמם, ואינם טעונים הגשה אל המזבח, ואין מקטירים מהם על המזבח. וְהֵינִי נִפְיָשֵׁן – והם רבים, כלומר שאר מנחות דומות לחביתין כהן גדול בשמונה דברים וללחמי תודה הן דומות רק בששה דברים, ומדוע לא נלמד שאר מנחות מחביתין כהן גדול.
מתרצת הגמרא: הַדִּיּוֹשׁ מִתְּקַדָּשׁ עֲדִיף לִיה – עדיף ללמוד שאר מנחות שהן קרבנות של הדיוש מלחמי תודה שהם קרבנות של הדיוש, שדינם בעשר חלות, מאשר ללמוד מחביתין שהם קרבן של כהן גדול שדינם בשתיים עשרה חלות.
הגמרא מבארת עתה את שיטת רבי מאיר. שנינו במשנה: רבי מאיר אומר בולם – כל המנחות פאות שתיים עשרה חלות. הגמרא מבארת מנין זאת לרבי מאיר: מאי קָסַר רבי מאיר, אי כְּבִירָא לִיה – אם הוא סובר דְּדָבָר הַלָּמֵד בְּגִזְרָה שָׁוָה חוזר וְלָמֵד כְּבִנְיָן אֵב, ולכן חביתין כהן גדול שלמדים בגזירה שוה מלחם הפנים שבאים שתיים עשרה חלות, יכולים ללמד בבנין אב לשאר קרבנות, ואם כן לִילָף – רבי מאיר לומד שאר מנחות מחביתין דְּבִנְיָן גְּדוֹל ולא מלחמי תודה, כיון דְּהֵינִי נִפְיָשֵׁן – הפרטים שבהם שאר מנחות דומות למנחת חביתין, רבים מהפרטים שבהם דומות שאר מנחות ללחמי תודה, וכפי שהתבאר לעיל. וְאִי כְּבִירָא לִיה לרבי מאיר דְּדָבָר הַלָּמֵד בְּגִזְרָה שָׁוָה אינו חוזר וְלָמֵד כְּבִנְיָן אֵב, לִילָף – הוא לומד שאר מנחות מלחם הפנים שבאות שתיים עשרה חלות, כיון שְׁתַּנְּבַּד מִתְּקַדָּשׁ עֲדִיף לִיה – נראה לו יותר ללמוד שאר מנחות שהן קדש קדשים, מלחם הפנים שגם הוא קודש קדשים ולא מלחמי תודה שהם קדשים קלים.
שנינו במשנה בדברי רבי מאיר: חוץ מלחמי תודה וניירות שהן פאות עֶשֶׂר עֶשֶׂר. הגמרא מבארת מנין למדים זאת: לְחִמֵי תוֹדָה בְּהֵרֵא בְּתִיב בִּיה – בפירוש נאמר בפסוק שהם באים עשר חלות, כמבואר להלן במשנה (עו). נִיירוֹת – בתום ימי הנזירות מביא הנזיר שני מיני חלות ומצות וריקיקי מצותו, ועל הנזיר להביא עשר מכל מין, ולמדו זאת ממנה דָּאֲמַר מַר בְּרִייתא להלן (עח). על הכתוב

מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" ר"ט רש"י

ואבתי פריך – ואי סבירא לן דדבר הלמד בגזרה שוה, כגון חביתין דילפי "חוק" "חוק" מלחם הפנים, דחזור ומלמד בבנין אב. ולא בבנין אב הוא, אלא במה מצינו, דפלוגתא במסכת זבחים (ג,ב) אי חזור ומלמד, הואיל וילף מלחם הפנים. לילף מחביתין – מה מצינו חביתין – שהן שתיים עשרה חלות, אף כל המנחות כו'. שכן הדין – לחמי תודה ושאר

מנחות – הדין יכול להביא, ובאין גזרה, ואין באין לחצאין, ויש בהם משום פגול, ואין דוחין לא שבת ולא טומאה. וחביתין – דין קרבן של כהן גדול, ואין באין בגזרה, וקריבה לחצאין מחציתה בבקר ומחציתה בערב, ואין בהן פגול לפי שאין להם מתיקין, ודוחין שבת וטומאה. שכן עשוין – דחביתין ושאר מנחות אין באות אלא עשרון. לאפוקי לחמי תודה, שיש בהם כמה עשרונים. כלי – חביתין ומנחות טענות כלי כל שהוא. ענין אור: כלי מקדש, ולחמי תודה – שחטת חזבח מקדש. הקדש – דחביתין ומנחות הויין קדשי קדשים. מנחות וחביתין – טענים הגשה למזבח, ובאות לאישים על המזבח. מה שאין כן בלחמי תודה – שאין טענן הגשה, ואין מהם לאישים. הדין מהדין – מנחות מתודה, דתרייהו מנחת הדין. לאפוקי חביתין – שהן קרבן כהן גדול. רבי מאיר אומר וכו' – דהיינו טעמא: דאי סבירא ליה דבר הלמד כו', וטעמא משום דהך נפיש, כדאמר לעיל. וילף מלחם הפנים – דהקדש מהקדש עדיף ליה למילף. לאפוקי לחמי תודה – דקדשים קלים. כהדיא כתיב כהו – מפרש בפרק "התודה" (מנחות ע"ב). שלמי – "על זבח תודה שלמי" – לרבות שלמי נזיר, לעשרה קבין ירושלמית נמי מרבין, שבאין עשר חלות כתורה. שאמאן ארבע חלות – שהיה לו לעשות ארבעים, ולא עשה כי אם ארבע, אחד מכל מין. והא בעי אפרושי תרומה מנייתו – דכתביב "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה" (ויקרא ז) ודין תרומה אמרינן לקמן (ע"ב) דהויא אחת מעשרה דמפריש מכל חדא – מכל אחת של ארבע חלות. דאפרשינו בלישה – כל זמן שהן עיסה, ושוב עשה החלות שלימות, דלא הוי פרוס. שריב במדת חלתן – כגון שהיה לעשות עשר חלות, ועשה חלות גדולות, שלא עשה מהן אלא או שבע או שמונה. או שמיעט – שעשה שתיים עשרה חלות או שלש עשרה חלות. ענין אחר: שריבה – היינו שהוסיף במנין החלות, כגון שעשה שתיים עשרה. חוץ מלחם הפנים וחביתין ולחמי תודה – שאם מיעט או ריבה במדת חלתן – פסולות, וקשיא לשמואל דאמר: לחמי תודה שאפאן וכו'. הוא – שמואל. דאמר

וכי תימא דמפריש מכל חדא וחדא, "אחד" אמר רחמנא – שלא יפול פרוס! – דאפרשינו בלישה. מיתביב: כל המנחות שריבה במדת חלתן או שמייעט במדת חלתן – כשרות, חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול ולחמי תודה וניירות! הוא

רבי יוסי אומר שיפה ובעיטה בבצק – פירוש: ולא בחיטין. ובתוספתא (פרק ח) גרסינן "אף בבצק", ופליגא אהך. ובתוספתא דיוקנית לא גרסינן "אף". אתיא חוקה חוקה מלחם הפנים – תימה: דבפרק קמא (מנחות ח,א) דרשינן "חוקה" דחביתין, ובי"קומין רבה" (שם ט,א) דרשינן "חוקה" דלחם הפנים! דאפרשינו בלישייהו – לכאורה דאין שם תרומה עליהם בעיסה, דבשחטת חזבח הוא דקדשי, ותנן בפרק "התודה" (מנחות ע"ב), שחטה עד שלא קרמו בתנור – לא קדש הלחם. ותימה: דבסוף פרק קמא דנדרים (י"ב,א) אמרינן: כחלת אהרן ובתורמו – מותר, הא בתרומת לחמי תודה – אסור. והא תרומת לחמי תודה, לאחר זריקת דמים הוא! ומשני: לפני זריקת דמים, ובדרב טובי בר קיסנא דאפרשינו בלישייהו! וצריך לומר: דלאו תרומה ממה הוה, עד אחר אפייה. ואם תאמר: דמשמע הכא דרך דרב טובי בר קיסנא – בדיעבד, ובפרק קמא דנדה (ו"ב), גבי "שפחתו של רבן גמליאל שהיתה אופה ככרות של תרומה", ומוקי לה: בתרומת לחמי תודה. ופריך: תרומת לחמי תודה באפייה מאי בעי? ומשני: דאפרשינו בלישייהו, דרב טובי בר קיסנא. וכי לא עשתה ממה מן המזבח? ויש לומר: דהא דקאמר ארבע חלות – הוא דיעבד, דלכתחילה בעי ארבעים. וגם היא עשתה ארבעים, אלא שקדם אפייה הפרישה אותן של תרומה. ולא הפרשה גמורה, אלא כשירדה אותן העתידות להיות תרומה, לעשותן נאות ויפות. שריבה

לחלן – עשר, אף כאן – עשר. – וילף מלחם הפנים: מה לחלן – שתיים עשרה, אף כאן – שתיים עשרה! – מסתברא מלחמי תודה הוה ליה למילף, שכן: יחיד המתנדב, שכן, נפסל, שלא בשבת, ושלא בטומאה. – אדרבה, מלחם הפנים הוה ליה למילף, שכן: הקדש, ולבונה, מצה, ועצם! – הנהך נפישן. ואי סבירא לן דבר הלמד בגזירה שוה, חזור ומלמד בבנין אב, וילף מחביתין כהן גדול, מה לחלן – שתיים עשרה, אף כאן – שתיים עשרה! – מסתברא מלחמי תודה הוה ליה למילף, שכן: הדין שהתנדב, חצאין, לפיגול, שלא בשבת, ושלא בטומאה. – אדרבה, מחביתין כהן גדול הוה ליה למילף, שכן: עשרון, כלי, הקדש, ולבונה, מצה, ועצם, הגשה, ואישים, והני נפישן! – הדין מהדין עדיף ליה. "רבי מאיר אומר פולן באות שתיים עשרה". מאי קסבר? אי סבירא ליה דדבר הלמד בגזירה שוה, חזור ומלמד בבנין אב – וילף מחביתין דכהן גדול, דהני נפישן. אי סבירא ליה דדבר הלמד בגזירה שוה, אינו חזור ומלמד בבנין אב – וילף מלחם הפנים. – הקדש מהקדש עדיף ליה. "חוץ מלחמי תודה וניירות שהן באות עשר עשר". לחמי תודה – בהדיא פתיב בהו. ניירות, דאמר מר: "שלמי" – לרבות שלמי נזיר. אמר רב טובי בר קיסנא, אמר שמואל: לחמי תודה שאפאן ארבע חלות – יצא. – והא בעינן ארבעים! – למצוה. – והא בעי אפרושי תרומה מנייתו! וכי תימא דמפריש מכל חדא וחדא, "אחד" אמר רחמנא – שלא יפול פרוס! – דאפרשינו בלישה. מיתביב: כל המנחות שריבה במדת חלתן או שמייעט במדת חלתן – כשרות, חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול ולחמי תודה וניירות! הוא דאמר

רכ מנחות. פרק שביעי – אלו מנחות נקמצות דף עו עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזלץ)" רש"י תוספות

שריבה במדת חלתן או שמיטע במדת חלתן כשרות חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול וש אומרים אף לחמי תודה וניזירות – זו גירסת הקונטרס. טעמא: משום דבלחם הפנים וחביתין כתיב "חוקה" – לעכב, ובלחמי תודה – כתיב "מצות" בריי, אבל בשאר מנחות – כתיב "מצת". ואפילו כתיב בהו "מצות" בריי – גמיר ממנחת מאפה וניזירות דכתיב "שלמים" – לרבות שלמי נזיר. ודבר תימנה: היאך יכול לבוין בחביתין

שיהיו שוות, דלקמן בריש "שתי מדות" (פוב), אמרין: דמחלוקה בדי: כל המנחות שריבה במדת עשרונן או שמיטע במדת עשרונן פסולות – פירש בקונטרס בלשון אחר: משום דכשריבה – הוה קומץ נקמץ מן החצי היתר, ונמצא שאין עשרונן קומץ, והוה ליה קומץ חסר. ואם מיטע במדת עשרונות – הוה לה מנחה חסירה, וקשה: דהא אסיקא ב"הקומץ רבה" (מנחות כדב), דקומץ, בדעתו דהוה תליא מילתא, ואעשרון קא קמץ? ונראה כלשון אחר שפירש: דכתיב "שלש" עשרונים לפר ושני עשרונים לאיל, ואם ריבה או מיטע פסולות – דגזירה הכתוב היא, ואסור לשנותו.

ברקה בגסה ברקה בגסה – תניא בתוספתא: העומר – היה מניפו בשלש עשרה נפות, שתי הלחם – בשתיים עשרה, לחם הפנים – באחת עשרה. ברקה בגסה, ברקה – שתהא קולטת את הסולת, בגסה – שתהא קולטת את הסובין. רבי שמעון בן אלעזר אומר: שלש עשרה נפות היו, זו על גבי זו, והתחתונה שבכולן עשויה שתהא קולטת את הסולת.

הדרן עלך אלו מנחות

התורה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות – כמו שהוסיפו על הסאה שתות, כך הוסיפו על האפה שתות. דלעיל קים לן גמ עכשיו אפה – שלש סאין, ואם תאמרו: כי אמר רחמנא "עשרון" – נזיל בחר השתא, כדאשכחן גבי "חמש סלעים של בן" בפרק "יש בבור" (בבורות גא), בחר דאוסיו עלייהו: ויש לומר: דשאני התם, דגלי קרא, כדרשנין מרבית "ידיה".

והשקל

דאמר כי האי תנא, דתניא: כל המנחות שריפה במדת חלתן או שמיטע במדת חלתן – כשרות, חוץ מלחם הפנים וחביתין כהן גדול. ויש אומרים: אף לחמי תודה וניזירות. אמר רב הונא: מנחת מאפה שאפה חלה אחת – יצא. מאי טעמא? "מצות" "מצת" כתיב. מתקוף לה רב פפא: טעמא דכתיב "מצת", הא כתיב "מצות" – לא? והא גבי לחמי תודה דכתיב "מצות", ואמר רב טובי בר קיסנא, אמר שמואל: לחמי תודה שאפאן ארבע חלות – יצא! – ההיא פליגא. משנה העומר היה בא עשרון משלש סאין, שתי הלחם – שתי עשרונים משלש סאין, לחם הפנים – עשרים וארבע עשרונים מעשרים וארבע סאין. גמרא מאי טעמא? בין דמחדש אתי ומשערוין אתי, עשרון מוכתר לא אתי אלא משלש סאין. שתי הלחם – שתי עשרונות משלש סאין. בין דמחשוין אתיין, אף על גב דמחדש אתיין, שתי עשרונות אתו משלש סאין. לחם הפנים – עשרים וארבעה עשרונות מעשרים וארבעה סאין. מאי טעמא? בין דמחשוין אתו ומשען אתו, עשרון מוכתר אתי מפאה. תנו רבנן: כל המנחות שריפה במדת עשרונן או שמיטע במדת עשרון – פסולות, ריפה במדת סאין שלהן או שמיטע במדת סאין שלהן – כשרות. משנה העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה, שתי הלחם – בשתיים עשרה, ולחם הפנים – באחת עשרה. רבי שמעון אומר: לא היה להן קצבה, אלא סולת מנופה כל צרפה היה מביא, שנאמר: "ולקחת סולת ואפית אותה" – עד שתהא מנופה כל צרפה. תנו רבנן: ברקה בגסה, רבי שמעון בן אלעזר אומר: שלש עשרה נפות היו במקדש, זו למעלה מזו, וזו למעלה מזו. עליונה קולטת סולת, ותחתונה קולטת סולת. תחלתה קולטת סולת. רבי שמעון אומר: רבי שמעון אומר: לא היה עושין כמו שאמרת ברקה בגסה, אלא שלש עשרה נפות היו במקדש, זו למעלה מזו, כל אחת עבה מחברתה. עליונה ראשונה קולטת סובין, שהיא היתה גסה שבכולן, ולא היתה קולטת כי אם סובין, והיו הקמח והסולת והחלבין לעבר ברקה ושוב היה נתון הקמח והסולת בתחתונה ברקה. הימנה, והיא היתה קולטת הקרשין סולת, והקמח חולץ לעבר הנפה. ושוב היה חוזר ונתון הסולת ברקה הימנה, כדי שלא ישתיר מן הקמח ומן הסובין בסלת כלל, שתהא הסולת בריירה. תלמוד לומר ולקחת מכל מקום – ובלבד שתהא זו סולת בריירה בשעת אפיה. יכול אף בשאר מנחות כן – שיהיו נקחות גמי חזק? תלמוד לומר אותה – אותה נקחת בחטים, ואין אחרת נקחת חטין. לפי שחם תורה על פמזם של ישראל – לפי שלחם הפנים הם עשרים וארבע עשרונות. ולפי שהן בכל שבת ושבת, ועולים לדבר גדול – הותר לקנותן מן החיטין, כדי שיבא לחם בוול יותר משאם היו לקוחין סלת מן התגר. שהקונה סלת,

קונה אותה ביוקר. אבל שאר מנחות, שהן דבר מועט, ואין באות חזיר – לא הותרו לקנות כי אם סלת.

הדרן עלך אלו מנחות

משנה התורה, שהן שש מדבריות – דאילו סאה ירושלמית היתה יתירה על של מדבר שתות, ואותן וחמשן – שש מדבריות הן, שתי אפות – שהאפה שלש סאין, שהן עשרים עשרונות, דכתיב (שמות טז) "והעומר עשירית האפה". דעומר – הוא עשרון. ונמצא עשרה עשרונים באפה, ושתי אפות הן עשרים עשרונות.

עשרה

דאמר כי האי תנא דתניא כו' – ואידו שמואל סבר ליה כתנא קמא, דאמר: חוץ מלחם הפנים וחביתין, אבל לחמי תודה וניזירות – כשרות. מנחת מאפה – שדינה להיות עשור חלות. מצת כתיב – חסר ויז'. והא גבי לחמי תודה דכתיב מצות – בכל מין, ואמר רבי טובי בר. ההוא – דרב טובי דאמר, אף על גב דכתיב 'מצות', פליגא אררס הונא. משנה העומר – דאיתן שלשה סאין היו מניפין, עד שהיה עומר על עשרון. גמרא מאי טעמא – בא משלשה סאין: בין דמחדש אתי – שיש בו סובין יותר מיבשין, ושעורין גמי יש בהן סובין יותר מבחיטים. לחם הפנים עשרים וארבע עשרונים – דכתיב (ויקרא כד) "שתי עשרונים יהיה החלה האחת". שריבה במדת עשרונים – שעשה העשרון גרסה. או שמיטע – שמוחק העשרון יותר מדאי, עד שחסר. ריבה במדת סאין שלחן – כגון שתי הלחם שבאין משלש סאין, ולחם הפנים שבאין מעשרים וארבע סאין קמח, ומניפין אותם לעשרונים סלת. וכגון העומר שדיה בא משלש סאין, נקצר לצורכו ארבע סאין, או שלא קצר לו אלא שתי סאין. כשרה – ובלבד שיהא העשרון כהלכתו. משנה העומר היה מנופה בשלש עשרה נפה – הלכה למשה מסיני. שנאמר ולקחת סולת ואפית אותה וזו' – שתהא מנופה כל צורכה, שתהא סלת בריירה בשעת אפיה. גמרא תנו רבנן – כיצד היה מנופה בשלש עשרה נפות: ברקה בגסה – דשתי נפות היו במקדש, אחת דקה ואחת גסה שקורין קלייר. ובתחלה היו מניפין ברקה, והיתה קולטת הסולת והסובין, והיה הקמח חולץ לעבר הנפה כמנהג גרוסות. ואחר כך נותנין אותו בגסה, שקולטת הסובין שנשתתירו בסלת, והגרוסות כעין קרשין שממנו הסלת נעשה היה חולץ לעבר הנפה. ואחר כך חוזרין ומניפין ברקה ובגסה, וכן חוזרין לחילה, עד שיהא מנופה שלש עשרה פעמים. ובלבד שלא ישתיר מן הקמח ומן הסובין עם הסולת. וחוזרין וטוחין קרשין והגרוסות, וחזין סלת. רבי שמעון אומר – לא היו עושין כמו שאמרת ברקה בגסה, אלא שלש עשרה נפות היו במקדש, זו למעלה מזו, כל אחת עבה מחברתה. עליונה ראשונה קולטת סובין, שהיא היתה גסה שבכולן, ולא היתה קולטת כי אם סובין, והיו הקמח והסולת והחלבין לעבר ברקה ושוב היה נתון הקמח והסולת בתחתונה ברקה. הימנה, והיא היתה קולטת הקרשין סולת, והקמח חולץ לעבר הנפה. ושוב היה חוזר ונתון הסולת ברקה הימנה, כדי שלא ישתיר מן הקמח ומן הסובין בסלת כלל, שתהא הסולת בריירה. תלמוד לומר ולקחת מכל מקום – ובלבד שתהא זו סולת בריירה בשעת אפיה. יכול אף בשאר מנחות כן – שיהיו נקחות גמי חזק? תלמוד לומר אותה – אותה נקחת בחטים, ואין אחרת נקחת חטין. לפי שחם תורה על פמזם של ישראל – לפי שלחם הפנים הם עשרים וארבע עשרונות. ולפי שהן בכל שבת ושבת, ועולים לדבר גדול – הותר לקנותן מן החיטין, כדי שיבא לחם בוול יותר משאם היו לקוחין סלת מן התגר. שהקונה סלת,

מנחות דף עז עמוד ב תלמוד בבלי המבואר "שפה ברורה – עוז והדר" (ליום חמישי) רכא

57 שהוציא עשרון מארבעה סאים, או שמייעט בַּמִּדָּה סֵאִין שְׁלֹחַן,
58 שגרע ממנין הסאים שנזכרו במשנה, כגון בעומר שהוציא עשרון
59 משני סאים, פְּשִׁרוֹת ובלבד שיתקבל מהם עשרון סולת כהלכות.

משנה

60 המשנה עוסקת באופן ניפוי הקמח הנטחן עד לקבלת סולת נקיה.
61 שתי מטרות לניפוי, האחת להפריד מהסולת את הסובין, היינו את
62 חלקי הקליפות של גרעיני החיטה שהתערבו בקמח בשעת
63 הטחינה, והשניה להפריד מהסולת את אבק הקמח (שאינו ראוי)
64 שנוצר בשעת הטחינה ונדרב לגרגירי הסולת. ונחלקו התנאים
65 כיצד היה אופן הניפוי: הסולת עבור הַעֲוִיָּמָר הָיָה מְנוּפָּה בְּשֵׁלֶשׁ
66 עֲשָׂרָה נֶפֶשׁ, כלומר היו רק שתי נפות דקה והשניה גסה,
67 אלא שהסולת עברה ניפוי שלש עשרה פעמים, ובאופן שיבואר
68 בגמרא, וזו הלכה למשה מסיני. הסולת עבור שְׁתֵּי הַלָּחִים היתה
69 מנופה בְּשֵׁתִים עֲשָׂרָה נפות, והסולת עבור לָחִים הַפְּנִים היתה מנופה
70 בְּאַחַת עֲשָׂרָה נפות. רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר, לֹא הָיָה לָהֶן קֶצֶבָה, כלומר
71 למנין הנפות שהיו מנפים בהם את הסולת, אֲלָא סוּלַת מְנוּפָּה כָּל
72 צִרְבָּה הָיָה מְכִיבָה שְׁנָאִמָּר (ויקרא כד ה) וְלִקְחָתָה סוּלַת וְאִפְּתִי אוֹתָהּ,
73 משמע שהכתוב הציץ (עד) שְׁתֵּיהֶם הסולת בשעת האפייה מְנוּפָּה
74 כָּל צִרְבָּתָה, ברורה ונקיה, ואין זה משנה כיצד ניפו אותה.
75

גמרא

76 תָּנוּ רַבֵּנּוּ, את העומר היו מנפים בשתי נפות בַּדֶּקָּה – בנפה בעלת
77 רשת עם חורים דקים, ואחר כך בַּנֶּפֶשׁ – בנפה בעלת רשת עם
78 חורים גדולים יותר, ושוב חוזרים ומנפים בַּדֶּקָּה ואחר כך בַּנֶּפֶשׁ,
79 וכך היו חוזרים ומנפים שלש עשרה פעמים. רַבִּי שְׁמַעוֹן בֶּן אֱלִיעֶזֶר
80 אָמַר, אין זה נכון שהיו שם שתי נפות בלבד, אלא שֵׁלֶשׁ עֲשָׂרָה
81 נֶפֶשׁ הָיוּ בַּמִּקְדָּשׁ, וְזוּ לְמַעַלָּה מִזֶּה, כלומר כל אחת
82 מהנפות היתה בעלת רשת עם חורים גדולים יותר מהקודמת.
83 הנפה הַעֲלִיוֹנָה בעלת החורים הגדולים ביותר שבה ניפו תחילה
84 מיד לאחר הטחינה, היא היתה קוֹלָמֶת את הַסּוּבִין, תַּחְתּוֹנָה – וזו
85 שתחתיה (וכן כל הנפות הדקות יותר שתחתיה) קוֹלָמֶת את הַסּוּלַת
86 ואבק הקמח היה יורד למטה.
87 שנינו במשנה: רַבִּי שְׁמַעוֹן אָמַר לֹא הָיָה לָהֶן קֶצֶבָה, הברייתא
88 מבארת את שיטתו: תָּנוּ רַבֵּנּוּ, אמר בפסוק וְלִקְחָתָה סוּלַת וְאִפְּתִי
89 אוֹתָהּ, מִלְּמַד שְׁנִנְיַת סוּלַת – שמונת לקנות סולת לצורך אפיית
90 לחם הפנים. וּמִנֵּין שְׁאִפְּיָיו חִיטִּין מותר לקנות ולהכין מהם סולת
91 ללחם הפנים, תִּלְמוּד לומר – מלמדנו הכתוב וְלִקְחָתָה מִכָּל מְקוֹם,
92 כלומר ניתן לקנות גם חִטִּים. יָכוֹל הִיית לומר שאֵף בְּשָׂרָה מְנוּחָה
93 שיחיד מביא ידא הדין בָּהּ, דהיינו ידא מותר לו לקנות חִטִּים
94 ולהוציא מהם סולת למנחה. תִּלְמוּד לומר – מלמדנו הכתוב
95 אוֹתָהּ, כלומר דוקא בלחם הפנים ניתן לקנות חִטִּים לצורך הכנת
96 הסולת אבל לא בשאר מנחות. והטעם מִפְּנֵי (החיסחון) [החיסבון].
97 (אמר רבי אלעזר) שואלת הגמרא: מָאי – מה הכוונה מִפְּנֵי
98 (החיסחון) [החיסבון]. משיבה הגמרא: אָמַר רַבִּי אֱלִיעֶזֶר, הַתּוֹרָה חִסָּה
99 עַל מִמּוֹנֵי שְׁלֵי יִשְׂרָאֵל, ולכן דווקא לחם הפנים שיש בו כמות גדולה
100 של שתיים עשרה חלות, והוא תדיר בכל שבת, לכן הותר לקנות
101 חִטִּים לטחנם במקדש, כדי להזויל את מחיר החלות, שאם היו
102 לוקחים מתגר סולת בכמות גדולה, היה מחיר כל חלה יותר יקר.
103 אבל שאר מנחות שאין כמות הסולת גדולה וגם אינן תדירות לא
104 הותר לקנות חִטִּים אלא רק סולת.
105 שואלת הגמרא: הֵיכָא רְמִיזָא – היכן רמזו בתורה הענין שהתורה
106 חסה על ממונם של ישראל. משיבה הגמרא: דְּבָתִּיב (במדבר כ ח)
107 וְהִשְׁקִיתָ אֶת הָעֵדָה וְאֶת צְעִירָם, הרי שעשה הקדוש ברוך הוא נס
108 שלא בדרך הטבע, גם להצלת הבהמות שהם ממונם של ישראל.
109

הדרן ערך אלו מנחות נקמצות

1 דָּאָמַר – שמואל סבר כִּי הָיָה תָנָא – כדעת התנא בברייתא, דְּתָנָא,
2 כָּל הַמְּנוּחֹת שְׂרִיבָה בַּמִּדָּה חֲלָתָן – שהוסיף בכמות הסולת שבכל
3 חלה ועשה פחות מעשר חלות, או שְׁמִיעַט בַּמִּדָּה חֲלָתָן – מכמות
4 הסולת שבכל חלה ועשה יותר מעשר חלות. הרי הן בְּשִׁרוֹת, חוץ
5 מִלָּחִים הַפְּנִים וּבְתִיבֵיהֶן גְּדוֹל שֵׁאֵם הוֹסִיף או גרע מכמות החלות
6 הרי הן פסולות. וְיֵשׁ אֲמָרִים שֵׁאֵף לְחֵמִי תוֹדָה וְנוֹדוֹת אם הוסיף או
7 גרע מכמות החלות הן פסולות. משמע שתנא קמא מכשיר בלחמי
8 תודה שריבה או מיעט מכמות החלות, ושמואל סובר כתנא קמא.
9 אָמַר רַב הוּנָא מְנַחֵה מֵאִפָּה שְׂדִינָה בעשר חלות או ריקקין, שֵׁאִפְּאָה
10 – שאפה אותה חֲלָה אַחַת יָצָא ידי חובה. מבארת הגמרא: מָאי
11 מְעָמָא – מנין שיצא ידי חובה, משום שבפסוק (ויקרא כד ה) 'סֹלֶת חֲלֹת'
12 (מצות) מִצַּת' בְּתִיב, תיבת 'מצת' כתובה חסר בלי האות ו', וניתן
13 לקרותה בלשון יחיד 'מצת', ללמד שבדיעבד די גם במצה אחת.
14 מִתְקִיף לָהּ – הקשה רַב פָּפָא על דברי רב הונא, מדברין ניתן
15 ללמוד שְׁמִיעַט דְּבָתִּיב – שדוקא משום שכתוב 'מִצַּת' בלי האות
16 ו', לכן די בחלה אחת, הָא בְּתִיב – אבל אם היה כתוב 'מִצֹּת'
17 בכתיב מלא, לֹא היה די בחלה אחת אלא דוקא עשר חלות,
18 ובפחות לא היה יוצא ידי חובה. וְהָא גַּבִּי לְחֵמִי תוֹדָה דְּבָתִּיב בפסוק
19 (ויקרא יב) וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלֹת מִצֹּת, בכתיב מלא, וְאָמַר
20 רַב טוֹבִי בֶר קִיסָנָא אָמַר שְׁמוּאֵל לְחֵמִי תוֹדָה שֵׁאִפְּאָה אֲרַבַּע חֲלֹת
21 יָצָא, משמע שאין הדבר תלוי בכתיב חסר או מלא. מתרצת
22 הגמרא: הֵהִיא פְּלִיגָא – אכן ברי טובי בשם שמואל שמכשיר גם
23 כשכתוב 'מִצֹּת' בכתיב מלא חולק על רב הונא.

משנה

24 הַעֲוִיָּמָר הָיָה כֹּא עֲשָׂרוֹן סולת משלש סֵאִין שעורים טחונים, כלומר
25 היו מנפים שלש סאים עד שהתקבל מהם עשרון סולת. שְׁתֵּי הַלָּחִים
26 באו שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנִים סולת משלש סֵאִין חִטִּים טחונים. לָחִים הַפְּנִים בא
27 עֲשָׂרִים וְאַרְבַּע עֲשָׂרוֹנִים סולת מְעָשִׂרִים וְאַרְבַּע סֵאִין חִטִּים טחונים.
28

גמרא

29 הגמרא מבארת במה תלוי השינוי בתוצאות הניפוי בעומר בשתי
30 הלחם ובלחם הפנים.
31 שואלת הגמרא: מָאי מְעָמָא – מה הטעם שצריך לנפות שלש סאים
32 כדי לקבל עשרון. משיבה הגמרא, בִּינּוֹן דְּמִקְדָּשׁ אֲתִי – כיון
33 שהעומר בא במבואר חדשה והיא עדיין לחרוץ בה הרבה סובין,
34 וּמִשְׁעוּרֵין אֲתִי – ומלבד זאת העומר בא משעורים שיש בהם יותר
35 סובין מחִטִּים, לכן עֲשָׂרוֹן סולת מוֹבָחָר נקי לגמרי מסובין, לֹא אֲתִי
36 – לא יכול להתקבל אֲלָא מְשִׁלֵּשׁ סֵאִין של שעורים טחונים.
37 שְׁתֵּי הַלָּחִים באות שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנוֹת סולת משלש סֵאִין חִטִּים טחונים,
38 דהיינו כמות כפולה מזו של העומר, והטעם בִּינּוֹן דְּמִקְדָּשׁ אֲתִינּוּ –
39 ששתי הלחם נעשים מחִטִּים שיש בהם מעט סובין, אֵף עַל גַּב
40 דְּמִקְדָּשׁ אֲתִינּוּ – אף שגם שתי הלחם באה מתבואת חִטִּים חדשה,
41 שזה מרבה את הסובין, אֵף עַל פִּי כֵן שְׁתֵּי עֲשָׂרוֹנוֹת סולת אֲתִי –
42 מתקבלות מְשִׁלֵּשׁ סֵאִין חִטִּים טחונים.
43 לָחִים הַפְּנִים בא עֲשָׂרִים וְאַרְבַּעַה עֲשָׂרוֹנוֹת סולת מְעָשִׂרִים וְאַרְבַּעַה
44 סֵאִין חִטִּים טחונים. שואלת הגמרא: מָאי מְעָמָא – מדוע בניפוי
45 החִטִּים ללחם הפנים מתקבלת כמות גדולה יותר מזו של שתי
46 הלחם, דהיינו עשרון אחד מכל סאה. משיבה הגמרא: בִּינּוֹן דְּמִקְדָּשׁ
47 אֲתִי – שלחם הפנים נעשה מחִטִּים, וּמִיִּשְׁן אֲתִי – וניתן לעשותו אף
48 מתבואה ישנה, עֲשָׂרוֹן סולת מוֹבָחָר ונקי אֲתִי – יכול להתקבל אף
49 מִסָּפָה אחת.
50 הגמרא דנה האם השיעורים שנאמרו במשנה מעכבים: תָּנוּ רַבֵּנּוּ,
51 כָּל הַמְּנוּחֹת שְׂרִיבָה בַּמִּדָּה עֲשָׂרוֹן, כלומר שמילא את כלי העשרון
52 בסולת מעל שפתו, או שהביא עשרון וחצי, או שְׁמִיעַט בַּמִּדָּה
53 עֲשָׂרוֹן, שמחק ויישר את הסולת שבכלי יותר מדאי, עד שנחסר
54 משיעור של עשרון, פְּסוּלוֹת. אבל אם רִיבָה בַּמִּדָּה סֵאִין שְׁלֹחַן,
55 כלומר שהוסיף על מנין הסאים שנזכרו במשנה, כגון בעומר
56

לחוש שלא ידע שהגדילו את המדות וימודד לקונה במדה
הגדולה במחיר הישן, ולכן הקפדנו לא להגדיל את המדה יותר
מששית, כי היכי דלא ליהוי ביוטול מקח – כדי שלא יהיה ביטול
המקח, שהרי למדנו (ב"מ 3) בדניי אונאה, שאם היתה האונאה
ביותר מששית, המקח בטל. אבל ששית התירו להוסיף, לפי
שבאונאה של ששית מערך המקח, המקח קיים.
מקשה הגמרא: והא אמר רבא, כל דבר ששכחתי ושבכחשקל ושבמנין
אפילו פחות מכדי אונאה חוזר – הא אונאה היתה במדת המקח
או במנינו או במשקלו, ולא במחיר או בסוג הסחורה, בטל המקח
אפילו אם האונאה היתה פחות מששית, משום שאדם מקפיד על
אונאה כזו אפילו בפחות מששית. אם כן, כשלא ידע המוכר
שהגדילו את המדות, נמצא שטעה במדה, ויתבטל המקח אפילו
כשהגדילו פחות מששית, ומדוע אסר שמואל רק יותר מששית.
הגמרא מביאה טעם אחר לדברי שמואל: אלא משום תנא – תקנה
זו היא לטובת הסוחר הקונה האובד מבעל הבית ומבטלה למקח
למכירה. כי היכי דלא למסית דאנה – כדי שלא יבוא לו הפסד.
שהוא קונה מבעל הבית בחמשה סלעים, ומוכר בשוק בששה
סלעים ומרויח ששית, וכשנגדיל המדות, יתכן שיקנה מבעל הבית
במדה הישנה, ולא ידע ששינו את המדות והלוקח ישים לפניו את
המדה הגדולה, וימכרנה בששה שהוא המחיר של המדה הישנה.
ואם נגדיל את המדה ביותר מששית, יפסיד מהקחן.
מקשה הגמרא: דאנה הוא דלא לימסית – האם עלינו לחשוש רק
לכן שלא יפסיד הסוחר מהקחן, ויהא לא כני – וכי הסוחר אינו
צריך להרויח, האם יכן ויפין תנא איקרי – האם הוא קונה ומוכר
רק בשביל שיקראוהו סוחר, הרי כל מטרת הסוחר להרויח
במסחרו, ומדוע שלא נדא לתקנתו אף שלא להגדיל את המדה
בששית בלבד, שאם יקנה במדה הישנה וימכור בגדולה נמצא
שאינו מרויח מאומה. ומכך ששמואל אסר רק יותר מששית, מוכח
שלא זהו טעם האיסור.
מסיקה הגמרא: אלא אמר רב חסדא, שמואל קרא אשכח – מצא
פסוק, ודרש ממנו שאסור להעלות את המדות יותר מששית. כתוב
בספר יחזקאל (מה י3) לגבי שיעור המנה יחשקל עשרים גרה, עשרים
שקלים, חמשה ועשרים שקלים, עשרה וחמשה שקל, חמשה יהיה
לכם – סכום השקלים המנויים בפסוק, עשרים, ועוד עשרים
וחמשה, ועוד חמשה עשר, אשר הינם ביחד ששים שקלים, זה
הוא שיעור המנה שיהיה לכם. כלומר, המנה מכיל ששים שקלים.
והיה קשה לשמואל, הלא כל שקל הוא ארבעה זוזים, ואם כן
קשה, וכי אפשר לומר שהמנה הוא ששים שקלים, שמתן ואיבעין
הו – שהם מאתים וארבעים זוזים, והרי מקובל בידינו שהמנה
מכיל מאה זוזים. אלא, שמע מינה מפסוק זה תלת – שלשה דברים.
שמע מינה מנה של קודש כפול היה, ובעוד שמנה של חולין היה
מאה זוזים, מנה של קודש היה מאתים זוז, ושמע מינה מוסיפין על
המדות, ואין מוסיפין יותר מששית, שהרי מבואר בפסוק שמנה של
קודש היה מאתים וארבעים זוזים, משמע, שהוסיפו על המנה של
קודש ארבעים זוז על המאתים זוז שהיו בתחילה, וארבעים מתוך
מאתים וארבעים, הינם ששית. ושמע מינה שהששית שאמרו, היא
שנותא מלכר – ששית מבחוח, כלומר, שלאחר שמצרפים את
התוספת עם הסכום הראשון, נמצאת התוספת ששית מכלל
הסכום, שהרי ארבעים הזוזים שהוספו, הינם ששית מתוך הסכום
הכולל של מאתים וארבעים זוז, וחמישית מהסכום הראשון של
המאתים. ואילו היתה ההוספה מלגיו – ממכפנים, היינו מחשבים
ששית מתוך הסכום הראשון, שהם שלשים ושלשה ושלשים זוז,
ואותו מוסיפים על המאתים. ומתוך דברים אלו למד שמואל, שעד
ששית אפשר להוסיף.
אמר רבינא, מתניתין נמי דיקא – גם ממשנתנו יש לדייק
שהתוספת ששית היא מלבר ולא מלגיו. דקתני, התורה היתה
באה חמש סאין וירושלמיות ששן שש מדרביות, שמע מינה
שהתוספת בירושלים היתה ששית מלבר, שהרי הסאה המדברית,
שהיא התוספת שהוסיפו לחמשה מדבריות ועשאו חמשה
ירושלמיות, הרי היא ממישית מהכמות שקודם ההוספה, וששית
מהכמות הכוללת שאחרי ההוספה.

מפרטת המשנה את החלוקה, עשרה עשרונים לעשרת חלות
החמין, עשרון לחלה, ועשרה למצה לכל שלשים חלותיה. ובמצה,
שלש מינין השונות זו מזו בדרך עשייתן, חלות, רקיקין, ורבוכה.
נמצא, שלשה עשרונים ושלש לכל מין ומין של חלות המצה,
ושלש חלות לעשרון, שהרי משלשה עשרונים ושלש עושים עשר
חלות של כל מין, נמצא שכל חלה שיעורה שליש עשרון.
השיעורים עד כאן היו במדה המדברית, עתה מבאר המשנה
במדה ירושלמית: ובמדה ירושלמית שלא התחלקה לעשרונות כי
אם לקבין, והיא גדולה בששית על מדת המדברית, הוצרכו
חמשה סאים בלבד, ובכל סאה ששה קבין, נמצא שהיו שלשים קב,
חמשה עשר קבין לחמין, וחמשה עשר למצה מאחר ששיעור הסולת
לחלות החמין שווה לחלות המצה. חמשה עשר לחמין, לעשרת
החלות, נמצא, קב ופחצה לחלה. חמשה עשר למצה לכל חלותיה,
ובמצה שלש מינין, חלות, ורקיקין, ורבוכה. נמצא, חמשה קבין לכל
מין ומין משלשת המינים, ושתי חלות לקב, שהרי מחמשה קבין
עושים עשר חלות, נמצא שכל חלה שיעורה חצי קב.

גמרא

שנינו במשנה: התורה היתה באה חמש סאין וירושלמיות.
מבררת הגמרא: מנא הני מילי – מהיכן למדנו דברים אלו,
משיבה הגמרא: אמר רב חסדא, דאמר קרא
(יחזקאל מה יא) 'והאפה והבת תכן אחד יוקח' (לכם) – האפה והבת
[מדת נפח בלח], שוות במדתן ובשיעורן. מה בת שיעורה שלש
סאין, אף אפה שלש סאין. שואלת הגמרא: ו'בת' גופא [עצמה],
מנלן שהיא מכילה שלש סאים. אילימא מדרבית בהמשך הפסוק
(שם) 'לשאת (את) מעשר החמיר הבת' – לקחת בת למעשר מן המדה
הקרויה 'חומר', ששיעורה שלשים סאים, נמצא שהבת שלש
סאים, אם כן אפה נמי – גם על אפה, כרתי – הרי נאמר באותו
פסוק 'ועשרת החמיר האפה' – שיש לקחת אפה למעשר מ'חומר',
שאיפה היא עשירית חומר, ומדוע נזקקנו ללמוד מבת. אלא ודאי
מה שאין לומדים מהפסוק 'ועשרת החמיר האפה', משום שהחמיר
לא ידענא כמה מדרתו, ואין ללמוד כמה היא אפה שהיא עשירית
ממנו, אם כן קמא נמי, בפסוק 'לשאת מעשר החמיר הבת', לא
ידענא כמה הוא חומר, ואין ללמוד ממנו מה היא מדרתה של הבת.
ושוב אין לנו מקור למדת האפה.
מתרצת הגמרא: אלא מהכא (שם מה יד) 'וחק השמן, הבת השמן
(ו)מעשר הבת מן הבר, עשרת הבתים חמיר, כי עשרת הבתים חמיר'
חן ודין המעשר בשמן, שהבת שהיא מדת הלח משמשת
לנטילת מעשר מן הכור. ומכיון שידוע שהכור הוא שלשים סאה,
למדנו שמכילה הבת שלש סאים. ומוסיף הכתוב, כיצד תהיה מדה
זו, עשרה בתים יהיה החומר, [שהוא כשיעור הכור], ואז יתכן
ליטול ממנו בת אחד למעשר, לפי שהחומר הוא עשרה בתים.
והיות ולמדנו שהבת האפה שוים בשיעורן, נמצא שיעור שניהן
שלש סאים, אלא שהבת משמשת למדידת הלח, והאפה ליבש.
הגמרא דנה בענין ההוספה על המדות: אמר שמואל, אין מוסיפין
על המדות יותר מששית [מששית] מהמדה החדשה, שהוא חומש
ממדידת הקודמת. ולא מוסיפים על ערכו של המכשיר יותר
מששית. ותעשה סחורה ומשתכר [ומרויח] בדברי אוכל נפש, לא
ישתכר יותר מששית מערך הסחורה.
הגמרא סבורה ששמואל אמר דינים אלו זה מסברא. לכן מבררת
הגמרא: מנא שמענא שאין מוסיפים על המדות יותר מששית,
אילימא משום אפקעי תרעא – משום הפקעת השער,
שבשמוגדילים את המדה מעלים את המחיר, וחורשים שיעלו את
המחיר יותר מהגדלת כמות הסחורה, לפי שיהיו שלא ידעו
שהוסיפו על המדות ויהיו סבורים שעלה המחיר לפי שרעב בא
לעולם, ויעלה שער השוק ויפקע המחיר, אי קבי, היה לנו לתקן
ששית נמי לא נוסף, שגם בהעלאת ששית יש לחשוש שיעלו את
המחיר יותר מהגדלת כמות הסחורה.
מביאה הגמרא טעם אחר: אלא האיסור להוסיף יותר מששית הוא
משום אונאה, שימצא מוכר בפחות מהשווי האמיתי, שיש

מנחות. פרק שמיני - התודה היתה באה דף עז עמוד א - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רכג רש"י

עשרה היו לחמין עשרין לחלה - דעשר חלות היו חמין, ובמצה - שלשה מינין, וכל אחד היה של עשר חלות. נמצא במצה - שלשים חלות של עשרה עשרונות. נמצאו, שלש עשרונות ושליש עשרון - לכל מין ומין, ושלש חלות - לעשרון. שמכל עשרון היה עושה שלשה חלות של מצה, ושלשים חלות לא היו אלא עשרה עשרון. ומה ששנינו עד כאן

היא במדה מדברית. אבל במדה ירושלמית, שהיו חמש סאין, שחן שלשים קבין, וסאה - ששה קבין, חמשה עשר קבין - לחמין, וחמשה עשר - למצה. קב וחמשה - היה נותן לחלה, דמחמשה עשר קבין היה עושה עשר חלות. ושתי חלות לקב - דמקב אחד היה עושה שתי חלות. שהרי מחמשה עשר קבין היה עושה שלשים חלות של מצה. **גמרא** מנחני מילי - דאיפה שלס סאין? תוכן אחד - מדה אחת חן. לשאת (את) מעשר החומר רבת - והבת היא הויא טילת מעשר על החומר, דחומר הוא שלשים סאין, ואמר קרא דאיפה ובת תוכן אחד הוא. ופאי מעמא ילפת מבת לילף מאיפה גופא והכתוב האיפה עשירית החומר - שהוא שלשים סאין (איפה). אלא - משום הכי לא יליף מיניה, דלא ידענא כמה הוא חומר. הכא נמי - "מעשר החומר רבת", דבעי למילף מינה - לא ידענא כמה הוא חומר! אלא מהבא מעשר רבת מן חומר - וכורי ידעינן דהוי שהוא שלשים סאין, לפי שהוא לשון (חומר). נמצא שהבת שהוא מעשר - הוא שלש סאין, וכתוב "האיפה והבת תוכן אחד" - שמע מינה דאיפה שלשת סאין. והכי מתפרש קרא: "מעשר רבת מן חומר" - שמעשר של כור הוא בת, "עשרת הבתים חומר" - דבחומר איבא שלשים סאין, שחן עשרה בתים. נמצא דחומר נמי הוי שלשים סאין, כמו כור. כי עשרת הבתים חומר" דסיפיה דקרא - לא לחושבנא אתי, אלא שכפל הדיבור, כמנהג הנביאים. והמשתכר - באוכל נפש. מאי מעמא - אין מוסיפין על המדות יותר משות? אילימא משום אפקעי תרעא - דכין שמגדלין, מוסיפין הדמים, וחישינן דלמא אתי לאוסופי הדמים יותר מדאי. אי הכי - כי לא מוסיפין אלא שות, איבא נמי למיחש להכי. אלא משום הכי - אין מוסיפין יותר משות. כי היכי דלא ליהוי כפול מקח - דקימא לן (כבא מציעא מטב), אנוחא שות - קנה ומחירי אנוחא, יתר משות - בטל מקח. הכא נמי, התגר שמכר את התבואה, אם לא ידע דהוסיפו על המדות, ומכר לו כדי המדה הראשונה, וזה קיבל במדה גדולה - הרי נתנא שות, ואף על פי כן קנה הלוקח. ונותן לו דמי אנוחא, ואין המוכר יכול לחזור בו,

והשקל עשרים גרה - תימא: דעשרים וארבעה הוו! דגרה - היינו מעה, כדכתיב (ויקרא כז) "עשרים גרה, ומתרגמין: עשרין מעין. וקיימא לן: סלע - ארבעה דינרין, ושש מעה - כסף דינר, הרי - עשרים וארבעה! ותייך רבינו תם: דפעמים הוסיפו, אחד, בימי יחזקאל - שהוסיפו על מנה של קודש לבדו, שהיה של חמשים סלעים, ועשהוהו של ששים.

ושוב בימי חכמים - הוסיפו על הסלע, שהיה של עשרים גרה, ועשהוהו של עשרים וארבעה. וממילא נתוסף המנה, בין של חול בין של קודש. ועוד יש לומר: שלא היה אלא תוספת אחד, שהוסיפו בימי יחזקאל. ולעולם מנה של חול - של עשרים וחמשה סלעים, ושל קודש - של חמשים סלעים. אלא שהוסיפו על הסלע שות, ועשהוהו של עשרים וארבע מעות, ונתוסף בבת אחת מנה של קודש ושל חול. וששים שקלים דקא חשיב קרא במנה של קודש - בשקלים הראשונים איירי, ואתא קרא למימר שהוסיפו על המנה שנכנסו בו מאותן שקלים הראשונים כו, והכי פירושא דקרא: "והשקל" - שהיה מתחילה "עשרים גרה" מאותן שקלים עשרים, ועשרים, וחמשה וחמשה עשר, "המנה" - של קודש "היה לכם". ומה שחלקם הכתוב "עשרים שקלים", "חמשה ועשרים שקלים", "עשרה וחמשה שקל", ולא כתב "ששים שקלים המנה יהיה לכם" - אמר רבינו תם: לפי שהיו להם שלשה משקלות, אחת - של שלש מנה של קודש אחר שנתוסף, ואחת - של מנה של חול, ואחת - של רביע מנה של קודש. ושלשתן מחזיקות מנה של קודש. וכן מוכיח התרגום, דמתרגמין: "סילעא - עשרין מעין, תלתות מנייא - עשרין סלעין, מני כספא - עשרין חמש סלעין, רבעות מנייא - חמש עשרה סילעין, כללהן שיתין מנייא דהבא יזי לכין. ולפירוש בתרא אין מתיישב כל כך, דתלתות מנייא ורבעות מנייא - מיירי במנה של קודש אחר שנתוסף, ואילו מנה כספא עשרין וחמש סלעים, דאיירי במנה של חול - לאו בשל חול אחר שנתוסף קאמר, אלא במנה הראשון של חול. ומיזו בקונטרס פירש כן בפירוש יחזקאל. והקריב

שמואל קרא אשכח ודרש: "והשקל עשרים גרה עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל המנה יהיה לכם", מנה - מאתן וארבעין הוו! אלא שבע מינה תלת: שבע מינה, מנה של קודש כפול היה. ושבע מינה, מוסיפין על המדות ואין מוסיפין יותר משותות. ושבע מינה, שתותא מולבר. אמר רבינא: מתניתין נמי דיקא, דקתני: תודה היתה באה חמש סאין ירושלמיות שהן שש מדבריות. שבע מינה.

משהו חומר נטאנה במדה. אלא משום תגרא - החמר שילוקח התבואה מבעל הבית, ומוליכה בשוקים, שרוצה להשתכר בה השתות. ואילו היה מודד במדה שנתוסף ביותר - הוי הפסד מטי דינאא למוכר, שהיה מפסיד אותו יותר משותות. (אבל) ומשום דלא לימטייה דינאא, תקנו שלא יוסיפו יותר משותות. ומהדר בתמיה: ומהדר דינאא הוא דלא לימטייה רווחא לא בעי זבן וזבין תגרא איקרי - אם כן שאין התגר מרויח כלום, מה תקנה עשו לו? קרא אשכח ודרש - דגזירת הכתוב היא. עשרים שקלים חמשה ועשרים שקלים עשרה וחמשה שקל - הרי ששים שקלים. אותן ששים שקלים יהיה לכם המנה, וסלע ארבעה זוזים - הרי מאתים וארבעים זוזי דינרים וזו בהאי מנה. וקיימא לן דמנה דאורייתא אינה אלא עשרים וחמשה סלעים, שחן מאה זוזים. מנה של קדש כפול היה - דהיינו מאתים דינרין. ושבע מינה מוסיפין על המדות - דהיינו ארבעים למאתים של קדש, דכוותיה למאה של חול - עשרים. ושבע מינה שות מולבר - שלחמש מוסיפין הששי. דאי הוי שותות מלגזי - לא היה צריך להוסיף ארבעים על מאתים. מתניתין נמי דיקא - דשותות מולבר. דקתני "חמש סאין ירושלמיות שחן שש מדבריות" - שמע מינה: דאותן (וחלקן) ששי הוסיפו על החמש. עשו חמש ירושלמיות שחן שש מדבריות, נמצאת צריך להוסיף עליהן הששית, והיינו שותותא מולבר. "שקל" האמור בתורה הוא סלע משהו

מה שהבנא אינו רואה קורא בשם אין, ולכן הביטול שמצד 'דעת תחתון' הוא ביטול היש בלבד.

ממאמר פרשת וירא, ה'תשי"ג

רכד מנחות. פרק שמיני - התורה היתה באה דף עז עמוד ב - מתוך מהדורת "אבן ישראל - (שטיינזליץ)" רש"י תוספות

והקריב ממנו מן המחומר - פירש בקונטרס: שהיה כולן בבלי אחד כשיטול התרומה. ונראה דאין צריך אלא מוקף בעלמא, כמו "ממנו" דכתיב גבי תרומה (במדבר יח.) וב"הקומץ רבה" (מנחות כדא) משמע כפירוש הקונטרס, דדרשינן גבי מנחה "והרים ממנו בקומצו" - מן המחומר, שלא יביא עשרון בשני כלים ויקמץ. ומיהו התם נמי בעי נגיעה, כדאיתא בהדיא שמעתא גופה, דאפילו בבלי אחד אי לא נגע, מיבעיא לן התם בעשרון שחלקו בביתא מהו לקמץ מזה על זה, צירוף דאורייתא או דרבנן? ואל ויכחו בבורים שיש אחרים תרומה - ומהאי טעמא נמי ליכא למילף מתרומה גדולה. מאי מחובר איכא - פירש בקונטרס דסלקא דעתך דהאי דפריך, דבתחילה היה מנתח הבשר ואחר כך נוטל האימורים. וקשה: דאיתו יכול להקפיד, או בבלי אחד, כדפירש לעיל בקונטרס ונראה לפרש: דפריך למה לי קרא, דפשיטא דמחובר הוא. אמר

משנה מכולם היה נוטל אחד מעשרה תרומה, שנאמר: "והקריב ממנו אחד מכל קרבן תרומה לה'". אחד - שלא יטול פרום. מכל קרבן - שהיה כל הקרבנות שוות, שלא יטול מקרבן על חבירו. לפניה הוצק את דם השלמים לו יהיה. והשאר נאכל לבעלים. גמרא תנו רבנן: "והקריב ממנו" - מן המחומר. אחד - שלא יטול פרום. מכל קרבן - שהיה כל הקרבנות שוות, שלא יטול מן הקרבן על חבירו. תרומה לה' - איני יודע מכמה היא. הריני

דן: נאמר כאן "תרומה", ונאמר בתרומות מעשר "תרומה". מה להלן - אחד מעשרה, אף כאן - אחד מעשרה. או פלך לדרך זו: נאמר כאן "תרומה", ונאמר בפרקים "תרומה". מה להלן - אין לה שיעור, אף כאן - אין לה שיעור? נראה למי דומה. דנין תרומה שאין אחריה תרומה, מתרומה שאין אחריה תרומה. ואל ויכחו בבורים, שיש אחריהן תרומה. או פלך לדרך זו: דנין תרומה הנאכלת במקום קדוש, מתרומה הנאכלת במקום קדוש. ואל תוכיח תרומת מעשר, שנאכלת בכל מקום? תלמוד לומר "ממנו תרומה לה'", וכתיב בתרומת מעשר "ממנו תרומה" - לגוריה שוה: למדנו לתרומה שהיא אחד מעשרה, אבל איני יודע מכמה היא חלה. הריני דן: נאמר כאן "לחם", ונאמר להלן בשתי הלחם "לחם". מה להלן - עשרון לחלה, אף כאן - עשרון לחלה. או פלך לדרך זו: נאמר כאן "לחם", ונאמר בלחם הפנים "לחם". מה להלן - שני עשרונות, אף כאן - שני עשרונות? נראה למי דומה. דנין מנחה הפאה חמץ עם הובת, מתנחה הפאה חמץ עם הובת, ואל ויכחו לחם הפנים שאינו בא חמץ עם הובת. או פלך לדרך זו: דנין מנחה הפאה מארץ וחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן, מארץ וחוצה הפאה מארץ וחוצה לארץ, מן החדש ומן הישן. ואל ויכחו שתי הלחם, שאין באות אלא מן החדש ומן הארץ? תלמוד לומר "ממנו שבתיתכם תביאו לחם תנופה שתיים". שאין תלמוד לומר "תביאו", ומה תלמוד לומר "תביאו"? שכל מה שאתה מביא ממקום אחר הרי הוא כזה. מה להלן - עשרון לחלה, אף כאן - עשרון לחלה. אי מה להלן - שני עשרונות, אף כאן - שני עשרונות? תלמוד לומר "תהייתה". למדנו עשרה לחמץ, עשרה למצה מנין? תלמוד לומר: "על חלת לחם חמץ", נגד חמץ הבא מצה. נמצאו עשרים עשרונות לחמי תורה, עשרה לחמץ ועשרה למצה. יכול עשרה שפמצה לא יהו פולין אלא מפיו אחד? תלמוד לומר "אם על תורה יקריבנו והקריב על זבח התורה חלות מצות בלולת בשמן ורקיקו מצות משחים בשמן סלת מרפכת" וגו', נמצאו שלשה עשרונות ושלש לכל מין ומין, ושלש חלות לעשרון, ונמצאו לחמי תורה ארבעים, נוטל מהן ארבע ונתן לפניה, והשאר נאכלים לבעלים. אמר מר: "והקריב ממנו" - מן המחומר. אלא מעתה, דכתיב "ואת כל חלב וירם ממנו", התם מאי מחובר איפא? דדרב חסדא אמר אבימי, דאמר רב חסדא, אמר אבימי: שלא ינתח בשך קודם שיטול אימוריו. אמר מר: נאמר כאן "תרומה", ונאמר בתרומת מעשר "תרומה". ונלף מתרומת מדין - דנין תרומה חנוכה לדורות, מתרומה חנוכה לדורות. ואל תוכיח תרומת מדין, שאינה נזהגת לדורות. ונלף מתרומת חלה! - תנא דבי רבי ישמעאל: דנין דבר שנאמר בו "ממנו תרומת ה'", מדבר שנאמר בו "תרומה לה'", "תרומה לה'", מדבר שנאמר בו "ממנו תרומת ה'". לאפוקי תרומת חלה, דלא נאמר בו "ממנו תרומה לה'". נני רבא: תרומת לחמי תורה, תיבינ עליהן מיתה וחומש, או אין תיבינ עליהן מיתה וחומש? כיון דאיתקש לתרומת מעשר - בתרומת מעשר דמי. או דלמא, בו וחמישרו מיעט רחמנא? מרמעת או אינה מרמעת? תיקו. אמר מר: "תלמוד לומר 'תהייתה'". מאי תלמודא?

אמר

משנה מכולן - לחמי תורה היה נוטל אחד מעשרה. שהיו כל הקרבנות שכלחמי תורה שיון - בהפרשת תרומה. שלא יטול מקרבן - זה תרומה על חבירו, שלא יטול מזה שנים ומה לא כלום, משום דבעינן "שלא יטול מקרבן על חבירו". נגמרא מן המחומר - דבעינן שיהיו כל החלות בידו בשעת תרומה. איני יודע מכמה - חלות הוא נוטל אחת. בבורים תרומה - דאמר מר (פסחים לו,ב): "זרתומת ידך" - אלו הבכורים. מה תרומה בכורים אין לה שיעור - כדאמרין (פאה פרק א משנה א): אלו דברים שאין להם שיעור: הפאה והבכורים, דכמה שירצה - מביא. שאין אחריה תרומה - דכיון שנטל תרומת מעשר אין מפרישין שוב ממנה תרומה אחרת. שיש אחריה תרומה - שהרי עדיין של לו להפריש כל תרומותיו. דנין תרומת לחמי תורה הנאכלת במקום קדוש - שנאכלת בירושלים, מתרומת בכורים הנאכלת בירושלים. תלמוד לומר ממנו - (ויקרא ז) "אחד מכל קרבן תרומה לה'" לגוריה שוה, דכתיב בלחמי תורה "ממנו תרומה לה'", ונאמר בתרומת מעשר (במדבר יח) "והתרומת ממנו תרומת דע מעשר" וגו'. אבל איני יודע מכמה - קמח הוא עושה חלה של חמץ. נאמר כאן לחם - חמץ תורה ושתי הלחם באין מנחת חמץ עם הובת. מה להלן עשרון לחלה - דכתיב (ויקרא כג) "שנים ושתי" עשרונים וגו'. לחמי תורה ולחם הפנים באות מארץ וחוצה לארץ - ושתי הלחם אין באות אלא מן הארץ, דכתיב בהו (שם) "ממנו שבתיתכם תביאו לחם תנופה", מה תלמוד לומר "תביאו"? שהרי כבר נאמר (שם) "והקרבם מנחה חדשה", ומצי למימר "ממנו שבתיתכם לחם תנופה", ומה תלמוד לומר "תביאו"? שכל שאתה מביא ממקום אחר כעין זה חמץ, ועם הובת יהיו כזה. אי מה להלן - בשתי הלחם - שני עשרונים ותו לא, אף כאן - שתי עשרונים ותו לא? תלמוד לומר תהייתה - יתירה לרבייא היא. ואף על גב דכתיב בשתי הלחם - לוף לתורה, דאם אינו ענין לשתי הלחם, דהא כתיב "שתי עשרונים" - תנווה ענין לחמץ שבתורה. דליתו עשרה עשרונים. למדנו עשרה לחמץ - משתי הלחם שהוא חמץ, "תהייתה" - בחמץ כתיב, עשר למצה מנין? נני חמץ הבא מצה. דכמה שמביא סולת לצורך חמץ, חמץ הבא מצה. עשר לחמץ - נפקא לן משתי הלחם, עשר למצה - מדרשא "לנגד חמץ הבא מצה". תלמוד לומר אם על תורה וגו' - בהאי קרא כתיב שלשה מיני מצה. מן המחומר - משמע שיהא הכל שלם, הארבעים חלות שלם, והתרומה דבשעת תרומה יתא הכל שלם. והיינו דפריך: אלא מעתה וכו' הבא (נמי) מאי מחובר איכא, דקא סלקא דעתיה שהיא מנותח בשעת שנטל החלב. שלא יתח בשר קודם ב' - וכדאי גונגא הוי מחובר בשעת הפרשה. ונלף מפרסות מדין - דהויא אחד מחמישים? ולילף מתרומת חלה - דהוי אחד מארבעים ושמונה? בו וחמישרו ב' - ומתו ב' - ולא באחר, "וחמישרו" - ולא על אחר. מרמעת - כשאר תרומה, שאם נפלה תחת חולין - שיהא צריך להעלותה באחר ומאה. דגבי דימיע לא אשכחן מימיע בקרא. מאי תלמודא - היכי משמע מן "תהייתה" עשרה עשרונות? תריניה

משנה

משנתנו עוסקת בתרומת לחמי תודה: מכולם – מכל ארבעת המינים של לחמי התודה, היה נופל הכהן לחם אחד מעשרה לתרומה, שנאמר (ויקרא יד) 'וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרֶן תְּרוּמָה לַה', לכהן הזרק את דם השלמים לו יהיה דורשת המשנה את הפסוק, 'אֶחָד', שלם משמע, מלמד שלא יפול לתרומה לחם פרום ו–שבור וחתוך. 'מִכָּל קֶרֶן', מלמד שיהיו כל הקרבנות שוות – שכל המינים יהיו שווים במספר חלותיהם, שבכל אחד יהיו עשר חלות, כדי שלא יפול תרומה מקרבן על חבירו – ממין אחד על המין השני, שאם לא היה עושה את הקרבנות שווים אלא היה מביא ממין אחד חמש וממין אחד חמש עשרה, נמצא שעליו להפריש ממין אחד על השני, שהרי התרומה באה אחד מכל עשר חלות. 'לִכְהֵן הַזֹּרֵק אֶת דָּם הַשְּׁלָמִים לוֹ יִהְיֶה' – חלת התרומה תהיה לכהן שהקריב את התודה, שהיא שלמים, והשאר – שאר הלחמים, נאכל לבעלים.

גמרא

הברייתא דנה בשיעור לחמי התודה ותרומתם: תנו רבנן בברייתא (ספרא צו פ"ז), נאמר בכתוב (שם) 'וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ' ממשע מתוך לחמי התודה, ללמדינו שצריך להפריש מן המחומר, שיהיו כל החלות בכלי אחד בשעה שנוטל את התרומה. 'אֶחָד', שלא יפול פרום. 'מִכָּל קֶרֶן', שיהיו כל הקרבנות שוות, שלא יפול מן הקרבן על חבירו, וכפי שהתבאר במשנה. ממשכה הברייתא ודורשת: 'תְּרוּמָה לַה', איני יודע מכמה היא – מכמה חלות הוא נוטל אחת לתרומה. הריני דן בבנין אב, נאמר כֵּאן בלחמי תודה 'תְּרוּמָה', ונאמר בתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר (במדבר יח כו) 'תְּרוּמָה', מה לחלן בתרומת מעשר תורם אחד מעשרה, אף כֵּאן בלחמי תודה אחד מעשרה. ונמצאנו למדים שבכל קרבן מארבעת מיני לחמי תודה יש עשרה חלות שנוטל אחת מהם לתרומה.

מקשה הברייתא: או כלל לדרך זו – הרי יש לך ללכת בדרך אחת וללמוד מביכורים, נאמר כֵּאן בלחמי תודה 'תְּרוּמָה', ונאמר בביכורים 'תְּרוּמָה', מה לחלן בביכורים אין לה שיעור, אף כֵּאן בלחמי תודה אין לה שיעור. מתרצת הברייתא: נראה את תרומת לחמי תודה למי היא דומה, ומהדומה נלמד בבנין אב. מבארת הברייתא: דנין תרומת לחמי תודה שהיא תְּרוּמָה שאין אחריה תְּרוּמָה – שאין צורך בתיקון נוסף בלחמי התודה לאחר נטילת התרומה, תרומת מעשר שאף היא תְּרוּמָה שאין אחריה תְּרוּמָה, שאין צורך לתקן את המעשר הראשון אחרי שניטלה ממנו תרומת מעשר, ואל יזכירו בביכורים, שיש אחריהן תְּרוּמָה, שהרי תבואת השרה שהובאו ממנה ביכורים טעונה הפרשת תרומות ומעשרות.

דוחה הברייתא: או כלל לדרך זו, ואמור שתודה דומה לביכורים, לפי שדנין תרומת לחמי תודה שהיא תְּרוּמָה הנאכלת במקום קדוש – בירושלים, מביכורים שאף היא תְּרוּמָה הנאכלת במקום קדוש – בירושלים, ואל תזכיר תְּרוּמַת מַעֲשֵׂר שנאכלת בכל מקום. מסיקה הברייתא: אכן אין ללמוד בבנין אב, אלא תלמוד לומר בלחמי תודה (ויקרא יד) 'וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ אֶחָד מִכָּל קֶרֶן תְּרוּמָה לַה', וכתוב בתְּרוּמַת מַעֲשֵׂר (במדבר יח כו) 'וְהִרְמַתָּ מִמֶּנּוּ תְּרוּמָה', ובשניהם נאמר 'מִמֶּנּוּ תְּרוּמַת ה', לנזירה שוה, ללמד שאף תרומת לחמי תודה שיעורה אחד מעשרה כתרומת מעשר.

הברייתא מבררת כמה הוא שיעור כל חלה: למדנו לתְּרוּמָה שהיא אחד מעשרה, אכל עדיין איני יודע מכמה סולת היא שיעור כל חלה של חמץ.

משיבה הברייתא: הריני דן ולומד בבנין אב, נאמר כֵּאן בלחמי תודה 'לֶחֶם', ונאמר לחלן בשתי הלֶחֶם 'לֶחֶם' מה לחלן בשתי הלחם עשירון –עשירית האיפה) לחלה, אף כֵּאן בלחמי תודה עשירון לחלה.

מקשה הברייתא: או כלל לדרך זו ללמוד מלחם הפנים. נאמר כֵּאן בלחמי תודה 'לֶחֶם', ונאמר בלחם הפנים 'לֶחֶם', מה לחלן בלחם הפנים שני עשירונות, אף כֵּאן בלחמי תודה שני עשירונות לכל חלה. מתרצת הברייתא: נראה את לחמי תודה למי דומה, וממנו נלמד. מבארת הברייתא: דנין מנחת הקאה חמץ עם חֻצֶּה – עשרה לחמי חמץ של תודה הינם מנחה הבאה עם קרבן תודה, ממנחת הקאה חמץ עם חֻצֶּה – שתי הלחם הינם מנחת חמץ, ובאים עם קרבנות חג השבועות. ואל יזכיר לחם הפנים שאינו כֵּא חמץ אלא מצה, ולא בא עם חֻצֶּה אלא בפני עצמו.

מקשה הברייתא: או כלל לדרך זו ואמור שלחמי תודה דומים ללחם הפנים, לפי שדנין מנחה – לחמי תודה הקאה מארץ וחוצה לארץ, שרשאים להביא את התבואה עבורה מכל מקום, וכן היא באה מן היבול החדש של שנה זו ומן הישן של השנים הקודמות, ממנחה – מלחם הפנים הקאה אף היא מארץ וחוצה לארץ מן החדש ומן הישן, ואל יזכירו שתי הלחם שאין באות אלא מן החדש ומן הארץ.

מסיקה הברייתא: אכן אין ללמוד בבנין אב, אלא תלמוד לומר בשתי הלחם (ויקרא כג טז) 'וְהִקְרַבְתֶּם מִנְחָה חֻדְשָׁה לַה' ממשכותכם תביאו לחם תנופה שתיים' שאין תלמוד לומר 'תביאו', שתיבה זו מיותרת שהיה יכול לומר 'והקרבתם מנחה חודשה לַה' ממשבותיכם לחם תנופה, ומה תלמוד לומר 'תביאו', ללמד שכל מה שאתה מביא מקום אחד הדומה לשתי הלחם בשתי חמץ ועם זבח כגון לחמי תודה, הרי הוא כזה. מה לחלן בשתי הלחם, עשירון לחלה, אף כֵּאן בלחמי חמץ של תודה עשירון לחלה. אי – ואם תאמר, מה לחלן מביא שני עשירונות לשתי הלחם ולא יותר, אף כֵּאן שני עשירונות לכל לחמי חמץ של תודה ביחד, תלמוד לומר בהמשך הפסוק 'סֹלֶת תִּהְיֶינָה', ויוד אחת מ'תהיינה' מיותרת וכפי שמבארת הגמרא להלן, ובאה ללמד על תיבת 'תביאו' שלמדנו ממנה לחמי תודה, שיש להביא ללחמי התודה עשרה עשרונים. וכל חלה מהם שיעורה עשירון כלחם אחד משתי הלחם.

הברייתא מבארת מהו שיעור לחמי מצה שבתודה: למדנו עשרה עשרונים ללחמי החמץ של התודה, שהרי 'תהיינה' נאמר בחמץ, אך עשרה עשרונים ללחמי המצה של התודה, מניין. משיבה הברייתא: תלמוד לומר, לאחר שפירטה התורה את מיני המצה שיש להביא, 'עַל חֹלֶת לֶחֶם חֻצִּי' (שם יא), ומשמע שנגד שיעור הקמח המובא לחלות חמץ, קמח קמח לחלות מצה. נמצאו עשירים עשירונות קמח ללחמי תודה, עשרה לחמין ועשרה למצה. יכול שעשרה שבמצה לא יהו כולן אלא חמין אחד, תלמוד לומר (שם יא) 'אֵם עַל תּוֹדָה יִקְרְבוּ וְהִקְרִיב עַל זֶבַח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן וְיִקְרְיוּ מִצּוֹת מִשְׁחִים בַּשֶּׁמֶן סֹלֶת מִדֶּבֶקַת וּגו' חֲלוֹת בְּלוּלֹת בַּשֶּׁמֶן', ללמד שיש שלשה מינים במצה, חלות, ריקקים ורובוכה. וכיון שלכולם יחד מביא עשרה עשרונים, נמצאו, שלשה עשרונים ושליש לכל מין ומין, וכיון שבכל מין ישנם עשר חלות, נמצאו שלש חלות לעשירון. ונמצאו לחמי תודה ארבעים, עשרה מהם חמץ, ושלישים מצה. נופל מהן ארבע גויתן לכהן, והשאר נאכלים לבעלים.

הגמרא דנה בדברי הברייתא: אמר רב – הובא לעיל בברייתא, 'וְהִקְרִיב מִמֶּנּוּ' מן המחומר, שיהיו החלות ביחד בשעת תרומה. אלא מעתה שזו משמעות תיבת 'מִמֶּנּוּ', כיצד נסביר את מה דכתיב בהרמת האימורים מן הקרבן (שם יא) 'וְאֵת כָּל חֲלָוֵי דָּוִים מִמֶּנּוּ' והגמרא סבורה שהרמת האימורים נעשית לאחר שהקרבן כבר מנותח לנתחיו, ואם כן קשה, הֲתָם מאי מחומר איכא – איזה מחומר יש שם, הרי האימורים עומדים בפני עצמם. מתרצת הגמרא: בדרב חסדא אמר אבימי, דאמר רב חסדא אמר אבימי, שלא ינתח בשר הקרבן קודם שישול אימורין, ונמצא שנוטל האימורים כשהם מחוברים בקרבן.

מוסיפה הגמרא לדון בדברי הברייתא: אמר רב, מנין שבלחמי תודה יש לתת תרומה אחד מעשרה, נאמר כֵּאן בלחמי תודה

משיבה הגמרא: אָמַר רַב יִצְחָק בַּר אֲבָדִימִי, 'תְּחִינָה' כְּתִיב בְּשֵׁנִי
 יוֹדִינִי, וּמִיּוֹד אַחַת שְׁהִיא מִיּוֹתֶרֶת לְמַדִּים שִׁישׁ לְלִמּוּד מִשְׁתִּי
 הִלָּחֵם אֶת הַשִּׁיעוֹר הַמְּרוּבָה שְׁהוּא עֶשְׂרוֹן לְכָל לָחֶם, וְלֹא נִלְמַד
 מֵהֶם רַק שְׁנֵי עֶשְׂרוֹנִים לְכָל הַלַּחְמִים יָחִיד. מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: אֲמַנְם
 יִיתוּר הַיּוֹד מִלְּמַד שְׁמוּדוּבֵר בְּכַמּוֹת שֶׁל עֶשְׂרֵה, אֶךְ עַדִּין מִנֵּן
 שֶׁהַכּוֹנָה לְעֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים, אִימָא עֲשֶׂרֶה קִפְיָא – שְׁמָא הַכּוֹנָה
 לְעֶשְׂרֵה חֲצָאֵי קִבִּין. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: אָמַר רַבָּא, בְּעֶשְׂרוֹנוֹת דְּפֶר
 הַקֵּתִיב, כְּמוֹ שְׁכּוּב (ויקרא כג י) 'שְׁתֵּים שָׁנִי עֶשְׂרוֹנִים', וְלִכֵּן גַּם
 הָעֶשְׂרֵה שְׁלּוּמִידִים מִ'תְּחִינָה' הֵם עֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים.
 הַגְּמָרָא מְמַשִּׁיבָה לְבָאֵר אֶת הַבְּרִייתָא. שְׁנִינוּ בְּבְרִייתָא: לְמַדְנֵי
 עֲשֶׂרֶה עֶשְׂרוֹנִים לְלַחְמֵי הַתּוֹדָה שְׁהֵם חֲמִין, עֲשֶׂרֶה עֶשְׂרוֹנִים לְמִצָּה,
 מִלְּמוּד לֹאֲכֹר (שם יב-א) 'וְהִקְרִיב עַל זֶבֶח הַתּוֹדָה חֲלוֹת מִצּוֹת
 וְגו' עַל חֲלֹת לָחֶם חֲמִין'. וּמִשְׁמַע, כִּנְגַד שִׁיעוֹר הַקֵּמּוֹב הַמוּבָא לְחֲלוֹת
 הַחֲמִין, קָבֵא קִמָּחָה.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: וְכִי דָּבָר הַלְּמַד בְּהִיקָשׁ חוּזֵר וּלְמַלְמֵד בְּהִיקָשׁ – הִרִי
 אֶת שִׁיעוֹר לַחְמֵי הַחֲמִין לְמַדְנֵי בְּהִיקָשׁ שֶׁל 'תְּבִיאָה' מִשְׁתִּי הִלָּחֵם,
 וְכִיצַד אִפְשָׁר לְלַמּוּד מֵהֶם לְחֲלוֹת מִצָּה בְּהִיקָשׁ שֶׁל 'עַל חֲלוֹת לָחֶם
 חֲמִין', וְהִרִי לְמַדְנֵי בְּמִסְכַּת זְבוּחֵי (שם), שְׁדַּבֵּר הַלְּמַד בְּהִיקָשׁ אֵינּוּ
 מִלְּמַד בְּהִיקָשׁ בְּקִדְשִׁים. מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: שִׁיעוֹר לַחְמֵי תּוֹדָה אֵינּוּ
 נִלְמַד רַק מִזְהִיקָשׁ לְבַדּוֹ, אֲלֵא חֲמִינֵי וְדָבָר אַחֵר הוּא – נִלְמַד גַּם
 דִּימְנֵי, כְּלוּמֹר מְגוּף פִּרְשֵׁת לַחְמֵי תּוֹדָה, וְגַם מְדַבֵּר אַחֵר, כְּלוּמֹר
 מִשְׁתִּי הִלָּחֵם. שֶׁמִּפְּרֶשֶׁת לַחְמֵי תּוֹדָה לְמַדִּים שְׁצָרִין לְהִבְיָא עֶשֶׂר
 חֲלוֹת, וְרַק זֹאת שִׁיעוֹר כָּל חֲלָה עֶשְׂרוֹן לְמַדִּים מִשְׁתִּי הִלָּחֵם,
 וּמִשְׁנֵי הַלִּימּוּדִים יָחִיד לְמַדְנֵי עֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים לְכָל הַחֲלוֹת, וְכָל
 חֲמִינֵי וְדָבָר אַחֵר לֹא הוּי הִיקָשׁ, וְאִפְשָׁר לְלַמּוּד מִמֶּנּוּ לְדַבֵּר אַחֵר גַּם
 בְּקִדְשִׁים, וְלִכֵּן אֵף כֹּאן אִפְשָׁר לְלַמּוּד מִלַּחְמֵי מִלְּחָמִי לְחֲלוֹת מִצָּה
 שִׁיעוֹרֵם עֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים.
 מִקְשָׁה הַגְּמָרָא: הִנֵּי קָבֵא (וּמוֹבֵר) לְמָאן דְּאָמַר שְׁהִימְנוּ וְדַבֵּר
 אַחֵר לֹא הוּי הִיקָשׁ, אֲלֵא לְמָאן דְּאָמַר שְׁתִּי הִיקָשׁ, מֵאִי אִימָא לְמִימֵר
 – כִּיצַד נִיֵּיֶשׁב זֹאת, מֵהִיכֵן נִלְמַד עֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים בְּלַחְמֵי הַמִּצָּה.
 מִתַּרְצַת הַגְּמָרָא: הַלִּימּוּד שֶׁל עֶשְׂרוֹן לְלַחְמֵי חֲמִין שְׁלֻמּוּדָה
 הַבְּרִייתָא מְתִיבָת 'תְּבִיאָה' שְׁנֵאמַרְהָ בְּשֵׁתִי הִלָּחֵם, אֵינּוּ הִיקָשׁ לְשֵׁתִי
 הִלָּחֵם, אֲלֵא רְבִינָא הִיא – כִּיּוֹן שֶׁלִּגְבֵי שְׁתִּי הִלָּחֵם תִּיבָת 'תְּבִיאָה'
 מִיּוֹתֶרֶת, בִּאֵה תִיבָה זֹו לְרִבּוּת לַחְמֵי תּוֹדָה לְדִינִים שֶׁבִּפְסוּק זֶה,
 וּבִפְסוּק זֶה הֵלֵא נִאֲמַר שִׁישׁ לְהִבְיָא עֶשְׂרוֹן לְכָל חֲלָה, נִמְצָא שְׁדִין
 עֶשְׂרוֹן לְחֲלָה נִכְתָּב בְּלַחְמֵי תּוֹדָה עֲצָמָם וְלֹא רַק מִדִּיקָשׁ. וְאֵם כֵּן
 לַחְמֵי חֲמִין הַנִּלְמָדִים מִ'תְּבִיאָה' אֵינִם דַּבֵּר הַלְּמַד בְּהִיקָשׁ, וְאִפְשָׁר
 לְלַמּוּד מֵהֶם לְלַחְמֵי הַמִּצָּה.

משנה

אֶף בְּקִרְבָּנוֹת הַמִּילּוּאִים שֶׁהִקְרִיבוּ בַּחוּבֹת הַמִּשְׁכָּן, הִבְיָאוּ חֲלוֹת
 לְמִנְחָה. וְכֵן נִזִּיר כְּשִׁסִּים אֶת נִזְיָרוֹתוֹ, מְבִיא חֲלוֹת לְמִנְחָה. הַמִּשְׁנָה
 מְבִאֵרֶת אֶת עֲנִינָם: לַחְמֵי קִרְבָּנוֹת הַמִּילּוּאִים שֶׁל חֲנוּכַּת הַמִּשְׁכָּן,
 הִיוּ בָּאֵין שֶׁל שְׁלֹשָׁה מִינִים כְּמִצָּה שְׁכַתוּדָה, וְהִינּוּ חֲלוֹת, וְרִקְקִין,
 וְרִבְכָּה. נִזְיָרוֹת – הַחֲלוֹת שֶׁמְבִיא הַנִּזִּיר בְּטַהֲרָתוֹ, הִתֵּהָ בָּאֵה שְׁתִּי
 יָדוֹת – שְׁנֵי חֲלָקִים כְּמִצָּה שֶׁל תּוֹדָה, שְׁהִיוּ בֵּה חֲלוֹת וְרִקְקִין,
 כְּמִפּוֹרֵשׁ בְּכַתּוּב (במדבר ו טו) 'וְאֵין בָּהּ רְבּוּכָה. נִמְצָא שִׁיעוֹרֵם שֶׁל
 חֲלוֹת הַנִּזִּיר עֲשֶׂרֶה קִבִּין וְרִשְׁלִמִיּוֹת, שְׁהִרִי חֲלוֹת הַמִּצָּה שֶׁל תּוֹדָה
 שִׁיעוֹרֵן מִשְׁנֵה עֶשֶׂר קִבִּין, וְחֲלוֹת הַנִּזִּיר הֵינֵן שְׁנֵי חֲלָקִים מִתּוֹךְ
 שְׁלֹשָׁה מַהֵם. שְׁנֵהן מְבִידָה מְדַבְּרִית שֶׁשָּׁה עֲשֶׂרוֹנוֹת הַאִיפָה וְעוֹדִין
 וְעוֹדִי תוֹסֶפֶת שְׁנוּסָה עֲלִיהֶן, שְׁהִרִי חֲלוֹת הַמִּצָּה בַּתּוֹדָה הִיוּ
 עֶשְׂרֵה עֶשְׂרוֹנִים, וְשְׁנֵי חֲלָקִים מֵהֶם הֵם שֶׁשָּׁה עֶשְׂרוֹנִים וְשְׁנֵי שְׁלִישׁ
 הָעֶשְׂרוֹן.

גמרא

מְבִרֶרֶת הַגְּמָרָא: מִנָּה הֵי מִיָּלִי – מֵהִיכֵן לְמַדְנֵי שְׁבִמִילּוּאִים הִבְיָאוּ
 שְׁלֹשׁ מִינֵי חֲלוֹת מִצָּה. מְשִׁיבָה הַגְּמָרָא: אָמַר רַב חֲסָדָא אָמַר רַב

מנחות. פרק שמיני – התורה היתה באה דף עז עמוד א – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" רכז

תוספות

1 תהי"ה – בתרין יודין, דחוד יוד דמיתיר – אתיא ללחמי תודה. קפיו = חצאי
2 קבים. בעשרונות דבר הכתוב – דמנאי דמיתיר בפרשה קמורה, מן "תהי"ה", ובפרשה
3 כתיב (ויקרא כג) "שתיים שני עשרונות". וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד בהיקש
4 – דחמץ עצמו דהוא עשר גמירין משתי הלחם, עשרון לחלה – מן היקשא
5 ד"לחם" "לחם". חוזר ומלמד בהיקש – על
6 מצה עשרה עשרונות כחמץ, וכנגד חמץ הבא
7 מצה. הימנו ודבר אחר הוא – כלומר, אי
8 הוא מלמד החמץ על המצה, אותו דבר עצמו
9 שהוא למד מן שתי הלחם עשרון לחלה, מצי
10 למימר: וכי דבר הלמד בהיקש חוזר ומלמד
11 בהיקש? אבל הבא החמץ אינו מלמד על
12 המצה מה שהוא למד בהיקש משתי הלחם,
13 לא מצית למיפרך, משום דחמץ למד משתי
14 הלחם עשרון לחלה, ומלמד בהיקש למצה
15 שהוא עשרה עשרונות, והיינו דבר אחר. ענין
16 אחר נמי שמעתי הימנו, ודבר אחר הוא – דאי
17 הוא יליף מחמץ שבתורה לקרבן אחר דעלמא.
18 מצית לאקשו: וכי דבר וכו'. השתא דלא יליף
19 אלא להחזיק למיפרך, גופיה, ליכא למיפרך הכי.
20 **מאי איכא למיפרך** – וכי דבר הלמד [בהיקש]
21 חוזר ומלמד בהיקש? תביאו ריבויא הוא –
22 דלא היה למכתב "תביאו" גבי שתי הלחם,
23 משום טעמא דאמר לעיל, והוי כמאן דכתיב
24 הכא גבי לחמי תודה, דכל הבאות שאתה
25 מביא יתו כזה עשרון לחלה, והוי כמו שלמד
26 מגופו חמץ על המצה עשרונות. וכל
27 מצית למיפרך: וכי דבר הלמד כו? שהרי לא
28 למד החמץ מהדיקש. אבל אי תודה כדמעיקרא
29 אתיא "לחם" "לחם" – הוי דבר הלמד מהדיקש,
30 ואיכא למיפרך עליה. **משננה המילואים** – שהיו
31 בימי משה חו"כ, שתי ידות כמצה שבתורה –
32 דהיינו חלות ורקיקין, אבל רבובה – לא היתה
33 בנזיר. וכין שלא היו שם אלא שני אותן מינין.
34 נמצאו שני מינין עשרה קבין וירושלמיות. דכין
35 דשלשה מינין דמצה שבתורה הוו חמשה עשר
36 קבין, חמשה קב לכל מין. נמצאו לשני מינין
37 הן עשרה קבין. שהן ששה עשרונות – דעשרה
38 קבין הן ששה עשרונות ושני שלישיהו. ושני
39 מינין, שהן שלשה עשרונות ושלשית. לכל
40 מין. דכין דעשרה עשרון הוו ושלשה מינין
41 שבמצה, נמצא לשתי ידות הן ששה עשרונות
42 ושני שלישי עשרון. **גמרא** מנא הני מילי –
43 דהמילואים היו באות חלות ורקיקין ורבובה,
44 היינו חלות בשמן? לא היינו רבובה – אלמא
45 דאית בזה רבובה? **אנתא דרשאה** – חתיכת
46 עיסה עבה שטיגה בשמן. ענין אחר: אנתא
47 דמשחא = שמן קרוש עגול כמו לחם, והיינו
48 לחם. מורי רבי זכרנו לברכה, ולא רבובה ממש. וכי מה למדנו לבנינו מיום המשוה
49 – כלום חייבין בנינו בשביל משחית אביהם מקיש חינוכו – דכון הדיוט להמשחו
50 (היינו רבובה). וחינוכו הוא המילואים שלו, אלמא דבמילואים הוי רבובה. דכון
51 הדיוט מביא חביתין [והיינו רבובה] ביום חינוכו לעבודה, וכן גידול בכל יום. אף
52 לחלות לחם שמן נמי דהוי במילואים, היינו רבובה. המתקרב לעבודה – תחילה
53 לאחר שנמשח. **אחר להמשחו** – שנמשח לכהן גדול. ואחר לחינוכו – בשביל
54 שנתחן הדיוט לעבודת כהן גדול. **הא דלא עבד עבודה מעולם כשהיה הדיוט**
55 – מביא שלשה: אחת – לחינוך תחילת עבודה, ואחת – לחינוכו שנתמנה לכהן גדול, ואחת – להמשחו.
56 מורי רבי זכרנו לברכה, דלא היה צריך, שהרי כבר נאמר "זאת תורת זבח שלמינו ואם על תודה". לרבות שלמינו נזיר לעשרה
57 קבין וירושלמיות – שהן שתי ידות של מצה שבתורה, שלא היה בנזיר אלא חלות ורקיקין. ולרביעית שפן – לפי שבתורה היה חצי לוג שמן, חצי לחלות ורקיקין
58 וחצי לרבובה. לחמן לא היה בו שמן. וכין שבנזיר אין בו רבובה, דיו רביעית. יכול לכל מה שאמור בענין – הואיל והדיקש שלמינו נזיר למצה של תודה, יכול
59 לוקשו לכל שלשה מינין שבמצה? תלמוד לומר "מצות". **מאי תלמודא** – היכי ממעט ממצה? **אמר רב פפא** דבר שנאמר בו מצות – בתורה, דהיינו חלות ורקיקין,
60 דכתיב (ויקרא ב) "חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות", להדיא איתקש המצות האמורות בנזיר. אבל לרבובה, דאין כתב בהן מצות – לא הוקשו לחם נזיר.
61 חין

1 **אמר רב יצחק בר אבדימי** תהי"ה פתיב. **אימא:**
2 שדרשו לעיל: שכל שאתה מביא ממקום אחד כזה. דאי אשתי הלחם קאי – לא מצי
3 למכתב יוד, דהא "שתיים שני עשרונות" כתיב. ופריך: ואימא עשרה קפיו ומשני: אמר רבא,
4 בעשרונות דבר הכתוב – פירוש: כדדרשינן: מה כאן עשרון לחלה. וקונטרס כתב בספר מונה
5 שלה לא גרסינן "קפיו אמר רבא", והכי גרסינן: אמר
6 רב יצחק, "תהי"ה עשרה עשרה דבר הכתוב. ויש ספרים
7 דלא כתיב בזה כלל "עשרה עשרונות דבר הכתוב",
8 וגרסינן: אמר רב יצחק בר אבדימי, "תהי"ה כתיב,
9 ותו לא – פירוש: דמשמע דאתא למעט, ולמימר
10 אלו דוקא שני עשרונות, ואין הללו שני עשרונות.
11 ומיהו קשה: כיון דאי לא כתיב "תהי"ה" – לא הייתי
12 יודע לענין מה אמר הכתוב כל שאתה מביא ממקום
13 אחר כזה. אי לענין שיהא עשרון לחלה כבשתי הלחם,
14 והוי ליה עשרה עשרונות. דמה נפשך איכא עשרון
15 לחלות משום תרומה. או לענין למימר דמה אלו שני
16 עשרונות אף לחלן שני עשרונות לעשר חלות. אם כן
17 השתא דכתיב "תהי"ה", מה ראתי דדרשת למימר אלו
18 דוקא שני עשרונות? אימא: אלו דוקא (שני עשרונות)
19 עשרון לחלה ולגרסתא הקונטרס נמי קשה, דיריד לא
20 מיתירא לדרשא, וכמו שיאמר "למשח" ענין יחיד
21 – "תעשינה" לשון רבים, כמו כן יאמר "תהי"ה" –
22 "תהי"ה" בשני יודין, יוד אחת של עיקר, ויוד אחת
23 של שיעורש: ועוד: אי מיריד לפינן עשר חלות, למה
24 לן גורה שהו דתרומת מעשרה אי כיון דאמר דרמנא
25 "אחד מכל קרבן", ודרשינן (מנחות ע"א): "אחד" –
26 שלא יטול פרוטה, ולמדנו עשרון לחלה, על כרחין
27 אחד עשרה נטלי
28 **הימנו** ודבר אחר – פירש בקונטרס: כלומר, בין מה
29 שכתב בגופו, בין מה שלמד מדבר אחר נפקא
30 ליה דעשר עשרונות הוא. ודבידיה כתיב "תהי"ה" –
31 דמשמע: עשר חלות דהא "תביאו" קאי. ולכתיב גמר
32 אשתי הלחם, דעשרון יתא בכל חלה, הלכך לאו היקש
33 הוא. ויכול לחזור וללמד על המצה דעשר עשרונות
34 הוא. והכי דמי היקש גמור: כגון אי לאו היה כתיב
35 בתורה עשר לגמרי, ובשתי הלחם הוו עשרה עשרונות,
36 וילפי מחזיר – ההוא הוי היקש גמור. ופירוש זה
37 יתיישב לפי גירסא דלעיל, אבל לא ידך גירסא דלא
38 דרשינן יוד ד"תהי"ה" – לא יתכן. ובסוף "איהו
39 מקומן" (ובחסין ג"א) פירש בקונטרס: דרשיה חסין
40 מה שאנו למדין מלחזקת מעשר בגורה שני מינין
41 החלות, דדבר הלמד בגורה שיה חשיב ככתוב בגופיה,
42 משום דקיימא לן: דבר הלמד בגורה שיה. חוזר ומלמד
43 בהיקש. על ידי כך אנו יודעים שיש עשרה עשרונות,
44 כדילפינן מהדיקש דשתי הלחם דהוי עשרון לחלה.
45 ועוד יש לפרש: משום דהמלך מעשר חולין הוא,
46 חשיב ככתיב בגופיה. **אנתא דרשאה** – חתיכת
47 ואחת לחינוכו לעבודה כהן גדול – מר בר ר' יוחנן אמר:
48 שלש, כדמסיק: בשלא עבד עבודה כשהוא הדיוט.
49 דאיכא אחת – לחינוכו לעבודה כהן הדיוט, ואחת – לחינוכו לעבודה כהן גדול, ואחת – לחביתין.
50 ויש מפרשים: כגון שעמד ביום הכיפורים, דאיכא עבודת יום הכיפורים בבית גדול. ולא מילתא
51 היא, דהא קרבן יחיד אין קרב ביום הכיפורים. ובפרק קמא דיומא (י"א) בעי: אם אירע פסול בבית
52 גדול, במה מתכין את השני ביום הכיפורים. **אין** בכלל אלא מה שבפרט – בכל מקום שיש
53 כלל ופרט רגיל רבוע שמואל לפרש: דאיצטריך רחמנא למכתב חלה – שלא נרבה דבר תודה, דהיינו
54 לפרט. וכן מוכיח כאן, דאי לא היה כלל ופרט, משמע הבא דהוא יליפין רבובה מלחמי תודה.
55 ולא

56 – מביא שלשה: אחת – לחינוך תחילת עבודה, ואחת – לחינוכו שנתמנה לכהן גדול, ואחת – להמשחו.
57 מורי רבי זכרנו לברכה, דלא היה צריך, שהרי כבר נאמר "זאת תורת זבח שלמינו ואם על תודה". לרבות שלמינו נזיר לעשרה
58 קבין וירושלמיות – שהן שתי ידות של מצה שבתורה, שלא היה בנזיר אלא חלות ורקיקין. ולרביעית שפן – לפי שבתורה היה חצי לוג שמן, חצי לחלות ורקיקין
59 וחצי לרבובה. לחמן לא היה בו שמן. וכין שבנזיר אין בו רבובה, דיו רביעית. יכול לכל מה שאמור בענין – הואיל והדיקש שלמינו נזיר למצה של תודה, יכול
60 לוקשו לכל שלשה מינין שבמצה? תלמוד לומר "מצות". **מאי תלמודא** – היכי ממעט ממצה? **אמר רב פפא** דבר שנאמר בו מצות – בתורה, דהיינו חלות ורקיקין,
61 דכתיב (ויקרא ב) "חלות מצות בלולות בשמן ורקיקי מצות", להדיא איתקש המצות האמורות בנזיר. אבל לרבובה, דאין כתב בהן מצות – לא הוקשו לחם נזיר.
חין

רכח מנחות. פרק שמיני – התורה היתה באה דף עז עמוד ב – מתוך מהדורת "אבן ישראל – (שטיינזליץ)" תוספות

ולא בעינן על בסמוך – תימה: עד כאן לא פליגי רבי ורבנן בסוף "כל המנחות ובאות מצה" (מנחות סבא) אלא אי בעינן על בסמוך או על ממשו ויש לומר: דהכא לא דמי להדיא (ודותם), דתופה דשתי הלחם – כעין הקרבן, אבל הכא בשחיטה, דלמקדש לחם בעלמא (ואתו) – ליכא למיחש אלא שיהא הלחם קיים. וכן שוחט על חמץ, כדקאמר בסמוך, דכל היכא דאיתיה – באיסוריה קאי. או לאחר

מבני חבורה – אפסח קאי, אבל תמימה – פשיטא
דלא מדידיב משום אחד שבישראל. **פורסה**
ואין חוטין נמשכין הימנה – נראה דכי האי גונא
"עד שיקדשו פניה" דפרק קמא דשבת (יט.ב).
ליקדשו – ארבעים מתוך שמונים – אף על גב
דרבי יוחנן לית ליה בריה, בריש "כל"
הגט" (גיטין כהא) – היינו, היכא כשמתברר
לבסוף דלאו כלום עבדי. אבל הכא, קדשי כל
היכא דאיתנהו. וכשאל להפריש ארבע חלות של
תרומה, צריך להפריש אחת עשרה חלות מכל מין
ומין. דאי לאו הכי, כיון דאין בריה – דלמא
דחולין קא שקיל.

והדר

משנה השוחט את התורה לפניו, ולחמה חוץ לחומה – לא קדש הלחם. שחטה עד שלא קרמו פניה בתנור, ואפילו קרמו בנל חוץ מאחד מהן – לא קדש הלחם. **גמרא מאי** "חוץ לחומה"? **רבי יוחנן** אומר: חוץ לחומת בית פאני, וריש לקיש אומר: חוץ לחומת העזרה. ריש לקיש אומר חוץ לחומת העזרה, בעיניו על בסמוך. ורבי יוחנן אומר חוץ לחומת בית פאני, אבל חוץ לעזרה – קדוש, ולא בעיניו על בסמוך. – והא איפילונו בה חרא וימנא! דתנן: השוחט את הפסח על החמץ – עובר בלא תעשה, רבי יהודה אומר: אף התמיד. ואמר ריש לקיש: לעולם אינו

חייב – עד שיהא או לשוחט או לזרוק או לאחד מבני חבורה עמו בעזרה. ורבי יוחנן אומר: אף על פי שאין עמו בעזרה! – צריקא, דאי איתמר בהדיא – ביהדיא קא אמר רבי יוחנן, דכל היכא דאיתיה – באיסורא קאי. אבל לענין מקדש לחם – אימא מודי ליה לריש לקיש, דאי איתיה בפנים – קדוש, אפראי – לא קדוש. ואי איתמר בהא – בהא קאמר ריש לקיש, אבל בהך – אימא מודה ליה לרבי יוחנן, צריקא. תניא פווחיה דרבי יוחנן: השוחט את התורה לפניו, ולחמה חוץ לחומת בית פאני – לא קדש הלחם. "שחטה עד שלא קרמו פניה בתנור". מנא הני מילי? דתנו רבנן: "על חלות לחם חמץ יקריב קרבנו על זבח" – מלמד שאין הלחם קדוש אלא בשחיטת הזבח. "זבח תורת" – מלמד שאם שחט שלא לשמן, לא קדש הלחם. תנו רבנן: יוצאין במצה נא ובמצה העשויה באילפס. מאי "מצה נא"? אומר רב יהודה, אומר שמואל: כל שפורסה, ואין חוטין נמשכין הימנה, אומר רבא: וכן לענין לחמי תורה. – פשיטא, הכא "לחם" פתיב, והכא "לחם" פתיב! – מהו דתימא: "אחד" אומר רחמנא – שלא יפול פרום, והא במאן דפריסא דמין, קמשמע לן. איתמר: תורה ששחטה על שמונים חלות – חזקה אומר: קדשו ארבעים מתוך שמונים. ורבי יוחנן אומר: לא קדשו ארבעים מתוך שמונים. אומר רבי יורא: הפל מודים, היכא דאמר "ליקדשו ארבעים מתוך שמונים" – קדשו, "אל יקדשו ארבעים, אלא אם כן יקדשו שמונים" – לא קדשו. פי פליגי בסתמא, מר סבר: לאחריות קא מיפיו, ומר סבר: לקרבן גדול קא מיפיו. אפי' אומר: דכולי עלמא לאחריות קא מיפיו, ובבלי שרת מקדשין שלא מדעת קא מיפלגי. מר סבר: כלי שרת מקדשין שלא מדעת, ומר סבר: כלי שרת אין מקדשין שלא מדעת. רב פפא אומר: דכולי עלמא – כלי שרת מקדשין שלא מדעת, והכא בספין קא מיפלגי. מר סבר: ספין, פון דלית ליה תוף – אינה מקדשת בכלי שרת. ואיפא דאמר, רב פפא אומר: דכולי עלמא – כלי שרת אין מקדשין אלא מדעת, והכא בספין קא מיפלגי. מר סבר: ספין אלימא מפלי שרת, דאף על גב דלית ליה תוף מיקדשה. ומר סבר: ספין לא אלימא ליה מפלי שרת. **משנה** שחטה חוץ למנחה וחזין למקומה – קדש הלחם. שחטה ונמצאת מריפה – לא קדש הלחם. שחטה ונמצאת בעלת מום – רבי אליעזר אומר: קדש, וחכמים אומרים: לא קדש. שחטה שלא לשמה, וכן אול המולואים, וכן שני כבשי עצרת ששחטן שלא לשמן – לא קדש הלחם. **גמרא** מתינתין מיני? רבי מאיר. דתניא, זה הכלל: כל שפיוסול קודם שחיטה – לא קדש הלחם, פיוסול אחר שחיטה – קדש הלחם. שחטה חוץ למנחה וחזין למקומה – קדש הלחם, שחטה ונמצאת מריפה – לא קדש הלחם.

שחטה

חוץ לחומת [בית] פאני – היינו, חוץ לחומת הר הבית. אבל אם היו בהר הבית – קדשו, אף על פי שאין בעזרה. מודי הרב וזכרנו לברכה. חוץ לחומת העזרה – ואף על גב דהיו לפניו מחומת בית פאני – לא קדש. על זבח תורה – חלות, דהיינו, "על" בסמוך בעזרה. הא איפילונו בה חרא וימנא – ב"על" בסמוך. רבי יהודה אומר אף תמיד של בין הערבים – אם שחטו על חמץ – עובר, דכתיב "על חמץ דם זבחי" – זבחי המיוחד לך, דהיינו תמיד. ורבי יוחנן אומר אף על פי זבחי – לא קדש. **על** – על פי בסמוך. בהדיא קאמר רבי יוחנן – אף על פי שאין עמו בעזרה. דכל היכא דאיתיה – לחמץ לאחר זמן הביעור – באיסורא איתיה. אבל מקדש לחם – שלחמי תורה אין מקדשים אלא בשחיטת הזבח, אימא לא יהו קדוש עד שיהא הלחם עמו בעזרה. ואי איתמר בהא – בלחמי תורה קאמר ריש לקיש, כיון דלמקדש לחם הוא, בעינן ב"על" בסמוך. אבל בהך בחמץ בארבעה עשר, דכל היכא דאיתיה – באיסורא איתיה. אימא מודי רבי יוחנן – דאף על פי שאין עמו בעזרה. צריקא. על חלות לחם חמץ יקריב – כלומר, כשחטא מקריב כששחטו, שחטא כבד לחם – שידו פניו מתקרבין כבד בתורה. קרבנו על זבח – "קרבנו" – דהיינו לחם, מתקדש על ידי זבת, זבח תורה – משמע זבח לשם תורה, שצריך לשוחטו לשמו. ויציאן – בפסח במצה נא. העשויה – האפירה. מאי נא – וכי מאי לחם הוי? הואיל ואין נאפה כלל. אומר שמואל כל שפורסין בו – דכבר אפריה כל דהו. וכן לענין לחמי תורה – שאם נאפו כל כלי בשעת שחיטת הזבח, שפורסה ואין חוטין נמשכין ממנה – קדש הלחם. פשיטא – דחיד דינא אית להו למצה ולחמי תורה. דהכא דהכא כתיב "לחם". והא – שאין אפריה כל צרכה, אף על גב דאין חוטין נמשכין ממנה – בפריסא דמיא, לפי שנפרכת כשמתלטלים אותה. קא משמע לן. (דלא). ליקדשו ארבעים מתוך שמונים קדשו – דלאחריות נתבין, דאי אבד הא – ליפוק באחריני. (ומאן דאמר לא קדשו כבד לקרבן גדול דהיינו שמונים נתבין – דאי אתבדי ארבעים מנייהו – נפיק באידך). אל יקדשו בו לא קדשו – שדאי אין מבין לחתורא דהיינו ארבעים חלות. מאן דאמר קדש – סבר: האי דשחטה סתם – אין דעתו אלא על ארבעים, והאי דהביא שמונים – לאחריות מכין, דאי איבדו, ניפוק באחריני. ומאן דאמר לא קדשו – סבר: האי דהביא שמונים – דעתו אבולס, ונתבין להביא קרבן גדול, ופסול. אביי אומר בבלי שרת מקדש שלא מדעת – פסול. והדין בסכין ששוחט בו הזבח, שבשחיטה מתקדש הלחם קמיפלגי. מאן דאמר קדשו – קסבר: כלי שרת מקדשין מה שראוי להם שלא מדעת בעלים. ומאן דאמר לא קדשו – קסבר: אין מקדשין אלא מה שנתבוננו הבעלים לקרבן גדול, דהיינו שמונים, ופסול. (מר סבר: לא אלימא) שוחט לקדש שלא מדעת בעלים, שאף על פי שהבעלים נתבוננו לשמונים – הסכין לא קדש אלא ארבעים שראוי לזבח. רב פפא אומר דכולי עלמא כלי שרת מקדשין – מה שראוי לזון. ומאן דאמר קדשו סבר: סכין נמי

מקדשא ארבעים שלא מדעת בעלים, כשאר כלי שרת. ומאן דאמר לא קדשו, סבר: כיון דלית ליה תוף – אין מקדש אלא מדעת בעלים, הבעלים לשמונים איכותו, ופסול. דאף על גב דלית ליה לסכין תוף – מקדשת הזבח, כשאר כלי שרת שיש להם תוף. הכי נמי אלימא משאר כלי שרת. מקדש מה שראוי לזבח, ארבעים מתוך שמונים שלא מדעת בעלים. ומר סבר לא אלימא מפלי שרת – לקדש שלא מדעת, ובעלים לקרבן גדול איכותו לקדש כל שמונים, ולא קדשו. **משנה** שחטה חוץ למנחה – על מנת לאבול ממנה בזית למחר, דהוי פיוסול מעליא. או חוץ למקומו – (או) חוץ לעזרה. קדש הלחם – והוי מפגל, הואיל ופסול הוה לאחר שחיטה, ומכל מקום בפנים שחטה. אבל שלא לשמן – לא קדש הלחם, הואיל ומפיק לה מקדושתה לגמרי, שדאי שחטה לשם זבח אחר. ונמצאת מריפה – בבדיקה – לא קדש הלחם, דטריפה הוי פסול קודם שחיטה. **גמרא** זה הכלל (ובי' – השתא מפרש כיצד שחטה חוץ למנחה וכו', דלאו היינו פסול קודם שחיטה, לפיכך קדש הלחם.

שחטה

משנה

שחיטת התורה היא המקדשת את לחמי התורה. המשנה מבארת דיני קידוש הלחם בשחיטת הזבח: השוחט את התורה לפניו – בעזרה, ולחמה – לחמי התורה היו חוץ לחוקה, לא קדש חלקם. שחיטה עד שלא קרמו פניה של עיסת לחמי התורה פתגור, ואפילו קרמו בולן – כל ארבעים החלות, חוץ מאחד מהן, לא קדש חלקם, שצריך להיות קרוי 'לחם' בעת קידושו, שהיא השחיטה, וקודם קרימת פנים אינו לחם אלא עיסה.

גמרא

מבררת הגמרא: מאי חוץ לחוקה שהלחם לא קדש אם היה בו בשעת שחיטה. משיבה הגמרא: רבי יוחנן אמר, חוץ לחוקה בית פאני – חוץ לחומת ירושלים. וריש לקיש אמר, חוץ לחוקה העזרה. מבארת הגמרא את טעמיהם: ריש לקיש אמר חוץ לחוקה העזרה, משום שבענין – צריך שיתקיים הפסוק (ויקרא יא) 'על זבח תודת שלמיך, ו'על' משמעו בקמח, שלחמי התורה יהיו בעזרה בסמוך למקום הוביחה. ורבי יוחנן אמר דווקא חוץ לחוקה בית פאני אין הלחם קדוש, אבל חוץ לעזרה בתוך החומה קדוש הלחם, ולא בענין 'על' בקמח – אין דורשים ש'על' משמעותו בסמוך, ולכן די בכך שיהיה הלחם בתוך החומה.

מקשה הגמרא: והא אפילו ביה תרא זמנא – והרי נחלקו בזה רבי יוחנן וריש לקיש פעם אחת. תנן (פסחים סג), השוחט את הפסח על החמץ – ויש ברשותו חמץ, עובר בלא תעשה, ככתוב (שמות לד כה) 'לא תשחט על חמץ דם זבחי'. רבי יהודה אומר, אף השוחט את התמיד של בין הערבים בערב פסח על החמץ, עובר בלא. ואמר ריש לקיש, לעולם אינו חייב עד שיהא או לשוחט את הפסח או להזק את דמו או לאחד מבני חבורה המנויים על הפסח, חמץ עמו בעזרה, שהרי נאמר 'על חמץ, ו'על' משמעותו סמוך. ורבי יוחנן אמר, אף על פי שאין חמץ עמו בעזרה, אלא ברשותו, עובר, לפי ש'על' אין משמעותו סמוך. ומדוע הוצרכו להשמיענו בשני מקומות את מחלוקתם אם 'על' משמעותו סמוך.

מתרצת הגמרא: צריכא – הוצרכו להשמיענו את שתי המחלוקות. משום דאי איתמר בהיא – אם נאמרה מחלוקתם רק בשוחט על החמץ, הייתי אומר שרק בהיא קא אמר רבי יוחנן שלא צריך שהחמץ יהיה עמו בעזרה, משום דכל תיבא דאיתיה – שבכל מקום שנמצא החמץ, באיפורא קאי – הוא עומד באיסורו, שאסור לאכול ולהנות ממנו, ולכן אסור לשחוט את הפסח על חמץ הנמצא בכל מקום שהוא. אבל לענין מקדש ו-הקדשתו לחם של לחמי תורה, שאינו מתקדש אלא בשחיטת הזבח, איבא ו-שמא תאמר מודי ליה לריש לקיש, דאי איתיה – שאם הלחם ישנו בפנים, קדוש, אכריא – אך מחוץ לעזרה לא קדוש. ואי איתמר בהא – ואם היו נחלקים רק בענין לחמי תורה, בהא קאמר ריש לקיש שצריך שיהא הלחם בעזרה, לפי שהשחיטה מקדשתו, אבל בהא – בשוחט על חמץ, שהחמץ באיסורו בכל מקום, איבא מודה ליה לרבי יוחנן שאסור לשחוט את הפסח כשיש חמץ בכל מקום. מסיקה הגמרא:

אכן צריכא.

תניא בנותיה דרבי יוחנן – שנינו ברייתא כרבי יוחנן, השוחט את התורה לפניו, ולחמה חוץ לחוקה בית פאני, לא קדש חלקם. שנינו במשנה: שחיטה עד שלא קרמו פניה של חלות התורה פתגור, לא קדש הלחם. מבררת הגמרא: מאי פניה חמי מילי – מהיכן למדנו זאת. משיבה הגמרא: תנן רבנן, כתוב בתורה לגבי לחמי תורה, 'על חלת לחם חמץ יקריב קרבנו, על זבח תודת שלמיך, ומה שכתוב 'חלות לחם', מלמד שאין חלקם קדוש אלא אם כן קרמו פניה פתגור, שקודם לכן אין העיסה קרויה חלה. ומה שכתוב 'יקריב קרבנו על זבח, ו'קרבנו' הם לחמי התורה, מלמד שאין חלקם קדוש אלא בשחיטת הזבח. ומה שכתוב 'זבח תודת' משמע שהוביחה היא לשם תודה, מלמד שאם שחטן שלא לשמן לא קדש חלקם.

הגמרא מבארת מהו שיעור הקרימה: תנן רבנן, ויזאין ידי חובת אכילת מצה בפסח, במצא נא – שלא נגמרה אפיייתה, ובמצא העשויה פאילפס – האפויה בקדירה. מבררת הגמרא: מאי מצא נא – באינו מצה נא הכשירה הברייתא. משיבה הגמרא: אמר רב יהודה אמר שמואל, כל שנאפתה קצת עד שפורקה ו-ששברה ויזאין חוטיין של בצק נמשכין הימנה. אמר רבא, וכן לענין לחמי תודה, שאם נאפו בשיעור זה כשרים ללחמי תודה. מקשה הגמרא: פשיטא ששיעורם שוה, שהרי בהא – במצה בפסח לחם כתיב, שנאמר (דברים יא) 'לחם עני', וכן בהא, בלחמי תודה, לחם כתיב, שנאמר (ויקרא יא) 'על חלת לחם חמץ', ומדוע הוצרך רבא להשמיענו שדינם שוה. מתרצת הגמרא: מהו דתיבא – שמא תאמר, הרי בלחמי תודה (שם יא) 'הקריב ממנו אפה' אמר רבא, למד שלא יפול פרום, והא – וחלה זו שלא נאפתה כל צרכה, במאן דפריסא דמא – נחשבת כאילו היא חתוכה כבר, לפי שהיא מתפוררת מאליה כשמתטלים אותה, כמשמע לן רבא שכל זמן שלא התפוררה כשירה ללחמי תודה.

במשנה לעיל (עא) התבאר שקרבן תודה בא עם ארבעים חלות. הגמרא דנה במי שהביא שמונים: איתמר, תודה ששחיטה על שמונים חלות, במקום ארבעים כדניה, חוקה אמר, קדשו ארבעים מתוך השמונים. ורבי יוחנן אמר לא קדשו ארבעים מתוך שמונים, כלומר אף חלה אינה קדושה. הגמרא מבארת את מחלוקת האמוראים בכמה אופנים: אמר רבי ירמיה, הכל ו-חוקה ורבי יוחנן מודים, הובא דאמר הבעלים במפורש ליקדשו – שיתקדשו רק ארבעים מתוך שמונים, שקדשו ארבעים, ומה שהביא שמונים, הביא לאחריות, והתכוין שאם יאבדו ארבעים יהיו השאר לחמי תודה. וכן אם התנה במפורש, אל יקדשו אפילו ארבעים אלא אם כן יקדשו שמונים, הכל מודים שלא קדשו כלל, משום שאי אפשר להביא יותר מארבעים לחמי תודה. כי פליגי – ומחלוקתם היא בפתחא – שלא פירש כוונתו, מר – חוקה סבר, באמת כוונתו להקדיש רק ארבעים, ולכן קדושים ארבעים מתוכם, ומה שהביא שמונים לאחריות קא מיבין, שחשש שיאבדו חלקם, ורצה שהנוספים ישלימו את האבודים. ומר – רבי יוחנן סבר, לקרבן גדול של שמונים חלות קא מיבין, ולכן אף אחת מהם לא קדשה, ולא יצא ידי נדרו.

במשנתנו התבאר שהשחיטה מקדשת את החלות. וקידוש זה נעשה על ידי הסכין, וכפי מצינו שכלי שרת מקדשים. על פי זה מבאר אביו את מחלוקת חזקיה ורבי יוחנן בדרך אחרת: אביו אמר, חזקיה ורבי יוחנן מודים שכוונתו היא לקרבן גדול, דבולי עולמא (לאחריות) קא מיבין, ובבלי (ובבבלי) שרת מקדשין את הראוי להם שלא מדעת הבעלים, קא מיפלגי חזקיה ורבי יוחנן. מר – חזקיה סבר, בלי שרת מקדשין את הראוי להם שלא מדעת הבעלים, והרי הראוי להם הם רק ארבעים חלות, ולכן אף אם הבעלים כיוונו לשמונים חלות ולפי כוונתם לא קדשו החלות, מכל מקום התקדשו ארבעים חלות על ידי הסכין ששוחט בו את הזבח. ומר – רבי יוחנן סבר, בלי שרת אין מקדשין שלא מדעת הבעלים, והיות והבעלים התכוונו להביא שמונים, לא קדשו החלות כלל.

רב פפא מבאר את מחלוקתם בדרך אחרת: רב פפא אמר, דבולי עולמא בלי שרת שיש להם תוך, מקדשין שלא מדעת הבעלים את הראוי להם. והבא – וכאן, לגבי שמונים לחמי תודה, כסבין שהיא כלי שרת קא מיפלגי. מר – חזקיה סבר, סבין מקדשת בכלי שרת אף שלא מדעת בעלים, ולכן אף שהבעלים התכוונו לשמונים, הסכין קדשה ארבעים חלות הראויים לה. (ומר – רבי יוחנן סבר, סבין, כיון דלית ליה ו-שאין לו תוף, איתא מקדשת בכלי שרת, אלא רק מדעת בעלים, והיות והבעלים התכוונו להביא שמונים, אין החלות קדושות).

ואיבא דאמר – יש שאמרו את דברי רב פפא בלשון אחרת, רב פפא אמר, דבולי עולמא בלי שרת שיש להם תוך, אין מקדשין אלא מדעת הבעלים. והבא כסבין של כלי שרת קא מיפלגי. מר – חזקיה סבר, סבין איתא – כוחה חזק יותר מבלי שרת, שהרי מצינו בה

שנאכלת, מכל מקום **בתיב** **קח** (ויקרא ו ט-ז), **וְזוֹת תֹּרַת הַמִּנְחָה**
הַקֶּרֶב אוֹתָהּ בְּנֵי אֶהְרֹן וְנֹי, והרי הם מנמנו בקמצו וגו' והנותרת **מִנְחָה**
יֵאָכְלוּ אֶהְרֹן וְבָנָיו. דהיינו שנתורה אחת (דין אחד) לכל המנחות,
 שהנותרת לאחר הקמיצה יאכל לכהנים.
 משיבה הגמרא על התמיהה: בפסוק זה יש מקור רק למנחות
 הבאות מן החיטים, ומעתה, אכן לגבי מנחה **הַקֶּרֶב** מן החיטין, לא
מִיִּבְעֵינָא לן – לא התקשינו מנלן ששייריה נאכלים, **כִּי קָא מִיִּבְעֵינָא**
 לן – ומה שהתקשינו מנין שהשיירים נאכלים היה לגבי מנחה
הַקֶּרֶב מן השעורין, דהיינו מנחת העומר ומנחת סוטה.
 מוסיפה הגמרא לתמוה: **כָּאָה שְׁעוּרִין נָפִי** – גם אין להקשות בה
 מנלן שנאכלת לכהנים, שהרי **דְּמִיִּבְעֵינָא** – מכך שיש בה מצות
 קמיצה, יש ללמוד ששייריה **לְכַהֲנֵיהּ** שאם לא כן מדוע נקמצת,
 והלא הטעם שהמנחות נקמצות הוא כדי להתיר באכילה את
 החלק הנשאר לאחר הקמיצה.
 אומרת הגמרא: אכן **אֵלֶּיָא דְרַבְּנֵן** – לפי דעת רבנן במשנתנו,
 שלא מנו מנחת חוטה של כהן בין המנחות הנקמצות לפי שכולה
 נשרפת, וסברו שמנחה שכולה נשרפת אין מצוה לעשות בה
 קמיצה, לא **קָא מִיִּבְעֵינָא** לן – לא התקשינו 'מנלן', שכן לדבריהם
 אפשר לומר שהקמיצה ואכילת השיירים תלויות זו בזו, ויש
 ללמוד ששיירי מנחת העומר נאכלים מכך שנאמר בה קמיצה, **כִּי**
קָא מִיִּבְעֵינָא לן – ומה שהתקשינו 'מנלן' על אכילת שיירי מנחות
 שעורים, היה רק **אֵלֶּיָא דְרַבִּי שְׁמַעוֹן דְאָמַר מִנְחָה דְמִיִּבְעֵינָא**
וְלֹא מִיִּתְאַבְּלָא – שסובר שיש מנחה שנקמצת ובכל זאת אין
 שייריה נאכלים, והמקור לכך שזו דעת רבי שמעון הוא במשנתנו,
דְּתַנְּן בְּמִשְׁנֵינוּ, דְּרַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, מִנְחַת חוֹטָא שֶׁל כֹּהֲנִים נִקְמָצָת,
וְהַקּוֹמֵץ קָרֵב בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, וְהַשִּׁירִים קָרִיבִין בְּפָנֵי עֲצָמוֹ, הרי שלדעתו
 אין תכלית הקומץ להתיר השיירים לאכילה, שהרי השיירים גם
 הם קריבין, ואם כן מנחת העומר ומנחת קנאות שבאות משעורים,
 אף שמפורש בהן שנקמצות, אין זה הוכחה ששייריהן נאכלים,
 ולשיטתו הקשחה הגמרא מִלְּלָן שמנחת שעורים שייריה נאכלים.
 משיבה הגמרא מנין למדים ששיירי מנחת שעורים נאכלים: כל
 המנחות באות מן החיטים מלבד שתי מנחות שבאות מן השעורים,
 מנחת העומר ומנחת סוטה, מנחת העומר היתה באה בלולה
 בשמן, ומנחת סוטה היתה באה חריבה, כלומר קמח שעורים בלא
 שמן ובלא לבונה. **אִמַּר רַבִּי יוֹסֵף, הַמָּקוֹר לִכְךָ הוּא מִדְאָמַר קָרָא** (ויקרא
 ו ט), **וְיָקַל מִנְחָה בְּלוֹלָה בְּשֶׁמֶן וְחִרְבָּה לְכָל בְּנֵי אֶהְרֹן תִּתִּיחַ,** ולא
 התפרש בפסוק זה האם מדובר על מנחות הבאות מן החיטים
 ו'בלולה' דהיינו רוב המנחות, ו'חריבה' דהיינו מנחת חוטא, או
 שמדובר על מנחות הבאות מן השעורים ו'בלולה' היא מנחת
 העומר, ו'חריבה' היא מנחת סוטה, ודרוש חוקיה פסוק זה באם
 אינו ענין, מה שנאמר בפסוק זה ששיירי 'בלולה' נאכל לכהנים,
אִם אֵינוֹ עֲנִין – אם אין צורך בו לענין בלולה שֶׁל חִטִּין, שכן כל
 מנחות חטים נלמדו ממקום אחר ששייריהן נאכלים וכפי
 שביארה הגמרא קודם לכן, שאין להקשות 'מנלן' על מנחות
 חיטים, **תִּנְהוּ עֲנִין** – דרוש אותו לענין מנחה בלולה שֶׁל שְׁעוּרִין,
 דהיינו למנחת העומר הבאה מן השעורין, וטעונה שמן. וכן מה
 שנאמר ששיירי מנחה חריבה נאכל לכהנים, **אִם אֵינוֹ עֲנִין לְחִרְבָּה**
שֶׁל חִטִּין, דהיינו למנחת חוטא שהיא חריבה ובאה מן החיטים,
 שהרי ללמדה כבר ממקום אחר, **תִּנְהוּ עֲנִין** – דרוש אותו לענין
 מנחה חריבה שֶׁל שְׁעוּרִין, דהיינו למנחת סוטה הבאה מן השעורין
 ואינה טעונה שמן. ונמצא שפסוק זה הוא המקור לכך ששיירי
 מנחות הבאות מן השעורין נאכלים לכהנים.
 מקשה הגמרא: **וְהָאִי לְהִיב הוּא דְאֵתָא** – וכי פסוק זה לכך הוא בא
 ולדרשה של חוקיה, **הָאִי מִיִּבְעֵי לִיה לְכַדְתֵּינָא** – והרי נצרך הוא כדי
 ללמד את הדין האמור בביריתא שלפנינו.
 חלקי הקרבן הניתנים לכהנים לאכילה, מתחלקים בין כל הכהנים
 הממונים לעבוד באותו היום. מבררת הגמרא: **מִנֵּין שְׁאֵין חוֹלְקִין**
 הכהנים ביניהם **מִנְחוֹת קִנְיָן וְזָבִיחַ,** דהיינו, שאין כהן רשאי לומר
 לחבירו טול אתה חלקי בזבחים ואני אטול חלקי במנחות, אלא
 צריך שכל כהן יקבל חלקו במנחות ובזבחים, אף שבאופן זה
 פעמים שייגיע לכל כהן חלק קטן מכל קרבן,

כבשי העצרת לשמן ויזרוק את דמן לשמן.
 מבואר מדברי הברייתא, שרבי סובר שאין האפיה בתנור מקדשת
 את שתי הלחם, אלא שחיתת כבשי העצרת חורקת דמם הן
 המקדשות אותם, ואם כן יש להקשות, מדוע אי אפשר לאפות את
 שתי הלחם בערב החג, הרי אין הם מתקדשים בכך, וממילא אינם
 נפטלים בלינה.
 מתרצת הגמרא: **אָמַר רַב נָחֻם בְּרִי יִצְחָק, הוֹקְעֵנוּ וְלֹא הוֹקְעֵנוּ קָא**
אָמַר. כלומר, אכן שתי הלחם מתקדשים באפייתם בתנור, ולפיכך
 אי אפשר לאפותם מבעוד יום כיון שיפסלו בלינה, ומה שנתבאר
 בברייתא שקדושת הלחם תלויה בשחיתתם של כבשי העצרת
 חורקת דמם, דהיינו לענין שיוקבעו שתי הלחם לאותם כבשים, ולא
 יוכל לשנותם לזבח אחר, שלגבי זה אין אפיית התנור קובעת אלא
 שחיטה וחריקה.

הדרן עלך רבי ישמעאל

פרק שביעי - אלו מנחות נקמצות

בפרק זה יבואר אלו מנחות נקמצות, דין מתן השמן, דין הפתיתה
 ופירור המנחות לאחר אפייתן, וממה היו עשויות המנחות.

משנה

משנתנו מונה את מיני המנחות הנקמצות, ומבארת מה דין
 שייריהם: **וְאֵלוֹ מִנְחוֹת נִקְמָצוֹת, וְשִׁירֵיהֶן (הנותר מן המנחה לאחר
 הקמיצה) נאכלים לכהנים, מִנְחַת הַפֶּסַח, וְהַמִּתְחַבֵּת, וְהַמִּתְחַבֵּת –**
הַמְסוּגָה בְּבִלִי שְׁמֹנו מִרְחֶשֶׁת, וְהַחֲלוֹת וְהַרְקִיקִין. מִנְחַת עֹזְבֵי
בֹּבְבִים וּמִנְחַת נָשִׁים, וּמִנְחַת הָעֹשֶׁר, וּמִנְחַת חוֹטָא שֶׁל יִשְׂרָאֵל,
וּמִנְחַת קְנָאוֹת.
 מדברי תנא קמא שהזכיר 'נקמצת ושייריה נאכלים', מבואר,
 שבכל המנחות שהזכיר היתה כוונתו למנחת ישראל, שכן במנחת
 כהן אין חלק הנאכל. המשנה מביאה שרבי שמעון חולק על תנא
 קמא במנחת חוטא של כהן: **רַבִּי שְׁמַעוֹן אוֹמַר, מִנְחַת חוֹטָא שֶׁל**
כֹּהֲנִים אֵף שְׁאֵינָה נֹאכֶלֶת, מִכֹּל מִקוֹם נִקְמָצָת, וְקוֹמֵץ קָרֵב עַל
הַמִּזְבֵּחַ לְעֶצְמוֹ, וְשִׁירֵים קָרִיבִים לְעֶצְמוֹ.

גמרא

אָמַר רַב פֶּפְא, כֹּל חֵיבָא דְתַנְּן – כל מקום ששינוי בו דין מסוים
 השהה למנחות שונות, **עֲשֵׂר תַנְּן** – לא כתבו אלא עשר מנחות ולא
 יותר. שואלת הגמרא: **מָאי קָא מִשְׁמַע לן** – מה החידוש שבא
 פפא להשמיענו, והלא אם נגמנה את מנין המנחות שהריבות
 במשניות אלו, נמצא בעצמנו שמניינן עשר ולא יותר. משיבה
 הגמרא: רב פפא בא **לְאָפּוֹקֵי** – להוציא מדעת רבי שמעון, **דְאָמַר**
בְּדִין מִנְחַת מֵאפָה תִנּוֹר (לעיל טז), שאין צריך להביא דווקא עשר
 חלות או עשר רקיקין (כדעת רבי יהודה שם), אלא אף אם רוצה
 להביא **מִחֲצָה חֲלוֹת וּמִחֲצָה רִקִּיקִין** – חמש חלות וחמש רקיקין,
יֵבִיא, ולדבריו נמצא שיש שלשה סוגים של מנחת מאפה תנור
 (עשר חלות, עשר רקיקין, חמש חלות וחמש רקיקין), **קָא מִשְׁמַע לן**
 – שממשינו רב פפא, שממשינו אלו מבואר, **דְלֹא כְרִבִי שְׁמַעוֹן,**
 דהיינו שאינו רשאי להביא מחצה חלות ומחצה רקיקין, שכן
 המשנה מנתה רק עשר מנחות ואילו לדברי רבי שמעון היה לה
 למנות את מנחת מאפה תנור כשלשה סוגי מנחות, ובסך הכל
 למנות אחד עשר סוגי מנחות.
 שנינו במשנה: ואלו מנחות נקמצות ושייריהן לכהנים. הגמרא
 מבררת את מקור דין זה. שואלת הגמרא: **מִלְּלָן** – מנין למדנו דין
 זה ששיירי המנחות נאכלים לכהנים.
 תמזהה הגמרא על שאלה זו: **מִלְּלָן,** כלומר מה שייך לשאול מנין
 למדים דין זה, והלא **דְּתִתִּיבָא בְּתִיבָא** – במנחה שכתוב בה
 במפורש שנאכלת הרי הדבר כתוב ואין ראוי להקשות על כך
 בלשון 'מנלן', **וְדִלָּא בְּתִיבָא** – ובמנחה שלא כתוב בה במפורש

א.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שניאור זלמן - אדמו"ר הזקן - בעל התניא והשו"ע

- 1 **מה.** מִתֵּר לְצֵאת בְּטָלִית ¹⁰⁹ הַמְצִינָה כְּהִלְכָתָהּ ³⁸⁰ אֶפְלוּ בְּלִילָה שְׁאִינוּ זְמַן צִיצִית ³⁸¹ קצח ¹⁰⁹ שְׁאִין הַצִּיצִית
- 2 הַפְּשִׁירוֹת חֲשׁוּבִין מִשְׁוִי ¹⁰⁹ אֶלָּא הֵרִי הֵן מְנוֹי הַבְּגָד וּמִתְכַּשִּׁיטוּ כְּמֹו הָאִמְרָה וְכִיּוּצָא בָּהּ קצח ¹⁰⁹ בְּמֹה
- 3 דְּכָרִים אֲמֹרִים בְּאִישׁ אֶכָּל בְּאִשָּׁה שְׁצֵאתָהּ בְּטָלִית הַמְצִינָה חֵיבֵת שְׁמִשּׁוּי הוּא לָהּ זֶו קצח ¹⁰⁹ וְאִם אֵינָה מְצִינָה
- 4 כְּהִלְכָתָהּ קצח ¹⁰⁹ הֵרִי הֵן מִשְׁוִי אֶף לְאִישׁ קצח ¹⁰⁹ וְלֹא יֵצֵא בָּהּ קצח ¹⁰⁹ וְאִם יֵצֵא חֵיב חֲטָאת ³⁹⁰ קצח ¹⁰⁹ מִפְּנֵי שְׁאוּתָן הַחוּטִין

ביאורי הלכה

- האשה ³⁸⁶, אבל אינה חייבת על הוצאת חוטי הציצית - שלא הוציאתן כדרך המוציאים.
- קצח ¹⁰⁹ מצויצת כהלכתה - כגון שעדיין לא השלימו קשירת כל הציציות ³⁸⁷, והוא הדין טלית שהיתה מצויצת כהלכתה ונפסלה, כגון שנקרע גדיל אחד או חלק מחוטי הציצית בגדיל אחד באופן הפוסל ³⁸⁸.
- קצח ¹⁰⁹ אף לאיש - החוטין משוי עבור האיש, והטלית והחוטין משוי עבור האשה.
- קצח ¹⁰⁹ ולא יצא בה - ואף בחול אסור ללבוש טלית שאינה מצויצת כהלכתה, אלא שבשבת חייב גם כן מפני חילול שבת, או שהיתה טלית שאולה דפטורה מציצית, ובשבת אסור לצאת בה ³⁸⁹.
- קצח ¹⁰⁹ חייב חטאת - אף שחייב האשה הוא על הטלית ולא על החוטין (כדלעיל), אצל האיש החיוב הוא על החוטין שהוציאתן כדרך המוציאים, ולא על הטלית.
- קפח ¹⁰⁹ לצאת בטלית - היינו טלית של מצוה ³⁷⁸, בין טלית-קטן בין טלית-גדול ³⁷⁹.
- קפח ¹⁰⁹ זמן ציצית - מותר לצאת בטלית שאולה כשהיא מצויצת כהלכתה - על-אף שהלובש פטור מציצית ³⁸², והוא הדין בטלית שספק אם חייבת בציצית מחמת שיעורה ³⁸³.
- קפח ¹⁰⁹ חשובין משוי - ציציות כשרות אינן בטלות לטלית ³⁸⁴ - בזכות חשיבות המצוה והכשרת לבישת הבגד שנעשית על ידם ³⁸⁵ - ואעפ"כ יוצאים בהם שנחשבים כנוי ותכשיט הבגד.
- קצח ¹⁰⁹ וכיוצא בה - אימרה היא חתיכת או רצועת בד גס שתופרים בקצה הבגד כדי שלא יקרע או יתרחב, ונחשבת כתכשיט (= תיקון) לבגד, וכן ציצית המכשירה לבישת הבגד הרי היא תכשיט ותיקון לבגד. קצח ¹⁰⁹ לה זו - היינו שטלית של מצוה משוי עבור

ציונים והוספות

- (378) ראה לבושי שרד ס"ח ועוד, וכן מוכח משוע"ר כאן ובסי' יג.
- (379) מפורש בסימן יג ס"ב (הובא להלן), ומשמע דלא כערון השולחן סק"ח ודעת תורה ס"ח שאין להתיר בטלית גדול כי אם בליל יום הכיפורים שדרכו ללבושה אז בלילה. (380) עד"ז לעיל סי' יג ס"ב: טלית שהיא מצויצת כהלכתה מותר לצאת בה לרשות הרבים... בין הטלית קטן בין הטלית גדול בין ביום בין בלילה... הוא מפני שהציצית הכשרים הם מנוי הבגד ותכשיטיו כמו האימרה וכיוצא בה לפיכך אין זה כמשאוי. וראה לעיל סעי' להלן באיזה אופן מותר לצאת בטלית בשבת.
- (381) סי' יח ס"א: לילה לאו זמן ציצית הוא שנאמר וראיתם אותו וגו' פרט לכסות לילה.
- (382) כדמשמע בסי' יג ס"א הובא להלן.
- (383) גם בטלית הפטורה מציצית נחשבות הציציות כתכשיט כיון שבעיניו הם מכשירות אותה ללבוש, וגם אם אינן נחשבות כתכשיט הרי הן בטלות אל הטלית - שהרי אין בדעתו להתירן, או להשלימן.
- (384) ואינו כמטפחת הקשורה לבגד דלעיל סעיף כג ושאר דברים המצויינים להלן.
- (385) בקצות השולחן סי' קטו בדה"ש ס"ק כו האריך לומר שהחשיבות היא מצד עצמן (ערך החוטין), והביא דעת המשנ"ב (שהעתיק דעת החי"א) שהחשיבות היא מחמת שרוצה שיישארו החוטין בבגד, ובתהלה לדוד ס"ק לב ביאר שהציציות חשובות מצד המצוה, ובטלית שאינה
- מצויצת כהלכתה כיון שדעתו עליהם עד שישלים - עדיין חשיבות המצוה עליהם.
- (386) טלית של מצוה אינה נחשבת כ'מלבוש' אפילו עבור האיש אלא כ'בגד', אבל מלבוש גמור של איש - מותר לאשה לצאת בו.
- יש שפירשו שהציציות הן המשוי עבור האשה ולא הטלית, אמנם פשט הלשון לא מורה כן, וכן משמע בסיום הסעיף שהציציות בטלות בכל אופן לטלית כשאין דעתו להשלימן, ואם הטלית אינה משוי עבור האשה היו הציציות בטלות אל הטלית (כשהן כשרות או עכ"פ כשהן פסולות ואין דעתה להשלימן).
- (387) לכאורה כך הוא פירוש הלכה זו, ומתאים להמשך ההלכה 'דעתו שישלימן ויעשם ציצית' (וכן משמע בסי' יג ס"א).
- (388) גם ציציות שהיו כהלכתן ונפסלו הרי הן משוי (כדלעיל סי' יג ס"ד).
- ואם נקבעו כל החוטין עד שלא נשאר אפילו חוט אחד כשר (כדי עניבה) - בטלות שאריות החוטין לגבי הבגד שהרי לא ניתן להשתמש בהם שוב (סימן יג ס"א הובא להלן).
- (389) קצות השולחן סי' קטו בדה"ש ס"ק כה ע"פ שוע"ר סי' יג ס"א, וראה שם סעיפים ג"ד אם צריך לבדוק הטלית קודם לבישתה בשבת, ומה הדין אם נודע לו ברשות הרבים שטליתו פסולה.
- (390) סי' יג ס"א: כל זמן שאין בטלית כל ה' ציצית אינה מצויצת כהלכתה והיוצא בה בשבת לרשות הרבים חייב

- 1 חֲשׂוּבִין הֵן בְּעֵינָיו וְדַעְתּוֹ עֲלֵיהֶם עַד שִׁשְׁלִימִם וַעֲשֵׂם צִיצִית וּלְפִיכָךְ אֵינָם בְּטָלִים לְגַבֵּי הַטְּלִית³⁹³
- 2 אַף-עַל-פִּי שֶׁהֵם קְשׁוּרִים בּוֹ קֶשֶׁר שֶׁל קִימָא³⁹⁴:

חלק ב, הלכות שבת סימן שא, האיך יהא הילוכו בשבת ובאיזה מקומות לא ילך ובאיזה כלים או חפצים ילך ובאיזה לא ילך ואם נשרו כליו, טעיף מה

ביאורי הלכה

קצו] ודעתו עליהם - ציצית של זמננו שנפסלה על-ידי שנקרעו בה כמה חוטים, ואין דרך להשתמש שוב בשאר החוטים של אותו הגדיל³⁹¹ - הרי אלה בטלים לגבי הבגד, ואין בהם עוד משום איסור הוצאה מרשות

לרשות או העברה ברשות הרבים³⁹².

קצו] של קיימא - ודינם כדין רצועות של משי דלהלן שאינן בטלות אל הבגד אלא אם כן משמשות ללבישה.

צינונים והוספות

חטאת לפי שהציצית התלויה בה אין בהם מצוה והרי הם כמשאוי... שאותן החוטים שנשתיירו שלמים שלא נפסקו עדיין הם חשובים בעיניו ודעתו להוסיף עליהם עוד חוטים אחרים ולכן אף על פי שמחוברים לטלית אינן בטלים לגבי הטלית והרי הם כמשאוי כיון שעכשיו הם פסולים אינן לא מגויי הטלית ולא מתשמישי הטלית שהרי אין לטלית צורך בהם כלל.

וראה שם שרק אם לא נשאר אפילו חוט אחד ארוך, מותר לצאת בהן לרשות הרבים.

391) בקצות השולחן הוסיף שאפילו אם נשאר גדיל שלם שהדרך להשאירו גם בימינו (מפני הטורח ולא מפני החשיבות (כבזמננו)),

אלא שעדיין יש לומר שהיינו בטלית שנפסלה, אך לא בטלית שהטיל חלק מציצותיה ועדיין לא השלימן שנזכר בפירוש לאסור,

וגם בסיום דברי בדה"ש שם משמע להחמיר (בגדיל שלם) מחמת שבמשנ"ב החמיר בזה, וכן אין להקל בזה ע"פ

שיטת התהלה לדוד שהובאה לעיל (ולענ"ד מתאימה יותר לשו"ע"ר).

392) קצות-השולחן סי' קטו בדה"ש ס"ק כו: בזמנינו שידוע דחוטין יחידים אינם חשובים שאם נצרך להתיר הציצית שנפסלו ונשתיירו חוטים אחדים שלמים אינו מטילן שוב בטלית אלא גונזן, לפי שאין הציצית נמכרים חוטים יחידים אלא כך שלם של ד' ציציות, ע"כ החוטין בטלים לגבי הבגד, ואפי' בציצית אחת שלימה שאין בדעתו להתירה מהטלית היינו מפני הטורח ולא מפני החשיבות, אבל אם ג' ציציות כשרים וציצית א' נפסלה, אולי הג' חשובים הם, ובפרט למהדרין לעשות ציצית טוויית אנשים ת"ח ומהדרים שדמיהם יקרים בודאי ג' ציצית חשובים הם ואינם בטלים להבגד.

393) עד"ז לעיל ס"ח (מפתח המחובר בבגד) וסכ"ג (דברים המחוברים לחגורה או לכובע). לקמן סמ"ז (לולאות חשובות המחוברות לבגד). וכן הוא בס"י יג ס"א שהובא לעיל.

שולחן ערוך רבנו הזקן הלכות מידות/מציאה - לפי לוח "רב יומי"

- 1 טז קשה עונשן של מדות ומשקל יותר משל עריות שאי אפשר למודד או לשוקל שקר לשוב בתשובה הגונה
- 2 מפני שגזל את הרבים ואינו יודע למי יחזיר. שאף שאמרו יעשה בהם צרכי רבים אין זו תשובה הגונה.
- 3 וחייבים ראשי הקהל להעמיד ממונים שיהיו מחזירים על התנויות וכל מי שנמצא אתו מדה חסרה או משקל חסר או מאזנים מקולקלים להכותו ולקנסו כנראה בעיניהם:
- 4 וכן חייבים להעמיד ממונים על השערים שלא ירויח כל אחד מה שירצה שאסור לאדם להרויח בדברים שיש בהם חיי נפש כגון יינות שמנים וסלתות אלא השתות (מלבר שהוא חומש מלגיו). וכל המפקיע השער ומוכר ביוקר הרי זה כמלוה ברבית שעובר על וחי אחיך עמך ורשאים להכותו ולענשו כפי הראוי לו.
- 5 במה דברים אמורים במוכר סחורתו מיד בלא טורח אבל חנווני המוכר מעט מעט שמין לו טרחו וכל יציאותיו ומותר עליהן ירויח שתות.
- 6 במה דברים אמורים שלא הוקר השער מעת שקנה אבל אם
- 18 הוקר השער יכול למכור כפי היוקר אף על פי שנתייקר כפליים מהשער שקנה הוא.
- 19 וכל זה באוכלין ומשקין עצמן אבל במכשירי אוכל נפש כגון כמון ופלפלין וכיוצא בהם משאר התבלין וכן בביצים מותר להרויח עד הכפל ולא עד בכלל.
- 20 ודברים שאינן אוכל נפש כלל כגון הקושט והלבושה מותר להרויח בהן כמה שירצה אפילו כפלי כפלים.
- 21 ויש אומרים שביצים הם אוכל נפש ממש אלא שלפי שיש טורח בקנייתם מעט מעט מהכפרים מותר להשתכר בהם יותר משתות אבל הקונה מזה שטרח בקנייתם לא ישתכר בהן כלל אלא מוכרן בקרן בלבד לפי שהביצים אין מצויים למכור כל כך אלא איש אחד מחזור על הכפרים וקונה מהרבה בעלי בתים אחד אחד ומוכרן ואם הקונה ממנו יהיה רשאי להשתכר בהן יתייקרו מאד ויש לחוש לדבריהם.
- 22 וכל זה כשראשי הקהל משגיחין על השערים להפריש כל המוכרים מלהשתכר בכל דבר יותר משיעורו הראוי לו אבל אם אין משגיחין על זה וכל אחד מוכר ומשתכר כמו שירצה

קנאה ביאוש בעלים. ואינו דומה לשאר מוצא אבדה לפני
 יאוש שחייב להחזירה אפילו אחר יאוש כמו שיתבאר לפי
 שכיון שהגביה על דעת להחזירה לבעליה ולא ליטלה
 לעצמו הרי זו נעשית פקדון בידו וברשות בעליה עומדת
 לפיכך אין היאוש מוציאה מרשות בעלים שהיאוש אינו
 כהפקר גמור מה שאין כן זה שנטלה לעצמו ולא נעשית
 פקדון בידו אינה אצלו כעומדת ברשות בעליה אלא כמנוחת
 על גבי קרקע עולם של הפקר שהיאוש מוציאה מרשות
 בעליה וכל המחזיק בה זכה בה לכן גם זה שהוא מוחזק
 בה ועומד זכה בה ואינו צריך להחזירה.

ורבים חולקים ואומרים שחייב להחזירה שכיון שבאה לידו
 באיסור אין יאוש מועיל בו כמו שאינו מועיל בגזל מטעם
 זה ובחזירתה מקיים מצות עשה של השב תשיבם ומצות
 עשה של והשיב את הגזלה ומתקן הלאו של לא תגזול אבל
 הלאו של לא תוכל להתעלם הוא מעוות לא יוכל לתקן.
 והלכה כרבים ובפרט להחמיר בשל תורה:

*

ב וכל זה בדיעבד אבל לכתחלה לדברי הכל אסור מן
 התורה להתכוין לזכות בה לעצמו קודם שנתייאשו
 הבעלים אפילו אם הוא דבר שאין בו סימן שבדואי
 מתייאשים ממנו הבעלים כשנודע להם רק שעכשיו עדיין
 לא נודע להם כלל שנפל מהם הרי זה צריך ליטלו על דעת
 להחזירו למי שיתברר שהוא בעליו על פי עדים. ואף אם
 נטלו סתם כל שלא נתכוין לגזולו לזכות בו לעצמו הרי זה
 נעשה פקדון אצלו לדברי הכל ועומד ברשות בעליו ואינו
 יוצא שוב מרשותם ביאוש שמתייאשים אחר כך כשנודע
 להם לכך צריך להחזירו להם כשיתברר שהוא שלהם על פי
 עדים שראו שנפל מאיש זה.

אבל כל זמן שלא נתברר ולא נודע של מי היא זו האבדה
 הרי היא של מוצאה ורשאי להשתמש בה ולמוכרה עד
 שיתברר של מי היא ויחזיר לו בשלימות כמות שמצאה. ויש
 אומרים שאסור לו להשתמש בה ולא למכרה שהרי ברשות
 בעליה היא עומדת עד שיבוא אליהו אם אי אפשר לברר
 הדבר קודם ביאתו על פי עדים ובלא עדים לא יתן לשום
 אדם שיאמר שלי היא כי שמא יבואו אחר כך בעליה ויביאו
 עדים. ודבריהם עיקר להחמיר בשל תורה וגם המה הרבים:

ג וכל זה בדבר שאין בו סימן אבל בדבר שיש בו סימן
 לדברי הכל אסור להשתמש בו או למכרו עד שיבא
 בעליו ויתן סימניו ויטלנו אפילו אם הוא בענין שבדואי
 יתייאשו בעליו ממנו כשנודע להם שנפל להם כגון שמצאו
 במקום שרוב העוברים הם נכרים רק שהוא יודע שנפל
 מישראל שבשעה שבאה האבדה ליד המוצא עדיין לא
 נתייאשו הבעלים ממנה מפני שלא ידעו מנפילתה הרי זו
 באה לידו באיסור ושוב אין יאוש מועיל בה ולעולם היא
 ברשות בעליה כמו שנתבאר למעלה. לפיכך חייב הוא
 להכריז ולהודיע כדי שיבא בעליה ויתן סימן ויטלנה אף אם
 כבר נתייאש ממנה:

*

ד ואפילו ברור לו שכשנודע לבעליו שהוא נטלה אזי

אף הירא דבר ה' אין צריך למכור לבדו כזול יותר מכל
 המוכרים בין שהם ישראל בין שהם נכרים (ומכל מקום לא
 ימכור ביוקר יותר מהם אלא על דרך שנתבאר):

*

יח בארץ ישראל וכן בכל מקום שרובו ישראל אסור
 לקנות פירות שיש בהן חיי נפש מן השוק ולהכניס
 לאוצר כדי לחזור ולמכרם בעת היוקר שהרי מגיע מדבר זה
 צער לישראל ושמייקר השער. והעושה כן הרי זה כמלוה
 ברבית שעובר על וחי אחיך עמך. ועליו הכתוב אומר לאמר
 מתי יעבור החדש ונשבירה שבר והשבת ונפתחה בר וגו'
 מה כתוב אחריו נשבע ה' בגאון יעקב אם אשכח לנצח כל
 מעשיהם וגו'.

(ואפילו לפרנסת ביתו אין לו ליקח אלא לשנה אחת).
 במה דברים אמורים בלוקח מן השוק אבל הגדל בשדותיו
 מותר לאצור אפילו לכמה שנים ואפילו למכור אחר כך
 ביוקר. ומכל מקום אם היא שנת בצורת לא יאצור יותר
 מכדי פרנסת ביתו לשנה אחת:

יט אין מוציאין פירות שיש בהם חיי נפש מארץ ישראל
 לחוץ לארץ או לסוריא ולא מרשות מלך זה לרשות
 מלך זה בארץ ישראל:

כ אסור לעשות סחורה בארץ ישראל בדברים שיש בהם
 חיי נפש לקנות מבעל הבית ולמכור בשוק אלא זה
 מביא מגרנו ומוכר וזה מביא מגרנו ומוכר בעצמו כדי
 שימכור בזול.

ובמקום שהשמן מרובה מותר להשתכר בשמן לקנות מבעל
 הבית בזול ולמכור בשוק ביוקר ובלבד שלא יכניסנו לאוצר
 למכרו לאחר זמן בעת היוקר:

כא וכל זה באוכלין ומשקין עצמן אבל בתבלין כגון כמון
 ופלפלין וכיוצא בהם מותר להסתחר בהם ולאצן
 לזמן מרובה וכן להוציאם מארץ ישראל לחוץ לארץ כשאר
 כל הסחורות:

דיני מדות ומשקלות והפקעת שערים:

*

א הרואה אבדת ישראל ונתעלם ממנה עובר בלא תעשה
 שנאמר לא תראה את שור אחיך או את שיו נדחים
 והתעלמת מהם וביטל מצות עשה שנאמר השב תשיבם
 לאחיך.

לקח את האבדה לעצמו ביטל מצות עשה ועובר בשני לאוין
 על לא תגזול ועל לא תוכל להתעלם.

חזר בה והשיבה לבעליה תיקן את הכל כמו המשיב את
 הגזלה כי לאו של לא תראה וגו' הוא ניתק לעשה של השב
 תשיבם כמו שלא ש[ל] לא תגזול הוא ניתק לעשה של
 והשיב את הגזלה.

במה דברים אמורים כשהשיבה קודם שנתייאשו הבעלים
 ממנה אבל אם נתייאשו הבעלים ממנה אחר שנטלה זה הרי
 זה מעוות לא יוכל לתקן לא העשה ולא הלאוין לפי
 שהשבתו אותה מתנה הוא שנותן לבעלים משלו כי כבר

שהרבה טבועים במטבע אחת. ואפילו אם שמו כתוב עליה
חוששין שמה כתב שמו על כמה מטבעות וזו שנמצאה אינה
זו שנאבדה לו אלא אחרת היא שכתב עליה גם כן שמו
והוציאה בהוצאה ונפלה מזה שנתנה לו שכל מטבע ניתן
להוצאה.

אבל מטבע שנסדק אף על פי שיוצא בהוצאה הרי זה סימן
שאינן לחוש כלל שמה נסדקה לו מטבע אחרת לפיכך חייב
הוא להכריז. וכן אם מצא מעות בכיס חייב להכריז שהכיס
הוא דבר שיש בו סימן. ואפילו מצא המעות מפורזות לפני
הכיס אם מראים הדברים שמהכיס נפלו חייב להכריז ויחזיר
למי שיתן סימן בכיס. וכן אם מצא צבור מעות שניכר הדבר
שהונחו שם דרך הינוח לפי שעה ונשכחו הרי יש סימן
במנינם או במקומם. מה שאין כן כשהם מפורזים שניכר
הדבר שנפלו דרך נפילה אין סימן במקומם שהאובד אינו
יודע לכיוון באיזה מקום ממש נפלו ממנו וגם על סימן
מנינם אין דעתו סומכת מלהתייחס מהם כי שמה נחסר
מנינם שנפלו אחת הנה ואחת הנה:

*

ו וכן כל שהוא דבר חשוב כמעות ואדם רגיל למשמש
בו כל שעה. וכן כל דבר כבד שנושאו על כתפו או
בתוך חיקו שמן הסתם הוא מרגיש סמוך לנפילתו שהיקל
ממשאו הרי הם שלו אם ניכר הדבר שלא הונחו שם בדרך
הנחה אלא בדרך נפילה שאז אין סימן במקומם ולא
במנינם. וכגון שאין סימן בגופן וגם אין ראוי ליתן סימן
בקשריהם שהם קשורים בהם כגון שקשורים כדרך שכל
העולם קושרים אותם ואין שם שום שינוי וגם אין ראוי
ליתן סימן במדתם ולא במשקלם מפני שאין דרכם בכך כלל
וגם האובד אינו יודעו ולכן מתייחס מהם.

ומכל מקום אם הוא דבר שיש בו טביעות עין לבעלי כגון
כלי שבעלי יכולין להכירו בטביעות עין אף על פי שאין
בו סימן מפני שיש הרבה כלים דומין לו בצורתו הרי זה
חייב להכריז אם מצאו במקום שתלמיד חכם מצויים
כגון בבית המדרש כי סתם תלמיד חכם אינו משנה בדבורו
כי אם בדברים שמותר לשנות כמו שנתבאר באו"ח סי' קנ"ו
וכשיכירנו התלמיד חכם בטביעות עין ויאמר שלי הוא
בודאי לא ידבר כזב ויתננו לו. ויש להסתפק בזמן הזה אם
יש לתלמיד חכם חזקה זו. אבל המוצא מעות מפורזות בבית
המדרש הרי הם שלו שאין במטבע טביעות עין. ואין צריך
לומר אם מצא בבית הכנסת. ואין צריך ליתן לצדקה כמ"ש
באו"ח סי' קנ"ד:

י ואפילו אם מצאן בבית חבירו אם הוא בית שרבים
נכנסים ויוצאים בו הרי הן שלו ואינו צריך ליתן לבעל
הבית שאף אם ממנו נפלו כבר נתייחס מהם ונעשו הפקר.
ואין חצירו קונה לו דבר הפקר אלא דבר העתיד להמצא לו
אם לא יקדמנו אחר אבל מעות שהם דברים קטנים יכול
להיות שלא ימצאו לעולם ואין דעתו סומכת כלל על חצרו
שתשמור אותם לו וחצירו של אדם אינו קונה לו שלא
מדעתו אלא כשהיא משמרת לו מה שבתוכה מפני שמוקפת
מחיצות:

דיני נציאה פקדון:

י שמחו ויגילו מפני אהבתם אותו אסור לו ליהנות בה בלא
דעת הבעלים. לפיכך הנכנס לפרדס או לגינת חבירו אסור
לו ללקוט פירות שלא מדעת הבעלים אף על פי שבעל
הפרדס והגינה הוא אוהבו וריעו אשר כנפשו ובודאי ישמח
ויגיל כשיודע לו שנהנה זה מפירותיו מכל מקום כיון
שעכשיו אינו יודע מזה הרי הוא נהנה באיסור וכן כל כיוצא
בזה וצריך להזהיר לרבים שנכשלין בזה מחמת חסרון
ידיעה:

ה ומכל מקום מותר לכן ביתו של אדם ליתן פרוסה לעני
או לבנו של אוהבו של בעל הבית שלא מדעתו לפי שכך
נהגו בעלי בתים ומתחלה נתרצה בעל הבית בכך כשהכניס
פת זו לתוך ביתו ואין זה נקרא שלא מדעת הבעלים כלל
כיון שכך נהגו והבעלים יודעים מזה המנהג. ומטעם זה
מותר לקבל צדקה מן הנשים דבר מועט שלא מדעת בעליהן
כמו שיתבאר בהלכות גולה הואיל ודרכן בכך ויודעים
בעליהן שדרכן בכך (וכן בפרדס אם הוא רגיל בו לאכול
מפירותיו מדעת הבעלים מותר) וכן כל כיוצא בזה:

ו לפיכך המוצא תאנים בדרך תחת אילן התאנה שהוא
נוטה על הדרך מותר לאכול אף על פי שהבעלים אינם
יודעים עדיין מנפילת תאנים אלו לפי שכיון שדרכן של
תאנים ליפול מן האילן נתייחסו הבעלים מן הנופלים בדרך
בתחלת גמר גידולן אפילו אם רוב העוברים שם הם ישראל
מפני שהתאנה נמאסת בנפילתה ואינה חשובה בעיני בעליה
לטרוח לחפש אחריה. אבל בזיתים וחורבים וכיוצא בהם
שאינן נמאסים בנפילתם אסור אם רוב העוברים שם ישראל.
ותמרים דינם כתאנים שהבעלים מתייחסין מהם אפילו
ברוב ישראל מפני שהבהמות והחיות אוכלים אותם מחמת
מתיקותם.

במה דברים אמורים בסתם אבל אם גילה בעל הבית דעתו
שאינו מתייחס מהם כגון שתיקן מקום שיפלו בו תמרים
הנופלים ברוחו אין צריך לומר אם הקיף את הדקלים בגדר
שלא יבאו שמה בהמות וחיות הרי גם הנופלים חוץ לגדר
אסורים הואיל ועכשיו עדיין אינו יודע שנפלו אלו התמרים
חוץ לגדר אף על פי שכשיודע לו יתייחס מהם:

*

ז וכן אם הבעלים הם יתומים אסורים התמרים אפילו
בסתם שהקטנים אין יאושם ומחילתם כלום אף על פי
שבודאי יתייחסו וימחלו גם כשיגדלו (ומכל מקום אם נתן
הקטן מתנה מרצונו מתנתו מתנה מתקנת חכמים כדי שישאו
ויתנו עמו הבריות):

ח ואפילו המוצא דבר שהוא ספק אם הבעלים יודעים
מנפילתו חייב להכריז אם יש בו סימן אפילו מצאו
במקום רוב נכרים. ואם אין בו סימן יניח עד שיבא אליהו
או עד שיתברר בעדים של מי הוא ויחזירו לו אף על פי
שכבר נתייחס ממנו הואיל והוא ספק שמה בא לידו באיסור
ושוב אין יאוש מועיל בו וספק של תורה להחמיר.

ומכל מקום המוצא מעות מפורזות בלא כיס הרי הן שלו
אפילו מצאן במקום רוב ישראל לפי שאדם רגיל למשמש
במעותיו בכל שעה ומסתמא כבר נודע לו שנפלו ממנו
ונתייחס מהם הואיל ואין בהם סימן שאין סימן במטבע לפי

‘תורה אור’ פרשת וירא – הפרשה החסידית

“אֲרֵדָה נָא”

- 1 “אֲרֵדָה נָא וְגו’”¹.
2 הנה, “הכצעקתה” הוא לשון נקבה, וכן “הבאה”.
3 וְעָשׂוּ לְשׁוֹן נִקְבָּה וּלְשׁוֹן זָכָר.²
4 וגם להבין: מהו “אֲרֵדָה נָא וְאֲרָאָה”, הלא “משמים
5 הָבִיט ה’” (תהלים לג, יג)?
6 אף פירוש “הכצעקתה” היינו הצעקה העולה מבחינת
7 מדת הדין, שהיא בחינת מדת מלכות, שנקרא דין, “דינא
8 דמלכותא דינא”³ רק שהוא “דינא רפּיא”⁴, “מלך
9 במשפט יעמיד ארץ” (משלי כט, ד), וזהו שכתוב⁵
10 “הכצעקתה הבאה”, וכמו שכתוב: “בערב היא באה”
11 (אסתר ב, יד) “ורחל באה” (ויצא כט, ט).
12 וביאור הענין:
13 הנה מתחלה יש להקדים לשון השגור בדברי חז”ל:
14 “גלוי וידוע לפני מי שאמר והיה העולם”, “גלוי וידוע”
15 דייקא.
16 כי הנה הפילוסופים נלאו להשיג ענין ההשגחה
17 פרטית, כמו “אין אדם נוקף אצבעו מלמטה אלא אם בן
18 מכריזין עליו מלמעלה”⁷. דקשה להם: בין שהוא יתברך
19 יחיד ומיוחד, אחד האמת, ואם בן אף יתכן ידיעת
20 השם-יתברך הפרטים וההשגחה פרטית לתת דעתו על
21 ענינים רבים – שהרי זה בחינת רבוי?
22 וחוץ ל כיוונו לתרץ זה בדבור אחד, באמרו: “גלוי
23 וידוע לפני כו’”:
24 שאין ידיעתו יתברך כדמיון ידיעת האדם איזו דבר,
25 שדעתו השיג הדבר ומתחלה לא ידעו, וכשיודע הדבר
26 הרי דעתו מלוכשת בידיעה זו ומחשבה זו שנותן דעתו
27 להשיגה, וקודם ידיעתו היה דעתו פנוי, והרי זה בחינת
28 שינוי והתפעלות.

ולעזיר ממאמר ר”ל בבקוה מקומות “גלוי וידוע לפני” (שבת נה א. ועוד), ובאם לא היה אדמו”ר דוקן מעתיק כאן חסידים “מי שאמר והיה העולם” היה כולל גם מאמרי חז”ל אלו. ויש לומר שמרמז בזה עוד דיוקא וראיה ממאמרו “שאמר והיה העולם” ולא – “שמהווה העולם”. ועל דרך החילוק בין “ציוה ונברא” ו”ברא אלקים” – תורה אור מגלת אסתר צ, ג.

ועוד ענין – שאפילו בדרגת הדתהוות עולמות – גם בן ישנו אופן דגלוי וידוע. – לקוטי שידות חלק יח עמוד 197.

7. (חלין ג, ב. “לשון ניקוף – כשמוכה אדם גלוי באבן ויצא ממנו דם זהו ניקוף. רבינו גרשום. וזה חלק ג שופטים רעד, ב ברעיא ממדמנא).

1. (פרשתנו יח, כא: “אֲרֵדָה נָא וְאֲרָאָה, הכצעקתה הבאה אלי עשו – כלה, ואם לא – אֲרָאָה”).

2. ולשון נקבה ולשון זכר: בדפוס ראשון: לשון זכר.

3. (גישין י, ד).

4. (פרי עץ חיים שער ראש השנה פרק א. דרך מצותיך קט, ב).

5. (בהמשך הפסוק “אֲרֵדָה נָא”).

6. “כמה פעמים בש”ס ואחרים מהם: ערובין ג, ב. קדושין ל, ב. לא, א. חלין טג, ב. סנהדרין עג, ב. ועוד. וראה ב”דרך מצותיך” מצות דין עבר עברי פרק ב. המשך תערב סעיף רלא. דבור המתחיל “והנה נתבאר לעיל” תרס”ג.

וְרֹאֵה מִה שְׁעִינִי מְשׁוּטָטוֹת, הִנֵּה יָדִיעֶתוֹ יִתְבָּרַךְ זֶה הִיא
בְּבַחֲנִית "גְּלוֹי וְיָדוּעַ כו'":

הגדה

(¹¹) וּבִזְוָהָר פִּקּוּדֵי, רנ"ב, עמוד א': "וְאַלֵּין עֵינֵי ה' בּוֹלְהוֹ נְטִלִי
אֲשַׁנְחֹתָא כו"¹².

וְיֵשׁ לְהִבְיִן: בֵּין דְּפִירוּשׁ "עֵינֵי ה'" הֵם הַכְּלִים דְּעֵשֶׁר
סְפִירוֹת דְּאֲבִי"ע וְהַמְּלָאכִים, אִם כֵּן אִיךְ שִׁיךְ שֶׁהַבּוֹרָא
יִתְבָּרַךְ יִצְטָרֵךְ לִידַע אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים עַל יְדֵי אֲמֻצָּעוֹת
הָעֵשֶׁר סְפִירוֹת? וְהִרֵי הִיִּצְרֵךְ עֵין הָלֹא יִבִּיט¹³ בְּעֻצְמוֹ!

דְּבִשְׁלָמָא לַעֲנִין הַהִשְׁפָּעָה וְהַמְּשַׁכֵּת הַחַיּוֹת
בְּהַנְּבְרָאִים הוֹצֵרֵךְ לְהַיּוֹת עַל יְדֵי הַכְּלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת,
שֶׁאִם לֹא כֵּן לֹא יִכְלֹו הַנִּבְרָאִים לְקַבֵּל; מִה שְׁאִין כֵּן
לַעֲנִין יָדִיעֶת הַשֵּׁם יִתְבָּרַךְ שִׂידַע אֶת כָּל הַנִּבְרָאִים אֵין
שִׁיךְ לִזְמַר כֵּן חֲסִי-וְשָׁלוֹם. וְאִם כֵּן, לְמַה צְרִיךְ לְהַיּוֹת
בְּחִינַת הָעֵינִים – שֶׁהֵם הַכְּלִים – מְשׁוּטָטִים כו? דְּהָא בְּדִיאֵי
הַכֵּל גְּלוֹי וְיָדוּעַ לַפְּנִי יִתְבָּרַךְ בְּעֻצְמוֹ בִּיתֵר שְׂאֵת שְׂלֹא עַל יְדֵי
אֲמֻצָּעוֹת הַכְּלִים כָּלָל:

אִךְ הָעֵנִין, כְּמוֹ שְׁכָתוּב (שְׁמוּאֵל א' ב, א): "כִּי אֶל דַּעוֹת ה'", שִׁישׁ
ב' בְּחִינֹת דְּרַעַת¹⁴ – דַּעַת-עֲלִיּוֹן וְדַעַת-תַּחְתּוֹן:
דַּעַת-תַּחְתּוֹן הוּא בְּחִינַת מְקִיף וְסוֹבֵב כָּל עֲלָמִין. הֵיִינוּ כִּי
יֵשׁ בְּחִינַת דַּעַת שִׂידַע וְרֹאֵה הַכֵּל, רַק שֶׁהַדַּעַת הוּא בְּבַחֲנִית
מְקִיף, דְּהֵיִינוּ שְׁאִינוֹ מִתְּפַשֵּׁת בְּהַמּוֹדוֹת לְהַיּוֹת הַתְּפַעּלוֹת מִהַדְּבָר
שֶׁהוּא יוֹדַע אוֹ רֹאֵה.

וּכְעֲנִין שְׁנֶאֱמַר (כָּלֵק כג, כא): "לֹא הִבִּיט אֵין בִּיעֵקֵב", שְׁאִין
הַפִּירוּשׁ שְׂלֹא הִבִּיט כָּלָל, אֲלֹא כְּמוֹ שְׁכָתוּב: "וַיֵּרָא אֵין וְלֹא
הַתְּבוּנוֹ"¹⁵, וְכְמוֹ שְׁכָתוּב (אִיּוֹב לז, ז): "אִם צָדָקֶךָ מִהַ תִּתֵּן לוֹ".
וְעַל זֶה נֶאֱמַר: "טְהוֹר עֵינַיִם מִרְאֹת בְּרַע"¹⁶, שְׁאִין רְאִיתוֹ הָרַע
עוֹשֶׂה רוֹשֵׁם וְהַתְּפַעּלוֹת כָּלָל, כִּי "שְׁמַמִּית בִּידֵים תִּתְּפֹשׁ"
(מְשָׁלִי ל, כח). וּמִשֵּׁם מְקוֹר הַסְּלִיחָה וְהִרְחָמִים – שְׁאִין מְגִיעַ שֵׁם
שׁוֹם פָּגֵם, וְהוּא לְמַעַלָּה מִהַכְּלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת.

רַק הַפָּגֵם וְהַשְׁכָּר וְהַעוֹשֶׁה, הוּא נִמְשָׁךְ עַל יְדֵי הַדַּעַת
הַמִּתְּפַשֵּׁת וְנִמְשָׁךְ בְּמַדּוֹת, וְנִקְרָא דַּעַת-תַּחְתּוֹן, וְהוּא הַמְּתַלְכֵּשׁ
בְּבַחֲנִית מְמַלֵּא כָּל עֲלָמִין, הֵיִינוּ בְּכָלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת
דְּאֲבִי"ע.

שֶׁהֵן נִקְרָאִים בְּחִינַת כְּלִים – שֶׁהֵם מְגַבִּילִים אֶת הָאוֹר,
וּבִהְיֵן וְעַל יָדָם נִמְשָׁךְ הָאוֹר לְהַיּוֹת מִזְחִיה נִבְרָאִים בְּעַלִּי
גְּבוּל, לְהַיּוֹת הַתְּהוּוֹת מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל – מִחֲנִה מִיכָאֵל
מִקְבָּלִים מִבְּחִינַת חֶסֶד, וְגַבְרִיאֵל – מִבְּחִינַת גְּבוּרָה⁸.

שְׂאֵי אֲפִשֶׁר לְהַיּוֹת הַמְּשַׁכֵּה זֶה מִהָאוֹר עֲצָמוֹ כִּי אִם
עַל יְדֵי הַכְּלִים – כְּמוֹ שְׂאֵי אֲפִשֶׁר לְהַיּוֹת הַשְּׁפָעַת כֶּסֶף
וְזָהָב מִהַנְּשָׁמָה, אֲלֹא אִם כֵּן מְלוּבָּשֶׁת בְּגוֹף וְנוֹתַנָּה
הַנְּשָׁמָה צְדָקָה לַעֲנִי עַל יְדֵי הַיָּד הַגְּשָׁמִי.
וְהִנֵּה, כְּמוֹ כֵּן עַל יְדֵי הַכְּלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת הוּא גַם
כֵּן בְּחִינַת הַעֲלָאת הַזִּכּוֹת וְחוֹב שֶׁל כָּל נִבְרָא:

כִּי עַל יְדֵי שְׁהָאֲדָם עוֹבֵר עֲבִירָה "קוֹנָה לוֹ קְטִיגוֹר
אֲחָד"⁹ – נַעֲשֶׂה פָּגֵם וְכַתָּם בְּאוֹתוֹ הַמְּלָאךְ הַמְּמוֹנָה עַל
זֶה. כִּי יֵשׁ מְלָאכִים שְׁמִקְבָּלִים מִמֶּדָּה זֶה וְיֵשׁ מִמֶּדָּה זֶה,
כִּי לַעֲנִין מִיכָאֵל וְגַבְרִיאֵל כו', וּמִלָּאךְ זֶה מַעַלָּה הַדְּבָר
לְמִלָּאךְ גְּבוּרָה מִמֶּנּוּ, עַד שְׁמַתְעַלָּה בְּכָלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת
דְּמַלְכוּת-דְּאֲצִילוֹת הַמְּתַלְכָּשִׁים בְּבִי"ע, וּבַתּוֹךְ הַכְּלִי
מְלוּבָּשׁ הָאוֹר מֵאִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא. וְנִמְצָא עַל יְדֵי
הַכְּלִים מַתְעַלָּה לְהָאוֹר אִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלוּבָּשׁ
בְּהַכְּלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת.

וְלָכֵן נֶאֱמַר עַל זֶה "עֵינֵינוּ מְשׁוּטָטוֹת", שֶׁהוּא בְּחִינַת
הַכְּלִים דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת. וְגַם הַמְּלָאכִים הַמְּקַבָּלִים מֵהֵם
נִקְרָאִים "מְאִירֵי דְעֵינִין", וְיֵשׁ "מְאִירֵי דְאוֹדִינִין"¹⁰. וְהֵם
מְשׁוּטָטִים בְּכָל הָאֲרֵץ, כְּמֵאֲמַר (אֲבוֹת ב, א): "דַּע מִה
לְמַעַלָּה מִמֶּךָ, עֵין רֹאֵה כו'". וּבְהַכְּלִים שִׁיךְ לִזְמַר
מְשׁוּטָטִים – בְּבַחֲנִית הַתְּלַבְּשׁוֹת בְּהַדְּבָר. וּבְהֵם וְעַל יָדָם
מַתְעַלָּה הַדְּבָר בְּבַחֲנִית הָאוֹר הַמְּלוּבָּשׁ בְּתוֹכֵן מֵאִין-סוֹף
בְּרוּךְ-הוּא.

וְהוּא עַל דֶּרֶךְ "גְּלוֹי וְיָדוּעַ", שִׂידַעָה זֶה שְׁבָכִילִים
דְּעֵשֶׁר סְפִירוֹת שְׁעַל יְדֵי עֵינֵינוּ מְשׁוּטָטִים, הִיא בְּחִינַת
"גְּלוֹי וְיָדוּעַ" לְאוֹר אִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלוּבָּשׁ בְּהַכְּלִים,
כֵּין שְׁהָאוֹר בְּאֵמֶת "לֹא מִכָּל אֵינוֹן מַדּוֹת אִיהוּ כָּלָל",
אִךְ עַל פִּי שְׁמִלּוּבָשׁ בְּהַכְּלִי כו'.

וְזֶהוּ תִירוּץ לְקוֹשִׁיַּת הַפִּילוֹסוֹפִים – שְׁאִין יָדִיעָה
וְהַשְׁגָּחָה זֶה גּוֹרֵם בְּחִינַת רְבוּי, כִּי הַהִשְׁגָּחָה עַל דֶּרֶךְ
"עֵינֵינוּ מְשׁוּטָטוֹת" הוּא עַל יְדֵי הַכְּלִים כִּי, אֲבָל הִידִיעָה
בְּאִין-סוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלוּבָּשׁ בְּהַכְּלִים, מִה שִׂידַע

13. (יצר עין הלא יבִיט: תהלים צד, ט).

14. (זהר חלק ג רצא, א באדאך וזשא).

15. (אִיּוֹב יא, יא. וְשֵׁם: יִתְבוּנוֹ).

16. (על פי חֲבִיקוֹא א, יג: "טְהוֹר עֵינַיִם מִרְאֹת רַע", יִשְׁעִיָּה לז, טו: "וְעֵצֶם עֵינֵינוּ מִרְאֹת בְּרַע").

8. (ראה זהר חלק ג ואתחנן רלה, ב. ובכמה מקומות).

9. (אבות ד, יא).

10. (מאירי דעֵינִין . . מאירי דאודֵינִין: זהר וְהַשְׁגָּחָה רב, א. ועוד).

11. "עֵינֵינוּ בְּפִרְסֵי" שֶׁעַר וּא, פֶּרֶק ח'. וְשֶׁעַר ד', פֶּרֶק ט', מְעַנֵּין זֶה.

12. עֵינֵין שֵׁם. וּבְרַעֲיָא מְהִימָנָא פֶּרֶשֶׁת שׁוֹפְטִים, דף ער"ה, סוף עמוד א'.

ועיין שם, דיוסף הצדיק זכה לזה, וזהו "בן פורת עלי עין" 36
 (ויחי מט, כב). וזכה לזה על ידי "ויכלכל יוסף" (ויגש מז, יב). וזהו 37
 "טוב עין הוא יבורך כי נתן מלחמו לדל" (משלי כב, ט) עין שם. 38
 ומזה יובן, דבעון סדום שפגמו בזה, על כן נמנע מהם גלוי 39
 בחינה עליונה זו הממתיק כל הדינים – בחינת "ורב חסד" כ' 40
 (תשא לד, ו). 41
 (עד כאן ההגה): 42

והנה בזה, בסבא דמשפטים דף ק"ז, עמוד א', פירש מה 43
 שכתוב "עיניו משוטטות" – "אלין נוקבין". ומה שכתוב 44
 "המה משוטטים" – "אלין דכורין". 45
 וכן הוא בזהר ויחי דף רמ"א, סוף עמוד א', דפירש 46
 משוטטים¹⁷ הם "בתקוני שכינתא לתתא כו"¹⁸. היינו כי 47
 יש מלאכים שהם מז"א, ויש מלאכים שהם ממלכות. 48
 כמו שכתב הר"ח¹⁹ וזה לשונו: "נכתב בצדו: תפארת 49
 ומלכות. ורצה לומר: המלאכים שמן הז"א, והמלאכים 50
 שמן המלכות". עד כאן לשון ה"מקדש מלך" שם²⁰. 51
 והמלאכים שהם "בתקוני שכינתא", היא בחינת 52
 מלכות דאצילות, נקראים נוקבין, וכמו שכתוב שם 53
 בזהר דף רמ"ז, עמוד א'²¹ בפירוש "בנות צעדה" (ויחי מט, כב) 54
 למידיהי "עלי שור". 55
 "בנות צעדה" – "צעדות" מיבעי ליה. אלא ההוא 'עין' 56
 דכתיב לעילא, ומאן איהו – "עין משפט כו" (לך לך יד, ז) [..] 57
 ואיהו עין – צעדה ופסעת למיטל בנות לתקונהא. והיינו 58
 "בנות צעדה" ולא בניים²². 59

פירושו: שההשגחה הנמשכת על ידי העשר ספירות 60
 דמלכות דאצילות, שהיא בחינת "עין משפט", על שם 61
 "מלך במשפט יעמיד ארץ" (משלי כט, ד) – הוא נמשך 62
 ומתלבש בהמלאכים הנקראים "בנות", שהם בחינת 63
 נוקבין. 64
 וזהו "בנות צעדה": שהמלכות צועדת על הבנות – 65
 "עלי שור" – לראות ולהשגיח מעשה התחתונים. ועל זה 66
 נאמר: "עיניו משוטטות" – לשון נוקבא. 67
 וזהו ענין "הפצעתה הבאה אלי", לשון נקבה, 68
 שהיא בחינת מלכות, שנקרא "דינא דמלכותא" – והוא 69

ולכן ידיעה זו היא על ידי בחינת "עיני ה'", שהם הכלים 1
 והמדות שעל ידי זה נמשך ההתפעלות שכן ועונש, שהפגם 2
 מגיע בהכלים דייקא. מה שאין כן על ידי הידיעה שבדעת 3
 העליון, שלא על ידי הכלים דעשר ספירות, אף על פי שהכל 4
 גלוי וידוע – לא נמשך מזה התפעלות כו'. 5

ותדע שכן הוא – מענין ידיעה ובחירה, שאין הידיעה 6
 שהשם יתברך יודע שזה יהיה צדיק או רשע מכרחת את 7
 הבחירה כלל – ואיך הוא? 8

אלא לפי שידעה זו שהשם יתברך יודע הכל מקודם אשר 9
 נעשה, וזה בבחינת דעת עליון, שלא על ידי הכלים דעשר 10
 ספירות, דהא עיני ה' משוטטים לראות המעשה שבכך נעשה, 11
 שזה נראה לבחינת המלאכים והכלים דבי"ע, שנעשה על ידי 12
 זה פגם וכתם בהמלאך כו', וכנ"ל. 13

מה שאין כן הידיעה שהקדוש ברוך הוא יודע העתיד, 14
 ומעשה האדם קודם שנעשה אינו על ידם כלל, כי אם 15
 ידיעה זו היא במקום גבוה מאד – בחינת דעת עליון. ולהיות 16
 דעת זה בחינת מקיף, אינו מכריח את הבחירה, שאין האדם 17
 מתפעל מזה, כמו שלא נמשך מדעת זה התפעלות אפילו 18
 בהמדות עליונים חסד וגבורה להיות מזה שכן ועונש כנ"ל; 19
 ושיהיה שכן ועונש, וזה דוקא על ידי דעת תחתון שעל ידי 20
 הכלים והעינים. 21

ועיין ב"פרדס" שער ד', פרק ט' בענין ידיעה ובחירה, שכתב: 22
 כי יש חילוק בידיעה קודם שיחטא האדם אף על פי שעתיד 23
 לחטוא, לאחר שחטא כו' עין שם. ולפי מה שנתבאר יובן, כי 24
 הידיעה קודם שיחטא וזה בבחינת דעת עליון וכנ"ל. 25

וזהו שכתוב בפרשת שמות (ב, כה): "וירא אלקים את בני 26
 ישראל, וידע אלקים", פירושו: לא שנתחדשה הידיעה, אלא 27
 שמקודם היה בדעת עליון, שלא נמשך מזה התפעלות להיות 28
 עונש לפרעה ושכן לישראל, ועל ידי "וירא אלהים", על ידי 29
 בחינת "עיני ה'" לראות המעשה שבכך נעשה בפועל – על 30
 ידי זה וידע אלקים, שנמשך בחינת הדעת תחתון המתפשט 31
 במדות להיות שכן ועונש. 32

והנה, השגחה זו מבחינת דעת עליון, על זה נאמר (תהלים 33
 לז, יח): "עין ה' אל יראיו", וכתב (שלח יד, יד): "עין בעין נראה", 34
 כפירוש באדרא רבה דף ק"ל, עמוד א'. 35

20. וזה "מקדש מלך" שם: בדפוס ראשון ליקא תיבות אלו.

21. ורמ"ז, עמוד א': בדפוס ראשון: רמ"ז, עמוד ב'.

22. (בנות צעדה: צועדות היה צריך לכתוב! אלא אותה העין שכתובה למעלה, ומיהו? עין משפט, והוא עומד 'עלי עין', וזהו עין, צעדה ופוסעת לקחת בנות לתקניה, וזהו 'בנות צעדה' ולא בניים).

17. וצריך להיות: משוטטות – הגהת כבוד קדושת אדמו"ר מוהרש"ב נשמותו עדן. נעתקה ב"היום יום", י"א חשוון.

18. ("אלין דכתיב (וכרית) י, יא עיני ה' המה משוטטים – דכורין, דהא אתר דכורא איהו. הקא (על פי דברי הימים ב טו, טז) "עיני ה' משוטטות" – בתקוני שכינתא לתתא).

19. עיין מה שכתוב בזהר גיש פרשת שמות, דף ד', עמוד א', בענין "איש וביתו באו" (שמות א, א).

38 וְהוּא פִּירוּשׁ "אַרְדָּה נָא": כִּי צִעֲקָתָהּ הִיא "הַבָּאָה" –
39 מְלֻמָּטָה-לְמַעַלָּה, שֶׁהוּא בְּחִינַת גְּבוּרוֹת וְאוּרִיחוֹזֶר, וְלִזְהָ
40 נֶאֱמַר "אַרְדָּה נָא", לְשׁוֹן יְרִידָה הוּא מְלַמֵּעַלָּה-לְמַטָּה,
41 דִּהְיִינוּ בְּחִינַת אוּרִי-יִשְׂרָאֵל, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד, לְהַשְׁגִּיחַ
42 בְּמִדַּת הַחֶסֶד לְלַמֵּד זְכוּת.
43 "וְאַרְאָה הַפְּצַעְקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי עֲשׂוּ" – דִּהְיִינוּ אִם
44 עֲוֹנוֹם גָּדוֹל מִנְּשׂוֹא כָּל כֶּף, עַד שֶׁגַּם עַל פִּי הַחֶסֶד לֹא
45 יוּכַל לְמַצּוֹא זְכוּת אֶז "פְּלָה". "וְאִם לֹא" – פִּירוּשׁ: אוֹלֵי
46 עַל יְדֵי הַחֶסֶד יוּכַל לְלַמֵּד זְכוּת כו'.
47 וְהוּא שִׁכְתוּב בַּמִּדְרָשׁ²⁷: "אַרְדָּה נָא – מִמִּדַּת הֶרְחָמִים
48 לְמִדַּת הַדִּין". וּבִזְוָהר דִּף ק"ה, עֲמוּד ב': "אַרְדָּה נָא –
49 מִדְּרָגָא דִּרְחֻמִּי לְדְרָגָא דִּדְיָנָא". רוּצָה לוֹמַר, לְהַמְשִׁיךְ
50 רְחֻמִּים מִמִּדַּת הֶרְחָמִים אֶל בְּחִינַת מִדַּת הַדִּין – "וְאַרְאָה
51 כו".
52 וְהִנֵּה, רַש"י פִּירֵשׁ בַּחוּמָשׁ: "אַרְדָּה נָא – לְלַמֵּד לְדִינִים
53 שֶׁלֹּא יִפְסְקוּ דִּינֵי נִפְשׁוֹת אֶלָּא בְּרִאיוֹה".
54 וְהַעֲנִין, דְּאִיתָא בְּתַקוּנֵי זֹהַר (בַּהֲקֻדְמָה, פֶּתַח אֱלִיָּהוּ): "וְאֵלֶּיךָ
55 עֲשׂוּ סִפְרֶיךָ, אֵינוֹן אֶזְלִין בְּסִדְרָן. חֵד אֵרִיךְ, וְחֵד קָצִיר,
56 וְחֵד בִּינּוּנִי". פִּירוּשׁ: כִּי עֲשׂוּ סִפְרֵיךָ נִחְלָקִין לְג' קוּיִן:
57 קו הַיְמִינִי – חֲח"נ [= חֲכֻמָּה, חֶסֶד, נִצְחָה] נִקְרָא "חֵד
58 אֵרִיךְ", כִּי הַחֶסֶד נִמְשָׁךְ וּמִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר. וְלִכְּן "גְּמִילוּת
59 חֶסֶדִים – בֵּין לְעֵנִיִּים בֵּין לְעֵשִׂירִים"²⁸, הֵרִי שֶׁהַחֶסֶד
60 מִתְפַּשֵּׁט יוֹתֵר מִהֶרְחָמִים. שְׁעַל הָעֲשִׂירִי אֵין שְׂיִיךְ רְחֻמָּנוֹת
61 כִּי אִם עַל הָעֵנִי;
62 וְקו הַשְּׂמָאל – בִּג"ה [= בִּינָה, גְּבוּרָה, הוֹד] נִקְרָא "חֵד
63 קָצִיר" – שְׂאִינוּ נִמְשָׁךְ כִּי אִם לְמִי שֶׁהִגּוֹן בִּיּוֹתֵר;
64 וְקו הָאֲמֻצְעִי נִקְרָא "בִּינּוּנִי" – שֶׁמֶרְחָם עַל מִי שֶׁנוֹפֵל
65 רְחֻמָּנוֹת.
66 וְהִנֵּה, יֵשׁ רֵאיוֹה וּשְׂמִיעָה: הָרֵאיוֹה נִמְשָׁךְ מִבְּחִינַת
67 חֲכֻמָּה, קו הַיְמִינִי. וּשְׂמִיעָה מִבִּינָה, קו הַשְּׂמָאל. וְכַנּוּדָע
68 מַעֲנִין רֵאוּבֵן וְשִׁמְעוֹן²⁹. וְלִכְּן הָרֵאיוֹה הִיא מְלַמֵּעַלָּה
69 לְמַטָּה וְהַשְׂמִיעָה מִמַּטָּה-לְמַעַלָּה – שֶׁהָאוֹתִיוֹת מִתְעַלִּים
70 וְנִכְנָסִים לְאוֹזֶן הַשּׁוּמֵעַ.
71 וְלִזְהָ, גַּם כֵּן הָרֵאיוֹה נִשְׁפָּלֵת לְמַטָּה יוֹתֵר מִהַשְׂמִיעָה:
72 שְׂרוּאָה דְּבֶר גִּשְׁמִי; מִה שְׂאִין כֵּן הַשְׂמִיעָה הִיא רַק קוֹל
73 וְדְבוּר, כִּי הָרֵאיוֹה הִיא מִבְּחִינַת "חֵד אֵרִיךְ" וְכַנּוּדָע
74 שִׁסּוּד-אָבָא – אֵרִיךְ³⁰ כו'.

1 הַעֲלֵאת הַפֶּגֶם עַל יְדֵי הַמְּלָאכִים שֶׁמִּבְּחִינַת מַלְכוּת
2 וְהַכְּלִים דְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת דְּבְּחִינַת מַלְכוּת, "הַבָּאָה אֵלַי" –
3 לְאוּרִי-אֵינְסוֹף בְּרוּךְ-הוּא הַמְּלוּכָשׁ בְּעֵשֶׂר סְפִירוֹת
4 דְּאֶצִּילוֹת.
5 וְעַל זֶה נֶאֱמַר "אַרְדָּה נָא וְאַרְאָה" – עַל יְדֵי מִדַּת
6 הַחֶסֶד. וְכַנּוּדָע שֶׁנֶּאֱמַר רובו חסדים, "אֲנַפּוֹי דְּמַלְכָּא
7 נְהִירִין"²³, שֶׁהוּא מִה שִׁכְתוּב עֵינֵי ה' הֵם "מְשׁוּטְטִים" –
8 לְשׁוֹן זֶכֶר, שֶׁהֵם בְּחִינַת דְּכוּרִין, שֶׁהוּא בְּחִינַת חֶסֶד –
9 "וְאַרְאָה הַפְּצַעְקָתָהּ כו" – שְׂאוּלֵי עַל יְדֵי מִדַּת הַחֶסֶד
10 יִמְצָא לָהֶם זְכוּת.
11 וְכַמְבוּאָר בְּאֶדְרָא זוּטָא דִּף רצ"ג עמוד ב', שֶׁבְּחִינַת
12 הַהִשְׁגָּחָה עַל יְדֵי בְּחִינַת "עֵינֵינוּ מְשׁוּטְטוֹת", לְשׁוֹן נִזְכָּא
13 – הוּא בְּחִינַת דִּין, וְהַהִשְׁגָּחָה שְׁעַל יְדֵי בְּחִינַת "עֵינֵי ה'
14 הִמָּה מְשׁוּטְטִים" – הוּא בְּחִינַת רְחֻמִּים כו', עֵין שִׁם.
15 וְהַעֲנִין: שֶׁהוּא עַל דְּרָךְ מְשָׁל כְּמוֹ שֶׁנֶּאֱמַר (מִסְעִי לַה,
16 כִּד-בַּח): "וְשִׁפְטוּ הָעֵדָה [...] וְהִצִּילוּ הָעֵדָה" – "עֵדָה שׁוֹפְטָה,
17 וְעֵדָה מַצִּילָה"²⁴. לְפִי שֶׁכָּכָל דְּבֶר יוּכַל לְלַמֵּד זְכוּת וְחוּבָה.
18 וְעַל כֵּן אָמְרוּ רַז"ל: "פְּסִילָנָא לִיהַ לְצוּרָא מִרְבָּנָן לְדִינָא,
19 דְּחָבִיב עָלֵי בְּגוּפָא, וְאֵין אָדָם רוּאָה חוּבָה לְעַצְמוֹ"²⁵. הֵרִי
20 אָף עַל פִּי שֶׁהוּא חָיִיב בְּאֲמָתוֹ, אֵינוֹ רוּאָה עָלָיו חוּבָה,
21 שֶׁמִּמַּחֲמַת קִירוּב הַדַּעַת וְהַחֲבִיבוּת, מוּצָא מְקוֹם לְלַמֵּד
22 זְכוּת. מִה שְׂאִין כֵּן לְמִי שְׂאִינוֹ חָבִיב עָלָיו כָּל כֶּף, הִיָּה
23 מְלַמֵּד חוּבָה.
24 וְכַמּוֹ שִׁכְתוּב (בְּרַאשִׁית ו, ח): "וְכָל יֶצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ רַק
25 רַע כו", וְעַל יְדֵי זֶה נִמְשָׁךְ "וְיֹאמַר ה' אֲמַחֲה אֶת הָאָדָם
26 כו" (שִׁם, ז, ט), הֵרִי מִחֲמַת זֶה שֶׁ"יֶצֶר מַחְשְׁבוֹת לְבוֹ רַק רַע"
27 נִמְשָׁךְ לְלַמֵּד חוּבָה.
28 וְאַחֲרַי כֶּף בְּפִרְשֵׁת נַח (ח, כא) כְּתִיב: "וְיֹאמַר ה' אֵל לְבוֹ
29 לֹא אוֹסִיף לְקַלֵּל עוֹד אֶת הָאָדָמָה בְּעִבּוּר הָאָדָם, כִּי יֶצֶר
30 לֵב הָאָדָם רַע מִנְּעוּרָיו" – הֵרִי שֶׁמִּסְבָּרָא זֶה עֲצָמָה שֶׁ"יֶצֶר
31 לֵב הָאָדָם רַע" מַצָּא לְלַמֵּד זְכוּת וְכֹחַ שֶׁלֹּא יוֹסִיף "לְקַלֵּל אֶת
32 הָאָדָמָה בְּעִבּוּר הָאָדָם".
33 וְהִינֵנוּ, לְפִי שֶׁהִיָּה הַתְּגַלּוֹת מִדַּת הַחֶסֶד עַל יְדֵי "וַיִּרַח
34 ה' אֶת רִיחַ הַנִּיחּוּחַ" (נַח ח, כא); שֶׁבְּקִרְבֵּן שֶׁהִקְרִיב נַח
35 הַמְּשִׁיךְ גִּילּוֹי מִדַּת הַחֶסֶד, לְלַמֵּד זְכוּת בּוֹ הַסְּבָרָא עֲצָמָה
36 שֶׁנִּמְשָׁךְ תְּחִלָּה לְלַמֵּד חוּבָה עַל יְדֵי מִדַּת הַדִּין, וְהוּא עֲנִין
37 הַחִילוּק בֵּין ב' בְּחִינּוֹת הַשְּׁגָחוֹת הַנֶּ"ל²⁶.

23. (פְּנֵי הַמֶּלֶךְ מֵאִירִים. רֵאָה זֹהַר חֶלֶק ב בְּשֵׁלַח נ, א בַּתוֹסַפְתָּא).

24. (סִנְהֶדְרִין פֶּרֶק א מִשְׁנָה א).

25. (שְׁבַת קִיט, א. פֶּסוֹל אֵינוֹ מִלְּדוֹן תְּלִמִּיד חֶקֶם כִּי הוּא חָבִיב עָלֵי בְּגוּפִי).

26. (וְעֵינֵינוּ מִה שֶׁנִּתְבָּאָר בְּמִקּוֹם אַחֵר עַל פֶּסוֹק "לְעֵשׂוֹת הַיֶּשֶׁר בְּעֵינֵי ה' אֱלֹהֶיךָ" (לְקוּשִׁי תוֹרָה פ' רֵאָה כג, ד וְאֵילָף)).

27. (רֵאָה רַמְבַּ"ן וְרֵאָה יח, ב).

28. (סוּכָה מֵט, ב).

29. (רֵאָה לְקַמּוֹ יוֹד מִה, א וְאֵילָף בְּאִרְכּוּת).

30. (רֵאָה עֵץ חַיִּים שְׁעַר הַכְּלָלִים פֶּרֶק א. שְׁעַר הַנְּסִיכָה, שְׁעַר כֵּט פֶּרֶק ח. לְקוּשִׁי תוֹרָה לְהֶאֱרִיץ' לְדְבָרִים א, יח).

- 1 וְזֶהוּ מֵה שְׁכָתוֹב "אֲרָדָה נָא וְאֲרָאָה": כִּי הִפְצַעְתָּהּ
- 2 הַבָּאָה" וְזֶהוּ כְּמוֹ בְּחִינַת שְׁמִיעָה, שְׂמִיבְחִינַת בִּינָה, וְלָכֵן
- 3 הִיא "הַבָּאָה" מִלְמַטָּה לְמַעַלָּה, וְהוּא בְּחִינַת קוֹ הַשְׁמָאל.

ב.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא דובער - אדמו"ר האמצעי

שערי תשובה

- 1 (יב) וְזֶהוּ וְאִתְחַנֵּן אֶל ה' בַּעַת הַהוּא לֹאמַר. פִּי בַּעַת
- 2 הַהוּא בַּהִיּוֹת יְדוּעַ שְׁבַחִי הַמַּל' נִקְרָא עַת
- 3 וְכַמ"ש בִּזְהַר ע"פ וְאֵל יִבָּא בְּכָל עַת אֶל הַקּוֹדֶשׁ וְכ"ח
- 4 עֲתִים הֵן כ"ח אֲתוּנָה דְשֵׁם אֲדִנִּי כו' לִפִּי שְׁבַחִי הַמַּל'
- 5 הוּא שֶׁרֶשׁ הַזְמָן מֶלֶךְ מֶלֶךְ יִמְלֹךְ כו' עֲבַר הוּא וְעַתִּיד
- 6 לִהְיוֹת שְׁהַתְהוּר' הַעוֹלָמוֹ מֵאֵין לִישׁ מִבְּחִי הַמַּל' הוּא
- 7 בָּא בְּג' מִדְרִיגוֹ עוֹלָם שְׁנָה נֶפֶשׁ שֶׁהוּא בְּחִי זְמַן וּמִקּוֹם
- 8 וְכִידוּעַ בַּעֲנִיחַ בַּעֲנִיחַ מ"ע שֶׁהַזְמָן גֵּרָמָא נִשִּׁים פִּטוּרִי
- 9 מִפְּנֵי שֶׁשֶׁרֶשׁ הַזְמָן הוּא בְּבַחֲבִי נִקְב' כו' וְכֵן בִּזְהַר ע"פ
- 10 עֲשֵׂה יִרַח לְמוֹעֲדִים כו' בַּחוּשְׁבָּנָא תֵּלִיא כַּמ"ש עֵינִין
- 11 בְּרִכּוֹת בַּחוּשְׁבּוֹן כו' וְכִידוּעַ וְזֶהוּ בַּעַת הַהוּא שֶׁהוּא בְּחִי
- 12 הַמַּל' וְמָה שֶׁקּוֹרֵין הֵיאָה בַּחֲרִירָק תַּחַת הַה"א שֶׁהוּא
- 13 לְשׁוֹן נִקְבָּה וּבִכְתָּב נִכְתָּב הַהוּא בּוֹי"ו לִי זָכַר וּמֵאַחֵר
- 14 שֶׁהַעַת הוּא בְּבַחֲבִי זְמַן דְּמַל' בְּחִי נִקְב' דּוּקָא לְמָה נִכְתָּב
- 15 בּוֹי"ו הַהוּא הַל"ל הֵיאָה בּוֹי"ד לִי נִקְב' הַעֲנִין הוּא כִידוּעַ
- 16 בְּשֶׁרֶשׁ עֲנִין הַקְרִי וְהַכְּתִיב שֶׁהוּא בְּבַחֲבִי דְכַר וְנִקְב' ע"ד
- 17 שֶׁאִמְרוּ לֹא כִשְׁהוּא נִכְתָּב הוּא נִקְרָא נִכְתָּב שֵׁם הוֹי' וְנִקְב'
- 18 אֲדִנִּי כו' לִפִּי שְׁבַחִי הַמַּל' בְּחִי נִקְב' הוּא בְּחִי עוֹלָם
- 19 הַדִּיבּוּר בְּקִרְיָאָה בַּע"פ וְהַכְּתָב בַּאוּתִּירוֹ ע"ג הַקֶּלֶף הוּא
- 20 בְּבַחֲבִי דְכַר וְכִידוּעַ שֶׁתִּשְׁבֵּכ"כ הוּא בְּבַחֲבִי ז"א וְתִשְׁבַּע"פ
- 21 בְּבַחֲבִי מַל' וְכַמ"כ בְּקִרְיָ וְכַתִּיב שְׁבַתִּשְׁבֵּכ"כ ג"כ בְּחִי

חינוך. להבין הפרש שבין תפלה לתורה. סד"ה

ג.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא מענדל - אדמו"ר ה'צמח צדק

מאמרי הצ"צ תרי"ד-תרס"ו

- 1 וְזֶהוּ אִם בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ שֶׁזֶהוּ הַהִילֹךְ שַׁע"י דְּרֹךְ הַתּוֹרָה
- 2 וְהַמְצוֹת מִלְמַעַלָּה לְמַטָּה כִּי זֶהוּ דְּרֹךְ וְכַמ"ש
- 3 וְשִׁמְרוּ דְּרֹךְ הוֹי' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט בָּאֶרֶץ, וְזֶהוּ כָּל
- 4 אֲרָחוֹת הוֹי' חֶסֶד וְאַמֶּת, כִּי חֶסֶד הוּא רַמ"ח מ"ע
- 5 שֶׁשֶׁרֶשׁ ה"ח כִידוּעַ, וְאַמֶּת הוּא הַתּוֹרָה שֶׁהִיא בְּחִי
- 6 דִין, כִּי בַתּוֹרָה יֵשׁ קֶצֶת דִין כַּמִּשְׁאָרֵז"ל לֹא לִיצִלִי מוֹסָף
- 7 בַּתֵּלֶת שַׁע"י קִמִּיתָא שִׁישׁ בַּה דִין, הַגֵּם שֶׁג' שְׁעוֹת
- 8 רִאשׁוֹנוֹת יוֹשֵׁב וְעוֹסֵק בַּתּוֹרָה, אֵךְ בַּתּוֹרָה יֵשׁ ג"כ בְּחִי

- 9 דִין (וְהֵינּוּ בַחֲבִי אֵיטְבִירִיו כִידוּעַ) כִּי מִצַּד הַחֶסֶד הִי'
- 10 מִשְׁפִּיעַ לְכָל בְּשׂוּה לְרַשְׁעִים כְּמוֹ לְצַדִּיקִים וְכַמ"ש אֶרֶץ
- 11 אִפִּים וְגַדֵּל חֶסֶד אֵךְ הַאֲמֶת הוּא הַתּוֹרָה הוּא הַדִין
- 12 דּוּקָא לְצַדִּיקִים וְלֹא לְרַשְׁעִים, וְאַמֶּת הוּא אִמ"ת רֹאשׁ
- 13 תוֹךְ סוֹף, וְזֶהוּ אִנִּי רֹאשׁוֹן וְאִנִּי אַחֲרוֹן וּמִבְּלַעֲדִי אֵין
- 14 אֱלֹקִים בְּאַמְצִיעוּתָא, וְזֶהוּ אִם בְּדַרְכֵי תֵלֶךְ שֶׁהוּא אֲרָחוֹת
- 15 הוֹי' הַמְשַׁכֵּת גִּילּוֹי אֱלֹקוֹת מִבְּחִי סוֹבֵב לְבַחֲבִי מִמְלָא,
- 16 [וְאַתְּ מִצּוֹתֵי תִשְׁמוּרָה] שְׁמִירָה זֶהוּ בְּחִי ל"ת שְׁצִירִין

בנהר דינור נהר של אש וזהו נק' נהר של אש שע"י אש
שהזיעה באה ע"י אש כך הוא למעלה שע"י רשפי אש
שלהם יוצא הפסולת לחוץ על רשעים רשפי אש לענוש
אותם, וזהו ענין לעולם ירגיז אדם יצ"ט על יצה"ר, מהו
הרוגזה, אך זהו ע"י רשפי אש של יצ"ט אזי הרוגזה על
המנגד, ובנה"א זהו מארי דדינא וזהו ואתה תדין את
ביתי, ותשמור את חצירי זה נה"ב כי בית יש לה גג
וחצר אין לו גג וזהו כי בית הוא נה"א יש לו מקיפים
ומקיף למקיף וזהו גג אבל נה"ב אין לו מקיפים ונק'
[חצר], ותשמור את חצירי זהו גדרים וסייגים מדרבנן וז'
מצות דרבנן, כי תשמור את משמרתי זהו מצות ל"ת
מדאורייתא אבל תשמור את חצירי זהו מצות דרבנן.

כה אמר ה' צבאות אס בדרכי תלך

שמירה, וזהו לעבדה ולשמרה, לעבדה רמ"ח מ"ע
ולשמרה מצות ל"ת כי שמירה הוא בל"ת.
וגם אתה תדין את בתי, כי לעולם ירגיז אדם יצ"ט על
יצה"ר, כי מזיעתן של חיות הקודש על ראש
רשעים יחול וזהו נהר דינור וכמ"ש נהר דינור דנפיק מן
קדמוהי, והענין הוא כמו החולי שע"י החמימות ביותר
אזי הוא מזיע והיינו שיוצא הפסולת לחוץ ע"י המים,
וזהו ג"כ למעלה ע"י המלאכים שעובדים באהבה
וברשפי אש וכמ"ש שרפים שהם בבחי' רשפי אש אזי
יוצא הפסולת לחוץ וזהו הדחי' על המנגד, וזהו על ראש
רשעים יחול שזהו הענוש שלהם הפסולת של רשפי אש
של המלאכים כמו פסולת שע"י הזיעה וזהו טבילה

ד.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שמואל – אדמו"ר מוהר"ש

תורת שמואל – תרל"ב

פ"ז וע"ש בהג"ה, וכך י"ל כאן דטמא מת ה"ה עצמו
טהור ואינו שייך ח"ו לג"ק, רק שהטומאת מת שהיא
מקיף שורה עליו ומלבישתו, וא"כ פשיטא דלא גדלה
מהלבשת חיות בג"ק ע"י שכבת זרע שג"כ מלוכש
בהן רק שלא נקלט ביסוד דנוק', וכש"כ הכא שקיל
טובא מינה דאינו גם הלבשה בפנימיות כמו ש"ז
שטומאה יוצאת מגופו ופנימיותו, ברם הכא הוא
השראה בבחי' מקיף לבד. ובוזה יובן שמצינו שטומאת
קרי חמורה בכ"ד כמו בחלת חו"ל ע' בפ"ד דחלה
מ"ח בב"ט, וכן ליכנס למקדש בעל קרי מתרחק טפי
מב' מחנות, משא"כ טמא מת רק מחנה א', וכן לענין
ד"ת חמיר בעל קרי כדאיתא בפ"ג דברכות, ובכמה
דברי' טומאת מת חמור שצריך הזאה ראשון ושביעי
וטומאת ז'. והענין דבצד א' חמור שכבת זרע
שטומאה יוצאה מגופו ומפנימיותו, משא"כ טמא מת
בא ממקום אחר, וגם בבחי' השראת המקיף לבד.
ואעפ"כ בצד א' טמא מת חמור שמקור מקומו הוא
מטומאת מת שהוא אבי אבות הטומאה, להיותו מקור
שבה"כ וימלוך וימת, מקור כל הקלי'. וגם י"ל כעין
ההפרש בין מדין מקור השבירה לשאר ז' אומות, זקני
מואב וזקני מדין חכ' ובינה דקליפ' טומאת המוח ע"י
לימודי' זרים, ולכן הנטמא בטומאה זו צריך הזאה
לדחות הטומאה וטמא ז' נגד ז' מלכ' קדמאין שמתו
ונפלו, ומ"מ כיון שזהו רק לדחות המקיף לא דמי
לתח"ה"מ שהמת עצמו יתהפך לקדושה עליונה שיוון
מרוחניות כנ"ל, דגדול טפי מזדונות נעשו לו כזכויות

והנה כ"ז הוא בחי' טל, אבל ענין שיורא טלא יובן
עפמ"ש"נ בלק"ת בביאור האזינו שענין שיורא
טלא הוא מזלות דא"א, שהוא בחי' אתעדל"ע שע"י
אתעדל"ת, משא"כ טלא דבדולחא גבו' דע"י שבמו"ס
שהוא למעלה מאתעדל"ת, וע' באגה"ק סי' ק"ח ד"ה
למה נסמכה ההפרש בין מ"ד דקרבות למ"ד דפרה
שמ"ד דקרבות הוא מז"א, ומ"ד דפרה היא ממזלות,
אמנם עכ"פ ממזלות לבד, והיינו מ"ד הנמשך ע"י מ"ן,
ולכן נק' שיורי טלא בחי' שערות לבד. אך טל עצמו
הוא למעלה מאתעדל"ת לגמרי, ולכן טל פוסל להיותו
אתעדל"ע שלמעלה מאתעדל"ת וזהו שנק' טל אורות,
מה שא"כ במי חטאת כתי' מים חיים אל כלי, ולכן
פוסל דשם כחשיכה כאורה בשני כפ"ן כמ"ש בלק"ת
בד"ה מצה זו, ולא יומשך משם לדחות החיצוני'
להעביר טומאת מת, אבל לע"ל דכתי' ואת רוח
הטומאה אעביר כו' בלע המות לנצח כו' יומשך הטל
ולכן יחי' המת, כי כל הגבוה יותר נופל למטה יותר
כנ"ל וכמשל העיגול הנ"ל, משא"כ מי חטאת שיורי
טלא רק מטהרי' הטמא ולא מחיים המת.
ולהבין קצת ההפרש בין טהרת טמא מת לתח"ה"מ
שהרי באגה"ק הנ"ל כ' שזהו בירור רק
מג"ק, וא"כ מה בין זה לתח"ה"מ דהוי ג"כ בירור זה,
כי המת הוא אבי אבות הטומאה, ומדוע בזה מים
חיים ובוזה טל. ויובן חילוק זה כעין ההפרש בין תיקון
מוציא זרע לבטלה דהוי ג"כ הוצאות החיות מג"ק
ואעפ"כ לא דמי לביאות אסורות כמ"ש בס"ב ח"א

24 כן ע"ש שנשרפו ע"י בחי' הרשפי אש שלהם, וכן
25 אומרת כנס"י שחורה אני ומ"מ ונאוה, אל תראוני
26 שאני שחרחורת כי זה בא לי מחמת ששזפתני השמש
27 הוא בחי' תוקף החום שבא מהתבוננות אלקות בחי'
28 שמש הוי' כו', ואז הטל עולה ע"י תוקף חום השמש,
29 מאחר שכבר פעל פעולתו. אמנם חכמי' ס"ל דאין הטל
30 עולה רק מפירות ולא ממים, היינו כי מים הם בחי'
31 חכ' שמתהווה מבחי' אין דכתר ולכן כשירד לתוכה טל
32 הגם שהוא למעלה גם מן האין מ"מ מתאחד אח"כ עם
33 החכ', דהן אמת שבראשית ההתהוות צ"ל בדרך יש
34 מאין גם מבחי' האין הנ"ל, מ"מ אח"כ כשמאיר גם
35 בחי' הטל ג"כ אינו מתבטל, וכנודע מ"ש בע"ח בענין
36 הצמצום שתחלה הי' צמצום ומקום פנוי ואח"כ גם
37 כשנמשך הקו אינו מתבטל כו', ע' בביאור כי אתה נרי
38 ה', ולכן פוסל להיותו בחי' אתעדל"ע לבד, והטמא מת
39 צ"ל בבחי' תשובה העלאת מ"ן לעורר מ"ד דמזלות
40 כנ"ל. וכן בענין נפל לתוכה מים כל שהן סובר ר"א
41 דיוה ב' הזיות, ונמצא כי יש בהזי' א' מים חיים, אמנם
42 חכמי' סוברי' שמתערבין ונעשה מים חיים בחי' מזלות
43 כמו סתם מים חכ' ואינו דומה לירד לתוכה טל שאינו
44 מתערב, להיות כי טל עצמו אינו מקור ג"כ כמו מזלות
45 שאבא יונק ממזלא כו' רק ששם פסול מטעם אחר
46 שהוא אתעדל"ע לבד כו'.

בס"ד. (ש"פ צו, פ' פרה, ל"ב).

צו, פ' פרה

1 הנז' בסש"ב, דשם רק שמוציאי' החיות שנקלט בהם
2 מהקדושה, אבל הכא מהפכין מכל וכל, ולכן א"א
3 להיות זה כ"א ע"י הטל מחי' מתים ברחמי' רבי', אבל
4 לטהר הטמא מת די במי חטאת שהם שיורי טלא,
5 וכמו שתקין ז"ל אין צריך תשובה עצומה כ"כ כמו
6 ביאות אסורות כו', ואעפ"כ אינו דומה לבירור נוגה
7 שהוא תאות היתר ואכילה, והמ"ד רק מז"א, דהכא
8 עכ"פ בירור הלבשת ג"ק ממש והו"ל תשובה ממש
9 וממשיך מבחי' מזלות דא"א.

10 **ומעתה** יובן ג"כ שורש ענין מחלוקות ר"א וחכמי'
11 בענין צלוחי' שנפלו לתוכו מים ובענין ירד
12 לתוכה טל, שלדברי ר"א כשירד לתוכה טל יניחנה
13 בחמה והטל עולה, והיינו כי להיות ענין הטל הוא בחי'
14 אתעדל"ע מצד עצמה ה"ז פועל להתעורר נפש האדם
15 באתעדל"ת עד שבא לבחי' תוקף האהבה להדבק
16 בבחי' שמש הוי', היפך בחי' חמרא שאפי' בתקופת
17 תמוז קריא לי' שגם שמתבונן בבחי' שמש ה' מ"מ
18 אינו בא לבחי' אהבה, אבל ירד לתוכה טל הוא בחי'
19 אתעדל"ע שמעורר אתעדל"ת עכ"פ, ה"ז בא לבחי'
20 אהבה לאלקות להיות דבוק בה' הוא בחי' שמש הוי'.
21 וזהו אל תראוני שאני שחרחורת ששזפתני השמש פי'
22 שאני שחרחורת מחמת תוקף החום מבחי' התבוננות
23 בחי' שמש הוי' עד שנעשית שחור ע"ד שרפי' שנק'

ה.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא שלום דובער - אדמו"ר מוהרש"ב

שיעורים בהמשך המאמרים - תער"ב

13 **ההמשכה** דבחינת פנימיות המקיף שנמשך רק לנשמות
14 ישראל כו' שהרי ישראל הם פנימיות הרצון, וכל
15 הנבראים הם בשביל ישראל.
16 והקרבתן בשמיני עצרת הוא פר אחד איל אחד ועניינו
17 ברוחניות הוא, שגם בבחינת מלכות שעניינה בדרך כלל
18 הוא ריבוי יהיה בחינת אחדות והתכללות שזהו ענין
19 שהמספר יהיה בבחינת אשר לא יספר כו'.
20 וזהו כוונת המדרש, שהמלך אמר לאוהבו בואו ונגלגל
21 אני ואתה שהוא המשל לשמיני עצרת דוקא, שההמשכה
22 הוא רק לנשמות ישראל וכמו שכתוב¹²¹ יהיו לך לבדך
23 ואין לזרים אתך כו'.
24 וזהו סיכום פירוש הפסוק על פי הפנימיות: ביום השמיני

1 וזהו שהקרבתן בשמיני עצרת הוא פר אחד כו' - כפי
2 שדייק בקושיה השניה בתחילת המאמר, דהנה קרבן
3 הוא בחינת מלכות והוא ענין עליית המלכות כו'¹²⁰, -
4 כלומר, שעל ידי הקרבת הקרבן בגשמיות, נעשית עליה
5 בספירת המלכות שהיא מקור העולמות בריאה יצירה
6 ועשיה, ובימי החג של סוכות היה ריבוי פרים ובדרך
7 כלל זהו ההמשכה מבחינת חיצוניות המקיף שנמשך
8 לכל כו' - כפי שנתבאר לעיל באריכות, שבספירת
9 המלכות יש ריבוי כלים וריבוי התחלקות, וזה כאשר
10 מדברים על הדרגה של חיצוניות המקיף שממנה נשפע
11 לכל הנבראים ולא לישראל דוקא, ושם יש את ענין
12 הריבוי והפירוד, וכנודע, אך בשמיני עצרת הוא

סיכום:

26 במאמר זה מתחיל הרבי נ"ע לבאר פירוש ועניין שם
27 ספירה על יסוד דברי הפרד"ס המביא לזה כמה
28 פירושים:
29 הפירוש הראשון בספירה הוא לשון מספר וגבול. כשם
30 שספירת דבר היא גילוי ההגבלה שבו, כך הספירות
31 דאצילות נקראות מספר כיון שהם מגלות את הגבול
32 הקיים בהעלם בספירות הגנוזות לפני הצמצום, אך אינם
33 גבול ממש בבחינת התחדשות כפי שזה בעולמות
34 הנבראים. ובספירות דאצילות עצמם, ספירת המלכות
35 היא עיקר ענין המספר, כיון שהיא מגלה את ההגבלה
36 שבספירות שמעליה.
37 ובפרטיות, המלכות היא "מספר הכלים" - שהאור שם
38 מועט והכלים מרובים וענינם הגבלה, ובספירות
39 שמעליה הוא "מספר האורות" - שהאור מרובה (אך לא
40 בבחינת התחלקות) והכלים בפנימיותם מתארים את גוון
41 האור. ומבאר זאת על פי משל מ"מספר הכולל"
42 ו"מספר המרובה", שבב' אופנים אלו הרי לעצמו
43 (בספירות העליונות) הוא בגדלות, ולזולת (בספירת
44 המלכות) הוא בקטנות.
45 ובבחינת האורות היא הדרגה של "מספר אשר לא
46 יספר", ועבודת הנשמות על ידי התורה והתשובה הוא
47 להמשיך גם את דרגת "אשר לא יספר" בבחינת
48 "מספר".
49

1 עצרת שנקרא יום השמיני עם היותו רגל (חג) בפני
2 עצמו (נפרד) לפי שהוא בחינת פנימיות בינה גילוי
3 בחינת ולתבונתו אין מספר שנמשך בשמיני עצרת
4 בבחינת פנימיות בו. ולכן הקרבן הוא פר אחד דהיינו
5 שנים המספר יהיה בבחינת אשר לא יספר בו.
6 קיצור.
7 וידוע דאורות למעלה הוא בחינת ריבוי ולמטה בחינת
8 מיעוט, ובכלים למעלה מיעוט ולמטה ריבוי, והריבוי
9 שבאורות אינו בבחינת התחלקות (וכמו שבכליים
10 עמוקים שאינו ניכר ההתחלקות), והריבוי שבכלים הוא
11 בבחינת התחלקות,
12 וזהו שלמעלה מהמלכות הוא מספר האורות והוא
13 בחינת ריבוי, ומצד הכלים הוא בחינת מיעוט, ובמלכות
14 הוא מספר הכלים וזהו הריבוי ומצד האור הוא בחינת
15 מיעוט (ובעבודה הוא דנשמות דאצילות עיקר עבודתם
16 בבחינת נשמתם, ונשמות דבריאה יצירה עשיה העיקר
17 בתיקון דהנפש הכהמית ביטול היש למסירות נפש
18 באחד ובכל נפש),
19 וזהו מספר אשר לא יספר בהספירות שלמעלה
20 מהמלכות וכמו ולתבונתו אין מספר, גם שעל ידי תורה
21 ותשובה ממשיכים שנים בעולמות יהיה בחינת אין
22 מספר.
23 וזהו יובן ענין שמיני עצרת בחינת פנימיות בינה שיהיה
24 הגילוי גם בבחות הגלויים, וזהו שהקרבן בחינת מלכות
25 הוא פר אחד בחינת מספר אשר לא יספר.

בסוכות תשנב

1.

הוד כ"ק אדמו"ר מרנא ורבנא יוסף יצחק - אדמו"ר מוהריי"צ

ספר המאמרים - ה'תרצ"ט

1 על ג' דברים העולם עומד, המצוות הן גמ"ח שהקב"ה נתן לזכות את ישראל, לפני
2 משורת הדין. עבודת ה' צ"ל בשמחה, ובפרט עבודת התפלה. שאלה: מהי מעלת
3 השמחה, עד שהעונש הוא ועבדת את אויבך
4 "עבדו את ה' בשמחה, באו לפניו ברגנה"¹, דמשמע
5 דכאשר עבדו את השם בשמחה, הנה אז באו
6 לפניו ברגנה, והינו דבאו לפניו ברגנה מאמת את עבדו
7 ה' בשמחה. ופרוש "עבדו את ה' בשמחה", דהעבודה

8 שְׁהָאֲדָם עוֹבֵד אֶת הַקָּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא בְּתוֹרַת תְּפִלָּה
9 וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, צְרִיכָה לְהִיטֵב בְּשִׂמְחָה דְּקָא, לְהִיטֵב
10 הַשִּׂמְחָה הוֹרָאָה עַל הַתַּעֲנוּג שְׂמִינִי עֲבוּדָתוֹ, דְּהִנֵּה
11 שְׁלֵשָׁה דְּבָרִים אֵלּוּ בְּתוֹרַת תְּפִלָּה וּמַעֲשֵׂה הַמִּצְוֹת, הֵם

(1) תהלים ק, ב.
(2) אבות א, ב.

(*) נדפס בספר המאמרים - תרצ"ט עמוד 94 ואילך. מראה
המקומות בשולי הגליון - מהמו"ל שם.

דְּצִרְיָהּ לְהִיּוֹת הַכֶּנֶת הַתַּפְּלָה, דְּצִרְיָהּ לְדַעַת לִפְנֵי מִי הוּא
מִתַּפְּלָל, וְכַמְּאֲמַר² "דַּע לִפְנֵי מִי אַתָּה עוֹמֵד", וְלִידַע מֶה
הִיא עֲנֵן הַתַּפְּלָה, דְּהַתַּפְּלָה הִיא אוֹתִיּוֹת הַדְּבוּר בְּשִׁבְחָה
וְהוֹדֵיָה עַל חֲסִדוֹ יִתְבָּרַךְ עִמּוֹ בְּעֵבֶר, וּבִקְשָׁה וְהִתְעוֹרְרוֹת
רַחֲמִים בְּמֶה שֶׁחֲסַד לֹו, דְּגַם אִם הָאָדָם מְדַבֵּר עִם אָדָם
שֶׁכְּמוֹתוֹ, וְיִדְבֵּר בְּאָפֶן כֵּזֶה שֶׁלֹּא יִשְׁמַע מֶה שֶׁהוּא מוֹצִיא
מִפִּי, וּבִחְטִיפָה שֶׁמְכַלִּיעַ בְּמֶה תְּבוּת, הָרִי לְבַד זֹאת
אֲשֶׁר הָאָדָם הַשּׁוֹמֵעַ לֹא יֵשֶׁה אֲנִי קִשְׁבָה לְמֶה שֶׁהוּא
מְדַבֵּר, אֲלֵא עוֹד יִחְשְׁבוּהוּ לְחֲסַד דַּעַת רַחֲמָנָא לְצִלָּן, כִּי
הַשֵּׁלֶם בְּדַעַתוֹ לֹא יִדְבֵּר בְּאָפֶן כֵּזֶה, אֲשֶׁר הוּא בְּעַצְמוֹ
אֵינוֹ יוֹדַע מֶה שֶׁהוּא מְדַבֵּר, וְאִם יָבוֹא לִפְנֵי שֵׁר וּמוֹשֵׁל,
לְהוֹדוֹת לוֹ עַל חֲסִדוֹ עִמּוֹ, אוֹ שֶׁמְבַקֵּשׁ לְהִיטִיב עִמּוֹ,
וְיִדְבֵּר בְּאָפֶן כֵּזֶה שֶׁלֹּא יִשְׁמַע מֶה שֶׁהוּא מְדַבֵּר
וּבִהְבִּלְעָה, הֵנָּה לֹא זֶה בְּלִבְדָּה שֶׁלֹּא יִשְׁמַע אֶת דְּבָרָיו,
אֲלֵא עוֹד יִגְרְשׁוּהוּ כָּלָה, וּבִפְרָט בְּשִׁעוּמֵי לִפְנֵי מֶלֶךְ
מַלְכֵי הַמַּלְכִּים הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְהַתַּפְּלָל אֵלָיו יִתְבָּרַךְ,
הֵן שֶׁתִּהְיֶה תַּפְּלַת שִׁבְחָה וְהוֹדֵיָה, הֵן תַּפְּלַת בִּקְשָׁה
וְהִתְעוֹרְרוֹת רַחֲמִים, צְרִיכָה לְהִיּוֹת תַּפְּלַתוֹ מְסֻדָּרָה לְבִטָּא
הַתַּפְּלָה אוֹתִיּוֹת בְּמִתְיֻנּוֹת וּבִשְׁפָה בְּרוּרָה, וְצִרְיָה לְהַשְׁמִיעַ לֹא
רַק לְאֲזִינוֹ אֲלֵא גַם לְמַחוֹ וּלְבוֹ פְּרוּשׁ הַמַּלּוֹת אֲשֶׁר הוּא
מִתַּפְּלָל, וְעַקֵּר עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה הִיא הַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּהַשְׁגָּה
אַלְקִית, עַד אֲשֶׁר יִתְעוֹרֵר בְּהִתְעוֹרְרוֹת אֶהְבָּה וְיִרְאַה.
וְלִכְאוּרָה הֵנָּה מֶה זֶה נֹגַע אִם הָעֲבוּדָה הִיא בְּשִׁמְחָה
אוֹ לֹא, וּמֶהוּ הַיִּתְרוֹן דְּעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה, וְכָל כֵּן נֹגַע
עֲנֵן הַשְׁמָחָה בְּעֲבוּדַת הַיִּי, בְּלִמּוּד הַתּוֹרָה וּבִקְיִים
הַמַּצּוֹת בְּכָלֵל וּבְעֲבוּדַת הַתַּפְּלָה בְּפָרֵט, עַד אֲשֶׁר עַל
הַעֲדָר הָעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה הֵנָּה הַעֲנֵשׁ הוּא "וְעִבְדְּתָה אֶת
אִיִּבִיד", וּמִי הֵמָּה הָאוֹיְבִים.

הַשְּׁלִשָּׁה דְּבָרִים אֲשֶׁר עֲלִיהֶם הָעוֹלָם עוֹמֵד, כַּמְּאֲמַר²
"עַל שְׁלֹשָׁה דְּבָרִים הָעוֹלָם עוֹמֵד, עַל הַתּוֹרָה עַל
הָעֲבוּדָה וְעַל גְּמִילוּת חֲסִדִּים", דְּגְּמִילוּת חֲסִדִּים הַכּוֹנֵנָה
מַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת, וְטַעַם הַדְּבָר דְּמַעֲשֵׂה הַמַּצּוֹת נִקְרָא
גְּמִילוּת חֲסִדִּים, דְּגְּמִילוּת חֲסִדִּים אֵינוֹ דוּמָה לְהַשְׁלֹוֹם
שֶׁכֶּר עֲבוּדָה, דְּהַשְׁכָּר הוּא שְׁמִינִיעַ עַל פִּי שׁוֹרֵת הַדִּין,
דְּהָעוֹשֶׂה אֵיזֶה דְּבָר בָּא עַל שְׁכָרוֹ, אֲכָל גְּמִילוּת חֲסִדִּים
הוּא לִפְנֵים מְשׁוֹרֵת הַדִּין, לְכֵן כָּלֵלוֹת עֲנֵן הַמַּצּוֹת
נִקְרָאִים גְּמִילוּת חֲסִדִּים, דְּזֶה מֶה שֶׁנֶּחֱזַק לָנוּ הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ
הוּא אֶת הַמַּצּוֹת הוּא גְּמִילוּת חֲסִד אֲמִתִּי לִפְנֵים מְשׁוֹרֵת
הַדִּין, וְאֵין זֶה אֲלֵא מַצֵּד הָאֶהְבָּה עֲצֻמִּית וְחֲסִד עֲלִיוֹן
בְּלִבְדָּה, וְכַמְּאֲמַר³ "רַצָּה הַקְּדוֹשׁ בְּרוּךְ הוּא לְזַכּוֹת אֶת
יִשְׂרָאֵל", שֶׁהוּא זָכוֹת שֶׁלִּפְנֵים מְשׁוֹרֵת הַדִּין, לְכֵן הֵנָּה
כָּלֵלוֹת הַמַּצּוֹת נִקְרָאִים גְּמִילוּת חֲסִדִּים, וְעֲבוּדָה הִיא
עֲבוּדַת הַקְּרִבָּנוֹת, וְעַכְשָׁיו תַּפְּלָה בְּמִקּוֹם קְרִבָּנוֹת⁴, וְהֵינוּ
דָּכָל הַשְּׁלִשָּׁה דְּבָרִים צְרִיכִים לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה. אֲמַנָּם
בְּדִרְכָּה פָּרִט, הֵנָּה מֶה שֶׁכָּתוּב "עֲבֹדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה"
קָאֵי עַל עִמּוּד הָעֲבוּדָה שֶׁהוּא עֲבוּדַת הַתַּפְּלָה, דְּכָתִיב⁵
"וְלַעֲבֹדוֹ בְּכָל לְבַבְכֶּם", וְאִמְרוּ רַ"ל⁶ "אֵיזֶה הִיא עֲבוּדָה
שֶׁבְּלִב, הִיא אוֹמֵר זֶה תַּפְּלָה", וְהֵינוּ דְּתַפְּלָה הִיא עֲבוּדָה
עִם הַלֵּב וּבְתוֹךְ הַלֵּב, וְעֲבוּדָה שֶׁבְּלִב נִתֵּן חַיּוֹת בְּלִמּוּד
הַתּוֹרָה וּקְיִים הַמַּצּוֹת, וְעֲבוּדָה צְרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׁמְחָה
דְּוָקָא, וְכָל כֵּן נֹגַע הָעֲבוּדָה שֶׁתִּהְיֶה בְּשִׁמְחָה, אֲשֶׁר עַל
הַעֲדָר עֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה כָּתִיב⁷ "תַּחַת אֲשֶׁר לֹא עִבְדְּתָה אֶת
ה' אֱלֹהֶיךָ בְּשִׁמְחָה וּבְטוֹב לֵב מְרִב כָּל, וְעִבְדְּתָה אֶת
אִיִּבִיד". וְצִרְיָה לְהַבִּין מֶהוּ הַיִּתְרוֹן בְּעֲבוּדָה בְּשִׁמְחָה,
הֲלֹא עַקֵּר עֲבוּדָה הִיא הַהַשְׁגָּה וְהַהִתְבּוֹנְנוֹת בְּאַלְקִית,
אֲשֶׁר תַּחֲלַת הַכָּל צִרְיָה לְהִיּוֹת "הַכּוֹן לְקִרְאָה אֱלֹהִיךָ",

סיבת היראה – מצד הריחוק, סיבת השמחה – מצד הקירוב. התפלה צ"ל ביראה, וגם
בשמחה מזה שהוא עובד ה'. הצמחים למטה – גידולם מהמזל הרוחני

מַצֵּד הַרְחוּק, וְלָכֵן הֵנָּה פְּעֻלַת הַיִּרְאָה הִיא הַנְּסִיגָה
לְאַחֹר שֶׁהוּא נִרְעָשׁ וְנִפְתָּח מִגְּדֵל הַמּוֹרָא וּפְתָח, וְכָל מֶה
שֶׁהַיִּרְאָה הִיא בְּיִתְרָה, הַנְּסִיגָה לְאַחֹר הִיא בְּיִתְרָה, וּמִקּוֹר
וּסְבַת הַשְׁמָחָה הוּא הַקְּרִיב דְּוָקָא, שֶׁהוּא מִתְקָרֵב בְּיִתְרָה
מַצֵּד גְּדֵל הַשְׁמָחָה, וְכִמּוֹ שֶׁאֵינוֹ רּוֹאֵן בְּמוֹחַשׁ, דְּהָאָדָם
בַּעַת הַשְׁמָחָה הוּא מְתוֹר עַל כְּבוֹדוֹ, וּמִתְקָרֵב לְכָל
וּמִתְקָרֵב אֶת פִּלְס אֵלָיו, וְכָל מֶה שֶׁהוּא שְׁמַח יוֹתֵר הֵנָּה

וְהֵנָּה בְּמִדְרָשׁ שׁוֹחֵר טוֹב אֵימָא: "כָּתוּב אֶחָד אוֹמֵר
עֲבֹדוּ אֶת ה' בְּשִׁמְחָה, וְכָתוּב אֶחָד אוֹמֵר עֲבֹדוּ
אֶת ה' בְּיִרְאָה, אִם בְּיִרְאָה לְמֶה בְּשִׁמְחָה, וְאִם בְּשִׁמְחָה
לְמֶה בְּיִרְאָה, אֲמַר ר' אִיבָא כְּשֶׁאֲתָה עוֹמֵד לְהַתַּפְּלָל זֶה
לְכָךְ עֲלֶיךָ שְׁמַח, שֶׁאֲתָה עוֹבֵד לְאֱלֹהִים שְׂאִין פִּיזָא
בו". דְּהֵנָּה יִרְאָה וְשִׁמְחָה הֵם שְׁנֵי כַחוֹת הַבָּאִים
מִמְקוֹרוֹת וּסְבוֹת הַפְּסִיחוֹת, דְּמִקּוֹר וּסְבַת הַיִּרְאָה הוּא

(7) דברים כח, מז.
(8) ברכות כח, ב.
(9) תהלים ב, יא.

(3) מכות כג, ב.
(4) ברכות כו, ב. זוהר חלק ב' כ, ב.
(5) דברים יא, יג.
(6) תענית ב, א.

1 יותר תהיה קרובו, להיות פללות ענין השמחה בא מצד
2 הקרוב, וזהו דפרידא אם עבודת התפלה צריכה להיות
3 ביראה, דבאה מסבת הרחוק, איך אפשר שיהיה
4 בשמחה, שהיא מדת הפכית הבאה ממקור וסבה
5 הפכית, ואמר ר' איבא דעבודת התפלה צריכה להיות
6 ביראה, מפני כי ה' יראה ללב, אבל הלב צריך להיות
7 שמח שהוא עובד אלקים, והינו דהשמחה היא מזה
8 עצמו שהוא עובד אלקים, ועל ידי הדבור באותיות
9 התפלה בשמחה, הנה מזה עצמו נעשה התענוג בעצמו
10 ומעורר את התענוג שלמעלה, דהנה אמרו רבותינו
11 ז"ל¹⁰ אין לך עשב מלמטה שאין לו מזל מלמעלה
12 המכה בו ואומר גדל, דבכל הצמחים שלמטה, הרי

13 גדולם וטעם פרוהיהם הוא מן מזלם הרוחני, וכמו
14 מתיקות ותמימות של התפוח הגשמי ריחו ומראהו,
15 הנה הכל הוא מן המזל הרוחני, והגם שרחוק ערכו
16 מאד טעם התפוח שהוא גשמי הנרגש לחוץ, לגבי המזל
17 הרוחני, מפל מקום הנה זה בא מהמזל הרוחני, ואם לא
18 היה מתיקות בהמזל לא היה מתיקות בהתפוח, רק
19 שזהו מהמדרגה תחתונה שבהמזל, והינו דפנימית
20 החיות הרוחני שבהתפוח הוא מהגשמת הרוחני
21 שבהמזל, וכמו בגוף ונפש, הרי הגשמי שברוחני
22 דנפש, הוא שמתלבש בחס הרוחני שבבד, הנה כן
23 החיות פנימי והרוחניות שבתפוח, הוא מהגשמי
24 שברוחנית המזל.

25 כל מה שנתהווה יש לו מקור למעלה. האדם למטה, מקורו באדם העליון. בחושים: ראייה,
26 שמיעה ודיבור, החיות מצומצמת מאד, באברים נמשך מהות הארת החיות, למעלה מהם
27 – מדות שבלב ואור השכל

28 והנה בדגמא פזאת יוכן בהתהוות בעלי גבול
29 מאלקות, דכל מה שנתהנה, הנה הכל יש לו
30 שרש ומקור למעלה, וכדוע דשרשו הרוחני של כל
31 דבר הוא במדרגה גבוה ועליונה יותר, עד דכל דבר
32 שנתהנה הוא באין ערוף לגבי שרשו, וכמו שהוא
33 בהעשב שלמטה לגבי המזל, הנה כן הוא בכל דבר
34 שנתהנה, שהוא דגמא לבד לגבי המדרגה האחרונה
35 שבעליון שהוא שרשו ומקורו, אשר כן הוא באדם
36 שלמטה לגבי מקורו באדם העליון, מפל מקום הנה
37 כתיב "נעשה אדם בצלמנו כדמותנו", שהוא בדגמא
38 שלמעלה, וכחות הנפש הרי הם מתחלקים בשלשה
39 סוגים כוללים, והם כחות, חושים ולבושים, וכללות
40 כלם הנה יש שהם עצמיים, ויש שהם רק מתפשטים,
41 וכמו בחושי הראיה שמיעה וריח ולבוש הדבור, שהן
42 רק התפשטות הארה מהנפש מה שיוצאין חוץ לעצמו,
43 דחושי הראיה ושמיעה הוא לראות ולשמע מה שחוץ

44 לעצמו, ורק ההפך ביניהם דכחוש הראיה יוצא אור
45 מהאדם ותופס הדבר הנראה, וכחוש השמיעה הנה
46 יוצא אור מהדבר הנשמע ונכנס באזני האדם, ודבור
47 הוא לגלות אל הזולת, הרי דכל זה הוא התפשטות
48 הארה לבד, דהחיות בהם הוא מצמצם במאד, ואינו
49 דומה להחיות שבאברים שנמשך מהות החיות, והגם
50 דכללות החיות המתחיה את הגוף הוא רק הארת הנפש,
51 דאין הנפש מתעסקת [להחיות את הגוף, כמו שאין
52 האש מתעסק להחם את אשר בסמוך לו, להיות
53 דכללות ענין החיות הוא רק הארת הנפש, מפל מקום
54 הרי מהות ההארה נמשכת גם בהאברים חיצונים דיד
55 ורגל, ובפרט באברים פנימיים דריאה ולב, וכל שכן
56 במדות שבלב שהן רוחנים הרבה יותר מפל החיות
57 שבאברים, וכל שכן אור השכל שהוא נעלה ורוחני
58 ביותר דכל זה הוא מהות אור וחיות הנפש, מה שאין
59 כן החושים הם התפשטות הארה לבד.

60 מעלת החושים – התענוג שבהם, שהוא יותר מהתענוג שבשכל. בביאת המשיח בב"א
61 – עין בעין יראו, ראיית העין ממש

62 והנה עם היות אשר מצד ענין החיות, הרי החושים
63 הם למטה במעלה ומדרגה גם מהחיות
64 שבאברים, וכל שכן לגבי חיות הפחות, ומפל מקום אנו
65 רואין שיש יתרון בהחושים גם על הפחות הנעלים

66 דמדות ושכל, והיתרון הוא בענין הענג, דתענוג הנפש
67 בהחושים שהוא ענג נפלא ועצום במאד, אשר אין
68 דגמתו כלל, לא רק בחיות האברים, אלא אף גם
69 בהפחות היותר נעלים, וכמו ענין הענג שיש בחוש

(10 ראה בראשית רבה פרשה י', ו. זוהר חלק א' רנא, א. מורה נבוכים חלק ב' פרק י'.

פניו", דמפגי התענוג שבהשקלה פניו מאירים, אבל אין
זה כלל כמו התענוג שבראיה, ולכן הנה בענג שבראיה
הרי כל עצמותו נמשך לזה, מה שאין בן בשכל, רק
בראיה דחקמה שנקרא ראית עין השכל הוא גם בן
שנדבק בזה, הרי זה דוקא בראיה שבהקמה, וגם זה
אינו כמו ראית העין, דזהו היתרון בביאת המשיח
במהרה בזמניו אמן דכתיב¹¹ "עין בעין יראו", דהרי
ראית עין השכל הרי יש עכשו גם בן בנשמות
הגבוהות, והיתרון בביאת המשיח הוא, שיהיה ראית
העין ממש, כמו שכתוב¹² "ונגלה כבוד ה' ויראו כל
בשר [יחדיו] כי פי ה' דבר", הרי דהענג שבראיה הוא
ענג נפלא, מה שאין ענג כזה דגמתו גם בלחם היותר
גבוה ונעלה.

הראיה, שהוא תענוג נפלא ועצום במאד, דכאשר
האדם רואה ציור נאה ודבר נחמד למראה, הרי מתפעל
בעצם נפשו ומתענג מאד, עד אשר לא זו בלבד דכל
כחות נפשו מתבטלים מפני גדל עצם ענג ההוא, אלא
עוד זאת, שאינו יכול להעתיק עצמו משם, ער קאן זיך
פון דעם ניט אפרייסיין, וכל כך חזקה היא טביעת עינו
בהציור ההוא, עד אשר גם אם הולך מהמקום ההוא,
הנה הציור או הדבר הנחמד למראה חקיק במחור, וגם
במקום שהוא, הנה הוא כאלו עומד וסמוך אצל הציור,
וכן הוא דכאשר נזכר על זה במשך זמן רב, הוא אצלו
כאלו רואה אותו, דכל זה הוא מפני גדל עצם התענוג
שבחוש הראיה, שהוא הרבה יותר מהענג שבהשקלה,
דכשמשכיל איה ענין או כשמשגי איה השגה הרי
הוא מתענג בזה, וכמו שכתוב "חקמת אדם תאיר

כוחות התענוג והרצון, אע"פ שהם מקיפים, יש להם אחיזה בגוף, הרצון בפנימיות הלב
והענוג במוח. בשכל מאיר חיצונית הענוג, ורק בחוש הראיה מאיר פנימיות הענוג, וגורם
התעוררות המדות

התענוג הוא בלב כי קשור עצם הנפש בגוף הוא
בהנקה פנימית שבלב, ולכן הנה מצד עצם ענין החיות
כל [האנשים שוים, אבל בדרך פרט אחיות הרצון בלב,
ואחיות הענג במח, והגם שהתענוג הוא בהנקה
עצמית שבמח, מכל מקום הנה בשכל אינו מאיר עצם
התענוג כי אם החיצונית לבד, ורק בהחושים כמו חוש
הראיה, נמשך פנימיות הענג עד דכל עצמותו נמשך
אחר הציור נאה או הדבר נחמד אשר רואה בעיניו, וכן
הוא ברוחניות דהענג שבראיה פועל עליה וירידה
בהאדם הרואה, וכמאמר¹³ "מראות עיניהם של צדיקים
מעלה אותם", וכן הוא בהעבודה, דכאשר מציר בנפשו
ציורי קדשה דעלמא עלאה כגונא דעלמא תתאה,
ומתעורר על ידי זה בשקידת למוד התורה ועבודה
שבלב, וחיית בקיים המצות, הרי מתעלה על ידי זה, וכן
חס ושלוש להיפך דעינא ולבא תרין סרסורא דחטאי
אנוני¹⁴. וכלל דמלתאי, דכאשר העין רואה דבר טוב
או להפך, הנה הלב חומד, להיות דראית העין גורם גלוי
והתעוררות המדות, והוא מפני התענוג פנימי שבראיה.

והנה ידוע דעצם הענג היא בנקה עצמית שבמח
והנקה פנימית שבלב, דתענוג ורצון עם היותם
מכחות מקיפים שבנפש, דאין להם כלים פרטים בגוף
כמו להכחות פנימים דמדות ושכל, דמקום משכן השכל
במח ומשכן המדות בלב, ומכל מקום הרי יש להם
אחיזה והתקשרות ממש בגוף, דהרי גם עצם הנפש
מקשר עם הגוף, והראיה דנפש אחת אי אפשר
שתלכש בשני גופים כאחת, וכדאיתא בזהר דפעם לא
בא אליהו להלמוד בהאי דרא, וכשבא שאלו הרשב"י
מדוע לא קאתי מרי, השיבו כי שלחו הקדוש ברוך הוא
להציל את רב המנונא סבא, והיה צריך להתלכש בגוף,
וגם כדי להשתתף בלמוד עם החבראי קדישא בהאי דרא
היה צריך גם בן להיות מלכש בגוף, ונפש אחת אי
אפשר להתלכש בשני גופים כאחת, הרי דגם עצם
הנפש מקשר בגוף, מכל שכן ברצון ותענוג שהם כחות
הנפש, דיש להם אחיזה והתקשרות ממש בגוף, והוא
בהנקה פנימית ועצמית דמח ולב, דכלב העקר הוא
אחיות הרצון, והתענוג הוא במח, ומכל מקום הנה גם

(13) אסת"ר פרשה ז, ט.
(14) ירושלמי ברכות פרק א הלכה ד.

(11) ישעיה נב, ח.
(12) שם מ, ה.

התענוג בראייה פועל דבקות, תענוג דשמיעה פועל כלות הנפש, כי הוא מגיע לנקודת פנימיות הלב. חילוקים בין התענוג שבהשכלה, ריח ודיבור

שפּהשפּלה הוא רק בענין הדבקות לבד, וכן בריח
שמיגע בעצם חיות הנפש שלמעלה מהחיות המתפשט
באברים, ולכן המתעלה משיבים נפשו על ידי הריח,
דהתעלפות הוא סלוק הארת הנפש המתפשטת באברי
הגוף, והריח מגיע בעצם שלמעלה מהתפשטות, ולכן
הוא משיב את הנפש. וכן בדבור, הרי יש בזה תענוג
נפלא, כמו שאנו רואין במוחש שבדבור שמדבר דבר
השפלה, הרי יש בזה חיות ותענוג יותר מבהשגת
השכל לעצמו, ועוד זאת בדבור שעושה הגדלה
בהכחות, וכמו במדות, דכשמדבר דבר אהבה הרי זה
פועל הגדלת האהבה ביתר שאת ועז מכמו שהיה
תחלה, ודברים היוצאים מן הלב נכנסים אל הלב,
דמגדיל גם אהבת אוהבו אליו, והדבור פועל הגדלה
בכח השכל, אשר לא זו בלבד שעל ידי הדבור הרי
נעשה אצלו המשפלה שהוא ברור, אלא עוד זאת דעל
ידי הדבור הרי מתחדשים אצלו ענינים חדשים
בהמשפלה שהוא, הן דמבין את המשפלה שהוא בטוב
יותר, והן דעל ידי הענינים המתחדשים הרי הוא מבין
יותר עוד ענינים המסתעפים, או [ש]ש להם איזה
שיכות למשפלה, דכל זה הוא מפני התענוג שבדבור.

והנהגה הגם דבענין החיות הרי החושים הם למטה
מכמו בהאברים, דחיות החושים הוא מצמצם
מאד, אבל מצד ענין התענוג, הרי יש בהם יתרון, וכמו
שאנו רואין בחוש, דכאשר שומע קול ערב, הרי הוא
מתפעל בעצם נפשו בתענוג נפלא מאד, עד שיכול
להיות כלות הנפש מפני ערכות נעימות הקול, דכליון
הנפש הבא מצד התענוג הוא בחוש השמיעה עוד יותר
מכמו בחוש הראיה, דבחוש הראיה הוא רק בענין
הדבקות אבל לא בענין הפליון, דעם היות אשר חושי
הראיה והשמיעה הנה שניהם הם בדברים שמחוץ
להאדם, מכל מקום הנה הם חילוקים בפעולתם, דפעולת
התענוג שבחוש הראיה דפועל ענין הדבקות, ובדבקות
כזו שלמעלה מזמן ומקום, דגם בהיותו במקום אחר
ואחר רבוי זמן, הנה הדבר כמו נצב לנגד עיניו, ובכל
זה הנה התענוג אינו פועל ענין פליון הכחות, ופעולת
התענוג דחוש השמיעה הוא לא רק בענין הדבקות כי
אם בענין הפליון, וטעם הדבר הוא מפני דקול השיר
נכנס בנקבי האזן ומגיע באודנא דלפאי, שהיא הנקדה
פנימית שבלב, דשם השראת יחידה שבנפש שמושך
כל הכחות אליו, עד שיכול להיות פליון הכחות,
דבשכל הרי לא יש תענוג בזה, דכל ענין התענוג

קול הדיבור מעורר כוונה פנימית. מצד התענוג, החושים למעלה מהכוחות, כי מעוררים
התענוג שבנפש. כל גילוי פנימי מלמעלה נמשל לראיית העין, כמו הגילוי בארץ ישראל,
בבית המקדש, ושע"י עבודת הצדיקים. השמיעני את קולך – דתורה ותפלה, כי קולך
ערב

פנימית התענוג שבנפש, ולכן אנו מוצאים דכל גילוי
למעלה שהוא גילוי פנימי ביותר, והינו שהוא בבחינת
קריב ביותר, הרי זה נמשל לראית העין, וכמו שכתוב¹⁸
"ארץ אשר ה' אלקיך דרש אתה, תמיד עיני ה' אלקיך
בה", וטעם הדבר הוא להיות דההמשכה בארץ ישראל
היא המשכה פנימית יותר מכמו בכל הארצות, לכן
נאמר בה "תמיד עיני ה' אלקיך בה", וכתוב¹⁹ "והיו
עיני ולבי שם כל הימים", דהגילוי אלקות בבית
המקדש שהיה גילוי בבחינת עצמות אור אין סוף, נאמר
על זה "והיו עיני ולבי", דעל ידי התענוג שבפראיה היה

וזהו דעל ידי הדבור באותיות התפלה בחיות,
ממשיכים את התענוג, דזהו מצד מעלת לבוש
הדבור, דקול הדבור מעורר הפונה פנימית שבמח ולב,
ולכן למוד התורה צריך להיות בדבור, כמו שכתוב¹⁵
"ודברת בם", וכתוב¹⁶ "חיים הם למצאיהם", ואמר¹⁷
"למוציאיהם בפה", הרי דהחושים הנה הגם דמצד
החיות הן למטה במדרגה, אבל מצד הענג הנה
החושים הם במדרגה גבוה ונעלית הרבה יותר מכמו
בכחות הנעלים ביותר, דבהם הוא רק חיצונית התענוג,
ובהחושים מתגלה פנימית התענוג, והן מעוררים

(18) דברים יא, יב.

(19) מלכים א ט, ג.

(15) דברים ו, ז.

(16) משלי ד, כד.

(17) עירובין נד, א.

דמלכא, שהוא תענוג הנפש על אלקות בבחינה
ומדרגה נעלית ביותר, שהיא בחינת "אהבה
בתענוגים", הנה בחינה ומדרגה זו הרי זה מגיע למעלה
הרבה יותר מבחינת ההשגה וההתבוננות בענין אלקי
והתעוררות אהבה ויראה, והתשוקה של מעלה בכיכול
הוא בעבודת נשמות ישראל בתורה ותפלה, כמו
שכתוב²³ "השמיעני את קולך כי קולך ערב", והוא
הקול ערב בתורה ותפלה, להיות כי זה מגיע בעצמות
אור אין סוף ברוך הוא.

גלוי עצמות אור אין סוף, וגם דעל ידי זה הוא הגלוי
דאור פנימי בבחינת רבוי האור והגלוי, ולכן הנה
בהגלוי אור הנמשך על ידי עבודת הצדיקים כתיב²⁰
4 "עניי ה' אל צדיקים", וכתוב²¹ "עין ה' אל יראיו",
שהוא גלוי אור בתענוג פנימי הבא על ידי הראיה,
וכתיב²² "עניו פיונים", "עניו יונים", דהסתכלות זאת
היא בחינת התענוג, להיות בחינת יחוד פנימי ועצמי
להוליד נשמות, נמשל זה בענין הראיה, וכן הוא
בעבודה הרוחנית מלמטה למעלה, נמשל זה בענין
הראיה בבחינת "יונתי", שהוא ענין לאסתכלא ביקרא

עבודת התפלה בשמחה, מצד התענוג באלקות, שהתהוות העולמות רק מהארה, אבל
וירם קרן לעמו – המשכה עצמית. ע"י השמחה מעורר פנימיות התענוג למעלה. הכלי
לשמחה – הביטול

ולבו המשפל הנ"ל המבאר בתבות אלו, הרי מתענג
במחו ובלבו על המשפל ההוא. והנה ההשגה והתענוג
הנה שניהם לא ממקור אחד הם באים, והגם דההשגה
והתענוג באים כאחד, דכאשר משיג השגה אלקית
ומתבונן בו היטב בהעמקת הדעת הרי הוא מתענג על
אלקות, מפל מקום הרי הם באים ממקורות מיוחדים,
וטעם הדבר הוא לפי דכן הוא בשרשם, דההשגה הנה
מקור חצבה בשרש הראשון שרשה מחיצונית הכלים
דחכמה דאצילות, והתענוג שרשו למעלה יותר, לכן
הנה גם למטה בעבודה על ידי התענוג שמתענג על
אלקות בהשגתו, הרי זה מעורר פנימיות ועצמיות
התענוג למעלה, ולכן צריכה להיות העבודה בשמחה
דוקא, וכידוע דהאר"י ל זכה לרוח הקודש על ידי
שמחה של מצוה, לא רק על ידי המצוה כי [אם] על
ידי שמחה של מצוה, להיות שהשמחה מעורר פנימיות
התענוג דאדם העליון, דעל ידי זה דוקא נמשך תוספת
ורבוי אור, והכלי להשמחה העליונה הוא הבטול,
דבמקום שיש בטול הוא גלוי שמחה העליונה, מה
שאין בן בהרגשת ה"ש לא יש גלוי שמחה העליונה,
רק במקום הבטול דוקא כמו שכתוב²⁶ "ויספדו עניים
בה' שמחה", הרי דענוה ושמחה יש להם שיכות זה
לזה, דעניים דוקא הם המוסיפים שמחה בהשם.

והנה זהו הטעם מה שהעבודה צריכה להיות בשמחה
דוקא, להיות השמחה הוראה על התענוג,
שמתענג בעבודתו, דהנה בעבודת התפלה יש שלשה
ענינים, הראשון – אמירת ודבור אותיות התפלה, השני
– ההשגה האלקית המבארת באותיות אלו, והשלישי
– הוא התענוג שמתענג על אלקות שבההשגה ההיא,
וכמו על דרך משל באמר²⁴ "יהללו את שם ה' כי
נשגב שמו לבדו, הודו על ארץ ושמים, ויגם קרן לעמו
כו' לבני ישראל עם קרבו" כו', הרי ההשגה האלקית
בענין זה הוא, דהתהוות העולמות הוא רק מהארה
פרטית, והגלוי בנשמות היא המשכה עצמית, וזהו
"יהללו את שם הוד'", דשם הוא הארה בלבד, ואומר
"כי נשגב שמו לבדו", דגם ההארה היא "נשגב לבדו",
ורק הודו וזיוו הוא על ארץ ושמים, והינו הארה
דהארה, וגם זה היא כללית בשמים ובארץ בשוה,
ובהתהוות הרי אינו דומה האור והגלוי שבארץ להאור
והגלוי שבשמים, וכאמר רבותינו ז"ל²⁵ על פסוק "אף
ידי יסדה ארץ וימיני טפחה שמים" – נטה הקדוש
ברוך הוא ימינו וברא שמים, ונטה שמאלו וברא ארץ",
הרי דארץ ושמים אינם דומים זה לזה, והתהוותם הוא
רק מהארה דהארה, ויגם קרן לעמו כו' לבני
ישראל עם קרבו", שהוא המשכה עצמית, וכאשר אומר
אותיות אלו בקול ודבור בשפה ברוכה, ושומע במחו

(24) תהלים קמח, יג.

(25) ראה פרקי דר' אליעזר פרק י"ח. זוהר חלק ב' כ, א. לו,

א. פה, ב.

(26) ישעיה כט, יט.

(20) תהלים לז, טז.

(21) תהלים לג, יח.

(22) שיר השירים ה, יב, ד, א.

(23) שם ב, יד.

הענוה – מצד העדר הרגשת עצמו וביטול בעצם, כמשה רבינו שהיה ענו מכל האדם,
 כי חש שהכל ניתן לו מלמעלה. עונש העדר עבודה בשמחה – ועבדת את אויבך, גאווה
 וגסות הרוח. בואו לפניו ברננה דאורייתא – לימוד התורה הוא ראייה על שמחת העבודה

שִׁידַע אֶת הַטּוֹב שֶׁלוֹ וְשֶׁהוּא גָבוּהַ בְּמַעֲלָה מִכָּל אָדָם, וּמִכָּל מְקוֹם הָיָה עָנוּ מִכָּל אָדָם, וְהוּא מִפְּנֵי דְזָהוּ מַה שֶׁנֶּתֶן לוֹ מִלְמַעְלָה, וּכְמוֹ שֶׁכָּתוּב²⁸ "וַתֵּרָא אֹתוֹ כִּי טוֹב הוּא", שֶׁנֶּתְמַלֵּא הַבַּיִת אוֹרָה, וְחֶשֶׁב שְׂאֵלוֹ הָיוּ הַכּחוֹת אֵלּוֹ אֲצֵל אַחֵר הָיָה גַם כֵּן בְּמִדְרָגָה זוֹ, וְאֶפְשָׁר שֶׁהָיָה מְגַלֵּה אֶת הַכּחוֹת יוֹתֵר מִמֶּנּוּ, וּמִשּׁוּם זֶה הָיָה עָנוּ מִכָּל אָדָם. וְעֲנוּה זֶה הָיָה כְּלִי וְסִבָּה אֶל הַשְׂמִיחָה, אֲבָל עַל הָעֵדֶר הָעֲבוּדָה בְּשִׂמְחָה כְּתִיב²⁹ "וְעָבַדְתָּ אֶת אֱיֹבֶיךָ", וְהֵם הַגָּאוּהַ וְגִסּוֹת הָרוּחַ, שֶׁהֵם אוֹיְבֵי וּמִנְגְּדֵי הָעֲנוּהַ, דִּהְעֵנוּ הוּא לֵב נִשְׁכָּר מִזֶּה דָּפֵן וְאוֹלֵי הַחֲסִיר בְּעֲבוּדָתוֹ, דִּמְאָחֵר שֶׁנֶּתְנוּ לוֹ כּחוֹת וְהוּא צָרִיךְ רַק לְהוֹצִיאָם מִהַעֲלָם אֶל הַגָּלוּי, הִנֵּה הוּא תָּמִיד שֹׁפֵל בְּעֵינֵי עַצְמוֹ אִם עָשָׂה הַכֹּל מַה שֶׁהָיָה בְּיָדוֹ לַעֲשׂוֹת, וְהַבְעֵל גָּאוּהַ הוּא תָּמִיד שָׂבַע רָצוֹן מִכָּל אֲשֶׁר עָשָׂה, וְכֵן גַּם הָרוּחַ שֶׁמִּרְגִּישׁ אֶת עַצְמוֹ, וְהַגִּם שֶׁזֶה אֲצֵלם בְּתַכְלִית הַדִּקּוּת, יְכוּלִים חֵס וְשֵׁלוֹם לִפְלֵי בְּרַע גָּמוּר רַחֲמָנָא לִצְלָן, דְּזָהוּ דְּכְתִיב³⁰ "וּפִילְגְּשׁוֹ וְשִׁמְהָ רְאוּמָה", דִּרְאוּ מַה, דְּגַם זֶה שֶׁהַבְּטוּל נִכָּר הוּא גַם כֵּן קִלְפָה, וּמִזֶּה מִתְהַיָּה רַע גָּמוּר רַחֲמָנָא לִצְלָן, וְזָהוּ "עָבְדוּ אֶת ה'" בְּשִׂמְחָה", דְּכָל עֲנִין הָעֲבוּדָה צָרִיכָה לְהִיּוֹת בְּשִׂמְחָה דְּוָקָא, לְהִיּוֹת הַשְׂמִיחָה הוֹרָאָה עַל הַתַּעֲנוּג שֶׁמִּתְעַנֵּג בְּעֲבוּדָתוֹ, דְּעַל יְדֵי זֶה מְעוֹרֵר פְּנִימִי[וֹת] הַתַּעֲנוּג שֶׁלְמַעְלָה, וְהִרְאָה עַל שְׂמִיחַת הָעֲבוּדָה הוּא "בָּאוּ לִפְנֵי בְּרַנְנָה", שֶׁהוּא רְנָנָא דְּאוֹרֵייתָא, הֵינּוּ לְמוֹד הַתּוֹרָה, דְּתוֹרָה אוֹר בְּקִיּוּם הַמִּצְוֹת בְּחִיּוּת, וְזָהוּ "עָבְדוּ אֶת ה'" בְּשִׂמְחָה", שֶׁהוּא שֵׁשׁ וּמִתְעַנֵּג מִזֶּה שֶׁהוּא עוֹבֵד אֱלֹקִים.

אֲמָנָם צָרִיךְ לְהִבִּין, דְּלִכְאוּרָה הֵנָּה בְּטֻבָּה כּחוֹת הַנֶּפֶשׁ, הָרִי עָנוּהַ וְשִׂמְחָה הֵם בְּעֵינֵינִים הַפְּכִים, דְּעֲנוּהַ הוּא הַשְׂפָּלָה וּפְחִיתוּת עַצְמוֹ, וְשִׂמְחָה הִיא רוּמָמוֹת הַנֶּפֶשׁ וּמִצַּד הַחֲשִׁיבוּת, וְאִם כֵּן אֵיךְ הָעֲנוּהַ הִיא כְּלִי וְסִבָּה אֶל הַשְׂמִיחָה. אֵיךְ הָעֲנִין הוּא, דְּעֲנוּהַ אֵינָהּ הַשְׂפָּלוּת מִצַּד פְּחִיתוּת הַנֶּפֶשׁ, דְּאֵינוּ מוֹצֵא טוֹב בְּעַצְמוֹ אוֹ שֶׁחֵס וְשֵׁלוֹם הוּא בְּדִרְךָ לֹא טוֹב, כִּי אִם הַשְׂפָּלוּת דְּעֲנוּהַ הוּא מִצַּד הַהֶעֱדֶר הָרָגֶשׁ עַצְמוֹ, דְּאֵינוּ מִחְשִׁיב[וֹ] עַצְמוֹ לְמִצִּיאוֹת גַּם כָּל הַטּוֹב שֶׁלוֹ, דְּעֵם הִיּוֹתוֹ טוֹב וְיִשָּׁר בְּתוֹרָה וּמִצְוֹת וּבְעֲבוּדָה בְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ, אֵינוּ בְּחֲשִׁיבוּת בְּעַצְמוֹ לְהִיּוֹת בְּעֵינֵי בְּאִיזָה מַעֲלָה מִשּׁוּם זֶה, וְאֵין זֶה דְּאֵינוּ יוֹדֵעַ מִהַטּוֹב שֶׁלוֹ, כִּי אִם יוֹדֵעַ הוּא שֶׁהוּא טוֹב וְיִשָּׁר בְּכָל דְּבָר, מִכָּל מְקוֹם אֵינוּ מִחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא בְּאִיזָה מַעֲלָה וּמִדְרָגָה, וְסִבָּת הַדְּבָר הוּא מִפְּנֵי הַבְּטוּל בְּעַצֵּם, דִּהְעֵנוּ הוּא בְּטָל בְּעַצֵּם, וְאֵינוּ מִחְשִׁיב שׁוּם דְּבָר גַּם דְּבָר גָּדוֹל טוֹב וְעֲנִין חָשׁוּב בְּמָאֵד לְמִצִּיאוֹת דְּבָר, עַר מֵאֲכֻט נִיט קִיִּין עֲנִין כָּלֵל פּוֹן דִּי דְּבָרִים טוֹבִים וּוְאִם עַר טוֹט, דְּכָל זֶה הוּא מִפְּנֵי דְּאֵינוּ בְּהִרְגֵּשׁת עַצְמוֹ בְּעַצֵּם, וּבִפְרָט דְּכֹאֲשֶׁר מִתְבּוֹגֵן דְּכָל הַטּוֹב שֶׁלוֹ אֵינוּ מִצַּד עַצְמוֹ כִּי אִם בִּירוּשָׁה לְנוּ מֵאֲבוֹתֵינוּ, וְכִשֵּׁם דְּשׁוּם אִישׁ בִּישְׁרָאֵל לֹא יִחְזִיק טוֹבָה לְעַצְמוֹ שֶׁהוּא מֵאֲמִין בֵּה' וּמוֹסֵר נֶפְשׁוֹ לַעֲמִד בְּנִסְיוֹנוֹת, לִפְנֵי שֶׁהֵם בִּירוּשָׁה לְנוּ מֵאֲבֹרָהּם אֲבִינוּ עֲלֵיו הַשְׁלוֹם שֶׁהָיָה רֹאשׁ לְמֵאֲמִינִים, וּפְתַח הַעֲנוּהַ דְּמִסִּירוֹת נֶפֶשׁ עַל הַנִּסְיוֹנוֹת, וְכֵן הוּא בְּעֲנִין הָעֲנוּהַ, דְּאֵינוּ מִחְשִׁיב[וֹ] זֶה לְמַעֲלַת עַצְמוֹ, מֵאֲחֵר דְּאֵין זֶה מַעֲצָמוֹ כִּי אִם בִּירוּשָׁה, וְזָהוּ דְּכְתִיב²⁷ "וְהָאִישׁ מִשָּׁה עָנוּ מָאֵד מִכָּל הָאָדָם", הַגִּם

שבת פרשת חיי ושרה תרצ"ט

29 דברים כח, מח.
 30 בראשית כב, כד.

27 במדבר יב, ג.
 28 שמות ב, ב.

י. אינו עושה ענין כלל מהדברים הטובים שעושה. יא. רננה של התורה.

בסעודת יום ב' דראש השנה

החסיד הגאון ר' משה מייזליש היה מהחסידים
 של "חדר א.", עליהם לא דקדק הוד כ"ק רבנו הזקן
 כל כך כפי שדקדק על החסידים של "חדר ב".

א. כשבא הרב החסיד הגאון ר' יצחק אייזיק
 מהומיל, בפעם הראשונה אל הוד כ"ק רבנו הזקן,
 נתקבל ב"חדר ב.", שיסד הוד כ"ק רבנו הזקן.

ספר השיחות – ה'ש"ת תש"א בלה"ק

השמים והארץ הרי היו גם לפני בצלאל, ואילו הבעל
שם טוב ידע לצרף את האותיות - כדי לעשות יהודי
ולאהוב אותו.
ידיעת התורה כשלעצמה איננה עדיין שלימותו
של יהודי, עיקר השלימות היא באותיות התורה,
והבעל שם טוב ידע את האותיות במה לקרב יהודי
ולאהוב אותו.
ה. הרש"ג שאל אם לנגן ניגון, וענה כ"ק אדמו"ר
שליט"א:
הזמן אינו מסוגל לכך, ראש השנה בדרך כלל הוא
הזמן לאמירת תהלים, כך ידע המלמד בשעתו וכך
לימד את התלמידים. כעת מחדשים חידושים,
התועודות, שולחנות.
ו. אותיות התורה הן הרי כל כך יקרות. מה טוב
היה שיהודי יהיה בקי בחמשה חומשי תורה ויהגה
בהם תמיד, לשכב לישון - בפסוק, וכשהשי"ת עוזר
והוא מתעורר בפסוק, הרי אותו יום לגבו יום של
אור, עמוד אור לכל היום בכל ענינו ולדורי דורות,
לא רק בעלמא דין אלא גם בעלמא דאתי. וכך גם
אותיות משניות או "תניא". אין אני מתכוון לחסידים
דוקא, אלא בכלל הדור שזכה לגילוי זה, "תניא"
אותיות איתן, שעל-ידיהן יעברו את הזמן המר שעד
ביאת המשיח, ומה טוב היה אם היו מנהיגים זאת.
כמו האלף כך האלף בית, ישנן אותיות זעירין,
בינונין וברבין. ההתחלה היא מ"אלף" ולאחר מכן
בא ה"אלף בית", אחרי הראש נמשכים כל האברים.
ראש השנה הוא הרי ה"ראש" של כל השנה. יש,
לכן, להתחיל ב"אלף" גדולה. "אלף" ברוחניות היא
"אלף" עם נקודות ותגין.
חכמים אינם דוחים למחר, "אדם אתם - אתם
קרואים אדם"³, הרי שלא צריכים לדחות.
לתלמידי הישיבות בפרט, הדבר נוגע מאד,
צריכים את הקביעות בנפש, כל אחד כפי ענינו
ומהותו (ידיעת התורה בעיון וכדומה), ובזכות זה יתן
השי"ת שנה מתוקה בגשמיות וברוחניות, אז גם
הגשמיות טובה, בלי רוחניות הרי הגשמיות
כשלעצמה היא כפי שמודדים תפוח רקוב, לא זו
בלבד שאין זה עוזר, אלא גם מקלקל (על-דרך
ההפרש בין גשמיות לחומריות) והשי"ת יתן שנה
טובה ומתוקה בגשמיות וברוחניות.

בסעודת יום ב' דראש השנה, ה'תש"ב

החסידים של "חדר א." היו צריכים להיות
בקיאים בש"ס, תוספות, רא"ש ורמב"ם.
כשהיו צריכים לקבל את הרב הגאון ר' יצחק
אייזיק מהומיל, מובן שבקיות בנגלה לא חסרה לו,
כשהמהרי"ל - אחיו של כ"ק רבנו הזקן - מסר
תוצאות הבחינה אל הוד כ"ק רבנו הזקן, שאל: ומה
בנוגע לעיקרים, כוזרי ומורה נבוכים. והוד כ"ק רבנו
הזקן נתן להר' יצחק אייזיק על כך זמן של חמשה
חדשים, בצינו שאם תחסר לו ידיעה באחד
מהספרים האמורים, ישאל אצל ברל - הכוונה על
כ"ק אדמו"ר האמצעי.
ב. החסיד הגאון, המשכיל והעובד הר' יצחק
אייזיק היה חקרן בטבעו, וכאשר שמע חסידות מהוד
כ"ק רבנו הזקן היה קולט אותה ב"אותיות" של
חקירה שלו.
זקני החסידים שזכרו את התקופה כשהרבי בא
ממזריטש, סיפרו, שהוד כ"ק רבנו הזקן חזר אז על
תורה ששמע במזריטש, והסביר שבאלקות ישנם
חילוקי מעלות. הדבר לא התקבל על דעת זקני
החסידים, שהרי כשמדברים אודות מעלות, זה שייך
דוקא במקום ששייך בו חסרון, ולכן שייך לומר
מעלות, כמו גשמיות ורוחניות. אך באלקות, מה שייך
לדבר על מעלות.
במוצאי שבת קודש, כשחסידי כ"ק רבנו הזקן
חזרו על התורה שאמר הרבי, והיו חדורים בהעבודה
הפנימית, נכנס אליהם הוד כ"ק רבנו הזקן ואמר:
הסבא - כוונתו על מורנו הבעל שם טוב - גילה
מעלות הנשמות, כסיפור הידוע ממורנו הבעל שם
טוב, שבישבו פעם בסעודה עם התלמידים, הראה
להם איך רב, גאון וצדיק, אוכל סעודת שבת לשם
שמים.
הרבי - כוונתו על הרב המגיד ממזריטש - גילה
המעלות באלקות, על דרך "שש מעלות לכסא"¹, ואז
התיישב העניין בתלמידים.
ג. בגילוי המשיח יתגלה לבו של הבעל שם טוב
הקדוש, יתגלה יקוד האש בלב הגשמי לאהבת
ישראל, שהבעל שם טוב הגיע לכך על ידי עבודתו
ולא על ידי גילוי מלמעלה.
ד. על הבעל שם טוב אומרים שהוא היה על-דרך
מה שנאמר² יודע היה בצלאל לצרף אותיות שבהם
נבראו שמים וארץ. למרות שזוהי מעלה נשגבה, אך

(3) יחזקאל לד, לא. - יבמות סא, א. ב"מ קיד, ב. זח"א כ, ב. זח"ב
כה, ב. פו, א. זח"ג צח, א. רלה, ב. פס"ר י, ו.

(1) מלכים א. י, ט.

(2) ברכות נה, א.

אגרות קודש

[שלחי חורף תרצ"ג]

מוסדות הציבוריים העוסקים בעזרה לאחינו יושבי מדינת
הסובייטים.

וביחוד ביום ער"ח ניסן הבע"ל הנקבע לתענית צבור,
הנה יום זה יעשו אותם יום תרומה, אשר כל אחד ואחד
ירים נדבתו ביד רחבה להשביע רעבון הגועים ברעב, ודבר
ד' ביד נביאו הלוא זה צום אבחרהו וגוי' הלוא פרס לרעב
לחמך וגוי' ומבשרך לא תתעלם.

ואני תפלה אשר אל אלקים השם צבאות ישמע אל
תפלת כל עמו בית ישראל ויקשיב תפלתנו להשפיע שפעת
חיים וברכה מרובה לכל אחב"י שי' בכל ארצות פזוריהם
להוושע מנפש ועד בשר ונזכה לביאת גואל צדק בב"א.

1 בחסדי אל עליון הרופא לכל בשר, ירשה לי עתה מצב
2 בריאותי לשוב לאט לאט לעבודתי, אחרי אשר הרבה -
3 ל"ע - סבלתי מבריאותי בחורף העבר, ומצות הרופאים
4 חזקה עלי להנפש מכל עבודה ציבורית עד עתה.
5 ותחלת כל, אתאפק לא אוכל מלפנות לכל אחי בני
6 ישראל, יברכם השם, בכל מקום שהם, לעוררם ולעודדם
7 בכל לשון של בקשה ותחנון, על מצב אחינו בשרינו
8 הנמצאים בארץ הסובייטים, אשר בשנה זו מצבם עוד
9 קשה וגרוע מבשנים הקודמות, ור"ל, גועים הם ברעב,
10 וחוב קדוש הוא על כל אחד לחיות נפשות ממש ע"י שלוח
11 עזרה איש איש כפי יכולתו, וגם ע"י סיוע וחזוק בידי

אג"ק מוהרי"צ כרץ יז

אגרות קודש

ב"ה, י"ח מ"ח, תשי"ד
ברוקלין.

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתבו מיום זה, וכשאחי' על הציון הקי' של כ"ק מו"ח אדמו"ר
זצוקלה"ה נבג"מ זי"ע, אזכיר את ילדיו שי' צו א לייכטע האדעוואניע, ושהוא וזוגתו שיחיו יקבלו
מכולם רוב נחת חסידותי.

ומהנכון הי' שימעטו עכ"פ ולא ילעיטום בלימודי חול עד גיל ידוע, וואס דאס וועט שוין די גאס
פארזארגען, ולהוסיף בלימודי קדש, וידוע מרז"ל עה"פ אמלאה החרבה לא נתמלאה צור כו' שבד"מ
יתוסף ג"כ בבריאותם בגשמיות כי ישראל גוי אחד בארץ ולכן צריכה להיות ג"כ אחדות שלימה בין
הגוף והנשמה, וכשנתוסף בנשמה בד"מ מתוסף בגוף.

בברכת הצלחה בהשפעתו על הצבור לקרבם לרוח ישראל סבא שבד"מ ישפיע זה תוספת ברכה
והצלחה גם בעניני' הפרטיים.

נ"ב.

מכתבו בנוגע לבריאות אביו הרה"ח הו"ח אי"א עוסק בצ"צ כו' שליט"א קבלתי מכבר. ובכלל
הנה בגיל זה תועלת גדולה לבריאות הגוף שיהיו עסוקים ונשכרים כדי פרנסתם ע"י עצמם, ושינוי בזה
עלול שיהי' הפסדו יותר משכרו, אלא שבהמשרה גופא יש להשתדל שתהי' קלה עד כמה שאפשר. ומובן
שכדי שלא יבוא לידי התרגשות צריך להיות זה בהסכמה המלאה של אביו שליט"א, ואם באפשרי
לסבב שתבוא ההצעה מצד אביו עצמו, ובכל אופן יברכם השי"ת את אביו ואמו גם יחד באריכות ימים
ושנים טובות וכפתגם כ"ק מו"ח אדמו"ר, טובות עם כל הפירושים.

פרשת וירא

יח * וַיֵּרָא אֵלָיו יְהוָה בְּאֵלָנִי מִמְּרָא וְהוּא יֹשֵׁב
פֶּתַח-הָאֵהָל כְּחֹם הַיּוֹם: * וַיֵּשָׂא עֵינָיו וַיֵּרָא
וְהִנֵּה שְׁלֹשָׁה אַנְשִׁים נֹצְבִים עָלָיו וַיֵּרָא וַיֵּרָץ
לִקְרֹאתָם מִפֶּתַח הָאֵהָל וַיִּשְׁתָּחוּ אֶרְצָה: * וַיֹּאמֶר
אֲדֹנָי אִם-נָא מִצָּאתִי חֵן בְּעֵינֶיךָ אֶל-נָא תַעֲבֹר
מֵעַל עִבְדֶּךָ: * וַיִּקַּח-נָא מִעֶט-מִיָּם וַרְחִצּוּ
רִגְלֵיכֶם וְהִשְׁעֵנוּ תַּחַת הָעֵץ: * וַאֲקָהָה פֶּתַח-לָחֶם
וְסַעְדּוּ לִבְכֶּם אַחֵר תַּעֲבֹרוּ כִּי-עַל-כֵּן עֲבַרְתֶּם
עַל-עֲבֹדְכֶם וַיֹּאמְרוּ כֵּן תַעֲשֶׂה כַּאֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
(לוי) * וַיִּמָּהֵר אַבְרָהָם הָאֵהָלָה אֶל-שָׂרָה וַיֹּאמֶר
מַה־רִּי שְׁלֹשׁ סָאִים קָמַח סֹלֶת לֹוִשִׁי וְעָשִׂי עֲגוֹת:
* וְאֶל-הַבָּקָר רֵץ אַבְרָהָם וַיִּקַּח בֶּן-בָּקָר רֶדֶד וְטוֹב
וַיִּתֵּן אֶל-הַנֶּזֶר וַיִּמָּהֵר לַעֲשׂוֹת אֹתוֹ: * וַיִּקַּח
חֲמֹאָה וְחֹלֶב וּבֶן-הַבָּקָר אֲשֶׁר עָשָׂה וַיִּתֵּן
לַפְּנֵיהֶם וְהוּא-עֹמֵד עֲלֵיהֶם תַּחַת הָעֵץ וַיֹּאבְלוּ:
(ישראל) * וַיֹּאמְרוּ אֵלָיו אֵיךְ שָׂרָה אִשְׁתְּךָ וַיֹּאמֶר
הִנֵּה בָאֵהָל: * וַיֹּאמֶר שׁוּב אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַתָּה
חַיָּה וְהִנֵּה-כֵּן לְשָׂרָה אִשְׁתְּךָ וְשָׂרָה שִׂמְעַת
פֶּתַח הָאֵהָל וְהוּא אַחֲרָיו: * וַאֲבְרָהָם וְשָׂרָה
זָקְנִים בָּאִים בַּיָּמִים חֲדָל לְהוֹיֹת לְשָׂרָה אַרְחַ
בָּנָשִׁים: * וַתִּצְחַק שָׂרָה בְּקִרְבָּהּ לֵאמֹר אַחֲרֵי
כִלְתִּי הִיתָה-לִּי עֲדֻנָּה וְאֲדֹנִי זָקֵן: * וַיֹּאמֶר יְהוָה
אֶל-אַבְרָהָם לְמָחָז צַחֲקָה שָׂרָה לֵאמֹר הָאֵף
אֲמַנָּם אֵלֶּךָ וְאֲנִי זָקְנָתִי: * הִיפְלֵא מִיְּהוָה דְּבַר
לְמוֹעֵד אֲשׁוּב אֵלֶיךָ כְּעַתָּה חַיָּה וּלְשָׂרָה בֵּן:

~ נקודות משיחות קודש ~ (ספר השיחות תשנ"א עמ' 105)

וַיֵּרָא אֵלָיו ה' (יח, א)

מספר על הרבי הרש"ב, שבידלותו (בן ארבע או חמש)
נכנס פעם לזקנו, ה'צמח צדק', ופרץ בבכי: מדוע אין ה'
נראה אליו, כשם שנראה אל אברהם? ספור זה מלמדנו,
שכל יהודי, איש אשה וטף, שיש לבכות ולתבוע שהקב"ה
יתגלה אליו. אברהם אבינו נותן את הכת, ועל ידי בקינה
ותביעה אמיתית נתן להגיע לכך בפעל.

שני * וַתִּכְחַשׁ שָׂרָה | לֵאמֹר לֹא צַחֲקָתִי כִּי |
יֵרָאָה וַיֹּאמֶר | לֹא כִּי צַחֲקָתָ: * וַיִּקְמוּ מִשֵּׁם
הָאֲנָשִׁים וַיִּשְׁקְפוּ עַל-פָּנֵי סָדָם וְאַבְרָהָם הִלָּךְ
עִמָּם לְשִׁלְחָם: * וַיְהִיָּה אֹמֶר הַמִּכְסָּה אֲנִי
מֵאַבְרָהָם אֲשֶׁר אֲנִי עֹשֶׂה: * וְאַבְרָהָם הָיוּ יְהוָה
לְגוֹי גָּדוֹל וְעָצוּם וְנִבְרָכוּ-כֹּוּ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ:
* כִּי יִדְעֻתִּיו לְמַעַן אֲשֶׁר יֵצֵא אֶת-בְּנָיו וְאֶת-
בֵּיתוֹ אַחֲרָיו וַיִּשְׁמְרוּ דֶּרֶךְ יְהוָה לַעֲשׂוֹת צְדָקָה
וּמִשְׁפָּט לְמַעַן הָבִיא יְהוָה עַל-אַבְרָהָם אֶת
אֲשֶׁר-דִּבֶּר עָלָיו: * וַיֹּאמֶר יְהוָה זַעֲקַת סָדָם
וְעִמְרָה כִּי-רָבָה וְחַטָּאתָם כִּי כְבֹּדָה מְאֹד:
* אֲרִדְהָ-נָּא וְאַרְאֶה הַכְּצַעֲקָתָהּ הַבָּאָה אֵלַי
עָשׂוּ | כָּלָה וְאִם-לֹא אֲדַעָה: * וַיִּפְּגּוּ מִשֵּׁם
הָאֲנָשִׁים וַיִּלְכוּ סָדָמָה וְאַבְרָהָם עֹדְנֵנו עֹמֵד לִפְנֵי
יְהוָה: * וַיִּגַּשׁ אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר הָאֵף תִּסְפָּה צָדִיק
עִם-רָשָׁע: * וְאוֹלֵי יֵשׁ חַמְשִׁים צָדִיקִם בְּתוֹךְ
הָעִיר הָאֵף תִּסְפָּה וְלֹא-תִשָּׂא לְמָקוֹם לְמַעַן
חַמְשִׁים הַצָּדִיקִם אֲשֶׁר בְּקִרְבָּהּ: * חֲלָלָה לָךְ
מַעֲשֵׂת | בְּדַבֵּר הַזֶּה לְהַמִּית צָדִיק עִם-רָשָׁע
וְהִיָּה כַצָּדִיק כְּרָשָׁע חֲלָלָה לָךְ הַשֹּׁפֵט כָּל-הָאָרֶץ
לֹא יַעֲשֶׂה מִשְׁפָּט: * וַיֹּאמֶר יְהוָה אִם-אֲמַצָּא
בְּסָדָם חַמְשִׁים צָדִיקִם בְּתוֹךְ הָעִיר וְנִשְׁאָתִי
לְכָל-הַמָּקוֹם בְּעִבּוּרָם: * וַיַּעַן אַבְרָהָם וַיֹּאמֶר
הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי לְדַבֵּר אֶל-אֲדֹנִי וְאֲנֹכִי עֹפֵר
וְאֹפֵר: * וְאוֹלֵי יַחֲסָדִים חַמְשִׁים הַצָּדִיקִם חַמְשֶׁה
הַתְּשֻׁחִית בְּחַמְשֶׁה אֶת-כָּל-הָעִיר וַיֹּאמֶר לֹא
אֲשֻׁחִית אִם-אֲמַצָּא שָׁם אַרְבָּעִים וְחַמְשֶׁה:
* וַיִּסַּף עוֹד לְדַבֵּר אֵלָיו וַיֹּאמֶר אוֹלֵי יִמְצְאוּן שָׁם
אַרְבָּעִים וַיֹּאמֶר לֹא אַעֲשֶׂה בְּעִבּוּר הָאַרְבָּעִים:
* וַיֹּאמֶר אֶל-נָא יַחֵר לְאֲדֹנִי וְאֲדַבְּרָה אוֹלֵי
יִמְצְאוּן שָׁם שְׁלֹשִׁים וַיֹּאמֶר לֹא אַעֲשֶׂה אִם-
אֲמַצָּא שָׁם שְׁלֹשִׁים: * וַיֹּאמֶר הִנֵּה-נָא הוֹאֵלְתִּי

לְדַבֵּר אֶל־אֲדֹנָי אוֹלֵי יַמְצִאוּן שֵׁם עֲשָׂרִים וַיֹּאמֶר
לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרִים: ^אוַיֹּאמֶר אֶל־נָא
יַחַד לֹאֲדֹנָי וְאֶדְבָּרָה אֶדְ־הַפְּעַם אוֹלֵי יַמְצִאוּן
שֵׁם עֲשָׂרָה וַיֹּאמֶר לֹא אֲשַׁחִית בַּעֲבוּר הָעֲשָׂרָה:
^בוַיִּלְכֹּד יְהוָה פֶּאֶשֶׁר כָּלָה לְדַבֵּר אֶל־אַבְרָהָם
וּבְמִקְוֵהָם שָׁב לְמִקְוֵמוֹ:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ה עמ' 155)

וְשִׁמְרוּ דְרָךְ ה' לַעֲשׂוֹת צְדָקָה וּמִשְׁפָּט (יח, יט)
יש להמתיק את הקשר בין "לעשות צדקה" לפרשת
סדום, שכן לא נחתמה גזר דינה של סדום אלא משום שלא
נתנו צדקה, ככתוב (יחזקאל טז, מט) "זה היה עון סדום... ונד
עני ואביון לא החזיקה". ומה שכתוב להלן "הפצעקתה...
עשו", "צעקת ריבה אחת" - העקר בזה הוא לא החטא של
שפיכות דמים, אלא העדר נתינת צדקה באופן קיצוני
ומבהיל, הנהגה שהביאה לשפיכות דמים.

שלישי יט ^א וַיָּבֹאוּ שְׁנֵי הַמַּלְאָכִים סְדֻמָּה בְּעֶרֶב
וְלוֹט יָשָׁב בְּשַׁעַר־סְדֹם וַיִּרְאֵהוּם וַיֵּקָם
לִקְרָאתָם וַיִּשְׁתָּחוּ אַפָּיִם אַרְצָה: ^בוַיֹּאמֶר הִנֵּה
נָא־אֲדֹנָי סוּרוּ נָא אֶל־בֵּית עַבְדְּכֶם וְלִינוּ וְרַחֲצוּ
רַגְלֵיכֶם וְהִשְׁפַּמְתֶּם וְהִלַּכְתֶּם לְדַרְכְּכֶם וַיֹּאמְרוּ
לֹא כִי בְּרוּחַ בָּלִין: ^גוַיַּצַּר־בָּם מְאֹד וַיִּסְרוּ
אֵלָיו וַיָּבֹאוּ אֶל־בֵּיתוֹ וַיַּעַשׂ לָהֶם מִשְׁתֶּה וּמִצּוֹת
אָפָה וַיֹּאכְלוּ: ^דטָרִם וַיִּשְׁכְּבוּ וְאֲנָשֵׁי הָעִיר אֲנָשֵׁי
סְדֹם נִסְבּוּ עַל־הַבָּיִת מִנֶּעַר וְעַד־זָקֵן כָּל־הָעָם
מִקְצָה: ^הוַיִּקְרְאוּ אֶל־לוֹט וַיֹּאמְרוּ לוֹ אִיֵּה
הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־בָּאוּ אֵלֶיךָ הַלַּיְלָה הוֹצִיָאם אֵלֵינוּ
וְנַדְעָה אֹתָם: ^ווַיֵּצֵא אֱלֹהִם לוֹט הַפֶּתַח
וְהַדִּלַּת סָגַר אַחֲרָיו: ^זוַיֹּאמֶר אֶל־נָא אַחֵי תַרְעוּ:
^חהִנֵּה־נָא לִי שְׁתֵּי בָנוֹת אֲשֶׁר לֹא־יָדְעוּ אִישׁ
אוֹצִיָאֵהֶנָּא אֶתְהֵן אֲלֵיכֶם וַעֲשׂוּ לָהֶן כַּטּוֹב
בְּעֵינֵיכֶם וְקַל לָאֲנָשִׁים הָאֵל אֶל־תַּעֲשׂוּ דְבָר
כִּי־עַל־פֶּן בָּאוּ בָצֵל קֶרְתִּי: ^טוַיֹּאמְרוּ וְגַשׁ
הָלָאָה וַיֹּאמְרוּ הָאֶחָד בְּאֶלְגֹּר וַיִּשְׁפֹּט שְׁפוֹט
עֵתָה נָרַע לָךְ מֵהֶם וַיַּפְּצֻרוּ בְּאִישׁ בְּלוֹט מְאֹד

וַיָּגֶשׁוּ לְשַׁבֵּר הַדִּלַּת: ^יוַיִּשְׁלְחוּ הָאֲנָשִׁים אֶת־יָדָם
וַיָּבִיאוּ אֶת־לוֹט אֲלֵיהֶם הַבַּיִתָּה וְאֶת־הַדִּלַּת
סָגְרוּ: ^{יא}וְאֶת־הָאֲנָשִׁים אֲשֶׁר־פָּתַח הַבַּיִת הִכּוּ
בַּסִּבּוּרִים מִקְמָן וְעַד־גְּדוֹל וַיִּלְאוּ לְמִצָּא הַפֶּתַח:
^{יב}וַיֹּאמְרוּ הָאֲנָשִׁים אֶל־לוֹט עַד מִי־לָךְ פֶּה חֲתָן
וּבְנֵיךָ וּבְנֹתֶיךָ וְכָל אֲשֶׁר־לָךְ בָּעִיר הוֹצֵא מִן־
הַמָּקוֹם: ^{יג}כִּי־מִשְׁחָתִים אֲנִיָּהּ אֶת־הַמָּקוֹם הַזֶּה
כִּי־יִגְדֹּלָה צַעֲקָתָם אֶת־פְּנֵי יְהוָה וַיִּשְׁלַחֵנוּ יְהוָה
לְשַׁחֲתָהּ: ^{יד}וַיֵּצֵא לוֹט וַיְדַבֵּר אֶל־חֲתָנָיו וּלְקַחֵי
בָנָתָיו וַיֹּאמֶר קוּמוּ צֵאוּ מִן־הַמָּקוֹם הַזֶּה כִּי־
מִשְׁחָתִית יְהוָה אֶת־הָעִיר וַיְהִי כַּמִּצָּחֵק בְּעֵינֵי
חֲתָנָיו: ^{טו}וְכִמּוֹ הַשֹּׁחַר עָלָה וַיֵּאֲצִו הַמַּלְאָכִים
בְּלוֹט לֵאמֹר קוּם קַח אֶת־אִשְׁתְּךָ וְאֶת־שְׁתֵּי
בְנֹתֶיךָ הַנּוֹמְצֹת פֶּן־תִּסָּפֶה בְּעֵן הָעִיר:
^{טז}וַיִּתְמַהֲמָה וַיַּחְזִיקוּ הָאֲנָשִׁים בְּיָדוֹ וּבְיָד־
אִשְׁתּוֹ וּבְיָד־שְׁתֵּי בָנָתָיו בַּחֲמֹלַת יְהוָה עָלָיו
וַיֵּצֵאוּהוּ וַיַּנְחֵהוּ מִחוּץ לָעִיר: ^{יז}וַיְהִי כַּהֲצִיָּאם
אֹתָם הַחוּצָה וַיֹּאמֶר הַמַּלְטָה עַל־נַפְשְׁךָ אֶל־
תִּבְטֵט אַחֲרֶיךָ וְאֶל־תַּעֲמֹד בְּכָל־חִפְּכָךְ הִהָרֶה
הַמַּלְטָה פֶּן־תִּסָּפֶה: ^{יח}וַיֹּאמֶר לוֹט אֱלֹהִים אֱלֹהֵי
אֲדָנִי: ^{יט}הִנֵּה־נָא מִצָּא עַבְדְּךָ חַן בְּעֵינֶיךָ וַתִּגְדֹּל
חֶסֶדְךָ אֲשֶׁר עָשִׂיתָ עִמָּדִי לְהַחְיֹת אֶת־נַפְשִׁי
וְאֲנֹכִי לֹא אוֹכֵל לְהַמְלִיט הִהָרֶה פֶּן־תִּדְבָּקֵנִי
הָרָעָה וּמָתִי: ^כהִנֵּה־נָא הָעִיר הַזֹּאת קָרְבָּה
לְנוֹם שָׂמָּה וְהוּא מִצַּעַר אִמְלִטָּה נָא שְׂמָה הֲלֹא
מִצַּעַר הוּא וְתַחֵי נַפְשִׁי:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ז עמ' 244)

לוקחי בנותיו (יט, יד)
שאותן שפכית ארוסות להם (רש"י)
אין בנותו לדין ארוסה וחלות גדר אשת איש, שהרי
מסתברא שדין זה התחדש רק במתן תורה. וכן כתב
הרמב"ם (ריש הלכות אישות): "קדם מתן תורה היה אדם פוגע
אשה בשוק... מבניסה לתוך ביתו... ותהיה לו לאשה"
(ובלאר-הכי תמוה לומר שאנשי סדום התנהגו על-פי דין
תורה). אלא בנותו לשדוכין וזמן של תכנה לחתונה, וכפי

שֶׁמִצִּינוּ בְּרִבְקָה אֲמָנוּ, שֶׁנִּזְנָנִין לְבַתּוּלָה י"ב חֹדֶשׁ לִפְנֵים
אֶת עֲצָמָה בְּתַכְשִׁיטִים".

רביעי כא וַיֹּאמֶר אֵלָיו הִנֵּה נָשְׂאֹתִי פָנִיךָ גַם לְדַבֵּר
הַזֶּה לְבִלְתִּי הַפְּכִי אֶת־הָעִיר אֲשֶׁר דִּבַּרְתָּ:
כ מִהֵרָה הַמִּלֹּט שָׁמָּה כִּי לֹא אוֹכֵל לַעֲשׂוֹת דָּבָר
עַד־בָּאֵךְ שָׁמָּה עַל־כֵּן קָרָא שֵׁם־הָעִיר צֹעֵר:
כ השֹׁמֵשׁ יֵצֵא עַל־הָאָרֶץ וְלוֹט בָּא צֹעֵרָה:
כ וַיְהִי־הָהָּמָטִיר עַל־סֹדֶם וְעַל־עֲמֹרָה גִּפְרִית
וְאִישׁ מֵאֵת יְהוָה וְהָיָה מִן־הַשָּׁמַיִם: כ וַיַּהֲפֹךְ אֶת־
הָעָרִים הָאֵל וְאֶת פֶּל־הַכֶּפֶר וְאֶת כְּלִי־שִׁבִּי
הָעָרִים וְצִמַּח הָאֲדָמָה: כ וַתִּבֹּט אִשְׁתּוֹ מֵאַחֲרָיו
וְתָהִי נָצִיב מִלַּח: כ וַיִּשָּׁכֶם אֲבָרָהָם בַּבֹּקֶר אֶל־
הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־עָמַד שָׁם אֶת־פָּנָיו יְהוָה: כ וַיִּשְׁקָף
עַל־פָּנָיו סֹדֶם וְעֲמֹרָה וְעַל כְּלִי־פָנָיו אָרֶץ הַכֶּפֶר
וַיֵּרָא וְהִנֵּה עָלָה קִיטֹר הָאָרֶץ כְּקִיטֹר הַכֶּבֶשֶׂן:
כ וַיְהִי בִשְׁחַת אֱלֹהִים אֶת־עָרֵי הַכֶּפֶר וַיִּזְכֹּר
אֱלֹהִים אֶת־אֲבָרָהָם וַיִּשְׁלַח אֶת־לוֹט מִתּוֹךְ
הַחִפְכָּה בַּהֲפֹךְ אֶת־הָעָרִים אֲשֶׁר־יָשָׁב בָּהֶן לוֹט:
כ וַיַּעַל לוֹט מִצֹּעֵר וַיֵּשֶׁב בְּהָר וּשְׁתֵּי בָנָתָיו עִמּוֹ
כִּי יָרָא לְשֹׁכֵת בְּצֹעֵר וַיֵּשֶׁב בְּמַעְרָה הוּא וּשְׁתֵּי
בָנָתָיו: כ וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה אֲבִינוּ
זָקֵן וְאִישׁ אֵין בָּאָרֶץ לָבוֹא עָלֵינוּ כְּדֹרֶךְ כָּל־
הָאָרֶץ: כ לָכֵן נִשְׁקָה אֶת־אֲבִינוּ יוֹן וְנִשְׁכַּבָּה
עִמּוֹ וְנַחֲתִיה מֵאֲבִינוּ זָרַע: כ וַתִּשְׁקִין אֶת־אֲבִיהֶן
יוֹן בְּלִילָה הוּא וַתָּבֹא הַבְּכִירָה וַתִּשְׁכַּב אֶת־
אָבִיהָ וְלֹא־יָדַע בִּשְׁכַּבָּהּ וּבְקוֹמָהּ: כ וַיְהִי
מִמָּחֳרָת וַתֹּאמֶר הַבְּכִירָה אֶל־הַצְעִירָה הֵן
שָׁכַבְתִּי אִמָּשׁ אֶת־אָבִי נִשְׁכְּנוּ יוֹן גַּם־חֲלִילָה
וּבְאִי שָׁכַבְתִּי עִמּוֹ וְנַחֲתִיה מֵאֲבִינוּ זָרַע: כ וַתִּשְׁקִין
גַּם בְּלִילָה הַהוּא אֶת־אֲבִיהֶן יוֹן וַתִּקֶּם הַצְעִירָה
וַתִּשְׁכַּב עִמּוֹ וְלֹא־יָדַע בִּשְׁכַּבָּהּ וּבְקוֹמָהּ:
כ וַתַּהֲרִין שְׁתֵּי בָנוֹת־לוֹט מֵאֲבִיהֶן: כ וַתֵּלֶד
הַבְּכִירָה בֵּן וַתִּקְרָא שְׁמוֹ מוֹאָב הוּא אֲבִי־מוֹאָב

עַד־הַיּוֹם: כ וַהֲצַעֲרָה גַּם־הוּא יִלְדָּה בֵּן וַתִּקְרָא
שְׁמוֹ בֶּן־עַמִּי הוּא אָבִי בְנֵי־עַמּוֹן עַד־הַיּוֹם: כ
כ וַיִּפֹּעַ מִשָּׁם אֲבָרָהָם אֶרֶץ הַנֶּגֶב וַיֵּשֶׁב
בֵּין־קָדֵשׁ וּבֵין שׁוּר וַיֵּגֶר בְּגֵרָה: כ וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם
אֶל־שָׂרָה אִשְׁתּוֹ אַחֲתִי הוּא וַיִּשְׁלַח אֲבִימֶלֶךְ
מֶלֶךְ גֵּרָר וַיִּקַּח אֶת־שָׂרָה: כ וַיָּבֹא אֱלֹהִים אֶל־
אֲבִימֶלֶךְ בַּחלֹם הַלַּיְלָה וַיֹּאמֶר לוֹ הִנֵּךְ מֵת
עַל־הָאִשָּׁה אֲשֶׁר־לָקַחְתָּ וְהוּא בָּעֵלֶת בָּעַל:
כ וַאֲבִימֶלֶךְ לֹא קָרַב אֵלֶיהָ וַיֹּאמֶר אֲדֹנָי הַגּוֹי
גַּם־צָדִיק תַּהֲרֹג: כ הֲלֹא הוּא אָמַרְלִי אַחֲתִי הוּא
וְהִיא־גַּם־הוּא אִמְרָה אַחִי הוּא בְּתִם־לִבִּי
וּבְגִנּוֹן כִּפִּי עָשִׂיתִי זֹאת: כ וַיֹּאמֶר אֵלָיו הָאֱלֹהִים
בַּחלֹם גַּם אֲנֹכִי יָדַעְתִּי כִּי בְּתִם־לִבְכֶּךָ עָשִׂיתָ
זֹאת וְאַחֲשֹׁךְ גַּם־אֲנֹכִי אוֹתָךְ מַחֲטוּלִי עַל־כֵּן
לֹא־נִתְּתִיד לְגִנֹּעַ אֵלֶיהָ: כ וְעַתָּה הִשָּׁב אִשְׁת־
הָאִישׁ כִּי־נָבִיא הוּא וְיִתְפַּלֵּל בְּעֶדְךָ וְחִיָּה וְאִם־
אֵינְךָ מְשֻׁבַּע דַּע כִּי־מוֹת תָּמוּת אִתָּה וְכָל־אֲשֶׁר־
לָךְ: כ וַיִּשָּׁכֶם אֲבִימֶלֶךְ בַּבֹּקֶר וַיִּקְרָא לְכָל־עֲבָדָיו
וַיִּדְבֵּר אֶת־כָּל־הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה בְּאָזְנוֹתָם וַיֵּירָאוּ
הָאֲנָשִׁים מְאֹד: כ וַיִּקְרָא אֲבִימֶלֶךְ לְאֲבָרָהָם
וַיֹּאמֶר לוֹ מַה־עָשִׂיתָ לָּנוּ וּמַה־חָטַמְתִּי לָךְ כִּי־
הִבֵּאתָ עָלֵינוּ וְעַל־מִמְלַכְתִּי חֲטָאָה גְּדוֹלָה מַעֲשִׂים
אֲשֶׁר לֹא־יַעֲשׂוּ עָשִׂיתָ עִמָּדִי: כ וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ
אֶל־אֲבָרָהָם מַה רָאִיתָ כִּי עָשִׂיתָ אֶת־הַדְּבָר
הַזֶּה: כ וַיֹּאמֶר אֲבָרָהָם כִּי אָמַרְתִּי רַק אֵין־יִרְאֵת
אֱלֹהִים בְּמָקוֹם הַזֶּה וְהִרְגֵנִי עַל־דְּבַר אִשְׁתִּי:
כ וְגַם־אֲמַנָּה אַחֲתִי בְּת־אָבִי הוּא אֵךְ לֹא בְּת־
אֲמִי וְתַהֲיִלִּי לְאִשָּׁה: כ וַיְהִי כַּאֲשֶׁר הִתְעָו אֹתִי
אֱלֹהִים מִבֵּית אָבִי וַאֲמַר לָהּ זֶה חֲסִדְךָ אֲשֶׁר
תַּעֲשִׂי עִמָּדִי אֵל כָּל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר נָבוֹא שָׁמָּה
אֲמַרְלִי אַחִי הוּא: כ וַיִּקַּח אֲבִימֶלֶךְ צֹאן וּבָקָר
וְעַבְדִּים וּשְׁפָחוֹת וַיִּתֵּן לְאֲבָרָהָם וַיֵּשֶׁב לוֹ אֶת
שָׂרָה אִשְׁתּוֹ: כ וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ הִנֵּה אֶרְצִי

לפניו בטוב בעיניו שב: ^ט ולשרה אמר הנה נתתי אלך כסף לאחיד הנה הוא-לך כסות עינים לכל אשר אתך ואת כל ונכחת: ^י ויתפלל אברהם אלהיהם וירפא אלהים את-אבימלך ואת-אשתו ואמהותיו וילדו: ^{יא} כיר עצר עצר יהוה בעד כל-רחם לבית אבימלך על-דבר שרה אשת אברהם: ^{ס כא} ויהוה פקד את-שרה באשר אמר ויעש יהוה לשרה כאשר דבר: ^כ ותהר ותלד שרה לאברהם בן לוקניו למועד אשר-דבר אתו אלהים: ^ג ויקרא אברהם את-שם-בנו הנולד-לו אשר-ילדה-לו שרה יצחק: ^ד וימל אברהם את-יצחק בנו בן-שמונת ימים באשר צוה אתו אלהים:

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך כז עמ' 141)

ויקח אבימלך צאן ודקר . . ויתן לאברהם (כ, יד)

כדי שיחפס ויתפלל עליו (רש"י)

משמע, שאבימלך בקש מחילה מאברהם, ואברהם מחל לו. וכן מוכן מכך שלא מצינו שאברהם סרב לקבל מתנה זו. ואף שאבימלך טען שנהג בתם לב, מפל-מקום יש צורך בבקשת מחילה, שבן סוף-סוף חטא חטא חמור ביותר כלפי אברהם, וכונתו אינה משנה עבדה זו.

חמישי ^ה ואברהם בן-מאת שנה בהולד לו את יצחק בנו: ^ו ותאמר שרה צחק עשה לי אלהים כל-השמע יצחק-לי: ^ז ותאמר מי מלל לאברהם היניקה בנים שרה כייילדתי בן לוקניו: ^ח ויגדל הילד ויגמל ויעש אברהם משתה גדול ביום הגמל את-יצחק: ^ט ותרא שרה את-בן-הגור המצרית אשר-ילדה לאברהם מצחק: ^י ותאמר לאברהם גרש האמה הזאת ואת-בנה כי לא יירש בן-האמה הזאת עם-בני עם-יצחק: ^{יא} וירע הדבר מאד בעיני אברהם על אודת בנו: ^{יב} ויאמר אלהים אל-אברהם אלירע בעיניך על-הנער ועל-אמתך כל אשר תאמר אליך שרה שמע בקלה

כי יצחק יקרא לך זרע: ^{יג} וגם את-בן-האמה לגוי אשימנו כי זרעך הוא: ^{יד} וישכם אברהם בפקר ויקח-לחם וחמת מים ויתן אל-הגר שם על-שכמה ואת-הילד וישלחה ותלך ותתע במדבר באר שבע: ^{טו} ויכלו המים מן-החמת ותשלך את-הילד תחת אחד השוחים: ^{טז} ותלך ותשב לה מנגד הרחק במטחני קשת כי אמרה אל-אראה במות הילד ותשב מנגד ותשא את-קלה ותבך: ^{יז} וישמע אלהים את-קול הנער ויקרא מלאך אלהים אלהים את-קול השמים ויאמר לה מה-לך הגר אל-תיראי כי-שמע אלהים אל-קול הנער באשר הוא שם: ^{יח} קומי שאי את-הנער והחיוקי את-ידיך בו כילגוי גדול אשימנו: ^{יט} ויפקח אלהים את-עיניה ותרא באר מים ותלך ותמלא את-החמת מים ותשק את-הנער: ^כ ויהי אלהים את-הנער ויגדל וישב במדבר ויהי רבה קשת: ^{כא} וישב במדבר פארן ותקח-לו אמו אשה מארץ מצרים: ^פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (לקוטי שיחות כרך ל עמ' 104)

צחוק עשה לי אלקים, כל השומע יצחק לי (כא, ו)

מדתו של יצחק היא גבורה, יראה ופחד; ואף על פי כן, שמו מורה על צחוק ושמחה. בטעם הדבר יש לומר, שיראה ובטול הם הנקבה והקשרה לשמחה ופתיחת הלב בעבודת ה'. וכמו שאנו מבקשים: 'ונפשי כעפר לכל תהיה (ועל ידי זה) פתח לפי בתורתך'.

ששי ^{כב} ויהי בעת ההוא ויאמר אבימלך ופיכל שר-צבאו אל-אברהם לאמר אלהים עמך בכל אשר-אתה עשה: ^{כג} ועתה השבעה לי באלהים הנה אם-תשקר לי ולגני ולגנדי בחסד אשר-עשיתי עמך תעשה עמדי ועם-הארץ אשר-גרתה בה: ^{כד} ויאמר אברהם אנכי אשבע: ^{כה} והוכח אברהם את-אבימלך על-אדות באר המים אשר גזלו עבדי אבימלך: ^{כו} ויאמר

עֲצֵי הָעֵלָה וַיֵּשֶׁם עַל־יִצְחָק בְּנֹו וַיִּקַּח בְּיָדוֹ
 אֶת־הָאֵשׁ וְאֶת־הַמֶּאֱכָלֶת וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו:
 וַיֹּאמֶר יִצְחָק אֶל־אֲבִרְהָם אָבִיו וַיֹּאמֶר אָבִי
 וַיֹּאמֶר הַגִּנִּי בְנִי וַיֹּאמֶר הִנֵּה הָאֵשׁ וְהָעֵצִים וַיֹּאמֶר
 הָשֵׁה לְעֵלָה: ^ה וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֱלֹהִים יִרְאֵה־לֹו
 הָשֵׁה לְעֵלָה בְנִי וַיֵּלְכוּ שְׁנֵיהֶם יַחְדָּו: ^ו וַיֵּבְאוּ
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים וַיִּבְנֶן שָׁם
 אֲבִרְהָם אֶת־הַמִּזְבֵּחַ וַיַּעֲרֹךְ אֶת־הָעֵצִים וַיַּעֲקֹד
 אֶת־יִצְחָק בְּנֹו וַיֵּשֶׁם אֹתוֹ עַל־הַמִּזְבֵּחַ מִמַּעַל
 לָעֵצִים: ^ז וַיִּשְׁלַח אֲבִרְהָם אֶת־יָדוֹ וַיִּקַּח אֶת־
 הַמֶּאֱכָלֶת לִשְׂחֹט אֶת־בְּנֹו: ^ח וַיִּקְרָא אֵלָיו מִלֵּאנֹד
 יְהוָה מִן־הַשָּׁמַיִם וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם | אֲבִרְהָם
 וַיֹּאמֶר הַגִּנִּי: ^ט וַיֹּאמֶר אֶל־תְּשַׁלַּח יָדְךָ אֶל־הַצֶּעִר
 וְאֶל־תַּעַשׂ לוֹ מְאוּמָה כִּי | עֲתָה יִדְעֹתִי כִּי־יִרְאֶה
 אֱלֹהִים אֹתָהּ וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֹךְ אֶת־יַחֲיִידָךְ
 מִמִּנִּי: ^י וַיֵּשֶׂא אֲבִרְהָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵה וְהִנֵּה־אֵיל
 אַחֵר נֹאחֲזוּ בִּסְבָךְ פְּקַרְנָיו וַיִּלָּךְ אֲבִרְהָם וַיִּקַּח
 אֶת־הָאֵיל וַיַּעֲלֵהוּ לְעֵלָה תַּחַת בְּנֹו: ^{יא} וַיִּקְרָא
 אֲבִרְהָם שֵׁם־הַמָּקוֹם הַהוּא יְהוָה | יִרְאֵה אֲשֶׁר
 יֹאמֶר הַיּוֹם בְּתֵר יְהוָה יִרְאֵה: ^{יב} וַיִּקְרָא מִלֵּאנֹד
 יְהוָה אֶל־אֲבִרְהָם שְׁנֵית מִן־הַשָּׁמַיִם: ^{יג} וַיֹּאמֶר
 כִּי גִשְׁפַּעֲתִי נָא־יְהוָה כִּי יַעַן אֲשֶׁר עָשִׂיתָ
 אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה וְלֹא חֲשַׁכְתָּ אֶת־בְּנֹךְ אֶת־
 יַחֲיִידְךָ: ^{יד} כִּי־בִרְךְ אֲבִרְכְךָ וְהִרְבָּה אַרְבֶּה אֶת־
 זַרְעֲךָ כְּכֹכְבֵי הַשָּׁמַיִם וְכֹחֹל אֲשֶׁר עַל־שִׁפְתֵי
 הַיָּם וַיִּרֶשׁ זַרְעֲךָ אֶת שַׁעַר אֵיבָיו: ^{טו} וְהַתְּבָרְכוּ
 בְּזַרְעֲךָ כָּל גּוֹי הָאָרֶץ עֲקֵב אֲשֶׁר שָׁמַעְתָּ בְּקִלִּי:
^{טז} וַיֵּשֶׁב אֲבִרְהָם אֶל־נַעֲרָיו וַיִּקְמוּ וַיֵּלְכוּ יַחְדָּו
 אֶל־בְּאֵר שָׁבַע וַיֵּשֶׁב אֲבִרְהָם בְּבֵאֵר שָׁבַע: ^{יז} פ
^{יח} וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 לֵאמֹר הִנֵּה יִלְדָה מִלְכָּה גַם־הוּא בָנִים לְנַחֲוֹר
 אַחִיד: ^{יט} אֶת־עֵוִץ בְּכָרוֹ וְאֶת־בּוֹז אַחִיו וְאֶת־
 קַמוּאֵל אָבִי אַרְם: ^כ וְאֶת־כְּשֹׁד וְאֶת־חִזּוֹ וְאֶת־

אֲבִימֶלֶךְ לֹא יִדְעֹתִי מִי עָשָׂה אֶת־הַדָּבָר הַזֶּה
 וְגַם־אֹתָהּ לֹא־הִגִּדְתָּ לִּי וְגַם אֲנֹכִי לֹא שָׁמַעְתִּי
 בְּלִילִי הַיּוֹם: ^{כא} וַיִּקַּח אֲבִרְהָם צֹאן וּבָקָר וַיִּתֵּן
 לְאֲבִימֶלֶךְ וַיִּכְרְתוּ שְׁנֵיהֶם בְּרִית: ^{כב} וַיֵּצֵב
 אֲבִרְהָם אֶת־שִׁבְעַת כַּבָּשֶׁת הַצֹּאן לְבִדְהָן:
^{כג} וַיֹּאמֶר אֲבִימֶלֶךְ אֶל־אֲבִרְהָם מַה הִנֵּה שָׁבַע
 כַּבָּשֶׁת הָאֵלֶּה אֲשֶׁר הִצַּבְתָּ לְבִדְנָה: ^{כד} וַיֹּאמֶר כִּי
 אֶת־שִׁבְעַת כַּבָּשֶׁת תִּקַּח מִיָּדִי בַּעֲבוּר תִּהְיֶה־לִּי
 לְעֵדָה כִּי חֲפָרְתִּי אֶת־הַבְּאֵר הַזֹּאת: ^{כה} עַל־כֵּן
 קָרָא לַמָּקוֹם הַהוּא בְּאֵר שָׁבַע כִּי שָׁם גִּשְׁבַּעְו
 שְׁנֵיהֶם: ^{כו} וַיִּכְרְתוּ בְרִית בְּבֵאֵר שָׁבַע וַיִּקַּם
 אֲבִימֶלֶךְ וּפִיכָל שַׂר־צְבָאוֹ וַיָּשֻׁבוּ אֶל־אֶרֶץ
 פְּלִשְׁתִּים: ^{כז} וַיִּטַּע אֲשֶׁל בְּבֵאֵר שָׁבַע וַיִּקְרָא־שָׁם
 בְּשֵׁם יְהוָה אֵל עֹלָם: ^{כח} וַיִּגֵּר אֲבִרְהָם בְּאֶרֶץ
 פְּלִשְׁתִּים יָמִים רַבִּים: ^{כט} פ

~ נקודות משיחות קודש ~ (190 השיחות תשנ"ב ב עמ' 681)

ויטע אָשֶׁל (כא, לג)

רמז יש פאן, שאַבְרָהם אָבִינוּ נטע בכני ישראל מדת
 הַכִּנְסָת אֲוִרְחִים, לַהֲעֲנִיק לְאוֹרֹת אֲכִילָה, שְׁתִּיה, לִינָה (רש"י
 סוטה י, א). וְכִמּוֹ שְׁכָתוֹב (לעיל יח, ט): כִּי יִדְעֹתִיו לְמַעַן אֲשֶׁר
 יִצְוֶה אֶת בְּנָיו וְאֶת בֵּיתוֹ אַחֲרָיו.

שביעי **כב** וַיְהִי אַחֲרֵי הַדְּבָרִים הָאֵלֶּה
 וְהָאֱלֹהִים נִסָּה אֶת־אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר אֵלָיו
 אֲבִרְהָם וַיֹּאמֶר הַגִּנִּי: ^א וַיֹּאמֶר קַח־נָא אֶת־בְּנֹךְ
 אֶת־יַחֲיִידְךָ אֲשֶׁר־אַהֲבָתָּ אֶת־יִצְחָק וְלִךְ־לְךָ אֶל־
 אֶרֶץ הַמִּזְרִיחַ וְהַעֲלֵהוּ שָׁם לְעֵלָה עַל אֶחָד
 הַהָרִים אֲשֶׁר אָמַר אֵלֶיךָ: ^ב וַיִּשְׁפֹּם אֲבִרְהָם
 בַּפֶּקֶד וַיַּחֲבֵשׁ אֶת־חֲמּוֹ וַיִּקָּח אֶת־שְׁנֵי נַעֲרָיו
 אֹתוֹ וְאֵת יִצְחָק בְּנֹו וַיִּבְקַע עֲצֵי עֵלָה וַיִּקַּם וַיִּלָּךְ
 אֶל־הַמָּקוֹם אֲשֶׁר־אָמַר־לֹו הָאֱלֹהִים: ^ג בַּיּוֹם
 הַשְּׁלִישִׁי וַיֵּשֶׂא אֲבִרְהָם אֶת־עֵינָיו וַיִּרְאֵה אֶת־
 הַמָּקוֹם מֵרֶחֶק: ^ד וַיֹּאמֶר אֲבִרְהָם אֶל־נַעֲרָיו שְׁבוּ־
 לָכֶם פֹּה עִם־הַחֲמֹר וְאֲנִי וְהַצֶּעִר נִלְכָּה עַד־כֹּה
 וְנִשְׁתַּחֲוֶה וְנִשְׁוֹבָה אֵלֵיכֶם: ^ה וַיִּקַּח אֲבִרְהָם אֶת־

אל תשלח – לשחט. אמר לו אם פן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה ואוציא ממנו מעט דם, אמר לו אל תעש לו מאומה, אל תעש בו מום.

פי עתה ידעתי – אמר רבי אבא, אמר לו אברהם, אפרש לפניך את שיחתי, אתמול אמרת לי כי ביצחק יקרא לך זרע, וחזרת ואמרת קח נא את בנך, עכשו אתה אומר לי אל תשלח ידך אל הנער. אמר לו הקב"ה, לא אחלל בריתי ומוצא שפתי לא אשנה, לא אמרתי לך שחטתהו אלא העלית, אסקתיה אחתיה (כב, יב. ובפירוש רש"י)

ולכאורה הדבר תמוה (כמו שהקשו המפרשים): מדוע תמה אברהם רק באשר נצטנה "אל תשלח ידך אל הנער" ולא לפני-זה תפך כשנצטנה "קח נא את בנך"? ויש לומר שבדבריו אלו לא בא אברהם להרהר חס-ושלום אחר מדותיו של הקב"ה, (וכמו שמצינו בפרוש רש"י להלן (סוף פרשת שמות) שאמר הקב"ה למשה "הרהר על מדותי. לא באברהם שאמרתי לו כי ביצחק יקרא לך זרע, ואחר-כך אמרתי לו העליתו לעולה ולא הרהר אחר מדותי"), אלא דבזה בא לפרש דבריו הקודמים:

לאחר שאמר אברהם "אם פן לחנם באתי לכאן, אעשה בו חבלה" כו', ונענה על כך בשלילה, חשב אברהם, שמא לבו אינו שלם עמו במעשה העקדה, ואינו ראוי לקיים מצוה זו, ומשום הכי אין מניחים אותו לקיים צווי זה, ולכן - חשב אברהם – לא נתקבלה בקשתו ד"אעשה בו חבלה", כי בזה הודה שאינו שלם עם מעשה זה ומבקש לקיים הצווי רק במצותו;

יכדי לשלל קסלקא-דעתך זו, המשיך אברהם לטען - "אפרש לפניך את שיחתי", שבקשתו "אעשה בו חבלה" הייתה – לא לגרע מצווי ה', אלא – לקיים הצווי ד"קח נא את בנך", כי על-ידי-זה תתרץ הסתירה בין הצווי ד"קח נא", לבין ההבטחה "כי ביצחק יקרא לך זרע". דבתחלה לא הבין אברהם כיצד יכולים להתקיים שני דבורים אלו - הסותרים זה את זה (ומבינן שנצטנה בפרוש "קח נא" וגו', קיים הצווי מבלי להרהר אחר מדותיו של הקב"ה); אבל עכשו שנצטנה לא לשחט, אם פן באשר להכריע בין שני הכתובים ולקיים שניהם – על-ידי עשיית חבלה והוצאת דם (וזריקתו על המזבח).

ועל זה נענה: "עתה ידעתי כי ירא אלקים אתה גו'", כלומר, קיים המצוה הנה בשלמות ואין בה שום חסרון, ולא נמנע ממנו לקיים הצווי, שהרי מלכתחלה "לא אמרתי לך שחטתהו אלא העלית, אסקתיה אחתיה" (ובזה תתרץ גם הסתירה בין שני הצווים).

פלדש ואת-ידלך ואת בתואל: כ ובתואל ילד את-רבקה שמנה אלה ילדה מלפה לנחור אחי אברהם: כ ופילגשו ושממה ראומה ותלד גם-הוא את-טבח ואת-גחם ואת-תחש ואת-מעכה:

פפפ קמ"ו פסוקים. אמנו"ן סימן.

חצי קריש

יתגדל ויתקדש שמה רבא. אמן בעלמא די ברא כרעותה ומליך מלכותה, ונצמח פורקנה ויקרב משיחה. אמן בחייוכו וביומיוכו ובחיי דכל בית ישראל, בעגלא ובזמן קריב ואמרו אמן: אמן יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך: יהא שמה רבא מברך לעלם ולעלמי עלמאי. יתברך, וישתבח, ויתפאר, ויתרומם, ויתנשא, ויתגדל, ויתעלה, ויתהלל, שמה דקדשא בריך הוא. אמן לעלא מן כל ברכתא ושירתא, תשבחתא ונחמאתא, דאמירן בעלמא, ואמרו אמן: אמן

מפסיר כ ויהי אחרי הדברים האלה ויגד לאברהם לאמר הנה הילדה מלפה גם-הוא בנים לנחור אחיך: כ את-עוין בכרו ואת-בזו אחיו ואת-קמואל אבי ארם: כ ואת-בשד ואת-חזו ואת-פלדש ואת-ידלך ואת בתואל: כ ובתואל ילד את-רבקה שמנה אלה ילדה מלפה לנחור אחי אברהם: כ ופילגשו ושממה ראומה ותלד גם-הוא את-טבח ואת-גחם ואת-תחש ואת-מעכה:

~ נקודות משיחות קודש ~ (על-פי לקושי-שיחות כרך לה. עמוד 76)

ואיך – מתוך 'לקראת שבת'

קיום מצות העקדה בשלמות

ויאמר אל-תשלח ידך אל-הנער ואל-תעש לו מאומה כי עתה ידעתי כי-ירא אלהים אתה

בעת הגבהת הספר תורה ואמירת וזאת התורה – אין מנהגנו להראות באצבע. * מנהגנו: מגביה הספר תורה ולאחרי שמראה אותה לקהל חוזר ומניחה על הבימה וגוללה בעצמו. ואז יושב על הספסל ואחר כורך המפה (= חוגר באבנט ועוטף במעיל). * כשמגביהין הספר תורה להראות הכתב לעם, כל אדם ישתדל לקרב עצמו לבימה כדי שיוכל לקרא מה שכתוב בספר תורה בעת הגבהת הספר תורה, ויאמר:

וְזֹאת הַתּוֹרָה, אֲשֶׁר־שָׂם מֹשֶׁה לִפְנֵי בְנֵי יִשְׂרָאֵל:

עֵינֵיהֶם הָיָה לִמְחֹזְקִים בָּהֶּ, וְהִמְכִּיָּה מֵאֲשֶׁר. דְּרָכֶיהָ דְרָכֵי־נֶעַם, וְכָל־נִתְיבְתֶיהָ שְׁלוֹם. אַרְךְ יָמִים בַּיְמִינָהּ, בְּשִׂמְאֻלָּהּ עֵשֶׂר וּכְבוֹד. יֵי חֶפֶץ לְמַעַן צִדְקוֹ, וְגִדִּיל תּוֹרָה וַיֹּאדִיר:

מדייקים לגלול הספר תורה נגד התפר, שמקום התפר יהיה באמצע הספר תורה מבחוץ. * האבנט חוגרים בתחילת שליש התחתון של הספר תורה.

לא יתחיל המפטיר להפטיר עד שיגמור הגולל לגלול הספר תורה, כדי שגם הגולל יוכל להבין ולשמוע ממנו, שחובה היא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה.

ברכת ההפטרה לפניה

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם אֲשֶׁר בָּחַר בְּנָבִיאִים טוֹבִים וְרָצָה בְּדִבְרֵיהֶם הַנִּאֲמָרִים בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ הַפּוֹחֵר בַּתּוֹרָה וּבְמֹשֶׁה עַבְדּוֹ וּבִישְׂרָאֵל עַמּוֹ וּבְנָבִיאֵי הָאֱמֶת וְצִדִּיק:

חובה הוא על הכל לשמוע ההפטרה כמו הפרשה שבספר תורה. לפיכך, לא יקראו שנים ההפטרה כאחד בקול רם ששני קולות אין נשמעים, ויש נוהגים מטעם הידוע להם, שלא לסמוך על שמיעה בלבדה, אלא הם בעצמם קורין ההפטרה ושומעין הברכות מפי המפטיר. ומכל מקום, צריכים לזוהר שלא יקראו בקול רם אלא בנחת (מלה במלה עם המפטיר).

שולחן ערוך אדמו"ר הזקן, חלק ב סימן רפד סעיף יא

שי למורא

(א) מְנַשֵּׁי בְנֵי הַנְּבִיאִים, אֵשֶׁת עוֹבְדֵיהָ הִיתָה. וְהַנּוֹשָׁה, הוּא יְהוָה בְּן אֱהָב, שֶׁהִיא מְלוּחָה בְּרִבִּית מִה שֶׁזָּן עוֹבְדֵיהָ אֵת מֵאָה הַנְּבִיאִים בִּימֵי אֱהָב. (ב) אֱסוּדָה, הוּא שֵׁם כָּל הַשְּׂמֹן. וְנִקְרָא כֵךְ עַל שֵׁם שְׂמֹנָתוֹ לֹאֲחִים שְׂמֹן לְסִיכָה. (ד) וְהַמֶּלֶא תַּסְיַעִי, בְּלוּמָה, שֶׁלֹּא תִזוּז מִמְקוֹמָהּ עִם הָאֱסוּדָה. בִּי מַעֲשֵׂה הַנֶּסֶם וּמִשִּׁיד

עטרת מרים

א וַיֹּאשֶׁה אֶחָת מִנְּשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים אֵשֶׁת עוֹבְדֵיהָ (שְׁתִּיהָ עִם אֱהָב, (ח"ל). צִעֲקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁעָה (נָבִיא אַחֵר אֱלֹהִים) לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיָה יְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנִּשְׁשָׁה הוּא יְהוָה בְּן אֱהָב כָּאֵל לְקַחַת אֶת־שֹׁנִי יְלָדִי לוֹ לְעַבְדִּים: ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי־שָׁעָה מַה אַעֲשֶׂה־לָּךְ הַגִּידִי לִי מַה־יִּשְׁלַךְ בְּבִית וְהֵאמֶר אֲנִי לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּפִית אֵין כָּלֹם כִּי אִם־אֶסוּדָה שְׂמֹן כָּלִי קָמוּ לְשֹׁמֵן: ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֲלִי־לָךְ כָּלֹם מִן־הַחֹיץ מִן אֲנָשִׁים שְׁחִין לְבִיתָהּ מֵאֵת כָּל־שְׂכֻנְיָךְ כָּלֹם רָקִים אֶל־תִּמְעָטִי אֵל תִּשְׁאֲלִי מַעַט כִּי־אֵם הִרְבָּה כָּלֹם: ד וְכָאֵת וְסִגְרָתָהּ הִדְלָלָה בְּעַדְךָ וּבְעַד־בְּנֶיךָ כְּבוֹד

הפטרה לפרשת וירא לקריאה בציבור

ולשמו"ת במלכים ב פרק ד

ד א וַיֹּאשֶׁה אֶחָת מִנְּשֵׁי בְנֵי־הַנְּבִיאִים צִעֲקָה אֶל־אֱלֹהֵי־שָׁעָה לֵאמֹר עַבְדְּךָ אִישִׁי מֵת וְאַתָּה יָדַעְתָּ כִּי עַבְדְּךָ הָיָה יְרָא אֶת־יְהוָה וְהַנִּשְׁשָׁה כָּאֵל לְקַחַת אֶת־שֹׁנִי יְלָדִי לוֹ לְעַבְדִּים: ב וַיֹּאמֶר אֵלֶיהָ אֱלֹהֵי־שָׁעָה מַה אַעֲשֶׂה־לָּךְ הַגִּידִי לִי מַה־יִּשְׁלַךְ בְּבִית וְהֵאמֶר אֲנִי לְשַׁפְּחָתְךָ כָּל בְּפִית כִּי אִם־אֶסוּדָה שְׂמֹן: ג וַיֹּאמֶר לָכִי שְׂאֲלִי־לָךְ כָּלֹם מִן־הַחֹיץ מֵאֵת כָּל־שְׂכֻנְיָךְ כָּלֹם רָקִים אֶל־תִּמְעָטִי: ד וְכָאֵת וְסִגְרָתָהּ הִדְלָלָה בְּעַדְךָ וּבְעַד־בְּנֶיךָ וַיִּצְקֶתָ עַל כָּל־הַפְּלִים הָאֵלֶּה וְהַמֶּלֶא

שי למורא

עטרת מרים

במקום שהתחיל בו. 1) וְשִׁלְמִי אֶת נִשְׁיךְ, ופרעי את חובך. ח) אִשָּׁה גְדוֹלָה, אחותה של אבישג השונמית היתה, אמו של עדוא הנביא. יג) בַּתוֹךְ עַמִּי, כלומר, אין אדם מוזיק לי ואני צריכה למלך ולא לשר הצבא. וראה פרוש אחר, בשי למורא בראשית כג, בשם "הבנת המקרא".

טז) אֶל תְּכַזֵּב בְּשַׁפְּחָתְךָ,

כלומר, אל תתן לי אלא בן של

קניא. כד) נָהַג וְלָךְ, כלומר,

בנריות. אל תעצר לי לרכב,

אל תפציר שארכב. כי כמר נפשה

תפסיעי: ה ותלך מאתו ותסגר הדלת

בעדה ובעד בניה הם מגישים אליה

והיא מוצקת: ויהי | במלאת הפלים

ותאמר אל-בנה הנעשה אלי עוד פלי ויאמר אליה אין עוד

פלי ויעמד השמן: ותבא ותגד לאיש האלהים ויאמר לבי

מכרי את-השמן ושלמי את-נשיך ואת ובניך תחיי בנותר:

ח ויהי היום ויעבר אלישע אל-שונם ושם אשה גדולה

ותחזקבו לאכל-לחם ויהי מדי עברו יסר שמה לאכל-לחם:

ט ותאמר אל-אישה הנה-נא ידעתי כי איש אלהים קדוש

הוא עבר עלינו תמיד: י נעשה-נא עלית-קיר קטנה ונשים

לו שם מטה ושלחן וכסא ומנורה והיה בבאו אלינו יסור

שמה: יא ויהי היום ויבא שמה ויסר אל-העליה וישכב-שמה:

יב ויאמר אל-גיחזי גערו קרא לשונמית הזאת ויקרא-לה

ותעמד לפניו: יג ויאמר לו אמר-נא אליה הנה חרדת | אלינו

את-כל-החרדה הזאת מה לעשות לך היש לדבר-לך

אל-המלך או אל-שר הצבא ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת:

יד ויאמר ומה לעשות לה ויאמר גיחזי אבל בן אינ-לה ואישה

זקן: טו ויאמר קרא-לה ויקרא לה ותעמד בפתח: טז ויאמר

למועד הזה פעת חיה את חבכת בן ותאמר אל-אדני איש

האלהים אל-תכזב בשפחתך: יז ותהר האשה ותלך בן

למועד הזה פעת חיה אשר-דבר אליה אלישע: יח ויגדל

הם הוא לבא בהצנע ויצקת מאסוד השמן על כל-הפלים האלה והמלא תפסיעי והאסוד שמן לא תיוצ במקומו, לפי שהקדוש-ברוך-הוא עשה אותו כמעט, ואין דרך מעט לזו במקומו: ח ותלך מאתו ותסגר הדלת בעדה ובעד בניה הם מגישים אליה את הפלים הריקים והיא מוצקת:

ו ויהי | במלאת הפלים אשר

שאלה ותאמר אל-בנה הנעשה

אלי עוד פלי כי לא ידעה אשר כבר

נתמלאו פולם ויאמר אליה אין

עוד פלי ויעמד השמן לא היה

נשפך עוד מן האסוד שמן: ז ותבא

ותגד לאיש האלהים ויאמר לבי

מכרי את-השמן ושלמי את-

נשיך ואת ובניך תחיי בנותר

מדי השמן על דמי החוב: ח ויהי

היום בא היום ויעבר אלישע אל

עיר שונם ושם אשה גדולה

אשה חזקה ותחזקבו לאכל-

לחם ויהי מיום ההוא ותלאה מדי

עברו יסר שמה לאכל-לחם:

ט ותאמר אל-אישה הנה-נא

ידעתי מכירה אני בו כי איש

אלהים קדוש הוא עבר עלינו

תמיד ואין מהראי לשבת אקנו וחד:

י נעשה-נא עלית-קיר קטנה

עליה קטנה בניה בקיר אנכי ונשים

לו שם מטה ושלחן וכסא

ומנורה והיה בבאו אלינו יסור

שמה לתבונת בחרד לך: יא ויהי

היום ויבא שמה ויסר אל-העליה וישכב-שמה:

יב ויאמר אל-גיחזי גערו קרא לשונמית הזאת ויקרא-לה

ותעמד לפניו: יג ויאמר לו

אמר-נא אליה הנה חרדת | אלינו

ותאמר בתוך עמי אנכי ישבת בתוך בני משפחתי, ואין מי מהם עושה רעה עמדי: יד אחר שהלכה מפניו ויאמר

שאנשה לה, ויאמר גיחזי אבל בן אינ-לה ואישה זקן ויגדל ותלך עמו: טז ויאמר קרא-לה ויקרא לה ותעמד בפתח הנה זה המאמר

מפני שהוא נבואה רצה אלישע בעצמו לאמרו לה: טז ויאמר למועד הזה לזמן הבא פעת הראיה להיות חיה יולדת, והוא בכלות תשעה חרשים את

חבכת בן לשעשוע מה, ולא הכניחה שיתקם ותאמר אל-אדני איש האלהים אל-תכזב בשפחתך אל תשמחני בדבר שאני מתקם: יז ותהר

האשה ותלך בן למועד הזה פעת חיה כפי אשר-דבר אליה אלישע: יח ויגדל הילד ויהי היום בא היום ויצא אל-אביו בשהיה עומד אל-

עטרת מרים

שי למורא

על תקצרים: יט ויאמר אל־אביו ראשי | ראשי יש לי כאב בראש ויאמר אל־הנער שאהו אל־אמו: כ וישאָהוּ ויביאהוּ אל־אמו וישב על־ברכיה עד־הצהרים וימת: כא ותעל ותשכבהו על־מִטת איש האֱלֹהִים חֲשֹׁבֶת שְׁכֻכֹת תִּבְּיֵא וְהָיָה הַיֶּלֶד יוֹתֵר נֶשְׁמָר וְתִסְגָּר

היתה הולכת בגלגל. כח) לא תשלה, כמו לא תטעה. והוא לשון "שגגה", שתרגמו "שלו". כט) משענתו, המטה אשר היה נשען עליו. לא תברכנו, כדי שלא נדבר דברים, וישאלוהו למה אתה הולך, והוא יאמר להחיות את המת, ואין זה כבוד הנם להתהלל בו מי שבא על ידו. אבל הוא לא עשה כן, אלא

הילד ויהי היום ויצא אל־אביו אל־

הקצרים: יט ויאמר אל־אביו ראשי | ראשי ויאמר אל־הנער

שאהו אל־אמו: כ וישאָהוּ ויביאהוּ אל־אמו וישב על־ברכיה

עד־הצהרים וימת: כא ותעל ותשכבהו על־מִטת איש

האֱלֹהִים ותסגֹר בעדו ותצא: כב ותקרא אל־אישה ויאמר

שלחה נא לי אחד מן־הנערים ואחת האתנות וארוצה

עד־איש האֱלֹהִים ואשובה: כג ויאמר מִדּוֹעַ אֶת הַלֵּכֶת אֵלָיו

היום לא־חדש ולא שבת ותאמר שלום: כד ותחבש האתון

ותאמר אל־נערה נהג ולך אל־תעצרי לי לרֶפֶב כִּי אִם־אֲמַרְתִּי

לך: כה ותלך ותבא אל־איש האֱלֹהִים אֶל־הַר הַפְּרָמִל ויהי

בראות איש־האֱלֹהִים אותה מִנְגִיד ויאמר אֶל־גִּיחִזִּי נַעֲרוֹ הִנֵּה

השונמית הלז: כו עתה רוי־נא לקראתה ואמר־לה השלום

לך השלום לאישך השלום לילד ותאמר שלום: כז ותבא

אל־איש האֱלֹהִים אֶל־הַהָר וַתַּחֲזֹק בְּרַגְלָיו ויֵגֶשׁ גִּיחִזִּי לְהַדְפָּה

וַיֹּאמֶר אִישׁ הָאֱלֹהִים הִרְפָּה־לָּהּ כִּי־נִפְשָׁה מְרַה־לָּהּ וַיְהוּה

העלים מִפְּנֵי וְלֹא הָיִיד לִי: כח ותאמר השאלתי בן מאת אדני

הלא אמרתי לא תשלה אותי: כט ויאמר לגִּיחִזִּי חַגֵּר מִתְּנִיד

וְקַח מִשְׁעֲנִתִּי בִידֶךָ וְלֹךְ כִּי־תִמָּצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ

וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַת מִשְׁעֲנִתִּי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר:

ל ותאמר אם הנער חי־יהוה וחי־נפשך אם־אֶעֱזֹבְךָ וְיָקָם וַיֵּלֶךְ

אַחֲרֶיהָ: לא וגִּיחִזִּי עָבַר לִפְנֵיהֶם וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּשְׁעָנָה עַל־פְּנֵי

הַנָּעַר וַאֲזַן קוֹל וַאֲזַן קָשָׁב וַיֵּשֶׁב לִקְרֹאתוֹ וַיַּגִּיד־לוֹ לֵאמֹר לֹא

לְתַבְּטִים לִי דָבָר הַנֶּפֶסְקִי: כט וַיֹּאמֶר לְגִיחִזִּי חַגֵּר מִתְּנִיד וְקַח מִשְׁעֲנִתִּי בִידֶךָ וְלֹךְ כִּי־תִמָּצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ בְּכִדִּי שְׁלֵא

תשהה בידך וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַת מִשְׁעֲנִתִּי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר: ל ותאמר אם הנער חי־יהוה וחי־נפשך אם־אֶעֱזֹבְךָ לְכָל מִלָּךְ

בַּעֲצֻמֹּת עַמִּי וְיָקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ: לא וגִּיחִזִּי עָבַר לִפְנֵיהֶם הַקִּדִּים אוֹתָם וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּשְׁעָנָה עַל־פְּנֵי הַנָּעַר וַאֲזַן קוֹל וַאֲזַן קָשָׁב (ירושלמי סנהדרין

לְתַבְּטִים לִי דָבָר הַנֶּפֶסְקִי: כט וַיֹּאמֶר לְגִיחִזִּי חַגֵּר מִתְּנִיד וְקַח מִשְׁעֲנִתִּי בִידֶךָ וְלֹךְ כִּי־תִמָּצָא אִישׁ לֹא תִבְרַכְנוּ בְּכִדִּי שְׁלֵא

תשהה בידך וְכִי־יִבְרַכְךָ אִישׁ לֹא תַעֲנֶנּוּ וְשָׁמַת מִשְׁעֲנִתִּי עַל־פְּנֵי הַנָּעַר: ל ותאמר אם הנער חי־יהוה וחי־נפשך אם־אֶעֱזֹבְךָ לְכָל מִלָּךְ

בַּעֲצֻמֹּת עַמִּי וְיָקָם וַיֵּלֶךְ אַחֲרֶיהָ: לא וגִּיחִזִּי עָבַר לִפְנֵיהֶם הַקִּדִּים אוֹתָם וַיֵּשֶׁם אֶת־הַמִּשְׁעָנָה עַל־פְּנֵי הַנָּעַר וַאֲזַן קוֹל וַאֲזַן קָשָׁב (ירושלמי סנהדרין

עטרת מרים

י ב: גחיו לא שמע לדברי הנביא, והיה עוד מלגלג בדרך, לומר שהולך להחיות את המת וישוב לקראתו ויגדלו לאמר לא הקין הנער: לב ויבא אלישע הביתה והנה הנער מת משכב על־מפתו: לג ויבא ויסגר הדלת בעד שניהם כי לא רצה שתהיה שם שום אדם, כדי שתהיה תפלתו יותר שלמה, וכדי שלא יראה אדם מה שעשה ויתפלל אליהוה: לד ויעל וישכב על־הילד וישם פיו על־פיו ועיניו על־עיניו וכפיו על־כפיו ויגהר עליו ויחם בשר הילד: לה וישב וילך בפניה אחת

שי למורא

הקין הנער: לב ויבא אלישע הביתה

להחיות את המת. לד) ויגהר,

השתפת. לה) ויזורר, התעטש.

והנה הנער מת משכב על־מפתו:

לג ויבא ויסגר הדלת בעד שניהם ויתפלל אליהוה: לד ויעל

וישכב על־הילד וישם פיו על־פיו ועיניו על־עיניו וכפיו

על־כפיו ויגהר עליו ויחם בשר הילד: לה וישב וילך בפניה

אחת הנה ואחת הנה ויעל ויגהר עליו ויזורר הנער עד־שבע פעמים ויפקח הנער

את־עיניו: לו ויקרא אל־גיחיו ויאמר קרא אל־השנמית הזאת ויקראה ותבא אליו

ויאמר שאי בנגד: לו ותבא ותפל על־רגליו ותשתחו ארצה ותשא את־בנה ותצא:

לאחר שמסיים ההפטרה יאמר המפטיר ברכות אלו

ברוך אתה יי, אלהינו מלך העולם, צור כל העולמים, צדיק בכל הדורות, האל

הנאמן האומר ועושה, המדבר ומקים, שכל דבריו אמת וצדק: נאמן,

אתה הוא יי אלהינו ונאמנים דבריו, ודבר אחד מדבריו אחור לא ישוב ריקם,

כי אל מלך נאמן ורחמן אתה. ברוך אתה יי, האל הנאמן בכל דבריו:

רחם, על ציון כי היא בית חיינו, ולעלוכת נפש תושיע ותשפח במהרה

בימינו. ברוך אתה יי, משפח ציון בבניה:

שפחנו, יי אלהינו, באלהיו הנביא עבדך, ובמלכות בית דוד משיחך,

במהרה יבוא ויגל לבנו, על כסאו לא ישב זר, ולא ינחלו עוד

אחרים את כבודו. כי בשם קדשך נשבעת לו, שלא יכבה נרו לעולם ועד:

ברוך אתה יי, מגן דוד:

על התורה, ועל העבודה ועל הנביאים ועל יום השבת הזה, שנתת לנו יי

אלהינו לקדשה ולמנוחה, לכבוד ולתפארת. על הכל, יי אלהינו אנחנו

מודים לך, ומברכים אותך, יתברך שמך בפי כל חי תמיד לעולם ועד: ברוך

אתה יי, מקדש השבת:

קריאת התורה למנחת שבת-קודש
כג * ויהיו חיי שרה מאה שנה ועשרים שנה
 ושבע שנים שני חיי שרה: * ותמת שרה בקרית
 ארבע הוא חברון בארץ כנען ויבא אברהם
 לספד לשרה ולביתה: * ויקם אברהם מעל פני
 מתו וידבר אל-בני-חת לאמר: * גר-ותושב
 אנכי עמכם תנו לי אחוזת-קבר עמכם ואקברה
 מתי מלפני: * ויענו בני-חת את-אברהם לאמר
 לו: * שמענו | אדני נשיא אלהים אתה בתוכנו
 במבחר קברינו קבר את-מתך איש ממונו את-
 קברו לא-יכלה ממוך מקבר מתך: * ויקם
 אברהם וישתחו לעם-הארץ לבני-חת: (לוי)
 * וידבר אתם לאמר אם-יש את-נפשכם לקבר
 את-מתי מלפני שמעוני ופגעו-לי בעפרון בן-
 צחר: * ויתן-לי את-מערת המכפלה אשר-לו

אשר בקצה שדהו בכסף מלא יתנה לי
 בתוככם לאחוזת-קבר: * ועפרון ישב בתוך בני-
 חת ויען עפרון החתי את-אברהם באזני בני-
 חת לכל באי שער-עירו לאמר: * לא-אדני
 שמעני השדה נתתי לך והמערה אשר-בו לך
 נתתיה לעיני בני-עמי נתתיה לך קבר מתך:
 * וישתחו אברהם לפני עם-הארץ: (ישראל)
 * וידבר אל-עפרון באזני עם-הארץ לאמר אנך
 אם-אתה לו שמעני נתתי כסף השדה קח ממני
 ואקברה את-מתי שמה: * ויען עפרון את-
 אברהם לאמר לו: * אדני שמעני ארץ ארבע
 מאת שקל-כסף ביני ובינך מה-הוא ואת-מתך
 קבר: * וישמע אברהם אל-עפרון וישקל
 אברהם לעפרון את-הכסף אשר דבר באזני
 בני-חת ארבע מאות שקל כסף עבר לסחר:

סוף זמן קידוש לבנה: יום שלישי בערב, י"ד מרחשון

אגרות קודש

ב"ה, כ"ג מ"ח, תשי"ד
 ברוקלין.

הרה"ח הו"ח אי"א נוי"נ עוסק בצ"צ כו'
 מוה"ר שלמה שי'

שלום וברכה!

מאשר הנני בזה קבלת מכתביו מז' ח"י וי"ט מ"ח וכן הקודמים להם י"א וכ"ט תשרי. ות"ח
 על הבשוי"ט אשר כבר התחילו הלימודים, הן בנוגע להתלמידים והן בנוגע להתלמידות. ובטח יסודרו
 כל העניינים הקשורים בהתחלת הזמן והתחלת הלימודים - בנוגע לסידור התלי והסידורים על אתר.
 והשי"ת יצליחו ואת עוזריו שיחיו, ויראו פרי טוב בעמלם בהקדם ובמוחש.

(ב) כששולח לכאן העתקות הנשלח ע"י להדווינט וכיו"ב אינו צריך להעתיק ללשון הקדש, כי
 יכול לשלוח העתקים בלשון שהם, כיון שקורא אני צרפתית...

ת"ח על הבשורה מהטבת בריאותו, ובדאי יהי' הכל שלום, וגדול זכותו למלאות את רצון
 אבינו שבשמים, וידוע מרז"ל שכשעושה רצון עצמו כרצון השי"ת - השי"ת עושה רצון אחרים כרצונו,
 - היינו שגם הנהגתו עם האדם - כרצונו של האדם (ויעוין לקו"ת שה"ש כה, ד).

בברכת הצלחה בעבודתו בקדש ומתוך בריאות הנכונה דוקא - הוא וכב"ב שיחיו,

לוח זמנים לשבוע פרשת וירא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה	סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה	מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת		
		מג"א		אדמונה"ז			א	ש	א	ש	א	ש				
		א	ש	א	ש										א	ש
באר שבע (ק)	6:48	6:52	9:01	9:02	9:34	9:36	10:33	10:34	12:55	12:55	18:03	17:57	18:29	18:23	17:38	18:33
חיפה (ק)	6:49	6:53	9:00	9:02	9:34	9:37	10:32	10:34	12:55	12:54	18:03	17:57	18:27	18:21	17:28	18:31
ירושלים (ק)	6:47	6:51	8:59	9:01	9:33	9:35	10:31	10:32	12:54	12:53	18:05	17:59	18:27	18:21	17:20	18:31
תל אביב (ק)	6:49	6:53	9:01	9:03	9:35	9:37	10:33	10:34	12:56	12:55	18:02	17:56	18:28	18:23	17:37	18:33
אוסטריה, וינה (ק)	7:23	7:32	9:15	9:19	9:59	10:03	10:53	10:56	13:09	13:08	17:55	17:44	18:29	18:19	17:28	18:32
אוסטרליה, מלבורן (ק)	6:27	6:20	9:05	9:00	9:44	9:40	10:53	10:49	13:38	13:38	19:44	19:50	20:12	20:19	19:31	20:31
אוקראינה, אודסה (ק)	7:23	7:31	9:18	9:21	10:00	10:04	10:55	10:57	13:12	13:11	18:00	17:50	18:33	18:23	17:34	18:36
אוקראינה, דונייצק (ק)	6:57	7:06	8:49	8:53	9:33	9:37	10:28	10:30	12:43	12:43	17:30	17:19	18:03	17:53	17:03	18:06
אוקראינה, דנייפודונצ'נסק (ק)	7:08	7:18	9:00	9:04	9:44	9:48	10:39	10:41	12:54	12:54	17:40	17:29	18:14	18:04	17:13	18:17
אוקראינה, ז'יטומיר (ק)	7:37	7:47	9:25	9:30	10:11	10:16	11:05	11:08	13:20	13:19	18:02	17:51	18:38	18:27	17:35	18:40
אוקראינה, קייב (ק)	7:30	7:40	9:18	9:22	10:04	10:09	10:58	11:01	13:13	13:12	17:54	17:43	18:30	18:19	17:27	18:33
איטליה, מילאנו (ק)	7:47	7:55	9:44	9:47	10:25	10:29	11:21	11:23	13:38	13:37	18:30	18:21	19:00	18:51	18:04	19:03
אקוודור, קיטו (ח)	5:55	5:54	8:26	8:25	8:55	8:54	9:57	9:57	12:29	12:28	18:02	18:01	18:25	18:24	17:44	18:33
ארגנטינה, בואנוס איירס (ח)	6:04	5:57	8:42	8:38	9:19	9:16	10:27	10:24	13:11	13:11	19:14	19:19	19:41	19:47	19:00	19:58
ארגנטינה, ברילוצ'ה (ח)	6:47	6:39	9:25	9:19	10:07	10:02	11:16	11:12	14:03	14:03	20:13	20:20	20:44	20:52	20:01	21:04
ארה"ב, בולטימור (ק)	7:22	7:29	9:27	9:30	10:05	10:07	11:01	11:03	13:21	13:20	18:19	18:11	18:48	18:40	17:54	18:52
ארה"ב, ברוקלין (ק)	7:13	7:20	9:16	9:19	9:55	9:58	10:51	10:53	13:10	13:10	18:07	17:58	18:36	18:28	17:42	18:40
ארה"ב, ג'רסי סיטי (ק)	7:14	7:21	9:17	9:20	9:55	9:58	10:52	10:53	13:11	13:10	18:07	17:59	18:37	18:29	17:42	18:40
ארה"ב, דטרויט (ק)	7:52	7:59	9:53	9:56	10:32	10:36	11:28	11:30	13:47	13:46	18:41	18:32	19:11	19:03	18:16	19:15
ארה"ב, האוסטון (ק)	7:27	7:31	9:41	9:43	10:14	10:16	11:13	11:14	13:36	13:35	18:45	18:40	19:10	19:05	18:22	19:15
ארה"ב, לוס אנג'לס (ק)	7:02	7:07	9:12	9:14	9:47	9:49	10:45	10:46	13:07	13:06	18:11	18:04	18:38	18:31	17:47	18:42
ארה"ב, מיאמי (ק)	7:23	7:26	9:40	9:41	10:12	10:13	11:11	11:12	13:35	13:35	18:48	18:43	19:13	19:08	18:26	19:18
ארה"ב, ניו הייבן (ק)	7:10	7:17	9:12	9:15	9:51	9:54	10:47	10:49	13:06	13:06	18:02	17:53	18:32	18:24	17:37	18:35
ארה"ב, פיטסבורג (ק)	7:37	7:44	9:41	9:43	10:19	10:22	11:15	11:17	13:35	13:34	18:31	18:23	19:01	18:53	18:06	19:04
ארה"ב, שיקגו (ק)	7:10	7:17	9:11	9:14	9:50	9:54	10:46	10:48	13:05	13:04	18:00	17:51	18:30	18:22	17:35	18:34
בוליביה, לה-פס (ח)	6:01	5:57	8:36	8:34	9:07	9:05	10:12	10:10	12:49	12:48	18:34	18:36	18:57	18:59	18:17	19:09
בלגיה, אנטוורפן (ק)	8:16	8:26	10:02	10:07	10:49	10:54	11:43	11:46	13:57	13:56	18:37	18:25	19:13	19:02	18:09	19:16
בלגיה, בריסל (ק)	8:15	8:26	10:03	10:07	10:49	10:54	11:43	11:46	13:57	13:56	18:38	18:27	19:14	19:03	18:10	19:17
ברזיל, סאן פאולו (ח)	5:29	5:24	8:05	8:02	8:38	8:35	9:44	9:42	12:23	12:23	18:19	18:22	18:39	18:42	18:03	18:52
ברזיל, ריו דה-ז'ניירו (ח)	5:17	5:13	7:54	7:51	8:26	8:24	9:32	9:30	12:11	12:11	18:02	18:05	18:26	18:29	17:46	18:39
בריטניה, לונדון (ק)	7:34	7:45	9:20	9:25	10:08	10:12	11:01	11:04	13:15	13:14	17:56	17:44	18:31	18:20	17:31	18:34
בריטניה, מנצ'סטר (ק)	7:47	7:58	9:28	9:33	10:18	10:23	11:11	11:14	13:24	13:23	17:59	17:47	18:37	18:25	17:34	18:40
גרמניה, ברלין (ק)	7:42	7:53	9:26	9:31	10:15	10:20	11:08	11:11	13:21	13:20	18:00	17:48	18:36	18:24	17:32	18:39
גרמניה, פרנקפורט (ק)	7:57	8:07	9:46	9:50	10:31	10:36	11:25	11:28	13:40	13:39	18:22	18:11	18:58	18:47	17:55	19:00
דרום אפריקה, יוהנסבורג (ח)	5:27	5:22	8:04	8:01	8:37	8:34	9:44	9:41	12:24	12:24	18:24	18:28	18:43	18:47	18:09	18:57
הודו, מומבאי (ח)	6:34	6:37	8:56	8:57	9:27	9:27	10:27	10:27	12:53	12:52	18:12	18:08	18:35	18:32	17:50	18:41
הודו, פונה (ח)	6:30	6:32	8:52	8:53	9:23	9:23	10:23	10:23	12:49	12:48	18:08	18:05	18:32	18:28	17:47	18:38
הונגריה, בודפשט (ק)	7:11	7:20	9:04	9:08	9:47	9:51	10:42	10:45	12:58	12:58	17:45	17:35	18:18	18:09	17:18	18:22
טורקיה, איסטנבול (ח)	6:18	6:25	8:21	8:24	8:59	9:02	9:56	9:58	12:15	12:14	17:11	17:03	17:41	17:33	16:46	17:45
יוון, אתונה (ק)	7:39	7:45	9:46	9:48	10:22	10:25	11:19	11:21	13:40	13:39	18:40	18:32	19:08	19:01	18:15	19:12
מולדובה, קישינב (ק)	7:31	7:40	9:25	9:29	10:08	10:12	11:03	11:05	13:19	13:18	18:07	17:57	18:40	18:30	17:40	18:43

רסג

לוח זמנים לשבוע פרשת וירא בערים שונות בעולם

זמני יום ראשון ויום שבת

(ח) = שעון חורף (ק) = שעון קיץ

מדינה ועיר	זריחה		סוף זמן קריאת שמע				סוף זמן תפילה		מנחה גדולה		שקיעה		צאת הכוכבים		כניסת שבת	יציאת שבת
			מג"א		אדמוה"ז											
	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א	ש	א		
מקסיקו, מקסיקו סיטי (ח)	6:32	6:35	8:54	8:54	9:24	9:25	10:24	10:25	12:50	12:50	18:08	18:04	18:32	18:28	17:47	18:38
ניו-זילנד, קרייסטצ'רץ (ח)	5:26	5:16	8:02	7:55	8:48	8:43	9:58	9:54	12:48	12:48	19:03	19:12	19:37	19:46	18:52	20:00
נפאל, קטמנדו (ח)	6:07	6:11	8:23	8:24	8:56	8:57	9:54	9:55	12:18	12:18	17:29	17:24	17:54	17:49	17:07	17:59
סין, בייג'ין (ח)	6:30	6:37	8:35	8:37	9:13	9:15	10:09	10:11	12:29	12:28	17:27	17:19	17:56	17:48	17:00	18:00
סינגפור, סינגפור (ח)	6:47	6:46	9:17	9:16	9:46	9:45	10:48	10:48	13:19	13:19	18:52	18:51	19:14	19:13	18:33	19:22
פולין, ורשא (ק)	7:11	7:22	8:56	9:00	9:44	9:49	10:37	10:40	12:51	12:50	17:29	17:17	18:06	17:54	17:01	18:09
פרו, לימה (ח)	5:40	5:37	8:15	8:13	8:44	8:43	9:49	9:47	12:24	12:23	18:06	18:07	18:29	18:30	17:49	18:39
צרפת, ליוון (ק)	8:05	8:13	10:01	10:05	10:43	10:47	11:38	11:41	13:55	13:55	18:45	18:35	19:17	19:08	18:19	19:20
צרפת, פריז (ק)	8:20	8:29	10:11	10:15	10:55	11:00	11:50	11:53	14:05	14:05	18:51	18:41	19:24	19:14	18:24	19:27
קולומביה, בוגוטה (ח)	5:41	5:41	8:10	8:10	8:39	8:39	9:41	9:41	12:11	12:10	17:41	17:39	18:03	18:02	17:21	18:11
קנדה, טורונטו (ק)	7:39	7:47	9:38	9:41	10:18	10:22	11:14	11:16	13:32	13:31	18:27	18:18	18:55	18:47	18:01	18:59
קנדה, מונטריאול (ק)	7:19	7:27	9:15	9:18	9:57	10:00	10:52	10:54	13:09	13:08	18:00	17:50	18:30	18:21	17:33	18:34
קפריסין, לרנקה (ק)	6:56	7:01	9:06	9:08	9:41	9:43	10:39	10:40	13:00	12:59	18:04	17:57	18:31	18:24	17:40	18:35
רוסיה, ליובאוויטש (ח)	7:37	7:49	9:15	9:20	10:07	10:12	10:59	11:03	13:11	13:10	17:44	17:30	18:23	18:11	17:15	18:26
רוסיה, מוסקבה (ח)	7:12	7:25	8:48	8:54	9:41	9:47	10:33	10:37	12:44	12:43	17:19	17:05	17:56	17:42	16:49	17:58
רוסיה, רוסטוב על-הדון (ח)	6:48	6:56	8:42	8:45	9:25	9:29	10:20	10:22	12:36	12:35	17:23	17:13	17:56	17:46	16:57	17:59
שווייץ, ציריך (ק)	7:53	8:02	9:46	9:50	10:29	10:33	11:24	11:27	13:40	13:40	18:32	18:22	19:01	18:51	18:05	19:04
תאילנד, בנגקוק (ח)	6:10	6:11	8:35	8:35	9:04	9:05	10:05	10:05	12:33	12:32	17:56	17:53	18:19	18:16	17:35	18:25

סדר מצות הדלקת נרות לשבת קודש

מצוה זו שייכת גם לבנות ישראל, ועד לילדה קטנה ... אפילו אם היא בת שנה וכבר מתחילה לדבר ויכולה להדליק ולברך ... ביחד עם אחיותי, ועל אחת כמה וכמה אמה שמדליקה לאחריהן, כדי שתוכל לעזור להן בהדלקת הנר.

תורת מנחם תשמ"ט חלק ד' עמ' 378

ויש להשפיע גם על בנות קטנות שהגיעו לחינוך, שגם הן תדלקנה נרות שבת וחג, כמדובר כמה פעמים. ואפילו אם הדבר מוטל בספק, אם היא כבר הגיעה לחינוך או לא - גם אז כדאי שיאיר מזלה שבוע קודם או כמה ימים קודם!

משיחת י"ג תשרי תשד"מ סכ"ח - התוועדות תשד"מ ח"א עמ' 162

זמן הדלקת הנרות הוא כפי המתפרסם בכל מקום ומקום על ידי הגורמים המוסמכים - אסור בשום אופן להדליק לאחר זמן זה.

מנהגן הטוב של בנות ישראל ... להפריש לצדקה לפני הדלקת הנרות - כמובן כאשר הדלקת הנרות היא ביום חול. אסור לטלטל ח"ו את קופת הצדקה לאחר ההדלקה ולכן צריכים להניחה לכתחילה [=לפני כניסת השבת ולפני ההדלקה] במקום שתישאר שם עד לאחר הבדלה.

מדליקים את הנרות ואחרי כן מברכים:

בְּרוּךְ אַתָּה יְיָ אֱלֹהֵינוּ מֶלֶךְ הָעוֹלָם, אֲשֶׁר קִדְּשָׁנוּ בְּמִצְוֹתָיו וְצִוָּנוּ לְהַדְלִיק נֵר שֶׁל שַׁבָּת קֹדֶשׁ:

תפלת הדרך

צריך לאומרה כשהחזיק בדרך חוץ לעיר ביום ראשון כשנוסע מביתו, וטוב לומר מעומד אם אפשר בקל. ובשאר הימים שמתעכב בדרך עד שובו לביתו יאמר אותה בכל בוקר אפילו במלון ויחתום ברוך אתה שומע תפלה בלי הזכרת שם: יהי רצון מלפניך יי אלהינו ואלהי אבותינו, שתוליכנו לשלום ותצמידנו לשלום ותדריכנו לשלום ותסמכנו לשלום, ותגיענו למחוז חפצנו לחיים ולשמחה ולשלום, (ואם דעתו לחזור מיד אומר ותחזירנו לשלום), ותצילנו מכף כל־אויב ואורב ולסמים וחיזות רעות בדרך ומכל־פירעניות המתרגשות ובאות לעולם. ותשלח ברכה בכל־מעשה ידינו, ותתנני לחן ולחסד ולרחמים בעיניך ובעיני כל־רואינו, ותגמלנו חסדים טובים ותשמע קול תפלתנו כי אתה שומע תפלת כל־פה: ברוך אתה יי, שומע תפלה:

לזכות

לוי שי' הלוי בן חנה

וזוגתו אולגה שרח בת תמר

ויוצאי חלציהם

צבי' ובעלה דוד הלוי אליעזרוב

שלום יצחק הלוי וזוגתו אורלי

רות ובעלה אפרים הלוי יליזרוב

זבולון הלוי וזוגתו רות

חגית ובעלה גבריאל סופייב

שמעי' הלוי וזוגתו מוריאל

אילת ובעלה גדעון יעקובסון

יהושע הלוי ואור אבנר הלוי שיחיו

לבייב

ניתן להשיג שיחות קודש ומאמרי דא"ח אלו

פקס: 3 9606108 (972)

ת.ד. 373 כפר חב"ד 60840 ישראל - P.O.B 373 Kfar Chabad 60840 Israel

E-mail: Israel@DvarMalchus.Org USA@DvarMalchus.Org

להרשמה ומנויים: 3 9601001 (972)

להורדת הקבצים:

Internet: **www.DvarMalchus.Org**

www.otzar770.com * www.lahak.org * www.Chasidut.TV

❖ ❖ ❖ ❖ ❖ ❖

הערות ותיקונים ניתן לשלוח ל:

E-mail: chazak@zahav.net.il - www.chazak.co.il

Dvar Malchus
Issue # 00651
21/10/2018

P.P.

שולם

1949

תל אביב

2 3 0 4 - 3 3 7 7

הורידו את יישומון
דבר מלכות
מחנות היישומים

